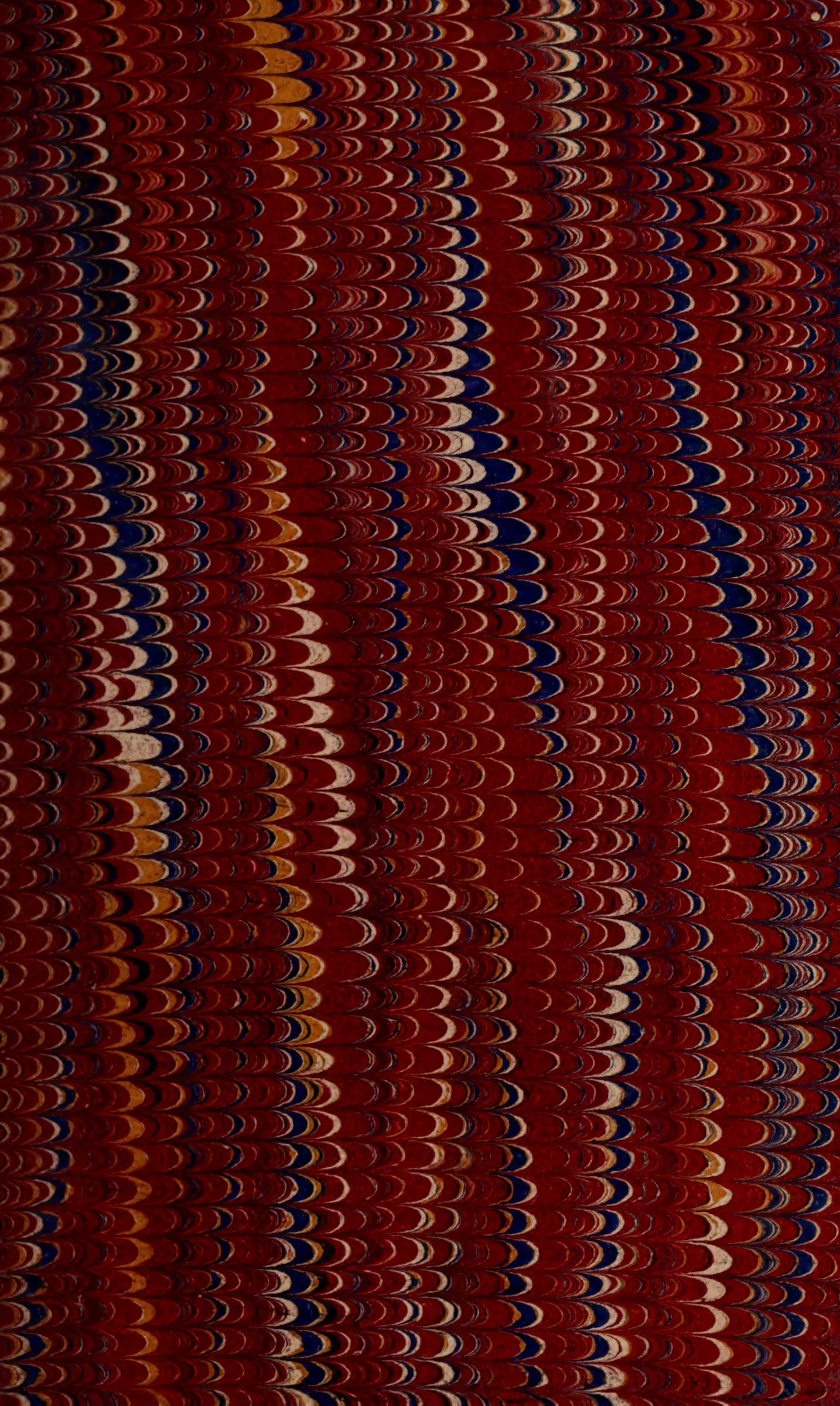

3 1761 08825055 0

POLYBII

HISTORIARUM

QUIDQUID SUPEREST.

ΠΟΛΥΒΙΟΣ.

POLYBII

MEGALOPOLITANI

HISTORIARUM

QUIDQUID SUPEREST.

RECENSUIT, DIGESSIT,

EMENDATIORE INTERPRETATIONE, VARIETATE LECTIONIS, INDICIBUS

ILLUSTRAVIT

JOHANNES SCHWEIGHÆUSER,

ARGENTORATENSIS.

TOM. III.

EDITIO NOVA.

OXONII,

EXCUDEBAT W. BAXTER:

IMPENSIS G. ET W. B. WHITTAKER, LONDINI: ET J. PARKER, ET R. BLISS, OXONII.

MDCCCXXIII.

ΤΗΣ ΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

TARENTUM RECEPTUM A FABIO.

Ol. 142. 3.
A. U. 545.

* * *

ΟΝΤΩΝ γὰρ ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ καὶ τῆς Ῥηγίνων
πόλεως σταδίων εἰς Τάραντα πλειόνων ἢ δισχιλίων, εἰς
τέλος ἀλίμενον εἶναι συμβαίνει τὴν πλευρὰν τῆς Ἰτα-
2 λίας ταύτην, πλὴν τῶν ἐν Τάραντι λιμένων· ἣ τέτρα-
πται μὲν ἐς τὸ Σικελικὸν πέλαγος, νεύει δὲ πρὸς τοὺς
κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, ἔχει δὲ τῶν τε βαρβάρων
ἐθνῶν τὰ πολυανθρωπότατα, καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων
3 τὰς ἐπιφανεστάτας. Βρέττιοι γὰρ καὶ Λευκανοὶ, καί
τινα μέρη τῶν [a] Δαυνίων, ἔτι δὲ Καλαβροὶ, καὶ πλείους
4 ἕτεροι, τοῦτο τὸ κλίμα νέμονται τῆς Ἰταλίας. ὁμοίως
δὲ καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων Ῥήγιον, καὶ [b] Καυλωνία,

Ora inferioris Italiæ importuosa. Portus Tarenti.

Portuum Tarentinorum opportunitas.

[a] Δαυνίων monente Gronovio scripsi. Vulgo omnes Σαυνίτων. [b] Καυλωνία cum Ursino correxit Casaub. quum Καυλῶα darent libri.

I.

Excerpt. Antiq. ex Lib. X. Cap. 1.

* * *

ITALIÆ illa *ora*, quæ a freto Siculo et oppido Rheginorum Tarentum usque per stadia amplius bis mille porrigitur, quæque *mari Siculo obversa* in Græciam vergit, est universa penitus importuosa, si *Tarentinos portus* excipias. Sunt autem in eo tractu et gentium barbararum populi numerosissimi, et Græcorum hominum urbes nobilissimæ. Bruttii namque, et Lucani, atque *Dauniorum* partes nonnullæ, nec non Calabri, et alii plures hanc Italiæ plagam incolunt. Pariterque e Græcanicis civitatibus eam maris oram obtinent Rhegium, Caulon, Lo-

Ol. 142. 3. καὶ Λοκροὶ, καὶ Κρότων, ἔτι δὲ Μεταπόντιοι καὶ
Θούριοι ταύτην ἐπέχουσι τὴν παραλίαν. ὥστε καὶ τοὺς 5
ἀπὸ Σικελίας καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος φερομένους
ἐπί τινα τόπον τῶν προειρημένων, κατ' ἀνάγκην ὁρμεῖν
ἐν τοῖς τῶν Ταραντίνων λιμέσι, καὶ τὰς ἀμείψεις καὶ
τὰς οἰκονομίας πρὸς πάντας τοὺς κατέχοντας ταύτην
τὴν πλευρὰν τῆς Ἰταλίας ἐν ταύτῃ ποιεῖσθαι τῇ πόλει.
Tarenti opulentia. Τεκμήραιτο δ' ἄν τις τοῦ τόπου τὴν εὐκαιρίαν ἐκ τῆς 6
περὶ Κροτωνιάτας γενομένης εὐδαιμονίας. ἐκεῖνοι γὰρ
θερινοὺς ἔχοντες ὅρμους, καὶ βραχεῖάν τινα παντελῶς
προσαγωγὴν, μεγάλην εὐδαιμονίαν δοκοῦσι περιποιή-
σασθαι δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν·
ἣν οὐδὲ συγκρίνειν ἄξιόν ἐστι τοῖς Ταραντίνων λιμέσι καὶ
τόποις. Τέτακται δὲ καὶ πρὸς τοὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν 7
λιμένας εὐφυῶς καὶ νῦν μὲν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἦν πρὸ τοῦ.
ἀπὸ γὰρ ἄκρας Ἰαπυγίας ἕως εἰς [c]Σιποῦντα πᾶς ὁ 8
προσφερόμενος ἐκ τῶν ἀντιπέρας, καὶ καθορμισθεὶς πρὸς
τὴν Ἰταλίαν, εἰς Τάραντα ἐποιεῖτο τὴν ὑπερβολὴν, καὶ
ταύτῃ συνεχρῆτο τῇ πόλει πρὸς τὰς ἀλλαγὰς καὶ
[d]μεταθέσεις οἱονεὶ ἐμπορίῳ. οὐδέπω γὰρ συνέβαινε τότε, 9
Fabius Tarentum oppugnat. τὴν τῶν Βρεντεσινῶν ἐκτίσθαι πόλιν. Διόπερ ὁ Φάβιος, 10
ἐν μεγάλῳ τιθέμενος τὴν [e]ἐπιβολὴν, τἄλλα παρεὶς,
πρὸς ταῖς εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἦν ἐπινοίαις.

[c] Et Σιποῦντα correxerunt Urs. et Casaub. cum male Σιποῦντας legeretur. [d] An διαθέσεις, *venditionem?* [e] ἐπιβολὴν recte dedit Reg. E. Ceteri vulgo ὑπερβολὴν.

cri, Croton, Metapontum et Thurii. Ita fit, ut necessario, quicumque vel e Sicilia vel e Græcia aliquem ex prædictis locis petunt, *Tarentinorum portibus* sit eis utendum, et in ea urbe permutationes faciendæ, aut alia commercia agitanda cum universis illis populis, qui hoc Italiæ latus tenent. Enimvero Tarentum quam opportuno sit loco situm, licet conjicere ex ea opulentia, quam olim *Crotoniatæ* sunt adepti: qui, quum stationes navium æstivas solum et parvum quemdam adpulsum haberent, ingentes tamen sunt consecuti opes; non aliam (uti quidem videtur) ob caussam, nisi hanc, quod magna esset ejus loci opportunitas: quæ tamen ne comparari quidem meretur cum portibus ac situ *Tarenti.* Habet autem hæc urbs et nunc quidem opportunitatem respectu eorum etiam portuum, qui ad Hadriaticum mare sunt: sed majorem olim habuerat. Nam a Iapygio promontorio usque ad Sipontum quisquis ex oppositis oris in Italiam tendebat, ut ibi appelleret, Tarentum petebat, et ea urbe tamquam emporio ad permutandas aut transferendas merces utebatur. Nec dum enim conditum erat *Brundusium.* Propterea *Fabius,* multum interesse ratus in *Tarentum* arma convertere, ceteris rebus posthabitis, in hanc unam curam incubuit.

II.

A. U. 545.

SCIPIO MITTITUR IN HISPANIAM.

* * *

Ingenium Scipionis.

II. ΜΕΛΛΟΝΤΕΣ ἱστορεῖν τὰ πραχθέντα Ποπλίῳ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, συλλήβδην δὲ πάσας τὰς κατὰ τὸν βίον ἐπιτελεσθείσας αὐτῷ πράξεις· ἀναγκαῖον ἡγούμεθα τὸ [f] προεπιστῆσαι τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τὴν αἵρεσιν καὶ
2 φύσιν τἀνδρός. [g] τῷ γὰρ σχεδὸν ἐπιφανέστατον αὐτὸν γεγονέναι τῶν πρὸ τοῦ, ζητοῦσι μὲν πάντες εἰδέναι, τίς ποτ' ἦν, καὶ ἀπὸ ποίας φύσεως ἢ τριβῆς ὁρμηθεὶς τὰς
3 τηλικαύτας καὶ τοσαύτας ἐπετελέσατο πράξεις· ἀγνοεῖν δὲ καὶ ψευδοδοξάζειν ἀναγκάζονται, διὰ τὸ τοὺς ἐξηγουμένους ὑπὲρ αὐτοῦ παραπεπαικέναι τῆς ἀληθείας.
4 Ὅτι δέ ἐστιν ὑγιὲς τὸ νυνὶ λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν, δῆλον ἔσται διὰ τῆς ἡμετέρας ἐξηγήσεως τοῖς ἐπισημαίνεσθαι δυναμένοις τὰ κάλλιστα καὶ παραβολώτατα τῶν ἐκείνῳ
5 πεπραγμένων. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες αὐτὸν ἐπιτυχῆ τινα, καὶ τὸ πλεῖον αἰεὶ παραλόγως καὶ ταὐτομάτῳ
6 κατορθοῦντα τὰς ἐπιβολὰς παρεισάγουσι· νομίζοντες, ὡσανεὶ θειοτέρους εἶναι καὶ θαυμαστοτέρους τοὺς τοιούτους ἄνδρας τῶν κατὰ λόγον ἐν ἑκάστοις πραττόντων· ἀγνοοῦντες, ὅτι τὸ μὲν ἐπαινετὸν, τὸ δὲ μακαριστὸν

Scipio non felix solum, sed et prudens.

[f] προσεπιστῆσαι edit. Ernest. [g] τῷ γὰρ ex Valesii emend. adscivi. τὸ γὰρ erat in MSto, quod et ex διὰ τὸ γὰρ decurtatum esse potest.

II.

Excerpt. Valesian. et deinde Excerpt. Antiq. cap. 2. seqq.

* * *

II. DICTURI *de rebus a P. Scipione in Hispania gestis*, atque in universum de omnibus iis quæ toto vitæ spatio confecit; necessarium esse duximus, auditorem præmonere de *instituto ingenioque* hujus viri. Nam quum pæne omnium superiori memoria celeberrimus exstiterit; *quis et qualis fuerit, quave indole aut quo rerum usu præditus tot tantasque res perfecerit*, scire omnes quidem cupiunt. Sed coguntur in ignoratione versari, aut opinione falli, propterea quod, qui de illo viro scripsere, multum a veritate aberrarunt. Vere autem hoc a nobis dici, ex narrationis nostræ serie patebit eis, qui pulcerrima et fortissima illius facta observare æstimareque possunt. Et scriptores quidem alii omnes eum inducunt *virum quemdam fortunatum*, et qui pleraque sua omnia incepta, præter rationem, casu quodam fortuito ad finem optatum perduxerit. Putant enim, eos, qui tales sunt, magis esse quasi divinos et majore admiratione dignos illis, qui singulas suas actiones ratione certa dirigunt. Nimirum ignorant isti, ejusmodi esse illa, quæ diximus, ut propter eorum alterum *laudentur* homi-

Ol. 142. 3. εἶναι συμβαίνει τῶν προειρημένων. καὶ τὸ μὲν κοινὸν 7
ἐστι καὶ τοῖς τυχοῦσι, τὸ δ' ἐπαινετὸν μόνον ἴδιον
[h]ὑπάρχει τῶν εὐλογίστων καὶ φρένας ἐχόντων ἀνδρῶν,
οὓς καὶ θειοτάτους εἶναι καὶ προσφιλεστάτους τοῖς θεοῖς
νομιστέον. [i]Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ Πόπλιος Λυκούργῳ, τῷ τῶν 8
Λακεδαιμονίων νομοθέτῃ, παραπλησίαν ἐσχηκέναι φύσιν
καὶ προαίρεσιν. οὔτε γὰρ Λυκοῦργον ἡγητέον δεισιδαι- 9
μονοῦντα, καὶ πάντα προσέχοντα τῇ Πυθίᾳ, συστήσα-
σθαι τὸ Λακεδαιμονίων πολίτευμα· οὔτε Πόπλιον ἐξ
ἐνυπνίων ὁρμώμενον καὶ κληδόνων, τηλικαύτην περιποι-
ῆσαι τῇ πατρίδι δυναστείαν. Ἀλλ' ὁρῶντες ἑκάτεροι 10
τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων [k]οὔτε παράδοξα προσδεχο-
μένους ῥᾳδίως, οὔτε τοῖς δεινοῖς τολμῶντας [l]παραβάλλε-
σθαι χωρὶς τῆς ἐκ τῶν θεῶν ἐλπίδος· Λυκοῦργος μὲν, ἀεὶ 11
προσλαμβανόμενος ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς τὴν ἐκ τῆς
Πυθίας φήμην, εὐπαραδεκτοτέρας καὶ πιστοτέρας ἐποίει
τὰς ἰδίας ἐπινοίας· Πόπλιος δὲ παραπλησίως, [m]ἐνεργα- 12
ζόμενος ἀεὶ δόξαν τοῖς πολλοῖς, ὡς μετὰ τῆς θείας
ἐπιπνοίας ποιούμενος τὰς ἐπιβολὰς, εὐθαρσεστέρους καὶ
προθυμοτέρους κατεσκεύαζε τοὺς ὑποταττομένους πρὸς
τὰ δεινὰ τῶν ἔργων. Ὅτι δ' ἕκαστα μετὰ λογισμοῦ 13

Simile Scipionis et Lycurgi institutum.

[h] ὑπάρχει correxit Casaub. cum Ursino. ὑπάρχειν Hervag. cum MStis. [i] Particulam δὲ, quæ abest vulgo, inserui cum Reiskio. [k] οὔτε τὰ παράδοξα malim cum Reiskio. [l] περιβάλλεσθαι Hervag. cum Aug. Urb. Med. Regiis tribus et Vesont. περιβαλέσθαι cod. Peiresc. [m] ἐνεργαζόμενος dedit Reg. E. et alter Med. Ceteri vulgo ἐργαζ.

nes, propter alterum *felices prædicentur:* quorum hoc quidem cuivis vel vulgatissimo homini potest contingere; laude vero dignum esse, proprium est dumtaxat prudentium et cordatorum virorum, qui etiam maxime divini et diis carissimi debent censeri. Enimvero mihi videtur *Scipio*, et natura, et instituto, similitudinem aliquam cum *Lycurgo* Lacedæmoniorum legumlatore habuisse. Nam neque de Lycurgo par est existimare, ipsum adeo fuisse superstitiosum, ut in constituenda Spartanorum republica Pythiæ per omnia adhæreret: neque *Scipio* existimari debet, quum patriæ suæ tantum imperium pararet, e somniis quibusdam aut ominibus pependisse. Sed quod viderent ambo, plerosque mortalium neque ea temere admittere, quæ abhorrent a communibus opinionibus, neque res arduas et periculo junctas audere adgredi, nisi spes læti exitus ab aliquo deorum fuerit ostensa: et *Lycurgus*, quoties aliquid adgrediebatur, sententiæ suæ auctoritatem oraculi a Pythia editi adjiciendo, efficiebat, ut facilius reciperentur et plus fidei invenirent sua consilia; et *Publius* item *Scipio*, multitudinis animis hanc persuasionem semper adferens, *quasi cuncta divino adflatu adgrederetur*, confidentiores atque paratiores adversus periculosa omnia incepta eos, quibus imperabat, reddebat. Ceterum singula ipsum judicio

καὶ προνοίας ἔπραττε, καὶ διότι πάντα κατὰ λόγον ἐξέβαινε τὰ τέλη τῶν πράξεων αὐτῷ, δῆλον ἔσται διὰ τῶν λέγεσθαι μελλόντων. A. U. 515.

III. Ἐκεῖνος γὰρ ὅτι μὲν ἦν εὐεργετικὸς καὶ μεγαλόψυχος, ὁμολογεῖται· [n]ὅτι δ' ἀγχίνους καὶ [o]νήπτης, καὶ τῇ διανοίᾳ περὶ τὸ προτεθὲν ἐντεταμένος, οὐδεὶς ἂν συγχωρήσειε πλὴν τῶν [p]συμβεβιωκότων καὶ τεθεαμένων
2 ὑπ' αὐγὰς αὐτοῦ τὴν φύσιν. ὧν εἷς ἦν Γάϊος Λαίλιος, ἀπὸ νέου μετεσχηκὼς αὐτῷ παντὸς ἔργου καὶ λόγου μέχρι τελευτῆς· ὁ ταύτην περὶ αὐτοῦ τὴν δόξαν ἡμῖν ἐνεργασάμενος, διὰ τὸ δοκεῖν εἰκότα λέγειν καὶ σύμ- Lælii narratio de Scipione.
3 φωνα τοῖς ὑπ' ἐκείνου πεπραγμένοις. Ἔφη γὰρ, πρώτην γεγονέναι Ποπλίου πρᾶξιν ἐπίσημον, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν ἱππομαχίαν συνεστήσατο πρὸς Ἀν- Patrem servat Scipio.
4 νίβαν περὶ τὸν Πάδον καλούμενον ποταμόν. τότε γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἑπτακαιδέκατον ἔτος ἔχων, καὶ πρῶτον εἰς ὕπαιθρον ἐξεληλυθὼς, συστήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς διαφερόντων ἱππέων οὐλαμὸν ἀσφαλείας χάριν, συνθεασάμενος ἐν τῷ κινδύνῳ τὸν πατέρα περιειλημμένον ὑπὸ τῶν πολεμίων μετὰ δυοῖν ἢ τριῶν ἱππέων, καὶ τετρωμένον ἐπισφαλῶς, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπεβάλετο παρακαλεῖν τοὺς
5 μεθ' ἑαυτοῦ, βοηθῆσαι τῷ πατρί· τῶν δ' ἐπὶ ποσὸν κατορρωδούντων διὰ τὸ πλῆθος τῶν περιεστώτων πολε-

[n] διότι δ' Suidas. [o] νήπτης τῇ διανοίᾳ καὶ περὶ idem. [p] συμβεβηκότων Hervag. cum codd. nostris.

et prudentia egisse, omniaque ejus consilia rationi convenientem exitum solita fuisse sortiri, clarum erit ex iis, quæ sumus dicturi.

III. Et quidem fuisse ipsum *liberalem ac magnificum et magnanimum*, nemo homo negat: fuisse autem eumdem *sagacem* et *sobrium*, quique in iis, quæ proposuisset, mentis nervos contenderet, hoc vero vix aliquis concesserit, præter eos, qui cum eo vixerunt, et in clara, ut aiunt, luce ejus indolem sunt contemplati. Ex eo hominum fuit numero *C. Lælius*, a puero omnium, quæ fecit ille aut dixit, ad ultimum usque diem particeps; qui mihi opinionis hujus de Scipione concipiendæ auctor exstitit, quum et similia veri mihi videretur loqui, et rebus gestis ipsius congruentia. Narrabat autem Lælius, *primum a Scipione facinus insigne* tum esse *editum*, quando ejus parens pugnam equestrem cum Hannibale ad *Padum*, quem vocant, fluvium pugnavit. Eo namque tempore, annos circiter decem et septem natum, in expeditionem primum tunc profectum, quum ei parens turmam equitum spectatæ virtutis adjunxisset custodiæ caussa; postquam in acie patrem suum vidisset cum duobus aut tribus equitibus ab hoste circumventum, ac gravi etiam vulnere adfectum; ipsum initio quidem comites suos cohortatum esse, ut patri ferrent opem; mox vero,

Ol. 142. 3. Patrem servat Scipio.

μίων, αὐτὸς εἰσελάσαι παραβόλως δοκεῖ καὶ τολμηρῶς
εἰς τοὺς περικεχυμένους. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τῶν 6
ἄλλων ἀναγκασθέντων ἐμβαλεῖν, οἱ μὲν πολέμιοι κατα-
πλαγέντες διέστησαν· ὁ δὲ Πόπλιος ἀνελπίστως σωθεὶς,
πρῶτος αὐτὸς τὸν υἱὸν σωτῆρα προσεφώνησε, πάντων
ἀκουόντων. Περιγενομένης δ' αὐτῷ τῆς ἐπ' ἀνδρείᾳ 7
φήμης ὁμολογουμένης διὰ τὴν προειρημένην χρείαν,
λοιπὸν ἤδη πάντως αὐτὸν ἐδίδου κατὰ τοὺς ὕστερον
καιροὺς εἰς τοὺς κατ' ἰδίαν κινδύνους, ὅταν εἰς αὐτὸν
[q]ἀναρτηθεῖεν ὑπὸ τῆς πατρίδος αἱ τῶν ὅλων ἐλπίδες·
ὅπερ ἴδιόν ἐστιν οὐ τῇ τύχῃ πιστεύοντος, ἀλλὰ νοῦν
ἔχοντος ἡγεμόνος.

Ædilitatem cum fratre petit.

IV. Μετὰ δὲ ταῦτα, πρεσβύτερον ἔχων ἀδελφὸν
Λεύκιον, καὶ τούτου προσπορευομένου πρὸς τὴν ἀγορα-
νομίαν, ἣν σχεδὸν ἐπιφανεστάτην ἀρχὴν εἶναι συμβαίνει
τῶν νέων παρὰ Ῥωμαίοις· ἔθους δ' ὄντος, δύο πατρικίους 2
καθίστασθαι, τότε δὲ καὶ πλειόνων προσπορευομένων· ἐκ
πολλοῦ μὲν οὐκ ἐτόλμα μεταπορεύεσθαι τὴν αὐτὴν
ἀρχὴν τἀδελφῷ· συνεγγιζούσης δὲ τῆς καταστάσεως, 3
λογιζόμενος ἐκ τῆς τοῦ πλήθους φορᾶς, οὐκ εὐμαρῶς
τὸν ἀδελφὸν ἐφιξόμενον τῆς ἀρχῆς, τὴν δὲ πρὸς αὐτὸν
εὔνοιαν τοῦ δήμου θεωρῶν μεγάλην ὑπάρχουσαν, καὶ
μόνως οὕτως ὑπολαμβάνων κἀκεῖνον καθίξεσθαι τῆς
προθέσεως, εἰ συμφρονήσαντες ἅμα ποιήσαιντο τὴν ἐπι-

[q] Verbum ἀναρτηθεῖεν ex conject. restitui. Vulgo omnes ἀναγκασθεῖεν.

quum isti pavitantes ob multitudinem circumstantium hostium nonnihil cunctarentur, fidenter atque fortiter in hostes circumfusos equum suum egisse. Deinde, quum et reliqui impetum facere essent coacti, territos hostes in diversa abiisse; Publium vero patrem, insperatæ salutis potitum, primum omnium, cunctis audientibus, filium *Servatorem suum* salutasse. Ille igitur famam fortitudinis memorato facinore, magno consensu omnium, consecutus, insecutis deinceps temporibus nulli non periculo suum privatim caput objecit, quoties in ipsum spes suas de salute publica patria contulisset: quod sane non ejus est ducis, qui fortunæ omnia permittat, verum ejus, qui ratione ac prudentia utatur.

IV. Secundum hæc, quum haberet *Publius* fratrem *Lucium*, atque ille peteret ædilitatem, (is est maximus fere honos, qui juveni apud Romanos mandatur;) essetque ea consuetudo, ut duo patricii in ea dignitate constituerentur; initio quidem non est ausus ejusdem cum fratre magistratus, qui a compluribus etiam aliis tunc petebatur, candidatum se profiteri: verum, adpetente comitiorum die, ex multitudinis studiis intelligens, non facile fratrem honorem illum fore adepturum; se vero cernens pollere apud populum gratia; ratus, non alteri,

4 βολήν· ἦλθεν ἐπί τινα τοιαύτην ἔννοιαν. Θεωρῶν γὰρ A. U. 545.
τὴν μητέρα περιπορευομένην τοὺς νεὼς, καὶ θύουσαν τοῖς
θεοῖς ὑπὲρ τἀδελφοῦ, καὶ καθόλου μεγάλην προσδοκίαν
ἔχουσαν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, ἧς μόνης ἔμελεν αὐτῷ·
5 (τὸν μὲν γὰρ πατέρα τότε πλεῖν συνέβαινεν εἰς Ἰβηρίαν, Somnium fingit apud matrem.
στρατηγὸν [r] ἀπεσταλμένον ἐπὶ τὰς προειρημένας πρά-
ξεις·) οὐ μὴν, ἀλλ' ἔφη πρὸς αὐτὴν, ὄνειρον τεθεωρη-
6 κέναι δὶς ἤδη τὸν αὐτόν. δοκεῖν γὰρ ἅμα τἀδελφῷ
καθεσταμένος ἀγορανόμος, ἀναβαίνειν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς
ὡς ἐπὶ τὴν οἰκίαν· ἐκείνην δὲ συναντᾶν αὐτοῖς εἰς τὰς
7 θύρας, καὶ περιπτύξασαν ἀσπάσασθαι. Τῆς δὲ πα-
θούσης τὸ γυναικεῖον πάθος, καί τι προσεπιφθεγξαμένης·
εἰ γὰρ ἐμοὶ ταύτην ἰδεῖν γένοιτο τὴν ἡμέραν· βούλει,
8 φησὶ, μῆτερ, πεῖραν λάβωμεν; τῆς δὲ συγκαταθεμένης,
ὡς οὐ [s] τολμήσοντος αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὸν καιρὸν οἱονεὶ
προσπαίζοντος, (καὶ γὰρ ἦν κομιδῇ νέος·) ἠξίου τήβεν-
9 ναν αὐτῷ λαμπρὰν εὐθέως ἑτοιμάσαι. τοῦτο γὰρ ἔθος
ἐστὶ τοῖς τὰς ἀρχὰς μεταπορευομένοις.

V. Καὶ τῇ μὲν οὐδ' ἐν νῷ τὸ ῥηθὲν ἦν· ὁ δὲ λαβὼν Ambo fratres Ædile creantur.
πρῶτον λαμπρὰν ἐσθῆτα, κοιμωμένης ἔτι τῆς μητρὸς,
2 παρῆν εἰς τὴν ἀγοράν. τοῦ δὲ πλήθους, καὶ διὰ τὸ
παράδοξον, καὶ διὰ τὴν προϋπάρχουσαν εὔνοιαν, ἐκπλη-

[r] ἀπεσταλμένον correxit Casaub. κατεσταλμένον Herv. Med. et Aug. a pr. manu: sed in hoc punctis subductis notatur litera λ, et super τ est θ, ut sit καθεσταμένον, et sic est in Reg. F. G. Vesont. et Tubing. κατεσταμένον Reg. E.
[s] ὡς οὐ τολμήσαντος Aug. Reg. E. ὡς ἀτολμήσαντος Reg. F. G. Vesont. Tub.

quam si ambo conjunctim simul petitionem instituissent, fratrem voti sui compotem futurum; rem hujusmodi excogitavit. Videbat matrem circa templa discurrere, diis vota pro fratre facere, et omnino in magna exspectatione esse eventus. Et erat nemo, quem ipse curaret, præter matrem: nam pater eo tempore cum classe in Hispaniam abierat, cum imperio illuc missus ad eas res gerendas, quas ante exposuimus. Igitur tunc matri suæ dixit, *bis jam se idem somnium vidisse: Visum sibi, se una cum fratre ædilem esse creatum, et, cum e foro domum redirent, processisse ipsam filiis obviam ad fores usque, ibique complexam utrumque esse osculatam.* Quem sermonem quum illa muliebri cupiditate excepisset, atque hæc etiam verba adjecisset: *Utinam quidem illucescat dies ille, quo id ego videam!—Vin' tu igitur, mater*, subjicit Publius, *ejus rei faciamus periculum?* Adnuente matre, ut quæ eum nequaquam id ausurum putaret, sed ita secum e re nata jocari; (erat enim admodum juvenis;) postulat ille, ut *protinus sibi candida toga paretur.* Solent enim Romani honores petere *candidati.*

V. Et mater quidem de ea re nihil cogitabat amplius: at *Scipio*, candida tum primum sumta, priusquam surgeret mater, venit in forum: ubi ma-

Ol. 142. 3. κτικῶς αὐτὸν ἀποδεξαμένου, καὶ μετὰ ταῦτα προελ-
θόντος [t]αὐτοῦ εἰς τὸν ἀποδεδειγμένον τόπον, καὶ στάντος
παρὰ τὸν ἀδελφόν· οὐ μόνον τῷ Ποπλίῳ περιέθεσαν οἱ 3
πολλοὶ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ τἀδελφῷ δι' ἐκεῖνον· καὶ
παρῆσαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἀμφότεροι, γεγονότες ἀγορα-
νόμοι. Τῇ δὲ μητρὶ τοῦ πράγματος ἄφνω προσπε- 4
σόντος, περιχαρὴς οὖσα, πρὸς τὰς θύρας ἀπήντα, καὶ
Cum diis colloqui videtur Scipio.
μετὰ παραστάσεως ἠσπάζετο τοὺς νεανίσκους. ὥστε 5
τὸν Πόπλιον ἐκ τοῦ συμβαίνοντος δοκεῖν πᾶσι τοῖς
προακηκοόσι τῶν ἐνυπνίων, μὴ μόνον κατὰ τὸν ὕπνον,
ἔτι δὲ μᾶλλον ὕπαρ καὶ μεθ' ἡμέραν διαλέγεσθαι τοῖς
Blandus est,
θεοῖς. Ὧν οὐδὲν ἦν ἐνύπνιον· ἀλλὰ ὑπάρχων εὐεργε- 6
τικὸς καὶ μεγαλόδωρος καὶ προσφιλὴς κατὰ τὴν ἀπάν-
τησιν, συνελογίσατο τὴν τοῦ πλήθους πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν.
sagax et industrius.
λοιπὸν, πρός τε τὸν τοῦ δήμου καὶ τὸν τῆς μητρὸς 7
καιρὸν ἁρμοσάμενος εὐστόχως, οὐ μόνον καθίκετο τῆς
προθέσεως, ἀλλὰ καὶ μετά τινος ἐδόκει θείας ἐπιπνοίας
αὐτὸ πράττειν. Οἱ γὰρ μὴ δυνάμενοι τοὺς καιροὺς, 8
μηδὲ τὰς αἰτίας καὶ διαθέσεις ἑκάστων ἀκριβῶς συν-
θεωρεῖν, ἢ διὰ φαυλότητα φύσεως, ἢ δι' ἀπειρίαν καὶ
ῥαθυμίαν, εἰς θεοὺς καὶ τύχας ἀναφέρουσι τὰς αἰτίας
τῶν δι' ἀγχίνοιαν ἐκ λογισμοῦ καὶ προνοίας ἐπιτε-
λουμένων. Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν τῶν 9

[t] Pronomen αὐτοῦ post προελθόντος ex conject. adjeci.

gna cum admiratione, et propter ausi novitatem, et quia jam ante omnibus erat carus, a populo excipitur. Mox vero quum in locum candidatis adsignatum esset progressus, ac fratri adstaret; non ipsi solum populi suffragiis delata est Ædilitas, verum etiam fratri *Lucio* propter ipsum. Ita domum revertuntur *ambo Ædiles* renunciati. Qui ut ad matrem repente est adlatus nuncius, lætitia gestiens obviam filiis ad fores progreditur, et repentino exsternata gaudio adolescentes osculatur. Hæc quum ita evenissent; omnibus, qui *Scipionis somnia* prius cognoverant, visus ille est non per somnum modo, sed magis etiam vigilans et interdiu cum diis colloqui. At *somnium* Scipio viderat *nullum*. Sed, qui natura sua esset ad bene faciendum ac de omnibus bene merendum propensus, et in omnes, in quos incideret, comes atque blandus, populi erga se benevolentiam ex ipsa re conjectavit. Itaque ad oblatam sibi a populo et a matre occasionem sese sollerter et acute adcommodans, non solum quod proposuerat effecit; verum etiam, ut *divino quodam adflatus spiritu* id egisse videretur, est consecutus. Nam qui rerum quarumque occasiones, caussasque et ordinem ac dispositionem exactæ perspicere nequeunt; (sive id naturæ vitio accidat, sive quod desit experientia, aut teneat socordia;) ii ad *deos et fortunæ casus* eorum, quæ sagaci mente homines ratione et providentia perficiunt, caussas referunt.

ἀκουόντων, ἵνα μὴ συγκαταφερόμενοι [u] ψευδῶς τῇ καθωμιλημένῃ δόξῃ περὶ αὐτοῦ, παραπέμπωσι τὰ σεμνότατα καὶ κάλλιστα τἀνδρὸς, λέγω δὲ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ φιλοπονίαν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἔσται τοῦτο συμφανὲς ἐπ' αὐτῶν τῶν πράξεων. A. U. 545.

VI. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τότε συνηθροισμένων τῶν δυνά-
μεων, παρεκάλει, μὴ καταπεπλῆχθαι τὴν προγεγενη-
2 μένην περιπέτειαν· οὐ γὰρ ταῖς ἀρεταῖς ἡττῆσθαι Ῥω-
μαίους ὑπὸ Καρχηδονίων οὐδέποτε, τῇ δὲ προδοσίᾳ τῇ
Κελτιβήρων, [x] καὶ τῇ προπετείᾳ διακλεισθέντων τῶν
στρατηγῶν ἀπ' ἀλλήλων, διὰ τὸ πιστεῦσαι τῇ συμ-
3 μαχίᾳ τῶν εἰρημένων. ὧν ἑκάτερα νῦν, ἔφη, περὶ τοὺς
πολεμίους ὑπάρχειν· χωρὶς γὰρ ἀπ' ἀλλήλων πολὺ
διεσπασμένους στρατοπεδεύειν, τοῖς τε συμμάχοις ὑβρι-
στικῶς χρωμένους ἅπαντας ἀπηλλοτριωκέναι, καὶ πολε-
4 μίους αὐτοὺς παρεσκευακέναι. διὸ καὶ τοὺς μὲν ἤδη
διαπέμπεσθαι πρὸς σφᾶς, τοὺς δὲ λοιποὺς, ὡς ἂν
τάχιστα θαῤῥήσωσι, καὶ διαβάντας ἴδωσι τὸν ποταμὸν,
ἀσμένως ἥξειν, οὐχ οὕτως εὐνοοῦντας σφίσι, τὸ δὲ
πλεῖον, ἀμύνεσθαι σπουδάζοντας τὴν Καρχηδονίων εἰς
5 αὐτοὺς ἀσέλγειαν· τὸ δὲ μέγιστον, στασιάζοντας πρὸς
ἀλλήλους τοὺς τῶν ὑπεναντίων ἡγεμόνας, [y] ἀθρόους μά-

Milites in Hispania cohortatur Scipio.

[u] Malim τῇ ψευδῶς καθωμιλ. ut placuit Reiskio. [x] Verba καὶ τῇ προπετείᾳ, quæ *sequentibus* vulgo *juncta* erant, cum præcedentibus copulavi. [y] Hervag. cum codd. omnibus dat ἄθρους δὲ μάχεσθαι. Voluerunt forsan διαμάχεσθαι. Conjunctionem delevit Casaub.

Hæc ego in lectorum gratiam dicta volui, ne pervulgatæ de Scipione opinioni temere adsentientes, quæ fuerunt in hoc viro maxima laude digna et pulcerrima, parum attendant; *ingenii dexteritatem* dico, *et industriam.* Verum hoc quidem rerum ipsarum, quas gessit, expositio magis etiam arguet.

VI. Tunc igitur *Publius* convocatas in unum copias est adhortatus, *ne propter acceptam prius cladem terrerentur: non enim virtute Romanos umquam fuisse a Pœnis victos; sed perfidia Celtiberorum, ac temeritate imperatorum dum ab sese invicem disclusi fuissent, eo quod illorum hominum societati fidem haberent. Nunc vero utramque mali caussam penes hostes exsistere: nam distractis in diversissimas regiones exercitibus, procul alium ab alio metari castra; et sociorum omnium animos continuis injuriis ipsos a se abalienasse, atque, ut iidem sibi hostes essent, effecisse. Idcirco eorum alios jam secum per legatos agere; reliquos, ut primum audendi fuerit facultas, et Romanos amnem Iberum transisse viderint, magna cum alacritate esse venturos; non adeo partium Romanarum studio ductos, verum ea potius cupiditate stimulatos, ut petulantiam, qua in ipsos Pœni sunt usi, ulciscantur. Postremo illud esse maximum, quod duces hostium, animis inter se dissidentes, ad dimicandum confertis viribus non essent inter*

Ol. 142. 3. χεσθαι πρὸς αὐτοὺς οὐ θελήσειν, κατὰ μέρος δὲ κινδυ-
νεύοντας εὐχειρώτους ὑπάρχειν. Διὸ βλέποντας εἰς 6
ταῦτα, παρεκάλει περαιοῦσθαι τὸν ποταμὸν εὐθαρσῶς.
περὶ δὲ τῶν ἑξῆς ἀνεδέχετο, μελήσειν αὐτῷ καὶ τοῖς
ἄλλοις ἡγεμόσι. Ταῦτα δ' εἰπὼν, τρισχιλίους μὲν 7
ἔχοντα πεζοὺς καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς Μάρκον ἀπέλιπε
τὸν συνάρχοντα περὶ τὴν διάβασιν, ἐφεδρεύσοντα τοῖς
ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ συμμάχοις. αὐτὸς δὲ τὴν ἄλλην
ἐπεραίου δύναμιν, ἄδηλον πᾶσι ποιῶν τὴν αὑτοῦ πρόθεσιν.
Ἦν γὰρ αὐτῷ κεκριμένον, πράττειν, ὧν μὲν εἶπε πρὸς 8
τοὺς πολλοὺς, μηδέν· προὔκειτο δὲ πολιορκεῖν ἐξ ἐφόδου
τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ Καρχηδόνα προσαγορευομένην. Ὃ δὴ 9
καὶ πρῶτον ἄν τις λάβοι καὶ μέγιστον σημεῖον τῆς ὑφ'
ἡμῶν ἄρτι ῥηθείσης διαλήψεως. ἔτος γὰρ ἕβδομον ἔχων 10
πρὸς τοῖς εἴκοσι, πρῶτον μὲν ἐπὶ πράξεις αὑτὸν ἔδωκε
τελέως παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπηλπισμένας [z] διὰ τὸ μέ-
γεθος τῶν προγεγονότων ἐλαττωμάτων. δεύτερον, δοὺς 11
αὑτὸν, τὰ μὲν κοινὰ καὶ προφαινόμενα πᾶσι παρέλιπε·
τὰ δὲ [a] μήτε παρὰ τοῖς πολεμίοις, * * ταῦτ' ἐπενόει
καὶ προετίθετο πράττειν. ὧν οὐδὲν ἦν χωρὶς ἐκλογισμῶν 12
τῶν ἀκριβεστάτων.

M. Silanus, collega Scipionis.

Carthaginem Novam oppugnare cogitat Scipio.

VII. Ἔτι μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἱστορῶν ἐν τῇ

[z] Articulum τὸ, qui abest vulgo ab omnibus, adjeci cum Ursino et Reisk.

[a] Supple cum Reiskio μήτε παρὰ τοῖς φίλοις ὕποπτα, aut aliquid simile.

se consensuri: carptim autem et per partes bellum gerentes, facile posse eos vinci. Hortari igitur omnes, ut hæc cogitantes audenter fluvium trajicerent: sibi et reliquis ducibus, quæ deinceps essent agenda, fore curæ. Hæc locutus, *Marcum* (*Silanum*,) adjutorem ad res agendas sibi datum, cum tribus peditum millibus et quingentis equitibus circa amnis trajectum reliquit, ut Romanorum sociis cis Iberum esset præsidio: ipse ceteras copias fluvium traduxit, magnopere cavens, ne, quo tenderet, mortalium quisquam sciret. Statuerat enim apud se, nihil eorum agere, quæ pro concione dixerat; quum e contrario *Carthaginem Novam* in Hispania invasione repentina oppugnare in animo haberet. Atque hoc sane primo eodemque maximo argumento possit aliquis nostram de hoc viro sententiam comprobare, quam paullo ante exposuimus. *Annum* enim *septimum supra vicesimum* agebat *Scipio*, quando primum ejusmodi res in se suscepit, quas propter acceptorum detrimentorum magnitudinem omnes prorsus desperaverant. Deinde, postquam his animum adplicuit, vulgaria omnia consilia, et quorum venire in mentem cuivis poterat, omittens, illa excogitavit, atque iis proposuit uti, quæ [neque alii duci temere essent cognita,] neque hostibus suspecta. Quarum rerum nulla est, in qua non rationes secutus sit exquisitissimas.

VII. Jam initio enim, dum erat ad-

Ῥώμῃ καὶ πυνθανόμενος ἐπιμελῶς τήν τε προδοσίαν τῶν A. U. 545.
Κελτιβήρων, καὶ τὸν διαζευγμὸν τῶν ἰδίων στρατοπέδων, Prudens Scipionis consilium.
καὶ συλλογιζόμενος, ὅτι παρὰ τοῦτο συμβαίνει τοῖς
2 περὶ τὸν πατέρα γενέσθαι τὴν περιπέτειαν· οὐ κατε-
πέπληκτο τοὺς Καρχηδονίους, οὐδ' ἥττητο τῇ ψυχῇ,
3 καθάπερ οἱ πολλοί. Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος
ποταμοῦ συμμάχους ἀκούων μένειν ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς
φιλίᾳ, τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνας στασιάζειν
μὲν πρὸς σφᾶς, ὑβρίζειν δὲ τοὺς ὑποταττομένους· εὐθαρ-
σῶς διέκειτο πρὸς τὴν ἔξοδον, οὐ τῇ τύχῃ πιστεύων,
4 ἀλλὰ τοῖς συλλογισμοῖς. Παραγενόμενός γε μὴν εἰς
τὴν Ἰβηρίαν, πάντας [b]ἀνακινῶν, καὶ παρ' ἑκάστου
πυνθανόμενος τὰ περὶ τοὺς ἐναντίους, ηὕρισκε τὰς μὲν
5 δυνάμεις τῶν Καρχηδονίων εἰς τρία μέρη διῃρημένας· ὧν Tres duces Pœnorum.
Μάγωνα μὲν ἐπυνθάνετο διατρίβειν ἐντὸς Ἡρακλείων
στηλῶν ἐν τοῖς Κονίοις προσαγορευομένοις, Ἀσδρούβαν
δὲ τὸν Γέσκωνος [c]περὶ Τάγου ποταμοῦ στόμα κατὰ
τὴν [d]Λυσιτανήν, τὸν δ' ἕτερον Ἀσδρούβαν πολιορκεῖν
τινὰ πόλιν ἐν τοῖς Καρπητανοῖς, οὐδένα δὲ τῶν προειρη-
μένων ἐλάττω δέχ' ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν τῆς Καινῆς
6 πόλεως. Νομίζων οὖν, ἐὰν μὲν εἰς μάχην συνιέναι κρίνῃ
τοῖς πολεμίοις, τὸ μὲν πρὸς πάντας ἅμα [e]κινδυνεύειν

[b] Fors. ἀνακρίνων, ut suspicatus erat Casaub. [c] περὶ Τάγου ex Casauboni et Reisk. conject. correxi. Vulgo omnes περὶ τὸ τοῦ ποταμοῦ. [d] Λουσιτάνην Reg. E. Vesont. [e] Post κινδυνεύειν intercidisse verba ἐπισφαλὲς εἶναι aut his similia suspicatus est Reiskius.

huc in urbe, singula perquirens, et adcurata percontatione intelligens, Celtiberos proditionem fecisse, et Romanas legiones fuisse in diversa diductas: quum facile inde colligeret, patri patruoque suo eam fuisse exitii caussam; victoria Carthagiensium nequaquam est perculsus, nec fractus animo est, quod plerisque acciderat. Deinde vero factus certior, Hispanos cis Iberum, Romanorum socios, in fide et amicitia manere, duces vero Pœnos et discrepare inter se, et subditis populis contumeliose facere injuriam; ad suscipiendam expeditionem animo fidenti erat, non sane fortunæ fidem habens, sed rationi. In Hispaniam autem ut venit, dum omnes explorat, et de rebus hostium cunctos sciscitatur, copias Carthaginiensium trifariam esse divisas comperit: *Magonem*, e tribus ducibus unum, ultra Herculis columnas in *Coniis* [vel *Cuneis*,] quos vocant, agere accepit: *Asdrubalem*, *Gesconis* filium, in Lusitania, circa Tagi amnis ostium: *Asdrubalem alterum*, aliquod in Carpetania oppidum premere obsidione: nullum horum minore dierum decem intervallo a *Carthagine Nova* abesse. Ceterum quod ad pugnam cum hoste conferendam adtinet, ita Scipio cogitabat: sive omnes simul adoriretur, rem prorsus periculosam esse, cum propter cladem ab iis acceptam, qui ipsum præcesserant, tum propter multitu-

Ol. 142. 3. [f]τελέως, [g]καὶ διὰ τὸ [h]προηττῆσθαι τοὺς πρὸ αὐτοῦ,
καὶ διὰ τὸ πολλαπλασίους εἶναι τοὺς ὑπεναντίους· ἐὰν 7
δὲ πρὸς ἕνα συμβαλεῖν σπεύδων, κἄπειτα, τούτου φυγο-
μαχήσαντος, ἐπιγενομένων δὲ τῶν ἄλλων δυνάμεων,
συγκλεισθῇ που, κατάφοβος ἦν, μὴ ταῖς αὐταῖς Γναΐῳ
τῷ θείῳ καὶ Ποπλίῳ τῷ πατρὶ περιπέσῃ συμφοραῖς. διὸ 8
τοῦτο μὲν τὸ μέρος ἀπεδοκίμασε.

Commoditates Carthaginis Novæ.

VIII. Πυνθανόμενος δὲ, τὴν προειρημένην Καρχηδόνα
μεγίστας μὲν χρείας παρέχεσθαι τοῖς ὑπεναντίοις, μέ-
γιστα δὲ βλάπτειν καὶ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα [i]πόλεμον
αὐτὸν, ἐξητάκει τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῇ
παραχειμασίᾳ τῶν [k]εἰδότων. Ἀκούων δὲ πρῶτον μὲν, 2
ὅτι λιμένας ἔχει στόλῳ καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι μόνη
σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἅμα δὲ καὶ, διότι πρὸς
τὸν ἀπὸ τῆς Λιβύης πλοῦν καὶ πελάγιον δίαρμα λίαν
εὐφυῶς κεῖται τοῖς Καρχηδονίοις· μετὰ δὲ ταῦτα, διότι 3
καὶ τὸ τῶν χρημάτων πλῆθος καὶ τὰς ἀποσκευὰς τῶν
στρατοπέδων ἁπάσας ἐν ταύτῃ τῇ πόλει συνέβαινε τοῖς
Καρχηδονίοις ὑπάρχειν, ἔτι δὲ τοὺς ὁμήρους τοὺς ἐξ
ὅλης τῆς Ἰβηρίας· τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι μάχιμοι μὲν 4
ἄνδρες εἴησαν εἰς χιλίους οἱ τὴν ἄκραν τηροῦντες, διὰ
τὸ μηδένα μηδέποτ' ἂν ὑπολαμβάνειν, ὅτι, κρατούντων

[f] τελέως desideratur in Reg. F. G. et Vesont. [g] καὶ post τελέως abest a Reg. E. [h] προηττῆσθαι correxit Casaub. προηγῆσθαι Urb. προηγεῖσθαι Herv. cum ceteris codd. [i] Sic ex Ursini conject. edidit Casaub. αὐτοῦ Herv. cum MStis. Forsan debuerant τὰ αὐτοῦ. [k] εἰδότων correxi. εἰλώτων edd. cum Aug. et Reg. E. εἰλύτων Reg. F. G. Vesont. εἰλότων Urb. Med.

dinem etiam hostium, quorum exercitus suum multis partibus superabat: sive unum separatim adgredi properaret, atque ille fuga sibi consuluisset; verebatur, ne, supervenientibus reliquorum copiis, ipse aliquo concluderetur, eademque sibi fortuna eveniret, quam *Cnæus et Publius*, pater patruusque, erant experti. Itaque hoc quidem consilium rejecit.

VIII. Quum autem intellexisset, *Carthaginem*, de qua diximus, magna hostibus adferre commoda, maxima vero sibi ad præsens bellum detrimenta; omnia sigillatim super ea urbe in hibernis exquæsiverat ab eis, qui earum rerum gnari erant. Et compererat primo, unam fere Hispaniæ hanc urbem esse, quæ et portum classi ac copiis nauticis aptum haberet, et simul Carthaginiensibus ad trajectum ex Africa per medium mare faciendum quam maxime opportune esset sita; ad hæc, omnem pecuniæ copiam et impedimenta exercituum Punicorum cuncta, obsides item cunctos ex universa Hispania, ibidem adservari: et, quod est maximum, milites ad mille solum esse in ea, qui arcem custodirent; quod nemo putaret fieri umquam posse, ut, Pœnis totam fere Hispaniam obtinentibus, de urbe hac

Καρχηδονίων σχεδὸν ἁπάσης Ἰβηρίας, ἐπινοήσει τις τὸ A. U. 545.
5 παράπαν πολιορκῆσαι ταύτην τὴν πόλιν· τὸ δ' ἄλλο Commoditates Carthaginis Novæ.
πλῆθος ὅτι πολὺ μὲν εἴη διαφερόντως ἐν αὐτῇ, πᾶν
δὲ δημιουργικὸν, καὶ βάναυσον, καὶ θαλαττουργὸν, καὶ
πλεῖστον ἀπέχον πολεμικῆς ἐμπειρίας, ὃ κατὰ τῆς
πόλεως ὑπελάμβανεν εἶναι, παραδόξου γενομένης ἐπιφα-
6 νείας. καὶ μὴν οὐδὲ τὴν θέσιν τῆς Καρχηδόνος, οὐδὲ τὴν
κατασκευὴν, οὐδὲ τὴν τῆς περιεχούσης αὐτὴν λίμνης διά-
7 θεσιν ἠγνόει. διὰ δέ τινων ἁλιέων τῶν ἐνειργασμένων τοῖς
τόποις ἐξητάκει, διότι καθόλου μέν ἐστι τεναγώδης ἡ
λίμνη, καὶ βατὴ κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ
καὶ γίγνεταί τις τοσαύτη ἀποχώρησις καθ' ἡμέραν [1]ἐπὶ
8 δείλην ὀψίαν. Ἐξ ὧν συλλογισάμενος, ὅτι, καθικόμενος Prudens Scipionis consilium.
μὲν τῆς ἐπιβολῆς, οὐ μόνον βλάψει τοὺς ὑπεναντίους,
ἀλλὰ καὶ τοῖς σφετέροις πράγμασι μεγάλην ἐπίδοσιν
9 παρασκευάσει· διαπεσὼν δὲ τῆς προθέσεως, ὅτι δύναται
σώζειν τοὺς ὑποταττομένους, διὰ τὸ θαλαττοκρατεῖν,
ἐὰν ἅπαξ ἀσφαλίσηται τὴν στρατοπεδείαν· (τοῦτο δ'
ἦν εὐχερὲς, διὰ τὸ μακρὰν ἀπεσπάσθαι τὰς τῶν ὑπε-
10 ναντίων δυνάμεις·) οὕτως, ἀφέμενος τῶν ἄλλων, περὶ
ταύτην ἐγένετο τὴν παρασκευὴν ἐν τῇ παραχειμασίᾳ.

IX. Καὶ ταύτην ἔχων τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὴν ἡλικίαν, Perperam fortunæ tributitur.
ἣν ἀρτίως εἶπα, πάντας ἀπεκρύψατο χωρὶς Γαΐου

[1] Utique ὑπὸ malim cum Reiskio. Post ista verba autem nescio an exciderit nonnihil.

oppugnanda vel saltem cogitaret aliquis: ceteram vero multitudinem ingentem quidem eo loci esse, sed eam fere hominum dumtaxat opificum, et sellulariorum, aut qui nauticam exercerent, et ab omni rei bellicæ peritia quam maxime essent alieni; ut non dubitaret Scipio, si repentino adventu Carthaginienses adoriretur, eam ipsam incolarum turbam nocituram magis urbi, quam præsidio futuram. Sed neque situm *Carthaginis*, neque munitiones, neque naturam stagni oppidum ambientis, ignorabat. Per piscatores namque nonnullos, qui illis in locis artem factitaverant, compertum habebat, palustre in universum esse id stagnum, et plurima sui parte vadosum; maxime vero sub vesperam quotidie ita recedere aquam, ut plane vadosum stagnum sit. Quibus rebus cognitis ita apud se statuebat: si perficeret destinata, non solum hostibus se incommodaturum, sed etiam res suas magnum inde emolumentum esse capturas: sin consequi propositum nequiret, quia tamen in potestate mare haberet, suorum saluti facile se consulturum; modo semel, ne castris posset noceri, providisset. Id vero facile erat, hostium copiis tam longo inde spatio submotis. Propterea, omissis rebus aliis, dum in hibernis agebat, ad necessaria huic incepto præparanda studium omne suum contulit.

IX. Atque hæc *Scipio* quum moliretur, homo annorum XXVII, ut ante

Ol. 142. 3. Λαιλίου, μέχρι [m]πάλιν αὐτὸς ἔκρινε φανερὸν ποιεῖν. Τούτοις δὲ τοῖς ἐκλογισμοῖς ὁμολογοῦντες οἱ συγγραφεῖς, ὅταν ἐπὶ τὸ τέλος ἔλθωσι τῆς πράξεως, οὐκ οἶδ' ὅπως οὐκ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὴν τούτου πρόνοιαν, εἰς δὲ τοὺς θεοὺς καὶ τὴν τύχην ἀναφέρουσι τὸ γεγονὸς κατόρθωμα. 2 καὶ ταῦτα χωρὶς τῶν εἰκότων καὶ τῆς τῶν [n]συμβεβιωκότων μαρτυρίας, καὶ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τῆς πρὸς τὸν Φίλιππον, αὐτοῦ τοῦ Ποπλίου σαφῶς ἐκτεθεικότος, ὅτι τούτοις τοῖς ἐκλογισμοῖς χρησάμενος, οἷς ἡμεῖς ἀνώτερον ἐξελογισάμεθα, καθόλου τε τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασιν ἐπιβάλοιτο, καὶ κατὰ μέρος τῇ τῆς Καρχηδόνος πολιορκίᾳ. 3

Scipionis epistola ad Philippum.

Πλὴν τότε γε τῷ μὲν ἐπὶ τοῦ στόλου Γαΐῳ Λαιλίῳ δι' ἀπορρήτων ἐντειλάμενος, παρήγγειλε πλέειν ἐπὶ τὴν προειρημένην πόλιν. 4 μόνος γὰρ οὗτος αὐτῷ συνῄδει τὴν ἐπιβολήν, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον. 5 Αὐτὸς δέ, τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἀναλαβών, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν μετὰ σπουδῆς. 6 εἶχε δὲ τὸ μὲν τῶν πεζῶν πλῆθος εἰς δισμυρίους καὶ πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ εἰς δισχιλίους καὶ πεντακοσίους. Ἀφικόμενος δὲ ἑβδομαῖος, κατεστρατοπέδευσε κατὰ τὸ πρὸς ἄρκτους μέρος τῆς πόλεως, καὶ περιεβάλλετο κατὰ μὲν τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν τῆς στρατοπεδείας τάφρον καὶ χάρακα διπλοῦν ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν, κατὰ δὲ τὴν πρὸς 7

Carthaginem Novam tendit Scipio.

[m] μέχρι πᾶσιν Casaub. ex conject. nostri libri omnes.

[n] Rursus συμβεβηκότων dant scripti

dixerimus, omnes præter *C. Lælium* celavit, donec rursus censuit ipse faciendum, ut rem aperiret. Tametsi vero convenit inter scriptores historiarum, hæc fuisse *Publii consilia*, certa ratione suscepta; iidem tamen ubi ad eorum exitum narrandum venerunt, nescio qui fiat, ut *diis et fortunæ*, non huic viro et ipsius prudentiæ, rei feliciter confectæ caussam adscribant: quum præsertim sententiæ istorum et conjecturæ omnes repugnent, et eorum testimonia, qui una cum eo vixerunt, et quum ipse etiam *Scipio* in ea, quam *ad Philippum* dedit, *epistola* clare exposuerit, *eas ipsas se rationes consiliorum*, quas supra retulimus, *esse secutum, et in universum quando expeditionem hanc in Hispaniam suscepit, et particulatim cum de oppugnatione Carthaginis cogitavit.* Ut redeam ad rem, Publius *C. Lælio*, classis præfecto, qui, sicut modo dicebamus, consilium Scipionis solus norat, arcana mandata dederat, jusseratque eum navigationis cursum versus prædictam urbem dirigere. Ipse cum pedestribus copiis (erant autem viginti quinque millia peditum, duo millia et quingenti equites;) eodem magnis itineribus contendit. Septimo die ab Ibero *Carthaginem* venit, et ab regione urbis, qua in septemtrionem versa est, castra posuit. His ab tergo fossam et vallum duplex objecit a mari ad mare: a fronte vero et ea parte, quæ urbem respiciebat, nulla prorsus munitio ob-

τὴν πόλιν ἁπλῶς οὐδέν· αὐτὴ γὰρ ἡ τοῦ τόπου φύσις A. U. 545.
8 ἱκανὴν ἀσφάλειαν αὐτῷ παρεσκεύαζε. Μέλλοντες δὲ
καὶ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως δηλοῦν,
ἀναγκαῖον ἡγούμεθ' εἶναι τὸ καὶ τοὺς παρακειμένους
τόπους καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπὶ ποσὸν ὑποδεῖξαι τοῖς
ἀκούουσι.

X. Κεῖται μὲν οὖν τῆς Ἰβηρίας κατὰ μέσην τὴν Situs Carthaginis Novæ.
παραλίαν ἐν κόλπῳ, νεύοντι πρὸς ἄνεμον Λίβα, οὗ τὸ
μὲν βάθος ἐστὶν ὡς εἴκοσι σταδίων, τὸ δὲ πλάτος ἐν
ταῖς ἀρχαῖς ὡς δέκα· [o]λαμβάνει δὲ διάθεσιν λιμένος ὁ
2 πᾶς κόλπος διὰ τοιαύτην αἰτίαν. νῆσος ἐπὶ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ κεῖται, βραχὺν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους
3 εἴσπλουν εἰς αὐτὸν ἀπολείπουσα. ταύτης ἀποδεχομένης
τὸ πελάγιον κῦμα, συμβαίνει, τὸν κόλπον ὅλον εὐδίαν
ἴσχειν, πλὴν ἐφ' ὅσον οἱ Λίβες, καθ' ἑκάτερον τὸν
4 εἴσπλουν παρεισπίπτοντες, κλύδωνας ἀποτελοῦσι. τῶν
γε μὴν ἄλλων πνευμάτων ἀκλυδώνιστος ὢν τυγχάνει
5 διὰ τὴν περιέχουσαν αὐτὸν ἤπειρον. Ἐν δὲ τῷ μυχῷ
τοῦ κόλπου πρόκειται χερρονησίζον ὄρος, ἐφ' οὗ κεῖσθαι
συμβαίνει τὴν πόλιν, περιεχομένην θαλάττῃ μὲν ἀπ'
ἀνατολῶν καὶ μεσημβρίας, ἀπὸ δὲ τῶν δύσεων λίμνῃ,
6 προσεπιλαμβανούσῃ καὶ τοῦ πρὸς ἄρκτον μέρους· ὥστε
τὸν λοιπὸν τόπον μέχρι τῆς ἐπὶ θάτερα θαλάττης, ὃς

[o] Conjunctionem adjecit Casaub. cum abesset a MStis. Unde forsan scribendum δέκα· καὶ λαμβ. διάθεσιν.

jecta; ipsa quippe loci natura satis tuta castra a vi hostili præstabat. Quoniam autem dicturi sumus, quomodo et oppugnata et capta ea urbs fuerit, faciendum ducimus, ut iis, qui hæc legent, et adjacentium locorum naturam, et urbis ipsius situm quadamtenus demonstremus.

x. Sita est igitur *Carthago Nova* in sinu maris, qui media fere Hispaniæ ora Africo vento est oppositus, et bis mille quingentos passus introrsus porrectus in longum, dimidium fere ejus spatii in ostio in latitudinem patet. *Sinus* vero totus speciem *portus* ob hujuscemodi caussam præbet. Hujus in ostio sinus insula est objecta, quæ intrantibus ipsum navibus angustum utraque ex parte aditum relinquit. Quum autem fluctus ex alto venientes hæc insula excipiat, evenit, ut toto sinu magna sit tranquillitas; nisi quatenus Africi ab utroque latere intus penetrant, et fluctus cient: ad alios ventos quod adtinet, motu et agitatione fluctuum caret, propter ambientem undique continentem. Ab intimo sinu mons ad instar peninsulæ excurrit, in quo condita urbs est: ab ortu solis a meridie cincta est mari, ab occasu *stagnum* claudit, paullulum etiam ad septemtrionem fusum; ut reliquum spatium, usque ad mare quod est ab altera parte, non amplius ducentos et

Ol. 142. 3.

Situs Carthaginis Novæ.

καὶ συνάπτει τὴν πόλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, μὴ πλέον
ὑπάρχειν ἢ δυοῖν σταδίων. Ἡ δὲ [p]πόλις αὐτὴ μεσό- 7
κοιλός ἐστι· κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ μεσημβρίας πλευρὰν
ἐπίπεδον ἔχει τὴν ἀπὸ θαλάττης πρόσοδον· τὰ δὲ λοιπὰ
περιέχεται λόφοις, δυσὶν μὲν ὀρεινοῖς καὶ τραχέσιν,
ἄλλοις δὲ τρισὶ, πολὺ μὲν χθαμαλωτέροις, [q]σπιλώδεσι
δὲ καὶ δυσβάτοις· ὧν ὁ μὲν μέγιστος ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς 8
αὐτῇ παράκειται, προτείνων εἰς θάλατταν, ἐφ' οὗ
καθίδρυται νεὼς Ἀσκληπιοῦ. τούτῳ δ' ὁ ἀπὸ τῆς 9
δύσεως ἀντίκειται, παραπλησίαν θέσιν ἔχων, ἐφ' οὗ καὶ
βασίλεια κατεσκεύασται πολυτελῶς, ἅ φασιν Ἀσδρού-
βαν ποιῆσαι, μοναρχικῆς ὀρεγόμενον ἐξουσίας. αἱ δὲ 10
λοιπαὶ [r]αἱ τῶν ἐλαττόνων βουνῶν ὑπεροχαὶ τὸ πρὸς
ἄρκτον αὐτῆς μέρος περιέχουσι. καλεῖται δὲ τῶν τριῶν 11
ὁ μὲν πρὸς ἀνατολὰς νεύων, Ἡφαίστου· τούτῳ δὲ [s]ὁ
συνεχὴς, Ἀλήτου· δοκεῖ δ' οὗτος, εὑρετὴς γενόμενος τῶν
ἀργυρείων μετάλλων, ἰσοθέων τετευχέναι τιμῶν. ὁ δὲ
τρίτος προσαγορεύεται Κρόνου. Συμβαίνει δὲ τὴν λίμνην 12
[t]τῇ παρακειμένῃ θαλάττῃ σύῤῥουν γεγονέναι χειροποι-
ήτως, χάριν τῶν θαλαττουργῶν. κατὰ δὲ τὴν τοῦ 13
διείργοντος αὐτὰς χείλους διακοπὴν γέφυρα κατεσκεύ-
ασται, πρὸς τὸ καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ τὰς ἁμάξας

Aletes metallorum argenti inventor.

p Vulgo omnes αὕτη. q σπηλώδεσι Casaub. r αἱ τῶν ἐλ. βουν. ὑπεροχαί. Sic ex conject. correxi. Perperam vulgo omnes ταῖς τῶν ἐλ. βουν. ὑπεροχαῖς, quæ verba intacta relinquens Reiskius, οἱ δὲ λοιποὶ voluit pro αἱ δὲ λοιπαί. s Alii vulgo ὁ σύνεγγυς. t τῇ παρακειμένῃ correxi cum Reisk. Vulgo omnes τὴν παρακειμένην.

quinquaginta passus pateat, quo jugo urbs continenti jungitur. Urbs ipsa in medio humiliis est et cava: ab eo latere, quod in meridiem est versum, planum aditum venientibus a mari habet: cetera tumulis cinguntur, duobus montanis et asperis, tribus aliis multo quidem depressioribus, verum saxosis et adscensu difficilibus. Horum maximus ab oriente illi adjacet, in mare excurrens; in quo ædes est *Æsculapio* consecrata. Huic qui ab occidente est oppositus, situm obtinet similem: in eo exstructa fuit regia, opus magnificum, cujus auctor dicitur fuisse *Asdrubal*, ad monarchicum imperium viam adfectans. Superest latus urbis septemtrionale, quod trium minorum collium objectu clauditur. Horum ille, qui ad ortum solis vergit, *Vulcani* dicitur tumulus; proximus ab *Alete* nomen habet, quem fama est propter inventa argenti metalla diis immortalibus pares honores esse consecutum: tertium, *Saturni* tumulum vocant. *Stagnum* urbi adjacens, ut mari conjungeretur et conflueret, in eorum gratiam, qui maria exercent, opus manu factum præstat. Quo loco media inter stagnum et mare lingula est intercisa, pons stratus est, ad ea, quæ fuerint necessaria, ex agris sive

ταύτῃ ποιεῖσθαι τὴν παρακομιδὴν τῶν ἐκ τῆς χώρας ἀναγκαίων. A. U. 545.

XI. Τοιαύτης δ' ὑπαρχούσης τῆς διαθέσεως τῶν τόπων, ἀσφαλίζεσθαι συνέβαινε τοῖς Ῥωμαίοις τὴν στρατοπεδείαν κατὰ τὴν ἐντὸς ἐπιφάνειαν ἀκατασκεύως
2 ὑπό τε τῆς λίμνης καὶ τῆς ἐπὶ θάτερα θαλάττης. τὸ δὲ μεταξὺ τούτων διάστημα, τὸ συνάπτον τὴν πόλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, ἀχαράκωτον εἴασε, κατὰ μέσην ὑπάρχον
3 τὴν αὐτοῦ στρατοπεδείαν· εἴτε καὶ καταπλήξεως χάριν, εἴτε καὶ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ἁρμοζόμενος, ὅπως ἀνεμποδίστους ἔχῃ καὶ τὰς ἐξαγωγὰς καὶ τὰς ἀναχωρήσεις
4 εἰς τὴν παρεμβολήν. Ὁ δὲ περίβολος τῆς πόλεως οὐ πλεῖον εἴκοσι σταδίων ὑπῆρχε τὸ πρότερον. καί τοι γ' οὐκ ἀγνοῶ, διότι πολλοῖς εἴρηται τετταράκοντα· τὸ δ' ἐστὶ ψεῦδος. οὐ γὰρ ἐξ ἀκοῆς ἡμεῖς, ἀλλ' αὐτόπται γεγονότες μετ' ἐπιστάσεως, ἀποφαινόμεθα. νῦν δὲ καὶ
5 μᾶλλον ἔτι συνῆρηται. Πλὴν ὅγε Πόπλιος, συνάψαντος καὶ τοῦ στόλου πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν, ἐπεβάλλετο συναθροίσας τὰ πλήθη παρακαλεῖν, οὐχ ἑτέροις τισὶ χρώμενος ἀπολογισμοῖς, [u]ἀλλ' οἷς ἐτύγχανε πεπεικὼς αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὸν κατὰ μέρος ἄρτι πεποιήμεθα
6 λόγον. ἀποδείξας δὲ δυνατὴν οὖσαν τὴν ἐπιβολὴν, καὶ συγκεφαλαιωσάμενος τὴν ἐκ τοῦ κατορθώματος ἐλάτ-

Castra Scipionis ad Novam Carth.

Ambitus urbis.

Scipio cohortatur milites.

[u] ἀλλ' οἷς correxit Casaub. ἀλλ' ὡς Herv. cum MStis.

jumentorum opera sive plaustris convehenda.

XI. Ejusmodi locorum natura quum esset, *castris Romanorum*, qua introrsum urbem versus spectant, hinc stagnum, hinc prominens ab altera parte mare, pro munimento, sine ulla arte, erat. Ab interjecto inter hæc spatio, quod urbem continenti jungit, erätque mediis ipsis castris oppositum, nullum objecit vallum; sive ut rei novitate hostem terreret, sive facilitati consilii exsequendi consulens, ut et educere suos e castris, et eodem reducere sine impedimento posset. Erat autem ambitus urbis olim non major duobus millibus passuum et quingentis. Etsi non fugit me, proditum a multis, esse eum circuitum passuum quinque millium: sed hoc falsum est: neque enim ex auditu de eo equidem pronuncio, verum postquam loca ipse lustravi et attente consideravi. Nunc vero etiam contractiore muro urbs illa clauditur. *Scipio*, postquam classis etiam ad constitutum tempus advenerat, concione convocata *milites hortari* cœpit: quam ad rem non aliis rationibus est usus, quam illis, quibus ipse inductus ita faciendum esse sibi persuaserat, de quibus sigillatim ante a nobis est dictum. Postquam, *posse perfici quod aggrediebatur*, demonstrasset, et summatim etiam, *quantum ex*

Ol. 142. 3. τωσιν [x] τῶν ὑπεναντίων, αὔξησιν δὲ τῶν σφετέρων πρα-
γμάτων, λοιπὸν χρυσοῦς στεφάνους ἐπηγγείλατο τοῖς
πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι, καὶ τὰς εἰθισμένας
δωρεὰς τοῖς ἐπιφανῶς ἀνδραγαθήσασι· τὸ δὲ τελευταῖον, 7
ἐξ ἀρχῆς, ἔφη, τὴν ἐπιβολὴν αὐτῷ ταύτην ὑποδεδειχέναι
τὸν Ποσειδῶνα, παραστάντα κατὰ τὸν ὕπνον, καὶ φάναι,
συνεργήσειν ἐπιφανῶς [y] κατ' αὐτὸν τὸν τῆς πράξεως
καιρὸν οὕτως, ὥστε παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἐξ αὐτοῦ
χρείαν ἐναργῆ γενέσθαι. Τῶν δὲ κατὰ τὴν παράκλησιν 8
λόγων ἅμα μὲν ἀπολογισμοῖς ἀκριβέσι μεμιγμένων,
ἅμα δ' ἐπαγγελίαις χρυσῶν στεφάνων, ἐπὶ δὲ πᾶσι
τούτοις θεοῦ προνοίᾳ, τελέως μεγάλην ὁρμὴν καὶ προθυ-
μίαν παρίστασθαι συνέβαινε τοῖς νεανίσκοις.

Terra et mari oppugnatur Carthago.

XII. Τῇ δ' ἐπαύριον κατὰ μὲν τοὺς ἐκ τῆς θαλάττης
τόπους περιστήσας ναῦς, παντοδαποῖς βέλεσιν ἐξηρτυ-
μένας, καὶ δοὺς τὴν ἐπιτροπὴν Γαΐῳ, κατὰ δὲ γῆν τοὺς
εὐρωστοτάτους τῶν ἀνδρῶν εἰς δισχιλίους ὁμόσε τοῖς
κλιμακοφόροις ἐπιστήσας, ἐνήρχετο τῆς πολιορκίας κατὰ
τρίτην ὥραν. Ὁ δὲ Μάγων, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς 2
πόλεως, τὸ μὲν τῶν χιλίων σύνταγμα διελὼν, τοὺς μὲν
ἡμίσεις ἐπὶ τῆς ἄκρας ἀπέλιπε, τοὺς δ' ἄλλους ἐπὶ τοῦ
πρὸς ἀνατολὰς λόφου παρενέβαλε· τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς 3

[x] Tria verba τῶν ὑπεναντίων et αὔξησιν absunt ab Herv. et MStis nostris. Inserenda monuit Ursinus, puto ex suo codice. [y] καὶ αὐτὸν Aug. Regii tres, Vesont. Tubing. quod teneri potest, si *addatur* κατὰ τὸν τῆς vel κατ' αὐτὸν τὸν τῆς.

eo damnum res hostium, quantum suæ incrementum essent accepturæ, disseruisset, ad hæc militibus coronas aureas pronunciasset, qui primi murum conscendissent, nec non consueta alia præmia, si quis insignius pugnam capessisset; illud ad extremum adjecit: *Neptunum jam inde a principio per somnum sibi adstitisse, atque hujus incepti suscipiendi consilium suggessisse; pollicitum etiam, adeo manifesto auxilium sibi in ipso pugnæ articulo laturum, ut adjuvantis numinis præsentiam universus exercitus sit agniturus.* Quæ quum adhortatio et rationes consilii expositas accurate contineret, et pollicitationem aurearum coronarum, et super hæc omnia Dei providentiam; juvenum animos ingens plane alacritas et impetus ad rem perficiendam invasit.

XII. Postero die *Scipio*, jussa classe, (quæ omni telorum genere erat instructa, et *C. Lælio* fuerat commissa) urbem a mari cingere; lectis præterea duobus millibus fortissimorum militum, quibus præceperat, ut communi opera cum iis, qui scalas gerebant, muros a terra invaderent; *oppugnationem Carthaginis* hora tertia auspicatur. *Mago*, urbis præfectus, cohorte illa millenaria divisa, quingentos milites in arce relinquit, reliquos tumulo urbis in orientem verso impositos in ordinem struit: tum oppidanorum valentissimos, ad duo millia ho-

εὐρωστοτάτους περὶ δισχιλίους κατεσκευακὼς τοῖς ὑπάρχουσι κατὰ τὴν πόλιν ὅπλοις, ἐπέστησε κατὰ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὸν ἰσθμὸν καὶ τὴν τῶν πολεμίων στρατοπεδείαν· τοῖς δὲ λοιποῖς παρήγγειλε, βοηθεῖν
4 κατὰ δύναμιν πρὸς πάντα τὰ μέρη τοῦ τείχους. Ἅμα δὲ τῷ τὸν Πόπλιον ταῖς σάλπιγξι διασημῆναι [z] τὸν καιρὸν τῆς προσβολῆς, ἐξαφίησι τοὺς καθωπλισμένους ὁ Μάγων διὰ τῆς πύλης· πεπεισμένος, ὅτι καταπλήξεται τοὺς ὑπεναντίους, καὶ τὸ παράπαν ἀφελεῖται τὴν ἐπι-
5 βολὴν αὐτῶν. προσπεσόντων δὲ τούτων ἐρρωμένως τοῖς ἐκ τοῦ στρατοπέδου κατὰ τὸν ἰσθμὸν παρατεταγμένοις, ἐγίγνετο μάχη λαμπρὰ καὶ παρακελευσμὸς ἐξ ἀμφοῖν ἐναγώνιος, τῶν μὲν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, τῶν δ' ἐκ τῆς
6 πόλεως τοῖς ἰδίοις ἑκατέρων ἐπιβοώντων. Τῆς δὲ διὰ τῶν βοηθούντων ἐπικουρίας οὐχ ὁμοίας ὑπαρχούσης, διὰ τὸ τοῖς μὲν Καρχηδονίοις διὰ μιᾶς πύλης καὶ σχεδὸν ἀπὸ δυοῖν σταδίοιν γίγνεσθαι τὴν παρουσίαν, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἐκ χειρὸς καὶ κατὰ πολὺν τόπον, ἄνισος ἦν ἡ
7 μάχη παρὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. ὁ γὰρ Πόπλιος ἑκὼν ἐπέστησε τοὺς αὐτοῦ παρ' αὐτὴν τὴν στρατοπεδείαν, χάριν τοῦ προκαλέσασθαι τοὺς πολεμίους ποῤῥωτάτω· σαφῶς γινώσκων, ἐὰν διαφθείρῃ τούτους, ὄντας οἱονεὶ στόμα τοῦ κατὰ τὴν πόλιν πλήθους, ὅτι διαταραχθήσεται τὰ ὅλα, καὶ τὴν πύλην οὐκέτι τῶν ἔνδον οὐδεὶς ἐξιέναι

A. U. 545. Oppugnatur Carthago Nova.

[z] Ante τὸν καιρὸν libri omnes inserunt partic. καὶ, quam delevit Casaub. καὶ vero ex κατὰ corruptum videtur.

minum, iis armis, quæ in urbe erant, adornatos, ad eam portam collocat, quæ ad isthmum et Romana castra ducebat: ceteros pro sua quemque virili, ferre opem, et ad omnes mœnium partes occurrere jubet. Simul atque classica jussu *Scipionis* ad prælium committendum incinuere, *Mago* armatos, qui ad portam stabant, emittit; persuasus, hosti se terrorem eo facto injecturum, et, ut in irritum caderet ejus inceptum, facturum. Isti enimvero in Romanos, qui in isthmo ordinati stabant, magna vi irruere: pugna atrox cieri: acres utrimque adhortationes fieri; dum et qui erant in castris, et qui erant in urbe, suis clamore ingenti animos addunt. Sed enim subsidiorum, quæ idemtidem submittebantur, par ratio non erat; quum Carthaginiensibus, ex una tantum porta exeuntibus, passus CCL essent conficiendi, prius quam ad locum pugnæ pervenirent; Romani contra e proximo, et viis multis, auxiliatum suis venirent: quare nec par utrimque dimicatio erat. De industria namque *Scipio* suos non procul a castris stare voluerat, ut inimicos e spatio quam longissimo ad pugnam alliceret: satis nimirum intelligens, si istos perderet, qui urbanæ multitudinis velut mucro erant, summam omnium rerum perturbationem *Carthagine* futuram, neque ausurum amplius quemquam oppidanorum, pedem porta efferre. Ali-

Ol. 142. 3.
Oppugnatur Nova Carthago.

θαρρήσει. οὐ μὴν, ἀλλ' ἕως μέν τινος ἐφάμιλλον συνέ- 8
βαινε γίγνεσθαι τὴν μάχην, ὡς ἐξ ἀμφοῖν κατ' ἐκλογὴν
τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν προκεκριμένων· τέλος δ' ἐξωθούμενοι
τῷ βάρει διὰ τοὺς ἐκ τῆς παρεμβολῆς προγιγνομένους,
ἐτράπησαν οἱ παρὰ τῶν Καρχηδονίων. καὶ πολλοὶ μὲν 9
αὐτῶν ἐν τῷ τῆς μάχης καιρῷ διεφθάρησαν, καὶ κατὰ
τὴν ἀποχώρησιν· οἱ δὲ πλείους ἐν τῷ παραπίπτειν εἰς
τὴν πύλην ὑπ' αὐτῶν [a]ἠλοήθησαν. οὗ συμβαίνοντος, ὁ 10
κατὰ τὴν πόλιν ὄχλος οὕτως ἐπτοήθη πᾶς, ὥστε καὶ
τοὺς ἀπὸ τῶν τειχῶν φεύγειν. παρ' ὀλίγον μὲν οὖν 11
ἦλθον οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ συνεισπεσεῖν τότε μετὰ τῶν
φευγόντων· οὐ μὴν, ἀλλὰ [b]τάς γε κλίμακας τῷ τείχει
μετ' ἀσφαλείας προσήρεισαν.

XIII. Ὁ δὲ Πόπλιος ἐδίδου μὲν [c]αὐτὸν εἰς τὸν
κίνδυνον· ἐποίει δὲ τοῦτο κατὰ δύναμιν ἀσφαλῶς. εἶχε 2
γὰρ μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἄνδρας θυρεοφοροῦντας, οἳ παρα-
τιθέντες τοὺς θυρεοὺς, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τείχους ἐπιφά-
νειαν σκεπάζοντες, ἀσφάλειαν αὐτῷ παρεσκεύαζον. διὸ 3
παρὰ τὰ πλάγια καὶ τοὺς ὑπερδεξίους τόπους ἐπιπα-
ριὼν, μεγάλα συνεβάλλετο πρὸς τὴν χρείαν. ἅμα μὲν 4
γὰρ ἑώρα τὸ γιγνόμενον, ἅμα δ' αὐτὸς ὑπὸ πάντων
ὁρώμενος, ἐνειργάζετο προθυμίαν τοῖς ἀγωνιζομένοις. ἐξ 5
οὗ συνέβαινε, μηδὲν ἐλλειπὲς γίγνεσθαι τῶν πρὸς τὸν

[a] ἠλοήθησαν correxit Casaub. Mendose libri omnes ἠλογήθησαν. [b] τάς γε correxi cum Reiskio. Vulgo male omnes τάς τε. [c] Vulgo αὐτόν.

quamdiu tamen pugna neutro inclinata stetit, utpote quum ex utraque parte selectorum virorum flos dimicaret: ad extremum vero impulsa *Carthaginiensium* acies eorum velut pondere victa cessit, qui e Romanis castris subinde auxilio veniebant. Et multi quidem eorum in ipso discrimine perierunt, aut in fuga; plures tamen, dum in portam irruunt, protriti alii ab aliis conculcatique sunt. Quo casu oppidanorum turba adeo est consternata, ut etiam, qui muros conscenderant, iis relictis fugerent. Neque sane multum abfuit, quin Romani tum una cum fugientibus in urbem irrumperent: scalas certe muro sine discrimine adplicuerunt.

XIII. Et ipse quidem *Scipio* periculis caput suum objiciebat; non temere tamen, verum securitati suæ quam maxime poterat fieri consulens. Aderant enim illi armigeri tres, qui scutis oppositis, et adversus tela e muris volantia eum protegentes, securitatem præstabant. Itaque modo pugnantis aciei latera obiens, modo loca superiora conscendens, magnum ad rem gerendam momentum adferebat. Quum enim simul, quæcumque fiebant, videret, simul ipse ab omnibus conspiceretur; mira alacritate animos pugnantium incendebat. Unde etiam eveniebat, ut nihil quidquam eorum desideraretur, quæ rem gerentibus usui esse possent; sed statim, ut præsens

κίνδυνον· ἀλλ' ὁπότε τι αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον ὁ A. U. 545.
καιρὸς ὑποδείξειε, πᾶν ἐκ χειρὸς ἀεὶ συνηργεῖτο πρὸς τὸ Oppugnatur Nova
6 δέον. Ὁρμησάντων δὲ ταῖς κλίμαξι [d] περὶ τὴν ἀνάβασιν Carthago.
τῶν πρώτων τεθαῤῥηκότως, οὐχ οὕτω τὸ πλῆθος τῶν
ἀμυνομένων ἐπικίνδυνον ἐποίει τὴν προσβολὴν, ὡς τὸ
7 μέγεθος τῶν τειχῶν. διὸ καὶ μᾶλλον ἐπεῤῥώσθησαν οἱ
κατὰ τὰ τείχη, θεωροῦντες τὴν δυσχρηστίαν τῶν συμ-
8 βαινόντων. ἔνιαι μὲν γὰρ συνετρίβοντο τῶν κλιμάκων,
πολλῶν ἅμα διὰ τὸ μέγεθος συνεπιβαινόντων· ἐφ' αἷς δ'
οἱ πρῶτοι προσβαίνοντες ἐσκοτοῦντο διὰ τὴν εἰς ὕψος
ἀνάτασιν, καὶ βραχείας προσδεόμενοι τῆς ἐκ τῶν ἀμυ-
νομένων ἀντιπράξεως, ἐῤῥίπτουν σφᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν
9 κλιμάκων. ὅτε δὲ καὶ δοκοὺς ἤ τι τοιοῦτον ἐγχειρή-
σαιεν ἐπιῤῥίπτειν [e] οἱ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, ὁμοῦ πάντες
10 ἀπεσύροντο καὶ κατεφέροντο πρὸς τὴν γῆν. Οὐ μὴν,
ἀλλὰ τοιούτων ἀπαντωμένων, οὐδὲν ἱκανὸν ἦν πρὸς τὸ
κωλύειν τὴν ἐπιφορὰν καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν Ῥωμαίων·
ἀλλ' ἔτι καταφερομένων τῶν πρώτων, ἐπέβαινον οἱ συν-
11 εχεῖς ἐπὶ τὴν ἐκλείπουσαν ἀεὶ χώραν. Ἤδη δὲ τῆς
ἡμέρας προβαινούσης, καὶ τῶν στρατιωτῶν [f] τετριμμένων
ὑπὸ τῆς κακοπαθείας, ἀνεκαλέσατο ταῖς σάλπιγξιν ὁ
στρατηγὸς τοὺς προσβάλλοντας.

[d] Forsan πρὸς τὴν ἀνάβ. Reisk. [e] ἐπὶ τῶν ἐπάλξ. Herv. cum libris omnibus. ἐπὶ in ἀπὸ mutavit Casaub. Nobis cum Reiskio præfigendus artic. οἱ visus est.
[f] τετρυμμένων Reg. E. a pr. manu. τετρυμένων malim cum Ernestio.

occasio aliquid faciendum esse ei suggesserat, omnes e vestigio imperata rite et ordine faciebant. Quum vero jam confidenter primi scalas conscendere properarent; non tam propugnantium multitudo periculum creabat accedentibus, quam ipsa mœnium altitudo. Quo impedimento ut tardatum impetum Romanorum vident qui muros defendebant, majorem in modum crevit illis animus. Scalarum enim aliæ, quas propter altitudinem plures simul conscendebant, onere ipso frangebantur: de aliis, quum primis adscendentibus altitudo caliginem oculis obfudisset, si minimus resistentium conatus accederet, præcipites ips se dejiciebant: quoties vero aut trabes etiam, aut simile quid aliud e pinnis hostes immisissent in irruentes, simul omnes devoluti in terram deferebantur. Quæ incommoda etsi erant maxima; nulla tamen poterat esse tanta difficultas, quæ irrumpentium Romanorum vim et impetum cohiberet; sed vix dum dejecti erant primi, cum semper, ut quæque statio vacua erat, proximi eam occupabant. At procedente jam die, quum vexatione et malis miles Romanus esset confectus, signum receptui dare jussit imperator.

Ol. 142. 3. Expugnatur Carthago Nova.

XIV. Οἱ μὲν οὖν ἔνδον περιχαρεῖς ἦσαν, ὡς [g] ἀποτε-
τριμμένοι τὸν κίνδυνον. ὁ δὲ Πόπλιος, προσδοκῶν ἤδη 2
τὸν τῆς ἀναπώτεως καιρὸν, κατὰ μὲν τὴν λίμνην ἡτοί-
μασε πεντακοσίους ἄνδρας μετὰ κλιμάκων· κατὰ δὲ 3
τὴν πύλην καὶ τὸν ἰσθμὸν νεαλεῖς ποιήσας τοὺς στρατι-
ώτας, καὶ παρακαλέσας, προσανέδωκε κλίμακας πλεί-
ους τῶν πρότερον, ὥστε συνεχῶς πλήρες γενέσθαι τὸ
τεῖχος τῶν προσβαινόντων. Ἅμα δὲ τῷ σημῆναι τὸ 4
πολεμικὸν, καὶ προσθέντας τῷ τείχει τὰς κλίμακας
προσβαίνειν κατὰ πάντα τὰ μέρη τεθαῤῥηκότως, μεγά-
λην συνέβαινε ταραχὴν καὶ διατροπὴν γίγνεσθαι τῶν
ἔνδον. νομίζοντες γὰρ, ἀπολελῦσθαι τῆς περιστάσεως, 5
αὖθις ἀρχὴν ἑώρων λαμβάνοντα τὸν κίνδυνον ἐξ ἄλλης
ὁρμῆς. ἅμα δὲ καὶ τῶν βελῶν αὐτοὺς ἤδη [h] λειπόντων, 6
καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἀπολωλότων εἰς ἀθυμίαν ἄγοντος,
δυσχερῶς μὲν ἔφερον τὸ γιγνόμενον· οὐ μὴν, ἀλλ'
ἠμύνοντο δυνατῶς. Κατὰ δὲ τὴν ἀκμὴν τοῦ διὰ τῶν 7
κλιμάκων ἀγῶνος, ἤρχετο τὰ κατὰ τὴν ἄμπωτιν. καὶ 8
τὰ μὲν ἄκρα τῆς λίμνης [i] ἀπέλειπε τὸ ὕδωρ κατὰ
βραχύ· διὰ δὲ τοῦ στόματος ὁ ῥοῦς εἰς τὴν συνεχῆ
θάλατταν ἄθρους ἐφέρετο καὶ πολὺς, ὥστε τοῖς ἀπρονο-
ήτως θεωμένοις ἄπιστον φαίνεσθαι τὸ γιγνόμενον. Ὁ 9
δὲ Πόπλιος, ἔχων ἑτοίμους τοὺς καθηγεμόνας, ἐμβαίνειν

[g] ἀποτετριμμένοι cum viris doctis correxi. ἀποτετραμμένοι edd. cum MStis omnibus. [h] λιπόντων Casaub. cum aliis. [i] Vulgo ἀπέλιπε.

XIV. Oppidani enimvero lætitia tum gestire, ut qui omne jam periculum a se depulissent. At *Scipio* jam tempus illud, quo æstus decederet, exspectans, qua vergit urbs in stagnum, armatos quingentos cum scalis paratos locat: a parte isthmi vero, qua ad portam itur, milites recentes constituit; quibus, officii commonefactis, scalas plures quam ante dividit, ut corona invadentium repleri undique muri possent. Tum vero, ut signum invadendi est datum, et Romani scalis admotis intrepide omni ex parte mœnia sunt adorti; ingens repente obsessos trepidatio et animi perturbatio incessit. Nempe existimaverant, omni se periculo esse defunctos, cum ecce recentia pericula, recens hostium impetus ingruit. Simul quum et tela jam deficerent, et numerus occisorum, ut animos desponderent, efficeret, tantum casum illi quidem ægerrime ferebant; ab hoste tamen, quod in ipsis foret, sese defendebant. Fervebat cum maxime certamen ad scalas, quando cœpit æstus decedere: et extrema quidem stagni paullatim aqua deserebat; per ostium vero eadem conferta et cum impetu in continens mare ferebatur: ut, qui loci naturæ ignari cernerent quod fiebat, demirari satis non possent. *Publius*, paratos habens duces locorum peritos, stagnum ingredi

παρεκελεύετο καὶ θαῤῥεῖν τοὺς πρὸς τὴν χρείαν ταύτην A. U. 545.
10 ἡτοιμασμένους. καὶ γὰρ ἦν εὖ πεφυκὼς, εἰ καὶ πρὸς Expugnatur Nova
ἄλλο τι, πρὸς τὸ θάρσος ἐμβαλεῖν, καὶ [k] συμπαθεῖς Carthago.
11 ποιῆσαι τοὺς παρακαλουμένους. τότε δὴ πειθαρχησάντων
αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦ τέλματος ἁμιλλωμένων, ἅπαν τὸ
στρατόπεδον ὑπέλαβε, μετά τινος θεοῦ προνοίας γίγνε-
12 σθαι τὸ συμβαῖνον. ἐξ οὗ καὶ μνησθέντες τῶν κατὰ τὸν
Ποσειδῶ καὶ τῆς τοῦ Ποπλίου κατὰ τὴν παράκλησιν
ἐπαγγελίας, ἐπὶ τοσοῦτον ταῖς ψυχαῖς παρωρμήθησαν,
ὡς συμφράξαντες καὶ βιασάμενοι πρὸς τὴν πύλην,
ἔξωθεν ἐπεχείρουν διακόπτειν τοῖς πελέκεσι καὶ ταῖς
13 ἀξίναις τὰς θύρας. οἱ δὲ, διὰ τῶν τελμάτων ἐγγίσαντες
τῷ τείχει, καὶ καταλαβόντες ἐρήμους τὰς ἐπάλξεις, οὐ
μόνον προσέθεσαν ἀσφαλῶς τὰς κλίμακας, ἀλλὰ καὶ
14 κατέσχον ἀναβάντες ἀμαχητὶ τὸ τεῖχος· ἅτε τῶν ἔνδον
περισπωμένων μὲν περὶ τοὺς ἄλλους τόπους, καὶ μάλι-
στα τοὺς κατὰ τὸν ἰσθμὸν καὶ τὴν ταύτῃ πύλην, οὐδέποτε
δ' ἂν ἐλπισάντων ἐγγίσαι τῷ τείχει τοὺς πολεμίους
15 κατὰ τὸν τῆς λίμνης τόπον· τὸ δὲ πλεῖστον, ὑπὸ τῆς
ἀτάκτου κραυγῆς καὶ τῆς συμμίκτου πολυοχλίας οὐ
δυναμένων οὔτ' ἀκούειν, οὔτε συνορᾷν τῶν δεόντων οὐδέν.

XV. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες τοῦ τείχους, τὸ

[k] συμπειθεὶς suspicatus est Reisk. συμπαθεῖς τοῖς παρακαλουμένοις voluit Gron.

et bono esse animo eos jubebat, quibus id negotii dederat. Plane enim, si ad quidquam aliud, ad id certe egregie a natura erat comparatus, ut fiduciam animis hominum ingeneraret, ac suos adfectus in eos transfunderet, quos adhortabatur. Tunc igitur milite, sicut jussus erat, faciente, et per paludem enitente, universus exercitus *divina quadam providentia fieri id, quod videbant,* cœpit existimare. Idcirco, redeuntes simul in memoriam eorum, quæ de *Neptuno*, et de ferenda ab illo ope, Scipio eis inter cohortandum erat pollicitus, tanto sunt animorum impetu concitati, ut facta testudine irruerent in portam, et fores securibus ac dolabris extrinsecus effringere conarentur. Interim qui per stagni vada ad mœnia accesserant, et pinnas propugnatoribus vacuas invenerant, non solum scalas nullo periculo admoverunt; sed etiam superato muro, nemine resistente, eum tenuerunt: quippe aliis in locis obsessi occupabantur, maxime autem circa isthmum et eo ferentem portam; quum præsertim ea cuncti persuasione essent imbuti, numquam a parte stagno proxima adpropinquaturum hostem: cui illud etiam, quod erat maximum, accedebat, quod præ incomposito clamore, et turbæ promiscuæ concursu, neque audire neque cernere quidquam eorum, quæ in rem essent, poterant.

XV. Romani, ut in sua potestate

Ol. 142. 3. μὲν πρῶτον ἐπεπορεύοντο, κατὰ τὴν [l]ἐφοδείαν [m]ἀποσύ-
ροντες τοὺς πολεμίους, μεγάλα συμβαλλομένης αὐτοῖς
τῆς ὁπλίσεως πρὸς τοῦτο τὸ γένος τῆς χρείας. ἐπεὶ δ' 2
ἀφίκοντο πρὸς τὴν πύλην, οἱ μὲν καταβάντες διέκοπτον
τοὺς μοχλοὺς, οἱ δ' ἔξωθεν εἰσέπιπτον, οἱ δὲ διὰ τῶν
κλιμάκων βιαζόμενοι κατὰ τὸν ἰσθμὸν, ἤδη κρατοῦντες
τῶν ἀμυνομένων, ἐπέβαινον ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις. Καὶ 3
τέλος, τὰ μὲν τείχη τούτῳ τῷ τρόπῳ κατείληπτο· τὸν
δὲ λόφον οἱ διὰ τῆς πύλης εἰσπορευόμενοι κατελάμ-
βανον, τὸν πρὸς τὰς ἀνατολὰς, τρεψάμενοι τοὺς φυ-
λάττοντας. Ὁ δὲ Πόπλιος ἐπεὶ τοὺς εἰσεληλυθότας 4
ἀξιόχρεως ὑπελάμβανεν εἶναι, τοὺς μὲν πλείστους ἐφ-
ῆκε, κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος, ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει,
παραγγείλας κτείνειν [n]τὸν παρατυχόντα, καὶ μηδενὸς
φείδεσθαι, μηδὲ πρὸς τὰς ὠφελείας ὁρμᾷν, μέχρις ἂν
ἀποδοθῇ τὸ σύνθημα. Ποιεῖν δέ μοι δοκοῦσι τοῦτο 5
καταπλήξεως χάριν. διὸ καὶ πολλάκις ἰδεῖν ἐστιν ἐν
ταῖς τῶν Ῥωμαίων καταλήψεσι τῶν πόλεων, οὐ μόνους
τοὺς ἀνθρώπους πεφονευμένους, ἀλλὰ καὶ [o]τοὺς κύνας
δεδιχοτομημένους, καὶ τῶν ἄλλων ζώων μέλη παρα-
κεκομμένα. τότε δὲ καὶ τελέως πολὺ τὸ τοιοῦτον ἦν, 6
διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατειλημμένων. Αὐτὸς δὲ περὶ 7

Sævus mos Romanor. in expugnatione urbis.

[l] ἐφοδείαν dedit Aug. Vulgo ἐφοδίαν. [m] ἀποσύροντες ex Reisk. emend. posui, pro vulgato ἐπισύροντες. [n] ἅπαντα τὸν παρατ. Suidas. [o] τοὺς χῆνας Aug. Urb. Reg. E.

muros habuerunt, principio per mœnia ipsa discurrunt, hostem inter circumeundum de muro dejicientes: quam ad rem magno ipsis usui erat genus ipsum Romanorum armorum. Ubi ad portam ventum, descenderunt isti quidem, ac vectes refregerunt; et qui foris erant, facta irruptione sunt ingressi; alii vero, qui in isthmo per scalas eniti contendebant, quum superstantes armatos jam vicissent, in pinnas murorum evaserunt. Ac mœnia quidem hoc pacto Romani tandem tenuere: tumulum vero illum in orientem versum, præsidio fugato, occuparunt qui per portam irruperant. *Scipio*, ubi jam numero suorum, qui oppidum erant ingressi, cœpit sidere, partem eorum maximam (uti *mos* est *Romanorum*) in oppidanos immisit: dato præcepto, ut, *in quoscumque incidissent, omnes occiderent, nemini parcerent, neve ad prædandum prius se converterent, quam esset datum signum.* Equidem Romanos hoc facere existimo, ut nomen Romanum terrori sit omnibus. Propterea sæpenumero cernere est, ubi capitur ab ipsis urbs aliqua, non homines dumtaxat occisos, sed etiam canes bifariam dissectos, et reliquorum animantium membra abscissa. Cujus generis cædes multa tunc edebatur, propter ingentem deprehensorum in urbe numerum. Ipse *Scipio*, mille circiter armatorum manum se-

χιλίους ἔχων, ὥρμησε πρὸς τὴν ἄκραν. ἐγγίσαντος δ' A. U. 545.
αὐτοῦ, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλλετο Μάγων ἀμύνεσθαι·
μετὰ δὲ ταῦτα συννοήσας, βεβαίως ἤδη κατειλημμένην
τὴν πόλιν, διεπέμψατο περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς αὐτοῦ,
8 καὶ παρέδωκε τὴν ἄκραν. Οὗ γενομένου, καὶ τοῦ Direptio urbis.
συνθήματος ἀποδοθέντος, τοῦ μὲν φονεύειν ἀπέστησαν,
9 ὥρμησαν δὲ πρὸς τὰς ἁρπαγάς. Ἐπιγενομένης δὲ τῆς
νυκτὸς, οἱ μὲν ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς ἔμενον, οἷς ἦν οὕτω
διατεταγμένον· μετὰ δὲ τῶν χιλίων ὁ στρατηγὸς ἐπὶ
τῆς ἄκρας ηὐλίσθη, τοὺς δὲ λοιποὺς διὰ τῶν χιλιάρχων
ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐκκαλεσάμενος, ἐπέταξε, συναθροίσαντας
εἰς τὴν ἀγορὰν τὰ διηρπασμένα [p] κατὰ σημαίας, ἐπὶ
10 τούτων κοιτάζεσθαι. τοὺς δὲ γροσφομάχους ἐκ τῆς
παρεμβολῆς καλέσας, ἐπὶ τὸν λόφον ἐπέστησε τὸν ἀπὸ
11 τῶν ἀνατολῶν. Καὶ τῆς μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Καρχη-
δόνος τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένοντο κύριοι Ῥωμαῖοι.

XVI. Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἀθροισθείσης εἰς τὴν Præda æqualiter dividitur.
ἀγορὰν τῆς τε τῶν στρατευομένων παρὰ τοῖς Καρχη-
δονίοις ἀποσκευῆς, καὶ τῆς τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν
ἐργαστικῶν κατασκευῆς, ταῦτα μὲν ἐμέριζον οἱ χιλί-
αρχοι τοῖς ἰδίοις στρατοπέδοις κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς
2 ἔθος. Ἔστι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις τοιαύτη τις ἡ περὶ τὰς
τῶν πόλεων καταλήψεις οἰκονομία. ποτὲ μὲν γὰρ ἑκά-
στης ἡμέρας πρὸς τὴν πρᾶξιν ἀπομερίζονται [q] τῶν ἀνδρῶν

[p] Verba κατὰ σημαίας nescio an ad sequens κοιτάζεσθαι sint trahenda: *manipulatim stationem agerent.* [q] τῶν ἀνδρῶν ex conject. nostra. Vulgo omnes τὰ τῶν ἀνδρῶν.

cum habens, ad arcem ducit: quem ut vidit accedentem *Mago*, conatus primo vim vi repellere, mox vero cogitans, plane jam in hostium potestatem urbem esse, missis qui de sua salute paciscerentur, arcem dedidit. Quo facto, datur a Scipione signum, et milites, cædibus finem facientes, ad diripiendam urbem se convertunt. Ingruente deinde nocte, pars exercitus, cui ita fuerat præceptum, in castris mansit: imperator cum suis mille in arce noctem egit; reliquis, per tribunos e domibus evocatis, præcepit, ut omnem prædam manipulatim in forum congererent, et ad ea, quæ essent comportata, nocturnam stationem agerent. Velites autem, excitos e vallo, in orientali tumulo stare jussit. Et *Carthagine* quidem, quæ *in Hispania* est, hoc modo sunt potiti Romani.

XVI. Postridie ejus diei, quum essent congestæ in forum et eorum, qui Carthaginiensibus militaverant, sarcinæ, et omnis civium atque opificum supellex; ea omnia tribuni militum suis legionibus pro *more militiæ Romanæ* diviserunt. Romani, quoties urbs aliqua ab ipsis capta est, id negotium sic administrant. Solent diebus singulis ad eam rem vel ex universis legionibus viros idoneos, pro

Ol. 142. 3.
Præda æqualiter dividitur.

κατὰ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ποτὲ δὲ κατὰ σημαίας
μερίζουσιν αὐτούς. οὐδέποτε δὲ πλείους ἀποτάττονται 3
πρὸς τοῦτο τῶν ἡμίσεων· οἱ δὲ λοιποὶ μένοντες κατὰ
[r]τὰς τάξεις ἐφεδρεύουσι, ποτὲ μὲν ἐκτὸς τῆς πόλεως,
ποτὲ δὲ πάλιν ἐντὸς, ἀεὶ [s]πρὸς τὸ δεικνύειν. Τῆς δὲ 4
δυνάμεως διῃρημένης αὐτοῖς κατὰ μὲν τὸ πλεῖον εἰς δύο
στρατόπεδα Ῥωμαϊκὰ, καὶ δύο τῶν συμμάχων, [t]ποτὲ
δὲ καὶ σπανίως ἀθροιζομένων ὁμοῦ τῶν τεττάρων, πάντες
οἱ πρὸς τὴν ἁρπαγὴν ἀπομερισθέντες ἀναφέρουσι τὰς
ὠφελείας, ἕκαστοι τοῖς ἑαυτῶν στρατοπέδοις. κᾄπειτα 5
[u]πραχθέντων τούτων, οἱ χιλίαρχοι διανέμουσι πᾶσιν ἴσον,
οὐ μόνον τοῖς μείνασιν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις, ἀλλὰ καὶ
τοῖς τὰς σκηνὰς φυλάττουσι, τοῖς τε ἀῤῥωστοῦσι, καὶ
τοῖς ἐπί τινα λειτουργίαν ἀπεσταλμένοις. Περὶ δὲ τοῦ 6
μηδένα νοσφίζεσθαι μηδὲν τῶν ἐκ τῆς διαρπαγῆς, ἀλλὰ
τηρεῖν τὴν πίστιν, [x]κατὰ τὸν ὅρκον ὀμνύουσι πάντες,
ὅταν ἀθροισθῶσι πρῶτον εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἐξιέναι
μέλλοντες εἰς τὴν πολεμίαν· ὑπὲρ τούτου δὲ τοῦ μέρους 7
εἴρηται [y]πρότερον ἡμῖν διὰ πλειόνων ἐν τοῖς περὶ [z]τῆς
Πολιτείας. Λοιπὸν, ὅταν οἱ μὲν ἡμίσεις τράπωνται 8
πρὸς τὰς ἁρπαγὰς, οἱ δὲ ἡμίσεις διαφυλάττοντες τὰς

[r] τὰς πράξεις Aug. Urb. Regii tres, Vesont. Tubing. [s] δεικνύμενον suspicatus est Casaub. δεικνύον Reisk. [t] ποτὲ δὲ ex conject. correxi. Vulgo τότε δὲ. [u] Sic Herv. cum codd. omnibus. πραθέντων correxit Casaub. [x] Verba κατὰ τὸν ὅρκον ad seqq. retuli, quæ vulgo cum præcedentibus jungebantur. [y] πρότερον debetur Casaubono. πρῶτον Herv. cum libris omnibus, quod et ex πρὸ τοῦ corruptum esse posse monuit Dorvill. [z] τῆς Πολιτ. Articulum adscivi ex Reg. E.

loci magnitudine, seligere, vel manipulatim milites partiri: Numquam autem plures dimidia parte eam ad rem adsignant: ceteri in suis ordinibus manentes, in subsidiis stant, aliâs extra, aliâs intra muros, prout indicati periculi ratio postulaverit. Jam quum universæ copiæ ut plurimum sint eis divisæ in legiones duas Romanas, et paria sociorum auxilia, interdum quatuor legiones (etsi id fit rarius) simul habeant; omnes, qui ad diripiendam urbem fuerunt selecti, prædam universam ad suas quique legiones referunt. Qua vendita, tribuni deinde æquis portionibus inter omnes pecuniam dividunt: et habetur ratio non eorum tantum, qui in subsidiis manserunt, sed et illorum qui tentoria custodierunt, item ægrotorum, et si qui ad muneris alicujus curationem fuerint alio missi. Quod autem nihil quidquam de præda sint aversuri, sed fidem servaturi, id vero cuncti jurant, quando sacramento adstringuntur, primum in expeditionem profecturi conveniunt in castra. Sed de hac re dicta sunt nobis plura, cum *de Reipubl. Romanæ institutis* ageremus. Ceterum, quum hoc modo pars dimidia intendat prædæ, dimidia servatis ordinibus præsto sit in subsidium diri-

τάξεις ἐφεδρεύωσι τούτοις, οὐδέποτε [a]κινδυνεύει Ῥω- A. U. 545.
9 μαίοις τὰ ὅλα διὰ πλεονεξίαν. τῆς γὰρ ἐλπίδος τῆς
κατὰ τὴν ὠφέλειαν οὐκ ἀπιστουμένης ἀλλήλοις, ἀλλ'
[b]ἐπίσης ἑστηκυίας τοῖς μένουσι [c]κατὰ τὰς ἐφεδρείας
καὶ τοῖς διαρπάζουσιν, οὐδεὶς ἀπολείπει τὰς τάξεις· ὃ
μάλιστα τοὺς ἄλλους εἴωθε βλάπτειν.

Præda æqualiter dividitur.

XVII. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων κακο-
παθοῦσι καὶ κινδυνεύουσι τοῦ κέρδους ἕνεκεν· φανερὸν,
ὡς, ὅταν ὁ καιρὸς οὗτος ὑποπέσῃ, δυσχερῶς εἰκὸς
ἀπέχεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἐφεδρείαις ἢ στρατοπεδείαις
ἀπολειπομένους, διὰ τὸ [d]παρὰ τοῖς πλείστοις πᾶν τὸ
2 ληφθὲν εἶναι τοῦ κυριεύσαντος. καὶ γὰρ, ἂν ὅλως
μόναρχος ἢ στρατηγὸς [e]ἐπιμελὴς ἀναφέρειν εἰς τὸ κοινὸν
ἐπιτάξῃ τὰς ὠφελείας, ὅμως τὰ δυνατὰ κρύπτεσθαι
3 πάντες ἴδια νομίζουσι. διὸ τῶν πολλῶν, ὁρμώντων ἐπὶ
τοῦτο τὸ μέρος, οὐ δυνάμενοι κρατεῖν, κινδυνεύουσι τοῖς
4 ὅλοις. καὶ πολλοὶ δή τινες, κατορθώσαντες τὰς ἐπι-
βολὰς, καὶ ποτὲ μὲν ἐπιπεσόντες ταῖς τῶν πολεμίων
παρεμβολαῖς, ποτὲ δὲ καταλαβόμενοι πόλεις, οὐ μόνον
ἐξέπεσον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις ἐσφάλησαν, παρ' οὐδὲν ἢ
5 τὴν προειρημένην αἰτίαν. Διὸ δεῖ περὶ μηδὲν οὕτω

Præda æqualiter dividenda.

[a] κινδυνεύει correxit Casaub. κίνδυνος Aug. Reg. F. G. Vesont. Tubing. συμβαίνει κίνδυνος Herv. cum Med. κινδυνεύειν absque συμβαίνει Urb. Reg. E. Placeret utique συμβαίνει κινδυνεύειν. [b] Sic correxi. Mendose Herv. et libri omnes ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἑστηκ. Unde parum feliciter Casaub. effecit ἀλλ' ἑστηκυίας ἐπὶ τοῖς μένουσι. [c] κατὰ τὰς ἐφεδρ. recte dedit Reg. E. Ceteri vulgo κατὰ τῆς ἐφεδρ. [d] διὰ τὸ τοὺς παρὰ τοῖς Herv. cum libris omnibus. τοὺς delevit Casaub. cum Ursino. [e] Sic Reg. E. ἐπιμελεῖς Herv. cum ceteris. καὶ ἐπιμελῶς Casaub.

pientibus; numquam accidit, ut propter lucri cupiditatem in summæ rei discrimen perveniant Romani. Quoniam enim de consequenda præda non diffidunt sibi invicem, sed certum est, æquam ejus portionem habituros et eos qui in subsidiis manserint, et eos qui prædati fuerint; nemo ordines deserit, quæ res sæpe aliis noxam parit.

XVII. Nimirum ita est: plerique mortalium et ærumnas perferunt, et periculis sese objiciunt, spe lucri cujusdam. Ex quo, ut facile quivis intelligit, quoties occasio parandi lucri datur, ægre omnino ab illo se abstinere par est eos, qui in subsidiis aut castris relinquuntur; propterea quod moribus populorum fere omnium receptum est, ut ei cedat præda, qui cepit. Etenim si vel maxime rex aut imperator diligens prædam omnem in commune adferri jusserit; omnes tamen, quæ possunt occuli, ea sibi ducunt esse propria. Unde fit, ut, quum reprimi multitudinis impetus ad lucrum consectandum nequeat, etiam de sua salute universi exercitus periclitentur. Sæpe igitur multis accidit, ut, ex animi sententia confectis quæ destinaverant, quum vel in hostium castra irrupissent, vel urbem aliquam jam cepissent, non solum inde extruderentur, sed etiam rei summam perderent, non aliam nisi eam, quam modo dixi, ob caussam. Hoc unum

Ol. 142. 3. σπουδάζειν καὶ προνοεῖσθαι τοὺς ἡγουμένους, ὡς περὶ
τοῦτο τὸ μέρος, ἵνα, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, ὑπάρχῃ
παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐλπὶς, ὡς ἐξ ἴσου πᾶσι τῆς ὠφελείας
οὔσης, ἐάν τις ὑποπίπτῃ τοιοῦτος καιρός. Πλὴν οἱ μὲν 6
χιλίαρχοι τότε περὶ τὴν τῶν λαφύρων ἦσαν οἰκονομίαν·
ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἐπεὶ συνήχθη τὸ τῶν
αἰχμαλώτων πλῆθος, ὃ συνέβη γενέσθαι μικρῷ λεῖπον
τῶν μυρίων, συνέταξε, χωρισθῆναι πρῶτον μὲν τοὺς πολι-
τικοὺς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, καὶ τὰ τούτων τέκνα,
δεύτερον δὲ τοὺς χειροτέχνας. γενομένου δὲ τούτου, 7
τοὺς μὲν πολιτικοὺς παρακαλέσας εὐνοεῖν Ῥωμαίοις,
καὶ μνημονεύειν τῆς εὐεργεσίας, ἀπέλυσε πάντας ἐπὶ
τὰς ἰδίας οἰκήσεις. οὗτοι μὲν οὖν ἅμα δακρύοντες καὶ 8
χαίροντες ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς σωτηρίας, προσκυνή-
σαντες τὸν στρατηγὸν διελύθησαν. Τοῖς δὲ χειρο- 9
τέχναις κατὰ τὸ παρὸν εἶπε, διότι δημόσιοι τῆς Ῥώμης
εἰσί· παρασχομένοις δὲ τὴν εὔνοιαν καὶ προθυμίαν ἑκά-
στοις, κατὰ τὰς αὐτῶν τέχνας, ἐπηγγείλατο τὴν ἐλευ-
θερίαν, κατὰ νοῦν χωρήσαντος τοῦ πρὸς τοὺς Καρχηδονί-
ους πολέμου. καὶ τούτους μὲν ἀπογράφεσθαι προσέταξε 10
πρὸς τὸν ταμίαν, συστήσας [f] Ῥωμαϊκὸν ἐπιμελητὴν
κατὰ τριάκοντα· τὸ γὰρ πᾶν πλῆθος ἐγένετο τούτων
περὶ δισχιλίους. ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν αἰχμαλώτων ἐκλέξας 11
τοὺς εὐρωστοτάτους, [g] καὶ τοῖς εἴδεσι καὶ ταῖς ἡλικίαις

Captivos curat Scipio.

[f] Ῥωμαϊκῶν Herv. Aug. Regii tres, Vesont. Tubing. [g] καὶ τοῖς τε εἴδεσι malim.

igitur, si quid aliud, summo studio et cura provideant duces exercituum, ut, quoad ejus fieri potest, spes certa omnium animis sit insita, si qua prædandi exstiterit occasio, æquis partibus inter omnes prædam iri divisum. Ut ad Romanum imperatorem redeam, dum tribuni militum prædæ distribuendæ provinciam administrant, ipse e *captivorum* turba, in unum congregata, (et erant non multo pauciores capti decem millibus) cives primo utriusque sexus segregari jubet cum liberis ipsorum, deinde opifices. Quo facto, *cives* adhortatus, ut *populo Romano amici esse vellent, et beneficii meminisse*, domum quemque suam omnes dimisit. Qui, tam inopinatæ salutis potiti, præ gaudio lacrymantes, imperatorem venerati ab eo discesserunt. *Opificibus* edixit: *in præsentia publicos eos esse populi Romani: quodsi vero in ministeriis earum artium, quas singuli eorum tenerent, benevole et enixe operam navassent, post confectum feliciter bellum cum Carthaginiensibus libertatem ipsis promisit.* Atque his imperavit, ut nomina apud quæstorem profiterentur, et, quum eorum numerus esset ad duo millia, divisis per tricenos, curatorem Romanum cuique manui adtribuit. E cetera multitudine captivorum selectos robustissimos quosque, et specie corporis atque

12 ἀκμαιοτάτους, προσέμιξε τοῖς αὐτοῦ πληρώμασι· καὶ A. U. 545.
ποιήσας ἡμιολίους τοὺς πάντας ναύτας ἢ πρόσθεν, συνε- Naves captæ.
πλήρωσε καὶ τὰς αἰχμαλώτους νῆας· ὥστε τοὺς ἄνδρας
ἑκάστῳ σκάφει βραχύ τι λείπειν τοῦ διπλασίους εἶναι
13 τοὺς ὑπάρχοντας τῶν [h] προγενομένων. αἱ μὲν γὰρ αἰχ-
μάλωτοι νῆες ἅμ' ὀκτωκαίδεκα τὸν ἀριθμὸν, αἱ δ' ἐξ
14 ἀρχῆς πέντε καὶ τριάκοντα. παραπλησίως δὲ καὶ τού-
τοις ἐπηγγείλατο τὴν ἐλευθερίαν, παρασχομένοις τὴν
αὐτῶν εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, ἐπειδὰν κρατήσωσι τῷ
15 πολέμῳ τῶν Καρχηδονίων. Τοῦτον δὲ χειρίσας τὸν
τρόπον τὰ κατὰ τοὺς αἰχμαλώτους, μεγάλην μὲν
εὔνοιαν καὶ πίστιν ἐνειργάσατο τοῖς πολιτικοῖς καὶ
πρὸς αὑτὸν καὶ πρὸς τὰ κοινὰ πράγματα, μεγάλην δὲ
προθυμίαν τοῖς χειροτέχναις διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευ-
16 θερίας. [i] ἡμιόλιον δὲ ποιήσας τὸ ναυτικὸν ἐκ τοῦ καιροῦ
διὰ τὴν αὑτοῦ πρόνοιαν· * *

XVIII. Μετὰ δὲ ταῦτα Μάγωνα καὶ τοὺς ἅμα Mago et Senatores capti.
τούτῳ Καρχηδονίους ἐχώριζε. δύο μὲν γὰρ ἦσαν κατει-
λημμένοι τῶν ἐκ τῆς Γερουσίας, πέντε δὲ καὶ δέκα τῶν
2 ἐκ τῆς Συγκλήτου. καὶ τούτους μὲν συνέστησε Γαΐῳ
Λαιλίῳ, συντάξας, τὴν ἁρμόζουσαν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι
3 τῶν ἀνδρῶν. Ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ὁμήρους προσεκα- Obsides.
λέσατο, πλείους ὄντας τῶν τριακοσίων. καὶ τοὺς μὲν

[h] προσγινομένων scribendum contendit Reiskius. [i] *Defectus signum* in fine adjiciendum putavi: et suspicor. intercidisse pauca verba a verbo μέγα vel μεγάλην incipientia, in hanc fere sententiam, *magnum viribus suis momentum adjecit.*

ætate florentissimos, sociis navalibus immiscuit. Et nautarum numero, quos in universum prius habuerat, dimidia parte aucto, quum naves quoque captivas instruxisset, repertum est in singulis navibus alterum fere tantum virorum, atque prius fuerat. Captivas siquidem naves armavit decem et octo: habuerat autem prius quinque et triginta. Pariter autem etiam his spem libertatis fecit, ubi Romani Pœnos debellassent, si eorum opera fideli et promta respublica esset usa. Et *Scipio* quidem erga *captivos* ita se gerens, cum animos civium illexit, ut et privatim ipsi et publice populo Romano bene cuperent, ac fidem servatam vellent; tum ipsos opifices, spe libertatis ostensa, promtos ad omnia atque alacres reddidit. Et quoniam eadem occasione navium numerum per suam prudentiam dimidia parte auxit; * *

XVIII. Secundum hæc *Magonem* e captivorum turba segregavit, et Carthaginienses reliquos qui cum ipso erant: duo namque e *Seniorum collegio* Carthaginiensium inter captivos fuere, ex reliquo *senatu* quindecim. Hos *C. Lælio* tradidit, et, ut curam ipsorum quantam par erat haberet, præcepit. *Obsides* postea ad se vocavit, qui plures erant trecentis. Ex

Ol. 142. 3. Obsides. παῖδας καθ' ἕνα προσαγόμενος καὶ καταψήσας, θαῤ-
ῤεῖν ἐκέλευε, διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπόψονται τοὺς
αὐτῶν γονεῖς. τοὺς δὲ λοιποὺς ὁμοῦ παρεκάλεσε πάν- 4
τας θαῤῥεῖν, καὶ [k] γράφειν αὐτοὺς εἰς τὰς ἰδίας πόλεις
πρὸς τοὺς αὐτῶν ἀναγκαίους· πρῶτον μὲν, ὅτι σώζονται 5
καὶ καλῶς αὐτοῖς ἐστι· δεύτερον δὲ, διότι θέλουσι
Ῥωμαῖοι πάντας αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκείαν ἀποκαταστῆσαι
μετ' ἀσφαλείας, ἑλομένων τῶν ἀναγκαίων σφίσι τὴν
πρὸς Ῥωμαίους συμμαχίαν. Ταῦτα δ' εἰπὼν, καὶ 6
παρεσκευακὼς πρότερον ἐκ τῶν λαφύρων τὰ λυσιτε-
λέστερα πρὸς τὴν ἐπίνοιαν, τότε κατὰ γένη καὶ καθ'
ἡλικίαν ἑκάστοις ἐδωρεῖτο τὰ πρέποντα· ταῖς μὲν παισὶ
κόνους καὶ ψελλία, τοῖς δὲ νεανίσκοις [l] ῥαμφὰς καὶ
Uxor Mandonii, et aliæ captivæ. μαχαίρας. Ἐκ δὲ τῶν αἰχμαλωτίδων, τῆς Μανδονίου 7
γυναικὸς, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἀνδοβάλου, τοῦ τῶν [m] Ἰλεργη-
τῶν βασιλέως, προσπεσούσης αὐτῷ, καὶ δεομένης μετὰ
δακρύων, ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι τῆς αὐτῶν εὐσχημο-
σύνης ἀμείνω Καρχηδονίων· συμπαθὴς γενόμενος [n] ἤρετο, 8
τί λείπει τῶν ἐπιτηδείων [o] αὐταῖς· καὶ γὰρ ἦν ἡ γυνὴ
πρεσβυτέρα, καί τινα προστασίαν ἀξιωματικὴν ἐπιφαί-
νουσα. τῆς δὲ κατασιωπώσης, ἐκάλει τοὺς πρὸς τὴν 9
ἐπιμέλειαν τῶν γυναικῶν ἀποτεταγμένους. ὧν παρα-

[k] Post γράφειν αὐτοὺς excidisse videtur verbum ἐκέλευε. [l] ῥάμφας Herv. Med. ῥάμβας Casaub. cum Urb. Aug. Regiis et Vesont. [m] Λεχητῶν Herv. cum Med. Aug. Reg. F. G. Vesont. Tub. Λεγγητῶν Reg. E. [n] ἤρετο correxi. Vulgo omnes εἴρετο. [o] Vulgo αὐτοῖς. Correxi cum Reisk.

his pueros, singulos ad se accedere injussos, blanditiis demulcens, *bono animo ut essent*, jubebat: *fore namque intra paucos dies, ut parentes suos viderent.* Ceteris in commune præcepit, *bonum haberent animum, et ad suos quisque in patriam literas darent, quibus facerent eos certiores, primum, salvos esse se et commode haberi; deinde, constituisse Romanos, domos suas quemque ipsorum remittere, si modo vellent ipsorum necessarii societatem populi Romani amplecti.* Hæc locutus, quum jam ante e spoliis selecta quædam præparasset, quæ ad præsens institutum præ ceteris adcommodata videbantur, convenientia unicuique pro sexu aut ætate munuscula divisit: puellis, inaures et armillas; adolescentibus, cultros et gladios. Inter hæc quum e captivarum turba mulier, quæ *Mandonii* uxor erat, fratris *Indibilis, Ilergetum* reguli, flens ad pedes imperatoris procubuisset, obtestans, ut *decoris matronalis majorem curam haberet, quam habuissent Carthaginienses: Scipio,* miseratione tactus, *ecquid ipsis eorum, quæ essent necessaria, deesset,* interrogat. Erat enim mulier ætate provectior, et speciem dignitatis cujusdam et majestatis præ se ferebat. Tacente illa, imperator eos vocat, quibus fœminarum custodia fuerat a Pœnis demandata. Adsunt custodes, et,

γενομένων, καὶ διασαφούντων, ὅτι πάντα τὰ δέοντα δα- A. U. 545. Captivæ.
ψιλῶς αὐταῖς Καρχηδόνιοι παρεσκεύαζον, πάλιν ὁμοίως
ἁψαμένης αὐτοῦ τῶν γονάτων τῆς γυναικὸς, καὶ τὸν
αὐτὸν εἰπούσης λόγον, μᾶλλον ἔτι διαπορήσας ὁ Πό-
πλιος, καί τινα λαβὼν ἔννοιαν, ὡς ὀλιγωρούντων, καὶ
ψευδῶς πρὸς τὸ παρὸν ἀποφαινομένων τῶν πρὸς τὴν
ἐπιμέλειαν ἀποτεταγμένων, θαῤῥεῖν ἐκέλευε τὰς γυναῖ-
11 κας· αὐτὸς γὰρ ἑτέρους ἐπιστήσειν τοὺς φροντιοῦντας,
12 ἵνα μηδὲν αὐτὰς ἐλλείπῃ τῶν ἐπιτηδείων. Ἡ δ' ἐπι-
σχοῦσα μικρὸν, οὐκ ὀρθῶς, ἔφη, [p] ὦ στρατηγὲ, τοὺς
ἡμετέρους ἐκδέχῃ λόγους, εἰ νομίζεις, ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς
13 γαστρὸς δεῖσθαί σου νῦν. καὶ τότε λαβὼν ὁ Πόπλιος ἐν
νῷ τὸ βούλημα τῆς γυναικὸς, καὶ θεωρῶν ὑπὸ τὴν ὄψιν
τὴν ἀκμὴν τῶν Ἀνδοβάλου θυγατέρων, καὶ πλειόνων
ἄλλων δυναστῶν, ἠναγκάσθη δακρῦσαι, τῆς γυναικὸς ἐν
14 ὀλίγῳ τὴν τῆς περιστάσεως ἔμφασιν ὑποδεικνυούσης. διὸ
δὴ καὶ τότε φανερὸς γενόμενος, ὅτι συνῆκε τὸ ῥηθὲν,
καὶ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς, θαῤῥεῖν αὐτήν τε ταύτην
15 ἐκέλευε, καὶ τὰς ἄλλας ὁμοίως· ποιήσεσθαι γὰρ πρό-
νοιαν ὡς ἰδίων ἀδελφῶν καὶ τέκνων, συστήσεσθαι δὲ καὶ
πρὸς τὴν τούτων ἐπιμέλειαν ἀκολούθως τοῖς προειρημένοις
πιστοὺς ἄνδρας.

XIX. Μετὰ ταῦτα παρεδίδου τοῖς ταμίαις τὰ χρήματα, ὅσα δημόσια κατελήφθη τῶν Καρχηδονίων. Pecunia capta.

p Particulam ὦ ex Suida adjeci.

Pœnos, quidquid postularet usus, liberaliter iis suppeditasse, confirmant. Mulier ad genua *Scipionis* iterum manus porrigere, et preces repetere easdem. Ille impensius etiam mirari, quid rei esset: quumque ita secum statueret, negligenter officio fungi, et fingere falsa pro tempore eos, qui illi curationi fuerant præfecti; *bonum habere animum fœminas* jubet: *aliis enim se negotium daturum, ne quid ipsis ad victum aut cultum deesset.* Ad quæ illa, post breve silentium, *verba nostra*, ait, *non recte capis, Imperator, si gulæ caussa tibi nunc supplicare nos putas.* Tum enimvero, quid sibi mulier vellet, subolere cœpit *Scipioni:* qui, *Indibilis* filias et plurimorum aliorum regulorum, simul ætate ac foram florentes, oculis suis subjectas intuens, lacrymas tenere non potuit, ubi mulier suæ sortis calamitatem verbo innuisset. Tunc igitur mentem ipsius perspectam sibi significans, supplicis dextram prehendit, et cum ipsam tum alias omnes bene sperare jubet: *se illarum, non secus ac propriarum sororum aut natarum, curam habiturum, et, quemadmodum jam esset pollicitus, fidos homines ad id delecturum, quibus custodiam ipsarum delegaret.*

XIX. Secundum hæc quidquid publicæ *pecuniæ* fuerat captum, id *Scipio* quæstoribus adnumeravit. Atque ea

Ol 142. 3. ἦν δὲ ταῦτα πλείω τῶν ἑξακοσίων ταλάντων· ὥστε, 2 προστεθέντων τούτων οἷς παρῆν αὐτὸς ἐκ Ῥώμης ἔχων τετρακοσίοις, τὴν ὅλην παράθεσιν [q]αὐτῷ γενέσθαι τῆς

Continentia Scipionis.

χορηγίας πλείω τῶν χιλίων. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν 3 τοῦτον νεανίσκοι τινὲς τῶν Ῥωμαίων, ἐπιτυχόντες παρθένῳ, κατὰ τὴν ἀκμὴν καὶ κατὰ τὸ κάλλος διαφερούσῃ τῶν ἄλλων γυναικῶν, καὶ [r]συνειδότες, [s]φιλογύνην ὄντα τὸν Πόπλιον, ἧκον αὐτὴν ἄγοντες, καὶ παραστήσαντες ἔφασκον, αὐτῷ δωρεῖσθαι τὴν κόρην. ὁ δὲ καταπλαγεὶς 4 καὶ θαυμάσας τὸ κάλλος· ἰδιώτης μὲν ὤν, οὐδεμίαν ἥδιον ἄν, ἔφη, δέξασθαι ταύτης τῆς δωρεᾶς· στρατηγὸς δ' ὑπάρχων, οὐδ' [t]ὁποίαν ἂν ἧττον· ὡς μὲν ἐμοὶ 5 δοκεῖ, τοῦτ' αἰνιττόμενος διὰ τῆς ἀποφάσεως, διότι κατὰ μὲν τὰς ἀναπαύσεις ἐνίοτε καὶ ῥαθυμίας ἐν τῷ ζῆν, ἡδείας τοῖς νέοις ἀπολαύσεις τὰ τοιαῦτα παρέχεται καὶ διατριβάς· ἐν δὲ τοῖς τοῦ πράττειν καιροῖς μέγιστα γίγνεται καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν ἐμπόδια τοῖς χρωμένοις. Τοῖς μὲν οὖν νεανίσκοις, ἔφη, χάριν 6 ἔχειν· τὸν δὲ τῆς παρθένου πατέρα καλέσας, καὶ δοὺς αὐτὴν [u]ἐκ χειρὸς, ἐκέλευε συνοικίζειν ᾧ ποτ' ἂν προαιρῆται τῶν πολιτῶν. δι' ὧν καὶ τὰ τῆς ἐγκρατείας 7 καὶ τὰ τῆς μετριότητος ἐμφαίνων, μεγάλην ἀποδοχὴν

[q] αὐτῷ correxi. Vulgo omnes αὐτῶν. [r] Alii vulgo συνιδόντες. [s] φιλογύναιον Suidas. Alii φιλόγυνον. [t] Ignorant ἂν alii. [u] Verba ἐκ χειρὸς sequentibus juncta voluit Reisk.

talentorum sexcentorum summam superabat: quæ summa ut quadringentis illis talentis fuit adjecta, quæ ipse Roma adtulerat, universus repositæ pecuniæ ad usum belli numerus talentorum amplius mille est effectus. Per idem vero tempus juvenes quidam Romani, *virginem* nacti, et ætatis flore, et formæ bonitate ceteris mulieribus longe præstantem; quum non ignorarent, *Scipionem* natura mulierosum esse; puellam ad ipsum adducunt, atque in conspectu illius sistentes, *hanc se ille donare muneri*, dicunt. *Scipio* miraculo pulcritudinis attonitus, *Ego vero*, inquit, *nec si privatus viverem, poteram accipere munus ullum aliud magis gratum, neque nunc imperator ullum aliud minus gratum:* hoc nimirum dicto, ut mihi videtur, innuens, ejusmodi res per otium quidem interdum, et quoties frui ludo ætatis juvat, suaves juvenibus oblectationes præbere et curarum levamenta; easdem vero, si quis per agendi tempora iis utatur, et corpori et animo maxima adferre impedimenta. Igitur *magnas* ille *quidem juvenibus se habere gratias* dixit: ceterum *virginis patre* accito, e vestigio suam ei filiam tradidit, jubens, ut, *cui vellet cumque civium, nuptum eam daret.* Hoc ille suæ continentiæ et moderationis edito specimine, magna studia adsequebatur eo-

8 ἐνειργάζετο τοῖς ὑποταττομένοις. Ταῦτα δὲ διοικησά- A. U. 545.
μενος, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν αἰχμαλώτων παραδοὺς τοῖς
χιλιάρχοις, ἐξέπεμψε Γάϊον τὸν Λαίλιον ἐπὶ πεντήρους
εἰς τὴν Ῥώμην, τούς τε Καρχηδονίους συστήσας, καὶ
τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων τοὺς ἐπιφανεστάτους, δηλώ-
9 σοντα τοῖς ἐν τῇ πατρίδι τὰ γεγονότα. Τὸ γὰρ πλεῖον
αὐτῶν ἤδη τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀπηλπικότων, σαφῶς
[x] ᾔδει, διότι τούτων προσαγγελθέντων αὖθις ἀναθαρ-
ῥήσαντες, πολλαπλασίως συνεπιλήψονται τῶν πρα-
γμάτων.

Lælium Romam mittit Scipio.

XX. Αὐτὸς δὲ χρόνον μέν τινα ἐν τῇ Καρχηδόνι τὰς
τε ναυτικὰς δυνάμεις ἐγύμναζε συνεχῶς, καὶ τοῖς
χιλιάρχοις ὑπέδειξε τοιοῦτόν τινα τρόπον τῆς τῶν πεζι-
2 κῶν στρατοπέδων γυμνασίας. τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν
ἐκέλευσε τροχάζειν ἐπὶ τριάκοντα σταδίους ἐν τοῖς
ὅπλοις· τὴν δὲ δευτέραν πάντας ἐκτρίβειν καὶ θεραπεύειν
καὶ κατασκοπεῖν ἐν τῷ φανερῷ τὰς πανοπλίας· τῇ δ'
3 ἑξῆς ἀναπαύεσθαι καὶ ῥαθυμεῖν· τῇ δὲ μετὰ ταύτην
τοὺς μὲν μαχαιρομαχεῖν ξυλίναις ἐσκυτωμέναις μετ'
[y] ἐπισφαιρῶν μαχαίραις, τοὺς δὲ τοῖς ἐσφαιρωμένοις
γρόσφοις ἀκοντίζειν· τῇ δὲ πέμπτῃ πάλιν ἐπὶ τοὺς
4 αὐτοὺς δρόμους [z] κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐπανάγειν. Ἵνα μὴ
δέ τι τῶν πρὸς τὰς μελέτας ὅπλων, μήτε τῶν πρὸς τὴν
ἀλήθειαν μηδὲν ἐλλείπῃ, τὴν πλείστην ἐποιεῖτο σπουδὴν

Exercitia militaria.

Fervent fabrorum officinæ.

[x] Alii ᾖδη. [y] ἰπισφαίρων Casaub. invitis MStis. [z] καὶ τὴν ἀρχὴν Aug. Regii quatuor, Vesont. Tubing. Unde forsan scribendum δρόμους, οὓς (vel ὡς) καὶ τὴν ἀρχήν.

rum, quibus imperabat. His ita constitutis, et turba cetera captivorum tribunis tradita, *C. Lælii* fidei et Carthaginienses, et nobilissimum quemque ex aliis captivis committens, data quinquereme, nuncium eum victoriæ Romam mittit. Nam quum Romani res Hispaniæ maximam partem pro jam conclamatis haberent; certo sciebat Publius, ipsos hoc accepto nuncio excitatum iri, ut animos denuo sumerent, et mox in belli curam acriori contentione esse incubituros.

XX. Ipse *Carthagine Nova* aliquamdiu moratus, copias nauticas assidue exercebat, simulque tribunis militum exercendi pedestres copias talem quamdam rationem præivit. Primo die, legiones in armis quatuor circiter millium spatia jussit decurrere: secundo die, arma tergere et curare omnes et inspicere ante tentoria: tertio, quiescere et cessare: quarto, alios rudibus pugnare, quæ pilis coriaceis erant præfixæ, alios præpilatis missilibus jaculari: quinto, iterum ad easdem decursiones, ut ante, erat militibus redeundum. Ut autem nullum genus armorum, sive quæ ad campestres exercitationes, sive quæ ad justas

Ol. 142. 3. πρὸς τοὺς χειροτέχνας. κατὰ μέρος μὲν οὖν ἄνδρας 5
ἐπιμελεῖς ἐφεστάκει πρὸς ταύτην τὴν χρείαν, καθάπερ
ἐπάνω προεῖπον· αὐτὸς δὲ καθ' ἡμέραν [a]ἐπεπορεύετο, καὶ
δι' αὐτοῦ τὰς χορηγίας ἑκάστοις παρεσκεύαζε. Λοιπὸν 6
τῶν μὲν πεζικῶν στρατοπέδων κατὰ τοὺς πρὸ τῆς πόλεως
τόπους χρωμένων ταῖς μελέταις καὶ ταῖς γυμνασίαις,
τῶν δὲ ναυτικῶν δυνάμεων κατὰ θάλατταν ταῖς ἀναπεί-
ραις καὶ ταῖς εἰρεσίαις, τῶν δὲ κατὰ τὴν πόλιν ἀκονών-
των τε καὶ χαλκευόντων καὶ τεκταινομένων, καὶ συλ-
λήβδην ἁπάντων σπουδαζόντων περὶ τὰς τῶν ὅπλων
κατασκευάς· οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν εἶπε, κατὰ τὸν 7
Xenophontis dictum. Ξενοφῶντα, τότε θεασάμενος, ἐκείνην τὴν πόλιν ἐργα-
στήριον εἶναι πολέμου. Ἐπεὶ δ' αὐτῷ πάντα καλῶς 8
ἐδόκει καὶ δεόντως ἐξησκῆσθαι τὰ πρὸς τὰς χρείας, μετὰ
ταῦτα, ταῖς τε φυλακαῖς καὶ ταῖς τῶν τειχῶν κατα-
σκευαῖς ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἀνέζευξε
Tarraconem redit Scipio. καὶ τῇ πεζικῇ καὶ τῇ ναυτικῇ δυνάμει, καὶ προῆγε,
ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Ταράκωνος, ἔχων μετ'
αὐτοῦ καὶ τοὺς ὁμήρους.

[b] ἐπεπορεύετο correxi cum Reisk. Vulgo omnes ἐπορεύετο.

pugnas adhibentur, deficeret, summæ ipsi curæ erant fabri. Horum igitur singulis corporibus, quod antea dicebamus, curatores ubi præfecisset: ipse quotidie ad illos itare, et adparatum, quo quibusque opus erat, ipse procurare. Itaque ergo quum legiones extra urbem pro mœnibus rem bellicam meditarentur, et sese exercerent, copiæ nauticæ agilitatem navium et industriam suam mari experirentur, in urbe item alibi samiatorum, qui ferramenta acuebant, alibi fabrorum ærariorum aut lignariorum strepitus audiretur, omnium denique studia in fabricandis armis absumerentur: nemo poterat, illa cernens, *dictum Xenophontis* non usurpare, *officinam belli eam urbem esse.* Hæc postquam visus est sibi imperator idonee curasse, et jam satis exercitatione esse profectum ad belli munia obeunda; deinde, refectis muris, dispositisque præsidiis ad custodiam urbis, cum classe et legionibus profectus, *Tarraconem* iter instituit, obsides quoque secum habens.

III.

A. U. 545.

RES GRÆCIÆ.

(I.) *Res Achæorum. Philopœmen Præfectus equitum.*

* * *

XXI. ΕΥΡΥΛΕΩΝ, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς, Euryleon prætor Achæorum
2 ἄτολμος ἦν καὶ πολεμικῆς χρείας ἀλλότριος. Τοῦ δὲ καιροῦ τοῦ κατὰ τὴν διήγησιν ἐφεστηκότος ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Φιλοποίμενος πράξεων, καθήκειν ἡγούμεθα, καθάπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν τὰς ἑκάστων ἀγωγὰς καὶ φύσεις ἐπειράθημεν ὑποδεικνύναι, καὶ περὶ τούτου ποιῆσαι τὸ παραπλήσιον. Philopœmenis ingenium et institutio.
3 Καὶ γὰρ ἄτοπον, τὰς μὲν τῶν πόλεων κτίσεις τοὺς συγγραφέας, καὶ πότε, καὶ πῶς, καὶ διὰ τίνων ἐπεκτίσθησαν, ἔτι δὲ τὰς διαθέσεις καὶ περιστάσεις μετ᾽ ἀποδείξεως ἐξαγγέλλειν· τὰς δὲ τῶν τὰ ὅλα χειρισάντων ἀνδρῶν [c] ἀγωγὰς καὶ ζήλους παρασιωπᾶν, καὶ ταῦτα
4 τῆς χρείας μεγάλην ἐχούσης τὴν διαφοράν. ὅσῳ γὰρ ἄν τις καὶ ζηλῶσαι καὶ μιμήσασθαι δυνηθείη μᾶλλον τοὺς [d] εὐψύχους ἄνδρας τῶν ἀψύχων κατασκευασμάτων, τοσούτῳ καὶ τὸν περὶ αὐτῶν λόγον διαφέρειν εἰκὸς [e] εἰς
5 ἐπανόρθωσιν τῶν ἀκουόντων. Εἰ μὲν οὖν μὴ κατ᾽ ἰδίαν ἐπεποιήμεθα τὴν περὶ αὐτοῦ σύνταξιν, ἐν ᾗ διεσαφοῦμεν, Polybii de Philopœmene Libri tres.

[c] ἀγωγὰς καὶ ζήλους. Vulgo h. l. ἀγωνίας. Correxi ex mente Valesii. [d] Imo ἐμψύχους malim, quod Valesius in vers. Lat. expressit: *vivos spirantesque homines.* [e] εἰς ἐπανόρθ. Præpositionem, cum vulgo abesset, adjeci ex conject.

III.

(I.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* X. *Cap.* 23.

* * *

XXI. *EURYLEON*, prætor *Achæorum*, ignavus erat, et a rei militaris usu prorsus alienus. Ceterum cum ad *principium rerum a* PHILOPŒMENE *gestarum* ordo narrationis nos perduxerit; operæ pretium facturus videor, quemadmodum aliorum magnorum virorum *ingenium atque institutionem* ostendere conati sumus, si in hoc quoque viro idem præstemus. Absurdum enim sit, scriptores de urbium quidem originibus, quo modo et quando sunt et a quibus conditæ, tum de constitutionibus earum atque casibus, adcurate commemorare; clarissimorum autem virorum, qui rempublicam gesserunt, institutionem ac studia prætermittere, cum tamen in hoc altero longe major sit utilitas. Nam quo facilius est, fortes viros, quam inanima ædificia æmulari atque imitari, tanto institutus de hujusmodi viris sermo præstat ad emendationem et fructum auditorum. Nisi igitur *de Philopœmene proprium volumen* composuissem, in quo, et *quis fuerit, et a quibus institu-*

Ol. 142. 3. καὶ τίς ἦν, καὶ τίνων, καὶ τίσιν ἀγωγαῖς ἐχρήσατο νέος
ὤν, ἀναγκαῖον ἦν ὑπὲρ ἑκάστου τῶν προειρημένων φέρειν
ἀπολογισμόν. ἐπεὶ δὲ πρότερον ἐν τρισὶ βιβλίοις ἐκτὸς 6
ταύτης τῆς συντάξεως τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πεποιήμεθα λόγον,
τήν τε παιδικὴν ἀγωγὴν διασαφοῦντες, καὶ τὰς ἐπιφα-
νεστάτας πράξεις· δῆλον, ὡς ἐν τῇ νῦν ἐξηγήσει πρέπον 7
ἂν εἴη, τῆς μὲν νεωτερικῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν νεωτερικῶν
ζήλων κατὰ μέρος ἀφελεῖν, τοῖς δὲ κατὰ τὴν ἀκμὴν
αὐτοῦ κεφαλαιωδῶς ἐκεῖ δεδηλωμένοις ἔργοις προσθεῖναι
[f]καὶ κατὰ μέρος, ἵνα τὸ πρέπον ἑκατέρᾳ τῶν συντάξεων
τηρῶμεν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ τόπος, ὑπάρχων ἐγκωμι- 8
αστικὸς, ἀπῄτει τὸν κεφαλαιώδη καὶ μετ' αὐξήσεως
τῶν πράξεων ἀπολογισμόν· οὕτως ὁ τῆς ἱστορίας, κοινὸς
ὢν ἐπαίνου καὶ ψόγου, ζητεῖ τὸν ἀληθῆ καὶ τὸν μετ'
ἀποδείξεως καὶ τῶν ἑκάστοις παρεπομένων [g]συλλο-
γισμῶν.

Philopœmen instituitur a Cleandro.

XXII. Φιλοποίμην τοίνυν [h]πρῶτον μὲν ἔφυ καλῶς· ἦν
γὰρ ἐξ ἀνδρῶν τῶν ἐπιφανεστάτων κατ' Ἀρκαδίαν,
τραφεὶς δὲ καὶ παιδευθεὶς ὑπὸ Κλεάνδρου Μαντινέα,
πατρικὸν μὲν [i]αὐτῷ ξένον ὑπάρχοντα, [k]φυγαδεύοντα δὲ
κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, ὄντα δὲ Μαντινέων ἐπιφανέ-
στατον.

Convictu utitur Ecdemi et Demophanis.

Μετὰ δὲ ταῦτα, παραγενόμενος εἰς ἡλικίαν, 2
ἐγένετο ζηλωτὴς Ἐκδήμου καὶ Δημοφάνους, οἳ τὸ μὲν
γένος ἦσαν ἐκ Μεγάλης Πόλεως, φεύγοντες δὲ τοὺς

[f] Aut delendum videtur καὶ, aut ante προσθεῖναι reponendum. [g] An συλλογισμόν? *complexionem rerum.* [h] πρῶτα μὲν Suidas. [i] αὐτῷ ξένον ex Suida recepi. Vulgo αὐτοῖς. [k] An φυγάδα?

tus, et quo genere institutionis usus sit, aperui; necesse mihi esset, de illarum rerum singulis nunc uberius exponere. Sed quoniam *tribus* jam *libris* extra hoc Historiæ corpus de puerili ejus institutione ac celeberrimis factis abunde disserui; consentaneum in præsenti fuerit, de ejus quidem adolescentis educatione ac studiis minuta quæque ac singularia resecare, iis vero, quæ virili ætate gessit, quorum summa dumtaxat capita ibi delibavimus, nunc particularia multa adjicere, ut in utroque opere decorum servetur. Nam quemadmodum rerum per summa capita narrationem cum amplificatione aliqua postulabat ille laudationis locus; ita hic historiæ locus, medius inter laudem ac vituperationem, verum ac minime fucatum sermonem, cum demonstratione atque omnium consequentium nexu, requirit.

XXII. Igitur Philopœmen, claro genere ortus, (siquidem ejus majores totius Arcadiæ erant clarissimi) altus atque institutus est a *Cleandro* Mantinensi, paterno hospite, viro Mantinensium omnium principe, qui tunc temporis forte exsulabat. Postea adolescentiam ingressus, *Ecdemum* ac *Demophanem* sectari cœpit. Hi genere Megalopolitani erant, ceterum ty-

τυράννους, καὶ συμβιώσαντες [l]Ἀρκεσίλᾳ τῷ φιλοσόφῳ A. U. 545.
κατὰ τὴν φυγὴν, ἠλευθέρωσαν μὲν τὴν αὑτῶν πατρίδα,
συστησάμενοι κατ' Ἀριστοδήμου τοῦ τυράννου πρᾶξιν·
3 [m]συνεπελάβοντο δὲ καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ Σικυωνίων
τυράννου Νικοκλέους, κοινωνήσαντες Ἀράτῳ τῆς ἐπιβολῆς· ἔτι δὲ Κυρηναίων αὐτοὺς μεταπεμψαμένων, ἐπιφανῶς προὔστησαν καὶ διεφύλαξαν αὐτοῖς τὴν ἐλευ-
4 θερίαν. Οἷς κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἐπὶ πολὺ συμβιώσας, διέφερε μὲν εὐθέως τῶν καθ' αὑτὸν, περί τε τὰς ἐν τοῖς κυνηγίοις κακοπαθείας καὶ τόλμας, περί τε τὰς Philopœmen fortis et moderatus.
5 ἐν τοῖς πολεμικοῖς. ἦν δὲ καὶ περὶ τὸν βίον ἐπιμελὴς, καὶ λιτὸς κατὰ τὴν περικοπὴν, παρειληφὼς παρὰ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν τοιαύτας τινὰς δόξας, ὡς οὐχ οἷόν τε τῶν κοινῶν προστατεῖν καλῶς τὸν ὀλιγωροῦντα τῶν κατὰ τὸν ἴδιον βίον, οὔτε μὴν ἀποσχέσθαι τῶν τῆς πατρίδος, ὅστις πολυτελέστερον ζῇ τῆς κατὰ τὴν ἰδίαν
6 ὕπαρξιν χορηγίας. Πλὴν κατασταθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἵππαρχης ἐν τοῖς προειρημένοις καιροῖς, καὶ παραλαβὼν τὰ συντάγματα τῶν ἱππέων παντὶ τρόπῳ [n]κατεφθαρ- Præfectus equitum.
7 μένων, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν ἡττημένας· οὐ μόνον αὐτοὺς ἑαυτῶν βελτίους, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπεναντίων κρείττους ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεσκεύασε, πάντας εἰς ἀληθινὴν ἄσκησιν καὶ ζῆλον ἐπιτευκτικὸν ἐμβιβάσας.

[l] Ἀρκεσιλάῳ Suid. [m] συνεπελάβοντο idem Suidas dedit. Vulgo συνελάβοντο.
[n] διεφθαρμένων Suid. κατεφθαρμένα maluit Reiskius quod verum videtur.

rannorum odio patria profugi, atque *Arcesilai philosophi* convictu per exilium usi, libertatem deinde patriæ suæ restituerunt, conspiratione in Aristodemum tyrannum facta: iidemque in evertendo Nicocle, Sicyoniorum tyranno, Aratum opera sua adjuverunt: præterea a Cyrenæis evocati, præclare eorum rebus præfuerunt, ac libertatem eis suam conservarunt. Horum in convictu diu versatus in prima adolescentia *Philopœmen*, brevi inter æquales suos enituit, et audacia et laboribus cum in bello, tum in venando fortiter tolerandis. Erat autem et in ipso victu adcuratus, et in omni adparatu tenuis, cum hanc sententiam a supra dictis viris accepisset, *fieri non posse, ut is reipublicæ recte præsit, qui in privata vita esset negligens, neque a diripienda publica pecunia sibi temperaturum, qui sumtuosius viveret, quam privati reditus ferrent.* Iis autem, quæ modo dicebam, temporibus *præfectus equitum* ab Achæis creatus, cum equitum turmas omnibus modis corruptas atque animis penitus fractas accepisset, non solum meliores, quam antea fuissent, sed etiam hostibus præstantiores brevi temporis spatio præstitit, omnibus ad veram exercitationem atque efficax

Ol. 142. 3.

Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων [o]οἱ πλεῖστοι τῶν καθισταμένων ἐπὶ 8
τὴν προειρημένην ἀρχὴν, οἱ μὲν, διὰ τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν
ἐν τοῖς ἱππικοῖς, οὐδὲ τοῖς πλησίον τολμῶσιν [p]οὐδὲν ὧν
καθήκει προστάττειν· οἱ δὲ, τῆς στρατηγίας ὀρεγόμενοι, 9
διὰ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἐξεριθεύονται τοὺς νέους, καὶ
παρεσκευάζουσιν εὔνους συναγωνιστὰς εἰς τὸ μέλλον,
οὐκ ἐπιτιμῶντες τῷ δεομένῳ, δι' οὗ τρόπου σώζεται τὰ
κοινὰ, συμπεριστέλλοντες τὰς ἁμαρτίας, καὶ μικρᾷ
χάριτι μεγάλα βλάπτοντες τοὺς πιστεύοντας. εἰ δέ 10
ποτε καὶ γένοιντο τῶν ἀρχόντων τινὲς τῇ τε κατὰ σῶμα
χρείᾳ δυνατοὶ, πρός τε τὸ τῶν κοινῶν ἀπέχεσθαι πρό-
θυμοι, πλείω κακὰ τῶν ὀλιγωρούντων διὰ τὴν [q]κακο-
ζηλίαν ἀπεργάζονται τοὺς πεζοὺς, ἔτι δὲ μᾶλλον τοὺς
ἱππεῖς [r].

Philopœmen præfectus equitum.

Equitum exercitatio.

XXIII. Ἦσαν [s]δὲ κινήσεις, ἃς ὑπελάμβανε πρὸς
πάντα καιρὸν ἁρμόζειν, αἷς ἔδει συνειθίσθαι τοὺς ἱππεῖς,
αὗται. Αἱ καθ' ἵππον μὲν κλίσεις ἐφ' ἡνίαν, καὶ πάλιν
ἐπὶ δόρυ· [t]πρὸς δὲ τούτοις μεταβολή. Κατ' οὐλαμὸν 2
δ' ἐπιστροφὴ, καὶ ἀναστροφὴ, καὶ περισπασμὸς, ἔτι δὲ 3
ἐκπερισπασμός. πρὸς δὲ τούτοις, ἐξαγωγαὶ κατὰ λό-
χους καὶ διλοχίας ἀφ' ἑκατέρων τῶν κεράτων μετὰ 4

[o] Vulgo *οἱ πλεῖστοι καὶ τῶν καθιστ.* Delevi conjunctionem. [p] *οὐδὲν ὧν* &c. correxit Valesius. *οὐδένων καθίκειν προστατεῖν* cod. Peiresc. cum Suida, in quo tamen *καθήκειν.* [q] *κακοζηλίαν* Suidas. Vulgo *κακοζηλωσίαν.* [r] In fine hujus Fragmenti hæc adjecit Compilator: *Ζήτει ἐν τῷ περὶ Στρατηγημάτων* Conf. inferius Lib. XI. cap. 8. [s] *δ' αἱ κινήσεις* malim cum Reisk. [t] Libri omnes dant *πρὸς δὲ τούτοις ἀναστροφὴ καὶ μεταβολή.* ignorantque *versu seq.* verba *ἀναστροφὴ καὶ*, quæ, priori loco mota, in alterum transtulit Casaub.

æmulandi studium excitatis. Nam plerique alii, in eo magistratu constituti, partim ob imperitiam pugnæ equestris, ne proximis quidem quidquam, quod facto opus est, mandare audent; partim, quod, præturam votis adpetentes, hoc magistratu juvenes sibi devinciunt, atque eorum gratiam ac benevolentiam sibi in posterum ad suffragia comparant, minime objurgando, cum res postulat, (qua ratione respublica conservatur,) sed dissimulando delicta, ac parva ejusmodi gratia maximum illis damnum inferentes, a quibus præfectura ipsis commissa est. Quod si qui interdum magistratus reperiantur, rei militaris peritia ac robore præditi, et ab omni peculatu alieni; ii tamen ob pravam æmulationem gravius corrumpunt pedites, ac multo magis equites, quam qui officio suo desunt.

XXIII. *Motus* autem, in quibus, ceu omni tempore utilibus, *equites exercitatos* esse volebat, sunt isti. Quod ad singulos adtinet: equi declinatio ad sinistram, et rursus ad dextram; ad hæc conversio retrorsum. Ad turmas quod spectat: conversio totius turmæ uno flexu, reversio in

τάχους, ποτὲ δ' ἀπὸ τῶν μέσων· καὶ συναγωγαὶ πάλιν A. U. 545.
5 μετ' ἐποχῆς εἰς [u] οὐλαμούς τε καὶ εἰς ἱππαρχίας. Ἐπὶ Equitum exercitatio.
δὲ τούτοις ἐκτάξεις ἐφ' ἑκατέρων τῶν κεράτων, ἢ διὰ
παρεμβολῆς, ἢ διὰ [x] παραγωγῆς τῆς παρὰ τοὺς οὐρα-
6 γούς. [y] τὰς μὲν γὰρ κατὰ περίκλασιν οὐ προσδεῖσθαι
μελέτης ἔφη· σχεδὸν γὰρ ὡσανεὶ πορείας ἔχειν διά-
7 θεσιν. Ἐκ δὲ τούτου τὰς ἐπαγωγὰς τὰς ἐπὶ τοὺς
ἐναντίους, καὶ τὰς ἀποχωρήσεις ἔδει συνεθίζειν ἐν πά-
σαις ταῖς κινήσεσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε [z] δεινῷ τῷ τάχει
προσάγειν, ἐφ' ὅσον συζυγοῦντας καὶ συστοιχοῦντας
διαμένειν, ἅμα δὲ καὶ τὰ διαστήματα κατὰ τοὺς
8 οὐλαμοὺς τηρεῖν· ὡς ἱππέων λελυκότων τὴν τάξιν [a] τὴν
ἐν οὐλαμοῖς, αἱρουμένων κινδυνεύειν, οὐδὲν ἐπισφαλέ-
9 στερον ὑπάρχον, οὐδ' ἀχρειότερον. Ταῦτα δ' ὑποδείξας
τοῖς τε πολλοῖς, καὶ τοῖς ἀποτελείοις, αὖθις ἐπεπορεύετο
τὰς πόλεις· ἐξετάζων, πρῶτον μὲν, εἰ συμπεριφέρονται
οἱ πολλοὶ τοῖς παραγγελλομένοις, δεύτερον δ', εἰ κρα-
τοῦσιν οἱ κατὰ πόλεις ἄρχοντες τοῦ σαφῶς καὶ δεόντως
10 διδόναι τὰ παραγγέλματα· κρίνων, πρὸς τὴν ἀλήθειαν

[u] οὐλαμούς τε καὶ εἰς ἱππαρχ. ex conject. scripsi. Pro τε καὶ libri omnes habent θειλὰς vel θειίλας, pro quo corrupto vocab. in ora Aug. et hinc in ora Herv. est καθ' ἴλας. Unde Casaubonus effecit οὐλαμούς τε καὶ ἴλας εἰς ἱππαρχίας. Debuerat saltem καὶ ἴλας καὶ ἱππαρχίας. [x] παραγωγῆς ex emend. Casaub. παραλογῆς Herv. cum MStis, quod ex παραλλαγῆς corruptum videri potest: et hoc superscriptum in altero Med. [y] τῆς μὲν Casaub. invitis MStis. [z] Alii libri δεῖν præferunt, alii δεῖ. [a] τὴν ἐν οὐλαμοῖς cum Ursino correxit Casaub. τῶν ἐν οὐλ. Herv. cum MStis.

priorem positionem, tum circumactio turmæ duplici flexu, denique circumactio triplici flexu. Porro eductiones citato gradu singularum aut binarum decuriarum ab alterutro cornu, vel interdum e media acie; tum, inhibito cursu, conjunctio rursus in turmas et in alas vel præfecturas. Præterea instructiones aciei, in alterutrum cornu, sive per ordinum interpolationem, sive per deductionem obliquam post terga præcedentium turmarum. Nam instructionem aciei per inflexionem agminis non indigere censebat exercitatione; fere enim eamdem habere rationem, ac si in itinere ducitur agmen. Posthæc vero et accedere ad hostem quovis genere motus et ab eo recipere docendi erant milites; eatenus quidem, ut summa celeritate possent accedere, simul ordines servantes, tam ratione eorum qui ad latus, quam qui pone sunt, simul justa inter turmas intervalla tenentes. Nihil enim periculosius aut perniciosius posse fieri censebat, quam si soluta turmarum ordine pugnam capessant equites. Ista exercitia postquam et multitudini et præfectis civitatum exemplis monstravit; rursus deinde lustravit oppida, inquirens primo, ecquid vulgus imperata facere satis didicisset; tum, an et ipsi præfecti civitatum perspicue ac rite imperare nossent: quippe ad

Ol. 142. 3. οὐδὲν ἀναγκαιότερον εἶναι τῆς τῶν κατὰ μέρος ἡγεμόνων
ἐμπειρίας.

Dux exercitus ubique adesse debet.

XXIV. Προκατασκευασάμενος δὲ τὰ προειρημένα
τοῦτον τὸν τρόπον, συνῆγε τοὺς ἱππεῖς ἐκ τῶν πόλεων
εἰς ἕνα τόπον, καὶ δι' αὐτοῦ τὰς κινήσεις ἐπετέλει, καὶ
τὸν ὅλον χειρισμὸν [b]αὐτὸς ἐποιεῖτο τῆς ἐξοπλισίας· οὐ 2
προηγούμενος πάντων, ὅπερ οἱ νῦν ποιοῦσιν ἡγεμόνες,
ὑπολαμβάνοντες, ἡγεμονικὴν εἶναι τὴν πρώτην χώραν.
[c]Τί γὰρ ἀπειρότερον, ἅμα δ' ἐπισφαλέστερον ἄρχοντος, 3
ὃς ὁρᾶται μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ὑποτεταγμένων, ὁρᾷ δ'
οὐδένα; Οὐ γὰρ στρατιωτικῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ἡγεμο- 4
νικῆς ἐμπειρίας, ἅμα δὲ καὶ δυνάμεως δεῖγμα δεῖ
φέρειν τὸν ἵππαρχον ἐν ταῖς ἐξοπλισίαις, ποτὲ μὲν ἐν
πρώτοις, ποτὲ δ' ἐν ἐσχάτοις, ποτὲ δὲ κατὰ μέσους
γιγνόμενον. ὅπερ ὁ προειρημένος ἀνὴρ ἐποίει, παριπ- 5
πεύων, καὶ πάντας ἐφορῶν αὐτὸς, καὶ [d]προδιασαφῶν
αὐτοῖς ἀπορουσι, καὶ διορθῶν ἐν ἀρχαῖς πᾶν τὸ διαμαρ-
τανόμενον. ἦν δὲ τὰ τοιαῦτα τελέως βραχέα καὶ 6
σπάνια, διὰ τὴν προγεγενημένην ἐν τοῖς κατὰ μέρος
ἐπιμέλειαν. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἕως λόγου τὸ 7
τοιοῦτον ὑπέδειξε, φήσας, ὅτι Καθάπερ ἐν οἰκοδομίαις,
ἐὰν κατὰ μίαν πλίνθον [e]θῇς, καὶ καθ' ἕνα [f]δόμον ἐπι-

Demetrii Phalerei dictum.

[b] *αὐτὸς ἐποιεῖτο* correxi cum Reisk. Vulgo omnes *αὐτοῖς*. [c] *Τί γὰρ* ex conj. correxi. *ἔστι γὰρ* edd. ex marg. Aug. Sed *ἀντὶ* vel *ἄν τι γὰρ* dant codd. nostri omnes. [d] *προσδιασαφῶν* Casaub. ex ingenio edidit, invitis MSS. [e] *θῇς* correxit Casaub. quum *θεὶς* darent libri. [f] Alii *δεσμὸν*. Utrumque conjunxit Casaubonus *καὶ καθ' ἕνα δεσμὸν καὶ καθ' ἕνα δόμον*.

vera certamina nihil magis esse necessarium arbitrabatur, quam singulorum ductorum ordinum peritiam.

XXIV. His ita præparatis, mox *equitibus* ex omnibus oppidis *in unum locum convocatis*, illos, quos dixi, motus ipse per se edebat, et decursionibus ipse præerat, omnia per se administrans. Neque vero, in decurrendo, omnes alios antecedebat, sicut hodie fieri amat a ducibus, qui duci proprie convenientem locum esse putant, ut primus sit omnium. Quid enim imperitius, simulque periculosius, quam *dux, qui conspicitur quidem ab omnibus, sed ipse videt neminem?* Enimvero præfectum equitum in decursionibus non potestatem ostentare, quam quivis miles exercere potest, sed suæ peritiæ atque facultatis ductandi exercitus specimen oportet edere; modo in prima, modo in ultima, interdum in media acie versantem. Atque hoc faciebat, quum et turmas obequitaret, et singulos ipse inspiceret; si qua in re hæsitarent aliqui, his ante ostendens; et, ubi quid peccabatur, id ab initio statim corrigens. Sed, quæ corrigeret, oppido pauca et rara inveniebat; quoniam in singulis erudiendis diligens opera ante fuerat posita. Quod autem Publius rebus ipsis, *id Demetrius Phalereus* verbo tenus docuit, cum diceret: *Sicut in ædificiis, si singuli lateres rite fuerint dispositi, et,*

μελείας τύχῃ τὸ [g]παρατεθέν· οὕτως ἐν στρατοπέδῳ, τὸ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ λόχον ἀκριβωθὲν, ὅλην ποιεῖ τὴν δύναμιν ἰσχυράν. A. U. 545.

(II.) *Res Ætolorum.*

* * *

Fragm. orationis adv. Romanos.

XXV. "Εἶναι γὰρ τὸ νῦν γιγνόμενον, ὁμοιότατον
2 τῇ [h]περὶ τὰς παρατάξεις οἰκονομίᾳ καὶ χειρισμῷ. καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων προκινδυνεύει μὲν ὡς ἐπίπαν καὶ προαπόλλυται τὰ κοῦφα καὶ τὰ πρακτικώτατα τῆς δυνάμεως· τὴν δ' ἐπιγραφὴν τῶν ἐκβαινόντων ἡ φάλαγξ καὶ
3 τὰ βαρέα λαμβάνει τῶν ὅπλων. νῦν δὲ παραπλησίως προκινδυνεύουσι μὲν Αἰτωλοὶ καὶ Πελοποννησίων οἱ τούτοις συμμαχοῦντες· ἐφεδρεύουσι δὲ Ῥωμαῖοι, φάλαγγος
4 ἔχοντες διάθεσιν. κἂν μὲν οὗτοι πταίσαντες καταφθαρῶσιν, ἀναστρέψαντες ἐκ τῶν πραγμάτων, ἀβλαβεῖς
5 ἀπολυθήσονται Ῥωμαῖοι· νικησάντων δὲ τούτων, ὃ μὴ δόξειε τοῖς θεοῖς, [i]ἅμα τούτοις καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ὑφ' ἑαυτοὺς [k]ἐκεῖνοι ποιήσονται.

* * *

6 Πᾶσαν γὰρ δημοκρατικὴν συμμαχίαν καὶ φιλίας πολλῆς δεῖσθαι, διὰ τὰς ἐν τοῖς πλήθεσι γιγνομένας ἀλογίας.

[g] παρατεθὲν ex conject. nostra. παραῤῥαγὲν edd. cum plerisque codd. Sed unus παραγὲν, alius (superscripta litera θ) παραθὲν, alius παρατιθὲν. [h] περὶ cum Reisk. correxi. Vulgo omnes παρὰ τὰς παρατ. [i] Post ἅμα plerique codd. inserunt καὶ, quod satis placeret, si esset ἅμα ακὶ τούτους. Sed forsan et ἅμα καὶ τούτοις ferri potuerat. [k] ἐκεῖνοι ex conject. correxi, cum ἐκείνους vulgo darent omnes.

prout novus ordo adponitur, debita cura fuerit adhibita, ut omnia recte vinciantur: sic in exercitu, ubi et viritim et manipulatim singula bene fuerint procurata, universum corpus firmitatem ac robur habebit.

(II.) *Excerpt. Valesian. ex Lib. X.*

* * *

XXV. *Etenim, quod nunc fiat, id simillimum esse ei rerum disponendarum et tractandarum rationi, quæ in prœliis solet obtinere: nam et ibi levem armaturam ac expeditissimam copiarum partem primam ut plurimum periculis objici, et interire ante alios; at prœlii totius eventum phalangi et gravi armaturæ adscribi. Similiter et nunc quoque,* inquiebat, *primi adeunt pericula Ætoli, quique alii Peloponnesii sunt his societate juncti: Romani in modum phalangis stant in subsidiis. Igitur si illi adversa usi fortuna deleti essent, Romanos ex acie se recepturos, et sine ullo damno fore abituros: sin vincerent Ætoli, (quod superi ne sierint,) Romanos et hos, et alios omnes Græcos suæ potestati subjecturos.*

* * *

Omnem enim societatem cum populo, apud quem plebs est arbiter rerum, multa etiam amicitia indigere, propter temeritatem et inconstantiam, quæ multitudini solet inesse. (*Ora Cod. Urb.*)

Ol. 142. 3. (III.) *Res Philippi.*

* * *

Nemea. Philippus Argis lascivus.

XXVI. Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς Μακεδόνων, μετὰ τὸ
ἐκτελέσαι τὸν τῶν Νεμέων ἀγῶνα, αὖθις εἰς Ἄργος
ἐπανῆλθε, καὶ τὸ μὲν διάδημα καὶ τὴν πορφύραν ἀπέ-
θετο, βουλόμενος αὑτὸν ἴσον τοῖς πολλοῖς καὶ πρᾶόν
τινα καὶ δημοτικὸν ὑπογράφειν. ὅσῳ δὲ τὴν ἐσθῆτα 2
δημοτικωτέραν περιετίθετο, τοσούτῳ τὴν ἐξουσίαν ἐλάμ-
βανε μείζω καὶ μοναρχικωτέραν. οὐ γὰρ ἔτι τὰς χήρας 3
ἐπείρα γυναῖκας, οὐδὲ τὰς ὑπάνδρους ἠρκεῖτο μοιχεύων·
ἀλλ' ἐκ προστάγματος, ἣν αὐτῷ φανείη, προπέμψας
ἐκάλει, ταῖς δὲ μὴ προχείρως συνυπακουούσαις ἐνύβριζε,
κώμους ποιούμενος ἐπὶ τὰς οἰκίας. καὶ τῶν μὲν τοὺς 4
υἱεῖς, τῶν δὲ τοὺς ἄνδρας ἀνακαλούμενος ἐπὶ προφάσεσιν
ἀλόγοις διέσειεν, καὶ πολλὴν ἀσέλγειαν ἐναπεδείκνυτο
καὶ παρανομίαν. Διὸ καὶ χρώμενος τῇ κατὰ τὴν 5
παρεπιδημίαν ἐξουσίᾳ [h] ἀνέδην, πολλοὺς ἐλύπει τῶν
Ἀχαιῶν, καὶ μάλιστα τοὺς μετρίους ἄνδρας. πιεζό- 6
μενοι δὲ βίᾳ, τῷ πανταχόθεν αὐτοῖς περιεστάναι τὸν
πόλεμον, ἠναγκάζοντο καρτερεῖν καὶ φέρειν τὰ παρὰ
φύσιν.

* * *

Progressu ætatis in vitia incidit Philippus.

Φιλίππου οὔτ' ἀγαθὰ μείζω τις σχοίη πρὸς βασι- 7
λείαν οὐδεὶς τῶν πρότερον, οὐδὲ κατὰ τούτου τοῦ βασι-
λέως. καί μοι δοκεῖ τα μὲν ἀγαθὰ φύσει περὶ αὐτὸν 8

[h] Sic omnino scribendum. Vulgo ἀναίδην.

(III.) *Excerpt. Valesian.*

* * *

XXVI. *Philippus*, Macedonum rex, curatis *Nemeorum* ludis, Argos regressus est, ibique diadema ac purpuram posuit, ut ceteris se in speciem æquaret, comemque ac popularem ostenderet. Verum quanto civiliorem habitum induerat, tanto majorem sibi ac magis regiam licentiam sumserat. Neque enim jam mulieres viduas sollicitabat, aut maritas; sed si qua oculis placuerat, pro imperio ad se evocabat. Quæ non illico paruissent, iis contumeliam faciebat, cum bacchantium caterva impetum in domos faciens. Atque harum quidem liberos, harum viros accitos, varia causatus, territabat: maximamque impudentiam ac libidinem ostentabat. Quamobrem cum, quamdiu *Argis* moratus est, insolenter potentia abusus esset, multos ac præcipue modestissimum quemque Achæorum offendit. Attamen ob bella, quæ undique imminebant, inviti injuriam ferre cogebantur.

* * *

Nemo e superioribus regibus plures virtutes *Philippo*, nemo eodem plura vitia ad regnum attulit. Ac mihi videntur *virtutes* quidem a na-

ὑπάρξαι· τὰ δὲ κακὰ προβαίνοντι κατὰ τὴν ἡλικίαν A. U. 545.
ἐπιγενέσθαι, καθάπερ ἐνίοις ἐπιγίγνεται γηράσκουσι τῶν
9 ἵππων. [i]Ἡμεῖς δ' οὐκ ἐν τοῖς προοιμίοις, ὥσπερ τῶν
λοιπῶν συγγραφέων [k]τινὲς, προφερόμεθα τὰς τοιαύτας
διαλήψεις· ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, αἰεὶ τὸν
καθήκοντα λόγον ἁρμόζοντες, ἀποφαινόμεθα περί τε τῶν
10 βασιλέων καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν· νομίζοντες, ταύτην
οἰκειοτέραν εἶναι καὶ τοῖς γράφουσι καὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι τὴν ἐπισημασίαν.

IV.

RES ANTIOCHI.

Bellum Antiochi cum Arsace.

* * *

XXVII. ΕΣΤΙ τοίνυν ἡ Μηδία κατά τε τὸ μέγεθος Mediæ provinciæ præstantia.
τῆς χώρας ἀξιοχρεωτάτη τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστειῶν, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς τῶν
2 ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων. τοῖς γὰρ ζώοις τού- Equorum ferax regio.
τοις σχεδὸν [l]ἅπασαν χορηγεῖ τὴν Ἀσίαν· τῷ καὶ τὰ
βασιλικὰ συστήματα τῶν [m]ἱπποτροφιῶν [n]Μήδοις [o]ἐπι-
3 τετράφθαι [p]διὰ τὴν εὐφυΐαν. περιοικεῖται δὲ πόλεσιν

[i] Ἡμεῖς δ' οὐκ ex conject. Καθάπερ ἡμεῖς οὐκ liber MS. Ἅπερ ἡμεῖς οὐκ Vales. [k] τινὲς ad συγγραφέων, quod abest vulgo, adjeci ex Reiskii conject. [l] Alii πάσῃ χορηγεῖ τῇ Ἀσίᾳ. [m] Sic Herv. cum plerisque codd. ἱπποτροφίων alii codd. ἱπποτροφείων Casaub. [n] Μήδους Herv. et sic superscr. in Aug. antiqua manu. [o] ἐπιτετράφθαι correxi cum Reisk. et Ern. Vulgo ὑποτετράφθαι. Codices nonnulli ὑποτετάχθαι. [p] Verba διὰ τὴν ad εὐφυΐαν desiderantur in edit. Herv. et MStis nostris.

tura ei insita fuisse, *vitia* vero processu ætatis accessisse; quemadmodum senescentibus equis nonnumquam evenire solet. Quibus de rebus nos non in procœmio, quod ceteri scriptores facere consueverunt, sententiam nostram proponimus; sed, ubi ad res ipsas ventum est, consentaneum eis sermonem adcommodantes, de principibus viris ac Regibus judicium nostrum interponimus. Hujusmodi enim observationem arbitramur cum scriptori, tum legentibus, commodiorem esse.

IV.

Excerpt. Antiq. ex Lib. X. *Cap.* 24—28.

* * *

XXVII. INTER omnes Asiæ provincias maxime excellit *Media*, cum propter regionis magnitudinem, tum propter numerum ingentem et præstantiam, qua virorum, qua *equorum*. Hoc quippe animantium genus universæ prope Asiæ *Media* suppeditat. Nam et regia equorum armenta omnia Medis, ob soli ubertatem sunt commissa.

Ol. 142. 3. Ἑλληνίσι κατὰ τὴν ὑφήγησιν τὴν Ἀλεξάνδρου, φυ-
λακῆς ἕνεκεν τῶν συγκυρούντων αὐτῇ βαρβάρων, πλὴν
Ecbatana. Ἐκβατάνων. Αὕτη δ' ἔκτισται μὲν ἐν τοῖς πρὸς τὰς 4
ἄρκτους μέρεσι τῆς Μηδίας· ἐπίκειται δὲ τοῖς περὶ τὴν
Μαιῶτιν καὶ τὸν Εὔξεινον μέρεσι τῆς Ἀσίας. ἦν δὲ 5
βασίλειον ἐξαρχῆς Μήδων, πλούτῳ δὲ καὶ τῇ τῆς
κατασκευῆς πολυτελείᾳ μέγα τι παρὰ τὰς ἄλλας
δοκεῖ διενηνοχέναι πόλεις. Κεῖται μὲν οὖν ὑπὸ τὴν 6
παρωρείαν τὴν παρὰ τὸν [q]Ὀρόντην, ἀτείχιστος οὖσα·
ἄκραν δ' ἐν αὐτῇ χειροποίητον ἔχει, θαυμασίως πρὸς
ὀχυρότητα κατεσκευασμένην. ὑπὸ δὲ ταύτην ἐστὶ [r]βα- 7
σίλεια· περὶ ὧν καὶ τὸ λέγειν κατὰ μέρος, καὶ τὸ
παρασιωπᾶν, ἔχει τινὰ ἀπορίαν. τοῖς μὲν γὰρ αἱρουμέ- 8
νοις τὰς ἐκπληκτικὰς τῶν διηγήσεων προφέρεσθαι, καὶ
μετ' αὐξήσεως ἔνια καὶ [s]διατάσεως εἰθισμένοις ἐξαγ-
γέλλειν, καλλίστην ὑπόθεσιν ἡ προειρημένη πόλις [t]παρ-
έχει· τοῖς δ' εὐλαβῶς προσπορευομένοις πρὸς πᾶν παρὰ
τὴν κοινὴν ἔννοιαν λεγόμενον, ἀπορίαν παρασκευάζει καὶ
Magnificentia regiæ Ecbatan. δυσχρηστίαν. Πλὴν ἔστι γε τὰ βασίλεια τῷ μὲν 9
μεγέθει σχεδὸν ἑπτὰ σταδίων ἔχοντα τὴν περιγραφὴν,
τῇ δὲ τῶν κατὰ μέρος κατασκευασμάτων πολυτελείᾳ
μεγάλην ἐμφαίνοντα τὴν τῶν ἐξ ἀρχῆς καταβαλλομένων

[q] Mendose vulgo τὸν Ὄρον vel Ὄρον. [r] Vulgo plerique omnes βασίλεια Περσῶν. καὶ τὸ λέγειν. [s] διατάσεως correxi, monente Ernestio; licet vulgatum διαβάσεως probaverit Reiskius. [t] παρέχει ex Vrsini emendatione edidit Casaub. ἔχει Herv. consentientibus libris omnibus.

Eademque, ut præsidium ne deesset adversus conterminos barbaros, ex Alexandri instituto Græcanicis urbibus undique cingitur, si *Ecbatana* dumtaxat excipias. Quæ urbs in ea Mediæ condita est parte, quæ Aquiloni vento est opposita: imminet autem iis regionibus Asiæ, quæ secundum Mæotim et Pontum Euxinum porriguntur. Regia Medorum ibi quondam fuit: ac videtur sane urbs hæc alias omnes opibus et operum magnificentia superasse longo intervallo. Sita est in montana regione, quæ radicibus Orontis subjacet. Mœnibus caret: sed arcem habet manu factam, et ad miraculum usque munitam egregie. Arci regia subjacet: de qua satius-ne sit, ex parte solum verba facere, an penitus silere, jure aliquis dubitet. Nam ut iis, qui portentosas narrationes in medium adferre amant, quique res, quas commemorant, amplificare et exaggerare consueverunt, pulcerrimam dicta urbs materiam præbet: ita illis, qui ad ea omnia caute et cunctanter accedunt, quæ præter communem sensum dicuntur, difficultatem et inopiam consilii eadem affert. Verumenimvero *Regia* hæc ejus amplitudinis est, ut stadia in circuitu habeat septem; operum et ornamentorum tantam in singulis partibus magnificentiam præ se fert, ut, quanta rerum omnium copia abundaverint qui ab initio eam fundarunt, facile sit

10 εὐκαιρίαν. οὔσης γὰρ τῆς ξυλίας ἁπάσης κεδρίνης καὶ A. U. 545.
κυπαριττίνης, οὐδεμίαν αὐτῶν γεγυμνῶσθαι συνέβαινεν, ἀλλὰ καὶ τὰς δοκοὺς, καὶ τὰ φατνώματα, καὶ τοὺς κίονας τοὺς ἐν ταῖς στοαῖς καὶ [t]περιστύλοις, τοὺς μὲν ἀργυραῖς, τοὺς δὲ χρυσαῖς λεπίσι περιειλῆφθαι, τὰς δὲ
11 κεραμίδας ἀργυρᾶς εἶναι πάσας. Τούτων δὲ τὰ μὲν πλεῖστα συνέβη λεπισθῆναι κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου καὶ Μακεδόνων ἔφοδον· τὰ δὲ λοιπὰ κατὰ τὴν Ἀντιγόνου
12 καὶ Σελεύκου τοῦ Νικάνορος δυναστείαν. ὅμως δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχου παρουσίαν ὅ τε ναὸς αὐτὸς, ὁ τῆς [u]Αἴνης προσαγορευόμενος, ἔτι τοὺς κίονας εἶχε τοὺς πέριξ κεχρυσωμένους, καὶ κεραμίδες ἀργυραῖ καὶ πλείους ἐν αὐτῷ συνετέθειντο, πλίνθοι δὲ χρυσαῖ τινες ὀλίγαι

Anææ templum.

13 μὲν ἦσαν, ἀργυραῖ δὲ καὶ πλείους ὑπέμενον. ἐκ δὲ πάντων τῶν προειρημένων τὸ χαραχθὲν εἰς τὸ βασιλικὸν ἠθροίσθη νόμισμα, μικρῷ λεῖπον τετρακισχιλίων ταλάντων.

XXVIII. Ἕως μὲν οὖν τούτων τῶν τόπων ἤλπισεν αὐτὸν ἥξειν Ἀρσάκης· [x]τὴν δ' ἔρημον, τὴν τούτοις πρόσχωρον, οὐ τολμήσειν ἔτι δυνάμει τηλικαύτῃ διεκβαλεῖν,

Adversus Arsacem per deserta pergit Antiochus.

2 καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀνυδρίαν. ἐπιπολῆς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι φαινόμενον ὕδωρ ἐν τοῖς προειρημένοις τόποις· [y]ὑπόνομοι δὲ πλείους εἰσὶ, [z]καὶ διὰ τῆς ἐρήμου φρεα-

[t] περιστύλους Herv. cum plerisque MStis. [u] Ἀναίας malim cum Bocharto.
[x] Sic correxi. Ἀρσάκης δὲ τὴν ἔρημον Herv. cum MStis. Ἀρσάκης cum præcedentibus recte copulavit Casaub. Deinde εἰς δὲ τὴν ex conject. edidit. [y] ὑπονόμοι Herv. cum MStis nostris. Accentum mutavit Casaub. [z] Forsan καὶ πλείους εἰσὶ διὰ τῆς ἐρήμης, φρεατίας ἔχοντες.

æstimatu. Nam quum materia universa esset e cedro aut cupresso, nihilominus tamen haud quidquam illius nudum a tegumento cerneres: sed erant trabes, lacunaria, et columnæ, sive in porticibus, sive in peristyliis, laminis partim argenteis, partim aureis circumamictæ: omnes vero tegulæ fuere argenteæ. Laminarum autem istarum pleræque in adventu Alexandri et Macedonum sunt detractæ; ceteræ cum Antigonus et Seleucus Nicanor rerum potiebantur. Adhuc tamen, quo tempore eo venit *Antiochus*, fanum saltem, quod *Ænæ* [sive *Anææ*] indigetant, columnas circa habuit deauratas, et tegulæ quoque argenteæ plures ibidem erant congestæ: lateres quin etiam restabant aurei nonnulli, argentei vero multi. Ex quibus omnibus pecunia illa est conflata, quæ regia imagine cernitur signata; ad talentorum fere quater mille summam accedens.

XXVIII. Existimaverat *Arsaces*, ad hæc quidem usque loca *Antiochum* fore venturum; sed continentem his terram desertam nequaquam ausurum, tantis præsertim cum copiis, trajicere, et maxime propter aquarum inopiam. Nam in his, quæ dicimus, locis nulla usquam in superficie terræ

Ol. 142. 3. Persarum lex de Aquæductibus.

τίας ἔχοντες ἀγνοουμένας τοῖς ἀπείροις. Περὶ δὲ τού- 3
των ἀληθὴς παραδίδοται λόγος διὰ τῶν ἐγχωρίων, ὅτι,
καθ' οὓς χρόνους Πέρσαι τῆς Ἀσίας ἐπεκράτουν, ἔδωκαν
τοῖς ἐπί τινας τόπους τῶν μὴ πρότερον ἀρδευομένων
ἐπεισαγομένοις ὕδωρ πηγαῖον, ἐπὶ πέντε γενεὰς καρ-
πεῦσαι τὴν χώραν. ὅθεν, ἔχοντος τοῦ Ταύρου πολλὰς 4
καὶ μεγάλας ὑδάτων ἀποῤῥεύσεις, πᾶσαν ἐπεδέχοντο
δαπάνην καὶ κακοπάθειαν, ἐκ μακροῦ κατασκευάζοντες
τοὺς ὑπονόμους· ὥστε κατὰ τοὺς νῦν καιροὺς μηδὲ τοὺς
χρωμένους τοῖς ὕδασι γινώσκειν τὰς ἀρχὰς τῶν ὑπο-

Puteos corrumpit Arsaces.

νόμων, πόθεν ἔχουσι τὰς ἐπιῤῥύσεις. Πλὴν ὁρῶν Ἀρ- 5
σάκης ἐπιβαλλόμενον αὐτὸν τῇ διὰ τῆς ἐρήμου πορείᾳ,
τὸ τηνικάδε χωννύειν καὶ φθείρειν ἐνεχείρησε τὰς φρεα-
τίας. ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐξαγγελθέντος αὐτῷ, πάλιν 6
ἐξαπέστειλε τοὺς περὶ Νικομήδην μετὰ χιλίων ἱππέων,
οἳ καὶ καταλαβόντες τὸν Ἀρσάκην μετὰ τῆς δυνάμεως
ὑποκεχωρηκότα, τινὰς δὲ τῶν ἱππέων φθείροντας τὰ
στόματα τῶν ὑπονόμων, τούτους μὲν ἐξ ἐφόδου τρεψά-
μενοι φυγεῖν ἠνάγκασαν· αὐτοὶ δὲ πάλιν ἀνεχώρησαν

Hecatompylon venit Antiochus.

ὡς τὸν Ἀντίοχον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, διανύσας τὴν 7
ἔρημον, ἧκε πρὸς τὴν Ἑκατόμπυλον προσαγορευομένην,
ἣ κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ Παρθυηνῇ· τῶν δὲ διόδων,
φερουσῶν ἐπὶ πάντας τοὺς πέριξ τόπους, ἐνταῦθα συμ-
πιπτουσῶν, ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος ὁ τόπος εἴληφε τὴν
προσηγορίαν.

aqua adparet; etsi plures insunt subterranei canales ac putei in illa solitudine cavati, quos locorum imperiti ignorant. Et est super his fama vera ab indigenis prodita, qui aiunt, *Persas, quo tempore Asiam obtinuerunt, permisisse iis, qui aquam fontanam in aliquem locum derivassent, non prius irrigatum, ut per quinque generationes ejus agri fructus caperent.* Quum igitur e monte Tauro multi, iique magni, aquarum defluxus manent; nullam neque impensam neque ærumnam recusabant, quo ad devehendam aquam e longinquo aquæductus conficerent: adeo, ut hodierno tempore ne illi ipsi quidem, qui aquis utuntur, sciant, capita subterraneorum rivorum unde manent, aut ubi scaturiant. Ceterum *Arsaces*, ut videt regem per solitudinem iter ingredi, puteos statim omnes obrui et corrumpi jubet. Quod postquam *Antiocho* est renunciatum, Nicomedem iterum cum mille equitibus misit. Sed jam *Arsaces* cum copiis pedem retulerat, quando hi venerunt: equites solum nonnulli canalium ora corrumpentes sunt inventi; quos regii primo impetu terga vertere et conjicere se in pedes coegerunt, ipsi mox ad Antiochum sunt reversi. Rex, solitudinem emensus, ad oppidum venit, *Hecatompylon* dictum. In media *Parthia* hæc urbs est sita: quum autem diverticula viarum, quæ ad omnes circa ferunt regiones, ibidem coeant, ex eventu ipso *centum portarum* nomen locus invenit.

XXIX. Πλὴν αὐτοῦ διαναπαύσας τὴν δύναμιν, καὶ A. U. 545.
λογισάμενος, ὡς, εἰ μὲν οἷος ἦν Ἀρσάκης διὰ μάχης
κρίνεσθαι πρὸς σφᾶς, οὔτ᾽ ἂν ἐξεχώρει, λιπὼν τὴν αὑτοῦ
χώραν, οὔτ᾽ ἂν ἐπιτηδειοτέρους τόπους ἐζήτει πρὸς ἀγῶνα
ταῖς σφετέραις δυνάμεσι τῶν περὶ τὴν Ἑκατόμπυλον·
2 ἐπειδὴ δ᾽ ἐκχωρεῖ, δῆλός ἐστι τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις
ἐπ᾽ ἄλλης γνώμης ὤν· διόπερ ἔκρινε προάγειν εἰς τὴν
3 Ὑρκανίαν. Παραγενόμενος δ᾽ ἐπὶ [a]Ταγὰς, καὶ πυν- In Hyrcaniam pergit.
θανόμενος τῶν ἐγχωρίων τήν τε δυσχέρειαν τῶν τόπων,
οὓς ἔδει διεκβάλλειν αὐτὸν, ἕως εἰς τὰς ὑπερβολὰς
διεξίκοιτο τοῦ [b]Λάβου, τὰς νευούσας ἐπὶ τὴν Ὑρκανίαν, Labum montem transit.
καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων τῶν κατὰ τόπους ἐφεστώ-
4 των ταῖς [c]δυσχωρίαις αὐτοῦ· προέθετο διατάττειν τὸ
τῶν εὐζώνων πλῆθος, καὶ τοὺς τούτων ἡγεμόνας μερίζειν,
ὡς ἑκάστοις δεήσει πορεύεσθαι· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς
λειτουργοὺς, οὓς ἔδει παραπορευομένους τὸν καταλαμ-
βανόμενον ὑπὸ τῶν εὐζώνων τόπον εὔβατον παρασκευάζειν
τῇ τῶν φαλαγγιτῶν καὶ τῇ τῶν ὑποζυγίων πορείᾳ.
5 Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, τὴν μὲν πρώτην ἔδωκε τάξιν
Διογένει, συστήσας αὐτῷ τοξότας καὶ σφενδονήτας, καὶ
τῶν [d]ὀρείων τοὺς ἀκοντίζειν καὶ λιθάζειν δυναμένους· οἵ

[a] An Ῥαγὰς? [b] λαβόντα habet h. l. Herv. cum Regiis et Vesont. Λαβούτα Casaub. cum Urb. et Aug. in contextu. [c] αὐτῷ Casaub. [d] ὀρείων τοὺς cum Ursino correxit Casaub. ὀρείων τούτους Hervag. cum Med. et ora Aug. ὠρίων τούτους Aug. in textu, Urb. Reg. F. Vesont. Tub. ὁρίων τούτους Reg. G.

XXIX. Ibi ad reficiendum ex laboribus itineris militem pauci dies sumti. Instituit deinde reputare secum *Antiochus*, *Arsacem*, si idoneas vires haberet ad prælio secum decernendum, numquam profecto patriam suam fuisse relicturum, et ejus finibus excessurum, neque ad dimicandum ullum alium aptiorem suo exercitui locum requisiturum, eo, qui *Hecatompylo* circumjacet. Quem ille quum desererat, palam facere recta ratione rem putantibus, in alia ipsum sententia esse. Itaque in *Hyrcaniam* progredi *Antiochus* statuit. *Tagas* [*Ragas*?] ut venit, et ab indigenis sciscitando cognovit, quantis difficultatibus viæ essent impeditæ, quas pertransire ipsum prius oportebat, quam ad *Labi* (sive *Labutæ*) montis summa illa juga perveniat, quæ in Hyrcaniam vergunt, quanta item barbarorum multitudo passim immineret viarum per eumdem montem angustiis; faciendum censuit, ut expeditorum omnem numerum in varia partiretur agmina, et divisis ipsorum ducibus, quo cuique tendendum esset, significaret. Fecit idem et in operariis, quos oportebat expeditorum manum, quocumque pergerent, comitari, et, ut quisque locus ab his esset occupatus, eum ita concinnare, ut phalanx et jumenta facile illac transirent. Id quum rex consilii cepisset, primum ducere agmen Diogenem jussit, tradiditque ei sagittarios, funditores, et e montanis hominibus eos, qui jaculandi et lapides mittendi

Ol. 142. 3. Labum montem transit Antiochus.

τινες τάξιν μὲν οὐκ ἔνεμον, ἀεὶ δὲ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν καὶ τόπον κατ' ἄνδρα ποιούμενοι τὸν κίνδυνον, πραγματικωτάτην παρείχοντο χρείαν ἐν ταῖς δυσχω-
ρίαις. Τούτοις δὲ συνεχεῖς Κρῆτας ἀσπιδιώτας ἐπέ- 6
ταξε περὶ δισχιλίους, ὧν ἡγεῖτο Πολυξενίδας Ῥόδιος· τελευταίους δὲ θωρακίτας καὶ θυρεοφόρους, ὧν εἶχον τὴν ἡγεμονίαν Νικομήδης Κῷος, καὶ Νικόλαος Αἰτωλός.

XXX. Προαγόντων δὲ τούτων εἰς τὸ πρόσθεν, πολλῷ δυσχερεστέρας συνέβαινε φαίνεσθαι τὰς τῶν τόπων τραχύτητας καὶ στενότητας τῆς τοῦ βασιλέως προσδοκίας.
ἦν γὰρ τὸ μὲν ὅλον μῆκος τῆς ἀναβάσεως περὶ τρια- 2
κοσίους σταδίους· ταύτης δὲ τὸ πλεῖστον μέρος ἔδει ποιεῖσθαι τῆς πορείας διὰ χαράδρας χειμάῤῥου καὶ βαθείας, εἰς ἣν πολλαὶ μὲν αὐτομάτως ἐκ τῶν [e] ὑπερκειμένων κρημνῶν πέτραι κατενηνεγμέναι καὶ δένδρα δύσβατον ἐποίουν τὴν δι' αὐτῆς πορείαν, πολλὰ δ' ὑπὸ
τῶν βαρβάρων εἰς τοῦτο τὸ μέρος συνηργεῖτο. καὶ γὰρ 3
ἐκκοπὰς δένδρων ἐπεποίηντο συνεχεῖς, καὶ λίθων πλήθη [f] καὶ μεγέθη συνηθροίκεισαν· αὐτοί τε παρ' ὅλην τὴν φάραγγα τὰς εὐκαίρους ὑπεροχὰς καὶ δυναμένας σφίσιν ἀσφάλειαν παρέχεσθαι κατειληφότες, ἐτήρουν· ὥστ', εἰ μὴ διήμαρτον, ἐντελῶς ἂν ἐξαδυνατήσαντα τὸν Ἀντίοχον

[e] ὑπερκειμένων adscivi ex Urb. κειμένων Herv. cum ceteris codd. ἐπικειμένων Casaub. [f] Conjunctionem adjectam a Casaub. ignorant codd. nostri: et μεγέθει dat Aug. unde suspicari licet μεγέθει διαφερόντων.

peritiam habebant: et hi quidem non servabant ordines; sed, quoties occasio vel locus postularet, viritim rem gerentes, in angustiis viarum maximo usui erant, et plurimum præstabant. His alterum subjecit agmen Cretensium clypeatorum ad duo millia, ductore Polyxenida Rhodio. Postremos deinde loricatos et scutatos, quorum ducatum gerebant Nicomedes Cous, et Nicolaus Ætolus.

XXX. Progredientibus autem istis in itinere, longe asperior et angustior locorum natura est reperta, quam rex exspectaverat. Nam universus montium adscensus stadiorum erat circiter trecentorum: cujus spatii maxima pars conficienda erat per confragosam convallem, a torrente cavatam in magnam altitudinem. In hanc cum multa sua sponte saxa e superpendentibus rupibus essent delata, multæ item arbores; difficile et impeditum iter reddebatur: sed et barbari, ut difficultates augerent, multam operam posuerant. Nam et arboribus cæsis continuas fecerant concædes, magnam item lapidum ingentium vim congesserant: et ipsi quoque per totam convallem opportuna quævis loca, ubi tuto consistere poterant, occupata custodiebant. Quod nisi eos ratio fugisset, Antiochum eo incepto, cui omnino impar fuisset, absistere oportu-

4 ἀποστῆναι τῆς ἐπιβολῆς. ὡς γὰρ δέον, τοὺς πολεμίους A. U. 545.
πάντας κατ' ἀνάγκην ποιεῖσθαι δι' αὐτῆς τῆς φάραγγος Labum montem
τὴν ἀνάβασιν, οὕτω παρεσκευάσαντο, καὶ πρὸς τοῦτο transit.
5 κατελάβοντο τοὺς τόπους. ἐκεῖνο δ' οὐκ ἔβλεψαν, ὅτι
τὴν μὲν φάλαγγα καὶ τὴν ἀποσκευὴν οὐκ ἄλλως
δυνατὸν ἦν, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνοι διέλαβον, ποιεῖσθαι τὴν
πορείαν· πρὸς γὰρ τὰ παρακείμενα τῶν ὀρῶν οὐχ οἷόν
τ' ἦν τούτοις προσβαλεῖν· ἀλλὰ τοῖς ψιλοῖς καὶ τοῖς
εὐζώνοις οὐκ ἀδύνατος ἦν ἡ δι' αὐτῶν τῶν λευκοπέτρων
6 ἀναβολή. Ὅθεν [g] ἅμα τῷ πρὸς τὸ πρῶτον φυλάκιον
προσμίξαι τοὺς περὶ τὸν Διογένην, ἔξωθεν τῆς χαράδρας
ποιουμένους τὴν ἀνάβασιν, ἀλλοιοτέραν ἐλάμβανε διά-
7 θεσιν. εὐθέως γὰρ κατὰ τὴν συμπλοκὴν αὐτοῦ τοῦ
πράγματος διδάσκοντος, ὑπερτιθέμενοι καὶ προσβαίνον-
τες πρὸς τὰ πλάγια τῶν χωρίων οἱ περὶ τὸν Διογένην,
ὑπερδέξιοι τῶν πολεμίων ἐγίγνοντο, καὶ χρώμενοι πυκ-
νοῖς τοῖς ἀκοντίσμασι καὶ τοῖς ἐκ χειρὸς λίθοις, κακῶς
διετίθεσαν τοὺς βαρβάρους, καὶ μάλιστα ταῖς σφενδό-
8 ναις ἐκακοποίουν, ἐξ ἀποστήματος βάλλοντες. Ὅτε
δὲ τοὺς πρώτους ἐκβιασάμενοι κατάσχοιεν τὸν τούτων
τόπον, ἐδίδοτο τοῖς λειτουργοῖς [h] καιρὸς εἰς τὸ πᾶν τὸ πρὸ
ποδῶν ἀνακαθαίρειν καὶ λεαίνειν μετ' ἀσφαλείας. ἐγί-
9 γνετο δὲ τοῦτο ταχέως διὰ τὴν πολυχειρίαν. Οὐ μήν,

[g] Articulus τῷ abest ab Herv. et omnibus nostris codd. Iidemque mox τοῖς περὶ et deinde ποιουμένοις habent. [h] καιρὸς ex Casaub. et Reiskii conject. correxi. Vulgo omnes κλῆρος.

isset. Nam barbari, quasi prorsus esset necessum, ut per ipsam vallem omnes hostes transirent, ita se comparaverant, et ea fine loca illa insederant. Nimirum illud non viderant, phalangi quidem et impedimentis exercitus illac necessario, sicut ipsi cogitaverant, fore iter faciendum; nam montes adjacentes nulla ratione ab his poterant superari: at, quominus leviter armati et expediti vel per nudas rupes scanderent, id vero naturam non vetare. Itaque simulac Diogenes, extra convallem adscensum moliens, in primam stationem hostium incidit, multum diversa rerum facies adparuit. Nam primo statim congressu rebus ipsis, quid opus esset facto, monentibus, Diogenes et qui illum sequebantur, dilata paulisper pugna, transversis itineribus adscendentes supra caput hostium evaserunt: indeque jaculatione crebra, et saxis, quæ manibus jaciebant, mirum in modum barbaros infestarunt, ac fundis maxime eos lædebant, saxis eminus incessentes. Postquam igitur primos per vim regii depulerant, et locum ipsorum occupaverant; operariis tunc facultas dabatur, tuto quidquid ante pedes erat purgandi, et omnia complanandi: quod quidem opus propter ingentem operarum numerum celeritate magna conficiebat. Atque ita quum funditores,

Ol. 142. 3.
Labum montem transit Antiochus.

ἀλλὰ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῶν μὲν σφενδονητῶν, καὶ τοξοτῶν, ἔτι δ᾽ ἀκοντιστῶν, κατὰ τοὺς ὑπερδεξίους τόπους πορευομένων σποράδην, ποτὲ δὲ συναθροιζομένων καὶ καταλαμβανομένων τοὺς εὐκαίρους τόπους, τῶν δ᾽ ἀσπιδιωτῶν ἐφεδρευόντων, καὶ παρ᾽ αὐτὴν τὴν χαράδραν παραπορευομένων ἐν τάξει καὶ βάδην· οὐκ ἔμενον οἱ βάρβαροι, πάντες δὲ, λιπόντες τοὺς τόπους, ἠθροίσθησαν ἐπὶ τὴν ὑπερβολήν.

XXXI. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀντίοχον ἀσφαλῶς διέβησαν
τὰς δυσχωρίας τῷ προειρημένῳ τρόπῳ, βραδέως δὲ καὶ
δυσχερῶς· μόλις γὰρ ὀγδοαῖοι πρὸς τὰς κατὰ τὸν
[i]Λάβον ὑπεροχὰς ἀφίκοντο. τῶν δὲ βαρβάρων συνη- 2
θροισμένων ἐκεῖ, καὶ πεπεισμένων, κωλύειν τῆς ὑπερβολῆς
τοὺς πολεμίους, ἀγὼν συνέστη νεανικός. ἐξεώσθησαν δ᾽
οἱ βάρβαροι διὰ τοιαύτας αἰτίας. συστραφέντες γὰρ 3
ἐμάχοντο πρὸς τοὺς φαλαγγίτας κατὰ πρόσωπον ἐκ-
θύμως· τῆς δὲ νυκτὸς ἔτι τῶν εὐζώνων ἐκπεριελθόντων ἐκ
πολλοῦ, καὶ καταλαβομένων [k]τοὺς ὑπερδεξίους καὶ
κατὰ νώτου τόπους, ἅμα τῷ συνιδεῖν οἱ βάρβαροι τὸ
γεγονὸς, εὐθέως πτοηθέντες ὥρμησαν πρὸς φυγήν. Ὁ 4
δὲ βασιλεὺς τὴν μὲν ἐπὶ πλεῖον ὁρμὴν τῶν διωκόντων
παρακατέσχε μετὰ πολλῆς σπουδῆς, ἀνακαλεσάμενος
ταῖς σάλπιγξι, διὰ τὸ βούλεσθαι καταβαίνειν ἄθρους

In Hyrcaniam descendit Antiochus.

[i] Sic Aug. Regii, Vesont. τὸν λόφον edd. [k] καταλαμβανομένων ὑπερδεξίους καὶ κατὰ νώτου τοὺς τόπους Herv. cum MStis.

sagittarii et jaculatores modo imminentia hostibus juga vage persultarent, modo in unum coirent, et opportuna quæque loca occuparent, clypeati vero in subsidiis essent, qui secundum ipsam convallem ordinibus servatis et militari gradu procedebant; non steterunt barbari, sed, relictis illis locis, ad summum montium jugum, quod superandum erat, cuncti se undique receperunt.

XXXI. *Antiochus* eo, quem diximus, modo cum copiis tuto locorum angustias pertransiit, non sane absque difficultate, et multo tempore: vix namque octavo die ad summum *Labi* jugum evaserunt. Quo quum barbari convenissent conferti, atque ibi sibi persuasissent transitu hostem prohibere se posse; acre prælium est ortum. Pulsi sunt ad extremum barbari, idque hoc pacto evenit. Pugnabant illi cuneatim stipati in faciem cum phalangitis miro ardore: interim milites expediti, qui ante lucem longo circuitu erant profecti, loca superiora hostibus a tergo imminentia occupant; quibus conspectis territi barbari, in fugam protinus sunt effusi. Rex, qui conferto agmine et composito descendere in *Hyrcaniam* volebat, receptui canere jussis tubicinibus, impetum suo-

5 καὶ [l]συντεταγμένους εἰς τὴν Ὑρκανίαν. συστησάμενος A. U. 545.
δὲ τὴν πορείαν, ὡς ἐβούλετο, καὶ παραγενόμενος ἐπὶ
[m]Τάμβρακα, πόλιν ἀτείχιστον, ἔχουσαν δὲ βασίλεια Tambrax
6 καὶ μέγεθος, αὐτοῦ κατεσκήνωσε. Τῶν δὲ πλείστων opp.
πεποιημένων τὴν ἀποχώρησιν ἔκ τε τῆς μάχης καὶ τῆς
περικειμένης χώρας εἰς τὴν προσαγορευομένην [n]Σύριγγα Syrinx caput Hyr-
πόλιν, ἣν συνέβαινε κεῖσθαι οὐ μακρὰν τῆς Ταμ- caniæ.
βρακος, εἶναι δὲ τῆς Ὑρκανίας ὡσανεὶ βασίλειον, διά
τε τὴν ὀχυρότητα καὶ τὴν ἄλλην [o]εὐημερίαν· ἔκρινε
7 ταύτην ἐξελεῖν μετὰ βίας. Ἀναλαβὼν οὖν τὴν δύναμιν
προῆγε, καὶ περιστρατοπεδεύσας ἤρχετο τῆς πολιορκίας.
8 ἦν δὲ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐπιβολῆς ἐν ταῖς χωστρίσι
χελώναις. τάφροι γὰρ ἦσαν τριτταὶ, πλάτος μὲν οὐκ
ἔλαττον ἔχουσαι τριάκοντα πηχῶν, βάθος δὲ πεντεκαί-
δεκα· ἐπὶ δὲ τοῖς χείλεσιν ἑκάστης χαρακώματα διπλᾶ
9 ἐπέκειτο, καὶ τελευταῖον προτείχισμα δυνατόν. συμ-
πλοκαὶ μὲν οὖν ἐγίγνοντο συνεχεῖς ἐπὶ τῶν ἔργων, ἐν
αἷς οὐκ ἤνυον ἑκάτεροι φέροντες τοὺς νεκροὺς καὶ τραυ-
ματίας, διὰ τὸ μὴ μόνον ὑπὲρ γῆς, ἀλλὰ καὶ [p]κατὰ
γῆς διὰ τῶν ὀρυγμάτων ἐκ χειρὸς γίγνεσθαι τοὺς
10 κινδύνους. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τῷ πλήθει καὶ τῇ τοῦ Syringem capit
βασιλέως ἐνεργείᾳ ταχέως συνέβη, καὶ τὰς τάφρους Antiochus.

[l] συντεταγμένος Ursin. Aug. Regii, Vesont. [m] Ταλαβρόκην Strabo. [n] Σύριγκα Urb. [o] εὐκαιρίαν Casaub. cum Ursino, invitis omnibus nostris codd. [p] κάτω γῆς Casaub. invitis MStis.

rum, fugientes longius persequentium, magna cura compescuit. Deinde agmine ita, uti volebat, composito, postquam *Tambracem* est ventum, quæ urbs muros quidem nullos habet, ampla tamen est, et regium habet palatium, eo loci paulisper est commoratus. Quoniam vero plerique omnes, sive qui e pugna evaserant, sive qui ex omni circa regione aufugerant, in oppidum se receperant, quod *Syringem* vocant: (nam et firmitate et rerum omnium commoditate præstat is locus, a Tambrace non longe distans, estque id Hyrcaniæ quasi caput :) vi illud expugnare statuit. Receptis igitur copiis progreditur, et, positis circa urbem castris, obsidionem instituit. Ceterum totius incepti pars maxima in testudinibus aggestitiis erat posita. Quum enim tres essent fossæ, latæ cubitos non minus triginta, altæ quindecim; cujusque illarum labris vallum duplex fuerat impositum, et postremo murus bene firmus. Itaque inter ipsa opera dimicationes continuæ edebantur: neque sufficiebant, qui utraque ex parte occisos aut vulneratos auferebant, loco purgando; quod non solum supra terram, verum etiam sub terra intra cuniculos comminus certabatur. Et sic tamen cito perfecit rex, qua multitudine operarum, qua instantia sua et gnavitate, ut et

Ol. 142. 3. χωσθῆναι, καὶ τὸ τεῖχος πεσεῖν διὰ τῶν ὀρυγμάτων. οὗ συμβάντος, διατραπέντες οἱ βάρβαροι τοῖς ὅλοις, 11
καὶ τοὺς μὲν Ἕλληνας κατασφάξαντες τοὺς ἐν τῇ πόλει, τὰ δ' ἐπιφανέστατα τῶν σκευῶν διαρπάσαντες, νυκτὸς ἀπεχώρησαν. [q]ὁ δὲ βασιλεὺς συνθεασάμενος[r] * 12
ἀπέστειλε μετὰ τῶν μισθοφόρων· [s]ᾧ συμμίξαντες οἱ βάρβαροι, ῥίψαντες τὰς ἀποσκευὰς, αὖθις εἰς τὴν πόλιν ἔφυγον. τῶν δὲ πελταστῶν ἐνεργῶς βιαζομένων διὰ 13
πτώματος, ἀπελπίσαντες σφᾶς αὐτοὺς παρέδοσαν.

* * *

Ἀχριάνη, πόλις Ὑρκανίας. Πολύβιος δεκάτῃ. 14

* * *

Καλλιόπη, πόλις Παρθυαίων. Πολύβιος δεκάτῃ. 15

V.

BELLUM HANNIBALICUM.

Occiditur Marcellus Consul.

* * *

Ol. 142. 4. A. U. 546. Consules in insidias incidunt.

[t]XXXII. ΒΟΥΛΟΜΕΝΟΙ δὲ οἱ ὕπατοι κατοπτεῦσαι σαφῶς τὰ πρὸς τὴν τῶν ὑπεναντίων στρατοπεδείαν κεκλι-

[q] Sic Herv. consentientibus libris. ὃ δὴ Casaub. [r] Ubi *asteriscum* posui, ibi et corrupti sunt et defecti, ut videtur, libri omnes. συνθεασάμενος ὑπερβάσαν, ἀπέστειλε dant Aug. et Urb. συνθεασάμενος ὑπερβάσειν, ἀπέστ. Regii et Vesont. συνθεασάμενος ὑπέρβασιν, ἀπέστ. Herv. cum Med. et Tubing. Inde Casaubonus effecit ὃ δὴ βασιλεὺς συνθεασάμενος. Ὑπέρβασιν ἀπέστ. HYPERBASIM *cum mercenario milite mittit.* [s] οὗ συμμίξαντες Aug. Regii, Vesont. Malim utique οὗ συμμίξαντος. [t] In Cod. Reg. E. Fragmento huic præfixus est *Titulus:* Περὶ τοῦ οὐ δεῖν στρατηγὸν στρατιώτου τάξιν ἔχειν.

fossæ replerentur, et muri per cuniculos subruerentur. Quod ut factum, barbari de summa re in desperationem adducti, Græcos, qui in urbe erant, obtruncant, supellectilis quod erat pretiosissimum rapiunt, et fuga sibi noctu consulunt. Rex, animadvertens * * mittit cum mercenario milite: in quem barbari quum incidissent, projectis impedimentis, in oppidum denuo refugerunt. Cetratis deinde per ruinas muri magna vi irrumpentibus, omni plane jam spe depulsi in deditionem venerunt.

* * *

Achriane, oppidum Hyrcaniæ. Polybius X. (*Steph. Byz.*)

* * *

Calliope, urbs Parthorum. Polybius X. (*Idem.*)

V.

Excerpt. Antiq. ex Lib. X. *cap.* 29 *seq.*

* * *

XXXII. QUUM vellent Consules, [*M. Claudius Marcellus et T. Quintius Crispinus,*] qualis esset tumulus, qua parte in hostium vergebat castra, li-

μένα μέρη τοῦ λόφου, τοῖς μὲν ἐν τῷ χάρακι μένειν A. U. 546.
2 κατὰ χώραν ἐπήγγειλαν· αὐτοὶ δὲ, τῶν ἱππέων ἀναλα-
βόντες ἴλας δύο, καὶ γροσφομάχους μετὰ τῶν ῥαβδο-
φόρων εἰς τριάκοντα, προῆγον, κατασκεψόμενοι τοὺς
3 τόπους. τῶν δὲ Νομάδων εἰθισμένοι τινὲς τοῖς ἀκροβο-
λιζομένοις καὶ καθόλου προπορευομένοις ἐκ τοῦ τῶν
ὑπεναντίων χάρακος ἐνέδρας ποιεῖν, ὑπεστάλκεισαν κατά
4 τινα συντυχίαν ὑπὸ τὸν λόφον. οἷς τοῦ σκοποῦ σημή-
ναντος, ὅτι παραγίγνονταί τινες κατ' ἄκρον τὸν βουνὸν
ὑπερδέξιοι ἐκείνων, ἐξαναστάντες, καὶ παρὰ τὰ πλάγια
ποιησάμενοι τὴν πορείαν, ἀποτέμνονται τοὺς στρατηγοὺς,
5 καὶ διακλείουσιν ἀπὸ τῆς ἰδίας παρεμβολῆς. Καὶ τὸν Cadit
μὲν Κλαύδιον εὐθέως ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ, καί τινας Marcellus,
ἑτέρους ἅμα τούτῳ, [u] κατέβαλον· τοὺς δὲ λοιποὺς κα-
τατραυματίσαντες, διὰ τῶν κρημνῶν ἠνάγκασαν ἄλλον
ἄλλῃ φεύγειν, [x] καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Κλαυδίου, τραυματίαν,
6 μόλις καὶ παραδόξως τὸν κίνδυνον διαπεφευγότα. Οἱ
δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ, θεωροῦντες τὸ γιγνόμενον, οὐδαμῶς
ἠδυνήθησαν ἐπικουρῆσαι τοῖς κινδυνεύουσιν. ἔτι γὰρ ἀνα-
βοώντων, καὶ πρὸς τὸ συμβαῖνον ἐκπεπληγμένων, καὶ τῶν
μὲν χαλινούντων τοὺς ἵππους, τῶν δὲ καθοπλιζομένων,
7 πέρας εἶχε τὸ πρᾶγμα. Μάρκος μὲν οὖν, ἀκακώτερον sua impru-
ἢ στρατηγικώτερον [y] αὐτῷ χρησάμενος, τοῖς δεδηλωμέ- dentia.

[u] κατέλαβον Herv. Reg. F. G. Vesont. [x] Verba καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Κλαυδίου usque διαπεφευγότα, quum in MStis et apud Hervag. in fine vers. 6. post τὸ πρᾶγμα legerentur, in hunc locum cum Ursino transtulit Casaub. [y] αὐτῷ χρησ. αὐτῷ Casaub. invitis MStis.

quido explorare; ceteris intra vallum suo quemque loco manere jussis, ipsi cum turmis duabus equitum, et velitibus lictoribusque circiter xxx. ad loca inspicienda ire pergunt. Forte Numidæ quidam, soliti iis struere insidias, qui aut velitationibus hostem lacesserent, aut omnino qui extra vallum hostium progrederentur, colli sese adplicuerant. His quum dato signo speculator significasset, pervenisse nonnullos ex hostibus in summum collem super ipsorum capita; statione relicta, transverso itinere adscendunt, Consulesque intercludunt, et a castris suis separant. Tum in primo statim congressu *Marcellum* cum aliquot aliis prostraverunt: ceteros, vulneribus illatis, fugere per præcipitia et abrupta alium alio coegerunt; in his *Marcelli filium* sauciatum, qui ægre et præter spem e periculo evaserat. Atque hæc quum cernerent qui in castris remanserant, opem tamen ferre nequaquam potuerunt: dum enim clamores tollunt, et casu tam inopinato perculsi stupent, dum equos alii frenant, alii arma sumunt, confecta res erat. Et *Marcellus* quidem, quum simplicius se atque incautius, quam prudentius et impera-

Ol. 112. 4. νοις περιέπεσε συμπτώμασιν. Ἐγὼ δὲ παρ' ὅλην τὴν 8
πραγματείαν πολλάκις ἀναγκάζομαι περὶ τῶν τοιούτων
ὑπομιμνήσκειν τοὺς ἐντυγχάνοντας, θεωρῶν, εἰ καὶ [z] περί
τι τῶν τῆς στρατηγίας [a] μερῶν ἄλλο, καὶ περὶ τοῦτο
διαμαρτάνοντας τοὺς ἡγεμόνας· καί τοι προδήλου τῆς
ἀγνοίας ὑπαρχούσης. Τί γὰρ ὄφελος ἡγεμόνος ἢ στρα- 9
τηγοῦ, μὴ διειληφότος, διότι τῶν κατὰ μέρος κινδύνων,
οἷς μὴ συμπάσχει τὰ ὅλα, πλεῖστον ἀπέχειν δεῖ τὸν
ἡγούμενον; τί δ' ἀγνοοῦντος, ὅτι, κἂν ποτε ἀναγκά- 10
ζωσιν οἱ καιροὶ πράττειν τι τῶν κατὰ μέρος, πολλοὺς
δεῖ πρότερον ἀποθανεῖν τῶν συνόντων, πρὶν ἢ τὸ δεινὸν
ἐγγίσαι τοῖς προεστῶσι τῶν ὅλων; Δεῖ γὰρ ἐν Καρὶ 11
τὴν πεῖραν, ὡς ἡ παροιμία φησὶν, οὐκ ἐν τῷ στρατηγῷ,
γίγνεσθαι. τὸ μὲν γὰρ λέγειν, ὡς οὐκ ἂν ᾠόμην· τίς 12
γὰρ ἂν ἤλπισε τοῦτο γενέσθαι; μέγιστον εἶναί μοι
δοκεῖ σημεῖον ἀπειρίας στρατηγικῆς καὶ βραδύτητος.

In Care faciendum periculum.

Hannibalis prudentia.

XXXIII. Διὸ καὶ τὸν Ἀννίβαν κατὰ πολλοὺς τρό-
πους ἀγαθὸν ἡγεμόνα κρίνω· κατὰ [b] τοῦτο δὲ μάλιστά 2
τις ἂν ἐπισημήναιτο, διότι πολλοὺς μὲν χρόνους ἐν τῇ
πολεμίᾳ διατρίψας, πολλοῖς δὲ καιροῖς καὶ ποικίλοις
χρησάμενος, ἔσφηλε μὲν τοὺς ὑπεναντίους πολλάκις ἐν
ταῖς κατὰ μέρος χρείαις διὰ τὴν ἰδίαν ἀγχίνοιαν,
ἐσφάλη δ' οὐδέποτε, τοσούτους καὶ τηλικούτους ἀγῶνας

[z] Verba τι τῶν ex conject. inseruit Casaub. [a] μερῶν ἄλλο correxi cum Reisk. Perperam vulgo omnes μερῶν, ἀλλὰ καί. [b] Particulam δὲ ignorat Herv. cum omnibus codd. Unde κρίνων videtur legendum pro præced. κρίνω.

tori convenientius, gessisset, in prædictam incidit calamitatem. Ego vero per universum opus meum de hujusmodi rebus lectores admonere sæpius cogor, qui videam, exercituum duces, si ulla in parte alia muneris imperatorii, in hac vel maxime labi. Atqui error hic quantus sit, nemo non intelligit. Nam quid boni speres ab eo duce vel imperatore, qui non cogitat, ab iis periculis, in quibus fortuna totius rei non vertitur, abesse quam longissime exercitus ductorem debere? aut qui ignoret, quoties rerum necessitas imperatorem adigit, ut aliquam prælii partem ipse adeat, oportere, ut multi circumstantium prius cadant, quam ad eos periculum veniat, qui summæ rerum præsunt. Si quid enim cum periculo experiri velis, *in Care* potissimum, ut verbum est vetus, non in imperatore, *periculum est faciendum.* Dicere enim, *non putaram;* aut, *quis hoc futurum existimasset?* id vero inprimis artis imperatoriæ inscitiam et tarditatem ingenii mihi videtur arguere.

XXXIII. Itaque *Hannibal,* quum multis de caussis eximius imperator sit habendus, tum vero hoc potissimum nomine admirabilis videri debet; quod, quum in hostico tot annos egerit, fortunæque tot tamque varios casus sit expertus, sæpe ille quidem adversariorum duces minoribus præliis in fraudem, quæ fuit ejus solertia, illexit;

3 χειρίσας. τοιαύτην ἐποιεῖτο τὴν πρόνοιαν, ὡς ἔοικε, περὶ
4 τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ, καὶ μάλα εἰκότως. ἀκεραίου
μὲν γὰρ καὶ σωζομένου τοῦ προεστῶτος, κᾂν ποτε [c]πέσῃ
τὰ ὅλα, πολλὰς ἀφορμὰς ἡ τύχη δίδωσι πρὸς τὸ πά-
λιν ἀνακτήσασθαι τὰς ἐκ τῶν περιπετειῶν ἐλαττώσεις·
5 πταίσαντος δὲ, καθάπερ ἐν νηῒ, τοῦ κυβερνήτου, κᾂν
τῷ νικᾷν ἡ τύχη τοῖς πολλοῖς παραδιδῷ κρατεῖν τῶν
ἐχθρῶν, οὐδὲν ὄφελος γίγνεται, διὰ τὸ πάσας ἐξηρτῆ-
6 σθαι τὰς ἐλπίδας ἑκάστοις ἐκ τῶν ἡγουμένων. Ταῦτα
μὲν οὖν εἰρήσθω μοι πρὸς τοὺς ἢ διὰ κενοδοξίαν ἢ
μειρακιώδη [d]στάσιν περιπίπτοντας τοῖς τοιούτοις ἀλο-
7 γήμασιν, ἢ δι' ἀπειρίαν, ἢ διὰ καταφρόνησιν· ἓν γὰρ
δή τι τῶν προειρημένων αἴτιον [e]γίγνεται τῶν τοιούτων
περιπετειῶν.

A. U. 546. Hannibalis prudentia.

VI.

SCIPIO IN HISPANIA

vincit Asdrubalem, Hamilcaris filium.

* * *

[e]XXXIV. ΚΑΤΑ δὲ τὴν Ἰβηρίαν Πόπλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ποιούμενος τὴν παραχειμασίαν ἐν

[c] πταίσῃ videtur cum Reisk. reponendum. Vicissim *vers.* 5. πεσόντος malim pro πταίσαντος. [d] παράστασιν suspicatus est Reisk. [e] γίγνεσθαι Herv. Aug. Regii tres, Vesont. Tubing. Nescio, an et Urb. et Med. Hinc cum Reg. E. paulo superius δεῖ τι pro δή τι fuerit legendum. Malim tamen ἀεί τε— γίγνεται. [f] *Titulus* in cod. Reg. E. Περὶ Ποπλίου Σκιπίωνος καὶ τῶν πραχθέντων ἐν Ἰβηρίᾳ.

ipse tamen deceptus est numquam, qui tot numero tantasque pugnas pugnavit. Adeo videlicet magna providentia securitati suæ solitus fuit prospicere. Et merito ille quidem. Nam etsi universus fuerit cæsus exercitus, incolumis modo sit salvusque imperator, multas interdum fortuna occasiones largitur, damna casibus ejusmodi accepta resarciendi ac vires reparandi: ubi vero fuerit de medio sublatus, velut in navi gubernator, quamvis fortunæ beneficio victoriam exercitus devictis hostibus reportarit, nihil tamen ea res juvat; eo, quod singuli spes suas omnes in ducibus habent repositas. Atque hæc eorum gratia dicta mihi sunto, qui hoc genere peccati errant, vel propter inanem gloriam, vel propter animi levitatem juvenilem, vel propter imperitiam rerum, aut hostis contemtum. Plane enim eorum, quæ diximus, unum aliquod profecto solet caussa esse ejusmodi adversorum.

VI.

Excerpt. Antiq. ex Lib. X. *Cap.* 31—37.

* * *

XXXIV. IN Hispania *Publius Scipio*, imperator Romanorum, *Tarracone*, sicut antea ostendimus, hibernans, ante omnia Hispaniæ populos remissione

Ol. 142. 4. Ταρακῶνι, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων δεδηλώκαμεν, πρῶτον μὲν τοὺς Ἴβηρας εἰς τὴν αὑτῶν φιλίαν καὶ πίστιν ἐνεδήσατο διὰ τῆς τῶν ὁμήρων [f]ἑκάστοις ἀποδόσεως·

Edeco Romanis se tradit.

λαβὼν συναγωνιστὴν ἐκ ταὐτομάτου πρὸς τοῦτο 2
τὸ μέρος Ἐδεκῶνα, τὸν [g]* δυνάστην, ὅς, [h]ἅμ' αὐτῷ προσπεσεῖν τὴν τῆς Καρχηδόνος ἅλωσιν, καὶ γενέσθαι κύριον τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν τὸν Πόπλιον, εὐθέως συλλογισάμενος τὴν ἐσομένην τῶν Ἰβήρων μεταβολὴν, ἀρχηγὸς [i]εἶναι ἐβουλήθη τῆς τοιαύτης ὁρμῆς·
μάλιστα πεπεισμένος οὕτως τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα 3
κομιεῖσθαι, καὶ δόξαι οὐ κατ' ἀνάγκην, ἀλλὰ κατὰ πρόθεσιν αἱρεῖσθαι τὰ Ῥωμαίων· ἃ καὶ συνέβη γενέσθαι.
Τῶν γὰρ δυνάμεων ἄρτι διαφειμένων εἰς τὴν 4
παραχειμασίαν, παρῆν εἰς τὴν Ταρακῶνα μετὰ τῶν οἰκείων [k]καὶ φίλων. ἐλθὼν δ' εἰς λόγους τῷ Ποπλίῳ, 5
ταύτην ἔφη τοῖς θεοῖς μεγίστην χάριν ἔχειν, ὅτι πρῶτος τῶν κατὰ τὴν χώραν δυναστῶν ἥκει πρὸς αὐτόν. τοὺς 6
μὲν γὰρ ἄλλους ἀκμὴν διαπέμπεσθαι καὶ [l]βλέπειν πρὸς Καρχηδονίους· τὰς δὲ χεῖρας ἐκτείνων Ῥωμαίοις αὐτὸς παραγεγονέναι, διδοὺς οὐ μόνον αὑτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν.

[f] Vulgo omnes ἐν ἑκάστοις. Delevi præpos. cum Reisk. [g] Ubi *asteriscum* posui, habent omnes vocab. δυνατὸν, quod, nisi plane delendum, ex nomine gentili (forsan Ἐδητανῶν) corruptum videtur. [h] ἅμ' αὐτῷ ex conject. Vulgo omnes ἅμα τῷ. [i] εἶναι post ἀρχηγὸς Casaubono debetur. Ignorant libri omnes. Et mox τῆς τοιαύτης idem Cas. cum Ursino correxit, cum esset τῆς αὐτῆς. [k] καὶ φίλων. Abest vulgo conjunctio, quam ex Med. recepi. [l] Vulgo omnes βλέπειν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, τὰς δὲ χεῖρας ἐκτείνειν Ῥωμαίοις. αὐτὸς δὲ παραγεγον. Quæ omnino mendosa atque corrigenda putavi.

obsidum ad amicitiam et fidem suam illiciebat. Quam ad rem forte fortuna adjutor ei est oblatus *Edeco*, notæ inter suos potentiæ regulus. Hic statim ut captam esse Carthaginem accepit, et uxorem liberosque suos in Scipionis potestatem devenisse, futurum omnino conjectans, ut Hispanorum defectio ad Romanos sequeretur, ejus inclinationis animorum auctor esse viderique voluit: nihil dubitans, hoc maxime pacto et uxorem liberosque suos sibi fore Scipionem redditurum, et se quoque existimatum iri non necessitate, verum sponte et certo proposito ad Romanos defecisse. Neque aliter sane contigit. Nam postquam exercitus in hiberna fuit dimissus, Tarraconem cum amicis et necessariis suis advenit. Ibi cum *Scipione* inito colloquio, *eo se nomine maximas diis agere gratias*, dixit, *quod ex Hispaniæ regulis omnium primus ad eum accessisset. Ceteros enim adhuc ad Carthaginienses legatos missitare, et spes eorum respicere. Se vero, manum porrigentem Romanis, venisse ad eum, ut non se tantum, sed etiam amicos se co-*

διόπερ ἂν νομισθείη [m]παρ' αὐτῷ φίλος καὶ σύμμαχος, A. U. 546.
μεγάλην μὲν αὐτῷ πρὸς τὸ παρὸν, ἔφη, μεγάλην δ' εἰς Edeco Romanis
8 τὸ μέλλον παρέξεσθαι χρείαν. παραυτίκα μὲν γὰρ se tradit.
θεασαμένους τοὺς Ἴβηρας πρός τε τὴν φιλίαν [n]αὐτὸν
[o]προσδεδεγμένον, καὶ τετευχότα τῶν ἀξιουμένων, πάν-
τας ἐπὶ τὸ παραπλήσιον ἥξειν, σπουδάζοντας κομί-
σασθαι τοὺς ἀναγκαίους, καὶ τυχεῖν τῆς Ῥωμαίων
9 συμμαχίας· εἰς δὲ τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον προκατα-
ληφθέντας τῇ τοιαύτῃ τιμῇ καὶ φιλανθρωπίᾳ, συναγω-
νιστὰς ἀπροφασίστους ὑπάρξειν αὐτῷ πρὸς τὰ λοιπὰ
10 τῶν ἔργων. Διόπερ ἠξίου τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα
κομίσασθαι, καὶ κριθεὶς φίλος ἐπανελθεῖν [p]εἰς τὴν
οἰκείαν, ἕως ἂν λαβὼν ἀφορμὴν εὔλογον ἐναποδείξηται
τὴν αὑτοῦ καὶ τῶν φίλων εὔνοιαν κατὰ δύναμιν, εἴς
τε τὸν Πόπλιον αὐτὸν, καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα.
11 Ἐδεκὼν μὲν οὖν, τοιαῦτα διαλεχθεὶς, ἐπέσχεν.

XXXV. Ὁ δὲ Πόπλιος, καὶ πάλαι πρὸς τοῦτο τὸ
μέρος ἕτοιμος ὢν, καὶ [q]συλλελογισμένος παραπλήσια
τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἐδεκῶνος εἰρημένοις, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ
2 τέκνα παρέδωκεν αὐτῷ, καὶ τὴν φιλίαν συνέθετο. πρὸς
δὲ τούτοις παρὰ τὴν συνουσίαν [r]ποικίλως ψυχαγωγήσας
τὸν Ἴβηρα, καὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ μεγάλας εἰς τὸ μέλλον

[m] παρ' αὐτῷ Herv. cum Med. et Reg. E. παρ' αὐτὸς Aug. Reg. F. G. Vesont. quod ex παρ' αὐτοῖς corruptum videtur. παρ' αὐτοῦ Casaub. [n] αὐτῶν malim. [o] προσδιδεμένον Herv. cum MStis. [p] εἰς τὴν οἰκείαν &c. Plura h. l. emendavit Casaub. quæ corrupta cum MStis exhibuerat Hervag. [q] συλλεγόμενος Herv. cum Aug. Reg. F. G. Ves. Tub. [r] ποικίλως Casaub. cum Ursino. ποικίλοις Hervag. cum Mstis, quod teneri fortasse potuerat.

gnatos in populi Romani fidem tradat. Quod si ab eo in amicitiam societatemque reciperetur, magno se illi et in præsens et in posterum quoque futurum usui. Hispanos enim, simulac viderint se in amicitiam Romanorum receptum, et, quæ jam postulet, esse consecutum, cunctos, ut eadem ab ipso impetrent, adventuros, suos recipere et cum Romanis societatem contrahere properantes: eosdemque in posterum, semel obstrictis animis hoc genere honoris et humanitatis, adjutores ad quæcumque deinceps esset moliturus promtos paratosque adfuturos. Petere igitur, ut conjugem et liberos sibi redderet, utque sibi in amicitiam recepto liceat in patriam redire: ibi se, ut primum opportunam occasionem foret nactus, et suam et amicorum propensionem in Publium ipsum et populi Romani imperium pro virili declaraturum. Post hæc verba *Edeco* finem dicendi fecit.

XXXV. *Publius*, qui dudum facere illud ipsum erat paratus, et similia iis, quæ *Edeco* dixerat, ipse quoque secum cogitaverat, uxore ac liberis ei traditis, amicitiam cum ipso sancit. Tum autem ubi in familiari congressu variis artibus Hispani animum deliniisset,

Ol 142. 4.

Edeco Romanis se tradit.

ἐλπίδας ὑπογράψας, οὕτως εἰς τὴν [s] οἰκείαν ἐξαπέστειλε. Τούτου τοῦ πράγματος ταχέως περιβοήτου 3
γενομένου, πάντας συνέβη τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ κατοικοῦντας, οἷον ἀπὸ μιᾶς ὁρμῆς, ἑλέσθαι τὰ Ῥωμαίων, ὅσοι μὴ πρότερον αὐτῶν ὑπῆρχον φίλοι. ταῦτα 4
μὲν οὖν [t] καλῶς κατὰ νοῦν ἐχώρει τῷ Ποπλίῳ. Μετὰ 5
δὲ τὸν τούτων χειρισμὸν τὰς μὲν ναυτικὰς δυνάμεις διέλυσε, θεωρῶν, οὐδὲν ἀντίπαλον ὑπάρχον κατὰ θάλατταν· ἐκ δὲ [u] τῶν ναυτῶν ἐκλέξας τοὺς ἐπιτηδείους, ἐπὶ τὰς σημαίας ἐμέρισε, καὶ συνηύξησε τοιούτῳ τρόπῳ τὰς πεζικὰς δυνάμεις.

Indibilis et Mandonius deserunt Pœnos.

Ἀνδροβάλης δὲ καὶ Μανδόνιος, 6
μέγιστοι μὲν ὄντες δυνάσται τότε τῶν κατ' Ἰβηρίαν, ἀληθινώτατοι δὲ Καρχηδονίων φίλοι δοξαζόμενοι, πάλαι μὲν ὑπούλως διέκειντο, καὶ καιρὸν [x] ἐπετήρουν, ἐξότου προσποιηθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἀπιστεῖν αὐτοῖς ᾔτησαν χρημάτων τε πλῆθος, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας εἰς ὁμηρίαν, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐδηλώσαμεν. τότε δὲ νομίσαντες ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν, 7
ἀναλαβόντες τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις, ἐκ τῆς τῶν Καρχηδονίων παρεμβολῆς νυκτὸς ἀπεχώρησαν εἴς τινας ἐρυμνοὺς τόπους, καὶ δυναμένους αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. οὗ γενομένου, καὶ τῶν ἄλλων Ἰβήρων 8
συνέβη τοὺς πλείστους ἀπολιπεῖν Ἀσδρούβαν, πάλαι

[s] οἰκίαν Herv. cum MStis. [t] Fors. καλῶς καὶ κατὰ νοῦν scribendum cum Reisk. [u] τῶν ναυτῶν ex conject. correxi. Vulgo τῶν αὐτῶν. [x] ἐπετήρουν ex Reg. E. adscivi. Vulgo ἐτήρουν.

atque omnes, qui illi aderant, in spem rerum maximarum erexisset, ita eos domum remisit. Hujus rei fama mox late didita, omnes cis Iberum populi, qui Romanorum antea amici non erant, uno quasi impetu a Pœnis ad eos defecerunt. Itaque ex animi sententia res hac parte *Scipioni* succedebat. Qui his confectis quum videret, nullum sibi hostem a mari obsistere, navales copias dissolvit; e nautis vero idoneos selegit, quos in legionum signa divisit, et terrestres copias ea ratione auxit. Erant ea tempestate *Indibilis* et *Mandonius*, omnis Hispaniæ potentissimi reguli, qui populi Carthaginiensis amicissimi vulgo existimabantur. Hi exulceratos jam pridem animos gerentes, ex illo tempore occasioni imminebant, quando *Asdrubal* suspectam sibi eorum fidem prætexens, pecuniæ vim magnam, atque in locum obsidum uxores ipsorum et filias ab iis exegerat, sicut in superioribus ostendimus. Tunc igitur tempus opportunum se adeptos esse rati, cum omni popularium manu e Punicis castris in munita quædam loca, et quæ securitatem ipsis possent præstare, se receperunt. Quo facto, reliquorum pariter Hispanorum quam plurimi *Asdrubalem* reliquerunt: qui Pœnorum su-

μὲν βαρυνομένους ὑπὸ τῆς τῶν Καρχηδονίων ἀγερωχίας, [y]τοῦτον δὲ πρῶτον καιρὸν λαβόντας εἰς τὸ φανερὰν ποιῆσαι τὴν αὑτῶν προαίρεσιν. A. U. 546.

XXXVI. Ὃ δὴ καὶ περὶ πολλοὺς ἤδη γέγονε. Μεγάλου γὰρ ὄντος, ὡς πλεονάκις ἡμῖν εἴρηται, τοῦ κατορθοῦν ἐν πράγμασι, καὶ περιγίγνεσθαι τῶν ἐχθρῶν ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς· πολλῷ μείζονος ἐμπειρίας προσδεῖται καὶ φυλακῆς, τὸ καλῶς χρήσασθαι τοῖς κατορθώμασι. Difficilius est, victoria recte uti, quam vincere.
2 διὸ καὶ πολλαπλασίους ἂν εὕροι τις τοὺς ἐπὶ προτερημάτων γεγονότας, τῶν καλῶς τοῖς προτερήμασι κεχρημένων. ὃ καὶ τότε συνεβεβήκει περὶ τοὺς Καρχηδονίους.
3 Μετὰ γὰρ τὸ νικῆσαι μὲν τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις, ἀποκτεῖναι δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἀμφοτέρους, Πόπλιον καὶ Γνάϊον, ὑπολαβόντες ἀδήριτον ὑπάρχειν αὐτοῖς τὴν
4 Ἰβηρίαν, ὑπερηφάνως ἐχρῶντο τοῖς κατὰ τὴν χώραν. τοιγαροῦν ἀντὶ συμμάχων καὶ φίλων πολεμίους ἔσχον τοὺς
5 [z]ὑποταττομένους. καὶ τοῦτ' εἰκότως ἔπαθον. [a]Ἄλλως μὲν γὰρ ὑπέλαβον δεῖν κτᾶσθαι τὰς ἀρχὰς, ἄλλως δὲ τηρεῖν. οὐκ ἔμαθον δὲ, διότι κάλλιστα φυλάττουσι τὰς ὑπεροχὰς, οἱ μάλιστα διαμείναντες ἐπὶ τῶν αὐτῶν προαιρέσεων, αἷς ἐξ ἀρχῆς κατεστήσαντο τὰς δυνα-
6 στείας· καί τοί γε προφανοῦς ὄντος, καὶ ἐπὶ πολλῶν ἤδη τεθεωρημένου, διότι κτῶνται μὲν ἄνθρωποι τὰς

[y] Sic cum Ursino correxi. τοῦτο δὲ Hervag. cum MStis. τότε δὲ Casaub.
[z] ὑποτεταγμένους Reg. E. [a] ἄλλως μὲν γὰρ &c. Multa h. l. turbant libri, quæ correxit Casaub.

perbiam graviter jam pridem quum ferrent, declarandæ tamen suæ voluntatis eam primam facultatem fuerant consecuti.

XXXVI. Atque id quidem jam sæpe multis usu venit. Nam etsi res magna est, *bella feliciter gerere*, et incepta exsequendo superare hostes; longe tamen major opus est peritia rerum et cautio, ut *successu prospero recte* aliquis *utatur*. Idcirco plures multo invenias, qui victoriam sint adepti, quam qui victoria sciverint uti. Quæ tunc quoque fortuna Carthaginiensibus evenit. Nam hi, post devictos Romanorum exercitus, occisosque ambos imperatores, *Publium et Cnæum Scipiones*, suam esse jam Hispaniam absque ulla contentione persuasi, superbe atque impotenter Hispanis dominabantur. Itaque pro sociis et amicis hostes sibi subditos populos reddiderunt. Et merito sane hæc illis acciderunt, qui aliter parari imperia debere putarent, aliter servari. Nempe isti non didicerant, optime illos *imperia tueri*, qui in iisdem institutis constantissime manserint, quibus initio usi sunt, cum imperia *pararent*. Verumenimvero manifesta nimis res est, et multorum experientia demonstrata, homines de hominibus bene merendo, et bonam

Ol. 142. 4. εὐκαιρίας, εὖ ποιοῦντες καὶ προτεινόμενοι τὴν ἀγαθὴν
ἐλπίδα τοῖς πέλας· ἐπειδὰν δὲ τῶν ἐπιθυμουμένων τυ- 7
χόντες κακῶς ποιῶσι, καὶ δεσποτικῶς ἄρχωσι τῶν
[b]ὑποτεταγμένων, εἰκότως ἅμα ταῖς τῶν προεστώτων
μεταβολαῖς συμπίπτουσι καὶ τῶν ὑποταττομένων αἱ
προαιρέσεις. ὃ καὶ τότε συνέβη τοῖς Καρχηδονίοις.

Hasdrubal Scipionem exspectat.

XXXVII. Ἀσδρούβας μὲν οὖν ἐν τοιαύταις περιστά-
σεσι πολλὰς καὶ ποικίλας ἐποιεῖτο περὶ τῶν ἐπιφερομέ-
νων πραγμάτων ἐννοίας. ἐλύπει μὲν γὰρ αὐτὸν ἡ περὶ 2
τὸν Ἀνδοβάλην ἀπόστασις· ἐλύπει δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν
ἀντιπαραγωγὴν καὶ τὴν ἀλλοτριότητα, τὴν ὑπάρχουσαν
αὐτῷ πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς· ἠγωνία δὲ καὶ τὴν
Ποπλίου παρουσίαν. καὶ ἤδη προσδοκῶν, αὐτὸν ἥξειν 3
μετὰ τῶν δυνάμεων, θεωρῶν δ', αὐτὸν μὲν ἐγκατα-
λειπόμενον ὑπὸ τῶν Ἰβήρων, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις πάντας
ὁμοθυμαδὸν προσχωροῦντας· ἐπί τινας λογισμοὺς κατ-
ήντησε τοιούτους. Προέθετο γὰρ, διότι δεῖ, παρεσκευ- 4
ασμένον τὰ δυνατὰ, συμβαλεῖν πρὸς μάχην τοῖς ὑπε-
ναντίοις· κἂν μὲν ἡ τύχη δῷ τὸ νικᾷν, βουλεύσασθαι
μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἑξῆς ἀσφαλῶς· ἂν δ' ἀντιπίπτῃ 5
τὰ κατὰ τὴν μάχην, ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν μετὰ
τῶν διασωζομένων ἐξ αὐτῆς εἰς Γαλατίαν, κἀκεῖθεν
παραλαβόντα τῶν βαρβάρων ὡς πλείστους, βοηθεῖν εἰς
τὴν Ἰταλίαν, καὶ κοινωνεῖν Ἀννίβᾳ τἀδελφῷ τῶν αὐτῶν

[b] Et h. l. ὑποτεταγμένων dat Reg. E.

omnibus spem ostentando, opes sibi parare et fortunam secundam. Qui si, posteaquam votorum facti fuerint compotes, maleficiis et impotente dominatu in subditos grassari cœperint; merito sane, immutatis eorum, qui præsunt, moribus, subditorum quoque voluntates simul corruunt. Quod et Pœni eo tempore sunt experti.

XXXVII. *Asdrubal* igitur, hisce conflictatus difficultatibus, de ingruentibus ingenti mole negotiis multas et varias cogitationes agitabat. Graviter illum adficiebat Indibilis defectio: adficiebat pariter discrepantia voluntatum et dissensio, quæ inter ipsum ac ceteros duces intercedebat: anxium insuper et sollicitum *Scipionis* adventus eum reddebat. Quem ille infesto exercitu contra se venientem quum jamjam exspectaret, deserique se ab Hispanis videret, atque eosdem communi consensu Romanis se adjungere; hasce tandem consiliorum rationes apud se inivit. Statuit namque, ubi diligentia, quanta maxima posset, necessaria adparasset, acie decernendum esse cum hostibus: si fortuna victoriam daret, quid porro foret agendum, postea sine discrimine se deliberaturum: sin parum ex animi sententia prælium cederet, e vestigio cum superstitibus in Galliam sibi esse concedendum, et inde adsumta barbarorum manu, quanta posset fieri maxima, Italiæ rebus succurrendum, et cum

ἐλπίδων. [c]Ἀσδρούβας δὴ ταῦτα διανοηθεὶς, πρὸς τού- A. U. 546.
6 τοις ἦν. Πόπλιος δὲ, προσδεξάμενος Γάϊον τὸν Λαίλιον, Lælius Roma reversus.
καὶ διακούσας τῶν παραγγελλομένων ὑπὸ τῆς συγ-
κλήτου, προῆγε, τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐκ τῆς παρα-
χειμασίας, ἀπαντώντων αὐτῷ κατὰ τὴν δίοδον τῶν
7 Ἰβήρων, ἑτοίμως καὶ προθύμως συνεξορμώντων. Οἱ δὲ Indibilis Scipioni jungitur.
περὶ τὸν Ἀνδοβάλην πάλαι μὲν διεπέμποντο πρὸς τὸν
Πόπλιον, τότε δὲ πλησιάσαντος αὐτοῦ τοῖς τόποις, ἧκον
ὡς αὐτὸν ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἅμα τοῖς φίλοις, καὶ
συμμίξαντες, ἀπελογίσαντο περὶ τῆς προγεγενημένης
σφίσι φιλίας πρὸς Καρχηδονίους, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς
χρείας καὶ τὴν ὅλην πίστιν ἐνεφάνιζον, ἣν ἐτύγχανον
8 ἐκείνοις παρεσχημένοι. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ἀδικίας
ἐξηγοῦντο, καὶ τὰς ὕβρεις, τὰς ἐξ ἐκείνων ἀπηντημένας.
9 Διόπερ ἠξίουν τὸν Πόπλιον, αὐτὸν κριτὴν γίγνεσθαι τῶν
λεγομένων· κἂν μὲν φανῶσιν ἀδίκως ἐγκαλοῦντες Καρ-
χηδονίοις, σαφῶς γινώσκειν αὐτὸν, ὡς οὐδὲ τὴν πρὸς
10 Ῥωμαίους δύνανται τηρεῖν πίστιν· ἐὰν δὲ, πολλὰς
ἀδικίας ἀναλογιζόμενοι, κατ' ἀνάγκην ἀφιστῶνται τῆς
εὐνοίας τῆς ἐκείνων, καλὰς ἐλπίδας ἔχειν, διότι νῦν,
ἑλόμενοι τὰ Ῥωμαίων, βεβαίως τηρήσουσι τὴν πρὸς
αὐτοὺς εὔνοιαν.

XXXVIII. Καὶ πλείω πρὸς τοῦτο τὸ μέρος αὐτῶν

[c] Ἀσδρούβας δὴ correxit Casaub. cum δὲ darent libri.

fratre Hannibale easdem spes communicandum. Hæc cogitabat *Asdrubal*, in his occupatus erat, cum *Scipio*, post *C. Lælii* adventum, cognitis senatus mandatis, copias ex hibernis educere progredique cœpit; Hispanis, quaqua iter faceret, obviam ei promto animo occurrentibus, et magna alacritate expeditionis comites se addentibus. *Indibilis*, qui nuncios ad Scipionem dudum miserat, ipso tunc adpropinquante, e castris suis ad eum cum amicis se contulit. Admissus ad colloquium, de *amicitia, quæ sibi cum Carthaginiensibus intercesserat*, multa disseruit; multa item subjecit, *quanto eis fuisset usui, quam in omnibus fidem eis præstitisset.* Deinde *Pœnorum injurias* exposuit, *et quantas ab iis passus esset contumelias. Scipionem igitur orare se, ut eorum, quæ diceret, judex ipse esse vellet: si parum ipsi justa caussa videretur, cur Carthaginienses accusaret; pro certo statueret, eum se esse, qui nec Romanis fidem foret servaturus: sin autem, postquam injurias Carthaginiensium plurimas recensuerit, necessariam deficiendi ab eorum amicitia caussam visus fuerit habere; sperare Scipionem debere, se, qui nunc transitionem ad partes Romanorum faciat, constanter fidem populo Romano servaturum.*

XXXVIII. Hæc pluraque his alia

Ol. 142. 4. διαλεχθέντων, ἐπεὶ κατέπαυσαν τὸν λόγον, μεταλαβὼν
ὁ Πόπλιος, καὶ τοῖς ὑπ' ἐκείνων εἰρημένοις ἔφη πιστεύειν,
μάλιστα δὲ γινώσκειν τὴν Καρχηδονίων ὕβριν ἔκ τε τῆς
εἰς τοὺς ἄλλους Ἴβηρας, καὶ μάλιστα τῆς εἰς τὰς
ἐκείνων γυναῖκας καὶ θυγατέρας ἀσελγείας· ἃς αὐτὸς 2
παρειληφὼς νῦν, οὐχ ὁμήρων ἐχούσας διάθεσιν, ἀλλ'
αἰχμαλώτων καὶ δούλων, οὕτω τετηρηκέναι τὴν πίστιν,
ὡς οὐδ' ἂν αὐτοὺς ἐκείνους τηρῆσαι, πατέρας ὑπάρ-
χοντας. Τῶν δ' ἀνθομολογησαμένων διότι παρακο- 3
λουθοῦσι, καὶ προσκυνησάντων αὐτὸν, καὶ προσφωνη-
Scipio rex salutatur. σάντων ΒΑΣΙΛΕΑ, οἱ μὲν παρόντες [d]ἐπεσημήναντο τὸ
ῥηθὲν, ὁ δὲ Πόπλιος ἐντραπεὶς, θαῤῥεῖν αὐτοὺς παρῄνει·
τεύξεσθαι γὰρ, ἔφη, σφᾶς [e]ἁπάντων τῶν φιλανθρώπων
ὑπὸ Ῥωμαίων. Καὶ παραυτίκα μὲν ἐκ χειρὸς τὰς 4
θυγατέρας ἀπέδωκε· τῇ δ' ἐπαύριον ἐποιεῖτο τὰς συν-
θήκας πρὸς αὐτούς. Ἦν δὲ τὸ συνέχον τῶν ὁμολογηθέν- 5
των· Ἀκολουθεῖν τοῖς Ῥωμαίων ἄρχουσι, καὶ πείθεσθαι
τοῖς ὑπὸ τούτων παραγγελλομένοις. Γενομένων δὲ τού- 6
των, ἀναχωρήσαντες εἰς τὰς αὑτῶν παρεμβολὰς, καὶ
παραλαβόντες τὰς δυνάμεις, ἧκον πρὸς τὸν Πόπλιον·
καὶ στρατοπεδεύσαντες ὁμοῦ τοῖς Ῥωμαίοις, προῆγον
Asdrubal ad Bæcula. ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν. Ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρα- 7
τηγὸς ἐτύγχανε μὲν διατρίβων ἐν τοῖς περὶ Καστάλωνα
τόποις, περὶ [f]Βαίκυλα πόλιν, οὐ μακρὰν τῶν ἀργυρείων

[d] ἐπεσημήναντο τὸ ex conject. correxi. Vulgo ἐπεσήμηναν τὸ. [e] ἁπάντων correxi. Vulgo ἅπαντας. [f] Βάβυλα Heiv. cum Aug. Med. Reg. F. G. Vesont. Tub. Βάκυλα Urb. Reg. E. et sic primo videtur fuisse in Vesont. Βαίκυλον Casaub.

locutus *Indibilis*, conticuit. Cujus sermonem *Scipio* excipiens, *fidem se iis, quæ dixisset, habere*, respondit: *contumeliosum namque Pœnorum ingenium probe sibi esse notum, cum ex ea, quam in alios Hispanos usurpassent, petulantia, tum vel ex ea maxime, qua erga uxores ipsorum et filias essent usi: quas ipse quum accepisset, non jam obsidum loco haberi solitas, sed captivarum et servarum; eam illis fidem præstitisse, ut vix ipsi, qui parentes sint, parem fuerint præstituri.* Quod quum *Indibilis* et ceteri, *ita se intellexisse* professi, adorabundi *Scipionem* procubuissent, et REGEM eum salutassent; notabatur illud verbum a præsentibus; *Scipio* vero, rubore suffusus, *bene* ipsos *sperare* jussit: *æqua enim omnia et benigna a Romanis laturos.* Ac statim conjugibus filiabusque redditis, postero die fœdere sancita fides est. Conventorum capita præcipua erant: ut *Romanos duces sequerentur, et jussa eorum capesserent.* Secundum hæc in castra sua reversi, adsumtis copiis ad Publium redierunt: atque iisdem in castris tendentes cum Romanis, adversus *Asdrubalem* ire pergunt, qui tunc temporis in agro *Castulonensi* prope *Bæcula* urbem in stativis erat, non procul ab argentifodinis. Is de

8 μετάλλων. πυθόμενος δὲ τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων, A. U. 546.
μετεστρατοπέδευσε· [g]καὶ λαβὼν ἐκ μὲν τῶν ὄπισθεν ποταμὸν ἀσφαλῆ, περὶ δὲ τὴν κατὰ πρόσωπον πλευρὰν τοῦ χάρακος ἐπίπεδον τόπον, ὀφρὺν [h]προβεβλημένον, ἔχουσαν καὶ βάθος ἱκανὸν πρὸς ἀσφάλειαν, καὶ μῆκος πρὸς ἔκταξιν, [i]ἔμενεν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, προτιθέμενος
9 ἐπὶ τὴν ὀφρὺν ἀεὶ τὰς ἐφεδρείας. Ὁ δὲ Πόπλιος, Advenit Scipio.
ἐγγίσας, προθύμως μὲν εἶχε πρὸς τὸ διακινδυνεύειν· ἀπόρως δὲ διέκειτο, θεωρῶν τοὺς τόπους εὐφυεῖς ὄντας
10 πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἀσφάλειαν. οὐ μὴν, ἀλλὰ προσανασχὼν δύο ἡμέρας, καὶ διαγωνιάσας, μὴ, συνεπιγενομένων τῶν περὶ τὸν Μάγωνα καὶ τὸν τοῦ Γέσκωνος Ἀσδρούβαν, πανταχόθεν αὐτὸν οἱ πολέμιοι περιστῶσιν, ἔκρινε παραβάλλεσθαι καὶ καταπειράζειν τῶν ὑπεναντίων.

XXXIX. Τὴν μὲν οὖν ἄλλην δύναμιν ἑτοιμάσας πρὸς Adgreditur Asdrubalem.
μάχην, συνεῖχεν ἐν τῷ χάρακι· τοὺς δὲ γροσφομάχους καὶ τῶν πεζῶν τοὺς ἐπιλέκτους ἐξαφιεὶς, ἐκέλευε [k]προσβάλλειν πρὸς τὴν ὀφρὺν, καὶ καταπειράζειν τῆς τῶν
2 πολεμίων ἐφεδρείας. τῶν δὲ ποιούντων τὸ [l]παραγγελθὲν εὐψύχως, τὰς μὲν ἀρχὰς ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς ἐκαραδόκει τὸ συμβαῖνον· θεωρῶν δὲ διὰ τὴν [m]τόλμαν

[g] καὶ λαβὼν. Conjunctionem, quam exhibent codd. omnes, delevit Casaub. [h] προβεβλημένην Herv. cum Aug. Regiis E. F. G. Ves. Tub. [i] Verbum ἔμενεν ignorant MSti: cum Ursino adjecit Casaub. [k] προσβαλεῖν Reg. E. [l] παραγγελθὲν revocavi ex Herv. et MStis nostris. παρακελευσθὲν Casaub. [m] τόλμαν correxi. Vulgo τόλμην.

Romanorum adventu factus certior, alium castris locum cepit: ubi quum fluvius ei terga defenderet, et a fronte ante vallum esset planities, cujus oram omnem supercilium cingebat, satis habens et altitudinis ad præstandam securitatem, et amplitudinis ad dirigendas in aciem copias; quietus eo loci se continebat, stationes dumtaxat armatorum in supercilio semper collocans. *Scipio* ut propius hostem accessit, prælio certare ille quidem ardebat: sed, qui videret, locorum naturam pro munimento inimicis esse, inops consilii hærebat. Biduum deliberando Romanus consumsit: deinde veritus, ne, si Mago atque Asdrubal Gesconis filius supervenirent, undique ab hostibus circumveniretur, audendo aleam adire et tentare hostes decernit.

XXXIX. Igitur ubi reliquum etiam exercitum ad pugnam præparasset, intra vallum tenuit: velites et extraordinarios pedites misit, jussos tumulum ascendere, et ibi dispositas hostium stationes lacessere. Quibus animo forti jussa exsequentibus, dux *Carthaginiensium* initio dimicationis eventum exspectabat: deinde, ut vi-

Ol. 142. 4. Scipio adgreditur Hasdrubalem.

τῶν Ῥωμαίων τοὺς [n]παρ' αὐτῶν πιεζομένους, καὶ κακῶς
πάσχοντας, ἐξῆγε τὴν δύναμιν, καὶ παρενέβαλε παρὰ
τὴν ὀφρὺν, πιστεύων τοῖς τόποις. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν 3
τοῦτον ὁ Πόπλιος τοὺς μὲν εὐζώνους ἅπαντας ἐπα-
φῆκε, συντάξας βοηθεῖν τοῖς προκινδυνεύουσι, τοὺς δὲ
λοιποὺς ἑτοίμους ἔχων, τοὺς μὲν ἡμίσεις αὐτὸς ἔχων,
περιελθὼν τὴν ὀφρὺν κατὰ τὸ λαιὸν τῶν ὑπεναντίων,
προσέβαλλε τοῖς Καρχηδονίοις· τοὺς δ' ἡμίσεις Λαιλίῳ 4
δοὺς, ὁμοίως παρήγγειλε τὴν [o]ἔφοδον ἐπὶ τὰ δεξιὰ μέρη
τῶν πολεμίων. οὗ συμβαίνοντος, ὁ μὲν Ἀσδρούβας 5
ἀκμὴν ἐκ τῆς στρατοπεδείας ἐξῆγε τὴν δύναμιν· τὸν
γὰρ πρὸ τούτου χρόνον ἐπέμενε πιστεύων τοῖς τόποις,
καὶ πεπεισμένος, μηδέποτε τολμήσειν τοὺς πολεμίους
ἐγχειρεῖν αὐτοῖς· διὸ, παρὰ τὴν προσδοκίαν γεγενημένης
τῆς ἐπιθέσεως, καθυστέρει τῆς ἐκτάξεως. Οἱ δὲ Ῥω- 6
μαῖοι, κατὰ κέρας ποιούμενοι τὸν κίνδυνον, οὐδέπω τῶν
πολεμίων κατειληφότων τοὺς ἐπὶ τῶν κεράτων τόπους,
οὐ μόνον ἐπέβησαν ἀσφαλῶς ἐπὶ τὴν ὀφρὺν, ἀλλὰ καὶ
προσάγοντες, ἔτι [p]παρεμβαλλόντων καὶ κινουμένων τῶν
ὑπεναντίων, τοὺς μὲν αὐτῶν προσπίπτοντας ἐκ πλαγίου
ἐφόνευον, τοὺς δὲ παρεμβάλλοντας ἐξ ἐπιστροφῆς φεύ-
γειν ἠνάγκαζον. Ἀσδρούβας δὲ κατὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς 7
διαλογισμοὺς, θεωρῶν κλινούσας καὶ διατετραμμένας

Profugit Asdrubal versus Pyrenæos.

[n] παρ' αὐτῶν. Sic Herv. cum Reg. F. G. Vesont. Tub. παρ' αὐτῷ Urs. Reg. E. παρ' αὐτὸν Casaub. [o] Ad vocab. ἔφοδον excidisse puto verbum ποιεῖσθαι. [p] παρεμβαλόντας Casaub.

det, Romanorum virtute suos premi, vehementerque laborare, copias educit, et, locorum natura fretus, aciem secundum supercilium instruit. Eodemque tempore *Scipio* expeditorum universam manum immisit, et iis, qui pugnam primi commiserant, auxiliatum ire præcepit. Ipse, qui ceteros omnes habebat paratos, dimidia eorum parte circa supercilium a læva hostium circumducta, impetum in Pœnos facit: reliquum dimidium copiarum *Lælio* tradit, et, ut pariter a dextra adoriatur hostes, præcipit. Hæc dum gerebantur, *Asdrubal* cum maxime exercitum e castris educebat: nam hactenus ibi remanserat, locis confisus, et persuasus, numquam ausuros Romanos se aggredi: qui præter ipsius exspectationem quum impressionem fecissent, ea re factum, ut ipse aciem in tempore non struxisset. At Romani, Pœnos a latere adorientes, prius quam suum locum cornua hostium cepissent, non solum absque discrimine in summum clivum evaserunt; sed etiam, pugna commissa, dum adhuc ordinant aciem adversarii, necdum suo loco consistentem, alios, a latere in ipsos impetum facientes, obtruncant, alios, dum in eo sunt, ut stationes suas capiant, versis tergis conjicere se in fugam compellunt. *Asdrubal*, sicut ab initio apud se statuerat, inclinatam suorum aciem et retro aversam ut videt, ad extremum usque vitæ spiri-

τὰς αὑτοῦ δυνάμεις, τὸ μὲν ψυχομαχεῖν μέχρι τῆς A. U. 546.
8 ἐσχάτης ἐλπίδος ἀπεδοκίμαζε· λαβὼν δὲ τά τε χρή-
ματα καὶ τὰ θηρία, καὶ τῶν φευγόντων ὅσους ἠδύνατο
πλείστους ἐπισπασάμενος, ἐποιεῖτο τὴν ἀναχώρησιν
[q]παρὰ τὸν Τάγον ποταμὸν, ὡς ἐπὶ τὰς Πυρήνης ὑπερ-
9 βολὰς, καὶ τοὺς ταύτῃ κατοικοῦντας Γαλάτας. Πό-
πλιος δὲ τὸ μὲν ἐκ ποδὸς ἕπεσθαι τοῖς περὶ τὸν Ἀσ-
δρούβαν οὐχ ἡγεῖτο συμφέρειν, τῷ δεδιέναι τὴν τῶν
ἄλλων στρατηγῶν ἔφοδον· τὸν δὲ χάρακα τῶν ὑπεναν-
τίων ἐφῆκε τοῖς αὑτοῦ στρατιώταις διαρπάζειν.

XL. Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον συναθροίσας τὸ τῶν αἰχμα- Victor
λώτων πλῆθος, ὧν ἦσαν πεζοὶ μὲν εἰς μυρίους, ἱππεῖς δὲ Scipio
καὶ πλείους δισχιλίων, ἐγίγνετο περὶ τὴν τούτων οἰκο-
2 νομίαν. Τῶν δ' Ἰβήρων ὅσοι κατὰ τοὺς προειρημένους Regem se
τόπους Καρχηδονίοις τότε συνεμάχουν, ἧκον ἐγχειρί- adpellari
ζοντες σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν· κατὰ δὲ vetat.
τὰς ἐντεύξεις [r]καὶ ΒΑΣΙΛΕΑ προσεφώνουν τὸν Πόπλιον.
3 πρῶτον μὲν οὖν ἐποίησε τοῦτο, καὶ προσεκύνησε πρῶτος
Ἐδέκων, μετὰ δὲ τοῦτον οἱ περὶ τὸν Ἀνδοβάλην. τότε
4 μὲν οὖν ἀνεπιστάτως αὐτὸν παρέδραμε τὸ ῥηθέν. μετὰ
δὲ τὴν μάχην ἁπάντων ΒΑΣΙΛΕΑ προσφωνούντων, εἰς
5 ἐπίστασιν ἤγαγε τὸν Πόπλιον τὸ γιγνόμενον. διὸ καὶ
συναθροίσας τοὺς Ἴβηρας, βασιλικὸς μὲν, ἔφη, βού-
λεσθαι καὶ λέγεσθαι παρὰ πᾶσι καὶ ταῖς ἀληθείαις

[q] παρὰ correxi. Mendose vulgo omnes περὶ. [r] καὶ ΒΑΣΙΛΕΑ. Conjunctionem adjeci ex Reg. E.

tum obstinate decertare et spem ultimam experiri nequaquam tum voluit: sed, sumta pecunia et elephantis, quantum maximum agmen cogere e fugientibus potuit, secum trahens, juxta *Tagum* flumen se recepit, Pyrenæos montes superaturus, et Gallos ea loca incolentes petiturus. Neque vero Scipio ex usu fore judicavit, ut fugientes e vestigio persequeretur: verebatur enim, ne supervenientes interea duces reliqui suos invaderent. Castra hostium militibus diripienda permisit.

XL. Die insecuto, coactis in unum captivis omnibus, quorum erat numerus decem millia peditum, equitum amplius duo millia, ordinandis, quæ ad eos pertinebant, operam dedit. Tum vero et Hispani, qui in modo dictis locis a Carthaginiensibus steterant, Publium adire et in populi Romani fidem sese permittere. Atque hi in congressibus REGEM appellabant *Scipionem:* quod quidem jam antea Edeco fecerat, adorabundus ad genua ejus procumbens, et post hunc Indibilis. Sed tunc quidem inobservatum illud verbum passus erat prætervolare. At nunc, post pugnam, omnibus eum REGEM salutantibus, Publii animum ea res advertit. Itaque ad id ipsum convocata Hispanorum concione: *regalis quidem animi virum,* ait, *se velle et dici ab omnibus, et esse quoque re*

Ol. 142. 4. ὑπάρχειν· βασιλεύς γε μὴν [s]οὔτε ἐθέλειν εἶναι, οὔτε λέγεσθαι παρ' οὐδενί. ταῦτα δ' εἰπών, παρήγγειλε

Magnitudo animi Scipionis.

στρατηγὸν αὐτὸν προσφωνεῖν. Ἴσως μὲν οὖν καὶ τότε 6
δικαίως ἄν τις ἐπεσημήνατο τὴν μεγαλοψυχίαν τ' ἀνδρός, ᾗ, κομιδῇ νέος ὤν, καὶ τῆς τύχης αὐτῷ συνεκδραμούσης ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πάντας τοὺς ὑποταττομένους ἐξ αὐτῶν ἐπί τε ταύτην κατενεχθῆναι τὴν διάληψιν καὶ τὴν ὀνομασίαν, ὅμως ἐν ἑαυτῷ διέμεινε, καὶ παρῃτεῖτο τὴν τοιαύτην ὁρμὴν καὶ φαντασίαν. πολὺ δὲ μᾶλλον 7
ἄν τις θαυμάσειε τὴν ὑπερβολὴν τῆς περὶ τὸν ἄνδρα μεγαλοψυχίας, βλέψας εἰς τοὺς ἐσχάτους τοῦ βίου καιρούς, ἡνίκα, πρὸς τοῖς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἔργοις, κατεστρέψατο μὲν Καρχηδονίους, καὶ τὰ πλεῖστα καὶ κάλλιστα μέρη τῆς Λιβύης ἀπὸ τῶν [t]Φιλαίνου βωμῶν ἕως Ἡρακλείων στηλῶν ὑπὸ τὴν τῆς πατρίδος ἐξουσίαν ἤγαγε, κατεστρέψατο δὲ τὴν Ἀσίαν, καὶ τοὺς τῆς [u]Συρίας βασιλεῖς, καὶ τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον μέρος τῆς οἰκουμένης ὑπήκοον ἐποίησε Ῥωμαίοις, ἔλαβε δὲ καιροὺς εἰς τὸ περιποιήσασθαι δυναστείαν βασιλικήν, [x]ἐν οἷς ἂν ἐπιβάλλοιτο καὶ βουληθείη τόποις τῆς οἰκουμένης. ταῦτα γὰρ οὐ μόνον ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλὰ 8

[s] Verbum εἶναι, a Casaub. adjectum, ignorant MSti. [t] Φιλήνου Herv. h. l. cum Aug. Reg. F. G. Med. Ves. Φιλύνου Reg. E. [u] Συρίας correxi. Ἀσυρίας Herv. cum Aug. Regiis, Vesont. Ἀσσυρίας Casaub. [x] ἐν οἷς ἐπεβάλλετο Herv. Aug. Regii, Vesont. ἐν οἷς ἐπεβάλετο Casaub. quæ corrigere non dubitavi.

vera talem; at Regem neque velle esse, neque adpellari a quoquam: deinde, ut *Imperatorem* se nominarent, præcepit. Igitur *magnanimitatem Scipionis* et tunc quidem jure aliquis fortasse plausu et laudatione omnium dixerit fuisse dignam; per quam factum, ut homo adeo juvenis, et secundæ fortunæ flatu eo usque evectus, ut omnes, qui ejus imperio tenebantur, per se, nemine suggerente, in eam cogitationem devenirent, et in *Regis* adpellationem ei deferendam consentirent, mente tamen sibi constiterit, et ejusmodi studia vulgi atque speciem dignitatis repudiaverit. At multo etiam magis incomparabilem ejus magnitudinem animi admirabitur, qui ad postrema vitæ ejus tempora oculos retulerit. Nam qui, præter res gestas in Hispania, Carthaginienses bello devicisset, et maximam eamque pulcerrimam Africæ partem a Philæni aris ad columnas usque Herculis patriæ suæ imperio subjecisset, Asiam item, et Syriæ reges domuisset, optimam denique maximamque orbis partem ditionis Romanæ fecisset, occasionem sæpe est nactus parandi sibi regii dominatus, in quacumque tandem instituisset aut voluisset orbis terrarum parte: quæ res, non dicam humanum ingenium, sed etiam divinius aliquod, si ita fas est dicere, poterat inducere, ut

καὶ θειοτέραν, εἰ θέμις εἰπεῖν, ὑπερφρονεῖν ἂν ἐποίησε. A. U. 546.
9 Ὁ δὲ Πόπλιος τοσοῦτον ὑπερέθετο μεγαλοψυχίᾳ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥστε, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν εὔξασθαί τις τοῖς θεοῖς οὐ τολμήσειε, λέγω δὲ βασιλείας, τοῦτ' ἐκεῖνος πολλάκις ὑπὸ τῆς τύχης αὐτῷ δεδομένον ἀπηξίωσε, καὶ περὶ πλείονος ἐποιήσατο τὴν πατρίδα καὶ τὴν ταύτης πίστιν, τῆς περιβλέπτου καὶ μακαριστῆς
10 δυναστείας. Πλὴν τότε γε διαλέξας ἐκ τῶν αἰχμα- Tarraconem redit Scipio.
λώτων τοὺς Ἴβηρας, τούτους μὲν ἀπέλυσε χωρὶς λύτρων πάντας εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας· τῶν δ' ἵππων τριακοσίους κελεύσας ἐκλέξαι τοῖς περὶ τὸν Ἀνδοβάλην, τοὺς
11 λοιποὺς διέδωκε τοῖς ἀνίπποις. καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη μεταλαβὼν τὴν τῶν Καρχηδονίων στρατοπεδείαν, διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν, αὐτὸς μὲν ἔμενε καραδοκῶν τοὺς καταλειπομένους τῶν Καρχηδονίων στρατηγούς· ἐπὶ δὲ τὰς ὑπερβολὰς τῶν Πυρηναίων ὀρέων ἐξαπέστειλε τοὺς
12 τηρήσοντας τὸν Ἀσδρούβαν. μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς ὥρας ἤδη [y] συναπτούσης, ἀνεχώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Ταρακῶνα, ἐν τούτοις τοῖς τόποις ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν.

[y] An *συναγούσης*?

per superbiam moderationis fines migraret. At *Scipio* universos mortales *animi magnitudine* longo adeo superavit intervallo, ut bonum, quo ne optare quidem a diis majus quisquam ausit, regnum dico, fortunæ beneficio sibi sæpius oblatum, sit aspernatus; pluris faciens patriam et fidem erga ipsam, dominatione, quæ omnium hominum ora in se convertit et beata ab omnibus prædicatur. Scipio igitur eo tempore ex omni *captivorum* numero Hispanos selegit, eosque omnes sine pretio liberatos domum quemque suam dimisit. Ex equis trecentos *Indibilem* jussit eligere: reliquos iis, qui equis carebant, adsignavit. De cetero in castra Punica transducto exercitu, propter loci naturam egregie munita, ipse quidem duces reliquos Carthaginiensium opperiens, eo loci mansit: ad montium vero Pyrenæorum juga misit, qui Asdrubalem ibi transiturum observarent. Deinde, ubi jam æstatis finis imminebat, *Tarraconem* cum universo exercitu concessit, habens in animo hiberna ibi locorum agere.

Ol. 142. 4.

VII.

RES GRÆCIÆ.

(I.) *Philippus providet sociis.*

* * *

Contra Ætolos, Romanos, et Attalum,

XLI. ΟΙ μὲν Αἰτωλοὶ, προσφάτως ἐπηρμένοι ταῖς
ἐλπίσιν ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων καὶ τῇ τοῦ βασιλέως Ἀτ-
τάλου παρουσίᾳ, πάντας ἐξέπληττον, καὶ πᾶσιν ἐπέ-
κειντο κατὰ γῆν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄτταλον καὶ Πόπλιον,
κατὰ θάλατταν. Διόπερ ἧκον Ἀχαιοὶ μὲν, παρα- 2
καλοῦντες τὸν Φίλιππον βοηθεῖν· οὐ γὰρ μόνον τοὺς
Αἰτωλοὺς ἠγωνίων, ἀλλὰ καὶ τὸν Μαχανίδαν, διὰ τὸ
προκαθῆσθαι μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοῖς τῶν Ἀργείων
ὅροις. Βοιωτοὶ δὲ, δεδιότες τὸν στόλον τῶν ὑπεναντίων, 3
ἡγεμόνα καὶ βοήθειαν ᾔτουν. Φιλοπονώτατά γε μὴν
οἱ τὴν Εὔβοιαν κατοικοῦντες ἠξίουν τινὰ [a]πρόνοιαν τῶν
πολεμίων. παραπλήσια δὲ Ἀκαρνᾶνες παρεκάλουν. ἦν 4
δὲ καὶ παρ' Ἠπειρωτῶν πρεσβεία. προσήγγελτο δὲ,
καὶ Σκερδιλαΐδαν καὶ Πλευρᾶτον ἐξάγειν τὰς δυνά-
μεις· ἔτι δὲ, τοὺς προσοροῦντας τῇ Μακεδονίᾳ Θρᾷκας,
καὶ μάλιστα τοὺς Μαιδοὺς, ἐπιβολὰς ἔχειν, ὡς ἐμβα-
λοῦντας ἐπὶ Μακεδονίαν, ἐὰν βραχύ τι μόνον ὁ βασι-
λεὺς τῆς [b]οἰκείας ἀποσπασθῇ. προκατελάμβανον δὲ 5
καὶ τὰ περὶ Θερμοπύλας στενὰ τάφροις καὶ χάρακι

Achæi

et alii populi opem petunt a Philippo.

[a] Ad πρόνοιαν excidisse videtur verbum ποιεῖσθαι. [b] οἰκίας Herv. cum MStis.

VII.

(I.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* X. *Cap.* 38 *seq.*

* * *

XLI. *ÆTOLI*, ad magnas spes recens erecti propter adventum Romanorum et regis Attali, omnibus terrorem incutiebant, et a terra omnibus imminebant; a mari vero, *Attali* et *P. Sulpicii* classes. Idcirco ad *Philippum* venere tunc *Achæi*, orantes, ut sibi opem ferret: neque enim Ætoli tantum anxios et sollicitos eos habebant, sed etiam Machanidas, finibus Argivorum cum exercitu præsidens. Simul vero *Bœoti*, ab hostili classe male sibi metuentes, ducem et auxilium a Philippo poscebant. Omnium vero enixissime, qui *Eubœam* colunt, rogabant, ut sua providentia ab adversariis ipsos defenderet. Similis et *Acarnanum* erat petitio. Aderat et ab *Epiri* populis missa legatio: nunciabaturque etiam, *Scerdilaidam et Pleuratam copias educere;* ad hæc, *Thracas, Macedoniæ finitimos, præcipue autem Mædos consilium inisse, si vel tantulum a regno suo Philippus foret avocatus, impressionem in Macedoniam faciendi.* Quin etiam Thermopylarum angustias Ætoli jam fossis,

καὶ φυλακαῖς βαρείαις Αἰτωλοὶ, πεπεισμένοι συγκλείειν A. U. 546.
τὸν Φίλιππον, καὶ καθόλου κωλύειν παραβοηθεῖν τοῖς
6 ἐντὸς Πυλῶν συμμάχοις. [c]Δοκεῖ δέ μοι τὰς τοιαύτας
περιστάσεις εὐλόγως ἄν τις ἐπισημήνασθαι, καὶ συνεφι-
στάνειν τοὺς ἀναγινώσκοντας, ἐν αἷς πεῖρα καὶ βάσανος
ἀληθινὴ γίγνεται κατὰ τὰς [d] * σωματικὰς δυνάμεις
7 τῶν ἡγεμόνων. Καθάπερ [e]γὰρ ἐν ταῖς κυνηγεσίαις τὰ
ζῶα τότε διάδηλα γίγνεται κατὰ τὴν ἀλκὴν καὶ τὴν
δύναμιν, ὅταν τὸ δεινὸν αὐτὰ περιστῇ πανταχόθεν· τὸν
αὐτὸν τρόπον συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἡγουμένων. ὃ δὴ
τότε μάλιστα συνιδεῖν ἦν γιγνόμενον ὑπὸ τοῦ Φιλίππου.
8 τὰς μὲν γὰρ πρεσβείας ἀπέλυσε, [f]πάσαις τὰ δυνατὰ
ποιήσειν ἐπαγγειλάμενος· τῷ δὲ πολέμῳ πανταχόθεν
ἐπεῖχε, καραδοκῶν, πῇ καὶ πρὸς τίνα πρῶτον δεήσει
ποιεῖσθαι τὴν ὁρμήν.

In periculis cernitur vir fortis.

Socios omnes tuetur Philippus.

XLII. Προσπεσόντος δ' αὐτῷ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον,
τοὺς περὶ τὸν Ἄτταλον διάραντας καὶ προσορμήσαντας
τῇ Πεπαρήθῳ κατεσχηκέναι τὴν χώραν· τούτοις μὲν
2 ἐξαπέστειλε τοὺς παραφυλάξοντας τὴν πόλιν· εἰς δὲ
Φωκέας καὶ τοὺς κατὰ τὴν Βοιωτίαν τόπους Πολυ-

[c] *δή μοι* est in MStis: quod placeret, si esset *καὶ δοκεῖ δή μοι.* [d] Defectus signum adjecit Casaub. Ac certe, ni mendosum est vocab. *σωματικὰς*, exciderunt verba *ψυχικὰς καὶ* aut in eamdem sententiam alia. [e] *γὰρ* post *καθάπερ* ex conject. adjeci cum Reisk. [f] *πάσαις τὰ δυνατὰ* &c. Locum vulgo depravatum, ex conject. utcumque correxi. *ἀπέλυσε πάσας. αἷς καὶ τὸ τὰ δυνατὰ* Herv. cum Med. *ἀπέλυσε πάσας. ἃς καὶ τοῖς τὰ δυνατὰ* Aug. Regii, Tubing. Sic et Urb. et Vesont. nisi quod ille *αι* (sic) det pro *ἃς*, hic autem *πάσης* pro *πάσας.* Hinc Casaubonus effecit *ἀπέλυσε πάσας, πάσαις τὸ τὰ δυνατὰ.* Ante *πολέμῳ* autem conjunctionem *δὲ* ignorant vulgo omnes; quam inserui cum Reiskio.

vallo et præsidiis occupaverant; nihil dubitantes, quin eo pacto Philippum Græcia excluderent, et omnino, quo minus suis cis Pylas sociis suppetias veniret, impedirent. Mihi vero videtur aliquis difficilia hujusmodi tempora, per quæ magni duces virtutum suarum, qua animi, qua corporis, periculum faciunt, et verum specimen illarum edunt, jure merito esse observaturus, et lectorum in eam rem attentionem requisiturus. Nam ut in venationibus robur ferarum et vires tunc manifesto se produnt, quando illas undique periculum circumstat: ita prorsus etiam in ducibus fieri amat. Quod sane tunc cum maxime in *Philippo* usu venire cerneres. Nam is legationibus cunctis, *facturum se omnia, quæ posset,* pollicitus, dimissis, bello intentus curas suas in omnes partes extendebat, quo et in quem primum impetum facere oporteret, sollicite exspectans.

XLII. Inter ista igitur factus certior, *Attalum* in Europam trajecisse, et jam in *Peparetho* insula portum tenuisse, atque agrum Peparethiorum occupasse, armatorum manum, quæ urbem tutaretur, eis submisit. Ad *Phocenses* vero et *Bœotiæ* loca propugnanda Polyphantam cum idoneis co-

Ol. 142. 4. Socios tuetur Philippus.

φάνταν ἐξέπεμψε μετὰ συμμέτρου δυνάμεως, εἰς δὲ
Χαλκίδα καὶ τὴν ἄλλην Εὔβοιαν Μένιππον, ἔχοντα
πελταστὰς χιλίους, Ἀγριάνας πεντακοσίους. αὐτὸς δὲ 3
προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς [g]Σκότουσαν. παρα-
πλησίως δὲ καὶ τοῖς Μακεδόσιν εἰς ταύτην τὴν πόλιν
παρήγγειλεν ἀπαντᾷν. Πυθόμενος δὲ, τοὺς περὶ τὸν 4
Ἄτταλον εἰς Νίκαιαν καταπεπλευκέναι, τῶν δ' Αἰτωλῶν
τοὺς ἄρχοντας εἰς Ἡράκλειαν ἀθροίζεσθαι, χάριν τοῦ
κοινολογηθῆναι πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων· ἀνα-
λαβὼν τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Σκοτούσης, ὥρμησε σπεύδων
καταταχῆσαι καὶ [h]πτοῆσαι διασύρας τὴν σύνοδον αὐ-
τῶν. τοῦ μὲν οὖν συλλόγου καθυστέρει· τὸν δὲ σῖτον 5
φθείρας καὶ παρελόμενος τῶν περὶ τὸν [i]Αἰνιᾶνα κόλπον
κατοικούντων, ἐπανῆλθε. καὶ τὴν μὲν δύναμιν ἐν τῇ 6
Σκοτούσῃ πάλιν ἀπέλιπε· μετὰ δὲ τῶν εὐζώνων καὶ
τῆς βασιλικῆς ἴλης εἰς Δημητριάδα καταλύσας ἔμενε,
καραδοκῶν τὰς τῶν ἐναντίων ἐπιβολάς. Ἵνα δὲ μηδὲν 7
αὐτὸν λανθάνῃ τῶν πραττομένων, διεπέμψατο πρὸς
Πεπαρηθίους καὶ πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς Φωκίδος, ὁμοίως
δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, καὶ παρήγγειλε,
διασαφεῖν αὐτῷ πάντα τὰ γιγνόμενα διὰ τῶν πυρσῶν
ἐπὶ τὸ Τίσαιον. τοῦτο δ' ἐστὶ τῆς Θετταλίας ὄρος, 8
εὐφυῶς κείμενον πρὸς τὰς τῶν προειρημένων τόπων περι-
φάσεις.

Sinus Ænianus.

Tisæum mons.

[g] Σκότουσσαν h. l. et deinde edidit Casaub. invitis MStis. [h] Imo πτοήσας διασύραι. *terrendo dirimeret.* [i] Αἰνιᾶνα correxi cum J. Fr. Gron. Vulgo Αἰνείαν.

piis misit: Chalcidem et in reliquam *Eubœam*, Menippum, cum cetratis mille et Agrianis quingentis. Ipse *Scotusam* versus agmen duxit, quo etiam Macedones sibi jussit occurrere. Dein cognito, Attalum *NicϾam* navigasse, et principes Ætolorum *Heracleam* conventuros, ut de præsenti bello in commune deliberarent: Scotusa cum exercitu profectus, quam citatissimo poterat itinere eo contendit, ut, turbato et dissipato eorum conventu, omnium animos consternaret. Sed conventus quidem, priusquam ille veniret, erat peractus: at messes accolarum *sinus Æniani* partim corrupit, partim illis ademit, atque ita Scotusam est reversus. In qua urbe relicto rursus exercitu, ipse cum expeditis et ala regia *Demetriadem* divertit, et conatus hostium observans ibi moratus est. Ne quid autem illorum, quæ agerentur, ipsum fugeret, et Peparethios, et ad eos qui Phocidi atque Eubœæ præsidebant, misit; monens, ut, simul quidque gestum esset, ejus rei nuncium per accensas sublatasque faces in *Tisæum* sibi transmitterent. Thessaliæ is mons est, commode situs ad prædictorum locorum prospectum.

(II.) *Signa sublatis ignibus data.* **A. U. 546.**

* * *

XLIII. Τοῦ δὲ κατὰ τὰς [k]πυρσείας γένους, μεγίστας δὴ παρεχομένου χρείας ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀνεργάστου πρότερον ὑπάρχοντος· χρήσιμον εἶναί μοι δοκεῖ τὸ μὴ παραδραμεῖν, ἀλλὰ ποιήσασθαι περὶ αὐτοῦ τὴν

Usus signorum per accensas faces.

2 ἁρμόζουσαν μνήμην. Ὅτι μὲν οὖν ὁ καιρὸς ἐν πᾶσι μεγάλην ἔχει μερίδα πρὸς τὰς ἐπιβολὰς, μεγίστην δ' ἐν τοῖς πολεμικοῖς, παντὶ δῆλον· τῶν δὲ πρὸς τοῦτο συναγωνισμάτων πλείστην ἔχουσι δύναμιν οἱ πυρσοί.
3 Ἄρτι [l]τὰ μὲν γέγονε, τινὰ δ' ἀκμὴν ἐνεργεῖται· καὶ δυνατόν ἐστι γινώσκειν, ᾧ μέλει, ποτὲ μὲν ἡμερῶν τριῶν
4 ἢ τεττάρων ὁδὸν ἀπέχοντι, ποτὲ δὲ καὶ πλειόνων. ὥστ' ἀεὶ τοῖς δεομένοις πράγμασιν ἐπικουρίας παράδοξον γίγνεσθαι τὴν βοήθειαν διὰ τῆς τῶν πυρσῶν ἀπαγγε-
5 λίας. Τὸν μὲν [m]πρὸ τούτου χρόνον ἁπλῆς γιγνομένης τῆς πυρσείας, κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτὴν ἀνωφελῆ συνέ-
6 βαινε γίγνεσθαι τοῖς χρωμένοις. διὰ γὰρ συνθημάτων ὡρισμένων ἔδει τὴν χρείαν συντελεῖν· τῶν δὲ πραγμάτων ἀορίστων ὑπαρχόντων, τὰ πλεῖστα διέφυγε τὴν τῶν
7 πυρσῶν χρείαν, οἷον ἐπ' αὐτῶν τῶν νῦν εἰρημένων· [n]ὅτι μὲν οὖν εἰς Ὠρεὸν καὶ Πεπάρηθον ἢ Χαλκίδα πάρεστι

Veterum simplex ratio, parum utilis.

[k] πυρσίας Herv. Aug. Regii, Vesont. Et sic rursus deinde. [l] In promtu est, post ἄρτι inserere οὖν. [m] Post τὸν μὲν ponere conjunctionem γὰρ, nisi alia nonnulla, quæ ab Auctore interjecta fuerant, præteriit Compilator. [n] οὖν in οἷον mutatum voluit Reisk. Possis et γὰρ suspicari.

(II.) *Excerpt. Antiq. cap.* 39. *med. usque cap.* 44.

* * *

XLIII. Sed quum *ratio universa* PYRSIÆ, id est, *utendi facibus ad dandum signum*, quæ maximo sane in bellicis rebus usui esse solet, parum adcurate fuerit hactenus tractata; operæ pretium facturus mihi videor, si eam non prætermisero, verum quanta par est diligentia mentionem illius hoc loco fecero. Nam ad perficienda, quæ animo destinaveris, plurimum valere *occasionem* et *momentum temporis*, cum in omnibus rebus, tum in bellicis maxime, id vero nemo est quin sciat. Omnium vero inventorum, eo conferentium, nullum est, quod æque juvet, ac *faces e speculis accensæ*. Per quarum nuncium ea, quæ vel modo facta sunt, vel quæ nunc cum maxime fiunt, poterit cognoscere etiam is, qui trium quatuorve dierum iter aut etiam longius abfuerit, necessariam modo diligentiam adhibeat; ita ut opportunitatem latæ in tempore opis, simulac res quæque postulaverit, omnes sint miraturi. Enimvero *superioribus temporibus*, quod *simplex* esset *dandi per faces signi ratio*, qui ea utebantur, nullam utplurimum inde utilitatem capiebant. Quoniam enim definitis tantum signis, de quibus convenerat, totum id negotium peragebatur: quum sint res infinitæ, pars earum maxima per faces significari non poterat. Ne aliunde petam exemplum, quam ab iis ipsis quæ modo narrabamus: *classem* quidem *adpulisse vel ad Oreum, vel ad Peparethum, vel Chalcidem*, con-

Ol. 142. 4. στόλος, δυνατὸν ἦν διασαφεῖν τοῖς περὶ τούτου συνθεμένοις. ὅτι δὲ μεταβάλλονταί τινες τῶν πολιτῶν, ἢ 8
προδιδόασιν, ἢ φόνος ἐν τῇ πόλει γέγονεν, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἃ δὴ συμβαίνει μὲν πολλάκις, πρόληψιν δὲ ἔχειν πάντων ἀδύνατον· (μάλιστα δὲ τὰ παραδόξως 9
γιγνόμενα τῆς ἐκ τοῦ καιροῦ συμβουλίας καὶ ἐπικουρίας προσδεῖται·) τὰ τοιαῦτα πάντα διέφυγε τὴν τῶν πυρσῶν χρείαν. περὶ ὧν γὰρ οὐκ ἐνεδέχετο προνοηθῆναι, 10
περὶ τούτων οὐδὲ σύνθημα ποιήσασθαι δυνατόν.

Æneæ Strategica.

XLIV. Αἰνείας δὲ, βουληθεὶς διορθώσασθαι τὴν τοιαύτην ἀπορίαν, ὁ τὰ περὶ τῶν Στρατηγικῶν ὑπομνήματα συντεταγμένος, βραχὺ μέν τι προεβίβασε, τοῦ γε μὴν δέοντος ἀκμὴν πάμπολυ [o]τὰ κατὰ τὴν ἐπίνοιαν ἀπελείφθη. γνοίη δ' ἄν τις ἐκ τούτων. Φησὶ γὰρ, δεῖν 2

Ejusdem ratio, signa dandi per faces.

Æneæ ratio.

τοὺς μέλλοντας ἀλλήλοις διὰ τῶν πυρσῶν δηλοῦν τὸ κατεπεῖγον, ἀγγεῖα κατασκευάσαι κεραμαῖα, κατά τε τὸ πλάτος καὶ κατὰ τὸ βάθος ἰσομεγέθη πρὸς ἀκρίβειαν· εἶναι δὲ μάλιστα τὸ μὲν βάθος τριῶν πηχῶν, τὸ δὲ πλάτος πήχεος. εἶτα παρασκευάσαι [p]φελλοὺς, 3
βραχὺ κατὰ πλάτος ἐνδεεῖς τῶν στομάτων, ἐν δὲ τούτοις μέσοις ἐμπεπηγέναι [[q]βακτηρίας διῃρημένας εἰς] ἴσα μέρη τριδάκτυλα· καθ' ἕκαστον δὲ μέρος

[o] τὰ κατὰ τὴν ἐπίν. ex conject. correxi. Vulgo omnes τοῦ κατὰ. [p] φελλοὺς correxit Casaub. φελοὺς constanter Herv. cum MStis. [q] Verba uncis inclusa, quæ ignorat Hervag. cum libris omnibus, adjeci ex Casauboni conjectura.

stitutis in id signis de communi consensu, facile erat significare. At illa, *mutare fidem quosdam cives, aut prodere urbem, vel cædem in urbe esse factam*, vel aliud quid hujuscemodi, qualia solent multa sæpe accidere, quæ præcepisse animo cuncta prius nemo queat: (et tamen ea potissimum repentino vel consilii vel opis auxilio opus habent, quæ ex inopinato contigerunt:) ad hæc, inquam, omnia nota facienda, faces incensæ erant inutiles. Nam quæ res provideri non poterant, de earum signis nec potuerant inter se convenire.

XLIV. Huic incommodo ÆNEAS, cujus exstant commentarii, *Strategica* inscripti, sive *de officio imperatoris*, conatus mederi, etsi præstitit ille quidem nonnihil, ab eo tamen rite perficiendo, quod instituerat animo, quam longissime abfuit. Quod quidem ex his potest intelligi. Ait nempe ÆNEAS: *eos, qui facum accensarum ope negotia urgentia sibi invicem declarare voluerint, vasa fictilia parare sibi debere, et latitudine et altitudine, quam exactissime fieri possit, æqualia: fere autem satis futurum, si altitudo trium cubitorum, latitudo unius fuerit. Subera deinde paranda latitudinis non multo minoris, quam sint ora vasorum, in iisque mediis baculos æquales esse infigendos, in quibus notata sint paria intervalla trium digitorum: partes autem omnes circumscriptione aliqua ita di-*

4 εἶναι περιγραφὴν εὔσημον. ἐν ἑκάστῳ δὲ μέρει γεγρά- A. U. 546.
φθαι τὰ προφανέστατα καὶ καθολικώτατα τῶν ἐν τοῖς Æneæ ratio.
5 πολεμικοῖς συμβαινόντων. οἷον εὐθέως ἐν τῷ πρώτῳ,
διότι πάρεισιν ἱππεῖς εἰς τὴν χώραν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ,
διότι πεζοὶ βαρεῖς· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, ψιλοί· τούτων δ'
ἑξῆς, πεζοὶ μεθ' ἱππέων· [r] εἶτα, πλοῖα· μετὰ δὲ ταῦτα,
6 σῖτος· καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς οὕτω, μέχρις ἂν ἐν πάσαις
γραφῇ ταῖς χώραις τὰ μάλιστ' ἂν ἐκ τῶν εὐλόγων
προνοίας τυγχάνοντα, καὶ συμβαίνοντα κατὰ τοὺς ἐν-
7 εστῶτας καιροὺς ἐκ τῶν πολεμικῶν. Τούτων δὲ γενο-
μένων, ἀμφότερα κελεύει [s] τρῆσαι τὰ ἀγγεῖα πρὸς
ἀκρίβειαν, ὥστε τοὺς αὐλίσκους ἴσους εἶναι, καὶ κατ'
ἴσον ἀποῤῥεῖν· εἶτα πληρώσαντας ὕδατος ἐπιθεῖναι τοὺς
φελλοὺς, ἔχοντας [t] τὰς βακτηρίας, κᾄπειτα τοὺς αὐλί-
8 σκους ἀφεῖναι ῥεῖν ἅμα. Τούτου δὲ συμβαίνοντος,
δῆλον, ὡς ἀνάγκη, πάντων ἴσων καὶ ὁμοίων ὄντων, καθ'
ὅσον ἂν ἀποῤῥέῃ τὸ ὑγρὸν, κατὰ τοσοῦτον τοὺς φελλοὺς
καταβαίνειν, καὶ τὰς βακτηρίας κρύπτεσθαι κατὰ τῶν
9 ἀγγείων. ὅταν δὲ τὰ προειρημένα γένηται κατὰ τὸν
χειρισμὸν ἰσοταχῆ καὶ σύμφωνα, τότε κομίσαντας ἐπὶ
τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἑκάτεροι μέλλουσι συντηρεῖν τὰς

[r] εἰτ' ἔμπλοια Herv. Aug. Med. Vesont. εἶτ' ἔμπλια Regii et Tub. εἶτ' ἐμπλοῖα Urb. Debuerant fortasse εἶτ' ἐμπλεῖ πλοῖα. [s] τρῆσαι cum Reiskio correxi. Vulgo omnes τηρῆσαι. [t] Cum eodem adjeci artic. τὰς ad βακτηρίας, quem ignorant MSS. et edd.

stinguendas esse aliam ab alia, ut evidens sit discrimen. In singulis horum vasculorum partibus, eorum, quæ belli temporibus evenire solent, notissima quæque esse scribenda, et quæ maxime sint universalia. Verbi gratia, in prima, REGIONEM EQUITES SUNT INGRESSI: *in secunda,* PEDITES GRAVIS ARMATURÆ: *in tertia,* VELITES: *post hæc,* PEDITES CUM EQUITIBUS: *deinde* NAVES: *et postea* ANNONA. *Atque ita deinceps ordine: donec in omnibus spatiis ea fuerint inscripta, quæ fore eventura ratione probabili potest provideri, quæque pro ratione præsentis belli contingere queunt. His ita paratis, utrumque vas* monet *ita perforandum, ut accurate æquales sint canaliculi, ex quibus æquali mensura effluat aqua. Deinde vero repletis aqua vasis subera, infixos baculos habentia, esse imponenda: tum autem canaliculos esse laxandos, ut simul ex utroque effluat aqua. Atque his ita factis, quum sint omnia utrobique paria et similia, manifestum est, illud necessario eventurum, ut, quantum aquæ effluxerit, tantum descendant subera, et baculi intra vasa occulantur. Postquam autem omnia, quæ diximus, pari celeritate et congruenter administrari cœperint: tunc delatis vasis ad illa loca, in quibus observatio dandi per faces signi facienda est utrique, subera cum baculis utrique vasi imponenda.*

Ol. 142. 4. Æneæ ratio.

πυρσείας, [u]ἐφ' ἑκάτερον θεῖναι τῶν ἀγγείων. εἶτα, [x]πρὸ 10
πάντων, ἂν ἐμπέσῃ τι τῶν ἐν τῇ βακτηρίᾳ γεγραμμένων, πυρσὸν ἆραι κελεύει, καὶ μένειν, ἕως ἂν ἀνταίρωσιν οἱ συντεταγμένοι· γενομένων δὲ φανερῶν ἀμφοτέρων ἅμα τῶν πυρσῶν, καθελεῖν· εἶτ' εὐθέως ἀφεῖναι τοὺς αὐλίσκους ῥεῖν. ὅταν δὲ καταβαίνοντος τοῦ φελλοῦ καὶ τῆς 11
βακτηρίας ἔλθῃ τῶν γεγραμμένων ὃ βούλει δηλοῦν κατὰ [y]τὸ χεῖλος τοῦ τεύχους, ἆραι κελεύει τὸν πυρσόν· τοὺς δ' ἑτέρους ἐπιλαβεῖν εὐθέως τῶν αὐλίσκων, καὶ 12
σκοπεῖν, τί κατὰ [z]τὸ χεῖλός ἐστι τῶν ἐν τῇ βακτηρίᾳ γεγραμμένων· ἔσται δὲ [a]τοῦτο τὸ δηλούμενον, πάντων 13
[b]δι' ἴσου τάχους παρ' ἀμφοτέροις κινουμένων.

Incommoda rationis Æneæ.

XLV. Ταῦτα δὲ βραχὺ μέν τι [c]τῆς διὰ τῶν συνθημάτων πυρσείας ἐξηλλαχέναι δοκεῖ· ὁμοίως δ' ἐστὶν ἀόριστα. δῆλον [d]γάρ ἐστιν, ὡς οὔτε προϊδέσθαι τὰ 2
μέλλοντα πάντα δυνατὸν, οὔτε προϊδόμενον ἐς τὴν βακτηρίαν γράψαι· λοιπὸν, ὁπόταν ἐκ τῶν καιρῶν ἀνυπονόητά τινα συμβαίνῃ, φανερὸν, ὡς οὐ δύναται δηλοῦσθαι κατὰ ταύτην τὴν ἐπίνοιαν. Καὶ μὴν οὐδ' 3

[u] ἐφ' ἑκατέρου (scil. τόπου) ἑκάτερον suspicatus est Reisk. [x] πρὸ πάντων ἂν vel ἐὰν ex conject. reponendum putavi. εἶτα πρὸς πᾶν ἐμπέσῃ τι Herv. cum Aug. Med. Regiis, Vesont. Tub. εἶτα ἐπὰν Ursin. εἶτ' ἐπειδὰν ex MSto (puto Lugdunensi) Gronovius refert, sed id intra lineas, cum in textu sic esset εἶτ' ἐ πρὸς πάντ'. A Casaubono est vulgata lectio εἶτα πρὸς ὃ ἂν ἐμπέσῃ τι. [y] τὸ τεῖχος τοῦ Regii, Vesont. Tub. [z] τὸ τεῖχός ἐστι Reg. G. Vesont. [a] Sic correxi. τοῦτο τῶν δηλουμένων Herv. cum MStis omnibus. ταὐτὸ correxit Casaub. τῷ δηλουμένῳ correxit Reiskius. [b] δι' ἴσου. Præpositionem ignorant libri; adjecit Casaub. [c] τῇ δ. τ. σ. πυρσείᾳ vel πυρσίᾳ dant libri nostri omnes et Herv. Tum iidem ἐξηλλαχέναι. μήδ' ἐστὶν ἀόριστα. Vulgata lectio ingenio debetur Casauboni. In MSto vero Gronovii intra lineas est ἐξήλλαχεν· ὁμοίως δ' ἐστὶν ἀόρ. [d] γάρ ἐστιν pariter a Casaub. est. γὰρ ἔσται Herv. cum MStis.

Deinde si quid eorum inciderit, quæ in baculo sunt scripta, ante omnia facem accensam tollere jubet, *ac tantisper exspectare, dum alteri ex adverso facem sustulerint, quibus ea cura fuerit mandata. Ubi ambæ simul faces adparuerint, ambæ deprimendæ, ac statim canaliculi utraque ex parte solvendi. Descendente igitur subere et baculo, simul ac scriptura rei, quam cupis significare, ad labra vasis accesserit,* præcipit ÆNEAS, *facem in altum tolli: qua visa, protinus iis, qui in altera sunt specula, canaliculus est sistendus, et inspiciendum, quidnam ex iis, quæ baculo sunt inscripta, labro respondeat. Erit autem res denotata eadem utrobique, siquidem celeritate æquali apud utrosque speculatores omnia movebuntur.*

XLV. Hæc ratio licet præstet nonnihil priori, quæ signis conventis constabat; incerta est tamen atque indefinita. Manifestum est enim, neque provideri omnes impendentes posse casus, neque, si cuncta prospexeris, inscribi omnia baculo posse. Idcirco, si pro diversitate temporum inciderit aliquid, de quo nemo cogitaverat; ei significando non sufficere istud inventum, omnes intelligunt. Immo vero,

αὐτῶν τῶν ἐν τῇ βακτηρίᾳ γεγραμμένων οὐδέν ἐστιν A. U. 546.
ὡρισμένον. πόσοι γὰρ ἥκουσιν ἱππεῖς, ἢ πόσοι πεζοὶ,
καὶ ποῦ τῆς χώρας, καὶ πόσαι νῆες, καὶ πόσος σῖτος,
4 οὐχ οἷόν τε διασαφῆσαι. περὶ γὰρ ὧν ἀδύνατόν ἐστι
γνῶναι, πρὶν ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων οὐδὲ συνθέσθαι πρὸ
5 τοῦ δυνατόν. τὸ δὲ συνέχον ἐστὶ τοῦτο. Πῶς γὰρ ἄν
τις βουλεύσαιτο περὶ τοῦ βοηθεῖν, μὴ γινώσκων, πόσοι
πάρεισι τῶν πολεμίων, ἢ ποῦ; πῶς δὲ θαῤῥῆσαι [e] πάλιν,
[f] ἢ τοὐναντίον, ἢ τὸ καθόλου διανοηθείη τι, μὴ συνεὶς,
πόσαι νῆες, ἢ πόσος σῖτος ἥκει παρὰ τῶν συμμάχων;
6 Ὁ δὲ τελευταῖος [g] τρόπος, ἐπινοηθεὶς διὰ Κλεοξένου
[h] καὶ Δημοκλείτου, τυχὼν δὲ τῆς ἐξεργασίας δι' ἡμῶν,
ἐστὶ μὲν ὡρισμένος, καὶ πᾶν τὸ κατεπεῖγον δυνάμενος
ἀκριβῶς διασαφεῖν· κατὰ δὲ τὸν χειρισμὸν ἐπιμελείας
δεῖ καὶ παρατηρήσεως ἀκριβεστέρας. ἔστι δὲ τοιοῦτος.
7 Τὸ τῶν στοιχείων πλῆθος ἑξῆς λαμβάνοντας διελεῖν εἰς
πέντε μέρη κατὰ πέντε γράμματα. [i] λείψει δὲ τὸ
τελευταῖον ἑνὶ στοιχείῳ· τοῦτο δ' οὐ βλάπτει πρὸς
8 τὴν χρείαν. μετὰ δὲ ταῦτα πλατεῖα παρεσκευάσθαι
πέντε τοὺς μέλλοντας ἀποδιδόναι τὴν πυρσείαν ἀλλήλοις
ἑκατέρους, καὶ γράψαι [k] τῶν μερῶν ἑξῆς εἰς ἕκαστον

Cleoxeni et Democliti ratio, emendata a Polybio.

[e] πάλιν cum Urs. correxit Casaub. πάλην Herv. cum MStis. [f] Verba ἢ τοὐναντίον delenda censuit Reisk. [g] Vocabulum τρόπος, quod ignorant vulgo omnes, utique adjiciendum putavi. Habet tamen et MS. Gronovii intra lineas adjectum. [h] Sic Suidas. ἢ Δημοκλείτου edd. et Med. καὶ Δημοκρίτου Reg. G. Ceteri καὶ Δημοκλίτου. [i] λείψοι Herv. cum Aug. Regiis, Vesont. [k] Adjiciendum videtur ἓν aut ἕκαστον.

ne eorum quidem, quæ baculo sunt inscripta, satis definitum quidquam est: nam *quot venerint equites*, aut *quot pedites*, *in quamve regionis partem*, vel *quot naves*, *quis annonæ modus*, declarari nequit. Quæ enim cognosci, antequam fiant, non queunt, de iis in antecessum nulla potest iniri conventio. Atqui in hoc rei totius vertitur cardo. Qui enim de ferenda ope aliquis deliberabit, qui non prius norit, quot numero hostes adsint, et ubi? Quomodo recipiat aliquis animos, vel contra, aut omnino commodi aliquid cogitet, qui numerum navium, aut frumenti a sociis missi non cognoverit? Postrema ratio, cujus auctores sunt *Cleoxenus et Democlitus*, sed quam nos correximus, certa definitaque est, adeo, ut quidquid exortum fuerit negotii, id possis certo facere notum: verum ea qui utentur, majorem curam et studium intentius adhibere eos oportet. Est autem hujusmodi. *Literarum Græcarum numerum* ordine universum accipe, et in quinque partes per quina elementa tribue. Parti ultimæ una deerit litera: verum id ad ea, quæ paras, nihil faciet momenti. Deinde eos, qui per faces sibi invicem dare signa volent, tabellas quinque sibi parare oportet, et in quaque illarum tabellarum partem elementorum describere. Tum

Ol. 142. 4. Ratio a Polybio correcta.

πλατεῖον· κἄπειτα συνθέσθαι πρὸς αὐτοὺς, διότι τοὺς 9
μὲν πρώτους αἴρει πυρσοὺς ὁ μέλλων σημαίνειν [l]ἅμα
καὶ δύο, καὶ [m]μένει μέχρι ἂν ὁ ἕτερος ἀνταίρῃ. τοῦτο 10
δ' ἔσται χάριν τοῦ διὰ ταύτης τῆς πυρσείας ἑαυτοῖς
ἀνθομολογήσασθαι, διότι προσέχουσι. καθαιρεθέντων δὲ 11
τούτων, [n]λοιπὸν πρὸς τὸ σημαίνειν αἴρει μὲν τοὺς
πρώτους ἐκ τῶν εὐωνύμων, διασαφῶν [o]τῶν πλατείων
ποῖον δεήσει σκοπεῖν. οἷον, ἐὰν μὲν τὸ πρῶτον, [p]ἕνα· ἐὰν δὲ 12
τὸ δεύτερον, δύο· καὶ κατὰ λόγον οὕτω. τοὺς δὲ δευ-
τέρους ἐκ τῶν δεξιῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ποῖον
δεήσει γράμμα τῶν ἐκ τοῦ πλατείου γράφειν [q]αὐτὸν
τὸν ἀποδεχόμενον τὴν πυρσείαν.

XLVI. Ὅταν δὲ ταῦτα συνθέμενοι χωρισθῶσιν ἑκά-
τεροι ἐπὶ τοῦ τόπου, δεήσει πρῶτον μὲν διόπτραν ἔχειν,
δύο αὐλίσκους ἔχουσαν, ὥστε τοῦ μέλλοντος ἀντιπυρ-
σεύειν τῷ μὲν τὸν δεξιὸν τόπον, τῷ δὲ τὸν εὐώνυμον
δύνασθαι θεωρεῖν. περὶ δὲ τὴν διόπτραν ἑξῆς ὀρθὰ δεῖ 2
τὰ πλατεῖα πεπηγέναι. παραπεφράχθαι δὲ καὶ τὸν 3
δεξιὸν καὶ τὸν εὐώνυμον τόπον ἐπὶ δέκα πόδας, τὸ δὲ
βάθος ὡς ἀνδρόμηκες· ἐς τὸ τοὺς πυρσοὺς, αἰρομένους

[l] ἕνα ἢ δύο habet MS. Gronovii intra lineas. [m] μένει correxi cum Reiskio. Vulgo μένειν. [n] λοιπὸν πρὸς τὸ σημαίνειν. Sic commode correxit Casaub. Verba πρὸς τὸ ignorat Herv. cum omnibus codd. In MSto Gronovii est λοιπὸν ὁ σημαίνειν. unde suspicari possis ὁ σημαίνων, quod voluerat Ursinus. [o] τῶν πλατείων ποῖον cum Urs. et MSto Gronovii scripsi. τὸ πλατεῖον ποίων Herv. cum ceteris MStis: hinc τὸ πλατεῖον ποῖον edidit Casaub. [p] Sic correxi monente Reiskio. Vulgo ἓν. [q] Articulum τὸν, qui abest vulgo, adjeci ex conjectura. αὖ τὸν ἀποδεχ. voluerat Reisk.

vero convenire inter illos debet, eum, qui daturus erit signum, primas duas faces simul sublaturum, et exspectaturum, donec alter ex adverso suas tollat. Id autem eapropter facient, ut ex ejusmodi facum elevatione liquido constet inter ipsos, animum advertere utrumque. Tum autem, prioribus demissis facibus, de cetero jam ad significandum a parte læva primo faces attollet, notum faciens, *quænam tabella sit adspicienda.* Nam si in primam oculi fuerint conjiciendi, unam elevabit: duas, si in secundam; et ita de ceteris. Secundas deinde faces a dextra tollet in altum, pari ratione docens, *quota litera e tabella* designata sit ei scribenda, qui datum signum excipit.

XLVI. Quando, hisce ita communi consensu firmatis, ad obeundum hoc ministerium in suas speculas ambo concesserint; *dioptram* habere illos oportet, duabus sistulis instructam, quarum altera dextram partem, altera sinistram ejus, qui per faces est responsurus, valeat dignoscere. Juxta dioptram dictæ tabellæ debent adfigi rectæ. Præterea vero dextrum sinistrumque locum lorica præcingere oportet, decem pedes lata, alta ad humanæ staturæ modum, ea fine, ut

μὲν [q] παρὰ ταῦτα, [r] τὴν φάσιν ἀκριβῆ ποιεῖν, καθαιρου- A. U. 546.
4 μένους δὲ τὴν κρύψιν. Τούτων δ' ἑτοιμασθέντων παρ' Ratio a
ἀμφοτέροις, ὅταν βούλῃ δηλῶσαι, λόγου χάριν, διότι Polybio correcta.
τῶν στρατιωτῶν τινες εἰς ἑκατὸν ἀποκεχωρήκασι πρὸς
τοὺς ὑπεναντίους· πρῶτον δεῖ διαλέξαι τῶν λέξεων, ὅσαι
δι' ἐλαχίστων γραμμάτων δύνανται ταὐτὸ δηλοῦν. οἷον,
5 ἀντὶ τοῦ προειρημένου· Κρῆτες ἑκατὸν ἀφ' ἡμῶν ηὐτο-
μόλησαν. νῦν γὰρ τὰ μὲν γράμματά ἐστιν ἐλάττω
6 τῶν ἡμίσεων, διασαφεῖται δὲ ταὐτόν. τούτου δὲ γρα-
φέντος εἰς πινάκιον, οὕτω δηλωθήσεται τοῖς πυρσοῖς.
7 Πρῶτον δ' ἐστὶ γράμμα τὸ κάππα· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν
τῇ δευτέρᾳ μερίδι καὶ τῷ δευτέρῳ πλατείῳ. δεήσει δὲ
καὶ πυρσοὺς ἐκ τῶν εὐωνύμων δύο αἴρειν, ὥστε τὸν ἀπο-
δεχόμενον γινώσκειν, ὅτι δεῖ τὸ δεύτερον πλατεῖον ἐπι-
8 σκοπεῖν. εἶτ' ἐκ τῶν δεξιῶν αἴρειν πέντε, διασαφῶν ὅτι
κάππα· τοῦτο γὰρ πέμπτον ἐστὶ τῆς δευτέρας μερίδος,
ὃ δεήσει γράφειν εἰς τὸ πινάκιον τὸν ἀποδεχόμενον τοὺς
9 πυρσούς. εἶτα [s] τέσσαρας ἐκ τῶν εὐωνύμων· τὸ ῥῶ γὰρ
τῆς τετάρτης ἐστὶ μερίδος. εἶτα δύο πάλιν ἐκ τῶν
δεξιῶν· δεύτερον γάρ ἐστι τῆς τετάρτης. ἐξ οὗ τὸ ῥῶ
γράφει ὁ δεχόμενος τοὺς πυρσούς. καὶ τὰ λοιπὰ τὸν

[q] περὶ ταῦτα Herv. cum MStis, quod in παρὰ ταῦτα mutavit Casaub.
[r] Sic libri nostri omnes. τὴν φαῦσιν Casaub. cum Ursino.
[s] Verba τέσσαρας ἐκ τῶν εὐωνύμων, cum abessent a libris, ex Ursini conjectura adjecit Casaub.

faces supra hanc loricam elatæ clare lucentes signum indubitatum exhibeant, demissæ penitus occulantur. Posteaquam ab utroque hæc cuncta rite fuerint curata, ubi indicare aliquid volueris; puta, *auxiliarium nonnulli, circiter centum, ad hostes transitionem fecerunt;* voces primo ejusmodi sunt eligendæ, quæ literis quam paucissimis hoc ipsum queant significare. Veluti, pro eo, quod modo dicebamus, *Kretes centum a nobis defecere:* nunc enim literarum dimidio minor est numerus, et res tamen eadem significatur. Hoc igitur descriptum prius in pittacio, per incensas faces ita deinde indicabitur. Litera prima est *K*. Hæc in secunda parte et tabella secunda locum habet: duæ itaque faces a læva parte erunt tollendæ in altum, ut cognoscat qui signum excipit, secundam tabellam sibi esse inspiciendam. Secundum hæc a dextris quinque faces attollendæ, ad designandam literam *K:* ea enim quinta est in secunda tabella. Literam igitur *K* in pittacio sibi adnotabit is, qui faces observat. Quatuor deinde faces a sinistra parte attollentur, quia *R* litera in quarta invenitur tabella: dein rursus a dextris duas faces tollet, quia *R* in quarta secundum locum obtinet. Igitur qui signa excipit, *R* in pittacio scribet. Eadem-

Ol. 142. 4. αὐτὸν τρόπον. Προδηλοῦται μὲν οὖν πᾶν τὸ προσπῖπτον 10
ὡρισμένως κατὰ ταύτην τὴν ἐπίνοιαν.

XLVII. Πολλοὶ δὲ γίγνονθ' οἱ πυρσοὶ, διὰ τὸ δεῖν
ὑπὲρ ἑκάστου γράμματος διττὰς ποιεῖσθαι τὰς πυρ-
σείας. οὐ μὴν, ἀλλ' ἐάν τις εὐτρεπῆ ποιήσῃ τὰ πρὸς τὸ 2
Usus magister optimus.
πρᾶγμα, [t]δύναται γίγνεσθαι τὸ δέον. [u]Καθ' ἑκατέραν 3
δὲ τὴν ἐπίνοιαν προμελετᾷν δεῖ τοὺς χειρίζοντας, ἵνα,
τῆς χρείας γιγνομένης, ἀδιαπτώτως δύνωνται διασαφεῖν
ἀλλήλοις. Πηλίκην δὲ συμβαίνει φαίνεσθαι τὴν δια- 4
φορὰν ἐπὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, [x]πρώτων [y]λεγομένων,
καὶ πάλιν κατὰ συνήθειαν γιγνομένων, ἐκ πολλῶν
εὐχερὲς τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν. Πολλὰ γὰρ οὐ 5
μόνον τῶν δυσχερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδυνάτων εἶναι
δοκούντων κατὰ τὰς ἀρχὰς, μετὰ ταῦτα χρόνου καὶ
συνηθείας τυχόντα, ῥᾷστα πάντων ἐπιτελεῖται. τοῦ δὲ 6
τοιούτου λόγου παραδείγματα μὲν πολλὰ καὶ ἕτερα
In legendo miram vim habet usus.
πρὸς πίστιν, ἐναργέστατον δὲ τὸ γενόμενον ἐπὶ τῆς
ἀναγνώσεως. ἐπὶ γὰρ ἐκείνης, εἴ τις παραστησάμενος 7
ἄνθρωπον, ἄπειρον μὲν καὶ ἀσυνήθη γραμματικῆς,
τἄλλα δ' ἀγχίνουν, [z]ἔπειτα παιδάριον ἕξιν ἔχον παρα-
στήσας, καὶ δοὺς βιβλίον, κελεύοι λέγειν τὰ γεγραμ-
μένα· δῆλον, ὡς οὐκ ἂν δύναιτο πιστεῦσαι, διότι δεῖ 8

[t] δύναται γὰρ γίγνεσθαι Herv. cum MStis. [u] Καθ' ἑτέραν iidem. Utrumque correxit Casaub. [x] πρώτων recepi Aug. Urs. Regii, Vesont. [y] γενομένων scripsisse Polybium puto. [z] κἄπειτα MS. Gronov.

que ratio in ceteris literis. Hoc ergo invento omnia certo et definite indicantur, quæ inciderint.

XLVII. Sunt vero plures hic faces, quia singulæ literæ bis sublatis facibus sunt designandæ. Potest tamen rite et ex usu res confici, modo aliquis operam dederit, ut omnia, quæ necessario desiderantur, probe sint parata. Qui vero negotium hoc administraturi sunt, utra ratione utantur, eos oportet diu *exercitatos* accedere; ut, cum res postulaverit, dare sibi invicem signa nullo errore interveniente queant. Quid enim et quantum sit discriminis in rebus iisdem, quando primum in medium adferuntur, et quando homines illis sunt usu adsuefacti, multis documentis intelliget qui scire cupit. Sæpe enim *ea, quæ initio non difficilia tantum esse, verum omnino fieri non posse videbantur, mox, ut accessit tempus et usus, facillima omnium evadunt.* Cujus rei cum alia multa exempla fidei faciendæ caussa possunt adferri, evidentissimum tamen est, quod in *legendo* fieri videmus. Nam ad hanc quod adtinet, si quis præsente viro alioqui sollerti, sed qui grammaticæ plane sit rudis et insolens, puerulum sistat coram ipso, ejus artis peritiam habentem, et tradito libro legere illum, quæ scripta sunt, jubeat: perspicuum est, vix illum iri addu-

πρῶτον [a]τὰς ὄψεις ἐπὶ τὰ σχήματα ἑνὸς ἑκάστου τῶν A. U. 546.
γραμμάτων ἐπιστῆσαι τὸν ἀναγινώσκοντα, δεύτερον ἐπὶ
τὰς δυνάμεις, τρίτον ἐπὶ τὰς πρὸς ἄλληλα συμπλοκάς·
9 ὧν ἕκαστον ποσοῦ χρόνου τινὸς δεῖται. διόπερ ὅταν
ἀνεπιστάτως θεωρῇ τὸ παιδάριον ὑπὸ τὴν ἀναπνοὴν ἑπτὰ
καὶ πέντε στίχους συνεῖρον, οὐκ ἂν εὐχερῶς δύναιτο
πιστεῦσαι, διότι πρότερον οὗτος οὐκ ἀνέγνωκε τὸ βι-
10 βλίον· εἰ δὲ καὶ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ τὰς διαιρέσεις, ἔτι
δὲ δασύτητας καὶ ψιλότητας δύναιτο συσσώζειν, οὐδὲ
11 τελέως. Διόπερ οὐκ ἀποστατέον οὐδενὸς τῶν χρησίμων Usu pulcra omnia consequi licet.
διὰ τὰς προφαινομένας δυσχερείας· προσακτέον δὲ τὴν
ἕξιν, ᾗ πάντα τὰ καλὰ γίγνεται θηρατὰ τοῖς ἀνθρώ-
ποις, ἄλλως τε καὶ περὶ τῶν τοιούτων, ἐν οἷς πολλάκις
12 κεῖται τὸ συνέχον τῆς σωτηρίας. Ταῦτα μὲν οὖν κατὰ
τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπαγγελίαν προήχθημεν εἰπεῖν. ἔφαμεν
γὰρ, πάντα τὰ θεωρήματα καθ' ἡμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον
εἰληφέναι τὰς προκοπὰς, ὥστε τῶν πλείστων τρόπον τινὰ
13 μεθοδικὰς εἶναι τὰς ἐπιστήμας. διὸ καὶ τοῦτο γίγνεται
τῆς δεόντως ἱστορίας συντεταγμένης ὠφελιμώτατον.

[a] Sic Casaub. ex ingenio edidit, nullo suffragante MSto. ἐπὶ τὰς ὄψεις τὰς ἑνὸς ἑκάστου. ed. 1. Aug. Reg. Fr. G. Vesont.

ctum, ut credat, puerum, qui legit, literarum unicuique intendere animum, deinde earum potestatibus, tertio loco conjunctioni unius cum altera; quarum operationum unaquæque certum temporis modum desiderat. Idcirco, videns iste, puerulum sine ulla cogitandi mora uno spiritu septem aut quinque versus continuare, non facile persuaderi sibi patietur, puerum non ante eum librum legisse. Quod si vero pronunciationem gestu etiam adjuvare, tum et distinctionum et spirituum qua asperorum qua lenium rationes observare puer poterit; prorsus id illi viro numquam persuadebitur. Quamobrem propter difficultates, quæ prima fronte adparent, utili re nulla est abstinendum: sed danda opera, ut *assidua meditatione* in habitum res vertat; qua ratione *pulcra omnia mortalibus sunt parabilia.* Idque præsertim in hujusmodi rebus est conandum, quæ persæpe vel præcipuæ salutis sunt caussæ. Hæc igitur nos dicere hoc loco juvit, memores ejus, quod antea promiseramus. Dixeramus enim, *omnes disciplinas nostra ætate tantum cepisse incrementum, ut plerarumque illarum præcepta certa quadam via ac ratione tradantur.* Quare et hac ex parte maximam utilitatem habet Historia legitime conscripta.

Ol. 142. 4.

VIII.

RES ASIÆ.

(I.) *Catarracta Oxi amnis.*

* * *

Aspasiacæ Nomades. XLVIII. ΟΙ δ' [a]Ἀσπασιάκαι [b]Νομάδες κατοικοῦσι
μὲν ἀνὰ μέσον Ὤξου καὶ Ταναΐδος, ὧν ὁ μὲν εἰς τὴν
Ὑρκανίαν ἐμβάλλει θάλατταν, ὁ δὲ Τάναϊς ἐξίησιν εἰς
τὴν Μαιῶτιν λίμνην· εἰσὶ δ' ἑκάτεροι κατὰ τὸ μέγεθος
πλωτοί. Καὶ δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι, πῶς οἱ Νομάδες, 2
περαιούμενοι τὸν Ὦξον, εἰς τὴν Ὑρκανίαν ἔρχονται
πεζοὶ μετὰ τῶν ἵππων. Εἰσὶ δὲ δύο λόγοι περὶ τούτου 3
τοῦ πράγματος, ὁ μὲν ἐπιεικὴς, ὁ δ' ἕτερος παράδοξος,
Oxus fluvius. οὐ μὴν ἀδύνατος. Ὁ γὰρ Ὦξος ἔχει μὲν ἐκ τοῦ 4
Καυκάσου τὰς πηγάς· ἐπὶ πολὺ δ' αὐξηθεὶς ἐν τῇ
Βακτριανῇ, συῤῥεόντων εἰς αὐτὸν ὑδάτων, φέρεται διὰ
πεδιάδος χώρας, πολλῷ καὶ θολερῷ ῥεύματι. παρα- 5
γενόμενος δ' εἰς τὴν ἔρημον ἐπὶ [c]τινας πέτρας ἀποῤ-
ῥῶγας, ἐξωθεῖ τὸ ῥεῦμα τῇ βίᾳ, διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν
καταφορὰν τῶν ὑπερκειμένων τόπων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε
Cataracta. τῆς πέτρας ἐν τοῖς κάτω μέρεσι πλεῖον ἢ στάδιον ἀφάλ-
λεσθαι τὴν καταφορὰν αὐτοῦ. διὰ δὴ τούτου τοῦ τόπου 6

[a] Ἀσπασίαι habent h. l. libri omnes et Herv. [b] Vocabulum Νομάδες ignorant codices Polybiani et deletum malim; ex Stephano cum Ursino adjecit Casaub. [c] τινας καὶ πέτρας Herv. cum omnibus codd. Forsan fuerat τινας λευκοπέτρας.

VIII.

(I.) *Excerptor. Antiquor. Cap.* 45.

* * *

XLVIII. *ASPASIACARUM Nomadum* gens sedes habet inter *Oxum* et *Tanaim*, quorum amnium alter in mare Hyrcanium se exonerat, Tanais in Mæotim paludem ingreditur: et sunt ambo ejus magnitudinis, ut navium sint patientes. Atque hic admiratione digna res occurrit, *qua Nomades ratione, Oxum flumen trajicientes, pedibus cum equis suis in Hyrcaniam veniant.* Ejus rei duplex adferri solet ratio: quarum altera nihil, quod mireris, continet; altera est miraculosa, non tamen ejusmodi, quæ fieri nequeat. Nam *Oxus fluvius*, e monte Caucaso fontium origines ducens, in Bactriana, multis in eum aquis influentibus, vehementer auctus, per plana camporum ingenti ac turbido fertur alveo. Deinde ubi ad deserta loca venit, in abrupta quædam et confragosa delatus saxa, fluvius undas suas magna vi propter copiam et propter lapsum præcipitem ex alto, tam procul a superioribus locis ejicit, ut in inferiore solo absiliat a prædictis saxis ruens aqua longius stadio. Aiunt igitur, per hoc spatium juxta ipsam

φασὶ τοὺς [d]Ἀσπασιάκας παρ' αὐτὴν τὴν πέτραν ὑπὸ A. U. 546.
τὴν καταφορὰν τοῦ ποταμοῦ πεζεύειν μετὰ τῶν ἵππων
7 εἰς τὴν Ὑρκανίαν. Ὁ δ' ἕτερος λόγος ἐπιεικεστέραν
ἔχει τοῦ πρόσθεν τὴν ἀπόφασιν. τοῦ γὰρ ὑποκειμένου Flumen
τόπου μεγάλους ἔχοντος πλαταμῶνας, εἰς οὓς καταρ- terram
ῥάττει, τούτους φασὶ τῇ βίᾳ τοῦ ῥεύματος ἐκκοιλαί- subit.
νοντα καὶ διαῤῥηγνῦντα κατὰ βάθος, ὑπὸ γῆν φέρεσθαι
8 τόπον οὐ πολὺν, εἶτ' ἀναφαίνεσθαι πάλιν. τοὺς δὲ βαρ-
βάρους διὰ τὴν ἐμπειρίαν κατὰ τὸν διαλείποντα τόπον
ποιεῖσθαι τὴν δίοδον ἐπὶ τῶν ἵππων εἰς τὴν Ὑρκανίαν.

(II.) *Antiochus vincit Euthydemum rebellem.*

* * *

XLIX. Γενομένης δὲ τῆς προσαγγελίας, διότι συμ-
βαίνει, τὸν μὲν Εὐθύδημον μετὰ τῆς δυνάμεως εἶναι
περὶ [e]Ταπουρίαν, μυρίους δ' ἱππεῖς προκαθίζεσθαι [f]φυ- Tapyria.
λάττοντας τὰς περὶ τὸν Ἄριον ποταμὸν διαβάσεις· Arius amnis.
ἔκρινε, τὴν πολιορκίαν ἀπογνοὺς, ἔχεσθαι τῶν προκει-
2 μένων. ἀπέχοντος δὲ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμερῶν ὁδόν·
ἐπὶ μὲν ἡμέρας δύο σύμμετρον ἐποιήσατο τὴν πορείαν,
τῇ δὲ τρίτῃ μετὰ τὸ δειπνῆσαι [g]τοῖς μὲν ἄλλοις ἅμα
3 τῷ φωτὶ ποιεῖσθαι παρήγγειλε τὴν ἀναζυγήν· αὐτὸς δ'

[d] Ἀπασιάκας, ut est apud Steph. Byz. [e] Ταπουρίαν ex Reiskii emendatione. Vulgo Ταγουρίαν. [f] φυλάττοντας τὰς περὶ τ. Ἄ. π. διαβάσεις. Sic cum Reiskio correxi. φυλάττοντας. περὶ τὸν Ἄριον ποταμὸν διαβὰς ἔκρινε Herv. cum MStis cunctis. Casaubonus ex ingenio edidit φυλάττοντα (puto φυλάττοντας voluit, quod restitutum est in edit. Gron. et Lips.) τὰ περὶ τ. Ἄ. π. et retinuit διαβὰς. [g] μὲν, quod abest vulgo, adjeci cum eodem Reiskio.

rupem sub aquæ præcipitantis alveo pedestri itinere *Aspasiacas* cum suis equis in Hyrcaniam transire. Ratio altera expositionem veri magis similem habet. Solum illud, in quod e cataractis Oxus cadit, vasta loca saxis obsita aiunt habere, quas impetus atque vis præcipitantis aquæ cavat: deinde, ubi dirupta terra profundum sibi foramen aperuit, subter terram ferri amnem, ac mox, spatio confecto non ita magno, rursum emergere et in conspectum venire. Barbaros igitur, qui locorum naturam probe teneant, qua intermittit fluvius, equis vectos in Hyrcaniam iter facere.

(II.) *Excerptor. Antiquor. Cap.* 46.

* * *

XLIX. Rex *Antiochus*, cognito per nuncios, *Euthydemum* cum exercitu circa *Tapuriam* esse, equitum vero decem millia ad tutandam *Arii amnis* ripam regioni præsidere, damnata expugnationis spe, fluvium trajicere, et pergere in hostem decrevit. Tridui tunc iter a flumine aberat Antiochus, qui ubi per biduum moderato gradu agmen duxisset, tertio die, a cœna dato ceteris præcepto, ut, simul lux

Ol. 142. 4. ἀναλαβὼν τοὺς ἱππέας καὶ τοὺς εὐζώνους, ἅμα δὲ
πελταστὰς μυρίους, προῆγε νυκτὸς, πορείᾳ χρώμενος
ἐνεργῷ. τοὺς γὰρ ἱππεῖς ἐπυνθάνετο τῶν ὑπεναντίων 4
τὰς μὲν ἡμέρας ἐφεδρεύειν παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποτα-
μοῦ, τὰς δὲ νύκτας ὑποχωρεῖν πρός τινα πόλιν, οὐκ
ἔλαττον εἴκοσι σταδίων [h]διέχουσαν. διανύσας δὲ νύκτωρ 5
τὴν καταλειπομένην ὁδὸν, ἅτε τῶν πεδίων ἱππασίμων
ὑπαρχόντων· ἔφθασε περαιώσας τὸν ποταμὸν ἅμα τῷ
Pugna Antiochi ad Arium fluv. φωτὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς μεθ' ἑαυτοῦ δυνάμεως. Οἱ 6
δὲ τῶν Βακτριανῶν ἱππεῖς, σημηνάντων αὐτοῖς τῶν σκο-
πῶν τὸ γεγονὸς, ἐξεβοήθουν, καὶ κατὰ πορείαν συνέ-
μισγον τοῖς ὑπεναντίοις. Ὁ δὲ βασιλεὺς, θεωρῶν, ὅτι 7
δεῖ δέξασθαι τὴν πρώτην ἐπιφορὰν τῶν πολεμίων, παρα-
καλέσας τοὺς περὶ αὐτὸν εἰθισμένους κινδυνεύειν τῶν
ἱππέων δισχιλίους, τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγειλε κατὰ
[i]σημαίας καὶ κατ' οὐλαμοὺς αὐτοὺς [k]παρεμβαλεῖν, καὶ
λαμβάνειν [l]ἑκάστους τὰς εἰθισμένας τάξεις· αὐτὸς δὲ, 8
μετὰ τῶν προειρημένων ἱππέων ἀπαντήσας, συνέβαλλε
Antiochi virtus. τοῖς πρώτοις ἐπιφερομένοις τῶν [m]Βάκτρων. Δοκεῖ δὲ 9
κατὰ τοῦτον τὸν κίνδυνον Ἀντίοχος ἀγωνίσασθαι δια-
πρεπέστατα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. πολλοὶ μὲν οὖν ἀμφο- 10
τέρων διεφθάρησαν· ἐπεκράτησαν δὲ τῆς πρώτης ἱππαρ-
χίας οἱ μετὰ τοῦ βασιλέως. τῆς δὲ δευτέρας καὶ τρίτης

h Verbum διέχουσαν ex conject. adjeci. i σημείας Herv. cum MStis, ut solent. k παρεμβάλλειν Casaub. l ἑκάστους correxit Casaub. ἑκάστου dabat Herv. cum MSS. m Sic Herv. cum MStis. Βακτρίων Casaub.

esset orta, castra moverent, ipse cum equitibus, peditibusque expeditis, et cetratorum decem millibus noctu profectus, citato itinere usus est. Sciscitando namque didicerat, equitatum hostium interdiu quidem stationes in ripa fluminis habere, noctu vero ad quoddam oppidum se recipere, viginti stadia inde distans. Itaque silentio noctis confecto quod supererat itineris, (utpote per patentes campos et equitatui aptos agmen ducens,) priusquam illucesceret, majorem partem copiarum, quas secum habebat, flumen trajecerat. *Bactriani* equites per signa, quæ a speculatoribus edebantur, rem edocti, auxilii ferendi caussa properantes, in ipso itinere in hostes incidunt. Rex faciendum sibi omnino judicans, ut primum illum impetum hostium et procellam equestrem sustineret, duo equitum millia, secum pugnare solita, cohortatus, ceteris imperat, ut per signa ac turmas aciem ipsi per se ordinarent, et stationes consuetas singuli caperent: ipse cum iis, quos diximus, equitibus pergere in hostem, et cum prima acie Bactrianorum pugnam capessere. Eo certamine visus est *Antiochus* egregie præ omnibus suis rem manu gerere. Perierunt utraque ex parte multi. Qui regem comitabantur, alam equitatus hostilis primam superarunt. Secunda vero

11 ἐπιφερομένης, ἐπιέζοντο, καὶ κακῶς [n] ἀπήλλαττον. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, τῶν πλείστων ἱππέων ἐκτεταγμένων ἤδη, Παναίτωλος ἐπαγαγεῖν παραγγείλας, τὸν μὲν βασιλέα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ κινδυνεύοντας ἐδέξατο, τοὺς δὲ τῶν Βακτριανῶν ἐπιφερομένους ἀτάκτως ἐκ μεταβολῆς προτροπάδην ἠνάγκασε φυγεῖν. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, τῶν περὶ τὸν Παναίτωλον αὐτοῖς ἐπικειμένων, οὐ πρότερον ἔστησαν, ἕως οὗ συνέμιξαν τοῖς περὶ τὸν Εὐθύδημον, τοὺς πλείστους ἀπολωλεκότες αὐτῶν· οἱ δὲ τοῦ βασιλέως ἱππεῖς, πολλοὺς μὲν φονεύσαντες, πολλοὺς δὲ ζωγρείᾳ λαβόντες, ἀνεχώρουν· καὶ τότε μὲν αὐτοῦ παρὰ τὸν ποταμὸν ηὐλίσθησαν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ κινδύνῳ τὸν μὲν ἵππον συμβαίνει [o] Ἀντιόχῳ ἀποθανεῖν τραυματισθέντα, αὐτὸν δὲ πληγέντα διὰ τοῦ στόματος ἀποβαλεῖν τινας τῶν ὀδόντων, καθόλου δὲ φήμην ἐπ' ἀνδρείᾳ περιποιήσασθαι τότε μάλιστα. Γενομένης δὲ τῆς μάχης ταύτης, ὁ μὲν Εὐθύδημος καταπλαγεὶς ἀνεχώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς πόλιν [p] Ζαρίασπα τῆς Βακτριανῆς.

12, 13, 14, 15 (section numbers in margin at: "μεταβολῆς", "θύδημον", "αὐτοῦ παρὰ", "ἀνδρείᾳ")

A. U. 546.

Fugantur Bactriani.

Zariaspa oppidum.

[n] Mendose vulgo omnes h. l. ἀπηλλάττοντο. [o] Nomen Ἀντιόχῳ, quod desideratur vulgo, ex conject. adjeci. [p] Ζαριάσπα penacute Herv. cum MStis; unde Ζαριάσπαν voluit Ursinus.

mox et tertia ingruente, premi regia cohors cœpit: jamque adeo malo loco res erat, cum, maxima jam equitatus parte in aciem structa, *Panætolus* signa hostibus inferre jubens, regem et eos, qui simul periclitabantur, sustinuit, Bactrianos vero, qui non servatis ordinibus invehebantur, terga dare et effusa fuga salutem petere compulit. Et illi quidem, quum Panætolus fugientibus infestus incumberet, multis suorum desideratis, non prius loco steterunt, quam *Euthydemo* fuerunt conjuncti. Regii equites postquam multos occidissent, multos cepissent vivos, receptui cecinerunt, et nocte illa ad ripam fluminis tetenderunt. In hoc prælio accidit, ut regis equus accepto vulnere moreretur, ipse sauciatus in ore dentes quosdam amitteret, omnino vero fortitudinis famam ex ea maxime pugna sibi pareret. Secundum dimicationem hanc Euthydemus, metu perculsus, *Zariaspa*, quod est Bactrianæ oppidum, se recepit.

ΤΗΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

BELLUM HANNIBALICUM.

Ol. 143. 1.
A. U. 547.

Asdrubal, in Italiam transgressus, prœlio victus perit.

* * *

Asdrubal intrat Italiam.

ΑΛΛΑ πολὺ ῥᾳδιεστέραν καὶ συντομωτέραν συνέβη γενέσθαι τὴν Ἀσδρούβου παρουσίαν εἰς Ἰταλίαν[a].

* * *

Ejusdem pugna cum Livio et Nerone Coss.

2 Ἀσδρούβᾳ δὲ τούτων μὲν ἤρεσκεν οὐδέν. τῶν δὲ
πραγμάτων οὐκέτι δόντων ἀναστροφὴν, διὰ τὸ θεωρεῖν
τοὺς πολεμίους ἐκτεταγμένους καὶ προάγοντας, ἠναγ-
κάζετο παρατάττειν τοὺς Ἴβηρας καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ
3 γεγονότας Γαλάτας. προθέμενος δὲ τὰ θηρία τὸν ἀριθ-
μὸν ὄντα δέκα, καὶ τὸ βάθος αὐξήσας τῶν τάξεων, καὶ
ποιήσας ἐν βραχεῖ χώρῳ τὴν ὅλην δύναμιν, πρὸς δὲ

[a] Primum versum ex Suida adscivi.

I.

Excerptor. Antiquor. ex Lib. XI. *Cap.* 1—3.

* * *

MULTO autem celerior et expeditior fuit *Asdrubalis in Italiam adventus.*

* * *

Asdrubali nihil quidem horum placebat. Sed quum res ipsæ nullum ei amplius ad deliberandum tempus concederent, quod eductos jam in aciem hostes instructosque videret; coactus est, Hispanos et quos secum habebat Gallos ad dimicandum ordinare. Elephantos, qui numero decem erant, ante signa collocavit, aciem profundiorem quam porrectiorem instituit, eaque in modico loci spatio rite ordinata,

Ol. 143. 1. Asdrubalis pugna cum Livio et Nerone Coss.

τούτοις μέσον [b]αὐτὸν θεὶς τῆς παρατάξεως κατὰ τὴν
τῶν θηρίων προστασίαν, ἐποιεῖτο τὴν ἔφοδον ἐπὶ τὰ λαιὰ
τῶν πολεμίων· προδιειληφὼς, ὅτι δεῖ κατὰ τὸν παρόντα
κίνδυνον νικᾶν ἢ θνήσκειν. Ὁ μὲν οὖν Λίβιος ἀντεπῄει 4
τοῖς πολεμίοις σοβαρῶς, καὶ συμβαλὼν ταῖς αὑτοῦ
δυνάμεσιν ἐμάχετο γενναίως. ὁ δὲ Κλαύδιος ἐπὶ τοῦ 5
δεξιοῦ κέρατος τεταγμένος, προάγειν μὲν εἰς τοὔμπρο-
σθεν καὶ [c]περικερᾶν τοὺς ὑπεναντίους οὐκ ἐδύνατο, διὰ
τὰς προκειμένας δυσχωρίας, αἷς πεπιστευκὼς Ἀσδρού-
βας ἐποιήσατο τὴν ἐπὶ τὰ λαιὰ τῶν πολεμίων ἔφοδον.
ἀπόρως δὲ διακείμενος ἐπὶ τῷ μηδὲν πράττειν, ὑπ' αὐτοῦ 6
τοῦ συμβαίνοντος ἔμαθεν, ὃ δέον ἦν πράττειν. διὸ καὶ 7
παραδεξάμενος ἀπὸ τῶν δεξιῶν τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας
κατὰ τὸν ὄπισθεν τόπον τῆς μάχης, καὶ τὸ λαιὸν
ὑπεράρας τῆς ἰδίας παρεμβολῆς, προσέβαλε κατὰ κέρας
τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τὰ θηρία. Καὶ μέχρι μὲν οὖν 8
τούτων ἀμφίδοξος ἦν ἡ νίκη. οἵ τε γὰρ ἄνδρες ἐφα-
μίλλως ἐκινδύνευον ἀμφότεροι, διὰ τὸ μήτε τοῖς Ῥω-
μαίοις ἐλπίδα καταλείπεσθαι σωτηρίας εἰ σφαλεῖεν,
μήτε τοῖς Ἴβηρσι καὶ Καρχηδονίοις. τά τε θηρία κοινὴν
ἀμφοῖν παρείχοντο τὴν χρείαν ἐν τῇ μάχῃ· μέσα γὰρ 9
ἀπειλημμένα καὶ συνακοντιζόμενα διετάρασσε καὶ τὰς

Vincitur Asdrubal.

τῶν Ῥωμαίων καὶ τὰς τῶν Ἰβήρων τάξεις. Ἅμα δὲ 10
τῷ τοὺς περὶ τὸν Κλαύδιον προσπεσεῖν κατ' οὐρὰν τοῖς

[b] αὐτὸν Casaub. invitis MStis, ut sæpe alias. [c] ὑπερκερᾶν Casaub. cum Ursino, invitis libris.

mediam ipse frontem curans, qua parte oppositæ erant bestiæ, lævum Romanorum cornu adgredi instituit; eo prælio aut vincere aut mori constitutum apud se habens. *Livius* contra superbo incessu pergere in hostem, et cum suo exercitu pugnam capessens, forti animo rem gerere. *Claudius*, qui in dextro cornu stabat, neque promovere gradum, neque Pœnos circumdare poterat, obstante ejus conatibus locorum difficultate, qua Asdrubal refretus impetum in lævum Romanorum cornu fecerat. His anxio curis Claudio, et inopi consilii, quod maneret otiosus, ipse rerum eventus, quid opus esset facto, suggessit. Sumtis e dextra cornu suis militibus, qui in extrema acie stabant circumductisque circum lævum Romana aciei, a latere aggressus est Pœnos qui ex elephantis pugnabant. Et hactenus quidem anceps victoria erat: etenim utrimque viri ex æquo periclitabantur; quum neque Romanis, si vincerentur, neque Hispanis aut Carthaginiensibus spes salutis ulla superesset: et bestiæ communis pars prælii erant; inter dimicantes namque acies interceptæ atque telis confossa, et Romanorum et Hispanorum ordines ex æquo conturbabant. Simul vero ac *Claudius* in Pœnorum aciem postremam incumbere cœpit, aliis a fronte,

πολεμίοις, ἄνισος ἦν ἡ μάχη, τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον, A. U. 547.
11 τῶν δὲ κατὰ νώτου τοῖς Ἴβηρσι προσκειμένων. ἐξ οὗ
καὶ συνέβη, τοὺς πλείστους τῶν Ἰβήρων ἐν αὐτῷ τῷ τῆς
12 μάχης καιρῷ κατακοπῆναι. τῶν δὲ θηρίων τὰ μὲν ἓξ
ἅμα τοῖς ἀνδράσιν ἔπεσε, τὰ δὲ τέσσαρα, διωσάμενα
τὰς τάξεις, ὕστερον ἑάλω μεμονωμένα καὶ ψιλὰ τῶν
Ἰνδῶν.

Mors et laus Asdrubalis.

II. Ἀσδρούβας δὲ, [d]καὶ τὸν πρὸ τούτου χρόνον καὶ
κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν ἀνὴρ ἀγαθὸς γενόμενος, ἐν
χειρῶν νόμῳ κατέστρεψε τὸν βίον. [e]ὃν οὐκ ἄξιον ἀνεπι-
2 σήμαντον παραλιπεῖν. Ὅτι μὲν ἀδελφὸς ἦν Ἀννίβου
κατὰ φύσιν, καὶ διότι, χωριζόμενος εἰς τὴν Ἰταλίαν,
τούτῳ τὰς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράξεις ἐνεχείρισε, ταῦτα
3 μὲν οὖν ἡμῖν [f]πρότερον δεδήλωται. παραπλησίως δὲ καὶ
διότι πολλοῖς μὲν χρησάμενος ἀγῶσι πρὸς Ῥωμαίους,
πολλαῖς δὲ καὶ ποικίλαις περιστάσεσι παλαίσας [g]διὰ
τοὺς ἐπαποστελλομένους ἐκ Καρχηδόνος εἰς Ἰβηρίαν
στρατηγοὺς, ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις καιροῖς ἀξίως μὲν
τοῦ πατρὸς Βάρκα, καλῶς δὲ καὶ γενναίως τὰς περιπε-
τείας καὶ τὰς ἐλαττώσεις διετέλει φέρων· καὶ ταῦτα
4 διὰ τῶν πρὸ τοῦ συντάξεων δεδηλώκαμεν. περὶ δὲ τῶν
τελευταίων ἀγώνων νῦν ἐροῦμεν, καθὸ μάλιστα πέφηνεν

Laus Asdrubalis.

[d] Sic cum Reiskio correxi. Vulgo omnes κατὰ τὸν πρὸ. [e] ὃν ignorant MSti: ex conj. adjecit Casaub. [f] Eidem Casaubono debentur verba πρότερον δεδήλωται quæ desiderantur apud Herv. et in scriptis codd. Ad χωριζόμενος autem utique cum Reiskio adjectum ἐκεῖνος malim. [g] διὰ τὸ τοὺς ἐπαποστ. dat Herv. cum MStis. Et ἐπαποστειλαμένους Reg. E.

aliis a tergo Hispanos prementibus, non amplius æqualis pugna fuit. Quo factum, ut pars Hispanorum multo maxima in ipso certamine perimeretur. Belluarum sex cum ipsis viris ceciderunt: quatuor, quæ ordines perruperant, postea sunt captæ, sed solæ atque Indis suis nudatæ.

II. *Asdrubal* et semper ante eum diem, et eo maxime tempore, quod ultimum ei fuit, virum se præbuit, et in ipso conflictu vitam finivit. Quem virum ut silentio prætermittamus indictum, haudquaquam fuerit æquum. Et fuisse quidem illum natura Hannibalis fratrem, eique Hannibalem, cum in Italiam proficisceretur, belli in Hispania gerendi curam mandasse, antea ostendimus. Pariterque superioribus libris declaravimus, quas ipse pugnas cum Romanis pugnaverit, quam multas, quam varias rerum difficultates habuerit eluctandas propter duces, qui subinde in Hispaniam Carthagine mittebantur: postremo quum tot tantasque fortunæ vices experiretur, quam semper patre Barca dignum se filium præbuerit, et forti ac generoso animo omnes casus adversaque omnia tulerit. Nunc de novissimis ejus certaminibus dicemus, propter quæ vel maxime dignum judicavimus,

Ol. 143. 1. Laus Asdrubalis.

ἡμῖν ἄξιος ἐπιστάσεως εἶναι καὶ ζήλου. Τοὺς γὰρ 5
πλείστους ἰδεῖν ἐστι τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν βασιλέων,
ἐπειδὰν συνιστῶνται τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνας, τὰ
μὲν ἐκ τῶν κατορθωμάτων ἔνδοξα καὶ λυσιτελῆ συνεχῶς
λαμβάνοντας ὑπὸ τὴν ὄψιν, καὶ πολλάκις ἐφιστάνοντας
καὶ διαλογιζομένους, πῶς ἑκάστοις χρήσονται, [h]κατὰ
λόγον σφίσι χωρησάντων τῶν πραγμάτων· τὰ δ' ἐκ τῶν 6
ἀποπτωμάτων οὐκέτι πρὸ ὀφθαλμῶν τιθεμένους, οὐδ'
ἐν νῷ λαμβάνοντας, πῇ καὶ τί πρακτέον ἑκάστοις ἐστὶ
κατὰ τὰς περιπετείας. καίτοι τὸ μὲν ἕτοιμόν ἐστι, τὸ
δὲ πολλῆς δεῖται προνοίας. Τοιγαροῦν οἱ πλεῖστοι διὰ 7
τὴν αὐτῶν [i]ἀγεννίαν καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀβουλίαν [k]αἰ-
σχρὰς μὲν ἐποίησαν τὰς ἥττας, εὐγενῶς πολλάκις ἠγω-
νισμένων τῶν στρατιωτῶν, κατῄσχυναν δὲ [l]τὰς πρὸ
τούτου πράξεις, ἐπονείδιστον δέ σφισι τὸν καταλειπό-
μενον ἐποίησαν βίον. Διότι δὲ πολλοὶ τῶν ἡγουμένων 8
περὶ τοῦτο τὸ μέρος σφάλλονται, καὶ διότι μεγίστην ἐν
τούτοις ἔχει διαφορὰν ἀνὴρ ἀνδρὸς, εὐχερὲς τῷ βου-
λομένῳ καταμαθεῖν· πολλὰ γὰρ ὑποδείγματα τῶν
τοιούτων πεποίηκεν ὁ προγεγονὼς χρόνος. Ἀσδρούβας 9
δὲ, ἕως μὲν ἦν ἐλπὶς ἐκ τῶν κατὰ λόγον τοῦ δύνασθαι

h Pro σφίσι, mendose τοῖς φησὶ dant MSti. An δὴ σφίσι debuerunt? i ἀγγιλίαν Herv. in contextu. cum MStis: sed ἀγεννίαν ora Herv. et ora cod. Med. Nescio an et Urb. ἀμέλειαν ex Ursini conject. edidit Casaub. k αἰσχρὰς restitui ex Aug. Regiis tribus, Vesont. Tubing. αἰσχρῶς edd. l τὰς πρὸ τούτου Herv. cum MStis omnibus τὰς πρὸ τοῦ Casaub.

ad quem cognoscendum et æmulandum lectoris attentionem excitaremus. Enimvero plerosque omnes imperatores aut reges videas, quoties ad universæ rei dimicationem accedunt, gloriam et commoda, quæ re bene gesta sint consecuturi, assidue sibi ob oculos ponere, sæpeque cum animo suo reputare, aut cum aliis disserere, quo pacto cuncta sint administraturi, postquam ex animi sententia res ipsis successerit: clades vero neque oculis umquam suis subjicere, neque eam cogitationem mente complecti, quomodo se gerere aliquis aut quid facere in adversis casibus debeat; quum tamen proclive sit illud prius, hoc vero magna indigeat providentia. Idcirco multi, propter suam ignaviam et hoc in genere imprudentiam, detrimenta cum sua ignominia acceperunt, etsi milites sæpe forti animo dimicarant; et cum res antea præclare gestas deturparunt, tum etiam, quidquid ipsis supererat vitæ, probrosum et ignominiosum sibi reddiderunt. Partem autem magnam ducum hoc erroris genere decipi, longeque plurimum re ista præstare virum viro, facile est cuivis intelligere: id enim exemplis quam plurimis, quæ ad hoc ævi sunt edita, liquido constat. *Asdrubal* vero, dum quidem probabilis ei spes aliqua supererat, posse aliquid se rebus ante

πράττειν ἄξιόν τι τῶν προβεβιωμένων, [m] οὐδενὸς μᾶλλον προενοεῖτο κατὰ τοὺς κινδύνους, ὡς τῆς αὐτοῦ σωτηρίας. A. U. 547. Laus Asdrubalis.
10 ἐπεὶ δὲ πάσας ἀφελομένη τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἡ τύχη συνέκλεισε πρὸς τὸν ἔσχατον καιρὸν, οὐδὲν παραλιπὼν οὔτε περὶ τὴν παρασκευὴν, οὔτε κατὰ τὸν κίνδυνον, [n] πρὸς τὸ νικᾷν, οὐχ ἧττον πρόνοιαν [o] εἶχε καὶ τοῦ, σφαλεὶς τοῖς ὅλοις, ὁμόσε χωρῆσαι τοῖς παροῦσι,
11 καὶ μηδὲν ὑπομεῖναι τῶν προβεβιωμένων ἀνάξιον. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ τῶν ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένων, ἵνα μήτε προπετῶς κινδυνεύοντες σφάλωσι τὰς τῶν πιστευσάντων ἐλπίδας, μήτε, φιλοζωοῦντες παρὰ τὸ δέον, αἰσχρὰς καὶ ἐπονειδίστους ποιῶσι τὰς αὐτῶν περιπετείας.

III. Ῥωμαῖοι δὲ, τῇ μάχῃ κατορθώσαντες, παραυτίκα μὲν τὸν χάρακα διήρπαζον τῶν ὑπεναντίων, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Κελτῶν, ἐν ταῖς [p] στιβάσι κοιμωμένους Victoria Romanorum.
2 διὰ τὴν μέθην, κατέκοπτον ἱερείων τρόπον· συνῆγον δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τῶν αἰχμαλώτων λείαν, ἀφ' ἧς εἰς τὸ
3 δημόσιον ἀνήχθη πλείω τῶν τριακοσίων ταλάντων. Ἀπέθανον δὲ τῶν μὲν Καρχηδονίων κατὰ τὴν μάχην σὺν τοῖς Κελτοῖς οὐκ ἐλάττους [q] μυρίων, τῶν δὲ Ῥωμαίων

[m] οὐδενὸς μᾶλλον . . . ὡς. Aut οὕτω pro μᾶλλον scribendum aut delendam particulam ὡς censuit Reisk. [n] τὸ πρὸς τὸ Reg. E. τῶν πρὸς τὸ νικᾷν malim. [o] εἶχε. καί τοι σφαλεὶς Herv. cum libris nostris omnibus; et deinde ὅμως ἐχώρησε. Correxit Casaub. cum Ursino: sed pro καί τοι nonnisi τοῦ posuerunt; καὶ ex MStis adjeci. [p] στιβάσι correxit Casaub. στιβαῖς Herv. cum MStis. [q] Si fides Livio, legendum οὐκ ἐλάττους ε' (i. e. πέντε) μυριάδων, vel πεντακισμυρίων.

gestis dignum efficere, nihil antiquius in obeundis præliis habuit, propriæ salutis conservatione. Postquam vero nudatum omni spe in posterum fortuna ad hujus postremi certaminis necessitatem adegit, etsi nihil est ab eo prætermissum, neque in adparatibus, neque in ipso conflictu, quod ad victoriam consequendam faceret, non minus tamen meditatus fuerat, si forte in universæ rei fraudem laberetur, quo pacto cum adversa fortuna ita congrederetur, ut anteactam vitam nullo facinore se indigno dehonestaret. Atque hæc eorum gratia dicta mihi sunto, qui in rebus agendis versantur; ne aut præliorum aleam temere subeuntes, eorum, qui suam salutem fidei ipsorum commiserunt, spem fallant; aut immodica vitæ conservandæ cupiditate turpitudinis atque ignominiæ notam adversæ fortunæ suæ inurant.

III. Romani, post victoriam partam, protinus castra hostium diripuerunt, multosque ibi Gallos, in toris stramineis præ temulentia jacentes, in modum victimarum jugularunt: tum vero reliquam prædam captivorum collegerunt, ex qua in ærarium talenta amplius trecenta sunt relata. Ceciderunt in pugna, Carthaginiensium et Gallorum non pauciores decem millibus: Romanorum circiter duo millia.

Ol. 43. 1. περὶ δισχιλίους. ἑάλωσαν δὲ καὶ ζωγρείᾳ τινὲς τῶν
Effusa Romanorum lætitia. ἐνδόξων Καρχηδονίων, οἱ δὲ λοιποὶ κατεφθάρησαν. Τῆς 4
δὲ φήμης ἀφικομένης εἰς τὴν Ῥώμην, τὴν μὲν ἀρχὴν
ἠπίστουν, [r]τῷ λίαν βούλεσθαι τοῦτο γενόμενον ἰδεῖν·
ἐπειδὴ δὲ καὶ πλείους ἧκον, οὐ μόνον τὸ γεγονὸς, ἀλλὰ 5
[s]καὶ τὰ κατὰ μέρος διασαφοῦντες, τότε δὴ χαρᾶς
ὑπερβαλλούσης ἦν ἡ πόλις πλήρης, καὶ πᾶν μὲν τέμενος
ἐκοσμεῖτο, πᾶς δὲ ναὸς ἔγεμε [t]πελάνων καὶ θυμάτων·
καθόλου δ' εἰς τοιαύτην εὐελπιστίαν παρεγένοντο καὶ 6
θάρσος, ὥστε πάντας τὸν Ἀννίβαν, ὃν μάλιστα πρότερον
ἐφοβήθησαν, τότε μηδ' ἐν Ἰταλίᾳ νομίζειν παρεῖναι.

II.

RES GRÆCORUM.

(I.) *Thermum rursus spoliat Philippus.*

* * *

Apollinis templum Thermi. IV. ΦΙΛΙΠΠΟΣ, πορευθεὶς ἐπὶ τὴν Τριχωνίδα λίμνην, καὶ παραγενόμενος εἰς τὸν Θέρμον, ἔνθα ἦν ἱερὸν Ἀπόλλωνος, ὅσα πρότερον [u]ἀπέλιπε τῶν ἀναθημάτων, τότε πάλιν ἅπαντα διελωβήσατο· κακῶς μὲν πρὸ τοῦ, κακῶς δὲ τότε χρώμενος τῷ θυμῷ. Τὸ γὰρ, τοῖς ἀνθρώποις 2

[r] τῷ debetur Casaubono. τὸ Herv. cum MStis, unde et διὰ τὸ poterat effici.
[s] Articulum τὰ, quo carent vulgo omnes, ex conject. adjeci cum Reiskio.
[t] παιάνων suspicatus est Toupius. [u] ἀπέλιπε ex conject. posui pro vulgato ἀπέλειπε.

Venere autem in potestatem vivi e principibus Carthaginiensium nonnulli; ceteri omnes perierunt. Hujus victoriæ fama Romam adlata, initio parum in vulgus res credita; sicut fieri amat, quoties aliquid vehementer optamus. Pluribus deinde advenientibus, qui non solum rei bene gestæ nuncium adferrent, sed etiam sigillatim cuncta declararent: tum enimvero lætitia insanum magna civitas est repleta, tum omnia delubra cernere exornari, in omnes sacras ædes liba et victimas congeri: atque uno verbo, bonam adeo spem omnes conceperunt et fiduciam, ut jam *Hannibalem, quem tantopere hactenus timuerant, ne esse quidem in Italia amplius* putarent.

II.

(I.) *Excerpt. Valesian. ex Lib. XI.*

* * *

IV. *PHILIPPUS*, ad Trichonidem paludem progressus, postquam *Thermum* advenit, quo in oppido *Apollinis templum* erat, quæcumque ex donariis prius intacta reliquerat, tunc omnia rursus disturbavit: et tunc et antea pravo animi impetu actus. Nam, ex concepto adversus homines furore ad

ὀργιζόμενον εἰς τὸ θεῖον ἀσεβεῖν, τῆς πάσης ἀλογιστίας ἐστὶ σημεῖον. A. U. 547.

* * *

3 Ἐλλόπιον, πόλις Αἰτωλίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ.

* * *

4 Φύταιον, πόλις Αἰτωλίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ.

(II.) *Legatio ad Ætolos de Pace.*

* * *

V. "Ὅτι μὲν οὔτε Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς, οὔθ' ἡ Oratio legati Rhodii.
τῶν Ῥοδίων πόλις, οὔθ' ἡ τῶν Βυζαντίων, καὶ Χίων,
καὶ Μιτυληναίων, ἐν παρέργῳ τίθενται τὰς ὑμετέρας,
ὦ ἄνδρες Αἰτωλοὶ, διαλύσεις, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων
2 ὑπολαμβάνω τοῦτ' εἶναι συμφανές. οὐ γὰρ νῦν πρῶτον,
οὐδὲ δεύτερον, ποιούμεθα πρὸς ὑμᾶς τοὺς ὑπὲρ τῆς
εἰρήνης λόγους· ἀλλ' ἐξ ὅτου τὸν πόλεμον ἀνεστήσασθε,
προσεδρεύοντες, καὶ πάντα καιρὸν θεραπεύοντες, οὐ [x] διε-
λείπομεν ὑπὲρ τούτων ποιούμενοι πρὸς ὑμᾶς μνήμην·
3 κατὰ μὲν τὸ παρὸν, τῆς ὑμετέρας καὶ Μακεδόνων
στοχαζόμενοι καταφθορᾶς· πρὸς δὲ τὸ μέλλον, καὶ
περὶ τῶν σφετέρων πατρίδων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ἑλ-
4 λήνων προνοούμενοι. Καθάπερ γὰρ [y] ἐπὶ τοῦ πυρὸς, ὅταν
ὑφάψῃ τις ἅπαξ τὴν ὕλην, οὐκέτι τὸ λοιπὸν ἐπὶ τῇ

[x] διαλείπομεν Casaub. invitis MStis.

[y] ὑπὸ τοῦ πυρὸς Herv. cum MStis.

violandos etiam Deos ferri, summæ dementiæ indicium est.

* * *

Ellopium, oppidum Ætoliæ. Polyb. XI. (*Steph. Byz.*)

* * *

Phytæum, oppidum Ætoliæ. Polyb. XI. (*Idem.*)

(II.) *Excerptorum Antiquorum Cap.* 4—6.

* * *

V. "Equidem, *viri Ætoli*, pacem vestram neque a *Ptolemæo* rege, neque a civitatibus *Rhodiorum*, *Byzantiorum*, *Chiorum*, et *Mitylenæorum* negligi, sed, ut illa fiat, curæ eis esse non levi, res ipsas palam facere autumo. Neque enim nunc primum, aut iterum, super negotio pacis vos convenimus: sed ex quo bellum vos resuscitastis, nos in hoc incumbere, omnemque occasionem captare, et mentionem hujus rei apud vos facere non destitimus: primum quidem, vestrum et Macedonum intuentes exitium, quo vos mutuo adteritis; deinde vero et nostrarum patriarum et communi omnium Græcorum saluti mature consulere cupientes. Nam quod *in igne* fieri amat, ut, postquam semel aliquis aptam ei concipiendo materiam accen-

Ol. 143. 1.
Oratio legati Rhodii.

τούτου προαιρέσει γίγνεται τὸ συμβαῖνον, ἀλλ' ᾗ ποτ'
ἂν τύχῃ λαμβάνει τὴν νομὴν, τὸ πλεῖον τοῖς ἀνέμοις
κυβερνώμενον, καὶ τῇ τῆς ὑποκειμένης [z]ὕλης διαφθορᾷ,
καὶ πολλάκις ἐπ' αὐτὸν τὸν ἐμπρήσαντα πρῶτον ὥρμησε
παραλόγως· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πόλεμος, ὑπό τινων 5
ὅταν ἅπαξ ἐκκαυθῇ, [a]ποτὲ μὲν αὐτοὺς τούτους πρώτους
ἀπόλλυσι, ποτὲ δὲ φέρεται φθείρων ἀδίκως πᾶν τὸ
[b]παραπεσόν οἱ, καινοποιούμενος καὶ προσφυσώμενος,
ὥσπερ ὑπ' ἀνέμων, ὑπὸ τῆς τῶν πλησιαζόντων ἀγνοίας.
Διόπερ, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοὶ, νομίσαντες καὶ τοὺς νησι- 6
ώτας πανδημεὶ, καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλ-
ληνας παρόντας ὑμῶν δεῖσθαι, τὸν μὲν πόλεμον [c]ἆραι,
τὴν δ' εἰρήνην ἑλέσθαι, διὰ τὸ καὶ πρὸς σφᾶς ἀνήκειν τὰ
γιγνόμενα, σωφρονήσαντες ἐντράπητε, καὶ πείσθητε τοῖς
παρακαλουμένοις. Καὶ γὰρ εἰ κατά τινα τύχην [d]ἐπο- 7
λεμεῖτε πόλεμον ἀλυσιτελῆ μὲν, ἐπειδὴ παντὶ πολέμῳ
τοῦτο παρέπεται κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔνδοξον δὲ καὶ
κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν, καὶ κατὰ τὴν τῶν ἀπο-
βαινόντων ἐπιγραφήν· ἴσως ἄν τις ὑμῖν ἔσχε συγγνώμην,

[z] διαφορᾷ suspicari licet cum Gronovio. [a] ποτὲ μὲν correxi cum Ursino et Reisk. Vulgo omnes τότε μὲν. [b] παραπεσόν οἱ, καινοπ. Sic Aug. Regii, Vesont. Tubing. nisi quod careant distinctione. παραπεσὸν ὡς καινοπ. Herv. cum Med. Hinc ἀεὶ pro ὡς voluit Ursinus: et ὡς ἀεὶ posuit Casaub. [c] ἆραι ex vestigiis scripturæ librorum restitui, in quibus (ut apud Hervag.) est ἀρετὴν τὴν δ' εἰρ. καταθέσθαι ex Ursini conj. edidit Casaub. [d] ἐπολεμεῖτε ex conject. scripsi cum Reisk. Vulgo omnes πολεμεῖτε.

derit, de cetero non amplius in ejus arbitrio rei eventus sit positus; sed, quo tulerit casus, late grassetur incendium, prout ventorum, qui in tali re plurimum valent, flatus impulerint, et subjectæ materiæ conflagratio induxerit, sæpe ut præter omnium opinionem *ipsum auctorem incendii primum flamma invadat:* sic etiam *Bellum,* ubi semel a quibusdam est accensum, ipsos interdum, qui excitarunt, primos omnium perdit; interdum vero per quidquid est obvium, immerito devastans omnia, late fertur, velut novas subinde vires adquirens, et stultitia proximorum populorum non secus ac flatu ventorum irritatum. Quamobrem, *viri Ætoti,* quasi præsens natio universa Græcorum, sive qui insulas, sive qui Asiam incolunt, vos nunc rogaret, ut bellum hoc pace velitis commutare, quoniam et ad ipsos quoque ea res pertinet, mentem meliorem induite, reveremini eos, qui vos orant, et precibus nostris exorari vos finite. Enimvero si ita vobiscum fortuna ageret, ut bellum gereretis, damnosum illud quidem vobis, (neque enim ullum fere est bellum, cui hæc non adhæreat conditio;) sed cum gloria tamen vestra conjunctum, et propter caussam, quæ illud conflasset, et propter egregium laudis titulum, qui bello confecto vos maneret; posset fortasse aliquis hancce animorum obstinationem tantam vobis con-

8 φιλοτίμως διακειμένοις. εἰ δὲ πάντων αἴσχιστον, καὶ A. U. 547.
πολλῆς ἀδοξίας πλήρη καὶ βλασφημίας· ἆρ' οὐ με- Oratio legati Rhodii.
9 γάλης προσδεῖται τὰ πράγματα ἐπιστάσεως; Ῥηθή-
σεται γὰρ τὸ δοκοῦν μετὰ παῤῥησίας· ὑμεῖς δ', ἂν εὖ
10 φρονῆτε, μεθ' ἡσυχίας ἀνέξεσθε. πολλῷ γάρ ἐστιν
ἄμεινον, ὀνειδισθέντας ἐν καιρῷ σωθῆναι μᾶλλον, ἢ
πρὸς χάριν ἀκούσαντας μετ' ὀλίγον [e] ἀπολέσθαι μὲν
αὐτοὺς, ἀπολέσαι δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας.

VI. "Λάβετε τοίνυν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν αὑτῶν
ἄγνοιαν. Φατὲ μὲν γὰρ, πολεμεῖν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων
πρὸς Φίλιππον, ἵνα σωζόμενοι μὴ ποιῶσι τούτῳ τὸ
2 προσταττόμενον· πολεμεῖτε δὲ ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ καὶ
καταφθορᾷ τῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα γὰρ αἱ συνθῆκαι
λέγουσιν ὑμῶν αἱ πρὸς Ῥωμαίους, αἳ πρότερον μὲν
ἐν τοῖς γράμμασιν ὑπῆρχον, νῦν δ' ἐν τοῖς πράγμασι
3 θεωροῦνται γιγνόμεναι. καὶ τότε μὲν αὐτὰ τὰ [f] γράμ-
ματα τὴν αἰσχύνην ὑμῖν ἐπέφερε, νῦν δὲ διὰ τῶν ἔργων
4 ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῦτο γίγνεται πᾶσι καταφανές. λοιπὸν,
ὁ μὲν Φίλιππος ὄνομα γίγνεται καὶ πρόσχημα τοῦ
πολέμου· πάσχει γὰρ οὐδὲν δεινόν· τούτῳ δὲ συμμά-
χων ὑπαρχόντων Πελοποννησίων τῶν πλείστων, Βοιωτῶν,
Εὐβοέων, Φωκέων, Λοκρῶν, Θετταλῶν, Ἠπειρωτῶν,

[e] ἀπολέσαι δὲ ab Ursino adscivit Casaub. ἀπολέσθαι Herv. cum MStis.
[f] γράμματα et ἐπέφερε correxit Casaub. πράγματα et ἐπιφέρει Herv. cum MStis.

donare. Sin est istud bellum omnium turpissimum, et quod infamia vos opplebit, et maledictis omnium objiciet; nonne etiam atque etiam diligenter, quid agatis, vobis est attendendum? Dicam enim libere, quod sentio: vos, si sapitis, orationem meam æquis animis accipietis. Præstat enim longe, *viri Ætoli*, ut opportune objurgati salutem consequamini potius, quam ut, iis nunc auditis, quæ grata vobis futura sint, postmodum et ipsi pereatis, et reliquum omne Græcum nomen in eamdem vobiscum perniciem trahatis.

VI. " Agite igitur, quanto in errore versemini, ob oculos vobis ponite. Nempe dicitis, *pro Græcis hoc cum Philippo bellum vos gerere, ut ab illius imperio ac dominatione eos liberetis:* cum his vero dictis Græciam ea lege bello premitis, ut servituti eam mancipetis, et funditus deleatis. Ita namque *fœderis vestri cum Romanis conditiones* ferunt, quæ antea quum scriptis essent comprehensæ, nunc in effectum adductæ cernuntur. Et tunc quidem vel nuda scripta magnam infamiæ notam vestro nomini inurebant: nunc rerum ipsarum argumentis vestra omnia consilia patent. Quid multa? *Philippi* nomen non jam ob aliud adsumitur, nisi ad speciem et prætextum belli: nam ipse quidem damnum accipit nullum: sed quum socios habeat majorem Peloponnesiorum partem, item Bœotos, Eubœenses, Phocenses, Locros, Thessalos, Epirotas;

Ol. 143. 1.
Oratio legati Rhodii.

[g]κατὰ τούτων πεποίησθε τὰς συνθήκας· Ἐφ' ᾧ τὰ 5
μὲν σώματα καὶ τὰ ἔπιπλα Ῥωμαίων ὑπάρχειν· τὰς
δὲ πόλεις καὶ τὴν χώραν Αἰτωλῶν. Καὶ κυριεύσαντες 6
μὲν αὐτοὶ πόλεως, οὔτ' ἂν ὑβρίζειν ὑπομείνητε τοὺς
ἐλευθέρους, οὔτ' ἐμπιμπράναι τὰς πόλεις, νομίζοντες
ὠμὸν εἶναι τὸ τοιοῦτον καὶ βαρβαρικόν· συνθήκας δὲ 7
πεποίησθε τοιαύτας, δι' ὧν ἅπαντας τοὺς ἄλλους Ἕλ-
ληνας ἐκδότους δεδώκατε τοῖς βαρβάροις εἰς τὰς αἰσχί-
στας ὕβρεις καὶ παρανομίας. Καὶ ταῦτα πρότερον 8
μὲν [h]ἠγνοεῖτο· νυνὶ δὲ διὰ τῆς Ὠρειτῶν καὶ τῶν
ταλαιπώρων Αἰγινητῶν ἅπασι [i]γεγόνατε καταφανεῖς,
τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἐπὶ τὴν ἐξώστραν ἀναβιβα-
ζούσης τὴν ὑμετέραν ἄγνοιαν. Ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ τοῦ 9
πολέμου καὶ τὰ νῦν ἤδη συμβαίνοντα τοιαῦτ' ἐστι· τὸ
δὲ τέλος, ἂν ὅλως πάντα κατὰ νοῦν ὑμῖν χωρήσῃ, ποῖόν
τι δεῖ προσδοκᾶν; Ἆρ' οὐ κακῶν ἀρχὴν μεγάλων
ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν;

VII. "[k]Ὅτι γὰρ, ἂν Ῥωμαῖοι τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλε-
μον ἀποτρίψωνται, (τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν ὀλίγῳ, συγκε-
κλεισμένου τῆς Βρεττίας εἰς πάνυ βραχεῖς τόπους
Ἀννίβου·) λοιπὸν, ὅτι πάσῃ τῇ δυνάμει τὴν ὁρμὴν ἐπὶ 2
τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους ποιήσονται, λόγῳ μὲν

[g] Post τούτων Herv. cum MStis cunctis inserit γάρ. Id si recte factum, excidisse paulo ante nonnihil necesse est. [h] ἠγνοεῖτε Herv. cum Aug. Regiis, Vesont. Tubing. Forsan. καὶ ταῦτα ποιούμενοι πρότερον μὲν ἠγνοεῖσθε. [i] γεγόνατε καταφανεῖς ex MStis restitui. γέγονε καταφανῆ Casaub. cum Ursino. [k] Ὅτι γὰρ Herv.

isti sunt, in quorum perniciem fœdus est a vobis factum. Cui fœderi hæc dicta lex est: *ut corpora et supellex eorum, qui fuerint capti, in prædam Romanis cedant, urbes atque agri sint Ætolorum.* Et qui, si oppidum aliquod in potestatem vestram redegissetis, liberos homines contumelia adficere numquam sustineretis, neque urbes ipsas incendere, quod crudelis id profecto et barbari animi esse duceretis, ejusmodi tamen fœdus probastis, per cujus conditiones ceteri omnes Græci ad omne injuriæ et fœdissimæ contumeliæ genus a vobis deduntur. Quæ vestra consilia quum nemini ante essent nota; nunc per *Oritarum* et infelicium *Æginetarum* calamitates, qui vester esset animus, patefactum est omnibus: postquam amentiam vestram, velut dedita opera, in *exostram* traduxit fortuna. Et belli quidem principium, quæque jam nunc eveniunt, sunt hujusmodi. Finem vero, si vel omnia vobis omnino ex animi sententia successerint, ecquem par est exspectare? Quis vero dubitat, futurum id Græcis magnorum principium malorum.

VII. " Etenim manifesta utique res est, *Romanos*, ubi primum, quod nunc in Italia bellum geritur, a cervicibus suis fuerint amoliti, (quod quidem brevi futurum est, coacto jam Hannibale in angulum quemdam agri Bruttii concedere;) omnibus viribus *Græciam*

Αἰτωλοῖς βοηθήσοντες κατὰ Φιλίππου, τῇ δ' ἀληθείᾳ A. U. 547.
πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησόμενοι, καὶ λίαν τοῦτ' [l]ἐστὶ Oratio legati Rhodii.
3 καταφανές. ἐάν τε καλῶς προθῶνται ποιεῖν Ῥωμαῖοι
κυριεύσαντες, ἐκείνων ἔσεσθαι καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν
ἐπιγραφήν· ἐάν τε κακῶς, τῶν αὐτῶν ὑπάρξειν καὶ τὰς
ὠφελείας ἐκ τῶν ἀπολλυμένων, καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν
4 σωζομένων. Ὑμεῖς δὲ τότε τοὺς θεοὺς ἐπικαλέσεσθε
μάρτυρας, ὅταν μήτε τῶν θεῶν βούληται, μήτε τῶν
5 ἀνθρώπων ἔτι δύνηται βοηθεῖν ὑμῖν μηδείς. Ἴσως μὲν
οὖν ἐξ ἀρχῆς ἔδει πάντα προορᾶσθαι· τοῦτο γὰρ ἦν
6 ὑμῖν πρέπον. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ [m]διαφεύγει τῶν μελ-
λόντων τὴν ἀνθρωπίνην πρόνοιαν, νῦν γε δέον ἂν εἴη, διὰ
τούτων τῶν πραγμάτων συνεωρακότας τὸ συμβαῖνον,
7 βέλτιον βουλεύεσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος. Οὐ μὴν,
ἀλλ' ἡμεῖς γε κατὰ τὸ παρὸν οὐδὲν ἀπολελοίπαμεν
τῶν ἁρμοζόντων ἢ λέγειν ἢ πράττειν τοῖς ἀληθινοῖς
φίλοις, καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος τὸ δοκοῦν μετὰ παῤῥη-
8 σίας εἰρήκαμεν· ὑμᾶς δ' ἀξιοῦμεν καὶ παρακαλοῦμεν,
μήτ' αὐτοῖς φθονῆσαι, μήτε τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, τῆς
9 ἐλευθερίας καὶ τῆς σωτηρίας." Τούτου δὲ ποιήσαντος Philippi legati.
διατροπήν τινα τοῖς πολλοῖς, ὡς ἐδόκει· μετὰ τοῦτον
εἰσῆλθον οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις, οἳ τοὺς μὲν

[l] ἐστὶ καταφ. cum Ursino correxit Casaub. εἶναι Herv. cum MStis. An εἴη debuerunt? [m] διαφεύγει pariter ex Ursini emend. adscivit Casaub. διαφεύγειν Herv. cum MStis, ut videri possit excidisse πέφυκε vel συμβαίνει.

esse invasuros, verbo quidem, *ut Ætolis contra Philippum ferant opem;* re autem vera, *ut sui juris atque ditionis universam faciant.* Qui si, Græcia omni subacta, benigne agere nobiscum voluerint, soli ex eo gratiam colligent, solis omnia beneficia ferentur accepta: sin autem in nos secius consuluerint, et eorum, qui perierint, spolia, et eorum, qui servati fuerint, dominatio penes eosdem est futura. Tum enimveio vos deûm fidem testabimini, cum neque deorum ullus voluntatem, neque hominum facultatem ferendæ vobis opis habebit. Erant igitur fortasse omnia hæc mala vobis ab initio prospicienda: id enim vos maxime decuisset. Verumtamen, quando pars magna eorum, quæ sunt futura, humanam providentiam effugiunt, nunc saltem æquum fuerit, impendentes calamitates de præsentibus conjectantes, saniora in posterum consilia inire. Quidquid sit, nos quidem in præsentia eorum omnium, quæ veris amicis dicenda erant, aut facienda, nihil omnino prætermisimus: sed, quæ videbantur nobis de futuro rerum statu, libere vobis exposuimus. Quod superest, petimus a vobis, atque adeo vos hortamur, ut neque vobis ipsis, neque reliquis Græcis libertatem et salutem invideatis." Hujusmodi oratione quum orator hic audientium multitudinem non mediocriter visus esset commovisse; post eum *Philippi*

Ol. 143. 1. κατὰ μέρος λόγους ὑπερέθεντο, δύο δ᾽ ἔφασαν ἥκειν
ἔχοντες ἐντολάς· "Αἱρουμένων μὲν τῶν Αἰτωλῶν τὴν 10
εἰρήνην, ἑτοίμως δέχεσθαι· εἰ δὲ μὴ, τοὺς θεοὺς καὶ
τοὺς πρεσβευτὰς τοὺς παρόντας ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος
ἐπιμαρτυραμένους χωρίζεσθαι, διότι τῶν μετὰ ταῦτα
συμβησομένων τοῖς Ἕλλησιν Αἰτωλοὺς, ἀλλ᾽ οὐ Φίλιπ-
πον αἴτιον, δεήσει νομίζειν."

(III.) *Philopœmen vincit Machanidam, Lacedæmoniorum tyrannum.*

* * *

Imperitia ducum Achæorum.

VIII. Τριῶν ὄντων τρόπων, καθ᾽ οὓς ἐφίενται πάντες
στρατηγίας οἱ κατὰ λόγον αὐτῇ προσιόντες· πρώτου
μὲν, διὰ τῶν ὑπομνημάτων καὶ τῆς ἐκ τούτων κατα-
σκευῆς· ἑτέρου δὲ, τοῦ μεθοδικοῦ, καὶ τῆς παρὰ τῶν 2
ἐμπείρων ἀνδρῶν παραδόσεως· τρίτου δὲ, τοῦ διὰ τῆς
ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἕξεως καὶ τριβῆς· πάντων 3
ἦσαν τούτων ἀνεννόητοι οἱ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγοὶ
ἁπλῶς.

* * *

Τοῖς γὰρ πλείστοις ὑπεγεγόνει τις ζῆλος ἐκ τῆς τῶν 4
ἄλλων ἀλαζονείας καὶ τῆς ἀκαιρίας. ἐσπούδαζον γὰρ 5
τὰς ἀκολουθίας καὶ τὰς ἐσθῆτας διαφερόντως, καί τις
ἦν περὶ τοὺς πλείστους καλλωπισμὸς, ὑπερέχων τὴν ἐκ

legati sunt ingressi, qui, pluribus verbis in præsens supersedentes, duo se mandata dixerunt adtulisse: *si pacem Ætoli probarent, ad eam accipiendam paratum esse Philippum: sin minus, discessuros se statim, ubi deos atque legatos, qui e variis Græciæ locis adessent, forent testati, omnium malorum, quæ post hæc eventura Græcis essent, Ætolos, non autem Philippum, debere censeri caussam atque auctores.*

(III.) *Ex Suida et ora Codicis Urbinatis.*

* * *

VIII. Cum *tres* sint *modi*, quibus *dignitatem Imperatoriam* appetunt illi, qui ratione et judicio ad eam gerendam accedunt: unus, per lectionem Historiarum et scientiam quam quis inde sibi comparat; alter, methodicus, sive per præcepta virorum artis illius peritorum; tertius, per ipsarum rerum experientiam et usum; horum omnium prorsus imperiti fuerunt duces *Achæorum*. (*Suidas in* Στρατηγία.)

* * *

Plerosque æmulatio quædam, propter reliquorum *fastum* et *intemperantiam*, invaserat. Nam et comitatus et exquisiti vestitus vehementer erant studiosi: et plerisque erat is corporis cultus et ornatus, qui fortunarum

6 τοῦ βίου χορηγίαν. ὅπλων δὲ οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἐποιοῦντο λόγον. A. U. 547.

* * *

7 Οἱ γὰρ πολλοὶ τὰ μὲν ἔργα τῶν εὐτυχούντων οὐδὲ πειρῶνται μιμεῖσθαι· τὰ δὲ πάρεργα ζηλοῦντες, μετὰ βλάβης ἐκθεατρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ἀκρισίαν.

* * *

IX. "Μεγάλα μὲν γὰρ, ἔφη, τὴν λαμπρότητα συμβάλλεσθαι πρὸς ἔκπληξιν τῶν ὑπεναντίων, πολλὰ δὲ συνεργεῖν τὴν ἐκ τῆς ἐπισκευῆς ἁρμογὴν τῶν ὅπλων
2 εἰς τὴν χρείαν. γίγνεσθαι δ' ἂν μάλιστα τὸ δέον, εἰ τὴν μὲν ἐπιμέλειαν, ἣν νῦν ποιοῦνται περὶ τὸν ἱματισμὸν, ταύτην ποιήσαιντο περὶ τῶν ὅπλων· τὴν δὲ πρότερον ὀλιγωρίαν [n]περὶ τῶν ὅπλων παρ' αὐτοῖς ὑπάρχουσαν,
3 ταύτην μετενέγκαιεν ἐπὶ τὰς ἐσθῆτας. οὕτω γὰρ ἅμα τούς τε κατ' ἰδίαν βίους [o]ὠφεληθήσεσθαι, καὶ τὰ κοινὰ πράγμαθ' ὁμολογουμένως αὐτοὺς δυνήσεσθαι σώ-
4 ζειν. Διόπερ, ἔφη, δεῖν τὸν εἰς ἐξοπλισίαν ἢ στρατείαν ἐκπορευόμενον, ὅτε μὲν τὰς κνημῖδας περιτίθεται, σκοπεῖν, ὅπως ἀραρυῖαι καὶ στίλβουσαι τῶν ὑποδεσμῶν καὶ
5 κρηπίδων ὑπάρχωσιν αὗται μᾶλλον· ὅταν δὲ τὴν ἀσπίδα καὶ [p]τὸν θώρακα καὶ τὸ κράνος διαλαμβάνῃ, περι-

Philopœmen cohortatur Achæos.

[n] περὶ τὴν τῶν ὅπλων dant vulgo omnes. Delevi ex conj. articulum τὴν, qui si teneri debet, supplendum erit nomen σεμνότητα aut aliud simile. Possis et suspicari ὑπὲρ τῶν ὅπλων, et simpliciter τῶν ὅπλων absque præpos. [o] Vulgo ὠφελήσεσθαι. [p] Articulum, quo carent vulgo omnes, adjeci.

facultates superaret: armorum vero ne minimam quidem rationem habebant. (*Idem in* Ζῆλος.)

* * *

Plerique *seria* quidem fortunatorum virorum facta imitari non student; sed *ludicra* eorumdem imitantes, suo damno levitatem suam omnium spectaculo exponunt. (*Ora Cod. Urbinatis; et Suidas in* Ἐκθεατρίζουσι.)

Excerpt. Antiq. ex Lib. XI. *Cap.* 7—16.

* * *

IX. Dicebat PHILOPŒMEN: *splendorem armorum ad terrorem hostibus incutiendum vim magnam habere; aptitudinem vero eorumdem ex concinnitate fabricæ, ad usum conferre mirum quantum. Rite autem omnia tum demum iri administratum, si, quam nunc in vestitu curam adhibeant, eam ad arma convertissent; quanta autem nunc sit apud ipsos armorum incuria, eam transtulissent ad vestes. Hoc namque pacto simul rei familiari suæ melius ipsos consulturos, simul reipublicæ tuendæ majorem facultatem habituros. Oportere igitur, ut is, qui vel ad decursionem vel ad expeditionem se accingit, cum ocreas inducit, videat diligenter, ut illæ magis, quam ut calceamenta et crepidæ, sint aptæ atque splendentes. Quando clypeum sumit, et loricam ac*

Ol. 142. 4. Philopœmen cohortatur Achæos.

βλέπειν, ἵνα τῆς χλαμύδος καὶ τοῦ χιτῶνος [q]καθα-
ριώτερα ταῦθ' ὑπάρχῃ καὶ πολυτελέστερα. παρ' οἷς 6
γὰρ τὰ πρὸς ἐπιφάνειαν αἱρετώτερά ἐστι τῶν πρὸς τὴν
χρείαν, παρὰ τούτοις αὐτόθεν εὐθέως προφανὲς εἶναι τὸ
συμβησόμενον ἐν τοῖς κινδύνοις. Καθόλου δ' ἠξίου δια- 7
λαμβάνειν, ὡς ὁ μὲν ἐν τοῖς ἱματίοις καλλωπισμὸς
γυναικός ἐστι, καὶ ταύτης οὐ λίαν σώφρονος· ἡ δ' ἐν
τοῖς ὅπλοις πολυτέλεια καὶ σεμνότης ἀνδρῶν ἀγαθῶν,
προαιρουμένων ἑαυτοὺς καὶ τὰς πατρίδας ἐνδόξως σώ-

Disciplinam militarem restituit.

ζειν." Πάντες δ' οἱ παρόντες οὕτως ἀπεδέξαντο τὰ 8
ῥηθέντα, καὶ τὸν νοῦν τῆς παρακλήσεως ἐθαύμασαν,
ὡς καὶ παραχρῆμα μὲν ἐκπορευόμενοι τὸ βουλευτήριον,
εὐθέως ἐνεδείκνυντο τοὺς κεκαλλωπισμένους, καὶ διακλί-
νειν ἐνίους ἠνάγκαζον τῆς ἀγορᾶς. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν 9
ταῖς ἐξοπλισίαις καὶ στρατείαις παρετήρουν σφᾶς αὐ-
τοὺς ἐν τοῖς προειρημένοις.

Philopœmenis morum simplicitas.

X. Οὕτως εἷς λόγος, εὐκαίρως ῥηθεὶς ὑπ' ἀνδρὸς
ἀξιοπίστου, πολλάκις οὐ μόνον ἀποτρέπει τῶν χειρί-
στων, ἀλλὰ καὶ παρορμᾷ πρὸς τὰ κάλλιστα τοὺς
ἀνθρώπους. ὅταν δὲ καὶ τὸν ἴδιον βίον ἀκόλουθον εἰσφέ- 2
ρηται τοῖς εἰρημένοις ὁ παρακαλῶν, ἀνάγκη λαμβάνειν
[r]τὴν πρώτην πίστιν τὴν παραίνεσιν. ὃ δὴ περὶ ἐκεῖνον
τὸν ἄνδρα μάλιστ' ἄν τις ἴδοι γιγνόμενον. Κατά τε 3

[q] καθαριώτερα correxit Casaub. καθαρσιώτερα Herv. cum MStis et Suida; quod ex καθαρειότερα depravatum videtur. [r] τὴν πρώτην παραίνεσιν τὴν πίστιν suspicatus est Gronov.

galeam; etiam atque etiam videndum, ut mundiora et exquisitiora ista sint, quam chlamys aut tunica. Ubi enim, quæ ad speciem dumtaxat faciunt, majore studio excoluntur iis quæ ad usum deserviunt, ibi manifestum esse vel ex eo ipso statim, qualis prœliorum eventus sit futurus. Omnino vero id postulabat Philopœmen, ut *cuncti sibi persuaderent, cultus nimiam curam mulieri convenire, et ei quidem non nimis modestæ; armorum vero pretiosorum studium et decus viris fortibus, qui et suam et patriæ salutem cum gloria conservare propositum habeant.* Hæc dicenti omnes, qui aderant, adsentiri, ac præclare monentis prudentiam sic admirari, ut e vestigio curia egressi, nitidiore cultu insignes digito statim indicarent, quosdam etiam forum devitare adigerent. Sed multo magis cum in decursionibus, tum in expeditionibus, sese mutuo, quod ad prædictas res adtinet, observabant.

X. Adeo unica sæpe oratio, ab auctoritatis magnæ viro tempestive habita, non solum a pessimis revocare homines moribus, sed etiam ad honestissima instituta potest impellere. Quod si vero vitam quoque suam dictis congruentem, qui monet, exhibuerit; tum necesse est præcipuum pondus habeat ejus cohortatio. Quod sane in eo viro, ut si in ullo umquam

γὰρ τὴν ἐσθῆτα καὶ σίτησιν ἀφελὴς καὶ λιτὸς ἦν· A. U. 546.
ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς τοῦ σώματος θεραπείας, ἔτι δὲ
4 καὶ τὰς ἐντεύξεις, εὐπερίκοπτος καὶ ἀνεπίφθονος. Περί
γε μὴν τοῦ παρ' ὅλον τὸν βίον ἀληθεύειν, μεγίστην
ἐποιήσατο σπουδήν. τοιγάρτοι βραχέα καὶ τὰ τυχόντα
ἀποφαινόμενος, μεγάλην [s] ἐγκατέλειπε πίστιν τοῖς ἀκού-
5 ουσι. παράδειγμα γὰρ ἐν πᾶσι τὸν ἴδιον βίον εἰσφερό-
μενος, οὐ πολλῶν ἐποίει προσδεῖσθαι λόγων τοὺς ἀκού-
6 οντας. διὸ καὶ πολλάκις λόγους μακροὺς, καὶ δοκοῦν-
τας ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων δεόντως εἰρῆσθαι, δι'
ὀλίγων ῥημάτων τῇ πίστει καὶ ταῖς ἐννοίαις τῶν πρα-
7 γμάτων ὁλοσχερῶς ἐξέβαλε. Πλὴν τότε, συντελεσθέν-
τος τοῦ διαβουλίου, πάντες ἐπανῆγον ἐπὶ τὰς πόλεις, τά
τε ῥηθέντα καὶ τὸν ἄνδρα διαφερόντως ἀποδεδεγμένοι,
καὶ νομίζοντες, οὐδ' ἂν παθεῖν οὐδὲν δεινὸν ἐκείνου
8 προεστῶτος. Ὁ δὲ Φιλοποίμην εὐθέως ἐπορεύετο εἰς
τὰς πόλεις, ἐνεργῶς καὶ μετὰ σπουδῆς ποιούμενος τὴν
9 ἔφοδον. κἄπειτα συναγαγὼν τοὺς ὄχλους, [t] ἅμα μὲν
συνέταξε, * * · καὶ τέλος οὐδ' ὅλους ὀκτὼ μῆνας
χρησάμενος τῇ τοιαύτῃ παρασκευῇ καὶ μελέτῃ, συνῆγε
τὰς δυνάμεις εἰς Μαντίνειαν, διαγωνιούμενος πρὸς τὸν

Auctoritas apud suos.

Achæos exercet Philopœmen.

[s] Vulgo ἐγκατέλιπε. [t] *Lacunæ signum* adjecit Casaubonus. Deesse verba ἅμα δ' ἐγύμναζε, perspecte suspicatus est Reiskius.

alio, videres. Erat enim ille in vestitu et victu facilis et parvo contentus. Pariter et in corporis famulitio, et in congressibus item, simplex erat, et ab omni invidioso fastu alienus. Ante omnia id summo studio per omnem vitam curabat, ut vera loqueretur: ex quo fiebat, ut quoties aliquid diceret, licet pauca verba proferret, quæque viderentur aliud agenti excidisse, maxime tamen illi apud audientes fides constaret. Nam quum vitam ita instituisset suam, ut pro exemplo esset omnibus exposita; facile utique obtinebat, ut ad faciendam fidem multis verbis opus non haberet. Sæpe igitur orationes longas, quæ magna etiam cum ratione a diversum in republica sentientibus adlatæ in medium fuisse videbantur, brevi ipse sermone (tantum apud cives et fides hujus viri valebat, et rerum gestarum cogitatio) funditus evertit. Ut redeam ad rem; dimisso concilio, ad suas quique civitates reverterunt, et cohortationem hanc et illius auctorem summopere comprobantes, persuasique, eo rempublicam gubernante, nihil adversi esse sibi metuendum. *Philopœmen* sine ulla mora urbes circumire, summo labore et studio omnia lustrare. Deinde multitudine in singulis locis convocata, simul centuriavit [et exercuit.] Octo ad summum menses, et ne eos quidem integros, in adparatu copiarum et exercitatione Philopœmen impenderat, quando, pro libertate omnium Peloponnesiorum cum tyranno

Ol. 143. 1. τύραννον ὑπὲρ τῆς ἁπάντων τῶν Πελοποννησίων ἐλευ-
θερίας.

Pugna cum Machanida ad Mantineam.

XI. Ὁ δὲ Μαχανίδας, κατατεθαῤῥηκὼς, καὶ νομί-
ζων, ὡσανεὶ κατ' εὐχὴν αὐτῷ γίγνεσθαι τὴν τῶν Ἀχαιῶν
ὁρμὴν, ἅμα τῷ γνῶναι, διότι συνηθροισμένοι τυγχάνουσιν
εἰς τὴν Μαντίνειαν· παρακαλέσας ἐν Τεγέᾳ [u]τοὺς Λα- 2
κεδαιμονίους τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, εὐθέως εἰς τὴν
ἐπιοῦσαν, ἄρτι τῆς ἡμέρας ἐπιφαινούσης, προῆγεν ὡς ἐπὶ
τὴν Μαντίνειαν· τῆς μὲν φάλαγγος καθηγούμενος τῷ 3
δεξιῷ κέρατι, τοὺς δὲ μισθοφόρους ἐξ ἑκατέρου τοῦ
μέρους τῆς πρωτοπορείας παραλλήλους ἄγων, ἐπὶ δὲ
τούτοις ζεύγη, πλῆθος ὀργάνων καὶ βελῶν κομίζοντα
καταπελτικῶν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Φιλοποίμην, 4
εἰς τρία μέρη διῃρηκὼς τὴν δύναμιν, ἐξῆγεν ἐκ τῆς
Μαντινείας, κατὰ μὲν τὴν ἐς τὸ Ποσειδῶνος ἱερὸν
φέρουσαν τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ θωρακίτας, ἅμα δὲ τὸ
ξενικὸν ἅπαν καὶ τοὺς εὐζώνους· κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ὡς
πρὸς τὰς δύσεις, τοὺς φαλαγγίτας· ἔτι δὲ κατὰ τὴν

Acies Philopœmenis.

ἐχομένην τοὺς πολιτικοὺς ἱππεῖς. Τοῖς μὲν οὖν εὐζώνοις 5
κατελάβετο πρώτοις τὸν λόφον τὸν πρὸ τῆς πόλεως, ὃς
ἀνατείνων ἱκανὸν ὑπὲρ τὴν ὁδὸν κεῖται τὴν Ξενίδα, καὶ
τὸ προειρημένον ἱερόν· τοὺς δὲ θωρακίτας συνάπτων ἐπὶ
τὴν μεσημβρίαν κατέστησε· τούτοις δὲ συνεχεῖς τοὺς
Ἰλλυριοὺς παρενέβαλε. μετὰ δὲ τούτους, ἐπὶ τὴν αὐτὴν 6

[u] τοὺς Λακεδαιμονίους correxit Casaub. τοῖς Λακεδαιμονίοις Herv. cum MStis.

acie decreturus, *Mantineam* exercitum congregavit.

XI. *Machanidas*, cui suæ vires placebant, expeditionem hanc Achæorum adversus se velut omnibus votis expetendam sibi ratus; ut primum Mantineam convenisse hostium copias cognovit, hortatus Tegeæ *Lacedæmonios*, prout tempus monebat, postero statim die primo diluculo *Mantineam* duxit. In dextro phalangis cornu curabat ipse: mercenarii ad latus utrumque primi agminis æquis passibus procedebant: sequebantur carri, vim magnam qua tormentorum qua telorum catapulticorum devehentes. Eodem etiam tempore *Philopœmen*, diviso in tres partes exercitu, ipse quoque Mantinea eduxit. Per eam portam, qua ad Neptuni fanum itur, Illyrios et loricatos emisit, et mercenariorum universam manum, itemque expeditos: per eam, quæ proxime sequebatur occidentem versus, phalangitas; per huic proximam, equites urbanos. Primos omnium expeditos misit ad occupandum tumulum, qui in altitudinem satis magnam ante urbem se adtollens, viæ imminet, quam Xenidem vocant, et prædicto fano: prope istos, versus meridiem, loricatos stare jussit: continentes his Illyrios locavit. Secun-

εὐθεῖαν, τὴν φάλαγγα κατὰ τέλη σπειρηδὸν ἐν διαστήμασιν ἐπέστησε παρὰ τὴν τάφρον, τὴν φέρουσαν [x] ἐπὶ τοῦ Ποσειδίου διὰ μέσου τοῦ τῶν Μαντινέων πεδίου, καὶ συνάπτουσαν τοῖς ὄρεσι τοῖς συντερμονοῦσι τῇ τῶν A. U. 547.
7 [y] Ἐλισφασίων χώρᾳ. πρὸς μὲν τούτοις ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἐπέστησε τοὺς Ἀχαϊκοὺς ἱππεῖς, ὧν Ἀρισταίνετος ἡγεῖτο Δυμαῖος· κατὰ δὲ τὸ λαιὸν αὐτὸς εἶχε τὸ ξενικὸν ἅπαν ἐν ἐπαλλήλοις τάξεσιν.

XII. Ἅμα δὲ [z] τῷ σύνοπτον ἤδη καλῶς εἶναι παραγενομένην τὴν τῶν ὑπεναντίων δύναμιν, ἐπιπορευόμενος τὰ συστήματα τῶν φαλαγγιτῶν παρεκάλει βραχέως (Philopœmen hortatur suos.)
2 μὲν, ἐμφαντικῶς δὲ τοῦ παρόντος κινδύνου. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα τῶν λεγομένων ἀσαφῆ συνέβαινε γίγνεσθαι· διὰ γὰρ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν [a] καὶ πίστιν τῶν ὄχλων εἰς τοιαύτην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν παρέστη τὸ πλῆθος, ὥστε παραπλησίαν ἐνθουσιασμῷ τὴν ἀντιπαράκλησιν γίγνεσθαι τῶν δυνάμεων, ἄγειν καὶ θαῤῥεῖν αὐτὸν πα-
3 ρακελευομένων. τοῦτο [b] μέντοι τὸ παράπαν ἐπιμελῶς ἐπειρᾶτο διασαφεῖν, ὅτε [c] λάβοι καιρὸν, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὲρ αἰσχρᾶς καὶ ἐπονειδίστου δουλείας, τοῖς δὲ ὑπὲρ

[x] ἀπὸ τοῦ Ποσ. in Lat. vers. expressit Casaub. *ab æde Neptuni.* [y] Ἑλικασίων suspicatus est Gronov. [z] τῷ σύνοπτον cum Reiskio correxi. τούτῳ συνάπτον Herv. cum MStis. Et hæc, et quæ sequuntur, Casaubonus cum Ursino, invitis libris, in hunc modum immutavit: Ἅμα δὲ τῷ τοῦ συνάπτειν ἤδη καιρὸν εἶναι, παραγινομένων τῶν ὑπεναντίων δυνάμεων &c. [a] Sic cum Casaub. correxi: sed teneri fortasse potuerat consentiens librorum scriptura καὶ πλείστην. [b] μὲν τὸ παράπ. Herv. cum libris: quod in μέντοι παράπαν mutavit Casaub. Prætuli Reiskii emendationem. [c] Et hoc Reiskius monuit. λάβοιεν καιρὸν Herv. cum Aug. Reg. F. Vesont. λάβοι ἐν καιρῷ Reg. G. λάβοις καιρὸν Casaub.

dum hos, super eadem recta linea, phalangem, cohortatim in suas partes (Græci *tele* nuncupant) divisam, et spatiis intermediis distinctam, ordinavit secundum fossam, quæ versus ædem Neptuni ducit per medios Mantinensium campos, et ad montes pertinet, *Elisphasiorum* agro finitimos. Juxta hos autem in dextro cornu equites Achaicos, ductore *Aristæneto* Dymæo, disposuit. Ipse in lævo cornu stabat cum omnibus mercenariis, quorum ordines presse alii aliis succedebant.

XII. Postquam prope jam in conspectu erant hostium copiæ, *Philopœmen*, phalangitarum agmina obiens, paucis eos verbis est adlocutus, sed iis, quæ ad declarandum, qualenam esset præsens periculum, pertinerent. Et pars quidem maxima dictorum vix potuit intelligi: nam propter summam hominum erga ipsum benevolentiam et fidem, eum multitudo sumsit impetum, eaque alacritas omnium in animis est exorta, ut, veluti divino furore perciti, hortantem imperatorem vice versa cohortarentur ipsi, et ducere atque bono esse animo juberent. At illud tamen omnino præcipuo semper studio, quoties concedebat tempus, monere suos conabatur, *hostibus pro fœda et ignominiosa servitute, ipsis pro libertate in ævum sem-*

Ol. 143. 1.

Acias Machanidæ.

ἀειμνήστου καὶ λαμπρᾶς ἐλευθερίας συνέστηκεν ὁ παρὼν κίνδυνος. Ὁ δὲ Μαχανίδας τὸ μὲν πρῶτον ὑπέδειξεν, 4
ὡς ὀρθίᾳ τῇ φάλαγγι προσμίξων πρὸς τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων· ἐπεὶ δ' ἐπλησίασε, λαβὼν σύμμετρον ἀπόστημα, περιέκλα τὴν δύναμιν ἐπὶ δόρυ, καὶ παρεκτείνας, ἴσον ἐποίησε τὸ παρ' αὑτοῦ δεξιὸν τῷ τῶν Ἀχαιῶν εὐωνύμῳ, τοὺς δὲ καταπέλτας πρὸ πάσης ἐπέστησε τῆς δυνάμεως ἐν διαστήμασιν. Ὁ δὲ Φιλο- 5
ποίμην, θεασάμενος αὐτοῦ τὴν ἐπιβολὴν, ὅτι τοῖς καταπέλταις ἐπενόει βαλὼν εἰς τὰς σπείρας τῶν φαλαγγιτῶν τραυματίζειν τοὺς ἄνδρας, καὶ θόρυβον ἐμποιεῖν

Committitur pugna per Tarentinos.

τοῖς ὅλοις· οὐκέτι χρόνον ἔδωκεν, οὐδ' ἀναστροφὴν, 6
ἀλλὰ διὰ τῶν Ταραντίνων ἐνεργῶς ἐχρῆτο τῇ καταρχῇ τοῦ κινδύνου κατὰ τοὺς περὶ τὸ Ποσείδιον τόπους, ὄντας ἐπιπέδους, καὶ πρὸς ἱππικὴν εὐφυεῖς χρείαν. Ὁ δὲ 7
Μαχανίδας ὁρῶν τὸ γιγνόμενον, ἠναγκάζετο ποιεῖν τὸ παραπλήσιον, καὶ συναφεῖναι τοὺς παρ' αὑτοῦ Ταραντίνους.

Pugnæ ad Mantineam initium.

XIII. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον αὐτῶν τούτων ἀνδρώδης ἦν ἡ σύμπτωσις· κατὰ βραχὺ δὲ προσγιγνομένων τοῖς πιεζομένοις τῶν εὐζώνων, ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ συνέβη [c]τὸ παρ' ἑκατέρων ξενικὸν ἀναμὶξ γενέσθαι. πάντῃ δὲ 2
τούτων συμπλοκῆς ἀθρόως καὶ κατ' ἄνδρα γιγνομένης, ἐπὶ πολὺν χρόνον πάρισος ἦν ὁ κίνδυνος [d]οὗτος, ὥστε

[c] Abest artic. τὸ ab Herv. et MStis: Casaubonus post παρ' ἑκατ. adjecit, mihi præponendus visus est. [d] οὗτος revocavi ex Herv. et libris nostris. οὕτως cum Ursino prætulit Casaub.

piternum memorabili et illustri, præsens certamen esse propositum. Machanidas eam principio speciem præbebat, quasi directa in longum phalange dextrum Achæorum cornu esset petiturus: qui tamen, ut propius accessit, idoneo ad id sumto spatio, dextrorsum inflexit agmen, et eo usque extendit, ut lævam hostium aciem æquaret; catapultas autem ante totius aciei frontem per intervalla disposuit. *Philopœmen*, videns illius consilium infestandi catapultis phalangitarum cohortes, et militibus convulnerandis universam aciem turbandi, omni abrupta mora, ne spatium daret Machanidæ exsequendi quod volebat, *Tarentinis* pergere in hostem jussis, prope Neptuni fanum, ubi sunt loca plana et equestri dimicationi apta, pugnam strenue commisit. Quod ut vidit tyrannus, ipse quoque idem facere, et suos pariter Tarentinos emittere est coactus.

XIII. Ita primus conflictus per solos *Tarentinos*, viriliter rem gerentes, est commissus. Sed quum paullatim expediti laborantibus se adjungerent, brevissimo evenit tempore, ut omnes utriusque partis *mercenarii* in unum miscerentur. Quibus et confertim et viritim passim decertantibus, perdiu

τὰς λοιπὰς δυνάμεις, καραδοκούσας καθ' ὁποτέρων ὁ A. U. 547.
κονιορτὸς τραπήσεται, μὴ δύνασθαι συμβαλεῖν, [e]διὰ τὸ
ἀμφοτέρους ἐπὶ πολὺ διακατέχοντας ἐν τῇ μάχῃ τὸν ἐξ
3 ἀρχῆς τόπον. χρόνου δὲ γιγνομένου, κατίσχυον καὶ τῷ
πλήθει καὶ ταῖς εὐχειρίαις, διὰ τὴν ἕξιν, οἱ παρὰ τοῦ
4 τυράννου μισθοφόροι. Τοῦτο δ' εἰκότως [f]καὶ τότε καὶ
5 τὸ παράπαν εἴωθε γίγνεσθαι. Ὅσῳ γὰρ συμβαίνει τοὺς
ἐν ταῖς δημοκρατίαις ὄχλους προθυμοτέρους ὑπάρχειν ἐν
τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι τῶν τοῖς τυράννοις [g]πολιτικῶν
ὑποταττομένων· τοσούτῳ τὰ παρὰ τοῖς μονάρχοις ξενικὰ
τῶν ἐν ταῖς δημοκρατίαις μισθοφορούντων εἰκὸς ὑπερ-
6 άγειν καὶ διαφέρειν. ὥσπερ γὰρ ἐπ' ἐκείνων οἷς μὲν
ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐστὶν, οἷς δ' ὑπὲρ δουλείας ὁ κίνδυνος·
οὕτως ἐπὶ τῶν μισθοφόρων οἷς μὲν ὑπὲρ ὁμολογουμένης
ἐπανορθώσεως, οἷς δ' ὑπὲρ προδήλου βλάβης [h]γίγνεται
7 φιλοτιμία. δημοκρατία μὲν γὰρ, ἐπανελομένη τοὺς
ἐπιβουλεύσαντας, οὐκέτι μισθοφόροις τηρεῖ τὴν ἑαυτῆς
ἐλευθερίαν· τυραννὶς δ', ὅσῳ μειζόνων ἐφίεται, τοσούτῳ
8 πλειόνων προσδεῖται μισθοφόρων. πλείονας γὰρ ἀδι-
κοῦσα, πλείονας ἔχει καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας. ἡ δὲ

Mercenarii tyrannorum fortius pugnare solent.

[e] Mendose Herv. διὰ μὲν ἀμφοτ. consentientibus codd. [f] Sic corrigendum putavi. καὶ τότε παράπαν Herv. cum MStis. καὶ τότε καὶ παράπαν Casaub. [g] πολιτικῶν ex Casauboni et Reiskii conject. scripsi. πολεμικῶν ὑποταττ. Hervag. cum MStis. Vocabulum e Græco contextu ejecit Casaub. [h] γίγνεται ab Ursino recepit Casaub. γίγνεσθαι Herv. consentientibus libris, unde forsan cum Reiskio legendum γίγνεσθαι φιλεῖ ἡ φιλοτιμία.

anceps illud stetit certamen; ita quidem, ut ceteræ copiæ, exspectantes quamnam in partem se pulvis excitatus versurus esset, conjicere exitum rei non possent, propterea quod perdiu utraque pars stationem, quam initio ceperat, tuebatur. Ad extremum tamen denique prævaluerunt qui pro tyranno militabant stipendiarii, et numero et dexteritate arma tractandi propter adsuetudinem præstantes. Neque vero obscura est ratio, cur non tunc solum ita evenerit, sed ita semper fieri soleat. Quanto enim alacrius multitudo *civitatum liberarum* bellica certamina capessere amat, quam plebs urbana *tyranno* subdita: tantum liberarum civitatum mercenarios a stipendiariis monarcharum virtute superari atque antecelli, consentaneum est. Nam ut *civium*, quos dixi, alteri pro libertate, alteri pro servitute adserenda, dimicant: ita *mercenariorum* altera pars pro commodis ex pacto sibi debitis contendit, altera pro damno manifesto. Quippe *respublica*, simulatque eos sustulit, qui suæ libertati insidiabantur, non amplius per mercenarios suam libertatem tuetur: *tyrannis* vero, quo majora adpetit, eo pluribus indiget mercenariis. Ut enim pluribus injurias infert; ita plures,

Ol. 143. 1. τῶν μονάρχων ἀσφάλεια τὸ παράπαν ἐν τῇ τῶν ξένων
εὐνοίᾳ κεῖται καὶ δυνάμει.

Fugantur mercenarii Achæorum.

XIV. Διὸ δὴ καὶ τότε συνέβαινε, τὸ παρὰ τῷ Μα-
χανίδᾳ ξενικὸν οὕτως ἐκθύμως ἀγωνίζεσθαι καὶ βιαίως,
ὥστε μηδὲ τοὺς ἐφεδρεύοντας τοῖς ξένοις Ἰλλυριοὺς καὶ
θωρακίτας δύνασθαι τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὑπομεῖναι, πάν-
τας δ' ἐκπιεσθέντας φεύγειν προτροπάδην ὡς ἐπὶ τῆς
Μαντινείας, ἀπεχούσης τῆς πόλεως ἑπτὰ σταδίους.

Prudens constantia Philopœmenis.

Ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τὸ παρ' ἐνίοις ἀπορούμενον τότε παρὰ 2
πᾶσιν ὁμολογούμενον ἐγένετο καὶ συμφανὲς, ὅτι πλεῖ-
στα τῶν [i] κατὰ πόλεμον συντελουμένων [k] παρὰ τὴν τῶν
ἡγουμένων ἐμπειρίαν, καὶ πάλιν ἀπειρίαν, ἐπιτελεῖται.
Μέγα μὲν γὰρ ἴσως καὶ τὸ, προτερήματος ἀρχὴν 3
λαβόντα, προσθεῖναι τἀκόλουθον· πολὺ δὲ μεῖζον, τὸ,
σφαλέντα ταῖς πρώταις ἐπιβολαῖς, μεῖναι παρ' αὑτὸν,
καὶ συνιδεῖν τὴν τῶν εὐτυχούντων ἀκρισίαν, καὶ συνεπι-
θέσθαι τοῖς τούτων ἁμαρτήμασιν. ἰδεῖν γοῦν ἐστι πολ- 4
λάκις, τοὺς μὲν ἤδη δοκοῦντας πεπροτερηκέναι μετ'
ὀλίγον τοῖς ὅλοις ἐσφαλμένους· τοὺς δ' ἐν ἀρχαῖς
δόξαντας ἐπταικέναι, πάλιν ἐκ μεταβολῆς παρὰ τὴν
αὑτῶν ἀγχίνοιαν τὰ ὅλα παραδόξως κατωρθωκότας.
ὃ δὴ καὶ τότε προφανῶς ἐδόκει περὶ τοὺς ἡγεμόνας 5

[i] κατὰ τὸν πόλεμον malim. [k] Verba παρὰ τὴν τῶν ἡγουμένων ex Gronovii et Reiskii conject. adjeci. Possis et κατὰ pro παρὰ suspicari. Defectum notaverat Casaub.

qui sibi insidientur, invenit. Est autem *tyrannorum securitas* in peregrini militis benevolentia et viribus posita.

XIV. Propter hanc igitur caussam, quæ tunc aderat *Machanidæ* militis peregrini manus, ea obstinatione animorum et violentia pugnavit, ut ne Illyrii quidem et loricati, qui stipendiarios Achæorum a tergo sustentabant, impetum ipsorum ferre potuerint; sed, velut elisi urgentis hostis pondere, effusa fuga Mantineam, septem inde stadia distantem, petierint. Quo sane tempore res apud multos controversa confessione omnium clare est probata; *plurima eorum, quæ in bellis fiunt, per ducum sive peritiam sive imperitiam evenire.* Nam quum magnæ sit dubio procul virtutis, ubi bene rem gerere cœperis, læto fine quod institueris terminare; majus tamen et magis arduum est, postquam tua prima consilia infeliciter cesserint, consistere te posse mente, et eorum, quibus favet fortuna, animadvertere inopiam judicii, et ex eorum peccatis occasionem bene gerendæ rei captare. Sæpe enim est cernere, eos, qui superiores jamjam videbantur evasisse, mox universo prælio esse victos: alios contra, qui per initia offenderant, postmodum mutata rerum facie summæ rei victoriam sua sollertia præter opinionem omnium esse consecutos. Id ipsum tunc ambobus imperatoribus manifeste usu venisse videtur. Nam

A. U. 547.
Machanidæ imperitia.

6 ἀμφοτέρους γεγονέναι. Τοῦ γὰρ ξενικοῦ παντὸς ἐγκε-
κλικότος τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ παραλελυμένου τοῦ λαιοῦ
κέρως, [l]ὁ μὲν Μαχανίδας, ἀφέμενος τοῦ μένειν ἐπὶ τῶν
ὑποκειμένων, καὶ τοὺς μὲν κατὰ κέρας ὑπεραίρειν,
[m]τοῖς δὲ κατὰ πρόσωπον ἄγειν, καὶ πειρᾶσθαι τῶν
7 ὅλων, τούτων μὲν οὐδὲν ἔπραξεν· ἀκρατῶς δὲ καὶ
μειρακιωδῶς συνεκχυθεὶς τοῖς ἑαυτοῦ μισθοφόροις, ἐπ-
έκειτο τοῖς φεύγουσιν, ὥσπερ οὐκ αὐτὸν τὸν φόβον
ἱκανὸν ὄντα, τοὺς ἅπαξ ἐγκλίναντας ἄχρι τῶν πυλῶν
συνδιώκειν.

Philopœmen reparat damnum.

XV. Ὁ δὲ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς ἕως μὲν τοῦ
δυνατοῦ διακατεῖχε τοὺς μισθοφόρους, ἐπ' ὀνόματος
2 καλῶν καὶ παροξύνων τοὺς ἡγεμόνας. ἐπεὶ δ' ἑώρα
τούτους ἐκβιαζομένους, οὐ πτοηθεὶς ἔφευγεν, οὐδ' ἀθυ-
μήσας ἀπέστη, ἀλλ' ὑποστείλας αὑτὸν ὑπὸ τὸ τῆς
φάλαγγος κέρας, ἅμα τῷ παραπεσεῖν τοὺς διώκοντας,
καὶ τὸν τόπον γενέσθαι ἔρημον, καθ' ὃν ὁ κίνδυνος ἦν,
[n]παραγγείλας εὐθέως τοῖς πρώτοις τέλεσι τῶν φαλαγ-
γιτῶν, ἐπ' ἀσπίδα κλίνειν, προῆγε μετὰ δρόμου, τηρῶν
3 τὰς τάξεις. καταλαβόμενος δὲ τὸν ἐλλειφθέντα τόπον
ὀξέως, ἅμα μὲν ἀπετέτμητο τοὺς διώκοντας, ἅμα δὲ
4 ὑπερδέξιος ἐγεγόνει τοῦ τῶν πολεμίων κέρατος. καὶ

[l] ὁ μὲν οὖν Μαχανίδ. Hervag. consentientibus libris. [m] τοῖς ex libris revocavi, in τοὺς mutatum a Casaub. [n] παραγγείλας εὐθέως. Prius verbum abest ab ed. Herv. et MStis: nec desideraretur, si paulo inferius κλίνων pro κλίνειν legeremus cum Reiskio.

quum peregrinus miles *Achæorum* inclinasset in fugam, et eorum acies cornu lævo esset imminuta; *Machanidas*, qui manere in suscepto consilio debebat, et partim aciei hostilis cornu altero superato eam cingere, partim in oppositos a fronte pugnare, et summæ rei fortunam experiri, hoc omisso incepto, nihil eorum fecit: sed præ impotentia animi et ardore juvenili cum mercenariis suis una effusus, fugientium terga premere institit; quasi vero non sufficeret ipse metus ad eos, qui semel in pedes sese conjecerant, vel usque ad ipsas oppidi portas, compellendos.

XV. Imperator vero *Achæorum*, quoad ejus fieri poterat, mercenariorum suorum fugam impedire summo studio conatus, duces eorum nominatim adpellans, et ad pugnam accendens: ubi violentiæ hostium cedere illos vidit, nequaquam pavore consternatus fugam arripuit, neque animum despondens curam rerum abjecit: sed phalangis suæ cornui se adplicans, posteaquam hostis fugientes persequens esset præterlapsus, et locus pugnæ vacuus relictus, confestim cum primis phalangitarum cohortibus, ad sinistram inclinare jussis, servatis ordinibus, curriculo est progressus. Atque sic, relictum a suis locum propere occupans, eadem opera et persequentem mercenarios hostem ab suo exercitu disclusit, et ultra hostilis aciei

Ol. 143. 1.

Phalanx Achæorum post fossam locata.

τοὺς μὲν φαλαγγίτας [o]αὐτοῦ παρεκάλει θαῤῥεῖν καὶ
μένειν, ἕως ἂν παραγγείλῃ ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν
ἀναμίξ· Πολυβίῳ δὲ ἐπέταξε, τῷ Μεγαλοπολίτῃ, τοὺς 5
περιλειπομένους καὶ τοὺς διακεκλικότας τὴν φυγὴν
Ἰλλυριοὺς καὶ θωρακίτας καὶ μισθοφόρους συναθροί-
σαντι, μετὰ σπουδῆς ἐφεδρεύειν τῷ κέρατι τῆς φάλαγ-
γος, καὶ τηρεῖν τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐκ διώγματος ἀναχω-
ρούντων. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, χωρὶς παραγγέλματος, 6
ἐπαρθέντες ταῖς διανοίαις ἐπὶ τῷ τῶν εὐζώνων προτε-
ρήματι, [p]καταβαλόντες τὰς σαρίσσας, ὥρμησαν ἐπὶ
τοὺς ὑπεναντίους. [q]ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν προά- 7
γοντες ἧκον ἐπὶ τὸ τῆς τάφρου χεῖλος, τὰ μὲν οὐκ
ἔτι διδόντος τοῦ καιροῦ μεταμέλειαν, ὥστε ἐν χερσὶν
ὄντας τῶν πολεμίων ἀναστρέφειν· τὰ δὲ καὶ τῆς τάφρου 8
καταφρονήσαντες, διὰ τὸ τὴν κατάβασιν ἔχειν ἐκ πολ-
λοῦ, καὶ μήθ᾽ ὕδωρ [r]κατὰ τὸ τέλος ἐν αὐτῇ, [s]μήτε
τινὰ ἀγρίαν ὕλην ὑπάρχειν, ὥρμησαν ἀνεπιστάτως διὰ
ταύτης.

Lacedæmonii immittunt se fossæ.

Cædes et fuga Lacedæmoniorum.

XVI. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ἅμα τῷ παραπεσεῖν κατὰ
τῶν ὑπεναντίων τὸν ἐκ πολλοῦ χρόνου ἑωραμένον ὑπ᾽
αὐτοῦ καιρὸν, τότε πᾶσιν ὑπάγειν τοῖς φαλαγγί-
ταις καταβαλοῦσι τὰς σαρίσσας παρήγγειλε. τῶν δ᾽ 2
Ἀχαιῶν ὁμοθυμαδὸν καὶ μετὰ καταπληκτικῆς κραυγῆς

[o] αὐτοὺς Herv. cum MStis. [p] καταλαβόντες Herv. cum MStis. [q] ὅτε δὲ ex conject. scripsi. Vulgo omnes ὅτε δὴ. [r] θέρος suspicatus erat Casaubonus: *per æstatem.* [s] μήτε τινὰ correxi cum Reiskio. Vulgo μήτε τήν.

cornu copias suas produxit. Tum phalangitis præcepit, ut forti animo ibi starent, donec signum eis daret hostem conjunctim invadendi. *Polybio* vero Megalopolitæ imperavit, ut Illyrios, loricatosque et mercenarios, qui e pugna superessent, et e fuga declinassent, raptim colligeret, ac pone phalangis cornu commorans tyranni reditum a persecutione fugientium observaret. *Lacedæmonii,* successu inflati propter victoriam suorum mercenariorum, non exspectata ducis tessera, sarissis inclinatis prætentisque Achæos adgrediuntur. Qui dum eunt in hostes, ad labrum fossæ deveniunt. Enimvero neque in occasione tam præcipiti locus pœnitentiæ ullus erat, ut, qui prope jam cum adversariis manus conserebant, pedem referrent: et fossam ipsi aspernabantur, quod per lenem declivitatem e longinquo in eam descendebatur, et quod nihil prorsus in ea exstabat aquæ, neque spinosis fruticibus ullis erat consita. Itaque temere et inconsiderate per illam ruunt.

XVI. *Philopœmen,* ut primum bene gerendæ rei adversus hostes occasio exstitit, quam multo ante prævideral, omnibus statim phalangitis sarissas inclinandi, et succedendi in hostem signum dedit. Quum *Achæi* uno consensu, et terribili clamore edito, im-

ποιησαμένων τὴν ἔφοδον, οἱ μὲν προδιαλελυκότες τὰς A. U. 547.
τάξεις τῶν Λακεδαιμονίων, [t]ἐντὸς τῆς τάφρου κατα-
βαίνοντες, [u]πρὸς ὑπερδεξίους τοὺς πολεμίους [x]ἀποδει-
3 λιάσαντες, ἐτρέποντο· τὸ δὲ πολὺ πλῆθος ἐν αὐτῇ τῇ
τάφρῳ διεφθείρετο, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, τὸ δὲ ὑπὸ
4 τῶν ἰδίων. Συνέβαινε δὲ τὸ προειρημένον οὐκ αὐτο- Consilium
μάτως, οὐδ' ἐκ τοῦ καιροῦ, διὰ δὲ τὴν ἀγχίνοιαν τοῦ Philopœmenis.
5 προεστῶτος. [y]εὐθέως γὰρ προεβάλετο τὴν τάφρον ὁ
Φιλοποίμην, οὐ φυγομαχῶν, ὥς τινες ὑπελάμβανον,
ἀλλὰ καὶ λίαν ἀκριβῶς καὶ στρατηγικῶς ἕκαστα
συλλογισάμενος, ὅτι παραγενόμενος ὁ Μαχανίδας, εἰ
μὲν προσάξει τὴν δύναμιν, οὐ προϊδόμενος τὴν τάφρον
[z]οὕτω συμβήσεται παθεῖν αὐτῷ τὴν φάλαγγα [a]τὸ
προειρημένον νῦν, γιγνόμενον δὲ τότε ἐπὶ τῆς ἀληθείας·
6 εἰ δὲ συλλογισάμενος [b]τὴν δυσχρηστίαν τῆς τάφρου,
κἄπειτα μεταμεληθεὶς, καὶ δόξας ἀποδειλιᾷν, ἐκ πα-
ρατεταγμένων ἀπολύσει, καὶ μακρὰν αὐτὸν [c]ἐμπειρίας

[t] ἐντὸς ex Ursini conject. posuit Casaub. Libri omnes ἐν τῇ τῆς τάφρου. Recte, si sequeretur καταβάσει. [u] Libri πρὸς τοὺς ὑπερδεξ. τοὺς πολ. Delevi priorem articulum; quem tenens Casaub. cum Urs. τοὺς πολεμίους in τῶν πολεμίων mutavit. [x] ἀποδειλιάσαντες ex ingenio Casauboni est. Libri omnes partim προδηλώσαντες, partim προδηλώσοντες (sic Aug.) quod ex προδήλως ὄντας corruptum videri poterat: *descendebant adversus hostem manifeste superiorem.* [y] Pro εὐθέως γὰρ &c. Hervagius cum Med. habet ὃς εὐθέως προεβάλετο τὴν τάφρον. Ὁ δὲ Φιλοποίμην &c. quod probavit Reiskius. Sic et Aug. et Regii et Vesont. et Tubing. nisi quod initio careant pronomine ὅς. [z] οὕτω συμβήσεται cum Urs. correxit Casaub. οὐ συμβ. Herv. et Med. οὕτου συμβ. Urb. Aug. οὐ τούτου συμβ. Regii, Vesont. Tubing. [a] τὸ προειρημ. Articulum adjecit Casaub. [b] τὴν δυσχρηστίαν correxi cum Urs. τὴν δύσχρηστον Herv. cum MStis: unde τὸ δύσχρηστον fecit Casaub. [c] ἐμπειρίας διαβαλεῖ Herv. ed. cum cod. Med. et Casaubono, qui vertit: *quam longe abesset a rei militaris scientia, palam facturum, et sese traducturum, quod sine ullo memorabili certamine* &c. Libri omnes ἐμπορεία διαβάλλει. An voluerunt ἐν πορείᾳ δοὺς, μεταβάλλει?

petum fecissent; *Lacedæmonii,* quorum ordines jam ante, dum intra fossam descendunt, soluti erant, metu hostium e superiori loco pugnantium perculsi, pars in fugam conversi sunt; sed ingens multitudo in ipsa fossa, alii ab Achæis, alii a suis oppressi, perierunt. Quæ res non forte fortuna, aut ex occasione, in hunc modum accidit; sed imperatoris evenit sollertia. Nam ab initio statim munimenti loco fossam hosti objecerat *Philopœmen:* non, quo pugnam detrectaret, ut quidam existimabant; sed quod, ratione exacta et imperatoria prudentia omnia reputans, *futurum præviderat, postquam accessisset Machanidas, siquidem fossa non provisa copias admoveret, ut phalangi ea acciderent, quæ, ut modo diximus, tunc reapse contigerunt: sin difficultatem reputans superandæ fossæ, omisso priore consilio, cum pavoris significatione aciem instructam reduceret, et, postquam longius fuisset progressus, terga daret; tum vero futurum* præviderat,

Ol. 143. 1. διαβαλεῖ, διότι χωρὶς ὁλοσχεροῦς ἀγῶνος αὐτῷ μὲν τὸ
νικᾶν, ἐκείνῳ δὲ τἀναντία περιέσται. Πολλοῖς γὰρ ἤδη 7
τοῦτο συμβέβηκεν, οἵ τινες παραταξάμενοι μὲν, οὐκ
[d]ἀξιόχρεως * σφᾶς αὐτοὺς εἶναι τοῖς ὑπεναντίοις ἀγω-
νίζεσθαι, τινὲς μὲν διὰ τόπους, οἱ δὲ διὰ πλῆθος, οἱ δὲ 8
δι' ἄλλας αἰτίας, μακρὰν [e]ἑαυτοὺς δόντες ἐμπειρίας,
κατὰ τὴν ἀπόλυσιν δι' αὐτῶν τῶν οὐραγούντων ἤλπισαν
οἱ μὲν προτερήσειν, οἱ δ' ἀσφαλῶς ἀπολυθήσεσθαι τῶν
πολεμίων. [f]ἐν οἷς δὴ καὶ μέγιστα συμβαίνει τοὺς 9
ἡγουμένους * *[g].

Machanidæ reditum observat Philopœmen.

XVII. Πλὴν ὅγε Φιλοποίμην οὐ διεψεύσθη τῇ προ-
νοίᾳ τοῦ συντελεσθησομένου· [h]τροπὴν γὰρ ἰσχυρὰν συνέ-
βαινε γίγνεσθαι τῶν Λακεδαιμονίων. συνορῶν δὲ τὴν 2
φάλαγγα νικῶσαν, καὶ τὰ ὅλα καλῶς αὐτῷ προχω-
ροῦντα καὶ λαμπρῶς, ἐπὶ τὸ καταλειπόμενον ὥρμησε
τῆς ὅλης ἐπιβολῆς· τοῦτο δ' ἦν, τὸ μὴ διαφυγεῖν τὸν
Μαχανίδαν. Εἰδὼς οὖν αὐτὸν κατὰ τὴν τοῦ διώγματος 3
παράπτωσιν ἀποτετμημένον ἐν τοῖς πρὸς τὴν πόλιν μέ-
ρεσι τῆς τάφρου μετὰ τῶν ἰδίων μισθοφόρων, ἐκαραδόκει
τὴν τούτου παρουσίαν. Ὁ δὲ Μαχανίδας, συνθεωρήσας 4

[d] Ad *ἀξιόχρεως* intercidisse utique videntur verba *δεῖ νομίζοντες*. Lacunam asterisco notavi. [e] *ἑαυτοὺς δόντες ἐμπειρίας*. Sic Casaub. *δ' αὐτοὺς δόντες ἐμπορεία* Regii et Med. *δ' αὐτοὺς δόντας ἐμπορεία κατὰ τὴν ἀπόλ.* Herv. Aug. Vesont. Tub. Urb. [f] *ἐν οἷς δὴ* correxit idem Casaub. Libri *ἐν οἷς δὲ*. [g] Lacunam in Lat. vers. sic supplevit Casaub. *Quo probro nullum queat majus imperatori objectari.* [h] *τροπὴν γάρ*. Conjunctionem ignorant Herv. et MSti. Adjecit Casaub.

ut citra gravioris prœlii periculum ipse victoriam, Machanidas cladem et ignominiam reportaret. Quod ipsum jam multis exercituum ducibus accidit; qui, ubi aciem jam instruxissent suam, cognito postmodum, idoneum sibi ad dimicandum cum hoste tempus non esse, alii, quod locorum iniquitate terrerentur, alii numero hostium, alii alias ob caussas, postquam jam longius erant adversus hostem progressi, pedem retulerunt, et vel sola eorum virtute, qui ultimum cogebant agmen, prosperam pugnam se facturos, vel certe sine discrimine ab adversariis discessuros sperarunt. Quibus occasionibus vel maxime solent imperatores * *.

XVII. At *Philopœmenem* sua conjectura, qua futurum prælii eventum præviderat, non fefellit: secuta namque est effusa *Lacedæmoniorum fuga.* Ille ut phalangem cernit vincere, et, omnibus ex animi sententia succedentibus, insignem paratam esse victoriam; quæ pars totius incepti supererat, eam curare instituit, ne *Machanidas* videlicet effugeret. Quem quum sciret cum suis mercenariis inter persequendum longius progressum, et in ea regione, quæ a fossa ad urbem vergit, interclusum; reditum illius sol-

A. U. 547.

Machanidas a suis exclusus.

κατὰ τὴν ἀπόλυσιν, τὴν ἀπὸ τοῦ διώγματος, φεύγουσαν
τὴν αὑτοῦ δύναμιν, καὶ συλλογισάμενος, διότι προ-
πέπτωκε καὶ διέψευστο τῆς ὅλης ἐλπίδος, εὐθέως ἐπει-
ρᾶτο, συστραφεὶς μεθ' ὧν εἶχε περὶ αὑτὸν ξένων,
ἄθρους διαπεσεῖν διὰ τῶν ἐσκεδασμένων καὶ διωκόντων.
5 εἰς ἃ καὶ συνορῶντες ἔνιοι συνέμενον αὐτῷ τὰς ἀρχὰς,
6 ταύτην ἔχοντες τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας. ὡς δὲ παρα-
γενόμενοι συνεῖδον τοὺς Ἀχαιοὺς τηροῦντας τὴν ἐπὶ τῆς
τάφρου γέφυραν· τότε δὴ πάντες ἐξαθυμήσαντες ἀπέρ-
ρεον ἀπ' αὐτοῦ, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἐπορίζετο τὴν
7 σωτηρίαν. Καθ' ὃν δὴ καιρὸν ὁ τύραννος, ἀπογνοὺς
τὴν διὰ τῆς γεφύρας ὁδὸν, παρήλαυνε παρὰ τὴν τάφρον,
ἐνεργῶς διάβασιν ζητῶν.

Machanidas occiditur a Philopœmene.

XVIII. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ἐπιγνοὺς τὸν Μαχανίδαν
ἀπό τε τῆς προφυρίδος καὶ τοῦ περὶ τὸν ἵππον κόσμου,
τοὺς μὲν περὶ τὸν [i] Ἀναξίδαμον ἀπολείπει, παρακα-
λέσας τηρεῖν ἐπιμελῶς τὴν δίοδον, καὶ μηδενὸς φείδεσθαι
τῶν μισθοφόρων, διὰ τὸ τούτους εἶναι τοὺς συναύξοντας
2 ἀεὶ τὰς ἐν τῇ Σπάρτῃ τυραννίδας· αὐτὸς δὲ παραλαβὼν
Πολύαινον τὸν Κυπαρισσέα, καὶ [k] Σιμμίαν, οἷς ἐχρῆτο
τότε, [l] παρεισπίπτων ἐκ τοῦ πέραν τῆς τάφρου [m] τὴν

[i] Ἀναξίδαμον. Aut h. l. aut paulo inferius peccatum in hoc nomine videtur fuisse a librariis. [k] Σιμμίαν ex Plutarcho correxi. Vulgo Σιμίαν, et sic mox iterum. [l] παριππεύων suspicatus est Reisk. [m] Post τὴν ἀντιπαραγωγὴν hiatum notavi, verbo ἐποιεῖτο supplendum cum Reiskio. Casaubonus ἄπωθεν in ἀπώθει mutandum conjecerat.

licite exspectabat. *Machanidas*, ab insectatione fugientium revertens, suos conspicatus in fugam aversos, errore animadverso, quod longius esset progressus, eamque ob rem spe universæ victoriæ depulsus; peregrinis quos secum habebat in cuneum statim coactis, per medios hostes, qui solutis ordinibus fugientes persequebantur, manu facta evadere tentavit. Atque hoc consilium ejus intelligentes nonnulli, cum ipso primum manserunt, ea spe salutis freti: qui, ut propius ventum ad pontem fossæ impositum, conspectis Achæis, qui illum servabant, animum omnes despondere, Machanida relicto dilabi, et suæ quisque saluti privatim consulere cœperunt. Eo tempore tyrannus, desperato per pontem transitu, juxta fossam obequitans, commodum ad transeundum locum magno quærebat opere.

XVIII. *Philopœmen*, ubi ex paludamento purpureo et equi ornatu *Machanidam* agnovit, Anaxidamo ad pontis custodiam relicto, eoque multis monito, ut commissam stationem diligenter tueretur, neque ulli mercenariorum parceret, quoniam horum semper ope ac præsidio tyranni Lacedæmone rerum summam obtinerent; ipse, cum esset ab altera parte fossæ, cum Polyæno Cyparissensi, et Simmia, qui tunc ei præsto erant, pro-

Ol. 143. 1.

Machanidas occiditur a Philopœmene.

ἀντιπαραγωγὴν * ἄπωθεν τῷ τυράννῳ καὶ τοῖς μετ'
αὐτοῦ. δύο γὰρ ἦσαν οἱ τότε τῷ Μαχανίδᾳ [n]συμ- 3
μίξαντες, Ἀναξίδαμος καὶ τῶν μισθοφόρων εἷς. ἅμα 4
δὲ τῷ τὸν Μαχανίδαν κατά τινα τόπον εὔβατον τῆς
τάφρου, προσθέντα τοὺς μύωπας, βίᾳ τὸν ἵππον ἐπάγειν
καὶ διαπερᾷν, [o]συναγαγὼν ἐκ μεταβολῆς ὁ Φιλοποίμην
αὐτῷ, καὶ πατάξας τῷ δόρατι καιρίως, καὶ προσ-
ενεγκὼν τῷ σαυρωτῆρι πληγὴν ἄλλην ἐκ διαλήψεως, ἐν
χειρῶν νόμῳ διέφθειρε τὸν τύραννον. τὸ δὲ παραπλήσιον 5
ἐγίγνετο καὶ περὶ τὸν Ἀναξίδαμον ὑπὸ τῶν παρίππων.
ὁ δὲ τρίτος, ἀπογνοὺς τὴν διάβασιν, διέφυγε τὸν κίν-
δυνον κατὰ τὸν τῶν προειρημένων φόνον. Πεσόντων δὲ 6
ἀμφοτέρων, εὐθέως οἱ περὶ τὸν Σιμμίαν, σκυλεύσαντες
τοὺς νεκροὺς, καὶ συναφελόντες ἅμα τοῖς ὅπλοις τὴν
τοῦ τυράννου κεφαλὴν, ἠπείγοντο πρὸς τοὺς διώκοντας·
σπεύδοντες ἐπιδεῖξαι τοῖς ὄχλοις τὴν ἀπώλειαν τοῦ τῶν 7
ὑπεναντίων ἡγεμόνος, χάριν τοῦ πιστεύσαντας ἔτι μᾶλ-
λον ἀνυπόπτως καὶ τεθαῤῥηκότως ποιήσασθαι τὸν ἐπι-
διωγμὸν τῶν ὑπεναντίων, ἕως τῆς Τεγεατῶν πόλεως. Ὃ 8
καὶ μεγάλα συνεβάλετο πρὸς τὴν ὁρμὴν τῶν ὄχλων.
οὐ γὰρ ἥκιστα διὰ τούτων τῆς μὲν Τεγέας ἐξ ἐφόδου
κύριοι κατέστησαν, τῆς δ' ἐχομένης παρὰ τὸν Εὐρώταν
ἐστρατοπέδευον, κρατοῦντες ἤδη τῶν ὑπαίθρων ἀναμ-

Achæi capiunt Tegeam

[n] συμμείναντες malim cum Reisk. συνάπτων Ernestius.

[o] συνεπαγαγὼν suspicatus est Gronovius,

pere adcurrit, et e regione tyranni ejusque comitum ex modico intervallo obequitavit. Duo enim erant, qui se tyranno conjunxerant, Anaxidamus et mercenariorum aliquis. Statim ut Machanidas, locum nactus facilem ad transeundum fossam, calcaribus admotis equum magna vi impulit, conversus in eum Philopœmen, et trajicientem adgressus, post illatum mucrone hastæ vulnus, mox eadem versa ictum cuspide cominus repetens, in ipso discrimine tyrannum interemit. Simili item modo Anaxidamus ab iis equitibus est exceptus, qui Philopœmenem comitabantur. Tertius, transeundi spe omissa, dum reliqui occiduntur, periculum evasit. Postquam illi ambo sunt prostrati, propere Simmias, spoliatis cadaveribus, et ablato simul cum armis capite tyranni, ad suos, fugientem hostem persequentes, contendit. De exitio namque ducis hostium certiores illos reddere properabat, ut, ea re explorata, majore fiducia et minore cum suspicione ullius mali, ad oppidum usque Tegeatarum insectarentur hostes. Et mirum in modum ea res alacritatem multitudinis intendit: fuitque ea vel potissima caussa, cur *Tegeam* primo impetu caperent, ac postero die, omnem jam sine controversia regionem obtinentes, castra ad Eurotam metarentur. Ita,

9 φισβητήτως. καὶ πολλῷ χρόνῳ οὐ δυνάμενοι τοὺς πολε- A. U. 547.
μίους ἐκ τῆς οἰκείας ἀπώσασθαι, τότε πᾶσαν ἀδεῶς
10 ἐπόρθουν αὐτοὶ τὴν Λακωνικήν· τῶν μὲν ἰδίων οὐ πολ- et impune prædantur Laconicam.
λοὺς ἀπολωλεκότες ἐν τῇ μάχῃ, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων
ἀπεκτακότες μὲν οὐκ ἐλάττους τῶν τετρακισχιλίων,
ζωγρείᾳ δ' εἰληφότες ἔτι πλείους τούτων, ὁμοίως δὲ καὶ
τῆς ἀποσκευῆς κεκυριευκότες ἁπάσης καὶ τῶν ὅπλων.

III.

BELLUM HANNIBALICUM.

Laus Hannibalis.

*　*　*

Ol. 143. 2. A. U. 548. Imperatoria virtus.

XIX. ΤΙΣ οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο τὴν [p] ἡγεμονείαν καὶ
τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δύναμιν ἐν τοῖς ὑπαίθροις τἀνδρός·
2 βλέψας ἐς τὸ μῆκος τούτου τοῦ χρόνου, καὶ συνεπι-
στήσας αὐτὸν ἐπί τε τὰς καθόλου καὶ τὰς κατὰ μέρος
μάχας καὶ πολιορκίας, καὶ πόλεων μεταβολὰς, καὶ
περιστάσεις καιρῶν, ἐπί τε τὴν περιοχὴν τῆς ὅλης ἐπι-
3 βολῆς καὶ πράξεως· ἐν ᾗ συνεχῶς Ἀννίβας, ἑκκαίδεκα
πολεμήσας ἔτη [q] Ῥωμαίοις κατὰ τὴν Ἰταλίαν, οὐδέποτε
διέλυσε τὰς δυνάμεις ἐκ τῶν ὑπαίθρων, ἀλλὰ συνέχων
ὑφ' ἑαυτὸν, ὥσπερ ἀγαθὸς κυβερνήτης, ἀστασίαστα

p Sic Aug. et Ves. cum editis. ἡγεμονίαν Regii tres, Tub. q Ῥωμαίους Herv. Aug. Reg. F. G. Vesont.

qui a longo tempore finibus suis hostes expellere non potuerant, universam tunc *Laconicam* impune agebant ferebant: amissis in eo prælio suorum non multis, quum Lacedæmoniorum occidissent ad quatuor millia, ac multo etiam plures vivos cepissent, denique impedimentis omnibus atque armis essent potiti.

III.

Excerpt. Antiq. ex Lib. XI. *Cap.* 17.

*　*　*

XIX. QUIS *Hannibalem* non prosequatur laudibus ob imperandi scientiam, virtutem, et rei castrensis usum atque peritiam? siquidem ad temporis longitudinem oculos retulerit, et illud attente consideraverit, quoties de summa re prælio contenderit, quot minores pugnas pugnaverit, quot urbes oppugnaverit, quantas civitatum mutationes, quam difficiles temporum vices sit expertus; denique si universam ejus consiliorum et rerum gestarum summam cogitaverit: qui, in Italia cum Romanis per sedecim continuos annos bellum gerens, sub dio semper habuit exercitum, neque di-

Ol. 143. 2.
Nulla umquam seditio in castris Hannibalis.

διετήρησε τοσαῦτα πλήθη καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς
ἄλληλα· καίπερ οὐχ οἷον ὁμοεθνέσιν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ [r] ὁμο-
φύλοις χρησάμενος στρατοπέδοις. εἶχε γὰρ Λίβυας, 4
Ἴβηρας, [s] Λιγυστινοὺς, Κελτοὺς, Φοίνικας, Ἰταλοὺς,
Ἕλληνας, οἷς οὐ νόμος, οὐκ ἔθος, οὐ λόγος, οὐχ ἕτερον
οὐδὲν ἦν κοινὸν ἐκ φύσεως πρὸς ἀλλήλους. ἀλλ᾽ ὅμως ἡ 5
τοῦ προεστῶτος ἀγχίνοια τὰς τηλικαύτας καὶ τοιαύτας
διαφορὰς ἑνὸς ἐποίει προστάγματος ἀκούειν καὶ μιᾷ
πείθεσθαι γνώμῃ· καίπερ οὐχ ἁπλῆς οὔσης τῆς περι-
στάσεως, ἀλλὰ καὶ ποικίλης, καὶ πολλάκις μὲν αὐτοῖς
λαμπρᾶς ἐπιπνεούσης τῆς τύχης, ποτὲ δὲ τοὐναντίον.

Capitale ingenium Hannibalis.

Ἐξ ὧν εἰκότως ἄν τις θαυμάσειε τὴν τοῦ προεστῶτος 6
δύναμιν ἐν τούτῳ τῷ μέρει, καὶ θαρσῶν εἴποι, ὡς, εἴπερ
ποιησάμενος τὴν ἀρχὴν ἐπ᾽ ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης,
ἐπὶ τελευταίους ἦλθε Ῥωμαίους, οὐδὲν ἂν τῶν προτε-
θέντων αὐτὸν διέφυγε. νῦν δ᾽, ἐφ᾽ οὓς ἔδει τελευταίους 7
ἐλθεῖν, ἀπὸ τούτων ἀρξάμενος, ἐν τούτοις ἐποιήσατο καὶ
τὴν ἀρχὴν τῶν πράξεων καὶ τὸ τέλος.

[r] An ὁμοφώνοις? [s] Λιγυστινοὺς inserui cum Med. et Reg. E.

misit umquam; sed tantam militum multitudinem, veluti bonus gubernator, ita sub obsequio suo continuit, ut nulla nec inter ipsos, nec adversus ducem, seditio exstiterit. Atqui erant illius exercitus, non dicam ex *unius populi* hominibus, sed ne ex *eadem* quidem *terra editis*, compositi. Habuit namque Afros, Hispanos, Ligures, Gallos, Pœnos, Italos, Græcos; quibus non lex, non mos, non lingua, nullum denique aliud naturæ jus commune, quod eos inter se jungeret. Et tamen *singulari ducis sollertia* efficiebatur, ut tot tamque diversæ gentes unius imperio auscultarent, et uno consensu ei parerent, quantumvis non semper eadem fortuna, sed admodum varia uterentur: nam prosperrimam quidem sæpe sunt experti, sed et interdum adversam. Quare merito aliquis, in ista intuens, capitale ducis ingenium in hac parte sit admiraturus, et non dubitanter pronunciaturus, *si Hannibal, ab aliis orbis partibus exorsus, novissimos omnium Romanos esset adortus, nihil quidquam ipsum moliturum fuisse, quod non perfecisset.* Nunc, quum eos sit adgressus primos, quos debuerat postremos, ibidem præclara ejus facta et principium et finem habuerunt.

VI. A. U. 548.

SCIPIO IN HISPANIA.

(I.) *Vincit Asdrubalem, Gisconis fil.*

* * *

XX. ΟΙ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀθροίσαντες τὴν Asdrubal
[t]στρατείαν ἐκ τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἐποιοῦντο τὴν παρα- ad Ilipam.
χειμασίαν, προῆλθον, καὶ κατεστρατοπέδευσαν οὐ μα-
κρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς προσαγορευομένης [u]Ἰλίπας,
βαλλόμενοι τὸν [x]χάρακα πρὸς ταῖς ὑπωρείαις, καὶ
προθέμενοι πεδία πρὸς ἀγῶνα καὶ πρὸς μάχην εὐφυῆ.
2 πλῆθος δὲ πεζῶν μὲν εἶχον εἰς ἑπτὰ μυριάδας, ἱππεῖς
δὲ τετρακισχιλίους, θηρία δὲ δυσὶ πλείω τῶν τριάκοντα.
3 Πόπλιος δὲ Μάρκον μὲν Ἰούνιον ἐξαπέστειλε πρὸς M. Junius.
[y]Κολίχαντα, παραληψόμενον τὰς ἑτοιμασθείσας αὐτῷ Colchas,
παρὰ τούτου δυνάμεις· [z]αὗται δ' ἦσαν, οἱ πεζοὶ μὲν regulus Hisp.
4 τρισχίλιοι, ἱππεῖς δὲ πεντακόσιοι. τοὺς δὲ λοιποὺς
συμμάχους αὐτὸς παρελάμβανε, προάγων καὶ ποιού-
5 μενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ἐγγίσας δὲ τῷ
Κασταλῶνι καὶ τοῖς περὶ Βαίκυλα τόποις, καὶ συμ-
μίξας ἐνθάδε τῷ Μάρκῳ καὶ ταῖς παρὰ τοῦ Κολί-
χαντος δυνάμεσιν, εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἐνέπιπτε περὶ

[t] In στρατείαν nil variant libri. στρατιὰν tamen malim. [u] ἸΛΙΠΑΣ ex Strabone aliisque restitui. ῾ΗΛΙΓΓΑΣ dant vulgo editi, consentientibus MStis; quod ex Livio in ΣΙΛΠΙΑΣ mutandum censuerunt viri docti. [x] Vulgo χάρακα καὶ πρὸς. Delevi conjunct. cum Reisk. [y] Λόχιτα h. l. Herv. Urb. Reg. F. G. Vesont. Tub. Λόχητα Aug. Λοχίτα Med. Reg. E. [z] αὗται ex conj. posui pro αὐτοὶ, quod est in libris, quod in αὐταὶ mutavit Casaub.

IV.

(I.) *Excerptorum Antiquorum Cap.* 18—22.

* * *

XX. QUUM *Asdrubal, Gisconis filius*, copias ex oppidis, ubi hibernabant, excivisset, ducere instituit: metatusque castra non longe ab oppido, cui *Ilipa* nomen, vallo circumjecto sub radices montis consedit, habens a fronte castrorum patentes campos, ad certamen et dimicationem aptos. Erant autem in ejus exercitu peditum septuaginta millia, equitum quatuor, elephanti duo supra triginta. *Publius* (*Scipio*) vero *M. Junium* (*Silanum*) ad *Colchantem* misit, ut copias ab eo acciperet, quas ille coegerat; quæ erant, peditum tria millia, equites quingenti. Reliquos socios in itinere, dum ire pergebat, et ad destinatum locum tendebat, ipse adsumsit. Ad *Castulonem* ut ventum, et prope *Bæculam*, postquam se junxisset Scipioni Silanus cum traditis sibi auxiliis a Colchante, quid super rebus præsentibus consilii

Ol. 143. 2. Sociis Hispanis diffidit Scipio.

τῶν ἐνεστώτων. χωρὶς γὰρ τῶν συμμάχων οὐκ ἀξιό- 6
χρεοι ἦσαν αἱ Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις αὐτῷ πρὸς τὸ διακινδυνεύειν· τὸ δ' ἐπὶ τοῖς συμμάχοις ἔχοντας τὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τῶν ὅλων κινδυνεύειν, ἐπισφαλὲς ἐδόκει καὶ λίαν εἶναι παράβολον. Οὐ μὴν, ἀλλὰ [a] διαπορήσας, ὑπὸ δὲ 7
τῶν πραγμάτων συγκλειόμενος, [b] ἐπὶ τὸ συγχρῆσθαι κατηνέχθη τοῖς Ἴβηρσιν οὕτως, ὥστε φαντασίαν μὲν παρασκευάζειν τοῖς ὑπεναντίοις, τὸν δ' ἀγῶνα ποιεῖσθαι διὰ τῶν ἰδίων στρατοπέδων. ταῦτα δὲ προθέμενος, ἀνέ- 8
ζευξε μετὰ πάσης δυνάμεως, ἔχων πεζοὺς μὲν εἰς τετρακισμυρίους καὶ πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ περὶ τρισχιλίους. Ἐγγίσας δὲ τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ γενό- 9
μενος σύνοπτος, ἐστρατοπέδευσε περί τινας γεωλόφους καταντικρὺ τῶν πολεμίων.

Mago et Masinissa repelluntur a Scipione.

XXI. Μάγων δὲ, νομίσας εὐφυῆ καιρὸν ἐπιθέσθαι καταστρατοπεδεύουσι τοῖς Ῥωμαίοις, ἀναλαβὼν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἰδίων ἱππέων, καὶ Μασσανάσσην μετὰ τῶν Νομάδων, ἤλαυνε πρὸς τὴν παρεμβολὴν, πεπεισμένος ἀφυλακτοῦντα λήψεσθαι τὸν Πόπλιον. Ὁ 2
δὲ, πάλαι προορώμενος τὸ μέλλον, ὑπό τινα βουνὸν ὑπεστάλκει τοὺς ἱππεῖς ἴσους τοῖς τῶν Καρχηδονίων· ὧν ἀνυπονοήτως ἐμπεσόντων, πολλοὶ μὲν ἐν ταῖς ἀρχαῖς 3
ἀναστρέφοντες διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν

[a] Post διαπορήσας adjiciendam putem partic. μὲν. [b] Alii vulgo ἐπὶ τῷ συγχρ.

caperet incertus imperator, in diversa animum versabat. Nam absque sociorum auxiliis idoneum ad prælio decertandum Romanum exercitum non habebat: ut autem, spe victoriæ in sociis posita, summæ rei discrimen adiret, id vero periculosæ ac temerariæ plenum aleæ judicabat. Post longam animi fluctuationem, rerum necessitate adactus, in eam ad extremum devenit sententiam, ut Hispanorum auxiliis statueret sibi ita utendum, ut in speciem saltem hostibus ea opponeret, per legiones vero suas pugnam decerneret. Hoc ubi constituit, omnibus copiis castra movit, habens secum ad quinque et quadraginta peditum millia, equitum tria millia. Quumque Carthaginiensibus adpropinquasset, jamque in eorum esset conspectu, ex adverso hostium in terrenis quibusdam tumulis locum castris cepit.

XXI. Peropportunum id esse tempus *Mago* ratus invadendi Romanos castra ponentes, adsumta equitum suorum parte maxima, et *Massanissa* cum Numidis, in tendentes duxit, haud dubius, fore ut *Scipionem* incautum opprimeret. Ille vero, dudum proviso quod erat futurum, post tumulum quemdam equites abdiderat, numero pares iis, quos habebant Carthaginienses. Quibus repente et ex improviso in Pœnos irruentibus, multi confestim, inopinato hostium conspe-

τῶν ἵππων ἀπέπεσον· οἱ δὲ λοιποὶ, συμβάλλοντες τοῖς A. U. 548.
4 πολεμίοις, ἐμάχοντο γενναίως. τῇ δὲ παρὰ τῶν κατα-
βαινόντων ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἱππεῦσιν εὐχειρίᾳ δυσχρη-
στούμενοι, καὶ πολλοὺς ἀπολλῦντες οἱ Καρχηδόνιοι,
5 βραχὺ προσαντισχόντες ἐνέκλιναν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον
ἐν τάξει τὴν ἀναχώρησιν ἐποιοῦντο· τῶν δὲ Ῥωμαίων
ἐγκειμένων αὐτοῖς, λύσαντες τὰς ἴλας, κατέφυγον ὑπὸ
6 τὴν αὑτῶν παρεμβολήν. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, τούτου
γενομένου, θαρσαλεώτερον διέκειντο πρὸς τὸν κίνδυνον,
7 οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τοὐναντίον. Οὐ μὴν, ἀλλὰ ταῖς Velitationes.
ἑξῆς ἐπί τινας ἡμέρας τάς τε δυνάμεις ἐκτάξαντες ἐν
τῷ μεταξὺ πεδίῳ, διὰ τῶν ἱππέων καὶ διὰ τῶν εὐζώνων
ἀκροβολισμοὺς ποιησάμενοι, καὶ καταπειράσαντες ἀλ-
λήλων, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ κρίνειν τὰ ὅλα.

XXII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον δυσὶ δοκεῖ κεχρῆ- Stratagema Scipionis.
2 σθαι στρατηγήμασιν ὁ Πόπλιος. θεωρῶν γὰρ τὸν Ἀσ-
δρούβαν ὀψὲ ποιούμενον τὰς ἐξαγωγὰς, καὶ μέσους
Λίβυας, τὰ δὲ θηρία προτιθέμενον ἑκατέρων τῶν κερά-
3 των· αὐτὸς, εἰωθὼς τῇ μὲν ὥρᾳ [c] προσανατείνειν, τοὺς
δὲ Ῥωμαίους μέσους ἀντιτάττειν τοῖς Λίβυσι, τοὺς δ'
Ἴβηρας ἐπὶ τῶν κεράτων [d] παρεμβάλλειν, ᾗ προέθετο
κρίνειν ἡμέρᾳ, τἀναντία τοῖς προειρημένοις ποιήσας,
μεγάλα συνήργησε ταῖς σφετέραις δυνάμεσι πρὸς τὸ
4 νικᾶν, οὐκ ὀλίγα δ' ἠλάττωσε τοὺς πολεμίους. ἅμα

[c] An προσαποτείνειν? [d] παρεμβαλεῖν Herv. cum MStis.

ctu territi, dum in fugam sese avertunt, equis sunt delapsi; reliqui pugnam capessere, ac strenue rem gerere. Sed quum Romanorum equitum vim, dexteritate singulari ex equis desilientium, sustinere non possent, multis suorum occisis, postquam aliquantisper restitissent, in fugam Pœni inclinarunt. Et primo quidem nihil turbatis ordinibus sese receperunt; deinde vero, acrius instantibus Romanis, solutis turmis ad sua castra profugerunt. Hujus prælii eventu est effectum, ut ad pugnam audendam promtiores essent Romani, Pœni contra timidiores. Nihilo tamen secius, quum per aliquot insequentes dies in planitiem interjectam copias eduxissent, et per equites ac levem armaturam velitationes habuissent, seque invicem tentassent, mox totis utrimque viribus decertare statuerunt.

XXII. Eo tempore duplicem hosti dolum struxisse videtur *Scipio*. Observaverat, *Asdrubalem* sero semper educere copias, et Afros in medio, elephantos ante cornu utrumque collocare. Ipse, adsuetus aliquanto etiam serius, quam ille, educere, et Romanos in media acie Afris opponere, Hispanos utrimque pro cornibus locare: quo die pugnaturus erat, contraria omnia faciens eorum, quæ antea erat solitus, magnum suis ad victoriam momentum adtulit, hostibus vero non mediocriter incommodavit. Prima

Ol. 143. 2. Stratagema Scipionis.

γὰρ τῷ φωτὶ διαπεμψάμενος τοὺς ὑπηρέτας, παρ-
ήγγειλε πᾶσι τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς στρατιώταις,
ἀριστοποιησαμένους καὶ καθοπλισαμένους ἐξάγειν πρὸ
τοῦ χάρακος. Γενομένου δὲ τούτου, καὶ προθύμως 5
πειθαρχησάντων διὰ τὴν ὑπόνοιαν τοῦ μέλλοντος, τοὺς
μὲν ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους προαπέστειλε, συντάξας
ἐγγίζειν τῇ παρεμβολῇ τῶν ὑπεναντίων, καὶ προσα-
κροβολίζεσθαι θρασέως. αὐτὸς δὲ, τοὺς πεζοὺς ἔχων, 6
ἄρτι τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολῆς ἐπιφαινομένης,
προῆγε, καὶ παραγενόμενος εἰς μέσον τὸ πεδίον παρ-
ενέβαλε, τάττων ἐναντίως ἢ πρόσθεν· μέσους μὲν γὰρ
ἐτίθει τοὺς Ἴβηρας, ἐπὶ δὲ τῶν κεράτων τὰ τῶν Ῥω-

Asdrubalem adgreditur Scipio.

μαίων. Τοῖς δὲ Καρχηδονίοις, ἄφνω συνεγγιζόντων 7
πρὸς τὸν χάρακα τῶν ἱππέων, ἅμα δὲ καὶ τῆς ἄλλης
δυνάμεως ἐκταττομένης ἐν ὄψει, μόλις ἐδόθη καιρὸς εἰς
τὸ καθοπλίσασθαι. διόπερ ἠναγκάσθησαν οἱ περὶ τὸν 8
Ἀσδρούβαν, ἔτι νήστεις ἔχοντες τοὺς ἄνδρας, ἀπαρα-
σκεύως ἐκ τοῦ καιροῦ τοὺς μὲν ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους
ἐπαφιέναι τοῖς ἱππεῦσι τῶν ὑπεναντίων εἰς τὰ πεδία·
τὰς δὲ πεζικὰς δυνάμεις παρατάττειν, οὐ πολὺ [e] τῆς
παρωρείας ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ποιούμενοι τὴν ἔκταξιν,
καθάπερ ἦν ἔθος αὐτοῖς. Ἕως μὲν οὖν τινος ἔμενον οἱ 9
Ῥωμαῖοι, τὴν ἡσυχίαν ἔχοντες· ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν τῆς
ἡμέρας προὔβαινε, τῶν δ' εὐζώνων ἄκριτος ἦν καὶ
πάρισος ἡ συμπλοκὴ, διὰ τὸ τοὺς πιεζομένους κατα-

[e] οὐ πολὺ πρὸ τῆς παρωρείας voluit Reisk.

namque luce, ministris per castra dimissis, qua tribunis qua militibus præcepit omnibus, ut, curatis corporibus, arma caperent, valloque egrederentur. Quod ut factum, imperata cunctis alacriter facientibus propter obortam futuri certaminis suspicionem, equites et expeditorum manum præmisit, prope castra hostium jussam accedere, et acrem velitationem audacter ciere. Ipse cum peditibus, sub ipsum solis ortum, castris egressus, postquam in medium usque campum processerat, aciem instruit, in adsignandis locis omnia de industria mutans: medios siquidem Hispanos locavit, Romano milite cornibus firmatis. Vix ad capienda arma temporis fuit satis Carthaginiensibus, quum repente et equites vallo succederent, et simul in ipsorum conspectu ceteræ omnes copiæ instruerentur. Propterea *Asdrubal*, cujus erat impransus miles, coactus est pro tempore imparatos equites ac leviter armatos in campum adversus hostes emittere, ipse vero pedestres copias instruere, quas haud procul a radicibus montis pro instituto suo in planitie ordinavit. Et Romani quidem aliquamdiu quieti sese tenuerunt: procedente vero die, quum leviter armatorum pugna anceps neutro inclinata staret, quoniam, qui premebantur, ad suorum aciem se recipie-

φεύγοντας ὑπὸ τὰς ἰδίας φάλαγγας ἐκ μεταβολῆς A. U. 548.
10 κινδυνεύειν· τὸ τηνικαῦτα δὲ διαδεξάμενος ὁ Πόπλιος
διὰ τῶν διαστημάτων ἐν ταῖς σημαίαις εἴσω τοὺς ἀκρο-
βολιζομένους, καὶ μερίσας ἐφ' ἑκάτερον κέρας ὀπίσω τῶν
παρατεταγμένων, πρῶτον μὲν τοὺς γροσφομάχους, ἐπὶ
δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς, [f] τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπιβαλεῖν
11 μετωπηδὸν ποιούμενος τὴν ἔφοδον· ἀποσχὼν δὲ [g] περὶ
στάδιον τῶν ὑπεναντίων, τοὺς μὲν Ἴβηρας τηροῦντας
τὰς τάξεις τὸν αὐτὸν τρόπον ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν
[h] παρήγγειλε, * τῷ μὲν δεξιῷ τὰς σημαίας καὶ τὰς
ἴλας ἐπιστρέφειν ἐπὶ δόρυ, τῷ δ' εὐωνύμῳ τἀναντία.

XXIII. Καὶ λαβὼν αὐτὸς μὲν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ, Λεύ- Solertes motus Scipionis.
κιος δὲ Μάρκιος καὶ Μάρκος Ἰούνιος ἀπὸ τῶν εὐωνύμων,
τρεῖς ἴλας ἱππέων τὰς ἡγουμένας, καὶ πρὸ τούτων
γροσφομάχους τοὺς εἰθισμένους, καὶ τρεῖς σπείρας,
(τοῦτο δὲ καλεῖται τὸ σύνταγμα τῶν πεζῶν παρὰ
2 Ῥωμαίοις κοόρτις·) πλὴν οἱ μὲν ἐπ' ἀσπίδα περικλά-
σαντες τούτους, οἱ δὲ [i] περὶ δόρυ, προῆγον ὀρθίους ἐπὶ
τοὺς πολεμίους, ἐνεργῆ ποιούμενοι τὴν ἔφοδον, ἀεὶ τῶν
3 ἑξῆς ἐπιβαλόντων, καὶ κατὰ περίκλασιν ἑπομένων. Ἐπεὶ
δὲ τούτους μὲν οὐ πολὺ συνέβαινε τῶν πολεμίων ἀπέχειν,
τοὺς δ' Ἴβηρας ἐν τῇ κατὰ πρόσωπον πλευρᾷ τόπον

[f] τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπιβαλεῖν. Mendosus locus, sic fortasse refingendus: ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς ἐπιβάλλει, τὰς μὲν ἀρχὰς μετωπηδὸν &c. [g] Immo περὶ δ'. (vel ε'.) σταδίους. *quingentos passus*, Livius. [h] Post παρήγγειλε *defectus notam* posui. Exciderunt forsitan pauca hæc verba τῶν δὲ κεράτων. [i] ἐπὶ δόρυ scribendum videtur cum Reiskio.

bant, ac mox per vices certamen repetebant. Tum enimvero *Scipio* eos, qui velitatione decertabant, per aciei intervalla intra ordines recepit, et in utrumque cornu a tergo eorum, qui stabant ordinati, divisit, velites prius, deinde equites; ac mox æquata primo universæ aciei fronte ire in hostem cœpit. Ubi vero jam circiter stadium [*ni potius*, quatuor stadia] acies inter se aberant; jussis Hispanis, quo cœperant pede, servatis ordinibus porro pergere; dextro cornui præcepit, ut manipulos pariter ac turmas dextrorsum converteret; sinistro, ut sinistrorsum.

XXIII. Tum autem, quum sumsisset ipse quidem a dextra, *L.* vero *Marcius* et *M. Junius* a læva, turmas equitum priores ternas, et qui hos antecederent velites pro Romanæ militiæ more, itemque *spiras* sive *manipulos* ternos; (quot nempe Romanam *cohortem* conficiunt;) illi ad lævam inflexo agmine, hi ad dextram, rectis dehinc ordinibus in hostem duxerunt, et citato gradu perrexerunt; subinde interim, qui proximi his steterant, agmini præcedentium sese adjungentibus, et simili facta inflexione eos sequentibus. Jamque non longe aberant isti ab hostibus, quum Hispani, in Romanæ aciei fronte collocati, eo, quod presso gradu incederent, ab iis-

Ol. 143. 2.
Solertes motus Scipionis.

ἱκανὸν ἔτι διεστάναι, τῷ βάδην ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν,
προσέβαλλον τοῖς κέρασιν ἀμφοτέροις ἅμα [k]τοῖς τῶν
ὑπεναντίων ὀρθίαις ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσι, κατὰ
τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Αἱ δὲ μετὰ ταῦτα κινήσεις, δι' 4
ὧν συνέβαινε, τοὺς ἑπομένους, ἐπιπαρεμβάλλοντας [l]ἐπὶ
τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν τοῖς ἡγουμένοις, συγκαθίστασθαι τοῖς
πολεμίοις εἰς τὴν μάχην, τὴν ἐναντίαν εἶχον διάθεσιν
ἀλλήλαις, καὶ καθόλου τὸ δεξιὸν κέρας τῷ λαιῷ, [m]καὶ
κατὰ μέρος οἱ πεζοὶ τοῖς ἱππεῦσιν. οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ 5
δεξιοῦ κέρως ἱππεῖς, μετὰ τῶν εὐζώνων, ἐκ δόρατος
ἐπιπαρεμβάλλοντες, ὑπερκερᾶν ἐπειρῶντο τοὺς πολε-
μίους· οἱ δὲ πεζοὶ τοὐναντίον ἐξ ἀσπίδος [n]παρενέ-
βαλλον. τῶν δὲ κατὰ τὸ λαιὸν οἱ μὲν ἐν ταῖς σπείραις 6
ἐκ δόρατος, οἱ δ' ἱππεῖς μετὰ τῶν γροσφομάχων ἐξ
ἡνίας. Ἐγεγόνει μὲν οὖν ἐκ τῶν ἱππέων καὶ τῶν εὐζώνων 7
ἀμφοτέρων τῶν κεράτων ἐκ ταύτης τῆς κινήσεως τὸ δεξιὸν
εὐώνυμον. [o]οὗ μικρὸν λόγον θέμενος ὁ στρατηγὸς, τοῦ 8
μείζονος ἐποιήσατο πρόνοιαν, τοῦ κατὰ τὴν ὑπερκέρασιν·
ὀρθῶς λογιζόμενος. Εἰδέναι μὲν γὰρ δεῖ τὸ γιγνόμενον, 9
χρῆσθαι δὲ ταῖς πρὸς τὸν καιρὸν ἁρμοζούσαις κινήσεσιν.

Pugna ad Ilipam.

XXIV. Ἐκ δὲ τῆς τούτων συμπλοκῆς τὰ μὲν θηρία, διὰ τῶν γροσφομάχων καὶ τῶν ἱππέων ἀκοντιζόμενα

[k] Vulgo omnes *ταῖς τῶν ὑπεναντίων ὀρθίαις*, et comma post *ὀρθίαις* ponunt. Correxi cum Reiskio. [l] Præpositionem, quam ignorant codd. omnes, adjecit Casaub. [m] *καὶ* abest ab Herv. Aug. Reg. F. G. Ves. [n] *παρενέβαλον* edd. *ἐπιπαρενέβαλλον* voluerat Reisk. [o] *οὐ μικρὸν* Aug. Regii tres, Vesont.

dem longum satis spatium adhuc distabant. Tum vero *Scipio*, sicut principio proposuerat, utrumque simul Carthaginiensium cornu per Romanas legiones rectis ordinibus est adgressus. Ceterum posteriores motus, per quos efficiebatur, ut, qui sequebantur, in eamdem cum antecedentibus lineam rectam se sisterent, et cum hostibus similiter manus consererent, contrariam inter se speciem habuerunt: quam diversitatem erat cernere, sive in universum considerares, cornu ad cornu quomodo se haberet; sive in utroque cornu equites cum peditibus contenderes. Nam in dextro cornu equites cum levi armatura a dextra se adplicabant præcedentibus, extendere aciem ultra hostium cornu conantes: pedites contra lævam versus antegressis se adjungebant. In cornu sinistro, manipuli ad dextram priorum stationem sibi occupabant, equites cum velitibus sinistrorsum tendebant. Ita evenit per motus istos in utroque cornu, ut ex equitibus et levi armatura, qui dextimi fuerant, fierent sinistimi. Cujus quidem rei imperator non magnam rationem habens, id, quod longe erat majus, sedulo curabat, ut cingere hostes porrectis cornibus posset: prudenti sane consilio. Nam scire quidem, quid quodque sequatur, necesse est: usurpare vero eos oportet motus, qui pro tempore conveniant.

XXIV. Accensa per hos pugna, elephanti, velitum et equitum missilibus confixi, et agitati undique, ac passim

καὶ διαταραττόμενα πανταχόθεν, ἔπασχε μὲν κακῶς, A. U. 548.
ἔβλαπτε δ' οὐδὲν ἧττον τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους· Pugna ad Ilipam.
φερόμενα γὰρ εἰκῆ, τοὺς ὑποπεσόντας ἐξ ἀμφοῖν [p] ἀεὶ
2 διέφθειρε. Τῆς δὲ πεζικῆς δυνάμεως τὰ μὲν κέρατα
τῶν Καρχηδονίων ἐθραύετο, τὸ δὲ μέσον τὸ κατὰ τοὺς
Λίβυας, ὅπερ ἦν χρησιμώτατον, εἰς τέλος ἄπρακτον ἦν·
3 οὔτε γὰρ παραβοηθεῖν ἠδύναντο τοῖς ἐπὶ τῶν κεράτων,
λιπόντες τὸν ἴδιον τόπον διὰ τὴν τῶν Ἰβήρων ἔφοδον, οὔτε
μένοντες ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων ἐνεργεῖν τι τῶν δεόντων οἷοί
τ' ἦσαν, διὰ τὸ μὴ συνιέναι τοὺς κατὰ πρόσωπον πολε-
4 μίους αὐτοῖς εἰς τὰς χεῖρας. Οὐ μὴν, ἀλλὰ χρόνον
μέν τινα διηγωνίζοντο τὰ κέρατα γενναίως, διὰ τὸ περὶ
5 τῶν ὅλων ἑκατέροις [q] συνεστάναι τὸν κίνδυνον. ἤδη δὲ
τοῦ καύματος ἐφεστῶτος κατὰ τὴν ἀκμὴν, οἱ μὲν
Καρχηδόνιοι παρελύοντο, διὰ τὸ μὴ πεποιῆσθαι τὴν
ἔξοδον κατὰ τὴν ἰδίαν προαίρεσιν, κεκωλύσθαι δὲ τῆς
6 ἁρμοζούσης παρασκευῆς· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ τῇ δυνάμει
καὶ ταῖς εὐψυχίαις καθυπερεῖχον, καὶ μάλιστα τῷ τοῖς
χρησιμωτάτοις πρὸς τοὺς ἀχρειοτάτους τῶν [r] πολεμίων
7 συμβεβηκέναι, διὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ πρόνοιαν. Τὰς Asdrubal fugatur a Scipione.
μὲν οὖν ἀρχὰς οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν κατὰ πόδα, πιε-
ζόμενοι, τὴν ἀναχώρησιν ἐποιοῦντο· μετὰ δὲ ταῦτα κλί-

[p] αἰεὶ Reg. E. [q] συνεστάναι correxi cum Reiskio. Vulgo συνιστάναι.
[r] Inter πολεμίων et συμβεβηκέναι notam defectus posuerat Casaubonus. Mihi nihil desiderari visum est.

convulnerati, amicos et inimicos pariter lædebant. Nam quum temere huc illuc ferrentur; in quoscumque inciderant ex utraque acie, omnes prosternebant. Jam pedestris aciei Carthaginiensium cornua adfligebantur; cum media acies, in qua stabant Afri, robur universi exercitus Punici, manebat inutilis et immota. Quippe neque in cornua, ut adjuvarent pugnantes, discurrere poterant; ne, si stationem desererent, mediam aciem venientibus ex adverso Hispanis aperirent: neque rursus statione servata, quæ fuerat ipsis adtributa, ullum omnino ad victoriam momentum facere poterant; quod oppositi hostes ad manus conserendas propius non accederent. Attamen cornua quidem acerrime aliquamdiu pugnarunt, quod utraque pars de summa rerum eo prælio periclitabatur. Ubi vero jam æstus a meridiano sole venit, Pœnis quidem languore membra erant soluta, ut qui neque arbitratu suo copias eduxissent, et quominus corpora curarent, fuissent impediti. At Romani cum viribus corporis et alacritate animorum erant superiores, tum eo potissimum, quod imperatoris providentia pars ipsorum valentissima cum ignavissimis hostium fuerat commissa. Igitur *Asdrubal*, premente Romano, pedem retulit, primo quidem sensim; mox vero

Ol. 143. 2. ναντες ἀθρόοι, πρὸς τὴν παρώρειαν ἀπεχώρουν· ἐγκειμένων
δὲ τῶν Ῥωμαίων βιαιότερον, ἔφυγον εἰς τὸν χάρακα
προτροπάδην. Εἰ μὲν οὖν μὴ θεὸς αὐτοῖς τις συνεπελά- 8
βετο τῆς σωτηρίας, παραχρῆμα ἂν ἐξέπεσον ἐκ τῆς
παρεμβολῆς. ἐπιγενομένης δὲ κατὰ τὸν ἀέρα συστροφῆς 9
ἐξαισίου, καὶ καταῤῥαγέντος ὄμβρου λάβρου καὶ συν-
εχοῦς, μόλις εἰς τὴν αὐτῶν στρατοπεδείαν ἀνεκομί-
σθησαν οἱ Ῥωμαῖοι.

* * *

Ἰλούργεια, πόλις Ἰβηρίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ. 10

* * *

Aviditas militum punita.

Τὸ δὲ τετηκὸς καὶ συνεῤῥυηκὸς ἀργύριον καὶ χρυσίον 11
ἀναζητοῦντες, ὑπὸ τοῦ πυρὸς πλεῖστοι Ῥωμαίων διεφθά-
ρησαν.

(II.) *Seditionem militum in Hispania sedat Scipio.*

* * *

Seditionem sedat Scipio.

XXV. Πόπλιος δὲ, καίπερ ἤδη πεῖραν εἰληφὼς τῶν
πραγμάτων ἐφ' ἱκανὸν, ὅμως οὐδέποτε μᾶλλον εἰς ἀπο-
ρίαν ἧκε καὶ δυσχρηστίαν. καὶ τοῦτ' ἔπασχε κατὰ
λόγον. Καθάπερ [s] γὰρ ἐπὶ τῶν σωμάτων τὰς μὲν ἐκτὸς 2
αἰτίας τοῦ βλάπτειν, λέγω δ' οἷον ψύχους, καύματος,
κόπου, τραυμάτων, καὶ πρὶν γενέσθαι, φυλάξασθαι

[s] γὰρ post Καθάπερ cum Reiskio ex conject. adjeci.

acies universa inclinata confertim ad proximi montis radices se recipere cœpit: sed quum acrius victores sese inveherent, effusa fuga vallum petierunt. Quod nisi eorum salutem deus aliquis adjuvisset, etiam castris confestim fuissent exuti. Nunc sæva tempestate in cœlo repente coorta, tanta vi atque impetu imber continuus est effusus, ut ægre in castra sua se receperint Romani.

* * *

Ilurgia, Hispaniæ oppidum. Polybius XI. (*Steph. Byzant.*)

* * *

Plurimi Romanorum, dum fusum argentum atque aurum, quod confluxerat, quærebant, ab igne consumti sunt. (*Suidas in* Τέτηκα.)

(II.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XI. *Cap.* 23—28.

* * *

XXV. Etsi erat *Scipio* non mediocri jam usu rerum exercitatus, numquam tamen inopia consilii magis laboravit, neque difficultatibus majoribus fuit affectus, [quam nuncio de *seditione militum Romanorum qui Sucrone erant*, accepto.] Et merito id quidem. Nam sicut nocivæ *corporibus* caussæ extrinsecus advenientes, velut frigora, æstus,

δυνατὸν, καὶ γενομέναις εὐμαρὲς βοηθῆσαι, τὰ δ' ἐξ A. U. 548.
αὐτῶν τῶν σωμάτων γιγνόμενα φύματα καὶ νόσους Seditionem sedat
δυσχερὲς μὲν προϊδέσθαι, δυσχερὲς δὲ γενομένοις βοη- Scipio.
3 θεῖν· τὸν αὐτὸν [t] δὴ τρόπον καὶ περὶ πολιτείας καὶ περὶ
4 στρατοπέδων διαληπτέον. πρὸς μὲν γὰρ τὰς ἔξωθεν
[u] ἐπιβουλὰς καὶ πολέμους πρόχειρος ὁ τρόπος τῆς παρα-
5 σκευῆς καὶ βοηθείας τοῖς ἐφιστάνουσι. Πρὸς δὲ τὰς ἐν
αὐτοῖς γενομένας ἀντιπολιτείας καὶ στάσεις καὶ ταρα-
χὰς δύσχρηστος ἡ βοήθεια, καὶ μεγάλης ἐπιδεξιότητος
6 καὶ διαφερούσης ἀγχινοίας δεομένη· [x] πλὴν ἑνὸς παρ-
αγγέλματος, ὃ πᾶσιν ἁρμόσει, καὶ στρατοπέδοις, καὶ
7 πόλεσι, καὶ σώμασιν, ὡς ἐμὴ δόξα. τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ
μηδέποτε [y] ἐᾶν ἐπὶ πολὺ ῥαθυμεῖν καὶ σχολάζειν περὶ
μηδὲν τῶν προειρημένων, ἥκιστα δ' ἐν ταῖς εὐροίαις
τῶν πραγμάτων, καὶ ἐν ταῖς δαψιλείαις τῶν ἐπιτηδείων.
8 Πλὴν ὅγε Πόπλιος, ἅτε διαφερόντως ἐπιμελὴς ὢν, καθ-
άπερ ἐξ ἀρχῆς εἶπον, ἔτι δ' ἀγχίνους καὶ πρακτικὸς,
συναθροίσας τοὺς χιλιάρχους, τοιάνδε τινὰ τῶν ἐνε-
9 στώτων εἰσηγεῖτο λύσιν. Ἔφη γὰρ, δεῖν ἀναδέξασθαι
τοῖς στρατιώταις τὴν τῶν ὀψωνίων ἀπόδοσιν· χάριν δὲ
τοῦ πιστεύεσθαι τὴν ἐπαγγελίαν, τὰς ἐπιτεταγμένας

[t] δὲ τρόπον Herv. cum MStis. [u] Rectius fortasse ἐπιβολὰς Aug. a pr. manu, et Reg. F. G. [x] πλὴν ἑνὸς παραγγέλματος. Sic Herv. consentientibus libris; sed addunt ἅπασιν, quod monente Reiskio in ὃ πᾶσιν mutavi. Casaubonus, præeunte ex parte Ursino, ex conjectura sic edidit: Πλὴν ἓν παράγγελμα τοῖς πᾶσιν ἁρμόσει. [y] Verbum ἐᾶν deletum voluit Reiskius. Forsan οὐδέποτε ἂν.

lassitudo, vulnera, et prius quam contingant, possunt caveri, et, ubi contigerunt, curari facile queunt; at quæ ex ipsis ortum habent corporibus ulcera aut morbi, et prius quam oriantur, difficile prævidentur, et semel orta difficile curantur: sic et de *rebuspublicis* et de *exercitibus* idem est sentiendum. Nam adversus insidias quidem et bella ab externis hostibus intentata adparatus et auxilia invenire proclive est, serio in eam curam incumbentibus: at quæ in illis ipsis excitantur contrariarum factionum studia, seditiones atque tumultus, et remedium ægre patiuntur, et id ipsum magna dexteritate et eximia quadam opus habet sollertia. Censeo tamen ego, omnibus exercitibus, civitatibus, et societatum corporibus unicum hoc congruere præceptum, ne in iis, quæ jam diximus, cessatio ab opere, aut otium diuturnius hominibus concedatur, idque præcipue rebus secundis, et quoties annonæ larga suppetit copia. Ceterum *Scipio*, cum, ut initio diximus, homo esset singulari diligentia præditus, intelligens et prudens, tribunis militum congregatis, præsenti malo ut remedium admoveretur hujusmodi, auctor fuit. *Militibus stipendiorum suorum solutionem*

Ol 143. 2. Seditionem sedat Scipio.

εἰσφορὰς ταῖς πόλεσι πρότερον εἰς τὴν τοῦ παντὸς
στρατοπέδου χορηγίαν [z] ταύτας νῦν ἀθροίζειν ἐπιφανῶς
καὶ μετὰ σπουδῆς, ὡς πρὸς τὴν διόρθωσιν τῶν ὀψωνίων
γιγνομένης τῆς παρασκευῆς· τοὺς δὲ χιλιάρχους τοὺς 10
αὐτοὺς πάλιν πορευθέντας ἀξιοῦν καὶ παρακαλεῖν,
μετατίθεσθαι τὴν ἄγνοιαν, καὶ κομίζεσθαι τὰς σιταρ-
χίας, παραγιγνομένους ὡς αὐτὸν, ἄν τε κατὰ μέρη
τοῦτο βούλωνται ποιεῖν, ἄν θ' ὁμοῦ πάντες. γενομένου 11
δὲ τούτου, τὸ λοιπὸν ἤδη παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, ἔφη,
δεῖν βουλεύεσθαι, τί δέον ἐστὶ πράττειν.

XXVI. Οὗτοι μὲν οὖν, ταῦτα διανοηθέντες, ἐγίγνοντο
περὶ τὴν τῶν χρημάτων ἐπιμέλειαν. Τῶν δὲ χιλιάρχων 2
[a] διασαφούντων τὰ δεδογμένα, γνοὺς ὁ Πόπλιος ἀνεκοι-
νοῦτο τῷ συνεδρίῳ, τί δέον ἐστὶ ποιεῖν. Ἔδοξεν οὖν 3
αὐτοῖς, ἡμέραν διασαφήσαντας εἰς ἣν δεήσει παρεῖναι,
πρὸς μὲν τὸ πλῆθος διαλύεσθαι, τοὺς δ' αἰτίους κολά-
ζειν πικρῶς. οὗτοι δ' ἦσαν εἰς πέντε καὶ τριάκοντα τὸν
ἀριθμόν. Τῆς δ' ἡμέρας ἐπελθούσης, καὶ παραγενομένων 4
τῶν ἀποστατῶν ἐπί τε τὰς διαλύσεις καὶ τὴν κομιδὴν
τῶν ὀψωνίων· τοῖς μὲν χιλιάρχοις τοῖς πρεσβεύσασι 5
συνέταξε δι' ἀπορρήτων ὁ Πόπλιος, ἀπαντᾷν τοῖς ἀπο-
στάταις, καὶ, διελομένους ἕκαστον πέντε τῶν ἀρχηγῶν

[z] ταύτας νῦν correxit Casaub. ταῦτα νῦν Herv. cum MStis. [a] Post διασαφούντων desiderari videtur ἐκτετελέσθαι, aut simile aliquod verbum: *perfecta esse quæ decreta fuissent.*

promittendam, ait; *eaque pollicitatio ut fidem inveniret, quæ ad sustentandum universum exercitum jam ante per omnes civitates imperatæ essent pecuniæ, eas in præsentia propalam et cum studio esse exigendas; ea videlicet fine, ut ad solutionem prædictorum stipendiorum cogi pecunia existimetur. Faciendum item esse, ut tribuni iidem, atque ante, ad eos iterum proficiscantur; eosque rogent atque hortentur, errorem ut emendare velint, et ad accipienda stipendia vel singuli ad imperatorem accedant, vel, si ita maluerint, omnes simul. Quibus ita expeditis, de cetero deinde quid facto esset opus, e re nata consilium fore capiendum,* dixit.

XXVI. Postquam ab istis hæc essent ad istum modum excogitata, pecuniæ cogendæ operam dederunt. Ubi tribuni, quæ constituta fuerant, renunciassent; Publius, iis cognitis, deliberandum in concilio proposuit super iis, quæ essent porro facienda. Placuit igitur illis, diem edicere, *qua die omnes Carthaginem convenirent;* tum multitudini quidem veniam largiri, in auctores vero seditionis severe animadvertere: erant autem hi numero ad quinque et triginta. Ubi dies venit, et seditiosi milites ad res componendas et ad accipienda stipendia advenerunt; tribunis eis, qui legationem ad istos susceperant, arcano præcepit *Scipio,* ut *seditiosis obviam procederent,* et, *partitione inter ipsos instituta, sin-*

τῆς [b]στάσεως, εὐθέως κατὰ τὴν ἀπάντησιν [c]φιλανθρω- A. U. 548.
πεῖν καὶ καλεῖν ὡς αὐτοὺς, μάλιστα μὲν πρὸς κατα- Seditionem sedat
σκήνωσιν· [d]εἰ δ' ἂν μὴ δύνωνται τοῦτο, πρός γε δεῖπνον Scipio.
6 καὶ τοιαύτην συνουσίαν. τῷ δὲ μεθ' ἑαυτοῦ στρατοπέδῳ
παρήγγειλε πρὸ ἡμερῶν τριῶν, ἐφόδια παρεσκευάσθαι
εἰς πλείω χρόνον, ὡς ἐπὶ τὸν Ἀνδοβάλην αὐτομόλον
7 Μάρκῳ πορευομένῳ. ὃ καὶ θαρσαλεωτέρους αὐτοὺς
ἀκούσαντας ἐποίησε τοὺς [e]ἀποστάτας· ἐν αὐτοῖς γὰρ
ὑπέλαβον ἔσεσθαι τὴν πλείστην ἐξουσίαν, ἐπειδὰν συμ-
μίξωσι τῷ στρατηγῷ, τῶν ἄλλων στρατοπέδων κεχωρισ-
μένων.

XXVII. Συνεγγιζόντων δ' αὐτῶν τῇ πόλει, τοῖς μὲν
ἄλλοις στρατιώταις εἰς τὴν ἐπαύριον ἅμα τῷ φωτὶ
2 [f]παρήγγελτο, μετὰ τῆς παρασκευῆς ἐξάγειν· τοῖς δὲ
χιλιάρχοις καὶ τοῖς [g]ἐπάρχοις, ὅταν ἐκπορευομένοις *
μετὰ τὸ * πρώτας μὲν ἀποσκευὰς ἀποτιθέναι, τοὺς δὲ
στρατιώτας κατέχειν ἐν τοῖς ὅπλοις ἐπὶ τῆς πύλης,
κἄπειτα διελεῖν σφᾶς ἐφ' ἑκάστην τῶν πυλῶν, καὶ
3 φροντίζειν, ἵνα μηδεὶς ἐκπορεύηται τῶν ἀποστατῶν. Οἱ
δὲ πρὸς τὴν ἀπάντησιν ἀποτεταγμένοι, συμμίξαντες
τοῖς παραγιγνομένοις πρὸς αὐτοὺς, ἀπῆγον μετὰ φιλαν-
θρωπίας τοὺς ἐν ταῖς αἰτίαις, κατὰ τὸ συντεταγμένον.

[b] ἀποστάσιως Ursin. [c] φιλανθρωπεύειν Reg. E. [d] οἱ δ' ἂν Aug. Regii tres, Vesont. Tubing. [e] ἀποστάτας Reg. E. [f] παρηγγέλλετο quod verius videtur, Aug. et Reg. E. [g] ὑπάρχοις cod. Ursini; unde ἱππάρχοις legendum suspicatus est Ursinus. Post istud vocab. lacunam et turbas quæ sunt in contextu, duobus asteriscis indicavi: hiatum in vers. Lat. ex conjectura supplevi.

guli quinos ex principibus seditionis, in ipso occursu benigne compellatos, maxime quidem ad contubernium, sin id minus possent, ad cœnam certe et ad familiarem congressum invitarent. Exercitui, quem habebat secum Carthagine, ante triduum Scipio edixerat, ut *cibaria plurium dierum pararent, cum M. Silano adversus Indibilem transfugam profecturi.* Quæ res ut a seditiosis est audita, animos etiam tanto magis illis addidit: sic enim existimabant, post alterius exercitus profectionem, se, ubi ad imperatorem venissent, in sua potestate pleraque omnia habituros.

XXVII. Jam prope urbem erat ventum, cum, militibus ceteris *in posterum diem prima luce una cum impedimentis proficisci* jussis, tribunis et præfectis mandatum est, ut *primum quidem proficiscentes sistere gradum sarcinasque ponere juberent, et ad portam milites in armis retinerent: tum vero, ut in singulas portas sese dividerent, viderentque magna cura, ne quis seditiosorum exiret.* Tribuni, quibus prodeundi obviam provincia fuerat demandata, postquam venientibus occurrissent, comitate verborum sontes ad se, uti fuerat constitutum, adduxerunt. Eisdem autem tribunis, sub

Ol. 143. 2.
Seditionem sedat Scipio.

τούτοις μὲν οὖν ὑπ' αὐτὸν τὸν καιρὸν [h]ἐρρήθη συλλαβεῖν 4
[i]τοὺς λε'. ἄνδρας, ἐπειδὰν δειπνήσωσι, [k]δήσαντάς τε
τηρεῖν, μηδενὸς ἔτι τῶν ἔνδον ἐκπορευομένου, πλὴν τοῦ
διασαφήσοντος τῷ στρατηγῷ παρ' ἑκάστου τὸ γεγονός.
Πραξάντων δὲ τῶν χιλιάρχων τὸ συνταχθὲν, εἰς τὴν 5
ἐπιοῦσαν ὁ στρατηγὸς ἅμα τῷ φωτὶ θεωρῶν τοὺς παρα-
γιγνομένους ἠθροισμένους [l]εἰς τὴν ἀγορὰν, συνεκάλει τὴν
ἐκκλησίαν. Πάντων δὲ συντρεχόντων κατὰ τὸν ἐθισμὸν 6
ἅμα τῷ σημῆναι, καὶ μετεώρων ὄντων ταῖς διανοίαις,
πότ' ὄψονται τὸν στρατηγὸν, καὶ τί ποτ' ἀκούσονται
περὶ τῶν ἐνεστώτων· πρὸς μὲν τοὺς ἐπὶ τῶν πυλῶν 7
χιλιάρχους ὁ Πόπλιος διεπέμψατο, κελεύων αὐτοὺς,
ἄγειν τοὺς στρατιώτας ἐν τοῖς ὅπλοις, καὶ περιστῆναι
τὴν ἐκκλησίαν· αὐτὸς δὲ προπορευθεὶς, ἐξέστησε ταῖς
διανοίαις πάντας εὐθέως κατὰ τὴν πρώτην φαντασίαν.
ἔτι γὰρ ὑπολαμβάνοντας αὐτὸν ἀσθενῶς ἔχειν οἱ πολλοὶ, 8
κἄπειτα παρὰ τὴν προσδοκίαν αἰφνιδίως ἐρρωμένον θεα-
σάμενοι, κατὰ τὴν ἐπίφασιν κατεπλάγησαν.

Scipionis oratio ad seditiosos.

XXVIII. Οὐ μὴν, ἀλλ' οὕτω πως ἤρξατο τῶν λόγων.
Ἔφη γάρ· "Θαυμάζειν, τίνι δυσαρεστήσαντες, ἢ
ποίαις ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, ἐπεβάλοντο ποιεῖσθαι τὴν
ἀπόστασιν. τρεῖς γὰρ αἰτίας εἶναι, δι' ἃς τολμῶσι 2

h ἐρρήθη cum Ursino correxit Casaub. ᾑρέθη Herv. Med. αἱρέθη Urb. Aug. Regii tres, Ves. Tub. i τοὺς λε'. ἄνδρας correxi cum Reiskio. Vulgo omnes τοὺς δὲ ἄνδρας. k Conjunctionem τε ex conject. adjeci. l Verba εἰς τὴν ἀγορὰν vulgo omnes cum præcedentibus connectunt.

ipsum tempus quo obviam illis sunt egressi, imperatum fuerat, ut *triginta illos et quinque viros, postquam cœnassent, comprehensos vincirent, potestate exeundi hospitio dehinc nemini facta, eo dumtaxat excepto, qui ordinem rei apud singulos gestæ imperatori esset renunciaturus.* Postquam tribuni, quod jussi fuerant, peregissent: die insequenti *Scipio,* prima luce videns eos, qui advenerant, in forum congregari, concionem statim indicit. Simul ac datum est signum, omnes confestim pro more concurrere, mentesque omnium futuri exspectatione suspendi, ecquando imperatorem essent visuri, ecquid ab eo de rebus præsentibus audituri. Tum vero *Publius* ad tribunos circa portas misit, jubens, *armatos adducerent, et concioni ab tergo circumfunderent.* Ipse, progressus in medium, ut primum adparuit, de statu mentis circumstantes dejecit. Vulgo enim plerique male ipsum habere quum putarent, ut præter opinionem bene valentem viderunt, species ipsa et color terrore perculit intuentes.

XXVIII. Ibi tum *Scipio* suam orationem hoc fere modo est exorsus: *Mirari se,* dixit, *quid potissimum in rebus suis tantopere eorum animos offendisset, aut qua tandem spe freti de-*

στασιάζειν ἄνθρωποι πρὸς πατρίδα καὶ τοὺς ἡγουμένους· A. U. 548.
ὅταν τοῖς προεστῶσι μέμφωνταί τι καὶ δυσχεραίνωσιν, Oratio ad
ἢ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασι δυσαρεστῶσιν, ἢ καὶ seditiosos.
νὴ Δία μειζόνων ὀρεχθῶσι καὶ καλλιόνων ἐλπίδων.
3 Ἐρωτῶ δὲ, τί τούτων ὑμῖν ὑπῆρξεν; Ἐμοὶ δηλονότι
δυσηρεστήσασθε, διότι τὰς σιταρχίας ὑμῖν οὐκ ἀπεδί-
4 δουν; Ἀλλὰ τοῦτο ἐμὸν μὲν οὐκ ἦν ἔγκλημα· κατὰ
γὰρ τὴν ἐμὴν ἀρχὴν οὐδὲν ὑμῖν ἐνέλιπε τῶν ὀψωνίων.
5 [m]Εἴη δ' ἄρα ἐκ τῆς Ῥώμης, διότι τὰ πάλαι προσοφει-
6 λόμενα νῦν οὐ διωρθοῦτο. Πότερον οὖν ἐχρῆν ἀποστάτας
γενομένους τῆς πατρίδος, καὶ πολεμίους τῆς θρεψάσης,
οὕτως ἐγκαλεῖν; ἢ, [n]παρόντας λέγειν μὲν περὶ τούτων
πρὸς ἐμὲ, παρακαλεῖν δὲ τοὺς φίλους, συνεπιλαβέσθαι
7 καὶ βοηθεῖν ὑμῖν; δοκῶ γὰρ, ἦν τοῦτο βέλτιον. Τοῖς
μὲν γὰρ μισθοῦ παρά τισι στρατευομένοις ἔστιν ὅτε
συγγνώμην δοτέον, ἀφισταμένοις τῶν μισθοδοτῶν· τοῖς δ'
ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμοῦσι καὶ γυναικῶν ἰδίων καὶ τέκνων
8 οὐδαμῶς συγχωρητέον. ἔστι γὰρ παραπλήσιον, ὡς ἂν
εἴ τις, ὑπὸ γονέος ἰδίου φάσκων εἰς ἀργυρίου λόγον
ἀδικεῖσθαι, [o]παρείη μετὰ τῶν ὅπλων, ἀποκτενῶν τοῦτον,
9 παρ' οὗ τὸ ζῆν αὐτὸς ἔλαβε. [p]Νὴ Δί', ἀλλ' ἐγὼ τὰς

[m] Εἴη δ' ἄρα ex conject. correxi. Vulgo omnes εἰ δ' ἄρα. [n] παριόντας malim cum Reisk. [o] παρείη dedit Aug. et Reg. E. et G. Alii vulgo παρῄει. [p] Νὴ Δί'. Sic bene Casaub. ἔλαβεν ἤδη Herv. cum MStis.

fectionem sustinuissent moliri. Tres siquidem esse caussas, propter quas contra patriam et eos, qui summam rerum obtinent, seditionem concitare homines audeant: cum vel iis, qui præsunt, aliquo nomine succensent, et eorum imperium graviter ferunt; vel in præsenti statu non adquiescunt; vel certe, ubi majora concupiscentes in lætioris fortunæ spem venerunt. Agite nunc, dicite mihi, quid horum fuit, quod vos moveret? Mihi videlicet offensi eratis, quod stipendia vobis non solverim. Atqui mea in eo nulla profecto culpa est: nam ex quo quidem penes me imperium est, nulla pars vestri stipendii vobis umquam defuit. Quod si ulla hic culpa fuit, Roma igitur una est, cui ea sit adscribenda, quæ ea vobis nondum præstitit, quæ dudum debentur. Quid vero? Siccine id, quod vobis debetur, erat postulandum, ut a patria descisceretis, et ut ejus, quæ vos tulit atque educavit, hostes evaderetis? An illud potius vobis erat faciendum, ut ad me accedentes de ea re mecum ageretis, et amicos, ut petitionem vestram adjuvarent, et opem vobis ferrent, rogaretis? Id quidem meo judicio satius erat futurum. Iis sane, qui mercede alicui militant, interdum ignoscas, si eos deserunt, a quibus soliti sunt mercedem accipere; at illis, qui bella pro seipsis gerunt, pro conjugibus liberisque suis, nulla ejusmodi concedenda est venia. Nam hoc perinde est, ut si quis, pecuniæ alicujus fraudem sibi a parente factam dictitans, propterea armatus ipsum iret occisum, a quo vitam acceperit. Verum ego, si diis placet, duriores labores et plura pe-

Ol. 143. 2. Oratio ad seditiosos.

μὲν κακοπαθείας ὑμῖν καὶ τοὺς κινδύνους πλείους, ἢ τοῖς ἄλλοις, ἐπέταττον, τὰ δὲ λυσιτελῆ καὶ τὰς ὠφελείας ἑτέροις μᾶλλον ἐμέριζον; Ἀλλ' οὐδὲ τολμᾶτε 10
τοῦτο λέγειν, οὐδὲ τολμήσαντες δύναισθ' ἂν ἀποδεῖξαι. Τί οὖν ἔστιν, ἐφ' ᾧ δυσαρεστούμενοι κατὰ τὸ παρὸν 11
ἡμῖν, τὰς ἀποστάσεις ἐποιήσασθε; [q]τοῦτο βούλομαι πυθέσθαι. δοκῶ μὲν γὰρ οὐδὲν οὔτ' ἐρεῖν, οὔτ' ἐπινοήσειν ὑμῶν οὐδένα.

XXIX. "Καὶ μὴν οὐδὲ τοῖς ὑποκειμένοις [r]ἀσχάλλοντες. πότε γὰρ εὔροια πραγμάτων μείζων; πότε δὲ πλείω προτερήματα γέγονε τῇ Ῥώμῃ; πότε δὲ τοῖς στρατευομένοις μείζους ἐλπίδες, ἢ νῦν; Ἀλλ' ἴσως 2
[s]ἐρεῖ τις τῶν ἀπηλπικότων, ὅτι πλείω τὰ λυσιτελῆ τὰ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς προὐφαίνετο, καὶ μείζους ἐλπίδες καὶ βεβαιότεραι; Παρὰ τίσι δὴ τούτοις; ἢ παρ' 3
Ἀνδοβάλῃ καὶ Μανδονίῳ; Καὶ τίς ὑμῶν οὐκ οἶδε, διότι πρότερον μὲν οὗτοι παρασπονδήσαντες Καρχηδονίους, πρὸς ὑμᾶς ἀπέστησαν· νῦν δὲ πάλιν ἀθετήσαντες τοὺς ὅρκους καὶ τὴν πίστιν, ἐχθροὺς ἡμῖν σφᾶς αὐτοὺς ἀναδεδείχασι; [t]Καλὸν δὲ, τούτοις πιστεύ- 4
σαντας, πολεμίους γενέσθαι τῆς ἑαυτῶν πατρίδος. Οὐ 5
μὴν οὐδ' ἐν αὐτοῖς εἴχετε τὰς ἐλπίδας, ὡς κρατήσοντες

[q] ταύτην Herv. cum MStis; quod ex ταῦτα corruptum videtur. [r] ἀσχάλλοντας Casaub. invitis libris. [s] Verbum ἐρεῖ, cum abesset a libris, adjecit Casaub. [t] Καλόν γε Casaub. invitis MStis.

ricula vobis, quam ceteris, imperavi: commoda militiæ et emolumenta aliis potius, quam vobis, tribui? Hoc vero ne vos quidem dicere audetis; neque, si ausi essetis, probare umquam possetis. Quid est igitur, cur in tanta hoc tempore apud vos ego offensa sim, ut defectionem faciendam putaritis? Istud ego vos per mihi velim dicere. Nam equidem nihil ab ullo vestrum non modo dici, sed ne excogitari quidem posse arbitror.

XXIX. *Tædio certe præsentis status id nequaquam est factum. Quando enim fortunæ major fuit serenitas? quando lætioribus omnium rerum successibus usa est Roma? quando militaribus viris spes majores, quam nunc, propositæ? Sed dicet fortasse desperatus aliquis, plura apud hostes commoda ostentari, spes majores et certiores. Cedo vero, apud quos hostes? Apud Indibilem, credo, et Mandonium: quasi vero ignoret quisquam vestrum, istos, fluxa fide antea usos, a Pœnis ad nos transiisse; nunc vero, spreta iterum jurisjurandi religione ac fide, hostes populi Romani repente esse factos. Præclarum vero facinus, fidem istorum secutos esse vos, ut patriæ perduelles fieretis. Sed nec in vobis ipsis obtinendæ Hispaniæ spes ulla erat ponenda: qui*

A. U. 548. Oratio ad seditiosos.

τῆς Ἰβηρίας. οὐδὲ γὰρ μετ' Ἀνδοβάλου ταχθέντες,
[u]ἱκανοὶ πρὸς ἡμᾶς ἦτε διακινδυνεύειν, μήτε [x]καθ' ἑαυ-
6 τοὺς ταττόμενοι. Τί οὖν ἦν, ὦ προσείχετε; πυθέσθαι
γὰρ ἂν βουλοίμην ὑμῶν. [y]ἦ μὲν, νὴ Δία, ταῖς ἐμπει-
ρίαις τῶν νῦν προχειρισθέντων ἡγεμόνων καὶ ταῖς ἀρεταῖς
πιστεύοντες; ἢ καὶ ταῖς ῥάβδοις καὶ τοῖς πελέκεσι τοῖς
προηγουμένοις αὐτῶν; ὑπὲρ ὧν οὐδὲ λέγειν πλείω καλόν.
7 Ἀλλ' οὐκ ἔστι τούτων, ὦ ἄνδρες, οὐδέν· οὐδ' ἂν ἔχοιθ'
ὑμεῖς δίκαιον οὐδὲ τοὐλάχιστον εἰπεῖν, οὔτε πρὸς ἡμᾶς,
8 οὔτε πρὸς τὴν πατρίδα. Διόπερ ἐγὼ περὶ ὑμῶν πρός τε
τὴν Ῥώμην καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπολογήσομαι, τὰ παρὰ πᾶ-
9 σιν ἀνθρώποις ὁμολογούμενα δίκαια προθέμενος. ταῦτα
δ' ἐστὶ, διότι πᾶς ὄχλος εὐπαραλόγιστος ὑπάρχει, καὶ
πρὸς πᾶν εὐάγωγος. ὅθεν αἰεὶ τὸ παραπλήσιον πάθος
συμβαίνει περί τε τοὺς ὄχλους καὶ τὴν θάλατταν.
10 καθάπερ γὰρ κἀκείνης ἡ μὲν ἰδία φύσις ἐστὶν ἀβλαβὴς
τοῖς χρωμένοις καὶ στάσιμος, ὅταν δ' εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ
τὰ πνεύματα [z]βίᾳ, τοιαύτη φαίνεται τοῖς χρωμένοις,
11 οἷοί τινες ἂν ὦσιν οἱ κυκλοῦντες αὐτὴν ἄνεμοι· τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ καὶ φαίνεται καὶ γίγνεται
πρὸς τοὺς χρωμένους, οἵους ἂν ἔχοι προστάτας καὶ
12 συμβούλους. Διὸ κἀγὼ νῦν, καὶ πάντες οἱ προεστῶτες

[u] ἱκανοὶ ἂν malim. [x] μήτε καὶ καθ' ἑαυτοὺς Aug. Reg. E. [y] ἦ μὲν νὴ Δία ταῖς ex conject. correxi. ἡμῖν διὰ ταῖς Aug. Urb. Regii tres, Vesont. Tub. ἢ διὰ τὸ ταῖς edd. ἦ μὲν ταῖς Ursin. [z] βίαια Ursinus.

quidem, neque si Indibili conjungamini, neque si propriis separatim viribus utamini, ad prælio nobiscum decernendum idonei sitis futuri. Quid igitur, obsecro vos, spectabatis? Aveo enim id a vobis intelligere. An, oro vos, hoc facinus ausi estis, usu rei militaris et virtute freti eorum, quos vos nunc duces elegistis? an et fascibus et securibus estis confisi, quæ ipsos præcedunt? de quibus ne plura quidem verba facere sit honestum. Enimvero omnium eorum, quæ diximus, nihil fuit, quod vos moveret: neque ulla justa vobis caussa suppetit, quam adversus nos, aut adversus patriam proferatis. Sed vestrum patrocinium, cum apud populum Romanum, tum apud me ipsum, ego jam ipse suscipiam, et quæ ad excusandum hujusmodi facinus, ex communi omnium hominum sensu, valere possunt, in medium adferam. Nimirum ita est: Omnis multitudo et in fraudem facile inducitur, et ad quævis facile impellitur. Itaque maris et vulgi similis semper est natura. Quemadmodum enim mare suapte natura innoxium est utentibus et quietum, ubi vero cum violentia in illud incubuerunt venti, ipsum quoque erga navigantes tale existit, quales fuerunt venti, a quibus omni ex parte agitatur: plane ad hoc instar etiam multitudo talis semper reperitur esse erga eos, qui cum ea negotia habent, quales illi fuerint, quos ipsa patronos nacta est et consiliarios. Propterea et

Ol. 143. 2. τοῦ στρατοπέδου, πρὸς μὲν ὑμᾶς διαλυόμεθα, καὶ
πίστιν δίδομεν, ἐφ' ᾧ μὴ μνησικακήσειν· πρὸς δὲ τοὺς 13
αἰτίους ἀκαταλλάκτως [a]διακείμεθα, κολάζειν αὐτοὺς
ἀξίως καὶ τῶν εἰς τὴν πατρίδα καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς ἡμαρ-
τημένων."

Necantur auctores defectionis.

XXX. Ἀκμὴν δὲ ταῦτ' ἔλεγεν, καὶ κύκλῳ μὲν οἱ
στρατιῶται περιεστῶτες ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀπὸ παραγγέλ-
ματος συνεψόφησαν ταῖς μαχαίραις τοὺς θυρεούς· ἅμα
δὲ τούτοις, δεδεμένοι γυμνοὶ οἱ τῆς στάσεως αἴτιοι
γεγονότες εἰσήγοντο. τῷ δὲ πλήθει τοιοῦτον ὑπέστη 2
δέος ὑπό τε τοῦ πέριξ φόβου καὶ τῶν κατὰ πρόσωπον
δεινῶν, ὥστε, τῶν μὲν μαστιγουμένων, τῶν δὲ πελεκιζο-
μένων, μήτε τὴν ὄψιν ἀλλοιῶσαι, μήτε φωνὴν προέσθαι
μηδένα, μένειν δὲ πάντας ἀχανεῖς, ἐκπεπληγμένους
πρὸς τὸ συμβαῖνον. Οἱ μὲν οὖν ἀρχηγοὶ τῶν κακῶν 3
αἰκισθέντες εἵλκοντο διὰ μέσου, ἀπηλλαγμένοι τοῦ ζῆν·

Ceteris venia datur.

οἱ δὲ λοιποὶ παρὰ μὲν τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν ἄλλων
ἀρχόντων [b]κατὰ κοινοῦ ἔλαβον τὰς πίστεις, ἐφ' ᾧ μηδ-
ένα μηδενὶ μνησικακήσειν· αὐτοὶ δὲ, καθ' ἕνα προϊόντες 4
ὤμνυον τοῖς χιλιάρχοις, ἦ μὴν πειθαρχήσειν τοῖς παρ-
αγγελλομένοις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, καὶ μηδὲν ὑπεναντίον
φρονήσειν τῇ Ῥώμῃ. Πόπλιος μὲν οὖν, μεγάλων κιν- 5

[a] Post διακείμεθα deesse aliquid, v. c. ἐφ' ᾧ, vel κεχρικότες, monuit Reisk.
[b] κατὰ κοινὸν putem legendum.

ego jam, et omnes qui exercitui præsunt, vobiscum ante omnia in gratiam redimus, et, rerum præteritarum nullam deinceps in animis nostris hæsuram memoriam, sancte vobis pollicemur: sed inexorabiles adversus auctores defectionis, dignas ab his sceleris in patriam et in nos admissi pœnas sumus exacturi.

XXX. Vix finem dicendi fecerat *Scipio*, cum armati, qui corona concionem circumdederant, data tessera, gladiis ad scuta concrepuerunt, simulque *seditionis auctores* vincti nudique in medium sunt producti. Multitudinem tantus invasit terror, cum ob eum metum, qui undique a tergo ostendebatur, tum ob triste spectaculum, quod ante oculos obversabatur, ut, quum alii virgis cæderentur, alii securi percuterentur, vultum nemo mutaret, vocem nemo mitteret; sed attoniti et stupore ejus, quod gerebatur, torpidi manerent. Dum autem, qui defectionis auctores aliis exstiterant, cruciati necatique per mediam concionem trahebantur; reliqui ab imperatore ceterisque ducibus fidem simul omnes accipiebant, memoriam præteritorum nemini apud quemquam fraudi futuram. Deinde ad tribunos singuli accedentes, apud illos jurabant, *se mandatis imperatorum obtemperaturos, neque adversus populum Romanum quidquam esse molituros.* Ita Scipio, quum magnorum malorum initia, quæ

δύνων ἀρχὴν φυομένων καλῶς διορθωσάμενος, πάλιν A. U. 548.
ἀποκατέστησε τὰς οἰκείας δυνάμεις εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς
διάθεσιν.

(III.) *Scipio, victo Indibili rebelle, Romam redit ex Hispania.*

XXXI. Ὁ δὲ Πόπλιος, συναθροίσας εὐθέως ἐν αὐτῇ Adv. Indibilem suos hortatur Scipio.
τῇ Καρχηδόνι τὰς δυνάμεις εἰς ἐκκλησίαν, ἔλεγε περί
τε [c] τῆς Ἀνδοβάλου τόλμης, καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀθε-
2σίας. καὶ πολλὰ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐνεγκάμενος,
παρώξυνε τοὺς πολλοὺς πρὸς τὴν [d] κατὰ τῶν προειρη-
3 μένων δυναστῶν ὁρμήν. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐξηριθμήσατο
τοὺς προγεγενημένους αὐτοῖς ἀγῶνας πρὸς Ἴβηρας ὁμοῦ
καὶ πρὸς Καρχηδονίους, στρατηγούντων Καρχηδονίων.
4 ἐν οἷς ἀεὶ νικῶντας, οὐ καθήκειν, ἔφη, νυνὶ διαπορεῖν,
μήποτε πρὸς αὐτοὺς Ἴβηρας, Ἀνδοβάλου στρατηγοῦν-
5 τος, μαχόμενοι λειφθῶσι. Διόπερ οὐδὲ [e] προσδέξασθαι
συναγωνιστὴν Ἰβήρων οὐδένα καθάπαξ, ἔφη, δι᾽ αὐτῶν
6 δὲ Ῥωμαίων συστήσασθαι τὸν κίνδυνον· ἵνα φανερὸν
γένηται πᾶσιν, ὡς οὐκ Ἴβηρσι Καρχηδονίους κατα-
πολεμησάμενοι, καθάπερ ἔνιοί φασιν, ἐξεβάλομεν ἐξ
Ἰβηρίας· ἀλλὰ καὶ Καρχηδονίους καὶ Κελτίβηρας

[c] Nisi *καὶ Μανδονίου* adjecit Polybius, scripsisse certe videtur *τῆς τῶν περὶ τὸν Ἀνδοβάλην*. [d] *κατὰ τῶν προειρ.* Præpositionem adjecit Casaub. cum abesset a libris. [e] *προσδέξασθαι* et deinde *συστήσασθαι* dant scripti libri omnes. Casaubonus *συστήσεσθαι* correxit; quod si necesse fuit, etiam *προσδέξεσθαι* oportuerat.

jam radices egerant, prudenter repressisset, in eamdem mentem et animorum habitum suos restituit, quo prius fuerant.

(III.) *Excerpt. Antiq. Cap.* 29—31.

XXXI. *Scipio* vero, in urbe ipsa Carthagine Nova concione militum confestim advocata, de *Indibilis audacia et perfidia in Romanos* apud eos disseruit. Quam in sententiam quum multa adtulisset; multitudinis animos adversus istos regulos vehementer concitavit. *Prœlia* deinde illis enumerat *cum Hispanis simul et Carthaginiensibus, ubi Pœni fuissent duces, habita: e quibus prœliis quum semper Romani victores redierint; non convenire*, ait, *nunc ut metuant, ne forte in eo bello, quod cum Hispanis solis sint gesturi, et quod ductu atque auspiciis Indibilis sit administrandum, acie decertantes vincantur. Idcirco etiam ad societatem hujus belli neminem prorsus Hispanorum velle se admittere; sed Romano dumtaxat milite rem esse gesturum, omnes ut intelligant, non Hispanorum opera Carthaginienses a nobis fuisse devictos, quod aiunt nonnulli, et ex Hispania ejectos; sed Romanos sua virtute et*

Ol. 143. 2. Scipio hortatur suos.

ταῖς Ῥωμαίων ἀρεταῖς καὶ τῇ σφετέρᾳ γενναιότητι
νενικήκαμεν. Ταῦτα δ' εἰπὼν, ὁμονοεῖν παρήνει, καὶ 7
θαῤῥοῦντας, εἰ καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ, καὶ πρὸς τοῦτον
ἰέναι τὸν κίνδυνον. περὶ δὲ τοῦ νικᾷν αὐτὸς, ἔφη, μετὰ
τῶν θεῶν [f] ποιήσασθαι τὴν καθήκουσαν πρόνοιαν. Τῷ δὲ 8
πλήθει τοιαύτη παρέστη προθυμία καὶ θάρσος, ὥστε
παραπλησίους εἶναι πάντας ἐκ τῆς ἀπόψεως τοῖς ὁρῶσι
τοὺς πολεμίους, καὶ μέλλουσιν ὅσον οὔπω πρὸς αὐτοὺς
διακινδυνεύειν. Τότε μὲν οὖν, ταῦτ' εἰπὼν, διαφῆκε τὴν 9
ἐκκλησίαν.

Bellum cum Indibili.

XXXII. Τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξας προῆγε. καὶ παραγενηθεὶς ἐπὶ τὸν Ἴβηρα ποταμὸν δεκαταῖος, καὶ
περαιωθεὶς, τῇ τετάρτῃ μετὰ ταύτην προσεστρατοπέδευσε τοῖς ὑπεναντίοις, λαβὼν αὐλῶνά τινα μεταξὺ
τῆς αὑτοῦ καὶ τῶν πολεμίων στρατοπεδείας. τῇ δ' ἑξῆς 2
εἰς τὸν προειρημένον αὐλῶνα προσέβαλέ τινα θρέμματα
τῶν παρεπομένων τῷ στρατοπέδῳ, συντάξας ἑτοίμους
ἔχειν τοὺς ἱππεῖς τῷ Γαΐῳ· τοὺς δὲ γροσφομάχους
ἐπέταξε τῶν χιλιάρχων τισὶ παρασκευάζειν. ταχὺ δὲ 3
τῶν Ἰβήρων ἐπιπεσόντων ἐπὶ τὰ θρέμματα, [g] ἐφῆκε τῶν
γροσφομάχων τινάς. γενομένης δὲ διὰ τούτων συμπλοκῆς, καὶ προσβοηθούντων ἑκατέροις πλειόνων, συνέστη
μέγας ἀκροβολισμὸς τῶν πεζῶν περὶ τὸν αὐλῶνα. τοῦ 4

[f] Etiam in ποιήσασθαι consentiunt libri omnes, quod in ποιήσεσθαι mutavit Casaub. [g] ἐφῆκε Casaubono debetur. ἀφῆκε Herv. cum MStis, excepto Reg. E. in quo est ἐξαφῆκε, forsan ἐπαφῆκε voluit.

generosa indole cum Carthaginienses, tum Celtiberos vicisse. His dictis ad concordiam eos est adhortatus, et ut fiduciæ pleni ad hoc bellum, si ad ullum umquam aliud, proficiscerentur: *victoriam sibi, bonis cum diis, quantum par esset, curæ futuram.* Hujusmodi oratio eam alacritatem et fiduciam mentibus militum injecit, ut vultus ipsorum intuentibus similes viderentur iis, qui hostem in conspectu habent, et acie cum illo jamjam sunt decreturi. Ab hac oratione tunc concionem Publius dimisit.

XXXII. Postero vero die cum exercitu profectus, decimis castris ad Iberum flumen pervenit: indeque, superato amni, die quarto in conspectu hostium posuit castra: campus autem montibus circumseptus inter Punica Romanaque castra erat interjectus. Postridie ejus diei in prædictum campum pecora nonnulla ex iis, quæ exercitum sequebantur, propulit, jusso prius *C. Lælio*, paratos ut haberet equites, et similiter tribunorum nonnullis, ut præsto essent velites. Quum e vestigio Hispani in pecora incurrissent, velites aliquot in eos immisit. Per hos commisso semel certamine, mox ab utraque parte pluribus adcurrentibus, atrox peditum velitatio in

δὲ καιροῦ παραδιδόντος εὐλόγους ἀφορμὰς πρὸς ἐπί- A. U. 548.
θεσιν, ἔχων ὁ Γάϊος ἑτοίμους τοὺς ἱππεῖς κατὰ τὸ Bellum cum Indi-
συνταχθὲν, ἐπεβάλλετο τοῖς ἀκροβολιζομένοις, ἀπο- bili.
τεμόμενος ἀπὸ τῆς παρωρείας, ὥστε τοὺς πλείους αὐτῶν,
κατὰ τὸν αὐλῶνα σκεδασθέντας, ὑπὸ τῶν ἱππέων δια-
5 φθαρῆναι. Γενομένου δὲ τούτου, παροξυνθέντες οἱ βάρ-
βαροι, καὶ διαγωνιάσαντες, μὴ [h] διὰ τὸ προηττᾶσθαι
δόξωσι καταπεπλῆχθαι τοῖς ὅλοις, ἐξῆγον [i] ἅμα τῷ
φωτὶ, καὶ παρέταττον εἰς μάχην ἅπασαν τὴν δύναμιν.
6 Ὁ δὲ Πόπλιος ἕτοιμος μὲν ἦν πρὸς τὴν χρείαν· θεωρῶν
δὲ τοὺς Ἴβηρας ἀλογίστως συγκαταβαίνοντας εἰς τὸν
αὐλῶνα, καὶ τάττοντας οὐ μόνον τοὺς ἱππεῖς, ἀλλὰ
καὶ τοὺς πεζοὺς, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις· ἐπέμενε, βουλόμενος
7 ὡς πλείστους ταύτῃ χρήσασθαι τῇ παρεμβολῇ· πι-
στεύων μὲν καὶ τοῖς ἱππεῦσι τοῖς ἰδίοις, ἔτι δὲ μᾶλλον
τοῖς πεζοῖς, διὰ τὸ, κατὰ τὰς ἐξ ὁμολόγου καὶ
συστάδην μάχας, τόν τε καθοπλισμὸν καὶ τοὺς ἄνδρας
τοὺς παρ' αὐτοῦ πολὺ διαφέρειν τῶν Ἰβήρων.

XXXIII. Ἐπεὶ δ' ἔδοξε τὸ δέον αὐτῷ γίγνεσθαι, πρὸς μὲν τοὺς ἐν τῇ παρωρείᾳ τεταγμένους τῶν πολεμίων ἀντέταττε· πρὸς δὲ τοὺς εἰς τὸν αὐλῶνα καταβεβηκότας ἄθρους ἄγων ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ [k] τέτταρας κοόρτις, Pugna cum Indibili.

[h] διὰ τὸ προηττᾶσθαι. Locum vulgo corruptum, correxi ex Suida. [i] ἅμα φωτὶ Suidas. [k] Post verba τέτταρας κοόρτις Herv. consentientibus omnibus codicibus inseruit hæc: τοῦτο δ' ἔστι σπεῖρα. quæ ejecit Casaubonus: recte, ut mihi videtur.

ea valle est accensa. *Lælius*, qui, ut præceptum ei fuerat, paratos equites secum habebat, e re nata occasionem adeptus hostes adoriendi, occupatos in certamine cum velitibus est adgressus, et a montis radicibus eos interclusit; adeo ut plerique illorum, palati per convallem, ab equitibus perimerentur. Hoc pugnæ eventu irritati barbari, quum præsertim metuerent, ne ob acceptam cladem ita territi viderentur, ut summæ rerum diffiderent, prima luce castris eduxere, et, quidquid aderat illis virium, in aciem direxere. *Scipio*, etsi ad dimicandum paratus erat, quis tamen videbat, Hispanos nullo judicio in vallem se demittere, et in patente compo non equites dumtaxat ordinare, verum etiam pedites, aliquamdiu substitit, eo consilio, ut quamplurimos pedites in acie sua hostes collocarent. Licet namque spem magnam in equitibus suis poneret; multo tamen in peditibus majorem, quod in pugnis ex composito sumtis, et quoties pede collato res geritur, cum genere armorum, tum virtute, miles Scipionis longe Hispano præstaret.

XXXIII. Ubi opportunum ei visum est jam esse, hostibus per infima clivi dispositis alios in acie opposuit; adversus eos autem, qui in vallem descenderant, ducens ex castris qua-

Ol. 143. 2. Pugna cum Indibili.

προσέβαλε τοῖς πεζοῖς τῶν ὑπεναντίων. Κατὰ δὲ τὸν 2
καιρὸν τοῦτον καὶ Γάϊος Λαίλιος, ἔχων τοὺς ἱππεῖς,
προῆγε διὰ τῶν λόφων τῶν ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ
τὸν αὐλῶνα κατατεινόντων, καὶ προσέβαλλε τοῖς τῶν
Ἰβήρων ἱππεῦσι κατὰ νώτου, καὶ συνεῖχε τούτους ἐν τῇ
πρὸς αὑτὸν μάχῃ. Λοιπὸν οἱ μὲν πεζοὶ τῶν ὑπεναντίων, 3
ἐρημωθέντες τῆς τῶν ἱππέων χρείας, οἷς πιστεύσαντες
εἰς τὸν αὐλῶνα κατέβησαν, ἐπιεζοῦντο καὶ κατεβαροῦντο
τῇ μάχῃ. οἱ δ' ἱππεῖς τὸ παραπλήσιον ἔπασχον· ἀπει- 4
λημμένοι γὰρ ἐν στενῷ, καὶ δυσχρηστούμενοι, πλείους
ὑπ' αὐτῶν ἢ τῶν πολεμίων διεφθείροντο, τῶν μὲν ἰδίων
πεζῶν ἐκ πλαγίου προσκειμένων αὐτοῖς, τῶν δὲ πολε-
μίων τῶν πεζῶν κατὰ πρόσωπον, τῶν δ' ἱππέων κατὰ

Clades et fuga Indibilis.

νώτου περιεστώτων. Τοιαύτης δὲ γενομένης τῆς μάχης, 5
οἱ μὲν εἰς τὸν αὐλῶνα καταβάντες σχεδὸν ἅπαντες
διεφθάρησαν· οἱ δ' ἐν τῇ παρωρείᾳ διέφυγον. οὗτοι δ' 6
ἦσαν εὔζωνοι, τρίτον δὲ μέρος τῆς ἁπάσης δυνάμεως,
μεθ' ὧν καὶ τὸν Ἀνδοβάλην συνέβη διασωθέντα φυγεῖν
εἴς τι χωρίον ὀχυρόν.

* * *

Victor Scipio Romam redit.

Πόπλιος δὲ, συντέλειαν ἐπιτεθεικὼς τοῖς κατὰ τὴν 7
Ἰβηρίαν ἔργοις, παρῆν εἰς τὸν Ταρακῶνα [1]μετὰ μεγί-
στης χαρᾶς, κάλλιστον θρίαμβον καὶ καλλίστην νίκην

[1] μετὰ μεγίστης ex conject scripsi. Præpositionem vulgo ignorant omnes, et verba μεγίστης χαρᾶς ad seqq. trahunt. μεστὸς χαρᾶς suspicatus est Reisk.

tuor integras cohortes, cum peditatu hostium prælium commisit. Simul et *C. Lælius* per colles, qui a castris ad convallem pertinebant, equitatu circumducto, equites Hispanorum a tergo invasit, eosque secum dimicantes est moratus. Itaque pedites, equitum suorum præsidio nudati, quo maxime freti in vallem descenderant, premebantur Romanorum impetu, pessimeque accipiebantur. Pari conditione equites erant: in angusto namque spatio deprehensi, et magnis difficultatibus adfecti, plures amittebant a suismet occisos, quam ab Romanis: quum a lateribus sui pedites eos læderent, ex adverso peditatus hostium, a tergo denique equites undique imminerent. Hoc genere pugnæ, qui in convallem descenderant, omnes pæne sunt absumti. Qui vero in obliquo monte constiterant, fuga salutem petierunt: erant autem hi leviter armati, pars tertia admodum universi exercitus: cum quibus et regulus *Indibilis* effugit, seque in munitum quemdam locum recepit.

* * *

Publius igitur, ubi *rebus Hispaniæ manum supremam* imposuisset, Tarraconem lætitia exultans venit, splendidissimam triumphi materiam et pul-

8 τῇ πατρίδι κατάγων. Σπεύδων δὲ μὴ καθυστερεῖν τῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ καταστάσεως τῶν ὑπάτων, πάντα τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν διατάξας, καὶ παραδοὺς τὸ στρατόπεδον τοῖς περὶ τὸν [m] Ἰούνιον Μάρκον, αὐτὸς ἀπέπλευσε μετὰ Γαΐου καὶ τῶν ἄλλων φίλων εἰς τὴν Ῥώμην. A. U. 548.

V.

RES ANTIOCHI.

* * *

XXXIV. ΚΑΙ γὰρ αὐτὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος Μάγνης· Euthydemus rex Bactr. pacem petit.
2 πρὸς ὃν ἀπελογίζετο [n] φάσκων, ὡς οὐ δικαίως αὐτὸν Ἀντίοχος ἐκ τῆς βασιλείας ἐκβάλλειν σπουδάζει· γεγονέναι γὰρ οὐκ αὐτὸς ἀποστάτης τοῦ βασιλέως, ἀλλ', ἑτέρων ἀποστάντων, ἐπανελόμενος τοὺς ἐκείνων ἐκγόνους,
3 οὕτω κρατῆσαι τῆς Βακτριανῶν ἀρχῆς. Καὶ πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, ἠξίου τὸν Τηλέαν, μεσιτεῦσαι τὴν διάλυσιν εὐνοϊκῶς, παρακαλέσαντα τὸν Ἀντίοχον, μὴ φθονῆσαι τῆς ὀνομασίας αὐτῷ τῆς τοῦ
4 βασιλέως [o] καὶ προστασίας· [p] ὥς γε ἐὰν μὴ συγχωρῇ τοῖς ἀξιουμένοις, οὐδετέρῳ τῆς ἀσφαλείας ὑπαρχούσης.
5 πλήθη γὰρ οὐκ ὀλίγα παρεῖναι τῶν Νομάδων, δι' ὧν

[m] Ἰούνιον Μάρκον ex Reg. E. edidi. Ceteri vulgo Ἰούνιον καὶ Μάρκον. Ἰούνιον καὶ Μάρκιον suspicatus est Casaub. idque in Lat. vers. expressit. [n] Verbum φάσκων, sua auctoritate; in φάσκοντα mutavit Casaub. [o] καὶ προστασίας. Ex conject. adjeci conjunctionem, quæ vulgo abest. Alia nonnulla verba excidisse putaverat Reiskius. [p] ὥς γε ex conject. scripsi, pro vulgato ὥστε.

cerrimam victoriam patriæ reportans. Quum vero ante consularia comitia Romæ adesse cuperet, omnibus rebus in Hispania rite ordinatis, exercitu *M. Junio* tradito, ipse cum *C. Lælio* et aliis amicis Romam decem navibus est reversus.

V.

Excerpt. Antiq. ex Lib. XI. *Cap.* 32.

* * *

XXXIV. ERAT enim et ipse *Euthydemus* Magnesia oriundus: qui apud illum [*Teleam*] multis verbis caussam suam exponens, *injuste facere Antiochum*, ait, *qui se deturbare de regno tanto studio contenderet. Neque enim a rege se descivisse; sed, quum alii descivissent, eorum posteros sustulisse, et Bactrianorum imperium hoc pacto obtinuisse.* Ubi in eamdem sententiam plura disseruisset, *Teleam* rogare instititit, ut *pacis per benevolentiam conciliandæ interpres esse vellet, utque Antiochum oraret, ne regiam adpellationem sibi invideret, neque ejus decoris splendorem: quum præsertim, si huic petitioni rex non adnueret, neutrius res futuræ essent satis securæ. Adesse enim Nomadum Scytharum magnam multi-*

Ol. 143. 2. κινδυνεύειν μὲν ἀμφοτέρους, ἐκβαρβαρωθήσεσθαι δὲ τὴν
χώραν ὁμολογουμένως, ἐὰν ἐκείνους προσδέχωνται.
Teleas, Antiochi legatus. Ταῦτα δ' εἰπὼν, ἐξαπέστειλε τὸν Τηλέαν πρὸς τὸν 6
Ἀντίοχον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, πάλαι περιβλεπόμενος 7
λύσιν τῶν πραγμάτων, [q] πυθόμενος ταῦτα παρὰ τοῦ
Τηλέου, προθύμως ὑπήκουσε πρὸς τὰς διαλύσεις διὰ
τὰς προειρημένας αἰτίας. Τοῦ δὲ Τηλέου προσανακάμ- 8
Demetrius, Euthydemi filius. ψαντος καὶ πολλάκις πρὸς ἀμφοτέρους, τέλος Εὐθύ-
δημος ἐξέπεμψε Δημήτριον τὸν υἱὸν, βεβαιώσοντα
τὰς ὁμολογίας. ὃν ὁ βασιλεὺς ἀποδεξάμενος, καὶ 9
νομίσας, ἄξιον εἶναι τὸν νεανίσκον βασιλείας καὶ κατὰ
τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν ἔντευξιν [r] καὶ προστασίαν,
Pacem init Antiochus. πρῶτον μὲν ἐπηγγείλατο δώσειν αὐτῷ μίαν τῶν ἑαυτοῦ
θυγατέρων· δεύτερον δὲ συνεχώρησε τῷ πατρὶ τὸ τῆς
βασιλείας ὄνομα. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐγγράπτους 10
ποιησάμενος ὁμολογίας, καὶ συμμαχίαν ἔνορκον, ἀνέ-
ζευξε σιτομετρήσας δαψιλῶς τὴν δύναμιν, προσλαβὼν
καὶ τοὺς ὑπάρχοντας ἐλέφαντας [s] τοῖς περὶ τὸν Εὐθύ-
Indiam petit, et Sophagasenum. δημον. Ὑπερβαλὼν δὲ τὸν Καύκασον, καὶ κατάρας 11
εἰς τὴν Ἰνδικὴν, τήν τε φιλίαν ἀνενεώσατο τὴν πρὸς τὸν
Σοφαγασῆνον τὸν βασιλέα τῶν Ἰνδῶν. καὶ λαβὼν ἐλέ- 12
φαντας, ὥστε γενέσθαι τοὺς ἅπαντας εἰς ἑκατὸν καὶ

[q] πυθόμενος ex Gronovii conject. scripsi. Vulgo omnes βουλόμενος, ante quod verbum *asteriscum* posuit Casaub. [r] Ignorat καὶ Herv. cum MStis. Adjecit Casaub. cum Ursino. [s] τοῖς περὶ τὸν correxi cum Reisk. Vulgo τοὺς περὶ τόν.

tudinem, per quos utrique sint periclitaturi: et regionem universam, si barbaros illos admisissent, absque ulla controversia brevi efferatum iri. Hæc locutus, *Teleam* ad *Antiochum* dimisit. Rex, qui terminandi belli rationes dudum circumspexerat, auditis Teleæ mandatis, eas ob caussas, quas ante diximus, pacis conditiones non invitus accepit. Et Teleas quidem ultro citroque sæpius etiam ad ambos ivit rediitque. Tandem vero Euthydemus *Demetrium*, filium suum, ad sanciendum fœdus misit. Cujus indole rex cum esset delectatus, eumque adolescentem regno dignum et propter speciem et propter quamdam majestatem, quam in congressibus præ se ferebat, judicasset; primo quidem unam e suis filiabus se ei desponsaturum promisit, deinde et patri regii nominis usurpandi fecit potestatem. Tum vero fœderis conditiones super ceteris rebus scripto complexus, et societate jurejurando firmata, castra movit, ubi primum militibus commeatum largiter dedisset, et elephantos omnes accepisset, quos Euthydemus habuerat. Superato dein Caucaso, *Indorum* fines ingressus, amicitiam cum *Sophagaseno* rege renovavit. Et ibi quoque elephantos alios accepit, ut

πεντήκοντα, ἔτι δὲ σιτομετρήσας πάλιν ἐνταῦθα τὴν δύναμιν, αὐτὸς μὲν ἀνέζευξε μετὰ τῆς στρατιᾶς· Ἀνδροσθένη δὲ τὸν Κυζικηνὸν ἐπὶ τῆς ἀνακομιδῆς ἀπέλιπε τῆς γάζης, τῆς ὁμολογηθείσης αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως. A. U. 548.

13 Διελθὼν δὲ τὴν Ἀραχωσίαν, καὶ περαιωθεὶς τὸν Ἐρύμανθον ποταμὸν, ἧκε διὰ τῆς Δραγγιανῆς εἰς τὴν Καρμανίαν, οὗ καὶ, συνάπτοντος ἤδη τοῦ χειμῶνος, Victor domum redit Antiochus.

14 ἐποιήσατο τὴν παραχειμασίαν. Τὸ μὲν οὖν πέρας τῆς εἰς τοὺς ἄνω τόπους στρατείας Ἀντιόχου τοιαύτην ἔλαβε τὴν συντέλειαν· δι᾽ ἧς οὐ μόνον τοὺς ἄνω Σατράπας ὑπηκόους ἐποιήσατο τῆς ἰδίας ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιθαλαττίους πόλεις, καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ

15 Ταύρου δυνάστας. καὶ συλλήβδην ἠσφαλίσατο τὴν βασιλείαν, καταπληξάμενος τῇ τόλμῃ καὶ φιλοπονίᾳ

16 πάντας τοὺς ὑποταττομένους. διὰ γὰρ ταύτης τῆς στρατείας ἄξιος ἐφάνη τῆς βασιλείας οὐ μόνον τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην.

jam centum quinquaginta bestias haberet: deinde exercitui frumentum denuo mensus, copias cœpit reducere, Androsthene Cyziceno relicto ad devehendam gazam sibi a rege promissam. *Arachosiam* inde ventum: unde trajecto amni *Erymantho*, itinere per *Drangianam* habito, in Carmaniam venit. In ea provincia rex, quia hiems jam appetebat, in hibernis copias collocavit. Talis fuit *exitus susceptæ ab Antiocho in superiores provincias expeditionis:* cujus ille hunc fructum tulit, ut non solum illarum regionum superiorum satrapas imperio suo adjiceret; verum etiam urbes maritimas et omnes cis Taurum dynastas sibi subjiceret; postremo ut, perculsis audacia et gnavitate sua universis subditis, regnum non mediocriter stabiliret. Effecit namque *Antiochus* expeditione illa, ut non solum Asiæ, verum etiam Europæ populis imperio dignus vulgo censeretur.

ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

RES AFRICÆ.

Ol. 143. 3.
A. U. 549.

(I.) *Varia Fragmenta.*

*

1 I. ΙΠΠΩΝ, Λιβύης πόλις. Πολύβιος δυοκαιδεκάτῳ. Fragmenta geographica.

*

2 [a]Τάβρακα, πόλις Λιβύης. Πολύβιος δυοκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Ταβρακηνός.

*

3 [b]Σίγγα, ὡς Πολύβιος δυοκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Σιγγαῖος.

*

4 Χαλκεῖα, πόλις Λιβύης· ὁ Πολυΐστωρ ἐν Λιβυκῶν τρίτῳ, ὡς Δημοσθένης· ᾧ μεμφόμενος Πολύβιος ἐν

[a] Τάβρακα et Ταβρακηνός correxi. Vulgo mendose Τάβαδρα et Ταβαδρηνός.
[b] An eadem quæ alias Σίγα?

I.

(I.) *Ex Stephano Byzantino et Athenæo.*

*

1. *HIPPON*, urbs Libyæ. Polybius XII.

*

Tabraca, Libyæ oppidum. Polybius XII. Gentile *Tabracenus*.

*

Singa, ut Polybius XII. Gentile *Singæus*.

*

Chalcea, urbs Libyæ: Polyhistor in Libycorum tertio, ut Demosthenes;

Ol. 143. 3. Fragmenta geographica.

τῷ δωδεκάτῳ, ὧδε γράφει· Ἀγνοεῖ δὲ μεγάλως καὶ περὶ τῶν Χαλκείων. οὔτε γὰρ πόλις ἐστὶν, ἀλλὰ χαλκουργεῖα.

*

Πολύβιος [c]Βυσσάτιδα [vel Βυζακίδα] χώραν εἶναί 5
φησι περὶ τὰς Σύρτεις, ἐν δωδεκάτῳ, σταδίων μὲν οὖσαν
τὴν περίμετρον δισχιλίων, τῷ δὲ σχήματι περιφερῆ.

* * *

Lotus arbor.

II. Τὰ παραπλήσια τοῖς περὶ τὸν Ἡρόδοτον ἱστορεῖ
περὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ καλουμένου Λωτοῦ αὐτόπτης γενό-
μενος ὁ Μεγαλοπολίτης Πολύβιος, ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν
Ἱστοριῶν λέγων οὕτως· Ἔστι δὲ τὸ δένδρον, ὁ Λωτὸς, 2
οὐ μέγα· τραχὺ δὲ, καὶ ἀκανθῶδες. ἔχει δὲ φύλλον
χλωρὸν παραπλήσιον τῇ ῥάμνῳ, [d]μικρῷ βαθύτερον καὶ
πλατύτερον. Ὁ δὲ καρπὸς, τὰς μὲν ἀρχὰς, ὅμοιός 3
ἐστι καὶ τῇ χρόᾳ καὶ τῷ μεγέθει ταῖς λευκαῖς μυρτίσι
ταῖς τετελειωμέναις· αὐξανόμενος δὲ, τῷ μὲν χρώματι 4
γίνεται φοινικοῦς, τῷ δὲ μεγέθει ταῖς στρογγύλαις
ἐλαίαις παραπλήσιος· πυρῆνα δ' ἔχει τελέως μικρόν.
Ἐπὰν δὲ πεπανθῇ, συνάγουσιν· καὶ τὸν μὲν, τοῖς 5
οἰκέταις, μετὰ χόνδρου κόψαντες, σάττουσιν εἰς ἀγγεῖα·
τὸν δὲ τοῖς ἐλευθέροις, ἐξελόντες τὸν πυρῆνα, συντιθέασιν
ὡσαύτως, καὶ σιτεύονται τοῦτον. Ἔστι δὲ τὸ βρῶμα 6

[c] Βυσσάτιδα ex conject. posui. Βυσάλαδα corrupte habent scripti libri. Βυζακίδα correxit Salmasius. [d] μικρῷ correxi cum Reisk. Vulgo μικρὸν βαθύτ.

quem reprehendens Polybius in duodecimo sic scribit: *Errat autem vehementer et de Chalceis: neque enim urbs est, sed æris officinæ.*

*

Byssatida Polybius libro XII ait *regionem esse circa Syrtes, quæ circuitum bis mille stadiorum, figuram vero orbicularem habet.* (*Steph. in* Βύζαντες.)

* * *

II. Similia Herodoto de *Loto*, quam vocant in Africa, Polybius Megalopolitanus, testis oculatus, refert Historiarum Libro duodecimo his verbis: Est autem *Lotus arbor* non procera, aspera vero et spinosa. Folium viride habet, rhamno simile, paulo profundiore colore, et paulo latius. *Fructus*, initio quidem, et colore et magnitudine albis myrti baccis, cum perfectæ sunt, similis est. Auctus deinde, colorem induit puniceum, magnitudine vero rotundis olivis fere fit æqualis: nucleum autem admodum habet pusillum. Is fructus, ubi maturus est, colligitur; et partim, servorum in usum, cum alica tusus, in vasa stipatur; partim, in usum ingenuorum, exemto nucleo, similiter reponitur, atque pro cibo est. Est autem edulium gustu caricis et palmulis non dissimile; odore vero suaviori.

παραπλήσιον σύκῳ καὶ φοινικοβαλάνῳ· τῇ δ' εὐωδίᾳ A. U. 549.
7 βέλτιον. Γίνεται δὲ καὶ οἶνος ἐξ αὐτοῦ, βρεχομένου Lotus arbor.
καὶ τριβομένου δι' ὕδατος, κατὰ μὲν τὴν γεῦσιν ἡδὺς
8 καὶ ἀπολαυστικὸς, οἰνομέλιτι χρηστῷ παραπλήσιος· ᾧ
χρῶνται χωρὶς ὕδατος. οὐ δύναται δὲ πλέον δέκα μένειν
ἡμερῶν· διὸ καὶ ποιοῦσι κατὰ βραχὺ πρὸς τὴν χρείαν.
ποιοῦσι δὲ καὶ ὄξος ἐξ αὐτῶν.

(II.) *Timæi de Africa et Corsica errores.*

* * *

III. Τὴν μὲν τῆς χώρας ἀρετὴν πᾶς ἂν τις θαυ- Africæ fertilitas.
2 μάσειε. τὸν δὲ Τίμαιον εἴποι τις ἂν οὐ μόνον ἀνιστό-
ρητον γεγονέναι περὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην, ἀλλὰ καὶ
παιδαριώδη, καὶ τελέως ἀσυλλόγιστον, καὶ ταῖς ἀρ-
χαίαις φήμαις ἀκμὴν ἐνδεδεμένον, ἃς παρειλήφαμεν,
ὡς ἀμμώδους πάσης καὶ ξηρᾶς καὶ ἀκάρπου ὑπαρ-
3 χούσης τῆς Λιβύης. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν Animalia.
ζώων. τό τε γὰρ τῶν ἵππων, καὶ τῶν βοῶν, καὶ προ-
βάτων, ἅμα δὲ τούτοις αἰγῶν πλῆθος τοσοῦτόν ἐστι
κατὰ τὴν χώραν, ὅσον οὐκ οἶδ' εἰ δύναιτ' ἂν εὑρεθῆναι
4 κατὰ τὴν λοιπὴν οἰκουμένην· διὰ τὸ πολλὰ τῶν κατὰ
Λιβύην ἐθνῶν τοῖς μὲν ἡμέροις μὴ χρῆσθαι καρποῖς, ἀπὸ
δὲ τῶν θρεμμάτων καὶ σὺν τοῖς θρέμμασιν ἔχειν τὸν
5 βίον. Καὶ μὴν τὸ τῶν ἐλεφάντων καὶ λεόντων καὶ
παρδάλεων πλῆθος καὶ τὴν ἀλκὴν, ἔτι δὲ βουβάλων

Fit autem et *vinum* ex eo, in aqua macerato ac trito; saporis grati et jucundi, qualis est optimi mulsi. Merum id et sine aqua bibunt. Sed ultra decimum diem non perdurat: quamobrem paulatim, prout requirit usus, illud parant. Ex eodem autem *acetum* quoque conficiunt. (*Athenæus Deipnos. Lib.* XIV. *cap.* 18.)

(II.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XII. *Cap.* 1. 2.

* * *

III. Quemadmodum *præstantiam agrorum Africanorum* nemo facile est, quin miretur: sic *Timæum* jure pronunciet aliquis non solum imperitum rerum Africæ, sed etiam puerili ingenio virum, ac prorsus infirmo judicio, et qui antiquitus traditis opinionibus supra modum fuerit deditus, quasi videlicet universa Africa esset arenosa, sicca, et sterilis. Idem et de *animalibus* quoque dictum volumus. Nam equorum, boum, et ovium, itemque caprarum, tanta est in iis locis copia, quantam haud scio an in ulla parte reliqui orbis terrarum sit invenire. Est vero ejus rei caussa hæc, quod multi Africæ populi, quum fruges cultura hominum provenientes ignorent, e pecoribus aluntur, et cum pecoribus vitam degunt. Jam vero elephantorum, leonum, pardorum multitudinem

Ol. 143. 3. κάλλος καὶ στρουθῶν μεγέθη, τίς οὐχ ἱστόρησεν; ὧν
κατὰ μὲν τὴν Εὐρώπην τὸ παράπαν οὐδέν ἐστιν· ἡ δὲ
Timæi levitas. Λιβύη πλήρης ἐστὶ τῶν προειρημένων. περὶ ὧν οὐδὲν 6
ἱστορήσας Τίμαιος, ὥσπερ ἐπίτηδες τἀναντία τοῖς κατ᾽
ἀλήθειαν ὑπάρχουσιν ἐξηγεῖται. Καθάπερ δὲ καὶ περὶ 7
τῶν κατὰ Λιβύην ἀπεσχεδίακεν, οὕτω καὶ περὶ τῶν
κατὰ τὴν νῆσον τὴν προσαγορευομένην Κύρνον. καὶ γὰρ 8
Animalia Corsicæ ins. ὑπὲρ ἐκείνης μνημονεύων ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ φησὶν,
αἶγας ἀγρίας καὶ πρόβατα καὶ βοῦς ἀγρίους ὑπάρχειν
ἐν αὐτῇ πολλοὺς, ἔτι δ᾽ ἐλάφους, καὶ λαγὼς, καὶ
λύκους, καί τινα τῶν ἄλλων ζώων, καὶ τοὺς ἀνθρώπους
περὶ ταῦτα διατρίβειν κυνηγετοῦντας, καὶ τὴν ὅλην τοῦ
βίου διαγωγὴν ἐν τούτοις ἔχειν. Κατὰ δὲ τὴν προει- 9
ρημένην νῆσον οὐχ οἷον αἲξ ἄγριος ἢ βοῦς, ἀλλ᾽ οὐδὲ
λαγὼς, οὐδὲ λύκος, οὐδ᾽ ἔλαφος, οὐδ᾽ ἄλλο τῶν τοι-
ούτων ζώων οὐδέν ἐστι, πλὴν ἀλωπέκων, καὶ κυνίκλων,
καὶ προβάτων ἀγρίων. ὁ δὲ [e] κύνικλος, πόῤῥωθεν μὲν 10
ὁρώμενος, δοκεῖ εἶναι λαγὼς μικρός· ὅταν δ᾽ εἰς τὰς
χεῖρας λάβῃ τις, μεγάλην ἔχει διαφορὰν καὶ κατὰ τὴν
ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν βρῶσιν. γίγνεται δὲ τὸ
πλεῖον μέρος κατὰ γῆς.

Tuba greges convocant in Corsica. IV. Δοκεῖ γε μὴν πάντα εἶναι τὰ ζῶα κατὰ τὴν
νῆσον ἄγρια, διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Οὐ δύνανται κατὰ 2
τὰς νομὰς συνακολουθεῖν οἱ ποιμένες τοῖς θρέμμασι,

[e] *κούνικλος* est apud Athenæum.

ac robur, bubalorum item pulcritudinem, et struthionum ingentia corpora, quis fando non accepit? quorum animalium in Europa quidem nullum penitus invenias; Africa vero iis est referta. At *Timæus*, qui de his nihil quidquam didicerat, velut de industria ea memoriæ mandavit, quæ cum veritate pugnarent. Qui ut in rebus Africæ futilitatem suam prodidit, sic etiam in iis, quæ ad *Corsicam* nomine insulam spectant, pari levitate est usus. In secundo namque *Historiarum* suarum libro mentionem ejus faciens, ait, *capras feras ovesque, item boves feros in ea multos reperiri, ad hæc cervos, lepores, lupos, et aliorum animantium nonnulla; quorum venationibus insulani exerceantur, et per totam vitam hoc unico studio occupentur.* Atqui in ea insula nedum capra fera aut bos, sed ne lepus quidem aut lupus aut cervus, aut simile his ullum aliud animal offenditur, præter vulpes et cuniculos, et oves feras. *Cuniculum* vero si procul intuearis, putes esse leporem parvum; ubi in manus sumseris, magnam observes differentiam et in specie et in gustu: ut plurimum vero sub terra sunt cuniculi.

IV. Possunt autem omnia Corsicæ animalia videri esse fera: propter caussam scilicet hujusmodi. Quum sit insula densis arboribus consita,

διὰ τὸ σύνδενδρον καὶ κρημνώδη καὶ τραχεῖαν εἶναι τὴν A. U. 549.
νῆσον· ἀλλ' ὅταν βούλωνται συναθροῖσαι, κατὰ τοὺς
εὐκαίρους τόπους ἐφιστάμενοι τῇ σάλπιγγι συγκαλοῦσι
τὰ ζῶα, καὶ πάντα πρὸς τὴν ἰδίαν ἀδιαπτώτως συν-
3 τρέχει σάλπιγγα. Λοιπὸν, ὅταν τινὲς, προσπλεύσαντες
πρὸς τὴν νῆσον, αἶγας ἢ βοῦς θεάσωνται νεμομένας
ἐρήμους, κᾄπειτα βουληθῶσι καταλαβεῖν, οὐ προσίεται
4 τὰ ζῶα διὰ τὴν ἀσυνήθειαν, ἀλλὰ φεύγει. ὅταν δὲ καὶ
συνιδὼν ὁ ποιμὴν τοὺς ἀποβαίνοντας σαλπίσῃ, προτρο-
πάδην ἅμα φέρεται καὶ συντρέχει πρὸς τὴν σάλπιγγα.
διὸ φαντασίαν ἀγρίων ποιεῖ. ὑπὲρ ὧν Τίμαιος κακῶς
5 καὶ παρέργως ἱστορήσας ἐσχεδίασε. Τὸ δὲ τῇ σάλ-
πιγγι πειθαρχεῖν, οὐκ ἔστι θαυμάσιον. καὶ γὰρ κατὰ
τὴν Ἰταλίαν οἱ τὰς ὗς τρέφοντες [f] οὕτω χειρίζουσι τὰ
6 κατὰ τὰς νομάς· οὐ γὰρ ἕπονται κατὰ πόδας οἱ [g] συο- Buccina utuntur subulci in Italia.
φορβοὶ τοῖς θρέμμασιν, ὥσπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν,
ἀλλὰ προηγοῦνται φωνοῦντες τῇ βυκάνῃ κατὰ διά-
στημα, τὰ δὲ θρέμματα κατόπιν ἀκολουθεῖ, καὶ συν-
7 τρέχει πρὸς τὴν φωνήν. καὶ τηλικαύτη γίγνεται συν-
ήθεια τοῖς ζώοις πρὸς τὴν ἰδίαν βυκάνην, ὥστε θαυμά-
ζειν καὶ δυσπαραδέκτως ἔχειν τοὺς πρώτους ἀκού-
8 σαντας. Διὰ γὰρ τὴν [i] πολυχειρίαν καὶ τὴν λοιπὴν Porcorum mira copia in Italia.

[f] οὕτω χειρίζουσι ex Xylandri emendatione edidi. οὐ χειρίζουσι Herv. cum MStis. οὐ χωρίζουσι Casaub. ex conject. [g] συοφορβοὶ dant libri omnes, quod in συφορβοὶ mutavit Casaub. [i] πολυχειρίαν ex Aug. Urb. Regiis et Vesont. restitui. Vulgo πολυχοιρίαν.

locaque multa habeat prærupta atque aspera; pastores pascentia pecora sequi nequeunt; sed, quoties cogere greges volunt, locis opportunis insistentes *tuba* convocant animalia, quæ sine ullo errore ad suam quodque tubam adcurrunt. Igitur, qui in hanc adpellunt insulam, si capras aut boves solas pascere observaverint, manumque propterea voluerint illis injicere; bestiæ propius eos ad se accedere, utpote nulla adsuetudine sibi notos, non patiuntur, sed fugiunt. Quodsi vero pastor, animadverso, descendere quosdam in terram, tuba signum dederit; effuso omnes feruntur cursu, et ad tubam concurrunt: atque ita speciem animalium ferorum præbent. Cujus rei veritatem cum ignoraret, et negligenter inquisisset *Timæus*, illa effutiit. Quod vero *sono tubæ* pareant animalia, id quidem mirum nemini debet videri. Nam et in Italia, qui sues alunt, eadem ratione pastum abigendi pecora utuntur: neque enim, ut fit apud Græcos, præeuntia pecora sequuntur subulci; sed præeunt ipsi ex intervallo, *buccina* canentes, et præcedentium vestigiis insistunt sues, et ad sonum concurrunt. Atque ea animalia buccinæ suæ ita adsuescunt, ut, qui rem primo audiunt, miraculi loco ducant, et vix ac ne vix quidem fidem ei habeant. Nam propter ho-

Ol. 143. 3. χορηγίαν, μεγάλα συμβαίνει τὰ συβόσια κατὰ τὴν
Ἰταλίαν ὑπάρχειν, καὶ μάλιστα τὴν [k]παραλίαν, παρά
τε τοῖς Τυῤῥηνικοῖς καὶ Γαλάταις, ὥστε τὴν μίαν
τοκάδα χιλίους ἐκτρέφειν ὗς, ποτὲ δὲ καὶ πλείους. [l]διὸ 9
καὶ κατὰ γένη ποιοῦνται καὶ καθ' ἡλικίαν τὰς ἐκ τῶν
νυκτερευμάτων ἐξαγωγάς. ὅθεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον 10
προαγομένων καὶ πλειόνων συστημάτων, οὐ δύνανται
ταῦτα κατὰ γένη τηρεῖν, ἀλλά γε συμπίπτει κατά τε
τὰς ἐξελασίας καὶ νομὰς ἀλλήλοις, ὁμοίως δὲ κατὰ
Buccina convocantur greges. τὰς προσαγωγάς. Ἐξ ὧν αὐτοῖς ἐπινενόηται πρὸς τὸ 11
διακρίνειν, ὅταν συμπέσῃ, χωρὶς κόπου καὶ πραγμα-
τείας, τὸ κατὰ βυκάνην. ἐπειδὰν γὰρ τῶν νεμόντων ὁ 12
μὲν ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος προάγει φωνῶν, ὁ δ' ἐπὶ ἕτερον
ἀποκλίνας, αὐτὰ δι' αὐτῶν χωρίζεται τὰ θρέμματα,
καὶ κατακολουθεῖ ταῖς ἰδίαις βυκάναις μετὰ τοιαύτης
προθυμίας, ὥστε μὴ δυνατὸν εἶναι βιάσασθαι μηδὲ
κωλῦσαι μηδενὶ τρόπῳ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν. Παρὰ δὲ τοῖς 13
Ἕλλησι κατὰ τοὺς δρυμοὺς ἐπειδὰν ἀλλήλοις συμπέσῃ,
διώκοντα τὸν καρπὸν, ὁ πλείονας ἔχων [m]χεῖρας, καὶ
κατευκαιρήσας, περιλαβὼν τοῖς ἰδίοις θρέμμασιν, ἀπ-
άγει τὰ τοῦ πλησίον. ποτὲ δὲ κλέπτης ὑποκαθίσας 14
ἀπήλασεν, οὐδ' ἐπιγινώσκοντος τοῦ περιάγοντος, πῶς

[k] παραλίαν ex conject. correxi. Vulgo omnes παλαιάν. [l] διὸ εἰ καὶ malim, et deinde v. 10. ὅμως, pro ὅθεν. *licet per familias educant . .; tamen separatos servare greges non possunt.* [m] χεῖρας ex libris revocavi. χοίρους Casaub. ex Ursini ingenio.

minum frequentiam et reliquam rerum omnium commoditatem, *magni suum greges* aluntur *in Italia*, maxime in *maritima*, apud Etruscos et Gallos; adeo ut scrofam sit invenire, quæ alumnum gregem alat mille porcorum, aut etiam plurium. Idcirco per familias et ætates pastum educuntur ex haris, in quibus pernoctant. Ex quibus si in eumdem locum plures greges pastum agantur; secundum familias separata servari non queant: sed interdum misceantur invicem, sive cum foras educuntur, sive cum pascuntur, et similiter quoque dum reducuntur. Et ob hanc caussam porculatores, ut sine labore et nullo negotio distinctionem permistorum gregum facerent, in eam rem *buccinæ usum* excogitarunt. Simulac enim pastorum alius in hanc partem procedens insonuerit, alius in illam se deflexerit; ipsa per se pecora statim secernuntur, et suas buccinas singuli ita sequuntur, ut per vim retinere aut impetum currentium retardare nullo pacto valeas. Apud *Græcos* vero quoties diversi greges, dum per querceta fructus sectantur, inter se fuerint permixti; is qui plures præsto sibi habet manus, et ceteris est opulentior, aliena pecora intra suum gregem recipiens, simul abigit. Interdum etiam fures abigei, qui latenter subsiderant, sues abducunt; quum interea porculator ignoret, quomodo illi sint amissi, quia

ἀπέβαλε, διὰ τὸ μακρὰν ἀποσπᾶσθαι τὰ κτήνη τῶν περιαγόντων, ἁμιλλώμενα περὶ τὸν καρπὸν, ὅταν ἀκμὴν ἄρχηται ῥεῖν. Πλὴν ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. A. U. 549.

II.

RES LOCRENSIUM.

(I.) *Dissensus Aristotelis et Timæi de Origine Locrorum.*

* * *

V. ΕΜΟΙ δὲ συμβαίνει καὶ παραβεβληκέναι πλεο- Polybius bene meritus de Locrensibus.
νάκις εἰς τὴν τῶν Λοκρῶν πόλιν, καὶ παρεσχῆσθαι
2 χρείας αὐτοῖς ἀναγκαίας. καὶ γὰρ τῆς εἰς Ἰβηρίαν
στρατείας αὐτοὺς παραλυθῆναι συνέβη δι' ἐμὲ, καὶ τῆς
εἰς Δαλματεῖς, ἣν ὤφειλον κατὰ θάλατταν ἐκπέμπειν
3 Ῥωμαίοις κατὰ τὰς συνθήκας. ἐξ ὧν καὶ κακοπαθείας
καὶ κινδύνου καὶ δαπάνης ἱκανῆς τινος ἀπολυθέντες,
πᾶσιν ἡμᾶς ἠμείψαντο τοῖς τιμίοις καὶ φιλανθρώποις.
διόπερ ὀφείλω [n] καὶ μᾶλλον εὐλογεῖν Λοκροὺς, ἢ τοὐ-
4 ναντίον. Ἀλλ' ὅμως οὐκ ὤκνησα καὶ λέγειν καὶ γρά-
φειν, ὅτι τὴν ὑπ' Ἀριστοτέλους παραδιδομένην ἱστορίαν
περὶ τῆς ἀποικίας ἀληθινωτέραν εἶναι συμβαίνει τῆς
5 ὑπὸ Τιμαίου λεγομένης. Σύνοιδα γὰρ τοῖς ἀνθρώποις Locrensium origo.
ὁμολογοῦσιν, ὅτι παραδόσιμος αὐτοῖς ἐστιν αὕτη περὶ

[n] καὶ, quod abest vulgo, adjeci ex Regiis et Vesont.

procul ab eo abscedere solent pecora, studio concitata inveniendi fructus, ubi jam de arboribus cœperint illi decidere. Sed hæc quidem haetenus.

II.

(I.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XII. *Cap.* 3. 4.

* * *

V. MIHI quidem contigit, sæpius *Locrorum* urbem adire, atque etiam magnis beneficiis civitatem eorum demereri. Nam quum ad bellum Hispaniense auxilia Romanis deberent, et ad bellum Dalmaticum tenerentur iidem ex fœdere copias maritimas mittere; ut istorum munium ipsis gratia fieret, impetravimus nos. Itaque cives, vexatione, periculo et sumtu non mediocri per nos liberati, nullum non vicissim honoris et humanitatis genus nobis rependerunt: ut caussa mihi sit, cur Locrenses laudare potius debeam, quam contrarium facere. Nihil tamen propterea sum cunctatus et dicere et scribere, narrationem ab *Aristotele* proditam memoriæ super deductione ejus coloniæ veriorem esse ea, quam adfert *Timæus.* Compertum namque mihi est, ipsos *Locrenses* fateri, *eam se a patribus traditam*

Ol. 143. 3. τῆς ἀποικίας ἡ φήμη παρὰ πατέρων, ἣν Ἀριστοτέλης
εἴρηκεν, οὐ Τίμαιος. [o]καὶ τούτων γε τοιαύτας ἔφερον
ἀποδείξεις. Πρῶτον μὲν, ὅτι πάντα τὰ διὰ προγόνων 6
ἔνδοξα παρ' αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γυναικῶν, οὐκ ἀπὸ τῶν
ἀνδρῶν, [p]εἴη· οἷον εὐθέως, [q]εὐγενεῖς παρά σφισι νομίζε-
Centum familiæ. σθαι τοὺς ἀπὸ τῶν ἑκατὸν οἰκιῶν λεγομένους· ταύτας δ' 7
εἶναι τὰς ἑκατὸν οἰκίας, τὰς προκριθείσας ὑπὸ τῶν
Λοκρῶν πρὶν ἢ τὴν ἀποικίαν ἐξελθεῖν, ἐξ ὧν ἔμελλον οἱ
Λοκροὶ κατὰ τὸν χρησμὸν κληροῦν τὰς ἀποσταλησομέ-
νας παρθένους εἰς Ἴλιον. τούτων δή τινας τῶν γυναικῶν 8
συνεξᾶραι μετὰ τῆς ἀποικίας, ὧν τοὺς ἀπογόνους ἔτι
νῦν εὐγενεῖς νομίζεσθαι, καὶ καλεῖσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν
Phialephoros. ἑκατὸν οἰκιῶν. Πάλιν [r]ὑπὲρ τῆς Φιαληφόρου παρ' 9
αὐτοῖς λεγομένης τοιαύτη τις ἱστορία [s]παρεδέδοτο·
διότι, καθ' ὃν καιρὸν τοὺς Σικελοὺς ἐκβάλοιεν, τοὺς 10
κατασχόντας τὸν τόπον τοῦτον τῆς Ἰταλίας, [t]ὧν καὶ
ταῖς θυσίαις προηγεῖτο τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ τῶν εὐγε-
νεστάτων [u]ὑπάρχων παῖς, αὐτοὶ, καὶ πλείω [x]τῶν Σικε-
λικῶν ἐθῶν παραλαβόντες, διὰ τὸ μηδὲν αὐτοῖς πάτριον

[o] Fors. καὶ τούτων καὶ. [p] εἴη ex Casauboni conjectura est. εἰς τὸ Herv. cum MStis, et εἰς τὸ ον οἷον (sic) Urb. Hinc ἐστὶν suspicatus est Ursinus, νενόμιστο Reiskius. [q] τὸ εὐγενεῖς Casaub. ex conject.. [r] ὑπὲρ ex conject. scripsi. ὑπὸ habet Herv. cum MStis, quod in ἐπὶ mutavit Casaub. [s] παραδίδοτο Urb. [t] ὧν καὶ ταῖς θυσίαις correxi cum Ursino. ὃν καὶ ταῖς θυσίαις Herv. consentientibus MStis. ὧν κατὰ τὰς θυσίας edidit Casaub. ex conject. Forsan cum Reiskio legendum ὧν ἐν κοιναῖς θυσίαις. [u] ὑπάρχων παῖς correxi cum Reiskio, ὑπάρχοντες Herv. cum MStis, quod in ὑπάρχων τις mutavit Casaub. [x] τῶν Σικελικῶν ex Reiskii conject. scripsi, quam in vers. Lat. expressit Casaubonus. Vulgo omnes τῶν συγγενικῶν.

accepisse famam de sua colonia, quam habet Aristoteles, non quam Timæus. Cujus sententiæ hæc etiam argumenta adferebant. Primum quidem, *quod splendor omnis, qui a majoribus repetitur, apud ipsos a feminis, non a viris, derivetur.* Exempli gratia statim, *nobiles apud ipsos censeri, qui sint orti ex iis, quas vocant centum familias. Has autem esse illas centum familias, quæ præ ceteris fuissent illustres apud Locrenses priusquam deduceretur colonia; e quibus Locri illas virgines sorte legere ex oraculi responso tenebantur, quæ erant quotannis Ilium mittendæ. Harum nempe mulierum nonnullas cum reliquis in coloniam esse profectas; quarum posteri etiam nunc nobiles censeantur, et vulgo* E CENTUM FAMILIIS ORIUNDI *nuncupentur.* Rursus de ea, quæ apud illos nuncupatur PHIALEPHOROS, [quod phialam gestans thensam ducat,] ejusmodi historia memoriæ est prodita: *quo tempore ipsi Siculos finibus suis ejecerint, qui illam Italiæ partem tenuerant; quum illis in more fuisset positum, ut in eorum sacris præiret puer, clarissimis et nobilissimis parentibus natus; ipsos, qui patria instituta nulla haberent, plures gentis Siculæ ritus moresque adsumsisse, et in his istum quoque ab illorum temporibus*

11 ὑπάρχειν, καὶ τοῦτο διαφυλάττοιεν ἀπ' ἐκείνων· αὐτὸ A. U. 519.
δὲ τοῦτο διορθώσαιντο, τὸ μὴ παῖδα ποιεῖν ἐξ αὐτῶν τὸν φιαληφόρον, ἀλλὰ παρθένον, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν γυναικῶν εὐγένειαν.

Fœdus subdolum cum Siculis.

VI. Συνθῆκαι δὲ πρὸς μὲν τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα Λοκροὺς οὔτ' ἦσαν, οὔτ' ἐλέγοντο παρ' αὐτοῖς γεγονέναι·
2 πρὸς μέντοι Σικελοὺς πάντες εἶχον ἐν παραδόσει. Περὶ ὧν ἔλεγον, διότι, καθ' ὃν καιρὸν ἐκ τῆς πρώτης παρουσίας καταλάβοιεν Σικελοὺς κατέχοντας ταύτην τὴν χώραν, ἐν ᾗ νῦν κατοικοῦσι, καταπλαγέντων αὐτοὺς ἐκείνων, καὶ προσδεξαμένων διὰ τὸν φόβον, ὁμολογίας
3 ποιήσαιντο τοιαύτας· ἦ μὴν εὐνοήσειν αὐτοῖς, καὶ κοινῇ τὴν χώραν ἕξειν, ἕως ἂν ἐπιβαίνωσι τῇ γῇ ταύτῃ, καὶ
4 τὰς κεφαλὰς ἐπὶ τοῖς ὤμοις φορῶσι. Τοιούτων δὲ τῶν ὅρκων γενομένων, φασὶ τοὺς Λοκροὺς εἰς μὲν τὰ πέλματα τῶν ὑποδημάτων [y] ἐμβαλόντας γῆν, ἐπὶ δὲ [z] τοὺς ὤμους σκορόδων κεφαλὰς ἀφανεῖς ὑποθεμένους, οὕτω
5 ποιήσασθαι τοὺς ὅρκους. κἄπειτα τὴν μὲν γῆν ἐκβαλόντας ἐκ τῶν ὑποδημάτων, τὰς δὲ κεφαλὰς τῶν σκορόδων ἀπορρίψαντας, μετ' οὐ πολὺ, καιροῦ παραπεσόν-
6 τος, ἐκβαλεῖν τοὺς Σικελοὺς ἐκ τῆς χώρας. Ταῦτα μὲν οὖν λέγεται παρὰ Λοκροῖς.

[y] ἐμβαλόντας Casaubono debetur. ἐμβάλλοντας Herv. cum MStis. [z] τοὺς ὤμους correxit idem Casaub. Mendose τοῦ σώματος Hervag. consentientibus libris.

Locrenses servasse. Ceterum ritui isti hanc ipsam correctionem sese adhibuisse aiebant, *quad non puerum phialiferum caperent, sed virginem, ob sexus feminei inter ipsos nobilitatem.*

VI. Jam vero *fœdera cum Locris Græciam incolentibus* neque fuerunt his Locrensibus, neque umquam fuisse ipsis perhibentur: contra *cum Siculis fœdus sibi intercedere,* ceu traditione majorum acceptum, omnes adfirmabant. Qua de re hæc narrabant. *Primo adventu suo Siculos se invenisse, eam, quam ipsi nunc colunt, regionem obtinentes: qui, re inopinata perculsi, quum præ metu ipsos recepissent, cum iis se fœdus in hæc verba fecisse:* "amicitiam Siculis Locrenses servaturos, et regionem hanc pro communi ambobus populis habituros, quamdiu terræ huic pedibus suis insisterent, et imposita humeris capita gestarent." *Hæc quum ita convenissent, Locros ad præstandum jusjurandum* aiunt *accessisse, postquam in calceamentorum sola terram injecissent, humeris autem capita alliorum ita imposuissent, ut non adparerent: deinde e calceis terram excussisse, capita alliorum abjecisse, ac mox, ubi primum data est occasio, Siculos regione expulisse.* Ita quidem apud Locrenses ista narrantur.

Ol. 143. 3.

* * *

Servis olim non usos Græcos.

Τίμαιος δ' ὁ Ταυρομενίτης ἐν τῇ ἐνάτῃ τῶν Ἱστοριῶν, 7
(ἐλέγχει δ' αὐτὸν εἰς τοῦτο Πολύβιος ὁ Μεγαλοπο-
λίτης διὰ τῆς δωδεκάτης τῶν Ἱστοριῶν·) οὐκ ἦν, φησὶ,
πάτριον τοῖς Ἕλλησιν ὑπὸ ἀργυρωνήτων τὸ παλαιὸν
διακονεῖσθαι, γράφων οὕτως· Καθόλου δὲ ᾐτιῶντο τὸν 8
Ἀριστοτέλην, διημαρτηκέναι τῶν Λοκρικῶν ἐθῶν· οὐδὲ
γὰρ κεκτῆσθαι, νόμον εἶναι τοῖς Λοκροῖς.

(II.) *Veritatis præcipua debet esse cura Historico.*

* * *

Veritas lumen historiæ.

VII. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν κανόνων, κἂν ἐλάττων ᾖ
τῷ μήκει, κἂν τῷ πλάτει ταπεινότερος, [a]μετέχῃ δὲ τῆς
τοῦ κανόνος ἰδιότητος, κανόνα φησὶν [b]εἶναι, καὶ δεῖν
προσαγορεύειν οὕτως· ὅταν δὲ τῆς εὐθείας καὶ τῆς [c]πρὸς 2
ταύτην οἰκειότητος οὐκ ἐγγίζῃ, πάντα μᾶλλον δεῖν ἢ
κανόνα καλεῖν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν συγγραμ-
μάτων, ὅσα μὲν ἂν ἢ κατὰ τὴν λέξιν, ἢ κατὰ τὸν
χειρισμὸν, ἢ κατ' ἄλλο τι διαμαρτάνηται τῶν ἰδίων
μερῶν, ἀντέχηται δὲ τῆς ἀληθείας, προσίεσθαί φησι τὸ
τῆς ἱστορίας ὄνομα τὰς βίβλους· ὅταν δὲ ταύτης [d]πα-
ραπέσῃ, μηκέτι καλεῖσθαι δεῖν ἱστορίαν. Ἐγὼ δὲ, 3

[a] μετέχῃ correxi cum Reisk. Vulgo μετέχει. [b] Verba εἶναι et καὶ absunt a libris, et Casauboni debentur ingenio. [c] πρὸς ταύτην pariter a Casaub. est: mendose libri πρὸ ταύτης. [d] Possis παραπαίσῃ suspicari.

* * *

Timæus Tauromenites libro nono Historiarum, (quo nomine eum reprehendit Polybius Megalopolita, Historiarum duodecimo:) *Græcis olim non fuisse*, ait, *patrium institutum, ut emtitii servi ipsis famularentur;* atque ita scribit: *Omnino Aristotelem reprehendebant, ac prorsus errasse eum contendebant in Locrorum institutis. Neque enim habere servos, Locrorum legibus licere.* (*Athenæus Deipnos. lib.* VI. *cap.* 18 *et* 20. *p.* 264 *et* 272.)

(II.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XII. *Cap.* 5.

* * *

VII. Ait TIMÆUS: *quemadmodum in regulis, si qua brevior quidem justo fuerit, aut latitudine minus alta, at officio tamen regulæ proprio fungatur, nihilo secius regula est, et adpellari eo nomine debet; contra, si a linea recta discedat, et regulæ proprietatem non servet, quidvis potius quam regula est nominanda: ita plane etiam in Historiis rem habere. Nam si qua fuerit scriptio aut genere dictionis, aut tractationis modo, aut ulla alia re, vitiosa, qua tamen veritatem ubique tueatur exacte; nihil vetat,* inquit, *quo minus Historiæ nomine adpelletur: quod si autem a vero aberraverit, non jam posse eam dici Histo-*

διότι μὲν ἡγεῖσθαι δεῖ τῶν τοιούτων συγγραμμάτων τὴν A. U. 549.
ἀλήθειαν, ὁμολογῶ, καὶ κατὰ τὴν πραγματείαν αὐτός
που κέχρημαι λέγων οὕτως, ὅτι, καθάπερ ἐμψύχου
σώματος τῶν ὄψεων ἐξαιρεθεισῶν ἀχρειοῦται τὸ ὅλον,
οὕτως, ἐξ ἱστορίας ἐὰν ἄρῃς τὴν ἀλήθειαν, τὸ κατα-
4 λειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίγνεται διήγημα. Δύο Duo genera mendacii.
[e]μέν τοι τρόπους [f]φαμὲν εἶναι ψεύδους, ἕνα μὲν τὸν
5 κατ' ἄγνοιαν, ἕτερον δὲ τὸν κατὰ προαίρεσιν. καὶ
τούτων δεῖν τοῖς μὲν κατ' ἄγνοιαν παραπαίουσι τῆς
ἀληθείας διδόναι συγγνώμην· τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν,
ἀκαταλλάκτως ἔχειν.

(III.) *Vindicatur Aristoteles a conviciis Timæi, qui ipse falsa tradit de rebus Locrensium.*

* * *

VIII. Πολλὰ ἱστορεῖ ψευδῆ ὁ Τίμαιος. καὶ δοκεῖ Partium studiosus Timæus.
τὸ παράπαν οὐκ ἄπειρος ὢν οὐδενὸς τῶν τοιούτων· ὑπὸ
δὲ τῆς φιλονεικίας ἐπισκοτούμενος, ὅταν ἅπαξ ἢ ψέγειν,
ἢ τοὐναντίον ἐγκωμιάζειν τινὰ προθῆται, πάντων ἐπι-
λανθάνεται, καὶ πολύ τι τοῦ καθήκοντος παρεκβαίνει.
2 Πλὴν ταῦτα μὲν ἡμῖν ὑπὲρ Ἀριστοτέλους εἰρήσθω, πῶς
καὶ τίσι προσέχων τοιαύτην ἐποιήσατο τὴν περὶ τῶν
3 Λοκρῶν ἐξήγησιν. Τὰ δὲ λέγεσθαι μέλλοντα περὶ

[e] *μέν τοι* ex conject. scripsi. *μὲν* dant scripti libri et Herv. *μὴν* Casaub.
[f] *ἔφαμεν* Herv. Aug. Vesont. Regii.

riam. Ego vero fateor quidem, *præcipuam veritatis curam* esse ducendam in hujusmodi scriptis; qui etiam in hoc ipso meo opere his ipsis alicubi verbis sum usus, ut dicerem: *Quemadmodum animal, luminibus ademtis, prorsus inutile redditur: ita, si veritatem ex Historia tollas, quod superest illius, narratio est nullius usus.* Verumtamen nos duplex esse mendacii genus dicimus: unum, quod ab ignoratione veri proficiscitur; alterum, quod a certo animi proposito mentiendi. Qui igitur per ignorationem a veritate aberrant, his veniam esse dandam; qui voluntate et certo proposito, ab iis capitali odio esse dissidendum.

(III.) *Excerpt. Valesian.*

* * *

VIII. Multa hujusmodi *Timæus* falsa retulit. Ac mihi quidem videtur minime harum rerum ignorantia lapsus, sed potius studio partium occæcatus, quoties laudare aliquem aut vituperare statuit, repente sui ipsius oblivisci, atque omnes officii leges excedere. Atque hæc quidem pro *Aristotele* a nobis dicta sint, cur et quibus argumentis impulsus hæc *de Locris* commemoravit. Ceterum occasionem hinc opportune nactus vi-

Ol. 143. 3. Τιμαίου καὶ τῆς ὅλης συντάξεως αὐτοῦ, καὶ καθόλου
περὶ τοῦ καθήκοντος τοῖς πραγματευομένοις ἱστορίαν,
τοιάνδε τινὰ λήψεται τὴν ἀπάντησιν. Ὅτι μὲν οὖν 4
ἀμφότεροι κατὰ τὸν εἰκότα λόγον πεποίηνται τὴν ἐπι-
χείρησιν, καὶ διότι πλείους εἰσὶ πιθανότητες ἐν τῇ κατ'
Ἀριστοτέλην ἱστορίᾳ, δοκῶ, πᾶς ἄν τις ἐκ τῶν εἰρη-
μένων ὁμολογήσειεν· ἀληθὲς μέν τοί γε καὶ καθάπαξ
Nimius in vituperando. [g]διαστεῖλαι περί τινος οὐδέν ἐστιν ἐν τούτοις. Οὐ μὴν, 5
ἀλλ' ἔστω, τὸν Τίμαιον εἰκότα λέγειν μᾶλλον. διὰ
ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν δεήσει πᾶν ῥῆμα καὶ πᾶσαν
φωνὴν ἀκούειν, καὶ μόνον οὐ θανάτου κρίσιν ὑπέχειν,
τοὺς ἐν ταῖς ἱστορίαις ἧττον εἰκότα λέγοντας; οὐ
δήπου. Τοῖς μὲν γὰρ κατ' ἄγνοιαν ψευδογραφοῦσιν 6
ἔφαμεν δεῖν διόρθωσιν εὐμενικὴν καὶ συγγνώμην ἐξα-
κολουθεῖν, τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀπαραίτητον κατη-
γορίαν.

Aristotelem insectatur Timæus. IX. Ἢ δεικτέον οὖν, τὸν Ἀριστοτέλην κατὰ τὸν
ἄρτι λόγον τὰ περὶ Λοκρῶν εἰρηκότα χάριτος ἢ κέρδους
ἢ διαφορᾶς ἕνεκεν· ἢ, μηδὲ τολμῶντας τοῦτο λέγειν,
ὁμολογητέον, ἀγνοεῖν καὶ παραπαίειν τοὺς τοιαύτῃ
χρωμένους ἀπεχθείᾳ καὶ πικρίᾳ κατὰ τῶν πέλας, οἵᾳ
κέχρηται Τίμαιος κατὰ Ἀριστοτέλους. Φησὶ γὰρ, 2
αὐτὸν εἶναι θρασὺν, εὐχερῆ, προπετῆ· πρὸς δὲ τούτοις,
κατατετολμηκέναι τῆς τῶν Λοκρῶν πόλεως, εἰπόντα, τὴν

[g] διαστεῖλαι ex Ernestii conject. scripsi. Vulgo διαστῆναι, ante quod verbum excidisse nonnihil putarunt Valesius et Reisk.

deor, *de tota Timæi Historia* atque in universum *de Historici officio* deinceps exponendi. Igitur, utrumque ex conjectura dumtaxat locutum esse, atque *Aristotelis* narrationem veri esse similiorem, cuncti, ut arbitror, ex iis, quæ disserui, satis intelligunt: ut vero his in rebus veritatem distincte adsequaris atque adseveres, ne fieri quidem potest. Sed fingamus, si placet, *Timæum* probabiliora dixisse. Ideone eos, qui minus probabilia adferunt, adeo acerbe accipi oportebit, ac tantum non capitis judicium subire? Minime vero. Etenim iis, qui ignorantia lapsi falsa in Historiis retulere, veniam ac correctionem benevole commodandam esse ostendimus: qui autem id facinus consilio admisere, eos citra veniæ spem objurgandos.

IX. Aut igitur ea, quæ *Aristoteles de Locris* prodidit, gratiæ vel utilitati vel inimicitiæ dedisse monstrandus est; aut, si nemo est, qui id adserere ausit, fateri oportet, graviter aberrare eos, qui ejusmodi odio et acerbitate feruntur, cujusmodi *Timæus in Aristotelem* est ausus. Ait enim, *audacem illum ac levem et temerarium fuisse, ac de civitate Locrorum gnaviter menti-*

A. U. 549.
Aristotelem insectatur Timæus.

ἀποικίαν αὐτῶν εἶναι δραπετῶν οἰκετῶν, μοιχῶν, ἀνδρα-
3 ποδιστῶν. καὶ ταῦτα λέγειν αὐτὸν, φησὶν, οὕτως ἀξιο-
πίστως, ὥστε δοκεῖν ἕνα τῶν ἐστρατηγηκότων ὑπάρχειν,
καὶ τοὺς Πέρσας ἐν ταῖς Κιλικίαις πύλαις ἄρτι παρα-
4 τάξει νενικηκότα διὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως· ἀλλ' οὐ
σοφιστὴν ὀψιμαθῆ καὶ μισητὸν ὑπάρχοντα, καὶ τὸ
πολυτίμητον ἰατρεῖον ἀρτίως ἀποκεκλεικότα, πρὸς δὲ
τούτοις εἰς πᾶσαν αὐλὴν καὶ σκηνὴν ἐμπεπηδηκότα,
πρὸς δὲ, γαστρίμαργον, ὀψαρτυτὴν, ἐπὶ στόμα φερό-
5 μενον ἐν πᾶσι. Δοκεῖ δή μοι τὰ τοιαῦτα μόλις ἄνθρω-
πος ἀγύρτης καὶ προπετὴς ἐπὶ δικαστηρίου ῥιψολογῶν
6 ἀνεκτὸς φανῆναι· μέτριος μὲν γὰρ οὐ δοκεῖ. συγ-
γραφεὺς δὲ κοινῶν πράξεων καὶ προστάτης ἱστορίας
ἀληθινὸς, οὐδ' ἂν [h]αὐτὸς ἐν αὐτῷ διανοηθῆναι, [i]μή τι
δὴ καὶ γράφειν τολμῆσαι τοιοῦτον.

Timæi rationes de Locri

X. Σκεψώμεθα δὴ καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ Τιμαίου
προαίρεσιν, καὶ τὰς ἀποφάσεις συγκρίνωμεν ἐκ παρα-
θέσεως, ἃς πεποίηται περὶ τῆς αὐτῆς ἀποικίας· ἵνα
γνῶμεν, πότερος ἄξιος ἔσται τῆς τοιαύτης κατηγορίας.
2 Φησὶ τοιγαροῦν κατὰ τὴν αὐτὴν βίβλον, οὐκέτι κατὰ
τὸν αὐτὸν εἰκότα λόγον χρώμενος τοῖς ἐλέγχοις, ἀλλ'
ἀληθινῶς αὐτὸς ἐπιβαλὼν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα
3 Λοκροὺς, [k]ἐξετάζειν τὰ περὶ τῆς ἀποικίας. τοὺς δὲ,

[h] αὐτὸς ἐν αὐτῷ. Particulum ἐν, quæ abest vulgo, adjeci cum Reisk. [i] μή τι δὴ. Sic cod. Peiresc. quod in μή τοι δὴ mutavit Valesius. Si quid mutandum, μή τι δή γε malim. [k] ἐξετάσαι voluit Reisk.

tum, cum coloniam eorum ex fugitivis mancipiis, mæchis ac plagiariis collectam esse dixit: atque hæc illum, ait, *ea auctoritate adfirmare, quasi unus e ducibus fuisset, et ad Cilicias portas novissime Persas sua virtute fudisset; ac non potius odiosus seroque eruditus esset Sophista, atque is, qui celebrem pharmacopolæ officinam paullo ante clausisset.* Præterea *parasitum* eumdem adpellat, *qui in aulas atque ædes omnes ultro insilire solitus sit, et helluonem, et cupedinarium, ac ad gulam omnia referentem.* Quod si quis ex illa circumforanea ac petulanti multitudine hujusmodi verba in judicio effutiret, ne ferendus quidem mihi videtur, quippe modestiæ fines transgressus; scriptorem autem rerum publice gestarum, ac germanum auctorem Historiæ, numquam hujusmodi quidquam cogitaturum, nedum scriptis mandaturum esse arbitror.

x. Sed inspiciamus propius *Timæi* institutum, et utriusque viri rationes, quibus de hac colonia uterque est usus, invicem componamus; ut manifestius fiat, uter magis reprehensionem ejusmodi mereatur. Adfirmat igitur *Timæus* eodem in libro: *se jam haudquaquam amplius nuda conjectura adductum, sed certissimis argumentis exploratam rei veritatem tenere. Ad Locros enim, qui in Græcia sunt, profe-*

Ol. 143. 3. Timæi rationes.

πρῶτον μὲν, ἐπιδεικνύειν αὐτῷ συνθήκας ἐγγράπτους,
ἔτι καὶ νῦν διαμενούσας πρὸς τοὺς ἐξαπεσταλμένους,
αἷς [l]ὑπογεγράφθαι τὴν ἀρχὴν τοιαύτην· ὡς γονεῦσι 4
πρὸς τέκνα. πρὸς δὲ τούτοις εἶναι δόγματα, καθ' ἃ
πολιτείαν ὑπάρχειν ἑκατέροις παρ' ἑκατέροις. καθόλου
δὲ, ἀκούοντας τὴν Ἀριστοτέλους ἐξήγησιν περὶ τῆς
ἀποικίας, θαυμάζειν τὴν ἰταμότητα τοῦ συγγραφέως.
Μεταβὰς δὲ πάλιν ἐπὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκροὺς, 5
εὑρίσκειν ἀκολούθους καὶ τοὺς νόμους, φησὶ, τοὺς παρ'
αὐτοῖς, καὶ τοὺς ἐθισμοὺς, οὐ τῇ τῶν οἰκετῶν ῥᾳδι-
ουργίᾳ, τῇ δὲ τῶν ἐλευθέρων ἀποικίᾳ. πάντως γὰρ καὶ 6
τοῖς ἀνδραποδισταῖς ἐπιτίμια τετάχθαι παρ' αὐτοῖς,
ὁμοίως τοῖς μοιχοῖς, τοῖς δραπέταις· ὧν οὐδὲν ἂν ὑπάρ-
χειν, εἰ [m]συνῄδεισαν αὐτοῖς ἐκ τοιούτων πεφυκόσι.

Expenduntur Timæi rationes.

XI. [n]Πρῶτον δὴ διαπορήσαι τις ἂν, πρὸς τίνας τῶν
Λοκρῶν παραγενόμενος ἐπυνθάνετο περὶ τούτων. εἰ μὲν 2
γὰρ συνέβαινε, καθάπερ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκροὺς, μίαν
πόλιν ἔχειν οὕτω καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα· τυχὸν
οὐκ ἔδει διαπορεῖν, ἀλλ' ἦν ἂν εὐθεώρητον. Ἐπεὶ δὲ 3
δύω ἔθνη Λοκρῶν ἐστι, πρὸς ποτέρους ἦλθε καὶ πρὸς
ποίας πόλεις τῶν ἑτέρων, καὶ παρὰ τίσιν εὗρε τὰς
συνθήκας ἀναγεγραμμένας; οὐδὲν γὰρ ἡμῖν διασα-
φεῖται τούτων. καί τοι διότι τοῦτ' ἴδιόν ἐστι Τιμαίου, 4

[l] ἐπιγεγράφθαι maluerunt viri docti. [m] συνῄδεισαν correxi cum Reisk. Vulgo συνείδησαν. [n] Aut πρῶτον δὲ, aut πρῶτον μὲν δὴ scribendum putem.

ctum se esse narrat, *atque hos primum quidem sibi fœdus ostendisse in tabulis incisum, quæ etiamnum visuntur, quibus hujusmodi præfixum sit exordium:* UT PARENTES ERGA LIBEROS DECET. *Præterea etiam decreta publica exstare, quibus civitatis jus commune inter se habeant. Denique, audita Aristotelis narratione de hac colonia, temeritatem hominis miratos esse. Deinde ad Locros, qui in Italia incolunt, delatum, leges apud illos et consuetudines hujusmodi reperisse se* testatur, *quæ non mancipiorum levitati, sed ingenuorum hominum coloniæ convenirent. Pœnas quin etiam adversus plagiarios, itidemque in adulteros ac fugitivos apud eosdem esse constitutas: quæ certe numquam illi fecissent, si conscii sibi essent, se ex ejusmodi hominibus originem ducere.*

XI. Jam vero primo quidem merito aliquis dubitaverit, *quosnam e Locris,* in Græciam delatus, de his rebus interrogarit. Nam, si, quemadmodum Locri qui in Italia sunt, ita etiam in Græcia Locri unam modo civitatem haberent; nullus dubitationi locus superesse videretur, sed in promtu res esset. At vero, cum duæ sint in Græcia gentes Locrorum, utram gentem, quasve urbes alterius e supra dictis gentibus adiit Timæus? et apud quosnam fœdus illud conscriptum reperit? nihil enim de his nobis declaravit. Et tamen proprium id esse *Timæi,*

A. U. 549. Expenduntur Timæi rationes.

καὶ ταύτῃ παρημίλληται τοὺς ἄλλους συγγραφέας καὶ
καθόλου [o]τῇδέ πῃ * τῆς ἀποδοχῆς, (λέγω δὲ κατὰ τὴν
ἐν τοῖς χρόνοις καὶ ταῖς ἀναγραφαῖς ἐπίφασιν τῆς
ἀκριβείας, καὶ τὴν περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπιμέλειαν)
5 δοκῶ πάντες γινώσκομεν. Διὸ καὶ θαυμάζειν ἐστὶν
ἄξιον, πῶς οὔτε τὸ τῆς πόλεως ὄνομα, παρ' οἷς εὗρεν,
οὔτε τόπον, ἐν ᾧ συμβαίνει τὴν συνθήκην ἀναγεγράφθαι,
διεσάφησεν ἡμῖν, οὔτε τοὺς ἄρχοντας τοὺς δείξαντας
αὐτῷ τὴν ἀναγραφὴν, καὶ πρὸς οὓς ἐποιεῖτο τὸν λόγον·
ἵνα μηδενὶ διαπορεῖν ἐξῇ, ἀλλ' ὡρισμένου τοῦ τόπου καὶ
τῆς πόλεως ἐνῇ τοῖς ἀμφισβητοῦσιν εὑρεῖν τὴν ἀκρί-
6 βειαν. Ὁ δὲ πάντα ταῦτα παραλελοιπὼς, δῆλός ἐστι
συνειδὼς αὑτῷ κατὰ πρόθεσιν ἐψευσμένῳ. διότι γὰρ,
τῶν τοιούτων ἐπιλαβόμενος, οὐδὲν ἂν παρέλειπε Τίμαιος,
[p]ἀλλ' ἀπρὶξ τὸ δὴ λεγόμενον ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν ἐπέφυ,
7 προφανὲς ἐκ τούτων. Ὁ γὰρ πρὸς τὴν Ἐχεκράτους
πίστιν ἀπερεισάμενος ἐπ' ὀνόματος, [q]πρὸς ὃν φησι περὶ
τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρῶν ποιήσασθαι τοὺς λόγους, καὶ
8 παρ' οὗ πυθέσθαι περὶ τούτων· καὶ προσεξειργασμένος,
ἵνα μὴ φανῇ τοῦ τυχόντος ἀκηκοὼς, ὅτι συνέβαινε τὸν
τούτου πατέρα πρεσβείας κατηξιῶσθαι πρότερον ὑπὸ
9 Διονυσίου· ἤπου γ' ἂν οὗτος, δημοσίας ἀναγραφῆς
ἐπιλαβόμενος, ἢ παραδοσίμου στήλης, παρεσιώπησεν;

[o] *Defectus notam* Valesius adjecit: et exciderunt fortasse verba μάλιστα ἔτυχε. [p] ἀλλ' ἀπρὶξ edidi ex Casaub. et Valesii conjectura. ἀλλὰ πρὶν erat in cod. [q] πρὸς ὃν ex ejusdem Vales. conject. scripsi, cum esset πῶς φησὶ.

atque uno illum cum ceteris scriptoribus contendere et historiam suam maxime jactare, *studium* dico *ac diligentiam in temporum et in monumentorum publicorum notatione*, omnes, ut opinor, intelligimus. Quamobrem mirari subit, cur neque urbis nomen, in qua id reperit, neque locum, in quo id fœdus conscriptum est, nec magistratus, qui ipsum monumentum ei monstrarunt, et cum quibus collocutus est, nobis commemoraverit; ne cui dubitandi locus relinqueretur, sed, urbe ac loco designatis, rei veritas ab his, qui dubitarent, inveniri posset. Igitur, qui hæc omnia prætermisit, conscius sibi esse destinati mendacii deprehenditur. Nam *Timæum*, si quid hujusmodi nactus esset, numquam id omissurum fuisse, sed ambabus, quod aiunt, ulnis amplexurum, ex his perspicuum est. Nam qui *Echecratis* testimonio nominatim innititur, (quocum ait se de Locrensibus, qui in Italia sunt, sermonem habuisse, et a quo id sese accepisse memorat,) atque, ut ne ab levi ac spernendo auctore audiisse videatur, illud etiam studiose adjungit, *hujus Echecratis patrem mandatu Dionysii tyranni olim legationem obiisse;* an idem umquam, publicum scriptum aut antiquam tabulam nactus, reticuisset?

Ol. 143. 3.
Miram diligentiam ostentat Timæus.

XII. Ὁ γὰρ τὰς συγκρίσεις ποιούμενος ἀνέκαθεν
τῶν Ἐφόρων πρὸς τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι,
καὶ τοὺς ἄρχοντας τοὺς Ἀθήνησι καὶ τὰς ἱερείας τὰς
ἐν Ἄργει παραβάλλων πρὸς τοὺς Ὀλυμπιονίκας, καὶ
τὰς ἁμαρτίας τῶν πόλεων περὶ τὰς ἀναγραφὰς τὰς
τούτων ἐξελέγχων, παρὰ τρίμηνον ἐχούσας τὸ διαφέρον,

Monumenta publica crepat.

οὗτός ἐστι. καὶ μὴν ὁ τὰς [r] ὀπισθοδόμους στήλας, καὶ 2
τὰς ἐν ταῖς φλιαῖς τῶν νεῶν προξενίας ἐξευρηκώς, Τί-
μαιός ἐστιν. ὃν οὔθ' ὑπάρχον τι τῶν τοιούτων ἀγνοεῖν, 3
οὔθ' εὑρόντα παραλιπεῖν πιστευτέον, οὔτε ψευσαμένῳ
συγγνώμην δοτέον οὐδαμῶς. Πικρὸς γὰρ γεγονὼς καὶ 4
ἀπαραίτητος ἐπιτιμητὴς τῶν πέλας, εἰκότως ἂν καὶ ὑπὸ
τῶν πλησίον αὐτὸς ἀπαραιτήτου τυγχάνοι κατηγορίας.
Οὐ μήν, ἀλλὰ προφανῶς ἐν τούτοις ἐψευσμένος, μετα- 5
βὰς ἐπὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρούς, πρῶτόν μέν φησι, τήν
τε πολιτείαν καὶ τὰ λοιπὰ φιλάνθρωπα τοῖς Λοκροῖς
[s] ἀμφοτέροις * * Ἀριστοτέλη καὶ Θεόφραστον κατε-

Consulto fuse de Timæo agit Polybius.

ψεῦσθαι τῆς πόλεως. Ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνοῶ μέν, ὅτι καὶ 6
ταύτῃ [t] τῆς πραγματείας ἀναγκασθήσομαι παρεκβαί-
νειν, διοριζόμενος καὶ διαβεβαιούμενος περὶ τούτων. οὐ 7
μήν, ἀλλὰ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν εἰς ἕνα τόπον ὑπερε-

[r] ὀπισθοδόμου legendum censuit Valesius: ὀπισθοδομίους Reisk. [s] ἀμφοτέροις in ἀμφοτέρους mutandum monuit Heynius: quod lubens acciperem, nisi in ea regione intercidisse utique nonnihil videretur; quare *lacunæ signum* adposui. [t] τῆς πραγματείας ex conject. scripsi. Vulgo τῇ πραγματείᾳ, unde præcedens καὶ in κἂν mutandum suspicatus erat Valesius.

XII. Etenim hic ipse est, qui Spartanorum ephoros a prima institutione cum eorumdem regibus comparat; qui magistratus Atheniensium, et sacerdotes Junonis apud Argivos cum Olympiorum victoribus confert; et qui in commentariis publicis civitatum errorem hac in re admissum, ob trimestris spatii differentiam, redarguit. Hic est, qui fœderum tabulas in adytis templorum, in vestibulis monumenta publici hospitii reperit: ipse, inquam, *Timæus*, quem neque hujusmodi quidquam ignorasse, neque, si invenisset, præteriisse credendum, neque vero, si falsa tradidit, ullatenus ei condonandum est. Nam cum alios ipse acerbe atque inclementer objurgare consueverit, jure merito ab aliis pari inclementia tractabitur. Ceterum, in his manifesti mendacii convictus, ubi ad Locros in Italia degentes transivit, primum quidem ait, *reipublicæ formam et amicitiæ fœdera apud utrosque Locros * * Aristotelem et Theophrastum falso adfinxisse civitati.* Ego vero non sum quidem nescius, mihi hoc rursus loco ab instituto cursu esse divertendum, ut de his rebus distincta et firma ratione exponam. Sed nimi-

θέμην τὸν περὶ Τιμαίου λόγον, ἵνα μὴ πολλάκις ἀναγ- A. U. 549.
κάζωμαι τοῦ καθήκοντος ὀλιγωρεῖν.

(IV.) *Vindicantur Demochares et Agathocles a Timæi calumniis.*

* * *

XIII. Τίμαιός φησι, Δημοχάρην ἡταιρηκέναι μὲν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ σώματος, οὐκ εἶναι δ' ἄξιον τὸ ἱερὸν πῦρ φυσᾷν, ὑπερβεβηκέναι δὲ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὰ Βότρυος ὑπομνήματα καὶ τὰ Φιλαινίδος καὶ τῶν
2 ἄλλων ἀναισχυντογράφων. Ταύτην δὲ τὴν λοιδορίαν καὶ τὰς ἐμφάσεις οὐχ οἷον ἄν τις διέθετο πεπαιδευμένος ἀνὴρ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν [u]ἐπὶ τέγους ἀπὸ τοῦ σώματος
3 εἰργασμένων οὐδείς. [x]ὁ δ', ἵνα πιστὸς φανῇ κατὰ τὴν αἰσχρολογίαν καὶ τὴν ὅλην ἀναισχυντίαν, καὶ προσκατέψευσται τἀνδρὸς, κωμικόν τινα μάρτυρα προσεπι-
4 σπασάμενος ἀνώνυμον. Πόθεν δ' ἐγὼ καταστοχάζομαι τοῦτο; πρῶτον μὲν, ἐκ τοῦ πεφυκέναι καὶ τετράφθαι
5 καλῶς Δημοχάρην, ἀδελφιδοῦν ὄντα Δημοσθένους. δεύτερον, ἐκ τοῦ μὴ μόνον στρατηγίας αὐτὸν ἠξιῶσθαι παρ' Ἀθηναίοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τιμῶν, ὧν οὐδὲν ἂν
6 αὐτῷ συνεξέδραμε τοιαύταις ἀτυχίαις παλαίοντι. Διὸ

Timæi in Democharem convicia.

Democharem defendit Polybius.

[u] ἐπὶ τέγους correxi monente Valesio. Vulgo ἀπὸ τέγους. [x] ὁ δ' ἵνα eodem Valesio auctore scripsi, pro vulgato οὐδ' ἵνα.

rum hac ipsa de caussa hunc *de Timæo sermonem* unum in locum distuli, ne, contra quam decet, sæpius a proposito recedere cogerer.

(IV.) *Excerpt. Valesian. et deinde Excerpt. Antiq. Cap.* 6.

* * *

XIII. Idem TIMÆUS scribit: *Democharem superioribus corporis partibus impudicum fuisse, neque dignum, qui ignem sacrum flatu accenderet, eumdemque Botryis ac Philænidis aliorumque hujusmodi lasciviæ scriptorum commentarios vitæ suæ institutis superasse.* Istud vero convicium atque eam turpitudinem non solum nemo paulisper liberaliter institutus homo protulerit, sed ne ullus quidem ex iis, qui in fornice quæstum corpore fecerunt. Hic vero ut suis obscœnis atque impudentibus maledictis fidem adstrueret, etiam hoc mendacium adversus eumdem virum adjecit, ut comicum quemdam nullo nomine testem advocaret. Ceterum, mentiri *Timæum*, ego inde conjicio: primum, quod *Demochares* et natus est et educatus liberaliter, quippe Demosthenis sororis filius: deinde, quod non prætura solum, sed et ceteris honoribus ab Atheniensibus est ornatus, quæ profecto numquam esset adeptus, si hujusmodi probris contaminatus fuisset. Itaque

Ol 143.3. καὶ δοκεῖ μοι Τίμαιος οὐχ οὕτω Δημοχάρους κατηγορεῖν, ὡς Ἀθηναίων, οἳ τοιοῦτον ἄνδρα προῆγον, καὶ τοιούτῳ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἰδίους βίους ἐνεχείριζον.

Archedicus Comicus.

Ἀλλ' οὐκ ἔστι τούτων οὐδέν. οὐ γὰρ ἂν Ἀρχέδικος ὁ 7
κωμῳδιογράφος ἔλεγε ταῦτα μόνος περὶ Δημοχάρους, ὡς Τίμαιός φησιν· ἀλλὰ πολλοὶ μὲν ἂν τῶν Ἀντι- 8
πάτρου φίλων, καθ' οὗ πεπαῤῥησίασται πολλὰ καὶ δυνάμενα λυπεῖν οὐ μόνον αὐτὸν Ἀντίπατρον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκείνου διαδόχους καὶ φίλους γεγονότας· πολλοὶ δὲ τῶν ἀντιπεπολιτευμένων, ὧν ἦν καὶ Δημήτριος ὁ

Democharus perstrinxit Demetrium Phal.

Φαληρεύς. οὗ κεῖνος οὐ τὴν τυχοῦσαν πεποίηται κατη- 9
γορίαν ἐν ταῖς ἱστορίαις, φάσκων, αὐτὸν τοιοῦτον γεγονέναι προστάτην τῆς πατρίδος, καὶ ἐπὶ τούτοις σεμνύνεσθαι κατὰ τὴν πολιτείαν, ἐφ' οἷς ἂν καὶ τελώνης σεμνυνθείη [y] ἢ βάναυσος. ἐπὶ γὰρ τῷ πολλὰ καὶ λυσι- 10
τελῶς πωλεῖσθαι κατὰ τὴν πόλιν, καὶ δαψιλῆ τὰ πρὸς τὸν βίον ὑπάρχειν πᾶσιν, ἐπὶ τούτοις φησὶ μεγαλαυχεῖν

Limax in pompa.

αὐτόν· [z] καὶ δὴ ὅτι κοχλίας [a] αὐτόματος βαδίζων 11
προηγεῖτο τῆς πομπῆς αὐτῷ, σίαλον ἀναπτύων, σὺν

Asini in theatro.

δὲ τούτοις [b] ὄνοι διεπέμποντο διὰ τοῦ θεάτρου, (διότι δὴ πάντων τῶν τῆς Ἑλλάδος καλῶν ἡ πατρὶς παρακεχωρηκυῖα τοῖς ἄλλοις, ἐποίει Κασσάνδρῳ τὸ προστατ-

[y] Particulam ἢ adjeci ex Gron. et Reiskii conject. [z] καὶ δὴ ὅτι correxi cum Toupio. Vulgo καὶ διότι. [a] αὐτομάτως Suidas. [b] ὄνοι ex Toupii emendatione recepi. Vulgo ἄνθρωποι, ad quod vocabulum intercidisse verbum ᾄδοντες suspicatus erat Valesius.

Timæus mihi quidem videtur non tam *Democharem*, quam Athenienses conviciis incessere, qui talem virum evexerint, eique rempublicam ac singulorum vitam commendarint. Sed longe aliter se res habet. Neque enim unus *Archedicus*, poeta Comicus, hæc de Demochare dixisset, quæ vult Timæus: sed et ex Antipatri familiaribus multi, in quem Demochares multa dixerat, quæ non ipsum modo Antipatrum, sed ejus etiam successores atque amicos offendere potcrant; tum vero plurimi ex iis, qui diversas in republica partes sequebantur: inter quos fuit et *Demetrius Phalereus*, quem quidem *Demochares* non leviter *in Historia sua* perstrinxerat. Ait enim, *eam ejus fuisse administrationem reipublicæ, atque ejusmodi rebus insignem, propter quas vel publicanus aliquis aut vilis opifex sese efferant. Nam quod multa in urbe vili pretio veneant, quodque abundent copiæ ad victum necessariæ, eo Demetrium gloriari* scribit: *sed nimirum, quod limax, interni mechanismi ope gradiens, ac salivam exspuens, in pompa ei præivit, simulque asini per theatrum sunt traducti; (quod scilicet Athenienses, concessa ceteris Græcis omnium honestarum rerum gloria, Cassandro imperata face-*

τόμενον·) ἐπὶ τούτοις αὐτὸν οὐκ αἰσχύνεσθαί φησιν. A. U. 549.
12 Ἀλλ' ὅμως οὔτε Δημήτριος, οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς εἰρήκει
περὶ Δημοχάρους τοιοῦτον οὐδέν.
XIV. Ἐξ ὧν ἐγὼ, βεβαιοτέραν τὴν τῆς πατρίδος Decorum in omnibus observandum.
ἡγούμενος μαρτυρίαν, ἢ τὴν Τιμαίου πικρίαν, θαρσῶν
ἀποφαίνομαι, μηδενὶ τὸν Δημοχάρους βίον ἔνοχον εἶναι
2 τῶν τοιούτων κατηγορημάτων. Καίπερ, εἰ κατ' ἀλή-
θειαν ὑπῆρχέ τι τοιοῦτον ἀτύχημα περὶ Δημοχάρην,
ποῖος καιρὸς ἢ ποία πρᾶξις ἠνάγκασε Τίμαιον ταῦτα
3 κατατάττειν εἰς τὴν ἱστορίαν; Καθάπερ γὰρ οἱ νοῦν
ἔχοντες, ἐπὰν ἀμύνασθαι κρίνωσι τοὺς ἐχθροὺς, οὐ τοῦτο
πρῶτον σκοποῦνται, τί παθεῖν ἄξιός ἐστιν ὁ πλησίον,
4 ἀλλὰ, τί ποιεῖν αὐτοῖς πρέπει, τοῦτο μᾶλλον· οὕτω καὶ
περὶ τῶν λοιδοριῶν, οὐ, τί τοῖς ἐχθροῖς ἀκούειν ἁρμόζει,
τοῦτο πρῶτον ἡγητέον, ἀλλὰ, τί λέγειν ἡμῖν πρέπει,
5 τοῦτο ἀναγκαιότατον λογιστέον. Περὶ δὲ τῶν πάντα Diffidendum gerroni.
μετρούντων ταῖς ἰδίαις ὀργαῖς καὶ φιλοτιμίαις, ἀνάγκη
πάνθ' [c] ὑποπτεύειν ἐστὶ, καὶ πᾶσι διαπιστεύειν πέρα τοῦ
6 δέοντος λεγομένοις. Διὸ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς μὲν εἰκότως
ἂν δόξαιμεν ἀθετεῖν τοῖς ὑπὸ Τιμαίου κατὰ Δημοχά-
7 ρους εἰρημένοις· ἐκεῖνος δ' ἂν οὐκ εἰκότως τυγχάνοι
συγγνώμης οὐδὲ πίστεως ὑπ' οὐδενὸς, διὰ τὸ προφανῶς

[c] ὑποπτεύειν, tum διαπιστεύειν et πέρα correxi cum Reiskio. Vulgo omnes mendose ὑποπίπτειν, et διαπίπτειν παρὰ τοῦ δέοντος.

rent;) *horum*, ait, *illum non puduisse.* Et tamen neque *Demetrius*, neque alius quisquam, hujusmodi quid de *Demochare* dixit.

XIV. Quo fit, ut testimonium patriæ anteponendum esse ratus Timæi acerbitati, constanter adfirmare ausim, Democharis vitam ab omni ejusmodi crimine puram atque integram fuisse. Sed, tametsi hac culpa revera laborasset Demochares; quæ vero res aut ratio Timæum cogebat, id ut historiæ mandaret? Nam quemadmodum viri prudentes et cordati, quando inimicos volunt ulcisci, nequaquam illud primum considerant, *quid ille dignus sit pati, quicum iis res est;* sed illud potius, *quid sibi facere conveniat:* ita et, cum alicui probra dicuntur, non id primo est attendendum, *quid inimicos audire conveniat;* verum id, ut præ ceteris necessarium, est potius cogitandum, *nos quid deceat dicere.* Illos vero, qui ira atque odiis suis cuncta metiuntur, necesse est in cunctis suspectos habere; et diffidendum omnibus, qui in dicendo modum tenere nesciunt. Recte igitur nos quoque in præsentia fecisse videamur, si eis, quæ a *Timæo* in *Democharem* sunt dicta, fidem abrogaverimus. Illi contra jure merito neque veniam concedat quisquam, neque fidem ullam habeat; postquam adeo manifeste, præ insito

Ol. 143. 3. ἐν ταῖς λοιδορίαις ἐκπίπτειν τοῦ καθήκοντος διὰ τὴν
ἔμφυτον πικρίαν.

Timæi in Agathoclem convicia.

XV. Καὶ γὰρ οὐδὲ ταῖς κατ' Ἀγαθοκλέους ἔγωγε
λοιδορίαις, εἰ καὶ πάντων γέγονεν ἀσεβέστατος, εὐδοκῶ.
λέγω δ' ἐν τούτοις, ἐν οἷς ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ὅλης 2
ἱστορίας φησὶ, γεγονέναι τὸν Ἀγαθοκλέα κατὰ τὴν
πρώτην ἡλικίαν κοινὸν πόρνον, ἕτοιμον τοῖς ἀκρατεστά-
τοις, κολοιὸν, τριόρχην, [d] πάντων τῶν βουλομένων τοῖς
ὄπισθεν ἔμπροσθεν γεγονότα. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτ' 3
ἀπέθανε, τὴν γυναῖκα φησὶ κατακλαιομένην αὐτὸν οὕτω
θρηνεῖν· Τί δ' οὐκ ἐγὼ σέ; τί δ' οὐκ ἐμὲ σύ; Ἐν γὰρ 4
τούτοις πάλιν οὐ μόνον ἄν τις ἐπεφθέγξατο τὰ καὶ περὶ
Δημοχάρους, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσειε τῆς

Defenditur Agathocles.

πικρίας. Ὅτι γὰρ ἐκ φύσεως ἀνάγκη μεγάλα προτε- 5
ρήματα γεγονέναι περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, τοῦτο δῆλόν
ἐστιν ἐξ αὐτῶν, ὧν ὁ Τίμαιος ἀποφαίνεται. Εἰ γὰρ 6
εἰς τὰς Συρακούσας παρεγενήθη φεύγων τὸν τροχὸν, τὸν
καπνὸν, τὸν πηλὸν, [e] περί τε τὴν ἡλικίαν ὀκτωκαίδεκα
ἔτη γεγονώς· καὶ μετά τινα χρόνον, ὁρμηθεὶς ἀπὸ 7
τοιαύτης ὑποθέσεως, κύριος μὲν ἐγενήθη πάσης Σικελίας,
μεγίστους δὲ κινδύνους περιέστησε Καρχηδονίοις, τέλος
ἐγγηράσας τῇ δυναστείᾳ, κατέστρεψε τὸν βίον βασι-
λεὺς προσαγορευόμενος· ἆρ' οὐκ ἀνάγκη, μέγα τι 8

[d] Fors. παντὶ τῷ βουλομένῳ. Reisk. Malim τὴν ἡλικίαν περὶ ὀκτωκαίδ.

[e] Delere particulam τε jussit Reisk.

ipsius animo maledicendi studio, modum omnem in conviciando excessit.

XV. Etenim mihi ne illa quidem *maledicta* placent, quæ *in Agathoclem* idem TIMÆUS contulit, etsi fuit ille sane scelestissimus et omnium maxime impius. Dico autem ista, quæ in operis totius sui fine posuit, quo loco ait, *Agathoclem in prima ætate publicum fuisse prostibulum, passim omnium incontinentissimorum libidini expositum, graculum, triorchem, qui aversus et adversus impudicus obviis quibusque pateret.* Ad hæc, *ubi fato esset functus, ejus uxorem,* ait, *mortuum maritum lamentantem, hujusmodi plangorem edidisse: Quid non ego tibi? quid non tu mihi?* Ista enim qui legunt, non ea dumtaxat merito usurpaverint, quæ de superioribus adversus Democharem modo dicebamus; sed etiam illud modum omnem excedens maledicendi studium, quo Timæus flagrabat, omnino mirentur. Etenim necesse utique esse, ut ingentibus a natura dotibus ornatus fuerit *Agathocles,* id vero etiam ex illis, quæ de eo ipsemet Timæus scribit, liquido constat. Nam si *figularem rotam, et fumum ac lutum fugiens, quum vix decem et octo esset annorum, Syracusas primum venit,* et post aliquod tempus, a tali profectus principio, Siciliam universam suo subjecit imperio, maximaque Pœnis creavit pericula, denique senex in ipso dominatu, et regio ornatus titulo, vitam finivit: quis neget, magnum profecto virum et ad-

γεγονέναι χρῆμα καὶ θαυμάσιον τὸν Ἀγαθοκλέα, καὶ A. U. 549.
πολλὰς ἐσχηκέναι ῥοπὰς καὶ δυνάμεις πρὸς τὸν πραγ-
9 ματικὸν τρόπον; Ὑπὲρ ὧν δεῖ τὸν συγγραφέα μὴ μόνον Præclare facta non tacere debet scriptor.
τὰ πρὸς διαβολὴν κυροῦντα καὶ κατηγορίαν ἐξηγεῖσθαι
τοῖς ἐπιγιγνομένοις, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς ἔπαινον ἥκοντα
περὶ τὸν ἄνδρα. τοῦτο γὰρ ἴδιόν ἐστι τῆς ἱστορίας.
10 Ὁ δὲ [e]ἐπισκοτισμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας πικρίας, τὰ μὲν
ἐλαττώματα δυσμενικῶς καὶ μετ' αὐξήσεως ἡμῖν ἐξήγ-
γελκε, τὰ δὲ κατορθώματα συλλήβδην παραλέλοιπεν·
11 ἀγνοῶν, ὅτι τὸ ψεῦδος οὐκ ἧττόν ἐστι περὶ τοὺς τὰ
12 [f]γεγονότα * * γράφοντας ἐν ταῖς ἱστορίαις. Ἡμεῖς
δὲ τὸ μὲν ἐπιμετροῦν τῆς ἀπεχθείας αὐτοῦ χάριν ἀφή-
καμεν, τὰ δ' οἰκεῖα τῆς προθέσεως αὐτῶν οὐ παρε-
λείψαμεν.

(V.) *Leges Locrensium, auctore Zaleuco.*

* * *

XVI. Νεανίσκων δυοῖν περί τινος οἰκέτου διαφερο- Controversia de servo.
μένων, συνέβαινε, παρὰ μὲν [g]τῷ ἑτέρῳ καὶ πλείω χρόνον
2 γεγονέναι τὸν παῖδα· τὸν δ' ἕτερον, ἡμέραις δυσὶ πρό-
τερον εἰς τὸν ἀγρὸν ἐλθόντα, μὴ παρόντος τοῦ δεσπότου,
3 μετὰ βίας εἰς οἶκον [h]ἀπηχέναι τὸν δοῦλον. κᾄπειτα

[e] Temere ex conjectura edidit Ursinus παρεσκοτισμένος. [f] Post γεγονότα *defectus notam* adjeci: et suspicor legendum τὰ γεγονότα κρύπτοντας. ἢ περὶ τοὺς τὰ οὐ γεγονότα γράφοντας. Hiatum Casaubonus, adjecta ex ingenio particula οὐ ante τὰ γεγονότα, dissimulavit. [g] τῷ ἑτέρῳ correxit Casaub. παρὰ τὸν ἑταῖρον Herv. cum MStis. [h] ἀποιχέναι Herv. cum MStis, quod in ἀγηοχέναι ex conject. mutavit Casaub.

mirabilem fuisse Agathoclem, quique magnis a natura dotibus et præsidiis ad res sollerter gerendas esset instructus? Propterea debent rerum gestarum scriptores non ea solum, quæ ad criminandum et accusandum Agathoclem valent, tradere posteris; verum etiam illa, quæ cum ejus laude sunt conjuncta. Id enim veræ proprium est historiæ. At egregius hic scriptor, maledicendi studio occæcatus, minus recte facta cum quadam animi malignitate solitus narrare, et omnia in majus etiam attollere, præclare facta simul cuncta prætermisit; ignorans utique, non minus mendacii reum esse, si quis Historiam scribere professus, quæ gesta sunt, taceat, quam si, quæ facta non sunt, scribat. Nos vero, quæ ille odio concitatus nimia dixit, plura omisimus: [*An:* Sed nos quidem pluribus hæc persequi nolumus, quia id odiosum est:] quæ vero ad propositum pertinebant nostrum, non prætermisimus.

(V.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XII. *Cap.* 7.

* * *

XVI. Erant (apud *Locrenses*) duo adolescentes, qui *de servo* controversiam inter se habebant. Et horum quidem alter puerum illum per longioris temporis spatium possederat: alter vero, biduo ante, rus egressus, absente domino servum ad se domum

Ol. 143. 3. τὸν ἕτερον, αἰσθόμενον, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ λα-
βόντα πάλιν, [i]ἄγειν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ φάναι, δεῖν
κύριον αὐτὸν εἶναι, [k]καὶ διδόναι τοὺς ἐγγυητάς. Κε- 4
Lex Zaleuci de rei vindicatione. λεύειν γὰρ τὸν Ζαλεύκου νόμον· Τοῦτον δεῖν κρατεῖν
τῶν ἀμφισβητουμένων ἕως τῆς κρίσεως, παρ' οὗ τὴν
ἀγωγὴν συμβαίνει γίγνεσθαι. Τοῦ δ' ἑτέρου, κατὰ 5
τὸν αὐτὸν νόμον, παρ' αὐτοῦ φάσκοντος γεγονέναι τὴν
ἀγωγὴν, ἐκ γὰρ τῆς οἰκείας τῆς ἐκείνου τὸ σῶμα πρὸς
τὴν ἀρχὴν ἥκειν [l]ἀπαγόμενον· τοὺς προκαθημένους ἄρ- 6
χοντας, διαποροῦντας ὑπὲρ τοῦ πράγματος, ἐπισπά-
Cosmopolis, major magistratus Locrorum. σασθαι καὶ συμμεταδοῦναι τῷ Κοσμοπόλιδι. Τὸν δὲ 7
διαστείλασθαι τὸν νόμον, φήσαντα· Παρὰ τούτων τὴν
ἀγωγὴν [m]ἀεὶ γίγνεσθαι, παρ' οἷς ἂν ἔσχατον ἀδῄριτον
ᾖ χρόνον τινὰ γεγονὸς τὸ διαμφισβητούμενον. ἐὰν δέ 8
τις, ἀφελόμενος βίᾳ παρά τινος, ἀπαγάγῃ πρὸς αὑτὸν,
κἄπειτα παρὰ τούτου τὴν ἀγωγὴν ὁ προϋπάρχων ποι-
ῆται δεσπότης, οὐκ εἶναι ταύτην κυρίαν. Τοῦ δὲ 9
νεανίσκου δεινοπαθοῦντος, καὶ μὴ φάσκοντος εἶναι τοῦ
νομοθέτου ταύτην τὴν προαίρεσιν, προκαλέσασθαί φησι
τὸν Κοσμόπολιν, [n]εἴ τι [o]βούλεται [p]λέγειν ὑπὲρ τῆς

[i] Ignorant verbum libri omnes. *ἰέναι* ex conject. posuit Casaub. Mihi illud præferendum visum est; pro quo lubens et *ἀπάγειν* acciperem. [k] Conjunctionem, qua carent libri, adjecit Casaub. Malim *διδόντα*, absque conjunct. Ac poterat etiam *διδόναι* absque conjunct. teneri: *sibi jus esse sponsores dare.* [l] *ἀπαγόμενον* ex Ursini emend. recepit Casaub. Mendose libri *ἀπόμενον*, quod et ex *ἀγόμενον* corruptum esse potest. [m] *ἀεὶ*, quod abest vulgo, ex MStis adjeci. [n] *εἴ τι* correxi cum Reiskio. Vulgo omnes *εἴ τις*. [o] *βούλεται* adscivi ex Aug. Regiis, Vesont. *βούληται* edd. [p] Forsan *ἀντιλέγειν*.

per vim abduxerat. Hujus rei factus alter certior, domum, ubi servus jam erat, sese contulerat, eumque rursus prehensum ad magistratum adduxerat, dicens: *jus esse, ut in sua illum potestate haberet, ac sponsores daret. Lege namque* ZALEUCI *esse cautum, ut* REM CONTROVERSAM, QUAMDIU LIS PENDET, POSSIDEAT IS, A QUO ABDUCTA FUERIT. Lege vero eadem nitente altero, ac dicente, *a se factam esse abductionem; de domo namque sua abductum mancipium venisse ad magistratum:* qui judicium illud exercebant, quid super ea re pronunciarent incerti, advocant *Cosmopolin*, et rem cum eo communicant. Cosmopolis legem ita interpretatus est, ut diceret: *abductionem semper censeri fieri ab illo, qui postremo per aliquod tempus citra controversiam possedisset id de quo disceptatur: quod si quis vero rem, alteri per vim ereptam, domum suam abduxerit, et deinde eamdem prior dominus rursus ab hoc abducat, non esse hanc veram abductionem.* Quam interpretationem quum ægre ferret adolescens, et legislatoris eam esse mentem negaret; Cosmopolim conditionem quiritanti obtulisse narrat auctor, *ut de sen-*

10 γνώμης κατὰ τὸν Ζαλεύκου νόμον. τοῦτο δ' ἐστὶ, [q]καθισάντων τῶν χιλίων, [r]καὶ βρόχων κρεμασθέντων, 11 λέγειν ὑπὲρ τῆς τοῦ νομοθέτου γνώμης· ὁπότερος δ' αὐτῶν φανῇ τὴν προαίρεσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενος, τὸν τοιοῦτον διὰ τῆς ἀγχόνης ἀπόλλυσθαι, βλεπόντων 12 τῶν χιλίων. Ταῦτα προτείναντος τοῦ Κοσμοπόλιδος, τὸν νεανίσκον εἰπεῖν φησιν, ἄνισον εἶναι τὴν συνθήκην· τῷ μὲν γὰρ ἔτη δύο ἢ τρία καταλείπεσθαι τοῦ ζῆν· 13 (συνέβαινε γὰρ, [s]εἶναι τὸν Κοσμόπολιν οὐ πολὺ λεῖπον τῶν ἐννενήκοντα ἐτῶν·) αὐτῷ δὲ τοῦ βίου τὸ πλεῖον ἐκ 14 τῶν εὐλόγων ἔτι μένειν. Ὁ μὲν οὖν νεανίσκος, οὕτως εὐτραπελευσάμενος, ἐξέλυσε τὴν σπουδήν· οἱ δὲ ἄρχοντες ἔκριναν τὴν ἀγωγὴν κατὰ τὴν τοῦ Κοσμοπόλιδος γνώμην.

A. U. 549. Alia lex Zaleuci. Dicere, laqueo de collo suspenso.

(VI.) *Arguitur Callisthenis imperitia in narrandis rebus ad militiam pertinentibus.*

* * *

XVII. [t]Ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν τῶν τηλικούτων ἀνδρῶν καταξιοπιστεύεσθαι, μνησθησόμεθα μιᾶς παρατάξεως, ἣν ἅμα μὲν μίαν ἐπιφανεστάτην εἶναι συμβέβηκεν, ἅμα δὲ τοῖς καιροῖς οὐ μακρὰν [u]ἀπηρτῆσθαι, τὸ δὲ μέγιστον,

Callisthenis imperitia.

[q] καθισάντων cum viris doctis correxi. καθιστάντων vulgo edd. cum MStis.
[r] Forsan βρόχων ἐκ τραχήλου κρεμασθέντων. [s] εἶναι, quod abest ab editis, revocavi ex MStis; mox vero λεῖπον correxi, cum vulgo omnes λείπειν darent.
[t] Octo prima verba ex Suida adjeci. [u] ἀπηρτῆσθαι auctore Wesselingio scripsi. Vulgo omnes ἀπηρτίσθαι.

tentia legis dissereret, si quid vellet, ex formula a Zaleuco præscripta. Ea autem erat, ut *in Mille virorum consessu, laqueis de utriusque collo pendentibus, legislatoris sententiam ambo explicarent: uter autem eorum visus fuisset in deteriorem partem legis mentem torquere, is præsentibus mille viris laqueo vitam finiret.* Hæc postquam ita proposuisset Cosmopolis, ait auctor, dixisse adolescentem, *iniquam esse conditionem propositam: nam illi quidem alterum fortasse aut tertium annum vitæ superesse;* (neque enim multo minor erat Cosmopolis annis nonaginta;) *sibi, ut ratio probabilis suadeat, maximam superesse vitæ partem.* Hoc faceto dicto quum rem seriam in jocum juvenis vertisset: judices secundum Cosmopolidis sententiam vindicias pronunciarunt.

(VI.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XII. *Cap.* 8—13.

* * *

XVII. Ne autem videamur temere tantorum virorum auctoritati velle derogare, mentionem hoc loco faciemus unius dumtaxat pugnæ, acie instructa pugnatæ, quæ et nobilissima fuit, neque tempore admodum remota,

Ol. 143. 3.
Callisthenis imperitia.

[x]παρατετευχέναι τὸν Καλλισθένη. λέγω δὲ περὶ τῆς ἐν 2
Κιλικίᾳ γενομένης Ἀλεξάνδρῳ πρὸς Δαρεῖον· ἐν ᾗ φησὶ
μὲν, Ἀλέξανδρον ἤδη [y]διαπεπορεῦσθαι τὰ στενὰ, καὶ
τὰς λεγομένας ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πύλας· Δαρεῖον δὲ,
χρησάμενον τῇ διὰ τῶν Ἀμανίδων λεγομένων Πυλῶν
πορείᾳ, κατᾶραι μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Κιλικίαν.
πυθόμενον δὲ παρὰ τῶν ἐγχωρίων, προάγειν τὸν Ἀλέ- 3
ξανδρον ὡς ἐπὶ Συρίαν, ἀκολουθεῖν· καὶ συνεγγίσαντα
τοῖς στενοῖς, στρατοπεδεῦσαι παρὰ [z]τὸν Πίναρον ποτα-
μόν. εἶναι δὲ τοῦ μὲν τόπου τὸ διάστημα οὐ πλείω τῶν 4
τεττάρων καὶ δέκα σταδίων ἀπὸ θαλάττης ἕως πρὸς τὴν
παρώρειαν. διὰ δὲ τούτου φέρεσθαι τὸν προειρημένον 5
ποταμὸν ἐπικάρσιον, ἀπὸ μὲν τῶν ὀρῶν εὐθέως [a]ἐκρήγ-
ματα [πολλὰ ποιοῦντα] τῶν πλευρῶν, διὰ δὲ τῶν
ἐπιπέδων ἕως εἰς θάλασσαν ἀποτόμους ἔχοντα καὶ δυσ-
βάτους [b]λόφους. Ταῦτα δ' ὑποθέμενος, ἐπεὶ συνεγγί- 6
ζοιεν οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἐξ ὑποστροφῆς ἐπ' αὐτοὺς
ἀναχωροῦντες· κρῖναι, φησὶ, Δαρεῖον καὶ τοὺς ἡγε-
μόνας, τὴν μὲν φάλαγγα τάξαι πᾶσαν ἐν αὐτῇ τῇ
στρατοπεδείᾳ, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς εἶχε, χρήσασθαι δὲ
τῷ ποταμῷ προβλήματι, διὰ τὸ παρ' αὐτὴν ῥεῖν τὴν
στρατοπεδείαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, φησὶ, τοὺς μὲν ἱππεῖς 7

Pinarus amnis.

[x] Forsan ᾖ παρατετευχ. [y] διαπεπορεῦσθαι ex conject. scripsi. Vulgo omnes διαπορεύεσθαι. [z] τὸν Πίναρον ex mente Casaub. correxi. Mendose vulgo τὸν Πύρον, pro quo Πύραμον repositum voluerunt alii. [a] ἐκρήγματα &c. Corruptum vulgo locum ex conject. restitui et supplevi. εὐθέως εἰ φῆγμα τῶν πλευρῶν Herv. cum MStis; ex quo Casaubonus εὐθέως εἰς ἐκρήγματα τῶν πλευρῶν effecit. [b] λόφους correxit Casaub. λοβοὺς Herv. cum MStis.

cui denique, quod est omnium maximum, *Callisthenes* ipse interfuit. Eam dico pugnam, quam in Cilicia Alexander cum Dario commisit. *Jam Alexander,* inquit CALLISTHENES, *fauces superaverat, et quas Ciliciæ Pylas vocant. Darius vero per Amanicas Pylas ducto agmine, in Ciliciam cum copiis jam descendit. Ubi certior factus ab indigenis, progressum esse Alexandrum Syriam petentem, sequi illum instituit. Ad fauces ut ventum, prope amnem Pinarum castris locum cepit. Patet autem eo loci,* ut hic ait, *intervallum a mari ad montis radices stadia non amplius quatuordecim. Per hoc spatium,* inquit, *ex transverso labitur prædictus amnis; qui quidem, ubi e montibus erupit, statim latera passim exedit atque excavat; deinde vero, per planitiem ad mare decurrens, altas habet ripas atque abruptas supera tuque difficiles.* His ita positis, addit CALLISTHENES: *Alexandrum conversa signa versus hostem reduxisse; eoque jam adpropinquante, consilium cepisse Darium et ejus duces, universam phalangem eo ipso in loco, ubi tendebant, ordinandi, sicut a principio fecerant, flumine, quod castra ipsa præterfluebat, pro munitione*

A. U. 549.
Callisthenis imperitia.

τάξαι παρὰ θάλατταν, τοὺς δὲ μισθοφόρους ἑξῆς τούτοις παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν [c]ἐχομένους τούτων, τοὺς δὲ πελταστὰς συνάπτοντας τοῖς ὄρεσι.

XVIII. Πῶς δὲ προέταξε τούτους πρὸ τῆς φάλαγγος, τοῦ ποταμοῦ ῥέοντος παρ' αὐτὴν τὴν στρατοπεδείαν, δυσχερὲς κατανοῆσαι· καὶ ταῦτα τῷ πλήθει
2 τοσούτων ὑπαρχόντων. τρισμύριοι μὲν γὰρ ἱππεῖς ὑπῆρχον, ὡς αὐτὸς ὁ Καλλισθένης φησὶ, τρισμύριοι δὲ μισθοφόροι. πόσου δ' εἶχον οὗτοι τόπου χρείαν, εὐχερὲς
3 καταμαθεῖν. [d]Πλεῖστον μὲν γὰρ ἱππέων τάττεται βάθος ἐπ' ὀκτὼ πρὸς ἀληθινὴν χρείαν· καὶ μεταξὺ τῶν ἰλῶν ἑκάστης συνυπάρχειν δεῖ διάστημα τοῖς μετώποις, πρὸς τὸ ταῖς ἐπιστροφαῖς δύνασθαι καὶ τοῖς περισπασ-
4 μοῖς εὐχρηστεῖν. ἐξ ὧν τὸ στάδιον, ὀκτακοσίους λαμβάνει, τὰ δὲ δέκα τοὺς ὀκτακισχιλίους, τὰ δὲ τέτταρα τρισχιλίους διακοσίους· ὥστ' ἀπὸ τῶν μυρίων χιλίων διακοσίων πεπληρῶσθαι τὸν τῶν τεσσαρεσκαίδεκα στα-
5 δίων τόπον. ἐὰν δὲ πάντας ἐκτάττῃ τοὺς τρισμυρίους, βραχὺ λείπει τοῦ τριφαλαγγίαν ἐπάλληλον εἶναι τῶν
6 ἱππέων αὐτῶν. Εἰς ποῖον οὖν τόπον ἐτάττετο τὸ τῶν μισθοφόρων πλῆθος; εἰ μὴ νὴ Δία κατόπιν τῶν ἱππέων. ἀλλ' οὔ φησιν, ἀλλὰ συμπεπτωκέναι τούτους τοῖς

[c] Correxi mendosum τούτοις. [d] Πλεῖστον ex conject. scripsi, pro vulgato Πλείστων. Sic vero et Scaligerum scripsisse video.

hosti objecto: deinde vero, ait, *secundum mare equites constituisse, pro imos his in fluminis ripa mercenarios, tum cetratos, ita ut montes contingerent.*

XVIII. Sed quonam modo ante phalangis aciem hos Darius locaverit, quum propter ipsa castra fluvius laberetur, complecti mente difficile est, in tanta præsertim hominum multitudine. Nam *Callisthene* ipso teste, equites erant tricies mille, et mercenarii pari numero. Quæ multitudo armatorum quantum requirat spatii, in promtu est intelligere. Maxima enim altitudo, qua ordinatur equitum acies ad verum justumque prælium, octonûm equitum est: et inter turmas interstitium sit oportet pro cujusque fronte, quo possit commode vel in latus vel retrorsum conversio turmarum institui. Igitur stadium equites octingentos capit; stadia decem, equitum octo millia; stadia quatuor ter mille ducentos: atque ita fit, ut locum illum, quem diximus stadiorum quatuordecim, equitum millia undecim et ducenti fuerint impleturi. Quod si igitur omnia triginta millia in aciem eo loci instruxit; parum abest, quin ex solis equitibus triplicem aciem effecerit, quarum secunda primam subsequebatur, tertia secundam. Cedo igitur locum, ubi mercenariorum manus esset posita? nisi forte dicat aliquis, pone equites eam stetisse. At non hoc dicit CALLISTHENES, qui scribit,

Ol. 143. 3. Callisthenis imperitia.

Μακεδόσι κατὰ τὴν ἐπαγωγήν. ἐξ ὧν ἀνάγκη, ποι- 7
εῖσθαι τὴν ἐκδοχὴν, διότι τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ τόπου, τὸ
παρὰ θάλατταν, ἡ τῶν ἱππέων ἐπεῖχε τάξις, τὸ δ'
ἥμισυ, τὸ πρὸς τοῖς ὄρεσιν, ἡ τῶν μισθοφόρων. ἐκ δὲ 8
τούτων εὐσυλλόγιστον, πόσον ὑπῆρχε τὸ βάθος τῶν
ἱππέων, καὶ ποῖον ἔδει τόπον ἀπέχειν τὸν ποταμὸν ἀπὸ
τῆς στρατοπεδείας. Μετὰ δὲ ταῦτα συνεγγιζόντων 9
τῶν πολεμίων, φησὶ, τὸν Δαρεῖον αὐτὸν, κατὰ μέσην
ὑπάρχοντα τὴν τάξιν, καλεῖν τοὺς μισθοφόρους ἀπὸ τοῦ
κέρατος πρὸς αὐτόν. πῶς δὲ λέγεται τοῦτο, διαπορεῖν 10
ἐστί. τῶν γὰρ μισθοφόρων ἀνάγκη καὶ τῶν ἱππέων τὴν
συναφὴν κατὰ μέσον ὑπάρχειν τὸν τόπον. ὥστ' ἐν αὐτοῖς
ὢν τοῖς μισθοφόροις ὁ Δαρεῖος, ποῦ, καὶ πρὸς τί, καὶ
πῶς ἐκάλει τοὺς μισθοφόρους; Τὸ δὲ τελευταῖον φησὶ, 11
τοὺς ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἱππεῖς ἐπαγαγόντας ἐμβα-
λεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀλέξανδρον· τοὺς δὲ γενναίως δεξα-
μένους ἀντεπάγειν, καὶ ποιεῖν μάχην ἰσχυράν. ὅτι 12
δὲ ποταμὸς ἦν ἐν μέσῳ, καὶ ποταμὸς, οἷον ἀρτίως
[e] εἶπεν, ἐπελάθετο.

XIX. Τούτοις δ' ἐστὶ παραπλήσια τὰ κατὰ τὸν
Ἀλέξανδρον. φησὶ γὰρ, αὐτὸν ποιήσασθαι τὴν εἰς τὴν
Ἀσίαν διάβασιν, πεζῶν μὲν ἔχοντα τέτταρας μυριάδας,
ἱππεῖς δὲ τετρακισχιλίους καὶ πεντακοσίους. μέλλοντι 2
δ' εἰς Κιλικίαν ἐμβάλλειν, ἄλλους ἐλθεῖν ἐκ Μακεδο-

[e] εἶπον Aug. Regii, Vesont.

cum committeretur pugna, conductitium militem concurrisse cum Macedonibus. Qua ex re necessario intelligendum, prædicti loci partem dimidiam, versus mare, ab equitibus fuisse occupatam; dimidium alterum, montes versus, cepisse mercenarios. Quæ quum ita sint, facile iniri ratio potest, quanta fuerit equitum altitudo, et quam longo intervallo fluvius a Darii castris distiterit. Ait deinde, *ubi jam hostes adpropinquabant, Darium, qui in media versabatur acie, mercenarios e cornu ad se vocasse.* Quod qua ratione sit dictum, dubitare licet. Nam mercenarios et equites sese invicem contigisse in medio illo spatio, prorsus est necesse: Darius igitur, qui jam inter mercenarios esset, ubi, et quorsum, et quomodo mercenarios vocavit? Postremo ait, *equites, qui in dextro stabant cornu, in hostem invehentes, Alexandrum esse adgressos: illum cum suis horum impetum forti animo excepisse, et vice versa in ipsos invectum atrocem pugnam accendisse.* At enim inter duas acies medium fuisse fluvium, et quidem ejusmodi fluvium, qualem paulo ante descripsit, hoc vero *Callisthenes* erat oblitus.

XIX. Similia his sunt, quæ *de Alexandro* scribit, *quem* ait *in Asiam trajecisse cum peditum quadraginta, equitum quatuor millibus et quingentis. Deinde quum inibi esset, ut in Ciliciam intraret, supplementum advenisse ei e*

νίας, πεζοὺς μὲν πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ ὀκτακο- A. U. 549.
3 σίους. ἀφ' ὧν εἴ τις ἀφέλοι τρισχιλίους μὲν πεζοὺς, Callisthenis imperitia.
τριακοσίους δ' ἱππεῖς, ἐπὶ τὸ πλεῖον ποιῶν τὴν ἀπουσίαν
[f]πρὸς τὰς γεγενημένας χρείας· ὅμως πεζοὶ μὲν ἀπολει-
φθήσονται τετρακισμύριοι δισχίλιοι, [[g]ἱππεῖς δὲ πεντα-
4 κισχίλιοι.] Τούτων οὖν ὑποκειμένων, φησὶ, τὸν Ἀλέ-
ξανδρον πυθέσθαι τὴν Δαρείου παρουσίαν εἰς Κιλικίαν,
ἑκατὸν ἀπέχοντα σταδίους ἀπ' αὐτοῦ, [h]διαπεπορευ-
5 μένον ἤδη τὰ στενά. διόπερ ἐξ ὑποστροφῆς πάλιν ποι-
εῖσθαι τὴν πορείαν διὰ τῶν στενῶν, ἄγοντα πρῶτον μὲν
τὴν φάλαγγα, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς, [i]ἐπὶ πᾶσι
6 τὸ σκευοφόρον. ἅμα δὲ τῷ πρῶτον εἰς τὰς εὐρυχωρίας
ἐκπεσεῖν, διασκευάζεσθαι παραγγείλαντα πᾶσιν ἐπι-
παρεμβαλεῖν τὴν φάλαγγα, καὶ ποιήσασθαι τὸ βάθος
αὐτῆς ἐπὶ τριάκοντα καὶ δύο, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς
ἑκκαίδεκα, τὸ δὲ τελευταῖον, εἰσεγγίζοντα τοῖς πολε-
7 μίοις, εἰς ὀκτώ. Ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τῶν προειρημένων
ἀλογήματα. τοῦ γὰρ σταδίου λαμβάνοντος ἄνδρας ἐν
τοῖς πορευτικοῖς διαστήμασιν, [k]ὅταν εἰς ἑκκαίδεκα τὸ
βάθος ὦσι, χιλίους ἑξακοσίους, ἑκάστου τῶν ἀνδρῶν ἓξ
8 πόδας ἀπέχοντος· φανερὸν, ὅτι τὰ δέκα στάδια λή-

[f] τῶν πρὸς τὰς edidit Casaub. ex conject. [g] Verba uncis inclusa, in fine versus, ex conject. adjeci. [h] διαπεπορευμένον ex nostra conject. Vulgo διαπορευόμενον. [i] ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸ σκευοφ. Casaub. invitis MStis. [k] Sic correxi cum Xylandro. Vulgo omnes h. l. ὀκτωκαίδεκα.

Macedonia, quinque millia peditum, equites octingentos. Qua ex multitudine si quis tollat pedites ter mille, equites vero trecentos, ita ut numerum quam maxime augeat eorum, qui propter varios usus potuerunt abesse; relinquentur tamen peditum duo et quadraginta millia, [equitum quinque millia.] His ita positis, narrat CALLISTHENES: *Alexandrum de adventu Darii in Ciliciam certiorem esse factum, quum ab ipso stadia centum distaret, postquam fauces ipse jam superasset. Propterea converso itinere iterum per fauces reduxisse: et in primo quidem agmine habuisse phalangem, proximum huic equitatum, in ultimo agmine impedimenta. Simul ventum in campos patentes, edixisse omnibus Alexandrum, ut in legitimum phalangis ordinem instruerentur, seque manipulis adplicarent; altitudinemque aciei instituisse, armatorum binûm et tricenûm, postea vero senûm denûm, postremo, ubi jam propius hostem venerunt, octonûm.* Sed hæc quidem deliria sunt, prioribus etiam majora. Enimvero stadium unum capit homines mille sexcentos, quoties intervallorum rationes ad faciendum iter sunt adcommodatæ, senis denis altitudinem agminis constituentibus, et viro quoque pedes senos ab altero distante. Quod quum ita sit, perspicuum est, decem stadia pe-

Ol. 143. 3. Callisthenis imperitia.

ψεται μυρίους ἑξακισχιλίους, τὰ δὲ εἴκοσι τοὺς διπλασίους. ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον, ὅτι, καθ' ὃν καιρὸν 9
ἐποίησε τὴν δύναμιν Ἀλέξανδρος ἑκκαίδεκα τὸ βάθος, ἀναγκαῖον ἦν, εἴκοσι σταδίων ὑπάρχειν τὸ τοῦ τόπου διάστημα, καὶ περιττεύειν ἔτι τοὺς μὲν ἱππεῖς πάντας, τῶν δὲ πεζῶν μυρίους.

XX. Μετὰ δὲ ταῦτα φησὶ, μετωπηδὸν ἄγειν τὴν δύναμιν, ἀπέχοντα τῶν πολεμίων περὶ τετταράκοντα σταδίους. Τούτου δὲ μεῖζον ἀλόγημα δυσχερὲς ἐπι- 2
νοῆσαι. ποῦ γὰρ ἂν εὕροι τις τοιούτους τόπους, ἄλλως τε καὶ κατὰ Κιλικίαν, ὥστε ἐπὶ σταδίους εἴκοσι μὲν τὸ πλάτος, τετταράκοντα δὲ τὸ μῆκος, μετωπηδὸν ἄγειν φάλαγγα σαρισσοφόρον; τοσαῦτα γάρ ἐστιν ἐμπόδια 3
πρὸς τὴν τοιαύτην τάξιν καὶ χρείαν, ἅ τις οὐδ' ἐξαριθμήσαιτο ῥᾳδίως. ἐκ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καλλισθένους λεγομένων ἱκανὸν ὑπάρχει πρὸς πίστιν. τοὺς γὰρ ἀπὸ 4
τῶν ὀρῶν χειμάῤῥους καταφερομένους τοσαῦτά φησι ποιεῖν ἐκρήγματα κατὰ τὸ πεδίον, ὥστε καὶ τῶν Περσῶν κατὰ τὴν φυγὴν διαφθαρῆναι λέγουσι τοὺς πλείστους ἐν τοῖς τοιούτοις κοιλώμασι. Νὴ Δί', ἀλλ' ἕτοιμος ἐβού- 5
λετ' εἶναι πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. Τί δ' 6
ἀνετοιμότερον φάλαγγος ἐν μετώπῳ διαλελυμένης καὶ διεστραμμένης; πόσῳ γὰρ ἐκ πορευτικῆς ἀγωγῆς ἁρμοζούσης παρατάξαι ῥᾴδιον, ἢ διαλελυμένην ἐν μετώπῳ καὶ

dites captura esse sexies mille; viginti stadia, alterum tantum. Ex quibus facile intelligitur, quando Alexander aciem suam ita ordinavit, ut ejus profunditas esset militum senûm denûm, campos illum esse nancisci oportuisse viginti stadia patentes; quamquam etiam sic superfuerint, quos locus non capiebat, equites omnes, cum peditum decem millibus.

xx. Deinde vero ait: *Alexandrum, ubi ab hoste stadia circiter quadraginta abfuit, copias suas porrecta et æquata fronte in eum duxisse.* Quo delirio vix quidem majus aliud queat excogitari. Nam ubi terrarum ejusmodi loca invenias, maxime autem in Cilicia, per quæ loca phalangem, sarissis armatam, stadia viginti in latitudinem porrectam, quadraginta in longitudinem stadia, fronte recta et æquata ducas? Nam si quis acie sic ordinata procedere decreverit; tot se illi impedimenta offerent, ut ne percensere quidem illa facile aliquis valeat. Ad cujus rei faciendam fidem vel illa suffecerint, quæ ab ipso *Callisthene* dicuntur. Qui quidem ait, *torrentes fluvios, qui e montibus cadunt, tot locis hiatus aperire in subjecta planitie, ut pars maxima Persarum fugientium in cavis illis perierit.* At, hercules, voluit Alexander, parata suorum ut acies in conspectum hostium veniret. Quasi vero potuerit quidquam esse imparatius ea phalange, cujus frons esset dissoluta et divulsa. Quanto namque facilius erat futurum, ex agmine ad

διεσπασμένην δύναμιν ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἀναγαγεῖν, A. U. 549. Callisthenis imperitia.
καὶ συστῆσαι πρὸς μάχην ἐν τόποις ὑλώδεσι καὶ περι-
7 κεκλασμένοις; Διόπερ οὐδὲ παρὰ μικρὸν ἦν κρεῖττον,
ἄγειν διφαλαγγίαν ἢ τετραφαλαγγίαν ἁρμόζουσαν· εἰ
καὶ [1]τόπον πρὸς πορείαν εὑρεῖν οὐκ ἀδύνατον, καὶ τὸ
παρατάξαι ταχέως ῥάδιόν γε, δυνάμενον διὰ τῶν προ-
δρόμων ἐκ πολλοῦ γινώσκειν τὴν τῶν πολεμίων παρου-
8 σίαν. Ὁ δὲ, χωρὶς τῶν ἄλλων, οὐδὲ τοὺς ἱππεῖς προέ-
θετο, μετωπηδὸν ἄγων τὴν δύναμιν ἐν τόποις ἐπιπέδοις·
ἀλλ' ἐξ ἴσου ποιεῖ τοῖς πεζοῖς.

XXI. Τὸ δὲ δὴ πάντων μέγιστον· ἤδη γὰρ σύνεγγυς
ὄντα τοῖς πολεμίοις αὐτὸν, εἰς ὀκτὼ ποιῆσαί φησι τὸ
2 βάθος. ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τετταρά-
κοντα σταδίους ἔδει γενέσθαι τὸ μῆκος τῆς φάλαγγος.
3 εἰ δ' ὅλως συνήσπισαν κατὰ τὸν ποιητὴν οὕτως, ὥστε
συνερεῖσαι πρὸς ἀλλήλους, ὅμως εἴκοσι σταδίων ἔδει τὸν
4 τόπον ὑπάρχειν. αὐτὸς δέ φησι, λείπειν τῶν δεκατεσ-
5 σάρων σταδίων. καὶ τούτου μέρος μέν τι πρὸς θαλάττῃ
[m]* * τοὺς ἡμίσεας ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ· ἔτι δὲ τὴν ὅλην
τάξιν ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἱκανὸν τόπον ἀφεστάναι, πρὸς τὸ μὴ
τοῖς πολεμίοις ὑποπεπτωκέναι τοῖς κατέχουσι τὰς παρ-
6 ωρείας. ἴσμεν γὰρ ὃ ποιεῖ πρὸς τούτους ἐπικάμπιον.

[1] τόπον πρὸς πορείαν correxit Casaub. τοποπορείας Herv. Aug. Reg. G. Vesont. τοποπορείας Reg. F. [m] Lacunam, post Xylandrum, notavit Casaubonus. Nihil subsidii præstant scripti libri.

iter composito aciem phalangis instruere, quam interruptas in fronte et divulsas copias ad priorem figuram lineamque rectam revocare, atque in locis sylvosis et anfractis apte ad pugnam eos dirigere? Erat igitur profecto longe satius, divisas copias ducere, in duo vel etiam quatuor agmina partitas, quæ se aliud post aliud sequerentur; quandoquidem et viæ ad ita faciendum iter aptæ poterant inveniri, et legitimam repente instruere aciem facile erat futurum: quum præsertim per præcursores sciri multo ante hostis adventus posset. At hic, ut alia taceam absurda, quum per loca plana exercitum fronte æquata duceret, ne equites quidem præeuntes fecit, sed peditibus eos exæquavit.

XXI. Omnium vero absurdissimum est, quod ait, *Macedonem, quum proxime ab hostibus abesset, altitudinem aciei fecisse octonûm militum.* Ex quo consequitur, phalangem illam stadia quadraginta necessario in longitudinem patuisse. Sed demus, sic constipatam fuisse aciem, quod ait poeta, ut conferti invicem hærerent; omnino tamen stadiorum viginti locum illum esse oportuit. At ipse ait, *minorem fuisse stadiis quatuordecim.* Et hujus quidem partem aliquam propter mare * * * dimidium hujus numeri in dextro cornu: quin etiam scribit idem, *aciem universam a montibus idoneo spatio fuisse distantem, ne hosti, qui radices montis obtinebat, subjiceretur.* Scimus sane, dicere illum, *partem aciei*

Ol. 143. 3. Callisthenis imperitia.

ὑπολειπόμεθα καὶ νῦν ἡμεῖς τοὺς μυρίους πεζούς, πλει-
ους ὄντας τῆς ἐκείνου προθέσεως. ὥστ' ἐκ τούτων 7
ἕνδεκα σταδίους ἐπὶ τὸ πλεῖον ἀπολείπεσθαι τὸ τῆς
φάλαγγος μῆκος, κατ' αὐτὸν τὸν Καλλισθένην, ἐν οἷς
ἀνάγκη τοὺς τρισμυρίους καὶ δισχιλίους ἐπὶ τριάκοντα
τὸ βάθος ὑπάρχειν συνησπικότας. ὁ δέ φησιν, εἰς ὀκτὼ 8
τεταγμένων γενέσθαι τὴν μάχην. Τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν 9
ἁμαρτημάτων οὐδ' ἀπολογίαν ἐπιδέχεται· τὸ γὰρ
ἀδύνατον ἐν πράγμασιν °* * αὐτόθεν ἔχει τὴν πίστιν.
διόπερ, ὅταν καὶ τὰ κατ' ἄνδρα διαστήματα, καὶ τὸ 10
πᾶν τοῦ τόπου μέγεθος ὡρισμένον ὑποθῶσι, καὶ τὸν
ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν, ἀναπολόγητον γίγνεται τὸ ψεῦδος.

XXII. Τὰ μὲν γὰρ ἅμα τούτοις ἀλογήματα μακρὸν
ἂν εἴη λέγειν πάντα, πλὴν τελέως ὀλίγων. Φησὶ γάρ, 2
τὸν Ἀλέξανδρον σπουδάζειν κατὰ τὴν τάξιν, ἵνα κατὰ
τὸν Δαρεῖον αὐτὸν ποιήσηται τὴν μάχην. ὁμοίως δὲ
κατὰ μὲν ἀρχὰς καὶ τὸν Δαρεῖον αὐτὸν βούλεσθαι
κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον, ὕστερον δὲ μετανοῆσαι. πῶς 3
δ' ἐπέγνωσαν ἀλλήλους οὗτοι, ποῦ τῆς ἰδίας δυνάμεως
ἔχουσι τὴν τάξιν, ἢ ποῦ μετέβη πάλιν ὁ Δαρεῖος,
ἁπλῶς οὐδὲν λέγεται. πῶς δὲ προσανέβη πρὸς τὴν ὀφρὺν 4
τοῦ ποταμοῦ φαλαγγιτῶν τάξις, ἀπότομον οὖσαν καὶ

° Adposui lacunæ signum: quod ni placet, vide an ἔχει in ἀθετεῖ mutatum malis. Casaubonus pro ἀδύνατον interpretatus erat δυνατόν.

Alexandri retrorsum ad latus fuisse inflexam. Idcirco etiam nos hic relinquimus in eum usum decem peditum millia, qui major est numerus quam ratio ejus desiderat. Ex istis tandem sequitur, vel ipso auctore Callisthene, pro phalangis longitudine stadia ad summum undecim relinqui; intra quod intervallum necesse est aciem duorum et triginta millium hominum tricenos milites consertis clypeis constipatos in altitudine habuisse. At ille ait, *altitudinem aciei octonûm fuisse hominum, cum est pugnatum.* Sunt vero hoc genus peccata ejusmodi, ut excusationem nullam prorsus admittant. Nam quod per rerum naturam fieri non potest, * * ipsum per se fidem invenit. Quoties igitur aliquis viritim ponit intervallum, et certam loci mensuram designat, numerum item hominum; hi sic mentiatur, nulla ratione potest excusari.

XX. Jam quæ his adjecit absurda alia, commemorare longum sit: pauca tantum adferemus. Ait: *Alexandrum in ordinanda acie summo studio id operam dedisse, ut cum ea parte hostilis aciei pugnam capesseret, in qua Darius ipse staret: et similiter Darium quoque initio ex adverso Alexandri pugnare voluisse, mox vero sententiam mutasse.* At, quomodo dignoscere sese invicem reges potuerint, et rescire, in qua parte

5 βατώδη; καὶ γὰρ τοῦτο [p]παρὰ λόγον. Ἀλεξάνδρῳ A. U. 519.
μὲν οὖν οὐκ ἐποιστέον τὴν τοιαύτην ἀτοπίαν ὁμολογου- Callisthenis imperitia.
μένην, [q]παραλαμβάνοντας περὶ αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς πολε-
6 μικοῖς ἐμπειρίαν καὶ τριβὴν ἐκ παιδός· τῷ δὲ συγ-
γραφεῖ μᾶλλον, ὃς διὰ τὴν ἀπειρίαν οὐδὲ τὸ δυνατὸν
καὶ τὸ μὴ δυνατὸν ἐν τοῖς τοιούτοις δύναται διευκρινεῖν.
7 Περὶ μὲν οὖν Ἐφόρου καὶ Καλλισθένους ταῦθ' ἡμῖν
εἰρήσθω.

(VII.) *Ephorus et Callisthenes vindicantur a Timæi conviciis.*

* * *

XXIII. Κατὰ τοῦ Ἐφόρου Τίμαιος πλείστην πεποί- Ephorum et Callisth. insectatur Timæus.
ηται καταδρομήν, αὐτὸς ὢν δυσὶν ἁμαρτήμασιν ἔνοχος·
2 τῷ μέν, ὅτι πικρῶς κατηγορεῖ τῶν πέλας ἐπὶ τούτοις,
οἷς ἔνοχος αὐτός ἐστι· τῷ δέ, διότι καθόλου διέφθαρται
τῇ ψυχῇ, τοιαύτας ἀποφάσεις [r]ἐκτιθέμενος ἐν τοῖς
ὑπομνήμασιν, καὶ τοιαύτας ἐντίκτων δόξας τοῖς ἐντυγ-
3 χάνουσι. Πλὴν εἰ τὸν Καλλισθένην θετέον εἰκότως κολα-
σθέντα μεταλλάξαι τὸν βίον, τί χρὴ πάσχειν Τίμαιον;
πολὺ γὰρ ἂν δικαιότερον τούτῳ νεμεσῆσαι τὸ δαιμόνιον
4 [s]ἢ Καλλισθένει. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἀποθεοῦν Ἀλέξανδρον

[p] *παρὰ λόγον* cum Reiskio correxi. Mendose vulgo *παρ' ὀλίγον.* [q] *παραλαμβάνοντας* ex ejusdem Reiskii conjectura. *παραλαμβάνεται* Reg. G. *παραλαμβάνεσθαι* Herv. cum ceteris MStis. Hinc Casaub. ex ingenio edidit *ὁμολογούμενον ὄν, παραλαμβάνεσθαι παρ' αὐτοῦ.* [r] *ἐκτιθέμενος ἐν τοῖς ὑπομν. ἐντιθέμενος τοῖς ὑπομν.* Suid. in *Ἔνοχος.* [s] *ἢ τῷ Καλλισθ.* Suid.

sui exercitus uterque stationem cepisset, aut quo tandem post mutatam sententiam transierit Darius, nihil plane horum dicitur. Præterea, qui potuit phalanx ordinata amnis supercilium præruptum et spinis obsitum adscendere et superare? Nam et hoc quis credat? Hujusmodi igitur manifestæ absurditatis Alexandrum damnare, nefas profecto fuerit; quem et disciplina et usu rerum bellicarum a puero imbutum fuisse accepimus: sed scriptorem potius, hominem adeo imperitum, ut ne quidem, quid fieri in talibus queat aut nequeat, internoscere potuerit. Ac de *Ephoro* quidem et *Callisthene* hæc a nobis dicta sufficiant.

(VII.) *Excerpt. Valesian.*

* * *

XXIII. *Ephorum* autem *Timæus* inprimis vehementer insectatus est, cum ipse duobus peccatis sit obnoxius: uni quidem, quod alios acerbe criminetur ob ea maxime delicta, quibus ipse constringitur; alteri vero, quod ingenio fuerit plane corrupto, qui ejusmodi sententias Commentariis suis prodiderit, easque opiniones animis infuderit legentium. Sed si *Callisthenem* merito pœnas dedisse statuendum est; quid *Timæum* pati oportet? Huic enim multo justius numen infensum fuerit, quam Callistheni. Quippe *Cal-*

Ol. 143. 3. Timoleontem laudibus effert Timæus.

[t] οὐκ ἐβουλήθη· Τίμαιος δὲ μείζω ποιεῖ Τιμολέοντα τῶν ἐπιφανεστάτων θεῶν. καὶ Καλλισθένης μὲν ἄνδρα τοι- 5
οῦτον, ὃν πάντες μεγαλοφυέστερον ἢ κατ' ἄνθρωπον γεγονέναι τῇ ψυχῇ συγχωροῦσιν· οὗτος δὲ Τιμολέοντα, 6
τὸν οὐχ οἷον δόξαντά τι πεπραχέναι μεγαλεῖον, ἀλλ' οὐδ' [u] ἐπιβαλόμενον, μίαν δὲ τῷ βίῳ γραμμὴν διανύσαντα, καὶ ταύτην οὐδὲ σπουδαίαν τρόπον τινὰ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς οἰκουμένης, [x] λέγω δὲ τὴν ἐκ τῆς πατρίδος εἰς Συρακούσας. Ἀλλά μοι δοκεῖ πεισθῆναι Τίμαιος, 7
[y] ὡς, ἂν Τιμολέων, πεφιλοδοξηκὼς ἐν αὐτῇ Σικελίᾳ, καθάπερ ἐν ὀξυβάφῳ, σύγκριτος φανῇ τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν ἡρώων, κἂν αὐτὸς, ὑπὲρ Ἰταλίας μόνον καὶ Σικελίας πραγματευόμενος, εἰκότως παραβολῆς ἀξιωθῆναι τοῖς ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης καὶ τῶν καθόλου πράξεων πεποιημένοις τὰς συντάξεις. Περὶ μὲν οὖν Ἀριστο- 8
τέλους, καὶ Θεοφράστου, καὶ Καλλισθένους, ἔτι δ' Ἐφόρου καὶ Δημοχάρους, ἱκανὰ [z] τάδ' ἡμῖν ἐστὶ πρὸς τὴν Τιμαίου καταδρομὴν, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἀφιλοτίμως πεπεισμένους ἀληθεύειν τὸν συγγραφέα τοῦτον.

[t] ἠβουλήθη Suidas, absque particula negante. Sic voluit Reiskius: addubitasse autem videtur Valesius. [u] ἐπιβαλλόμενον Suid. [x] λέγω δὴ idem Suidas. [y] Comma post ὡς interposuit Ernest. ὅταν maluit Reisk. [z] τάδ' correxi. Perperam vulgo τά θ'.

listhenes Alexandrum in deorum numerum referrre noluit: Timæus vero *Timoleontem* supra omnes deos attollit. Et Callisthenes quidem *eum virum, quem omnes præstantiore vi mentis, quam humana ferat conditio, fuisse consentiunt:* hic vero Timoleontem, qui non modo nihil magnificum videtur gessisse, sed ne suscepisse quidem; et qui unicum in tota vita spatium decucurrit, atque illud parum illustre præ orbis terrarum magnitudine, intervallum scilicet, quod est Corintho Syracusas usque. Sed prorsus mihi videtur Timæus persuasum habuisse, si *Timoleon*, qui in sola Sicilia tamquam in acetabulo gloriam captasset, celeberrimis tamen heroibus comparandus esse videretur; ita et seipsum, tametsi de Italia tantum ac Sicilia tractavisset, cum iis scriptoribus merito comparatum iri, qui universi orbis historiam condiderunt. Hæc igitur pro Aristotele ac Theophrasto et Callisthene, itemque pro Ephoro ac Demochare, adversus Timæi convicia dicta sufficiant, simulque adversus eos, qui hunc scriptorem absque ambitione veritatem proferre persuasum habent.

(VIII.) *Timæi et maledicentia in alios, et propria levitas, ex ipsius scriptis elucent.* A. U. 549.

* * *

XXIV. [a]Οὐ διαπορεῖν ἐστι περὶ τῆς αἱρέσεως Τι-
μαίου. Φησὶ γὰρ, τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφέας διὰ
[b]τῶν ὑπεράνω πλεονασμῶν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι διαφαίνειν
2 τὰς ἑαυτῶν φύσεις· λέγων, τὸν μὲν ποιητὴν ἐκ τοῦ
δαιτρεύειν πολλαχοῦ τῆς ποιήσεως ὡσανεὶ γαστρίμαργον
[c]παρεμφαίνειν· τὸν δ' Ἀριστοτέλην, ὀψαρτύοντα πλεο-
νάκις ἐν τοῖς συγγράμμασιν, ὀψοφάγον εἶναι καὶ
3 λίχνον. τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ τυ-
ράννου, κλινοκοσμοῦντος, καὶ τὰς τῶν ὑφασμάτων ἰδιό-
4 τητας καὶ ποικιλίας ἐξεργαζομένου συνεχῶς. Ἀνάγκη
τὴν ἀκόλουθον ποιεῖσθαι διάληψιν [d]* * καὶ δυσαρε-
5 στεῖσθαι κατὰ τὴν προαίρεσιν. οὗτος γὰρ ἐν μὲν ταῖς
τῶν πέλας κατηγορίαις πολλὴν ἐπιφαίνει δεινότητα καὶ
τόλμαν· ἐν δὲ ταῖς ἰδίαις ἀποφάσεσιν, ἐνυπνίων καὶ
τεράτων καὶ [e]μύθων ἀπιθάνων καὶ συλλήβδην δεισιδαι-
μονίας ἀγεννοῦς καὶ τερατείας γυναικώδους ἐστὶ πλήρης.
6 Οὐ μὴν, ἀλλὰ διότι γε συμβαίνει, διὰ τὴν ἀπειρίαν
καὶ κακοκρισίαν πολλοὺς ἐνίοτε [f]καθάπερ εἰς τὸν παρ-
όντα τρόπον τινὰ μὴ παρεῖναι, καὶ βλέποντας μὴ

Homerus helluo, judice Timæo.

Aristoteles catillo.

Timæi leve et morosum ingenium.

Præsens abest, et videns non videt.

[a] Οὐ διαπορεῖν. Particulam *negantem*, quæ abest vulgo, adjeci ex conject. [b] τῶν et πλεονασμῶν ex Suida accivi. Vulgo τὸν et πλεονασμόν. [c] Fors. adjiciendum αὐτὸν vel ἑαυτόν. [d] *Notam lacunæ* adjeci, quam in vers. Lat. utcumque supplevi. [e] μύθων ex Suida recepi, pro mendoso θυμῶν. [f] καίπερ παρόντας suspicatus erat Valesius. καθάπερ εἰς τόπον παρόντας scripsit Wetstenius. Si quid mutandum, facilius τρόπον τινὰ in τόπον τινὰ mutabitur.

* * *

XXIV. De *Timæi ingenio atque studio* non est quod dubitemus. Etenim ipse dicit: *poëtas et historicos frequentiori earumdem rerum in scriptis suis repetitione ingenia sua prodere solere: et Homerum quidem ex eo, quod adeo frequenter epulas instruit in suis poëmatibus, helluonem sese satis ostendere: et Aristotelem, qui suis in commentariis passim obsonia condiat, obsonii adpetentem et catillonem fuisse.* Simili ratione *de Dionysio* tyranno facit judicium, *qui lectos ornaret diligenter, et velorum bonitatem ac varietatem studiose inquireret et adsidue.* Ita vero etiam *de Timæo* consequenter existimandum est, [*et levi et*] *moroso ingenio illum fuisse.* Etenim in aliorum quidem accusationem multam dicendi vim et audaciam ostendit: in suis vero narrationibus ipse somniis et prodigiis refertus est, et fabulis ab omni fide remotis, ac postremo degeneri ac muliebri superstitione. Igitur, *nonnullis præ imperitia ac judicii pravitate usu venire, ut veluti in re præsente absint*

Ol. 143. 3. βλέπειν, ἐκ τῶν εἰρημένων γε νῦν καὶ τῶν Τιμαίῳ συμβεβηκότων γέγονε φανερόν.

* * *

Phalaridis taurus.

XXV. Περὶ τοῦ ταύρου τοῦ χαλκοῦ, τοῦ παρὰ
Φαλάριδος κατασκευασθέντος ἐν Ἀκράγαντι, εἰς ὃν
ἐνεβίβαζεν ἀνθρώπους, κἄπειτα πῦρ ὑποκαίων ἐλάμβανε
τιμωρίαν παρὰ τῶν ὑποταττομένων τοιαύτην, ὥστε, ἐκ- 2
πυρουμένου τοῦ χαλκοῦ, τὸν μὲν ἄνθρωπον πανταχόθεν
[g]παροπτώμενον καὶ περιφλεγόμενον διαφθείρεσθαι, κατὰ
δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀλγηδόνος, ὁπόταν βοήσειεν,
μυκηθμῷ παραπλήσιον τὸν ἦχον ἐκ τοῦ κατασκευάσ-
Carthaginem translatus.
ματος προσπίπτειν τοῖς ἀκούουσι· τούτου δὲ τοῦ ταύρου 3
κατὰ τὴν ἐπικράτειαν Καρχηδονίων μετενεχθέντος ἐξ
Ἀκράγαντος εἰς Καρχηδόνα, καὶ τῆς θυρίδος διαμε-
νούσης περὶ τὰς [h]συνωμίας, δι᾽ ἧς συνέβαινε καθίεσθαι
τοὺς ἐπὶ τὴν τιμωρίαν, καὶ ἑτέρας αἰτίας, δι᾽ ἣν ἐν
Καρχηδόνι κατεσκευάσθη τοιοῦτος ταῦρος, οὐδαμῶς
δυναμένης εὑρεθῆναι τὸ παράπαν· ὅμως Τίμαιος [i]ἐπεβά- 4
λετο καὶ τὴν κοινὴν φήμην ἀνασκευάζειν, καὶ τὰς
ἀποφάσεις τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ψευδοποιεῖν,
Agrigenti fuisse illum, negat Timæus.
φάσκων, μήτ᾽ εἶναι τὸν ἐν Καρχηδόνι ταῦρον ἐξ Ἀκρά-
γαντος, μήτε γεγονέναι τοιοῦτον ἐν τῇ προειρημένῃ πόλει.

[g] Vulgo male παροπτόμενον. [h] συνωμίας correxi auctore Valesio: cum perperam scriptum esset συνομοσίας. [i] Correxi vulgatum ἐπίβαλε.

quodammodo, et videntes non videant, ex his quæ *Timæo* contigisse ostendimus, perspici potest.

* * *

XXV. Agrigenti *taurus* olim *æneus* fuit, a *Phalaride* fabricatus, in quem ille homines vivos immittebat, ac deinde supposito igne miseros eo supplicio cruciabat, ut, ære per ignem candefacto, adassati atque ambusti interirent; ac, si quando præ doloris acerbitate exclamarent, sonus mugienti tauro similis exaudiretur. Hic taurus cum iis temporibus, quibus Pœni Siciliæ imperium obtinebant, *Agrigento Carthaginem* translatus sit, maneatque etiamnum fenestra circa ejus interscaplia, qua damnati immittebantur; cumque nulla demum alia caussa reperiri potuerit, propter quam hujusmodi taurus Carthagine fabricatus sit; nihilo minus *Timæus* communem ac pervulgatam famam evertere est adgressus, et poetarum atque historicorum testimonia falsi convincere. Contendit enim, *taurum, qui Carthagine est, Agrigento advectum non esse, neque ejusmodi taurum Agrigenti umquam exstitisse.* Atque in hanc sententiam multa dicit, adversus illam Timæi,

5 [k] Καὶ πολλοὺς δέ τινας εἰς τοῦτο τὸ μέρος διατίθεται A. U. 549.
λόγους, κατὰ τῆς Τιμαίου, τί ποτε δεῖ λέγειν ὄνομα
καὶ ῥῆμα· πάντα γὰρ ἐπιδέχεσθαί μοι δοκεῖ τὰ πικρό-
τατα τὸ γένος, οἷς ἐκεῖνος κέχρηται κατὰ τῶν πλησίον.
6 Ὅτι μὲν οὖν ἐστι φιλαπεχθὴς, καὶ ψεύστης, καὶ
τολμηρὸς, σχεδὸν ἱκανῶς ἐκ τῶν προειρημένων ὑπεδείχθη·
διότι δ' ἀφιλόσοφός ἐστι καὶ συλλήβδην ἀνάγωγος συγ- Imperitia
γραφεὺς, ἐκ τῶν λέγεσθαι μελλόντων ἔσται συμφανές. Timæi.
7 Ἐν γὰρ τῇ μιᾷ καὶ εἰκοστῇ βίβλῳ, καὶ ταύτης ἐπὶ
τελευτῇ, λέγει κατὰ τὴν τοῦ Τιμολέοντος παράκλησιν
ταῦτα· διότι τῆς γῆς, τῆς ὑπὸ τῷ κόσμῳ κειμένης, εἰς
τρία μέρη διῃρημένης, καὶ τῆς μὲν Ἀσίας, τῆς δὲ
8 Λιβύης, τῆς δ' Εὐρώπης προσαγορευομένης. ταῦτα γὰρ
οὐχ οἷον [l] Τίμαιον εἰρηκέναι τις ἂν πιστεύσειεν, ἀλλ'
9 οὐδὲ τὸν λεγόμενον Μαργίτην ἐκεῖνον. τίς γὰρ οὕτως
ἐστὶν ἀδαὴς, οὐ λέγω τῶν πρὸς ὑπομνήμασι γεγονό-
των, * *.

* * *

10 Τὸ μὲν ἐπιτιμῆσαι τοῖς πέλας ἐστὶ ῥᾴδιον· τὸ δ' αὐτὸν ἀναμάρτητον παρέχεσθαι, χαλεπόν.

[k] Καὶ πολλοὺς δέ τινας &c. Hæc Epitomatoris esse verba suspicatus est Valesius. Fortasse autem cum præcedd. fuerant jungenda, et lacunæ signum post λόγους inserendum. [l] Τιμολέοντα voluit Reiskius.

quomodo adpellem nescio: nullum est enim tam acerbum convicium ex his, quibus ille adversus alios utitur, quod huic illius instituto non arbitrer convenire. Rixosum igitur ac mendacem illum fuisse atque impudentem, satis superque in superioribus ostendimus. Quod vero philosophiæ imperitus, prorsusque indoctus scriptor fuerit, ex his quæ mox dicentur perspicuum fiet. Nam in primo et vicesimo libro, sub finem, in illa *Timoleontis* exhortatione hæc ait: "*cum orbis terrarum sit omnis divisus in tres partes, et alia quidem Asia, alia autem Africa, tertia Europa appelletur.*" Hæc quidem, non dico *Timæum*, sed ne *Margitem* quidem illum protulisse, credibile videatur. Quis est enim adeo ignarus, non illorum qui historiis conscribendis operam dederunt; * *.

* * *

Alios quidem reprehendere, facile est: se vero ipsum ab erroribus præstare immunem, difficile. (*Ora Codicis Urbinatis.*)

Ol. 143. 3. (IX.) *Laudes Pacis, nescio quo auctore.*

* * *

Tubæ et gallicantus. XXVI. Πρῶτον μὲν οἴεται, δεῖν ἀναμνησθῆναι τοὺς συνέδρους, διότι κοιμωμένους τὸν ὄρθρον ἐν μὲν τῷ πολέμῳ διεγείρουσιν αἱ σάλπιγγες, κατὰ δὲ τὴν εἰρήνην οἱ ὄρνιθες.
Hercules neminem ultro læsit. Μετὰ δὲ ταῦτα, τὸν Ἡρακλέα, φησὶ, τὸν 2
μὲν Ὀλυμπίων ἀγῶνα θεῖναι καὶ τὴν ἐκεχειρίαν, δεῖγμα ποιούμενον τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως· ὅσοις δ' ἐπολέμησε, τούτους πάντας βεβλαφέναι κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ κατ' ἐπιταγὴν, ἑκουσίως δὲ παραίτιον κακοῦ οὐδενὶ γεγονέναι τῶν ἀνθρώπων.
Homerus. Ἑξῆς δὲ τούτοις, παρὰ μὲν 3
τῷ ποιητῇ τὸν Δία παρεισάγεσθαι δυσαρεστούμενον τῷ Ἄρεϊ, καὶ λέγοντα·

Ἔχθιστος δέ μοι ἐσσὶ θεῶν, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν.
Αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη, πόλεμοί τε, μάχαι τε.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν φρονιμώτατον τῶν ἡρώων λέγειν· 4

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος,
Ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκριόεντος.

Euripides. Ὁμογνωμονεῖν δὲ τῷ ποιητῇ καὶ τὸν Εὐριπίδην, ἐν οἷς 5
φησιν·

Εἰρήνα βαθύπλουτε,
Καλλίστα μακάρων θεῶν,
Ζῆλός μοι σέθεν. ὡς χρονίζεις!
Δέδοικα δὲ, μὴ

(IX.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XII. *Cap.* 14.

* * *

XXVI. Ante omnia iis, qui in concilio aderant, *in memoriam revocandum* censuit, *dormientes mane excitari, belli quidem tempore, tubarum cantu; pacis vero, gallorum.* Ait deinde, *ludicrum quidem Olympicum et illas belli ferias instituisse Herculem, declarantem, quis suus esset sensus, quæ mens animi: iis autem omnibus, quibuscum bella gessit, damna ipsum intulisse, necessitate compulsum et alieno jussu; sponte quidem sua nemini mortalium ullum umquam detrimentum importasse.* Subjicit his, *Jovem apud Poetam induci, Marti succensentem, ac dicentem:*

Cælicolarum unum eximie te semper ego odi,
Quod tibi rixa placet bellumque et prælia sæva.

Consentientem his etiam esse orationem, quæ heroum prudentissimo tribuitur:

Non habet ille tribum, nec sedem, juraque nescit,
Quisquis amat durus crudelia prælia Martis.

Poetæ autem etiam adsentiri Euripidem, cujus hæc sunt:

O pax alma, datrix opum,
O pulcerrima cælitum,
Quam te mens sitit! o moram!
Obrepat metuo mihi

Πρὶν ὑπερβάλῃ με γῆρας,
Πρὶν ἂν χαρίεσσαν προσιδεῖν ὥραν,
Καὶ καλλιχόρους ἀοιδὰς,
Φιλοστεφάνους τε κώμους.

A. U. 549.

6 Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὁμοιότατον εἶναί φησι τὸν μὲν
πόλεμον τῇ νόσῳ, τὴν δ' εἰρήνην τῇ ὑγιείᾳ. ἐν ᾗ μὲν
γὰρ καὶ τοὺς κάμνοντας ἀναλαμβάνειν, ἐν ᾧ δὲ καὶ
7 τοὺς ὑγιαίνοντας ἀπόλλυσθαι. καὶ κατὰ μὲν τὴν εἰρήνην
τοὺς πρεσβυτέρους ὑπὸ τῶν νέων θάπτεσθαι κατὰ φύσιν,
8 ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τἀναντία. τὸ δὲ μέγιστον, ἐν μὲν τῷ
πολέμῳ μηδ' ἄχρι τῶν τειχῶν εἶναι τὴν ἀσφάλειαν·
κατὰ δὲ τὴν εἰρήνην μέχρι τῶν τῆς χώρας ὅρων. καὶ
τούτοις ἕτερα παραπλήσια.

Bellum morbo, pax sanitati similis.

(X.) *Scriptor Historiarum debet esse in rebus agendis versatus.*

* * *

XXVII. Δυοῖν γὰρ ὄντων κατὰ φύσιν ὡσανεί τινων
ὀργάνων ἡμῖν, οἷς πάντα πυνθανόμεθα καὶ πολυπραγμο-
νοῦμεν, ἀκοῆς καὶ ὁράσεως, ἀληθινωτέρας δ' οὔσης οὐ
μικρῷ τῆς ὁράσεως κατὰ τὸν Ἡράκλειτον· (ὀφθαλμοὶ
2 γὰρ τῶν ὤτων ἀκριβέστεροι μάρτυρες·) τούτων Τίμαιος
τὴν ἡδίω μὲν, ἥττω δὲ, τῶν ὁδῶν ὥρμησε πρὸς τὸ
3 πολυπραγμονεῖν. τῶν μὲν γὰρ διὰ τῆς ὁράσεως εἰς

Oculi certiores testes auribus.

Heracliti dictum.

Ætas ne mala, te prius
Suavem o quam tuear diem,
Plausus undique cum strepent,
Cantusque, et chori, amicaque
Comessatio floribus.

Ad hæc, *simillimum*, ait, *bellum quidem morbo; pacem vero sanitati: per hanc siquidem et qui ægrotant refici, per illud etiam sanos interire. Accedit, quod vigente pace senes convenienter naturæ sepeliuntur a juvenibus; cujus fit contrarium in bello. Omnium vero maximum illud* esse ait, *quod belli tempore ne muro quidem urbis tenus securitas sperari potest; pacis vero tempore etiam ad fines usque regionis:* et similia istis alia.

(X.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XII. *Cap.* 15 *et* 16.

* * *

XXVII. Quum *duo* quasi *instrumenta* sint nobis a natura data, quibus rerum omnium cognitionem et capimus, et serio inquirimus, *auditus et visus*, sitque visus non paullo quam auditus verior, ut placet *Heraclito: (oculi enim testes*, ait, *sunt certiores auribus:*) harum duarum viarum perveniendi ad rerum notitiam eam solam *Timæus* institit, quæ est jucundior quidem, sed usu inferior. Nam oculis omnino parcens, solas aures in eam rem adhibuit. Jam

Ol. 143. 3. τέλος ἀπέστη, τῶν δὲ διὰ τῆς ἀκοῆς ἀντεποιήσατο. καὶ
ταύτης [m] μὲν οὔσης * τινὸς, τοῦ μὲν διὰ τῶν ὑπομ·ηημάτων,
τοῦ δὲ δι' ἀνακρίσεως· [n] περὶ τὰς ἀνακρίσεις ῥαθύμως
ἀνεστράφη, καθάπερ ἐν τοῖς ἀνώτερον ἡμῖν δεδήλωται.
Δι' ἣν δ' αἰτίαν ταύτην ἔσχε τὴν αἵρεσιν, εὐχερὲς 4
Commodius ex libris discitur; καταμαθεῖν· ὅτι τὰ μὲν ἐκ τῶν βιβλίων δύναται πολυ-
πραγμονεῖσθαι χωρὶς κινδύνου καὶ κακοπαθείας, ἐάν
τις αὐτὸ τοῦτο προνοηθῇ μόνον, ὥστε λαβεῖν ἢ πόλιν
ἔχουσαν ὑπομνημάτων πλῆθος, ἢ βιβλιοθήκην που γειτ-
νιῶσαν. λοιπὸν κατακείμενον ἐρευνᾷν δεῖ τὸ ζητούμενον, 5
καὶ συγκρίνειν τὰς τῶν προγεγονότων συγγραφέων ἀγ-
νοίας, ἄνευ πάσης κακοπαθείας. Ἡ δὲ πολυπραγμο- 6
σύνη πολλῆς μὲν προσδεῖται ταλαιπωρίας καὶ δαπάνης·
certius ex proprio usu. μέγα δέ τι συμβάλλεται, καὶ μέγιστόν ἐστι μέρος τῆς
ἱστορίας. Δῆλον δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἐξ αὐτῶν τῶν τὰς 7
Ephorus. συντάξεις πραγματευομένων. Ὁ μὲν γὰρ Ἔφορός
φησιν· εἰ δυνατὸν ἦν, αὐτοὺς παρεῖναι πᾶσι τοῖς πράγ-
Theopompus. μασι, ταύτην δὴ διαφέρειν πολὺ τῶν ἐμπειριῶν. Ὁ 8
δὲ Θεόπομπος· τοῦτον μὲν ἄριστον ἐν τοῖς πολεμικοῖς,

[m] *μὲν οὔσης τινός.* Sic Herv. cum MStis: quod, quoniam melius nihil succurrebat, servavi, adjecta *defectus vel mendæ nota.* Intercidisse vocab. *διμερoῦς*, suspicatus est Reiskius. *δὲ οὔσης διττῶς* ex conject. edidit Casaub. [n] Libri omnes dant *τοῦ δὲ περὶ τὰς ἀνακρίσεις ῥαθύμως ἀπεστράφη.* Verba *δι' ἀνακρίσεως* ex conject. adjecit Casaub. et *ἀνεστράφη* scripsit pro *ἀπεστρ.*

quum duobus modis sensus audiendi ad rerum perceptionem possit esse usui, si vel aliorum scriptis utaris, vel ipse, quæ scire voles, inquiras; *in inquirendo* quam fuerit *negligens Timæus,* jam antea in præcedentibus est a nobis ostensum. Quæ autem illum impulerit caussa, ut ad rerum notitiam consequendam hanc potius viam ingrederetur, quam alteram, facile potest cognosci. Enimvero, quæ *librorum auxilio* paratur cognitio, ea neque periculo ulli est conjuncta, neque vexationi. Ubi namque hoc unum aliquis sibi prospexerit, ut in urbe habitet, copia librorum instructa, vel certe ut aliquam prope se bibliothecam habeat; de cetero jam nihil desideratur aliud, nisi ut vel in lectulo jacens, quodcumque scire voluerit, vestiget, et priorum scriptorum dicta (quod sine molestia ulla potest fieri) inter se contendat, et errata eorum observet. At illa rerum curiosa inquisitio, quam suopte Marte facere aliquis instituit, magnis constat laboribus, magno sumtu: cæterum ad historiam plurimum hæc confert, atque adeo pars illius est potissima. Manifestum hoc cuivis esse potest vel illorum ipsorum testimoniis, qui res gestas memoriæ mandarunt. Nam Ephori dictum est, *si posset fieri, ut ipsi, qui scribunt, rebus gerendis intervenirent, hanc demum fore ex omnibus præstantissimam illas cognoscendi rationem.* Et Theopompus, *in bellicis quidem rebus,* ait, *ille præstat omnibus, qui*

τὸν πλείστοις κινδύνοις παρατετευχότα· τοῦτον δὲ δυνατώτατον [o] ἐν λόγῳ, τὸν πλείστων μετεσχηκότα πολιτικῶν A. U. 548.
9 ἀγώνων. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει ἐπὶ ἰατρικῆς
10 καὶ κυβερνητικῆς. Ἔτι δὲ τούτων ἐμφαντικώτερον ὁ ποιητὴς εἴρηκε περὶ τούτου τοῦ μέρους. ἐκεῖνος γὰρ βουλόμενος ὑποδεικνύειν ἡμῖν, οἷον δεῖ τὸν ἄνδρα τὸν πραγματικὸν εἶναι, προθέμενος τὸ τοῦ Ὀδυσσέως πρόσωπον, λέγει πως οὕτως· Homerus.

> Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
> Πλάγχθη.

11 Καὶ προβάς·

> Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω,
> Πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν.

Καὶ ἔτι·

> Ἀνδρῶν τε πολέμους, ἀλεγεινά τε κύματα πείρων.

XXVIII. Δοκεῖ δέ μοι καὶ τὸ τῆς ἱστορίας πρόσ- Platonis dictum adplicatur Historiæ.
2 χημα τοιοῦτον ἄνδρα ζητεῖν. Ὁ μὲν οὖν Πλάτων φησὶ, τότε τἀνθρώπεια καλῶς ἕξειν, ὅταν ἢ οἱ φιλόσοφοι
3 βασιλεύσωσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. Κἀγὼ δ' ἂν εἴποιμι, διότι τὰ τῆς Ἱστορίας ἕξει τότε καλῶς, ὅταν ἢ οἱ πραγματικοὶ τῶν ἀνδρῶν γράφειν ἐπιχει-

[o] ἐν λόγοις malim cum Reisk.

prœliis quam plurimis interfuit: inter oratores vero excellit, qui plurimas ipse caussas egit. Eodemque modo se res habet in medicina, et in arte nautica. Sed melius hoc ipsum et significantius Poeta declaravit. Nam ille quum vellet nobis ostendere, qualem esse oporteat virum politicum, et in rerum actu positum, persona Ulyssis in medium adducta, sic fere ait:

> *Musa virum memora versutum, qui loca multa*
> *Errans lustravit.*

Et mox,

> *Multorum ille hominum mores cognovit et urbes:*
> *Multa tulit qui dura, salo jactatus et undis.*

Et alibi,

> *Qui multa est passus bellans, multa æquora sulcans.*

XXVIII. Ac mihi sane videtur *Historiæ* etiam *dignitas* virum ejusmodi desiderare. Dicebat olim PLATO, *tunc fore beatas res hominum, quando vel philosophi essent regnaturi, vel reges philosophiæ studiis vacaturi.* Ego vero similiter dixerim, bene tunc *Historiæ* fore consultum, quando aut viri in rebus agendis versati Historias scribere instituerint; (non quidem, ut nunc,

Ol. 143. 3. ρήσωσι τὰς ἱστορίας· (μὴ, καθάπερ νῦν, παρέργως· 4
νομίσαντες δὲ καὶ τοῦτ' εἶναι σφίσι τῶν ἀναγκαιοτάτων
καὶ καλλίστων, ἀπερισπάστως παράσχωνται πρὸς τοῦτο
τὸ μέρος [p] τὰ κατὰ τὸν βίον·) ἢ οἱ γράφειν ἐπιβαλλό- 5
μενοι, τὴν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἕξιν ἀναγκαίαν
ἡγήσωνται πρὸς τὴν ἱστορίαν. πρότερον δ' οὐκ ἔσται

Immerita Timæi fama.

[q] παῦλα τῆς τῶν ἱστοριογράφων ἀγνοίας. Ὧν ὁ Τί- 6
μαιος οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πρόνοιαν θέμενος, ἀλλὰ κατα-
βιώσας ἐν ἑνὶ τόπῳ ξενιτεύων, καὶ σχεδὸν [r] ὡσανεὶ κατὰ
πρόθεσιν ἀπειπάμενος καὶ τὴν ἐνεργητικὴν [s] τὴν περὶ τὰς
πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις, καὶ τὴν ἐκ τῆς
πλάνης καὶ θέας αὐτοπάθειαν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκφέρεται
δόξαν, ὡς ἕλκων τὴν τοῦ συγγραφέως προστασίαν. 7
Καὶ [t] διότι τοιοῦτόν ἐστιν, αὐτὸν ἀνθομολογούμενον
εὐχερὲς παρασχέσθαι τὸν Τίμαιον. κατὰ γὰρ τὸ 8
προοίμιον τῆς ἕκτης βίβλου φησὶ, τινὰς ὑπολαμ-
βάνειν, διότι τινὸς μείζονος δεῖται φύσεως καὶ φιλο-
πονίας καὶ παρασκευῆς τὸ τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων γένος,
ἢ τὸ τῆς ἱστορίας· ταύτας δὲ τὰς δόξας πρότερον μὲν
Ἐφόρῳ φησὶ προσπεσεῖν. οὐ δυνηθέντος δ' ἱκανῶς ἐκείνου 9

[p] τὰ abest a libris: ex conject. adjeci Casaubonus. [q] παῦλα cum Ursino correxit Casaub. quum perperam libri πολλὰ darent. [r] ὡσανεὶ Casaubono debetur. ὡς οἱ Herv. cum MStis. Hinc ὡσεὶ Ursinus. [s] Et hoc correxit Casaub. cum esset τῆς περὶ τάς. [t] Post διότι τὸ τῆς ἱστορίας ex conject. inseruit Casaubonus: invitis omnibus libris.

neglectim et quasi aliud agentes; sed ita, ut, hoc esse sibi inter maxima atque pulcerrima negotia existimantes, omissis aliis curis huc studium omne suum conferant:) aut quando, qui conscribendas Historias suscipiunt, in animum induxerint, omnino ei negotio pares se numquam futuros aliter, quam si prudentiam rerum usu collectam sibi paraverint. Quod priusquam eveniat, multa peccandi nullum finem facient, qui Historias conscribunt. *Timæus* vero, qui de comparandis sibi hisce præsidiis ne minimam quidem curam umquam habuit, sed uno loco perpetuo se continuit, ibique hospes vixit, ac velut ex professo propriæ omni experientiæ renunciavit, tam ei quæ ex efficaci usu rerum bellicarum et civilium, quam ei quæ ex peregrinando et varias regiones visendo comparatur: hic, inquam, quo pacto præstantis et gravis Historici famam obtinuerit, equidem nescio. Quod autem Historia ardua cum primis res sit, confitentem ipsum *Timæum* exhibere facile est. Nam is *in libri sexti proœmio* scribit: *non deesse, qui existiment, illud sermonum genus, quod in ostentatione positum est, majore ingenio, industria et adparatu indigere, quam Historiam:* et addit, *jam olim istam sententiam Ephoro fuisse oppositam. Qui quum satis pro rei dignitate hujus sententiæ*

[u] πρὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας ἀπαντῆσαι, πειρᾶται συγ- Ol. 143. 3.
κρίνειν αὐτὸς ἐκ παραβολῆς τὴν ἱστορίαν τοῖς ἐπιδει-
κτικοῖς λόγοις.

[u] πρὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας. Et hæc Casaubono debentur. Hervagius cum libris omnibus habet πρὸς ταῦτα λέγοντος.

auctoribus respondere non potuerit; scriptionem utramque inter se conatur ipse Historiam cum orationibus ad comparare. ostentationem comparatis contendens,

ΤΗΣ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

RES ÆTOLORUM.

Ol. 143. 4.
A. U. 550.

* * *

Ætoli obærati.

I. ΟΙ Αἰτωλοὶ, διά τε τὴν συνέχειαν τῶν πολέμων, καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν βίων, ἔλαθον οὐ μόνον ἄλλους,
2 ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτοὺς, κατάχρεοι γενηθέντες. Διόπερ οἰκείως διακείμενοι πρὸς καινοτομίαν τῆς οἰκείας πολιτείας, εἵλοντο νομογράφους Δορίμαχον καὶ Σκόπαν·
3 θεωροῦντες τούτους κατά τε τὰς προαιρέσεις κινητικοὺς ὑπάρχοντας, καὶ κατὰ τὰς οὐσίας ἐνδεδεμένους εἰς
4 πολλὰ τῶν βιωτικῶν συναλλαγμάτων. Οἳ καὶ παραλαβόντες τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἔγραψαν νόμους.

Dorimachus et Scopas leges scribunt Ætolis.

* * *

Scopas Alexandriam se confert.

II. Σκόπας, ὁ Αἰτωλῶν στρατηγὸς, ἀποτυχὼν τῆς ἀρχῆς, ἧς χάριν ἐτόλμα γράφειν τοὺς νόμους, [a] μετέωρος

[a] Suidas μετέωρος ἦν. ἀφικόμενος γὰρ εἰς Ἀλεξ.

I.

Excerpt. Valesian.

* * *

I. *ÆTOLI*, cum ob bellorum assiduitatem, tum ob suum in privata vita luxum, sensim sensimque gravissimum æs alienum contraxerant. Quare, ad res novas animis propensi, duumviros legibus scribendis constituerunt *Dorimachum* et *Scopam*; quos et ingenio factiosos esse norant, et, quod ad facultates spectat, multis nominibus ære alieno obstrictos. Hi igitur, accepta potestate, leges scripsere.

* * *

II. *Scopas*, Ætolorum prætor, frustratus principatu, cujus maxime caussa conscribere leges ausus fuerat, *Alexandriam* spes suas direxit; ratus,

Ol. 143. 4.

ἦν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· [b]ταῖς ἐκεῖθεν ἐλπίσι πεπεισ-
μένος ἀναπληρώσειν τὰ λείποντα τοῦ βίου, καὶ τὴν τῆς
ψυχῆς πρὸς τὸ πλεῖον [c]ἐπιθυμίαν. Ἀλλ' ἀκόρεστος 3
ἦν. [d]τούτῳ γὰρ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀφικομένῳ, πρὸς
ταῖς ἐκ τῶν [e]ὑπαίθρων ὠφελείαις, ὧν ἦν αὐτὸς κύριος
διὰ τὸ πιστεύεσθαι περὶ τῶν ὅλων, καὶ τῆς ἡμέρας
ἑκάστης ὀψώνιον ἐξέθηκε ὁ βασιλεὺς αὐτῷ μὲν δεκα-
μναῖον, τοῖς δὲ ἐπί τινος ἡγεμονίας [f]μετὰ ταῦτα τεταγ-
μένοις μναιαῖον. ἀλλ' ὅμως οὐκ [g]ἀρκεσθεὶς τούτοις, 4
[h]ὡς τὸ πρότερον προσκαρτερῶν τῷ πλείονι διετέλεσε·
μέχρι καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς διδοῦσι φθονηθεὶς, τὸ πνεῦμα 5
προσαπέθηκε τῷ χρυσίῳ.

Inexplebili est cupiditate.

❊ ❊ ❊

Hydropici.

Καθάπερ ἐπὶ τῶν [i]ὑδροπικῶν οὐδέποτε ποιεῖ παῦλαν 6
οὐδὲ κόρον ἡ τῶν ἔξωθεν ὑγρῶν παράθεσις, ἐὰν μὴ τὴν
ἐν αὐτῷ τῷ σώματι διάθεσιν ὑγιάσῃ τις· τὸν αὐτὸν 7
τρόπον οὐδὲ τὴν πρὸς τὸ πλεῖον ἐπιθυμίαν οἷόν τε
κορέσαι, μὴ οὐ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κακίαν λόγῳ τινὶ
διορθωσάμενον.

❊ ❊ ❊

Παρ' οἷς ἔφυ τοῦτο τὸ φυτὸν, οὐδέποτε κατέληξε 8

[b] Importune Gronovius edidit ταῖς γὰρ ἐκεῖθεν. [c] Post ἐπιθυμίαν, inserit Suidas οὐκ ἔστεργε τοῖς παροῦσι. [d] Omissis verbis τούτῳ γὰρ εἰς Ἀλεξ. ἀφικ. pergit Suidas πρὸς γὰρ ταῖς ὠφελείαις. [e] ὑπαίθρων ex Valesii conject. in context. recepi. ὑπέρων dabat codex, quod et ex ὑπεναντίων corruptum suspicari licet. [f] Fors. μετὰ τοῦτον, ut voluit Reisk. [g] ἀρκεσθεὶς ex conject. scripsi. ἠρκέσθη Suidas in Δεκαμναῖος. Vulgo ἤρκεῖτο. [h] ὡς τὸ πρότ. correxi. Vulgo ὅς. Suidas οἷς. [i] ὑδρωπικῶν edidit Ernest.

sese urbis illius opibus inopiam suam atque immensam animi cupiditatem expleturum. Sed revera *cupiditate* erat *inexplebili*. Namque Alexandriam delatus, præter commoda atque emolumenta militiæ, quorum ipse dominus erat, utpote summæ rerum præfectus, in singulos dies decem etiam minas stipendii nomine ab rege accipiebat; quum ceteris, in inferiori gradu constitutis, unica mina daretur. Neque his tamen contentus, plura semper, sicut antea, concupiscebat: donec ob hujusmodi cupidinem etiam eis ipsis invisus, qui ei tantas opes largiebantur, auro simul ac spiritu privatus est.

* * *

Excerpt. Antiq. ex Lib. XIII. *Cap.* 1. *init.*

Quemadmodum in eis, qui *aqua intercute* laborant, numquam nec finis nec modus est copiæ humorum, qui in exterioribus corporis partibus colliguntur; nisi quis internum morbum prius sanaverit: ita plane *cupiditatem augendarum opem* exsatiare nemo queat, quin animi vitium ratione correxerit.

* * *

Ex Ora Codicis Urbinatis.

Apud quos stirps ista radices egit,

πρότερον, ἢ μεγάλοις κακοῖς περιβαλεῖν τοὺς ἅπαξ αὐτῷ χρησαμένους. A. U. 550.

II.
RES PHILIPPI.

* * *

Dolus rege indignus.

III. [k]ΕΓΕΝΕΤΟ περὶ τὴν τοιαύτην κακοπραγμοσύνην· ἣν δὴ βασιλικὴν μὲν οὐδαμῶς οὐδεὶς ἂν εἶναι φήσειεν, ἀναγκαίαν δὲ βούλονται λέγειν ἔνιοι πρὸς τὸν πραγματικὸν τρόπον, διὰ τὴν νῦν ἐπιπολάζουσαν κακο-
2 πραγμοσύνην. [l]Οἱ μὲν γὰρ [m]ἀρχαῖοι πολύ τι τοῦ τοιούτου μέρους ἐκτὸς ἦσαν. τοσοῦτον γὰρ ἀπηλλοτριῶντο τοῦ κακομηχανεῖν περὶ τοὺς φίλους, χάριν τοῦ [n]τῷ τοιούτῳ τρόπῳ συναύξειν τὰς σφετέρας δυναστείας, ὥστ' οὐδὲ τοὺς πολεμίους ἠροῦντο δι' ἀπάτης νικᾷν·
3 ὑπολαμβάνοντες, οὐδὲν οὔτε λαμπρὸν, οὐδὲ μὴν βέβαιον εἶναι τῶν κατορθωμάτων, ἐὰν μή τις ἐκ τοῦ προφανοῦς μαχόμενος ἡττήσῃ ταῖς ψυχαῖς τοὺς ἀντιταττομένους.
4 Διὸ καὶ συνετίθεντο πρὸς σφᾶς, μήτε ἀδήλοις βέλεσι, μήθ' ἐκηβόλοις χρήσασθαι κατ' ἀλλήλων· μόνην δὲ τὴν ἐκ χειρὸς καὶ συστάδην γιγνομένην μάχην ἀληθινὴν
5 ὑπελάμβανον εἶναι κρίσιν πραγμάτων. ᾗ καὶ τοὺς

Olim aperte, non dolo, gerebantur bella.

[k] Libri omnes ἐγένετό τις. Delevi pronomen. Forsan fuerat ἐγένετό τι. Casaub. ex conject. edidit ἐγένοντό τινες. [l] Conjunctionem γὰρ omisit Casaub. invitis MStis. [m] ἀρχαῖοι ex conject. scripsi. Vulgo omnes Ἀχαιοί. [n] Vocab. τρόπῳ post τῷ τοιούτῳ ex conject. adjeci.

ibi numquam prius cessavit, quam magnis calamitatibus eos, qui illa usi sunt, implicuisset.

II.
Excerpt. Antiq. ex Lib. XIII. *Cap.* 1 *et* 2.

* * *

III. TALEM *dolum malum* machinabatur: quem quidem regi convenire nemo sane dixerit; etsi non desunt, qui in tam crebro usu hodie doli mali necessarium eum esse dicant ad res gerendas. Nam antiqui quidem homines ab ejusmodi mente quam longissime aberant, qui dolosas erga socios machinationes imperii amplificandi gratia usque adeo abhorrebant, ut ne hostes quidem per fraudem vellent vincere. Quippe qui victoriam nullam neque satis illustrem, neque stabilem ducerent, nisi quis propalam hostes adgressus, animos ipsis virtute sua fregisset. Propterea convenerat inter ipsos, ut neque occultis telis alter in alterum uterentur, neque missilibus e longinquo jactis: sed cernendi controversias solam putarent legitimam esse rationem, cum pede collato pugnatur cominus. Idcirco etiam, quoties armis decertare statuissent, et

Ol. 143. 4.

πολέμους ἀλλήλοις προὔλεγον καὶ τὰς μάχας, ὅτε
προθοῖντο διακινδυνεύειν, καὶ τοὺς τόπους, εἰς οὓς μέλ-
λοιεν ἐξιέναι παραταξάμενοι. Νῦν δὲ καὶ φαύλου 6
φασὶν εἶναι στρατηγοῦ τὸ προφανῶς τι πράττειν τῶν
πολεμικῶν. Βραχὺ δέ τι λείπεται παρὰ Ῥωμαίοις 7
ἴχνος ἔτι τῆς ἀρχαίας αἱρέσεως περὶ τὰ πολεμικά.
καὶ γὰρ προλέγουσι τοὺς πολέμους, καὶ ταῖς ἐνέδραις
σπανίως χρῶνται, καὶ τὴν μάχην ἐκ χειρὸς ποιοῦνται
καὶ συστάδην. Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω πρὸς τὸν ἐπι- 8
πολάζοντα νῦν ὑπὲρ τὸ δέον ἐν τῇ κακοπραγμοσύνῃ
ζῆλον περὶ τοὺς ἡγουμένους, ἔν τε ταῖς πολιτικαῖς καὶ
πολεμικαῖς οἰκονομίαις.

Ejus rei vestigium apud Romanos.

Heraclidem adv. Rhodios subornat Phil.

IV. Ὁ δὲ Φίλιππος Ἡρακλείδῃ μὲν, καθάπερ ὑπό-
θεσιν δοὺς, ἐπέταξε φροντίζειν, πῶς ἂν κακοποιήσῃ καὶ
διαφθείρῃ τὰς τῶν Ῥοδίων νῆας· εἰς δὲ τὴν Κρήτην 2
πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε, τοὺς ἐρεθιοῦντας καὶ παρ-
ορμήσοντας ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν Ῥοδίων πόλεμον. Ὁ δ' 3
Ἡρακλείδης, ἄνθρωπος εὖ πεφυκὼς πρὸς τὸ κακὸν,
ἕρμαιον ἡγησάμενος τὴν ἐπιταγὴν, καὶ διανοηθεὶς °ἄττα
δή ποτ' οὖν παρ' αὑτῷ, μετά τινα χρόνον ὥρμησε, καὶ
παρῆν καταπλέων εἰς τὴν Ῥόδον. Συνέβαινε δὲ, τὸν 4
Ἡρακλείδην τοῦτον τὸ μὲν γένος ἀνέκαθεν εἶναι Ταραν-
τῖνον, πεφυκέναι δὲ ἐκ βαναύσων καὶ χειροτεχνῶν ἀν-

Vita et mores Heraclidis.

° Correxi mendosam scripturam αὐτὰ δήποτ'.

bella et prælia sibi invicem denunciabant, loca item, ad quæ aciei instruendæ caussa essent venturi. Nunc autem si quis imperator suum aliquod consilium bellicum minus occuluerit, vitio id illi vertunt. Apud Romanos vero adhuc veterum institutorum rei militaris leviter impressa vestigia quædam manent. Nam et bella indicunt, et insidiis raro utuntur, et cominus rem gerentes pugnam edunt stataríam. Hæc nos dicta voluimus adversus istud, quod supra modum inter principes viros nunc viget, et ceu mutua æmulatione quadam alitur, *studium dolo malo utendi in administratione rerum* sive civilium, sive bellicarum.

IV. Ceterum *Philippus*, postquam veluti argumentum suppeditavit *Heraclidæ*, illum jussit *de modo cogitare, quo posset Rhodios dolo circumvenire et classem eorum corrumpere:* ipse interim legatos in Cretam misit, qui ad bellum contra Rhodios suscipiendum Cretenses irritarent atque impellerent. *Heraclides*, qui ad maleficium egregie a natura esset comparatus, Philippi jussum pro lucro deputans, postquam varia consilia animo versasset, post aliquod tempus profectus Rhodum navigavit. Hic enimvero *Heraclides*, quod ad vetustam generis originem, Tarentinus, majoribus erat ortus sordidis, et qui artes sellularias exercerent; ipse ad quodcumque sce-

θρώπων, μεγάλα δ' ἐσχηκέναι προτερήματα πρὸς ἀπό- A. U. 550. Vita et mores Heraclidis.
5 νοιαν καὶ ῥᾳδιουργίαν. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀναφανδὸν τῷ σώματι παρεκέχρητο κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν· εἶτ' ἀγχίνους ὑπῆρχε καὶ μνήμων, καὶ πρὸς μὲν τοὺς ταπεινοτέρους καταπληκτικώτατος καὶ τολμηρότατος, πρὸς
6 δὲ τοὺς ὑπερέχοντας κολακικώτατος. Οὗτος ἀρχῆθεν μὲν ἐκ τῆς πατρίδος ἐξέπεσε, δόξας τὸν Τάραντα πράττειν Ῥωμαίοις, οὐ πολιτικὴν ἔχων δύναμιν, ἀλλ' ἀρχιτέκτων ὑπάρχων, καὶ διά τινας ἐπισκευὰς τῶν τειχῶν κύριος γενόμενος τῶν κλειδῶν τῆς πύλης, τῆς ἐπὶ
7 τὸ μεσόγαιον φερούσης. καταφυγὼν δὲ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πάλιν ἐκεῖθεν γράφων καὶ διαπεμπόμενος εἰς τὸν Τάραντα καὶ πρὸς Ἀννίβαν, ἐπεὶ καταφανὴς ἐγένετο, προαισθόμενος τὸ μέλλον, αὖθις ἔφυγε πρὸς τὸν Φίλιπ-
8 πον. παρ' ᾧ τοιαύτην περιεποιήσατο πίστιν καὶ δύναμιν, ὥστε τοῦ καταστραφῆναι τὴν τηλικαύτην βασιλείαν σχεδὸν αἰτιώτατος γεγονέναι.

* * *

V. Διαπιστοῦντες δὲ οἱ Πρυτάνεις ἤδη τῷ Φιλίππῳ διὰ τὴν περὶ τὰ Κρητικὰ κακοπραγμοσύνην, καὶ τὸν Ἡρακλείδην ὑπώπτευον ἐγκάθετον εἶναι. Heraclides fallit Rhodios.

*

2 Ὁ δὲ εἰσελθὼν ἀπελογίζετο τὰς αἰτίας, δι' ἃς πεφευγὼς εἴη τὸν Φίλιππον.

lus vel flagitium hominis perditi audendum magna præsidia habebat. Primum enim ineunte ætate prostituto palam corpore, impudice vixerat: ad hæc sollertia mentis et memoria valebat: adversus humiles tenuesque terribilis supra modum atque audax, ad demulcendos potentiores adulatorum artes mirifice callebat. Is primo exsulare extorris ab solo patrio fuerat coactus, quod Romanis Tarentum prodere esset visus; non quod inter cives aliquid ipse tunc posset; verum, architectus quum esset, per occasionem reficiendi partem aliquam murorum, claves ejus portæ, qua itur in mediterranea, in potestate tunc habebat. Quum deinde ad Romanos perfugisset, atque inde rursus literas Tarentum et ad Hannibalem mitteret; ubi patuit dolus, exitum rei providens, ad Philippum dehinc aufugit: apud quem eam sibi fidem conciliavit, eo potentiæ crevit, ut evertendi tanti regni præcipua propemodum caussa ipse exstiterit.

* * *

V. Sed *Prytanes*, cum *Philippum* ob perfidiam, qua in rebus Creticis usus erat, suspectum jam haberent, *Heraclidem* quoque dolose ab eo submissum esse suspicabantur. (*Harpocration et Suidas, in* Πρυτάνεις.)

*

Ille vero ingressus, caussas recensuit, cur Philippum fugisset. (*Suid. in* ἀπελογίζ.)

Ol. 143. 4.

*

Πᾶν γὰρ βουληθῆναι τὸν Φίλιππον ἀναδέξασθαι, ἢ 3
καταφανῆ γενέσθαι τὴν ἐν τούτοις αὐτοῦ προαίρεσιν. . .
[p]ἣ καὶ τὸν Ἡρακλείδην ἀπέλυσε τῆς ὑποψίας.

* * *

Veritas triumphat de mendacio.

Καί μοι δοκεῖ μεγίστην θεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις 4
ἀποδεῖξαι τὴν Ἀλήθειαν, καὶ μεγίστην αὐτῇ προσθεῖναι
δύναμιν. πάντων γοῦν αὐτὴν καταγωνιζομένων, ἐνίοτε δὲ 5
καὶ πασῶν τῶν πιθανοτήτων μετὰ τοῦ ψεύδους ταττο-
μένων· οὐκ οἶδ᾽ ὅπως αὐτὴ δι᾽ αὑτῆς εἰς τὰς ψυχὰς
εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων· καὶ ποτὲ μὲν παραχρῆμα 6
δείκνυσι τὴν αὑτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολὺν χρόνον
ἐπισκοτισθεῖσα, τέλος αὐτὴ δι᾽ ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ, καὶ
καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος.

* * *

Damocles.

Δαμοκλῆς, ὁ μετὰ Πυθίωνος πεμφθεὶς κατάσκοπος 7
πρὸς Ῥωμαίους, ὑπηρετικὸν ἦν σκεῦος εὐφυὲς, καὶ
πολλὰς ἔχων ἀφορμὰς εἰς πραγμάτων οἰκονομίαν.

p ὁ καὶ malim, ni intercidit nonnihil. ἣ καὶ ex conject. posuit Casaub.

*

Omnia enim potius pati voluisse *Philippum*, quam in his consilium suum manifestum fieri *Rhodiis*. . . *Quæ* [res, vel quæ epistola] *etiam Heraclidem suspicione liberavit.* (*Suidas in* Ἀναδέξασθαι *et* Ἀπέλυσε.)

* * *

Equidem existimo, naturam mortalibus *Veritatem* deam constituisse maximam, maximamque illi vim adtribuisse. Nam hæc licet ab omnibus oppugnetur, atque etiam omnes nonnumquam verisimiles conjecturæ a mendacio stent; ipsa tamen per se nescio quomodo in animos hominum sese insinuat, et modo e vestigio illam suam vim exserit, modo, tenebris obtecta longo tempore, ad extremum suapte vi vincit obtinetque, et de mendacio triumphat. (*Excerpt. Antiq. ex Lib.* XIII. *Cap.* 3.)

* * *

Erat *Damocles* industrius minister, et ad res tractandas apprime utilis. Is tum una cum *Pythione* ad speculanda *Romanorum* consilia fuerat missus. (*Excerpt. Valesian.*)

III.

A. U. 550.

NABIS, TYRANNUS LACEDÆMONIORUM.

* * *

VI. Ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος Νάβις, ἔτος
ἤδη τρίτον ἔχων τὴν ἀρχὴν, ὁλοσχερὲς μὲν οὐδὲν ἐπε-
βάλλετο πράττειν, οὐδὲ τολμᾶν, διὰ τὸ πρόσφατον
εἶναι τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἧτταν τοῦ Μαχανίδου·
2 καταβολὴν δ' ἐποιεῖτο, καὶ θεμέλιον ὑπεβάλλετο πολυ-
3 χρονίου καὶ βαρείας τυραννίδος. Διέφθειρε γὰρ τοὺς
λοιποὺς ἄρδην ἐκ τῆς Σπάρτης, ἐφυγάδευσε δὲ τοὺς
κατὰ πλέον πλούτῳ διαφέροντας ἢ δόξῃ προγονικῇ, τὰς
δὲ τούτων οὐσίας καὶ γυναῖκας διεδίδου τῶν ἄλλων τοῖς
4 ἐπιφανεστάτοις καὶ τοῖς μισθοφόροις. οὗτοι δ' ἦσαν
ἀνδροφόνοι, καὶ [q]παρασχίσται, λωποδύται, τοιχωρύχοι.
καθόλου γὰρ τοῦτο τὸ γένος ἠθροίζετο πρὸς αὐτὸν ἐπι-
μελῶς ἐκ τῆς οἰκουμένης, οἷς ἄβατος ἦν ἡ θρέψασα δι'
5 ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν. Ὧν προστάτην καὶ βασιλέα
αὑτὸν ἀναδείξας, καὶ χρώμενος δορυφόροις καὶ σωματο-
φύλαξι τούτοις, [r]δῆλον ὅτι ἔμελλε πολυχρόνιον ἕξειν
6 τὴν ἐπ' ἀσεβείᾳ φήμην καὶ δυναστείαν· [s]ὅς γε, χωρὶς
τῶν προειρημένων, οὐκ ἐξηρκεῖτο [t]φυγαδεύων τοὺς πολί-

Nabis succedit Machanidæ.

Sævit Lacedæmone.

Nabis sævit Lacedæmone.

[q] παρασχίσται correxi. παρασχεῖται Urb. παράσχίται edd. cum ceteris codicibus. ῥαχισταὶ vel ῥαχιταὶ voluit Toup. [r] δῆλος ἦν malim. Conjunct. ὅτι ex conject. adjecit Casaubonus. [s] ὅς γε ex conject. scripsi, pro vulgato ὥστε. [t] φυγαδεύων Casaub. ex conj. edidit, cum φυγαδεύειν darent libri.

III.

Excerpt. Antiq. ex Lib. XIII. *Cap.* 4. 5.

* * *

VI. *NABIS*, Lacedæmoniorum tyrannus, qui tertium jam annum rerum potiebatur, nihil ille quidem majoris rei adgredi vel moliri audebat, quod recens adhuc esset memoria devicti ab Achæis *Machanidæ*: sed mansuræ diutius ac duræ tyrannidis principia ponebat, et fundamenta jaciebat. Reliquias enim nominis Spartani funditus delebat; eosque, qui opibus aut gloria majorum ceteris præstabant, solum vertere cogebat; horumque fortunas et uxores iis, qui inter reliquos eminebant, et mercenario militi dividebat. Hi autem erant homicidæ, effractores, prædones nocturni, murorum effossores. Nam hoc dumtaxat genus hominum, quibus propter impia facinora et scelera pedem in patria sua ponere non licebat, sedulo *Nabis* toto undique ex orbe terrarum ad se arcessebat. Horum ille patronum et regem quum se constituisset, stipatoresque et satellites eos sibi junxisset; in longum videlicet tempus istorum ope et impietatis suæ famam et domi-

Ol 143. 4. τας· ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῖς φεύγουσιν οὐδεὶς τόπος ἦν ἀσφα-
λὴς, οὐδὲ καταφυγὴ βέβαιος. τοὺς μὲν γὰρ ἐν ταῖς 7
ὁδοῖς, ἐπαποστέλλων, ἀνῄρει· τοὺς δ᾽ ἐκ τῶν τόπων
ἐπαναγαγόντας ἐφόνευε. τὸ δὲ τελευταῖον, ἐν ταῖς 8
πόλεσι τὰς σύνεγγυς οἰκίας, ὅπου τις τυγχάνοι κατοι-
κῶν τῶν φυγάδων, μισθούμενος δι᾽ ἀνυπονοήτων ἀνθρώπων,
εἰς ταύτας εἰσέπεμπε Κρῆτας, οἵ τινες ῥήγματα ποι-
οῦντες ἐν τοῖς τοίχοις, καὶ διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν θυρίδων
τοξεύοντες, τοὺς μὲν ἑστῶτας τῶν φυγάδων, τοὺς δ᾽
ἀνακειμένους ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις διέφθειρον· ὥστε 9
μήτε τόπον εἶναι μηδένα φεύξιμον, μήτε καιρὸν ἀσφαλῆ
τοῖς ταλαιπώροις Λακεδαιμονίοις. Καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ 10
τρόπῳ τοὺς μὲν πλείστους αὐτῶν ἠφάνισε.

Novum tormenti genus.

VII. Κατεσκευάσατο δὲ καί τινα μηχανὴν, εἰ μη-
χανὴν ταύτην χρὴ λέγειν. Ἦν γὰρ εἴδωλον γυναικεῖον, 2
πολυτελέσιν ἱματίοις ἠμφιεσμένον, κατὰ δὲ τὴν μορφὴν
εἰς ὁμοιότητα τῇ τοῦ Νάβιδος γυναικὶ [u] διαφόρως
ἀπειργασμένον. ὁπότε δέ τινας τῶν πολιτικῶν ἀνα- 3
καλέσαιτο, βουλόμενος εἰσπρᾶξαι χρήματα· τὰς μὲν
ἀρχὰς διετίθετο λόγους πλείονας καὶ φιλανθρώπους·
ὑποδεικνύων μὲν τὸν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπικρεμάμενον τῇ 4
χώρᾳ καὶ τῇ πόλει φόβον, διασαφῶν δὲ τὸ πλῆθος τῶν
μισθοφόρων, τὸ τρεφόμενον τῆς ἐκείνων ἀσφαλείας χάριν,
ἔτι δὲ τὰς εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὰς κοινὰς τῆς πόλεως

[u] Forsan διαφερόντως ἐξειργασμένον.

nationem erat extensurus. Quin et, præter illa quæ jam diximus, cives in exilium pellere non contentus, id operam dabat, ne quis exsulibus locus esset tutus, ne ullum perfugium securum. Alios enim, percussoribus submissis, per vias occidebat; alios ab exilio revocatos trucidabat. Postremo in iis urbibus, quas habitabant exsules, conductis per homines nullo modo suspectos vicinis domibus iis, quas ipsi incolerent, Cretenses eo mittebat, qui, parietibus intergerinis effractis, per apertas fenestras exsulum alios stantes, alios decumbentes in suis ædibus, sagittis configebant et necabant; ut miseris Lacedæmoniis nullus ad perfugium locus satis tutus pateret, nullum tempus a periculo esset immune. Atque hac sane ratione plurimos eorum e medio sustulit.

VII. Idem *Nabis* machinam quoque, si tamen ea machina est dicenda, talem struxerat. *Simulacrum muliebre* erat, pretiosis vestibus adornatum, formæ similitudine Nabidis uxorem arte eximia referens. Quoties civium aliquos tyrannus ad se vocabat, ut pecuniis eos emungeret; principio longa oratione eaque perbenigna ipsos compellabat; periculum, quod regioni et urbi ab Achæis immineret, ipsis ob oculos ponebat; quantum stipendiariorum numerum salutis ipsorum caussa aleret, significabat; quantos in sacris procurandis, aut publicis negotiis, sum-

5 δαπάνας. εἰ μὲν οὖν ἐντρέποιντο διὰ τῶν τοιούτων λόγων, A. U. 550.
εἶχεν ἀποχρώντως αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον. Εἰ δέ
6 τινες ἐξαρνούμενοι διωθοῖντο τὴν ἐπιταγὴν, ἐπεφθέγγετο
λόγον τοιοῦτον· Ἴσως ἐγὼ μὲν οὐ δύναμαί σε πείθειν, Apega, Nabidis uxor.
Ἀπῆγαν μέντοι ταύτην δοκῶ σε πείσειν. τοῦτο δ' ἦν
7 ὄνομα τῇ γυναικὶ τοῦ Νάβιδος. καὶ τοῦτ' ἔλεγε, καὶ
8 παρῆν, ὃ μικρῷ πρότερον ἔλεγον, εἴδωλον. καὶ δεξιωσά-
μενος, ἐπειδὰν ἐκ τῆς καθέδρας ἀνέστησε τὴν γυναῖκα,
καὶ περιέπτυξε ταῖς χερσὶ, [x]προσήγετο κατὰ βραχὺ
9 πρὸς τὰ στέρνα. τοὺς δὲ πήχεις εἶχε καὶ τὰς χεῖρας
πλήρεις σιδηρῶν γόμφων ὑπὸ τοῖς ἱματίοις, ὁμοίως καὶ
10 κατὰ τοὺς μαστούς. [y]ὅταν οὖν προσήρεισε ταῖς χερσὶ
πρὸς τὰ νῶτα τῆς γυναικὸς, κἄπειτα διὰ τῶν ὀργάνων
ἑλκόμενον ἐπέτεινε, καὶ προσῆγε πρὸς τοὺς μαστοὺς κατ'
ἐλάχιστον, πᾶσαν ἠνάγκαζε φωνὴν προΐεσθαι τὸν πιεζό-
11 μενον. Καὶ πολλοὺς δή τινας τῷ τοιούτῳ τρόπῳ διέ-
φθειρε τῶν ἐξαρνουμένων.

VIII. Καὶ τὰ λοιπὰ δ' ἦν τούτοις ὅμοια καὶ σύ- Nabidis latrocinia.
2 στοιχα κατὰ τὴν ἀρχήν. Ἐκοινώνει μὲν γὰρ τοῖς

[x] Loco turbato nullum subsidium præstant libri. προσήγετο ex conject. scripsit Casaub. προηγεῖτο Herv. cum MStis. Mihi προσῆγε τῷ κατὰ βραχὺ videtur legendum. [y] Particulam οὖν adjecit idem; et προσήρεισε scripsit pro προσήρισε, quod est in libris. Versionem Latinam ex conject. equidem concinnavi, tamquam esset Ὅταν οὖν προσήρεισε τὰς χεῖρας τῆς γυναικὸς πρὸς τὰ νῶτα τἀνθρώπου. Verba κατ' ἐλάχιστον, quæ vulgo cum seqq. copulantur, ad præcedentia retuli. Non placet autem indicativus verborum modus post ἐπειδὰν v. 8. et post ὅταν v. 10.

tus faceret. Ejusmodi sermonibus si commoverentur, ad destinata exsequenda hoc illi satis erat. Sin aliqui essent, qui, negantes esse sibi opes, detrectarent jussa; in hæc tum verba tyrannus erumpebat: *Equidem fortasse, quod cupio, persuadere tibi non valeo; Apegam vero hanc* (id nomen Nabidis conjux habebat) *puto tibi persuasuram.* Simul hæc ille dicebat, et statim aderat simulacrum, de quo sumus locuti. Tum tyrannus, postquam dextra prehensam mulierem de sede excitasset, et manibus ejus complexus esset hominem, paullatim hunc ad pectus mulieris admovebat. Erant autem illi brachia et manus ferreis clavis plena, quos vestis occultabat: similiter etiam in mammis infixos habuit clavos. Igitur postquam manus mulieris in dorsum hominis infixisset, et organis deinde, quibus instructa machina erat, attractum intentumque sensim sensimque minimis momentis ad mammas mulieris admovisset; eum, qui ita premebatur, omnem vocem emittere cogebat. Atque hoc modo multos eorum sustulit, qui pecunias dare recusaverant.

(*Excerpt. Valesian.*)

VIII. Reliqua vero erant in ejus imperio his similia ac consentanea. Maritimarum enim prædationum societa-

Ol. 143. 4. Κρησὶ τῶν κατὰ θάλατταν λῃστειῶν· εἶχε δὲ καθ'
ὅλην τὴν Πελοπόννησον ἱεροσύλους, ὁδοιδόκους, φονέας,
οἷς μερίτης γενόμενος τῶν ἐκ τῆς ῥᾳδιουργίας λυσι-
τελῶν, ὁρμητήριον καὶ καταφυγὴν παρείχετο τούτοις
Origo belli cum Achæis. τὴν Σπάρτην. Πλὴν κατά γε τοὺς καιροὺς τούτους 3
ξένοι τῶν ἀπὸ τῆς Βοιωτίας εἰς τὴν Λακεδαίμονα παρ-
επιδημήσαντες ἐψυχαγώγησάν τινα τῶν τοῦ Νάβιδος
ἱπποκόμων, ὥστε συναποχωρῆσαι μεθ' ἑαυτῶν, ἔχοντα
λευκὸν ἵππον, ὃς ἐδόκει γενναιότατος εἶναι τῶν ἐκ τῆς
τυραννικῆς ἱπποστάσεως. τούτου δὲ πεισθέντος καὶ πρά- 4
ξαντος τὸ προειρημένον, καταδιώξαντες οἱ παρὰ τοῦ
Νάβιδος εἰς τὴν Μεγάλην Πόλιν, καὶ καταλαβόντες,
τὸν μὲν ἵππον εὐθὺς ἀπῆγον καὶ τὸν ἱπποκόμον, οὐδενὸς
ἀντιποιουμένου, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοῖς ξένοις ἐπέβαλον
τὰς χεῖρας. οἱ δὲ Βοιωτοὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠξίουν ἄγειν 5
αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἀρχήν· οὐδενὸς δὲ προσέχοντος, ἀνεβόα
τις τῶν ξένων, βοήθεια. συνδραμόντων δὲ τῶν ἐγχωρίων 6
καὶ μαρτυρομένων τοὺς ἄνδρας ἐπανάγειν ἐπὶ τὴν ἀρ-
χήν, ἠναγκάσθησαν προϊέμενοι τοὺς ἀνθρώπους οἱ παρὰ
τοῦ Νάβιδος ἀπελθεῖν. Ὁ δὲ, [z] πάλαι ζητῶν ἀφορμὰς 7
ἐγκλημάτων καὶ πρόφασιν εὔλογον διαφορᾶς, τότε λα-
βόμενος ταύτης, εὐθέως ἤλαυνε τὰ Προαγόρου θρέμ-
ματα καί τινων ἑτέρων. ἐξ ὧν ἐγένετο ἀρχὴ τοῦ πο-
λέμου.

[z] πάλαι ex Valesii conject. scripsi, pro vulgato πάλιν.

tem cum *Cretensibus* inierat; ac per universam Peloponnesum sacrilegos, latrones et sicarios sparsos habebat; quibus ipse, particeps lucri scelere hujusmodi parti, arcem ac refugium Spartam præbebat. Forte iis temporibus peregrini quidam, ex Bœotia Lacedæmonem profecti, quemdam ex Nabidis *equisonibus* sollicitaverant, ut cum ipsis una iter faceret, sumto secum equo albo, qui totius regii stabuli generosissimus habebatur. Cum adsensisset equiso, atque ita fecisset, missi a Nabide satellites comprehensum Megalopoli equisonem cum equo abduxere, nemine refragante; post hæc autem peregrinis etiam manus injecere. At Bœoti initio quidem postulabant, ut ad urbis magistratum ducerentur: sed cum nemo commoveretur, quidam ex illis civium fidem implorare contenta voce cœpit. Concursu repente incolarum facto, cum ad magistratum ducendos esse omnibus placeret; missi a Nabide satellites, dimissis peregrinis, abscedere sunt coacti. At *Nabis*, qui criminandi caussas ac speciosum belli prætextum jam pridem quærebat, hunc tum nactus, continuo *Proagoræ* aliorumque armenta abegit: quod principium belli fuit.

IV.

A. U. 550.

RES ANTIOCHI IN ARABIA.

* * *

1 IX. ΧΑΤΤΗΝΙΑ, χώρα τρίτη Γεῤῥαίων. Πολύβιος ιγ΄. Ἔστι δ' ἡ Χαττηνία τἄλλα μὲν λυπρὰ, κώμαις δὲ καὶ πύργοις διεσκεύασται διὰ τὸ [a] εὔκαιρον τῶν Γεῤῥαίων· οὗτοι γὰρ αὐτὴν νέμονται. Ἔστι δὲ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Gerræis libertatem concedit Antiochus.

* * *

2 Λάβαι πόλις, ὡς Σάβαι, Χαττηνίας πόλις. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. τὸ ἐθνικὸν Λαβαῖος, ὡς Σαβαῖος. τῆς αὐτῆς χώρας ἀμφότεραι· ἡ γὰρ Χαττηνία, τῶν Γεῤῥαίων ἐστὶ χώρα.

* * *

3 Οἱ δὲ Γεῤῥαῖοι ἀξιοῦσι τὸν βασιλέα, μὴ καταλύειν τὰ παρὰ τῶν θεῶν αὐτοῖς δεδομένα, τοῦτ' ἔστιν, ἀΐδιον εἰρήνην καὶ ἐλευθερίαν. Ὁ δὲ, ἑρμηνευθείσης οἱ τῆς ἐπιστολῆς, ἔφη συγχωρεῖν τοῖς ἀξιουμένοις.

* * *

4 Αὐτὸς μὲν παρήγγειλε, φείδεσθαι τῆς τῶν Χαττηνῶν χώρας.

* * *

5 Κυρωθείσης δὲ τῆς ἐλευθερίας τοῖς Γεῤῥαίοις, ἐστεφάνωσαν παραχρῆμα τὸν Ἀντίοχον τὸν βασιλέα [b] πεν-

[a] τὴν εὔκαιρον dant scripti libri: ex quo pariter τὴν εὐκαιρίαν poterat effici.
[b] πεντακοσίοις ἀργυρίου. Ante hæc verba intercidisse videtur *auri* mentio.

IV.

Ex Stephano Byzantino et Suida.

* * *

IX. *CHATTENIA*, regio tertia *Gerræorum*. Polybius XIII. Habet autem Chattenia ceteroquin sterile solum: vicis vero et turribus instructa est, propter Gerræorum, qui eam incolunt, opulentiam. Est autem maris Erythræi. (*Steph. Byz. in* Χαττηνία.)

* * *

Labæ oppidum, ut Sabæ; oppidum Chatteniæ. Polybius XIII. Gentile Labæus, ut Sabæus. Ejusdem regionis utrumque est oppidum: nam Chattenia regio est Gerræorum. (*Steph. Byz. in* Λάβαι.)

* * *

Gerræi vero Regem rogant, ne res a Diis sibi tributas (æternam pacem dicebant, et libertatem) everteret. Ille vero, per interpretem sibi explicata epistola, respondit, se postulatis eorum annuere. (*Suidas in* Ἀξιοῦσι.)

* * *

Jussit ipse, ut parceretur Chattenorum regioni. (*Steph. Byz. in* Χαττηνία.)

* * *

Libertate *Gerræis* confirmata, *Antiochum* regem illi quingentis argenti talentis, thuris mille, guttæ autem,

Ol. 143. 4. τακοσίους ἀργυρίου ταλάντοις, χιλίοις δὲ λιβανωτοῦ, καὶ διακοσίοις τῆς λεγομένης στακτῆς. Καὶ ἐποίει τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ Τύλον τὴν νῆσον, καὶ ἐποίει τὸν ἀπόπλουν ἐπὶ Σελευκείας. Ἦσαν δὲ τὰ ἀρώματα ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάττῃ.

V.
FRAGMENTA GEOGRAPHICA.

*

Loca Italiæ. x. ΒΑΔΙΖΑ, πόλις [c] τῆς Βρεττίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. τὸ ἐθνικὸν Βαδιζαῖος. 1

*

Λαμπέτεια, πόλις Βρεττίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. τὸ ἐθνικὸν Λαμπετειάτης, ἢ Λαμπετειανός. 2

*

Illyriæ. Μελίτουσσα, πόλις Ἰλλυρίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. τὸ ἐθνικὸν Μελιτουσσαῖος, ἢ Μελιτούσσιος. 3

*

Cretæ. Ἰλαττία, πόλις Κρήτης. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. τὸ ἐθνικὸν Ἰλάττιος. 4

*

Σίβυρτος, πόλις Κρήτης. Τὸ ἐθνικὸν Σιβύρτιος, ὡς Πολύβιος ἐν τρισκαιδεκάτῳ. 5

[c] τῆς Βρεττίας ex conject. correxi. Vulgo τῆς Βρεττανίας.

quam *Stacten* vocant, ducentis donarunt, coronæ nomine. Rex vero inde in *Tylum* insulam navigavit; unde Seleuciam navibus est reversus. Erant autem illa *aromata* ad Erythræum mare. (*Suidas in* Στακτή.)

V.

Ex Stephano Byzantino.

*

x. *BADIZA*, oppidum Bruttiorum. Polybius XIII. Gentile Badizæus.

*

Lampetia [aliàs *Clampetia*], Bruttiorum oppidum. Polybius XIII. Gentile Lampetiates aut Lampetianus.

*

Melitussa, urbs Illyriæ: de qua Polybius libro XIII. Gentile Melitussæus vel Melitussius.

*

Ilattia, oppidum Cretæ. Polybius XIII. Gentile Ilattius.

*

Sibyrtus, Cretæ oppidum. Gentile Sibyrtius, ut apud Polybium libro XIII.

* A. U. 550.

6 Ἀδράνη, πόλις Θρᾳκική. Πολύβιος δὲ διὰ τοῦ η τὴν μέσην λέγει, ἐν τρισκαιδεκάτῃ, Ἀδρήνη. τὸ ἐθνικὸν [d]Ἀδρηνήτης. Thraciæ.

*

7 Ἄρειον πεδίον. Ἔστι καὶ Θρᾴκης ἔρημον πεδίον, χαμαιπετῆ δένδρα ἔχον, ὡς Πολύβιος τρισκαιδεκάτῃ.

*

8 Δίγηροι, ἔθνος Θρᾴκιον. Πολύβιος ιγ΄.

*

9 Καβύλη, πόλις Θρᾴκης, οὐ πόῤῥω τῆς τῶν Ἀστῶν χώρας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῃ. τὸ ἐθνικὸν Καβιληνός.

[d] Fors. Ἀδρηνίτης.

*

Adrane, urbs Thracica. Polybius vero lib. XIII. mediam syllabam per *e* longum effert, *Adrene*. Gentile Adrenites.

*

Martius campus. Est hoc nomine in Thracia quoque campus incultus, in quo arbores humiles ac pusillæ sunt, auctore Polybio lib. XIII.

*

Digeri, populus Thracicus. Polybius XIII.

*

Cabyla, urbs Thraciæ, non longe ab *Astarum* regione. Polybius lib. XIII. Gentile Cabilenus.

ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

SCIPIO IN AFRICA.

Ol. 144. 1.
A. U. 551.

* * *

Uticam obsidet.

1. Οἱ μὲν οὖν ὕπατοι περὶ ταύτας [a]ἐγίγνοντο τὰς
2 πράξεις. Ὁ δὲ Πόπλιος ἐν τῇ Λιβύῃ κατὰ τὴν παρα-
χειμασίαν πυνθανόμενος, ἐξαρτύειν στόλον τοὺς Καρχη-
δονίους, [b]ἐγίγνετο μὲν καὶ περὶ ταύτην τὴν παρασκευὴν,
3 οὐχ ἧττον δὲ καὶ περὶ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν. Οὐ
μὴν οὐδὲ τῆς κατὰ τὸν [c]Σύφακα τελέως ἐλπίδος ἀφί-
στατο· διεπέμπετο δὲ συνεχῶς, διὰ τὸ μὴ πολὺ ἀφε-
στάναι τὰς δυνάμεις ἀλλήλων, πεπεισμένος, μετακα-
λέσειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς τῶν Καρχηδονίων συμμαχίας.
4 οὐ γὰρ ἀπεγίνωσκε, καὶ τῆς παιδίσκης αὐτὸν ἤδη κόρον
ἔχειν, δι' ἣν εἵλετο τὰ Καρχηδονίων, καὶ καθόλου τῆς

Syphacem reconciliare sperat.

[a] ἐγίνοντο Reg. G. et Aug. ex pr. scriptura. [b] ἐγίγνετο ex Reg. E. adscivi. Ceteri vulgo ἐγίνετο. [c] Σόφακα Herv. consentientibus omnibus MStis. Et sic isti constanter Σόφ. non Σύφ.

I.

Excerpt. Antiq. ex Lib. XIV. *Cap.* 1—10.

* * *

1. DUM Consules in his occupantur: interim *P. Scipio*, in Africa hibernans, ubi cognovit *Carthaginienses* classem parare, ad curam rei nauticæ ipse quoque se convertit, sic tamen, ut in *obsidionem Uticæ* non minus incumberet. Sed nec de *Syphace* spem abjecerat: quin potius, quia amborum copiæ haud procul invicem distabant, adsidue cum eo per nuncios agebat; persuasus, se posse ipsum a Pœnorum societate revocare. Nam quum solita sint Numidarum ingenia cito fastidire quæ cupide adpetierant, et fidem diis pariter atque hominibus facile mutare; non desperabat Scipio,

Ol. 144. 1. πρὸς τοὺς Φοίνικας φιλίας, διά τε τὴν φυσικὴν τῶν
Νομάδων ἀψικορίαν, καὶ διὰ τὴν πρός τε τοὺς θεοὺς
καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀθεσίαν. Ὧν δὲ περὶ πολλὰ τῇ 5
διανοίᾳ, καὶ ποικίλας ἔχων ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλον-
τος, διὰ τὸ κατοῤῥωδεῖν τὸν ἔξω κίνδυνον, τῷ πολ-
λαπλασίους εἶναι τοὺς ὑπεναντίους, ἐπελάβετό τινος
Castra hostium explorat. ἀφορμῆς τοιαύτης. Τῶν γὰρ διαπεμπομένων πρὸς τὸν 6
Σύφακά τινες ἀνήγγειλαν αὐτῷ, διότι συμβαίνει, τοὺς
μὲν Καρχηδονίους ἐκ παντοδαπῶν ξύλων καὶ φυλλάδος
ἄνευ γῆς ἐν τῇ παραχειμασίᾳ κατεσκευακέναι τὰς
σκηνάς· τῶν δὲ Νομάδων τοὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐκ καλά- 7
μων, [d] τοὺς δὲ συναγομένους ἐκ τῶν πόλεων κατὰ τὸ
παρὸν ἐξ αὐτῆς τῆς φυλλάδος σκηνοποιεῖσθαι, τοὺς μὲν
ἐντός, τοὺς δὲ πλείους αὐτῶν ἐκτὸς τῆς τάφρου καὶ τοῦ
χάρακος. Νομίσας οὖν ὁ Πόπλιος, παραδοξοτάτην 8
μὲν τοῖς πολεμίοις, πραγματικωτάτην δέ σφισιν εἶναι
τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἐπιβολὴν, ἐγένετο περὶ ταύτην τὴν
Syphacem legationibus ludit. κατασκευήν. Ὁ δὲ Σύφαξ ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πόπλιον 9
διαποστολαῖς ἀεί πως ἐπὶ ταύτην κατήντα τὴν γνώμην,
ὅτι δέοι Καρχηδονίους μὲν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπαλλάττε-
σθαι, Ῥωμαίους δὲ παραπλησίως ἐκ τῆς Λιβύης, τὰ δὲ
μεταξὺ τούτων ἔχειν ἀμφοτέρους, ὧν τότε κατεῖχον.
Ὧν ὁ Πόπλιος ἀκούων, ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνοις οὐδαμῶς 10
ἀνείχετο· τότε δὲ τῷ Νομάδι βραχεῖαν ἔμφασιν ἐποι-

[d] Forsan τοὺς δ' ἐπισυναγομένους, ut monuit Gron.

posse fieri, ut et puellæ, propter quam Carthaginiensibus se adjunxerat, et omnino amicitiæ Pœnorum satietas eum cepisset. Quum autem in varias partes animum versaret, et ancipites de futuro spes haberet, dimicationem in patentibus campis refugiens, eo quod multis partibus plures erant Pœni, oblatam sibi occasionem hujusmodi adripuit. Renunciaverant ei quidam ex iis, quos ad Syphacem miserat, Carthaginienses hibernacula sua ex lignea omnis generis materia, et frondis congerie, nulla terra immista, exædificasse; Numidarum vero illos, qui eo loci primi constiterant, ex arundinibus, illos, qui nunc demum ex urbibus eodem conveniebant, e sola fronde tentoria structa habere, partim intra, majorem vero partem extra fossam vallumque. Ratus itaque *Scipio*, nihil tentari a se posse, neque magis improvisum hosti, neque magis conducibile suis rationibus, quam si igne hostes adgrederetur, ad hoc inceptum totus se convertit. *Syphax*, quum ad Publium sæpius mitteret, eo semper revolvebatur, ut diceret, *Pœnis Italia, pariterque Romanis Africa esse excedendum: quod ad illa, quæ in medio essent sita, permittendam utrique populo possessionem eorum, quæ uterque jam obtineret.* Quas conditiones *Publius* initio ne auribus quidem admittebat ullo modo: sed tunc per eos, quos ad *Syphacem* mittebat, levem aliquam

ἥσατο διὰ τῶν ἀποστελλομένων, ὡς οὐκ ἀδυνάτου τῆς A. U. 551.
11 ἐπιβολῆς οὔσης, ἧς ἐπιβάλλεται. δι' οὗ συνέβη, τὸν
Σύφακα κουφισθέντα πολλαπλασίως ἐπιῤῥωσθῆναι πρὸς
12 τὴν ἐπιπλοκήν. οὗ γιγνομένου, πλείους ἦσαν οἱ διαπεμ-
πόμενοι καὶ πλεονάκις· ἔστι δ' ὅτε καί τινας ἡμέρας
13 ἔμενον παρ' ἀλλήλοις ἀπαρατηρήτως. ἐν αἷς ὁ Πόπλιος
ἀεί τινας μὲν τῶν πραγματικῶν, οὓς δὲ καὶ στρα-
τιωτικῶν, ῥυπῶντας καὶ ταπεινοὺς εἰς δουλικὰς ἐσθῆτας
διασκευάζων, μετὰ τῶν ἀποστελλομένων ἐξέπεμπε,
χάριν τοῦ τὰς προόδους καὶ τὰς εἰσόδους τὰς εἰς
ἑκατέραν τὴν παρεμβολὴν ἀσφαλῶς [f]ἐξερευνῆσαι καὶ
14 κατοπτεῦσαι. Δύο γὰρ ἦσαν στρατοπεδεῖαι, μία μὲν, Castra Asdrubalis et Syphacis.
ἣν Ἀσδρούβας εἶχε μετὰ πεζῶν τρισμυρίων καὶ τρισ-
χιλίων ἱππέων· ἄλλη δὲ περὶ δέκα σταδίους ἀφεστῶσα
ταύτης, ἡ τῶν Νομάδων, ἱππεῖς μὲν εἰς μυρίους ἔχουσα,
15 πεζοὺς δὲ περὶ πεντακισμυρίους. ἣ δὴ καὶ μᾶλλον
εὐέφοδος ἦν, καὶ τὰς σκηνὰς εἶχε τελέως εὐφυεῖς πρὸς
ἐμπυρισμὸν, διὰ τὸ τοὺς Νομάδας, ὡς ἄρτι εἶπον, μὴ
διὰ ξύλων, μηδὲ διὰ γῆς, ἁπλῶς δὲ κάνναις καὶ
καλάμοις χρῆσθαι πρὸς σκηνοποιΐας.

II. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μὲν τῆς ἐαρινῆς ὥρας ὑπέφαινεν ἤδη, τῷ δὲ Σκιπίωνι πάντα διηρεύνητο πρὸς τὴν προειρημένην ἐπιβολὴν τὰ κατὰ τοὺς ὑπεναντίους· τὰς μὲν

Molitionem adv. Uticam simulat Scipio.

[f] ἐξερευνῆσαι correxi cum Reisk. Vulgo omnes ἐξερευνῆσθαι.

spem ipsi faciebat, rem posse ita, ut ipse proponebat, convenire. Ita factum, ut Numida, qua fuit levitate, libertatem commeandi ultro citroque multo adhuc libentius, quam ante, et incautius permitteret. Idcirco etiam, dum hæc aguntur, et plures et sæpius ultro citroque sunt missi: interdum vero et dies aliquot alteri in alterorum castris sine ulla cautione habitarunt. Quo tempore *Scipio* cum legatis, quos mitteret, semper aliquos partim spectatæ prudentiæ viros, partim etiam milites, sordido humilique habitu et ad instar servorum concinnatos, proficisci jubebat; qui exitus atque aditus utrorumque castrorum tuto explorarent ac specularentur. Erant enim gemina castra: altera habuit *Asdrubal* cum peditum triginta, equitum tribus millibus: altera castra, decem inde circiter stadia sejuncta, Numidæ habebant, in quibus erant equitum ad decem millia, peditum vero circiter millia quinquaginta. Eratque nempe ad hæc castra facilior aditus quam ad altera, et tabernacula accensu admodum facilia erant; quoniam, ut modo dicebamus, ad tentoria sua exstruenda Numidæ neque ligneam materiam, neque terram adhibent, sed cannas dumtaxat, sive stoream, et arundines.

II. Posteaquam et ver jam adpetebat, et *Scipio* abunde omnia exploraverat de hostibus, quæ ad id, quod

Ol. 144. 1. νῆας καθεῖλκε, καὶ μηχανὰς κατεσκεύαζε [g]ταύταις, ὡς
πολιορκήσων ἐκ θαλάττης τὴν Ἰτύκην· τοῖς δὲ πεζοῖς, 3
οὖσιν ὡς δισχιλίοις, κατελάβετο πάλιν τὸν ὑπὲρ τὴν
πόλιν κείμενον λόφον, καὶ τοῦτον ὠχυροῦτο καὶ διετά-
φρευε [h]πολυτίμως· τοῖς μὲν ὑπεναντίοις ποιῶν φαντα- 4
σίαν, ὡς τοῦτο πράττων τῆς πολιορκίας ἕνεκα, τῇ
δ' ἀληθείᾳ βουλόμενος ἐφεδρεύειν τοῖς κατὰ τὸν τῆς
πράξεως καιρὸν, ἵνα μὴ, τῶν στρατοπέδων ἐκ τῆς παρ-
εμβολῆς χωρισθέντων, οἱ τὴν Ἰτύκην παραφυλάττοντες
στρατιῶται τολμήσαιεν ἐξελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως, ἐγχει-
ρεῖν τε τῷ χάρακι διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι, καὶ πολιορ-
κεῖν τοὺς φυλάττοντας. Ταῦτα δὲ παρασκευαζόμενος, 5
ἅμα διεπέμπετο πρὸς τὸν Σύφακα, πυνθανόμενος, ἐὰν
συγχωρῇ τοῖς παρακαλουμένοις, εἰ καὶ Καρχηδονίοις
ἔσται ταὐτὰ κατὰ νοῦν, καὶ μὴ πάλιν ἐκεῖνοι φήσουσι
[i]βουλεύεσθαι περὶ τῶν συγχωρουμένων. ἅμα δὲ τούτοις 6
προσενετείλατο τοῖς πρεσβευταῖς, μὴ πρότερον ὡς αὐτὸν
ἀπιέναι, πρὶν ἢ λαβεῖν ἀπόκρισιν ὑπὲρ τούτων. Ὧν 7
ἀφικομένων, διακούσας ὁ Νομὰς ἐπείσθη, διότι πρὸς τὸ
συντελεῖν ἐστι τὰς διαλύσεις ὁ Σκιπίων, ἔκ τε τοῦ
φάναι τοὺς πρέσβεις, μὴ πρότερον ἀπαλλαγήσεσθαι,
πρὶν ἢ λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποκρίσεις, ἔκ τε τοῦ
διευλαβεῖσθαι τὴν τῶν Καρχηδονίων συγκατάθεσιν. Διὸ 8

Simul per legatos cum Syphace agit.

[g] ὡς ταύταις πολιορκ. voluit Reisk.

[h] πολυτελῶς aut φιλοτίμως malim cum eodem Reiskio.

[i] βουλεύσασθαι Urb.

parabat, scire ipsum oporteret; deductas in mare naves machinis instruit, velut ab ea parte *Uticam* oppugnaturus; et duo millia militum ad capiendum, quem antea tenuerat, tumulum super Uticam mittit, eumque impensiore studio munit fossaque præcingit: in speciem, ut hosti persuaderet, ad oppugnationem Uticæ illa se facere; re vera, ut præsidium suis in tempus, quo destinata exsequeretur, prospiceret, ne, ubi legiones castris eduxisset, milites Uticam præsidio tenentes, eruptione facta ex urbe, castra Romana, adeo præsertim Uticæ propinqua, adgredi auderent, et relictas ibi ad custodiam cohortes oppugnarent. Simul hæc parabat *Scipio*, simul legatos ad Syphacem mittebat, qui ex eo quærerent, *si ipse postulatis ejus consentiret, ecquid Pœni etiam forent adsensuri, an rursus de eis, quæ inter ipsos convenisset, deliberare se velle, essent dicturi.* Simul vero Scipio legatos suos ad se prius reverti vetuerat, quam certum responsum esset datum. Qui quum advenissent, *Syphax*, legatione eorum audita, in animum sibi induxit, id studere Cornelium, ut pax conveniret; partim quod negarent illi, se prius redituros, quam responsum ab eo accepissent; partim quod Romanus imperator de consensu Pœnorum esset sollicitus. Igitur, missis lega-

καὶ πρὸς μὲν τὸν Ἀσδρούβαν ἐξαυτῆς ἔπεμπε, δια- A. U. 551.
σαφῶν τὰ γιγνόμενα, καὶ παρακαλῶν δέχεσθαι τὴν
εἰρήνην· αὐτὸς δὲ ῥαθύμως διῆγε, καὶ τοὺς ἐπισυνα-
γομένους Νομάδας ἐκτὸς εἴα τῆς παρεμβολῆς αὐτοῦ
9 κατασκηνοῦν. Ὁ δὲ Πόπλιος κατὰ μὲν τὴν ἐπίφασιν
ἐποίει τὸ παραπλήσιον, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν [k]ἐν τοῖς
10 μάλιστα περὶ τὰς παρασκευὰς ἦν. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ
μὲν τῶν Καρχηδονίων τῷ Σύφακι διεσαφήθη, συντελεῖν
τὰ κατὰ τὰς συνθήκας, ὁ δὲ Νομὰς, περιχαρὴς ὢν,
εἶπε τοῖς πρεσβευταῖς ὑπὲρ τούτων· εὐθέως οἱ πρέσβεις
ἀπῄεσαν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, μηνύσοντες τῷ Πο-
11 πλίῳ τὰ πραχθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως. Ὧν ἀκούσας Abrumpit legationes.
ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, αὖθις ἐκ ποδὸς ἔπεμπε
πρέσβεις, δηλώσοντας τῷ Σύφακι, διότι συμβαίνει, τὸν
μὲν Πόπλιον εὐδοκεῖν καὶ σπουδάζειν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης,
τοὺς δ' ἐν τῷ συνεδρίῳ διαφέρεσθαι, καὶ φάναι διαμένειν
12 ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. οἳ καὶ παραγενόμενοι διεσάφησαν
13 ταῦτα τῷ Νομάδι. Τὴν δὲ ἀποστολὴν ταύτην ὁ Σκι-
πίων ἐποιήσατο, χάριν τοῦ μὴ δόξαι παρασπονδεῖν, ἐὰν,
ἔτι μενούσης τῆς ὑπὲρ τῶν διαλύσεων ἐπικηρυκείας πρὸς
ἀλλήλους, πράξῃ τι τῶν πολεμικῶν ἔργων. γενομένης
14 δὲ τῆς [l]ἀποῤῥήσεως ταύτης, ἅπαν τὸ γιγνόμενον ἀνεπί-
ληπτον ἕξειν ὑπέλαβε τὴν προαίρεσιν.

[k] τοῖς μάλιστα Herv. cum MStis. Præpositionem ex conj. adjeci. Casaubonus τὰ μάλιστα ex conj. edidit. [l] ἀποῤῥήσεως ab Ursino recepit Casaub. ἐπιῤῥήσεως Herv. cum MStis.

tis qui Asdrubalem omnia edocerent, et simul hortarentur, ut pacem acciperet; ipse interim negligenter et incaute agebat, et subinde recens advenientes Numidas extra castra tendere sinebat. *Publius* interim, quum similis negligentiæ simulatione uteretur, reapse tamen necessaria incepto cum maxime adparabat. Ubi Syphaci renunciatum est a Pœnis, *ut inohoatum pacis negotium ad effectum perduceret*, atque ille, gestiens lætitia, ejus rei certiores legatos fecit; e vestigio illi ad castra Romana, ut regis mandata ad Scipionem perferrent, revertuntur. Quibus acceptis, extemplo imperator retro commeare ad Syphacem legatos jubet, qui dicerent, *Publio quidem conditiones probari, eumque studio pacis duci; sed diversam concilii sententiam esse, cui placeat, in eodem res statu, ac prius erant, manere.* Veniunt legati, et, quod fuerant jussi, Numidæ significant. Propterea autem hos remiserat *Scipio*, ne, si manentibus adhuc induciis, quæ pacis caussa factæ fuerant, hostile aliquid tentaret, fidem violasse posset videri. Post istam namque denunciationem liberam sibi fore quidvis faciendi potestatem, neque ulli obnoxiam calumniæ, existimabat.

Ol. 144. 1. Syphax deliberat cum Asdrubale.

III. Ὁ δὲ Σύφαξ, ταῦτα διακούσας, ἔφερε μὲν
δυσχερῶς, διὰ τὸ προκατηλπικέναι περὶ τῶν διαλύσεων·
συνήει δὲ πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν εἰς λόγους, καὶ διεσάφει
τὰ παρὰ τῶν Ῥωμαίων αὐτῷ προσαγγελλόμενα. περὶ 2
ὧν πολλὰ διαπορήσαντες ἐβουλεύοντο, πῶς σφίσι καθ-
ήκει χρῆσθαι τοῖς ἑξῆς πράγμασι, πλεῖστον ἀπέχοντες
ταῖς ἐννοίαις καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς τοῦ μέλλοντος. περὶ 3
φυλακῆς μὲν γὰρ, ἢ τοῦ πείσεσθαί τι δεινὸν, οὐδ᾽
ἡντινοῦν εἶχον πρόληψιν· περὶ δὲ τοῦ δρᾶσαί τι, καὶ
προκαλέσασθαι τοὺς πολεμίους [m] εἰς ὁμαλὸν τόπον,
πολλή τις ἦν αὐτῶν ὁρμὴ καὶ προθυμία. Πόπλιος δὲ 4
κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον τοῖς μὲν πολλοῖς ὑπεδείκνυε διά
τε τῆς παρασκευῆς, καὶ τῶν παραγγελμάτων, ὡς κατὰ
τῆς Ἰτύκης ἔχων πρᾶξιν· τῶν δὲ χιλιάρχων τοὺς ἐπι- 5
τηδειοτάτους καὶ πιστοτάτους καλέσας περὶ μέσον ἡμέ-
ρας, ἐξέθηκε τὴν ἐπιβολήν· καὶ παρήγγειλε, δειπνο-
ποιησαμένους καθ᾽ ὥραν ἐξάγειν τὰ στρατόπεδα πρὸ
τοῦ χάρακος, ἐπειδὰν κατὰ τὸν ἐθισμὸν οἱ σαλπιγκταὶ
σημαίνωσιν ἅμα πάντες. Ἔστι γὰρ ἔθος Ῥωμαίοις, 6
κατὰ τὸν τοῦ δείπνου καιρὸν τοὺς [n] βυκανητὰς καὶ
σαλπιγκτὰς πάντας σημαίνειν παρὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ
σκηνὴν, χάριν τοῦ τὰς νυκτερινὰς φυλακὰς κατὰ τὸν
καιρὸν τοῦτον ἵστασθαι κατὰ τοὺς ἰδίους τόπους. Μετὰ 7

Dolum parat Scipio.

Vesperi signa concinunt apud Romanos.

[m] εἰς ἰσόμαλλον Herv. cum Aug. Med. Reg. F. G. Tubing. et Vesont. εἰς ἰσόμαλον Urb. Reg. E. Unde Casaub. effecit εἰς ἴσον καὶ ὁμαλόν. [n] Correxi vulgatum βυκανίτας. Poterat et βυκανιστὰς scribi.

III. Cum molestia *Syphax* hæc accepit, ut qui de pace certam jam spem præcepisset: ceterum ad colloquendum cum *Asdrubale* profectus, quem acceperat a Romanis nuncium, illi communicat. Habita est inter ipsos super ea re longa consultatio, qua id unum agitabant, quid deinceps sibi esset faciendum: in qua sane deliberatione longe illis inita consilia ab eo, quod erat futurum, aberrarunt. Nam de adhibenda cautione, et de periculis, quæ imminere possent, ne minime quidem cogitarunt: quo pacto agerent aliquid, et in planum locum provocarent hostem, in id unum magno studio erant intenti. Quæ dum aguntur, *Scipio* ex iis, quæ adparabat, quæque imperabat, multitudinis animis hanc opinionem ingenerabat, quasi capiendæ per proditionem Uticæ spem haberet: at tribunis militum, quos maxime idoneos putabat, et quibus plurimum fidebat, circa meridiem convocatis, suum consilium aperuit; eisque edixit, ut tempori cœnarent, et copias dein extra vallum educerent, ubi signum pro more æneatores simul omnes dedissent. Est enim hæc *Romanis consuetudo*, ut hora cœnæ buccinatores omnes et tubicines juxta prætorium concinant, ad id, ut eo tempore nocturnæ vigiliæ in suis quæque locis et stationibus collocentur. Se-

δὲ ταῦτα τοὺς κατασκόπους ἀνακαλεσάμενος, οὓς ἐτύγ- A. U. 551.
χανε διαπεμπόμενος εἰς τὰ τῶν πολεμίων στρατόπεδα,
συνέκρινε καὶ διηρεύνα τὰ λεγόμενα περί τε τῶν [o]προσ-
βολῶν καὶ τῶν εἰσόδων τῶν εἰς τὰς παρεμβολάς· χρώ-
μενος ἐπικριτῇ τῶν λεγομένων καὶ συμβούλῳ τῷ [p]Μασ-
σανάσσῃ, διὰ τὴν τῶν τόπων ἐμπειρίαν.

Castra hostium incendit Scipio.

IV. Ἐπειδὴ δὲ πάντ' ἦν εὐτρεπῆ τὰ πρὸς τὴν χρείαν
αὐτῷ τὴν ἐνεστῶσαν, ἀπολιπὼν τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς
ἐπιτηδείους ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς, ἀναλαβὼν τὰς δυνά-
μεις, προῆγεν, ἄρτι ληγούσης τῆς πρώτης φυλακῆς·
2 περὶ γὰρ ἑξήκοντα σταδίους ἀπεῖχον οἱ πολέμιοι. συν-
εγγίσας δὲ τοῖς πολεμίοις περὶ τὴν τρίτην φυλακὴν
λήγουσαν, Γαΐῳ μὲν Λαιλίῳ καὶ Μασσανάσσῃ τοὺς
ἡμίσεις ἀπονείμας τῶν στρατιωτῶν, καὶ πάντας τοὺς
Νομάδας, ἐπέταξε, ποιεῖσθαι τὴν προσβολὴν πρὸς τὸν
3 τοῦ Σύφακος χάρακα· παρακαλέσας, ἄνδρας ἀγαθοὺς
γενέσθαι, καὶ μηδὲν εἰκῇ πράττειν, σαφῶς εἰδότας, ὅτι,
καθ' ὅσον ἐμποδίζει καὶ κωλύει τὰ τῆς ὁράσεως τὸ
σκότος, κατὰ τοσοῦτον δεῖ συνεκπληροῦν τῇ διανοίᾳ καὶ
4 τῇ τόλμῃ τὰς νυκτερινὰς ἐπιβολάς. Αὐτὸς δὲ, τὴν
λοιπὴν στρατιὰν ἀναλαβὼν, ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὸν
Ἀσδρούβαν. ἦν δὲ αὐτῷ συλλελογισμένον, μὴ πρότερον
ἐγχειρεῖν, ἕως ἂν οἱ περὶ τὸν Λαίλιον πρῶτοι τὸ πῦρ

[o] προσβολῶν ex conject. posui. πρεσβειῶν Herv. cum MStis; quod in πορειῶν mutavit Casaub. [p] Μασσανασσῇ dant plerique codd. et h. l. et deinde.

cundum hæc exploratoribus ad se vocatis, quos in castra Punica sæpius miserat, quæ ab ipsis referebantur de aditibus et de portis castrorum, adcurate inquirebat, et inter se contendebat; in omnibus, quæ dicerentur, judicium et consilium adhibens *Massanissæ*, utpote illorum locorum periti.

IV. Ubi omnia fuerunt expedita, quæ ad ipsius inceptum pertinebant; relicto in castris idoneo selectorum militum præsidio, exeunte prima vigilia cum copiis in hostes, stadia inde sexaginta distantes, ire pergit. Desinente vigilia tertia ad hostes perventum est. Ibi *Scipio* partem alteram copiarum, cum omnibus Numidis, *Lælio* et *Massanissæ* adtribuit, et *castra Syphacis* jussit *invadere;* utrumque prius obtestatus, ut *viros fortes se præberent, nihil temere facerent, meminissent etiam atque etiam, in nocturnis adgressionibus quantum oculis impedimenti et obstaculi ad res gerendas nox adferat, tantum mente et virtute esse explendum.* Ipse reliquum exercitum sumit, et adversus *Asdrubalem* ducit. Erat autem illi constitutum, non prius manum operi admovere, quam Lælius in castra hostium ignem

Ol. 144. 1. Castra hostium incendit Scipio.

[q]ἐμβάλωσι τοῖς πολεμίοις. [r]Οὗτος μὲν, τοιαύτας ἔχων 5
ἐπινοίας, βάδην ἐποιεῖτο τὴν πορείαν· οἱ δὲ περὶ τὸν
Λαίλιον, εἰς δύο μέρη σφᾶς αὐτοὺς διελόντες, ἅμα
προσέβαλλον τοῖς πολεμίοις. τῆς δὲ τῶν σκηνῶν διαθέ- 6
σεως οἷον ἐπίτηδες πρὸς ἐμπυρισμὸν κατεσκευασμένης,
καθάπερ ἀνώτερον εἶπον· ὡς οἱ προηγούμενοι τὸ πῦρ
ἐνέβαλλον, κατανεμηθὲν εἰς τὰς πρώτας σκηνὰς, εὐθέως
ἀβοήθητον ἐποίει τὸ κακὸν, διά τε τὴν συνέχειαν τῶν
σκηνῶν, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑποκειμένης ὕλης. Ὁ 7
μὲν οὖν Λαίλιος, ἔχων ἐφεδρείας τάξιν, ἔμενεν· ὁ δὲ
Μασσανάσσης, εἰδὼς τοὺς τόπους, καθ' οὓς ἔμελλον οἱ
[s]φεύγοντες τὸ πῦρ ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν, ἐν
τούτοις ἐπέστησε τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας. Τῶν δὲ 8
Νομάδων οὐδεὶς ἁπλῶς συνυπώπτευσε τὸ γιγνόμενον,
οὐδ' αὐτὸς ὁ Σύφαξ, ἀλλ' ὡς αὐτομάτως ἐμπεπρησ-
μένου τοῦ χάρακος, ταύτην ἔσχον τὴν διάληψιν. ὅθεν 9
ἀνυπονοήτως οἱ μὲν ἐκ τῶν ὕπνων, οἱ δ' ἀκμὴν ἔτι
μεθυσκόμενοι καὶ πίνοντες, ἐξεπήδων ἐκ τῶν σκηνῶν.
καὶ πολλοὶ μὲν ὑφ' αὑτῶν περὶ τὰς τοῦ χάρακος 10
ἐξόδους συνεπατήθησαν· πολλοὶ δὲ περικαταληφθέντες
ὑπὸ τῆς φλογὸς κατεπρήσθησαν· οἱ δὲ καὶ διαφυγόντες
τὴν φλογὰ, πάντες εἰς τοὺς πολεμίους ἐμπίπτοντες,

[q] ἐμβάλλωσι Aug. Reg. F. Ves. ἐμβάλλουσι Reg. E. [r] Post Οὗτος μὲν inserit γὰρ Med. οὖν malim. [s] φεύξοντες Med.

jam conjecisset. Hæc Publius cogitans, presso incedebat gradu. *Lælius* et *Massanissa*, copias inter se partiti, hostes simul sunt adgressi. Quum autem tabernacula essent ita confecta, quod ante dicebamus, quasi de industria incendio essent præparata; ubi semel, qui in primo erant agmine, ignem conjecissent, conflagrantibus statim primis tentoriis, cum quod erant tabernacula continua, tum propter subjectæ materiæ copiam, nullum prorsus remedium malo poterat adferri. Et *Lælius* quidem, velut subsidio relictus, substiterat: *Massanissa* vero, qui nota haberet itinera, per quæ evasuri essent qui ignem fugiebant, suos milites ad illa loca disposuit. Nemini penitus Numidarum, ac ne *Syphaci* quidem, ulla suspicio ejus, quod agebatur, est suborta; sed, vallum sua sponte incensum esse, omnes putabant. Idcirco, ut quibus nihil hostile suspectum esset, pars e cubilibus semisomnes, pars a compotationibus, quibus etiam tum operam dabant, e tabernaculis exsiliebant. Multi, dum extra vallum præcipiti fuga ruunt, a suismet sunt obtriti; multos ab igne correptos flamma hausit: qui flammam effugerant, in hostem incidentes, priusquam scirent, quid pate-

οὔθ' ὃ πάσχουσιν, οὔθ' ὃ ποιοῦσι γινώσκοντες, διεφθείροντο. A. U. 551.

Castra hostium incendit Scipio.

V. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὸ πλῆθος τοῦ πυρὸς καὶ τὸ μέγεθος τῆς [t]ἐξαιρομένης φλογὸς, ὑπολαβόντες αὐτομάτως ἀνῆφθαι τὸν
2 τῶν Νομάδων χάρακα, τινὲς μὲν ἐβοήθουν ἐξαυτῆς· οἱ
δὲ λοιποὶ πάντες, ἐκτρέχοντες ἐκ τῆς παρεμβολῆς,
ἄνοπλοι συνίσταντο πρὸ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας, ἐκ-
3 πλαγεῖς ὄντες ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις. Ὁ δὲ Σκιπίων,
τῶν πραγμάτων ὡσανεὶ κατ' εὐχὴν αὐτῷ προχωρη-
σάντων, ἐπιπεσὼν τοῖς ἐξεληλυθόσιν, οὓς μὲν ἐφόνευεν,
οὓς δὲ καταδιώκων ἅμα τὸ πῦρ ἐνέβαλλε ταῖς σκηναῖς.
4 Οὗ γενομένου, παραπλήσια συνέβαινε πάσχειν τοὺς
Φοίνικας ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ὅλης περιστάσεως τοῖς
5 ἄρτι ῥηθεῖσι περὶ τῶν Νομάδων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσ-
δρούβαν τοῦ μὲν τῷ πυρὶ βοηθεῖν αὐτόθεν εὐθέως ἀπέστη-
σαν, γνόντες ἐκ τοῦ συμβαίνοντος, ὅτι καὶ περὶ τοὺς
Νομάδας οὐκ αὐτομάτως, καθάπερ ὑπέλαβον, ἀλλ' ἐκ
τῆς τῶν πολεμίων ἐπιβουλῆς καὶ τόλμης ἐγεγόνει τὸ
6 δεινόν· ἐγίγνοντο δὲ περὶ τὸ σώζειν ἑαυτοὺς, βραχείας
σφίσι καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐλπίδος ἔτι καταλειπο-
7 μένης. τό τε γὰρ πῦρ ταχέως ἐπενέμετο, καὶ περιε-
λάμβανε πάντας τοὺς τόπους· αἵ τε δίοδοι [u]πλήρεις
ἦσαν ἵππων, ὑποζυγίων, ἀνδρῶν, τῶν μὲν ἡμιθνήτων καὶ

[t] ἐξαιρομένης correxi. Vulgo omnes ἐξαιρουμένης. [u] πλήρεις ἦσαν ἵππων. Correxi cum Reisk. Vulgo ἱππίων.

rentur, aut quid agerent, obtruncabantur.

v. Eo tempore Carthaginienses, ignium multitudinem conspicati, et flammæ sursum se attollentis magnitudinem, sua sponte incendium ortum in Numidarum castris quum putarent, partim ad ferendam opem adcurrerunt; reliqui omnes, e castris facto concursu progressi, inermes pro vallo constiterunt, miraculo inopinati casus defixi. Tum vero *Scipio*, rebus ipsi quasi ex voto succedentibus, in egressos irruens, alios trucidat, alios persequitur fugientes, eademque opera tentoriis ignem injicit. Quod ut factum, et incendii et universæ hujus calamitatis mala non leviora Pœni sunt experti, quam Numidæ, de quibus modo dicebamus. *Asdrubal*, qui ex rebus ipsis ducta conjectura cognoscebat, non temere neque suis, neque Numidicis castris hunc accidisse casum, sed dolo atque audacia hostium ortum esse incendium, omissa statim opis ferendæ cura, saluti suæ consuluit, quum tenuis jam ejus quoque rei spes ipsi esset relicta. Nam et flamma, velociter per continua serpens, omnia loca occupabat; et omnia itinera strage erant obruta equorum jumentorumque, tum virorum, quorum alii ambusti

Ol. 144. 1. διεφθαρμένων ὑπὸ τοῦ πυρός, τῶν δὲ ἐξεπτοημένων καὶ
παρεστώτων ταῖς διανοίαις· ὥστε καὶ τοῖς ἀνδραγαθεῖν 8
προαιρουμένοις ἐμπόδια ταῦτα γίγνεσθαι, καὶ διὰ τὴν
ταραχὴν καὶ σύγχυσιν ἀνέλπιστον εἶναι τὴν σωτηρίαν.
Παραπλήσια δὲ τούτοις ἦν καὶ τὰ περὶ τὸν Σύφακα 9
καὶ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας. πλὴν οὗτοι μὲν ἀμφότεροι
μετ' ὀλίγων ἱππέων [x]ἐξέσωσαν αὐτούς. αἱ δὲ λοιπαὶ 10
μυριάδες ἀνδρῶν, ἵππων, ὑποζυγίων, ἀτυχῶς μὲν καὶ
ἐλεεινῶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀπώλλυντο· αἰσχρῶς δὲ καὶ 11
ἐπονειδίστως ἔνιοι τῶν ἀνδρῶν, τὴν τοῦ πυρὸς βίαν φεύ-
γοντες, ὑπὸ τῶν πολεμίων διεφθείροντο, χωρὶς οὐ μόνον
τῶν ὅπλων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱματίων, γυμνοὶ φονευόμενοι.
καθόλου δὲ πᾶς ἦν ὁ τόπος οἰμωγῆς, βοῆς ἀτάκτου, 12
φόβου, ψόφου παρηλλαγμένου, σὺν δὲ τούτοις πυρὸς
ἐνεργοῦ καὶ φλογὸς ὑπερβαλλούσης πλήρης· ὧν ἓν 13
[y]ἱκανὸν ὂν ἐκπλῆξαι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μήδ' ὅτι καὶ
πάνθ' ὁμοῦ συγκυρήσαντα παραδόξως. Διὸ καὶ τὸ 14
γεγονὸς οὐδὲ καθ' ὑπερβολὴν εἰκάσαι δυνατὸν οὐδενὶ
τῶν ὄντων ἐστίν· οὕτως [z]ὑπερεπεπαίκει τῇ δεινότητι
πάσας τὰς προειρημένας πράξεις. [a]ᾗ καὶ πολλῶν καὶ 15
καλῶν διειργασμένων Σκιπίωνι, κάλλιστον εἶναί μοι

Cum paucis effugiunt Syphax et Asdrubal.

[x] αὑτοὺς Casaub. invitis libris. [y] ἱκανὸν ἦν malim. [z] ὑπερεπεπαίκει correxit Casaub. ὑπερπεπαίκει Urb. Aug. Reg. E. ὑπὲρ αἰεὶ πεπαίκει Herv. cum ceteris MStis. [a] ᾗ cum Reisk. correxi. Mendose vulgo εἰ καί.

et semianimes, alii pavore consternati erant et mentibus alienati; ita quidem, ut etiam, si qui exserendæ virtutis impetum sumerent, ipse tamen tumultus et rerum omnium perturbatio impedimento esset, quo minus sperare salutem possent. Similia his et Syphaci evenerunt et reliquis ducibus. Ceterum *Syphax* et *Asdrubal* periculo sese ambo cum paucis equitibus eripuerunt: cetera vero tot millia virorum, equorum, et jumentorum, infeliciter et miserabiliter sunt igne absumta. Nonnulli, quum turpi atque ignominioso habitu incendium fugerent, manibus hostium periere; qui eos, non solum armis, verum etiam vestimentis nudatos, trucidabant. Omninoque totus locus ejulatu, clamore incondito, metu, immani fragore, ad hæc ignibus late grassantibus et flammarum ingentibus globis erat refertus: quarum rerum vel unica, nedum omnes ita repente ex inopinato obortæ, ad humani ingenii consternationem fuerit satis. Itaque ne imagine quidem ulla exprimere id, quod tunc accidit, mortalium quisquam queat, licet omnia sibi ob oculos ponat, quæ terribilia præ ceteris censentur: adeo facinus illud specie quadam horrifica res omnes hactenus commemoratas superat. Quare licet multa præclare facta a Scipione sint edita; mihi tamen

δοκεῖ τοῦτο τοὔργον καὶ παραβολώτατον τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων. A. U. 551.

* * *

VI. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, καὶ τῶν πολεμίων τῶν μὲν ἀπολωλότων, τῶν δὲ προτροπάδην πεφευγότων, παρακαλέσας τοὺς χιλιάρχους, ἐκ ποδὸς
2 ἐπηκολούθει. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς ὁ Καρχηδόνιος ὑπέμενε, καίπερ αὐτῷ προσαγγελίας γενομένης· τοῦτο δ'
3 ἐποίει πιστεύων τῇ τῆς πόλεως ὀχυρότητι. μετὰ δὲ ταῦτα, συνθεωρήσας τοὺς ἐγχωρίους στασιάζοντας, καταπλαγεὶς τὴν ἔφοδον τοῦ Σκιπίωνος, ἔφυγε μετὰ τῶν διασεσωσμένων. οὗτοι δ' ἦσαν ἱππεῖς μὲν [b]οὐκ ἐλάττους
4 πεντακοσίων, πεζοὶ δὲ περὶ δισχιλίους. Οἱ δ' ἐγχώριοι συμφρονήσαντες, ἐπέτρεψαν περὶ σφῶν αὐτῶν τοῖς Ῥω-
5 μαίοις. ὁ δὲ Πόπλιος τούτων μὲν ἐφείσατο, δύο δὲ τὰς παρακειμένας πόλεις ἀφῆκε τοῖς στρατοπέδοις διαρπάζειν· καὶ ταῦτα διαπραξάμενος, αὖθις ἐπὶ τὴν ἐξ
6 ἀρχῆς [c]ἐπανήκει παρεμβολήν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παλιντρόπου τῆς ἐλπίδος αὐτοῖς ἀποβαινούσης πρὸς τὰς
7 ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολὰς, βαρέως ἔφερον τὸ γεγονός. ἐλπίσαντες γὰρ πολιορκήσειν τοὺς Ῥωμαίους, συγκλείσαντες εἰς τὴν ἄκραν τὴν [d]πρὸς ἕω οὖσαν τῆς Ἰτύκης, ἐν

Victor Scipio in castra redit.

Consternatio Pœnorum in urbe.

[b] Aut ἐλάττους absque partic. negante, aut οὐ πλείους utique videtur scribendum. [c] ἐπανήει, ἐπανῆκε aut ἐπανῆγε scribendum monuit Reiskius. [d] Conjecturam Reiskii expressi. Vulgo omnes τὴν προσοῦσαν.

facinus istud ex omnibus præclarissimum, et insignis cujusdam præ ceteris audaciæ, videtur fuisse.

* * *

VI. Ceterum ubi illuxit, *Publius*, hostibus partim exstinctis, partim in effusam versis fugam, tribunos militum cohortatus, e vestigio persequi reliquias instituit. Pœnus venientem initio exspectavit, etiam post acceptum de ejus adventu nuncium: faciebat enim illi animos oppidum, in quo erat, egregie munitum. Sed deinde, cives res novas moliri conspicatus, metu imminentis jamjam Scipionis territus, cum ceteris, qui eodem sese e fuga receperant, aufugit: erant autem hi equites fere quingenti, pedites circiter bis mille. Moxque oppidani communi consensu Romanis sese dediderunt. Quibus benigne receptis, proximas duas urbes militi diripiendas *Scipio* concessit: atque his rebus confectis, ad sua castra, unde profectus erat, est reversus. Carthaginienses, quibus suæ spes omnes adeo in contrarium vertebant, et plane secus atque ipsi initio sibi proposuerant, cladem hanc graviter admodum tulerunt. Speraverant illi, se Romanum exercitum in promontorio, quod ab oriente Uticæ est, ubi hiberna castra habebat, inclu-

Ol. 144. 1. ἢ τὴν παραχειμασίαν ἐποιοῦντο, κατὰ γῆν μὲν τοῖς πεζοῖς στρατεύμασι, κατὰ θάλατταν δὲ ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσι, καὶ [e]πρὸς τούτοις πάσας ἡτοιμακότες τὰς
παρασκευάς· ἅμα τῷ μὴ μόνον τῶν ὑπαίθρων οὕτως 8
ἀλόγως καὶ παραδόξως ἐκχωρῆσαι τοῖς ὑπεναντίοις, ἀλλὰ καὶ τὸν περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος ὅσον οὐκ ἤδη προσδοκᾷν κίνδυνον, τελέως ἐκπλαγεῖς ἦσαν
Deliberant Pœni. καὶ περίφοβοι ταῖς ψυχαῖς. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τῶν πρα- 9
γμάτων ἀναγκαζόντων ποιεῖσθαι πρόνοιαν καὶ βουλὴν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, ἦν τὸ συνέδριον ἀπορίας καὶ ποι-
κίλων καὶ τεταραγμένων ἐπινοημάτων πλῆρες. οἱ μὲν 10
γὰρ ἔφασαν, δεῖν πέμπειν ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ καλεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ὡς μιᾶς ἔτι καταλειπομένης ἐλπίδος τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ στρατηγῷ, καὶ ταῖς μετ' ἐκείνου
δυνάμεσιν· οἱ δὲ, διαπρεσβεύεσθαι πρὸς τὸν Πόπλιον 11
ὑπὲρ ἀνοχῶν, καὶ λαλεῖν ὑπὲρ διαλύσεων καὶ συνθηκῶν· ἕτεροι δὲ, θαῤῥεῖν καὶ συνάγειν τὰς δυνάμεις, καὶ
Abba oppidum. διαπέμπεσθαι πρὸς τὸν Σύφακα. καὶ γὰρ [f]πλησίον 12
αὐτὸν εἰς τὴν Ἄββαν ἀποκεχωρηκέναι, συναθροίζειν δὲ τοὺς ἀπὸ τοῦ κινδύνου διαφυγόντας. καὶ δὴ καὶ τέλος
αὕτη τῶν γνωμῶν ἐπεκράτησεν. Οὗτοι μὲν οὖν τάς τε 13
δυνάμεις ἤθροιζον, ἐκπέμψαντες τὸν Ἀσδρούβαν· καὶ διεπέμψαντο πρὸς τὸν Σύφακα, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν,

[e] πρὸς τοῦτο malim cum Reisk. [f] πλησίον ex Ursini conjectura adscivit Casaub. πλεῖστον αὐτὸν mendose Herv. cum MStis.

suros oppugnaturosque, a terra quidem terrestribus, a mari vero nauticis copiis, suosque omnes adparatus ad hoc inceptum retulerant: nunc vero adeo præter omnem rationem et cunctorum opinionem in tecta e locis apertis concedere compulsi, et hoc amplius, de sua et patriæ suæ salute jamjam se periclitaturos nihil dubitantes, metu penitus perculsi, animis consternabantur. Et quum ipsa rerum necessitate adacti prospicere in posterum, ac quid esset facto opus consultare conarentur; senatus inopia consilii hærebat, et variis perturbatisque consiliis distringebatur. Erant, qui censerent, *ad Hannibalem mittendum, eumque ex Italia esse arcessendum, ceu spe illa unica relicta, quam in eo imperatore et in ejus exercitu ponerent.* Alii, *petendas a Scipione inducias per legatos,* dicebant, *et cum eo esse agendum de finiendo bello ac pace facienda.* Nec vero deerant, qui *bono animo esse omnes* juberent, *exercitum conscribi* decernerent, *et ad Syphacem legatos mitti. Hunc namque haud procul in urbem Abbam se recepisse, ibique amissorum exercituum reliquias colligere.* Atque hæc demum vicit sententia. Ita igitur Carthaginienses, emisso *Asdrubale,* copias reparabant; simulque *Syphacem* per legatos orarunt, ut ferre ipsis opem vellet, ma-

καὶ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς A. U. 551.
πρόθεσιν, ὡς αὐτίκα μάλα τοῦ στρατηγοῦ μετὰ τῶν
δυνάμεων πρὸς αὐτὸν συνάψοντος.

Pœni reparant vires.

VII. Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐγίγνετο μὲν
καὶ περὶ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν· τὸ δὲ πλεῖον,
ἀκούων ἐπιμένειν τὸν Σύφακα, καὶ τοὺς Καρχηδονίους
πάλιν ἀθροίζειν στρατιὰν, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις, καὶ
2 παρενέβαλε πρὸ τῆς Ἰτύκης. ἅμα δὲ καὶ νείμας [g]τὰ
τῶν λαφύρων, [h]τοὺς ἐμπόρους ἐξαπέστειλε λυσιτελῶς.
3 καλῆς γὰρ τῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐλπίδος ὑπογραφομένης
ἐκ τοῦ γεγονότος εὐτυχήματος, ἑτοίμως τὴν παροῦσαν
ὠφέλειαν οἱ στρατιῶται παρ' οὐδὲν ποιούμενοι διετίθεντο
4 τοῖς ἐμπόροις. Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν Νομάδων καὶ τοῖς
φίλοις τὸ μὲν πρῶτον ἐδόκει κατὰ τὸ συνεχὲς εἰς τὴν
5 οἰκείαν ποιεῖσθαι τὴν ἀναχώρησιν· τῶν δὲ Κελτιβήρων
αὐτοῖς ἀπαντησάντων περὶ τὴν Ἄββαν, οἵτινες ἐτύγ-
χανον ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐξενολογημένοι, πλείους
ὄντες τῶν τετρακισχιλίων, πιστεύοντες ταῖς χερσὶ ταύ-
ταις, οὕτως ἐπέστησαν, καὶ βραχύ τι ταῖς ψυχαῖς
6 ἐθάῤῥησαν. Σὺν δὲ τούτοις ἅμα καὶ τῆς παιδίσκης,
ἥτις ἦν θυγάτηρ μὲν Ἀσδρούβου τοῦ στρατηγοῦ, γυνὴ
δὲ τοῦ Σύφακος, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, δεομένης καὶ
[i]λιπαρούσης μένειν, καὶ μὴ καταλιπεῖν ἐν τοιούτοις

Celtiberi opportune adveniunt.

[g] Articulum τὰ, quem ignorant codices, ex conject. adjecit Casaub. [h] Hervagius, consentientibus libris omnibus, dat τοὺς μὲν ἐμπόρους ἐξαπ. unde probabile fit intercidisse nonnihil in ista regione. Particulam μὲν ejecit Casaub. [i] λιπαρούσης μένειν. Posterius verbum Ursini ingenio debetur, quum οἶμαι darent libri omnes: quod servari poterat, deleta particula καὶ quæ sequitur.

neretque in eodem proposito, quod initio susceperat, nec dubitaret, imperatorem suum mox sese illi cum copiis fore conjuncturum.

VII. Per id tempus dux Romanorum non intermisit quidem Uticæ obsidionem; sed, cognito, Syphacem substitisse, et Pœnos exercitum denuo cogere, illud magis etiam ex usu judicavit, ut, eductis legionibus, ante Uticam justa castra locaret. Simul capta spolia militi partitus, * mercatores cum lucro dimisit: nam quia prospero prælio paullo ante pugnatum erat, in bonam spem de summæ rei victoria adducti milites, prædam modo partam haud magni facientes, mercatoribus libenter divendebant. Regi Numidarum, cum amicis deliberanti, initio quidem placuerat, in itinere inchoato pergere, et domum se recipere. Sed quum circa urbem Abbam *Celtiberi* ei occurrissent, quos Carthaginiensium conquisitores conduxerant, supra millia hominum quatuor; eo auxilio Numidæ confisi, animis aliquantulum receptis, substiterunt. Accessere simul *Sophonisbæ* preces, quæ, ut supra dixi, Asdrubalis filia erat, Syphacis uxor. Hæc maritum obsecrans, multumque obtestans, ut maneret, neque Carthaginienses necessa-

Ol. 141. 1.

Celtiberi opportune adveniunt.

καιροῖς τοὺς Καρχηδονίους· ἐπείσθη, καὶ προσέσχε τοῖς
παρακαλουμένοις ὁ Νομάς. Οὐ μικρὰ δὲ καὶ τοὺς 7
Καρχηδονίους ἐλπίζειν παρεσκεύασαν οἱ Κελτίβηρες·
ἀντὶ μὲν γὰρ τῶν τετρακισχιλίων μυρίους αὐτοὺς
[k]ἀπήγγελλον εἶναι, κατὰ δὲ τοὺς κινδύνους ἀνυπο-
στάτους ὑπάρχειν καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς καθο-
πλισμοῖς. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς φήμης καὶ τῆς χυδαίου 8
καὶ πανδήμου λαλιᾶς μετεωρισθέντες οἱ Καρχηδόνιοι,
διπλασίως ἐπεῤῥώσθησαν πρὸς τὸ πάλιν ἀντιποιήσασθαι

Magni campi.

τῶν ὑπαίθρων. καὶ τέλος ἐν ἡμέραις τριάκοντα περὶ τὰ 9
Μεγάλα πεδία καλούμενα βαλλόμενοι χάρακα, συνε-
στρατοπέδευον ὁμοῦ τοῖς Νομάσι καὶ τοῖς Κελτίβηρσιν,
ὄντες οὐκ ἐλάττους οἱ πάντες τρισμυρίων.

Scipio obviam it hostibus.

VIII. Ὧν διασαφηθέντων εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρα-
τόπεδον, εὐθέως ὁ Πόπλιος ἐγίγνετο περὶ τὴν ἔξοδον, καὶ
συντάξας τοῖς πολιορκοῦσι τὴν Ἰτύκην ἃ δέον ἦν πράτ-
τειν, καὶ τοῖς κατὰ θάλατταν, ἐξώρμησε, τὸ στράτευμα
πᾶν ἔχων εὔζωνον. ἀφικόμενος δὲ πεμπταῖος ἐπὶ τὰ 2
Μεγάλα πεδία, καὶ συνεγγίσας τοῖς πολεμίοις, τὴν
μὲν πρώτην ἡμέραν ἐπί τινος λόφου κατεστρατοπέδευσε,
περὶ [l]τριάκοντα σταδίους ἀποσχὼν τῶν πολεμίων· τῇ δ' 3
ἑξῆς καταβὰς εἰς τὰ πεδία, καὶ προθέμενος τοὺς ἱπ-
πέας, ἐν ἑπτὰ σταδίοις παρενέβαλλε. Δύο δὲ τὰς 4
κατὰ πόδας ἡμέρας μείναντες, καὶ βραχέα διὰ τῶν

[k] ἀπήγγελλον ex Aug. Vulgo alii ἀπήγγελον. [l] τριάκ. σταδίους correxi cum Reisk. Vulgo τριάκ. σταδίων.

rio ipsorum tempore desereret, pervicit tandem, et, quod petebat, a Numida impetravit. *Celtiberi* quoque non mediocri spe Carthaginienses implebant; quorum non quatuor, sed decem advenisse millia nunciabatur; eos porro animos in prælia ipsos adferre, id genus armorum, nemo ut vim ipsorum possit sustinere. Ad hanc famam sermonesque vulgo per plebem sparsos erecti Pœni, duplo animosiores evasere ad prodeundum rursus in loca aperta. Trigesimo denique die in *Magnis*, ita vocant, *campis* castra fecerunt, conjuncti Numidis et Celtiberis, non minus triginta in universum millia hominum.

VIII. Cujus rei nuncius postquam in castra Romana est perlatus, protinus *Scipio* ad educendas legiones se comparavit. Ubi igitur Uticam obsidentibus et classis præfectis de iis, quæ fieri vellet, edixisset; cum reliquo omni exercitu, sine ullis impedimentis, ire ad hostes pergit. Quintis castris ad *Magnos campos* est perventum, unde non longe hostes aberant. Primo die in tumulo, triginta ferme stadia distante a Punicis castris, consedit. Postero die in campos e tumulo degressus, equitatu hosti objecto, intra septimum ab hostibus stadium castra locavit. Per insequens deinde biduum quum ibidem utrique

ἀκροβολισμῶν καταπειράσαντες ἀλλήλων, τῇ τετάρτῃ A. U. 551.
κατὰ πρόθεσιν ἐξῆγον ἀμφότεροι, καὶ παρενέβαλλον τὰς
5 δυνάμεις. Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος ἁπλῶς κατὰ τὸ παρ' Prælio vincit in Magnis campis.
αὐτοῖς ἔθος ἔθηκε πρῶτον μὲν τὰς τῶν ἀστάτων σημαίας,
ἐπὶ δὲ [m] ταύταις τὰς τῶν πριγκίπων, τελευταίας δ'
6 ἐπέστησε κατόπιν τὰς τῶν τριαρίων. τῶν δ' ἱππέων τοὺς
μὲν Ἰταλικοὺς ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἔθηκε, τοὺς δὲ Νομάδας
7 καὶ Μασσανάσσην ἐπὶ τὸ λαιόν. Οἱ δὲ περὶ τὸν
Σύφακα καὶ τὸν Ἀσδρούβαν τοὺς μὲν Κελτίβηρας
μέσους ἔταξαν ἀντίους ταῖς τῶν Ῥωμαίων σπείραις,
τοὺς δὲ Νομάδας ἐξ εὐωνύμου, τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκ
8 τῶν δεξιῶν. Ἅμα δὲ τῷ γενέσθαι τὴν πρώτην ἔφοδον,
εὐθέως οἱ Νομάδες ἐνέκλιναν τοὺς Ἰταλικοὺς ἱππεῖς, οἵ
τε Καρχηδόνιοι τοὺς περὶ τὸν Μασσανάσσην, ἅτε πλεο-
9 νάκις ἤδη προηττημένοι ταῖς ψυχαῖς. Οἱ δὲ Κελτί- Celtiberi omnes pereunt.
βηρες ἐμάχοντο γενναίως, συστάντες τοῖς Ῥωμαίοις.
οὔτε γὰρ φεύγοντες ἐλπίδα σωτηρίας εἶχον, διὰ τὴν
ἀπειρίαν τῶν τόπων, οὐδὲ ζωγρείᾳ κρατηθέντες, διὰ τὴν
10 ἀθεσίαν τὴν εἰς [n] τὸν Πόπλιον. οὐδὲν γὰρ πολέμιον
πεπονθότες ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις,
ἀδίκως ἐφαίνοντο καὶ παρασπόνδως ἥκειν κατὰ Ῥω-
11 μαίων συμμαχήσοντες τοῖς Καρχηδονίοις. οὐ μὴν, ἀλλ'
ἅμα τῷ κλῖναι τοὺς ἀπὸ τῶν κεράτων, ταχέως κυ-

[m] ταύταις τὰς ex conj. correxi. ἐπὶ δὲ ταύτας τῶν πριγκ. edd. cum MStis: sed ἐπὶ δὲ ταύτης τῶν πρ. Reg. E. [n] τὸν Πόπλιον scripsi, monente Reiskio, pro mendoso τὸν πόλεμον.

mansissent, ac levibus præliis sese invicem lacessissent; quarto die, destinato utrimque eductis copiis, in aciem descensum est. *Publius* in acie instruenda Romanæ militiæ consuetudinem simpliciter servans, in prima acie signa hastatorum locavit, deinde principum, postremos omnium in subsidiis triarios. Equitatum Italicum a dextro cornu, ab lævo Numidas Massanissamque constituit. *Syphax* et *Asdrubal*, Numidis in sinistro locatis, Carthaginiensibus in dextro, Celtiberos in mediam aciem ex adverso cohortium Romanarum receperunt. Ita instructi concurrunt. Primo autem impetu Numidæ ab Italicis equitibus pelluntur, Carthaginienses a Massanissa, utpote qui animos tot prioribus cladibus fractos habebant. *Celtiberi* vero, cum Romanis congressi, fortiter dimicabant; quod nec in fuga salus ulla ostendebatur, locis ignotis, neque spes veniæ ab Scipione erat, si vivi caperentur, propter perfidiam, qua in ipsum erant usi. Nam quum hostile nihil ab eo, res in Hispania gerente, passi essent; nefarie violata fide mercenariis armis oppugnatum Romanos pro Carthaginiensibus venisse existimabantur. Ceterum, nudata utrimque cornibus acie, circumfusis undi

Ol. 144. 1.

Prælio vincit Scipio in Magnis campis.

κλωθέντες ὑπὸ τῶν πριγκίπων καὶ τριαρίων, αὐτοῦ
κατεκόπησαν πάντες, πλὴν τελέως ὀλίγων. Οἱ μὲν οὖν 12
Κελτίβηρες τοῦτον τὸν τρόπον ἀπώλοντο, [o] μεγάλην
παρασχόμενοι χρείαν τοῖς Καρχηδονίοις, οὐ μόνον κατὰ
τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φυγήν. εἰ μὴ γὰρ 13
τοῦτ' ἐμπόδιον ἐγένετο τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλ' εὐθέως ἐκ
ποδὸς ἠκολούθησαν τοῖς φεύγουσι, παντελῶς ἂν ὀλίγοι
ἔφυγον τῶν ὑπεναντίων. νῦν δὲ περὶ τούτους γενομένης 14
ἐπιστάσεως, οἵ τε περὶ τὸν Σύφακα μετὰ τῶν ἱππέων
ἀσφαλῶς ἐποιήσαντο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν, οἵ
τε περὶ τὸν Ἀσδρούβαν μετὰ τῶν διασωζομένων εἰς τὴν
Καρχηδόνα.

Lælius et Massanissa persequuntur Syphacem.

IX. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἐπεὶ τὰ σκῦλα
καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εὐτρεπεῖς ἔθετο, συγκαλέσας τὸ
συνέδριον, ἐβουλεύετο περὶ τῶν ἑξῆς, τί δέον ἦν ποιεῖν.
ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, τὸν μὲν στρατηγὸν Πόπλιον καὶ 2
μέρος τι τῆς [p] δυνάμεως μένειν, ἐπιπορευόμενον τὰς
πόλεις· τὸν δὲ Λαίλιον καὶ τὸν Μασσανάσσην, λα-
βόντας τούς τε Νομάδας καὶ μέρος τῶν [q] Ῥωμαϊκῶν
στρατοπέδων, ἕπεσθαι τοῖς περὶ τὸν Σύφακα, καὶ μὴ
δοῦναι χρόνον εἰς ἐπίστασιν καὶ παρασκευήν. Οὗτοι 3
μὲν, ταῦτα βουλευσάμενοι, διεχωρίσθησαν, οἱ μὲν ἐπὶ
τὸν Σύφακα μετὰ τῶν προειρημένων στρατιωτῶν, ὁ δὲ

[o] Post μεγάλην Herv. et codd. omnes addunt verba παρ' ὅλην, quæ cum Ursino delevit Casaub. Intelligi posse nomen πρᾶξιν putavit Reisk. [p] δυνάμεως μένειν ex Reiskii conject. Mendose vulgo δυνάμεως, τὸν μὲν ἐπιπορ. [q] Sic correxi monente Gronovio in notis editis. Vulgo Ῥωμαίων.

que principibus et triariis, omnes, paucis admodum exceptis, in ipso pugnæ loco sunt cæsi. Atque ita quidem Celtiberi perierunt, quorum opera magno Carthaginiensibus fuit usui, non solum in pugna, verum etiam in fuga. Nam si Romanorum impetum nihil Celtiberi essent remorati, atque illi statim Pœnos fugientes e vestigio essent persecuti; pauci omnino ex hostibus manus illorum effugissent. Nunc per eam moram, quam isti adtulerunt, et *Syphax* cum suo equitatu sine discrimine in regnum sese recepit suum, et *Asdrubal* cum superstitibus Pœnis Carthaginem pervenit.

IX. Romanus imperator, omnibus ordinatis, quæ ad spolia et ad captivos spectabant, concilium convocat, et, quid porro esset agendum, consultat. Placuit deliberantibus hæc sententia, ut imperator cum parte exercitus in propinquo maneret, oppidaque circumcirca obiret; *Lælius* vero et *Massanissa*, Numidis adsumtis et Romanarum legionum parte, Syphacem persequerentur, neque ullum ei ad deliberandum de suis rebus et ad vires reparandas tempus concederent. Hoc inito consilio, in diversa duces sunt profecti: illi adversus Syphacem cum iis, quos diximus, mili-

4 στρατηγὸς ἐπὶ τὰς πόλεις. ὧν αἱ μὲν [q]ἐθελοντὶ προσετί- A. U. 551. Scipio subigit oppida.
θεντο τοῖς Ῥωμαίοις, διὰ τὸν φόβον· ἃς δὲ πολιορκῶν,
5 ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος [r]ᾕρει. πάντα δ' ἦν οἰκεῖα μετα-
βολῆς τὰ κατὰ τὴν χώραν, ἅτε [s]συνεχῶς ἐγκείμενα
ταῖς κακοπαθείαις καὶ ταῖς εἰσφοραῖς, διὰ τὸ πολυ-
χρονίους γεγονέναι τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πολέμους.
6 Ἐν δὲ τῇ Καρχηδόνι μεγάλης καὶ πρότερον ὑπαρχούσης Extrema consilia Pœnorum.
ἀκαταστασίας, ἔτι μείζω τότε συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν
ταραχὴν, ὡς ἂν ἐκ δευτέρου τηλικαύτῃ πληγῇ [t]περι-
πεπτωκότων ἤδη, καὶ ἀπειπόντων τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας.
7 Οὐ μὴν, ἀλλ' οἱ μὲν ἀνδρωδέστατοι δοκοῦντες εἶναι τῶν
συμβούλων, ταῖς μὲν ναυσὶν ἐκέλευον ἤδη πλεῖν ἐπὶ
τοὺς τὴν Ἰτύκην πολιορκοῦντας, καὶ τήν τε πολιορκίαν
πειρᾶσθαι λύειν, καὶ ναυμαχεῖν τοῖς ὑπεναντίοις, ἀπα-
8 ρασκεύοις οὖσι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος· ἐπί τε τὸν Ἀννίβαν
πέμπειν ἠξίουν, καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν ποιησαμένους
ἐξελέγχειν καὶ ταύτην τὴν ἐλπίδα. μεγάλας γὰρ
ἀμφοτέραις εἶναι [u]ταῖς ἐπιβολαῖς ἐκ τῶν κατὰ λόγον
9 ἀφορμὰς πρὸς σωτηρίαν. Τινὲς δὲ ταύτας μὲν ἔφασαν
μηκέτι φέρειν τοὺς καιροὺς, τὴν δὲ πόλιν ὀχυροῦν, καὶ
παρασκευάζεσθαι πρὸς πολιορκίαν. πολλὰς γὰρ δώ-
10 σειν ἀφορμὰς τὸ αὐτόματον, ἂν ὁμονοῶσιν. ἅμα δὲ

[q] Sic Reg. E. ἐθελοντῇ Herv. cum ceteris MStis. Hinc ἐθελοντὴν Casaub.
[r] Correxi vulgatum ᾕρε vel ᾕρει. [s] Vulgo omnes συνεχῶς τε. Delevi copulam.
[t] Sic correxi vulgatum πεπτωκότων. [u] ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς putem scribendum.

tibus; imperator ad oppida domanda. Et harum quidem aliæ præ metu in voluntariam deditionem venerunt, alias *Scipio* per vim oppugnavit et primo impetu cepit. Erant sane tunc in Africæ regione omnia ad mutationem prona; quod propter longa et diuturna bella, quæ in Hispania Pœni gesserant, continuis ærumnis et tributorum pensionibus supra modum vexati fuerant populi. Carthagine vero quum jam ante ingentis trepidationis essent plena omnia; major etiam tunc temporis rerum cunctarum perturbatio est coorta, quum iterato jam tantam cladem essent perpessi, et spem omnem, quæ in ipsis esset posita, abjecissent. Verumtamen, qui in publico concilio plus animi sibi esse videri volebant, *classem adversus eos, qui Uticam obsiderent, mitti* jubebant; *ut et obsidionem, si fieri posset, solverent, et navali prælio cum hostibus, ab ea parte imparatis, decertarent. Ad Hannibalem quoque* iidem *legatos* decernebant, *ut, iis sine ulla mora missis, hanc quoque spem civitas tentaret. Utrique enim huic incepto magnas inesse opportunitates ad salutem, rationes probabiles suadere.* Disputabant alii, *in occasione tam præcipiti nullum amplius ejusmodi consiliis esse locum; sed ipsam urbem esse muniendam, et ad sustinendam obsidionem omnia comparanda: multas namque rei bene gerendæ occasiones fortunam, si concordes invicem manerent, ultro fore*

Ol. 144. 1. βουλεύεσθαι περὶ διαλύσεως καὶ συνθηκῶν παρῄνουν, ἐπὶ
τίσι, καὶ πῶς ἂν λύσιν ποιήσαιντο τῶν ἐνεστώτων κακῶν.
Γενομένων δὲ καὶ πλειόνων λόγων περὶ ταῦτα, πάσας 11
ἐκύρωσαν ἅμα τὰς γνώμας.

Tunetem occupat Scipio.

X. Κριθέντων δὲ τούτων, οἱ μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν
μέλλοντες πλεῖν εὐθέως ἐκ τοῦ βουλευτηρίου προῆγον
ἐπὶ θάλατταν, ὁ δὲ ναύαρχος ἐπὶ τὰς ναῦς· οἱ δὲ
λοιποὶ περί τε τῆς κατὰ τὴν πόλιν ἀσφαλείας προε-
νοοῦντο, καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐβουλεύοντο συνεχῶς.
Καὶ ὁ Πόπλιος, καταγέμοντος ἤδη τοῦ στρατοπέδου τῆς 2
λείας, διὰ τὸ μηδένα ἀντιπράττειν, ἀλλὰ πάντας εἴκειν
ταῖς ἐπιβολαῖς, ἔκρινε, τὸ μὲν τῶν λαφύρων πλεῖον εἰς
τὴν ἐξ ἀρχῆς παραπέμψαι παρασκευὴν, αὐτὸς δὲ τὴν 3
στρατείαν ἀναλαβὼν εὔζωνον, καταλαβέσθαι τὸν ἐπὶ
Τύνητι χάρακα, καὶ [x] καταστρατοπεδεῦσαι τοῖς Καρ-
χηδονίοις ἐν συνόψει· μάλιστα γὰρ οὕτως ἐκφοβήσειν
ὑπελάμβανε καὶ καταπλήξειν αὐτούς. Οἱ μὲν οὖν 4
Καρχηδόνιοι, μετ' ὀλίγας ἡμέρας τά τε πληρώματα
καὶ τὰς σιταρχίας ἑτοίμας ἔχοντες ἐν ταῖς ναυσὶν,
ἐγίγνοντο [y] πρὸς ἀναγωγῇ καὶ τοῖς προκειμένοις· ὁ δὲ
Πόπλιος ἧκε πρὸς τὸν Τύνητα, καὶ, φυγόντων τὴν
ἔφοδον αὐτοῦ τῶν παραφυλαττόντων, κατέλαβε τὸν
τόπον. Ὁ δὲ Τύνης ἀπέχει μὲν τῆς Καρχηδόνος ὡς 5

[x] καταστρατοπεδεῦσαι Suidas dedit. Libri omnes vulgo στρατοπεδεῦσαι.
[y] πρὸς ἀναγωγῇ ex conj. scripsi. Vulgo omnes πρὸς ἀναγωγὴν.

oblaturam. Simul vero etiam *de pace et de fœderis conditionibus ut deliberaretur,* iidem auctores erant, *quibus legibus et qua ratione liberari a præsentibus malis possent.* Quibus de rebus quum plures essent dictæ sententiæ, omnes simul a concilio sunt probatæ.

X. Atque his ita decretis, qui in Italiam erant profecturi, a curia recta ad mare se contulerunt; qui præerat classi, ad naves. Ceteri vero similiter partim securitati urbis prospiciebant, partim alia pro se quisque ministeria sine intermissione obibant. At *Scipio,* gravem jam spoliis exercitum trahens, quod nemo illi resisteret, sed ejus inceptis omnes concederent, partem prædæ majorem in vetera castra, ubi adparatus erant militares, decrevit mittendam. Ipse cum expedito jam exercitu castra ad Tunetem occupat, ut in conspectu Carthaginiensium signa constitueret; ratus, hoc pacto plurimum illis se timoris atque terroris incussurum. Post dies paucos, ubi jam Pœni naves suas defensoribus et remigio atque commeatu instruxissent, ad deducendas naves ipsi quidem se accinxerunt, et ad ea, quæ modo dicebamus, exsequenda; Publius vero Tunetem ducit, eumque locum, relictum fuga custodum, occupat. *Tunes* Carthagine abest stadia ferme CXX. locus cum operi-

ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους, ἔστι δὲ σύνοπτος σχεδὸν ἐξ ὅλης A. U. 551.
τῆς πόλεως, διαφέρει δ' ὀχυρότητι καὶ φυσικῇ καὶ
6 χειροποιήτῳ, καθάπερ καὶ πρότερον ἡμῖν εἴρηται. Τῶν Pœni adgrediuntur classem Scipionis.
δὲ Ῥωμαίων ἄρτι κατεστρατοπεδευκότων, ἀνήγοντο ταῖς
ναυσὶν οἱ Καρχηδόνιοι, ποιούμενοι τὸν πλοῦν εἰς τὴν
7 Ἰτύκην. Ὁ δὲ Πόπλιος, ὁρῶν τὸν ἀνάπλουν τῶν
ὑπεναντίων, καὶ δεδιὼς, μή τι [z]περὶ τὸ σφέτερον αὐτῶν
ναυτικὸν συμβῇ, διεταράσσετο, πάντων ἀνυπονοήτως
8 διακειμένων καὶ ἀπαρασκεύως πρὸς τὸ μέλλον. αὖθις
9 δ' ἐκ μεταβολῆς ἀναστρατοπεδεύσας, ἠπείγετο βοη-
θήσων τοῖς ἰδίοις πράγμασι. Καταλαβὼν δὲ τὰς κα-
ταφράκτους ναῦς, πρὸς μὲν τὰς ἐξαιρέσεις καὶ προσ-
αγωγὰς τῶν ὀργάνων, καὶ καθόλου πρὸς πολιορκίαν, εὖ
καὶ δεόντως ἐξηρτυμένας, πρὸς δὲ ναυμαχίαν ἥκιστα
παρεσκευασμένας, τὸν δὲ τῶν ὑπεναντίων στόλον, ἐξ
10 ὅλου τοῦ χειμῶνος πρὸς αὐτὸ τοῦτο κατηρτισμένον· τὸ
μὲν ἀντανάγεσθαι καὶ ναυμαχεῖν ἀπογνοὺς, [a]συνορμήσας
δὲ τὰς καταφράκτους νῆας, περιέστησε ταύταις τὰς
11 φορτηγοὺς ἐπὶ τρεῖς καὶ τέτταρας τὸ βάθος· [a]κἄπειτα
καθελόμενος τοὺς ἱστοὺς καὶ τὰς κεραίας, ἔζευξε τού-
τοις αὐτὰς βιαίως. * * *

[z] περὶ τὸ σφέτερον αὐτῶν. Articulum τὸ, quem ignorant libri, adjecit Casaub. αὐτῶν ex conject. scripsi pro vulgato αὐτῷ. [a] Forsan συνορμίσας. [b] κἄπειτα καθελόμενος τοὺς ἱστοὺς &c. In vocabulo κἄπειτα subito desinunt libri omnes Polybiani: reliqua verba ex Suida, monente Gronovio, adjeci.

bus, tum suapte natura, sicut jam ante ostendimus, tutus, quique ex omni fere parte Carthaginis potest conspici. Vix dum satis eo loci Romanus consederat, cum Carthaginienses sublatis ancoris classe *Uticam* petere adgrediuntur. Quam eorum molitionem conspicatus *Scipio*, conturbari animus illi cœpit, metu ne quid ea res detrimenti Romanæ classi importaret, nemine ibi quidquam hostilis suspicante, et rebus omnibus ad imminens certamen imparatis. Igitur motis rursus castris, retro converso agmine ad ferendam suis opem adcurrit. Ubi quum naves rostratas offendisset ad erigendas quidem admovendasque machinas, et omnino ad obsidionis usus rite ac convenienter comparatas, ad prælium vero navale minime omnium adcommodatas, quum e contrario in eum usum per totam hiemem classis hostilis fuisset aptata; damnata spe prodeundi in altum, et cum hostibus classe decertandi, rostratas naves subduxit, et onerariarum triplicem aut etiam quadruplicem ordinem eis circumdedit. Deinde demissis malis atque antennis, firmiter his naves colligavit. * * *

Ol. 144. 1.

II.

PTOLEMÆUS PHILOPATOR, REX ÆGYPTI.

* * *

Agathocles adsentator Ptol. Philop.

XI. ΠΟΛΥΒΙΟΣ ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ φησὶ, 1 Ἀγαθοκλέους τοῦ Οἰάνθης υἱοῦ, ἑταίρου δὲ τοῦ Φιλοπάτορος βασιλέως, κόλακα γενέσθαι Φίλωνα.

* * *

Cleino, Ptolemæi Philad. amica.

Πολύβιος, ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῶν Ἱστοριῶν, 2 Κλεινοῦς, φησὶ, τῆς οἰνοχοούσης αὐτῷ [Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ] εἰκόνας πολλὰς ἀνακεῖσθαι κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν μονοχίτωνας, καὶ ῥυτὸν ἐχούσας ἐν ταῖς χερσίν. Αἱ δὲ κάλλισται τῶν οἰκιῶν, φησὶν, οὐ Μυρ- 3 τίου, καὶ Μνησίδος, καὶ Ποθεινῆς προσαγορεύονται; καί τοι Μνῆσις μὲν ἦν αὐλητρὶς, καὶ Ποθεινή· Μύρτιον 4 δὲ μία τῶν ἀποδεδειγμένων καὶ κοινῶν [b]εἰκτηριάδων.

Agathocles, Philopatoris.

Τοῦ δὲ Φιλοπάτορος βασιλέως Πτολεμαίου οὐκ Ἀγα- 5 θόκλεια ἡ ἑταίρα ἐκράτει, ἡ καὶ πᾶσαν ἀναθρέψασα τὴν βασιλείαν;

* * *

Res Ægypti plurium annorum hoc lib. complexus est auctor.

XII. [c]Εἶεν δέ τινες ἐπαπορουντες, πῶς ἡμεῖς τὰς ἄλλας πράξεις ἁπάσας κατ' ἐνιαυτὸν γράφοντες τὰς παραλλήλους, περὶ μόνων τῶν κατ' Αἴγυπτον ἐν καιρῷ [d]τῷ νῦν ἐκ πλείονος χρόνου πεποιήμεθα τὴν ἐξήγησιν.

[b] Ante Casaubonum edebatur δεικτηριάδων. [c] Εἶεν ex Valesii conject. edidi. Vulgo Ὅσῳ δέ τινες. [d] τῷ νῦν correxi cum Reisk. Mendose vulgo ἐν καιρῷ τῷ σὺν. τόσην suspicatus erat Valesius.

XI. POLYBIUS Libro XIV scribit, *Agathocli*, Œnanthes filio, *Philopatoris* regis sodali, assentatorem fuisse *Philonem*. (*Athenæus Deipnosoph. Lib.* VI. *cap.* 13.)

* * *

Polybius Historiarum libro XIV scribit, *Cleinûs*, quæ illi (*Ptolemæo Philadelpho*) a poculis fuit, statuas Alexandriæ multas erectas, indutas simplici tunica, et poculum in manibus tenentes. Splendidissimæ autem domus, ait, nonne *Myrtii* aut *Mnesidis* aut *Potheines* adpellatione insigniuntur? quamquam fuerunt tibicinæ Mnesis et Potheine, Myrtium vero una ex publice constitutis prostibulis. *Philopator* vero *Ptolemæus* rex nonne sub potestate atque imperio *Agathocleæ* fuit meretricis, quæ etiam totum regnum ejus evertit? (*Idem, libro* XIII. *cap.* 5.)

Excerpt. Valesian.

* * *

XII. Ne quis autem forte miretur, cur, cum singulis annis res omnes eodem anno gestas conjunctim scribere soleamus, in solis Ægypti rebus commemorandis tanto a tempore repetitam narrationem instituamus; ve-

ἡμεῖς δὲ τοῦτο πεποιήκαμεν διά τινας τοιαύτας αἰτίας. A. U. 551. Res Ægypti plurium annorum.
2 Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος, ὁ Φιλο-
3 πάτωρ, μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὸν περὶ Κοίλην Συρίαν
πόλεμον, ἀποστὰς πάντων τῶν καλῶν, ἐτράπη πρὸς βίον
ἄσωτον καὶ τοιοῦτον, οἷον ἀρτίως διεληλύθαμεν[e]. ὀψὲ
4 δέ ποτε βιασθεὶς ὑπὸ τῶν πραγμάτων, ἐνέπεσεν εἰς τὸν
νῦν δεδηλωμένον πόλεμον· ὃς, χωρὶς τῆς εἰς ἀλλήλους
ὠμότητος καὶ παρανομίας, οὔτε παράταξιν, οὔτε ναυ-
μαχίαν, οὔτε πολιορκίαν, οὐθ' ἕτερον οὐδὲν ἔσχε μνήμης
ἄξιον. Διόπερ ὑπέδραμεν, οὕτω κἀμοὶ τῷ γράφοντι
5 [f] ῥᾳδίαν ἔσεσθαι, καὶ τοῖς ἀναγινώσκουσιν εὐμαθεστέραν
τὴν διήγησιν, εἰ μὴ κατ' ἐνιαυτὸν ἐπιψαύων μικρῶν καὶ
οὐκ ἀξίων ἐπιστάσεως πραγμάτων ἀποδιδοίην τὸν λόγον·
ἀλλ' εἰσάπαξ οἱονεὶ σωματοειδῆ ποιήσας τὴν τοῦ βασι-
λέως προαίρεσιν ἀπαγγείλαιμι περὶ αὐτῆς.

[Ζήτει. ἐνέλειπε γὰρ φύλλα μή. ἐν οἷς περὶ τοῦ Πτολεμαίου ἐνεφέρετο καὶ Ἀρσινόης.]

[e] Post διεληλύθαμεν vulgo inseruntur verba illa: Ζήτει &c. quæ (monente Valesio) ad finem rejeci; quæ tamen ad initium potius hujus capitis spectare videntur. [f] Commodius erat ῥᾳδιοτέραν, quod maluerat Vales.

lim is sciat, hujusmodi rationibus nos maxime eo adductos esse. *Ptolemæus* rex, de quo hic sermo est, cognomento *Philopator*, confecto in Cœlesyria bello, a studio rerum omnium honestarum ad luxuriosum ac perditum vivendi genus se contulit, ut proxime a nobis ostensum est. Sero tandem rerum necessitate compulsus in id bellum incidit, de quo nunc disseruimus: quo quidem in bello, præter mutuam crudelitatem atque perfidiam, nullum pedestre, nullum navale prælium, nulla obsidio, nihil denique quidquam memoria dignum exstitit. Quamobrem cum scribenti mihi, tum legentibus, faciliorem et planiorem fore narrationem existimavi, si non per singulos annos minima quæque nec observatu digna carpens atque delibans exponerem; sed simul ac semel quasi uno corpore complexus hujus regis studia ac mores aperirem.

[*Reliqua quærenda. Deerant enim XLVIII folia in quibus de Ptolemæo et Arsinoë agebatur.*]

ΤΗΣ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

Ol. 144. 2.
A. U. 552.

SCIPIO IN AFRICA

vincit Hannibalem, et bello finem imponit.

* * *

1. Ο ΔΕ Πόπλιος βαρέως μὲν ἔφερεν ἐπὶ τῷ μὴ μόνον
σφίσι παρῃρῆσθαι τὴν χορηγίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐχθροῖς
2 παρεσκευάσθαι δαψίλειαν τῶν ἀναγκαίων· ἔτι δὲ βα-
ρύτερον ἐπὶ τῷ παραβεβηκέναι τοὺς ὅρκους καὶ τὰς
συνθήκας τοὺς Καρχηδονίους, καὶ πάλιν ἐξ ἄλλης
3 ἀρχῆς ἐγείρεσθαι τὸν πόλεμον. Διὸ καὶ παραυτίκα
προχειρισάμενος πρεσβευτὰς, Λεύκιον [a]Σέργιον, καὶ
Λεύκιον [b]Βαίβιον, καὶ Λεύκιον Φάβιον, ἐξαπέστειλε,
διαλεξομένους τοῖς Καρχηδονίοις ὑπὲρ τῶν γεγονότων,
ἅμα δὲ καὶ δηλώσοντας, ὅτι κεκύρωκε τὰς συνθήκας ὁ

Romanis Pœni annonam intercipiunt.

Legati Scipionis ad Pœnos.

[a] Aut hoc, aut Σερουΐλιον, fuit ex Livio restituendum. Σερούκιον Med. Σερούϊον edd. cum ceteris codd. [b] Βαίβιον ex Livio adscivi. Σείτιον edd. cum Aug. puto et Med. et Urb. Σείτινον Reg. F. Σήτινον Reg. G. Σάτιον Reg. E. Σέντιον suspicatus est Gronov.

I.

Excerpt. Antiq. ex Lib. XV. *Cap.* 1—19.

* * *

ETSI moleste ferebat *Scipio*, non solum *periisse Romanis tantum commeatuum*, sed etiam hostibus jam esse illo casu partam rerum omnium necessariarum copiam; multo tamen inerat illi gravius, quod, jusjurandum et pactas inducias quum violassent Carthaginienses, novum inde belli initium esset oriturum. Propterea delectos e vestigio legatos *L. Sergium*, [sive, *Servilium*,] *L. Bæbium* et *L. Fabium*, Carthaginem proficisci jubet, qui injuriam acceptam cum Pœnis expostularent, simulque significarent, *popu-*

Ol. 144. 2.
Legati Scipionis ad Pœnos.

δῆμος τῶν Ῥωμαίων. ἄρτι γὰρ ἧκε τῷ Ποπλίῳ γράμ- 4
ματα, διασαφοῦντα περὶ τῶν προειρημένων. Οἱ δὲ, 5
παραγενηθέντες εἰς τὴν Καρχηδόνα, τὸ μὲν πρῶτον εἰς
τὴν σύγκλητον, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τοὺς πολλοὺς
ἀπαχθέντες, ἔλεγον ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων μετὰ παῤῥη-
σίας· πρῶτον μὲν ἀναμιμνήσκοντες, ὡς οἱ παρ' ἐκείνων 6
πρεσβευταὶ, παραγενηθέντες εἰς Τύνητα πρὸς σφᾶς, καὶ
παρελθόντες εἰς τὸ συνέδριον, οὐ μόνον τοῖς θεοῖς σπεί-
σαιντο, καὶ τὴν γῆν προσκυνήσαιεν, καθάπερ ἔστιν ἔθος
τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις· ἀλλὰ καὶ πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν 7
ἀγεννῶς τοὺς πόδας καταφιλοῖεν τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ,
μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἀναστάντες, ὡς κατηγορήσαιεν
σφῶν αὐτῶν, διότι καὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς γενομένας συνθήκας
Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἀθετήσαιεν αὐτοί. διόπερ 8
ἔφασαν οὐκ ἀγνοεῖν, ὅτι πᾶν εἰκότως ἂν πάθοιεν ὑπὸ
Ῥωμαίων· ἀλλὰ τῆς τύχης ἕνεκα τῶν ἀνθρώπων ἐδέ-
οντο, μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον· ἔσεσθαι γὰρ τὴν σφετέ-
ραν ἀβουλίαν ἀπόδειξιν τῆς Ῥωμαίων καλοκαγαθίας.
Ὧν μνημονεύοντα τὸν στρατηγὸν ἔφασαν τὸν αὐτὸν οἱ 9
πρέσβεις, καὶ τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ τότε γεγονότας,
ἐκπλήττεσθαι, τίνι ποτὲ πιστεύοντες ἐπελανθάνοντο μὲν
τῶν τότε ῥηθέντων, ἀθετεῖν δὲ τολμῶσι τοὺς ὅρκους καὶ
τὰς συνθήκας. Σχεδὸν δὲ τοῦτ' εἶναι δῆλον, ὡς Ἀν- 10
νίβᾳ πεποιθότες, καὶ ταῖς μετὰ τούτου παρούσαις δυνά-

lum Romanum pacis conditiones probasse. Commodum enim per id tempus Publio redditæ erant literæ, quibus id ipsum nunciabatur. *Carthaginem* ut venerunt *legati,* producti primo in curia, mox ad populum, magna cum libertate de rebus præsentibus disseruerunt. Ante omnia commemorarunt, quomodo *legati Punici Tunetem ad se venissent, ibique in concilium admissi, non solum tellure adorata diis libassent, qui mos est etiam aliorum hominum; sed hoc amplius humili atque abjecto animo in terram procubuissent, et eorum, qui in concilio sedebant, pedes essent osculati; deinde, ubi se humo erexissent, quomodo sese accusavissent ipsi, quod pacem, quæ erat Carthaginiensibus cum Romanis, ipsi principio violassent: proinde professi essent, non negare se, quin digni essent omnia pati, quæ Romani vellent; orare tamen per communem hominum fortunam, ne quid in se durius populus Romanus consuleret: futuram enim Pœnorum imprudentiam benignitatis et moderationis Romanorum posteris documentum. Horum sermonum memorem imperatorem eumdem, ceterosque qui tunc interfuissent concilio, demirari satis non posse, quo tandem præsidio freti Carthaginienses, eorum, quæ tunc sunt dicta, obliti, jusjurandum et fidem induciarum violarint. Fere tamen liquido constare hoc hominibus, eo audaciæ ipsos pervenisse ob eam fiduciam, quam in*

11 μεσι, ταῦτα τολμῶσι ποιεῖν· κακῶς φρονοῦντες. σαφῶς A. U. 552.
γὰρ εἰδέναι πάντας, ὅτι ἐκεῖνοι, δεύτερον ἔτος ἤδη φεύ- Legati Scipionis
γοντες ἐκ πάσης Ἰταλίας εἰς τοὺς περὶ Λακίνιον τόπους, ad Pœnos.
κἀκεῖ συγκεκλεισμένοι, καὶ μονονοὺ πολιορκούμενοι,
12 μόλις ἑαυτοὺς ἐκσεσωκότες ἥκουσι νῦν. Οὐ μὴν, ἀλλὰ,
εἰ καὶ νενικηκότες τοὺς ἐκεῖ παρῆσαν, καὶ πρὸς ἡμᾶς
ἔμελλον διακινδυνεύειν, τοὺς δυσὶ μάχαις ἑξῆς ὑμᾶς
ἤδη νενικηκότας, ὅμως ἀμφιδόξους ἔχειν ἔδει τὰς ἐλπί-
δας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, καὶ μὴ μόνον τοῦ νικᾷν ἔννοιαν
13 λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σφαλῆναι πάλιν. οὗ [c]συμ-
βάντος, ποίους ἐπικαλέσεσθε, ἔφη, θεούς; ποίοις δὲ
χρώμενοι λόγοις τὸν ἐκ τῶν κρατούντων ἔλεον ἐπισπά-
14 σεσθε πρὸς τὰς ἑαυτῶν συμφοράς; Πάσης εἰκὸς ὑμᾶς
ἐλπίδος ἀποκλεισθήσεσθαι, καὶ παρὰ θεῶν, καὶ παρ'
ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἀθεσίαν καὶ τὴν ἀβουλίαν.

II. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις, τοιαῦτα διαλεχθέντες, Legati violantur in reditu.
2 ἀνεχώρησαν. Τῶν δὲ Καρχηδονίων ὀλίγοι μὲν ἦσαν οἱ
[d]συναινοῦντες, μὴ παραβαίνειν τὰς ὁμολογίας· οἱ δὲ
πλείους καὶ τῶν [e]πολιτευομένων καὶ τῶν βουλευομένων
βαρέως μὲν ἔφερον τὰς ἐν ταῖς συνθήκαις ἐπιταγὰς,
δυσχερῶς δ' ἀνείχοντο τὴν τῶν πρεσβευτῶν παῤῥησίαν,
πρὸς δὲ τούτοις οὐχ οἷοί τ' ἦσαν προέσθαι τὰ κατη-

[c] συμβαίνοντος Reg. F. G. Vesont. Tub. [d] Post συναινοῦντες nescio an exciderit καὶ παρακαλοῦντες. [e] Mendose πορευομένων Aug. Regii tres, Vesont. Tubing.

Hannibale ponerent, et eo exercitu, quem ille in Africam adduxisset. Sed enim errare ipsos vehementer. Quem enim fugeret, Hannibalem cum suis copiis, postquam tota Italia cedere esset coactus, alterum ipsum annum circa Lacinium hæsisse, eoque fuisse conclusum, ac tantum non obsessum, ut vix inde eripere sese potuerit, ut huc veniret? Atqui, etiamsi victor ex Italia Hannibal excessisset; quia tamen nobiscum acie est illi confligendum, qui duas continuas victorias de vobis reportavimus; spes de futuro incertas habere vos par erat, neque victoriam dumtaxat animo præcipere debebatis, sed etiam illud cogitare, vinci denuo vos posse. Quod si accidat, quos opem poscetis deos? quibus verbis victores convenietis, ut illos ad vestrarum calamitatum commiserationem adducatis? Merito sane vobis, quæ vestra est levitas atque imprudentia, spes omnes et divinæ et humanæ opis fuerint præclusæ.

II. Hæc legati quum dixissent, curia excesserunt. *Carthaginiensium* pauci omnino fuere, qui fœderis servandi essent auctores. Pars major eorum, qui rempublicam gerebant, quique intererant concilio, et impositas leges conditionibus pacis gravabantur, et dicendi libertatem Romanorum legatorum iniquo ferebant animo: ad hæc, ut deductas in portum

Ol. 144. 2. Legati violantur in reditu.

γμένα πλοῖα, καὶ τὰς ἐκ τούτων χορηγίας. τὸ δὲ συν- 3
έχον, οὐ μικρὰς, ἀλλὰ μεγάλας εἶχον ἐλπίδας, νική-
σειν διὰ τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς 4
ἔδοξε, τοὺς πρέσβεις ἀναποκρίτους ἐξαποστέλλειν· τῶν
δὲ πολιτευομένων οἷς ἦν προκείμενον, ἐκ παντὸς τρόπου
συγχέαι πάλιν τὸν πόλεμον, οὗτοι συνεδρεύσαντες μη-
χανῶνταί τι τοιοῦτον. Ἔφασαν, δεῖν πρόνοιαν ποιή- 5
σασθαι τῶν πρεσβευτῶν, ἵνα μετ' ἀσφαλείας ἀνακο-
μισθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. καὶ παραυτίκα 6
τούτοις μὲν ἡτοίμαζον δύο τριήρεις παραπομπούς· πρὸς
δὲ τὸν ναύαρχον Ἀσδρούβαν διεπέμψαντο, παρακα-
λοῦντες, ἑτοιμάσαι πλοῖα μὴ μακρὰν τῆς τῶν Ῥωμαίων
παρεμβολῆς, ἵν', ἐπειδὰν αἱ παραπέμπουσαι νῆες ἀπο-
λείπωσι τοὺς Ῥωμαίους, [f]ἐπαναχθέντα ταῦτα κατα-
ποντίσῃ τοὺς πρεσβευτάς· ἐφώρμει γὰρ αὐτοῖς τὸ ναυτι- 7
κὸν κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἰτύκης ἐγκειμένους τόπους.
Οὗτοι μὲν οὖν, ταῦτα διαταξάμενοι πρὸς τὸν Ἀσδρού- 8
βαν, ἐξέπεμπον τοὺς Ῥωμαίους, ἐντειλάμενοι τοῖς ἐπὶ
τῶν τριήρων, [g]ἐὰν παραλλάξωσι τὸν [h]Βάκραν ποταμὸν,
αὖθις ἀπολιπόντας ἀποπλεῖν ἐν τῷ ὅρῳ τοὺς πρεσ-
βευτάς. καὶ γὰρ ἦν ἐκ τούτων τῶν τόπων συνορᾶν ἤδη 9
τὴν τῶν ὑπεναντίων παρεμβολήν. Οἱ δὲ παραπέμποντες, 10

[f] ἐπαναχθέντας Herv. cum Reg. F. G. et Vesont. [g] ὡς ἐὰν Herv. cum MStis. [h] Βάκραν correxi. Forsan Βακάραν scripsit Polyb. Sed h. l. libri omnes Μάκραν scribunt, et μακρὰν Herv.

onerarias et commeatus, qui in eis erant, dimitterent de manibus, non poterant adduci. Quod vero caput continebat caussæ: non levem aliquam, sed ingentem spem habebant per *Hannibalem* vincendi. Igitur multitudini placebat, ut sine responso legati dimitterentur. At principes civitatis, quibus erat propositum, quo bellum iterum accenderent, miscere omnia, in unum congregati, dolum hujusmodi commoliuntur. Securitati Romanorum legatorum prospiciendum dixerunt, ut ad sua castra tuto revehantur: ac statim duas iis triremes præpararunt, quæ ipsos prosequerentur. Ad *Asdrubalem* vero imperatorem Pœnum miserunt, qui cum ipso agerent, ut *non procul a Romanis castris milites in navibus teneret paratos, qui legatos populi Romani, simulac a prosequente ipsos præsidio fuerint relicti, invadant, eosque submergant.* Classis namque Punica in locis ad *Uticam* prominentibus stationem habebat. Et hi quidem, datis in hanc sententiam mandatis ad Asdrubalem, Romanos dimittunt, præfectisque triremium præcipiunt, ut, postquam [*Macræ*, sive] *Bagradæ* fluminis ostium superaverint, deductos eatenus legatos ibi relinquant, et Carthaginem redeant: nam ex eo loco hostium castra jam conspici poterant. Qui prosequebantur, simulac

ἐπεὶ κατὰ τὸ συνταχθὲν παρήλλαξαν τὸν ποταμὸν, A. U. 552.
11 ἀσπασάμενοι τοὺς Ῥωμαίους, αὖθις ἐπανέπλεον. Οἱ Legati Rom.
δὲ περὶ τὸν [i]Λεύκιον ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑφεωρῶντο δεινόν· violantur.
νομίσαντες δὲ, τοὺς παραπέμποντας δι' ὀλιγωρίαν αὐτοὺς
12 προαπολιπεῖν, ἐπὶ ποσὸν ἐδυσχέραινον. Ἅμα δὲ τῷ
μονωθέντας αὐτοὺς πλεῖν, ἐπανάγονται τρισὶ τριήρεσιν
[k]ἐξ ὑποβολῆς οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ παραβαλόντες τῇ
Ῥωμαϊκῇ πεντήρει, τρῶσαι μὲν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν, ὑπο-
χωρούσης τῆς νεὼς, οὐδὲ τοῦ καταστρώματος ἐπιβῆναι,
13 διὰ τὸ γενναίως ἀμύνεσθαι τοὺς ἄνδρας· ἐκ παραβολῆς
δὲ καὶ πέριξ προσμαχόμενοι, κατετίτρωσκον τοὺς ἐπι-
14 βάτας, καὶ διέφθειρον πολλοὺς αὐτῶν· ἕως οὗ κατιδόντες
οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς προνομεύοντας τὴν παραλίαν ἀπὸ τῆς
ἰδίας στρατοπεδείας παραβοηθοῦντας ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν,
15 ἐξέβαλον τὴν ναῦν εἰς τὴν γῆν. Τῶν μὲν οὖν ἐπιβατῶν
οἱ πλεῖστοι διεφθάρησαν, οἱ δὲ πρεσβευταὶ παραδόξως
[l]ἐξεσώθησαν.

III. Γενομένων δὲ τούτων, αὖθις ὁ πόλεμος ἄλλην Novum belli initium.
ἀρχὴν εἴληφε βαρυτέραν τῆς πρόσθεν, καὶ δυσμενικω-
2 τέραν. Οἵ τε γὰρ Ῥωμαῖοι, δοκοῦντες παρεσπονδῆσθαι,
φιλοτίμως διέκειντο πρὸς τὸ περιγενέσθαι τῶν Καρχη-
δονίων· οἵ τε Καρχηδόνιοι, [m]συνιδόντες σφίσι τὰ πε-

[i] Λούκιον h. l. Aug. Regii tres, Vesont. Tubing. [k] ἐξ ὑπερβολῆς Urb. Aug. Ursin. Regii tres, Vesont. Tubing. [l] Vulgo ἐξεώσθησαν. [m] Sic Urb. Aug. Reg. E. συνοιδόντες Herv. Reg. F. G. Vesont. quod in συνοιδότες mutavit Casaub. συνειδότες malim.

prædictum amnem superaverant, pro eo ut jussi fuerant, Romanis valedicunt, et retro vela vertunt. Offendit nonnihil ea res Lucium et ceteros legatos; non quo mali quidquam suspicarentur, sed quod incuria et contemtu deducentium fieri putarent, ut citius, quam conveniret, ab iis relinquerentur. Verum ubi soli jam Romani cœperunt navigare; subito Carthaginienses tribus triremibus ex insidiis in eos invehuntur, et Romanam quinqueremem sunt adgressi. Quam etsi rostro ferire celeritate subterlabentem non potuerunt, neque in tabulatum ejus insilire, militibus, qui ibi stabant, fortiter eos repellentibus; tamen cominus commissa pugna, et omni ex parte impetu facto, vulneribus defensores adfecerunt, multosque eorum interemerunt: donec Romani, suos, e castris in oram pabulatum egressos, opis sibi ferendæ gratia ad littus adcurrentes conspicati, navim in terram ejecerunt. Periit propugnatorum pars maxima, legati præter spem opinionemque evaserunt.

III. His ita factis, novum belli principium exstitit, et quidem gravius quam ante, atque ex acrioribus odiis. Nam et Romani, quod fidem sibi violatam dicerent, omne studium atque operam, ut Carthaginienses devincerent, adhibuerunt: et Carthaginien-

Ol. 144. 2. πραγμένα, πρὸς πᾶν ἑτοίμως εἶχον, πρὸς τὸ μὴ τοῖς
ἐχθροῖς ὑποχείριοι γενηθῆναι. Τοιαύτης δὲ τῆς ἐξ 3
ἀμφοῖν παραστάσεως ὑπαρχούσης, προφανὲς ἦν, ὅτι
δεήσει μάχῃ κρίνεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων. ἐξ οὗ συνέ- 4
βαινε, μὴ μόνον τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Λιβύην
πάντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ Σικελίαν
καὶ Σαρδόνα μετεώρους εἶναι καὶ περισπᾶσθαι ταῖς
Hannibal in Africa. διανοίαις, καραδοκοῦντας τὸ συμβησόμενον. Κατὰ δὲ 5
τὸν καιρὸν τοῦτον Ἀννίβας, ἐλλείπων τοῖς ἱππικοῖς,
Tychæus Numida. διέπεμπε πρός τινα Νομάδα Τυχαῖον, ὃς ἦν μὲν οἰκεῖος
[n] Σύφακος, ἱππεῖς δὲ μαχιμωτάτους ἔχειν ἐδόκει τῶν
κατὰ τὴν Λιβύην· παρακαλῶν αὐτὸν, βοηθεῖν, καὶ 6
συνεπιλαμβάνεσθαι τοῦ καιροῦ, σαφῶς γινώσκοντα, διότι,
Καρχηδονίων κρατησάντων, δύναται διαφυλάττειν τὴν
ἀρχὴν, Ῥωμαίων δ᾽ ἐκνικησάντων, καὶ τῷ βίῳ κινδυ-
νεύσει διὰ τὴν Μασσανάσσου φιλαρχίαν. Οὗτος οὖν 7
πεισθεὶς τοῖς παρακαλουμένοις, ἧκε μετὰ δισχιλίων
ἱππέων πρὸς τὸν Ἀννίβαν.

Oppida subigit Scipio. IV. Πόπλιος δὲ, τὰ περὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν ἀσφα-
λισάμενος, καὶ καταλιπὼν [o] Βαίβιον ἀντιστράτηγον, αὐ-
τὸς μὲν [p] ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις· οὐκέτι παραλαμβάνων 2
εἰς τὴν πίστιν τοὺς ἐθελοντὴν [q] σφᾶς ἐγχειρίζοντας, ἀλλὰ

[n] Σόφακος, per ο, constanter codd. Hervag. Et mox deinde ὁ Βαίβιας. Casaub.

[q] σφᾶς αὐτοὺς Med.

[o] Βαίβιαν h. l. scribunt codd. nostri et

[p] Perperam libri ἐπορεύετο. Correxit

ses, sceleris quod admiserant sibi conscii, quidvis facere aut pati erant parati, quod ne in potestatem hostium venirent. Quum igitur utriusque populi hic esset impetus et ardor animi; nemo erat, qui dubitaret, fore opus, ut tam vehemens disceptatio ferro cerneretur. Quæ res faciebat, ut non solum Italiæ populi et Africæ, verum etiam Hispaniæ, Siciliæ, et Sardiniæ, in spem rerum novarum erigerentur, et ad exspectationem rerum futurarum intenti, ancipites cogitationes animis agitarent. Eodem tempore *Hannibal*, qui equitatu deficiebatur, ad Numidam *Tychæum*, e Syphacis familiaribus, et qui unus ex omnibus Afris aptissimos ad pugnam equos habere perhibebatur, legatos misit, qui auxilium ab eo peterent, rogarentque, ut *præsentem occasionem ne dimitteret; verum ita sibi persuaderet, stare suum imperium ita demum posse, si penes Carthaginienses victoria stetisset; sin Romani vicissent, etiam de vita ipsum, propter Massanissæ cupiditatem dominandi, periclitaturum.* Hac cohortatione inductus *Tychæus*, cum duobus millibus equitum ad Hannibalem venit.

IV. *Publius* ubi securitati classis prospexisset, *Bæbium* summæ rei præfectum vicem suam in castris relinquens, ipse cum exercitu profectus, quacumque incederet, urbes adgrediebatur: non jam, ut ante, voluntate

μετὰ βίας ἀνδραποδιζόμενος, καὶ φανερὰν ποιῶν τὴν A. U. 552. ὀργὴν, ἣν εἶχε πρὸς τοὺς πολεμίους διὰ τὴν Καρχηδονίων
3 παρασπόνδησιν· πρὸς δὲ Μασσανάσσην διεπέμπετο συνεχῶς, ἀποδηλῶν αὐτῷ, τίνα τρόπον παραβεβηκότες εἶεν οἱ Φοίνικες τὰς σπονδὰς, καὶ παρακαλῶν, ἀθροίζειν ὡς πλείστην δύναμιν, καὶ συνάπτειν αὐτῷ κατὰ σπουδήν. Massanissam revocat.
4 Ὁ γὰρ Μασσανάσσης ἅμα τῷ γενέσθαι τὰς συνθήκας, καθάπερ εἴρηται πρότερον, εὐθέως [r] ἀφώρμησε μετὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως, προσλαβὼν δέκα σημαίας Ῥωμαϊκὰς ἱππέων καὶ πεζῶν, καὶ πρεσβευτὰς παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, χάριν τοῦ μὴ μόνον τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Σύφακος προσκατακτήσασθαι διὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπικουρίας. ὃ καὶ συνέβη
5 γενέσθαι. Συνέτυχε δὲ καὶ τοὺς ἐκ Ῥώμης πρεσβευτὰς περὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς εἰς τὸν ναυτικὸν χάρακα [s] τῶν Legati Roma redeunt.
6 Ῥωμαίων καταπλεῦσαι. τοὺς μὲν οὖν παρ' αὐτῶν ὁ Βαίβιος παραχρῆμα πρὸς τὸν Πόπλιον ἐξέπεμψε, τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων παρακατεῖχε, τά τε λοιπὰ δυσθύμως διακειμένους, καὶ νομίζοντας ἐν τοῖς μεγίστοις
7 εἶναι κινδύνοις. πυθόμενοι γὰρ τὴν γεγενημένην ἐκ τῶν Καρχηδονίων ἀσέβειαν πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις, πρόδηλον ἐδόκουν εἶναι σφίσι τὴν ἐκ τούτων τιμωρίαν.
8 Ὁ δὲ Πόπλιος, διακούσας τῶν παραγεγονότων, ὅτι

[r] ἀφώρμησε ex conject. scripsi cum Reisk. Vulgo omnes ἀφορμήσας. [s] τὸν τῶν Ῥωμαίων. ed. ante Casaub. Articulum τὸν delevit Casaub. cum tamen ferri potuisset.

sua dedentes se in fidem recipiens, sed per vim expugnans, et sub jugum omnes mittens; quanta in hostes incitatus esset ira propter Carthaginiensium perfidiam, præ se ferens. Idem et ad *Massanissam* nuncios subinde mittebat, significans, quo pacto scelere Pœnorum ruptæ essent induciæ; hortansque, ut coacto quanto maximo posset exercitu ad se quam primum veniret. Massanissa namque statim post pactas inducias, quod ante ostendimus, ab exercitu Romano cum suis copiis discesserat, signaque etiam decem qua equitum qua peditum e legionibus Romanis legatosque ab imperatore acceperat, eo consilio, ut Romanorum ope adjutus non solum regnum paternum reciperet, sed etiam Syphacis imperium suo adjiceret: quod etiam factum est. Eodem quoque accidit tempore, ut *ab Roma legati* ad navalia castra Romanorum adpellerent. Bæbius igitur, Romanis ad imperatorem extemplo missis, Carthaginienses legatos penes se detinuit, qui et aliis curis anxii erant, et in summis periculis sese versari existimabant. Audito enim scelere in Romanos legatos admisso, quo sese Carthaginienses impiaverant, ne dubitandum quidem illis videbatur, Romanos hanc immanitatem in se ulturos. *Scipio*, ut ab iis, qui venerant, accepit,

Ol. 144. 2. προθύμως ἥ τε σύγκλητος ὅ τε δῆμος ἀποδέξαιντο τὰς
γενομένας δι' αὐτοῦ συνθήκας πρὸς τοὺς Καρχηδονίους,
καὶ διότι πρὸς πᾶν τὸ παρακαλούμενον ἑτοίμως ἔχοιεν,
Pœnorum legatos incolumes dimittit Scipio. ἐπὶ μὲν τούτοις ἔχαιρε μεγάλως· τοὺς δὲ τῶν Καρχη- 9
δονίων προσέταξε τῷ Βαιβίῳ μετὰ πάσης φιλανθρωπίας
ἀποπέμπειν εἰς τὴν οἰκείαν· πάνυ καλῶς βουλευσά-
μενος, ὥς γε μοι δοκεῖ, καὶ φρονίμως. [s]Θεωρῶν γὰρ 10
τὴν σφετέραν πατρίδα περὶ πλείστου ποιουμένην τὴν
περὶ τοὺς πρεσβευτὰς πίστιν, ἐσκοπεῖτο, παρ' αὑτῷ
συλλογιζόμενος, οὐχ οὕτω τί δέον παθεῖν Καρχηδονίους,
ὡς τί δέον ἦν πρᾶξαι Ῥωμαίους. Διὸ παρακατασχὼν 11
τὸν ἴδιον θυμὸν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι πικρίαν,
ἐπειράθη διαφυλάξαι, κατὰ τὴν παροιμίαν, πατέρων εὖ
κείμενα ἔργα. τοιγαροῦν καὶ τοὺς ἐν τῇ Καρχηδόνι 12
πάντας ἥττησε ταῖς ψυχαῖς, καὶ τὸν Ἀννίβαν αὐτὸν,
ὑπερθέμενος τῇ καλοκαγαθίᾳ τὴν ἐκείνων ἄνοιαν.

Zamam abit Hannibal. V. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὰς πόλεις ἐκ-
πορθουμένας, ἔπεμπον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, δεόμενοι μὴ
μέλλειν, ἀλλὰ προσπελάζειν τοῖς πολεμίοις, καὶ κρίνειν
τὰ πράγματα διὰ μάχης. Ὁ δὲ, διακούσας, τοῖς μὲν 2
παροῦσιν ἀπεκρίθη τἄλλα σκοπεῖν, [t]περὶ δὲ τούτου
ῥᾳθυμεῖν, [u]διαλήψεσθαι γὰρ τὸν καιρὸν αὐτός. Μετὰ

[s] θεωρῶν γάρ. Conjunctionem ex conject. adjecit Casaub. [t] περὶ δὲ τούτου correxi cum Reisk. Vulgo omnes περὶ δὲ τοῦ ῥᾳθ. [u] διαλήψεσθαι γὰρ ex conject. scripsi. Vulgo διαλήψεται absque conjunct.

senatum populumque Romanum pacis a se pactæ cum Carthaginiensibus conditiones magno cum studio probasse, et ad omnia, quæ postulasset, faciles se præbuisse; eo nuncio vehementer lætatus, *Bæbio* mandavit, ut Carthaginiensium legatis nullum non humanitatis comitatisque genus exhiberet, eosque Carthaginem dimitteret. Ac mihi videtur *Scipio*, qui sciret, populum Romanum nihil habere antiquius fide erga legatos, sapientissimo ac prudentissimo consilio hoc fecisse, qui, rem eam apud se reputans, non tam cogitavit, *quid digni essent pati Carthaginienses*, quam *Romanis quid facere conveniret.* Is igitur, iracundiæ suæ moderatus et cupiditati, qua flagrabat, scelus admissum ulciscendi, conatus est, ut veteri verbo dicitur, *majorum præclara exempla tueri.* Itaque et eorum, qui Carthagine erant, et ipsius Hannibalis, quorum amentiam virtute et probitate sua superaverât, mirum in modum hoc facinore infregit animos.

v. Carthaginienses enimvero, cum vident urbes capi, et omni clade belli adfici, ad *Hannibalem* mittunt, orant, moram omnem ut tollat, hostibus adpropinquet, atque acie cum iis decernat. Quæ ille mandata ut accepit, iis, qui advenerant, respondit: *ceteris rebus ipsi prospiciant; de hoc quidem non laborent: tempus enim agendi quod adtinet, de eo se ipsum apud se statutu-*

δέ τινας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἀδρύ- A. U. 552.
μητα τόπων, προῆλθε, καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ
Ζάμαν. αὕτη δ' ἔστι πόλις, ἀπέχουσα Καρχηδόνος
4 ὡς πρὸς τὰς δύσεις ὁδὸν ἡμερῶν πέντε. κἀκεῖθεν ἐξέ-
πεμψε τρεῖς κατασκόπους, βουλόμενος ἐπιγνῶναι, ποῦ
στρατοπεδεύουσι, καὶ πῶς [x]χειρίζεται τὰ κατὰ τὰς
5 παρεμβολάς. Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς Πό- Speculatores Hannibali remittit Scipio.
πλιος, ἐπαναχθέντων ὡς αὐτὸν τῶν κατασκόπων, τοσοῦ-
τον ἀπέσχε τοῦ κολάζειν τοὺς ἑαλωκότας, καθάπερ
ἔθος ἐστὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς τοὐναντίον, συστήσας αὐτοῖς
χιλίαρχον, ἐπέταξε, πάντα καθαρίως ὑποδεῖξαι τὰ
6 κατὰ τὴν παρεμβολήν. Γενομένου δὲ τούτου, προσ-
επύθετο τῶν ἀνθρώπων, εἰ πάντα φιλοτίμως αὐτοῖς ὑπο-
7 δέδειχεν ὁ συσταθείς. τῶν δὲ φησάντων, δοὺς ἐφόδια
καὶ παραπομπὴν ἐξαπέστειλε, προστάξας, ἐπιμελῶς
8 Ἀννίβᾳ διασαφεῖν περὶ τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς. Ὧν
παραγενηθέντων, θαυμάσας ὁ Ἀννίβας τὴν μεγαλο-
ψυχίαν καὶ τόλμαν τἀνδρὸς, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς ὁρμὴν Colloqui cum Scipione cupit Hannibal.
ἔπεσε τοῦ βούλεσθαι συνελθεῖν εἰς λόγους τῷ Ποπλίῳ.
9 κρίνας δὲ τοῦτο, διεπέμψατο κήρυκα, φάσκων βού-
10 λεσθαι κοινολογηθῆναι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων. Ὁ
δὲ Πόπλιος, ἀκούσας ταῦτα τοῦ κήρυκος, συγκατε-
τίθετο τοῖς παρακαλουμένοις· ἔφη δὲ, [y]πέμπειν πρὸς

[x] χειρίζεται Casaubonus ex conject. edidit. χειρίζει dant libri omnes. χειρίζουσι malim: sed ad στρατοπεδεύουσι excidisse videtur nominativus οἱ ὑπεναντίοι vel οἱ Ῥωμαῖοι. [y] πέμψειν Reisk.

rum. Post dies paucos motis castris e locis circa *Adrumetum*, pergit ire, et circa *Zamam* oppidum castra locavit, quod quinque dierum itinere occasum versus ab Carthagine abest. Inde tres speculatores ab eo missi, quorum opera cognosceret, ubi Scipio castra metaretur, et quo pacto cuncta in castris administrarentur. Qui ad Romanum imperatorem quum essent deducti, tantum abfuit, ut de captis supplicium sumeret, quod facere alii solent, ut contra e tribunis militum unum eis adtribuerit, jussum, omnia ipsis bona fide ostendere, quæ essent in castris. Quod ubi factum erat, ab iisdem percunctatus est, *satisne adcurate omnia ipsis ostendisset is, qui comes eis fuerat datus?* Quumque dixissent speculatores, *ita esse factum;* viatico donatos, datis qui prosequerentur, retro ad Hannibalem dimisit, jussitque, ut *cuncta Hannibali, quæ sibi accidissent, aut quæ cognovissent, diligenter renunciarent.* Post reditum speculatorum *Hannibal*, magnitudinem animi et fiduciam Scipionis demirans, impetum nescio quomodo sumsit cum illo colloquendi. Deinde, ut sedit ejus animo hæc sententia, præconem ad *Scipionem* misit, qui diceret, *velle se cum ipso de summa rerum colloqui.* Publius, audito præconis nuncio, potestatem ejus, quod postulabat, Pœno

Ol. 144. 2. αὐτὸν, διασαφῶν, ἐπειδὰν μέλλῃ συμπορεύεσθαι, τὸν
τόπον καὶ τὸν καιρόν. ταῦτα μὲν οὖν ἀκούσας ὁ κῆρυξ, 11
ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. Τῇ δ' 12
ἐπαύριον ἧκε Μασσανάσσης, ἔχων πεζοὺς μὲν εἰς ἑξα-
κισχιλίους, ἱππεῖς δὲ περὶ [z] τετρακισχιλίους. ὃν ἀποδε- 13
ξάμενος ὁ Πόπλιος φιλανθρώπως, καὶ συγχαρεὶς ἐπὶ
τῷ πάντας ὑπηκόους πεποιῆσθαι τοὺς πρότερον Σύφακι
πειθομένους, ἀνέζευξε· καὶ παραγενηθεὶς πρὸς πόλιν 14
[a] Ναράγαρα, κατεστρατοπέδευσε, πρός τε τὰ ἄλλα τόπον εὐφυῆ καταλαβόμενος, καὶ τὴν ὑδρείαν ἐντὸς βέλους ποιησάμενος.

Castra ad Naragara.

VI. Κἀντεῦθεν ἐξέπεμψε πρὸς τὸν τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸν, φάσκων, ἕτοιμος εἶναι συμπορεύεσθαι πρὸς
αὐτὸν εἰς λόγους. ὧν ἀκούσας Ἀννίβας, ἀνέζευξε, καὶ 2
συνεγγίσας, ὥστε μὴ πλεῖον ἀπέχειν τριάκοντα σταδίων, κατεστρατοπέδευσε πρός τινα λόφον, ὃς τὰ μὲν λοιπὰ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν ὀρθῶς ἔχειν ἐδόκει, τὴν δ' ὑδρείαν ἀποτέρω μικρὸν εἶχε· καὶ πολλὴν ταλαιπωρίαν ὑπέμενον οἱ στρατιῶται περὶ τοῦτο τὸ μέρος.

Colloquium Hannibalis cum Scipione.

Κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ἡμέραν προῆλθον ἀπὸ τῆς ἰδίας 3
παρεμβολῆς ἀμφότεροι μετ' ὀλίγων ἱππέων· κἄπειτα χωρισθέντες ἀπὸ τούτων, αὐτοὶ συνῆλθον εἰς τὸ μέσον,
ἔχοντες ἑρμηνέα μεθ' ἑαυτῶν. Δεξιωσάμενος δὲ πρῶτος 4

Hannibalis oratio.

[z] τετρακισχιλίους ex Livio correxi. Vulgo omnes περὶ ἑξακισχιλίους. [a] Ναράγαρα ex eodem Livio adscivi, pro mendose Μάργαρον.

facit, *missurum etiam se ad illum dixit, qui locum et tempus indicaret, ubi convenire Hannibalem constituisset.* His auditis in castra Punica redit præco. Postridie ejus diei *Massanissa* cum sex millibus peditum, quatuor equitum, venit. Quem ubi comiter excepisset *Scipio*, gratulatus ei, quod populos omnes, qui Syphaci prius paruerant, sui juris fecissent, castra inde movit. Ventum est ad [Margarum, sive] *Naragaram* urbem, ibi Scipio consedit, capto loco cum ad cetera opportuno, tum quod aquatio intra teli conjectum erat.

VI. Eo ex loco nuncium ad Carthaginiensem imperatorem misit, *paratum se esse* significans *ad conveniendum ipsum colloquii caussa.* Hannibal, eo accepto nuncio, castra movet. Postquam propius ventum, ut jam triginta non amplius stadia in medio essent; in tumulo Pœnus consedit, commodo alioquin ad institutum negotium, nisi quod longinquioris paullo aquationis erat, ita ut ejus milites in aquando laboris plurimum sustinerent. Postero die imperatores ambo e suis castris, equitibus paucis comitati, progrediuntur: deinde soli, submotis comitibus, cum singulis interpretibus in medium procedunt. Tum HANNIBAL

Ἀννίβας, ἤρξατο λέγειν· ὡς "Ἐβούλετο μὲν ἄν, μήτε A. U. 552.
Ῥωμαίους ἐπιθυμῆσαι μηδέποτε μηδενὸς [b]τῶν ἐκτὸς Hannibalis oratio.
5 Ἰταλίας, μήτε Καρχηδονίους τῶν ἐκτὸς Λιβύης. ἀμ-
φοτέροις γὰρ εἶναι ταύτας καὶ καλλίστας δυναστείας,
καὶ συλλήβδην ὡσανεὶ περιωρισμένας ὑπὸ τῆς φύσεως.
6 Ἐπεὶ δὲ πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῶν κατὰ Σικελίαν ἀμφισβη-
τήσαντες ἐξεπολεμήσαμεν ἀλλήλους, μετὰ δὲ ταῦτα
πάλιν ὑπὲρ τῶν κατ' Ἰβηρίαν, τὸ δὲ τέλος, ὑπὸ τῆς
τύχης [c]ἀπονουθετούμενοι, μέχρι τούτου προβεβήκαμεν,
ὥστε καὶ περὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους [d]ἡμᾶς κεκιν-
7 δυνευκέναι, τοὺς δ' ἀκμὴν ἔτι καὶ νῦν κινδυνεύειν· λοιπόν
ἐστιν, εἴ πως δυνάμεθα, δι' αὐτῶν, παραιτησάμενοι τοὺς
8 θεοὺς, [e]διαλύσασθαι τὴν ἐνεστῶσαν φιλοτιμίαν. Ἐγὼ
μὲν οὖν ἕτοιμός εἰμι, τῷ πεῖραν εἰληφέναι δι' αὐτῶν τῶν
πραγμάτων, [f]ὡς μετάθετός ἐστιν ἡ τύχη, καὶ παρὰ
μικρὸν εἰς ἑκάτερα ποιεῖ μεγάλας ῥοπὰς, καθαπερεὶ
νηπίοις [g]παισὶ χρωμένη.

VII. "Σὲ δ' ἀγωνιῶ, Πόπλιε, λίαν, ἔφη, καὶ διὰ τὸ νέον εἶναι κομιδῇ, καὶ διὰ τὸ πάντα σοι κατὰ λόγον κεχωρηκέναι, καὶ τὰ κατ' Ἰβηρίαν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Λιβύην, καὶ μηδέπω μέχρι γε τοῦ νῦν εἰς τὴν τῆς τύχης

[b] τῶν ἐκτὸς Λιβύης ab Ursino recepit Casaub. τῶν ἐκ τῆς Λιβύης Herv. cum Med. τῶν τῆς Λιβ. Urb. Aug. Reg. E. F. Ves. Tub. τῶν Λιβ. Reg. G. [c] An ἀπονοούμενοι? [d] ὑμᾶς in vers. Lat. expresserat Casaub. *vos antea sitis periclitati.* [e] διαλύεσθαι Hervag. [f] ὡς εὐμετάθετός ἐστιν malim cum Reisk. [g] παισὶ omisit Casaub. invitis libris.

prior, post salutationem, ita cœpit loqui. *Si jam esset integrum, optaturum se fore, ut neque Romani quidquam umquam eorum, quæ sunt extra Italiam, concupissent; neque Carthaginienses eorum, quæ extra Africam. Utriusque enim populi hæc propria esse, eaque pulcerrima imperia, denique a natura ipsa suis finibus quasi circumscripta. Nunc, quoniam de Sicilia primo disceptantes bellum inter nos gessimus, deinde autem de Hispaniæ possessione, ac tandem, bonam nobis mentem fortuna corrumpente, eo usque sumus progressi, ut de patrio etiam solo simus utrique periclitati, et alteri etiam nunc cum maxime periclitemur; illud jam superest, ut, si qua ratione possumus, iram deorum deprecati, tantæ huic pervicaciæ per nos ipsi finem imponamus. Equidem igitur, ipsa edoctus experientia, quam mutabilis res sit fortuna, quam sæpe rei minimæ interventu magna in utramvis partem momenta faciat, dum mortales non secus ac pueros infantes ludibrio habet, ad quieta consilia sum paratus.*

VII. *De te vero, P. Corneli, vehementer sum anxius,* inquit, *et sollicitus, ne forte, sive quia juvenis es admodum, sive quia ex animi sententia semper omnia tibi successere, cum in Hispania, tum in Africa, neque umquam adhuc quidem fortunæ retro*

Ol. 144. 2. Hannibalis oratio.

ἐμπεπτωκέναι παλινρύμην, μή ποτε οὐ πεισθῇς διὰ
ταῦτα τοῖς ἐμοῖς λόγοις, καίπερ οὖσι πιστοῖς. Σκόπει 2
δ' ἀφ' [h]ἑνὸς τῶν λόγων τὰ πράγματα, μὴ τὰ τῶν
προγεγονότων, ἀλλὰ τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτούς. Εἰμὶ 3
τοιγαροῦν Ἀννίβας ἐκεῖνος, ὃς μετὰ τὴν ἐν Κάνναις
μάχην σχεδὸν ἁπάσης Ἰταλίας ἐγκρατὴς γενόμενος,
καὶ μετά τινα χρόνον ἧκον πρὸς αὐτὴν τὴν Ῥώμην, καὶ
στρατοπεδεύσας ἐν τετταράκοντα σταδίοις, ἐβουλευόμην
ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τοῦ τῆς ὑμετέρας πατρίδος ἐδάφους,
πῶς ἔστι μοι χρηστέον· [i]ὃς νῦν ἐν Λιβύῃ πάρειμι πρὸς 4
σὲ, Ῥωμαῖον ὄντα, [k]περί τε τῆς ἐμαυτοῦ καὶ τῶν
Καρχηδονίων σωτηρίας κοινολογησόμενος. Εἰς ἃ βλέ- 5
ποντα παρακαλῶ σε, μὴ μέγα φρονεῖν· ἀλλ' ἀνθρωπίνως
βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων· τοῦτο δ' ἐστὶ, τῶν μὲν
ἀγαθῶν ἀεὶ τὸ μέγιστον, τῶν δὲ κακῶν τοὐλάχιστον
αἱρεῖσθαι. Τίς οὖν ἂν ἕλοιτο νοῦν ἔχων πρὸς τοιοῦτον 6
ὁρμᾷν κίνδυνον, οἷος σοὶ νῦν ἐνέστηκεν; ἐν ᾧ νικήσας μὲν,
οὔτε τῇ σαυτοῦ δόξῃ μέγα τι προσθήσεις, οὔτε τῇ τῆς
πατρίδος· ἡττηθεὶς δὲ, πάντα τὰ πρὸ τούτου σεμνὰ
καὶ καλὰ δι' αὐτὸν ἄρδην ἀναιρήσεις. Τί οὖν ἔστιν, ὃ 7
προτίθεμαι, τέλος τῶν [l]νῦν λόγων; Πάντα, περὶ ὧν 8
πρότερον ἠμφισβητήσαμεν, Ῥωμαίων ὑπάρχειν· ταῦτα

[h] Sic Herv. cum MStis. ἑνὸς τοῦ λόγου Casaub. ex conject. [i] ὃς νῦν ex ingenio edidit Casaub. ὡς νῦν dant libri omnes. [k] περί τε ex conject. scripsi. περὶ δὲ Reg. E. Conjunctione carent ceteri. [l] νυνὶ λόγων Reg. E.

ruentis periculum fecisti, verbis meis, quamvis dignis fide, parum tamen fidei habeas. Quin tu potius considera mihi ex uno, quod jam dicam, cujusmodi sit rerum humanarum conditio: neque ego de eorum, qui olim fuerunt, rebus loquor; verum de iis, quæ nobis ipsis contigerunt. Nempe Hannibal ego ille sum, qui post Cannensem pugnam universæ propemodum potitus Italiæ, aliquanto post tempore Romam ipsam petii, et, quum millia passuum quinque ab urbe consedissem, de vobis et de patriæ vestræ solo quid mihi statuendum esset, deliberabam: qui nunc in Africa ad te, virum Romanum, accessi, de mea et populi Carthaginiensis salute tecum acturus. Te igitur hortor, Publi, ut, hæc intuens, spiritus magnos nimis ne geras; sed in deliberando de rebus præsentibus humanæ sortis memorem te probes: id autem est, ut bonorum maximum, malorum minimum eligas. Enimvero quis compos mentis discrimen tantum adire velit, quantum tibi nunc imminet? E quo si victor discesseris; neque tuam tibi, neque patriæ gloriam multum sane amplificaveris: sin victus fueris; tot ante parta decora, tot præclare facta ipse per te funditus evertes. Sed quorsum tandem omnis hæc mea spectat oratio? Ut omnia populi Romani sint, de quibus hactenus fuit

δ' ἦν Σικελία, Σαρδὼ, τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν· καὶ μηδέποτε Καρχηδονίους Ῥωμαίοις ὑπὲρ τούτων ἀντᾶραι πόλεμον· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας νήσους, ὅσαι μεταξὺ κεῖνται τῆς Ἰταλίας καὶ Λιβύης, Ῥωμαίων ὑπάρ- A. U. 552.
9 χειν. Ταύτας γὰρ πέπεισμαι τὰς συνθήκας καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλεστάτας μὲν εἶναι Καρχηδονίοις, ἐνδοξοτάτας δὲ σοὶ, καὶ πᾶσι Ῥωμαίοις."

Scipionis oratio ad Hannibalem.

VIII. Ἀννίβας μὲν οὖν ταῦτ' εἶπεν. Ὁ δὲ Πόπλιος, ὑπολαβών· "Οὔτε τοῦ περὶ Σικελίας, ἔφη, πολέμου Ῥωμαίους, οὔτε τοῦ περὶ τῆς Ἰβηρίας αἰτίους
2 γεγονέναι, Καρχηδονίους δὲ προφανῶς· ὑπὲρ ὧν κάλλιστα [m]γινώσκειν αὐτὸν τὸν Ἀννίβαν· μάρτυρας δὲ καὶ τοὺς θεοὺς γεγονέναι τούτων, περιθέντας τὸ κράτος οὐ τοῖς ἄρχουσι χειρῶν ἀδίκων, ἀλλὰ τοῖς ἀμυνομένοις.
3 Βλέπειν δὲ καὶ τὰ τῆς τύχης οὐδενὸς ἧττον, καὶ τῶν
4 ἀνθρωπίνων στοχάζεσθαι κατὰ δύναμιν. Ἀλλ', εἰ μὲν πρὸ τοῦ τοὺς Ῥωμαίους διαβαίνειν εἰς Λιβύην αὐτὸς ἐξ Ἰταλίας ἐκχωρήσας προὔτεινες τὰς διαλύσεις ταύτας,
5 οὐκ ἂν οἴομαί σε διαψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος. Ἐπεὶ δὲ σὺ μὲν ἄκων ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπηλλάγης, ἡμεῖς δὲ, διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην, τῶν ὑπαίθρων ἐκρατήσαμεν, δῆλον, ὡς μεγάλην εἴληφε τὰ πράγματα παραλλαγήν.

[m] γινώσκειν ab Ursino accepit Casaub. In γινώσκουσι consentiunt MSti cum Hervag.

inter nos contentio. Ea autem sunt, Sicilia, Sardinia, Hispaniæ provinciæ. Horum nomine adversus Romanos ne bellum umquam Carthaginienses suscipiant. Similiter et ceteræ insulæ, quotquot Italiam et Africam interjacent, omnes ut populi sint Romani. Nam equidem per ejusmodi conditiones et Carthaginiensium securitati in posterum, et gloriæ sive tuæ, sive universi nominis Romani, quam optime fore consultum existimo.

VIII. Et *Hannibal* quidem hæc dixit. Cujus sermonem excipiens SCIPIO: *manifestum* dixit *esse, Romanos neque ei bello, quod de Sicilia fuit gestum, præbuisse caussam; neque item ei, quod de Hispania. Atque hoc omnium optime scire ipsum Hannibalem: sed et deos immortales omnium, quæ accidissent, testes fuisse, qui decus victoriæ iis tribuerint, non qui armis injustis priores lacessiverant, sed qui vim vi repellebant. Fortunæ vim tam sibi esse notam, quam ulli umquam mortalium: et humanæ infirmitatis habere se rationem, quantam posset maximam. Ceterum pacis hasce leges si tu,* inquit, *priusquam Romani in Africam trajecissent, ipse Italiæ egressus finibus obtulisses, tua te spes, opinor, nequaquam fefellisset. Nunc, quum ipse quidem invitus Italia excesseris, nos vero, in Africam transgressi, quidquid sub dio est in potestate habeamus, magnam rerum mutationem esse fa-*

Ol. 144. 2. Scipio ad Hannibalem.

Τὸ δὲ δὴ μέγιστον, ἤλθομεν [n] ἐπὶ τί μέρος; Ἡττηθέντων 7
καὶ δεηθέντων τῶν παρά σου πολιτῶν, ἐθέμεθα συνθήκας
ἐγγράπτους, ἐν αἷς ἦν, πρὸς τοῖς ὑπὸ σοῦ νῦν προτει-
νομένοις, τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδοῦναι χωρὶς λύτρων
Καρχηδονίους, τῶν πλοίων τῶν καταφράκτων παραχω-
ρῆσαι, πεντακισχίλια τάλαντα προσενεγκεῖν, ὅμηρα
δοῦναι περὶ τούτων. Ταῦτα ἦν, ἃ συνεθέμεθα πρὸς 8
ἀλλήλους· ὑπὲρ τούτων ἐπρεσβεύσαμεν ἀμφότεροι πρός
τε τὴν σύγκλητον τὴν ἡμετέραν, καὶ πρὸς τὸν δῆμον·
ἡμεῖς μὲν ὁμολογοῦντες εὐδοκεῖν τοῖς γεγραμμένοις,
Καρχηδόνιοι δὲ δεόμενοι [o] τούτων τυχεῖν. ἐπείσθη τὸ 9
συνέδριον τούτοις, ὁ δὲ δῆμος συγκατήνεσε. τυχόντες,
ὧν ἠξίουν, ἠθέτησαν ταῦτα Καρχηδόνιοι, παρασπονδή-
σαντες ἡμᾶς. Τί λείπεται ποιεῖν; σύ, τὴν ἐμὴν χώραν 10
μεταλαβών, εἰπόν. Ἀφελεῖν τὰ βαρύτατα τῶν ὑπο- 11
κειμένων ἐπιταγμάτων; [p] ἵνα, μή, λαβόντες ἆθλα τῆς
παρανομίας, διδαχθῶσι τοὺς εὖ ποιοῦντας εἰς τὸ λοιπὸν
παρασπονδεῖν· ἀλλ' ἵνα, τυχόντες ὧν ἀξιοῦσι, χάριν
ὀφείλωσιν ἡμῖν; Ἀλλὰ νῦν, μεθ' ἱκετηρίας τυχόντες 12
ὧν παρεκάλουν, ὅτι βραχείας ἐλπίδος ἐπελάβοντο τῆς
κατὰ σέ, παρὰ πόδας ὡς ἐχθροῖς ἡμῖν κέχρηνται καὶ

[n] ἐπὶ τί μέρος; Sic interrogative scribere visum est. Vulgo ἐπί τι μέρος, ad quæ verba deesse nonnihil suspicatus erat Reisk. [o] τούτων τυχεῖν dedit Reg. E. Ceteri vulgo τούτου τυχεῖν. [p] ἵνα, μή. Particulam negantem ex codd. revocavi, quam ex ingenio mutans Casaub. scripserat ἵνα δὴ λαβόντες.

ctam, quis non intelligit? Quod vero omnium maximum est: quousque res inter nos devenerit, vide. Civibus tuis devictis, et pacem petentibus, jam leges fœderis erant conscriptæ; in quibus, præter illa quæ a te nunc offeruntur, hæc amplius continebantur, captivos omnes ut sine pretio Carthaginienses redderent, naves rostratas ut traderent, talentûm quinque millia ut penderent, his staturos se pactis, obsides ut darent. Hæc sunt, de quibus inter nos convenerat, de quibus utrique per legatos cum senatu et populo nostræ civitatis egeramus; quum equidem hasce nobis non improbari conditiones dicerem, Carthaginienses vero, easdem ut impetrarent, precibus contenderent. Pactis conditionibus senatus est adsensus; easdem quoque populus ratas esse jussit. Tui cives, Hannibal, quod postulaverant consecuti, fœderis formulam antiquarunt, et fidem nobis datam violarunt. Quid jam opus est facto? Tu ipse, in meum locum te transferens, mihi responde. An gravissima quæque eorum, quæ per leges pacis tuis imperantur, sunt tollenda? nempe non ut, accepto sceleris præmio, doceantur in posterum etiam cum bene de se meritis perfide agere; sed ut, nacti ea quæ petunt, gratiam nobis habeant? At enim, quæ modo cum vittis et infulis postulaverant, ea consecuti; simul atque exiguam spem aliquam per te sunt nacti, inimicorum atque hostium

13 πολεμίοις. [q] Ἐν οἷς, βαρυτέρου μέν τινος προσεπιτα- A. U. 552.
χθέντος, δυνατὸν ἀνενεγκεῖν τῷ δήμῳ περὶ διαλύσεως·
ὑφαίρεσιν δὲ ποιουμένοις τῶν ὑποκειμένων, οὐδὲ ἀναφορὰν
14 ἔχει τὸ διαβούλιον. Τί πέρας οὖν πάλιν τῶν ἡμῶν
λόγων; Ἢ τὴν ἐπιτροπὴν ὑμᾶς διδόναι περὶ σφῶν αὐτῶν
καὶ τῆς πατρίδος, ἢ μαχομένους νικᾶν."

Irrito colloquio, prælio rem cernunt.

IX. Ταῦτα μὲν οὖν διαλεχθέντες [r] αὐτοῖς Ἀννίβας
καὶ Πόπλιος ἐχωρίσθησαν, ἀξύμβατον ποιησάμενοι τὴν
2 κοινολογίαν. Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἅμα τῷ φωτὶ τὰς
δυνάμεις ἐξῆγον ἀμφότεροι, καὶ συνίσταντο τὸν ἀγῶνα,
Καρχηδόνιοι μὲν ὑπὲρ τῆς σφετέρας σωτηρίας καὶ τῶν
κατὰ τὴν Λιβύην πραγμάτων, Ῥωμαῖοι δὲ περὶ τῆς τῶν
3 ὅλων ἀρχῆς καὶ δυναστείας. Ἐφ' ἃ τίς οὐκ ἂν ἐπι-
4 στήσας συμπαθὴς γένοιτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν; Οὔτε
γὰρ δυνάμεις πολεμικωτέρας, οὔθ' ἡγεμόνας ἐπιτυχε-
στέρους τούτων, καὶ μᾶλλον ἀθλητὰς γεγονότας τῶν
κατὰ πόλεμον ἔργων, εὕροι τις ἂν ἑτέρους, οὐδὲ μὴν
ἆθλα μείζω τὴν τύχην ἐκτεθεικυῖαν τοῖς ἀγωνιζομένοις,
5 τῶν τότε προκειμένων. οὐ γὰρ τῆς Λιβύης αὐτῆς, οὐδὲ
τῆς Εὐρώπης ἔμελλον κυριεύειν οἱ τῇ μάχῃ κρατήσαντες,
ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς οἰκουμένης, ὅσα νῦν
πέπτωκεν ὑπὸ τὴν ἱστορίαν. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι μετ'

[q] οἷς absque præpos. voluit Reisk. Ante verba ἐν οἷς *asteriscum* inseruit Casaub. [r] αὐτοῖς Casaub.

loco e vestigio habere nos cœperunt. Quæ cum ita sint: si, præter jam pactas leges, durius aliquid a nobis imperaretur; fieri posset, ut de pace denuo referretur ad populum Romanum: sin etiam de eis, quæ jam convenerant, aliquid detrahatur; ne deliberatio quidem locum habet, nec referre amplius licet. Quis igitur nostræ etiam orationis erit finis? Nimirum, ut vos patriamque vestram fidei nostræ permittatis, aut prælio dimicantes vincatis.

IX. Hæc inter se collocuti *Hannibal et Scipio*, frustra verbis tentata spe conventionis, ad suos se receperunt. Postero die prima statim luce copias ambo eduxerunt, et prælio decertarunt: Carthaginienses quidem, de sua salute et rebus Africæ; Romani vero, de orbis terrarum dominatione atque imperio. Quis autem ista secum animo reputare queat, ut non rei tantæ narratione adficiatur? Nam neque exercitus bellicosiores, neque imperatores feliciores, aut qui in bellicis certaminibus magis fuissent exercitati, temere aliquis inveniat, neque ubi majora certantibus præmia fortuna proposuisset, quam illa, quæ erant tunc proposita. Non enim Africam dumtaxat vel Europam in potestate sua erant habituri, qui victores ab ea pugna discessissent; verum et ceteras quoque orbis terrarum partes, quotquot hactenus in notitiam hominum

Ol. 144. 2. Acies Scipionis.

ὀλίγον. Πλὴν ὁ μὲν Πόπλιος ἔθηκε τὰς τάξεις τῶν 6
ἰδίων δυνάμεων τὸν τρόπον τοῦτον. Πρῶτον μὲν τοὺς 7
ἀστάτους καὶ τὰς τούτων σημαίας ἐν διαστήμασιν· ἐπὶ
δὲ τούτοις τοὺς πρίγκιπας, τιθεὶς τὰς σπείρας, οὐ κατὰ
τὸ τῶν πρώτων σημαιῶν διάστημα, καθάπερ ἔθος ἐστὶ
τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλὰ [q]κατ' ἀλλήλους ἐν ἀποστάσει,
διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἐλεφάντων·
τελευταίους δ' ἐπέστησε τοὺς τριαρίους. ἐπὶ δὲ τῶν 8
κεράτων ἔταξε κατὰ μὲν τὸ λαιὸν Γάϊον Λαίλιον,
ἔχοντα τοὺς Ἰταλικοὺς ἱππέας· κατὰ δὲ τὸ δεξιὸν
μέρος Μασσανάσσην μετὰ πάντων τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ταττομένων Νομάδων. τὰ δὲ διαστήματα τῶν πρώτων 9
σημαιῶν ἀνεπλήρωσε ταῖς τῶν γροσφομάχων σπείραις,
παραγγείλας τούτοις προκινδυνεύειν· ἐὰν δὲ ἐκβιάζωνται, [r]καὶ κατὰ τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον, ἀποχωρεῖν, τοὺς 10
μὲν καταταχοῦντας, διὰ τῶν ἐπ' εὐθείας διαστημάτων εἰς τοὐπίσω τῆς ὅλης δυνάμεως, τοὺς δὲ περικαταλαμβανομένους εἰς τὰ πλάγια [s]παρίστασθαι διαστήματα κατὰ τὰς σημαίας.

Hortatur suos Scipio.

X. Ταῦτα δ' ἑτοιμασάμενος, ἐπεπορεύετο παρακαλῶν τὰς δυνάμεις, βραχέως μέν, οἰκείως δὲ τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως. Ἠξίου γὰρ "μνημονεύοντας τῶν 2
προγεγονότων ἀγώνων, ἄνδρας ἀγαθοὺς γίγνεσθαι, σφῶν

[q] κατ' ἀλλήλους correxit Casaub. Mendose libri omnes ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλους. [r] Deletam conjunct. καὶ voluit Reisk. [s] Vocab. διαστήμ. quod consentientibus libris habet Hervagius, abest ab edit. Casaub. et seqq.

venerunt. Quod quidem non multo post fieri contigit. Ceterum copiarum suarum ordines ita tum *Scipio* disposuit. Primum hastatos eorumque manipulos per intervalla: horum a tergo principes locavit, positis eorum manipulis non ex adverso interstitiorum, quæ intererant inter hastatorum manipulos, sicut mos est Romanorum; sed alios post alios in eadem serie, ex aliquo intervallo, propter multitudinem elephantorum, quos Pœni habebant. Ultimos, in extrema acie, triarios constituit. Ab lævo cornu *C. Lælium* cum Italico equitatu, ab dextro *Massanissam* cum omnibus suis Numidis opposuit. Vias patentes inter manipulos antesignanorum complevit velitum manipulis, dato præcepto, ut ante alios pugnam committerent: sin autem hostium vim aut elephantorum impetum sustinere non possent, retro pedem ut referrent; qui quidem celeritate pedum confiderent, per vias rectas inter manipulos patentes, pone aciem universam; qui vero occuparentur a belluis, in dextram sinistramve iis sese adplicarent intervallis, quæ essent inter signa.

X. His ita ordinatis, quaqua incederet per aciem, suos adhortabatur; paucis ille quidem, sed ad præsens discrimen apte et convenienter. Petebat enim a militibus suis, ut "*me-*

καὶ τῆς πατρίδος ἀξίους, καὶ λαμβάνειν πρὸ ὀφθαλμῶν, A. U. 552.
ὅτι, κρατήσαντες μὲν τῶν ἐχθρῶν, οὐ μόνον τῶν ἐν
Λιβύῃ πραγμάτων ἔσονται κύριοι βεβαίως, ἀλλὰ καὶ
τῆς ἄλλης οἰκουμένης τὴν ἡγεμονίαν καὶ δυναστείαν
3 ἀδήριτον αὐτοῖς τε καὶ τῇ πατρίδι περιποιήσουσιν· ἐὰν
δ' ὡς ἄλλως ἐκβῇ τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον, οἱ μὲν
ἀποθανόντες εὐγενῶς ἐν τῇ μάχῃ κάλλιστον ἐντάφιον
ἕξουσι τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατον, οἱ δὲ διαφυ-
γόντες, αἴσχιστον καὶ ἐλεεινότατον τὸν ἐπίλοιπον βίον.
4 ἀσφάλειαν γὰρ τοῖς φυγοῦσιν οὐδεὶς ἱκανὸς περιποιῆσαι
τόπος τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ· πεσοῦσι δ' ὑπὸ τὰς τῶν Καρχη-
δονίων χεῖρας, οὐκ ἄδηλα εἶναι τὰ συμβησόμενα τοῖς
ὀρθῶς λογιζομένοις· ὧν, ἔφη, μηδενὶ γένοιτο πεῖραν
5 ὑμῶν λαβεῖν. Τῆς δ' οὖν τύχης ἡμῖν τὰ μέγιστα τῶν
ἄθλων εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος ἐκτεθεικυίας, πῶς οὐκ ἂν
εἴημεν [t]ἀγενέστατοι, καὶ συλλήβδην ἀφρονέστατοι πάν-
των, εἰ, παρέντες τὰ κάλλιστα τῶν ἀγαθῶν, ἑλοίμεθα
6 τὰ μέγιστα τῶν κακῶν διὰ φιλοζωΐαν; Διόπερ ἠξίου,
δύο προθεμένους, ταῦτα δ' ἐστὶν, ἢ νικᾷν ἢ θνήσκειν,
7 ὁμόσε χωρεῖν εἰς τοὺς πολεμίους. τοὺς γὰρ τοιαύτας
ἔχοντας διαλήψεις, κατ' ἀνάγκην ἀεὶ [u]κρατεῖν τῶν ἐπὶ
τἀναντία ταττομένων, ἐπειδὰν ἀπελπίσαντες τοῦ ζῆν

Hortatur suos Scipio.

[t] ἀγεννέστ. Casaub. invitis MStis. [u] κρατεῖν τῶν ἐπὶ τἀναντία. Reiskii conjecturam secutus sum. Vulgo omnes κρατεῖν δεῖ τἀναντία ταττομ.

mores pugnarum quas ante pugnassent, viros se præstarent, priore sua virtute et Romano dignos nomine: ponerentque sibi illud ob oculos, se, victis eo prœlio hostibus, non Africæ tantum possessionem firmam obtenturos; sed etiam reliqui orbis terrarum imperium ac dominationem sibi et patriæ suæ sine ulla controversia quæsituros. Sin de exitu certaminis secus eveniret; cogitarent, eos, qui inter dimicandum diem clauderent ultimum, loco sepulcralis ornamenti, atque ejus pulcerrimi, relaturos hoc decus, quod pro patria mortem oppetierint; qui periculum declinassent, vitam deinceps omnem acturos et turpissimam et miserrimam. Eis enim, qui fugerint, nullum esse tota Africa locum, qui securitatem possit præstare: iis vero, qui in Pœnorum manus inciderint, quæ sint eventura, non esse obscurum recta ratione rem putantibus. Quæ superi, inquit, *a vobis omnibus avertant! Quum igitur fortuna in utramvis partem præmia nobis proposuerit omnium maxima: quid caussæ dicemus, cur non ignavissimi mortalium, atque, ut omnia verbo complectar, stultissimi simus existimandi, si, rebus in arbitrio nostro positis, pro iis bonis, quæ sunt omnium pulcerrima, præ nimia cupiditate vitæ ea elegerimus mala, quæ sunt omnium gravissima?* Petere igitur se, *cum hoste sic congrederentur, ut qui duo hæc tantum præ oculis haberent, aut victoriam, aut mortem. Nam qui hoc essent animo præditi, semper eos de hostibus victoriam reportare, ubi*

Ol. 144. 2. ἴωσιν εἰς τὴν μάχην." Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος τοιαύτην ἐποιήσατο τὴν παραίνεσιν.

Acies Hannibalis.

XI. Ὁ δ' Ἀννίβας τὰ μὲν θηρία πρὸ πάσης τῆς δυνάμεως, ὄντα πλείω τῶν ὀγδοήκοντα, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς μισθοφόρους ἐπέστησε, περὶ μυρίους ὄντας καὶ δισχιλίους τὸν ἀριθμόν. οὗτοι δ' ἦσαν Λιγυστινοὶ, Κελτοὶ, Βαλιαρεῖς, Μαυρούσιοι. τούτων δὲ κατόπιν 2
[x]παρενέβαλε τοὺς ἐγχωρίους Λίβυας καὶ Καρχηδονίους· ἐπὶ δὲ πᾶσι τοὺς ἐξ Ἰταλίας ἥκοντας μεθ' ἑαυτοῦ, πλεῖον ἢ στάδιον ἀποστήσας τῶν προτεταγμένων. τὰ 3
δὲ κέρατα διὰ τῶν ἱππέων ἠσφαλίσατο, θεὶς ἐπὶ μὲν τὸ λαιὸν τοὺς συμμάχους Νομάδας, ἐπὶ δὲ τὸ δεξιὸν τοὺς τῶν Καρχηδονίων ἱππεῖς. Παρήγγειλε δὲ, τοὺς 4
ἰδίους στρατιώτας ἕκαστον παρακαλεῖν, ἀναφέροντας τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐφ' ἑαυτὸν καὶ τὰς μεθ' ἑαυτοῦ παραγεγενημένας δυνάμεις· τοῖς δὲ Καρχηδονίοις ἐκέ- 5
λευσε τοὺς ἡγουμένους τὰ συμβησόμενα περὶ τέκνων καὶ γυναικῶν ἐξαριθμεῖσθαι, καὶ τιθέναι πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐὰν ἄλλως πως ἐκβῇ τὰ τῆς μάχης. οὗτοι μὲν οὖν οὕτως ἐποίουν τὸ παραγγελθέν. Ἀννίβας δὲ τοὺς μεθ' 6
ἑαυτοῦ παραγεγονότας ἐπιπορευόμενος, ἠξίου καὶ παρεκάλει διὰ πλειόνων, μνησθῆναι μὲν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἑπτακαιδεκαέτους συνηθείας, μνησθῆναι δὲ τοῦ πλήθους τῶν προγεγονότων αὐτοῖς πρὸς Ῥωμαίους ἀγώνων· ἐν οἷς 7

Hannibal hortatur suos.

[x] Correxi vulgatum παρέλαβε.

vitæ posita spe pugnam capessant." Tali fere modo *Scipio* suos cohortabatur.

XI. *Hannibal* vero belluas (erant autem amplius LXXX) ante aciem universam, mercenarios proximos illis a tergo constituit, numero ad duodecim millia. Erant hi Ligures, Galli, Baleares, Mauri. Pone hos in mediam aciem indigenas Afros et Carthaginienses recepit. Spatio deinde amplius quam stadii relicto, Italicos milites, qui secum venerant, a tergo omnium constituit. Cornua equitatu firmavit: lævum socii Numidæ, dextrum equites Carthaginiensium tenuerunt. Ducibus autem præcepit, ut suos quisque milites adhortarentur, juberentque spem victoriæ in se ponere, et eo, quem ex Italia adduxerat, exercitu. Carthaginiensibus vero, ut recenserent atque ob oculos ponerent, si alius esset pugnæ exitus, quam optarent, quæ calamitas liberos ipsorum ac conjuges maneret. Et illi quidem, uti fuerant jussi, fecerunt: *Hannibal* vero eorum ordines, qui secum advenerant, obambulans, petebat ab iis, multumque ipsos hortabatur, *meminissent commilitii, quod annos septemdecim invicem coluissent; meminissentque illarum tot numero pugnarum, quas cum Romanis*

ἀηττήτους γεγονότας οὐδ' ἐλπίδα τοῦ νικᾷν οὐδέποτ', A. U. 552.
8 ἔφη, Ῥωμαίοις αὐτοὺς ἀπολελοιπέναι. τὸ δὲ μέγιστον, Hannibal hortatur
ἠξίου λαμβάνειν πρὸ ὀφθαλμῶν, χωρὶς τῶν κατὰ μέρος suos.
κινδύνων καὶ τῶν ἀναριθμήτων προτερημάτων, τήν τε
περὶ τὸν Τρεβίαν ποταμὸν μάχην πρὸς τὸν πατέρα τοῦ
νῦν ἡγουμένου Ῥωμαίων, ὁμοίως τὴν ἐν Τυῤῥηνίᾳ πρὸς
Φλαμίνιον μάχην, ἔτι δὲ τὴν [y] περὶ Κάννας λεγομένην
9 πρὸς Αἰμίλιον· ἃς οὔτε κατὰ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν,
οὔτε κατὰ τὰς ἀρετὰς ἀξίας εἶναι συγκρίσεως πρὸς τὸν
10 νῦν ἐπιφερόμενον κίνδυνον. Καὶ ταῦτα λέγων, ἅμα
βλέπειν αὐτοὺς ἐκέλευε, [z] καὶ τὴν τῶν ὑπεναντίων κατο-
πτεύειν τάξιν· οὐ γὰρ οἷον ἐλάττους, ἀλλ' οὐδὲ πολλο-
στὸν μέρος εἶναι τῶν τότε πρὸς αὐτοὺς ἀγωνισαμένων·
11 ταῖς γε μὴν ἀρεταῖς οὐδὲ σύγκρισιν ἔχειν. ἐκείνους μὲν
γὰρ, ἀηττήτους ὄντας, ἐξ ἀκεραίου διηγωνίσθαι πρὸς
σφᾶς· τούτων δὲ τοὺς μὲν ἐκγόνους εἶναι, τοὺς δὲ
λείψανα τῶν ἡττημένων ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ πεφευγότων
12 αὐτὸν πλεονάκις. Διόπερ ᾤετο, δεῖν μὴ καταλῦσαι
μήτε τὴν σφῶν αὐτῶν, μήτε τὴν τοῦ προεστῶτος δόξαν
καὶ προσηγορίαν· ἀλλ' ἀγωνισαμένους εὐψύχως, βε-
βαιῶσαι τὴν διαδεδομένην περὶ αὐτῶν φήμην, ὡς ὄντων
13 ἀηττήτων. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τοιαῦτα παρεκάλεσαν
ἀμφότεροι.

[y] *γινομένην* voluit Reisk. [z] Conjunctionem *καὶ*, quum abesset a libris, ex conject. adjecit Casaub.

pugnassent: e quibus quum semper invicti discessissent, ne spem quidem ullam se Romanis reliquisse umquam vincendi. Ante omnia, ut oculis sibi subjicerent, postulabat, præter tot minora prœlia et infinitas numero victorias, pugnam ad Trebiam cum hujus ipsius Romanorum imperatoris patre commissam: pugnam item in Etruria cum Flaminio, necnon illam ad Cannas cum Æmilio pugnatam. Quæ omnes pugnæ cum præsenti certamine nullo modo sint comparandæ, sive ob virorum numerum, sive ob virtutem militum. Simul, hæc dicens, *respicere in hostium aciem, eamque lustrare oculis* jubebat. *Neque enim pauciores tantum, verum ne multesimam quidem partem esset eorum, qui in prioribus illis certaminibus secum decertavissent. Ad virtutem autem quod adtineret, ne institui quidem comparationem ullam posse. Nam illos, quum antea invicti fuissent, viribus integris secum rem gessisse; horum autem alios esse illorum sobolem, alios superstites quasdam reliquias eorum, quos in Italia ipsi vicissent, et qui sæpe in fugam a se fuissent versi. Videndum igitur illis esse, ne suam sibi ipsi, et sui imperatoris gloriam, et partum virtute nomen everterent; sed fortiter decertando late sparsam de se famam, invictos esse viros, magis magisque firmarent.* Ita utrimque imperatores suas copias sunt cohortati.

Ol. 144. 2. Pugna Scipionis cum Hannibale.

XII. Ἐπειδὴ δ' ἑκατέροις ἦν εὐτρεπῆ τὰ πρὸς τὸν κίνδυνον, πάλαι τῶν Νομαδικῶν ἱππέων πρὸς ἀλλήλους ἀκροβολιζομένων· τότε παρήγγειλε τοῖς ἐπὶ τῶν ἐλεφάντων Ἀννίβας, ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. Ἅμα δὲ τῷ πανταχόθεν τὰς σάλπιγγας καὶ 2 τὰς βυκάνας ἀναβοῆσαι, τινὰ μὲν διαταραχθέντα τῶν θηρίων ἐξαυτῆς ὥρμησε παλίσσυτα κατὰ τῶν βεβοηθηκότων [a]τοῖς Καρχηδονίοις Νομάδων· [b]διὸ διὰ τῶν περὶ τὸν Μασσανάσσην ταχέως ἐψιλώθη τὸ λαιὸν κέρας τῶν Καρχηδονίων. τὰ δὲ λοιπὰ, συμπεσόντα τοῖς τῶν Ῥω- 3 μαίων γροσφομάχοις ἐν τῷ μεταξὺ χωρίῳ τῶν παρατάξεων, πολλὰ μὲν ἔπασχε κακὰ, πολλὰ δ' ἐποίει τοὺς ὑπεναντίους· ἕως ὅτου πεφοβημένα, τὰ μὲν διὰ τῶν 4 διαστημάτων ἐξέπεσε, δεξαμένων αὐτὰ τῶν Ῥωμαίων ἀσφαλῶς κατὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ πρόνοιαν, τὰ δ' ἐπὶ τὸ δεξιὸν μέρος παραφυγόντα, διὰ τῶν ἱππέων συνακοντιζόμενα, [c]τέλος εἰς τὸν ἔξω τόπων τῶν στρατοπέδων ἐξέπεσεν. ὅτε δὴ καὶ Λαίλιος, ἅμα τῇ περὶ τοὺς 5 ἐλέφαντας ταραχῇ ἐμβαλὼν, ἠνάγκασε φυγεῖν τοὺς τῶν Καρχηδονίων ἱππεῖς προτροπάδην. οὗτος μὲν οὖν ἐπέκειτο τοῖς φεύγουσιν ἐκθύμως· τὸ δ' ὅμοιον ἐποίει 6 καὶ Μασσανάσσης. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον αἱ 7 φάλαγγες ἀμφότεραι βάδην ἀλλήλαις καὶ σοβαρῶς

[a] ἐν τοῖς Καρχ. Herv. cum MStis. [b] Sic Casaub. ex conject. Abest enim διὸ ab Herv. et Med. Utrumque, διὸ et διὰ, ignorant Urb. Aug. Ursin. Regii tres, Vesont. Tubing. [c] τέλος Aug. Reg. E.

XII. Postea vero quam omnia ad pugnam necessaria ambo paraverant; quum Numidici equites multo ante levibus præliis sese mutuo lacessere cœpissent; tunc *Hannibal* eos, qui elephantis insidebant, jussit impetum in hostem facere. Simulac tubæ cornuaque undique concinuerunt, parte bestiarum præ metu retro aversa, et in Numidas Pœnorum auxiliares irruente, confestim Massanissa lævum cornu Punicæ acie equestri auxilio nudavit. Reliqui elephanti medio inter geminas acies campo, impetu facto in Romanos velites, cum multis quidem suis vulneribus ingentem hostium stragem edebant; donec metu consternati, partim per aciei Romanorum intervalla erumpunt, Romanis sine ullo periculo (id enim pro sua prudentia caverat *Scipio*) eos admittentibus, alii in dextram partem fuga delati, equitum jaculis confodiuntur, et ad extremum ex aciei penitus pelluntur. Quo tempore *Lælius*, ut turbatos a belluis vidit hostes, in eos invectus, Carthaginiensem equitatum effusam capere fugam compulit. Et *Lælius* quidem fugientes animose persequebatur; idemque et *Massanissa* pariter faciebat. Hæc vero dum aguntur, utraque peditum acies lentis ac super-

ἐπῄεσαν, πλὴν τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας μετ' Ἀννίβου παραγεγονότων· οὗτοι δ' ἔμενον, ἐπέχοντες τὸν ἐξ ἀρχῆς A. U. 552. Pugna Scip. cum Hannib.
8 τόπον. Ἐπειδὴ δ' ἐγγὺς ἦσαν ἀλλήλων, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι, κατὰ τὰ πάτρια συναλαλάξαντες καὶ συμψοφήσαντες τοῖς ξίφεσι τοὺς θυρεοὺς, προσέβαλον τοῖς
9 ὑπεναντίοις. οἱ δὲ μισθοφόροι τῶν Καρχηδονίων ἀδιάκριτον ἐποίουν τὴν φωνὴν καὶ παρηλλαγμένην· οὐ γὰρ πάντων ἦν κατὰ τὸν ποιητὴν ὁ αὐτὸς θροῦς, οὐδ' ἴα γῆρυς·

Ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα, πολύκλητοι δ' ἔσαν ἄνδρες,

καθάπερ ἀρτίως ἐξηριθμησάμην.

XIII. Πάσης δ' οὔσης ἐκ χειρὸς καὶ κατ' ἄνδρα τῆς μάχης, διὰ τὸ μὴ δόρασι, μηδὲ ξίφεσι χρῆσθαι τοὺς ἀγωνιζομένους, τῇ μὲν [d] εὐχερείᾳ καὶ τόλμῃ προεῖχον οἱ μισθοφόροι τὰς ἀρχὰς, καὶ πολλοὺς κατετραυ-
2 μάτιζον τῶν Ῥωμαίων· τῷ δὲ τῆς συντάξεως ἀκριβεῖ καὶ τῷ καθοπλισμῷ πιστεύοντες οἱ Ῥωμαῖοι, μᾶλλον
3 ἐπέβαινον εἰς τὸ πρόσθεν. Ἅμα δὲ τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἑπομένων καὶ παρακαλούντων τῶν κατόπιν, τοῖς δὲ μισθοφόροις τῶν Καρχηδονίων οὐ συνεγγιζόντων, οὐδὲ παραβοηθούντων, ἀλλ' ἀποδειλιώντων ταῖς ψυχαῖς·
4 πέρας ἐνέκλιναν οἱ βάρβαροι, καὶ δόξαντες ἐγκαταλείπεσθαι προφανῶς ὑπὸ τῶν ἰδίων, ἐπιπεσόντες κατὰ

[d] εὐχειρίᾳ Reg. E. εὐχειρίᾳ malim.

bis incessibus gradum promovebat, iis exceptis, qui ex Italia cum Hannibale venerant: nam hi stationem, in qua primo fuerant positi, servarunt. Ubi prope est ventum, Romani more patrio clamorem tollentes, gladiisque ad scuta concrepantes, concurrunt cum hoste. Carthaginiensium vero mercenarii indiscretas et dissonas voces edebant, ut quibus *vox eadem*, quod ait poëta, *non esset, nec sonus idem:*

Sermo etenim varius varia de gente vocatis,

sicut paullo ante recensui.

XIII. Quum in dextris omne certamen esset, ac vir cum viro confligeret, quia non hastis ac ne gladiis quidem res gerebatur, agilitate et audacia mercenarii Pœnorum initio prævalebant, multosque adeo Romanos vulnerarunt: verum Romani eximia ordinatione suæ aciei et genere armorum freti, gradum ulterius magis inferebant. Ac quoniam Romanos quidem sui, qui erant a tergo, et sequebantur, et urgebant adsidua cohortatione; contra mercenariis hostium non adpropinquabant Carthaginienses, neque opem ferebant, sed præ metu animos despondebant; ad extremum in fugam barbari inclinarunt, et manifesto proditos sese putantes a suis, dum se retro recipiunt, in eos, quos

Ol. 144. 2. Pugna Scip. cum Hannib.

τὴν [e] ἀποχώρησιν εἰς τοὺς ἐφεστῶτας, ἔκτεινον τούτους.
ὃ καὶ πολλοὺς ἠνάγκασε τῶν Καρχηδονίων ἀνδρωδῶς 5
ἀποθανεῖν· φονευόμενοι γὰρ ὑπὸ τῶν μισθοφόρων, ἐμάχοντο παρὰ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν ἅμα πρός τε τοὺς
ἰδίους καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. ποιούμενοι δὲ τὸν 6
κίνδυνον ἐκστατικῶς καὶ παρηλλαγμένως, οὐκ ὀλίγους
διέφθειραν καὶ τῶν ἰδίων καὶ τῶν ὑπεναντίων. Καὶ δὴ 7
τῷ τοιούτῳ τρόπῳ συνέχεαν ἐπιπεσόντες τὰς τῶν ἀστάτων σημαίας. [f] οἱ δὲ τῶν πριγκίπων ἡγεμόνες, συνθεασάμενοι τὸ γεγονὸς, ἐπέστησαν τὰς αὐτῶν τάξεις. τῶν 8
δὲ μισθοφόρων καὶ τῶν Καρχηδονίων τὸ πλεῖστον μέρος
τὸ μὲν ὑφ' αὐτῶν, τὸ δ' ὑπὸ τῶν ἀστάτων αὐτοῦ
κατεκόπη. Τοὺς δὲ διασωζομένους καὶ φεύγοντας οὐκ 9
εἴασε καταμιγῆναι ταῖς δυνάμεσιν Ἀννίβας, ἀλλὰ
[g] προβαλέσθαι παραγγείλας τοῖς ἐπιστάταις, ἐκώλυσε
μὴ παραδέξασθαι τοὺς ἐγγίζοντας. ὅθεν ἠναγκάσθησαν 10
οὗτοι μὲν ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὰ κέρατα καὶ τὰς ἐκ τούτων εὐρυχωρίας.

XIV. Γενομένου δὲ τοῦ μεταξὺ τόπου τῶν καταλειπομένων στρατοπέδων πλήρους αἵματος, φόνου, νεκρῶν, πολλὴν ἀπορίαν παρεῖχε τῷ τῶν [h] Ῥωμαίων στρατηγῷ τὸ
τῆς τροπῆς ἐμπόδιον. ὅ τε γὰρ τῶν νεκρῶν ὄλισθος, ὡς 2

[e] ὑποχώρησιν Casaub. invitis MStis. [f] Sic ex ing. correxit Casaub. Libri omnes dant οἱ μὲν γὰρ τῶν πριγκ. quod, nescio quo consilio, probavit Reiskius. An pro ἐπιπεσόντες legendum ἐπὶ ποσὸν τὰς τῶν ἀστ. σημαίας? Tum vero οὐ μὴν, ἀλλ' οἱ μὲν γὰρ τῶν πριγκ.? [g] προβάλλεσθαι Casaub. [h] Ῥωμαίων στρατηγῷ cum Ursino et Xylandro correxit Casaub. Mendose Καρχηδονίων Herv. cum codd. omnibus.

a tergo habuerant, irruunt eosque obtruncant. Quæ sane res fecit, ut multi Carthaginiensium strenue dimicando occumberent: a mercenariis namque cæsi, præter voluntatem simul cum suis, simul cum Romanis, manus conserebant. Quum vero ceu mente emota et more inusitato præliarentur, et suorum et hostium multos peremerunt. Hoc igitur pacto in hastatos illati, ordines eorum conturbarunt. Quod ut animadversum est a principum centurionibus, suos hi manipulos illis opposuerunt. Ita pars maxima cum mercenariorum, tum Carthaginiensium, partim mutuis invicem vulneribus, partim ab hastatis cæsa, eo loci periit. Eos, qui cædi superfuerant ac fugiebant, in suam aciem misceri non est passus *Hannibal;* sed proximos a fronte ordines hastas prætendere jubens, ne adpropinquantes admitterentur, prohibuit; ita ut cornua et utrimque patentes campos petere sint coacti.

XIV. Quum vero esset omne spatium inter reliquas acies cruore, cæde, ac vulneribus refertum; e parte jam victoria oriens impedimentum magna difficultate Romanum imperatorem adficiebat. Nam et labes sanguinis mortuorum, cruore respersorum, et qui

ἂν αἱμοφύρτων καὶ σωρηδὸν πεπτωκότων, ἥ τε τῶν χύδην A. U. 552.
ἐῤῥιμμένων ὅπλων ὁμοῦ τοῖς πτώμασιν ἀλογία, δυσχερῆ Pugna Scipionis cum
τὴν δίοδον ἔμελλε ποιήσειν τοῖς ἐν τάξει διαπορευομένοις. Hannibale.
3 Οὐ μὴν, ἀλλὰ τοὺς μὲν τραυματίας εἰς τοὐπίσω τῆς
παρατάξεως κομισάμενος, τοὺς [i] δ' ἐπιδιώκοντας τῶν
ἀστάτων ἀνακαλεσάμενος διὰ τῆς σάλπιγγος, τοὺς
μὲν αὐτοῦ πρὸ τῆς μάχης κατὰ μέσους τοὺς πολεμίους
4 ἐπέστησε· τοὺς δὲ πρίγκιπας καὶ τριαρίους πυκνώσας
ἐφ' ἑκάτερον τὸ κέρας, προάγειν παρήγγειλε διὰ τῶν
5 νεκρῶν. Ἐπειδὴ δ' ὑπερβάντες ἐξ ἴσου τοῖς ἀστάτοις
ἐγένοντο, [k] συνέβαλλον αἱ φάλαγγες ἀλλήλαις μετὰ τῆς
6 μεγίστης ὁρμῆς καὶ προθυμίας. Ὄντων δὲ καὶ τῷ
πλήθει καὶ τοῖς φρονήμασι καὶ ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς
καθοπλισμοῖς παραπλησίων ἀμφοτέρων, ἄκριτον ἐπὶ
πολὺ συνέβαινε γενέσθαι τὴν μάχην· ἐν αὐταῖς ταῖς
7 χώραις ἐναποθνησκόντων τῶν ἀνδρῶν διὰ φιλοτιμίαν· ἕως
οἱ περὶ τὸν [l] Μασσανάσσην καὶ Λαίλιον, ἀπὸ τοῦ
διώγματος τῶν ἱππέων ἀνακάμπτοντες, [m] δαιμονίως εἰς
8 δέοντα καιρὸν συνῆψαν. Ὧν προσπεσόντων τοῖς περὶ Vincit
τὸν Ἀννίβαν κατόπιν, οἱ μὲν πλεῖστοι κατεκόπησαν ἐν Scipio.
τῇ τάξει· τῶν δὲ πρὸς φυγὴν ὁρμησάντων ὀλίγοι μὲν
τελέως διέφυγον, ἅτε τῶν ἱππέων ἐν χερσὶν ὄντων, καὶ
9 τῶν τόπων ἐπιπέδων ὑπαρχόντων. Ἔπεσον δὲ τῶν μὲν

[i] δὲ διώκοντας Casaub. invitis MStis. [k] συνέβαλον Aug. Reg. E. G. [l] Μασσανασσῆν fere constanter libri nostri, cum accentu in ult. Sed mox deinde penacute Reg. E. [m] καὶ δαιμονίως Herv. cum MStis.

acervatim alius super alium ceciderant, ad hæc arma passim disjecta, et cum ipsis cadaveribus temere jacentia, aciei sub signis et ordinate procedenti viam difficilem præbebant. *Scipio* tamen, sauciis pone ultimam aciem subductis, et eis ex hastatis, qui hostem insequebantur, per tubicines revocatis, ipsos quidem hastatos, ibidem ante locum, ubi edita erat pugna, stare jussos, mediæ Pœnorum aciei opposuit; principes vero triariosque densare ordines, et per strages mortuorum pergere ad utrumque cornu jubet. Qui, superatis viæ impedimentis, ubi frontem æquatam cum hastatis effecerunt; ingenti ardore et alacritate animorum acies ambæ concurrerunt. Quæ et numero, et animis, et virtute atque armatura pares inter se quum essent; in ipso vestigio præ obstinatione morientibus qui confligebant, diu pugna neutro inclinata stetit: donec *Massanissa* et *Lælius*, a persecutione equitum revertentes, sane quam in tempore et divinitus advenerunt. Quibus aciem Hannibalis a tergo invadentibus, plerique Pœnorum in suis stationibus sunt trucidati: paucique omnino eorum, qui se in pedes conjecerant, effugerunt, cum ad manus essent equites, et loca plana essent.

Ol. 144. 2. Ῥωμαίων ὑπὲρ τοὺς χιλίους πεντακοσίους, τῶν δὲ Καρχηδονίων ὑπὲρ δισμυρίους, αἰχμάλωτοι δ' ἑάλωσαν οὐ πολὺ τούτων ἐλάττους.

XV. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ πᾶσι γενομένη μάχη, καὶ τὰ
ὅλα κρίνασα Ῥωμαίοις διὰ τῶν προειρημένων ἡγεμόνων,
τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. Μετὰ δὲ τὴν μάχην Πόπλιος 2
μὲν, ἐπακολουθήσας, καὶ διαρπάσας τὸν χάρακα τῶν
Καρχηδονίων, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμ-
Hannibal victus, non sua culpa. βολήν. Ἀννίβας δὲ, μετ' ὀλίγων ἱππέων κατὰ τὸ 3
συνεχὲς ποιούμενος τὴν ἀναχώρησιν, εἰς Ἀδρύμητα
διεσώθη· πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας κατὰ τὸν κίνδυνον,
ὅσα τὸν ἀγαθὸν ἔδει στρατηγὸν καὶ πολλῶν ἤδη πρα-
γμάτων πεῖραν εἰληφότα. Πρῶτον μὲν γὰρ, εἰς λόγους 4
συνελθὼν, ἐπειράθη [n] δι' αὐτοῦ λύσιν ποιήσασθαι τῶν
ἐνεστώτων. τοῦτο δ' ἐστὶ [o] τοῦ προειδότος τὰ κατορ- 5
θώματα, [p] ἀλλὰ καὶ ἀπιστοῦντος τῇ τύχῃ, καὶ προο-
ρωμένου τὰ περὶ τὰς μάχας ἐκβαίνοντα παράλογα.
Μετὰ δὲ ταῦτα συγκαταστὰς εἰς τὸν κίνδυνον, οὕτως 6
ἐχρήσατο τοῖς πράγμασιν, ὥστε μὴ δυνατὸν εἶναι,
βέλτιον πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶνα συστήσασθαι παρα-
πλησίῳ καθοπλισμῷ χρώμενον, οὗ τότε συνεστήσατο
Ἀννίβας. οὔσης γὰρ [q] δυσδιασπάστου τῆς Ῥωμαίων 7

[n] δι' αὐτοῦ Casaub. invitis MStis. [o] τοῦ προειδότος dedit Urb. et Reg. E. οὐ προειδότος Herv. cum Med. Aug. Reg. F. G. Vesont. Tub. quod in οὐ προδόντος ex ing. mutavit Casaub. [p] ἀλλὰ καὶ ἀπιστοῦντος. Sic Reg. E. Puto et Urb. Ceteri vulgo ignorant καὶ. [q] διασπάστου Herv. Aug. Reg. F. G. Vesont. Tub. quod probarunt Lipsius et Reisk.

Ceciderunt Romanorum amplius mille quingenti; Carthaginiensium supra viginti millia; capti haud multo pauciores.

XV. Hunc habuit exitum ultima illa pugna, per prædictos imperatores commissa, quæ orbis imperium Romanis adjudicavit. A prælio *P. Cornelius*, postquam aliquamdiu hostem esset insecutus, et Pœnorum castra diripuisset, in sua mox castra est reversus. *Hannibal*, cum equitibus paucis se recipiens, continuis itineribus *Adrumetum* tandem evasit; omnia in prælio expertus, quæ a bono imperatore et magno rerum usu prædito poterant præstari. Primum enim, cum Scipione in colloquium congressus, ut ad concordiam sua opera res deduceretur, laboravit. Quod quidem consilium ejus viri est, qui rei bene gerendæ rationes providerit, sed simul fortunæ diffidat, et inopinatos atque mirabiles præliorum eventus animo prospiciat. Prælio deinde cum hoste suscepto, ita omnia administravit, ut, qui eodem genere armorum uteretur, certamen cum iis instituere majore arte non potuerit, quam ab Hannibale tum sit factum. Nam licet haud facile solvi divellique Romana acies possit; tamen, per unam eamdemque

τάξεως καὶ δυνάμεως, τὸν ἄνδρα συνέβη καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρη μάχεσθαι πρὸς πάσας τὰς ἐπιφανείας διὰ τῆς μιᾶς ἐκτάξεως, ἀεὶ [r] τῶν ἔγγιστα τῷ δεινῷ
8 σημαιῶν συνεπιστρεφουσῶν πρὸς τὸ δεόμενον. ἔτι δὲ τοῦ καθοπλισμοῦ σκέπην καὶ θράσος παρασκευάζοντος, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ θυρεοῦ, καὶ τὴν τῆς μαχαίρας ὑπομονὴν τῶν πληγῶν, δύσμαχοι γίγνονται καὶ δυσκαταγώνιστοι διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας.

A. U. 552. Hannibal victus, non sua culpa.

XVI. Ἀλλ' ὅμως πρὸς ἕκαστα τούτων οὕτως ἐνδεχομένως Ἀννίβας ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἡρμόσατο παρ'
2 αὐτὸν τὸν καιρὸν, ὥσθ' ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἐλεφάντων πλῆθος ἐξαυτῆς παρεσκευάσατο, καὶ τότε προεβάλλετο, χάριν τοῦ συνταράξαι καὶ
3 διασπάσαι τὰς τάξεις τῶν ὑπεναντίων. τοὺς δὲ μισθοφόρους προέταξε, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἔθηκε μετὰ τούτους, ἕνεκα τοῦ προεκλῦσαι μὲν τῷ κόπῳ τὰ σώματα τῶν πολεμίων, ἀχρειῶσαι δὲ τὰς ἀκμὰς τῶν ὅπλων διὰ τὸ πλῆθος τῶν φονευομένων, ἀναγκάσαι δὲ τοὺς Καρχηδονίους, μέσους ὄντας μένειν καὶ μάχεσθαι κατὰ τὸν ποιητὴν,

Ὄφρα καὶ οὐκ ἐθέλων τις ἀναγκαίῃ πολεμίζοι.

4 Τοὺς δὲ μαχιμωτάτους καὶ στασιμωτάτους τῶν ἀνδρῶν

[r] ἔγγιστα τῷ δεινῷ σημιείων Urb. et Reg. E. Postremum vocab. correxit Casaub. et ante ἔγγιστα articulum τῶν ex ingenio adjecit. Mendose ceteri ἀεὶ ἔγγιστα τῶν διοσημιείων.

instruendæ aciei rationem, milites et singuli et manipulatim in omnes partes pugnare possunt, et, qua parte imminet periculum, in eam semper partem proximi manipuli sese convertunt. Accedit, quod, genere ipso armorum securitatem et audaciam præbente, (nam et scutum magnitudinem habet, et gladius sufferre ictus potest;) acerrima propter has caussas prælia cient, et victoriam hostibus difficillime concedunt.

XVI. At *Hannibal* tamen ad unumquodque horum ita suas copias, quantum ejus fieri poterat, rationes secutus probabiles, adcommodaverat e re nata, ut nihil quiret aptius excogitari. Nam et a principio multos sibi comparaverat elephantos, et tunc ante frontem eos collocaverat, ut ordines aciei Romanæ conturbarent et divellerent. Jam mercenarios in prima aciei, et proximos his Carthaginienses statuerat; tum ut hostium corpora ante veram pugnam labore fatigaret, præque multitudine eorum, qui occiderentur, arma inimicorum hebetatis mucronibus redderet inutilia: tum ut Carthaginienses stare et pugnare cogeret, in media positos acie;

Ut vel invitus quisque necessitate adactus, pugnaret;

sicut ait poeta. Pugnacissimos vero

Ol. 144. 2. Hannibal victus, non sua culpa.

ἐν ἀποστάσει παρενέβαλε, χάριν τοῦ προορωμένους ἐκ
πολλοῦ τὸ συμβαῖνον, καὶ διαμένοντας ἀκεραίους τοῖς
τε σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς, σὺν καιρῷ χρήσασθαι
ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς. Εἰ δὲ, πάντα τὰ δυνατὰ 5
ποιήσας πρὸς τὸ νικᾷν, ἐσφάλη, τὸν πρὸ τούτου χρόνον
ἀήττητος ὢν, συγγνώμην δοτέον. ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ 6
ταὐτόματον ἀντέπραξε ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀν-
δρῶν· ἔστι δ' ὅτε πάλιν, κατὰ τὴν παροιμίαν,

Ἐσθλὸς ἐὼν, ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν.

ὃ δὴ καὶ τότε γεγονέναι περὶ ἐκεῖνον φήσειεν ἄν τις. 7

* * *

Legatis Pœnorum respondet Scipio.

XVII. ΤΑ γὰρ ὑπεραίροντα τὴν κοινὴν συνήθειαν τῶν
παρ' ἐνίοις ἐθισμῶν, ὅταν μὲν αὐτοπαθῶς δόξῃ γίγνεσθαι
διὰ τὸ μέγεθος τῶν συμπτωμάτων, ἔλεον ἐκκαλεῖται
παρὰ τοῖς ὁρῶσι καὶ τοῖς ἀκούουσι, καὶ συγκινεῖ πως
ἕκαστον ἡμῶν ὁ ξενισμός· ἐπὰν δὲ φαίνηται γοητείας 2
χάριν καὶ καθ' ὑπόκρισιν γίγνεσθαι τὸ τοιοῦτον, οὐκ
ἔλεον, ἀλλ' ὀργὴν ἐξεργάζεται καὶ μῖσος. ὃ καὶ τότε
συνέβη γενέσθαι περὶ τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Καρχηδο-
νίων. Ὁ δὲ Πόπλιος διὰ βραχέων ἤρξατο λέγειν πρὸς 3
αὐτούς· ὡς ἐκείνων μὲν χάριν οὐδὲν ὀφείλουσι ποιεῖν
φιλάνθρωπον, ὁμολογούντων αὐτῶν, διότι καὶ τὸν πό-
λεμον ἐξ ἀρχῆς ἐπενέγκαιεν Ῥωμαίοις παρὰ τὰς συν-

suorum et maxime stabiles aliquanto spatio a ceteris separaverat, ut e longinquo prospicientes quid ageretur, et corporibus animisque integri manentes, deinde, ubi foret opportunum, virtute sua uterentur. Quid si eum, postquam omnia fecit, quæ ad vincendum poterant fieri, spes est frustrata, virum ante eam diem invictum, venia ipsi danda. Nam *interdum virorum fortium inceptis fortuna ipsa et casus resistunt.* Interdum vero id evenit, quod proverbio dici solet, ut

Occurrat forti, qui mage fortis erat.

Quod et tunc *Hannibali* contigisse aliquis merito dixerit.

* * *

XVII. QUÆ communem consuetudinem et vulgo receptos apud populum aliquem mores excedunt, ea, quoties ex vero adfectu existimantur proficisci propter calamitatum magnitudinem, solent videntium atque audientium misericordiam elicere; nec fere est quisquam nostrum, quem rei novitas non commoveat. At quoties præstigiarum caussa et per simulationem ejusmodi aliquid fit; non commiseratio, sed ira et ordium sequitur: quod tunc *legatis Carthaginiensium* accidit. Quos SCIPIO paucis ita cœpit adloqui: *Ipsorum quidem caussa nihil quidquam esse, cur ullam ipsis humanitatem tribuere Romani debeant; quando quidem ipsi fateantur, se et jam inde a principio Romanis contra fœdera bellum intulisse, cum Saguntinorum urbem exci-*

θήκας, ἐξανδραποδισάμενοι τὴν Ζακανθαίων πόλιν, καὶ A. U. 552.
πρώην παρασπονδήσαιεν, ἀθετήσαντες τοὺς ὅρκους καὶ
4 τὰς ἐγγράπτους ὁμολογίας· αὐτῶν δὲ χάριν [r] ἔφησε,
καὶ τῆς τύχης, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων, κεκρίσθαι σφίσι
πράως χρῆσθαι καὶ μεγαλοψύχως τοῖς πράγμασι.
5 Φανήσεσθαι δὲ τοῦτο κἀκείνοις ἔφησεν, ἐὰν ὀρθῶς δια-
λαμβάνωσι περὶ τῶν ἐνεστώτων. οὐ γὰρ, εἴ τι πάσχειν
ἢ ποιεῖν ἢ διδόναι σφίσιν ἐπιταχθήσεται, τοῦτο [s] δεῖν
νομίζειν δεινόν· ἀλλ' εἴ τι συγχωρηθήσεται φιλάνθρωπον,
6 τοῦτο μᾶλλον ἡγεῖσθαι παράδοξον· ἐπείπερ ἡ τύχη,
παρελομένη τὸν ἔλεον αὐτῶν καὶ τὴν συγγνώμην διὰ
τὴν σφετέραν ἀδικίαν, ὑποχειρίους πεποίηκε τοῖς ἐχθροῖς.
7 Ταῦτα δ' εἰπὼν, ἔλεγε τὰ φιλάνθρωπα [t] τὰ διδόμενα,
καὶ πάλιν ἃ δέον ἦν ὑπομένειν αὐτούς.

XVIII. Ἦν δὲ τὰ κεφάλαια τῶν προτεινομένων Leges pacis.
ταῦτα. Πόλεις ἔχειν κατὰ Λιβύην, ἃς καὶ πρότερον
εἶχον ἢ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἐξενεγκεῖν Ῥωμαίοις,
καὶ χώραν, ἣν καὶ τὸ παλαιὸν εἶχον, [u] κτήνη, καὶ
2 σώματα, καὶ τὴν ἄλλην ὕπαρξιν. ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας
ἐκείνης ἀσινεῖς Καρχηδονίους ὑπάρχειν, ἔθεσι καὶ νόμοις
χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις, ἀφρουρήτους ὄντας. Ταῦτα μὲν οὖν
3 ἦν τὰ φιλάνθρωπα. Τὰ δ' ἐναντία τούτοις πάλιν· Τὰ
κατὰ τὰς ἀνοχὰς ἀδικήματα γενόμενα πάντα Καρχηδο-

[r] Sic correximus, monente Reiskio. Vulgo ἔφασαν. [s] δεῖν νομίζειν adscivi ex Reg. E. Ceteri vulgo δεῖ νομίζειν. [t] τὰ, quod abest vulgo, adjeci ex Aug. et Reg. E. [u] Forsan καὶ κτήνη.

derunt, et nuper fidem violasse, cum jusjurandum et scripto jam comprehensas leges pacis antiquarunt. Decrevisse tamen Romanos, tum suamet ipsorum caussa, tum propter fortunam et rerum humanarum conditionem, pro sua lenitate et animi magnitudine cum ipsis agere. Ac ne ipsos quidem aliter dixit *existimaturos, si rerum præsentium statum recte considerarent. Non enim, si quid aut pati, aut facere, aut dare ipsis fuerit imperatum, durum hoc et grave illis debere videri; verum illud potius pro miraculo ipsis fore habendum, si quid benignius obtinerent, postquam eos fortuna, omni misericordiæ ac veniæ spe destitutos propter ipsorum perfidiam, in potestatem hostium tradidit.* Hæc locutus Scipio, tum benigniores conditiones pacis recensuit, tum et alia, quæ ipsos oporteret sufferre.

XVIII. Erant autem latarum conditionum præcipua capita hæc. *Quas urbes in Africa prius tenuissent, quam ultimum hoc bellum populo Romano intulissent, quos item agros antea possedissent, quæ pecora, aut quas alias facultates, ea omnia tenerent. Immunes ab omni damno hostili Carthaginienses ab eo die essent: suis institutis legibusque viverent, neque ullo præsidio tenerentur.* Et benigniores quidem conditiones hujusmodi erant: duriores contra istæ. *Quæcumque per induoias*

Ol. 144. 2. Leges pacis. νίους ἀποκαταστῆσαι Ῥωμαίοις· τοὺς αἰχμαλώτους καὶ δραπέτας ἐκ παντὸς ἀποδοῦναι τοῦ χρόνου· τὰ μακρὰ πλοῖα παραδοῦναι πάντα, πλὴν δέκα τριηρῶν. ὁμοίως καὶ περὶ τοὺς ἐλέφαντας. Πόλεμον μηδενὶ τῶν ἔξω 4
τῆς Λιβύης ἐπιφέρειν καθόλου, μηδὲ τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ, χωρὶς τῆς Ῥωμαίων γνώμης. Οἰκίας, καὶ χώραν, καὶ 5
πόλεις, καὶ εἴ τι ἕτερόν ἐστι Μασσανάσσου τοῦ βασιλέως, ἢ τῶν προγόνων, ἐντὸς τῶν ἀποδειχθησομένων ὅρων αὐτοῖς, πάντα ἀποδοῦναι Μασσανάσσῃ. Σιτομετρῆσαί 6
τε τὴν δύναμιν τριμήνου, καὶ μισθοδοτῆσαι μέχρι ἂν ἐκ Ῥώμης ἀντιφωνηθῇ τι, κατὰ τὰς συνθήκας. Ἐξενεγκεῖν 7
ἀργυρίου τάλαντα μύρια Καρχηδονίους ἐν ἔτεσι πεντήκοντα, φέροντας καθ᾿ ἕκαστον ἐνιαυτὸν Εὐβοϊκὰ τάλαντα διακόσια. Ὁμήρους δοῦναι πίστεως χάριν ἑκα- 8
τὸν, οὓς ἂν προγράψῃ τῶν νέων ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, μὴ νεωτέρους τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν, μηδὲ πρεσβυτέρους τριάκοντα.

Pacem suadet Hannibal. XIX. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ στρατηγὸς εἶπε τῶν Ῥωμαίων τοῖς πρεσβευταῖς· οἱ δ᾿, ἀκούσαντες, ἠπείγοντο καὶ διεσάφουν τοῖς ἐν τῇ πατρίδι. Καθ᾿ ὃν δὴ καιρὸν 2
λέγεται, μέλλοντός τινος τῶν ἐκ τῆς γερουσίας ἀντιλέγειν τοῖς προτεινομένοις, καὶ καταρχομένου, προελθόντα τὸν Ἀννίβαν κατασπάσαι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ βήματος. τῶν δὲ λοιπῶν ἐξοργισθέντων, διὰ τὸ παρὰ τὴν 3

Carthaginienses maleficio abstulissent, omnia Romanis restituerent. Captivos item et fugitivos, sine ulla temporis præscriptione, redderent. Naves longas omnes, præter decem triremes, traderent. Eadem lex et de elephantis ut esset. Bellum extra Africam nemini omnino inferrent; ac ne in Africa quidem ulli, nisi ex consensu populi Romani. Quas domos, agros, oppida, aut quodcumque aliud tenerent, quod Massanissæ fuerit, aut majorum ejus, intra fines ipsis demonstrandos, omnia Massanissæ redderent. Frumentum trium mensium, stipendiumque exercitui, donec ab Roma super conditionibus pacis foret responsum, præstarent. Decem millia talentûm argenti intra annos quinquaginta solverent, ita ut singulis annis penderent talenta Euboica ducenta. Obsides fidei caussa centum darent, quos Scipio e Carthaginiensium pube elegisset, ne minores quatuordecim annis, neu triginta annis majores.

XIX. Hæc *Romanus imperator* Carthaginiensibus dixit legatis: qui iis auditis, quantocius domum reversi, in concione rem edunt. Fama est, quum eo tempore quidam e senatorum numero, oblatis pacis conditionibus contradicere adgrederetur, jamque esset orsus dicere, processisse Hannibalem, et abreptum e superiore loco hominem detraxisse. Deinde ceteris,

συνήθειαν αὐτὸν τοῦτο πρᾶξαι· πάλιν τὸν Ἀννίϐαν A. U. 552.
[x] ἀναστάντα φασὶν, ἀγνοεῖν, καὶ συγγνώμην ἔχειν, εἴ Pacem suadet Hannibal.
τι παρὰ τοὺς ἐθισμοὺς πράττει, γινώσκοντας, ὅτι τὴν
μὲν ἔξοδον ἐκ τῆς πατρίδος ἐνναέτης ὢν ποιήσαιτο, πλείω
δὲ τῶν πέντε καὶ τετταράκοντα ἐτῶν ἔχων εἰς αὐτὴν
4 [y] ἐπανήκει. Διόπερ ἠξίου, μὴ τοῦτο σκοπεῖν, εἴ τι
παραπέπαικε τῆς συνηθείας· πολὺ δὲ μᾶλλον, ἐν τοῖς
τῆς πατρίδος πράγμασιν ἀληθινῶς συμπάσχει, διὰ γὰρ
ταῦτα καὶ νῦν εἰς τὴν ἀλογίαν ἐμπεπτωκέναι ταύτην.
5 θαυμαστὸν γὰρ αὐτῷ φανῆναι καὶ τελέως ἐξηλλαγ-
μένον, εἴ τις, ὑπάρχων Καρχηδόνιος, καὶ συνειδὼς τὰ
βεϐουλευμένα καὶ κοινῇ τῇ πατρίδι καὶ κατ' ἰδίαν
ἑκάστοις ἡμῶν κατὰ Ῥωμαίων, οὐ προσκυνεῖ τὴν τύχην,
εἰ, γεγονὼς ὑποχείριος, τοιούτων τυγχάνει φιλανθρω-
6 πιῶν· οὓς εἴ τις ὀλίγαις πρότερον ἡμέραις ἤρετο, [z] τί
ποτ' ἐλπίζουσι πείσεσθαι τὴν πατρίδα, κρατησάντων
Ῥωμαίων, οὐδ' ἂν εἰπεῖν οἷοί τ' ἦσαν, διὰ τὸ μέγεθος
καὶ τὴν ὑπερϐολὴν τῶν προφαινομένων αὐτοῖς κακῶν.
7 Διόπερ ἠξίου, καὶ νῦν μηδ' ἐπὶ λόγον ἄγειν, ἀλλ'
ὁμοθυμαδὸν δεξαμένους τὰ προτεινόμενα θύειν τοῖς θεοῖς,
καὶ πάντας εὔχεσθαι, βεϐαιῶσαι ταῦτα τὸν δῆμον τῶν
8 Ῥωμαίων. Φανέντος δὲ φρονίμως αὐτοῦ καὶ τοῖς και- Pacis leges accipiunt Pœni.

[x] *ἀναστάντα φάναι* conjeceram, sed locus corruptus esse videtur. Casaubonus ex ingenio utrumque conjunxit *φάναι φασὶν.* [y] *ἐπανήκοι* Casaub. invitis MStis. [z] *τί* abest a libris. Cum Ursino adjecit Casaub. Forsan *πόσα* fuerat pro *ποτ'*.

quod præter consuetudinem liberæ civitatis id fecisset *Hannibal*, irascentibus, iterum surrexisse Hannibalem, et *ignorantia lapsum se* dixisse, *dignumque esse, cui veniam tribuerent, si quid præter mores faciat; memores, novem se annos natum Carthagine esse profectum, quo nunc major annis quinque et quadraginta redierit. Postulare igitur, ne illud respicerent, si quid adversus morem consuetum peccaret; verum illud potius, anne vero adfectu patriæ rebus adflictis condolescat: eam siquidem esse caussam, cur hoc per imprudentiam admiserit. Sibi namque mirum esse visum, et plane a statu præsenti alienum, si quis civis Carthaginiensis, non ignarus eorum, quæ et publice patria, et privatim singuli civium in Romanos consuluissent, non jam adoraret Fortunam, quod, in eorum potestate positus, conditiones adeo benignas impetret: quum ante paucos dies, si quis cives interrogasset, ubi Romani vicissent, ecquid patriam mali putarent fore passuram, ne dicere quidem sustinuissent, præ immani malorum mole, quæ unicuique ob oculos versata esset. Igitur nunc quoque æquum censere se, ut ne in disceptationem quidem deducerent rem; sed communi sententia oblatas conditiones universi probarent, ac rem sacram diis facerent, cunctique eos venerarentur, ut istas leges fœderis ratas esse populus Romanus juberet.* Prudens et temporibus conve-

Ol. 144. 2. ροῖς οἰκείως συμβουλεύειν, ἔδοξε ποιεῖσθαι τὰς συνθήκας
ἐπὶ τοῖς προειρημένοις. Καὶ τὸ μὲν συνέδριον παρ- 9
αυτίκα πρεσβευτὰς ἐξέπεμπε τοὺς ἀνθομολογησομένους
[a]περὶ τούτων.

II.

RES PHILIPPI.

(I.) *Adversus Ptolemæum Epiphanem, filium Ptol. Philopatoris.*

* * *

Philippus et Antiochus conjurant contra Ptolemæum.

XX. ΤΟΥΤΟ δὲ τίς οὐκ ἂν θαυμάσειε, πῶς, ὅτε μὲν
αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος ζῶν οὐ προσεδεῖτο τῆς τούτων
ἐπικουρίας, ἕτοιμοι βοηθεῖν ἦσαν· ὅτε δ' ἐκεῖνος μετήλ- 2
λαξε, καταλιπὼν παιδίον νήπιον, ᾧ κατὰ φύσιν ἀμφοῖν
ἐπέβαλλε συσσώζειν τὴν βασιλείαν, τότε παρακαλέ-
σαντες ἀλλήλους ὥρμησαν ἐπὶ τὸ, διελόμενοι τὴν τοῦ
παιδὸς ἀρχὴν, ἐπανελέσθαι τὸν ἀπολελειμμένον· οὐδ' 3
οὖν, καθάπερ οἱ τύραννοι, βραχεῖαν δή τινα προβαλ-
λόμενοι τῆς αἰσχύνης πρόφασιν, ἀλλ' ἐξαυτῆς, [b]ἀνέδην
καὶ θηριωδῶς οὕτως, ὥστε [c]προσόφλειν τὸν λεγόμενον
τῶν ἰχθύων βίον, ἐν οἷς φασιν, ὁμοφύλοις οὖσι, τὴν τοῦ
μείονος ἀπώλειαν τῷ μείζονι τροφὴν γίγνεσθαι καὶ βίον.

[a] περὶ τούτων ex Ursini conject. recepit Casaub. Libri fere omnes ὡς τούτων habent, post quæ verba *intercidisse nonnihil* videri potest: absunt autem ea verba a Reg. E. Potuerat et τούτοις et ὑπὲρ τούτων corrigi. [b] ἀνέδην ex conject. correxi. Vulgo ἀναίδην. [c] προσόφλειν correxit Casaub. Retineri forsan potuerat προσοφείλειν, in quod consentiunt codd.

niens *Hannibalis consilium* quum esset visum; placuit, in eas, quæ sunt ante expositæ, conditiones pacem facere. Ac statim a senatu missi sunt legati, qui in propositas leges pacis consentirent.

II.

(I.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XV. *Cap.* 20.

* * *

XX. QUIS mortalium non admiretur, *Antiochum et Philippum*, dum erat in vivis *Ptolemæus*, et eorum auxilio non indigebat, paratos fuisse opem ei ferre: postea vero, quam idem fato esset functus, puero pupillo relicto, cui suum conservare regnum jure naturæ uterque tenebatur, mutuis tunc hortatibus eosdem sese invicem concitasse, ut, *diviso inter sese pupilli imperio, ipsum e medio tollere adgrederentur?* neque vero fecisse saltem quod tyranni solent, ut pudori suo levem aliquam obtenderent speciem; sed e vestigio ea impudentia et adeo ferina rabie esse grassatos, ut merito in eos dicas quod in proverbio est, *piscium vitam* esse æmulatos, inter quos, quamquam ejusdem generis sint, minoris perniciem majoris aiunt esse

4 Ἐξ ὧν τίς οὐκ ἂν, ἐμβλέψας, οἷον εἰς κάτοπτρον, εἰς A. U. 552.
τὴν συνθήκην ταύτην, αὐτόπτης δόξειε γίγνεσθαι τῆς
πρὸς τοὺς θεοὺς ἀσεβείας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους
ὠμότητος, ἔτι δὲ τῆς ὑπερβαλλούσης πλεονεξίας τῶν
5 προειρημένων βασιλέων; Οὐ μὴν, [d] ἀλλά τις ἂν εἰκό- In eorum caput recidit exitium.
τως, τῇ τύχῃ μεμψάμενος ἐπὶ τῶν ἀνθρωπείων πρα-
γμάτων, ἐν τούτοις ἀντικαταλλαγείη, διότι ἐκείνοις μὲν
ἐπέθηκε μετὰ ταῦτα τὴν ἁρμόζουσαν δίκην, τοῖς δ᾽
ἐπιγενομένοις ἐξέθηκε κάλλιστον ὑπόδειγμα πρὸς [e] ἐπαν-
όρθωσιν, τὸν τῶν προειρημένων βασιλέων παραδειγματισ-
6 μόν. Ἔτι γὰρ αὐτῶν παρασπονδούντων μὲν ἀλλήλους,
διασπωμένων δὲ τὴν τοῦ παιδὸς ἀρχὴν, ἐπιστήσασα
Ῥωμαίους, ἃ ἐκεῖνοι κατὰ τῶν πέλας ἐβουλεύσαντο
παρανόμως, ταῦτα κατ᾽ ἐκείνων δικαίως ἐκύρωσε καὶ
7 καθηκόντως. παραυτίκα γὰρ ἑκάτεροι, διὰ τῶν ὅπλων
ἡττηθέντες, οὐ μόνον ἐκωλύθησαν τῆς τῶν ἀλλοτρίων
ἐπιθυμίας, ἀλλὰ καὶ συγκλεισθέντες εἰς φόρους, ὑπέ-
8 μειναν Ῥωμαίοις τὸ προσταττόμενον. τὸ τελευταῖον, ἐν
πάνυ βραχεῖ χρόνῳ τὴν μὲν Πτολεμαίου βασιλείαν ἡ
τύχη διώρθωσε, τὰς δὲ τούτων δυναστείας καὶ τοὺς
διαδόχους τοὺς μὲν ἄρδην ἀναστάτους ἐποίησε καὶ
πανωλέθρους, τοὺς δὲ μικροῦ δεῖν τοῖς αὐτοῖς περιέβαλε
συμπτώμασι.

[d] In libris nostris scribitur ἀλλὰ τίς ἂν. Debuerant fortasse τίς οὐκ ἂν dare.
[e] ἐπανόρθωσιν correxit Casaub. ἀνόρθωσιν dabant libri.

alimentum ac vitam? Enimvero quis, fœdus inter istos ictum considerans, non sibi videatur quasi in speculo suismet oculis spectare impietatem adversus deos, crudelitatem erga homines, et incredibilem quamdam avaritiam istorum regum? Sed enim, quis est, qui, postquam accusaverit *fortunæ administrationem rerum humanarum*, non redeat, hos eosdem intuens, rursus cum illa in gratiam, quæ meritas mox ab istis pœnas exegit, et exemplum, quod in eisdem statuit regibus, præclarissimum documentum proposuit posteris, quo ad suam emendationem uterentur? Adhuc enim ipsi sese quidem mutuis fraudibus adpetebant, pupilli vero regnum dividebant; cum ecce Fortuna, Romanis in eos immissis ac concitatis, quæ ipsi in alios sceleste erant machinati, eadem jure merito adversus ipsos rata esse jussit. Mox enim ambo, victi armis, non solum aliena concupiscere sunt prohibiti, sed etiam eo necessitatis redacti, ut tributum pensitarent, et dicto audientes esse Romanis cogerentur. Ac tandem fortuna, brevissimo tempore interjecto, quum *Ptolemæi* regnum in pristinum statum restituisset, horum dominationes ac successores partim funditus evertit delevitque omnes, partim calamitatibus non sane multo levioribus adflixit.

Ol. 144. 2.

(II.) *Adversus Cianos.*

* * *

Molpagoras, Cianorum demagogus.

XXI. Μολπαγόρας τις ἦν παρὰ τοῖς [f]Κιανοῖς, ἀνὴρ
καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἱκανὸς, κατὰ δὲ τὴν αἵρεσιν
[g]δημαγωγικὸς καὶ πλεονέκτης. ὃς πρὸς χάριν ὁμιλῶν 2
τῷ πλήθει, καὶ τοὺς εὐκαιροῦντας τοῖς βίοις ὑποβάλλων
τοῖς ὄχλοις, καί τινας μὲν εἰς τέλος ἀναιρῶν, τινὰς δὲ
φυγαδεύων, καὶ τὰς οὐσίας τὰς τούτων δημεύων καὶ
διαδιδοὺς τοῖς πολλοῖς, ταχέως τῷ τοιούτῳ τρόπῳ περιε-
ποιήσατο μοναρχικὴν ἐξουσίαν.

* * *

Cio per dolum potitur Philippus.

[h]Κιανοὶ μὲν οὖν περιέπεσον τηλικαύταις συμφοραῖς, 3
οὐχ οὕτω διὰ τὴν τύχην, οὐδὲ διὰ τὴν τῶν πέλας ἀδι-
κίαν, τὸ δὲ πλεῖον διὰ τὴν αὐτῶν ἀβουλίαν καὶ κακοπο-
λιτείαν· προάγοντες ἀεὶ τοὺς χειρίστους, καὶ κολά- 4
ζοντες τοὺς ἐναντιουμένους τούτοις, ἵνα διαιρῶνται τὰς
ἀλλήλων οὐσίας. [i]εἰς ταύτας οὖν οἷον ἐθελοντὴν ἐνέπεσον 5
τὰς ἀτυχίας, εἰς ἃς οὐκ οἶδ᾽ ὅπως πάντες ἄνθρωποι
προφανῶς ἐμπίπτοντες, οὐ δύνανται λῆξαι τῆς [k]ἀνοίας,
ἀλλ᾽ οὐδὲ βραχὺ διαπιστῆσαι [l]ῥᾴδιον, καθάπερ ἔνια

Homines brutis incautiores.

[f] Κιανοῖς correxi. Vulgo mendose Κίοις ex Cod. Peir. Κείοις Suidas. [g] Verba δημαγωγικὸς καὶ inserui ex Suida, qui in fine etiam adjicit *occisum deinde a nonnullis fuisse eumdem Molpagoram:* ἀνηρέθη παρὰ τινῶν. [h] Κυανοὶ Aug. Regii, Vesont. Ac sic fere rursus deinde. [i] Particulam οὖν ex conject. inserui: quæ si minus placet, pendebunt hæc a superioribus τὸ δὲ πλεῖον. [k] ἀνοίας cum Urs. correxit Casaub. cum male esset ἐννοίας. [l] ῥᾴδιον ὂν suspicatus est Reisk.

(II.) *Excerpt. Valesian. et Excerpt. Antiq. ex Lib.* XV. *Cap.* 21—23.

* * *

XXI. *Molpagoras* quidam fuit apud *Cianos*, vir cum ad dicendum, tum ad agendum promtus; et, quod ad vitæ institutum adtinet, orator popularis, et privato lucro inhians. Is populi benevolentiam captans, et locupletissimos quosque damnandos populo objiciens, nonnullis etiam neci datis, aut in exilium pulsis, bona eorum publicans atque inter multitudinem dividens, brevi tempore regiam quamdam potestatem ista ratione sibi comparavit.

* * *

In hæc tam gravia mala *Ciani* inciderunt, non adeo fortunæ culpa, neque ob suam in alios iniquitatem; sed multo magis imprudentia, et prava reipublicæ suæ administratione, dum pessimo cuique honores semper mandant, et in eos, qui se improbis opponerent, animadvertunt, quo possent fortunas alii aliorum inter se dividere. Ita illi in ejusmodi infortunia veluti sponte sua impegerunt, in quæ omnes mortales impingere quum sit manifestissimum, dementiæ tamen finem imponere nescio quo modo non possunt: quin ne illud quidem facile ab iis impetres, ut minus aliquanto fidant,

6 τῶν ἀλόγων ζώων. ἐκεῖνα γὰρ, οὐ μόνον ἐὰν αὐτὰ πολὺ A. U. 552.
δυσχρηστήσῃ περὶ τὰ δελέατα καὶ τὰς ἄρκυς, ἀλλὰ
κἂν ἕτερον ἴδῃ κινδυνεῦον, οὐκ ἂν ἔτι ῥᾳδίως αὐτὰ
προσαγάγῃς πρὸς οὐδὲν τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ τὸν
τόπον ὑποπτεύει, καὶ παντὶ τῷ φαινομένῳ διαπιστεῖ.
7 Οἱ δ' ἄνθρωποι, [m] τοὺς μὲν ἀκούοντες ἀπολλυμένους
ἄρδην τῷ προειρημένῳ τρόπῳ, τοὺς δ' ἀκμὴν ὁρῶντες,
ὅμως, ὅταν τις χρησάμενος τῷ πρὸς χάριν λόγῳ προ-
τείνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐξ ἀλλήλων ἐπανορθώσεως, [n] πρόσ-
8 εισι πρὸς τὸ δέλεαρ ἀνεπιστάτως· σαφῶς εἰδότες, ὅτι
τῶν τοιαῦτα δελέατα καταπιόντων οὐδεὶς οὐδέποτε σέσω-
σται, πᾶσι δ' ὁμολογουμένως ὄλεθρον ἐπήνεγκαν αἱ
τοιαῦται πολιτεῖαι.

XXII. Ὁ δὲ Φίλιππος, κύριος γενόμενος τῆς πόλεως, Perfidia odiosum se reddit Philippus.
περιχαρὴς ἦν, ὡς καλήν τινα καὶ σεμνὴν πρᾶξιν ἐπιτε-
τελεσμένος, καὶ βεβοηθηκὼς μὲν προθύμως τῷ κηδεστῇ,
καταπεπληγμένος δὲ πάντας τοὺς ἀλλοτριάζοντας,
σωμάτων δὲ καὶ χρημάτων εὐπορίαν ἐκ τοῦ δικαίου
2 περιπεποιημένος. Τὰ δ' ἐναντία τούτοις οὐ καθεώρα,
καίπερ ὄντα προφανῆ· πρῶτον μὲν, [o] ὡς οὐκ ἀδικουμένῳ,
παρασπονδοῦντι δὲ τῷ κηδεστῇ τοὺς πέλας ἐβοήθει·
3 δεύτερον, ὅτι πόλιν Ἑλληνίδα περιβαλὼν τοῖς μεγίστοις

[m] τὰς μὲν et deinde ἀπολλυμένας et mox τὰς δ' ἀκμὴν dant fere scripti libri omnes: ut excidisse videatur vocab. πολιτείας vel πόλεις. [n] πρόεισι Herv. cum MStis. [o] Partic. ὡς, cum male abesset a libris, adjecit Casaub.

quod brutarum tamen animantium nonnullæ faciunt. Nam has quidem, non solum si multum ipsæ aliquando laboraverint, ut se ab esca vel laqueis expedirent, verum etiam si aliud quod animal periclitatum esse viderint, non facile ad simile quidquam adducas: quin et locum suspectum habent, et ab omni re, quæ in oculos incurrit, sibi metuunt. Homines vero, quum alias civitates eo quem diximus modo funditus periisse audiant, alias ipsi cum maxime perire videant, simul ac tamen aliquis, blandis eos sermonibus adgressus, spem commodi alicujus ex alieno damno parandi ostenderit, inconsiderate ad escam accedunt; quamvis satis sciant, neminem umquam mortalium, tali modo inescatum, exitium vitasse, sed ejusmodi administrationem reipublicæ omnibus manifeste perniciem adtulisse.

XXII. At *Philippus*, urbis *Cianorum* potitus, ceu præclaro et gravi aliquo facinore edito, lætitia gestiebat, ut qui et genero promte opem tulisset, et omnibus, qui a sua amicitia se alienarent, incussisset terrorem, denique captivorum et pecuniæ ingentem copiam legitima ratione sibi comparasset. Contraria vero his non videbat, etsi erant omnibus manifesta: primum, genero se, non qui injuriam passus esset, verum qui perfide aliis intulisset injuriam, suppetias tulisse. Deinde, se, qui Græcam urbem malis

Ol. 144. 2. Perfidia odiosum se reddit Philippus.

ἀτυχήμασιν ἀδίκως, ἔμελλε κυρώσειν τὴν περὶ αὐτοῦ διαδεδομένην φήμην ὑπὲρ τῆς εἰς τοὺς φίλους ὠμότητος, ἐξ ἀμφοῖν δὲ δικαίως καὶ κληρονομήσειν παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐπ' ἀσεβείᾳ δόξαν· τρίτον, ὡς ἐνυβρίκει 4
τοῖς ἀπὸ τῶν προειρημένων πόλεων πρεσβευταῖς, οἳ παρῆσαν ἐξελούμενοι τοὺς Κιανοὺς ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν, ὑπὸ δ' ἐκείνου παρακαλούμενοι καὶ [p]διαγελώμενοι καθ' ἡμέραν, * αὐτόπται γενέσθαι τούτων, ὧν ἥκιστα ἂν ἐβουλήθησαν· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοὺς 5
Ῥοδίους οὕτως [q]ἀπετεθηριώκει τότε πρὸς αὐτὸν, ὥστε μηδένα λόγον ἔτι προσίεσθαι περὶ Φιλίππου.

Dolosa legatio ad Rhodios.

XXIII. Καὶ γὰρ ἡ τύχη πρός γε τοῦτο τὸ μέρος αὐτῷ συνήργησε προφανῶς. [r]ὅτε γὰρ ὁ πρεσβευτὴς ἐν 2
τῷ θεάτρῳ τὸν ἀπολογισμὸν ἐποιεῖτο πρὸς τοὺς Ῥοδίους, ἐμφανίζων τὴν τοῦ Φιλίππου μεγαλοψυχίαν, καὶ διότι, τρόπον τινὰ κρατῶν ἤδη τῆς πόλεως, δίδωσι τῷ δήμῳ τὴν χάριν ταύτην, ποιεῖ δὲ τοῦτο, βουλόμενος ἐλέγξαι μὲν τὰς τῶν ἀντιπραττόντων αὐτῷ διαβολὰς, φανερὰν δὲ τῇ πόλει καταστῆσαι τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν· καὶ 3
παρῆν τις ἐκ κατάπλου πρὸς τὸ Πρυτανεῖον, ἀναγγέλλων τὸν ἐξανδραποδισμὸν τῶν Κιανῶν, καὶ ὠμότητα τοῦ

[p] Sic cod. Peiresc. Reliqui vulgo omnes διαλεγόμενοι, quod ex διαγόμενοι vel διαγαγόμενοι ortum suspicatus est Reiskius. Possis et διελκόμενοι conjicere. Mox deinde *lacunæ signum* posui, ubi verbum ἀναγκάσθησαν, quod voluit Reiskius, aut aliud simile excidisse videtur. [q] ἀπετεθηρ. τότε. Sic Casaub. ex conject. edidit. τό γε maluit Reisk. ἀποτεθηριώκει τε Herv. cum MStis, in quo latere suspicor ἀποτεθηρίωται, quod verum videtur. [r] ὅ, τε γὰρ πρεσβ. Casaub. invitis MStis.

longe omnium maximis adfecisset, famam jam ante disseminatam de sua in amicos crudelitate esse confirmaturum: qua utraque ex re impietatis opinionem apud omnes Græcos foret perpetuo obtenturus. Postremo, gravem se injuriam atque contumeliam legatis prædictarum civitatum imposuisse, qui, quum venissent, ut *Cianos* ex urgentibus calamitatibus liberarent, illius promissis erecti et de die in diem extracti sunt, donec ea, quæ minime voluissent, oculis suis spectare coacti sunt. Accedebat his, quod *Rhodiorum* animos odio iraque ita tunc adversus se efferavit, ut jam de *Philippo* verba fieri non possent pati.

XXIII. Nam et fortuna, hac quidem ex parte, *Philippi* caussam manifesto adjuverat. Disserebat ejus *legatus apud Rhodios* in theatro de ejus factis, *magnanimitatem Philippi* verbis prædicans: *ipsum, qui oppidum jam quodammodo in potestate haberet, populo Rhodiorum hoc gratificari, atque hoc ipsum facere, ut calumnias hominum factionis contrariæ refutet, suumque animum et propositum civitati patefaciat.* Inter hæc aliquis, in portum modo delatus, venit in Prytaneum, captivitatem et servitutem Cianorum

4 Φιλίππου τὴν ἐν τούτοις γεγενημένην· ὥστε τοὺς Ῥο- A. U. 552.
δίους, ἔτι μεταξὺ τοῦ πρεσβευτοῦ τὰ προειρημένα λέ-
γοντος, ἐπεὶ [s]προσελθὼν ὁ Πρύτανις διεσάφει τὰ προσ- Deprehen-
ηγγελμένα, μὴ δύνασθαι πιστεῦσαι διὰ τὴν ὑπερβολὴν ditur dolus.
5 τῆς ἀθεσίας. Φίλιππος μὲν οὖν, παρασπονδήσας οὐχ
οὕτω Κιανοὺς, ὡς ἑαυτὸν, εἰς τοιαύτην [t]ἄγνοιαν ἢ
καὶ παράπτωσιν τοῦ καθήκοντος ἧκεν, ὥστ', ἐφ' οἷς
ἐχρῆν αἰσχύνεσθαι καθ' ὑπερβολὴν, ἐπὶ τούτοις ὡς
6 καλοῖς σεμνύνεσθαι καὶ μεγαλαυχεῖν. Ὁ δὲ τῶν
Ῥοδίων δῆμος ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας ὡς περὶ πολεμίου
διελάμβανε τοῦ Φιλίππου, καὶ [u]πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν
7 ἐποιεῖτο τὰς παρασκευάς. Παραπλήσιον δὲ καὶ τοῖς Ætolos,
Αἰτωλοῖς μῖσος ἐκ ταύτης τῆς πράξεως ἐνειργάσατο nuper conciliatos,
8 πρὸς αὐτόν. ἄρτι γὰρ διαλελυμένος, καὶ τὰς χεῖρας denuo offendit
ἐκτείνων πρὸς τὸ ἔθνος, οὐδεμιᾶς προφάσεως ἐγγιγνο- Philippus.
μένης, [x]φίλων ὑπαρχόντων καὶ συμμάχων Αἰτωλῶν
Λυσιμαχέων, [y]Καλχηδονίων, καὶ Κιανῶν, βραχεῖ χρόνῳ
9 πρότερον πρῶτον μὲν προσηγάγετο τὴν Λυσιμαχέων
πόλιν, ἀποσπάσας ἀπὸ τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμμαχίας,
δευτέραν δὲ τὴν [y]Καλχηδονίων, τρίτην δὲ τὴν Κιανῶν
ἐξηνδραπόδιστο, στρατηγοῦ παρ' Αἰτωλῶν ἐν αὐτῇ
10 διατρίβοντος καὶ προεστῶτος τῶν κοινῶν. Προυσίας Prusias.
δὲ, καθὸ μὲν ἡ πρόθεσις αὐτοῦ συντελείας ἔτυχε,

[s] προσελθὼν ex cod. Peir. adscivi. Vulgo προελθὼν. [t] ἄνοιαν edd. [u] πρὸς τοῦτον emendavit Casaub. παρὰ τοῦτον Herv. cum MStis, excepto Urb. in quo est περὶ τοῦτον. [x] φίλων γὰρ ὑπαρχ. Herv. consentientibus MStis. Conjunctionem delevit Casaub. cum Ursino. [y] Vulgo Χαλκηδ. invitis MStis.

nuncians, et Philippi crudelitatem, qua esset in illos usus. Quem nuncium ubi Prytanis adtulit in theatrum; *Rhodii* propter legatum, ea quæ diximus tunc cum maxime commemorantem, et propter magnitudinem perfidiæ adduci non potuerunt, ut nuncio fidem haberent. *Philippus* enimvero, ubi perfidia singulari non adeo *Cianus*, ut seipsum, decepisset, eo venit amentiæ, et omnis officii fines longe adeo migravit, ut, quorum pudere ipsum vehementissime oportebat, ea sibi ipse ut præclare facta laudi duceret, deque iis se impotenter jactaret. At *Rhodiorum* populus ab eo die Philippum loco hostis habuit, et in adparatibus faciendis ad hunc scopum semper respexit. Simile vero etiam *Ætolorum* odium ex eadem caussa sibi contraxit. Nuper enim iis conciliatus, et genti Ætolorum manus porrigens, nulla re interveniente quam prætexeret, quum amicis ac sociis uterentur Ætoli Lysimachensibus, Chalcedoniis et Cianis paulo ante hoc tempus, primo civitatem Lysimachensium, ab Ætolorum societate avulsam, sibi adjunxit; deinde Chalcedonem; postremo vero Cianorum urbem, quum esset ibi dux ab Ætolis missus, penes quem erat summa rerum, in servitutem misit. *Prusias* vero, quatenus quidem propositum ipsius ad exitum fuit perductum,

Ol. 144. 2. περιχαρὴς ἦν· καθὸ δὲ τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἐπιβολῆς ἕτερος ἀπέφερεν, αὐτὸς δὲ πόλεως οἰκόπεδον ἔρημον ἐκληρονόμει, δυσχερῶς διέκειτο, ποιεῖν δ' οὐδὲν οἷός τε ἦν.

(III.) *Adversus Thasios.*

* * *

Thasum in deditionem recipit.

[z]XXIV. Φίλιππος, κατὰ τὸν ἀνάπλουν ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ
παρασπόνδημα μεταχειριζόμενος, προσέσχε περὶ μέσον
ἡμέρας πρὸς τὴν τῶν Θασίων πόλιν, καὶ ταύτην φιλίαν οὖσαν
ἐξηνδραποδίσατο. * * Θάσιοι εἶπον πρὸς Μητρόδωρον, τὸν 2
Φιλίππου στρατηγὸν, παραδοῦναι τὴν πόλιν, εἰ διατη-
ρήσει αὐτοὺς ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, ἀνεπισταθ-
μεύτους, νόμοις χρησαμένους τοῖς ἰδίοις. * * [Καὶ 3
ἀπεκρίνατο Μητρόδωρος·] Συγχωρεῖν τὸν βασιλέα,
εἶναι Θασίους ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, [a]ἀσταθ-
μεύτους, καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις. Ἐπισημηνα- 4
μένων δὲ μετὰ κραυγῆς [b]πάντων, παρήγαγον τὸν Φί-
λιππον εἰς τὴν πόλιν. * *

[z] Duo Fragmenta apud Suidam conservata contexui cum Excerpto Peiresc. *Versu* 2. vero χρησαμένους ex conject. scripsi pro χρῆσθαι, et v. 3. nexus causa inserui tria verba uncis inclusa. [a] Vulgo ἀνεπισταθμ. h. l. ut supra. [b] πάντων ex conj. correxi. Vulgo πάντα.

gaudio exsultabat; quia tamen incepti illius præmia alter abstulerat, ipse, deleta urbe, nonnisi desertum solum sortitus erat, iniquo rem animo ferebat. Sed quid ageret?

(III.) *Excerptum Valesianum, et apud Suidam.*

* * *

XXIV. *Philippus*, per reditum alios subinde atque alios contra fœderis leges violans, circa meridiem *Thasum* adpulit; eamque, quum amica esset, in servitutem redegit. * * *Thasii* Metrodoro, Philippi duci, aiebant, *se urbem tradituros ea conditione, ut immunes sint a præsidiis, a tributis, a præbendis hospitiis, suis utentes legibus.* * * [Respondit Metrodorus:] *Concedere regem Thasiis immunitatem a præsidiis, a tributis, ab hospitiis, et ut suis legibus vivant.* Quæ verba postquam omnium plausu et adclamatione sunt excepta, *Philippum* in urbem introduxerunt. * *

III.
RES ÆGYPTI.

A. U. 552.

* * *

XXV. ΣΩΣΙΒΙΟΣ, ὁ ψευδεπίτροπος Πτολεμαίου, ἐδόκει γεγονέναι σκεῦος ἀγχίνουν, καὶ πολυχρόνιον, ἔτι
2 δὲ κακοποιὸν, ἐν βασιλείᾳ· καὶ [c]πρώτῳ μὲν ἀρτῦσαι φόνον Λυσιμάχῳ, ὃς ἦν υἱὸς Ἀρσινόης, τῆς Λυσιμάχου καὶ Πτολεμαίου· δευτέρῳ δὲ [d]Μάγᾳ, τῷ Πτολεμαίου καὶ Βερενίκης, τῆς Μάγα· τρίτῃ δὲ Βερενίκῃ, τῇ Πτολεμαίου μητρὶ τοῦ Φιλοπάτορος· τετάρτῳ Κλεομένει τῷ Σπαρτιάτῃ· πέμπτῃ θυγατρὶ Βερενίκης, Ἀρσινόῃ.

Sosibius, falsus tutor Ptolemæi Epiphanis.

* * *

3 Ἀγαθοκλῆς, ὁ ψευδεπίτροπος Πτολεμαίου, ἐπεὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἀνδρῶν ἐκποδῶν ἐποίησε, καὶ τὸ πολὺ τῆς τοῦ πλήθους ὀργῆς παρακατέσχε τῇ τῶν ὀψωνίων ἀποδόσει, παρὰ πόδας εἰς τὴν ἐξαρχῆς συν-
4 ήθειαν ἐπανῆλθε. καὶ τὰς μὲν τῶν φίλων χώρας ἀνεπλήρωσε, παρεισαγαγὼν ἐκ τῆς διακονίας καὶ τῆς ἄλλης ὑπηρεσίας τοὺς εἰκαιοτάτους καὶ θρασυτάτους·
5 αὐτὸς δὲ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐν μέθῃ διέτριβε, καὶ ταῖς τῇ μέθῃ παρεπομέναις ἀκρασίαις,

Agathocles falsus tutor, et perditus minister.

[c] πρῶτον Suid. erat in cod. [d] Μάγᾳ τῷ Πτολεμαίου correxit Vales. Μάγα τοῦ Πτολ.

III.
Excerpta Valesiana.

* * *

XXV. *SOSIBIUS*, qui *Ptolemæi* regis tutelam sibi arripuit, callidus ac longo usu subactus et maleficus in aula minister perhibetur fuisse: ac primum quidem *Lysimacho*, qui Arsinoe Lysimachi filia ac Ptolemæo genitus erat, necem comparasse; deinde *Magæ*, filio Ptolemæi ac Berenicæ, Magæ filiæ; postea *Berenicæ*, Ptolemæi Philopatoris matri; tum *Cleomeni* Spartano; ac postremo *Arsinoæ*, Berenices filiæ.

* * *

Agathocles, falsus Ptolemæi tutor, postquam celeberrimum quemque e medio removit, ac multitudinis furorem stipendiorum pensione compressit, e vestigio ad pristinos mores rediit: ac dignitates omnes palatii, quæ tunc vacabant, amicis suis concessit, producto ex ultimis ac servilibus ministeriis levissimo quoque atque impudentissimo. Ipse dies noctesque in vino atque iis, quæ vinum consequi

Ol. 144. 2. οὐ φειδόμενος οὔτ' ἀκμαζούσης γυναικὸς, οὔτε νύμφης, οὔτε παρθένου· καὶ πάντα ταῦτα ἔπραττε μετὰ τῆς ἐπαχθεστάτης φαντασίας. Ὅθεν πολλῆς μὲν καὶ 6
παντοδαπῆς γιγνομένης δυσαρεστήσεως, οὐδεμιᾶς δὲ θεραπείας οὐδὲ βοηθείας προσαγομένης, τὸ δ' ἐναντίον ἀεὶ προσεπαγομένης ὕβρεως, ὑπερηφανίας, ῥᾳθυμίας· ἀνεθυμιᾶτο πάλιν ἐν τοῖς πολλοῖς τὸ προϋπάρχον μῖσος, 7
καὶ πάντες ἀνενεοῦντο τὰ προγεγενημένα περὶ τὴν βασιλείαν ἀτυχήματα διὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους. Τῷ 8
δὲ μηδὲν ἔχειν πρόσωπον [e] ἀξιόχρεων τὸ προστησόμενον,
Agathoclea. καὶ δι' οὗ τὴν ὀργὴν εἰς τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν [f] ἀπερείσονται, τὴν ἡσυχίαν ἦγον· ἔτι μίαν
Tlepolemus. ἐλπίδα καραδοκοῦντες, τὴν κατὰ τὸν Τληπόλεμον, καὶ ταύτῃ προσανέχοντες.

* * *

Agathocles se et pupillum regem commendat Macedonibus.

XXVI. Πρώτους δὲ συναθροίσας τοὺς Μακεδόνας, εἰς τούτους εἰσῆλθε μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ἀγαθοκλείας. καὶ τὰς μὲν ἀρχὰς [g] ὑπεκρίνετο τὸν οὐ δυνά- 2
μενον εἰπεῖν, ἃ βούλεται, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιφερομένων δακρύων. Ἐπεὶ δὲ, πλεονάκις ἀπομάττων 3
τῇ χλαμύδι, κατεκράτησε τῆς ἐπιφορᾶς, βαστάσας τὸ παιδίον· Λάβετε, ἔφη, τοῦτον, ὃν ὁ πατὴρ ἀπο-

[e] ἀξιόχρεων scripsi cum Reisk. Vulgo h. l. ἀξιόχρεον. [f] ἀπερείσονται ex Gron. conject. scripsi, pro vulgato ἀποσείσονται. [g] ὑπεκρίνετο dedit Aug. Ceteri vulgo ὑπεκρίνατο.

solent, libidinibus agebat; nec nuptis, nec sponsis, nec virginum pudori parcens: atque hæc cuncta cum intolerabili superbia factitabat. Quare cum præsentem rerum statum universi ægre ferrent, nullum autem solatium ac remedium adhiberetur, contra potius insolentia, superbia, ac desidia quotidie invalesceret; rursus pristinum vulgi odium exarsit, cunctique calamitates regni ab his hominibus superioribus temporibus profectas in memoriam revocabant. Sed cum idoneus vir deesset, cujus ductu atque opera iram suam in *Agathoclem* et *Agathocleam* effunderent; interim quiescebant, unicam spem adhuc in *Tlepolemo* habentes, qua se tantisper sustentabant.

* * *

(*Excerpt. Antiq. Cap.* 24—34.)

XXVI. Primos omnium Macedonas congregavit [*Agathocles*,] et ad eos cum rege et Agathoclea [sorore] adiit. Ibi principio, non posse se quæ vellet proloqui, simulavit, propter lacrymarum vim per genas ubertim manantium. Deinde, ut oculos chlamyde sæpius abstergens fletum illum erumpentem repressisset, puerum manibus gestans; *Accipite*, ait, *hunc, quem mo-*

θνήσκων εἰς μὲν τὰς ἀγκάλας ἔδωκε ταύτῃ, δείξας τὴν A. U. 552.
ἀδελφὴν, παρακατέθετο δ' εἰς τὴν ὑμετέραν, ὦ ἄνδρες Agathoclis oratio ad Macedones.
4 Μακεδόνες, πίστιν. ἡ μὲν οὖν καὶ ταύτης εὔνοια βρα-
χεῖαν τινὰ ῥοπὴν ἔχει πρὸς τὴν τούτου σωτηρίαν· ἐν
ὑμῖν δὲ κεῖται καὶ ταῖς ὑμετέραις χερσὶ τὰ τούτου νυνὶ
5 [h] πράγματα. Τληπόλεμος γὰρ πάλαι μὲν ἦν δῆλος
τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις μειζόνων ἐφιέμενος ἢ καθ'
ἑαυτὸν πραγμάτων· νῦν δὲ καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν
καιρὸν ὥρικεν, ἐν ᾗ μέλλει τὸ διάδημα ἀναλαμβάνειν.
6 Καὶ περὶ τούτων οὐχ αὑτῷ πιστεύειν ἐκέλευεν, ἀλλὰ
τοῖς εἰδόσιν τὴν ἀλήθειαν, καὶ παροῦσι νῦν ἐξ αὐτῶν τῶν
7 πραγμάτων. Καὶ τοῦτ' εἰπὼν, εἰσῆγε τὸν Κριτόλαον,
ὃς ἔφη, καὶ τοὺς βωμοὺς αὐτὸς ἑωρακέναι κατα-
σκευαζομένους, καὶ τὰ θύματα [i] παρὰ τοῖς πλήθεσιν
8 ἑτοιμαζόμενα πρὸς τὴν τοῦ διαδήματος [k] ἀνάδειξιν. Ὧν Rident eum Macedones.
οἱ Μακεδόνες ἀκούοντες, οὐχ οἷον ἠλέουν αὐτὸν, ἀλλὰ
[l] πρὸς οὐδὲν προσεῖχον τῶν λεγομένων, μυχθίζοντες [m] δὲ
καὶ διαψιθυρίζοντες ἐξελήρησαν οὕτως, ὥστε μηδ' αὐτὸν
εἰδέναι [n] μήτε * πῶς τοπαράπαν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀπε-
9 λύθη. Παραπλήσια δὲ τούτοις ἐγίγνετο καὶ περὶ τὰ
λοιπὰ συστήματα κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐκκλησιασμούς.
10 Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, πολὺς ἦν ὁ καταπλέων ἐκ τῶν ἄνω
στρατοπέδων, καὶ παρεκάλουν οἱ μὲν συγγενεῖς, οἱ δὲ

[h] πράγματα cum Ursino correxit Casaub. γράμματα mendose Herv. cum MStis. [i] τὰ τοῖς πλήθ. maluerat Reisk. [k] ἀνάληψιν suspicatus est Reisk. [l] πρὸς οὐδὲν correxi. Vulgo πρὸς οὐδενὶ. [m] Particulas δὲ καὶ post μυχθίζοντες cum Ursino adjecit Casaub. [n] μήτε *. An μήτε τοὺς ἑτέρους?

riens pater isti quidem (sororem simul ostendebat) *in ulnas tradidit; vestræ vero, viri Macedones, fidei permisit. Et potest quidem istius quoque benevolentia leve saltem aliquod ad hujus salutem momentum adferre: ceterum in vobis et in dextris vestris universæ fortunæ illius nunc sunt positæ. Tlepolemus enim dudum ille quidem palam fecit recta ratione rem putantibus, majora se, quam pro sui loci homine, concupiscere: nunc vero et diem et horam designavit, qua sit diadema sumturus. Quibus de rebus non sibi credere* illos jubebat, *sed iis, qui rei veritatem nossent, et qui ex ipso negotio jam venientes adessent.* Simul hæc locutus *Critolaum* induxit, qui *aras etiam sibi visas* dicebat, *in eam rem structas, et paratas a multitudine victimas ad solemnia diadematis sumti celebranda.* Hæc loquentem Macedones quum audirent, adeo nulla ejus misericordia tangebantur, ut nulli eorum, quæ dicerentur, adtenderent; verum hominem subsannantes, et inter se susurrantes nugarentur, ita ut ne *Agathocles* quidem sciret, quo pacto ex illa concione esset dimissus. Et quum per cetera quoque civitatis corpora deinceps conciones coegisset, simili pacto ab omnibus est exceptus. Inter hæc multi subinde e superiorum provinciarum exercitibus adpellebant, qui suos

Ol. 144. 2.

φίλους, βοηθεῖν τοῖς ὑποκειμένοις, καὶ μὴ περιϊδεῖν
σφᾶς, [o]ἀνέδην ὑφ' οὕτως ἀναξίων ὑβριζομένους. Μά- 11
λιστα δὲ παρώξυνε τοὺς πολλοὺς πρὸς τὴν κατὰ τῶν προεστώτων τιμωρίαν τὸ γινώσκειν, ὅτι τὸ μέλλειν καθ' αὑτῶν ἐστι, διὰ τὸ πάντων τῶν παρακομιζομένων ἐπιτηδείων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν κρατεῖν τοὺς περὶ τὸν Τληπόλεμον.

Tleopolemus commeatuum dominus.

Tlepolemi socrus indigne tractata.

XXVII. Ἐγένετο δέ τι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα συνέργημα πρὸς τὸ τὴν ὀργὴν ἐπιτεῖναι τήν
τε τῶν πολλῶν, καὶ τὴν τοῦ Τληπολέμου. Τὴν γὰρ 2
Δανάην, ἥ τις ἦν πενθερὰ τοῦ προειρημένου, λαβόντες ἐκ τοῦ τῆς Δήμητρος ἱεροῦ, καὶ διὰ μέσου τῆς πόλεως ἑλκύσαντες ἀκατακάλυπτον, εἰς φυλακὴν ἀπέθεντο, βουλόμενοι φανερὰν ποιεῖν τὴν πρὸς τὸν Τληπόλεμον
διαφοράν. Ἐφ' οἷς τὸ πλῆθος ἀγανακτοῦν, οὐκέτι κατ' 3
ἰδίαν, οὐδὲ δι' ἀπορρήτων ἐποιεῖτο τοὺς λόγους· ἀλλ' οἱ μὲν τὰς νύκτας εἰς πάντα τόπον ἐπέγραφον, οἱ δὲ τὰς ἡμέρας συστρεφόμενοι κατὰ μέρη φανερῶς ἐξέφερον ἤδη
τὸ μῖσος εἰς τοὺς προεστῶτας. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγα- 4
θοκλέα, βλέποντες τὰ συμβαίνοντα, καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχοντες περὶ αὐτῶν, [p]τοτὲ μὲν ἐγίγνοντο περὶ δρασμόν· οὐδενὸς δ' αὐτοῖς ἡτοιμασμένου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος διὰ τὴν σφετέραν ἀβουλίαν, ἀφίσταντο τῆς

Incertus consilii Agathocles.

[o] Rursus vulgo omnes ἀναιδῆν. [p] τοτὲ μὲν et deinde τοτὲ δὲ a Casaub. est. τότε utrobique habet Herv. cum MStis.

aliis cognatos, alii amicos hortabantur, ut communibus miseriis succurrerent, neque se ab hominibus adeo indignis impune contumeliis adfici paterentur. Maxime vero plebem ad sumendum supplicium de iis, qui principes civitatis tunc erant, hoc impulit, quod scirent, moræ periculum ad se spectare; quia omnem commeatum Alexandriam importari solitum *Tlepolemus* in potestate habeat.

XXVII. Accessit vero et ipsius *Agathoclis* facinus aliquod, quod et vulgi et Tlepolemi iram vehementius intendit. Is enim quo suam cum *Tlepolemo* discordiam faceret palam, socrum ipsius, *Danaën* nomine, ex æde Cereris abreptam, et per mediam urbem revelata facie tractam, in carcerem conjecerat. Quo nomine succensens illi populus, non jam inter privatos, neque arcano, sermones ea de re ferebat: sed alii noctibus animi sui indicia quovis loco inscribebant; alii etiam interdiu per circulos coacti, suum in eos, penes quos rerum summa erat, odium palam præ se ferebant. Quæ omnia vulgo fieri quum cerneret *Agathocles*, de salute jam sua spem habens exiguam, modo fugam cogitabat; sed qui in eam rem nihil præparasset, quæ fuit ejus imprudentia, incepto

5 [q]ἐπιβολῆς· τοτὲ δὲ συνωμότας κατέγραφον καὶ κοινω- A. U. 552.
νοὺς τῆς τόλμης, ὡς αὐτίκα μάλα τῶν ἐχθρῶν τοὺς μὲν
κατασφάξοντες, τοὺς δὲ συλληψόμενοι, μετὰ δὲ ταῦτα
6 τυραννικὴν ἐξουσίαν περιποιησόμενοι. Ταῦτα δ' αὐτῶν Mœragenes, Tlepolemi amicus,
διανοουμένων, προσέπεσε διαβολὴ κατά τινος Μοιρα-
γένους, ἑνὸς τῶν σωματοφυλάκων, διότι μηνύοι πάντα
τῷ Τληπολέμῳ καὶ συνεργοίη, διὰ τὴν πρὸς Ἀδαῖον
οἰκειότητα τὸν ἐπὶ τῆς Βουβαστοῦ τότε καθεσταμένον.
7 Ὁ δ' Ἀγαθοκλῆς εὐθέως συνέταξε Νικοστράτῳ τῷ πρὸς
τοῖς γράμμασι τεταγμένῳ, συλλαβόντι τὸν Μοιραγένη
8 φιλοτίμως ἐξετάσαι, πᾶσαν προτιθέντα βάσανον. Οὗτος in eo est, ut flagris cædatur.
μὲν οὖν παραχρῆμα συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Νικοστράτου,
καὶ παραχθεὶς εἴς τινα μέρη τῆς αὐλῆς ἀποκεχωρη-
κότα, τὸ μὲν πρῶτον ἐξ ὀρθῆς ἀνεκρίνετο περὶ τῶν
9 προσπεπτωκότων. πρὸς οὐδὲν δὲ τῶν λεγομένων ἀνθο-
μολογούμενος, ἐξεδύθη· καὶ τινὲς μὲν τὰ πρὸς τὰς
βασάνους ὄργανα διεσκεύαζον, οἱ δὲ, τὰς μάστιγας
10 ἔχοντες μετὰ χεῖρας, ἀπεδύοντο τὰς χλαμύδας. Κατὰ
δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον προστρέχει τις τῶν ὑπηρετῶν πρὸς
τὸν Νικόστρατον, καὶ ψιθυρίσας πρὸς τὴν ἀκοὴν ἅττα
11 δήποτ' οὖν, ἀπηλλάττετο μετὰ σπουδῆς. ὁ δὲ Νικό-
στρατος ἐκ ποδὸς ἐπηκολούθει τούτῳ, λέγων μὲν οὐδὲν,
τύπτων δὲ συνεχῶς τὸν μηρόν.

XXVIII. Περὶ δὲ τὸν Μοιραγένην ἄφατον ἦν καὶ Miro modo evadit Mœragenes.

[q] ἐπιβολῆς correxi cum Gron. et Reisk. Vulgo omnes ἐπιβουλῆς.

rursus desistebat: modo conjurationis socios et audaciæ centuriabat, quasi mox hostes suos partim jugulaturus esset, partim comprehensurus, ac deinde potentiam tyrannicam sibi paraturus. Hæc cogitante Agathocle, delatum est *Mœragenis* nomen, satellitum unius, quod omnia *Tlepolemo* indicaret, ejusque adjuvaret conatus, propter illam necessitudinem, quæ ipsi intercederet cum *Adæo*, præfecto urbis Bubasti. Confestim Agathocles præcepit *Nicostrato*, qui erat a cura epistolarum, Mœragenem ut prehenderet, et omni tormentorum genere proposito veritatem de illo exprimeret. Is igitur extemplo correptus a Nicostrato, et in semotam quamdam regiæ partem abductus, principio vestigiis suis insistens, de iis, quæ nunciata fuerant, diligenter est interrogatus. Deinde quum nihil eorum quæ dicebantur fateretur, est exutus: et erant jam, qui torquendi instrumenta disponerent aptarentque; alii, flagra manibus tenentes, chlamydes exuebant. Inter hæc adcurrit aliquis adparitorum ad Nicostratum, et, postquam aliquid ei in aures immurmurasset, quidquid tandem illud esset, festinater ab eo discedit. *Nicostratus* abeuntem e vestigio sequitur, tacitus ille quidem, sed femur adsidue feriens.

XXVIII. *Mœrageni* vero res tunc

Ol. 144. 2. παράλογον τὸ συμβαῖνον. οἱ μὲν γὰρ μονονοὺ διατε- 2
ταμένοι τὰς μάστιγας παρέστησαν, οἱ δὲ πρὸ ποδῶν
αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνάγκας ὄργανα διεσκεύαζον. τοῦ δὲ 3
Νικοστράτου παραχωρήσαντος, ἔστησαν ἀχανεῖς πάν-
τες, ἐμβλέποντες ἀλλήλοις, προσδοκῶντες ἀεί ποτε τὸν
προειρημένον, [r] εἰ ἀνακάμψει. χρόνου δὲ γιγνομένου, 4
κατὰ βραχὺ διέῤῥεον οἱ παρεστῶτες, τέλος δὲ ὁ Μοιρα-
γένης ἀπελείφθη· καὶ μετὰ ταῦτα διελθὼν τὴν αὐλὴν,
ἀνελπίστως παρέπεσε γυμνὸς εἴς τινα σκηνὴν τῶν Μα-
Macedonas concitat adv. Agathoclem. κεδόνων, σύνεγγυς κειμένην τῆς αὐλῆς. Καταλαβὼν δὲ 5
κατὰ τύχην ἀριστῶντας καὶ συνηθροισμένους, ἔλεγε τὰ
περὶ αὐτὸν συμβεβηκότα, καὶ τὸ παράλογον τῆς σωτη-
ρίας. οἱ δὲ τὰ μὲν ἠπίστουν, τὰ δὲ πάλιν, ὁρῶντες 6
αὐτὸν γυμνὸν, ἠναγκάζοντο πιστεύειν. Ἐκ δὲ ταύτης 7
τῆς περιπετείας ὅ τε Μοιραγένης μετὰ δακρύων ἐδεῖτο
τῶν Μακεδόνων, μὴ μόνον τῆς αὐτοῦ συνεπιλαβέσθαι
σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ βασιλέως, καὶ μάλιστα
τῆς σφῶν αὐτῶν. πρόδηλον γὰρ εἶναι πᾶσι τὸν ὄλεθρον, 8
ἐὰν μὴ συνάψωνται τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἀκμάζει τὸ
τῶν πολλῶν μῖσος, καὶ πᾶς ἕτοιμός ἐστι πρὸς τὴν κατ'
Ἀγαθοκλέους τιμωρίαν. ἀκμάζειν δὲ νῦν μάλιστα, 9
ἔφη, καὶ προσδεῖσθαι τῶν καταρξομένων.

Insurrectionem parant milites. XXIX. Οἱ δὲ Μακεδόνες, ἀκούσαντες τούτων,

[r] *ὅταν ἀνακάμψει* edd. Sed conjunctio abest ab Aug. Regiis, Vesont. Tubing. *εἰ* recepi ex marg. cod. Vesont.

evenit dictu difficilis et prorsus inopinata. Stabant prope ipsum hinc illi, qui flagra tantum non ad feriendum jam intenderant, inde illi, qui instrumenta ad torquendum disponebant et concinnabant. At postquam loco excessit *Nicostratus;* omnes sese invicem intuentes, stupore sunt defixi, reditum illius præstolantes. Ubi aliquamdiu est exspectatum, paullatim, qui aderant, dilabi cœperunt, et *Mœragenes* nudus est relictus, qui postea per regiam transiens præter spem suam nudus ad Macedonum quoddam tabernaculum regiæ vicinum devenit. Eo loci ad prandium congregatos naetus *Macedonas,* casum illis suum aperuit, et insperatam salutem, quæ sibi obtigisset. Illi primo fidem dictis nullam habere: deinde, quum nudum cernerent, cogi credere. Enimvero *Mœragenes,* tam inopinato defunctus periculo, cum lacrymis *Macedonas* hortari instituit, ut *non suæ tantum ipsius, sed regis quoque atque inprimis propriæ ipsorum consulerent saluti. Certum namque exitium omnibus impendere, nisi temporis occasionem prehendissent, quando odium multitudinis in Agathoclem vigeat maxime, et ad pœnas ab eo exigendas nemo non sit paratus ac promtus. Ejus autem rei nunc cum maxime esse tempus, et duces tantum atque auctores opus esse.*

XXIX. His auditis, Macedones iram concipiunt, ac tandem Mœrageni mo-

παροξύνονται, καὶ πέρας ἐπείσθησαν τῷ Μοιραγένει· καὶ πρώτας μὲν εὐθέως ἐπῄεσαν τὰς τῶν Μακεδόνων σκηνὰς, μετὰ δὲ ταῦτα τὰς τῶν ἄλλων στρατιωτῶν. A. U. 552. Insurrectionem parant milites.
2 εἰσὶ δ' αὗται συνεχεῖς, πρὸς ἓν μέρος ἀπονενευκυῖαι τῆς
3 πόλεως. Οὔσης δὲ τῆς μὲν ὁρμῆς πάλαι προχείρου τῆς τῶν πολλῶν, προσδεομένης δὲ τοῦ [s]προκαλεσομένου μόνον καὶ τολμήσοντος, ἅμα τῷ λαβεῖν ἀρχὴν τὸ
4 πρᾶγμα, ταχέως οἱονεὶ πῦρ ἐξέλαμψεν. οὐ γὰρ ἐγενήθησαν ὧραι τέσσαρες, καὶ πάντα τὰ γένη συμπεφωνήκει, καὶ τὰ στρατιωτικὰ, καὶ τὰ πολιτικὰ, πρὸς τὴν
5 ἐπίθεσιν. Συνήργησε γὰρ μεγάλα καὶ ταὐτόματον
6 ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ πρὸς τὴν συντέλειαν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀγαθοκλῆς, ἀνενεχθείσης πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς, καὶ κατασκόπων ἐπαναχθέντων, καὶ τῆς μὲν ἐπιστολῆς γεγραμμένης πρὸς τὰς δυνάμεις παρὰ τοῦ Τληπολέμου, καὶ δηλούσης, ὅτι παρέσται ταχέως, τῶν δὲ κατασκόπων
7 διασαφούντων, ὅτι πάρεστιν· οὕτως ἐξέστη τῶν φρενῶν, ὥστ', ἀφέμενος τοῦ πράττειν τι καὶ διανοεῖσθαι περὶ τῶν προσπεπτωκότων, ἀπῆλθε κατὰ τὸν εἰθισμένον καιρὸν εἰς τὸν πότον, κἀκεῖ κατὰ τὴν εἰθισμένην ἀγωγὴν
8 ἐπετέλει τὴν συνουσίαν. Ἡ δὲ Οἰνάνθη περικακοῦσα παρῆν εἰς τὸ Θεσμοφορεῖον, ἀνεῳγμένου τοῦ νεὼ διά Œnanthe, mater Agathoclis.
9 τινα θυσίαν ἐπέτειον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐλιπάρει γονυπετοῦσα καὶ μαγγανεύουσα πρὸς τὰς θεάς· μετὰ

[s] προκαλ. correxit Casaub. προσκαλεσ. Herv. cum MStis.

rem gerunt. Omnium prima tabernacula Macedonum adeunt, deinde aliorum militum. Sunt autem hæc continua, et in unam urbis partem vergunt omnia. Quum autem vulgi in eam rem jampridem esset paratus impetus, nec quidquam deesset præter eum, qui hortaretur et daret incentivum; simulac res cœpta est, repente incendium quasi quoddam effulsit. Necdum enim quatuor elapsæ erant horæ, cum et militarium virorum et civium omnia genera ad *insurgendum in Agathoclem* consenserunt. Quo tempore et casus quidam ad rem cito perficiendam valuit plurimum. *Agathocli* reddita est quædam epistola, et speculatores ad eum deducti. Epistolam *Tlepolemus* scripserat ad exercitus, *cito se adfuturum* nuncians: speculatores, *jam adesse*, nunciabant. Hæc ita Agathoclem de statu mentis dejecerunt, ut agendi aliquid et consultandi de iis, quæ nunciata fuerant, cura omissa, mox, qua solitus erat hora, ad convivium abiret, atque ibi pro consueto more genio inter suos indulgeret. *Œnanthe* vero, malis ingemens suis ad Thesmophorium, [ea est Cereris ac Proserpinæ ædes] forte tunc anniversarii cujusdam sacri caussa apertum, se contulit. Ibi statim flexis genibus cum multo lenocinio preces deabus fundere cœpit: deinde ad aram resi-

Ol. 144. 2.
Œnanthe.

δὲ ταῦτα καθίσασα πρὸς τὸν βωμὸν, εἶχε τὴν ἡσυχίαν.
Αἱ μὲν οὖν πολλαὶ τῶν γυναικῶν, ἡδέως ὁρῶσαι τὴν 10
δυσθυμίαν καὶ περικάκησιν αὐτῆς, ἀπεσιώπων· αἱ δὲ τοῦ
Πολυκράτους συγγενεῖς καί τινες ἕτεραι τῶν ἐνδόξων,
ἀδήλου τῆς περιστάσεως αὐταῖς ἀκμὴν ὑπαρχούσης,
προσελθοῦσαι παρεμυθοῦντο τὴν Οἰνάνθην. ἡ δ' ἀνα- 11
βοήσασα μεγάλῃ τῇ φωνῇ, μή μοι πρόσιτε, [t]φησὶ,
θηρία· καλῶς γὰρ ὑμᾶς γινώσκω, διότι καὶ φρονεῖθ'
ἡμῖν ἐναντία, καὶ ταῖς θεαῖς εὔχεσθε τὰ [u]δυσχερέστερα
καθ' ἡμῶν. οὐ μὴν, ἀλλὰ ἔτι [x]πέποιθα, τῶν θεῶν 12
βουλομένων, γεύσειν ὑμᾶς τῶν ἰδίων τέκνων. Καὶ ταῦτ' 13
εἰποῦσα, [y]ταῖς ῥαβδούχοις ἀνείργειν προσέταξε καὶ
παίειν τὰς μὴ πειθαρχούσας. Αἱ δ', ἐπιλαβόμεναι 14
τῆς προφάσεως ταύτης, ἀπηλλάσσοντο πᾶσαι, τοῖς
θεοῖς ἀνίσχουσαι τὰς χεῖρας, καὶ καταρώμεναι λαβεῖν
αὐτὴν ἐκείνην πεῖραν τούτων, ἃ κατὰ τῶν πέλας [z]ἐπαν-
ετείνετο πράξειν.

Tumultus
Alexan-
driæ.

XXX. Ἤδη δὲ κεκριμένου τοῦ καινοτομεῖν τοῖς ἀν-
δράσιν, ἐπιγενομένης καθ' ἑκάστην οἰκίαν καὶ τῆς ἐκ
τῶν γυναικῶν ὀργῆς, διπλάσιον ἐξεκαύθη τὸ μῖσος.
Ἅμα δὲ τῷ μεταλαβεῖν τὸ τῆς νυκτὸς, πᾶσα πλήρης 2
ἦν ἡ πόλις θορύβου καὶ φώτων καὶ διαδρομῆς. οἱ μὲν 3
γὰρ εἰς τὸ Στάδιον ἠθροίζοντο μετὰ κραυγῆς, οἱ δὲ

[t] φησὶ correxit Casaub. φημὶ Herv. cum MStis. [u] δυσχερέστατα voluit Reisk. [x] πέποιθα correxit Casaub. nescio an ex Urb. πέπειθα Herv. πέπειθε Regii, Vesont. Tub. πέπεισθε Aug. quod recipiendum videtur. [y] ταῖς ῥαβδούχοις ex Aug. adscivi. Ceteri vulgo ταῖς ῥαβδούχαις. [z] Sic Aug. et Urb. Ceteri vulgo ἐπανετείνατο.

dens, quieta manebat. Lætæ illam pleræque mulieres, animum ita despondentem, et mala sua lamentantem, spectabant tacitæ: verum Polycratis cognatæ et quædam aliæ e nobilioribus, Œnanthæ casum penitus ignorantes, ad eam accedunt, et consolari adgrediuntur. Illa clamore edito, *ne me*, ait, *accedatis, bestiæ! Vos enim ego probe novi; nostris partibus contrarias vos scio esse, et nunc deas orare, ut diriora quæque nobis eveniant. At spero tamen futurum, diis volentibus, ut ipsa vos ad proprios comedendos liberos adigam.* Hæc locuta, fœminas, quæ sibi adparebant, jubet, illas ut summoverent, et si non parerent, eas virgis suis uti cæderent. Mulieres, hac occasione arrepta, discedunt omnes, manus ad deos tollentes, et *Œnanthæ* imprecantes, *experiretur ipsamet, quæ ut experirentur aliæ facturam sese minaretur.*

XXX. Quum igitur jam viri res novas moliri constitutum haberent; ubi ira illa accessit, quam per domos singulas mulieres etiam concitabant, duplo vehementius odium exarsit. Ut primum nox ingruit, tumultus, luminum, cursitationis plena urbs erat. Alii in Stadio cum clamore congregari, alii mutuo sese cohortari, alii, ut fuga

παρεκάλουν ἀλλήλους, οἱ δὲ κατεδύοντο διαδιδράσκον- A. U. 552.
4 τες εἰς ἀνυπονοήτους οἰκίας καὶ τόπους. Ἤδη δὲ τῶν
περὶ τὴν αὐλὴν εὐρυχωριῶν καὶ τοῦ Σταδίου καὶ τῆς
πλατείας πλήρους ὑπαρχούσης ὄχλου παντοδαποῦ, καὶ
5 τῆς περὶ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον προστασίας· πυθόμενος Agathocles
τὸ συμβαῖνον Ἀγαθοκλῆς ἐξηγέρθη μεθύων, ἄρτι [a] κα- in syringem
ταλελυκὼς τὸν πότον· καὶ παραλαβὼν τοὺς συγγενεῖς se recipit.
6 πάντας πλὴν Φίλωνος, ἧκε πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ
βραχέα πρὸς τοῦτον οἰκτισάμενος, καὶ λαβόμενος αὐτοῦ
τῆς χειρὸς, ἀνέβαινεν εἰς τὴν σύριγγα, τὴν μεταξὺ τοῦ
Μαιάνδρου καὶ τῆς παλαίστρας κειμένην, καὶ φέρουσαν
7 ἐπὶ τὴν τοῦ θεάτρου πάροδον. Μετὰ δὲ ταῦτα, δύο
θύρας ἀσφαλισάμενος τὰς πρώτας, εἰς τὴν τρίτην ἀνε-
χώρησε μετὰ δύο ἢ τριῶν σωματοφυλάκων, καὶ τοῦ
8 βασιλέως, καὶ τῆς αὐτοῦ συγγενείας. συνέβαινε δὲ,
τὰς θύρας εἶναι δικτυωτὰς, διαφανεῖς, ἀποκλειομένας δὲ
9 διττοῖς μοχλοῖς. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἠθροισ-
μένου τοῦ πλήθους ἐξ ἁπάσης τῆς πόλεως, ὥστε μὴ
μόνον τοὺς ἐπιπέδους τόπους, ἀλλὰ καὶ τὰ βάθρα καὶ
τὰ τέγη καταγέμειν ἀνθρώπων, ἐγίγνετο βοὴ καὶ κραυγὴ Mulieres et
σύμμικτος, ὡς ἂν γυναικῶν ὁμοῦ καὶ παίδων ἀνδράσιν pueri noctu
10 ἀναμεμιγμένων. οὐ γὰρ ἐλάττω ποιεῖται παιδάρια τῶν cum viris
ἀνδρῶν περὶ τὰς τοιαύτας ταραχὰς ἔν τε τῇ Καρχηδο- discurrunt.
νίων πόλει καὶ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

[a] καταλελυκὼς cum Ursino correxit Casaub. καταλελουκὼς Herv. καταλελοικὼς Aug. Reg. F. Vesont. Tub. καταλελοιπὼς Urb. Reg. G. et Vesont. intra lineas.

malum præverterent, in domos et loca minime suspecta se abdere. Jam quidquid est vacuæ areæ circa regiam, item Stadium, et platea, areaque ante Theatrum scenicum, turba hominum omnis generis erant referta: cum *Agathocles*, qui non multo ante convivio finem imposuerat, vino gravis e somno excitatur: et omni cum sua cognatione, excepto *Philone*, ad regem pergit. Apud quem pauca conquestus de miserabili suą sorte, manu ejus prehensa, in *syringem*, [ea est oblonga quædam et fornicata ambulatio] quæ est inter Mæandrum et palæstram, et ad theatri fert aditum, adscendit. Deinde foribus duabus prioribus probe firmatis, cum duobus aut tribus satellitibus, et rege suisque cognatis, ultra tertias fores se recepit. Erant autem fores cancellatim reticulatæ, lumen admittentes, et duobus vectibus claudebantur. Eo tempore quum ex universa urbe congregata esset multitudo tanta, ut non loca dumtaxat plana hominibus essent referta, verum etiam gradus atque tecta, clamor ingens et confusa vociferatio est edita: erant enim et mulieres pariter et pueri viris permisti. Fieri enim hoc amat et *Carthagine* et *Alexandriæ*, ut in hujusmodi tumultibus non minus *pueruli*, quam viri, turbent.

Ol. 144. 2. Pupillum regem ab Agathocle poscunt Macedones.

XXXI. Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας [b]αὖ ὑποφαινούσης, ἦν
μὲν ἄκριτος ἡ κραυγὴ, μάλιστα δ᾽ ἐξ αὐτῆς ἐξέλαμψε
τὸ καλεῖν τὸν βασιλέα. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οἱ Μα- 2
κεδόνες ἐξαναστάντες κατελάβοντο τὸν χρηματιστικὸν
πυλῶνα τῶν βασιλείων. μετὰ δέ τινα χρόνον ἐπιγνόντες, 3
ποῦ [c]τῆς αὐλῆς ὁ βασιλεὺς, περιελθόντες τὰς μὲν πρώ-
τας [d]τῆς πρώτης σύριγγος ἐξέβαλλον θύρας· ἐγγίσαντες
δὲ τῆς δευτέρας, ᾐτοῦντο τὸν παῖδα μετὰ κραυγῆς.
Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, βλέποντες ἤδη τὰ καθ᾽ 4
αὑτοὺς, ἐδέοντο τῶν σωματοφυλάκων, πρεσβεῦσαι περὶ
αὑτῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας, δηλοῦντας, ὅτι τῆς ἐπι-
τροπίας ἐκχωροῦσι, καὶ τῆς ἄλλης ἐξουσίας, καὶ τῶν

Animulam deprecatur Agathocles.

τιμῶν, ἔτι δὲ τῶν χορηγιῶν, ὧν ἔχουσι, πάντων· αὐτὸ 5
δὲ τὸ πνευμάτιον δέονται συγχωρηθῆναι σφίσι μετὰ τῆς
ἀναγκαίας τροφῆς, ἵνα, χωρήσαντες εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς
διάθεσιν, μηδὲ βουληθέντες ἔτι δύνωνται λυπεῖν μηδένα. 6
Τῶν μὲν οὖν ἄλλων σωματοφυλάκων οὐδεὶς ὑπήκουσεν·
Ἀριστομένης δὲ μόνος ὑπέστη τὴν χρείαν ταύτην, ὁ

Aristomenes, vilis adulator, dein solers regni administer.

μετά τινα χρόνον ἐπὶ τῶν πραγμάτων γενόμενος. Ὁ 7
δ᾽ ἀνὴρ οὗτος τὸ μὲν γένος ἦν Ἀκαρνὰν, [e]προβαίνων δὲ
κατὰ τὴν ἡλικίαν, γενόμενος κύριος τῶν ὅλων πραγμά-
των, κάλλιστα καὶ σεμνότατα δοκεῖ προστῆναι τοῦ τε
βασιλέως καὶ τῆς βασιλείας, καὶ κατὰ τοσοῦτον,

[b] αὖ ὑποφ. ex conject. correxi. Vulgo omnes εὖ ὑποφαιν. [c] Post τῆς αὐλῆς adjiciendum puto ἐστίν. [d] Delenda fortasse vox πρώτης. [e] καθόσεν δὲ προβαίνων dant MSti omnes cum ed. 1. Sua auctoritate καθόσον abjecit Casaub. et δὲ post προβαίνων rejecit.

XXXI. Ubi jam dies plane illucescebat, clamor audiebatur incertus, ex quo tamen illud clare emicabat, *regem posci*. Primum igitur exciti Macedones portam regiæ et vestibulum illud occupant, in quo reges soliti de negotiis conveniri. Deinde, ubi cognoverunt, quanam in regiæ parte esset rex, eo circumeuntes, primas primæ syringis fores emoliuntur. Ad alteram ut adpropinquarunt, magno cum clamore *puerum sibi tradi* poscebant. *Agathocles*, quo res suæ loco starent intelligens, cum satellitibus egit, ut legationem suo nomine ad Macedonas obirent, iisque declararent, *paratum se regis tutela cedere, et potentia, honoribus, atque etiam reditibus, quos haberet, omnibus: pro animula dumtaxat deprecari, ut ejus usuram sibi cum necessario victu concederent, ita ut, redactus ad pristinum statum, negotium facessere nemini, ne si vellet quidem, valeret.* Quum ceterorum satellitum nemo esset, qui roganti annueret; *Aristomenes* solus hanc ei operam navavit, qui aliquanto post regni negotia curavit. Erat *Aristomenes* genere Acarnan, qui, progrediente dein ætate rerum omnium potestatem summam nactus, et in rege ipso regendo et in regno administrando sapientissime et honestissime se gessisse perhibetur, neque minus sollerter hoc præstitisse,

καθ' ὅσον κεκολακευκέναι τὴν Ἀγαθοκλέους εὐκαιρίαν. A. U. 552.
8 [f] Πρῶτος μὲν γὰρ ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ δεῖπνον καλέσας τὸν
Ἀγαθοκλέα, χρυσοῦν στέφανον ἀνέδωκε μόνῳ τῶν παρ-
όντων, ὃ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς ἔθος ἐστὶ μόνοις συγχω-
9 ρεῖσθαι· πρῶτος δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ προειρημένου φέρειν
ἐτόλμησεν ἐν τῷ δακτυλίῳ· γενομένης δὲ θυγατρὸς
10 αὐτῷ, ταύτην Ἀγαθόκλειαν προσηγόρευσεν. Ἀλλ'
ἴσως ὑπὲρ μὲν τούτων ἐξαρκεῖ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα.
Λαβὼν δὲ τὰς προειρημένας ἐντολὰς, καὶ διά τινος Intercedit
11 ῥινοπύλης ἐξελθὼν, ἧκε πρὸς τοὺς Μακεδόνας. βραχέα pro Agathocle.
δ' αὐτοῦ διαλεχθέντος, καὶ δηλώσαντος τὴν προαίρεσιν,
ἐπεβάλοντο μὲν οἱ Μακεδόνες παραχρῆμα συγκεντῆσαι·
ταχὺ δέ τινων ὑπερεχόντων αὐτοῦ τὰς χεῖρας, καὶ
παραιτησαμένων τοὺς πολλοὺς, ἐπανῆλθε λαβὼν ἐντολὴν,
ἢ τὸν βασιλέα πρὸς αὐτοὺς ἄγοντα ἥκειν, ἢ μηδ' αὐτὸν
12 ἐξιέναι. Τὸν μὲν οὖν Ἀριστομένην, ταῦτ' εἰπόντες οἱ
Μακεδόνες, ἀπέπεμψαν· αὐτοὶ δὲ ταῖς δευτέραις θύραις
13 ἐγγίσαντες, ἐξέωσαν καὶ ταύτας. Οἱ δὲ περὶ τὸν
Ἀγαθοκλέα θεωροῦντες τὴν τῶν Μακεδόνων βίαν, διά
τε τῶν ἐνεργουμένων, καὶ διὰ τῆς ἀποκρίσεως, τὸ μὲν
πρῶτον ἐπεβάλοντο, διὰ τῆς θύρας προτείναντες τὰς χεῖ-
ρας, ἡ δ' Ἀγαθόκλεια καὶ τοὺς [g] μαστοὺς, οἷς ἔφη θρέ- Agathoclea
ψαι τὸν βασιλέα, δεῖσθαι τῶν Μακεδόνων, πᾶσαν προϊ- ubera exserit.
έμενοι φωνὴν πρὸς τὸ περιποιήσασθαι τὸ ζῆν αὐτὸ μόνον.

[f] Ex vers. seq. hoc sumsisse videtur Hervag. πρῶτον dant libri nostri, quod ferri poterat. [g] μασθοὺς Urb. Aug. Vesont.

quam sollers fuerat antea prosperæ Agathoclis fortunæ adulator. Primus namque omnium Agathocli, domum ad se invitato ad convivium, coronam auream, uni ei e convivis, detulerat; quem honorem regibus solis haberi moris fuit: primusque ejusdem imaginem annulo insculptam gestare sustinuit: et nata sibi filia cum esset, Agathocleæ nomen illi indidit. Verum de his hactenus dixisse sufficiat. Is igitur mandatis, quæ dixi, oneratus, per quamdam egressus portulam ad Macedones accessit. Qui postquam pauca esset locutus, et Agathoclis voluntatem exposuisset; extemplo Macedones spiculis eum configere sunt adgressi. Sed confestim manibus nonnullorum protectus, qui cædem multitudinis deprecati sunt, cum his mandatis est reversus, *aut regem ut adduceret revertens, aut ipse porro ne exiret.* Cum his dictis Aristomenem Macedones dimiserunt: simul vero, ad secundas fores pergentes, has quoque emoliuntur. *Agathocles*, et qui cum ipso erant, Macedonum vehementem impetum, cum ex factis ipsorum, tum ex adlato responso animadvertentes, principio manibus per fores porrectis, (*Agathoclea* etiam uberibus, quibus regem se dicebat aluisse.) Macedones obsecrare instituit, nullo non genere vocis edito, solius ut sibi vitæ servandæ fieret potestas.

Ol 144. 2.
Puer rex traditur populo.

XXXII. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ κατολοφυρόμενοι τὴν αὑτῶν
τύχην οὐδὲν ἤνυον, τέλος ἐξέπεμψαν τὸν παῖδα μετὰ
τῶν σωματοφυλάκων. Οἱ δὲ Μακεδόνες, παραλα- 2
βόντες τὸν βασιλέα, καὶ ταχέως ἐφ' ἵππον ἀναβιβά-
σαντες, ἦγον εἰς τὸ Στάδιον. Ἅμα δὲ τῷ φανῆναι, 3
μεγάλης κραυγῆς καὶ κρότου γενηθέντος, ἐπιστήσαντες
τὸν ἵππον, καθεῖλον τὸν παῖδα, καὶ προσαγαγόντες
ἐκάθισαν εἰς τὴν βασιλικὴν θέαν. Περὶ δὲ τοὺς ὄχλους 4
ἐγένετό τις ἅμα χαρὰ καὶ λύπη· τὰ μὲν γὰρ ἦσαν
περιχαρεῖς ἐπὶ τῷ κεκομίσθαι τὸν παῖδα, τὰ δὲ πάλιν
δυσηρεστοῦντο, μὴ συνειλῆφθαι τοὺς αἰτίους, μηδὲ τυγ-
χάνειν τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας. διὸ καὶ συνεχῶς 5
ἐβόων, ἄγειν κελεύοντες καὶ παραδειγματίζειν τοὺς
πάντων τῶν κακῶν αἰτίους. Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας [g]προ- 6
φαινούσης, καὶ τοῦ πλήθους [h]ἐπ' οὐδὲν δυναμένου πέρας
[i]ἀπερείσασθαι τὴν ὁρμήν· Σωσίβιος, ὃς ἦν μὲν υἱὸς
Σωσιβίου, τότε δὲ σωματοφύλαξ ὑπάρχων, μάλιστα
τὸν νοῦν προσεῖχε τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς πράγμασιν.
[k]Θεωρῶν γὰρ τήν τε τοῦ πλήθους ὁρμὴν ἀμετάθετον 7
οὖσαν, καὶ τὸ παιδίον δυσχρηστούμενον διά τε τὴν τῶν
παρεστώτων [l]ἀσυνήθειαν, καὶ διὰ τὴν περὶ τὸν ὄχλον
ταραχὴν, ἐπύθετο τοῦ βασιλέως, εἰ παραδώσει τοῖς

Sosibius regi et regno prospicit.

[g] Imo προβαινούσης malim cum Reisk. [h] ἐπ' οὐδὲν. Forsan ΕΠ' ΟΥΔΕΝΑ *in neminem* scripsit Polyb. ut ultima vocalis Α intercepta sit a simili litera Δ a qua incipit verbum seq. δυναμένου. [i] ἀπερείσασθαι restituimus ex ed. 1. et MStis. qui in hoc recte consentiunt omnes. Temere ἐπερείσασθαι ed. Casaub. quod tenuere posteriores. [k] Θεωρῶν γὰρ. Conjunctionem, quam ignorant codices, ex conject. adjecit Casaub. [l] Sic scripsimus cum Ernest. ἀσυνηθείαν ed. Casaub. et Gronov. ἀσυνηθίαν ed. 1. cum MStis.

XXXII. Ubi vero, fortunam suam diu multumque lamentati, nihil promovebant; puerum cum satellitibus tandem emiserunt. Macedones traditum sibi regem equo statim imponunt, et in Stadium adducunt. Ad cujus conspectum clamore et plausu ab universa corona edito, equum sistunt, ac detractum inde puerum propius admovent, et in regibus proprio spectandi suggestu collocant. At turba partim lætari, partim dolere: quod puerum recepissent, lætitia gestiebant; quod non et sontes simul comprehensi forent, nec meritas pœnas luerent, ægre ferebant. Igitur continuis clamoribus malorum omnium auctores duci jubebant, ut per omnium ora traducti pœnis adficerentur. Jam lucente die, quum finem tumultuandi non faceret multitudo, *Sosibius, Sosibii filius,* inter satellites tunc merens, quid regi regnoque expediret, tum optime perspexit. Nam qui iram multitudinis sedari nullo pacto posse cerneret, puerum vero angore adfici, partim quod eorum qui sibi aderant nemini antea consuesset, partim propter turbæ tumultum; regem interrogavit, *ecquid plebi eos foret traditu-*

πολλοῖς τοὺς εἰς αὐτὸν ἢ τὴν μητέρα τι πεπλημμε- A. U. 552.
8 ληκότας. τοῦ δὲ κατανεύσαντος, τῶν μὲν σωματοφυ-
λάκων τισὶν εἶπε, δηλῶσαι τὴν τοῦ βασιλέως γνώμην·
τὸ δὲ παιδίον ἀναστήσας, ἀπῆγε πρὸς τὴν θεραπείαν
9 εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν, σύνεγγυς οὖσαν. Τῶν δὲ δια-
σαφούντων τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως, κατερρήγνυτο πᾶς
10 ὁ τόπος ὑπὸ τοῦ κρότου καὶ τῆς κραυγῆς. Οἱ δὲ περὶ Agathocles
τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν ἐν τούτῳ τῷ et Agatho-
καιρῷ διεχωρίσθησαν ἀλλήλων εἰς τὰς ἰδίας κατα- clea quæ-
11 λύσεις. ταχὺ δὲ τῶν στρατιωτῶν τινες, οἱ μὲν ἐθε- runtur ad supplicium.
λοντὴν, οἱ δ' ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξωθούμενοι, ὥρμησαν
[i]ἐπὶ τὸ ζητεῖν τοὺς προειρημένους.

XXXIII. Τοῦ δὲ ποιεῖν αἷμα καὶ φόνους ἐγένετό τις Necatur
2 ἐκ ταυτομάτου καταρχὴ τοιαύτη. Τῶν γὰρ Ἀγα- Philo.
θοκλέους ὑπηρετῶν καὶ κολάκων τις, ὄνομα Φίλων,
3 ἐξῆλθε κραιπαλῶν εἰς τὸ Στάδιον. οὗτος, θεωρῶν τὴν
ὁρμὴν τῶν ὄχλων, εἶπε πρὸς τοὺς παρεστῶτας, ὅτι
πάλιν αὐτοῖς, καθάπερ καὶ πρῴην, ἐὰν Ἀγαθοκλῆς
4 ἐξέλθῃ, μεταμελήσει. Τῶν δ' ἀκουσάντων, οἱ μὲν
[k]ἀπελοιδόρουν αὐτὸν, οἱ δὲ προώθουν. ἐπιβαλλομένου
δ' ἀμύνεσθαι, ταχέως οἱ μὲν τὴν χλαμύδα περιέρ-
ρηξαν, οἱ δὲ τὰς λόγχας προσερείσαντες ἐξεκέντησαν.
5 Ἅμα δὲ τῷ τοῦτον εἰς τὸ μέσον ἑλκυσθῆναι μεθ'
ὕβρεως ἔτι σπαίροντα, καὶ γεύσασθαι τὰ πλήθη φόνου,

[i] ἐπὶ τῷ ζητεῖν Hervag. consentientibus MStis. [k] ἐπιλοιδόρουν Casaub. invitis MStis.

rus, quicumque in se aut matrem suam aliquid deliquissent? Eo adnuente, satellitum nonnullis dixit, ut regis voluntatem palam facerent. Ipse puerum, sede excitatum, domum suam, quæ aberat non longe, ad curandum corpus abducit. Satellitibus regia mandata exponentibus, plausu et clamore omnia loca rumpebantur. Dum hæc aguntur, *Agathocles*, et *Agathoclea* separantur, et in sua se uterque recipiunt hospitia. Statim vero nonnulli e militibus, partim sua sponte, partim plebis impulsu, ad illos quærendos se accingunt.

XXXIII. Fundendi vero sanguinis et faciendæ cædis casu fortuito hujusmodi exstitit principium. Quidam e ministris et adulatoribus Agathoclis, nomine *Philo*, plenus crapulæ in Stadium exivit. Hic concitatum vulgi studium conspicatus, adstantibus dixit, *si egrederetur Agathocles, futurum, ut ipsos, sicut jam aliàs, pœniteret.* Qui audierant, alii differre hominem conviciis, alii protrudere: conanti autem se defendere, ab aliis laceratur chlamys; alii hastarum admotis mucronibus hominem configunt. Qui simulac in mediam arenam contumeliæ ergo est tractus adhuc palpitans; ubi semel multitudo cædem gustavit, omnes, ut ceteri pariter adessent, cupidi-

Ol. 144. 2.

Ad supplicium rapiuntur Agathocles,

πάντες ἐκαραδόκουν τὴν τῶν ἄλλων παρουσίαν. Μετ' 6
οὐ πολὺ δὲ παρῆν ἀγόμενος πρῶτος Ἀγαθοκλῆς δέσμιος· ὃν εὐθέως εἰσιόντα προσδραμόντες τινὲς ἄφνω [l]συνηκόντισαν, ἔργον ποιοῦντες οὐκ ἐχθρῶν, ἀλλ' εὐνοούντων· αἴτιοι γὰρ ἐγένοντο τοῦ μὴ τυχεῖν αὐτὸν τῆς ἁρμοζούσης καταστροφῆς. Μετὰ δὲ [m]τοῦτον ἤχθη 7
Νίκων, εἶτα Ἀγαθόκλεια γυμνὴ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς, ἑξῆς δὲ τούτοις πάντες οἱ συγγενεῖς. Ἐπὶ πᾶσιν ἐκ 8
τοῦ Θεσμοφορείου τὴν Οἰνάνθην ἀποσπάσαντες, ἧκον εἰς τὸ Στάδιον, ἄγοντες γυμνὴν ἐφ' ἵππου. Παραδοθέντων 9
δὲ πάντων ὁμοῦ τοῖς ὄχλοις, οἱ μὲν ἔδακνον, οἱ δὲ ἐκέντουν, οἱ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοπτον· ἀεὶ δὲ τοῦ πεσόντος τὰ μέλη διέσπων, ἕως ὅτου κατελώβησαν πάντας αὐτούς. δεινὴ γάρ τις ἡ παρὰ τοὺς θυμοὺς 10
ὠμότης γίγνεται τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἀνθρώπων.

Nicon, Agathoclea, Œnanthe,

Philammon.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον σύντροφοι τῆς Ἀρσινόης 11
γεγενημέναι τινὲς παιδίσκαι, πυθόμεναι παραγεγονέναι τὸν Φιλάμμωνα τριταῖον ἀπὸ Κυρήνης, τὸν ἐπιστάντα τῷ φόνῳ τῆς βασιλίσσης, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· καὶ βιασάμεναι, τὸν μὲν Φιλάμμωνα τύπτουσαι τοῖς 12
λίθοις καὶ τοῖς ξύλοις ἀπέκτειναν, τὸν δὲ υἱὸν ἀπέπνιξαν, ἀντίπαιδα τὴν ἡλικίαν ὄντα· σὺν δὲ τούτοις τὴν γυναῖκα τοῦ Φιλάμμωνος γυμνὴν εἰς τὴν πλατεῖαν

[l] Mendose συνηκόντησαν Herv. Regii, Ves. Tub. συνεκέντησαν malim. [m] τοῦτον adscivi ex Aug. Vulgo τούτου.

tate summa exspectabant. Nec multo post adest *Agathocles*, in vinculis ductus: quem statim ingressum nonnulli adcurrentes subito confoderunt, non inimicorum, verum amicorum officio fungentes; per eos namque est consecutus, ne, quem merebatur, exitum faceret. Secundum hunc ductus est *Nico*, deinde *Agathoclea* nuda cum sororibus, ac deinde universa cognatio. Novissimam omnium *Œnanthen*, e Thesmophorio avulsam, nudam, equo vectam, in Stadium induxerunt. Quibus simul omnibus populo traditis, alii mordere, alii mucronibus configere, alii oculos eruere. Ut quisque autem illorum ceciderat, jacentis membra distrahebant, donec artus omnium detruncassent. Est enim hoc *Ægyptiis* hominibus innatum, ut, dum fervent *ira*, mirum in modum sint *crudeles*. Per idem quoque tempus mulierculæ nonnullæ, quæ cum *Arsinoë* fuerant educatæ, audito, ante triduum Alexandriam ab oppido Cyrenarum advenisse *Philammonem*, cui reginæ occidendæ negotium fuerat commissum, in ejus domum fecerunt impetum. Quo quum irrupissent per vim, Philammonem saxorum fustiumque ictibus occiderunt; filium, vix pubertatem ingressum, strangularunt; ad hæc conjugem Philammonis nudam traxerunt in plateam, ibique trucida-

13 ἐξέλκουσαι διέφθειραν. Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Ἀγαθο- A. U. 552.
κλέα, καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν, καὶ τοὺς τούτων συγ-
γενεῖς, τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

XXXIV. Ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνοῶ μὲν τὰς τερατείας καὶ Nihil mirum in casu Agathoclis.
διασκευάς, αἷς κέχρηνται πρὸς ἔκπληξιν τῶν ἀκουόντων
ἔνιοι τῶν γεγραφότων τὰς πράξεις ταύτας, πλείω τὸν
ἐπιμετροῦντα λόγον διατιθέμενοι τοῦ συνέχοντος τὰ
2 πράγματα καὶ κυρίου· τινὲς μὲν ἐπὶ τὴν τύχην ἀνα-
φέροντες τὰ γεγονότα, καὶ τιθέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν τὸ
ταύτης ἀβέβαιον καὶ δυσφύλακτον· οἱ δὲ τὸ παράδοξον
τῶν συμβεβηκότων ὑπὸ λόγον ἄγοντες, πειρώμενοι τοῖς
3 γεγονόσιν αἰτίας καὶ πιθανότητας ὑποτάττειν. Οὐ
μὴν ἔγωγε προεθέμην τούτῳ χρήσασθαι τῷ χειρισμῷ
περὶ τῶν προειρημένων, διὰ τὸ μήτε πολεμικὴν τόλμαν qui nulla virtute fuerat insignis.
καὶ δύναμιν ἐπίσημον γεγονέναι περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα,
4 μήτε χειρισμὸν πραγμάτων ἐπιτυχῆ καὶ ζηλωτόν· μήτε,
τὸ τελευταῖον, τὴν αὐλικὴν ἀγχίνοιαν καὶ κακοπραγ-
μοσύνην διαφέρουσαν, ἐν ᾗ Σωσίβιος καὶ πλείους ἕτεροι
κατεβίωσαν, βασιλεῖς ἐκ βασιλέων μεταχειριζόμενοι·
τὰ δ' ἐναντία τούτοις συμβεβηκέναι περὶ τὸν προειρη-
5 μένον ἄνδρα. Προαγωγῆς μὲν γὰρ ἔτυχε παραδόξου
διὰ τὴν τοῦ Φιλοπάτορος ἀδυναμίαν τοῦ βασιλεύειν.
6 τυχὼν δὲ ταύτης, καὶ παραλαβὼν εὐφυέστατον καιρὸν
μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον πρὸς τὸ συντηρῆσαι τὴν ἐξου-

runt. Et *Agathocles* quidem atque *Agathoclea*, cum tota cognatione, hoc modo *perierunt*.

xxxiv. Jam non fugit me quidem prodigiosa ratio et verborum adparatus, quibus usi sunt nonnulli ex eis, qui has res memoriæ prodiderunt; multo ampliorem facientes *accessoriam disputationem*, quam ipsarum rerum, de quibus erat proprius dicendi locus, expositionem. Quorum alii, ad fortunam omnia referentes, quam sit illa inconstans, quamque difficile sibi ab illa caveatur, ponere ob oculos voluerunt; alii, novitatem et miraculum illius eventus reputantes, caussas, quæ similitudinem veri habeant, rerum gestarum commemorationi subjicere laborarunt. Mihi vero res istæ aliter narrari debere visæ sunt; quoniam *Agathocles* neque audacia militari aut insigni virtute fuit præditus, neque ulla rerum administrandarum felici industria, et digna quam alii imitentur; postremo, ne aulica quidem ulla sollertia, aut eximia in dolis struendis versutia; qua arte *Sosibius* et sæpe multi quum excellerent, alios ex aliis reges, quorum negotia gerebant, per omnem vitam suam in potestate habuerunt. Nempe in *Agathocle* secus res habuit. Nam hic a *Philopatore* præter ullam rationem ad rerum curam fuerat promotus, quod esset ipse parum idoneus administrationi sui regni; hac vero dignitate auctus, ac postea, rege defuncto, tempus opportunissimum conservandæ suæ potentiæ

Ol. 144. 2. σίαν, ἅμα τὰ πράγματα καὶ τὸ ζῆν ἀπέβαλε, διὰ τὴν
ἰδίαν ἀνανδρίαν καὶ ῥαθυμίαν, ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ
καταγνωσθείς.

Accessoria disputatio narrationi subjicienda in magnorum virorum historia:

XXXV. Διόπερ οὐ χρὴ τοῖς τοιούτοις προσάπτειν τὸν
ἐπιμετροῦντα λόγον, καθάπερ (εἴποι τις) Ἀγαθοκλεῖ
καὶ Διονυσίῳ τοῖς Σικελιώταις, καί τισιν ἑτέροις τῶν ἐν
πράγμασιν ἐπ' ὀνόματος γεγονότων. Ἐκείνων γὰρ ὁ 2
μὲν ἕτερος ἐκ δημοτικῆς καὶ ταπεινῆς ὑποθέσεως ὁρμη-
θεὶς, ὁ δ' Ἀγαθοκλῆς, ὡς ὁ Τίμαιος ἐπισκώπτων φησὶ,
κεραμεὺς ὑπάρχων, καὶ καταλιπὼν [n] τὸν τροχὸν, πηλὸν,
καὶ τὸν καπνὸν, ἧκε νέος ὢν εἰς τὰς Συρακούσας. καὶ 3
τὸ μὲν πρῶτον ἐγενήθησαν ἀμφότεροι κατὰ τοὺς ἰδίους
καιροὺς τύραννοι Συρακουσῶν, πόλεως τῆς μέγιστον
ἀξίωμα τότε καὶ μέγιστον πλοῦτον περιποιησαμένης·

quales Agathocles Siculus et Dionysius.

μετὰ δὲ ταῦτα βασιλεῖς ἁπάσης Σικελίας νομισθέντες, 4
καί τινων καὶ τῆς Ἰταλίας μερῶν κυριεύσαντες. Ἀγα- 5
θοκλῆς δ' οὐ μόνον καὶ τῶν τῆς Λιβύης ἐνεπείρασεν,
ἀλλὰ καὶ τέλος ἐναπέθανε ταῖς ὑπεροχαῖς ταύταις.
Διὸ καὶ Πόπλιον Σκιπίωνά φασι, τὸν πρῶτον [o] κατα- 6
πολεμήσαντα Καρχηδονίους, ἐρωτηθέντα, τίνας ὑπο-
λαμβάνει πραγματικωτάτους ἄνδρας γεγονέναι, καὶ
σὺν νῷ τολμηροτάτους, εἰπεῖν, τοὺς περὶ Ἀγαθοκλέα

[n] Sic scripsi pro mendose τὸν τροχοπηδὸν, quod habet Herv. cum MStis omnibus. τὸν τροχὸν καὶ τὸν πηλὸν Casaub. [o] καταπολιμήσοντα Herv. Casaub. et Gron. cum plerisque MStis.

nactus, brevissimo post tempore, quum propter ignaviam atque socordiam odio et contemtui esset omnibus, rerum administrationem et vitam amisit.

XXXV. Quare, ubi de hujusmodi personis agitur, non oportet historiæ *accessoriam* illam *disputationem* adjicere, quæ (ut hoc utar) in *Agathocle Siculo*, in *Dionysio Siculo*, in aliis nonnullis, recte adhibetur, qui rebus gestis magnum sibi nomen pepererunt. Nam illorum alter e plebeio atque humili ortus est principio; Agathocles vero, ut quidem eum irridens ait Timæus, figulus quum esse, *relicta rota, argilla, et fumo*, juvenis Syracusas venit. Ac principio quidem ambo suis temporibus tyranni evaserunt Syracusarum, urbis, quæ et splendorem et opes maximas tunc obtinuit; deinde vero universæ Siciliæ reges ambo sunt habiti, ac partem etiam Italiæ aliquam suæ potestati subjecerunt. Hoc amplius vero Agathocles non tantum Africæ portionem quamdam sui juris facere est conatus; verum etiam tantis hisce honoribus est immortuus. Propterea dicitur *P. Scipio*, qui primus Carthaginienses bello domuit, interrogatus, *ecquos mortalium putaret in administratione rerum sollertissimos, et cum judicio audacissimos?* respondisse: *Aga-*

7 καὶ Διονύσιον τοὺς Σικελιώτας. Καὶ περὶ μὲν τῶν A. U. 552.
τοιούτων ἀνδρῶν εἰς ἐπίστασιν ἄγειν τοὺς ἀναγινώ-
σκοντας, καί που καὶ τῆς τύχης ποιήσασθαι μνήμην,
ἔτι δὲ τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων, καὶ καθόλου προσ-
τιθέναι τὸν ἐπεκδιδάσκοντα λόγον· ἐπὶ δὲ τῶν προειρη-
μένων ἀνδρῶν οὐδαμῶς [p] ἁρμόζει.

XXXVI. Διὰ δὴ ταύτας τὰς αἰτίας τὸν μετ' αὐξή- Diutius immorari narrationi calamitatum,
2 σεως λόγον ἀπεδοκιμάσαμεν ὑπὲρ Ἀγαθοκλέους· οὐχ
ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τὸ πάσας τὰς ἐκπληκτικὰς περι-
πετείας μίαν ἔχειν φαντασίαν τὴν πρώτην ἀξίαν ἐπι-
στάσεως, [q] τὸ δὲ λοιπὸν οὐ μόνον ἀνωφελῆ γίγνεσθαι
τὴν [r] μάκρωσιν καὶ θέαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μετά τινος
ὀχλήσεως ἐπιτελεῖσθαι τὴν ἐνέργειαν [s] τῶν τοιούτων.
3 [t] Δυοῖν γὰρ ὑπαρχόντων τελῶν, ὠφελείας καὶ τέρψεως,
πρὸς ἃ δεῖ τὴν ἀναφορὰν ποιεῖσθαι τοὺς διὰ τῆς ἀκοῆς
ἢ διὰ τῆς ὁράσεως βουλομένους τι πολυπραγμονεῖν, καὶ
μάλιστα τῷ τῆς ἱστορίας γένει τούτου καθήκοντος·
ἀμφοτέρων τούτων ὁ πλεονασμὸς ὑπὲρ τῶν ἐκπληκτικῶν nec utile est, nec jucundum.
4 συμπτωμάτων ἐκτὸς [u] πίπτει. [x] Ζηλοῦν γὰρ τίς ἂν
βουληθείη τὰς παραλόγους περιπετείας; οὐδὲ μὴν
θεώμενος, οὐδ' ἀκούων ἥδεται συνεχῶς οὐδεὶς τῶν παρὰ
φύσιν γιγνομένων καὶ παρὰ τὴν κοινὴν ἔννοιαν τῶν ἀν-

[p] ἁρμόζει correxit Casaub. ἁρμόζειν Herv. consentientibus libris. [q] τὸ δὲ λοιπὸν scripsi cum Reiskio. Vulgo omnes τὸ δὲ λεῖπον. [r] μάκρυνσιν Casaub. et seqq. edd. invitis MStis. [s] An περὶ τῶν τοιούτων. [t] δυοῖν γάρ. Conjunctionem de suo adjecit Casaub. [u] πίπτει cum Urs. correxit Casaub. cum perperam πίπτειν darent libri. [x] Ζηλοῦν correxit Casaub. cum esset ζήλου.

thoclem et Dionysium Siculos. De viris igitur horum similibus agenti conveniat monere lectorem, ut quasi gradum sistat, et advertat animum; ac fortunæ etiam et humanarum rerum nonnihil meminisse, et omnino illam, quæ *documenti caussa* adjicitur, orationem narrationi subtexere: agenti vero de iis, quorum casum paullo ante exposuimus, nequaquam.

XXXVI. Propterea et nos in *Agathoclis* rebus commemorandis amplificationem omnem respuimus: quum præsertim omnes mirabiles et stupendi casus unam dumtaxat speciem habeant dignam cui immoremur, eam videlicet, per quam nobis primo innotescunt; de cetero autem non solum sine ullo fructu aut prolixius ii narrentur, aut diutius spectentur, verum etiam cum aliqua vel audientium vel intuentium id fiat molestia. Duo nempe fines quum sint, *utilitas et oblectatio*, ad quos referre omnia eos oportet, qui vel auditus sensui vel visus aliquid student exponere, quumque in historia maxime hoc sit observandum; ab utroque horum fine aliena res est, stupendis illis casibus nimium immorari. Nam imitari, quæ contra rationem eveniunt, quis optet? sed nec spectare neque audire adsidue quisquam velit, quæ contra naturam aut communes hominum notiones con-

Ol. 144. 2.

θρώπων. Ἀλλ' εἰσάπαξ μὲν καὶ πρῶτον σπουδάζομεν 5
ἃ μὲν ἰδεῖν, ἃ δὲ ἀκοῦσαι, χάριν τοῦ γνῶναι, τὸ μὴ
δοκοῦν δυνατὸν εἶναι διότι δυνατόν ἐστιν. ὅταν δὲ πι- 6
στεύωμεν, οὐδεὶς τοῖς παρὰ φύσιν ἐγχρονίζων εὐδοκεῖ·
τῷ δ' αὐτῷ πλεονάκις ἐγκυρεῖν οὐδ' ὅλως ἂν βουληθείη.
Διόπερ ἢ ζηλωτὸν εἶναι δεῖ τὸ λεγόμενον, ἢ τερπνόν. ὁ 7
δὲ τῆς ἐκτὸς τούτων συμφορᾶς πλεονασμὸς, οἰκειότερόν
ἐστι τραγῳδίας, ἤπερ ἱστορίας. Ἀλλ' ἴσως ἀναγκαῖόν 8
ἐστι, συγγνώμην ἔχειν [y] τοῖς μὴ συνεφιστάνουσι μήτ'
ἐπὶ τὰ τῆς φύσεως, μήτ' ἐπὶ τὰ καθόλου [z] κατὰ τῆς
οἰκουμένης πράγματα. δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς ταῦτ' εἶναι 9
μέγιστα καὶ θαυμαστότατα τῶν προγεγονότων, οἷς ἂν
αὐτοὶ παρατυχόντες ἐγκυρήσωσιν, ἢ πυθόμενοι παρά
τινων πρὸς αὐτὰ ταῦτα προσέχωσι τὸν νοῦν. διὸ καὶ 10
λανθάνουσι πλείω τοῦ καθήκοντος διατιθέμενοι λόγον
ὑπὲρ τῶν μήτε καινῶν ὄντων, διὰ τὸ καὶ ἑτέροις πρότερον
εἰρῆσθαι, μήτ' ὠφελεῖν, μήτε τέρπειν δυναμένων.

Exaggerare res, est hominum ignorantium.

[y] μὴ ex ingenio correxit Casaub. cum τοῖς μὲν darent MSti cum ed. 1. συνεφιστάνουσιν vero edd. cum ν in fine, minus recte et contra codicum fidem.
[z] καὶ κατὰ τῆς Herv. cum MStis. Delevi καὶ ex conject. καὶ τὰ τῆς οἰκουμ. ex conject. edidit Casaub.

tingunt. Sed semel quidem ac prima vice libenter talia vel spectamus, vel audimus; ut discamus, fieri illa posse, quæ existimabamus non posse. Qua de re ubi semel persuasi sumus; nemini deinde gratum est, rebus, quæ contra naturam sunt, diutius immorari: occurrere vero sibi idem sæpius, nemini non molestum erit. Itaque aut imitatione dignum sit oportet, aut jucundum, id quod narratur: casus autem, qui ad neutrum finem illorum, quos diximus, possint referri, cum multa amplificatione exponere, *Tragœdiæ* potius, quam *Historiæ*, conveniat. Sed enim danda fortasse iis hominibus venia est, qui neque ad consideranda naturæ opera animum adtollunt, neque ad ea omnino, quæ per orbem terrarum fiunt. Putant enim isti, ea, in quæ forte ipsi inciderint, aut quæ ab aliis audita diligentius ad animum revocaverint, omnium, quæ umquam acciderunt, maxima esse maximeque mirabilia. Quo fit, ut de iis rebus, quæ nec sunt novæ, quia etiam aliis prius dictæ sunt, neque aut juvare aut oblectare queunt, prolixiores per imprudentiam sermones, quam par sit, habeant.

A. U. 552.

IV.
RES ANTIOCHI.

* * *

Antiochus, exspectatione hominum inferior.

XXXVII. ΑΝΤΙΟΧΟΣ, ὁ βασιλεὺς, ἐδόκει μὲν τὰς ἀρχὰς γεγονέναι [a]μεγαλεπίβολος, καὶ τολμηρὸς, καὶ
2 τοῦ προτεθέντος ἐξεργαστικός. προβαίνων δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἐφάνη πολὺ καταδεέστερος [b]αὑτοῦ καὶ τῆς τῶν ἐκτὸς προσδοκίας.

[a] μεγαλεπήβολος Suidas. [b] αὐτοῦ Ernest.

IV.
Excerptum Valesianum.

* * *

XXXVII. *ANTIOCHUS* rex initio quidem ad res maximas suscipiendas idoneus visus erat, et ad perficienda ea, quæ semel instituisset, singulari audacia atque fortitudine præditus. Sed progressu ætatis, cum se ipso, tum externorum hominum exspectatione adparuit inferior.

ΤΗΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I. *Philippus ad Pergamum.*

Ol. 144. 3.
A. U. 553.

*　　　*　　　*

I. ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὁ βασιλεὺς, παραγενόμενος εἰς τὸ Πέργαμον, καὶ νομίζων οἷον αὐτόχειρ Ἀττάλου γενέσθαι, πᾶσαν [a]αἰκίαν ἐναπεδείκνυτο. 2 χαριζόμενος γὰρ οἱονεὶ λυσσῶντι τῷ θυμῷ, τὸ πλεῖον τῆς ὀργῆς οὐκ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ᾽ εἰς τοὺς θεοὺς διετίθετο. 3 Κατὰ μὲν γὰρ τοὺς ἀκροβολισμοὺς εὐχερῶς αὐτὸν ἀπέρυκον διὰ τὰς τῶν τόπων ὀχυρότητας οἱ τὸ Πέργαμον παραφυλάττοντες· ἀπὸ δὲ τῆς χώρας οὐδὲν ὠφελεῖτο, τῷ προνενοῆσθαι τὸν Ἄτταλον ὑπὲρ τούτων ἐπιμελῶς. 4 Λοιπὸν, εἰς τὰ τῶν θεῶν ἕδη καὶ τεμένη διετίθετο τὴν ὀργὴν, ὑβρίζων οὐκ Ἄτταλον, ὥς γε μοι δοκεῖ, πολὺ δὲ μᾶλλον ἑαυτόν. Οὐ γὰρ μόνον ἐνεπίμπρα καὶ κατασπῶν ἐῤῥίπτει τοὺς νεὼς καὶ τοὺς βωμοὺς, ἀλλὰ καὶ

Pergamenen regionem vastat.

In templa et lucos deorum sævit.

[a] *αἰκίαν* correxi cum Gron. et Reisk. Vulgo *αἰτίαν*.

I. *Excerptum Valesianum.*

*　　　*　　　*

I. *PHILIPPUS* quum ad *Pergamum* venisset, tantum non in manus suas *Attalum* venisse ratus, nullum crudelitatis specimen omisit. Animo enim veluti rabie quadam percito obsecutus, iram suam in Deos magis, quam in homines, effudit. Et in velitationibus quidem facile a militibus Pergamum custodientibus, ob locorum munitionem, repellebatur: ex agris autem nullam prædam faciebat, quandoquidem ei rei diligenter *Attalus* providerat. Quod igitur reliquum erat, in deorum simulacra ac templa sæviebat; non *Attalo*, ut mihi quidem videtur, sed sibi ipsi injuriam faciens. Neque enim templa solum inflammabat, arasque disturbabat; sed etiam

Ol. 144. 8. τοὺς λίθους ἔθραυε, πρὸς τὸ μηδὲ πάλιν ἀνασταθῆναι μηδὲν τῶν κατεφθαρμένων. Ἐπεὶ δὲ τὸ Νικηφόριον 6 ἐλυμήνατο, τὸ μὲν ἄλσος ἐκτεμὼν, τὸν δὲ περίβολον διαῤῥίψας, τούς τε ναοὺς ἐκ θεμελίων ἀνέσκαψε, πολλοὺς καὶ πολυτελεῖς ὑπάρχοντας· ὥρμησε τὰς μὲν 7 ἀρχὰς ἐπὶ Θυατείρων· ἐκεῖθεν δὲ ποιησάμενος τὴν ἀναζυγὴν, εἰς τὸ Θήβης πεδίον εἰσέβαλε, νομίζων εὐπορήσειν λείας μάλιστα περὶ τούτους τοὺς τόπους. Ἀπο- 8 πεσὼν δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐλπίδος, καὶ παραγενόμενος εἰς Ἱερὰν κώμην, διεπέμπετο πρὸς Ζεῦξιν, παρακαλῶν αὐτὸν σῖτον χορηγῆσαι, καὶ τὰ λοιπὰ συμπράττειν κατὰ τὰς συνθήκας. [b]Ὁ δὲ Ζεῦξις ὑπεκρίνετο μὲν 9 ποιεῖν τὰ κατὰ τὰς συνθήκας, οὐκ ἠβούλετο δὲ ἀληθινῶς σωματοποιεῖν τὸν Φίλιππον.

Nicephorium.

Thebes campus.

Zeuxis, (Lydiæ ab Antiocho præfectus.)

II. *Pugna Navalis ad Chium Philippi cum Attalo et Rhodiis.*

* * *

Philippi classem persequitur Attalus cum Rhodiis.

II. Ο ΔΕ Φίλιππος, τῶν μὲν κατὰ τὴν πολιορκίαν ἀντιπιπτόντων αὐτῷ, τῶν δὲ πολεμίων ἐφορμούντων πλείοσι καταφράκτοις ναυσὶν, ἠπορεῖτο, καὶ δυσχερῆστως διέκειτο περὶ τοῦ μέλλοντος. οὐκ ἐπιδεχομένων δὲ 2 τῶν παρόντων αἵρεσιν, ἀνήχθη παρὰ τὴν τῶν πολεμίων

[b] Ὁ δὲ Ζεῦξις. Hæc et seqq. verba usque ad finem Capitis ex Suida adjecit Valesius.

lapides ipsos diffringebat, ne dissipatæ ædes posthac restitui possent. Ac postquam *Nicephorium* vastavit, luco penitus exciso, disjectoque septo, multisque, quæ ibidem erant, ac pretiosis fanis solo æquatis; principio quidem versus *Thyatira* est profectus; mox vero inde reflexo itinere *campum Thebes* qui adpellatur petiit; ratus, se per eas regiones copiosissima præda esse potiturum. Sed illa pariter spe frustratus, delatusque ad *Hieran Comen*, legatos ad *Zeuxin* misit; postulans, ut commeatum subministrare ac reliqua sibi præstare ex præscripto fœderis vellet. At *Zeuxis* parere quidem fœderi velle se inprimis simulabat; sed re ipsa nolebat Philippum opibus ac potentia augere.

II. *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XVI. *Cap.* 1—9.

* * *

II. *PHILIPPUS* rex, quum neque suscepta obsidio votis responderet, et hostes, in ancoris stantes, multis cum navibus tectis imminerent, animi anxius, quid ad cetera consilii caperet, nesciebat. Sed quoniam præsens status eligendi quod mallet facultatem ei non dabat; præter adversariorum

3 προσδοκίαν. Ἔτι γὰρ αὐτὸν ἤλπιζον οἱ περὶ τὸν Ἄτ- A. U. 553.
ταλον προσκαρτερήσειν τῇ τῶν μετάλλων κατασκευῇ.
4 μάλιστα δ' ἐσπούδαζε ποιήσασθαι τὸν ἀνάπλουν αἰ-
φνίδιον, πεπεισμένος καταταχήσειν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀσ-
φαλῶς ἤδη κομισθήσεσθαι παρὰ τὴν γῆν εἰς τὴν Σάμον.
5 Διεψεύσθη δὲ παρὰ πολὺ τοῖς λογισμοῖς. οἱ γὰρ περὶ
τὸν Ἄτταλον καὶ Θεοφιλίσκον, ἅμα τῷ [c] συνιδεῖν αὐτὸν
6 ἀναγόμενον, εἴχοντο τῶν προκειμένων εὐθέως. Συνέβη δὲ
τὸν ἀνάπλουν αὐτῶν γενέσθαι διαλελυμένον, ἅτε πε-
πεισμένων, τὸν Φίλιππον, καθάπερ εἶπον, ἔτι μένειν
7 ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. Οὐ μὴν, ἀλλὰ χρησάμενοι ταῖς
εἰρεσίαις ἐνεργῶς, προσέβαλλον, Ἄτταλος μὲν τῷ
[d] δεξιῷ καὶ καθηγουμένῳ τῶν πολεμίων, Θεοφιλίσκος δὲ
8 τοῖς εὐωνύμοις. Φίλιππος δὲ περικαταλαμβανόμενος
τοῖς καιροῖς, δοὺς τὸ σύνθημα τοῖς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ,
καὶ παραγγείλας ἀντιπρώρους ποιεῖν τὰς ναῦς, καὶ
συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις ἐρρωμένως· αὐτὸς ὑπὸ τὰς
νησίδας ἀναχωρήσας [e] μετά τινων λέμβων, τὰς μεταξὺ
9 τοῦ πόρου κειμένας, ἀπεκαραδόκει τὸν κίνδυνον. Ἦν δὲ
τῶν μὲν τοῦ Φιλίππου νεῶν τὸ πλῆθος, τὸ συγκαταστὰν
εἰς τὸν ἀγῶνα, κατάφρακτοι τρεῖς καὶ πεντήκοντα, σὺν
δὲ τούτοις ἄφρακτα, λέμβοι δὲ σὺν ταῖς πρίστεσιν

Theophiliscus, dux classis Rhodiæ.

Pugnæ signum dat Philippus.

[c] *συνιδεῖν* a Baysio accepit Casaub. *συνελθεῖν* Herv. cum MStis nostris. [d] Post *δεξιῷ* insertum vocab. *κέρατι* voluit Meibom. [e] *μετά τινων λέμβων* correxi cum Meibom. Vulgo omnes *μετὰ τῶν λέμβων*.

exspectationem classe est profectus. Nam *Attalus* putabat, ipsum in cuniculis agendis et operæ et temporis plus adhuc esse impensurum: ille vero hoc potissimum consilio vela subito fecit, quod celeritate hostes se præversurum confideret, atque ita tuto jam propter terram ad *Samum* perventurum. Ceterum spes illum sua vehementer est frustrata. Nam *Attalus* et *Theophiliscus* statim ut oram solvere Philippum senserunt, propositi memores, ei exsequendo se accinxerunt. Quia tamen persuasum habebant, ut modo dicebam, Philippum in obsidione adhuc permanere; eo factum, ut soluto navium ordine proficiscerentur. Sed quum remigio essent usi acerrimo, adsecuti adortique sunt, *Attalus* quidem dextram classis hostilis partem, quæ reliquum agmen antecedebat; *Theophiliscus* vero eos, qui ad sinistram erant. *Philippus*, angustiis temporis deprehensus, data dextimis tessera, et mandato, ut proras navium in hostem converterent, et pugnarent acriter, ipse cum lembis nonnullis ad parvas se recepit insulas, quæ in medio trajectu sunt sitæ, ibique prælii eventum exspectavit. Erat autem *numerus navium*, quæ illud certamen conseruerunt, hic: *Philippi* quidem constratæ tres et quinquaginta, item aliæ apertæ; lembi vero,

Ol. 144. 3. ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. τὰς γὰρ ἐν τῇ Σάμῳ ναῦς
οὐκ ἠδυνήθη καταρτίσαι πάσας. τὰ δὲ τῶν πολεμίων 10
σκάφη κατάφρακτα μὲν ἦν ἑξήκοντα καὶ πέντε σὺν
τοῖς τῶν Βυζαντίων, μετὰ δὲ τούτων ἐννέα [f]τριημιολίαι
καὶ τριήρεις τρεῖς ὑπῆρχον.

Pugna navalis ad Chium.

III. Λαβούσης δὲ τὴν καταρχὴν τῆς ναυμαχίας ἐκ
τῆς Ἀττάλου νεὼς, εὐθέως πάντες οἱ σύνεγγυς ἀπα-
ραγγέλτως συνέβαλον ἀλλήλοις. Ἄτταλος μὲν οὖν 2
συμπεσὼν ὀκτήρει, καὶ προεμβαλὼν ταύτῃ καιρίαν καὶ
ὕφαλον πληγὴν, ἐπὶ πολὺ τῶν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος
ἀγωνισαμένων, τέλος ἐβύθισε τὴν ναῦν. Ἡ δὲ τοῦ 3
Φιλίππου δεκήρης, ναυαρχὶς οὖσα, παραλόγως ἐγένετο
τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. ὑποπεσούσης γὰρ αὐτῇ [g]τριη- 4
μιολίας, ταύτῃ δοῦσα πληγὴν βιαίαν κατὰ μέσον τὸ
κύτος ὑπὸ τὸν θρανίτην σκαλμὸν, ἐδέθη, τοῦ κυβερνήτου
τὴν ὁρμὴν τῆς νεὼς οὐκέτι δυνηθέντος ἀναλαβεῖν. διὸ 5
καὶ [h]προσκρεμαμένου τοῦ πλοίου αὐτῇ, ἐδυσχρηστεῖτο
καὶ δυσκίνητος ἦν πρὸς πᾶν. Ἐν ᾧ καιρῷ δύο πεντήρεις 6
προσπεσοῦσαι, καὶ τρώσασαι τὴν ναῦν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν
μεροῖν, καὶ τὸ σκάφος καὶ τοὺς ἐπιβάτας τοὺς ἐν αὐτῷ
διέφθειραν, ἐν οἷς ἦν καὶ Δημοκράτης, ὁ τοῦ Φιλίππου
ναύαρχος. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Διονυσόδωρος καὶ 7

[f] τριηρημιολίαι Bayf. et Scheffer. Et *trieremioliæ* Casaub. [g] Rursus τριηρημιολίας iidem; et sic deinde constanter. [h] προσκρ. τοῦ πλοίου αὐτῇ. Sic correxit Casaub. αὐτοῖς mendose Herv. cum MStis nostris. αὐτῆς Bayf.

cum pristibus, centum et quinquaginta: nam eas, quæ erant Sami, non potuerat omnes instruere. Hostium vero longæ naves erant tectæ quidem quinque et sexaginta, cum iis, quas Byzantini miserant; ac præter has triemioliæ novem, et triremes tres.

III. Ubi primum ab *Attali* navi prælium est commissum; omnes repente, qui propius aberant, non exspectato pugnæ signo, inter se concurrerunt. *Attalus* cum octere congressus, primo statim impetu quum exitiali ictu infra eam partem, quæ ex aqua exstabat, navem vulnerasset; licet, qui super tabulato erant propugnatores, diu multumque conflixerint, tandem tamen eam demersit. *Philippi* deceres, quæ prætoria tunc navis erat, casu quodam mirabili in hostium potestatem venit. Subierat ipsam triemiolia quædam navis: in hanc ictu violento impacta, circa medium alveum sub scalmo supremorum remigum, (thranitas vocant) illigata hæsit; neque enim gubernator potuit amplius navis impetum retinere. Itaque deceris, e cujus latere navigium pendebat, magnis incommodis adfecta, nullam in partem facile flecti poterat. Inter hæc duæ quinqueremes, facto in decerem impetu, eaque ab latere utroque vulnerata, cum ipsam, tum omnes, qui in ea fuere, defensores depresserunt; inter quos erat *Democrates*, Philippi navarchus. Dum hæc aguntur, *Diony-*

Δεινοκράτης, ὄντες ἀδελφοὶ, καὶ ναυαρχοῦντες παρ' Ἀττάλῳ, συμπεσόντες ὁ μὲν ἑπτήρει τῶν [i]πολεμικῶν, ὁ δὲ ὀκτήρει, παραβόλως ἐχρήσαντο τῇ ναυμαχίᾳ. A. U. 553. Pugna navalis.
8 Δεινοκράτης μὲν πρὸς ὀκτήρη συμπεσὼν, αὐτὸς μὲν ἔξαλον ἔλαβε τὴν πληγὴν, ἀναστείρου τῆς νεὼς οὔσης· τὴν δὲ τῶν πολεμίων τρώσας ναῦν [k]ὑπὸ τὰ * βίαχα, τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἐδύνατο χωρισθῆναι, καίπερ πολλάκις
9 ἐπιβαλλόμενος πρύμναν κρούειν· διὸ καὶ τῶν Μακεδόνων εὐψύχως ἀγωνιζομένων, εἰς τὸν ἔσχατον παρεγένετο
10 κίνδυνον. Ἀττάλου δὲ ἐπιβοηθήσαντος αὐτῷ, καὶ διὰ τῆς εἰς τὴν πολεμίαν ναῦν ἐμβολῆς λύσαντος τὴν συμπλοκὴν τῶν σκαφῶν, ὁ μὲν Δεινοκράτης ἀπελύθη παρα-
11 δόξως· οἱ δὲ τῆς πολεμίας νεὼς ἐπιβάται πάντες, εὐψύχως διαγωνισάμενοι, διεφθάρησαν· τὸ δὲ σκάφος, ἔρημον ἀπολειφθὲν, ὑποχείριον ἐγένετο τοῖς περὶ τὸν
12 Ἄτταλον. Ὁ δὲ Διονυσόδωρος, μετὰ βίας ἐπιφερόμενος εἰς ἐμβολὴν, αὐτὸς μὲν ἥμαρτε τοῦ τρῶσαι· παραπεσὼν δὲ τοῖς πολεμίοις, ἀπέβαλε τὸν δεξιὸν ταρσὸν τῆς νεὼς, ὁμοῦ συῤῥαγέντων καὶ τῶν [l]πυρ-
13 γούχων. οὗ γενομένου, περιέστησαν αὐτὸν πανταχόθεν
14 οἱ πολέμιοι. κραυγῆς δὲ καὶ θορύβου γενομένου, τὸ μὲν λοιπὸν πλῆθος τῶν ἐπιβατῶν ἅμα τῷ σκάφει διεφθάρη,

[i] πολεμίων Bayf. Ursin. Meibom. [k] ὑπὸ τὰ * βίαχα. Mendam adposito asterisco notavit Casaub. qui ὑπὸ τὰ βρύχια vel ὕφαλα suspicatus est. ὑπὸ τὰ δρύοχα voluit Meibom. ὑπὸ τὰ βράγχια conjecit Gron. ὑπὸ τὴν ἅλα aut ὑποβρύχιον Reisk. Possis et ὑπόβρυχα, et ὑπὸ τὰ ἀμφίαλα hariolari. [l] πυργούχων cum Bayfio edidit Ernesti. Ceteri vulgo πυρσούχων cum MStis.

sodorus et *Dinocrates*, fratres, qui navarchi apud Attalum merebant, ille cum heptere hostili, hic cum octere initio certamine, miram atque insperatam belli fortunam sunt experti. *Dinocrates*, cum octere congressus, vulnus in ea parte navis quæ ex aqua eminet, quum octeris inveheretur carina antrorsum in sublime reclinata, accepit; hostilem vero navem infra aquam sauciavit. Et principio quidem separari non poterat, quantumvis retro agere navem sæpe esset conatus. Quare, Macedonibus rem forti animo gerentibus, extremum periculum adiit. Verum ut auxilio venit illi *Attalus*, et impetu in hostilem navem facto solvit naves, quæ invicem connexæ hærebant; *Dinocrates* ex insperato est liberatus; hostilis vero navis epibatæ, postquam certamen acre edidissent, omnes perierunt. Navim eorum a defensoribus vacuam cepit Attalus. *Dionysodorus* quum magno impetu ad feriendum rostro ferretur, ab ictu quem meditabatur aberravit; et, quum præter hostes transcurreret, dexter remorum ordo navi ipsius est detersus, tignis quoque ipsis simul confractis, quibus turres erant superstructæ. Quod ut accidit, omni ipsum ex parte hostes circumvadunt. Oritur clamor et trepidatio: ac cetera quidem propugnatorum turba una cum navigio

Ol. 144. 3. Pugna navalis.

τρίτος δ' αὐτὸς ὁ Διονυσόδωρος ἀπενήξατο πρὸς τὴν
ἐπιβοηθοῦσαν αὐτῷ τριημιολίαν.
IV. Τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν τοῦ πλήθους ὁ κίνδυνος
ἐφάμιλλος ἦν. [m]καθ' ὅσον γὰρ ἐπλεόναζον οἱ παρὰ 2
τοῦ Φιλίππου [n]λέμβοι, κατὰ τοσοῦτον [o]διέφερον οἱ
περὶ τὸν Ἄτταλον τῷ τῶν καταφράκτων νεῶν πλήθει.
Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ Φιλίππου τοι- 3
αύτην εἶχε τὴν διάθεσιν, ὥστ' ἀκμὴν ἄκριτα μένειν τὰ
ὅλα, πολὺ δὲ τοὺς περὶ τὸν Ἄτταλον ἐπικυδεστέρας
ἔχειν τὰς ἐλπίδας. Οἱ δὲ Ῥόδιοι κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς 4
εὐθέως ἐκ τῆς ἀναγωγῆς ἀπεσπάσθησαν τῶν πολεμίων,
καθάπερ ἀρτίως εἶπα· τῷ δὲ ταχυναυτεῖν παρὰ πολὺ
διαφέροντες τῶν ἐναντίων, συνῆψαν τοῖς ἐπὶ τῆς οὐραγίας
Μακεδόσι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑποχωροῦσι τοῖς σκάφεσι 5
κατὰ πρύμναν ἐπιφερόμενοι, τοὺς ταρσοὺς παρέλυον. ὡς 6
δ' οἱ μὲν παρὰ τοῦ Φιλίππου συνεπιστρέφειν ἤρξαντο,
παραβοηθοῦντες τοῖς κινδυνεύουσι, τῶν δὲ Ῥοδίων οἱ
καθυστεροῦντες ἐκ τῆς ἀναγωγῆς συνῆψαν τοῖς περὶ
τὸν Θεοφιλίσκον· τότε κατὰ πρόσωπον ἀντιπρώρους 7
τάξαντες τὰς ναῦς ἀμφότεροι, συνέβαλον εὐψύχως,
ὁμοῦ ταῖς σάλπιγξι καὶ τῇ κραυγῇ παρακαλοῦντες
ἀλλήλους. Εἰ μὲν οὖν μὴ μεταξὺ τῶν καταφράκτων 8
νεῶν ἔταξαν οἱ Μακεδόνες τοὺς λέμβους, ῥᾳδίαν ἂν καὶ

[m] καθ' ὅσον ex Ursini conject. accepit Casaub. καθάπερ Herv. cum MStis. [n] λέμβοι edidi cum Bayfio. Alii vulgo πολέμιοι. [o] διέφερον correxit Casaub. Vulgo omnes ἀνέφερον.

periit; *Dionysodorus* vero cum duobus aliis ad triemioliam, quæ suppetias veniebat, enatavit.

IV. Jam reliquæ naves utriusque classis certamen æquabant. Nam ut pars *Philippi* lemborum multitudine, ita *Attalus* tectarum numero navium erat superior. Et ad dextrum quidem Philippicæ classis cornu quod adtinet, ea tunc facies rerum erat, ut, cum anceps plane victoria maneret, ejus tamen obtinendæ spes luculentior penes *Attalum* esset. *Rhodii*, qui principio, cum e portu vela in altum dederunt, procul ab hostibus, sicut paullo ante diximus, abfuerant; tamen, quia celeritate navigandi classem Macedonicam longe superabant, ultimum agmen Macedonum sunt adsecuti. Primo igitur in fugientes naves a puppi invehendo, remorum ordines ipsis confringebant: ubi vero jam aliæ *Philippi* naves ad defendendas has, quæ premebantur, cœperunt sese convertere, et pars Rhodiæ classis, quæ portu serius solverat, alteram partem, quæ cum *Theophilisco* erat, consecuta est; tum vero utriusque classis naves, proris in hostem versis, tubarum clangore et clamoribus sese invicem cohortantes, animose inter se concurrerunt. Quod si igitur *Macedones* inter

σύντομον ἔλαβε κρίσιν ἡ ναυμαχία· νῦν δὲ ταῦτ' A. U. 553.
ἐμπόδια πρὸς τὴν χρείαν τοῖς Ῥοδίοις ἐγίγνετο κατὰ Pugna navalis.
9 πολλοὺς τρόπους. μετὰ γὰρ τὸ κινηθῆναι τὴν ἐξ ἀρχῆς
τάξιν ἐκ τῆς πρώτης συμβολῆς, πάντες ἦσαν ἀναμὶξ
10 ἀλλήλοις. ὅθεν οὔτε διεκπλεῖν εὐχερῶς, οὔτε στρέφειν
ἐδύναντο τὰς ναῦς, οὔτε καθόλου χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις
προτερήμασιν, ἐμπιπτόντων αὐτοῖς τῶν λέμβων, ποτὲ
μὲν εἰς τοὺς ταρσοὺς, ὥστε δυσχρηστεῖν ταῖς εἰρεσίαις,
ποτὲ δὲ πάλιν εἰς τὰς πρώρας, ἔστι δ' ὅτε κατὰ
πρύμναν· ὥστε παραποδίζεσθαι καὶ τὴν τῶν κυβερνητῶν
11 καὶ τὴν τῶν ἐρετῶν χρείαν. Κατὰ δὲ τὰς ἀντιπρώρους
12 συμπτώσεις ἐποίουν τι τεχνικόν. αὐτοὶ μὲν γὰρ [p]ἔμ-
πρωρα τὰ σκάφη ποιοῦντες, ἐξάλους ἐλάμβανον τὰς
πληγάς· τοῖς δὲ πολεμίοις ὕφαλα [q]τὰ τραύματα δι-
13 δόντες, ἀβοηθήτους ἐσκεύαζον τὰς πληγάς. Σπανίως δ'
εἰς τοῦτο συγκατέβαινον. καθόλου γὰρ ἐξέκλινον τὰς
συμπλοκὰς, διὰ τὸ γενναίως ἀμύνεσθαι τοὺς Μακε-
δόνας ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων ἐν ταῖς συστάδην γιγνο-
14 μέναις μάχαις. τὸ δὲ πολὺ κατὰ μὲν τοὺς διέκπλους
παρασύροντες τῶν πολεμίων νεῶν τοὺς ταρσοὺς, ἠχρείουν·
μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐκπεριπλέοντες, καὶ τοῖς μὲν
κατὰ πρύμναν ἐκβάλλοντες, τοῖς δὲ πλαγίοις καὶ

[p] ἔμπρωρα edidi cum Bayfio. Ceteri vulgo ἐν πρώρᾳ cum MStis nostris: ubi additum vocab. ταπεινὰ voluit Reisk. [q] Articulum, qui abest vulgo, ex Med. et Bayfio adscivi.

naves tectas lembos non collocassent, cita et facili victoria certamen fuisset diremtum: nunc ea re conatus *Rhodiorum* variis modis sunt impediti. Nam ubi semel primo concursu commota est, quæ instituta a principio fuerat, aciei ordinatio; omnes inter se erant permisti. Unde eveniebat, ut neque per hostium naves perrumpere Rhodii, neque suas possent convertere, neque ulla ratione eis, quibus valebant, commodis uti; quia lembi, in ipsos incurrentes, modo in navium remos impingebantur, ut a remigio postea vehementer laborarent, modo in proras, modo in puppes; adeo ut gubernatorum pariter atque remigum ministeria præpedirentur. Quoties vero frontibus adversis concurrebatur, artificium quoddam adhibebant *Rhodii:* etenim proras navium suarum deprimentes, vulnera semper extra aquam accipiebant; hostium vero naves sub aqua sauciabant, eosque ipsis infligebant ictus, quibus nullum adhiberi poterat remedium. Sed raro ad id certamen descendebant. Nam quia *Macedones*, e tabulatis dimicantes, quoties stabili pugna cominus res gerebatur, acerrime se defendebant; manum conserere cum hoste omnino declinabant *Rhodii:* crebris vero inter ordines hostilium navium discursibus, remos illis detrahentes, reddebant ipsos inutiles; deinde rursus, modo hinc, modo illinc adnavigantes, alios a puppi invaden-

Ol. 144. 3. Pugna navalis.

στρεφομένοις ἀκμὴν προσπίπτοντες, οὓς μὲν ἐτίτρωσκον,
οἷς δὲ παρέλυον ἀεί τι τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἀναγκαίων.
καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μαχόμενοι, παμπληθεῖς τῶν 15
πολεμίων ναῦς διέφθειραν.

V. Ἐπιφανέστατα δ' ἐκινδύνευσαν τρεῖς πεντήρεις
τῶν Ῥοδίων· ἥ τε ναυαρχὶς, ἐφ' ἧς ἔπλει Θεοφιλίσκος·
μετὰ δὲ ταύτην, ἧς ἐτριηράρχει Φιλόστρατος· τρίτη
δὲ, ἣν ἐκυβέρνα μὲν Αὐτόλυκος, ἐπέπλει δὲ Νικόστρατος.
ταύτης γὰρ ἐμβαλούσης εἰς πολεμίαν ναῦν, καὶ κατα- 2
λιπούσης ἐν τῷ σκάφει τὸν ἔμβολον· συνέβη δὴ, τὴν
μὲν πληγεῖσαν αὔτανδρον καταδῦναι, τοὺς δὲ περὶ τὸν
Αὐτόλυκον, εἰσρεούσης εἰς τὴν ναῦν τῆς θαλάσσης διὰ
τῆς πρώρας, κυκλωθέντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, τὰς μὲν
ἀρχὰς ἀγωνίζεσθαι γενναίως· τέλος δὲ τὸν μὲν Αὐτό- 3
λυκον ἐκπεσεῖν τρωθέντα μετὰ τῶν ὅπλων εἰς τὴν θάλατ-
ταν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπιβάτας ἀποθανεῖν μαχομένους
γενναίως. Ἐν ᾧ καιρῷ Θεοφιλίσκος, βοηθήσας μετὰ 4
τριῶν πεντήρων, τὴν μὲν ναῦν οὐκ ἠδυνήθη σῶσαι, διὰ τὸ
πλήρη θαλάττης εἶναι· δύο δὲ ναῦς πολεμίας τρώσας,
τοὺς ἐπιβάτας ἐξέβαλε. ταχὺ δὲ περιχυθέντων αὐτῷ 5
λέμβων πλειόνων καὶ καταφράκτων νεῶν, τοὺς μὲν
πλείστους ἀπέβαλε τῶν ἐπιβατῶν, ἐπιφανῶς ἀγωνισαμέ-
νους· αὐτὸς δὲ τρία τραύματα λαβὼν, καὶ [r] παραβόλως 6

[r] Forsan παραβόλῳ.

tes, aliis obliquis et sese cum maxime vertentibus impingentes, nonnullos sauciabant, nonnullis vero partem semper aliquam nautici instrumenti corrumpebant. Et hoc pacto pugnantes, hostium complures naves perdebant.

v. Insigne vero præ ceteris trium quinqueremium *Rhodiarum* fuit discrimen: prætoriæ, in qua *Theophiliscus* erat; deinde illius, cui *Philostratus* trierarchus præerat: postremo illius, quæ *Autolycum* gubernatorem habebat, et *Nicostratum* vehebat. Hæc enim navis quum in hostilem quamdam fecisset impetum, atque in ea rostrum reliquisset: evenit, ut et quæ icta fuerat cum ipsis viris demergeretur, et *Autolycus*, aqua maris per proram ingrediente, cinctus ab hostibus generose quidem primo pugnaret, postea vero vulnere accepto, ut erat armatus, in mare decideret, ac ceteri quoque epibatæ strenue dimicantes occumberent. Quo tempore *Theophiliscus*, cum tribus quinqueremibus auxilio adcurrens, navem ille quidem, utpote aqua plenam, servare non potuit; sed hostium duas sauciavit, et defensores ex ea ejecit. Mox vero lembis compluribus et quibusdam constratis eum circumdantibus, amissa parte maxima suorum epibatarum, postquam insigniter decertassent; ipse, tribus vulneribus saucius, in magnum præ audacia præcipiti adductus peri-

τῇ τόλμῃ κινδυνεύσας, μόλις ἐξέσωσε τὴν ἰδίαν ναῦν, ἐπιβοηθήσαντος αὐτῷ Φιλοστράτου, καὶ συναναδεξαμένου τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον εὐψύχως. Συνάψας δὲ τοῖς αὑτοῦ σκάφεσι, πάλιν ἐξ ἄλλης ὁρμῆς συνεπλέκετο τοῖς πολεμίοις, τῇ μὲν σωματικῇ δυνάμει παραλυόμενος ὑπὸ τῶν τραυμάτων, τῇ δὲ τῆς ψυχῆς γενναιότητι λαμπρότερος ὢν καὶ παραστατικώτερος, ἢ πρόσθεν. A. U. 553. Pugna navalis.
7
8 Συνέβη δὲ, δύο γενέσθαι ναυμαχίας, πολὺ διεστώσας ἀλλήλων. τὸ μὲν γὰρ δεξιὸν κέρας τοῦ Φιλίππου, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀεὶ τῆς γῆς ὀρεγόμενον,
9 οὐ μακρὰν ἀπεῖχε τῆς Ἀσίας· τὸ δ' εὐώνυμον, διὰ τὸ παραβοηθῆσαι τοῖς ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἐξ ὑποστροφῆς, οὐ πολὺ τῆς [s] Χίας ἀποσχὸν ἐναυμάχει τοῖς Ῥοδίοις.

VI. Οὐ μὴν, ἀλλὰ παρὰ πολὺ τοῦ δεξιοῦ κέρατος κατακρατούντων τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον, καὶ συνεγγιζόντων ἤδη πρὸς τὰς νησίδας, ὑφ' αἷς ὁ Φίλιππος ὥρμει Attalus victor,
2 καραδοκῶν τὸ συμβησόμενον· συνιδὼν Ἄτταλος μίαν πεντήρη τῶν ἰδίων, ἐκτὸς τοῦ κινδύνου τετρωμένην καὶ βαπτιζομένην ὑπὸ νεὼς πολεμίας, ὥρμησε παραβοη-
3 θήσων ταύτῃ μετὰ δύο [t] τετρήρων. τοῦ δὲ πολεμίου σκάφους ἐγκλίναντος, καὶ ποιουμένου τὴν ἀποχώρησιν ὡς πρὸς τὴν γῆν, ἐπέκειτο φιλοτιμώτερον, ἐγκρατὴς
4 γενέσθαι σπουδάζων τῆς νεώς. Ὁ δὲ Φίλιππος, συν- per Philippum interclusus a suis,

[s] Χίου suspicari licet cum Reiskio. [t] πεντήρων suspicatus est Casaub. et vertit *quinqueremibus*.

culum, ægre tandem, adjuvante *Philostrato*, qui animo forti in præsenti discrimine comitem se illi adjecerat, navem suam servavit. Qui mox ubi suorum navibus se conjunxisset, denuo pugnam capessens, hostes est adortus, corporis quidem viribus solutis ex vulneribus; sed animi robore vehementior et ferocior, quam ante. Accidit autem, ut duæ navales pugnæ, admodum inter se distantes, committerentur. Nam dextrum Philippi cornu, terram semper, ut ab initio fuerat constitutum, petens, non procul aberat ab *Asia*; at lævum, quod se converterat, ut postremæ aciei navibus præsidium ferret, haud longe a *Chio* distans cum Rhodiis decertavit.

vi. Jam classis Attali, de dextro Philippi cornu certam victoriam modo non manibus tenens, parvis illis insulis adpropinquabat, in quibus *Philippus*, prælii eventum exspectans, in anchoris stabat; quando *Attalus*, quinqueremem unam e suis extra prælium animadvertens sauciatam, quæ ab hostili nave demergebatur, cum duabus quadriremibus ad ferendam ei opem contendit. Et quum inimica navis inclinasset in fugam, seque versus terram recepisset; insequitur rex, cupidius quam par erat navis potiri

Ol. 144. 3.

θεασάμενος ἀπεσπασμένον πολὺ τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τῶν
ἰδίων, παραλαβὼν τέτταρας πεντήρεις καὶ τρεῖς ἡμιο-
λίας, ἔτι δὲ τῶν λέμβων τοὺς ἐγγὺς ὄντας, ὥρμησε,
καὶ διακλείσας τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τῶν οἰκείων νεῶν,
ἠνάγκασε μετὰ μεγάλης ἀγωνίας εἰς τὴν γῆν ἐκβαλεῖν
τὰ σκάφη. Τούτου δὲ συμβάντος, αὐτὸς μὲν ὁ βασι- 5
λεὺς μετὰ τῶν πληρωμάτων εἰς τὰς Ἐρυθρὰς ἀπεχώ-
ρησε· τῶν δὲ πλοίων καὶ τῆς βασιλικῆς παρασκευῆς
ἐγκρατὴς ὁ Φίλιππος ἐγένετο. Καὶ γὰρ ἐποίησάν τι 6
τεχνικὸν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον·
τὰ γὰρ ἐπιφανέστατα τῆς βασιλικῆς [u] κατασκευῆς ἐπὶ
τὸ κατάστρωμα τῆς νεὼς ἐξέβαλον. ὅθεν οἱ πρῶτοι τῶν 7
Μακεδόνων, συνάψαντες ἐν τοῖς λέμβοις, συνθεασάμενοι
ποτηρίων πλῆθος, καὶ [x] πορφυρῶν ἱματίων, καὶ τῶν τού-
τοις παρεπομένων σκευῶν, ἀφέμενοι τοῦ διώκειν, ἀπέ-
νευσαν ἐπὶ τὴν τούτων ἁρπαγήν. Διὸ συνέβη, τὸν 8
Ἄτταλον ἀσφαλῆ ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὰς
Ἐρυθράς. Φίλιππος δὲ, τοῖς μὲν ὅλοις ἠλαττωμένος 9
παρὰ πολὺ τὴν ναυμαχίαν, τῇ δὲ περιπετείᾳ τῇ κατὰ
τὸν Ἄτταλον ἐπαρθεὶς, ἐπανέπλει, καὶ πολὺς ἦν συνα-
θροίζων τὰς σφετέρας ναῦς, καὶ παρακαλῶν τοὺς ἄν-
δρας εὐθαρσεῖς εἶναι, διότι νικῶσι τῇ ναυμαχίᾳ. Καὶ 10
γὰρ ὑπέδραμέ τις ἔννοια καὶ πιθανότης τοῖς ἀνθρώποις,

Marginal notes: ægre evadit Erythras. — Philippus victus, regiam victoris navem capit.

[u] παρασκευῆς Bayf. ut paulo ante. [x] πορφυρῶν ἱματίων correxi. Vulgo πορφυροῦν ἱμάτιον. Sed Bayf. et Reg. F. πορφυροῦν ἱματίων.

studens. *Philippus*, ut *Attalum* vidit longo intervallo a suis separatum, quinqueremibus quatuor adsumtis et tribus hemioliis, cum ea lemborum copia, quæ præsto erat, in eum est profectus: qui Attalum, interclusum a sua classe, coegit, de sua salute vehementer anxium, naves in continentem ejicere. Quo facto, ipse quidem rex cum sociis navalibus *Erythras* concessit; at naves et regiam supellectilem *Philippus* cepit. Nam *Attalus* et qui circa eum erant, illo tempore arte quadam usi, pretiosissima quæque de supellectile regia super tabulatum navis exposuerant: unde evenit, ut Macedones qui in eam lembis vecti primi inciderunt, conspicati pocula multa, vestesque purpureas, et vasa alia, res ejusmodi comitari solita, omissa persequendi cura, ad ea diripienda se converterent. Qua ex re id consecutus est *Attalus*, ut tuto sibi Erythras profugere liceret. *Philippus*, qui universi prælii victoriam luculentam hosti tradiderat, casu inopinato Attali elatus, in altum vela dedit, et studio summo naves suas colligens, bono animo esse militem jubebat, quandoquidem navali prælio vicissent. Plerosque sane hominum, qui videbant, Philippum regiam Attali navim

ὡς ἀπολωλότος τοῦ Ἀττάλου, διὰ τὸ κατάγειν τοὺς A. U. 553.
περὶ τὸν Φίλιππον ἀναδεδεμένους τὴν βασιλικὴν ναῦν.
11 Ὁ δὲ Διονυσόδωρος, ὑπονοήσας τὸ περὶ τὸν αὐτοῦ
βασιλέα γεγονὸς, ἤθροιζε τὰς οἰκείας ναῦς, ἐξαίρων
σύνθημα· ταχὺ δὲ συλλεχθεισῶν πρὸς αὐτὸν, ἀπέπλει
μετ' ἀσφαλείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν ὅρμους.
12 Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν οἱ πρὸς τοὺς Ῥοδίους Rhodii Chium redeunt.
ἀγωνιζόμενοι τῶν Μακεδόνων, πάλαι κακῶς πάσχοντες,
ἐξέλυον αὐτοὺς ἐκ τοῦ κινδύνου, [y] μετὰ προφάσεως κατὰ
μέρη ποιούμενοι τὴν ἀποχώρησιν, ὡς ταῖς οἰκείαις σπεύ-
13 δοντες ἐπικουρῆσαι ναυσίν. οἱ δὲ Ῥόδιοι, τὰς μὲν
αναδησάμενοι τῶν νεῶν, τὰς δὲ προδιαφθείραντες ταῖς
ἐμβολαῖς, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Χίον.

VII. Ἐφθάρησαν δὲ τοῦ μὲν Φιλίππου ναῦς ἐν μὲν Exitus pugnæ navalis ad Chium.
τῇ πρὸς Ἄτταλον ναυμαχίᾳ δεκήρης, ἐννήρης, ἑπτήρης,
ἑξήρης, τῶν δὲ λοιπῶν κατάφρακτοι μὲν δέκα, καὶ
τριημιολίαι τρεῖς, λέμβοι δὲ πέντε καὶ εἴκοσι, καὶ τὰ
2 τούτων πληρώματα. ἐν δὲ τῇ πρὸς Ῥοδίους διεφθά-
ρησαν κατάφρακτοι μὲν δέκα, λέμβοι δὲ περὶ τετ-
ταράκοντα τὸν ἀριθμόν· ἥλωσαν δὲ δύο τετρήρεις, καὶ
3 λέμβοι σὺν τοῖς πληρώμασιν ἑπτά. Τῶν δὲ παρ' Ἀτ-
τάλου κατέδυσαν μὲν [z] τριημιολία μία καὶ δύο πεντή-
4 ρεις, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως σκάφος. τῶν δὲ Ῥοδίων

[y] μετὰ προφάσεως &c. Inversa oratione edidit Meibomius: κατὰ μέρη ποιούμ. τὴν ἀποχώρ. μετὰ προφάσ. ὡς ταῖς οἰκ. [z] Aut ante τριημιολία, aut ante καὶ τὸ τοῦ βασιλέως intercidisse nonnihil videtur de *captis Attali navibus*.

suis adligatam in portum deducere, cogitatio subierat, non parum probabilis, quasi *Attalus* periisset. At *Dionysodorus*, conjectans id, quod regi suo acciderat, sublato in altum signo, naves suas coegit: quibus brevi ad ipsum collectis, ad oræ Asiaticæ stationes sine periculo se contulit. Quæ dum aguntur, qui cum Rhodiis dimicabant *Macedones*, jamdiu laborantes, prælio excesserunt; et alii post alios, per speciem suis navibus opitulatum festinandi, sese receperunt. At *Rhodii*, naves alias suis revinctas trahentes, alias rostrorum ictibus quassatas relinquentes, *Chium* navigarunt.

VII. Amisit *Philippus* e *navibus* suis, in prælio quidem adversus *Attalum*, decerem, ennerem, hepterem, hexerem, et ex ceteris constratas decem, triemiolias tres, lembos quinque et viginti, cum sociis navalibus. In conflictu cum *Rhodiis* perierunt eidem tectæ naves decem, lembi ad quadraginta: captæ sunt qaadriremes duæ, et lembi septem cum remigibus. *Attalus* vero e suis desideravit triemioliam unam, et duas quinqueremes, quæ sunt submersæ, et regiam ipsam

Ol. 144. 3. διεφθάρησαν μὲν δύο πεντήρεις, [a]καὶ τριήρης· ἥλω δ' 5
οὐδέν. Ἄνδρες δὲ τῶν μὲν Ῥοδίων ἀπέθανον εἰς ἑξή-
κοντα, τῶν δὲ παρ' Ἀττάλου [b]πρὸς ἑβδομήκοντα· τῶν
δὲ τοῦ Φιλίππου, Μακεδόνες μὲν εἰς τρισχιλίους, τῶν δὲ
πληρωμάτων εἰς ἑξακισχιλίους. ἑάλωσαν δὲ ζωγρείᾳ 6
τῶν μὲν συμμάχων καὶ Μακεδόνων εἰς δισχιλίους, τῶν
δ' [c]Αἰγυπτίων εἰς ἑπτακοσίους.

Victus Philippus victoriam sibi vindicat.

VIII. Καὶ τὸ μὲν τέλος τῆς περὶ Χίον ναυμαχίας
τοιοῦτο συνέβη γενέσθαι. τῆς δὲ νίκης ὁ Φίλιππος ἀντε- 2
ποιεῖτο κατὰ δύο προφάσεις, κατὰ μίαν μὲν, ᾗ τὸν
Ἄτταλον εἰς τὴν γῆν ἐκβαλὼν ἐγκρατὴς τῆς νεὼς
ἐγεγόνει· καθ' ἑτέραν δὲ, ᾗ καθορμισθεὶς ἐπὶ τὸ κα-
λούμενον Ἄργεννον, ἐδόκει πεποιῆσθαι τὸν ὅρμον ἐπὶ τῶν
ναυαγίων. Ἀκόλουθα δὲ τούτοις ἔπραττε, καὶ κατὰ 3
τὴν ἑξῆς ἡμέραν συνάγων τὰ ναυάγια, καὶ τῶν νεκρῶν
ποιούμενος ἀναίρεσιν τῶν ἐπιγινωσκομένων, χάριν τοῦ
[d]συναύξειν τὴν προειρημένην φαντασίαν. Ὅτι γὰρ οὐδ' 4
αὐτὸς ἐπέπειστο νικᾶν, ἐξήλεγξαν αὐτὸν οἵ τε Ῥόδιοι
καὶ Διονυσόδωρος μετ' ὀλίγον. κατὰ γὰρ τὴν ἐπιοῦσαν 5
ἡμέραν ἔτι περὶ ταῦτα γενομένου τοῦ βασιλέως, δια-
πεμψάμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἐπέπλευσαν αὐτῷ, καὶ
στήσαντες ἐν μετώπῳ τὰς ναῦς, οὐδενὸς ἐπ' αὐτοὺς
ἀνταναγομένου, πάλιν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Χίον. Ὁ 6
δὲ Φίλιππος οὐδέποτε τοσούτους ἄνδρας ἀπολωλεκὼς,

[a] *καὶ τριήρης* ex Aug. adscivi. Vulgo *καὶ τριήρεις*. [b] *ὡς ἑβδομήκ.* Bayf. [c] An *Ἀτταλικῶν* vel *Ἀσιανῶν*? [d] *συναύξειν* cum Bayfio edidit Casaub. *συντάξειν* Herv. consentientibus codd. nostris.

navem. *Rhodiorum* periere quinqueremes duæ, et triremis: capta autem nulla est. *Vir mortui* sunt, Rhodii quidem, ad sexaginta; de copiis vero Attali ad septuaginta. E classe Philippi, Macedones circiter tria millia; socii vero navales ad sex millia. *Capti* sunt vivi Macedones cum sociis circiter bis mille; Ægyptii ad septingentos.

VIII. Et *pugnæ* quidem *navalibus ad Chium* pugnatæ hic fuit *exitus*. Victoriam vero *Philippus* duplici prætextu sibi vindicabat. Unus erat, quod, *Attalo* in terram expulso, navem ipsius ceperat: alter, quod, quum ea nocte circa *Argennum promontorium* in ancoris stetisset, visus erat stationem occupasse, quæ naufragiis immineret. Convenienter his et postero die sese idem gessit, tabulas naufragii colligens, et mortuos, qui poterant agnosci, ad sepulturam tollens; ut eam opinionem, quam dixi, in animis hominum confirmaret. Nam alioquin ne ipsi quidem Philippo fuisse persuasum, se vicisse, *Rhodii* et *Dionysodorus* paullo post evicerunt. Nam die sequenti, quum in ea re *Philippus* esset adhuc occupatus, per nuncios consilio inter se communicato, adversus eum sunt profecti: collocatisque in frontem navibus, nemine contra ipsos prodeunte, Chium sunt reversi. *Philippus*, qui numquam uno tem-

[e] οὔτε κατὰ γῆν, οὔτε κατὰ θάλατταν ἐνὶ καιρῷ, A. U. 553. Gravissima clades Philippi.
βαρέως μὲν ἔφερε τὸ γεγονὸς, καὶ τὸ πολὺ τῆς ὁρμῆς
7 αὐτοῦ [f] παρηρεῖτο· πρὸς μέν τοί γε τοὺς ἐκτὸς ἐπειρᾶτο
κατὰ πάντα τρόπον ἐπικρύπτεσθαι τὴν αὑτοῦ διάληψιν,
8 καίπερ οὐκ ἐώντων αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Χωρὶς γὰρ
τῶν ἄλλων, καὶ τὰ μετὰ τὴν μάχην συμβαίνοντα
9 πάντας ἐξέπληττε τοὺς θεωμένους. γενομένης γὰρ το-
σαύτης φθορᾶς ἀνθρώπων, παρ' αὐτὸν μὲν τὸν καιρὸν
[g] πᾶς ὁ πόρος ἐπληρώθη νεκρῶν, αἵματος, ὅπλων, ναυ-
αγίων· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις τοὺς αἰγιαλοὺς ἦν ἰδεῖν
φύρδην σεσωρευμένους ἀναμὶξ πάντων τῶν προειρημένων.
10 Ἐξ ὧν οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ Μακεδόνες
εἰς διατροπὴν ἐνέπιπτον οὐ τὴν τυχοῦσαν.

IX. Θεοφιλίσκος δὲ μίαν ἡμέραν ἐπιβιώσας, καὶ τῇ Laus Theophilisci Rhodii.
πατρίδι γράψας ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν, καὶ
Κλεωναῖον ἡγεμόνα συστήσας ἀνθ' ἑαυτοῦ ταῖς δυνά-
2 μεσι, μετήλλαξε τὸν βίον ἐκ τῶν τραυμάτων· ἀνὴρ καὶ
κατὰ τὸν κίνδυνον ἀγαθὸς γενόμενος, καὶ κατὰ τὴν
3 προαίρεσιν μνήμης ἄξιος. Μὴ γὰρ ἐκείνου τολμήσαντος
προεπιβαλεῖν τῷ Φιλίππῳ τὰς χεῖρας, πάντες ἂν κα-
ταπροεῖντο τοὺς καιροὺς, δεδιότες τὴν τοῦ Φιλίππου
4 τόλμαν. Νῦν δ' ἐκεῖνος, ἀρχὴν πολέμου ποιήσας,

[e] Verba οὔτε κατὰ γῆν, quæ absunt vulgo ab edd. et MStis, ex conject. adjeci. [f] παρηρεῖτο ex Gron. et Reiskii conject. posui. Vulgo omnes παρῃτεῖτο. Forsan παρεῖτο. [g] Sic Bayf. habet et MSS. nostri ad unum omnes. Vulgo πῶς ὁ πόρος. Operarum (putamus) καιρὸν πῶς expressum erat in ed. Herv. quod ex ingenio in καιρόν πως mutavit Casaub. et hoc dein in reliquas editiones propagatum.

pore, neque terra, neque mari, tantum virorum amiserat, dolebat ille quidem de accepta clade, adeo ut prior ille impetus magna jam ex parte in eo resideret: at apud exteros tamen sensum animi occulere modis omnibus conabatur, licet res ipsæ ejus rei facultatem nequaquam concederent. Nam ut alia taceam, vel illa ipsa, quæ post prælium contigerunt, omnes qui spectarent pavore stupefaciebant. Quum enim cædes tot hominum esset facta, repente quidem totum illud fretum cadaveribus, sanguine, armis et fractis navibus est refertus: insecutis vero diebus cerneres per littora earum rerum omnium, quas diximus, inter se permixtarum acervos, passim ac temere congestos. Quo spectaculo non ipse tantum, sed etiam cuncti Macedones, haud mediocriter confusi perturbabantur.

IX. *Theophiliscus*, quum diem unum supervixisset, et de prælio navali ad patriam literas exarasset, *Cleonæum* denique suam vicem exercitui præfecisset, ex vulneribus obiit: vir, et propter navatam egregie operam in prælio, et ob genus institutorum ac consiliorum dignus memoria. Qui si auctor audendi et moliendi aliquid adversus Philippum non exstitisset, videntur omnes, Philippi audacia territi, rei bene gerendæ occasionem fore prætermissuri. Nunc ille, bellum inchoans, cives suos coegit, ad oblatam

Ol. 144. 3. ἠνάγκαζε μὲν τὴν αὑτοῦ πατρίδα συνεξαναστῆναι τοῖς καιροῖς· ἠνάγκασε δὲ τὸν Ἄτταλον μὴ μέλλειν, καὶ παρασκευάζεσθαι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως καὶ κινδυνεύειν. Τοιγαροῦν εἰκότως αὐτὸν οἱ Ῥόδιοι καὶ μεταλλάξαντα τοιαύταις ἐτίμησαν τιμαῖς, δι' ὧν οὐ μόνον τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιγενομένους ἐξεκαλέσαντο πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος καιρούς.

* * *

Temere et capiunt et abjiciunt consilia mortales.

X. Τί οὖν ἦν τὸ τῆς ὁρμῆς ἐπιλαβόμενον; οὐδὲν
ἕτερον, ἀλλ' ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Ἐκ πολλοῦ 2
μὲν γὰρ ἐνίοτε πολλοὶ τῶν ἀδυνάτων ἐφίενται διὰ τὸ
μέγεθος τῶν προφαινομένων ἐλπίδων, κρατούσης τῆς
ἐπιθυμίας τῶν ἑκάστου λογισμῶν· ὅταν δ' ἐγγίσωσι 3
τοῖς ἔργοις, οὐδενὶ λόγῳ πάλιν ἀφίστανται τῶν προθέσεων, ἐπισκοτούμενοι καὶ παραλογιζόμενοι τοῖς λογισμοῖς, διὰ τὴν ἀμηχανίαν καὶ τὴν δυσχρηστίαν τῶν ἀπαντωμένων.

III. *Cariam invadit Philippus.*

* * *

Prinassum obsidet Philippus.

XI. ΜΕΤΑ ταῦτα δὲ ποιησάμενος ὁ Φίλιππός τινας ἀπράκτους προσβολὰς διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ πολίσματος, αὖθις ἀπεχώρει, πορθῶν τὰ φρούρια, καὶ τὰς

opportunitatem sese excitare, et in Macedonem insurgere: coegit et Attalum non cunctari, nec jam bellum adparare, sed gerere omnibus viribus, et periculum adire. Merito igitur hunc *Rhodii* etiam mortuum honoribus adfecerunt ejusmodi, per quos non illos dumtaxat, qui tum vivebant, sed et posteros, ad bene merendum de patria necessariis ipsius temporibus erant provocaturi.

* * *

X. Quidnam erat igitur, quod eorum inhiberet impetum? Ipsa nempe rerum natura, nec quidquam aliud. Multi enim sæpe, dum e longinquo res intuentur, etiam ea quæ fieri nequeunt concupiscunt, propter magnitudinem spei quæ ostentatur, cupiditate usum mentis et rationis in singulis mortalium vincente: qui, ubi ad rem propius est ventum, temere rursus inceptis absistunt, difficultatibus atque impedimentis, quæ occurrunt, oculis ipsorum caliginem obfundentibus, et in varios errores ipsos inducentibus.

III. *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XVI. *Cap.* 10 *seq.*

* * *

XI. SECUNDUM hæc *Philippus*, quum impressionibus urbem aliquoties tentasset, neque exitum conatus, propter egregiam loci munitionem,

2 κατὰ τὴν χώραν συνοικίας. ὅθεν ἀπαλλαττόμενος προσ- A. U. 553.
εστρατοπέδευσε τῇ Πρινασσῷ. ταχὺ δὲ γέῤῥα καὶ τὴν
τοιαύτην ἑτοιμάσας παρασκευὴν, ἤρξατο [g]πολιορκεῖν
3 διὰ τῶν μετάλλων. οὔσης δ' ἀπράκτου τῆς ἐπιβολῆς
αὐτῷ διὰ τὸ πετρώδη τὸν τόπον ὑπάρχειν, ἐπινοεῖ τι
4 τοιοῦτον. Τὰς μὲν ἡμέρας ψόφον ἐποίει κατὰ γῆς,
ὡς ἐνεργουμένων τῶν μετάλλων· τὰς δὲ νύκτας ἔξωθεν
ἔφερε χοῦν, καὶ παρέβαλε παρὰ τὰ στόμια τῶν ὀρυ-
γμάτων· ὥστε διὰ τοῦ πλήθους τῆς σωρευομένης γῆς
στοχαζομένους καταπλαγεῖς γενέσθαι τοὺς ἐν τῇ πόλει.
5 Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς ὑπέμενον οἱ Πρινασσεῖς εὐγενῶς.
ἐπεὶ δὲ προσπέμψας ὁ Φίλιππος ἐνεφάνιζε, διότι πρὸς
δύο πλέθρα τοῦ τείχους αὐτοῖς [h]ἐξερήρεισται, καὶ
προσεπυνθάνετο, πότερα βούλονται λαβόντες τὴν ἀσφά-
λειαν ἐκχωρεῖν, ἢ μετὰ τῆς πόλεως συναπολέσθαι παν-
6 δημεὶ, τῶν ἐρεισμάτων ἐμπρησθέντων· τηνικάδε πιστεύ-
σαντες τοῖς λεγομένοις [i]παρέδοσαν τὴν πόλιν.

* * *

XII. Ἡ δὲ τῶν Ἰασσέων πόλις κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ κειμένῳ τοῦ τῆς Μιλησίας Ποσειδίου καὶ τῆς Μυνδίων πόλεως, προσα- Jassi urbis, situs et origo.

[g] πολιορκεῖν cum Ursino correxit Casaub. πολιορκῶν Herv. cum MStis. quod teneri poterat. [h] ἐξερήρεισται ex conject. edidit Casaub. ἐξεπήρεισται Herv. cum Aug. Urb. et Tub. ἐξεπήρεισαι et ἐξεπήρεισε Regii et Vesont. Forsan ἐξυπήρεισται legendum. [i] παρέδοσαν dedit Aug. Ceteri vulgo mendose παρέδωσαν, quod in παρέδωκαν mutavit Ernest.

habuisset, castris inde motis, castella et agrorum vicos populari institit. Deinde profectus ex eo loco, ad *Prinassum* oppidum cum exercitu consedit: ubi cratibus et reliquo urbium obsidendarum adparatu celeriter expedito, cuniculis agendis oppugnationem est adgressus. Quoniam vero saxosis locis irritum erat ejus inceptum, hujusmodi commentum excogitavit. Sonum interdiu sub terra edens, quasi agerentur cuniculi, noctis silentio terram aliunde convehebat, et ad ora fovearum adponebat; ut oppidani terræ congestæ copiam ingentem secum reputantes, pavore quaterentur. Igitur principio quidem *Prinassenses* obsidionem generose tolerare: ubi vero missi sunt a *Philippo*, qui significarent, *ad duo ferme jam murorum jugera se sublicis suspendisse*, et quærerent ab ipsis, *utrum mallent, impunitatisne fide accepta oppido excedere, an cum ipsa urbe, postquam incendio consumtæ forent sublicæ, simul cuncti perire:* tum enimvero fide habita eis, quæ dicebantur, urbem tradiderunt.

* * *

XII. Urbs *Jassensium* in ora Asiæ sita est ad *sinum*, qui ab altera parte Neptuni fano terminatur, in Milesiorum ditione posito, ab altera Myndiorum urbe, et [a nonnullis quidem

Ol. 144. 3. γορευομένῳ * [k]παρὰ δὲ τοῖς πλείστοις Βαργυλιητικῷ,
συνωνύμως ταῖς περὶ τὸν μυχὸν αὐτοῦ πόλεσιν ἐκτισμέ-
ναις. Εὔχονται δὲ τὸ μὲν ἀνέκαθεν Ἀργείων ἄποικοι γε- 2
γονέναι, μετὰ δὲ ταῦτα Μιλησίων, ἐπαγαγομένων τῶν
προγόνων [l]τὸν Νηλέως υἱὸν, τοῦ κτίσαντος Μίλητον, διὰ
τὴν ἐν τῷ Καρικῷ πολέμῳ γενομένην φθορὰν αὐτῶν. τὸ
Diana Cindyas nunquam compluitur.
δὲ μέγεθος τῆς πόλεώς ἐστι δέκα στάδια. Καταπεφή- 3
μισται δὲ καὶ πεπίστευται παρὰ μὲν τοῖς Βαργυ-
λιήταις, διότι τὸ τῆς Κινδυάδος Ἀρτέμιδος ἄγαλμα,
καίπερ ὂν ὑπαίθριον, οὔτε νίφεται τὸ παράπαν, οὔτε
βρέχεται· παρὰ δὲ τοῖς Ἰασσεῦσι, τὸ τῆς [m]Ἑστιάδος· 4
καὶ ταῦτα τινὲς εἰρήκασι καὶ τῶν συγγραφέων. Ἐγὼ 5
δὲ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀποφάσεις τῶν ἱστοριογράφων οὐκ
οἶδ' ὅπως παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν ἐναντιούμενος καὶ
δυσανασχετῶν διατελῶ. Δοκεῖ γάρ μοι τὰ τοιαῦτα 6
παντάπασι παιδικῆς εἶναι τῆς [n]* ὅσα μὴ μόνον τῆς
τῶν εὐλόγων ἐκτὸς πίπτει θεωρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ
Theopompi levitas.
δυνατοῦ. Τὸ γὰρ φάσκειν, ἔνια τῶν σωμάτων ἐν φωτὶ 7
τιθέμενα μὴ ποιεῖν σκιὰν, ἀπηλγηκυίας ἐστὶ ψυχῆς·
ὃ πεποίηκε Θεόπομπος, φήσας, τοὺς εἰς τὸ τοῦ Διὸς

[k] Ante παρὰ δὲ *lacunæ signum* posui, et intercidisse puto verba μὲν παρά τισι Ἰασσίῳ. Casaubonus sua auctoritate edidit προσαγορ. δὲ παρὰ τοῖς πλ. [l] Ante τὸν Νηλέως υἱὸν excidisse Ἴασσον suspicatus est Reisk. τὸν Νηλ. υἱὸν ex ing. edidit Casaub. cum esset τῶν Νηλ. υἱῶν, quod servari poterat adjecto ἵνα. Sed mox rursus corrupte libri omnes τοὺς κτίσαντας, quod pariter correxit Casaub. [m] In Ἑστιάδος consentiunt libri, nisi quod ἀστιάδος det Reg. G. Ἑστίας suspicatus est Casaub. quod et cum eodem in vers. Lat. expressi. Ἑστιάδος defendit Reisk. *Dianam, Vestalem vel Focalem* cognominatam suspicans. [n] Hiatus notam adposuit Casaub. Deesse videtur ἀπειρίας.

Jassius,] a plerisque vero *Bargylieticus* adpellari solet, adpellatione indita ab iis urbibus, quæ in ejus recessu sunt conditæ. Hi primam sibi generis originem fuisse ab Argivis gloriantur, proximam a Milesiis; quum majores ipsorum, post ingentem bello Carico acceptam cladem civium, filium *Nelei,* qui Miletum coloniam deduxerat, in suam accivissent urbem. Oppidi magnitudo decem est stadiorum. Fama est, eaque apud Bargylietas pro vera obtinet, *simulacrum Dianæ Cindyadis, etsi sub divo positum, neque ningi umquam, neque complui:* quod etiam de *Vesta* apud *Jassenses* dicitur. Nec desunt, ne ex historiæ quidem scriptoribus, qui hæc in literas retulerunt. Ego vero dictis hujusmodi eorum, qui res gestas scribunt, nescio quo modo per totum hoc opus non possum non obsistere, et impatientissime illa ferre. Nam equidem puerilis utique levitatis duco hæc talia, quæ propius considerata non solum a rationibus probabilibus abhorrent, sed etiam ab eo quod fieri potest. Dicere enim, *quædam corpora in lumine posita umbram non efficere,* hominis est deplorati ingenii. Hoc tamen *Theopompus* fecit, qui auctor est, *eos, qui in templum Jovis in Arcadia,*

ἄβατον ἐμβάντας κατ' Ἀρκαδίαν ἀσκίους γίγνεσθαι. A. U. 553.
τούτῳ δὲ παραπλήσιόν ἐστι καὶ τὸ νῦν λεγόμενον.
9 Ὅσα μὲν οὖν συντείνει πρὸς τὸ διασώζειν τὴν τοῦ πλήθους εὐσέβειαν πρὸς τὸ θεῖον, δοτέον ἐστὶ συγγνώμην ἐνίοις τῶν συγγραφέων, τερατευομένοις καὶ λογοποιοῦσι περὶ τὰ τοιαῦτα· τὸ δ' ὑπεραῖρον οὐ συγχωρητέον. In narrandis mirabilibus modus tenendus.
10 Τάχα μὲν οὖν ἐν παντὶ δυσπαράγραφός ἐστιν ἡ ποσότης· οὐ μὴν ἀπαράγραφός γε. Διὸ καὶ παρὰ βραχὺ
11 μὲν [o] ἢ καὶ ἀγνοεῖν ἢ καὶ ψευδοδοξεῖν, δεδόσθω συγγνώμη· τὸ δ' ὑπεραῖρον ἀθετείσθω κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν.

IV. *Res Peloponnesi.*

* * *

XIII. ΚΑΤΑ τὴν Πελοπόννησον τίνα μὲν ἐξαρχῆς προαίρεσιν ἐνεστήσατο Νάβις, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος, καὶ πῶς, ἐκβαλὼν τοὺς πολίτας, ἠλευθέρωσε τοὺς δούλους καὶ συνῴκισε ταῖς τῶν δεσποτῶν γυναιξὶ
2 καὶ θυγατράσιν· ὁμοίως δὲ καὶ τίνα τρόπον, ἀναδείξας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν οἷον ἄσυλον ἱερὸν τοῖς ἢ δι' ἀσέβειαν ἢ πονηρίαν φεύγουσι τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ἤθροισε
3 πλῆθος ἀνθρώπων ἀνοσίων εἰς τὴν Σπάρτην· ἐν τοῖς πρὸ τούτων δεδηλώκαμεν. Πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον κατὰ Nabis, tyrannus Laced.

[o] ἢ καὶ ἀγνοεῖν ἢ καί. Sic Casaub. ex conject. Libri omnes cum Hervagio εἰ καὶ ἀγνοεῖν καὶ ψευδ. Unde Reiskius maluit μέν τι καὶ ἀγνοεῖν καὶ ψευδ.

quod nemini adire licet, fuerint ingressi, umbræ expertes reddi. Cui simile est, quod modo dicebamus. Enimvero in iis quidem, quæ ad conservandam vulgi pietatem erga divinum numen pertinent, danda est nonnullis scriptorum venia, si miraculorum narrationibus et id genus fabulis indulgeant: verumtamen, quod modum excedit, id illis non condonandum. Et est quidem fortasse in omni re difficile, terminum invenire, ubi sistas; non plane tamen ejus inveniendi negata est facultas. Itaque, si meo standum judicio, detur his venia aut ignorantibus quædam, aut falsa etiam opinantibus, dumtaxat intra modum: sin autem res modum penitus excesserit, repudianda censetur.

(IV.) *Excerptum Valesianum.*

* * *

XIII. IN Peloponneso quodnam ab initio fuerit institutum *Nabidis*, Lacedæmoniorum tyranni, ac quomodo expulsis civibus servos ad libertatem vocaverit, ac dominorum uxoribus ac filiabus matrimonio conjunxerit, superioribus libris ostendimus; ac præterea quomodo potentiam suam tamquam asylum quoddam cunctis, ob impietatem ac malitiam patria profugis, ostentans, perditorum hominum colluviem Spartam congregaverit. Nunc vero, qua ratione his temporibus, quæ paullo

Ol. 144. 3. Messenam proditione capit.

τοὺς προειρημένους καιροὺς, σύμμαχος ὑπάρχων Αἰτωλοῖς, Ἠλείοις, Μεσσηνίοις, καὶ πᾶσι τούτοις ὀφείλων καὶ κατὰ τοὺς ὅρκους, καὶ κατὰ τὰς συνθήκας βοηθεῖν, εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, παρ' οὐδὲν ποιησάμενος τὰς προειρημένας πίστεις, ἐπεβάλετο παρασπονδῆσαι τὴν τῶν Μεσσηνίων πόλιν, νῦν ἐροῦμεν. * * *

V. *Polybii Excursus, de Zenone et Antisthene, scriptoribus Rhodiis.*

* * *

Zeno et Antisthenes Rhodii, Historici illustres.

XIV. ΕΠΕΙ δέ τινες τῶν τὰς κατὰ μέρος γραφόντων πράξεις γεγράφασι καὶ περὶ τούτων τῶν καιρῶν, ἐν οἷς τά τε κατὰ Μεσσηνίους, καὶ τὰ κατὰ τὰς προειρημένας [p]ναυμαχίας συνετελέσθη, βούλομαι βραχέα περὶ αὐτῶν διαλεχθῆναι. Ποιήσομαι δὲ οὐ πρὸς ἅπαντας, ἀλλ' 2
ὅσους ὑπολαμβάνω μνήμης ἀξίους εἶναι καὶ διαστολῆς· εἰσὶ δ' οὗτοι Ζήνων καὶ Ἀντισθένης, οἱ Ῥόδιοι. Τούτους 3
δὲ ἀξίους εἶναι κρίνω διὰ πλείους αἰτίας. καὶ γὰρ κατὰ τοὺς καιροὺς γεγόνασι, [q]καὶ πατρίδι πεπολίτευνται, καὶ καθόλου πεποίηνται τὴν πραγματείαν οὐκ ὠφελείας χάριν, ἀλλὰ δόξης καὶ τοῦ καθήκοντος ἀνδράσι πολιτικοῖς. Τῷ δὲ τὰς αὐτὰς γράφειν ἡμῖν πράξεις, 4
ἀναγκαῖόν ἐστι, μὴ παρασιωπᾶν, ἵνα μὴ τῷ τῆς πατρί-

p ναυμαχίας correxi cum Reisk. Vulgo συμμαχίας. q καὶ πατρίδι ex conject. scripsi. Vulgo mendose καὶ περί περι ex cod. Peiresc. edebatur, quod ex καὶ πρὸς ἔτι corruptum suspicatus est Vales. καὶ ἐν τῇ πατρίδι voluit Reisk.

ante notavi, socius cum esset Ætolorum, Eliensium ac Messeniorum, iisque omnibus, ubi opus esset, opem ferre teneretur, cum ex juramento solenniter præstito, tum ex fœdere, nihilominus calcata omni fide *Messeniorum* urbem violare sit adgressus, deinceps referam. * * *

V. *Excerptum Valesianum.*

* * *

XIV. SED quoniam nonnulli ex iis, qui *particulares Historias* condiderunt, de his quoque temporibus scripsere, quibus et ista Messeniis acciderunt, et pugnatæ sunt navales illæ pugnæ, quæ a nobis expositæ sunt; fert animus, pauca de ipsis illis scriptoribus disserere. Dicam autem non de omnibus, sed de iis dumtaxat, qui memoratu maxime digni atque illustres mihi videntur. Hi sunt *Zeno atque Antisthenes, Rhodii:* quos multis ex caussis nobilissimos esse existimo. Nam et illis ipsis temporibus vixerunt, et rempublicam in patria sua administrarunt, atque postremo non utilitatis propriæ caussa, sed gloriæ studio, ac prout viros decet in republica versatos, ad scribendum se contulerunt. Quoniam vero easdem res ac nos ipsi historiæ mandarunt, non sunt silentio prætereundi; ne histo-

δος ὀνόματι καὶ τῷ δοκεῖν οἰκειοτάτας εἶναι Ῥοδίοις A. U. 558.
τὰς κατὰ θάλατταν πράξεις, ἡμῶν ἀντιδοξούντων πρὸς Dissentiunt
αὐτούς, ἔνιοι μᾶλλον ἐπακολουθήσωσιν ἐκείνοις, ἤπερ a Polybio
5 ἡμῖν, οἱ φιλομαθοῦντες. Οὗτοι τοιγαροῦν ἀμφότεροι de Pugna
πρῶτον μὲν τὴν περὶ Λάδην ναυμαχίαν οὐχ ἧττω τῆς navali ad Laden.
περὶ Χῖον, ἀλλ' ἐνεργεστέραν καὶ παραβολωτέραν ἀπο-
φαίνουσι, καὶ τῇ κατὰ μέρος τοῦ κινδύνου χρείᾳ καὶ
συντελείᾳ· καὶ καθόλου, φασὶ, τὸ νίκημα γεγονέναι
6 κατὰ τοὺς Ῥοδίους. Ἐγὼ δὲ, διότι μὲν δεῖ ῥοπὰς
διδόναι ταῖς αὑτῶν πατρίσι τοὺς συγγραφέας, συγ-
χωρήσαιμ' ἄν· οὐ μὴν τὰς ἐναντίας τοῖς συμβεβηκόσιν
7 ἀποφάσεις ποιεῖσθαι περὶ αὐτῶν. ἱκανὰ γὰρ τὰ κατ'
ἄγνοιαν γιγνόμενα τοῖς γράφουσιν, ἃ διαφυγεῖν ἄν-
8 θρωπον δυσχερές. Ἐὰν δὲ κατὰ προαίρεσιν ψευδογρα-
φῶμεν, ἢ πατρίδος ἕνεκεν, ἢ φίλων, ἢ χάριτος, τί
9 διοίσομεν τῶν ἀπὸ τούτου τὸν βίον ποριζομένων; ὥσπερ
γὰρ ἐκεῖνοι, τῷ λυσιτελεῖ μετροῦντες, ἀδοκίμους ποι-
οῦσι τὰς αὑτῶν συντάξεις· οὕτως οἱ πολιτικοὶ, τῷ μι-
σεῖν ἢ τῷ φιλεῖν ἑλκόμενοι, πολλάκις εἰς [r] τὸ αὐτὸ τέλος
10 ἐμπίπτουσι τοῖς προειρημένοις. δι' ὃ δεῖ καὶ τοῦτο τὸ
μέρος ἐπιμελῶς τοὺς μὲν ἀναγινώσκοντας παρατηρεῖν,
τοὺς δὲ γράφοντας αὐτοὺς παραφυλάττεσθαι.

XV. Δῆλον δ' ἔστι τὸ λεγόμενον ἐκ τῶν ἐνεστώτων.

[r] Adjeci articulum, qui aberat vulgo.

riæ studiosi, patriæ celebritate eaque opinione inducti, quod rei navalis gloria Rhodiorum propria esse videtur, si quando ab illis scriptoribus dissentiamus, illorum sententiæ libentius quam nostræ accedant. Igitur ambo illi primum quidem aiunt, *Prælium navale ad Laden non inferius fuisse pugna ad Chium, sed longe acrius ac formidolosius: et cum particulatim in singulis pugnæ momentis atque rebus gestis, tum in summa rei penes Rhodios stetisse victoriam*, adfirmant. Ego vero, scriptores paulululum in patriæ suæ gratiam inclinare debere, non diffitear: sed ita tamen, ut ne talia de ea prædicent, quæ sunt rebus gestis contraria. Etenim sunt alia sat multa peccata, in quæ ex veri ignoratione scriptores incurrunt; quæ quidem, cum homines nati simus, vitare difficile est. Quod si etiam de industria falsum scientes scribamus, sive in patriæ, sive in amicorum gratiam; quid interest inter nos atque eos, qui ejusmodi instituto victum sibi comparant? Nam quemadmodum illi, veritatem utilitate sua metiendo, scriptis suis auctoritatem detrahunt: sic viri in republica exercitati, sæpenumero odio aut amore attracti, in idem atque isti vitium incidere solent. Proinde et lectores diligenter ad hoc attendere oportet, et scriptores ipsos sedulo sibi ab hac parte cavere.

XV. Atque hoc ex iis, quæ in mani-

Ol. 144. 3. De Pugna navali ad Laden.

Ὁμολογοῦντες γὰρ οἱ προειρημένοι, διὰ τῶν κατὰ μέρος, ἐν τῇ περὶ Λάδην ναυμαχίᾳ δύω μὲν αὐτάνδρους πεντήρεις τῶν Ῥοδίων ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς πολεμίοις· ἐκ δὲ τοῦ κινδύνου μιᾶς νηὸς ἐπαραμένης τὸν 2
δόλωνα διὰ τὸ τετρωμένην αὐτὴν θαλαττοῦσθαι, πολλοὺς καὶ τῶν ἐγγὺς τὸ παραπλήσιον ποιοῦντας ἀποχωρεῖν πρὸς τὸ πέλαγος· τέλος δὲ μετ' ὀλίγων καταλειφθέντα 3
τὸν ναύαρχον ἀναγκασθῆναι ταυτὸ τοῖς προειρημένοις πράττειν· καὶ τότε μὲν εἰς τὴν Μυνδίαν ἀπουρώσαντας 4
καθορμισθῆναι, τῇ δ' ἐπαύριον ἀναχθέντας εἰς Κῶ διᾶραι· τοὺς δὲ πολεμίους τὰς πεντήρεις ἐνάψασθαι, 5
καὶ καθορμισθέντας ἐπὶ τὴν Λάδην, ἐπὶ τῇ κείνων στρατοπεδείᾳ ποιήσασθαι τὴν ἔπαυλιν· ἔτι δὲ, τοὺς 6
Μιλησίους, καταπλαγέντας τὸ γεγονὸς, οὐ μόνον τὸν Φίλιππον, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡρακλείδην στεφανῶσαι διὰ τὴν ἔφοδον. Ταῦτα δ' εἰρηκότες, ἃ προφανῶς ἐστιν 7
ἴδια τῶν ἡττημένων, ὅμως καὶ διὰ τῶν κατὰ μέρος, καὶ διὰ τῆς καθολικῆς ἀποφάσεως, νικῶντας ἀποφαίνουσι τοὺς Ῥοδίους· καὶ ταῦτα, τῆς ἐπιστολῆς ἔτι μενούσης 8
ἐν τῷ πρυτανείῳ, τῆς ὑπ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς ὑπὸ τοῦ ναυάρχου πεμφθείσης περὶ τούτων τῇ τε βουλῇ καὶ τοῖς πρυτάνεσιν, οὐ ταῖς Ἀντισθένους καὶ Ζήνωνος [s] ἀποφάσεσιν *, ἀλλὰ ταῖς ἡμετέραις.

XVI. Ἑξῆς δὲ τοῖς προειρημένοις, γράφουσι περὶ τοῦ

[s] Post ἀποφάσεσιν supple μαρτυρούσης aut simile verbum.

bus nunc habemus, perspicuum est. Nam cum auctores illi superius nominati in rerum singularum expositione fateantur, *in pugna navali ad Laden duas Rhodiorum quinqueremes cum ipsis viris ab hoste esse captas; et in ipso discrimine, cum navis una vulnerata, jamjamque submergenda, dolonem sustulisset, multos ex proximis navibus exemplum secutos, in altum refugisse, tandemque præfectum classis, cum paucis relictum, idem invitum fecisse; ac tum quidem in Myndiam tempestate ejectos, postridie inde profectos in insulum Co trajecisse; hostes vero et quinqueremes captas ad naves suas religasse, et, adpulsis navibus ad insulam Laden, in ipsis Rhodiorum castris stationem fecisse; prætcrea Milesios, rei eventu territos, non Philippo solum, sed etiam Heraclidi urbem ingressis coronas obtulisse:* hæc cum illi fateantur, quæ victos manifesto arguunt; nihilominus cum in singulis partibus, tum in generali sententia, quam de summa rei ferunt, *Rhodios victores* pronunciant: idque, cum etiamnunc in prytaneo exstent literæ, his de rebus per id ipsum tempus a navarcho scriptæ ad senatum magistratusque Rhodiorum, quæ literæ non *Antisthenis ac Zenonis* narrationi, sed nostræ, consentiunt.

XVI. Postea iidem auctores de injuria scribunt, contra fœderis leges

2 κατὰ Μεσσηνίους παρασπονδήματος. Ἐν ᾧ φησιν ὁ
Ζήνων, ὁρμήσαντα τὸν Νάβιν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, καὶ
διαβάντα τὸν Εὐρώταν ποταμὸν, παρὰ τὸν Ὁπλίτην
προσαγορευόμενον πορεύεσθαι διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς στενῆς
παρὰ τὸ Πολιάσιον, ἕως ἐπὶ τοὺς [t] κατὰ Σελλασίαν
3 ἀφίκετο τόπους· ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ Θαλάμας ἐπιβαλόντα
κατὰ [u] Φαρὰς παραγενέσθαι πρὸς τὸν Πάμισον ποταμόν.
4 Ὑπὲρ ὧν οὐκ οἶδα, πῶς χρὴ λέγειν. τοιαύτην γὰρ
φύσιν ἔχει τὰ προειρημένα πάντα συλλήβδην, ὥστε
μηδὲν διαφέρειν τοῦ λέγειν, ὅτι ποιησάμενός τις ἐκ
Κορίνθου τὴν ὁρμὴν, καὶ διαπορευθεὶς τὸν Ἰσθμὸν, καὶ
συνάψας ταῖς [x] Σκιρωνίσιν, εὐθέως ἐπὶ τὴν [y] Κοντοπορίαν
[z] ἐπεβάλετο, καὶ [a] παρὰ τὰς Μυκήνας ἐποιεῖτο τὴν
5 πορείαν εἰς Ἄργος. Ταῦτα γὰρ οὐχ οἷον παρὰ μικρόν
ἐστιν, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν διάθεσιν ἔχει πρὸς ἄλληλα.
καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Ἰσθμόν ἐστι καὶ τὰς Σκιράδας
πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Κορίνθου, τὰ δὲ κατὰ τὴν Κοντοπο-
ρίαν καὶ Μυκήνας, ἔγγιστα πρὸς δύσεις χειμερινάς.
6 ὥστ' εἶναι τελέως ἀδύνατον, ἀπὸ τῶν προηγουμένων
7 ἐπιβαλεῖν τοῖς προειρημένοις τόποις. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ
8 περὶ τοὺς κατὰ τὴν Λακεδαίμονα συμβέβηκεν. ὁ μὲν
γὰρ Εὐρώτας καὶ τὰ περὶ τὴν [b] Σελλασίαν κεῖται τῆς
Σπάρτης ὡς πρὸς τὰς θερινὰς ἀνατολάς· τὰ δὲ κατὰ
Θαλάμας, καὶ Φαρὰς, καὶ Πάμισον, ὡς πρὸς τὰς

A. U. 553. De expeditione Nabidis adv. Messenam.

[t] κατὰ Σελλασίαν correxi ex mente Valesii. Vulgo h. l. κατὰ ἕλλας ex cod. Peir. [u] Vulgo Φάρας. et sic infra ad vers. 8. h. c. [x] Σκιρωνίσιν correxi monente Valesio. Mendose h. l. codex Κυρυνίσιν. [y] Vulgo h. l. Κοντοπόρειαν. [z] Immo ἐπίβαλε. [a] παρὰ τὰς Μυκ ex conj. correxi. Vulgo περὶ τὰς Μυκ. [b] Pro Σελλασίαν h. l. utrobique Βελλασίαν dabat cod. Peiresc.

Messeniis illata. Quo loco *Zeno* ait: *Nabim, Lacedæmone profectum, trajecto Eurota fluvio, juxta rivum, qui Hoplites vocatur, via, quam Sthenen seu angustam vocant, iter fecisse præter Poliasium, donec ad Sellasiæ agrum pervenit. Inde Thalamas delatum per oppidum Pharas ad Pamisum fluvium venisse.* De quibus equidem quid dicam, non habeo. Prorsus enim idem est, ac si diceres, Corintho profectum quempiam, trajecto Isthmo, postquam Scironidas ad petras accessit, recta Contoporiam venisse, ac præter Mycenas iter Argos fecisse. Hæc enim haudquaquam levi differentia, sed plane contrario situ sibi invicem sunt opposita: quippe Isthmus et Scironia saxa ad ortum sunt Corintho; Contoporia autem ac Mycenæ proxime ad occasum hibernum. Proinde fieri nullo modo potest, ut, qui iter illud teneat, ad loca superius memorata umquam accedat. Eadem vero ratio est illorum Laconiæ locorum. Namque *Eurotas* et ager *Sellasiorum*, ad orientem æstivum *Spartæ* siti sunt; *Thalamæ* vero et *Pharæ* ac *Pamisus* amnis pro-

Ol. 144. 3. De expeditione Nabidis adv. Messenam.

χειμερινὰς δύσεις. ὅθεν οὐχ οἷον ἐπὶ τὴν [a]Σελλασίαν, 9
ἀλλ' οὐδὲ τὸν Εὐρώταν δέον ἐστὶ διαβαίνειν τὸν προτι-
θέμενον παρὰ Θαλάμας ποιεῖσθαι τὴν πορείαν εἰς τὴν
Μεσσηνίαν.

XVII. Πρὸς δὲ τούτοις φησὶ, τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς
Μεσσήνης πεποιῆσθαι τὸν Νάβιν κατὰ τὴν πύλην, τὴν
φέρουσαν ἐπὶ Τέγεαν. Τοῦτο δ' ἔστιν ἄλογον. πρό- 2
κειται γὰρ τῆς Τεγέας ἡ Μεγάλη Πόλις ὡς πρὸς τὴν
Μεσσήνην, ὥστ' ἀδύνατον εἶναι, καλεῖσθαί τινα πύλην
παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις ἐπὶ Τέγεαν. ἀλλ' ἔστι παρ' αὐ- 3
τοῖς πύλη Τεγεᾶτις προσαγορευομένη, καθ' ἣν ἐποίησε
τὴν ἐπάνοδον Νάβις· ᾧ πλανηθεὶς, ἔγγιον ὑπέλαβε τὴν
Τέγεαν εἶναι [b]Μεσσηνίων. τὸ δ' ἔστιν οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' 4
ἡ Λακωνικὴ καὶ ἡ Μεγαλοπολῖτις χώρα μεταξὺ κεῖται
τῆς Μεσσηνίας καὶ Τεγεάτιδος. Τὸ δὲ τελευταῖον· 5
φησὶ γὰρ, τὸν Ἀλφειὸν, ἐκ τῆς πηγῆς εὐθέως κρυ-
φθέντα, καὶ πολὺν ἐνεχθέντα τόπον ὑπὸ γῆς, ἐκβάλλειν
περὶ Λυκόαν τῆς Ἀρκαδίας. Ὁ δὲ ποταμὸς, οὐ πολὺν 6
τόπον ἀποσχὼν τῆς πηγῆς, καὶ κρυφθεὶς ἐπὶ δέκα
[c]στάδια, πάλιν ἐκπίπτει· καὶ τὸ λοιπὸν φερόμενος διὰ 7
τῆς Μεγαλοπολίτιδος, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐλαφρὸς, εἶτα
λαμβάνων αὔξησιν, καὶ διανύσας ἐπιφανῶς πᾶσαν τὴν
προειρημένην χώραν [d]ἐπὶ σ' σταδίους, γίγνεται πρὸς

[b] Μεσσηνίων ex Valesii conj. correxi. Corrupte vulgo μόνον. [c] σταδίους Suid. [d] ἐπὶ δέκα σταδίους ἐκφανεὶς γίγνεται Suid.

xime ad occasum hibernum. Quo fit, non modo ut Sellasiam pervenire, sed ne Eurotam quidem trajicere debeat is, qui per Thalamas in Messeniam iter instituerit.

XVII. Insuper scribit, *Nabidem Messena reversum esse per portam, qua iter est Tegeam.* Quod est absurdum. Namque ante Tegeam, versus ipsam Messenam, sita est Megalopolis; ut nulla porta apud Messenios ita vocari possit, *ad Tegeam.* Est quidem apud eos porta, quæ *Tegeatis* appellatur, qua Nabis domum reversus est: qua re in errorem inductus Zeno, proximam Messenæ Tegeam esse existimavit. Atqui aliter res habet: nam Laconicus ac Megalopolitanus ager Messeniam inter ac Tegeatidem interjacet. Postremo idem *Zeno* adfirmat: *Alpheum, ab ipso statim fonte occultatum, postquam per longinqua terræ spatia subterraneus fluxit, circa Lycoam Arcadiæ oppidum sese egerere.* At hic fluvius, non procul a suis fontibus infra terram subiens, ac per decem stadia occultus, rursus erumpit: ac deinceps per Megalopolitanum agrum fluens, initio quidem modicus, postea incremento accepto, celebris univer-

A. U. 553. De expeditione Nabidis adv. Messenam.

Λυκόαν, ἤδη προσειληφὼς καὶ τὸ τοῦ [e] Λουσίου ῥεῦμα,
8 καὶ παντελῶς [f] ἄβατος ὢν καὶ βαρύς. * * * [g] Οὐ μὴν,
ἀλλὰ καὶ πάντα μοι δοκεῖ τὰ προειρημένα, διαπτώ-
ματα μὲν εἶναι, πρόφασιν δὲ ἐπιδέχεσθαι καὶ παραί-
τησιν· τὰ μὲν γὰρ δι' ἄγνοιαν γέγονε, τὸ δὲ περὶ τὴν
ναυμαχίαν διὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα φιλοστοργίαν.
9 [h] Εἶτα, τίς οὐκ εἰκότως ἂν Ζήνωνι μέμψαιτο, διότι τὸ
πλεῖον οὐ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ζήτησιν, οὐδὲ περὶ
τὸν χειρισμὸν τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ περὶ τὴν τῆς λέξεως
κατασκευὴν ἐσπούδακε, καὶ δῆλός ἐστι πολλάκις ἐπὶ
τούτῳ σεμνυνόμενος, καθάπερ καὶ πλείους ἕτεροι τῶν
10 ἐπιφανῶν συγγραφέων; Ἐγὼ δὲ φημὶ μὲν, δεῖν πρόνοιαν
ποιεῖσθαι καὶ σπουδάζειν ὑπὲρ τοῦ δεόντως ἐξαγγέλλειν
τὰς πράξεις· δῆλον γὰρ, ὡς οὐ μικρὰ, μεγάλα δὲ
συμβάλλεται τοῦτο πρὸς τὴν ἱστορίαν· οὐ μὴν ἡγεμο-
νικώτατόν γε καὶ πρῶτον αὐτὸ παρὰ τοῖς μετρίοις
11 ἀνδράσι τίθεσθαι. πολλοῦ γε [i] δεῖ· ἄλλα γὰρ ἂν εἴη
καλλίω μέρη τῆς ἱστορίας, ἐφ' οἷς ἂν μᾶλλον σεμνυν-
θείη πολιτικὸς ἀνήρ.

De pugna Antiochi et Scopæ ad Panium. Ol. 145. 2. A. U. 556.

XVIII. Ὃ δὲ λέγειν βούλομαι, γένοιτ' ἂν οὕτω
2 μάλιστα καταφανές. Ἐξηγούμενος γὰρ ὁ προειρημένος
συγγραφεὺς τήν τε Γάζης πολιορκίαν καὶ τὴν γενομένην

[e] Λουσίου correxi ex Suida. Vulgo Λυσίου. [f] Abest vulgo ὢν, quod ex Suida adjeci. Sed apud eumdem Suidam abest καὶ ante παντελῶς. [g] Ubi lacunæ notam posui, ibi in MSto legitur: Ζήτει· ὀλίγα διέλειπε. [h] Εἶτα τίς οὐκ correxi cum Reiskio. Mendose vulgo Εἴ τις ουν. [i] Correxi vulgatum δεῖν.

sam illam regionem permeat per ducenta stadia, et sic demum Lycoam attingit, adscito jam flumine Lusio validus omnino, nec vado permeabilis. * * * Enimvero cuncta hujusmodi mihi quidem peccata esse videntur, sed quæ excusationem ac veniam admittant: hæc enim ex ignoratione veri profecta sunt; illud vero, de pugna navali, ex innato erga patriam amore fluxit. Quamquam non immerito aliquis *Zenonem* accuset, quod non in ipsa rerum inquisitione, neque in argumenti sui tractatione, sed in *dictionis elegantia* plurimum studii posuit, atque in eo sæpiuscule se jactat: quod quidem et plerique alii scriptores celeberrimi nominis fecere. Ego vero curam quidem ac studium in eo collocandum esse censeo, ut res gestæ eleganter atque ornate proferantur; neque enim exigua, sed maxima inde utilitas historiæ accedit: ita tamen, ut ne prima ac potissima ea pars a viris moderatis habeatur. Multum profecto abest: aliæ enim sunt præstantiores Historiæ partes, in quibus vir, rerum civilium gnarus, justius sese ostentet.

XVIII. Hoc, quod dico, ex sequenti exemplo manifestum fiet. Idem hic Scriptor, ubi *Gazæ obsidionem* atque

Ol. 144. 3. De pugna ad Panium. Ol. 145. 2.

παράταξιν Ἀντιόχου πρὸς Σκόπαν ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ περὶ
τὸ Πάνιον, περὶ μὲν τὴν τῆς λέξεως κατασκευὴν δῆλός
ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον ἐσπουδακώς, ὡς ὑπερβολὴν τερατείας
μὴ καταλιπεῖν τοῖς τὰς ἐπιδεικτικὰς καὶ πρὸς ἔκπληξιν
τῶν πολλῶν συντάξεις ποιουμένοις. τῶν γε μὴν πρα- 3
γμάτων ἐπὶ τοσοῦτον ὠλιγώρηκεν, ὥστε πάλιν ἀνυ-
πέρβλητον εἶναι τὴν εὐχέρειαν καὶ τὴν ἀπειρίαν τοῦ
συγγραφέως. Προθέμενος γὰρ πρώτην διασαφεῖν τὴν 4
τῶν περὶ τὸν Σκόπαν ἔκταξιν, τῷ μὲν δεξιῷ κέρατί
φησι τῆς ὑπωρείας ἔχεσθαι τὴν φάλαγγα μετ' ὀλίγων
ἱππέων· τὸ δ' εὐώνυμον αὐτῆς, καὶ τοὺς ἱππεῖς πάντας
τοὺς ἐπὶ τούτου τεταγμένους, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις κεῖσθαι.
τὸν δ' Ἀντίοχον [k]ἔτι μὲν τῆς ἑωθινῆς ἐκπέμψαι φησὶ 5
τὸν πρεσβύτερον υἱὸν Ἀντίοχον, ἔχοντα μέρος τι τῆς
δυνάμεως, ἵνα προκαταλάβηται τῆς ὀρεινῆς τοὺς ὑπερ-
κειμένους τῶν πολεμίων τόπους· τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν 6
ἅμα τῷ φωτὶ διαβιβάσαντα τὸν ποταμόν, μεταξὺ τῶν
στρατοπέδων ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἐκτάττειν, τιθέντα τοὺς
μὲν φαλαγγίτας ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν κατὰ μέσην τὴν τῶν
πολεμίων τάξιν, τῶν δ' ἱππέων τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ λαιὸν
κέρας τῆς φάλαγγος, τοὺς δ' ἐπὶ τὸ δεξιόν, ἐν οἷς εἶναι
καὶ τὴν κατάφρακτον ἵππον, ἧς ἡγεῖτο πάσης ὁ νεώτερος
Ἀντίοχος τῶν υἱῶν. μετὰ δὲ ταῦτα, φησί, τὰ θηρία 7
προτάξαι τῆς φάλαγγος ἐν διαστήματι, καὶ τοὺς μετ'

[k] ἔτι μὲν correxi cum Reisk. Vulgo ἐπὶ μέν.

illud *prœlium* narrat, *quo Antiochus in Syria Cœle ad Panium cum Scopa conflixit*, in sermonis ornatu tantum studium posuisse deprehenditur, ut illos etiam, qui ex professo ad ostentationem ac plausum scripta sua componunt, longo intervallo superarit. In rebus autem ipsis adeo negligens fuit, ut hac levitate illius atque imperitia nulla major esse possit. Ordinem enim *instructæ a Scopa aciei* primum exponere exorsus, *in dextro quidem cornu phalangem cum modica parte equitatus ad pedem montis constitisse* scribit; *cornu vero ejusdem sinistrum, atque omnes in eo cornu ordinatos equites, planitiem tenuisse. Ceterum Antiochum prima etiamnum luce partem copiarum, præfecto majore e filiis Antiocho, præmisisse, ut editiora montium loca, quæ hostibus imminebant, occuparet: dein sole illucescente, trajecto cum reliquis copiis fluvio, inter utraque castra in planitie aciem instruxisse; ac phalangem quidem uno ordine mediæ hostium aciei opposuisse; equitatus vero partem ad sinistrum phalangis cornu constituisse, partem ad dextrum, in quo et cataphracti erant equites, quibus Antiochus, filiorum junior, erat præfectus.* Deinde subdit, *elephantos ante ipsam phalangem in prima acie certis inter-*

Ἀντιπάτρου Ταραντίνους, τὰ δὲ μεταξὺ τῶν θηρίων A. U. 553.
πληρῶσαι τοῖς τοξόταις καὶ σφενδονήταις, αὐτὸν δὲ De pugna ad Panium,
μετὰ τῆς ἑταιρικῆς ἵππου καὶ τῶν ὑπασπιστῶν κατόπιν A. U. 556.
8 ἐπιστῆναι τοῖς θηρίοις. Ταῦτα δὲ ὑποθέμενος, τὸν μὲν
νεώτερον Ἀντίοχον, φησὶν, ὃν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἔθηκε
κατὰ τὸ λαιὸν τῶν πολεμίων, ἔχοντα τὴν κατάφρακτον
ἵππον, τοῦτον ἐκ τῆς ὀρεινῆς ἐπενεχθέντα τρέψασθαι
τοὺς ἱππέας τοὺς περὶ τὸν Πτολεμαῖον τὸν Ἀερόπου,
καὶ καταδιώκειν, ὃς ἐτύγχανε τοῖς Αἰτωλοῖς ἐπιτε-
9 ταγμένος ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἐπὶ τῶν εὐωνύμων. τὰς δὲ
φάλαγγας, ἐπεὶ συνέβαλον ἀλλήλαις, μάχην ποιεῖν
10 ἰσχυράν. ὅτι δὲ συμβαλεῖν ἀδύνατον ἦν, τῶν θηρίων
καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν εὐζώνων προτεταγμένων, τοῦτο
οὐκέτι συνορᾷ.

XIX. Μετὰ δὲ ταῦτα, φησὶ, καταπροτερουμένην τὴν
φάλαγγα ταῖς [l]εὐχερείαις καὶ πιεζομένην ὑπὸ τῶν
Αἰτωλῶν, ἀναχωρεῖν ἐπὶ πόδα· [m]τὰ δὲ θηρία, τοὺς
ἐγκλίνοντας ἐνδεχόμενα, καὶ συμπίπτοντα τοῖς πολε-
2 μίοις, μεγάλην παρέχεσθαι χρείαν. Πῶς δὲ ταῦτα
γέγονεν ὀπίσω τῆς φάλαγγος, οὐ ῥᾴδιον καταμαθεῖν,
3 ἢ πῶς, γενόμενα, παρείχετο χρείαν μεγάλην, ὅτε γὰρ
ἅπαξ αἱ φάλαγγες συνέπεσον ἀλλήλαις, οὐκέτι δυνα-
τὸν ἦν, κρῖναι τὰ θηρία, τίς [n]τῶν ὑποπιπτόντων φίλιος ἢ

[l] Forsan εὐχειρίαις. [m] Adjeci δὲ, quod abest vulgo. [n] Articulum adjeci cum Reiskio.

vallis ordinatos fuisse cum equitibus Tarentinis, quibus præerat Antipater; intervalla autem belluarum sagittariis ac funditoribus Antiochum complevisse; ipsum, cum Amicorum ala et corporis custodibus, post belluas stetisse. Atque his ita præmissis, mox *juniorem Antiochum,* quem *in planitie e regione sinistri hostium cornu cataphractis equitibus præfectum* posuerat, *eumdem,* ait, *subito ex collibus coortum, equites, quibus Ptolemæus Aëropi filius præerat, in fugam vertisse, ac diu persecutum esse; qui quidem Ptolemæus Ætolos in planitie ad lævam positos ducebat: ipsas autem phalanges, postquam congressæ invicem sunt, acre prælium fecisse.* At qui non animadvertit, prorsus fieri non potuisse, ut, in prima aciei consistentibus elephantis et equitibus levique armatura, phalanges inter se congrederentur.

XIX. Postea subjicit, *Macedonum phalangem, agilitati cedentem incumbentium Ætolorum, pede presso se recepisse; elephantos vero, cum cedentes reciperent, atque in hostem ferrentur, magno adjumento fuisse.* Qua ratione autem elephanti a tergo phalangis fuerint, aut, si ibi fuerunt, quo pacto magnum adtulerint commodum, intelligere difficile est. Simul enim ac phalanges inter se concurrerunt, discernere belluæ amplius non potue-

Ol. 144. 3.
De pugna
ad Panium.

πολέμιός ἐστι. Πρὸς δὲ τούτοις φησὶ, τοὺς Αἰτωλῶν 4
ἱππέας δυσχρηστεῖσθαι κατὰ τὸν κίνδυνον διὰ τὴν ἀσυν-
ήθειαν τῆς τῶν θηρίων φαντασίας. Ἀλλ' οἱ μὲν ἐπὶ 5
τοῦ δεξιοῦ ταχθέντες ἐξαρχῆς ἀκέραιοι διέμενον, ὡς
αὐτός φησι· τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν ἱππέων, τὸ μερι-
σθὲν ἐπὶ τὸ λαιὸν, ὑποφεύγει πᾶν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν
Ἀντίοχον ἡττημένον. ποῖον οὖν μέρος τῶν ἱππέων ἦν 6
κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα τὸ τοὺς ἐλέφαντας ἐκπλητ-
τόμενον; Ποῦ δὲ ὁ βασιλεὺς γέγονε; καὶ τίνα παρέ- 7
σχηται χρείαν ἐν τῇ μάχῃ, τὸ κάλλιστον σύστημα
περὶ αὐτὸν ἐσχηκὼς καὶ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων;
Ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν εἴρηται περὶ τούτων. Ποῦ δὲ ὁ 8
πρεσβύτερος τῶν υἱῶν Ἀντίοχος, ὁ μετὰ μέρους τινὸς
τῆς δυνάμεως προκαταλαβόμενος τοὺς ὑπερδεξίους τό-
πους; Οὗτος μὲν γὰρ οὐδὲ εἰς τὴν στρατοπεδείαν 9
ἀνακεχώρηκεν αὐτῷ μετὰ τὴν μάχην. εἰκότως· δύω
γὰρ Ἀντιόχους ὑπέθετο, τοῦ βασιλέως υἱοὺς ὄντας,
ἑνὸς τοῦ τότε συνεστρατευμένου. Πῶς δὲ ὁ Σκόπας 10
ἅμα μὲν αὐτῷ πρῶτος, ἅμα δ' ἔσχατος ἀναλέλυκεν
ἐκ τοῦ κινδύνου; Φησὶ γὰρ, αὐτὸν ἰδόντα τοὺς περὶ τὸν
νεώτερον Ἀντίοχον ἐκ τοῦ διώγματος ἐπιφαινομένους
κατὰ νώτου τοῖς φαλαγγίταις, καὶ διὰ τοῦτο τὰς τοῦ
νικᾷν ἐλπίδας ἀπογνόντα, ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν·
μετὰ δὲ ταῦτα συστῆναι τὸν μέγιστον κίνδυνον, κυκλω- 11
θείσης τῆς φάλαγγος ὑπό τε τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων,

runt, uter cedentium amicus, uter hostis esset. Præterea, *equitatum*, ait, *Ætolorum inusitata belluarum specie inter pugnandum territum esse.* Atqui *in dextro locati cornu equites, incolumes atque integri perstitere*, ut idem refert: *ceteri vero, in sinistro cornu distributi, ab juniore Antiocho superati, terga verterunt.* Quinam igitur sunt equites illi, in media phalange positi, qui belluarum adspectu cohorruerunt? Ubinam vero rex ipse adfuit? et quem sui usum in pugna præbuit, cum lectissimum et peditum et equitum agmen circa se haberet? Neque enim de his quidquam omnino dicit. Ubinam vero gentium est major Antiochus, filius, qui cum parte exercitus præmissus superiora loca occupaverat? Hic enim ne confecto quidem prælio in castra reversus ab illo memoratur. Atque id merito: duos enim Antiochi filios posuit, cum non nisi unus tunc ad bellum cum patre esset profectus. Denique quonam pacto *Scopas*, apud hunc Scriptorem, primus simul ac postremus ex pugna discessit? Etenim, *Scopam*, scribit, *cum juniorem Antiochum, a persequendo reversum, a tergo phalangitis instare cerneret, tum penitus de victoria desperantem se recepisse: postea vero, maximum in discrimen adductam rem esse, inclusa hinc ab elephantis, inde ab equitibus phalange;*

καὶ τελευταῖον ἀποχωρῆσαι τὸν Σκόπαν ἀπὸ τοῦ κινδύνου. A. U. 553.

XX. Ταῦτα δέ μοι δοκεῖ, καὶ καθόλου τὰ τοιαῦτα τῶν ἀλογημάτων, πολλὴν ἐπιφέρειν αἰσχύνην τοῖς συγ- Stylum colens Zeno, neglexit tres.
2 γραφεῦσι. Διὸ δεῖ μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι πάντων κρατεῖν τῶν τῆς ἱστορίας μερῶν· καλὸν γάρ· εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατὸν, τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ τῶν μεγίστων ἐν
3 αὐτῇ πλείστην ποιεῖσθαι πρόνοιαν. Ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν, θεωρῶν, νῦν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων, τὸ μὲν ἀληθινὸν καὶ
4 πρὸς τὴν χρείαν ἀνῆκον ἐν ἑκάστοις, ἐπισεσυρμένον· τὸ δὲ πρὸς ἀλαζονείαν καὶ φαντασίαν, ἐπαινούμενον καὶ ζηλούμενον, ὡς μέγα τι καὶ θαυμάσιον, ὃ καὶ τὴν κατασκευὴν ἔχει ῥᾳδιεστέραν, καὶ τὴν εὐδόκησιν ὀλιγο-
5 δεεστέραν, καθάπερ αἱ λοιπαὶ τῶν γραφῶν. Περὶ δὲ Ad Zenonem scripsit Polybius.
τῆς τῶν τόπων ἀγνοίας τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι τὴν παράπτωσιν, οὐκ ὤκνησα γράψαι
6 καὶ πρὸς αὐτὸν Ζήνωνα· κρίνων, καλὸν εἶναι τὸ μὴ τὰς τῶν πέλας ἁμαρτίας ἴδια προτερήματα νομίζειν, καθάπερ ἔνιοι ποιεῖν εἰώθασιν· ἀλλὰ μὴ μόνον τῶν ἰδίων ὑπομνημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοτρίων, καθόσον οἷοί τε ἐσμὲν, ποιεῖσθαι πρόνοιαν καὶ διόρθωσιν χάριν τῆς
7 κοινῆς ὠφελείας. Ὁ δὲ, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν, καὶ γνοὺς ἀδύνατον οὖσαν τὴν μετάθεσιν, διὰ τὸ προεκδε-

Scopamque postremum cessisse ex discrimine.

XX. Hæc vero atque omnino hujusmodi errata magno pudori Scriptoribus esse existimo. Proinde maxime quidem enitendum est, ut omnes Historiæ partes ac numeros expleamus; id enim imprimis laudabile est: sin vero illud consequi non possumus, maxime in præcipuis ac summe necessariis ejus partibus est elaborandum. Atque, hæc ut dicerem, eo sum adductus, quod, perinde ut in ceteris quibusque artibus ac studiis, sic etiam in Historia, veram rationem, atque id quod ad usum pertinet, plerumque negligi videam; quod vero *ad ostentationem et ad pompam compositum* est, laudari ac probari tamquam magnum aliquid atque mirabile; cum tamen id ipsum in *Historia* perinde ac in reliquis scribendi generibus, et elaboratu facilius sit, et ad placendum multo minoribus indigeat adjumentis. Ceterum de illa locorum agri Laconici ignoratione, eo quod gravis esse is error videretur, ad ipsum *Zenonem* literas scribere non dubitavi; hominis ingenui esse arbitratus, non ex alienis erratis gloriam captare, quod nonnulli solent, sed cum nostris, tum etiam alienis commentariis, utilitatis publicæ gratia, quantum in nobis est, curam atque emendationem adhibere. Ille autem, accepta epistola, cum exemplaria emendari non posse cerne-

Ol. 144. 3. δωκέναι τὰς συντάξεις, ἐλυπήθη μὲν, [o]ὡς ἔνι μάλιστα,
ποιεῖν δ' οὐδὲν εἶχε· τήν γε μὴν ἡμετέραν αἵρεσιν ἀπε-
δέξατο φιλοφρόνως. Ὃ δὴ κἂν ἐγὼ παρακελεύσαιμι 8
[p]περὶ αὐτοῦ τοὺς καθ' ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐπιγιγνομένους·
ἐὰν μὲν κατὰ πρόθεσιν εὑρισκώμεθά που κατὰ πραγμα-
τείαν διαψευδόμενοι, καὶ παρορῶντες τὴν ἀλήθειαν,
ἀπαραιτήτως ἐπιτιμᾶν· ἐὰν δὲ κατ' ἄγνοιαν, συγ- 9
γνώμην ἔχειν, καὶ μάλιστα πάντων ἡμῖν, διὰ τὸ μέγε-
θος τῆς συντάξεως, καὶ διὰ τὴν καθόλου περιβολὴν τῶν
πραγμάτων.

VI. *Res Ægypti.*

* * *

Tlepolemus administrator Ægypti.

XXI. ΤΛΗΠΟΛΕΜΟΣ, ὁ τὰ τῆς βασιλείας τῶν
Αἰγυπτίων πράγματα μεταχειριζόμενος, ἦν μὲν κατὰ
τὴν ἡλικίαν νέος, καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐν στρατιωτικῷ
βίῳ διεγεγόνει μετὰ φαντασίας· ἦν δὲ καὶ τῇ φύσει 2
μετέωρος καὶ φιλόδοξος, καὶ καθόλου πολλὰ μὲν εἰς
πραγμάτων λόγον ἀγαθὰ [q]προσεφέρετο, πολλὰ δὲ καὶ
κακά. Στρατηγεῖν μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑπαίθροις καὶ 3
χειρίζειν πολεμικὰς πράξεις δυνατὸς ἦν, καὶ ἀνδρώδης

[o] Vulgo ex MSto editum erat ὡς ἔνι μάλιστα φαίνεται. Delevi postremum verbum: quod si tenendum est, fuerit λυπηθῆναι reponendum pro ἐλυπήθη. [p] περὶ αὐτοῦ τοὺς καθ' ἡμᾶς. Articulum τοὺς, qui abest vulgo, ex conj. adjeci; ac malim καὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς. Pro περὶ αὐτοῦ καθ' ἡμᾶς Valesius πράττειν καθ' ἡμᾶς suspicatus est reponendum. Reiskius περὶ αὐτοὺς ἡμᾶς καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἐπιγενομένοις. [q] προσεφέρετο correxi. Vulgo προεφέρετο.

ret, quia jam in vulgus edita essent, doluit quidem quam maxime; sed facere nihil potuit: ceterum consilium nostrum benevole probavit. Atque id ipsum quoque et ab æqualibus meis, et ab eis qui posthac victuri sunt, ipsemet postulo, sicubi forte in hoc opere de industria mentitus, aut veritatem sciens dissimulasse compertus fuero, ut acerbe citra veniæ spem increpare ne dubitent: sin vero ignoratione lapsus, ut veniam indulgeant, ac maxime omnium nobis, propter operis magnitudinem rerumque copiam, quas hic complexi sumus.

VI. *Excerptum Valesianum.*

* * *

XXI. *TLEPOLEMUS*, qui Ægyptiaci regni negotia administrabat, ætate quidem juvenis erat, atque in militari vita adsidue cum splendore versatus; ingenio autem tumido, gloriæque avido, denique ad rerum administrationem et multas virtutes, et multa vitia attulerat. Namque exercitum ducere, resque bellicas tractare idoneus erat imprimis, natura quoque robustus, et

ὑπῆρχε τῇ φύσει, καὶ πρὸς τὰς στρατιωτικὰς ὁμιλίας A. U. 553.
4 εὐφυῶς διέκειτο· πρὸς δὲ [r]ποικίλων πραγμάτων χει-
ρισμὸν, δεόμενον ἐπιστάσεως καὶ νήψεως, καὶ πρὸς
φυλακὴν χρημάτων, καὶ καθόλου τὴν [s]περὶ τὸ λυσι- Pecuniæ
5 τελὲς οἰκονομίαν, ἀφυέστατος ὑπῆρχε πάντων. ᾗ καὶ regiæ prodigus.
ταχέως οὐ μόνον [t]ἔσφηλεν, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν
6 ἠλάττωσε. Παραλαβὼν γὰρ τὴν τῶν χρημάτων ἐξου-
σίαν, τὸ μὲν πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας κατέτριβε
σφαιρομαχῶν, καὶ πρὸς τὰ μειράκια διαμιλλώμενος ἐν
7 τοῖς ὅπλοις· ἀπὸ δὲ τούτων γιγνόμενος, εὐθέως πότους
συνῆγε, καὶ τὸ πλεῖον μέρος τοῦ βίου περὶ ταῦτα καὶ
8 σὺν τούτοις εἶχε τὴν διατριβήν. ὃν δέ ποτε χρόνον τῆς
ἡμέρας ἀπεμέριζε πρὸς ἐντεύξεις, ἐν τούτῳ διεδίδου,
μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τὸ φαινόμενον εἰπεῖν, διεῤῥίπτει τὰ
βασιλικὰ χρήματα τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος παραγε-
γονόσι πρεσβευταῖς, καὶ τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνί-
ταις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν ἡγεμόσι καὶ
9 στρατιώταις. Καθόλου γὰρ ἀνανεύειν οὐκ ᾔδει· τῷ δὲ
πρὸς χάριν ὁμιλήσαντι πᾶν ἐξ ἑτοίμου τὸ φανὲν ἐδίδου.
10 Τὸ λοιπὸν, [u]ηὔξανε τὸ κακὸν, ἐξ αὐτοῦ λαμβάνον τὴν
11 ἐπίδοσιν. πᾶς γὰρ ὁ παθὼν εὖ παρὰ τὴν προσδοκίαν,
καὶ τοῦ γεγονότος χάριν καὶ τοῦ μέλλοντος ὑπερεβάλ-
12 λετο ταῖς τῶν λόγων εὐχαριστίαις. ὁ δὲ, πυνθανόμενος Superbia tumens.

[r] πολιτικῶν expressit Valesius in Lat. vers. *civilium rerum* ποικίλον πραγμάτων χειρισμὸν δεόμενον voluit Reisk. [s] πρὸς τὸ maluit Reisk. [t] Aut ἐσφάλη putem legendum, aut cum Reiskio οὐ μόνον ἑαυτὸν ἔσφηλεν. [u] Forsan ηὐξάνετο τὸ κακόν.

ad militares congressus ac sermones aptissimus. Ad variarum autem rerum tractationem, quæ attentionem ac vigilantiam animi desiderant, et ad pecuniæ custodiam, atque in universum ad utilitatis rationem ineundam ineptissimus erat omnium mortalium. Itaque brevi non solum ipse concidit, sed regnum etiam labefactavit. Pecuniæ enim regiæ administrationem nactus, maximam diei partem pilæ lusu, et armorum exercitatione cum adolescentibus conterebat. Ab his deinde ad convivia et compotationes transibat, ac maximam vitæ partem his in rebus atque in hujusmodi contubernio exigebat. Quod si interdum aliquod diei tempus audiendis negotiis vacabat, tum vero distribuebat, aut ut verius dicam, dissipabat regiam pecuniam, eamque legatis e Græcia advectis, et scenicis artificibus, ac maxime degentibus in aula ducibus ac militibus erogabat. Prorsus enim recusare et abnuere non poterat; sed unicuique, qui ad ejus gratiam aliquid dixisset, quidquid ad manum erat, temere donabat. Quod malum, ex semet ipso incrementum capiens, in pejus semper abiit. Quicunque enim præter spem beneficium ab eo acceperant, cum ob præteritum, tum futuri spe, in agenda gratia omnibus eum laudibus cumulabant. Cumque ipse laudes suas ab

Ol. 144. 3. τὸν γιγνόμενον ἐκ πάντων ἔπαινον ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὰς
ἐν τοῖς πότοις [x]ἐπιχύσεις, ἔτι δὲ τὰς ἐπιγραφὰς, καὶ
τὰ διὰ τῶν ἀκροαμάτων εἰς αὐτὸν ᾀδόμενα παίγνια
κατὰ τὴν πόλιν, εἰς τέλος ἐχαυνοῦτο, καὶ μᾶλλον ἀεὶ
καὶ μᾶλλον ἐξετυφοῦτο, καὶ προχειρότερος ἐγίγνετο
πρὸς τὰς ξενικὰς καὶ στρατιωτικὰς χάριτας.

Sosibius, Sosibii fil. sigilli regii custos.

XXII. Ἐφ' οἷς οἱ περὶ τὴν αὐλὴν ἀσχάλλοντες,
πάντα παρεσημαίνοντο, καὶ [y]βαρέως αὐτοῦ τὴν αὐθά-
δειαν ὑπέφερον, τὸν δὲ Σωσίβιον ἐκ παραθέσεως ἐθαύ-
μαζον. Ἐδόκει γὰρ οὗτος τοῦ τε βασιλέως προεστάναι 2
φρονιμώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν, τήν τε πρὸς τοὺς
ἐκτὸς ἀπάντησιν ἀξίαν ποιεῖσθαι τῆς ἐγκεχειρισμένης
αὐτῷ πίστεως· αὕτη δ' ἦν ἡ σφραγὶς, καὶ τὸ τοῦ

Ptolemæus, ejus frater.

βασιλέως σῶμα. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀνα- 3
κομιζόμενος ἧκει παρὰ τοῦ Φιλίππου Πτολεμαῖος ὁ
Σωσιβίου. καὶ πρὶν μὲν οὖν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας
ἐκπλεῦσαι, πλήρης ἦν τύφου, διά τε τὴν ἰδίαν φύσιν,
καὶ διὰ τὴν [z]προσγεγενημένην ἐκ τοῦ πατρὸς εὐκαιρίαν. 4
ὡς δὲ καταπλεύσας εἰς τὴν Μακεδονίαν συνέμιξε τοῖς 5
περὶ τὴν αὐλὴν νεανίσκοις, ὑπολαβὼν, εἶναι τὴν Μακε-
δόνων ἀνδρείαν ἐν τῇ τῆς ὑποδέσεως καὶ τῇ τῆς ἐσθῆτος
διαφορᾷ, παρῆν ταῦτα πάντα ἐζηλωκὼς, καὶ πεπιστευ-
μένος, αὐτὸν μὲν ἄνδρα γεγονέναι διὰ τὴν ἐκδημίαν,

[x] ἐπιχύσεις adscivi ex Valesii conjectura. ἐπιλύσεις ex codice editum erat. ἐπικλήσεις etiam cogitaverat idem Vales. [y] Sic correxi, approbante etiam Gronovio in not. ed. ad h. loc. Idem in vers. Lat. jam expresserat Valesius. Vulgo βραχέως. [z] προσγεγενημένην cum Reiskio correxi. Vulgo προγεγενημ.

omnibus prædicari acciperet, et in conviviis *Tlepolemum* ad singula pocula adpellari, tum et inscriptiones et ludicra carmina per urbem ab acroamatis de ipso cani solita audiret, prorsus efferri cœpit, magisque ac magis in dies intumescere, atque ad peregrinas ac militares largitiones eo facilius ferri.

XXII. Quamobrem indignati aulici, omnia ejus facta dictaque observabant, atque ejus insolentiam ægre ferebant: contra vero *Sosibium* comparantes admirabantur. Namque hic regis curam majori prudentia gerere videbatur, quam ejus ætas ferret, atque in congressibus cum extraneis eam speciem atque auctoritatem servare, quam locus ejus ac dignitas postulabat. Regii enim sigilli et corporis custodia ipsi mandata erat. Circa hæc tempora *Ptolemæus*, *Sosibii filius*, a Philippo ex Macedonia est reversus: qui quidem priusquam Alexandria solvisset, cum suopte ingenio, tum ob paternas opes fastu turgebat. Postquam vero in Macedoniam adpulsus cum illius aulæ juventute familiariter versatus est, Macedonum virtutem in ipsa calceamenti ac vestis proprietate positam esse ratus, cuncta hujusmodi studiose æmulatus tum aderat; at-

καὶ διὰ τὸ Μακεδόσιν ὡμιληκέναι, τοὺς δὲ κατὰ τὴν A. U. 553.
6 Ἀλεξάνδρειαν ἀνδράποδα καὶ βλάκας διαμένειν. διόπερ
εὐθέως ἐζηλοτύπει καὶ παρετρίβετο πρὸς τὸν Τληπό-
7 λεμον. Πάντων δ' αὐτῷ συγκατατιθεμένων τῶν περὶ
τὴν αὐλὴν, [a]διὰ τὸ τὸν Τληπόλεμον καὶ τὰ πράγματα
καὶ τὰ χρήματα μὴ ὡς ἐπίτροπον, ἀλλ' ὡς κληρονόμον
8 χειρίζειν, ταχέως ηὐξήθη τὰ τῆς διαφορᾶς. Καθ' ὃν
καιρὸν ὁ Τληπόλεμος, προσπιπτόντων αὐτῷ λόγων δυσ-
μενικῶν ἐκ τῆς τῶν αὐλικῶν παρατηρήσεως καὶ κακο-
πραγμοσύνης, τὰς μὲν ἀρχὰς παρήκουε καὶ κατεφρόνει
9 τῶν λεγομένων. ὡς δέ ποτε καὶ κοινῇ συνεδρεύσαντες
ἐτόλμησαν ἐν τῷ μέσῳ καταμέμφεσθαι τὸν Τληπό-
λεμον, ὡς κακῶς χειρίζοντα τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν,
10 οὐ παρόντος αὐτοῦ· τότε δὴ παροξυνθεὶς συνῆγε τὸ
συνέδριον, καὶ παρελθὼν, ἐκείνους μὲν, ἔφη, λάθρα καὶ
κατ' ἰδίαν ποιεῖσθαι κατ' αὐτοῦ τὰς διαβολὰς, αὐτὸς
δ' ἔκρινε κοινῇ καὶ κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ποιήσασθαι
τὴν κατηγορίαν[b].

* * *

11 Μετὰ τὴν δημηγορίαν ἔλαβε καὶ τὴν σφραγίδα παρὰ Σωσιβίου· καὶ ταύτην παρειληφὼς ὁ Τληπόλεμος, λοιπὸν ἤδη πάντα τὰ πράγματα κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν ἔπραττεν.

[a] Et hoc corrigendum Reiskius monuit. Vulgo διά τι. [b] Ubi defectus notam posui, ibi Epitomator scripsit Ζήτει ἐν τῷ περὶ Δημηγοριῶν. *Reliqua petenda sunt ex Excerptis de Concionibus.*

que ex hac sua profectione, quod cum Macedonibus congressus fuisset, se quidem virum esse sibi persuaserat, ceteros vero Alexandrinos mancipia ac fatuos esse. Quamobrem statim *Tlepolemo* obtrectare eique infensum se gerere cœpit. Universis autem aulicis ei faventibus, eo quod Tlepolemus negotia ac pecuniam regiam, non ut curator, sed quasi hæres administrabat, brevi in majus aucta est dissensio. Quo tempore *Tlepolemus*, cum infensi de ipso sermones, ab aulicorum observatione ac malitia profecti, ad eum deferrentur, initio quidem hæc spernebat: sed posteaquam, communi consilio inter se habito, cum Tlepolemus abesset, de prava ejus administratione palam conqueri sunt ausi; tum vero commotus consilium coegit, atque in medium progressus, *ipsos quidem clam et se absente calumniari sese*, dixit; *sibi vero in animo esse, adversus ipsos simul omnes coram accusationem instituere.*

* * *

Postquam *Tlepolemus* dicendi finem fecisset, annulum quoque a *Sosibio* accepit: quo accepto, cuncta jam deinceps arbitratu suo administravit.

Ol. 144. 3.

VII. *Scipio triumphat de Pœnis.*

* * *

Læta Roma finito bello Pun.

XXIII. ΠΟΠΛΙΟΣ δὲ [c] Σκιπίων ἧκεν ἐκ Λιβύης οὐ
πολὺ κατόπιν τῶν προειρημένων καιρῶν. Οὔσης δὲ τῆς 2
προσδοκίας τῶν πολλῶν ἀκολούθου τῷ μεγέθει τῶν
πράξεων, μεγάλην εἶναι συνέβαινε καὶ τὴν φαντασίαν
περὶ τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν τοῦ πλήθους εὔνοιαν πρὸς αὐτόν.
καὶ τοῦτο εἰκότως ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἐγίγνετο καὶ 3
καθηκόντως. Οὐδέποτε γὰρ ἂν ἐλπίσαντες Ἀννίβαν 4
ἐκβαλεῖν ἐξ Ἰταλίας, οὐδ' ἀποτρίψασθαι τὸν ὑπὲρ
αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων κίνδυνον· τότε δοκοῦντες ἤδη
βεβαίως οὐ μόνον ἐκτὸς γεγονέναι παντὸς φόβου καὶ
πάσης περιστάσεως, ἀλλὰ καὶ κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν,
ὑπερβολὴν οὐ κατέλιπον χαρᾶς. Ὡς δὲ καὶ τὸν 5
θρίαμβον εἰσῆγε, τότε καὶ μᾶλλον ἔτι διὰ τῆς τῶν
εἰσαγομένων [d] ἐναργείας μιμνησκόμενοι τῶν προγεγο-
νότων κινδύνων, ἐκπαθεῖς ἐγίγνοντο κατά τε τὴν πρὸς
θεοὺς εὐχαριστίαν, καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸν αἴτιον τῆς
τηλικαύτης μεταβολῆς εὔνοιαν. Καὶ γὰρ ὁ Σύφαξ, ὁ 6
τῶν Μασαισυλίων βασιλεύς, ἤχθη τότε διὰ τῆς πόλεως
ἐν τῷ θριάμβῳ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων· ὃς καὶ μετά
τινα χρόνον ἐν τῇ φυλακῇ τὸν βίον μετήλλαξε. Τούτων 7
δὲ συντελεσθέντων, οἱ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸ συνεχὲς

[c] Vulgo h. l. omnes Σκηπίων. [d] ἐναργείας Casaub. ex conject. edidit. ἐνεργείας Hervag. consentientibus libris.

VII. *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XVI. *Cap.* 12.

* * *

XXIII. NON multo post illa, de quibus modo egimus, tempora *Publius Scipio* ex Africa Romam est reversus. Cujus viri quum ea esset exspectatio, quanta par erat tantis rebus gestis; et summam speciem ejus pompa habuit, et multitudo ingentem ei benevolentiam demonstravit. Neque hæc temere eveniebant, sed justis de caussis atque merito. Nam qui numquam sperare erant ausi, Hannibalem ex Italia se ejecturos, neque amolituros a suis cervicibus atque suorum necessariorum imminens periculum; quum eo tempore non solum omni plane jam liberatos metu sese viderent, et adversis suis defunctos, sed etiam hostes a se devictos; ad summum gaudium nihil eis reliquum erat. Ubi vero urbem *triumphans* est invectus; tum sane multo etiam magis per intuitum eorum, quæ traducebantur, in memoriam superiorum malorum redeuntes, ad gratias diis agendas, et ad benevolentiam præstandam auctori tantæ mutationis conversi, vix præ adfectu apud se erant. Tunc enim *Syphax* quoque, Masæsyliorum rex, cum reliquis captivis per urbem in triumpho ductus est; qui non ita multo post in carcere diem obiit supremum. Quibus rebus peractis, Romani per continuos aliquot dies ludos et spectacula

ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀγῶνας ἦγον καὶ πανηγύρεις ἐπι- A. U. 553.
φανῶς, χορηγὸν ἔχοντες εἰς ταῦτα τὴν Σκιπίωνος μεγα-
λοψυχίαν.

VIII. *Philippus hiemat in Caria.*

* * *

XXIV. ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὁ βασιλεὺς, τοῦ χειμῶνος ἤδη P. Sulpicius Cos.
καταρχομένου, καθ' ὃν Πόπλιος Σολπίκιος ὕπατος
κατεστάθη ἐν Ῥώμῃ, ποιούμενος τὴν διατριβὴν ἐν τοῖς
Βαργυλίοις, θεωρῶν καὶ τοὺς Ῥοδίους καὶ τὸν Ἄτταλον Philippus Bargyliis.
οὐχ οἷον διαλύοντας τὸ ναυτικὸν, ἀλλὰ καὶ προσπλη-
ροῦντας ναῦς, καὶ φιλοτιμώτερον προσκειμένους ταῖς
φυλακαῖς, δυσχρήστως διέκειτο, καὶ πολλὰς καὶ ποι-
2 κίλας εἶχε περὶ τοῦ μέλλοντος ἐπινοίας. ἅμα μὲν
γὰρ ἠγωνία τὸν ἐκ τῶν Βαργυλίων ἔκπλουν, καὶ προεω-
ρᾶτο τὸν κατὰ θάλατταν κίνδυνον· ἅμα δὲ τοῖς κατὰ
τὴν Μακεδονίαν πράγμασι διαπιστῶν, οὐδαμῶς ἐβού-
3 λετο παραχειμάζειν κατὰ τὴν Ἀσίαν· φοβούμενος μὲν Hiemat in Caria.
οὖν καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ γὰρ
οὐδ' ἠγνόει τὰς ἐξαποστελλομένας κατ' αὐτοῦ πρεσ-
βείας εἰς Ῥώμην, [e] διόπερ πέρας ἔχει τὰ κατὰ τὴν
4 Λιβύην. Ἐξ ὧν ἐδυσχρηστεῖτο μὲν ὑπερβαλλόντως,
ἠναγκάζετο δὲ κατὰ τὸ παρὸν ἐπιμένων αὐτοῦ, τὸ δὴ
5 λεγόμενον, λύκου βίον ζῆν. παρ' ὧν μὲν γὰρ ἁρπάζων

[e] Forsan διότι πέρας, vel οὐδὲ διότι, ut voluit Reisk.

insigni cum adparatu celebrarunt; *Scipione* in eam rem, qua fuit magnificentia, sumtus suppeditante.

VIII. *Excerptum Valesianum.*

* * *

XXIV. *PHILIPPUS* rex, ineunte jam hieme, qua *P. Sulpicius Galba* Romæ *consul* creatus est, *Bargyliis* moratus, cum *Attalum et Rhodios* intelligeret non modo copias navales non dimittere, sed remige etiam ac militibus naves instruere, majorique studio vigiliis ac custodiæ oræ maritimæ incumbere; ipse maxima in difficultate versabatur, multaque ac varia consilii animo agitabat. Simul enim profectionem e portu Bargyliorum timebat, ac maritimum discrimen prævidebat. Ex alia parte Macedonicis rebus diffidens, prorsus hiemare in Asia nolebat, quippe Ætolos verebatur ac Romanos. Neque enim ignorabat legationes, quæ, utpote *confecto* jam *Punico bello*, Romam undique adversus ipsum mittebantur. Proinde maxima anxietate distractus, cogebatur interim ibidem sedens, *lupino*, ut aiunt, *ritu vivere;*

Ol. 144. 3. Raptu vivit, luporum ritu.

καὶ κλέπτων, τοὺς δὲ ἀποβιαζόμενος, ἐνίους δὲ παρὰ φύσιν αἰκάλλων διὰ τὸ λιμώττειν αὐτῷ τὸ στράτευμα, ποτὲ μὲν ἐσιτεῖτο κρέα, ποτὲ δὲ σῦκα, ποτὲ δὲ σιτάρια
βραχέα παντελῶς· ὧν τινὰ μὲν αὐτῷ Ζεῦξις ἐχορήγει, 6
τὰ δὲ [f] Μυλασεῖς, καὶ Ἀλαβανδεῖς, καὶ Μάγνητες· οὓς, ὁπότε μέν τι δοῖεν, ἔσαινεν, ὅτε δὲ μὴ δοῖεν,
ὑλάκτει, καὶ ἐπεβούλευεν αὐτοῖς. Τέλος ἐπὶ τὴν Μυ- 7
λασέων πόλιν πράξεις συνεστήσατο διὰ Φιλοκλέους,
ἐσφάλη δὲ διὰ τὴν ἀλογίαν τῆς ἐπιβολῆς. τὴν δ' 8
Ἀλαβανδέων χώραν ὡς πολεμίαν κατέφθειρε, φήσας, ἀναγκαῖον εἶναι πορίζειν τῷ στρατεύματι τὰ πρὸς τὴν
τροφήν. * [g] Παρὰ δὲ Μαγνήτων, ἐπεὶ σῖτον οὐκ εἶχον, 9
σῦκα ἔλαβε. διὸ καὶ Μυοῦντος κυριεύσας, τοῖς Μάγνησιν ἐχαρίσατο τὸ χωρίον ἀντὶ τῶν σύκων.

IX. *Attalus et Rhodii concitant Athenienses ad belli societatem contra Philippum.*

* * *

Ol. 144. 4. A. U. 554. Attalus invitatur Athenas.

XXV. Ο ΤΩΝ Ἀθηναίων δῆμος ἐξέπεμπε πρεσβευτὰς πρὸς Ἄτταλον τὸν βασιλέα, τοὺς ἅμα μὲν εὐχαριστήσοντας ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, ἅμα δὲ παρακαλέσοντας αὐτὸν ἐλθεῖν Ἀθήναζε, χάριν τοῦ συνδιαλαβεῖν περὶ
τῶν ἐνεστώτων. Ὁ δὲ βασιλεὺς, μετά τινας ἡμέρας 2

[f] Μυλασσεῖς h. l. editum erat. [g] Παρὰ δὲ &c. Hæc, et quæ sequuntur, ex Athenæo adjecit Valesius.

ab his enim per furtum ac latrocinium, ab his vi rapiens, aliis præter ingenium blanditus, eo quod ejus copiæ fame laborabant, modo carnes, modo ficus, interdum frumentum, oppido modicum, vescebatur: quorum partem ei *Zeuxis*, partem Mylasenses et Alabandenses et Magnetes suppeditabant; quibus, cum aliquid offerrent, adulabatur; cum nihil dabant, adlatrabat, et insidias comparabat. Denique *Mylasensium* oppido structis opera *Philoclis* insidiis, ob incepti imprudentiam frustratus recessit; et Alabandensium agros quasi hostiles vastavit, causatus alimenta militi suo conquirenda esse. * A *Magnetibus*, quoniam frumentum non habebant, *ficus* accepit. Itaque, *Myunte* potitus, locum hunc Magnetibus, pro datis ficis, adtribuit.

IX. *Ecloga III. de Legationibus.*

* * *

XXV. MISSI sunt a populo *Atheniensi* ad regem *Attalum* legati, partim gratias acturi pro eis quæ ab eo gesta fuerant, partim petituri, ut ad deliberandum in commune de iis, quæ instabant, Athenas vellet venire. Rex

πυθόμενος καταπεπλευκέναι Ῥωμαίων πρεσβευτὰς εἰς A. U. 551.
τὸν Πειραιᾶ, καὶ νομίζων ἀναγκαῖον εἶναι τὸ συμμίξαι Eodem veniunt legati
3 τούτοις, ἀνήχθη κατὰ σπουδήν. Ὁ δὲ τῶν Ἀθηναίων Romani,
δῆμος, γνοὺς τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, μεγαλομερῶς ἐψη-
φίσατο περὶ τῆς ἀπαντήσεως, καὶ τῆς ὅλης ἀποδοχῆς
4 τοῦ βασιλέως. Ἄτταλος δὲ, καταπλεύσας εἰς τὸν et Attalus.
Πειραιᾶ, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐχρημάτισε τοῖς ἐκ
τῆς Ῥώμης πρεσβευταῖς· θεωρῶν δ' αὐτοὺς καὶ τῆς
προγεγενημένης κοινοπραγίας μνημονεύοντας, καὶ πρὸς
τὸν κατὰ τοῦ Φιλίππου πόλεμον ἑτοίμους ὄντας, περι-
5 χαρὴς ἦν. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἅμα τοῖς Ῥωμαίοις καὶ
τοῖς τῶν Ἀθηναίων ἄρχουσιν ἀνέβαινεν εἰς ἄστυ μετὰ
μεγάλης προστασίας. οὐ γὰρ μόνον οἱ τὰς ἀρχὰς
ἔχοντες, μετὰ τῶν [h] ἱππέων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ
πολῖται μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἀπήντων αὐτοῖς.
6 Ὡς δὲ συνέμιξαν, τοιαύτη παρὰ τῶν πολλῶν ἐγένετο Honores
κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπία πρός τε Ῥωμαίους Attalo habiti
καὶ ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν Ἄτταλον, ὥσθ' ὑπερβολὴν μὴ Athenis.
7 καταλιπεῖν. Ἐπεὶ δ' εἰσήει κατὰ τὸ Δίπυλον, ἐξ
ἑκατέρου τοῦ μέρους παρέστησαν τὰς ἱερείας καὶ τοὺς
ἱερεῖς. μετὰ δὲ ταῦτα πάντας μὲν τοὺς ναοὺς ἀνέῳξαν,
ἐπὶ δὲ πᾶσι θύματα τοῖς βωμοῖς παραστήσαντες,
8 ἠξίωσαν αὐτὸν θῦσαι. Τὸ δὲ τελευταῖον ἐψηφίσαντο

[h] ἱππέων monente Reiskio revocavi ex Ursini codice. ἱερέων ex ejusdem Ursini conject. edidit Casaubonus: *sacerdotes*.

ubi post paucos dies cognovisset, *Romanorum legatos in Piræeum adpulisse*, existimans sibi illis conventis opus esse, celeriter eo est profectus. Populus Atheniensium, cognito ejus adventu, de procedendo obviam regi et tota ratione ejus excipiendi magnifice decernit. *Attalus*, qua primum die navim ad Piræeum adplicuit, cum Romanorum legatis colloquium habuit, quumque injecta ab iis fuisset mentio pristinæ societatis, et ad bellum contra Philippum paratum animum ostendissent, ovare lætitia Attalus. Postridie ejus diei una cum Romanis et Atheniensium magistratibus magno comitatu in urbem Athenas adscendit: non enim magistratus solummodo et equites, sed et cives omnes cum liberis et conjugibus obviam ei prodierunt. Qui postquam venientibus juncti sunt, tanta in eo occursu humanitatis ac benevolentiæ cum erga Romanos, tum et multo quidem magis erga Attalum indicia sunt præstita, ut nihil posset amplius. Ubi Dipylum *Attalus* est ingressus, utriusque sexus sacerdotes ad dextram sinistramque illi adstiterunt. Omnia dein templa illi patuerunt, omnibus aris paratæ victimæ adstabant, æquum censentibus Atheniensibus, ut sacra ubiqui faceret. Postremo tantos ei honores decreverunt, quantos nemini

Ol. 144. 4.

τιμὰς τηλικαύτας, ἡλίκας οὐδενὶ ταχέως τῶν πρότερον
εἰς αὐτοὺς εὐεργετῶν γεγονότων. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, 9
καὶ φυλὴν ἐπώνυμον ἐποίησαν Ἀττάλῳ, καὶ κατένειμαν
αὐτὸν εἰς τοὺς Ἐπωνύμους τῶν ἀρχηγετῶν.

Tribus Attalica.

Concionem per epistolam adloquitur Attalus.

XXVI. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγόντες ἐκκλησίαν,
ἐκάλουν τὸν προειρημένον. παραιτουμένου δὲ καὶ φά- 2
σκοντος, εἶναι φορτικὸν, τὸ κατὰ πρόσωπον εἰσελθόντα
διαπορεύεσθαι τὰς εὐεργεσίας τὰς αὐτοῦ τοῖς εὖ πεπον-
θόσι, τῆς εἰσόδου [i]παρῆκαν· γράψαντα δ' αὐτὸν ἠξίουν 3
ἐκδοῦναι, περὶ ὧν ὑπολαμβάνει συμφέρειν πρὸς τοὺς
ἐνεστῶτας καιρούς. τοῦ δὲ πεισθέντος καὶ γράψαντος, 4
εἰσήνεγκαν τὴν ἐπιστολὴν οἱ προεστῶτες. Ἦν δὲ τὰ 5
κεφάλαια τῶν γεγραμμένων· ἀνάμνησις τῶν [k]πρότερον
ἐξ αὐτοῦ γεγονότων εὐεργετημάτων εἰς τὸν δῆμον· ἐξα-
ρίθμησις τῶν πεπραγμένων αὐτῷ πρὸς Φίλιππον κατὰ
τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς· τελευταία δὲ παράκλησις εἰς 6
τὸν κατὰ Φιλίππου πόλεμον, καὶ διορκισμὸς, ὡς, ἐὰν
μὴ νῦν ἕλωνται [l]συνεμβαίνειν εὐγενῶς εἰς τὴν ἀπέχθειαν
ἅμα Ῥοδίοις καὶ Ῥωμαίοις καὶ αὐτῷ, μετὰ δὲ ταῦτα,
παρέντες τοὺς καιροὺς, κοινωνεῖν βούλωνται τῆς εἰρήνης,
ἄλλων αὐτὴν κατεργασαμένων, ἀστοχήσειν αὐτοὺς τοῦ

Attali epistola ad pop. Athen.

[i] παρῆκαν correxi cum Reiskio. Vulgo παρῆκε. Procul dubio autem τῆς μὲν εἰσόδου scripsit Polyb. inserta conjunctione. [k] πρότερον pariter cum Reiskio correxi. Vulgo προτέρων. [l] συνεμβαίνειν cum eodem dedi, pro vulgato συμβαίνειν.

umquam temere ex omnibus, quos ante hanc memoriam bene de se meritos agnoverunt. Ut cetera missa faciam, etiam *tribum* unam de nomine *Attali* nuncuparunt, et inter illos generis sui auctores, a quibus suas tribus adpellarunt, hujus quoque nomen consecrarunt.

XXVI. Deinde populo in concionem congregato, regem eo vocarunt. Sed id quidem deprecante rege, dicenteque, *rem fore illiberalem atque odiosam, si ipse coram prodiret, ac sua ipse beneficia in os illis commemoraret, qui acceperint*, instare ut intraret noluerunt: rogarunt autem, ut scripto ea complecteretur, de quibus pro rerum præsentium statu tractandum in concione existimaret. Quod cum facturum se *Attalus*, recepisset, atque adeo fecisset; principes Atheniensium ipsius epistolam ad populum detulerunt. Capita ejus scriptionis erant hæc: commemoratio *superiorum ipsius erga populum Atheniensem beneficiorum:* enumeratio *eorum, quæ his ipsis temporibus adversus Philippum gesserat:* postremo *adhortatio ad bellum contra Philippum:* cum adjecto jurejurando, *nisi jam nunc in odium Philippi cum Rhodiis et Romanis atque ipso fortiter consenserint, posthac, ubi prætermissa ab eis fuerit occasio, si venire in societatem pacis, quæ fuerit ab aliis confecta, optaverint, nequaquam illis integrum tunc futurum, publicæ rei suæ*

7 τῇ πατρίδι συμφέροντος. Τῆς δὲ ἐπιστολῆς αὐτῆς A. U. 554.
ἀναγνωσθείσης, ἕτοιμον ἦν τὸ πλῆθος ψηφίζεσθαι τὸν Attali epistola ad pop.
πόλεμον, καὶ διὰ τὰ λεγόμενα καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τὴν Athen.
8 πρὸς τὸν Ἄτταλον. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τῶν Ῥοδίων
ἐπεισελθόντων, καὶ πολλοὺς πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν
διαθεμένων λόγους, ἔδοξε τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκφέρειν τῷ
9 Φιλίππῳ τὸν πόλεμον. Ἀπεδέξαντο δὲ καὶ τοὺς Ῥο-
δίους μεγαλομερῶς, καὶ τόν τε δῆμον ἐστεφάνωσαν
[m]ἀριστείων στεφάνῳ, καὶ πᾶσι Ῥοδίοις ἰσοπολιτείαν
ἐψηφίσαντο, διὰ τὸ κἀκείνους αὐτοῖς χωρὶς τῶν ἄλλων
τάς τε ναῦς ἀποκαταστῆσαι, τὰς αἰχμαλώτους γενο-
10 μένας, καὶ τοὺς ἄνδρας. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις οἱ παρὰ
τῶν Ῥοδίων, ταῦτα διαπράξαντες, ἀνήχθησαν εἰς τὴν
[n]Κίον [o]ἐπὶ τὰς νήσους μετὰ τοῦ στόλου.

X. *Initium belli Romanorum cum Philippo.*

* * *

XXVII. ΚΑΘ' ὃν χρόνον οἱ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις Philippo bellum indicunt Romani,
ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐποιοῦντο τὴν διατριβὴν, Νικάνορος
τοῦ παρὰ Φιλίππου κατατρέχοντος τὴν Ἀττικὴν ἕως
τῆς Ἀκαδημίας, προδιαπεμψάμενοι πρὸς αὐτὸν οἱ
2 Ῥωμαῖοι κήρυκας, συνέμιξαν αὐτῷ· καὶ παρεκάλεσαν
ἀναγγεῖλαι τῷ Φιλίππῳ, διότι Ῥωμαῖοι παρακαλοῦσι

[m] ἀριστείων correxi cum Reisk. Mendose ἀριστείω erat in codice, quod Casaub. cum Ursino in ἀριστείας mutavit. [n] Forsan Κίαν scripsit, aut Κίων vel Κίω. [o] An καὶ ἐπὶ τάς.

consulere. Post recitatam epistolam, jam tum paratus fuit populus bellum decernere, et propter adlatas in ea rationes, et propter benevolentiam, qua *Attalum* prosequebatur. Sed ubi postea ingressi essent *Rhodiorum legati,* multaque dixissent, quo ad idem bellum *Athenienses* concitarent; tum vero plane *bellum inferre Philippo* decreverunt. Etiam in honorem Rhodiorum multa magnifice sunt decreta: populo corona virtutis ergo delata, omnibus Rhodiis æquum cum ipsis Atheniensibus jus civitatis; idque et alias quidem ob caussas, et quod captivas Atheniensium naves eis restituissent cum ipsis hominibus. Et legati quidem Rhodiorum, rebus hisce confectis, *Cium* sunt profecti, et per reliquas insulas [domum navigarunt.]

X. *Ecloga IV. de Legationibus.*

* * *

XXVII. QUO tempore *Romanorum legati Athenis* versabantur, *Nicanore Philippi duce* agrum Atticum populante ad ipsam usque Academiam, Romani præmissis ad Nicanorem caduceatoribus cum ipso sunt collocuti. Petierunt autem ab eo, renunciaret Philippo, *Romanos eum monere, ne cui*

Ol. 144. 4. in gratiam Attali et Græcorum.

τὸν βασιλέα, τῶν μὲν Ἑλλήνων μηδενὶ πολεμεῖν, τῶν δὲ γεγονότων εἰς Ἄτταλον ἀδικημάτων δίκας ὑπέχειν ἐν ἴσῳ κριτηρίῳ· καὶ διότι πράξαντι μὲν ταῦτα τὴν εἰρήνην 3 ἄγειν ἔξεστι πρὸς Ῥωμαίους, μὴ βουλομένῳ δὲ πείθεσθαι, τἀναντία συνεξακολουθήσειν ἔφασαν. Ὁ μὲν οὖν Νικάνωρ ταῦτα ἀκούσας ἀπηλλάγη. Τὸν αὐτὸν 4 δὲ λόγον τοῦτον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ πρὸς Ἠπειρώτας εἶπαν περὶ Φιλίππου, παραπλέοντες, ἐν Φοινίκῃ, καὶ πρὸς Ἀμύνανδρον ἀναβάντες εἰς Ἀθαμανίαν· παραπλησίως καὶ πρὸς Αἰτωλοὺς ἐν Ναυπάκτῳ, καὶ πρὸς τοὺς

Legati Rom. ad Antiochum et Ptolem.

Ἀχαιοὺς ἐν Αἰγίῳ. Τότε δὲ διὰ τοῦ Νικάνορος τῷ 5 Φιλίππῳ ταῦτα δηλώσαντες, αὐτοὶ μὲν ἀπέπλευσαν ὡς Ἀντίοχον καὶ Πτολεμαῖον ἐπὶ τὰς διαλύσεις.

* * *

Bellum generose suscipit Philippus.

XXVIII. Ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ τὸ μὲν ἄρξασθαι καλῶς καὶ συνακμάσαι ταῖς ὁρμαῖς πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων αὔξησιν ἐπὶ πολλῶν ἤδη γεγονέναι· τὸ δ' ἐπὶ τέλος 2 ἀγαγεῖν τὸ προτεθὲν, καί που καὶ τῆς τύχης ἀντιπιπτούσης συνεκπληρῶσαι τῷ λογισμῷ τὸ τῆς προθυμίας ἐλλιπὲς, ἐπ' ὀλίγων γίγνεσθαι. Διὸ καὶ τότε 3 δικαίως ἄν τις τὴν μὲν Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων ὀλιγοπονίαν καταμέμψαιτο· τὸ δὲ Φιλίππου βασιλικὸν καὶ μεγαλόψυχον καὶ τὸ τῆς προθέσεως ἐπίμονον ἀποδέ-

Græcorum factam injuriam vellet; injuriarum, quas Attalus accepit, apud æquos judices rationem redderet. Hæc si faceret, licere illi in bona pace cum Romanis vivere: sin obtemperare nollet, contrarium illi eventurum. His auditis, discessit Nicanor. *Romani* vero eodem hoc de Philippo sermone usi sunt apud *Epirotas* Phœnicæ, cum illam oram præternavigarent; apud *Amynandrum*, cum in Athamaniam adscendissent; item apud *Ætolos* Naupacti; et apud *Achæos* Ægii. Deinde vero, his rebus per Nicanorem Philippo significatis, ad *Antiochum et Ptolemæum*, ut controversias illorum dirimerent, contenderunt.

Excerpt. Antiq. Cap. 13.

* * *

XXVIII. Mihi vero, præclare aliquod negotium incipere, et *ardorem* illum eo usque servare, donec magnum incrementum res inchoata acceperit, res videtur esse, quam sæpe multi præstiterunt: at destinata ad exitum perducere, et, si quid fortuna etiam inceptis restiterit, *prudentia* supplere id quod alacritati et ardori animi decessisset, id vero paucis datum est posse præstare. Propterea merito tunc aliquis Attali et Rhodiorum potuit accusare ignaviam; *Philippi* vero *regium animum* ac magnum, et *in proposito constantiam* laudare, non qui-

ξαιτο, οὐχ ὡς καθόλου τὸν τρόπον ἐπαινῶν, ἀλλ' ὡς τὴν A. U. 551. Constantia Philippi.
4 πρὸς τὸ παρὸν ὁρμὴν ἐπισημαινόμενος. Ποιοῦμαι δὲ τὴν τοιαύτην διαστολὴν, ἵνα μή τις ἡμᾶς ὑπολάβῃ μαχόμενα λέγειν ἑαυτοῖς, ἄρτι μὲν ἐπαινοῦντας Ἄτταλον καὶ Ῥοδίους, Φίλιππον δὲ καταμεμφομένους, νῦν δὲ
5 τοὐναντίον. Τούτου γὰρ χάριν ἐν ἀρχαῖς τῆς πραγματείας διεστειλάμην, φήσας, ἀναγκαῖον εἶναι, ποτὲ μὲν
6 εὐλογεῖν, ποτὲ δὲ ψέγειν τοὺς αὐτούς· ἐπειδὴ πολλάκις μὲν αἱ πρὸς τὸ χεῖρον τῶν πραγμάτων ῥοπαὶ καὶ περιστάσεις ἀλλοιοῦσι τὰς προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων,
7 πολλάκις δὲ αἱ πρὸς τὸ βέλτιον. ἔστι δ' ὅτε κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἄνθρωποι ποτὲ μὲν ἐπὶ τὸ δέον ὁρμῶσι, ποτὲ δ' ἐπὶ τοὐναντίον· ὧν ἕν τι μοι δοκεῖ καὶ τότε γεγονέναι
8 περὶ τὸν Φίλιππον. Ἀσχάλλων γὰρ ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἐλαττώμασι, καὶ τὸ πλεῖον ὀργῇ καὶ θυμῷ χρώμενος, παραστατικῶς καὶ δαιμονίως °ἐνήρμοσεν εἰς τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ κατανέστη τῶν Ῥοδίων καὶ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου, καὶ καθίκετο τῶν
9 ἑξῆς πράξεων. Ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν, διὰ τὸ, τινὰς μὲν πρὸς τῷ τέρματι, καθάπερ οἱ κακοὶ τῶν σταδιέων, ἐγκαταλιπεῖν τὰς ἑαυτῶν προθέσεις, τινὰς δ' ἐν τούτῳ μάλιστα νικᾷν τοὺς ἀντιπάλους.

° Sic Urb. Aug. Reg. F. G. Vesont. ἐνώρμησεν quod vulgo habent omnes, unius Ursini ingenio debetur, a quo illud accepit Casaub. et in contextum adoptavit.

dem tamquam mores ejus in universum probans; sed studium atque impetum in rebus præsentibus admirans. Utor autem hac distinctione, ne quis forte arbitretur, ea dicere me, quæ inter se pugnent, qui paullo ante Attalum et Rhodios quum laudaremus, Philippo autem succenseremus, nunc ejus contrarium faciamus. Quam etiam ob caussam operis initio diserte monebam, *necesse esse, ut in scribenda historia eosdem aliquando laude, aliquando vitupeiio prosequamur:* quandoquidem negotiorum mutationes in deterius et res adversæ solent voluntates consiliaque hominum mutare, sæpe etiam mutationes factæ in melius. Quin et suapte natura interdum homines modo ad salubria inclinant, modo ad contraria. Quorum aliquid *Philippo* tunc temporis mihi videtur usu venisse. Nam is detrimenta, quæ acceperat, ægerrime ferens, et pleraque omnia per iram et indignationem faciens, præsenti animo atque admirando sese præsentibus rebus accommodabat: et quum ita animatus adversus Rhodios ac regem Attalum insurrexisset, quæ deinceps agere instituit, ea ad felicem perduxit exitum. Atque hæc ut dicerem, eo sum impulsus, quod nonnullos viderem circa ipsam metam, sicut mali cursores in stadio solent, suis desistere inceptis, nonnullos vero in ea potissimum negotiorum parte adversarios superare.

Ol. 144. 4.

XI. *Abydum oppugnat et capit Philippus.*

* * *

Abydum petit Philippus.

XXIX. [p]Ὁ ΔΕ Φίλιππος ἠβούλετο προελέσθαι Ῥωμαίων τὰς ἐν τούτοις τοῖς τόποις ἀφορμὰς καὶ τὰς ἐπιβάθρας. [p]* Ἵνα, ἐὰν προθῆται διαβαίνειν αὖθις εἰς 2
τὴν Ἀσίαν, ἐπιβάθραν ἔχοι τὴν Ἄβυδον.

* * *

Abydi situs.

Τὴν δὲ τῆς Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ θέσιν καὶ τὴν εὐκαι- 3
ρίαν τῶν πόλεων, τὸ μὲν διὰ πλειόνων ἐξαριθμεῖσθαι, μάταιον εἶναί μοι δοκεῖ, διὰ τὸ πάντας, ὧν καὶ μικρὸν ὄφελος, ἱστορηκέναι, διὰ τὴν ἰδιότητα τῶν τόπων. κεφα- 4
λαιωδῶς γε μὴν ὑπομνῆσαι τοὺς ἀναγινώσκοντας, ἐπιστάσεως χάριν, οὐκ ἄχρηστον εἶναι νομίζω πρὸς τὸ παρόν. Γνοίη δ' ἂν τις τὰ περὶ τὰς προειρημένας 5
πόλεις οὐχ οὕτως ἐξ αὐτῶν τῶν ὑποκειμένων τόπων, ὡς ἐκ τῆς παραθέσεως καὶ συγκρίσεως τῶν λέγεσθαι μελλόντων.

Freti Herculei cum freto ad Abydum comparatio.

Καθάπερ γὰρ οὐδ' ἐκ τοῦ παρὰ μέν τισιν 6
Ὠκεανοῦ προσαγορευομένου, παρὰ δέ τισιν Ἀτλαντικοῦ πελάγους, δυνατὸν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν εἰσπλεῦσαι, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ καθ' Ἡρακλέους στήλας [q]περαιωθέντα στόματος· οὕτως οὐδ' ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς 7
εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Πόντον ἀφικέσθαι, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ μεταξὺ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου διαστήματος

[p] Versum 1 et 2 ex Suida adscivi. [q] περαιωθέντα scripsi ex Reiskii conject. Vulgo περαιωθέντας.

XI. *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XVI. *Cap.* 14—19.

* * *

XXIX. PHILIPPUS his in locis præripere volebat *Romanis* opportunitates rerum gerendarum et portus ubi adpellere possent. * Ut, si in Asiam iterum trajicere constituisset, portum haberet *Abydum*, quo adpellere et per quem ingredi in Asiam posset.

* * *

Situm *Abydi* et *Sesti*, earumque urbium opportunitatem pluribus velle persequi, inanis, opinor, fuerit labor; quum propter peculiarem locorum naturam eam rem omnes, nisi quis plane homo nihili sit, exploratam habeant. Summatim tamen velut memoriam refricare lectorum, ut eo magis advertant animum, non inutile in præsentia arbitror futurum. Poterit vero aliquis prædictarum urbium commoditatem cognoscere, non tam ipsa contemplans loca illa, quam comparans eadem et contendens cum iis, quæ jam commemorabimus. Scilicet quemadmodum ex eo, quem Oceanum nonnulli vocant, alii Atlanticum pelagus, ingredi in *mare nostrum* nemo queat, nisi qui per fretum ad Herculis columnas transierit: ita neque e nostro mari in Propontidem et in Pontum quisquam veniat, quin per *fretum inter Sestum et*

8 ποιησάμενον τὸν εἴσπλουν. Ὥσπερ δὲ πρός τινα λόγον A. U. 554.
τῆς τύχης ποιουμένης τὴν κατασκευὴν ἀμφοτέρων τῶν
πορθμῶν, πολλαπλάσιον εἶναι συμβαίνει τὸν καθ' Ἡρα-
9 κλέους στήλας πόρον τοῦ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον. ὁ
μὲν γάρ ἐστιν ἑξήκοντα σταδίων, ὁ δὲ κατὰ τὴν Ἄβυδον
δυοῖν· ὡσανεί τινος τεκμαιρομένου διὰ τὸ πολλαπλασίαν
10 εἶναι τὴν ἔξω θάλατταν τῆς καθ' ἡμᾶς. Εὐκαιρότερον
μέν τοι γε τοῦ καθ' Ἡρακλέους στήλας στόματός ἐστι
11 τὸ κατὰ τὴν Ἄβυδον. τὸ μὲν γάρ, ἐξ ἀμφοῖν ὑπ'
ἀνθρώπων οἰκούμενον, πύλης ἔχει διάθεσιν διὰ τὴν πρὸς
ἀλλήλους ἐπιμιξίαν, ποτὲ μὲν [r] γεφυρούμενον ὑπὸ τῶν
πεζεύειν ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς ἠπείρους προαιρουμένων,
12 ποτὲ δὲ πλωτευόμενον συνεχῶς. τὸ δὲ καθ' Ἡρακλέους
στήλας σπάνιον ἔχει τὴν χρῆσιν, καὶ σπανίοις, διὰ τὴν
ἀνεπιμιξίαν τῶν ἐθνῶν τῶν πρὸς τοῖς πέρασι κατοικούν-
των τῆς Λιβύης καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ τὴν ἀγνωσίαν
13 τῆς ἐκτὸς θαλάττης. [s] Αὐτὴ δ' ἡ τῶν Ἀβυδηνῶν πόλις Portus Abydenus.
περιέχεται μὲν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ὑπὸ τῶν τῆς
Εὐρώπης ἀκρωτηρίων· ἔχει δὲ λιμένα, δυνάμενον σκέπειν
14 ἀπὸ παντὸς ἀνέμου τοὺς ἐνορμοῦντας. ἐκτὸς δὲ τῆς εἰς
τὸν λιμένα καταγωγῆς [t] οὐδαμῶς οὐδαμῇ δυνατόν ἐστιν
ὁρμῆσαι πρὸς τὴν πόλιν, διὰ τὴν ὀξύτητα καὶ βίαν
τοῦ ῥοῦ τοῦ κατὰ τὸν πόρον.

[r] γεγεφυρωμένον maluerat Reisk. [s] Αὐτὴ ex conj. correxi. Vulgo Αὕτη. [t] οὐδαμῶς οὐδαμῇ cum Reisk. correxi. Vulgo οὐδ' ὡς οὐδαμῇ, et οὐδ' ὣς οὐδαμῇ Aug.

Abydum interjectum introeat. Non secus autem ac si fortuna in duobus hisce fretis efficiendis certam quamdam rationem esset secuta, multis partibus Hellespontiaco majus est alterum ad columnas Herculis. Istud enim patet in latitudinem stadia sexaginta, Abydenum duo solum: idque ea de caussa, ut conjectare possit aliquis, quia mare externum multis vicibus nostrum magnitudine superat. Ceterum quod ad Abydum est fretum, majores habet opportunitates eo, quod ad columnas est Herculis. Nam Abydenum, utrimque ab hominibus habitatum, portæ instar obtinet, propter adsidua inter ipsos commercia: et nonnumquam ponte junctum fuit ab eis, qui pedestri itinere utramque continentem volunt adire; alias vero navigatur, idque continue. Contra, freto ad columnas Herculis qui utantur, rari sunt, et hi ipsi quoque raro utuntur; cum quia ceteri populi ad eas gentes, quæ fines illos ultimos Africæ et Europæ colunt, raro commeant, tum etiam quod mare exterius est ignotum. Ipsa vero urbs *Abydus* ab utraque parte cingitur duobus Europæ promontoriis: habetque portum, quo si navem adplicueris, ab omni vento eris tutus; quem in portum si quis non adpulerit, is nulla plane ratione ad urbem stare in ancoris potest: ea rapiditate et violentia labentes per fretum aquæ agitantur.

Ol. 144. 4. Abydum oppugnat Philippus.

XXX. Οὐ μὴν, ἀλλ' ὅ γε Φίλιππος, τὰ μὲν ἀπο-
σταυρώσας, τὰ δὲ περιχαρακώσας τοὺς Ἀβυδηνοὺς,
ἐπολιόρκει καὶ κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλατταν.
Ἡ δὲ πρᾶξις αὕτη κατὰ μὲν τὸ μέγεθος τῆς παρα- 2
σκευῆς καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις ἐπινοη-
μάτων, δι' ὧν οἱ πολιορκοῦντες καὶ [u]οἱ πολιορκούμενοι
πρὸς ἀλλήλους εἰώθασιν ἀντιμηχανᾶσθαι καὶ φιλο-
τεχνεῖν, οὐ γέγονε θαυμάσιος· κατὰ δὲ τὴν γενναιό- 3
τητα τῶν πολιορκουμένων καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐψυ-
χίας, εἰ καί τις ἄλλη, μνήμης ἀξία καὶ παραδόσεως.
Τὰς μὲν γὰρ ἀρχὰς πιστεύοντες αὑτοῖς οἱ τὴν Ἄβυδον 4
κατοικοῦντες, ὑπέμενον ἐῤῥωμένως τὰς τοῦ Φιλίππου
παρασκευὰς, καὶ τῶν τε κατὰ θάλατταν προσαχθέντων
μηχανημάτων τὰ μὲν τοῖς πετροβόλοις τύπτοντες διε-
σάλευσαν, τὰ δὲ τῷ πυρὶ διέφθειραν, [x]ὥστε οὕτω καὶ
τὰς ναῦς μόλις ἀνασπάσαι τοὺς πολεμίους ἐκ τοῦ
κινδύνου. τοῖς δὲ κατὰ γῆν ἔργοις ἕως μέν τινος [y]προσ- 5
αντεῖχον εὐψύχως, οὐκ ἀπελπίζοντες κατακρατήσειν
τῶν πολεμίων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν ἐκτὸς τοῦ τείχους 6
ἔπεσε διὰ τῶν ὀρυγμάτων, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τῶν
μετάλλων ἤγγιζον οἱ Μακεδόνες [z]τῷ κατὰ τὸ πε-
πτωκὸς ὑπὸ τῶν ἔνδοθεν ἀντῳκοδομημένῳ τείχει· τὸ 7
τηνικάδε πέμψαντες πρεσβευτὰς Ἰφιάδην καὶ [a]Παν-

Deditionis conditiones respuit.

[u] δι' ὧν οἱ πολιορκούμενοι Herv. cum MStis. Supplevit Casaubonus οἱ πολιορκοῦντες καὶ πολιορκούμενοι. Articulum ad ultimam vocem repetendum duxi. [x] Immo οὕτως ὥστε malim cum Gronov. [y] Monente Casaubono προσανεῖχον edidit Gronov. [z] τῷ κατὰ τὸ πεπτωκὸς ex ing. correxit Casaub. τὸ κατὰ πεποιηκὸς Herv. et sic fere Med. Ceteri codices τὸ καταπεπτωκὸς. [a] Πανταγνωτον voluit Reisk.

XXX. *Philippus*, urbe Abydo vallo atque aggere cincta, a terra simul et a mari *obsidione Abydenos premebat.* Hæc autem obsidio, etsi quod ad magnitudinem adparatuum et varietatem inventorum in operibus struendis, quæ obsidentes obsessique in mutuam perniciem moliri solent et studiose excogitare, nequaquam fuit admirabilis; propter obsessorum tamen generosum et supra quam dici queat fortem animum, digna est profecto, si qua ulla alia, cujus memoria posteris tradatur. Principio enim oppidani, suis freti viribus, conatus Philippi valenter sustinebant. Et illas quidem machinas, quæ a mari admovebantur, partim ballistis quassatas non patiebantur consistere, partim igne corrumpebant; adeo ut ipsas quoque naves ægre periculo hostes eripuerint. Atque illis etiam operibus, quæ a terra excitabantur, per aliquod tempus fortiter restiterunt, non sine spe, victis hostibus superiores se tandem futuros. Postquam vero, exteriore muro cuniculis subruto, Macedones agendis item cuniculis interiori jam muro, qui e regione collapsi in ejus vicem fuerat excitatus, adpropinquabant; tum vero

τάκνωτον ἐκέλευον παραλαμβάνειν τὸν Φίλιππον τὴν A. U. 554.
πόλιν, τοὺς μὲν στρατιώτας ὑποσπόνδους ἀφέντα τοὺς παρὰ Ῥοδίων καὶ παρ' Ἀττάλου, τὰ δ' ἐλεύθερα τῶν σωμάτων ἐάσαντα σώζεσθαι κατὰ δύναμιν, οὗ ποτ' ἂν ἕκαστος προαιρῆται μετὰ τῆς ἐσθῆτος τῆς περὶ τὸ
8 σῶμα. Τοῦ δὲ Φιλίππου προστάττοντος, περὶ πάντων ἐπιτρέπειν, ἢ μάχεσθαι γενναίως, οὗτοι μὲν ἐπανῆλθον.

Desperata consilia Abydenorum.

XXXI. Οἱ δ' Ἀβυδηνοὶ, πυθόμενοι τὰ λεγόμενα, συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν ἐνεστώ-
2 των, ἀπονοηθέντες ταῖς γνώμαις. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, πρῶτον μὲν, τοὺς δούλους ἐλευθεροῦν, ἵνα συναγωνιστὰς ἔχοιεν ἀπροφασίστους· ἔπειτα, συναθροῖσαι τὰς μὲν γυναῖκας εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἁπάσας, τὰ δὲ
3 τέκνα σὺν ταῖς τροφοῖς εἰς τὸ γυμνάσιον· ἑξῆς δὲ τούτοις τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν εἰς τὴν ἀγορὰν συναγαγεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν ἀξιόλογον εἰς τὴν τετρήρη τῶν Ῥοδίων καὶ τὴν τριήρη τὴν τῶν
4 Κυζικηνῶν. Ταῦτα δὲ προθέμενοι, καὶ πράξαντες ὁμοθυμαδὸν κατὰ τὸ δόγμα, πάλιν συνηθροίσθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πεντήκοντα προεχειρίσαντο τῶν πρεσβυτέρων ἀνδρῶν καὶ μάλιστα πιστευομένων, ἔτι δὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν ἐχόντων πρὸς τὸ δύνασθαι τὸ
5 κριθὲν ἐπιτελεῖν· καὶ τούτους ἐξώρκισαν ἐναντίον ἁπάντων τῶν πολιτῶν, ἦ μὴν, ἐὰν ἴδωσι τὸ διατείχισμα καταλαμβανόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, κατασφάξειν μὲν

obsessi, missis legatis Iphiade et Pantacnoto, cum Philippo egerunt, ut *urbem in deditionem acciperet; milites, ab Rhodiis et Attalo præsidio missos, data fide dimitteret; liberos homines, quo quisque vellet, cum singulis vestibus excedere sineret.* Jubente autem Philippo, ut *vel permitterent sibi omnia, vel fortiter pugnarent*, redeunt legati.

XXXI. *Abydeni*, auditis quæ renunciabantur, in desperationem adducti, conveniunt in concionem, de rebus præsentibus consultaturi. Visum illis faciendum, primum, *ut servos libertate donarent, quo fideles eos et promtos adjutores in omnibus haberent;* deinde, *ut matronas omnes in templo Dianæ congregarent, infantes cum nutricibus in gymnasio: argentum dein omne et aurum in forum deferrent, pretiosam pariter vestem in quadriremem Rhodiam et triremem Cyzicenam.* Hæc cum proposuissent, ac mox consentientibus suffragiis, sicut fuerat decretum, essent exsecuti; in concionem rursus convenerunt. Ibi *delecti quinquaginta e senioribus*, viri maxima auctoritate præditi, et eo adhuc corporis robore, ut peragere quod foret constitutum possent. Hi coram universis civibus jusjurandum adacti, *se, ubi interiorem murum occupatum ab hoste vidissent,*

Ol. 144. 4.
Desperata consilia Abydenorum.

τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, ἐμπρήσειν δὲ τὰς προειρη-
μένας ναῦς, ῥίψειν δὲ [b] κατὰ τὰς ἀρὰς τὸν ἄργυρον
καὶ τὸν χρυσὸν εἰς τὴν θάλατταν. Μετὰ δὲ ταῦτα 6
παραστησάμενοι τοὺς ἱερέας, ὤμνυον πάντες, ἢ κρα-
τήσειν τῶν ἐχθρῶν, ἢ τελευτήσειν μαχόμενοι περὶ τῆς
πατρίδος. Ἐπὶ δὲ πᾶσι, σφαγιασάμενοι, κατάρας 7
ἠνάγκασαν ἐπὶ τῶν ἐμπύρων ποιεῖσθαι τοὺς ἱερέας καὶ
τὰς ἱερείας περὶ τῶν προειρημένων. Ταῦτα δ' ἐπι- 8
κυρώσαντες, τοῦ μὲν ἀντιμεταλλεύειν τοῖς πολεμίοις
ἀπέστησαν, ἐπὶ δὲ τοιαύτην γνώμην κατέστησαν, ὥστ',
ἐπειδὰν πέσῃ τὸ διατείχισμα, τότ' ἐπὶ τοῦ πτώματος
διαμάχεσθαι καὶ διαποθνήσκειν πρὸς τοὺς βιαζομένους.

Phocica desperatio.

XXXII. Ἐξ ὧν εἴποι τις ἂν, καὶ τὴν λεγομένην
Φωκικὴν ἀπόνοιαν καὶ τὴν Ἀκαρνάνων εὐψυχίαν ὑπερηρ-
κέναι τὴν τῶν Ἀβυδηνῶν τόλμαν. Φωκεῖς τε γὰρ 2
δοκοῦσι τὰ παραπλήσια βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἀναγ-
καίων, οὐκ εἰς τέλος ἀπηλπισμένας ἔχοντες τὰς τοῦ
νικᾶν ἐλπίδας, διὰ τὸ μέλλειν ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον
πρὸς τοὺς Θετταλοὺς ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐκ παρατάξεως.

Desperatio olim Acarnanum, nunc Abydenorum.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῶν Ἀκαρνάνων ἔθνος, ὅτε [c] προεῖ- 3
δον τὴν Αἰτωλῶν ἔφοδον, ἐβουλεύσαντο παραπλήσια
περὶ τῶν ἐνεστώτων· ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἡμεῖς ἐν
τοῖς πρὸ τούτων ἱστορήκαμεν. Ἀβυδηνοὶ δὲ, συγκε- 4
κλεισμένοι, καὶ σχεδὸν ἀπηλπικότες τὴν σωτηρίαν, παν-

[b] *μετὰ κατάρας* suspicatus est Reisk. Fors. *προεῖδον μόνον.*

[c] Sic correxi. Vulgo *προειδόμενον.*

infantes et conjuges fore occisuros, naves modo dictas incensuros, argentum et aurum, sicut devovissent, in mare conjecturos. Secundum hæc, præeuntibus exsecrabile carmen sacerdotibus, jurarunt omnes, *aut hostem superaturos se, aut pro patria dimicantes mortem oppetituros.* Postremo, mactatis victimis, dum sacra in aris adolentur, utriusque sexus sacerdotes super iis, quæ diximus, diras coegerunt concipere. Quæ omnia ut firmarunt, a fodiendis cuniculis contra hostium cuniculos supersederunt; verum in eam cuncti sententiam consenserunt, ut, postquam murus interior foret dejectus, ruinis insistentes et adversus irrumpentem hostem dimicantes, vestigiis suis immorerentur.

XXXII. Ita fit, ut merito dicere possis, *Abydenorum audaciam superasse et Phocensium desperationem et Acarnanum animositatem.* Nam et *Phocenses* de suis necessariis idem perhibentur fecisse decretum, nondum prorsus desperantes de victoria; cum inibi essent, ut in aperto adversus *Thessalos* justa acie decertarent. Pariterque gens *Acarnanum*, certior facta de *Ætolorum* adversus se suscepta expeditione, simile consilium super rebus suis inivit; sicut in superioribus sigillatim est a nobis ostensum. *Abydeni* vero, omni ex parte conclusi, et salu-

δημεὶ προείλοντο τῆς εἱμαρμένης τυχεῖν μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναικῶν μᾶλλον, ἢ ζῶντες ἔτι πρόληψιν ἔχειν τοῦ πεσεῖσθαι τὰ σφέτερα τέκνα καὶ τὰς A. U. 554.
5 γυναῖκας ὑπὸ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἐξουσίαν. Διὸ καὶ μάλιστ' ἄν τις ἐπὶ τῆς Ἀβυδηνῶν περιπετείας μέμψαιτο τῇ τύχῃ, διότι τὰς μὲν τῶν προειρημένων συμφορὰς, οἷον ἐλεήσασα, παραυτίκα διωρθώσατο, περιθεῖσα τὴν νίκην ἅμα καὶ τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀπηλπισμένοις· περὶ δὲ Ἀβυδηνῶν τὴν ἐναντίαν εἶχε διάληψιν.
6 οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες ἀπέθανον, ἡ δὲ πόλις ἑάλω, τὰ δὲ τέκνα σὺν αὐταῖς [c]ταῖς μητράσιν ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείρια.

XXXIII. Πεσόντος γὰρ τοῦ διατειχίσματος, ἐπιβάντες ἐπὶ τὸ πτῶμα κατὰ τοὺς ὅρκους, διεμάχοντο τοῖς πολεμίοις οὕτω τετολμηκότως, ὥστε τὸν Φίλιππον, [d]καίπερ ἐκ διαδοχῆς προβαλόντα τοὺς Μακεδόνας ἕως νυκτὸς, τέλος ἀποστῆναι τῆς μάχης, δυσελπίσαντα καὶ Desperatio Abydenorum.
2 περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. Οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ τοὺς θνήσκοντας τῶν πολεμίων ἐπιβαίνοντες ἠγωνίζοντο μετὰ παραστάσεως οἱ προκινδυνεύοντες τῶν Ἀβυδηνῶν, οὐδὲ τοῖς ξίφεσι καὶ τοῖς δόρασιν αὐτοῖς ἐμάχοντο παρα-
3 βόλως· ἀλλ', ὅτε τι τούτων ἀχρειωθὲν ἀδυνατήσειεν, ἢ μετὰ βίας προοῖντο, ἐκ τῶν χειρῶν συμπλεκόμενοι τοῖς

[c] Articulum, quem ignorant vulgo, adjeci cum Reiskio. [d] καίπερ ἐκ διαδ. correxit Casaub. καθάπερ Herv. cum MStis.

tem suam prope jam desperantes, fato defungi cum liberis et conjugibus communi omnium consensu præoptarunt, quam ut viventes cogitationem illam præciperent, et uxores mox et liberos suos in potestatem hostium esse venturos. Itaque de *Abydenorum* maxime *casu* cum Fortuna fas sit expostulare; quæ, Phocensium et Acarnanum calamitates miserata, in meliorem repente statum eos restituit, victoriamque simul et salutem desperatis largita est, de Abydenis vero mente fuit contraria. Nam viri occubuerunt: urbs capta est: liberi cum ipsis matribus in potestatem venerunt hostium.

XXXIII. Postquam enim murus interior ceciderat, militaris ætas ruinis insistens, sicut omnes juraverant, adeo audacter in hostem pugnavit, ut *Philippus*, qui fessis Macedonibus recentes subinde ad noctem usque submiserat, pugna tandem abstiterit, de exitu totius incepti pene jam desperans. Non enim super mortuorum cadaveribus tantum ingredientes, qui in prima acie *Abydenorum* stabant, ferociter pugnabant; neque gladiis tantum et hastis præcipiti quadam audacia rem gerebant; sed etiam, ubi quidque horum redditum inutile nulli poterat esse usui, aut illud vi ejecerant de manibus, cum Macedonibus de cetero co-

Ol. 144. 4.
Desperatio Abydenorum.

Μακεδόσιν, οὓς μὲν ἀνέτρεπον ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις, ὧν δὲ
συντρίβοντες τὰς σαρίσσας, αὐτοῖς τοῖς ἐκείνων κλάσ-
μασιν ἐκ [e] διαλήψεως τύπτοντες αὐτῶν ταῖς ἐπιδορατίσι
τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς γυμνοὺς τόπους, εἰς ὁλοσχερῆ
διατροπὴν ἦγον. Ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς, καὶ 4
διαλυθείσης τῆς μάχης, τῶν μὲν πλείστων τεθνεώτων
ἐπὶ τοῦ πτώματος, τῶν δὲ λοιπῶν ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ
τῶν τραυμάτων ἀδυνατούντων, συναγαγόντες ὀλίγους
τινὰς τῶν πρεσβυτέρων Γλαυκίδης καὶ Θεόγνητος κατέ-
βαλον τὸ σεμνὸν καὶ θαυμάσιον τῆς τῶν πολιτῶν προαι-
ρέσεως διὰ τὰς ἰδίας ἐλπίδας. Ἐβουλεύσαντο γὰρ τὰ 5
μὲν τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ζωγρεῖν, ἅμα δὲ τῷ φωτὶ
τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας ἐκπέμπειν μετὰ στεμμάτων
πρὸς τὸν Φίλιππον, δεησομένους καὶ παραδιδόντας αὐτῷ
τὴν πόλιν.

Legatus Rom. ad Philippum.

XXXIV. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ἄτταλος ὁ
βασιλεὺς, ἀκούσας πολιορκεῖσθαι τοὺς Ἀβυδηνοὺς, δι'
Αἰγαίου ποιησάμενος τὸν πλοῦν εἰς Τένεδον, ὁμοίως δὲ
καὶ τῶν Ῥωμαίων Μάρκος [f] Αἰμίλιος ὁ νεώτατος ἧκε
καταπλέων εἰς αὐτὴν τὴν Ἄβυδον. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι 2
τὸ σαφὲς ἀκούσαντες ἐν τῇ Ῥόδῳ περὶ τῆς τῶν Ἀβυ-
δηνῶν πολιορκίας, καὶ βουλόμενοι πρὸς αὐτὸν τὸν Φί-
λιππον ποιήσασθαι τοὺς λόγους κατὰ τὰς ἐντολὰς,
ἐπιστήσαντες τὴν πρὸς τοὺς βασιλέας ὁρμὴν, ἐξέπεμψαν

[e] Post διαλήψεως interciderunt fortasse verba χρώμενοι καί. [f] Vulgo omnes h. l. Αἰμύλιος.

minus congredientes, alios cum ipsis armis subvertebant, aliorum sarissas confringebant, deinde ipsis illarum fragmentis punctim utentes, et cuspidibus hastarum facies hostium, ac quidquid in iis nudum adpareret, cædentes, tantum eis periculi facessebunt, ut animos penitus desponderent. Ubi nox lucem abstulit, prælii factus est finis. Quum autem plurimi illis ruinis essent immortui, ac reliqui præ lassitudine et vulneribus exhausti penitus essent viribus, *Glaucides* et *Theognetus*, paucis e senioribus convocatis, spe ducti propriæ salutis, decus illud ingens et admirabile adeo generosæ mentis civibus suis iverunt detractum. Statuerunt enim, liberis ac conjugibus vitam servare, et prima luce sacerdotes utriusque sexus cum velamentis ad *Phlippum* mittere, qui urbem illi tradentes exitium deprecarentur.

XXXIV. Sub idem vero tempus rex *Attalus*, audita Abydenorum obsidione, per Ægæum mare Tenedum venit, itemque ex iis legatis Romanis, qui ad reges Ptolemæum et Antiochum missi erant, minimus natu, *M. Æmilius*, ad ipsam *Abydum* navigavit. Nam legati, audito Rhodi quod res erat de obsidione Abydi, cum ipso Philippo colloqui cupientes, sicut in mandatis acceperant, inhibito itinere ad reges

3 τὸν προειρημένον· ὃς καὶ συμμίξας περὶ τὴν Ἄβυδον A. U. 554.
διεσάφει τῷ βασιλεῖ, διότι δέδοκται τῇ συγκλήτῳ, Legatus
παρακαλεῖν αὐτὸν, μήτε τῶν Ἑλλήνων μηδενὶ πολεμεῖν, Rom. ad
μήτε τοῖς Πτολεμαίου πράγμασιν ἐπιβάλλειν τὰς χεῖ- Philippum.
ρας, περὶ δὲ τῶν εἰς Ἄτταλον καὶ Ῥοδίους ἀδικημάτων
4 δίκας ὑποσχεῖν· καὶ διότι, ταῦτα μὲν οὕτω πράττοντι,
τὴν εἰρήνην ἄγειν ἐξέσται, μὴ βουλομένῳ δὲ πειθαρχεῖν
5 [g]ἑτοίμως, ὑπάρξειν τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. Τοῦ
δὲ Φιλίππου βουλομένου διδάσκειν, ὅτι Ῥόδιοι τὰς
χεῖρας ἐπιβάλοιεν αὐτῷ, μεσολαβήσας ὁ Μάρκος ἤρετο·
τί δαὶ Ἀθηναῖοι; τί δαὶ Κιανοί; τί δαὶ νῦν Ἀβυδηνοί;
καὶ τούτων τίς, ἔφη, σοὶ πρότερος ἐπέβαλε τὰς χεῖρας;
6 Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξαπορήσας, κατὰ τρεῖς τρόπους ἔφησεν
αὐτῷ συγγνώμην ἔχειν, ὑπερηφάνως ὁμιλοῦντι· πρῶτον
μὲν, ὅτι νέος ἐστὶ καὶ πραγμάτων ἄπειρος· δεύτερον,
ὅτι κάλλιστος ὑπάρχει τῶν καθ' αὑτόν· καὶ γὰρ ἦν
τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν· [h]μάλιστα δὲ, ὅτι Ῥωμαῖος.
7 Ἐγὼ δὲ μάλιστα μὲν ἀξιῶ Ῥωμαίους, ἔφη, μὴ παρα-
βαίνειν τὰς συνθήκας, μηδὲ πολεμεῖν ἡμῖν· ἐὰν δὲ καὶ
τοῦτο ποιῶσιν, ἀμυνούμεθα γενναίως, παρακαλέσαντες
τοὺς θεούς. Οὗτοι μὲν οὖν ταῦτα εἰπόντες διεχωρί-
8 σθησαν ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ δὲ Φίλιππος, κυριεύσας τῆς Abydo
πόλεως, τὴν ὕπαρξιν ἅπασαν καταλαβὼν συνηθροισμένην potitur Philippus.

[g] ἑτοίμως cum Reiskio ad πειθαρχεῖν retuli, quum ad ὑπάρξειν vulgo referretur.
[h] μάλιστα δὲ, ὅτι Ῥωμ. ἐγὼ δέ. Sex verba, quæ absunt vulgo a libris, ex Livio supplevi.

instituto, hunc miserant. Qui ad Abydum cum Philippo congressus, ei significavit, *decrevisse senatum, ab ipso postulare, ne ulli Græcorum genti bellum inferret, neve Ptolemæi rebus manus injiceret, pro injuriis vero Attalo atque Rhodiis illatis judicium subiret. Hæc si faceret, quo minus pace frueretur, nihil vetare: si non promte obtemperaret, bellum illi a populo Romano esse paratum.* Quum Rex, *a Rhodiis ultro se lacessitum*, docere conaretur; interfatur Æmilius, et, *quid igitur Athenienses?* ait: *quid Ciani? quid nunc Abydeni? quis horum te prior lacessivit?* Tum Rex, quid respondere nihil habens, *tres caussas esse*, dixit, *cur ipse ei, superbius et ferocius secum agenti, daret veniam: primum quod juvenis et rerum rudis esset: deinde quod forma omnes suæ ætatis antecederet;* (et erat ita re vera:) *maxime vero, quod Romanus esset. Ego vero maxime quidem*, inquit, *illud opto, ne fœdus Romani violent, et bellum nobiscum ne gerant: sin illud quoque fecerint, deos venerati fortiter nos defendemus.* Quæ postquam dicta essent, a Philippo discessit *Æmilius.* Rex urbis potitus, opes omnes Abydeno-

Ol. 144. 4.
Abydeni se ipsi interimunt.

ὑπὸ τῶν Ἀβυδηνῶν, ἐξ ἑτοίμου παρέλαβε. Θεωρῶν 9
δὲ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ
τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἀποσφαττόντων, [i]κατακαόντων,
ἀπαγχόντων, εἰς τὰ φρέατα ῥιπτούντων, κατακρημνι-
ζόντων ἀπὸ τῶν τεγῶν, ἐκπλαγὴς ἦν· [k]καὶ διαλγῶν ἐπὶ 10
τοῖς γιγνομένοις, παρήγγειλε, διότι τρεῖς ἡμέρας ἀνα-
στροφὴν δίδωσι τοῖς βουλομένοις ἀπάγχεσθαι καὶ
σφάττειν αὐτούς. Οἱ δ' Ἀβυδηνοὶ, προδιειληφότες 11
ὑπὲρ αὐτῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς στάσιν, καὶ νομίζοντες
οἱονεὶ [l]προδόται γίγνεσθαι τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἠγω-
νισμένων καὶ τεθνεώτων, οὐδαμῶς ὑπέμενον τὸ ζῆν, ὅσοι
μὴ δεσμοῖς ἢ τοιαύταις ἀνάγκαις προκατελήφθησαν· οἱ 12
δὲ λοιποὶ πάντες ὥρμων ἀμελλήτως κατὰ συγγενείας
ἐπὶ τὸν θάνατον.

XII. *Legatio Achæorum et Romanorum ad Rhodios.*

* * *

De pace cum Philippo ineunda.

XXXV. ΠΑΡΗΣΑΝ μετὰ τὴν ἅλωσιν Ἀβύδου παρὰ
τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους εἰς τὴν Ῥόδον πρεσβευταὶ,
παρακαλοῦντες τὸν δῆμον εἰς τὰς πρὸς τὸν Φίλιππον
διαλύσεις. οἷς ἐπελθόντων ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν, 2

[i] κατακαόντων adscivi ex Aug. et Urb. κατακαέντων Herv. cum reliquis codd. quod in κατακαινόντων ex conject. mutavit Casaub. [k] Libri omnes dant ἢ καὶ διαλγ. quod in ἢ καὶ forte mutandum fuit cum Reiskio. Priorem particulam delevit Casaub. [l] προδόται correxi. Vulgo προδότας, quod bene haberet, si adjectum esset σφᾶς vel ἑαυτούς.

rum nactus ab ipsismet congestas, ex facili eas accepit. Impetum vero tot numero civium conspicatus, qui sese, et liberos suos, et conjuges jugulabant, cremabant, suspendebant, in puteos conjiciebant, de tectis præcipites dabant, eo spectaculo obstupefactus est: et dolens edixit, *tridui spatium se illis concedere, qui laqueo vitam finire aut jugulare se vellent.* Verum Abydeni, qui jam ita de se statuerant, ut fuerat ab ipsis initio decretum, et prodi a se illos existimabant, qui pro patria strenue dimicantes occubuerant, vivere diutius non sustinebant, nisi qui vinculis aut alia vi fuissent præpediti. Reliqui sine ulla cunctatione per cognationes ad mortem ruebant.

XII. *Ecloga V. de Legationibus.*

* * *

XXXV. POST captam Abydum, advenit *Rhodum* legatio *Achæorum*, populum hortans ad *pacem cum Philippo faciendam.* Inter hæc vero quum *Roma* supervenissent legati, in eam disserentes sententiam, *inconsultis Roma-*

καὶ διαλεγομένων ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖσθαι διαλύσεις πρὸς Φίλιππον ἄνευ Ῥωμαίων, ἔδοξε προσέχειν τῷ δήμῳ τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ στοχάζεσθαι τῆς τούτων φιλίας. A. U. 551.

XIII. *Philopœmenis Strategema adversus Nabidem Lacedæmonium.*

* * *

Literæ ad urbes Achaicas datæ.

XXXVI. Ο ΔΕ Φιλοποίμην ἐξελογίσατο τὰ διαστήματα τῶν Ἀχαϊκῶν πόλεων ἁπασῶν, καὶ ποῖαι δύνανται κατὰ τὰς αὐτὰς ὁδοὺς εἰς τὴν Τέγεαν παρα-
2 γίγνεσθαι. λοιπὸν ἐπιστολὰς ἔγραψε πρὸς πάσας τὰς πόλεις, καὶ ταύτας διέδωκε ταῖς ποῤῥωτάτω πόλεσι, μερίσας οὕτως, ὥστε καθ' ἑκάστην ἔχειν μὴ μόνον τὰς ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἄλλων πόλεων, ὅσαι κατὰ
3 τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἔπιπτον. Ἐγέγραπτο δ' ἐν ταῖς πρώταις τοῖς Ἀποτελείοις τοιαῦτα. Ὅταν κομίσησθε τὴν ἐπιστολὴν, παραχρῆμα ποιήσασθε, τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις, ἔχοντας τὰ ὅπλα καὶ [m] πένθ' ἡμερῶν ἐφόδια καὶ πέντ' ἀργυρίου, ἀθροίζεσθαι παραυτίκα πάντας εἰς τὴν ἀγο-
4 ράν. ἐπειδὰν δὲ συλλεχθῶσιν οἱ παρόντες, ἀναλαβόντες αὐτοὺς, ἄγετε εἰς τὴν ἑξῆς πόλιν· ὅταν δ' ἐκεῖ παραγένησθε, τὴν ἐπιστολὴν ἀπόδοτε τὴν ἐπιγεγραμμένην τῷ παρ' ἐκείνων Ἀποτελείῳ, καὶ πειθαρχεῖτε τοῖς

[m] πέντ' ἀργυρίου ex conject. scripsi. πέντ' ἀργύριον Hervag. cum MStis, quod in πᾶν τἀργύριον cum Ursino mutavit Casaub.

nis nequaquam cum Philippo esse transigendum; visum est populo, habendam esse Romanorum rationem, et eorum amicitiam respiciendam.

XIII. *Excerpt. Antiq. Cap.* 20 *seq.*

* * *

XXXVI. *PHILOPŒMEN* quum *intervalla omnium Achaicarum urbium* apud se perpendisset, et quænam essent e quibus *Tegeam* via eadem veniri posset; epistolas de cetero ad omnes scripsit, easque ad remotissimas quasque urbes curavit perferendas; ita fasciculos epistolarum concinnans, ut singulæ civitates acciperent non solum quæ sibi essent scriptæ, sed etiam quæ ad alia oppida, quæcumque in viam eamdem incidebant. In illis primis scriptum erat ad præfectos urbium: *His literis acceptis, date operam, ut omnis confestim militaris ætas, armis, et quinque dierum cibariis, et pecuniæ quinque drachmis instructa, in forum protinus conveniat. Quo ut convenerint quotquot domi aderunt, sumite eos, et ad proximam urbem ducite. Eo postquam erit ventum, date præfecto ejus oppidi epistolam ad illum conscriptam, et, quod in*

Ol. 141. 4. ἐγγεγραμμένοις. Ἐγγέγραπτο δ' ἐν ταύτῃ ταὐτὰ 5
τοῖς πρόσθεν, πλὴν διότι τὸ τῆς ἑξῆς κειμένης ὄνομα
πόλεως [n] οὐ ταὐτὸν εἶχεν, εἰς ἣν ἔδει προάγειν. Τοι- 6
ούτου δὲ τοῦ χειρισμοῦ γενομένου κατὰ τὸ συνεχὲς,
πρῶτον μὲν οὐδεὶς ἐγίγνωσκε, πρὸς τίνα πρᾶξιν ἢ πρὸς
ποίαν ἐπιβολήν ἐστιν ἡ παρασκευή· εἶτα, ποῦ πορεύεται,
πλὴν τῆς ἑξῆς πόλεως, οὐδεὶς ἁπλῶς ᾔδει. πάντες δὲ, 7
διαποροῦντες, καὶ παραλαμβάνοντες ἀλλήλους, προῆγον
εἰς τοὔμπροσθεν. Τῷ δὲ μὴ τὸ ἴσον ἀπέχειν τῆς 8
Τεγέας τὰς ποῤῥωτάτω κειμένας πόλεις, οὐχ ἅμα
πάσαις ἀπεδόθη τὰ γράμματα ταύταις, ἀλλὰ κατὰ
λόγον ἑκάσταις. Ἐξ ὧν συνέβη, μήτε τῶν Τεγεατῶν 9
εἰδότων τὸ μέλλον, μήτε τῶν παραγιγνομένων, ἅμα
πάντας τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ κατὰ πάσας τὰς πύλας,
εἰς τὴν Τέγεαν εἰσπορεύεσθαι σὺν τοῖς ὅπλοις.

Tegeam subito conveniunt Achæi.

Successus strategematis.

XXXVII. Ταῦτα δὲ διεστρατήγει, καὶ περιεβάλλετο
τῇ διανοίᾳ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν [o] ὠτακουστῶν καὶ κατα-
σκόπων τοῦ τυράννου. Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ 2
συναθροίζεσθαι τὸ πλῆθος ἔμελλε τῶν Ἀχαιῶν εἰς
Τέγεαν, ἐξαπέστειλε τοὺς ἐπιλέκτους, ὥστε, νυκτερεύ-
σαντας περὶ Σελλασίαν, ἅμα τῷ φωτὶ κατὰ τὴν
ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἐπιτρέχειν τὴν Λακωνικήν. ἐὰν δ' οἱ 3
μισθοφόροι βοηθήσαντες παρενοχλῶσιν αὐτοὺς, συνέταξε,

[n] οὐ ταὐτὸν cum Reisk. correxi. οὐ ταύτην Herv. cum MStis. οὐ ταυτὴν Casaub.
[o] ὠτακουστῶν ex Ursini emend. adscivit Casaub. pro ἀκουστῶν, quod dabat Herv. cum libris.

ea scriptum erit, facite. Scriptum autem erat in hac quoque idem atque in prioribus literis, nisi quod urbis deinceps sequentis, ad quam fuit pergendum, non adscribebatur idem nomen. Quæ ratio quum in singulis urbibus, per quas iter erat, fuisset observata; illud efficiebatur, ut nemo sciret prorsus, neque cujus facinoris aut incepti gratia hic fieret adparatus, neque quo iretur, excepta urbe dumtaxat proxima. Verum omnes pariter incerti sese invicem adsumebant, et ad ulteriora pergebant. Jam quia non omnes, quæ longissime distabant a *Tegea*, urbes pari intervallo aberant; non eadem hora cunctis illis redditæ sunt literæ, sed singulis pro ratione intervalli. Unde evenit, ut neque Tegeatis scientibus, quid pararetur, neque iis, qui adveniebant, omnes Achæi cum armis *Tegeam* omnibus portis ingrederentur.

XXXVII. Hoc autem *strategemate* ut uteretur, propterea *Philopœmeni* venit in mentem, quia speculatoribus tyranni et certis hominibus, qui rumusculos omnes captabant, omnia erant plena. Quo die vero universi Achæi *Tegeam* erant conventuri, selectorum manum misit, jussam, ubi noctem circa *Sellasiam* egissent, ut die sequenti, simul illuxisset, *Laconicam* incursarent. Quod si miles conductitius

ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὸν [p] Σκοτίταν, καὶ τὰ λοιπὰ πειθαρχεῖν Διδασκαλώνδα τῷ Κρητί· τούτῳ γὰρ ἐπεπιστεύκει καὶ διετέτακτο περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. A. U. 554. Scotitas.

4 Οὗτοι μὲν οὖν προῆγον εὐθαρσῶς ἐπὶ τὸ συντεταγμένον· ὁ δὲ Φιλοποίμην ἐν ὥρᾳ παραγγείλας δειπνοποιεῖσθαι τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Τεγέας· καὶ νυκτιπορήσας ἐνεργῶς, περὶ τὴν ἑωθινὴν ἐνεκάθισε τὴν στρατιὰν ἐν τοῖς περὶ τὸν Σκοτίταν προσαγορευομένοις τόποις, ὅς ἐστι μεταξὺ τῆς Τεγέας καὶ τῆς Λακε-

5 δαίμονος. Οἱ δ' ἐν τῇ [q] Πελλήνῃ μισθοφόροι κατὰ τὴν Pellene.

ἐπιοῦσαν ἡμέραν, ἅμα τῷ σημῆναι τοὺς σκοποὺς τὴν καταδρομὴν τῶν πολεμίων, ἐκ χειρὸς ἐβοήθουν, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς, καὶ προσέκειντο τοῖς ὑπεναντίοις.

6 Τῶν δ' Ἀχαιῶν κατὰ τὸ συνταχθὲν ὑποχωρούντων, εἵποντο κατόπιν ἐπικείμενοι θρασέως καὶ τετολμηκότως.

7 ἅμα δὲ τῷ παραβάλλειν εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἐνέδραν τόπους, διαναστάντων τῶν Ἀχαιῶν, οἱ μὲν κατεκόπησαν, οἱ δ' ἑάλωσαν αὐτῶν.

[p] Σκοτιτᾶν apud Pausan. [q] Πελήνῃ Hervag. τὰ Πέλανα vocatur apud Strab.

ad ferendam opem adcurreret, ac negotium eis facesseret, ad *Scotitam* se ut reciperent jussit, et de cetero Didascalondæ Cretensi parerent: hujus enim fidei rem permiserat, et mandata de universo incepto dederat. Igitur ad constitutum locum fiduciæ pleni progrediuntur isti: at *Philopœmen*, tempori cœnam sumere jussis Achæis, *Tegea* exercitum eduxit, et quum per noctem citatim contendisset, sub diluculum suos in insidiis circa *Scotitam* collocavit: est id loci nomen inter Tegeam et Lacedæmonem. Postridie ejus diei conductitiorum præsidium, quod erat *Pellenæ*, simul ac incursio Achæorum ab eis, qui in speculis stabant, esset significata, e vestigio, sicut erant soliti, auxiliatum veniunt, et hostibus incumbunt. Achæi, ita ut erat præceptum, pedem referre: illi cum ingenti audacia et ferocia insequi atque a tergo urgere. Verum ut in locum insidiarum est ventum, consurgentibus Achæis, partim trucidati, partim vivi sunt capti.

Ol. 145. 1.
A. U. 555.

XIV. *Philippus Achæos concitat adversus Romanos.*

* * *

[r] XXXVIII. Ο ΔΕ Φίλιππος, ὁρῶν τοὺς Ἀχαιοὺς εὐλαβῶς διακειμένους πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον, ἐσπούδαζε κατὰ πάντα τρόπον ἐμβιβάσαι αὐτοὺς εἰς ἀπέχθειαν.

XV. *Res Syriæ et Palæstinæ.*

* * *

Scopas, dux Ptolemæi, recipit Judæam.

[s] XXXIX. Ο ΔΕ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγὸς Σκόπας, ὁρμήσας εἰς τοὺς ἄνω τόπους, κατεστρέψατο ἐν τῷ χειμῶνι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος.

* * *

Τῆς γὰρ πολιορκίας ῥεμβώδους γενομένης, ὁ μὲν 2
Σκόπας ἠδόξει, καὶ διεβέβλητο νεανικῶς.

Ol. 145. 2.
A. U. 556.
Victo Scopa, Antiochus potitur Palæstina.

* * *

Τοῦ Σκόπα νικηθέντος ὑπὸ Ἀντιόχου, τὴν μὲν Βατα- 3
ναίαν καὶ Σαμάρειαν καὶ Ἄβιλα καὶ Γάδαρα παρέ-
λαβεν Ἀντίοχος· μετ᾽ ὀλίγον δὲ προσεχώρησαν αὐτῷ 4
καὶ τῶν Ἰουδαίων οἱ περὶ τὸ ἱερὸν προσαγορευόμενον

Hierosolyma.

Ἱεροσόλυμα κατοικοῦντες. ὑπὲρ οὗ καὶ πλεῖον λέγειν 5

[r] Hæc et quæ sequuntur Cap. XXXIX. et XL. quæ Olymp. CXLV. 1. et 2. A. U. C. 555 et 556. gesta sunt, videri possunt ad LIBRUM DECIMUM SEPTIMUM potius, quam ad *Decimum Sextum*, referenda. [s] Hæc et quæ sequuntur v. 3. usque ad finem hujus capitis, apud Josephum ad librum XVI, in nonnullis autem codicibus ad librum XI, referuntur.

XIV.

* * *

XXXVIII. *PHILIPPUS* autem, animadvertens, *Achæos* a bello contra Romanos suscipiendo metu deterreri, quavis ratione illos his infensos reddere studuit. (*Suidas in* Εὐλαβῶς, *tacito Polybii nomine.*)

XV.

* * *

XXXIX. *SCOPAS*, copiarum dux *Ptolemæi*, ad regiones superiores verso impetu, per hyemem *Judæorum* gentem subegit. (*Joseph. Antiq.* XII. 3.)

* * *

Cum enim obsidio esset remissior, *Scopas* sinistris hominum sermonibus carpebatur ac juveniliter vituperabatur. (*Suidas in* Ῥεμβώδης, *et in* Σκόπας, *tacito Polybii nomine.*)

* *

Scopa ab Antiocho superato, *Antiochus* Batanæam et Samariam et Abila et Gadara recepit: atque paullo post *Judæi* etiam se ei tradiderunt, qui circa Templum, quod *Hierosolyma* vocant, incolunt. De quo quum multa

ἔχοντες, καὶ μάλιστα διὰ τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐπιφάνειαν, A. U. 556.
εἰς ἕτερον καιρὸν ὑπερθήσομεν τὴν διήγησιν.

* * *

XL. Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τὴν τῶν Γαζαίων πόλιν Gazensium fides in Ptolem.
2 προθήσαντος, φησὶν ὁ Πολύβιος· Ἐμοὶ δὲ καὶ δίκαιον
ἅμα καὶ πρέπον εἶναι δοκεῖ τὸ τοῖς Γαζαίοις ἀποδοῦναι
3 τὴν καθήκουσαν μαρτυρίαν. Οὐδὲν γὰρ διαφέροντες
ἀνδρείᾳ τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν πρὸς τὰς πολεμικὰς
πράξεις, ἐν κοινωνίᾳ πραγμάτων καὶ τῷ τηρεῖν τὴν
πίστιν πολὺ διαφέρουσι, καὶ συλλήβδην ἀνυπόστατον
4 ἔχουσι τὴν τόλμαν. Κατὰ γὰρ [t]τὴν Περσῶν ἔφοδον,
ἐκπλαγέντων τῶν ἄλλων διὰ τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας,
καὶ πάντων ἐγχειρισάντων σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πατρίδας Μήδοις, μόνοι τὸ δεινὸν [u]ὑπέμειναν πάντων, τὴν
5 πολιορκίαν ἀναδεξάμενοι. κατὰ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου
παρουσίαν, οὐ μόνον τῶν ἄλλων παραδεδωκότων αὐτούς,
ἀλλὰ καὶ Τυρίων ἐξηνδραποδισμένων μετὰ βίας, καὶ
σχεδὸν ἀνελπίστου τῆς σωτηρίας ὑπαρχούσης τοῖς ἐναντιουμένοις πρὸς τὴν ὁρμὴν καὶ βίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου,
μόνοι τῶν κατὰ Συρίαν ὑπέστησαν, καὶ πάσας [x]ἐξή-
6 λεγξαν τὰς ἐλπίδας. Τὸ δὲ παραπλήσιον ἐποίησαν
καὶ κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. οὐδὲ γὰρ ἀπέλειπον

[t] τὴν Περσῶν ex Valesii conject. edidi. Vulgo ex MSto κατὰ γὰρ τετάρτην ἔφοδον. [u] ὑπέμειναν πάντων ex conject. correxi. Vulgo ὑπέμειναν, πάντες τὴν πολ. Nec vero displicet ἑκόντες, quod suspicatus est Reisk. [x] ἐξήλεγξαν τὰς ἐλπίδας correxi ex Gron. et Wesselingii conject. Vulgo ἐξελέγξαντες ἐλπίδας.

dicenda habeamus, præsertim propter templi illius celebritatem, in aliud tempus narrationem eam differemus. (*Joseph. Antiq.* XII. 3.)

* * *

Excerpt. Valesian.

XL. De *Gazensium urbe ab Antiocho vastata* hæc scribit Polybius: Mihi vero æquum atque opportunum hoc loco videtur, *Gazæos* merito *virtutis testimonio* minime fraudare. Nam quamvis fortitudine in rebus bellicis nihil reliquis Cœlesyriæ incolis præstent, tamen in colenda societate ac servanda fide longe illos superant, et omnino invicta quadam audacia utuntur. Nam cum *Persæ* olim in Syriam irrupissent, cunctis potentiæ magnitudine attonitis, seque ac urbes suas ultro dedentibus, soli omnium *Gazæi* resistere ausi, obsidionem pertulerunt. Expeditione quoque *Alexandri*, cum non modo universi deditionem fecissent, sed et Tyrus vi capta esset et in servitutem redacta, atque adversus vim et impetum Alexandri nulla propemodum salutis spes resistentibus adpareret; soli e Syris non cessere, sed ad omne discrimen parati, nil intentatum reliquere. Eademque constantia nunc quoque usi reperiuntur. Nihil enim, quod quidem in ipsorum situm potestate esset, præ-

Ol. 145. 2. τῶν ἐνδεχομένων, σπουδάζοντες διαφυλάξαι τὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πίστιν. Διὸ καθάπερ καὶ κατ' ἰδίαν 7 ἐπισημαινόμεθα τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, τὸν αὐτὸν τρόπον χρὴ καὶ κοινῇ τῶν πόλεων τὴν ἐπ' ἀγαθῷ ποιήσασθαι μνήμην, [y] ὅσαι τι τῶν καλῶν ἐκ παραδόσεώς τε καὶ προθέσεως πράττειν εἰώθασιν.

XVI. *Fragmenta minora.*

※

XLI. ΙΝΣΟΒΡΟΙ, ἔθνος Ἰταλικόν. Πολύβιος ιϛ'. 1

※

Μάντυα, πόλις Ῥωμαίων. τὸ ἐθνικὸν Μαντυανός. 2
Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῃ.

※

Βαβράντιον, τόπος περὶ Χῖον. Πολύβ. ιϛ'. 3

※

Γίττα, πόλις Παλαιστίνης. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ. 4
τὸ ἐθνικὸν Γιτταῖος.

※

Ἕλλα, χωρίον Ἀσίας, Ἀττάλου βασιλέως ἐμπό- 5
ριον. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ. τὸ ἐθνικὸν Ἑλλαῖος.

※

[y] Abest vulgo *τι*, quod adjeci monente Valesio.

termiserunt, quo fidem Ptolemæo servarent, studiumque illi suum demonstrarent. Quamobrem, sicut sigillatim viros fortes in hoc nostro opere collaudare solemus, ita et civitates, quæ rerum honestarum studia, sive exemplo a majoribus tradito sive sua sponte sectantur, suæ virtutis laude adficere oportet.

XVI. *Apud Stephanum Byzant.*

※

XLI. *INSUBRI*, gens Italica. Polybius XVI.

※

Mantua, oppidum Romanorum. Gentile *Mantuanus*, auctore Polybio, libro XVI.

※

Babrantium, locus circa Chium. Polybius XVI.

Gitta, oppidum Palæstinæ. Polybius XVI. Gentile *Gittæus*.

※

Hella, locus Asiæ, Attali regis emporium. Polybius XVI. Gentile *Hellæus*.

※

6 Κάνδασα, φρούριον Καρίας. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ. A. U. 556.

*

7 Καρθαία, μία τῆς [z] ἐν Κέῳ τετραπόλεως. οἱ οἰκοῦντες Καρθαεῖς. Πολύβιος ις'.

[z] ἐν Κέῳ ex Strabone correxi. Vulgo ἐκ Κῷ.

Candasa, castellum Cariæ. Polybius XVI.

*

Carthæa, una ex quatuor oppidis in insula *Ceo*. Incolæ *Carthæenses*. Polybius XVI.

ΤΗΣ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

BELLUM ROMANORUM MACEDONICUM I.

Ol. 145. 2.
A. U. 556.

(I.) *Colloquium irritum cum Philippo.*

* * *

[a] 1. ΕΠΕΛΘΟΝΤΟΣ δὲ τοῦ τεταγμένου καιροῦ, T. Quinctius et socii.
παρῆν ὁ μὲν Φίλιππος, ἐκ Δημητριάδος ἀναχθεὶς εἰς
τὸν Μηλιέα κόλπον, πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν
2 πρίστιν, ἐφ᾽ ἧς αὐτὸς ἐπέπλει. Συνῆσαν δ᾽ αὐτῷ Μα-
κεδόνες μὲν Ἀπολλόδωρος καὶ Δημοσθένης, οἱ γραμμα-
τεῖς· ἐκ Βοιωτίας Βραχύλλης· Ἀχαιὸς δὲ Κυκλιάδας,
ἐκπεπτωκὼς ἐκ Πελοποννήσου διὰ τὰς πρότερον ὑφ᾽ ἡμῶν
3 εἰρημένας αἰτίας. μετὰ δὲ [b] τοῦ Τίτου παρῆν ὅ τε
βασιλεὺς Ἀμύνανδρος, καὶ παρ᾽ Ἀττάλου Διονυσό-
4 δωρος. ἀπὸ δὲ τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων, τῶν μὲν Ἀχαιῶν
[c] Ἀρίσταινος καὶ Ξενοφῶν, παρὰ δὲ Ῥοδίων Ἀκεσίμ-
βροτος ὁ ναύαρχος, παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν Φαινέας ὁ

[a] Nota. Hæc, et quæ sequuntur, *Codex Urbino-Vatic. et Augustanus*, itemque *Stephanus Byzantinus, ad* Polybii Librum Decimum Octavum referunt. [b] τοῦ Τίτου correxit Casaub. μετὰ δὲ τούτου παρῆν Herv. cum MStis. [c] Vulgo h. l. omnes Ἀριστταίνετος, *Aristænetus.*

(I.) *Excerpt. Antiq. Cap.* 1—12.

* * *

1. Postquam advenit constitutum colloquio tempus, *Philippus*, Demetriade profectus cum quinque lembis et una pristi, qua vehebatur ipse, ad *sinum Maliacum* venit. Erant cum eo, e Macedonibus, Apollodorus et Demosthenes, regii scribæ; e Bœotia, Brachylles; ex Achæis, Cycliadas, qui propter caussas jam ante nobis expositas e Peloponneso exsulabat. Cum *Tito* advenerunt rex Amynander, et Dionysodorus, Attali legatus: item gentium et civitatum legati, Achæorum, Aristænus et Xenophon: Rhodiorum, Acesimbrotus, ipsorum navarchus: Ætolorum, Phæneas prætor,

Ol. 145. 2.

στρατηγὸς, καὶ πλείους δ᾽ ἕτεροι τῶν πολιτευομένων.

conveniunt cum Philippo ad Nicæam.

Συνεγγίσαντες δὲ κατὰ Νίκαιαν πρὸς τὴν θάλατταν, οἱ 5
μὲν περὶ τὸν Τίτον ἐπέστησαν παρ᾽ αὐτὸν τὸν αἰγιαλόν·
ὁ δὲ Φίλιππος, ἐγγίσας τῇ γῇ, μετέωρος ἔμενε. Τοῦ 6
δὲ Τίτου κελεύοντος αὐτὸν ἀποβαίνειν, διαναστὰς ἐκ
τῆς νεὼς, οὐκ ἔφησεν ἀποβήσεσθαι. Τοῦ δὲ πάλιν 7

Colloquium Titi et Philippi.

ἐρομένου, τίνα φοβεῖται; φοβεῖσθαι μὲν, ἔφησεν ὁ
Φίλιππος, οὐδένα, πλὴν τοὺς θεούς· ἀπιστεῖν δὲ τοῖς
πλείστοις τῶν παρόντων, μάλιστα δ᾽ Αἰτωλοῖς. Τοῦ δὲ 8
τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ θαυμάσαντος, καὶ φήσαντος,
ἴσον εἶναι πᾶσι τὸν κίνδυνον, καὶ κοινὸν τὸν καιρόν·
μεταλαβὼν ὁ Φίλιππος, οὐκ ἔφησεν αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν.
Φαινέου μὲν γὰρ παθόντος τι, πολλοὺς εἶναι τοὺς στρα- 9
τηγήσοντας Αἰτωλῶν· Φιλίππου δ᾽ ἀπολομένου, κατὰ τὸ
παρὸν οὐκ εἶναι τὸν [d] βασιλεύοντα Μακεδόνων. Ἐδόκει 10
μὲν οὖν πᾶσι φορτικῶς κατάρχεσθαι τῆς ὁμιλίας· ὅμως
δὲ λέγειν αὐτὸν ἐκέλευεν ὁ Τίτος, ὑπὲρ ὧν πάρεστιν.
Ὁ δὲ Φίλιππος [e] οὐκ ἔφη τὸν λόγον αὐτῷ καθήκειν, 11
ἀλλ᾽ ἐκείνῳ· διόπερ ἠξίου διασαφεῖν τὸν Τίτον, τί δεῖ

Titi postulata.

ποιήσαντα τὴν εἰρήνην ἄγειν; Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων 12
στρατηγὸς, αὐτῷ μὲν ἁπλοῦν τινα λόγον, ἔφη, καθήκειν
καὶ φαινόμενον. Κελεύειν γὰρ αὐτὸν, ἐκ μὲν τῆς Ἑλ- 13
λάδος ἁπάσης ἐκχωρεῖν, ἀποδόντα τοὺς αἰχμαλώτους

[d] Sic libri omnes cum Hervag. βασιλεύσοντα ex conject. edidit Casaub.
[e] οὐκ ἔφησε Reg. F.

et plures alii ex iis qui rempublicam administrabant. Quum *prope Nicæam* mari proximassent; qui erant cum *Flaminino*, in ipso littore substiterunt: at *Philippus*, ubi terræ adpropinquasset, in ancoris stabat. Jubente *Tito*, ut in terram egrederetur; rex, in proram navis se erigens, facturum negavit. Illo rursus interrogante, *quem tandem timeret?* respondet rex: *timere quidem se neminem, præter deos immortales; at plurimorum ex his, qui adessent, non credere fidei, atque omnium minime Ætolis.* Mirante Romano imperatore, et dicente, *istud quidem par omnibus esse periculum, et occasionem communem:* excipiens Rex, *Titum dixit errare: nam Phænea quidem sublato, non defore multos, qui prætores Ætolorum sint futuri; Philippus vero si perisset, neminem in præsentia esse, qui Macedonum rex foret.* Absurdo et insolente principio visus rex omnibus colloquium inchoasse: *Titus* tamen, *aperire illum, quorsum venisset*, jussit. At Rex, *non suam, verum Titi orationem esse*, dixit: *itaque petere se ab eo, ut significaret, quid sibi esset faciendum, quo pacem tandem impetraret.* Tunc Romanos imperarator, *simplicem sibi eamque evidentem*, ait, *esse orationem. Jubere enim, ut ex universa Græcia excedat: captivos et transfugas, quos habet, singulis ut*

14 καὶ τοὺς αὐτομόλους ἑκάστοις, οὓς ἔχει· τοὺς δὲ κατὰ A. U. 556.
τὴν Ἰλλυρίδα τόπους παραδοῦναι Ῥωμαίοις, ὧν γέγονε κύριος μετὰ τὰς ἐν Ἠπείρῳ διαλύσεις· ὁμοίως δὲ καὶ Πτολεμαίῳ τὰς πόλεις ἀποκαταστῆσαι πάσας, ἃς παρῄρηται μετὰ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος θάνατον.

II. Ταῦτα δ' εἰπὼν ὁ Τίτος, αὐτὸς μὲν ἐπέσχε· πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἐπιστραφεὶς, ἐκέλευε λέγειν, ἅπερ ἑκάστοις αὐτῶν οἱ πέμψαντες εἴησαν ἐντεταλμένοι.
2 Πρῶτος δὲ Διονυσόδωρος, ὁ παρ' Ἀττάλου, μεταλα- Postulata Attali,
βὼν [f] τὸν λόγον, τάς τε ναῦς, ἔφη, δεῖν αὐτὸν ἀποδοῦναι τὰς τοῦ βασιλέως, τὰς γενομένας αἰχμαλώτους ἐν τῇ περὶ Χῖον ναυμαχίᾳ, καὶ τοὺς ἅμα ταύταις ἄνδρας· ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν ἀκέ-
3 ραιον, καὶ τὸ Νικηφόριον, ἃ κατέφθειρε. Μετὰ δὲ Rhodiorum,
τοῦτον, ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος Ἀκεσίμβροτος τῆς μὲν Περαίας ἐκέλευεν ἐκχωρεῖν τὸν Φίλιππον, ἧς αὐτῶν παρῄρηται, τὰς δὲ φρουρὰς ἐξάγειν ἐξ [g] Ἰασσοῦ καὶ
4 Βαργυλίων, καὶ τῆς Εὐρωμέων πόλεως· ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ Περινθίους εἰς τὴν Βυζαντίων συμπολιτείαν· παραχωρεῖν δὲ καὶ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου καὶ τῶν ἐμπορίων καὶ λιμένων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἁπάντων.
5 Ἐπὶ δὲ τοῖς Ῥοδίοις, Ἀχαιοὶ Κόρινθον ἀπῄτουν, καὶ Achæorum.
6 τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν ἀβλαβῆ. Μετὰ δὲ τούτους, Ætolorum.

[f] τὸν λόγον ex Reisk. conject. scripsi, et sic Vesont. intra lineas. Vulgo μεταλαβὼν τῶν λόγων. [g] Ἰασοῦ h. l. Hervag. cum MStis nostris.

reddat: loca Illyrici Romanis tradat, quæcunque post pacem in Epiro factam occupasset: similiter etiam Ptolemæo omnes ut restituat urbes, quas post Ptolemæi Philopatoris obitum illi ademisset.

II. Hæc locutus imperator, et, facto dicendi fine, conversus ad alios, mandata proferre singulos jubet, quæ ab iis accepissent, quorum missu adessent. Primus sermonem excepit *Dionysodorus, Attali legatus:* et, *naves regias reddendas,* dixit, *captivosque, qui ad Chium navali prælio capti essent; Venerisque templum et Nicephorium, quæ evastasset, pro incorruptis esse restituenda.* Post hunc *Acesimbrotus, Rhodiorum* navarchus, ait: *Peræa,* (regio est continentis adversus insulam,) *quam Rhodiis Philippus ademisset, excedendum ipsi esse: deducenda præsidia ex Jasso, Bargyliis, et Euromensium urbe: Perinthios in antiquam communis juris formulam, quod ipsis intercesserit cum Byzantiis, esse restituendos: excedendum etiam Sesto, Abydo, et omnibus Asiæ emporiis atque portibus.* Secundum Rhodios, *Achæi* repetebant *Corinthum et Argos oppidum, sine ullo damno.* Secuti deinde

Ol. 145. 2. Αἰτωλοὶ πρῶτον μὲν τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκέλευον ἐξίστασθαι, καθάπερ καὶ Ῥωμαῖοι, δεύτερον δ' αὐτοῖς ἀποκαθιστάναι τὰς πόλεις ἀβλαβεῖς, τὰς πρότερον μετασχούσας τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμπολιτείας.

Oratio Alexandri Ætoli adv. Philippum.

III. Ταῦτα δ' εἰπόντος τοῦ Φαινέου τοῦ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγοῦ, μεταλαβὼν Ἀλέξανδρος, ὁ προσαγορευόμενος Ἴσιος, ἀνὴρ δοκῶν πραγματικὸς εἶναι, καὶ λέγειν ἱκανός· οὔτε διαλύεσθαι νῦν, ἔφησε, τὸν Φίλιππον ἀλη- 2
θινῶς, οὔτε πολεμεῖν γενναίως ὅταν δέῃ τοῦτο πράττειν· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς ὁμιλίαις ἐνεδρεύειν, καὶ παρατηρεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ τοῦ πολεμοῦντος ἔργα, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν πόλεμον ἀδίκως ἵστασθαι καὶ λίαν ἀγεννῶς. ἀφέντα γὰρ τοῦ κατὰ πρόσωπον ἀπαντᾷν 3
τοῖς πολεμίοις, φεύγοντα τὰς πόλεις ἐμπιπράναι καὶ διαρπάζειν, καὶ διὰ ταύτης τῆς προαιρέσεως ἡττώμενον τὰ τῶν νικώντων ἆθλα λυμαίνεσθαι. Καίτοι γε τοὺς 4
πρότερον Μακεδόνων βεβασιλευκότας οὐ ταύτην ἐσχηκέναι τὴν πρόθεσιν, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν· μάχεσθαι μὲν γὰρ πρὸς ἀλλήλους συνεχῶς ἐν τοῖς ὑπαίθροις, τὰς δὲ πόλεις σπανίως ἀναιρεῖν καὶ καταφθείρειν. τοῦτο δ' 5
εἶναι πᾶσι φανερὸν ἔκ τε τοῦ πολέμου τοῦ περὶ τὴν Ἀσίαν, ὃν Ἀλέξανδρος ἐπολέμησε πρὸς Δαρεῖον, ἔκ τε τῆς τῶν διαδεξαμένων ἀμφισβητήσεως, καθ' ἣν ἐπολέμησαν πάντες πρὸς Ἀντίγονον ὑπὲρ τῆς Ἀσίας. παρα- 6
πλησίως δὲ καὶ τοὺς τούτους διαδεξαμένους μέχρι

Ætoli postularunt, primo, *ut universa Græcia excederet*, sicut et Romani petierant; deinde, *urbes incorruptas Ætolis redderet, quæ prius juris aut ditionis eorum fuissent.*

III. Hæc Phæneas Ætolorum prætor quum dixisset, excepit orationem ejus *Alexander* cognomine *Isius*, vir, ut erat opinio hominum, et in rebus gerendis singularis sollertiæ et facundus: qui dixit, *neque de pace cum fide Philippum nunc agere, neque bella cum virtute gerere, quando est opus; verum in colloquiis insidiari, occasiones captare, et omnia facere, quæcunque hostes solent; in bello vero inique et omnino parum generose rem gerere. Neque enim æquo campo collatis signis congredi cum hostibus; sed refugientem incendere ac diripere urbes, et hoc genere instituti præmia vincentium victum corrumpere. At antiquos Macedoniæ reges non hoc proposito fuisse, verum contrario potius; qui acie in campo adsidue bellare inter se soliti, urbes raro exscidissent aut perdidissent. Liquido hoc constare tum ex eo bello, quod in Asia Alexander cum Dario gessit, tum ex illa contentione, quæ inter ejus successores fuit, quando pro imperio Asiæ cuncti adversus Antigonum bellum gesserunt. Quod institutum omnes, qui deinceps successerunt, ad Pyrrhum usque servarunt.*

7 Πύῤῥου κεχρῆσθαι τῇ προαιρέσει ταύτῃ. διακινδυνεύειν A. U. 556.
μὲν γὰρ [h]πρὸς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὑπαίθροις προχείρως, καὶ Oratio Alexandri adv.
πάντα ποιεῖν εἰς τὸ καταγωνίσασθαι διὰ τῶν ὅπλων Philippum.
ἀλλήλους· τῶν δὲ πόλεων φείδεσθαι, χάριν τοῦ τοὺς
νικήσαντας [i]ἡγεῖσθαι τούτων, καὶ τιμᾶσθαι παρὰ τοῖς
8 ὑποταττομένοις. Τὸ δὲ, ἀναιροῦντα περὶ ὧν ὁ πόλεμός
ἐστι, τὸν πόλεμον [k]αὐτὸν καταλιπεῖν, μανίας ἔργον
9 εἶναι, καὶ ταύτης ἐῤῥωμένης· ὃ νῦν ποιεῖν τὸν Φίλιππον.
τοσαύτας γὰρ διεφθαρκέναι πόλεις ἐν Θετταλίᾳ, φίλον
ὄντα καὶ σύμμαχον, καθ' ὃν καιρὸν ἐκ τῶν ἐν Ἠπείρῳ
στενῶν ἐποιεῖτο τὴν σπουδὴν, ὅσας οὐδείς ποτε τῶν
10 Θετταλοῖς πεπολεμηκότων διέφθειρε. Πολλὰ δὲ καὶ
ἕτερα πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, τελευταίοις
11 ἐχρήσατο τούτοις. Ἤρετο γὰρ τὸν Φίλιππον, διὰ τί
Λυσιμαχίαν μετ' Αἰτωλῶν ταττομένην, καὶ στρατηγὸν
ἔχουσαν παρ' αὐτῶν, ἐκβαλὼν τοῦτον, κατάσχοι φρουρᾷ
12 τὴν πόλιν; διὰ τί δὲ Κιανοὺς, παραπλησίως μετ'
Αἰτωλῶν συμπολιτευομένους, ἐξανδραποδίσαιτο, φίλος
ὑπάρχων Αἰτωλοῖς; τί δὲ λέγων κατέχει νῦν Ἐχῖνον,
καὶ Θήβας τὰς Φθίας, καὶ Φάρσαλον, καὶ Λάρισσαν;
13 Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ταῦτ' εἰπὼν ἀπεσιώπησεν.

IV. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐγγίσας τῇ γῇ μᾶλλον ἢ Cum Ætolis disceptat Philippus.
πρόσθεν, καὶ διαναστὰς ἐπὶ τῆς νεὼς, Αἰτωλικὸν ἔφη
2 καὶ θεατρικὸν διατεθεῖσθαι τὸν Ἀλέξανδρον λόγον· σα-

[h] πρὸς αὐτοὺς Herv. cum MStis. [i] ἡγεῖσθαι ex Ursini conject. edidit Casaub. Libri omnes ἡττᾶσθαι τούτων. Livius: *quo opulentius imperium haberent.* [k] αὐτῷ καταλιπεῖν maluit Sigon. ex Livio.

In patentibus etenim campis ad congrediendum faciles fuisse, omniaque experiri solitos, quo sese invicem armis superarent: urbibus pepercisse, ut illis victores imperarent, et honorem a subditis consequerentur. At, quorum caussa bellum sit conflatum, ea tollentem, bellum interim ipsum relinquere, furoris et quidem vehementis esse; id autem facere nunc Philippum. Plures enim ipsum, quo tempore ex Epiri faucibus festinato se receperit, urbes in Thessalia, Thessalis amicum et socium, evastasse, quam ullus umquam hostium fecerit, qui cum eis bella gesserunt. Multa adhæc alia in eamdem sententiam quum disseruisset, his ad extremum verbis est usus. Philippum interrogavit, *cur Lysimachiam, Ætolis societate junctam, et in qua prætor fuisset ab ea gente missus, prætore ejecto, præsidium urbi imposuerit? cur Cianos, Ætolis pariter societate junctos, ipse Ætolorum amicus in servitutem addixisset? quid caussæ esse diceret, cur nunc Echinum, Thebas Phthias, Pharsalum et Larissam teneret?* His dictis tacuit Alexander.

IV. *Philippus* quum propius terram quam ante accessisset, seque in navi erexisset: *Ætolicam nimirum,* inquit, *et theatralem orationem Alexander ha-*

Ol. 145. 2. Philippus disceptat cum Ætolis.

φῶς γὰρ πάντας γινώσκειν, ὅτι τοὺς ἰδίους συμμάχους [l]ἑκὼν μὲν οὐδεὶς διαφθείρει, κατὰ δὲ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις πολλὰ ποιεῖν ἀναγκάζεσθαι τοὺς ἡγουμένους παρὰ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις. Ἔτι δὲ ταῦτα 3
λέγοντος τοῦ βασιλέως, ὁ Φαινέας, ἠλαττωμένος τοῖς ὄμμασιν, ἐπὶ πλεῖον ὑπέκρουε τὸν Φίλιππον, φάσκων, αὐτὸν ληρεῖν· δεῖν γὰρ ἢ μαχόμενον νικᾷν, ἢ ποιεῖν τοῖς κρείττοσι τὸ προσταττόμενον. Ὁ δὲ Φίλιππος, 4
καίπερ ἐν κακοῖς ὢν, ὅμως οὐκ ἀπέσχετο τοῦ καθ' αὑτὸν ἰδιώματος· ἀλλ' ἐπιστραφεὶς, Τοῦτο μὲν, ἔφησεν, ὦ Φαινέα, καὶ τυφλῷ δῆλον. ἦν γὰρ [m]εὔθικτος, καὶ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος εὖ πεφυκὼς, πρὸς τὸ διαχλευάζειν ἀνθρώπους. Αὖθις δὲ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιστρέψας, 5
Ἐρωτᾷς με, φησὶν, Ἀλέξανδρε, διὰ τί Λυσιμαχίαν προσέλαβον; Ἵνα μὴ διὰ τὴν ὑμετέραν ὀλιγωρίαν ἀνάστατος 6
ὑπὸ Θρᾳκῶν γένηται, καθάπερ νῦν γέγονεν, ἡμῶν ἀπαγαγόντων τοὺς στρατιώτας διὰ τοῦτον τὸν πόλεμον, οὐ τοὺς φρουροῦντας αὐτὴν, ὡς σὺ φῄς, ἀλλὰ τοὺς παραφυλάττοντας. Κιανοῖς δ' ἐγὼ μὲν οὐκ ἐπολέμησα, Προυσίου 7
δὲ πολεμοῦντος, βοηθῶν ἐκείνῳ συνεξεῖλον αὐτοὺς, ὑμῶν αἰτίων γενομένων. πολλάκις γὰρ κἀμοῦ καὶ τῶν ἄλλων 8
Ἑλλήνων διαπρεσβευομένων πρὸς ὑμᾶς, ἵνα τὸν νόμον

[l] ἑκὼν Casaub. ex Ursini conject. ἔχων Herv. cum MStis. [m] Fors. εὔθηκτος, ut suspicatus est H. Steph. θικτὸς Reg. F. et sic Vesont. ex prima scriptura: quod ex θηκτὸς corruptum videri potest.

buit: satis enim scire omnes, neminem esse mortalium, qui socios suos volens damnis adficiat; verum eas interdum necessitates temporum incidere, ut multa illis, qui rebus præsunt, contra suam voluntatem sint necessario facienda. Hæc dicentem adhuc Philippum asperius interpellat *Phæneas*, oculis debilis, et *delirare* ait *Philippum: aut bello enim vincendum esse, aut melioribus parendum.* Tum *Philippus*, etsi malo loco res ejus erant, consuetudine tamen sibi propria non abstinuit; sed conversus, *adparet id quidem*, inquit, *etiam cæco.* Erat enim dicax, et ad ludendum jocose in quosvis naturam cumprimis aptam habebat. Deinde ad Alexandrum denuo conversus: *Rogas me, Alexander*, inquit, *quare Lysimachiam occupaverim? Nempe, ne per incuriam vestram a Thracibus deleretur, quemadmodum nunc accidit, postquam ego ob bellum hoc milites inde deduxi, qui urbem illam non, ut tu dicis, præsidio tenebant, sed tutamen ipsi præstabant. Neque vero cum Cianis ego bellavi; sed, Prusiæ cum iis bellanti opem ferens, in exscindenda urbe Cio eum juvi. Atque hoc uti facerem, in caussa vos fuistis. Nam quum sæpe ego ceterique Græci per legatos vobiscum egissemus, ut le-*

ἄρητε, τὸν δίδοντα τὴν ἐξουσίαν ὑμῖν, ἄγειν λάφυρον ἀπὸ λαφύρου, πρότερον ἔφατε τὴν Αἰτωλίαν ἐκ τῆς Αἰτωλίας ἀρεῖν, ἢ τοῦτον τὸν νόμον. A. U. 556. Spolium de spolio capiunt Ætoli.

V. Τοῦ δὲ Τίτου θαυμάσαντος, τί τοῦτο ἐστίν; ὁ βασιλεὺς ἐπειρᾶτο διασαφεῖν αὐτῷ, λέγων, ὅτι τοῖς Αἰτωλοῖς ἔθος ὑπάρχει, μὴ μόνον, πρὸς οὓς ἂν αὐτοὶ πολεμῶσι, τούτους αὐτοὺς ἄγειν καὶ τὴν τούτων χώραν· Quid sit hoc, declarat Philippus.
2 ἀλλὰ, κἂν ἕτεροί τινες πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλους, ὄντες Αἰτωλῶν φίλοι καὶ σύμμαχοι, μηδὲν ἧττον ἐξεῖναι τοῖς Αἰτωλοῖς, ἄνευ κοινοῦ δόγματος καὶ [n] παρεῖναι ἀμφοτέροις τοῖς πολεμοῦσι, καὶ τὴν χώραν ἄγειν τὴν ἀμφοτέρων.
3 Ὥστε παρὰ μὲν τοῖς Αἰτωλοῖς μήτε φιλίας ὅρους ὑπάρχειν, μήτ' ἔχθρας· ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀμφισβητοῦσι περί τινος ἑτοίμους ἐχθροὺς εἶναι τούτους καὶ
4 πολεμίους. Πόθεν οὖν ἔξεστι τούτοις ἐγκαλεῖν νῦν, εἰ, φίλος ὑπάρχων Αἰτωλοῖς ἐγὼ, Προυσίου δὲ σύμμαχος, ἔπραξά τι κατὰ Κιανῶν, βοηθῶν τοῖς αὐτοῦ συμμά-
5 χοις; Τὸ δὲ δὴ πάντων δεινότατον, οἱ ποιοῦντες ἑαυτοὺς ἐφαμίλλους Ῥωμαίοις, καὶ κελεύοντες ἐκχωρεῖν Μα- Philippus expostulat cum Ætolis.
6 κεδόνας ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος· ([o] τοῦτο γὰρ [p] ἀναφθέγξασθαι καὶ καθόλου μέν ἐστιν ὑπερήφανον· οὐ μὴν, ἀλλὰ Ῥωμαίων μὲν λεγόντων ἀνεκτὸν, Αἰτωλῶν δ' οὐκ

[n] παρεῖναι ex Reisk. conject. scripsi. Vulgo παρ' ἀμφοτέροις, quod bene haberet si sequeretur verbum πολεμεῖν. Mox τοῖς ad πολεμοῦσιν, et καὶ ad τὴν χώραν, ex MStis adjeci. [o] Parentheseos signa adjeci monente Reiskio. [p] Malim cum eodem καὶ ἀναφθ. καθόλου.

gem illam tolleretis, quæ potestatem vobis facit capiendi spolium de spolio; Ætoliam vos prius ex Ætolia ablaturos respondistis, quam ut hanc legem antiquaretis.

v. Mirante *Quinctio*, quid hoc rei esset; vim legis Rex illi exponere adgreditur, et, *Hæc*, ait, *consuetudo apud Ætolos obtinet, ut non eos solum, quibuscum ipsi bellum gerunt, et agros eorum, infestent; sed etiam, si quando alii inter se bellaverint, qui sint Ætolorum socii et amici, jus ut sit Ætolis nihilo secius, publica tantum auctoritate demta, utrique belligerantium parti se adjungere, et ditionem utrorumque agere ferre. Adeo Ætoli jura omnia vel amicitiæ vel odii ignorant; sed omnibus, qui de re aliqua contenderint, parati sunt inimici atque hostes. Quo igitur jure isti me incusare audent, si amicus Ætolorum quum essem, idemque Prusiæ socius, dum societate junctos mihi defendo, secius aliquid in Cianos consului? Sed, quod longe omnium gravissimum est, vos, qui pares Romanis vos geritis, et Græcia universa decedere Macedones jubetis: (quæ vox, quum sit in totum superba, a Romanis tamen profecta, potest tolerari; ab Ætolis vero, non potest:) ecqua tandem me Græcia jubetis excedere?*

Ol. 145. 2. ἀνεκτόν·) ποίας δὲ κελεύετέ με, φησὶν, ἐκχωρεῖν Ἑλ-
λάδος, καὶ πῶς ἀφορίζετε ταύτην; αὐτῶν γὰρ Αἰτωλῶν 8
οὐκ εἰσὶν Ἕλληνες οἱ πλείους· τὸ γὰρ τῶν [q] Ἀγραῶν 9
ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Ἀποδοτῶν, ἔτι δὲ τῶν Ἀμφιλόχων,
οὐκ ἔστιν Ἑλλάς. ἦ τούτων μὲν [r] παραχωρεῖτέ μοι;

Rhodiis et Attalo respondet Philippus.

VI. Τοῦ δὲ Τίτου γελάσαντος· Ἀλλὰ δὴ πρὸς μὲν
Αἰτωλοὺς ἀρκείτω μοι ταῦτ᾽, ἔφη· πρὸς δὲ Ῥοδίους
καὶ πρὸς Ἄτταλον, ἐν μὲν ἴσῳ κριτῇ, δικαιότερον ἂν
νομισθείη, τούτους ἡμῖν ἀποδιδόναι τὰς αἰχμαλώτους
ναῦς καὶ τοὺς ἄνδρας, ἤπερ ἡμᾶς τούτοις· οὐ γὰρ 2
ἡμεῖς Ἀττάλῳ πρότεροι καὶ Ῥοδίοις τὰς χεῖρας ἐπεβά-
λομεν, οὗτοι δ᾽ ἡμῖν ὁμολογουμένως. Οὐ μὴν, ἀλλὰ, 3
σοῦ κελεύοντος, Ῥοδίοις μὲν ἀποδίδωμι τὴν Περαίαν,
Ἀττάλῳ δὲ τὰς ναῦς καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς δια-
σωζομένους. Τὴν δὲ τοῦ Νικηφορίου καταφθορὰν καὶ 4
τοῦ τῆς Ἀφροδίτης τεμένους ἄλλως μὲν οὐκ εἰμὶ δυνα-
τὸς ἀποκαταστῆσαι· φυτὰ δὲ καὶ κηπουροὺς πέμψω,
τοὺς φροντιοῦντας θεραπείας τοῦ τόπου καὶ τῆς αὐξή-
σεως τῶν ἐκκοπέντων δένδρων.

Achæis respondet.

Πάλιν δὲ τοῦ Τίτου 5
γελάσαντος ἐπὶ τῷ χλευασμῷ, μεταβὰς ὁ Φίλιππος
ἐπὶ τοὺς Ἀχαιοὺς, πρῶτον μὲν τὰς εὐεργεσίας ἐξηριθ-
μήσατο, τὰς ἐξ Ἀντιγόνου γεγενημένας εἰς αὐτοὺς,
εἶτα τὰς ἰδίας· ἑξῆς δὲ τούτοις, προηνέγκατο τὸ μέγε- 6
θος τῶν τιμῶν, τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς παρὰ τῶν

[q] Ἀγραίων vulgo citatur apud Steph. Byz. [r] Post παραχωρεῖτέ μοί videntur utique verba nonnulla intercidisse.

quibus illam finibus terminatis? Nam ipsorum quidem Ætolorum plerique non sunt Græci. Neque enim Græcia est, ubi sunt Agraorum, Apodotorum atque etiam Amphilochorum gentes. An igitur istos mihi populos conceditis?

VI. Ad hæc verba quum non tenuisset risum Titus: *Verum ista,* pergit Rex, *adversus Ætolos dixisse sufficiat. Ad Rhodios et Attalum quod spectat; si apud æquum judicem res agatur, justius videatur, ut illi potius naves captas et viros nobis reddant, quam ut nos ipsis. Neque enim primi nos Attalum vel Rhodios lacessivimus; sed contra illi nos, vel confessione omnium. Quod si tamen tu ita jubes, Peræam Rhodiis, et naves Attalo cum captivis, qui supersunt, restituam. Nicephorium et Veneris templum, quæ sunt vastata, quum nequeam aliâs in integrum restituere, plantas et hortulanos mittam, quibus locorum cultura sit futura curæ, et cæsarum arborum incrementum.* Quum illudentis urbanitas Flaminino risum denuo expressisset; *Philippus,* translato *ad Achæos* sermone, beneficia primum recensuit, jam inde ab Antigono in ipsos collata, deinde quæ erant a se profecta: honorum postea magnitudinem exposuit, quos ab

7 Ἀχαιῶν. τελευταῖον δ' ἀνέγνω τὸ περὶ τῆς ἀποστά- A. U. 556.
σεως ψήφισμα, καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους μεταθέσεως·
ᾗ χρησάμενος ἀφορμῇ, πολλὰ κατὰ τῶν Ἀχαιῶν εἰς
8 ἀθεσίαν εἶπε καὶ ἀχαριστίαν. ὅμως δ', ἔφη, τὸ μὲν
Ἄργος ἀποδώσειν, περὶ δὲ [s] τοῦ Κορίνθου βουλεύσεσθαι
μετὰ τοῦ Τίτου.

Scriptas conditiones petit.

VII. Ταῦτα δὲ διαλεχθεὶς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἤρετο
τὸν Τίτον, φήσας, πρὸς ἐκεῖνον αὐτῷ τὸν λόγον εἶναι
καὶ πρὸς Ῥωμαίους· πότερον οἴεται, δεῖν ἐκχωρεῖν ὧν
ἐπέκτηται πόλεων καὶ τόπων ἐν τοῖς Ἕλλησιν, ἢ καὶ
2 τούτων, ὅσα παρὰ τῶν γονέων παρείληφε; Τοῦ δ'
ἀποσιωπήσαντος, ἐκ χειρὸς ἀπαντᾷν οἷοί τ' ἦσαν, ὁ
μὲν [t] Ἀρίσταινος ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, ὁ δὲ Φαινέας ὑπὲρ
3 τῶν Αἰτωλῶν. Ἤδη δὲ τῆς ὥρας συγκλειούσης, ὁ μὲν
τούτων λόγος ἐκωλύθη διὰ τὸν καιρὸν, ὁ δὲ Φίλιππος
ἠξίου, γράψαντας αὐτῷ δοῦναι πάντας ἐφ' οἷς δεήσει
4 γίγνεσθαι τὴν εἰρήνην· μόνος γὰρ ὢν, οὐκ ἔχειν μεθ'
ὧν βουλεύεται, βούλεσθαι δὲ [u] διελθὼν αὐτῷ λόγον
5 δοῦναι περὶ τῶν ἐπιταττομένων. Ὁ δὲ Τίτος οὐκ
ἀηδῶς μὲν ἤκουε τοῦ Φιλίππου χλευάζοντος· μὴ βου-
λόμενος δὲ τοῖς ἄλλοις μὴ δοκεῖν [x] ἀντεπισκῶψαι τὸν

Titi jocus in Philippum.

[s] *τῆς Κορίνθου* Casaub. invitis codd. [t] Sic h. l. scripti libri omnes, quod in *Ἀρισταίνετος* mutavit Casaub. [u] *διελθὼν* ex conject. scripsi. *διελθεῖν* dant libri omnes, et ignorant verba *βούλεσθαι δὲ*, quæ ex ingenio primus adjecit Casaubonus. *ἐλθὼν* vero idem edidit, non *διελθών*. Acute Reiskius: *διὸ θέλειν αὐτῷ λ. δ.* [x] *ἀντεπισκῶψαι*, et mox *εἶπεν*, cum Reiskio correxi. Vulgo omnes *ἀντεπέσκωψε* et *εἰπὼν*: quæ servans Casaubonus, verba *μὴ δοκεῖν* ex conject. in *μηδὲν εἰπεῖν δοκεῖν* mutavit: sed verissima fortasse fuerit Ursini emendatio, qui, ceteroquin scripturam codicum tenens particulam *μὴ* ante *δοκεῖν* deletam voluit, ut sit: *μὴ βουλόμενος δὲ τοῖς ἄλλοις δοκεῖν, ἀντέσκωψε τὸν φιλ. εἰπὼν οὕτως.*

Achæis Macedoniæ reges fuerant consecuti: postremo decretum illud recitavit, quod Achæi de sua a Macedonibus defectione et transitione ad Romanos fecerant: eaque usus occasione, invectus est graviter in eorum perfidiam et ingratum animum. *Argos tamen se redditurum eis* dixit; *de Corintho cum Tito esse deliberaturum.*

VII. Hæc cum aliis locutus *Philippus*, a *Tito* quæsivit: (*jam enim sibi cum eo et cum Romanis sermonem esse:*) *Utrum iisne urbibus Græciæ locisque decedere se æquum censeat, quæ a se ipso capta habeat, an iis etiam, quæ a majoribus suis accepisset?* Silente Quinctio, parabant extemplo respondere *Aristænus* quidem pro Achæis, *Phæneas* vero pro Ætolis. Sed quum tardior jam hora diem clauderet, temporis angustiis exclusa est eorum oratio. Postulavit igitur *Philippus: scriptas dari sibi a singulis conditiones, quibus pax esset conventura: solum enim se esse, nec habere, quicum deliberet; velle vero se reverti, ut de iis, quæ imperarentur, serio secum cogitaret.* Non erat quidem Quinctio ingratum acroama, Philippum audire facete ludentem: at tamen, ne videretur Philippum non vi-

Ol. 145. 2. Φίλιππον, εἶπεν οὕτως· Εἰκότως [y]ἔφης Φίλιππε, μόνος 6
εἶναι νῦν· τοὺς γὰρ φίλους, τοὺς τὰ κράτιστά σοι
συμβουλεύσοντας, ἀπώλεσας ἅπαντας. Ὁ δὲ Μακεδὼν
ὑπομειδιάσας Σαρδόνιον, ἀπεσιώπησε. Καὶ τότε μὲν 7
ἅπαντες, ἐγγράπτους δόντες τῷ Φιλίππῳ τὰς ἑαυτῶν
προαιρέσεις ἀκολούθως τοῖς προειρημένοις, ἐχωρίσθησαν,
ταξάμενοι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Νίκαιαν πάλιν ἀπαν-
τήσειν. Τῇ δ' αὔριον οἱ μὲν περὶ τὸν Τίτον ἧκον ἐπὶ τὸν 8
ταχθέντα τόπον, ἐν ᾧ πάντες ἦσαν, ὁ δὲ Φίλιππος οὐ
παρεγίγνετο.

In posterum differtur colloquium.

Sero venit Philippus.

VIII. Τῆς δ' ἡμέρας ἤδη προαγούσης ἐπὶ πολὺ, καὶ
σχεδὸν ἀπεγνωκότων τῶν περὶ τὸν Τίτον, παρῆν ὁ
Φίλιππος δείλης ὀψίας ἐπιφαινόμενος μεθ' ὧν καὶ πρό-
τερον· κατατετριφὼς τὴν ἡμέραν, ὡς μὲν αὐτὸς ἔφη, 2
διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν τῶν ἐπιταττομένων·
ὡς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει, βουλόμενος ἐκκλεῖσαι τῷ
καιρῷ τήν τε τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν τῶν Αἰτωλῶν
κατηγορίαν. ἑώρα γὰρ τῇ πρόσθεν ἀπαλλαττόμενος, 3
ἀμφοτέρους τούτους ἑτοίμους ὄντας πρὸς τὸ συμπλέκε-
σθαι καὶ μεμψιμοιρεῖν αὐτῷ. Διὸ καὶ τότε συνεγ- 4
γίσας ἠξίου τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν, ἰδίᾳ πρὸς
αὐτὸν διαλεχθῆναι περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἵνα μὴ λόγοι
[z]λέγωνται μόνον ἐξ ἀμφοτέρων ἀψιμαχούντων, ἀλλὰ

[y] ἔφης et deinde εἶναι monente eodem Reiskio scripsi. Vulgo omnes Εἰκότως, ἔφη, Φίλιππε, μόνος εἶ νῦν. [z] γίνωνται Med.

cissim ipse quoque cavillari, sic ait: *Merito quidem, Philippe, dixisti, solum te nunc esse; amicos enim omnes, qui optima tibi suggesturi erant consilia, sustulisti.* Macedo, ubi Sardonium quemdam risum edidisset, conticuit. Tunc igitur, postquam singuli, quæ volebant, scripto essent complexi convenienter eis, quæ antea diximus, eaque Philippo exhibuissent, et postero die se iterum *Nicæam* conventuros constituissent, in diversa abierunt. *Quinctius* postero die ad constitutum locum, ubi omnes erant, venit; *Philippus* vero nullus venit.

VIII. Jam diei pars magna processerat, et fere jam *Quinctius* venturum eum desperabat, quum *Philippus* sub ipsam vesperam, iisdem atque ante comitatus, adparet; postquam diem consumsisset, ut quidem ipse dicebat, quum tam gravia imperarentur, inops consilii et magnis difficultatibus adfectus; ut vero aliis videbatur, eo fine, ut paratos in se invehi Achæos et Ætolos spatio temporis excluderet. Animadverterat enim pridie cum discederet, ambos paratos verbis secum altercari, et querelas suas proferre. Quam etiam ob caussam tunc propius accedens petiit, ut *submotis aliis, ne utrisque altercantibus verba dumtaxat funderentur, sed aliquis tandem finis etiam rei imponi posset, cum Romano*

5 καὶ τέλος τι τοῖς ἀμφισβητουμένοις ἐπιτεθῇ. Πλεο- A. U. 556.
νάκις δ' αὐτοῦ παρακαλοῦντος καὶ προσαξιοῦντος, ἤρετο Seorsim cum Tito
6 τοὺς συμπαρόντας ὁ Τίτος, τί δέον εἴη ποιεῖν; Τῶν δὲ colloquitur.
κελευόντων συνελθεῖν, καὶ διακοῦσαι τῶν λεγομένων,
παραλαβὼν ὁ Τίτος Ἄππιον Κλαύδιον, χιλίαρχον ὄντα
τότε, τοῖς μὲν ἄλλοις μικρὸν ἀπὸ τῆς θαλάττης ἀνα-
χωρήσασιν εἶπεν αὐτόθι μένειν· αὐτὸς δὲ τὸν Φίλιπ-
7 πον ἐκέλευσεν ἐκβαίνειν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, παραλαβὼν
Ἀπολλόδωρον καὶ Δημοσθένην, ἀπέβη. συμμίξας δὲ
8 [a]τῷ Τίτῳ διελέγετο καὶ πλείω χρόνον. Τίνα μὲν οὖν
ἦν τὰ τότε ῥηθέντα παρ' ἑκατέρου, δυσχερὲς εἰπεῖν.
Ἔφη δ' οὖν ὁ Τίτος μετὰ τὸ χωρισθῆναι τὸν Φίλιππον, Conditiones
9 διασαφῶν τοῖς ἄλλοις τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως· Αἰτω- Philippi.
λοῖς μὲν ἀποδοῦναι Φάρσαλον καὶ Λάρισσαν, Θήβας
δ' οὐκ ἀποδιδόναι· Ῥοδίοις δὲ τῆς μὲν Περαίας παρα-
χωρεῖν, [b]Ἰασσοῦ δὲ καὶ Βαργυλίων οὐκ ἐκχωρεῖν·
Ἀχαιοῖς δὲ παραδιδόναι τὸν Κόρινθον, καὶ τὴν τῶν
10 Ἀργείων πόλιν· Ῥωμαίοις δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα
φάναι παραδώσειν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας·
Ἀττάλῳ δὲ τάς τε ναῦς ἀποκαταστήσειν, καὶ τῶν
ἀνδρῶν τῶν ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἁλόντων ὅσοι πάρεισι.

IX. Πάντων δὲ τῶν παρόντων δυσαρεστουμένων τῇ Improbantur a sociis.
διαλύσει, καὶ φασκόντων, δεῖν τὸ κοινὸν ἐπίταγμα

[a] Articulum adjeci ex Urb. [b] Rursus Ἰασοῦ Herv. cum MStis.

imperatore seorsim liceret sibi colloqui. Et quum sæpius hoc ipsum peteret, idque ut sibi tribueretur æquum esse diceret; quæsivit *Titus* ab iis, qui aderant, quid facto esset opus? Cunctis hortantibus, ut congrederetur, et audiret, quid esset Philippus dicturus; *Quinctius*, *Appio Claudio*, qui tribunus militum tunc erat, secum adsumto, ceteris dixit, ut paullulum a mari recederent, atque ibi manerent: a Philippo deinde, ut in terram egrederetur, petit. Rex cum Apollodoro et Demosthene est egressus. Qui ubi in colloquium Titi venit, non modicum temporis spatium sermonem cum eo habuit. In eo congressu quæ fuerint ab utroque acta, difficile dictu est. At *Quinctius* certe post regis discessum hæc *a Philippo dicta* retulit ad socios: *Ætolis Pharsalum Larissamque cum reddere, Thebas non reddere. Rhodiis regione, quam Peræam vocant, cedere; Jasso et Bargyliis non excessurum. Achæis non Argis modo, sed etiam Corintho cessurum. Romanis polliceri, totam Illyrici oram tradíturum et omnes captivos. Attalo naves restituturum, et ex iis, qui prœliis navalibus fuissent capti, quotquot eorum superessent.*

IX. Hæ conditiones pacis quum nulli omnium placerent partium, dicerentque, *ante omnia faciendum esse*

Ol. 145. 2. πρῶτον ποιεῖν· (τοῦτο δ' ἦν, ἁπάσης ἐκχωρεῖν τῆς
Ἑλλάδος·) εἰ δὲ μὴ, διότι τὰ κατὰ μέρος μάταια
γίγνεται καὶ πρὸς οὐδέν· θεωρῶν ὁ Φίλιππος τὴν ἐν 2
αὐτοῖς ἀμφισβήτησιν, καὶ δεδιὼς ἅμα τὰς κατηγορίας,
ἠξίου τὸν Τίτον ὑπερθέσθαι τὴν σύνοδον εἰς τὴν αὔριον,
διὰ τὸ καὶ τὴν ὥραν εἰς ὀψὲ συγκλείειν· ἢ γὰρ πείσειν,
ἢ πεισθήσεσθαι τοῖς παρακαλουμένοις. Τοῦ δὲ συγ- 3
χωρήσαντος, ταξάμενοι συμπορεύεσθαι πρὸς τὸν κατὰ
Θρόνιον αἰγιαλὸν, τότε μὲν ἐχωρίσθησαν· τῇ δ' ὑστε-
ραίᾳ πάντες ἧκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον ἐν ὥρᾳ.
Καὶ βραχέα διαλεχθεὶς ὁ Φίλιππος, ἠξίου πάντας, 4
μάλιστα δὲ τὸν Τίτον, μὴ διακόψαι τὴν διάλυσιν, τῶν
γε δὴ πλείστων εἰς συμβατικὴν διάθεσιν ἠγμένων· ἀλλ' 5
εἰ μὲν ἐνδέχεται, [c]δι' αὐτῶν συμφώνους γενέσθαι περὶ
τῶν ἀντιλεγομένων· εἰ δὲ μὴ, πρεσβεύσειν ἔφη πρὸς τὴν
σύγκλητον, κἀκείνην πείσειν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων,
ἢ ποιήσειν ὅ τι ποτ' ἂν ἐπιτάττῃ. Ταῦτα δ' αὐτοῦ 6
προτείνοντος, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἔφασαν, δεῖν πράττειν
τὰ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς ἀξιουμένοις.
Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, οὐκ ἀγνοεῖν μὲν οὐδ' 7
αὐτὸς, ἔφη, διότι τὸν Φίλιππον οὐκ εἰκός ἐστι ποιῆσαι
τῶν παρακαλουμένων οὐδέν· τῷ δ' ἁπλῶς μηδὲν ἐμποδίζειν 8

Colloquium ad Thronium.

Res rejicitur ad senatum Rom.

[c] δι' αὐτῶν Casaub. invitis MStis.

regi, quod consilium universum imperaverat, (id autem erat, *ut tota decederet Græcia;*) *idque nisi faceret, inanes et nullius plane fructus istas de singulis rebus pactiones futuras:* ut vidit *Philippus* illorum inter se contentiones, simul veritus paratas in se criminationes, petit a Quinctio, ut rem totam in crastinum differret, quum præsertim ingruens vespera diem jam clauderet: *profecto* enim *aut persuasurum se, aut persuaderi sibi passurum, ut conditiones acciperet.* Adnuente Quinctio, littus ad *Thronium* destinatur ad conveniendum, atque ita solvitur colloquium. Postero die ad constitutum locum mature veniunt omnes. Ibi *Philippus,* locutus pauca, et omnes, qui aderant, et maxime Quinctium rogare, *ne institutam pacificationem abrumperent, quando plerorumque animi ad pacis et concordiæ studium jam essent adducti: verum de iis, quæ in controversia versarentur, si fieri ulla ratione posset, per se convenirent: sin hoc non posset, legatos* dixit *se Romam ad senatum missurum, et vel persuasurum patribus, ut ea sibi concederent, de quibus esset contentio, vel quascunque senatus dedisset leges pacis, accepturum.* Hanc conditionem ferente rege, ceteri omnes bellum dixerunt esse parandum, neque rationem postulatorum ejus habendam. At Romanus imperator, *ne se quidem ignorare,* ait, *parum esse simile veri, Philippum ullam earum rerum, quæ ab ipso petebantur, esse concessurum: quoniam tamen nihil quid-*

τὰς σφετέρας πράξεις τὴν αἰτουμένην χάριν ὑπὸ τοῦ A. U. 556.
9 βασιλέως, ἐκποιεῖν, ἔφη, χαρίζεσθαι. κυρωθῆναι μὲν
γὰρ οὐδ᾽ ὣς εἶναι δυνατὸν οὐδὲν τῶν νῦν λεγομένων
ἄνευ τῆς συγκλήτου· πρὸς δὲ τὸ λαβεῖν πεῖραν τῆς
ἐκείνων γνώμης εὐφυῶς ἔχειν τὸν ἐπιφερόμενον καιρόν.
10 Τῶν γὰρ στρατοπέδων οὐδ᾽ ὣς δυναμένων οὐδὲν πράττειν
διὰ τὸν χειμῶνα, τοῦτον ἀποθέσθαι τὸν χρόνον εἰς τὸ
προσανενεγκεῖν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν προσπιπτόντων,
οὐκ ἄθετον, ἀλλ᾽ οἰκεῖον εἶναι πᾶσι.

X. Ταχὺ δὲ συγκαταθεμένων ἁπάντων, διὰ τὸ Induciæ dantur Philippo.
θεωρεῖν τὸν Τίτον οὐκ ἀλλότριον ὄντα τῆς ἐπὶ τὴν
2 σύγκλητον ἀναφορᾶς· ἔδοξε συγχωρεῖν τῷ Φιλίππῳ,
πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥώμην, ὁμοίως δὲ καὶ παρ᾽ αὐτῶν
πέμπειν ἑκάστους πρεσβευτάς, τοὺς διαλεχθησομένους
3 τῇ συγκλήτῳ καὶ κατηγορήσοντας τοῦ Φιλίππου. Τοῦ
δὲ πράγματος τῷ Τίτῳ τοῦ κατὰ τὸν σύλλογον κατὰ
νοῦν καὶ κατὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς διαλογισμοὺς προκεχωρη-
κότος, παραυτίκα τὸ συνεχὲς τῆς ἐπιβολῆς ἐξύφαινε,
τά τε καθ᾽ αὑτὸν ἀσφαλιζόμενος ἐπιμελῶς, καὶ πρό-
4 λημμα τῷ Φιλίππῳ ποιῶν οὐδέν. Δοὺς γὰρ ἀνοχὰς
διμήνους αὐτῷ, τὴν μὲν πρεσβείαν τὴν εἰς τὴν Ῥώμην ἐν
τούτῳ τῷ χρόνῳ συντελεῖν ἐπέταξε· τὰς δὲ φρουρὰς
ἐξάγειν παραχρῆμα, τὰς ἐκ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος,
5 ἐκέλευσε. Διετάξατο δὲ καὶ περὶ τῶν ἰδίων συμμάχων

quam suis inceptis noceret petitio, cujus veniam sibi dari Philippus peteret, licere hoc illi concedere. Nam ne sic quidem firmari quidquam eorum posse, quæ nunc agerentur, absque auctoritate senatus; ad explorandam vero patrum voluntatem opportunam esse instantem tempestatem. Nam quum per hiemem nihil nec alioquin exercitus possint agere; non alienum, sed potius cunctorum rationibus conveniens esse, ut hoc quasi seponatur tempus, quo de præsenti rerum statu ad senatum referatur.

X. Omnibus in Quinctii sententiam cito concedentibus, quod a consilio referendi cuncta ad senatum non abhorrere ipsum intelligerent; placuit, *concedere Philippo, ut legatos Romam mitteret:* simul etiam placuit, ut *singuli legatos e suis eodem mitterent, qui cum senatu agerent, et Philippum accusarent.* Ita quum ex animi sententia, ut a principio cogitaverat, colloquii negotium Quinctio successisset; orsa deinceps sua sine mora ulla pertexebat, et securitati suæ cum cura prospiciens, et Philippo nihil prorsus, quo res ejus meliores fierent, neque prærogativam ullam largiens. Nam *inducias in duos menses* illi concedens, præcepit, ut *intra id tempus legationem Romam absolveret;* simulque jussit, *ut præsidia Phocide ac Locride extemplo deduceret.* Summoque pariter studio *sociis populi*

Ol. 145. 2.

φιλοτίμως, ἵνα κατὰ μηδένα τρόπον μηδὲν εἰς αὐτοὺς
ἀδίκημα γίγνηται κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὑπὸ Μακε-
δόνων. Ταῦτα δὲ ποιήσας πρὸς τὸν Φίλιππον ἔγ- 6
γραπτα, λοιπὸν αὐτὸς ἤδη δι' αὐτοῦ τὸ προκείμενον
ἐπετέλει. Καὶ τὸν μὲν Ἀμύνανδρον εἰς τὴν Ῥώμην 7
ἐξέπεμπε παραχρῆμα, γινώσκων αὐτὸν εὐάγωγον μὲν
ὄντα, καὶ ῥαδίως ἐξακολουθήσοντα τοῖς ἐκεῖ φίλοις, ἐφ'
ὁπότερα ἂν ἄγωσιν αὐτὸν, φαντασίαν δὲ ποιήσοντα καὶ
προσδοκίαν διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα. μετὰ δὲ 8
τοῦτον ἐξέπεμπε τοὺς παρ' αὐτοῦ πρέσβεις, Κόϊντόν τε
τὸν Φάβιον, ὃς ἦν αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἀδελφιδοῦς, καὶ
Κόϊντον [d]Φολούϊον, σὺν δὲ τούτοις Ἄππιον Κλαύδιον
ἐπικαλούμενον Νέρωνα. Παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἐπρέσ- 9
βευον Ἀλέξανδρος Ἴσιος, Δαμόκριτος Καλυδώνιος, Δι-
καίαρχος [e]Τριχωνιεὺς, Πολέμαρχος Ἀρσινοεὺς, Λάμιος
Ἀμβρακιώτης, Νικόμαχος Ἀκαρνὰν, τῶν ἐκ [f]Θου- 10
ρίου πεφευγότων, κατοικούντων δ' ἐν Ἀμβρακίᾳ, Θεό-
δοτος Φεραῖος, φυγὰς ἐκ Θετταλίας, κατοικῶν δ' ἐν
Στράτῳ· παρὰ δὲ τῶν Ἀχαιῶν Ξενοφῶν Αἰγιεὺς, παρὰ 11
δὲ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου μόνος Ἀλέξανδρος, παρὰ δὲ
τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων οἱ περὶ Κηφισόδωρον.

Legati mittuntur Romam.

Græcorum legati ad senatum Romanum.

XI. Οὗτοι δὲ παρεγενήθησαν εἰς τὴν Ῥώμην πρὸ

[d] Sic Herv. cum MStis. Φούλβιον edidit Casaub. [e] Τριχωνιεὺς tenui ex edit. Gron. et Ern. Sic et alibi fuerat scribendum. Τριχονιεὺς dant libri nostri. Τριχονιεὺς h. l. Casaub. [f] Alias Θυρίου.

Romani cavit, *ne per induciarum tempus ulla a Macedonibus injuria quacumque ratione eis inferretur.* Atque hæc *induciarum cum Philippo* pacta quum scripto curasset comprehendi, de cetero suum ipse propositum per se exsequebatur. Igitur qui sciret, *Amynandrum* ingenio esse admodum flexili, nec difficulter amicis, quos ipse Quinctius Romæ habebat, obsecuturum, in utramvis partem ducere illum vellent, eumdemque ob nomen regium speciem aliquam legationi adjecturum, et magnam hominum opinionem concitaturum, Romam e vestigio eum misit. Post hunc legatos a se misit *Q. Fabium*, (is uxori Quinctii sororis filius erat) et *Q. Fulvium*, et cum his *Appium Claudium*, cognomine *Neronem.* *Ætolorum* nomine legationem obierunt isti, Alexander Isius, Damocritus Calydonius, Dicæarchus Trichoniensis, Polemarchus Arsinoensis, Lamius Ambraciota, Nicomachus Acarnan, ex eis, qui *Thurio* aufugerant, et in Ambracia jam habitabant, Theodotus Pheræus, e patria Thessalia extorris, Strati inquilinus. Ab *Achæis* missus est Xenophon Ægiensis: ab rege *Attalo*, Alexander solus: ab *Atheniensium* civitate, Cephisodorus cum aliis.

XI. Hi Romam prius venerunt, quam de provinciis magistratuum anni

τοῦ τὴν σύγκλητον διαλαβεῖν ὑπὲρ τῶν εἰς τοῦτον τὸν A. U. 556.
ἐνιαυτὸν καθεσταμένων, πότερον ἀμφοτέρους ὑπάτους
εἰς τὴν Γαλατίαν, ἢ τὸν ἕτερον αὐτῶν δεήσει πέμπειν
2 ἐπὶ Φίλιππον. πεπεισμένων δὲ τῶν Τίτου φίλων, μένειν
τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους κατὰ τὴν Ἰταλίαν διὰ τὸν
ἀπὸ τῶν Κελτῶν φόβον, εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον
3 πάντες, κατηγόρουν ἀποτόμως τοῦ Φιλίππου. Τὰ μὲν
οὖν ἄλλα παραπλήσια τοῖς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα
4 πρότερον εἰρημένοις ἦν· τοῦτο δ' ἐπιμελῶς ἐντίκτειν
ἐπειρῶντο τῇ συγκλήτῳ πάντες, διότι, τῆς Χαλκίδος
καὶ τοῦ Κορίνθου καὶ τῆς Δημητριάδος ὑπὸ τῷ Μακε-
δόνι ταττομένων, οὐχ οἷόν τε τοὺς Ἕλληνας ἔννοιαν
5 λαβεῖν ἐλευθερίας. ὃ γὰρ αὐτὸς Φίλιππος εἶπε, τοῦτο
καὶ λίαν ἀληθὲς ἔφασαν ὑπάρχειν· ὃς ἔφη τοὺς προει- Compedes Græciæ.
ρημένους τόπους εἶναι πέδας Ἑλληνικὰς, ὀρθῶς ἀποφαι-
6 νόμενος. οὔτε γὰρ Πελοποννησίους ἀναπνεῦσαι δυνατὸν,
ἐν Κορίνθῳ βασιλικῆς φρουρᾶς ἐγκαθημένης· οὔτε Λο-
κροὺς καὶ Βοιωτοὺς καὶ Φωκέας θαρσῆσαι, Φιλίππου
7 Χαλκίδα κατέχοντος καὶ τὴν ἄλλην Εὔβοιαν· οὐδὲ μὲν
Θετταλοὺς, οὐδὲ Μάγνητας δυνατὸν [g] ἐναύσασθαι τῆς
ἐλευθερίας οὐδέποτε, Δημητριάδα Φιλίππου κατέχοντος
8 καὶ Μακεδόνων. Διὸ καὶ τὸ παραχωρεῖν τῶν ἄλλων
τόπων τὸν Φίλιππον, φαντασίαν εἶναι, χάριν τοῦ τὸν
παρόντα καιρὸν ἐκφυγεῖν· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ βουληθῇ,

[g] Verbum ἐναύσασθαι ut suspectum notatur in cod. Aug. ἐγγεύσασθαι putem scribendum.

præsentis quidquam decrevissent patres, utrumne ambo Consules in Galliam essent mittendi, an eorum alter adversus Philippum. Postquam deinde certo compererant Quinctii amici, ambos Consules tumultus Gallici caussa in Italia mansuros; *legati* omnes in senatum venerunt, acriter *Philippum accusantes.* Ac cetera quidem eorum oratio similis ei fuit, quam apud regem ipsum antea habuerant; illud vero unum impense studuerunt, ut patrum animis hanc opinionem ingenerarent, *si Chalcis, Corinthus et Demetrias a Macedone tenerentur, non posse Græcos ne cogitare quidem de libertate. Verissimum enim esse illud Philippi verbum, quando commemorata loca compedes dixit esse Græciæ: et recte sane ita illum pronunciasse. Nam neque Peloponnesios respirare posse, quamdiu Corintho regium præsidium insidebit; neque Locros et Bœotos atque Phocenses mutire ausuros, dum Chalcidem Philippus tenebit et reliquam Eubœam: neque vero Thessalos aut Magnetes vel levem saltem gustum aliquem libertatis posse umquam percipere, quamdiu Philippus et Macedones Demetriadem in potestate sint habituri. Quod igitur aliis locis cessurum se Philippus diceret, ad speciem hoc solum fieri, ut præsens pericu-*

Ol. 145. 2.

ῥᾳδίως πάλιν ὑφ' αὑτὸν ποιήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας, ἐὰν
κρατῇ τῶν προειρημένων τόπων. Διόπερ ἠξίουν τὴν 9
σύγκλητον, ἢ τούτων τῶν πόλεων ἀναγκάσαι τὸν Φί-
λιππον ἐκχωρεῖν, ἢ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ
πολεμεῖν ἐῤῥωμένως πρὸς αὐτόν. Καὶ γὰρ [h]ἠνῦσθαι τὰ 10
μέγιστα τοῦ πολέμου, τῶν τε Μακεδόνων προηττημένων
δὶς ἤδη, [i]καὶ κατὰ γῆν πλείστων αὐτοῖς χορηγιῶν
ἐκδεδαπανημένων. Ταῦτα δ' εἰπόντες, παρεκάλουν, μήτε 11
τοὺς Ἕλληνας ψεῦσαι τῶν περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐλπίδων,
μήθ' ἑαυτοὺς ἀποστερῆσαι τῆς καλλίστης ἐπιγραφῆς.
Οἱ μὲν οὖν παρὰ τῶν Ἑλλήνων πρέσβεις ταῦτα καὶ 12
τούτοις παραπλήσια διελέχθησαν. Οἱ δὲ παρὰ τοῦ
Φιλίππου παρεσκευάσαντο μὲν ὡς ἐπὶ πλεῖον ποιησό-
μενοι τοὺς λόγους, ἐν ἀρχαῖς δ' εὐθέως ἐκωλύθησαν.
Ἐρωτηθέντες γὰρ, εἰ παραχωροῦσι Χαλκίδος καὶ Κο- 13
ρίνθου καὶ Δημητριάδος, ἀπεῖπαν μηδεμίαν ἔχειν περὶ
τούτων ἐντολήν. οὗτοι μὲν οὖν ἐπιτιμηθέντες, οὕτω κατέ- 14
παυσαν τὸν λόγον.

Græcorum legati ad senatum Rom.

Philippi legati.

Continuatur bellum cum Philippo.

XII. Ἡ δὲ σύγκλητος τοὺς μὲν ὑπάτους ἀμφοτέρους εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλε, καθάπερ ἐπάνω προεῖπα· τὸν δὲ πρὸς τὸν Φίλιππον πόλεμον ἐψηφίσατο [k]κατάμονον εἶναι, δοῦσα τῷ Τίτῳ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν.

[h] ἠνῦσθαι ex conject. Ursini est, in cujus cod. erat ἠρῦσθαι. Nostri cum Herv. ἠρῆσθαι, præter Reg. G. in quo αἱρῆσθαι. Placeret ἀνῃρῆσθαι. [i] καὶ κατὰ γῆν. Forsan καὶ τῶν κατὰ γῆν. Sed cum Reiskio malim καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ τῶν πλείστων &c. Sic Casaub. in vers. *et mari et terra devictis Macedonibus, et plerisque commeatibus absumtis.* [k] κατάμονον ex conj. Ursini est. κατὰ νόμον Herv. cum MStis.

lum effugiat: quo vero die primum voluntas eum ceperit, Græcos eum, locorum quæ diximus potientem, denuo sibi fore subjecturum. Propterea senatum obsecrabant, ut *vel excedere illis oppidis Philippum cogeret, vel in proposito maneret et cum eo totis viribus bellum gereret. Jam enim belli partem maximam esse confectam, bis ante devictis Macedonibus, et plerisque commeatibus, quos suppeditare eis terra posset, absumtis.* Preces secundum ista adjiciebant, *ne spem libertatis, quam Græcis fecissent, irent destitutum, neve pulcerrimi tituli gloriam sibimet ipsi inviderent.*

Et Græcorum quidem legati hæc similiaque his alia disseruerunt. At *Philippi legati* longiorem orationem exorsi, statim a principio sunt impediti. Interrogati namque, *cessurine essent Chalcide, Corintho, et Demetriade?* mandatum de his ullum se accepisse negarunt. Atque ita a patribus objurgati, finem dicendi fecerunt.

XII. Senatus, Consulibus ambobus, ut supra dixi, in Galliam proficisci jussis, *ut duraret bellum cum Philippo*, decrevit, et rerum Græcanicarum arbitrium *T. Quinctio* permisit. Cujus

A. U. 556. Quinctio prorogatur imperium.

2 Ταχὺ δὲ τούτων εἰς τὴν Ἑλλάδα διασαφηθέντων, ἐγεγόνει τῷ Τίτῳ πάντα κατὰ νοῦν, ἐπὶ βραχὺ μὲν καὶ ταὐτομάτου συνεργήσαντος, τὸ δὲ πολὺ διὰ τῆς αὐτοῦ
3 προνοίας ἁπάντων κεχειρισμένων. Πάνυ γὰρ ἀγχίνους, εἰ καί τις ἕτερος Ῥωμαίων, καὶ ὁ προειρημένος ἀνὴρ
4 γέγονεν. οὕτω γὰρ εὐστόχως ἐχείριζε καὶ νουνεχῶς οὐ μόνον τὰς κοινὰς ἐπιβολὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς κατ' ἰδίαν
5 ἐντεύξεις, ὥσθ' ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν. Καί τοι καὶ νέος ἦν κομιδῇ, πλείω γὰρ τῶν τριάκοντα ἐτῶν οὐκ εἶχε· καὶ πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα διαβεβήκει μετὰ στρατοπέδων.

(II.) *Non fuit Proditor* ARISTÆNUS, *Achæos a societate Philippi ad amicitiam Romanorum traducens.*

* * *

Proditoris nomen non temere conferendum.

XIII. [1]Ἔμοι γε πολλάκις μὲν καὶ ἐπὶ πολλοῖς θαυμάζειν ἐπέρχεται τῶν ἀνθρωπείων ἁμαρτημάτων,
2 μάλιστα δ' ἐπὶ τῷ κατὰ τοὺς προδότας. διὸ καὶ βούλομαι τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς διαλεχθῆναι περὶ
3 αὐτῶν. Καίτοι γε οὐκ ἀγνοῶ, διότι δυσθεώρητον ὁ τόπος ἔχει τι καὶ δυσπαράγραφον. τίνα γὰρ ὡς ἀληθῶς προδότην δεῖ νομίζειν, οὐ ῥάδιον ἀποφήνασθαι.
4 Δῆλον γὰρ, ὡς οὔτε τοὺς ἐξ ἀκεραίου συμπειθομένους

[1] Ἔμοι γε cum Reisk. correxi. ἐμοὶ ἔστε erat in MS. ἐμοὶ ἔσται edidit Vales. sed maluerat ἐμοὶ δὲ.

rei nuncius quum celeriter in Græciam esset adlatus, mirifice omnia Tito ex animi sententia succedebant, fortuna quidem ejus consilia nonnihil adjuvante, sed multo magis, quod singulari prudentia omnia essent ab ipso administrata. Nam si quis alius Romanorum, hic profecto *vir sollers* cum primis fuit. Adeo enim dextre scite-que et prudenter non solum in publicis inceptis se gerebat, verum etiam in privatis congressibus, ut nihil posset magis. Et tamen *juvenis admodum* erat; nam annorum triginta major tum non fuit: idemque primus Romanorum cum exercitu in Græciam trajecerat.

(II.) *Excerptum Valesianum.*

* * *

XIII. Mihi quidem sæpenumero mirari subit *hominum* in multis rebus *ignorantiam;* sed maxime in eo, *quod ad proditores spectat.* Quamobrem operæ pretium fore arbitror, de iis pro tempore ac loco disserere. Atque hunc locum judicatu et explicatu difficilem esse, equidem non ignoro: qui enim revera *proditor* sit existimandus, definire haud facile est. Etenim satis constat, neque eos viros, qui, rebus

Ol. 145. 2.

τῶν ἀνδρῶν πρός τινας βασιλεῖς ἢ δυνάστας [m]κοινωνεῖν
πραγμάτων, εὐθέως προδότας νομιστέον· οὔτε τοὺς κατὰ 5
[n]τὰς περιστάσεις μετατιθέντας τὰς αὐτῶν πατρίδας
ἀπό τινων ὑποκειμένων πρὸς ἑτέρας φιλίας καὶ συμμα-
χίας, οὐδὲ τούτους. πολλοῦ γε δεῖ· ἐπεί τοι γε πολ- 6
λάκις οἱ τοιοῦτοι [o]τῶν μεγίστων ἀγαθῶν γεγόνασιν
αἴτιοι ταῖς ἰδίαις πατρίσιν. Ἵνα δὲ μὴ πόῤῥωθεν τὰ 7
παραδείγματα φέρωμεν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἐνεστώτων ῥᾳδίως
ἔσται τὸ λεγόμενον κατανοεῖν. Εἰ γὰρ μὴ σὺν καιρῷ 8
τότε μετέῤῥιψε τοὺς Ἀχαιοὺς [p]Ἀρίσταινος ἀπὸ τῆς
Φιλίππου συμμαχίας πρὸς τὴν Ῥωμαίων, φανερῶς
ἄρδην ἀπολώλει τὸ ἔθνος. νῦν δὲ, χωρὶς τῆς παρ' 9
αὐτὸν τὸν καιρὸν ἀσφαλείας ἑκάστοις περιγενομένης,
αὐξήσεως τῶν Ἀχαιῶν ὁμολογουμένως ὁ προειρημένος
ἀνὴρ, κἀκεῖνο τὸ διαβούλιον, αἴτιος ἐδόκει γεγονέναι.
διὸ καὶ πάντες αὐτὸν οὐχ ὡς προδότην, ἀλλ' ὡς εὐερ- 10
γέτην καὶ σωτῆρα τῆς χώρας ἐτίμων. Ὁ δ' αὐτὸς 11
ἂν εἴη λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι κατὰ τὰς τῶν
καιρῶν περιστάσεις τὰ παραπλήσια τούτοις πολιτεύ-
ονται καὶ πράττουσιν.

Aristænus non fuit proditor.

Demosthenes multos immerito proditores nominavit.

XIV. Ἦ, καὶ Δημοσθένην κατὰ πολλά τις ἂν ἐπαινέσας, ἐν τούτῳ μέμψαιτο, διότι πικρότατον ὄνειδος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ἑλλήνων εἰκῇ καὶ ἀκρίτως

[m] κοινωνίαν erat in MSto; quod probans Gronov. præcedens συμπειθομ. in συντιθεμ. mutandum censuit. [n] Articulum adjeci ex Suida. [o] Et hunc artic. quum vulgo abesset, ex Suida recepi. [p] Ἀρίσταινος scripsi pro Ἀρισταίνετος, quod vulgo h. l. legebatur.

integris, ad societatem cum regibus quibusdam aut principibus ineundam adduci sese patiuntur, neque item eos, qui ob temporum necessitatem cives suos ab amicitia ac societate jam constituta ad nova fœdera cum aliis ferienda traducunt, *proditores* statim esse habendos. Multum certe abest. Quippe hujusmodi homines sæpe maximorum bonorum civibus suis auctores fuere. Ac ne longius exempla repetamus, ex his, quæ præ manibus nunc habemus, id facillime perspici potest. Nisi enim *Aristænus* ab Philippi societate Achæos ad amicitiam populi Romani opportune tunc traduxisset, actum erat de gente Achæorum. At nunc, præter securitatem, quam singulis Achæis ea tempestate præstitit, inter omnes constat, ei viro atque huic ejus consilio *incrementum reipublicæ Achæorum* deberi. Itaque is non ut proditor, sed ut optime meritus ac servator gentis, ab omnibus colebatur. Idemque de aliis pariter fuerit dicendum, qui, pro rerum ac temporum necessitate, eadem in republica præstant.

XIV. Quare etiam *Demosthenes*, vir alioqui maxima laude dignus, in hac parte reprehendendus utique videatur, quod viris totius Græciæ celeberrimis

2 προσέρριψε· φήσας, ἐν μὲν Ἀρκαδίᾳ τοὺς περὶ Κερκι- A. U. 556.
δᾶν καὶ Ἱερώνυμον καὶ [q]Εὐκαμπίδαν προδότας γενέσθαι Iniquus Demosthenes.
3 τῆς Ἑλλάδος, ὅτι Φιλίππῳ συνεμάχουν· ἐν δὲ Μεσ-
σήνῃ τοὺς Φιλιάδου παῖδας, Νέωνα καὶ Θρασύλοχον·
ἐν Ἄργει δὲ τοὺς περὶ Μύρτιν καὶ Τελέδαμον καὶ
4 [r]Μνασίαν. παραπλησίως ἐν Θετταλίᾳ μὲν τοὺς περὶ
Δάοχον καὶ Κινέαν· παρὰ δὲ Βοιωτοῖς τοὺς περὶ Θεο-
5 γείτονα καὶ [s]Τιμόλαν. σὺν δὲ τούτοις καὶ πλείους
ἑτέρους ἐξηρίθμηται, κατὰ πόλιν ὀνομάζων· καίτοι γε
πάντων μὲν τῶν προειρημένων ἀνδρῶν πολὺν ἐχόντων
λόγον καὶ φαινόμενον ὑπὲρ τῶν καθ' αὑτοὺς δικαίων,
6 πλεῖστον δὲ τῶν ἐξ Ἀρκαδίας καὶ Μεσσήνης. Οὗτοι
γὰρ, ἐπισπασάμενοι Φίλιππον εἰς Πελοπόννησον, καὶ
ταπεινώσαντες Λακεδαιμονίους, πρῶτον μὲν ἐποίησαν
ἀναπνεῦσαι καὶ λαβεῖν ἐλευθερίας ἔννοιαν πάντας τοὺς
7 τὴν Πελοπόννησον κατοικοῦντας· ἔπειτα δὲ, τὴν χώραν
ἀνακομισάμενοι καὶ τὰς πόλεις, ἃς παρῄρηντο Λακε-
δαιμόνιοι κατὰ τὴν εὐκαιρίαν Μεσσηνίων, Μεγαλο-
πολιτῶν, Τεγεατῶν, Ἀργείων, ηὔξησαν τὰς ἑαυτῶν
8 πατρίδας ὁμολογουμένως· ἀνθ' ὧν οὐ πολεμεῖν ὤφειλον
Φιλίππῳ καὶ Μακεδόσιν, ἀλλὰ πάντα κατὰ δύναμιν
9 [t]ἐνεργεῖν, ὅσα πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν ἀνῆκεν. Εἰ μὲν
οὖν ταῦτ' ἔπραττον, ἢ φρουρὰν παρὰ Φιλίππου δεχό-

[q] Εὐκαλπίδαν vulgo apud Demosth. ibidem. [r] Rectius Μνασέαν ibid. [s] Τιμόλαον [t] Fors. συνεργεῖν Reisk.

temere et absque discrimine turpissimi criminis notam inussit. Etenim *Cercidam et Hieronymum et Eucampidam in Arcadia; Messenæ Philiadis filios, Neonem et Thrasylochum; Argis Myrtim et Teledamum et Mnasiam; pariterque Daochum ac Cineam in Thessalia; apud Bœotos autem Theogitonem ac Timolaum, proditores Græciæ fuisse* dixit, *eo quod Philippi societatem essent amplexi.* Eodemque modo alios complures ex singulis civitatibus nominatim recenset; tametsi omnes illi multis et gravissimis rationibus factum suum defendere possint, atque in primis Arcades ac Messenii. Namque hi, accito in Peloponnesum Philippo, cum Lacedæmonios depressissent, primum quidem id effecerunt, ut universi Peloponnesii respirare et libertatis speciem aliquam concipere possent: deinde, recuperato agro atque oppidis et urbibus, quas Spartani, cum potentia valerent, Messeniis, Megalopolitanis, Tegeatibus atque Argivis eripuerant, rebus suarum patriarum maximum incrementum adtulere. Pro quibus sane meritis æquum erat, non ut Philippo ac Macedonibus bellum inferrent, sed potius, ut pro virili parte honori illius et gloriæ servirent. Quod si id præstitissent, aut præsidio Mace-

Ol. 145. 2.
Iniquus Demosthenes.

μενοι ταῖς πατρίσιν, ἢ καταλύοντες τοὺς νόμους ἀφῃ-
ροῦντο τὴν ἐλευθερίαν καὶ παῤῥησίαν τῶν πολιτῶν,
χάριν τῆς ἰδίας πλεονεξίας ἢ δυναστείας· ἄξιοι τῆς
προσηγορίας ἦσαν ταύτης. εἰ δὲ, τηροῦντες τὰ πρὸς 10
τὰς πατρίδας δίκαια, κρίσει πραγμάτων διεφέροντο,
νομίζοντες οὐ ταυτὸ συμφέρον Ἀθηναίοις εἶναι καὶ ταῖς
ἑαυτῶν πόλεσιν· οὐ δή που διὰ τοῦτο καλεῖσθαι προ-
δότας ἐχρῆν αὐτοὺς ὑπὸ Δημοσθένους. Ὁ δὲ, πάντα 11
μετρῶν πρὸς τὸ τῆς ἰδίας πατρίδος συμφέρον, καὶ
πάντας ἡγούμενος δεῖν τοὺς Ἕλληνας ἀποβλέπειν πρὸς
Ἀθηναίους, εἰ δὲ μὴ, προδότας [u] ἀποκαλεῖν, ἀγνοεῖν μοι
δοκεῖ καὶ πολὺ παραπαίειν τῆς ἀληθείας. ὃ πεποίηκε 12
Δημοσθένης, ἄλλως τε δὴ, καὶ τῶν συμβάντων τότε τοῖς
Ἕλλησιν οὐ Δημοσθένει μεμαρτυρηκότων, ὅτι καλῶς
προὐνοήθη τοῦ μέλλοντος, ἀλλ' Εὐκαμπίδᾳ, καὶ Ἱερω-
νύμῳ, καὶ Κερκιδᾷ, καὶ τοῖς Φιλιάδου παισίν. Ἀθη- 13
ναίοις μὲν γὰρ τῆς πρὸς Φίλιππον ἀντιπαραγωγῆς τὸ
τέλος ἀπέβη, [x] τὸ πεῖραν λαβεῖν τῶν μεγίστων συμπτω-
μάτων, πταίσασι τῇ μάχῃ περὶ Χαιρωνείαν. εἰ δὲ μὴ 14
διὰ τὴν τοῦ βασιλέως μεγαλοψυχίαν καὶ φιλοδοξίαν,
καὶ πoῤῥωτέρω τὰ τῆς ἀτυχίας ἂν αὐτοῖς προὔβη διὰ
τὴν Δημοσθένους πολιτείαν. Διὰ δὲ τοὺς προειρημένους 15
ἄνδρας, κοινῇ μὲν Ἀρκάσι καὶ Μεσσηνίοις ἀπὸ Λακε-
δαιμονίων ἀσφάλεια καὶ ῥαστώνη παρεσκευάσθη· κατ'

[u] An ἀποκαλῶν? [x] εἰς τὸ πεῖραν voluerat Reisk.

donum in civitates suas recepto, aut republica ac legibus sublatis libertatem civibus suis ademissent, suæ ipsorum potentiæ confirmandæ caussa; esset cur eo nomine digni esse viderentur. Sin vero, omnibus officiis patriæ satisfacientes, judicio dumtaxat in republica dissidentes fuerunt, rati non idem prodesse Atheniensibus atque suis civitatibus; non sane idcirco *proditores* a Demosthene dici debuerunt. At enim ille, patriæ suæ utilitate cuncta permensus, persuasumque habens, universos Græcos civitatem Atheniensium spectare oportere, sin minus, proditores esse adpellandos, falli et a veritate procul aberrare mihi quidem videtur: præsertim cum ea, quæ tum Græciæ contigerunt, non Demosthenis judicium de eventu rerum, sed Eucampidæ et Hieronymi ac Cercidæ et filiorum Philiadis consilia, suffragio suo comprobarint. Etenim Athenienses quidem immodica adversus Philippum contentione in maximas tandem calamitates delapsi sunt, accepta ad Chæroneam clade: ac nisi regis ipsius magnitudo animi et gloriæ cupiditas obstitisset, longe etiam graviora erant perpessuri ob Demosthenis consilia. Contra virorum illorum ope Arcadibus et Messeniis, cum universis, securitas a Spartanorum viribus præstita est, tum singulatim civitatibus

ἰδίαν δὲ ταῖς αὐτῶν πατρίσι πολλὰ καὶ λυσιτελῆ A. U. 556.
συνεξηκολούθησε.

XV. Τίσιν οὖν εἰκότως ἂν ἐπιφέροι τις τὴν ὀνομασίαν Quis vere proditor?
2 ταύτην, ἔστι μὲν δυσπαράγραφον. μάλιστα δ' ἂν προ-
στρέχοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τοιούτους φέρων, ὅσοι
τῶν ἀνδρῶν κατὰ τὰς [y] ὁλοσχερεῖς περιστάσεις, ἢ τῆς
ἰδίας ἀσφαλείας καὶ λυσιτελείας χάριν, ἢ τῆς πρὸς
τοὺς ἀντιπολιτευομένους διαφορᾶς, ἐγχειρίζουσι τοῖς
3 ἐχθροῖς τὰς πόλεις· ἢ καὶ νὴ δία πάλιν, ὅσοι, [z] φρουρὰν
εἰσδεχόμενοι, καὶ [a] συγχρώμενοι ταῖς ἔξωθεν ἐπικουρίαις
πρὸς τὰς ἰδίας ὁρμὰς καὶ προθέσεις, ὑποβάλλουσι τὰς
πατρίδας ὑπὸ τὴν τῶν [b] πλεῖον δυναμένων ἐξουσίαν.
4 Τοὺς τοιούτους ὑπὸ τὸ τῆς προδοσίας ὄνομα [c] μετρίως
5 ἄν τις ὑποτάττοι πάντας. Οἷς λυσιτελὲς μὲν ἀληθῶς Proditorum merces.
ἢ καλὸν οὐδὲν οὐδέποτε συνεξηκολούθησε, τὰ δ' ἐναντία
6 πᾶσιν ὁμολογουμένως. Ἦ, καὶ θαυμάζειν ἐστὶ, [d] πρὸς
τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον, πρὸς τί ποτε βλέποντες, ἢ τίσι
χρώμενοι διαλογισμοῖς ὁρμῶσι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀτυ-
7 χίαν. Οὔτε γὰρ ἔλαθε πώποτε προδοὺς οὐδεὶς πόλιν,
ἢ στρατόπεδον, ἢ φρούριον· ἀλλὰ κἂν παρ' αὐτὸν τὸν
τῆς πράξεως καιρὸν ἀγνοηθῇ τις, ὅ γε ἐπιγιγνόμενος
8 χρόνος ἐποίησε φανεροὺς ἅπαντας. οὐδὲ μὴν γνωσθεὶς
οὐδεὶς οὐδέποτε μακάριον ἔσχε βίον, ἀλλ' ὡς μὲν

[y] δυσχερεῖς Suidas. [z] φρουρὰς Suid. [a] συγχρώμενοι ex Suida correxit Vales. συγχωρούμενοι erat in codice. [b] πλεῖον δυναμένων correxi, monente Vales. πλειόνων δυνάμεων edd. ex MSto. πλειόνων δυνατῶν Suid. [c] μέτριος maluit Reisk. [d] Fors. κατὰ τὸν.

cujusque multa et maxima commoda accesserunt.

XV. *Quibus* igitur *maxime id nomen competat*, distincte adfirmare difficile est: sed proxime ad veritatem accesserit, qui eis tribuet, *qui difficilibus reipublicæ temporibus, sive incolumitatis et utilitatis propriæ caussa, sive ob dissensionem cum eis qui contrarias in republica partes tuentur, patriam hostibus tradunt: aut certe rursus, qui, adscito in urbem præsidio, externisque auxiliis ad consilia sua et conatus ad exitum perducendos abusi, patriam imperio potentiorum subjiciunt.* Hujusmodi omnes *proditorum* nomine merito censeantur. Quibus nullus umquam verus fructus, nullum decus, sed prorsus alia omnia contigerunt, ut inter omnes constat. Itaque, ut initio dixi, mirari subit, quid in animo habentes, et quibus demum rationibus adducti homines, in eam calamitatem præcipites feruntur. Neque enim quisquam, cum aut exercitum, aut urbem, aut præsidium prodidisset, umquam latuit: sed tametsi in ipso facinore latuerit, tamen insequenti tempore est detectus. Nullus vero eorum, deprehensus, reliquum vitæ

Ol. 145. 2. ἐπίπαν ὑπ' αὐτῶν τούτων, οἷς χαρίζονται, τυγχάνουσι
Proditorum merces. τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας. Χρῶνται μὲν γὰρ τοῖς προ- 9
δόταις οἱ στρατηγοὶ καὶ δυνάσται πολλάκις [e] διὰ τὸ
συμφέρον· ὅταν γε μὴν ἀποχρήσωνται, χρῶνται λοιπὸν
ὡς προδόταις, κατὰ τὸν Δημοσθένην· μάλ' εἰκότως 10
ἡγούμενοι, τὸν ἐγχειρίσαντα τοῖς ἐχθροῖς τὴν πατρίδα
καὶ τοὺς ἐξαρχῆς φίλους μηδέποτ' ἂν εὔνουν σφίσι
γενέσθαι, μηδὲ διαφυλάξαι τὴν πρὸς αὐτοὺς πίστιν. οὐ 11
μὴν, ἀλλ' ἐὰν καὶ τὰς τούτων διαφύγωσι χεῖρας, τάς
γε δὴ τῶν παρασπονδηθέντων οὐ ῥαδίως ἐκφυγγάνουσιν.
ἐὰν δέ ποτε καὶ τὰς ἀμφοτέρων τούτων ἐπιβουλὰς 12
διολισθῶσιν, ἥ γε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις φήμη
τιμωρὸς αὐτοῖς ἕπεται παρ' ὅλον τὸν βίον, πολλοὺς μὲν
φόβους ψευδεῖς, πολλοὺς δὲ ἀληθεῖς παριστάνουσα,
καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, πᾶσι δὲ συνεργοῦσα καὶ
συνυποδεικνύουσα τοῖς κακόν τι κατ' ἐκείνων βουλευο-
μένοις· τὸ δὲ τελευταῖον, οὐδὲ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐῶσα 13
λήθην αὐτοὺς ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων, ἀλλ' ὀνειρώττειν
ἀναγκάζουσα πᾶν γένος ἐπιβουλῆς καὶ περιπετείας,
ἅτε συνειδότας ἑαυτοῖς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκ πάντων
ἀλλοτριότητα πρὸς σφᾶς, καὶ τὸ κοινὸν μῖσος. Ἀλλ' 14
ὅμως, τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐδεὶς οὐδέποτε δεηθεὶς
Stolidissimum animal homo. ἠπόρησε προδότου, πλὴν τελέως ὀλίγων τινῶν. Ἐξ ὧν 15
εἰκότως εἴποι τις ἂν, ὅτι [f] τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, δοκοῦν

[e] Ad διὰ τὸ συμφέρον forsan cum Reisk. adjicienda verba ὡς φίλῳ. [f] Hæc et seqq. usque ad fin. cap. XV. inserta quoque sunt *Excerptis antiquis ex Lib. XVII. vulgo cap. 13.*

feliciter egit; sed utplurimum ab iis ipsis, quibus gratificati sunt, merita pœna adficiuntur. Etenim *sæpe quidem duces ac principes, utilitatis suæ caussa, proditorum utuntur opera: postquam vero usi sunt eorum opera, eosdem dehinc pro proditoribus habent;* sicut ait *Demosthenes.* Idque sane jure optimo: quippe ita existimant, eum, qui patriam ac veteres amicos hostibus prodiderit, numquam benevolum ac fidum suis partibus futurum. Quod si illorum manus forte effugerint, at eorum, quos prodiderint, non facile effugiunt. Sin vero utriusque etiam partis insidias declinaverint, *fama* certe *ultrix* ubique terrarum eis imminet, quoad vivunt, multasque modo inanis modo veri metus caussas dies noctesque suggerit, et eorum inimicis suffragatur, ac varias nocendi ansas subministrat: postremo, ne noctu quidem scelerum suorum eos oblivisci patitur, sed omnis generis insidias atque casus per somnum exhorrescere cogit, ut qui sibi conscii sint malevolentiæ omnium hominum et publici in se odii. Quæ cum ita sint, nihilominus tamen nemini, cui opus esset proditor umquam defuit, nisi oppido paucis quibusdam. Proinde non injuria quis dixerit, *hominum genus,*

πανουργότατον εἶναι τῶν ζώων, πολὺν ἔχει λόγον τοῦ A. U. 556.
16 φαυλότατον ὑπάρχειν. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῶα, ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις αὐταῖς δουλεύοντα, διὰ μόνας ταύτας σφάλλεται· τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ [g] πρὸς δεδοξοποιημένον, οὐχ ἧττον διὰ τὴν ἀλογιστίαν,
17 ἢ διὰ τὴν φύσιν ἁμαρτάνει. Καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

(III.) *Attalus Sicyone.*

* * *

XVI. Ὁ βασιλεὺς Ἄτταλος ἐτιμᾶτο μὲν καὶ πρότερον ὑπὸ τῆς τῶν Σικυωνίων πόλεως διαφερόντως, ἐξ οὗ τὴν ἱερὰν χώραν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐλυτρώσατο χρημάτων Attali merita in Sicyonios,
2 αὐτοῖς οὐκ ὀλίγων. ἀνθ' ὧν καὶ τὸν κολοσσὸν αὐτοῦ τὸν δεκάπηχυν ἔστησαν παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν περὶ τὴν
3 ἀγοράν. τότε δὲ πάλιν αὐτοῦ δέκα τάλαντα δόντος καὶ μυρίους μεδίμνους πυρῶν, πολλαπλασίως ἐπιταθέντες ταῖς εὐνοίαις, εἰκόνα τε χρυσῆν ἐψηφίσαντο, καὶ θυσίαν αὐτῷ συντελεῖν κατ' ἔτος ἐνομοθέτησαν. honoribus repensa.
4 Ἄτταλος μὲν οὖν τυχὼν τῶν τιμῶν τούτων, ἀπῆρεν εἰς Κεγχρεάς.

g πρὸς δεδοξ. Separavi duo verba, perperam vulgo conjuncta.

cum versutia et calliditate cetera animalia superare videatur, multa tamen dici posse, cur *stolidissimum* habeatur. Nam ceteræ animantes, quæ solis corporis cupiditatibus serviunt, per has dumtaxat in fraudem labuntur: at humanum genus, variis præterea opinionibus ductum, non pauciora per stultitiam peccat, quam naturæ vitio. Sed hæc quidem hactenus a nobis dicta sunto.

(III.) *Excerptum Valesianum.*

* * *

XVI. *Attalus* rex jam antea quidem a *Sicyoniis* impense colebatur, ex quo sacrum Apollinis agrum grandi pecunia eis redemerat. In cujus beneficii gratiam *colossum* ejus decem cubitorum altitudine juxta Apollinem in foro posuerunt. Tunc vero, cum decem rursus talenta civitati dono dedisset, et decem millia medimnorum frumenti, multis modis majori benevolentia eumdem complexi, et auream statuam illi decreverunt, et solenne sacrum quotannis fieri lege lata sanxerunt. His honoribus adfectus *Attalus*, Cenchreas abiit.

(IV.) *Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus.*

Ol. 145. 2.
A. U. 556.

* * *

Potitur Argis.

XVII. Νάβις ὁ τύραννος, ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς τῶν Ἀργείων πόλεως Τιμοκράτην τὸν Πελληνέα, διὰ τὸ μάλιστα τούτῳ πιστεύειν καὶ χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐπιφανεστάτας πράξεις, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην. Καὶ 2
μετά τινας ἡμέρας ἐξέπεμψε τὴν γυναῖκα, δοὺς ἐντολὰς, παραγενομένην εἰς Ἄργος, περὶ πόρον γίγνεσθαι χρημάτων. ἡ δὲ, ἀφικομένη, πολὺ κατὰ τὴν ὠμότητα 3
Νάβιν ὑπερετίθετο. Ἀνακαλεσαμένη γὰρ τῶν γυναικῶν 4
τινὰς μὲν κατ' ἰδίαν, τινὰς δὲ κατὰ συγγένειαν, πᾶν γένος αἰκίας καὶ βίας προσέφερε· μέχρι σχεδὸν ἁπασῶν 5
οὐ μόνον τὸν χρυσοῦν ἀφείλετο κόσμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν πολυτελέστατον.

Apegæ crudelitas.

(IV.) *Excerptum Valesianum.*

* * *

XVII. *Nabis* tyrannus, relicto ad præsidium urbis Argivorum *Timocrate* Pellenensi, cujus fide atque opera in gravissimis negotiis utebatur, Spartam regressus est. Paucis vero post diebus *uxorem* eo remisit; mandans, ut, cumprimum *Argos* venisset, cogendæ pecuniæ operam daret. Illa, Argos ingressa, *crudelitatem Nabidis* longo intervallo superavit. Nunc enim singulas ex illustribus fœminis, nunc simul plures genere inter se junctas, domum accersendo, vi ac tormentis omnibus compellebat, donec non aureum modo ornatum, sed vestem quoque pretiosissimam fere cunctis ademit.

ΤΗΣ ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

FINIS BELLI ROMANORUM MACEDONICI PRIMI.

(I.) *Philippus a T. Flaminino vincitur ad Cynoscephalas. Excursus Polybii de Vallo Romanorum; et de Militia Romana, collata cum Phalange Macedonum.*

* * * Ol. 145. 3. A. U. 557.

1. Ο ΔΕ Τίτος οὐ δυνάμενος ἐπιγνῶναι τοὺς πολεμίους, Romani ᾗ στρατοπεδεύουσι, τοῦτο δὲ σαφῶς εἰδὼς, ὅτι πάρεισιν milites vallos gestant εἰς Θετταλίαν, προσέταξε κόπτειν χάρακα πᾶσιν, ἕνεκα in itinere. τοῦ παρακομίζειν μεθ' ἑαυτῶν πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ
2 χρείας. Τοῦτο δὲ κατὰ μὲν τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγὴν ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ· κατὰ δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων εὔκο-
3 πον. οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες μόλις αὐτῶν κρατοῦσι [a] τῶν σαρκῶν ἐν ταῖς πορείαις, καὶ μόλις ὑπομένουσι τὸν ἀπὸ
4 τούτων κόπον· Ῥωμαῖοι δὲ, τοὺς μὲν θυρεοὺς τοῖς ὀχεῦσι

[a] An σακῶν, *clypeorum?* Acute Seyboldus τῶν σκευῶν, *armorum pondus.*

I.

(I.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XVII. *Cap.* 14—29.

* * *

1. QUUM non posset *Quinctius* comperire, quo loco hostes castra haberent, at certo tamen sciret, in Thessaliam ipsos jam advenisse; militibus præcepit, ut *vallos singuli cæderent, quos secum ferrent, si qua forte nasceretur occasio iis utendi.* Hoc autem ex Græcorum quidem instituto videtur fieri omnino haud posse; Romanorum vero moribus levis est labor. Nam Græci in itinere faciendo ipsum corpus suum vix sustinent, et vexationem ejus oneris vix ægre sufferunt. Romani quum scuta vinculorum co-

Ol. 145. 3.

Præstat vallum Romanorum vallo Græcorum.

τοῖς σκυτίνοις ἐκ τῶν ὤμων ἐξηρτηκότες, ταῖς δὲ χερσὶν
αὐτοὺς τοὺς γαίσους φέροντες, ἐπιδέχονται τὴν παρα-
κομιδὴν τοῦ χάρακος. Ἅμα δὲ καὶ μεγάλην εἶναι 5
συμβαίνει τὴν διαφορὰν τούτων. Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες 6
τοῦτον ἡγοῦνται χάρακα βέλτιστον, ὃς ἂν ἔχοι πλεί-
στας ἐκφύσεις καὶ μεγίστας πέριξ τοῦ πρέμνου. παρὰ 7
δὲ Ῥωμαίοις δύο κεραίας ἢ τρεῖς ἔχουσιν οἱ χάρακες·
[b]ὁ δὲ πλείστας, τέτταρας· καὶ ταύτας [c]ἔχοντες λαμ-
βάνονται οὐκ ἐναλλάξ. ἐκ δὲ τούτου συμβαίνει, τήν τε 8
κομιδὴν εὐχερῆ γίγνεσθαι τελέως, (ὁ γὰρ εἷς ἀνὴρ φέρει
τρεῖς καὶ τέτταρας, συνθεὶς ἐπ' ἀλλήλους·) τήν τε
χρείαν ἀσφαλῆ διαφερόντως. [d]Ὁ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλή- 9
νων ὅταν τεθῇ πρὸ τῆς παρεμβολῆς, πρῶτον μέν ἐστιν
εὐδιάσπαστος. ὅταν γὰρ τὸ μὲν κρατοῦν καὶ πιεζόμενον 10
ὑπὸ τῆς γῆς ἓν ὑπάρχῃ μόνον, αἱ δ' ἀποφύσεις ἐκ
τούτου πολλαὶ καὶ μεγάλαι, κἄπειτα δύο παραστάν-
τες ἢ τρεῖς ἐκ τῶν ἀποφύσεων ἐπισπάσωνται τὸν αὐτὸν
χάρακα, ῥᾳδίως ἐκσπᾶται. τούτου δὲ συμβαίνοντος, 11
εὐθέως πύλη γίγνεται διὰ τὸ μέγεθος· καὶ τὰ παρα-
κείμενα λέλυται, τῷ βραχείας τὰς εἰς ἀλλήλους ἐμ-
πλοκὰς καὶ τὰς ἐπαλλάξεις γίγνεσθαι τοῦ τοιούτου
χάρακος. Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις συμβαίνει τοὐναντίον. 12
τιθέασι γὰρ εὐθέως ἐμπλέκοντες εἰς ἀλλήλους οὕτως,

[b] ὅτι δὲ Casaub. cum Ursino, invitis MStis. [c] Ante verbum ἔχοντες, et mox rursus post λαμβάνονται, vulgo in edd. et MStis nostris *spatium* aliquod *vacuum* relictum est. [d] Particulam γὰρ ex Reiskii conject. inserui.

riaceorum ope ex humeris suspensa gestent, manibus vero solas hastas; vallum insuper ferre non detrectant. Accedit, quod ipsorum *vallorum differentia* est magna. *Græci* vallum putant optimum illum esse, qui plurimos et maximos habet stipites ex eadem stirpe circumcirca erumpentes. Valli, quibus *Romani* utuntur, duas furcas sive palmas aut tres habent; aut qui plurimas, quatuor: et quidem ii sumuntur valli, in quibus surculi ab uno latere sint enati, non ab utroque alternatim. Unde fit, ut et gestatio eorum sit prorsus facilis, (singuli enim milites ternos quaternosve in unum fascem compositos ferunt,) et usus eximie firmus. *Græcus* siquidem *vallus*, pro castris defixus, primo quidem facile potest evelli. Quodsi enim id quod cetera continet, et in terram defigitur, non nisi unum est, surculi vero ex ipso enati et multi sunt et grandes; si accesserint duo aut tres viri, qui furculis prehensis vallum convellant, nullo negotio evellitur. Deinde, ubi id accidit, statim patet aditus, propter magnitudinem: et, quum ejusmodi valli parum inter se implicari atque alternatim sese complecti soleant, uno evulso, solvitur ceterorum, qui ei adsident, compages. Apud

ὥστε μήτε τὰς κεραίας εὐχερῶς ἐπιγνῶναι, ποίας εἰσὶν A. U. 557.
ἐκφύσεως τῶν ἐν τῇ γῇ κατωρυγμένων, μήτε τὰς ἐκφύ- Vallum Romanor.
13 σεις, ποίων κεραιῶν. λοιπὸν οὔτ' ἐπιλαβέσθαι παρ- et Græcor.
είραντα τὴν χεῖρα δυνατὸν, ἅτε πυκνῶν οὐσῶν καὶ
προσπιπτουσῶν αὐταῖς, ἔτι δὲ φιλοπόνως ἀπωξυμμένων
14 τῶν κεραιῶν· οὔτ' ἐπιλαβόμενον ἐκσπάσαι ῥάδιον, διὰ
τὸ, πρῶτον μὲν, πάσας τὰς προσβολὰς σχεδὸν αὐτο-
15 κράτορα τὴν ἐκ τῆς γῆς δύναμιν ἔχειν· δεύτερον δὲ, [e] τὸ
τὴν μίαν ἐπισπώμενον κεραίαν [f] πολλοὺς ἀναγκάζεσθαι
πειθομένους ἅμα βαστάζειν, διὰ τὴν εἰς ἀλλήλους
ἐμπλοκήν· δύο δὲ καὶ τρεῖς ἐπιλαβέσθαι ταὐτοῦ χάρα-
16 κος, οὐδ' ὅλως εἰκός. ἐὰν δέ ποτε καὶ κατακρατήσας
ἐκσπάσῃ τις ἕνα καὶ δεύτερον, [g] ἀνεπιγνώστως γίγνεται
17 τὸ διάστημα. Διὸ καὶ μεγάλης [h] οὔσης διαφορᾶς, τῷ
καὶ τὴν εὕρεσιν ἑτοίμην εἶναι τοῦ τοιούτου χάρακος, καὶ
τὴν κομιδὴν εὐχερῆ, καὶ τὴν χρείαν ἀσφαλῆ καὶ μό-
18 νιμον· φανερὸν, ὡς, εἰ καί τι τῶν ἄλλων πολεμικῶν
ἔργων ἄξιον ζήλου καὶ μιμήσεως ὑπάρχει παρὰ Ῥω-
μαίοις, καὶ τοῦτο, κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην.

II. Πλὴν ὅ γε Τίτος ἑτοιμασάμενος ταῦτα πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας, προῆγε παντὶ τῷ στρατεύματι βάδην· ἀποσχὼν δὲ περὶ πεντήκοντα στάδια τῆς τῶν

Titus et Philippus in Thessalia.

[e] τῷ τὸν μίαν malim. [f] πολλὰς et mox πειθομένας cum Ursino edidit Casaub. πολλοὺς (sic) et deinde πυθομένας dant scripti libri. [g] ἀνεπίγνωστον malim cum Reisk. [h] Verbum οὔσης, quod abest vulgo, adjeci ex conject.

Romanos hujus contrarium evenit. Statim enim ita inter se implicatos defigunt vallos, ut neque furculæ facile, quemnam ad stipitem ex eis, qui terra defossi sunt, pertineant, nec stipites, quasnam ad furculas, possit dignosci. Tum vero nec locus est ad inserendam manum et prehendendum vallum, impediente frequentia furcarum ramulorumque inter se implicatorum, quos etiam magno studio curant ut sint præacuti: et, si vel maxime adprehenderis, extrahere tamen difficile est; primo quidem, quoniam, quidquid fere adprehenderis, id propriam per se ex terra, cui infixum est, firmitatem habet; deinde, quod, unum si attrahas ramulum, multos simul, sibi invicem propter mutuam implicationem obsequentes, tollas necesse est: ut autem duo aut tres eumdem simul stipitem prehendant, vix ac ne vix quidem fieri queat. Quod si quis forte, summa contentione enisus, unum alterumque stipitem evulserit: ejusmodi fit intervallum, quod ne adpareat quidem. Quum igitur adeo præstet Romanus vallus, quia facile est parabilis, et quia commode gestatur, postremo quia est ejus usus firmus ac stabilis: liquet manifesto, si ulla res alia ex institutis militaribus Romanorum, hanc certe, meo quidem judicio, æmulatione et imitatione esse dignam.

II. *Quinctius* igitur, his ad usum, ubi tempus postularet, præparatis, cum universo exercitu modicis itineribus

Ol. 145. 3. Titus et Philippus in Thessalia.

Φεραίων πόλεως, αὐτοῦ παρενέβαλε. κατὰ δὲ τὴν ἐπι- 2
οῦσαν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἐξέπεμπε τοὺς κατοπτεύσοντας καὶ
διερευνησομένους, εἴ τινα δυνηθεῖεν λαβεῖν ἀφορμὴν εἰς τὸ
γνῶναι, ποῦ ποτέ εἰσι καὶ τί πράττουσιν οἱ πολέμιοι.
Φίλιππος δὲ, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν πυνθανόμενος 3
τοὺς Ῥωμαίους στρατοπεδεύειν περὶ τὰς Θήβας, ἐξάρας
ἀπὸ τῆς Λαρίσσης παντὶ τῷ στρατεύματι προῆγε,
ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὰς Φεράς. ἀποσχὼν 4
δὲ περὶ τριάκοντα στάδια, τότε μὲν αὐτοῦ καταστρα-
τοπεδεύσας, ἐν ὥρᾳ παρήγγειλε πᾶσι γίγνεσθαι περὶ
τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν. Ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν ἐξε- 5
γείρας τὴν δύναμιν, τοὺς μὲν εἰθισμένους προπορεύεσθαι
τῆς δυνάμεως προεξαπέστειλε, συντάξας [i] ἐπιβάλλειν
ταῖς ὑπὲρ τὰς Φερὰς ἀκρολοφίαις· αὐτὸς δὲ τῆς ἡμέ-
ρας διαφαινούσης ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος.
Παρ' ὀλίγον μὲν οὖν ἦλθον ἀμφοτέρων οἱ προεξαπε- 6
σταλμένοι τοῦ συμπεσεῖν ἀλλήλοις περὶ τὰς ὑπερβολάς.
προειδόμενοι γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ὀρφνὴν ἐκ πάνυ 7
βραχέως διαστήματος, ἐπέστησαν, καὶ ταχέως ἔπεμπον,
ἀποδηλοῦντες ἀμφότεροι τοῖς ἡγεμόσι τὸ γεγονὸς, καὶ
πυνθανόμενοι, τί δέον εἴη ποιεῖν. * * * [k] ἐπὶ τῶν ὑποκει- 8
μένων στρατοπεδειῶν, κἀκείνους ἀνακαλεῖσθαι. τῇ δ' 9
ἐπαύριον ἐξέπεμψαν ἀμφότεροι κατασκοπῆς ἕνεκα τῶν

[i] ἐπιβάλλειν ex conj. correxi. Vulgo omnes ὑπερβάλλειν. [k] Excidisse hæc fere verba cum Reiskio putem: οἱ δὲ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ ἔκριναν μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκ.

procedebat: tum, ubi quinquaginta fere stadia a *Pheræorum* urbe aberat, castra ibi locat. Postero die sub lucis exortum emisit qui loca inspicerent, et diligenter inquirerent, si forte per aliquam occasionem discere possent, ubi tandem essent hostes, et quid agerent. Eodem quoque tempore *Philippus*, cognito, Romanos circa Thebas consedisse, cum omnibus copiis Larissa profectus, *Pheras* duxit. Unde quum stadia circiter triginta abesset, tunc quidem castra ibi fecit, et suis edixit, ut mature omnes corpora curarent. Dein summo mane expergefacto milite, præmisit eos qui agmen præcedere consueverant, dato mandato, ut colles occuparent Pheris imminentes. Ipse, ut clarus illuxit dies, vallo copias eduxit. Non multum abfuit, quin circa collium cacumina concurrerent inter se, qui utraque ex parte fuerant præmissi. Nam quum per caliginem ex parvo admodum intervallo sese mutuo prospexissent, substiterunt, et confestim utrimque ad duces suos miserunt, qui significarent quod acciderat. Illis autem visum, manere in suis castris, et antecessores revocare. Postridie ejus diei du-

ἱππέων καὶ τῶν εὐζώνων περὶ τριακοσίους ἑκατέρων, ἐν A. U. 557.
οἷς ὁ Τίτος καὶ τῶν Αἰτωλῶν δύο οὐλαμοὺς ἐξαπέστειλε Titus et Philippus in Thessalia.
10 διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν τόπων· οἳ καὶ συμμίξαντες
ἀλλήλοις [l] ἐπὶ τάδε τῶν Φερῶν ὡς πρὸς Λάρισσαν,
11 συνέβαλλον ἐκθύμως. Τῶν δὲ περὶ τὸν Εὐπόλεμον τὸν
Αἰτωλὸν εὐρώστως κινδυνευόντων καὶ συνεκκαλουμένων
τοὺς Ἰταλικοὺς πρὸς τὴν χρείαν, θλίβεσθαι συνέβαινε
12 τοὺς Μακεδόνας. καὶ τότε μὲν, ἐπὶ πολὺν χρόνον
ἀκροβολισάμενοι, διεχωρίσθησαν εἰς τὰς αὑτῶν παρ-
εμβολάς.

III. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἀμφότεροι δυσαρεστού-
μενοι τοῖς περὶ τὰς Φερὰς τόποις, διὰ τὸ καταφύτους
εἶναι καὶ πλήρεις αἱμασιῶν καὶ κηπίων, ἀνέζευξαν.
2 Ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν
[m] Σκότουσαν, σπεύδων ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ἐφοδιά-
σασθαι, [n] μετὰ δὲ ταῦτα, γενόμενος εὐτρεπὴς, λαβεῖν
3 τόπους ἁρμόζοντας ταῖς αὑτοῦ δυνάμεσιν· ὁ δὲ Τίτος,
ὑποπτεύσας τὸ μέλλον, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἅμα τῷ
Φιλίππῳ, σπεύδων προκαταφθεῖραι τὸν ἐν τῇ [o] Σκοτου-
4 σαίᾳ σῖτον. τῆς δ' ἑκατέρων πορείας μεταξὺ κειμένων
ὄχθων ὑψηλῶν, οὔθ' οἱ Ῥωμαῖοι συνεώρων τοὺς Μακε-
δόνας, ποῖ ποιοῦνται τὴν πορείαν, οὔθ' οἱ Μακεδόνες
5 τοὺς Ῥωμαίους. Ταύτην μὲν [p] οὖν τὴν ἡμέραν ἑκάτεροι

[l] ἐπὶ τάδε ex conject. scripsi. Vulgo omnes ἐπὶ τὰ τῶν Φ. [m] Σκοτοῦσσαν Casaub. et sic h. l. Aug. Σκοτοῦσαν h. l. Hervag. Regii, Vesont. [n] μετὰ δὲ ταῦτα ex libris revocavi, quibus refragantibus Casaub. καὶ μετὰ ταῦτα ediderat. [o] Σκοτουσσαίᾳ Casaub. et sic mox iterum. [p] οὖν post ταύτην μὲν ex conject. inserui.

ces utrimque speculandi caussa equites tricenos cum totidem velitibus miserunt; in quibus erant duæ Ætolorum turmæ, a *Quinctio* missæ propter locorum peritiam. Illi igitur prope *Pheras*, in via quæ Larissam ducit, congressi, pugnam atrocem cient. Et quum *Eupolemus Ætolus*, acriter dimicans, Italicos ad prælium simul fortiter ineundum excitasset, premi Macedones cœperunt: deinde, post extractam in longum tempus velitationem, in castra tandem utrimque est discessum.

III. Sequenti die utrique, damnatis locis circa Pheras, quod arboribus erant consiti et maceriarum pleni atque hortorum, castra inde movent. *Philippus*, cui erat in animo, commeatus exercitui suo prospicere ex urbe *Scotusa*, et, postquam necessariis rebus omnibus esset probe instructus, apta suis copiis loca deligere, Scotusam iter avertit. *Flamininus*, id ipsum suspicatus, eodem tempore cum Philippo castra movit, ad corrumpendas ante ejus adventum agri Scotusæi segetes festinans. Quoniam autem ambos exercitus in illo itinere editi in altitudinem tumuli dividebant; neque Romani, quo pergerent Macedones, videbant; neque Macedones, quo Romani.

Ol. 145. 3. Titus et Philippus in Thessalia.

διανύσαντες, ὁ μὲν Τίτος, ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Ἐρέτριαν τῆς [q] Φθιώτιδος, ὁ δὲ Φίλιππος ἐπὶ τὸν Ὀγχηστὸν ποταμὸν, αὐτοῦ κατέζευξαν, ἀγνοοῦντες ἀμφότεροι τὰς ἀλλήλων παρεμβολάς. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ 6
προελθόντες ἐστρατοπέδευσαν, Φίλιππος μὲν ἐπὶ τὸ Μελάμβιον προσαγορευόμενον τῆς Σκοτουσαίας, Τίτος δὲ περὶ τὸ Θετίδιον τῆς Φαρσαλίας, ἀκμὴν ἀγνοοῦντες ἀλλήλους. Ἐπιγενομένου δὲ ὄμβρου καὶ βροντῶν 7
[r] ἐξαισίων, πάντα συνέβη τὸν ἀέρα [s] ἐκ τῶν νεφῶν κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν πεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, ὥστε διὰ τὸν ἐφεστῶτα ζόφον μηδὲ τοὺς ἐν ποσὶ δύνασθαι βλέπειν. Οὐ μὴν, ἀλλ' ὅ γε Φίλιππος κα- 8
τανύσαι σπεύδων ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἀναζεύξας [t] περιῄει μετὰ πάσης τῆς [u] στρατιᾶς. δυσχρηστούμενος δὲ κατὰ 9
τὴν πορείαν διὰ τὴν ὁμίχλην, βραχὺν τόπον διανύσας, τὴν μὲν δύναμιν εἰς χάρακα παρενέβαλε, τὴν δ' ἐφεδρείαν ἀπέστειλε, συντάξας ἐπὶ τοὺς ἄκρους ἐπιβαλεῖν τῶν μεταξὺ κειμένων βουνῶν.

Initium prælii ad Cynoscephalas.

IV. Ὁ δὲ Τίτος στρατοπεδεύων περὶ τὸ Θετίδιον, καὶ [x] διαπορούμενος ὑπὲρ τῶν πολεμίων, ποῦ ποτ' εἰσὶ, δέκα προθέμενος οὐλαμοὺς καὶ τῶν εὐζώνων εἰς χιλίους ἐξαπέστειλε, παρακαλέσας εὐλαβῶς ἐξερευνωμένους ἐπι-

[q] Φθιώτιδος ex Livio adscivi, cum Φ tantum et ς, medio spatio vacuo relicto exhiberent edd. cum MStis. [r] ἐξαισίων ex conject. correxit Casaub. Mendose libri ἐτησίων. [s] τὸν ἐκ τῶν νεφ. Casaub. cum Urs. invitis libris. [t] An προῄει? [u] στρατιᾶς correxit Casaub. στρατείας Herv. cum MStis. [x] Cum Ursino correxit Casaub. διαπορευόμενος Herv. cum MSS.

Ejus diei itinere confecto, *Titus* ad *Eretriam Phthiotidis*, *Philippus* ad amnem *Onchestum* quum pervenissent, ibi consederunt, neque alter de alterius castris quidquam resciverant. Postero die progressi ambo, castra metati sunt, *Philippus* quidem ad *Melambium* quod vocatur, in agro Scotusæo, *Titus* vero circa *Thetidium* in agro Pharsalico, etiam tunc sese invicem ignorantes. Effuso imbre cum stupendis tonitribus, accidit sequenti die sub ipsum mane, ut obscuratus nubibus aer universus terræ incumberet, adeo ut propter offusam rebus caliginem nemo alium ante pedes stantem cerneret. At *Philippus* tamen, ad locum destinatum pervenire cupiens, motis castris copias omnes circumducebat; sed officiente nebula ejus itineri, postquam viæ non multum confecisset, exercitui vallum circumdedit: unde præsidium idoneum emisit, dato præcepto, ut tumulorum intermediorum vertices insiderent.

IV. *Quinctius* circa *Thetidium* castra habens, anxius et sollicitus, quo loco essent hostes, decem equitum turmas cum velitibus ad mille emisit, jubens obire regionem, et omnia magna cau-

2 πορεύεσθαι τὴν χώραν· οἱ καὶ προάγοντες ὡς ἐπὶ τὰς A. U. 557.
ὑπερβολὰς, ἔλαθον ἐμπεσόντες εἰς τὴν τῶν Μακεδόνων Initium prælii ad
3 ἐφεδρείαν διὰ τὸ δύσοπτον τῆς ἡμέρας. [y]Οὗτοι μὲν οὖν Cynoscephalas.
ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐπὶ βραχὺ διαταραχθέντες ἀμφότεροι,
μετ' ὀλίγον ἤρξαντο καταπειράζειν ἀλλήλων· διεπέμψαντο δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἡγεμόνας ἑκάτεροι τοὺς
4 διασαφήσοντας τὸ γεγονός. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν συμπλοκὴν οἱ Ῥωμαῖοι κατεβαροῦντο, καὶ κακῶς ἔπασχον
ὑπὸ τῆς τῶν Μακεδόνων ἐφεδρείας, πέμποντες εἰς τὴν
5 ἑαυτῶν παρεμβολὴν, ἐδέοντο σφίσι βοηθεῖν. Ὁ δὲ
Τίτος, παρακαλέσας τοὺς περὶ τὸν Ἀρχέδαμον καὶ
τὸν Εὐπόλεμον Αἰτωλοὺς, καὶ δύο τῶν [z]παρ' αὐτοῦ
χιλιάρχων, ἐξέπεμψε μετὰ πεντακοσίων ἱππέων καὶ
6 δισχιλίων πεζῶν. ὧν προσγενομένων τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀκροβολιζομένοις, παραυτίκα τὴν ἐναντίαν ἔσχε διάθεσιν ὁ
7 κίνδυνος. Οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι, προσλαβόντες τὴν ἐκ
τῆς βοηθείας ἐλπίδα, διπλασίως ἐπεῤῥώσθησαν πρὸς τὴν
8 χρείαν· οἱ δὲ Μακεδόνες ἠμύνοντο μὲν γενναίως, πιεζόμενοι δὲ πάλιν οὗτοι, καὶ καταβαρούμενοι [a]τοῖς ὅλοις,
προσέφυγον πρὸς τοὺς ἄκρους, καὶ διεπέμποντο πρὸς τὸν
βασιλέα περὶ βοηθείας.

V. Ὁ δὲ Φίλιππος, οὐδέποτ' ἂν ἐλπίσας κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁλοσχερῆ γενέσθαι κίνδυνον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἀφεικὼς ἔτυχε καὶ πλείους ἐκ

[y] οὕτω Casaub. invitis libris. [z] παρ' αὐτοῦ ex conj. correxit Casaub. cum esset παρ' αὐτούς. [a] τοῖς ὅλοις ex conj. correxi. Vulgo omnes τοῖς ὅπλοις. *armorum pondere gravati.*

tione explorare. Qui dum ad juga collium ire pergunt, imprudentes propter ejus diei tenebras in stationes Macedonum incidunt. Quum principio et Macedones et Romanos nonnihil casus inopinatus turbasset; mox tamen lacessere sese invicem orsi, ad duces suos utrique miserunt, qui significarent quod acciderat. In eo concursu Romani, quum laborare inciperent, nec jam hostilium stationum vim sustinerent, subsidium e castris suis acciverunt. *Quinctius*, Archedamum Eupolemumque *Ætolos* et tribunos militum duos cohortatus, cum equitibus quingentis et duobus peditum millibus, suppetias laborantibus ferre jussit. Quæ manus ut conjuncta iis fuit, qui dudum cum hoste velitabantur, prælii facies extemplo est mutata. Nam Romani, ob præsens auxilium nova spe recreati, duplo animosius pugnam capessebant. *Macedones* vero, etsi fortiter illi quidem sese defendebant, pressi tamen vice sua, et prorsus cedere coacti, ad collium vertices se receperunt, et auxilium per nuncios ab rege petierunt.

v. *Philippus*, qui prædictas ob causas minime futurum cogitaverat, ut ad universæ rei dimicationem eo die veniretur, copiarum magnam partem

Ol. 145. 3. Initium prælii ad Cynoscephalas.

τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ χορτολογίαν. Τότε δὲ, πυνθανό- 2
μενος τὰ συμβαίνοντα παρὰ τῶν διαποστελλομένων, καὶ
τῆς ὁμίχλης ἤδη διαφαινούσης, παρακαλέσας Ἡρα-
κλείδην τε τὸν Γυρτώνιον, ὃς ἡγεῖτο τῆς Θετταλικῆς
ἵππου, καὶ Λέοντα τὸν τῶν Μακεδόνων ἱππάρχην, ἐξέ-
πεμψε, σὺν δὲ τούτοις Ἀθηναγόραν, ἔχοντα πάντας
τοὺς μισθοφόρους, πλὴν τῶν Θρᾳκῶν. Συναψάντων δὲ 3
τούτων τοῖς ἐν ταῖς ἐφεδρείαις, καὶ προσγενομένης τοῖς
Μακεδόσι βαρείας χειρὸς, ἐνέκειντο τοῖς πολεμίοις· καὶ
πάλιν οὗτοι τοὺς Ῥωμαίους ἤλαυνον ἐκ μεταβολῆς ἀπὸ

Ætoli fortiter pugnant.

τῶν ἄκρων. Μέγιστον δ' αὐτοῖς ἐμπόδιον ἦν τοῦ μὴ 4
τρέψασθαι τοὺς πολεμίους ὁλοσχερῶς ἡ τῶν Αἰτωλικῶν
ἱππέων φιλοτιμία· πάνυ γὰρ ἐκθύμως οὗτοι καὶ παρα-
βόλως ἐκινδύνευον. Αἰτωλοὶ γὰρ, καθ' ὅσον ἐν τοῖς 5
[b]πεζικοῖς [c]ἐλλιπεῖς εἰσι καὶ τῷ καθοπλισμῷ καὶ τῇ
συντάξει πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶνας, κατὰ τοσοῦτον
τοῖς ἱππικοῖς διαφέρουσι πρὸς τὸ βέλτιον τῶν ἄλλων
Ἑλλήνων ἐν τοῖς κατὰ μέρος καὶ κατ' ἰδίαν κινδύνοις.
Διὸ καὶ τότε τούτων παρακατασχόντων τὴν ἐπιφορὰν 6
τῶν πολεμίων, οὐκέτι [d]συνηλάθησαν ἕως εἰς τοὺς ἐπι-
πέδους τόπους· βραχὺ δ' ἀποσχόντες, ἐκ μεταβολῆς
ἔστησαν. Ὁ δὲ Τίτος, θεωρῶν οὐ μόνον τοὺς εὐζώνους 7
καὶ τοὺς ἱππέας ἐγκεκλικότας, ἀλλὰ διὰ τούτους καὶ

[b] πεζικοῖς correxi cum Reisk. Vulgo πιδικοῖς. [c] ἐλλειπεῖς Herv. Aug. Reg. G. Vesont. [d] συνηλάσθησαν Herv. Aug. Regii, Vesont.

e castris eductam pabulatum dimiserat. Tunc vero ab iis, qui subinde mittebantur, quid ageretur edoctus, cum jam lucis splendori cederet nebula, cohortatus Heraclidem Gyrtonium, qui Thessalico equitatui præerat, et Leonem, equitum Macedonum præfectum, hos suppetias misit, Athenagora ipsis adjecto, qui omnes conductitios, præter Thraces, ducebat. Hi postquam stationibus prioribus se conjunxissent, *Macedones*, auctis viribus gravi accessione hujus auxilii, hostibus incumbunt. Itaque rursus isti *Romanos*, vice versa, e summis depulerunt collibus: et quidem, nisi *Ætolicorum* pertinax pugna obstitisset, terga penitus vertere hostes coegissent: plane enim illi tunc temporis animose et præcipiti cum audacia dimicarunt. Nam *Ætoli*, quanto in præliis pedestribus sunt aliis inhabiliores, propter genus armorum, et propter ordinationis modum, quo utuntur ad ea certamina, quæ acie instructa de summa rerum instituuntur; tantum præstant ceteris Græcis in præliis equestribus, quando catervatim aut etiam viritim res geritur. Hi igitur etiam tunc irruentium hostium impetum quum essent remorati, ad plana usque loca Romani non sunt propulsi; sed ubi aliquantum se submovissent ab hoste, in eumdem rursus obversi constiterunt. *Titus* videns, non velites solum et equites in fugam inclinasse, verum

τὴν ὅλην δύναμιν ἐπτοημένην, ἐξῆγε τὸ στράτευμα πᾶν, A. U. 557.
8 καὶ παρενέβαλε πρὸς τοῖς βουνοῖς. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν Cynoscephalæ tumuli.
καιρὸν ἕτερος ἐφ' ἑτέρῳ τῶν ἐκ τῆς ἐφεδρείας Μακεδόνων
ἔθει πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀναβοῶν· Βασιλεῦ, φεύγουσιν
οἱ πολέμιοι· μὴ [e]παρῇς τὸν καιρόν· οὐ μένουσιν ἡμᾶς
9 οἱ βάρβαροι· σὴ νῦν ἐστιν ἡμέρα, σὸς ὁ καιρός. ὥστε
τὸν Φίλιππον, καίπερ οὐκ εὐδοκούμενον τοῖς τόποις,
ὅμως ἐκκληθῆναι πρὸς τὸν κίνδυνον. Οἱ γὰρ προειρη-
μένοι λόφοι καλοῦνται μὲν Κυνὸς Κεφαλαί· τραχεῖς
δ' εἰσὶ καὶ περικεκλασμένοι, καὶ πρὸς ὕψος ἱκανὸν
10 ἀνατείνοντες. Διὸ καὶ, προορώμενος ὁ Φίλιππος τὴν
δυσχρηστίαν τῶν τόπων, ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδαμῶς ἡρμό-
ζετο πρὸς ἀγῶνα· τότε δὲ, παρορμηθεὶς διὰ τὴν ὑπερ-
βολὴν τῆς εὐελπιστίας τῶν ἀγγελλόντων, ἕλκειν παρ-
ήγγειλε τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος.

VI. Ὁ δὲ Τίτος, παρεμβαλὼν τὴν αὑτοῦ στρατιὰν Prælium ad Cynoscephalas.
ἑξῆς ἅπασαν, ἅμα μὲν ἐφήδρευε τοῖς προκινδυνεύουσιν,
2 ἅμα δὲ παρεκάλει τὰς τάξεις ἐπιπορευόμενος. Ἡ δὲ
παράκλησις ἦν αὐτοῦ βραχεῖα μὲν, ἐμφαντικὴ δὲ καὶ
γνώριμος τοῖς ἀκούουσιν. ἐναργῶς γὰρ ὑπὸ τὴν ὄψιν
3 ἐνδεικνύμενος, ἔλεγε τοῖς αὑτοῦ στρατιώταις· Οὐχ οὗτοι
Μακεδόνες εἰσὶν, ὦ ἄνδρες, οὓς ὑμεῖς, προκατέχοντας ἐν
Μακεδονίᾳ τὰς εἰς τὴν [f]Ἐορδαίαν ὑπερβολὰς, ἐκ τοῦ

[e] παρῇς correxit Casaub. et sic perspicue cod. Vesont. Ceteri omnes παρῇ.
[f] Ἐορδαίαν Herv. Aug. Regii.

etiam universum exercitum propter istos metu consternatum, eductis copiis omnibus, prope ipsos colles aciem instruit. Dum hæc agebantur, alii post alios de statione Macedonum ad *Philippum* adcurrere, et hujusmodi clamoribus eum compellare: *Fugiunt hostes, o Rex! ne occasionem prætermiseris! non sustinent nos barbari: tuus hic est dies, tua hæc opportunitas!* adeo ut Philippus, cui tamen loca displicebant, ad subeundam prælii aleam impelleretur. Tumuli, quos diximus, [ob aliquam canini capitis similitudinem] *Cynoscephalæ* vocantur: sunt autem asperi amfractique, et in altitudinem sic satis magnam editi. Idcirco *Philippus*, difficultates locorum prospiciens, ad certamen neutiquam ab initio sese comparaverat; tunc vero spei bonæ magnitudine, quam illi ostendebant, qui eos nuncios adferebant, induci se passus est, ut vallo educi copias juberet.

VI. *Quinctius*, universa suorum acie ordinata, simul præsidio fuit eis, qui pugnam jam ante capessiverant, simul ordines lustrans adhortabatur milites. Adhortatio ejus brevis illa quidem fuit, sed efficaciæ plena, et ad captum erat audientium. Etenim subjectos oculis eorum hostes palam digitis commonstrans, ita milites est adlocutus: *Nonne Macedones isti sunt, o commilitones, quos in Macedonia vos, quum fauces insiderent, quibus aditur Eordæa,*

Ol. 145. 3.
Prælium ad Cynoscephalas.

προφανοὺς μετὰ [g] Σουλπικίου βιασάμενοι πρὸς τόπους
ὑπερδεξίους, ἐξεβάλετε, πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες;
Οὐχ οὗτοι Μακεδόνες εἰσὶν, οὓς ὑμεῖς, προκατέχοντας 4
τὰς ἀπηλπισμένας ἐν Ἠπείρῳ δυσχωρίας, ἐκβιασάμενοι
ταῖς ἑαυτῶν ἀρεταῖς, φεύγειν ἠναγκάσατε ῥίψαντας
τὰ ὅπλα, τέως εἰς Μακεδονίαν ἀνεκομίσθησαν; Πῶς 5
οὖν ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι καθήκει, μέλλοντας ἐξ ἴσου ποι-
εῖσθαι τὸν κίνδυνον πρὸς τοὺς αὐτούς; τί δὲ προορᾶσθαι
τῶν [h] προγεγονότων; ἀλλ' οὐ τἀναντία δι' ἐκεῖνα καὶ
νῦν θαῤῥεῖν; Διόπερ, ὦ ἄνδρες, παρακαλέσαντες σφᾶς 6
αὐτοὺς, ὁρμᾶσθε πρὸς τὸν κίνδυνον ἐῤῥωμένως. Θεῶν
γὰρ βουλομένων, ταχέως πέπεισμαι ταὐτὸ τέλος ἀπο-
βήσεσθαι τῆς παρούσης μάχης τοῖς προγεγονόσι κιν-
δύνοις. Οὗτος μὲν οὖν, ταῦτα εἰπὼν, τὸ μὲν δεξιὸν 7
μέρος ἐκέλευε μένειν κατὰ χώραν, καὶ τὰ θηρία πρὸ
τούτων· τῷ δ' εὐωνύμῳ μετὰ τῶν εὐζώνων ἐπῄει σοβαρῶς
τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ προκινδυνεύοντες τῶν Ῥωμαίων, 8
προσλαβόντες τὴν τῶν πεζῶν στρατοπέδων ἐφεδρείαν, ἐκ
μεταβολῆς ἐνέκειντο τοῖς ὑπεναντίοις.

VII. Φίλιππος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἐπειδὴ τὸ πλέον μέρος ἤδη τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἑώρα παρεμβεβληκὸς πρὸ τοῦ χάρακος, αὐτὸς μὲν ἀναλαβὼν τοὺς πελταστὰς καὶ τὸ δεξιὸν τῆς φάλαγγος προῆγε, σύν-

[g] Σολπικίου Herv. cum MStis. Casaub.

[h] Post προγεγονότων *lacunæ signum* posuit

aperto marte adgressi, duce Sulpicio, et ad loca edita per vim connisi, statione dejecistis, multosque eorum occidistis? Nonne Macedones isti sunt, quos in Epiro, quum illas vias invias præoccupassent, per quas traduci posse exercitum omnes desperabant, vos vestra virtute deturbastis, et projectis armis fugere, donec in Macedoniam usque sese recepissent, coegistis? Quî igitur nunc metuere vos deceat, ex æquo cum iisdem pugnaturos? Quid suspectum vobis aut male ominatum esse potest ex eis, quæ ante gesta sunt? annon potius etiam nunc propter illa crescet vobis animus? Agite igitur, commilitones, mutuis hortatibus excitati, valida vi ad prælium vos accingite. Nam qualis fuit superiorum certaminum exitus, talem hujus quoque dimicationis cito futurum, diis volentibus, confido. Hæc ubi *Quinctius* dicta dedit, dextram aciei partem stare jussit immotam, et ante hanc elephantos; lævam ipse cum velitibus superbo incessu in hostes induxit. Tum vero qui in statione erant Romani, ubi legionum a tergo præsidium accessit, iterum conversi, acriter hostes adoriuntur.

VII. Quo tempore *Philippus*, copiarum suarum partem maximam conspicatus pro castris in acie jam stare, ipse cum cetratis et dextra phalangis parte progrediens, colles ipsos raptim

2 τομον ποιούμενος τὴν πρὸς τοὺς λόφους ἀνάβασιν· τοῖς A. U. 557.
δὲ περὶ τὸν Νικάνορα, τὸν ἐπικαλούμενον Ἐλέφαντα, Prælium ad Cynosce-
συνέταξε φροντίζειν, ἵνα τὸ λοιπὸν μέρος τῆς δυνάμεως phalas.
3 ἐκ ποδὸς ἕπηται. Ἅμα δὲ τῷ τοὺς πρώτους ἅψασθαι
τῆς ὑπερβολῆς, εὐθέως ἐξ ἀσπίδος παρενέβαλε καὶ προ-
κατελάμβανε [i]τοὺς ὑπερδεξίους· τῶν γὰρ προκινδυνευ-
όντων Μακεδόνων ἐπὶ πολὺ τεθλιφότων τοὺς Ῥωμαίους
ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν λόφων, ἐρήμους κατέλαβε τοὺς
4 ἄκρους. Ἔτι δὲ παρεμβάλλοντος αὐτοῦ τὰ δεξιὰ μέρη
τῆς στρατιᾶς, παρῆσαν οἱ μισθοφόροι, πιεζόμενοι κατὰ
5 κράτος ὑπὸ τῶν πολεμίων. προσγενομένων γὰρ τοῖς τῶν
Ῥωμαίων εὐζώνοις τῶν ἐν τοῖς βαρέσιν ὅπλοις ἀνδρῶν,
καθάπερ ἀρτίως εἶπα, καὶ συνεργούντων κατὰ τὴν
μάχην, προσλαβόντες οἱονεὶ σήκωμα τὴν τούτων χρείαν,
βαρέως ἐπέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πολλοὺς αὐτῶν
6 ἔκτεινον. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς, ὅτε
παρεγίγνετο, θεωρῶν, οὐ μακρὰν τῆς τῶν πολεμίων
παρεμβολῆς συνεστῶτα τὸν τῶν εὐζώνων κίνδυνον, περι-
7 χαρὴς ἦν· ὡς δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἑώρα κλίνοντας
τοὺς ἰδίους, καὶ προσδεομένους ἐπικουρίας, ἠναγκάζετο
βοηθεῖν, καὶ κρίνειν ἐκ τοῦ καιροῦ τὰ ὅλα, καίπερ ἔτι
τῶν πλείστων μερῶν τῆς φάλαγγος κατὰ πορείαν ὄντων,
8 καὶ προσβαινόντων πρὸς τοὺς βουνούς. Προσδεξάμενος
δὲ τοὺς ἀγωνιζομένους, τούτους μὲν ἤθροιζε πάντας ἐπὶ

[i] An τόπους ὑπερδεξίους ?

conscendere instituit: *Nicanori*que, cui *Elephanto* erat cognomen, imperat, daret operam, ut e vestigio pars aciei altera subsequeretur. Mox ubi ad summos colles primi pertingere cœperunt, confestim ad sinistram signa convertit, et locis superioribus occupatis, aciem ibi direxit. Quoniam enim *Macedones*, qui fuerant præmissi, per longum spatium *Romanos* urserant, et in alteram partem collium depulerant, nudata præsidio cacumina invenit. Dum vero adhuc dextimos rex ordinabat, adveniunt conductitii, quos summa vi hostis premebat. Nam ubi velitibus Romanis graviter armati sese adjunxerunt, sicut modo dicebam, pugnantesque illos adjuvare sunt adgressi; velites, accedente horum opera, et hoc quasi pondere ad libramentum adsumto, hostibus acriter incumbentes, multos eorum occiderunt. Rex initio cum venit, conspicatus non procul ab hostium castris manus conserere expeditos, gaudio exsultaverat: at mox, facta commutatione, suos videns inclinare, et subsidio opus habere; suppetias illis venire, et quamquam pleræque partes phalangis in itinere adhuc erant, et ad tumulos ascendebant, universæ tamen pugnæ aleam e re nata subire est coactus. Igitur recipiens hos qui in prælio fuerant, omnes in dextro cornu pedites equitesque

Ol. 145. 3. Prælium ad Cynoscephalas.

τὸ δεξιὸν κέρας, καὶ τοὺς πεζοὺς καὶ τοὺς ἱππέας·
τοῖς δὲ πελτασταῖς καὶ τοῖς φαλαγγίταις παρήγγειλε,
διπλασιάζειν τὸ βάθος, καὶ πυκνοῦν ἐπὶ τὸ δεξιόν.
γενομένου δὲ τούτου, καὶ τῶν πολεμίων ἐν χερσὶν ὄντων, 9
τοῖς μὲν φαλαγγίταις ἐδόθη παράγγελμα, καταβα-
λοῦσι τὰς σαρίσσας ἐπάγειν, τοῖς δ' εὐζώνοις κερᾶν.
Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ Τίτος, δεξάμενος εἰς 10
τὰ διαστήματα τῶν [k] σημαιῶν τοὺς προκινδυνεύοντας,
προσέβαλε τοῖς πολεμίοις.

VIII. Γενομένης δὲ τῆς ἐξ ἀμφοῖν συμπτώσεως μετὰ
βίας καὶ κραυγῆς ὑπερβαλλούσης, ὡς ἂν ἀμφοτέρων
ὁμοῦ συναλαλαζόντων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς
μάχης ἐπιβοώντων τοῖς ἀγωνιζομένοις· ἦν τὸ γιγνό-
μενον ἐκπληκτικὸν καὶ παραστατικὸν ἀγωνίας. τὸ μὲν 2
οὖν δεξιὸν τοῦ Φιλίππου λαμπρῶς ἀπήλλαττε κατὰ
τὸν κίνδυνον, ἅτε καὶ τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίου ποιού-
μενον, καὶ τῷ βάρει τῆς συντάξεως ὑπερέχον, καὶ τῇ
διαφορᾷ τοῦ καθοπλισμοῦ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρείαν
πολὺ παραλλάττον. τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τῆς δυνάμεως 3
αὐτῷ, τὰ μὲν ἐχόμενα τῶν κινδυνευόντων, ἐν ἀποστάσει
τῶν πολεμίων ἦν, τὰ δ' ἐπὶ τῶν εὐωνύμων ἄρτι διηνυκότα
τὰς ὑπερβολὰς ἐπεφαίνετο τοῖς ἄκροις. Ὁ δὲ Τίτος, 4
θεωρῶν οὐ δυναμένους τοὺς παρ' αὐτοῦ στέγειν τὴν τῆς

[k] σημαιῶν correxit Casaub. σημείων Herv. cum MStis.

congregavit: cetratisque et phalangitis præcepit, ut aciem profundiorem duplo efficerent, et ut ordines dextram versus densarent. Eo facto, quia jam hostes aderant, phalangitis data est tessera, ut demissis sarissis hostem invadant; expeditis, ut cornua firment. Quo etiam tempore *Quinctius*, velitibus receptis in aciei intervalla, pugnam commisit.

VIII. Et quum factus esset concursus magna vi et cum clamoribus insanum magnis; (nam et acies utraque consuetum illum præliantibus clamorem simul sustulit, et qui extra prælium erant, dimicantium alacritatem suis adclamationibus excitabant;) terribilis res erat, et ad incutiendum horrorem prorsus comparata. Jam qui in dextra parte aciei *Philippi* stabant, ii pugnam admodum secundam faciebant: nam et de superiore loco hostem petebant, et ipso quasi pondere ordinationis suæ vincebant, et genere quoque armorum ad præsentem dimicationem accommodatissimo longe præstabant. At, quod reliquas partes Macedonici exercitus adtinet, partim dimicantibus suis a tergo stantes, procul ab hoste erant submoti; partim altitudinem collium recens emensi, in verticibus sese nunc demum ostendebant, pars nempe aciei læva. *Titus*, postquam videt, phalangis impetum

φάλαγγος ἔφοδον, ἀλλ' ἐκπιεζομένους τοὺς ἐπὶ τῶν εὐωνύμων, καὶ τοὺς μὲν ἀπολωλότας ἤδη, τοὺς δ' ἐπὶ πόδα ποιουμένους τὴν ἀναχώρησιν, ἐν δὲ τοῖς δεξιοῖς μέρεσι καταλειπομένας τῆς σωτηρίας τὰς ἐλπίδας. A. U. 557. Prælium ad Cynoscephalas.
5 ταχέως ἀφορμήσας πρὸς τούτους, καὶ συνθεασάμενος τῆς τῶν [m]πολεμίων * τὰ μὲν συνεχῆ τοῖς [n]διαγωνιζομένοις, τὰ δ' ἐκ τῶν ἄκρων ἀκμὴν ἐπικαταβαίνοντα, [o]τὰ δ' ἔτι τοῖς ἄκροις ἐφεστῶτα, προθέμενος τὰ θηρία,
6 προσῆγε τὰς σημαίας τοῖς πολεμίοις. Οἱ δὲ Μακεδόνες, οὐδὲ τὸν παραγγελοῦντα ἔχοντες, οὔτε [p]συστῆσαι δυνάμενοι καὶ λαβεῖν τὸ τῆς φάλαγγος ἴδιον σχῆμα, διά τε τὰς τῶν τόπων δυσχερείας, καὶ διὰ τὸ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἑπόμενοι πορείας ἔχειν διάθεσιν καὶ μὴ
7 παρατάξεως· οὐδὲ προσεδέξαντο τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὰς χεῖρας ἔτι, δι' αὐτῶν δὲ τῶν θηρίων πτοηθέντες καὶ διασπασθέντες ἐνέκλιναν.

IX. Οἱ μὲν οὖν πλείους τῶν Ῥωμαίων, ἑπόμενοι, Philippus victus a Quinctio.
2 τούτους ἔκτεινον. εἷς δὲ τῶν χιλιάρχων τῶν ἅμα τούτοις, [q]σημαίας ἔχων οὐ πλείους, εἴκοσι, καὶ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς χρείας καιρὸν συμφρονήσας, ὃ δέον εἴη ποιεῖν, μεγάλα συνεβάλετο πρὸς τὴν τῶν ὅλων κατόρθωσιν.

[m] Post πολεμίων excidit φάλαγγος aut δυνάμεως. Vulgo nullam agnoscunt lacunam: sed articulum τῆς cum Ursino ex conject. delevit Casaub. [n] Post διαγωνιζομένοις cum Reisk. ex Livio adjiciendum forsan vocab. ἄπρακτα. [o] τὰ δ' ἔτι correxi cum Reisk. Vulgo τὰ δ' ἐπὶ τοῖς ἄκρ. [p] συστῆναι voluit Reisk. [q] σημείας Herv. cum MStis. Sic et paulo superius.

sustineri a suis non posse, verum sinistram aciem jam esse impulsam, et multis occisis ceteros e prælio sensim se recipere, in dextra vero acie spem salutis superesse; eo sese confestim contulit. Ibi conspicatus hostium alios decertantibus adhærere, alios e summis collibus cum maxime descendere, nonnullos adhuc verticibus tumulorum insidere; elephantibus ante aciem constitutis, signa in hostes intulit. *Macedones* enimvero, qui neque ducem habebant ad signum dandum, nec cogere se in unum corpus et propriam phalangis figuram constituere poterant; tum quia difficultates locorum impediebant, tum etiam, quod vestigia pugnam conserentium sequentes, in modum procedentis agminis, non autem aciei instructæ, erant dispositi; ne primum quidem impetum Romanorum exceperunt; sed a principio statim ab elephantis perturbati, solutis ordinibus in fugam inclinarunt.

IX. Istos igitur plerique *Romanorum* insecuti, magnam stragem ediderunt. Erat inter hos tribunus quidam militum, quem signa non amplius viginti sequebantur: hic salubri consilio, e re nata apud se excogitato, ad universam victoriam magnum fecit momentum.

Ol. 145. 3. Philippus victus a Quinctio.

[r]Θεωρῶν γὰρ τοὺς περὶ τὸν Φίλιππον ἐπὶ πολὺ προ- 3
πεπτωκότας τῶν ἄλλων, καὶ πιέζοντας τῷ βάρει τὸ
σφέτερον εὐώνυμον, ἀπολιπὼν τοὺς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, νικῶν-
τας ἤδη καταφανῶς, ἐπιστρέψας ἐπὶ τοὺς ἀγωνιζο-
μένους, καὶ κατόπιν [s]ἐπιγενόμενος, προσέβαλλε κατὰ
νώτου τοῖς Μακεδόσι. Τῆς δὲ τῶν φαλαγγιτῶν χρείας 4
ἀδυνάτου καθεστώσης ἐκ μεταβολῆς καὶ κατ' ἄνδρα
κινδυνεύειν, οὗτος μὲν ἐπέκειτο κτείνων τοὺς ἐν ποσὶν, οὐ
δυναμένους [t]αὐτοῖς βοηθεῖν· ἕως οὗ ῥίψαντες τὰ ὅπλα 5
φεύγειν ἠναγκάσθησαν οἱ Μακεδόνες, συνεπιθεμένων αὐ-
τοῖς ἐκ μεταβολῆς καὶ τῶν κατὰ πρόσωπον ἐγκεκλι-
κότων. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς, καθάπερ 6
εἶπα, τεκμαιρόμενος ἐκ τοῦ καθ' αὑτὸν μέρους, ἐπέ-
πειστο τελέως νικᾷν· τότε δὲ συνθεασάμενος ἄφνω 7
ῥιπτοῦντας τὰ ὅπλα τοὺς Μακεδόνας, καὶ τοὺς πολε-
μίους κατὰ νώτου προσβεβληκότας, βραχὺ γενόμενος
ἐκ τοῦ κινδύνου μετ' ὀλίγων ἱππέων καὶ πεζῶν, συνε-
θεώρει τὰ ὅλα. Κατανοήσας δὲ τοὺς Ῥωμαίους κατὰ 8
τὸ δίωγμα τοῦ λαιοῦ κέρως τοῖς ἄκροις ἤδη προσ-
πελάζοντας, ἐγίγνετο [[u]πρὸς φυγὴν, ὅσους ἐδύνατο]
πλείστους ἐκ τοῦ καιροῦ συναθροίσας τῶν Θρᾳκῶν καὶ
Μακεδόνων. Τίτος δὲ, τοῖς φεύγουσιν ἑπόμενος, καὶ 9
καταλαβὼν ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ἄρτι τοῖς ἄκροις ἐπι-

[r] Θεωρῶν γὰρ correxit Casaub. Θεωρῶν δὲ Herv. cum MStis. [s] ἐπιστρ. δ' ἐπὶ Casaub. ex conject. [t] αὐτοῖς Casaub. invitis MSS. [u] Verba *uncis inclusa* ex Casauboni conj. adjeci. *Lacunam* h. l. notaverat Casaub.

Cernens enim *Philippum* longe ultra reliquam aciem suam progressum, lævam Romanæ aciei partem ipso quasi pondere obterentem; relictis dextimis, qui non ancipitem jam victoriam obtinebant, ad pugnantes sese avertit, et a tergo adveniens, aversos Macedonas invadit. Ac quoniam ea *phalangis ratio* est, ut retrorsum convertere se et prælia viritim capessere nequeat; tribunus cum suis proximum quemque Macedonum, qui defendere ipsi se non poterant, cædere non destitit: donec projectis armis fugam arripere hostes sunt coacti, quum etiam a fronte Romani, qui in fugam jam inclinaverant, signis conversis pariter eos urgerent. *Philippus* initio, sicut modo dicebam, ex illa parte, in qua ipse erat, conjecturam de universa pugna faciens, plenam sibi victoriam haud dubie spoponderat. Tunc vero, ut repente videt Macedones arma projicere, eorumque tergis hostes incumbere, prælio paullulum excedens cum equitibus et peditibus paucis, quo loco esset rerum summa, cœpit contemplari. Et quum animadvertisset, Romanos, qui lævum ipsius cornu persequebantur, summis jam collibus adpropinquare; congregata Thracum et Macedonum, quantam maximam poterat, manu fugam adornavit. *Titus* interim fugientes persequens, post-

βαλλούσας τὰς εὐωνύμους τάξεις τῶν Μακεδόνων, [x]τὰς A. U. 557.
μὲν [ἀρχὰς] ἐπέστη, τῶν πολεμίων ὀρθὰς ἀνασχόντων
10 τὰς σαρίσσας· ὅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς Μακεδόσιν,
ὅταν ἢ παραδιδῶσιν [y]αὐτοὺς, ἢ μεταβάλλωνται πρὸς
11 τοὺς ὑπεναντίους. μετὰ δὲ ταῦτα πυθόμενος τὴν αἰτίαν
τοῦ συμβαίνοντος, παρακατεῖχε τοὺς [z]μεθ' ἑαυτοῦ,
12 φείσασθαι κρίνων τῶν ἀποδεδειλιακότων. Ἀκμὴν δὲ
τοῦ Τίτου ταῦτα διανοουμένου, τῶν προηγουμένων τινὲς
ἐπιπεσόντες αὐτοῖς ἐξ ὑπερδεξίου, προσέφερον τὰς χεῖ-
ρας, καὶ τοὺς μὲν πλείους διέφθειρον, ὀλίγοι δέ τινες
διέφυγον ῥίψαντες τὰ ὅπλα.

X. Πανταχόθεν δὲ τοῦ κινδύνου συντέλειαν εἰλη- Fugit Philippus.
φότος, καὶ κρατούντων τῶν Ῥωμαίων, ὁ μὲν Φίλιππος
2 ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ τὰ Τέμπη. Καὶ τῇ
μὲν πρώτῃ περὶ τὸν Ἀλεξάνδρου καλούμενον Πύργον
ηὐλίσθη· τῇ δ' ὑστεραίᾳ προελθὼν εἰς Γόννους ἐπὶ τὴν
εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν, ἐπέμεινε, βουλόμενος ἀναδέ-
3 ξασθαι τοὺς ἐκ τῆς φυγῆς ἀνασωζομένους. Οἱ δὲ
Ῥωμαῖοι, μέχρι μέν τινος ἐπακολουθήσαντες τοῖς φεύ-
γουσιν, οἱ μὲν ἐσκύλευον τοὺς τεθνεῶτας, οἱ δὲ τοὺς
αἰχμαλώτους ἤθροιζον, οἱ δὲ πλείους ὥρμησαν ἐπὶ τὴν
4 διαρπαγὴν τοῦ τῶν πολεμίων χάρακος. Ἔνθα δὴ κατα- Ætoli spoliant castra Philippi.
λαβόντες τοὺς Αἰτωλοὺς προεμπεπτωκότας, καὶ δόξαν-

[x] Vulgo omnes ταῖς μὲν, sequente *lacuna* in MStis et edd. τὰς ex Reg. F. adscivi, et vocab. ἀρχὰς ex conject. adjeci. [y] αὐτοὺς Casaub. [z] μεθ' αὐτοῦ Aug. Regii, Vesont.

quam in jugo tumuli sinistros Macedonum ordines, qui ad summos vertices tum maxime pervenerant, est adsecutus, initio quidem substitit, quia *sarissas in altum erectas* tenebant hostes. *Macedonibus* ea *consuetudo* est, quoties aut deditionem aut transitionem ad hostes faciunt. Facti deinde caussam percontatus imperator, impetum suorum inhibuit; æquum esse judicans, ut trepidantibus parceret. Verum hæc dum cogitabat *Titus*, quidam ex antesignanis, de superiore loco irruentes, eos invadunt, majoremque partem cædunt: pauci, armis projectis, fuga sibi consuluerunt.

x. Postquam omni ex parte prælium erat confectum, et Romani victoriam obtinebant, *Philippus* versus *Tempe* se recepit. Primo die circa *Turrim Alexandri*, quam vocant, quum tetendisset; sequenti, ut *Gonnos* pervenit, qui locus est in ipso Tempium aditu, substitit eo consilio, ut eos, qui fuga evasissent, exspectaret. *Romani*, aliquantisper insecuti fugientes, mox alii ad detrahenda mortuis spolia, alii ad captivos in unum locum cogendos, plures ad diripienda castra hostium se convertunt. Ubi quum *Ætolos* offenderent, qui jam ante irruperant; præda sibi debita fraudari se rati, *queri*

Ol. 145. 3. τες στερεῖσθαι τῆς σφίσι καθηκούσης ὠφελείας, ἤρξαντο
καταμέμφεσθαι τοὺς Αἰτωλοὺς, καὶ λέγειν πρὸς τὸν
στρατηγὸν, ὅτι τοὺς μὲν κινδύνους αὐτοῖς ἐπιτάττει, τῆς
δ' ὠφελείας ἄλλοις παρακεχώρηκε. Καὶ τότε μὲν ἐπαν- 5
ελθόντες εἰς τὴν ἑαυτῶν στρατοπεδείαν, ηὐλίσθησαν· εἰς
δὲ τὴν ἐπαύριον ἅμα μὲν [z] ἤθροιζον τοὺς αἰχμαλώτους
καὶ τὰ λειπόμενα τῶν σκύλων, ἅμα δὲ προῆγον ποιού-
μενοι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Λαρίσσης. Ἔπεσον δὲ [a] τῶν 6
Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἑπτακοσίους· τῶν δὲ Μακεδόνων
ἀπέθανον μὲν οἱ πάντες εἰς ὀκτακισχιλίους, ζωγρείᾳ δ'
ἑάλωσαν οὐκ ἐλάττους πεντακισχιλίων. Καὶ τῆς μὲν 7
ἐν Θετταλίᾳ γενομένης περὶ Κυνὸς Κεφαλὰς Ῥωμαίων
καὶ Φιλίππου μάχης, τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος.

Exitus prælii ad Cynoscephalas.

XI. [b] Ἐγὼ δὲ κατὰ μὲν τὴν ἕκτην βίβλον ἐν ἐπαγ-
γελίᾳ καταλιπὼν, ὅτι, λαβὼν τὸν ἁρμόζοντα καιρὸν,
σύγκρισιν ποιήσομαι τοῦ καθοπλισμοῦ Ῥωμαίων καὶ
Μακεδόνων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς συντάξεως τῆς ἑκατέρων,
τί διαφέρουσιν ἀλλήλων πρὸς τὸ χεῖρον, καὶ τί πρὸς
τὸ βέλτιον· νῦν, ἐπ' αὐτῶν τῶν πράξεων, πειράσομαι
τὴν ἐπαγγελίαν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν. Ἐπεὶ γὰρ ἡ μὲν 2
Μακεδόνων σύνταξις ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνοις, δι' αὐτῶν
τῶν ἔργων [c] διδοῦσα τὴν πεῖραν, ἐκράτει τῶν τε κατὰ
τὴν Ἀσίαν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν συντάξεων, ἡ δὲ Ῥω-

Comparatio militiæ Macedonicæ cum Romana.

[z] Sic ex Aug. recipimus. Vulgo ἠθροίζοντο. [a] τῶν μὲν Ῥωμ. Casaub. ex conject. [b] Hoc Caput usque ad extr. cap. XV. vel XVI. præter alios Codices, exhibent etiam Regii D. et E. [c] διδοῦσα ex Reg. E. adscivi. Ceteri vulgo διαδοῦσα.

de Ætolis cœperunt, et imperatori dicere, *pericula eum ipsis imperare, at prædam aliis concedere.* Tunc sane in castra sua reversi, noctem ibi egerunt: insecuto vero die simul captivos, et quod erat reliquum spoliorum, coegerunt in unum, simul pergentes ire *Larissam* petierunt. *Ceciderunt* eo prælio e *Romanorum* exercitu circiter septingenti: e *Macedonibus* vero perierunt, ut omnes una summa complectamur, hominum circiter octo millia; capti sunt vivi non pauciores quinque millibus. Atque hic fuit *exitus* ejus *prælii*, quod *ad Cynoscephalas in Thessalia* cum Philippo Romani fecerunt.

XI. Ego vero quum *in sexto Libro hujus operis* sim pollicitus, me, ubi forem commodam nactus occasionem, *Armaturæ Romanorum et Macedonum comparationem instituturum, similiterque ordinationis Aciei utrisque propriæ, qua re alteri ab alteris differant, sive in deteriorem partem, sive in meliorem;* nunc in ipsis rebus gestis, quod promisi, reapse præstare conabor. Quoniam enim *Macedonica acies* superioribus temporibus acies populorum Asiæ atque Græcorum, (quod

μαίων, τῶν τε κατὰ τὴν Λιβύην καὶ τῶν κατὰ τὴν A. U. 557.
4 Εὐρώπην προσεσπερίων ἐθνῶν ἁπάντων· ἐν δὲ τοῖς καθ'
ἡμᾶς καιροῖς οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις, γέγονε
τούτων τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀνδρῶν πρὸς ἀλλήλους
διάκρισις· χρήσιμον καὶ καλὸν ἂν εἴη τὸ τὴν διαφορὰν
ἐρευνῆσαι, καὶ παρὰ τί συμβαίνει, Ῥωμαίους ἐπικρατεῖν
καὶ τὸ πρωτεῖον ἐκφέρεσθαι τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων.
5 ἵνα μὴ, τὴν Τύχην λέγοντες μόνον, μακαρίζωμεν τοὺς
κρατοῦντας ἀλόγως, καθάπερ οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων,
ἀλλ', εἰδότες τὰς ἀληθεῖς αἰτίας, ἐπαινῶμεν καὶ θαυ-
6 μάζωμεν κατὰ λόγον τοὺς ἡγουμένους. Περὶ μὲν οὖν
τῶν πρὸς Ἀννίβαν ἀγώνων γεγονότων Ῥωμαίοις, καὶ τῶν
ἐν τούτοις ἐλαττωμάτων, οὐδὲν ἂν δέοι πλείω λέγειν· οὐ
γὰρ παρὰ τὸν καθοπλισμὸν, οὐδὲ παρὰ τὴν σύνταξιν,
ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐπιδεξιότητα τὴν Ἀννίβου καὶ τὴν
7 ἀγχίνοιαν περιέπιπτον τοῖς ἐλαττώμασι. Δῆλον δὲ
τοῦτο πεποιήκαμεν ἡμεῖς ἐπ' αὐτῶν ὑποδεικνύοντες τῶν
8 ἀγώνων. μαρτυρεῖ δὲ τοῖς ἡμετέροις λόγοις πρῶτον μὲν
τὸ τέλος τοῦ πολέμου· προσγενομένου γὰρ στρατηγοῦ
τοῖς Ῥωμαίοις, παραπλησίαν δύναμιν ἔχοντος [d] Ἀννίβᾳ,
ταχέως καὶ τὸ νικᾷν συνεξηκολούθησε τοῖς προειρημέ-
9 νοις· [e] εἶτα καὶ αὐτὸς [f] Ἀννίβας, ἀποδοκιμάσας τὸν ἐξ

Cur Romani palmam omnibus præripiant.

Hannibal quibus rebus superaverit Romanos.

[d] Ἀννίβου Reg. D. E. [e] εἶτα καὶ αὐτὸς ex conjectura. εἴτε καὐτὸς cod. Ursini. εἶτ' οὖν αὐτὸς Reg. E. Alii aliter. [f] Post Ἀννίβας excidit fortasse artic. ὅς. Deinde καὶ ἅμα scribendum, vel ἅμα τε τῷ νικ.

sæpe ipsis rerum experimentis est probatum) vicit, pariterque *Romanorum acies* superior fuit aciebus populorum Africæ, omniumque qui sunt in Europa occidentem versus; quoniamque nostra memoria non semel, sed sæpius, usu venit, ut cum acies istorum utrorumque, tum ipsi viri, inter se committerentur; utile fuerit ac pulcrum, scrutari *discrimen, et caussam* investigare, *propter quam Romani superiores discedere, et bellicis certaminibus palmam omnibus præripere soleant:* ne Fortunæ hoc adtribuentes decus, beatos dumtaxat temere sine ratione, quod vanissimis quibusque mortalium contingere potest, prædicemus victores; sed, ubi veras caussas noverimus, certa ratione et laudemus duces et miremur. Ac *de præliis* quidem, *quæ Romani cum Hannibale conseruerunt*, et cladibus, quas in iis acceperunt, pluribus jam non est agendum: nam iis cladibus neque armorum genus, neque instruendæ aciei ratio Hannibalis caussam præbuerunt: sed cum dexteritas, tum capitale illius viri ingenium, istas nomini Romano ignominias imposuerunt. Quod nos in ipsis certaminibus exponendis quum demonstraverimus; dictis etiam nostris fidem adstruit, primum quidem, ipse belli exitus: nam simulac Romanis imperator est exortus, ingenii viribus Hannibali par, ilicet victoria eosdem est secuta. Deinde Hannibal etiam

Ol. 145. 3. ἀρχῆς αὐτοῖς ὑπάρχοντα καθοπλισμὸν, ἅμα τῷ νικῆσαι τῇ πρώτῃ μάχῃ παραχρῆμα τοῖς Ῥωμαίων ὅπλοις καθοπλίσας τὰς οἰκείας δυνάμεις, τούτοις διετέλεσε

Pyrrhi militia.

χρώμενος τὸν ἑξῆς χρόνον. Πύῤῥος γε μὴν οὐ μόνον 10
ὅπλοις, ἀλλὰ καὶ δυνάμεσιν [g] Ἰταλικαῖς συγκέχρηται,
τιθεὶς ἐναλλὰξ σημαίαν καὶ σπεῖραν φαλαγγιτικὴν
ἐν τοῖς πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶσιν. ἀλλ' ὅμως οὐδ' οὕτως 11
ἐδύνατο νικᾶν, ἀλλ' ἀεί πως ἀμφίδοξα τὰ τέλη τῶν
κινδύνων αὐτοῖς ἀπέβαινε. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀναγ- 12
καῖον ἦν προειπεῖν, χάριν τοῦ μηδὲν ἀντεμφαίνειν ταῖς
ἡμετέραις ἀποφάσεσιν. ἐπάνειμι δ' ἐπὶ τὴν προκειμένην
σύγκρισιν.

Phalanx densata.

XII. Ὅτι μὲν, ἐχούσης τῆς φάλαγγος τὴν αὑτῆς
ἰδιότητα καὶ δύναμιν, οὐδὲν ἂν ὑποσταίη κατὰ πρόσω-
πον, οὐδὲ μεῖναι τὴν ἔφοδον αὐτῆς, εὐχερὲς καταμαθεῖν
ἐκ πολλῶν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν ἀνὴρ ἵσταται σὺν τοῖς 2
ὅπλοις ἐν τρισὶ ποσὶ κατὰ τὰς ἐναγωνίους πυκνώσεις,

Sarissæ phalangis.

τὸ δὲ τῶν σαρισσῶν μέγεθός ἐστι κατὰ μὲν τὴν ἐξ
ἀρχῆς ὑπόθεσιν ἑκκαίδεκα πηχῶν, κατὰ δὲ τὴν ἁρμο-
γὴν τὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν δεκατεσσάρων· τούτων δὲ 3
τοὺς τέσσαρας ἀφαιρεῖ τὸ μεταξὺ ταῖν χεροῖν διά-
στημα, καὶ τὸ κατόπιν σήκωμα τῆς προβολῆς· φανερὸν, 4
ὅτι τοὺς δέκα πήχεις προπίπτειν ἀνάγκη τὴν σαρίσσαν

[g] Alii vulgo Ἰταλικοῖς.

ipse testificatur, qui, damnato genere armorum, quo copiæ ipsius initio erant usæ, post primam statim victoriam, quam de Romanis est consecutus, armis ipsorum copias suas quum armasset, iisdem perpetuo deinceps est usus. Jam *Pyrrhus* sane non armis dumtaxat, verum etiam milite Italico uti solitus, in bello adversus Romanos signa Italicorum, et cohortes phalangis more instructas, alternatim in acie collocabat; qui tamen ne sic quidem vincere potuit, sed ancipites semper certaminum exitus habuit. Et hæc quidem necessario præfanda mihi erant, ne quid esset, quod sententiæ super his rebus nostræ vel in speciem repugnaret. Redeo nunc ad *institutam comparationem*.

XII. Enimvero perspicuum est multis rationibus, retinente *Phalange* proprietatem suam et vires, nihil quidquam posse reperiri, quod a fronte ei resistere, aut ejus incumbentis impetum sustinere valeat. Quoties enim densatio fit aciei ad certamen, consistit vir una cum armis in tribus pedibus. *Sarissæ* vero longitudo, ut quidem vetus institutum erat, cubitorum est sexdecim; sed, ut postea ad veriorem pugnæ usum fuit aptata, quatuordecim. Hujus vero mensuræ quatuor absumit cubitos spatium inter manus ambas, una cum libramento

πρὸ τῶν σωμάτων ἑκάστου τῶν ὁπλιτῶν, [h]ὅταν ἴῃ δι' A. U. 557.
ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν προβαλλόμενος ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Sarissæ phalangis.
5 Ἐκ δὲ τούτου συμβαίνει, τὰς μὲν τοῦ δευτέρου καὶ
τρίτου καὶ τετάρτου πλεῖον, τὰς δὲ τοῦ πέμπτου ζυγοῦ
σαρίσσας [i]δύο προπίπτειν πήχεις πρὸ τῶν [k]πρωτοστα-
τῶν, ἐχούσης τῆς φάλαγγος τὴν αὑτῆς ἰδιότητα καὶ
6 πύκνωσιν κατ' ἐπιστάτην καὶ κατὰ παραστάτην· ὡς
Ὅμηρος ὑποδείκνυσιν ἐν τούτοις·

> Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.
> Ψαῦον δ' ἱππόκομοι κόρυθες λαμπροῖσι φάλοισι
> Νευόντων· ὡς πυκνοὶ ἐφέστασαν ἀλλήλοισι.

7 Τούτων δ' ἀληθινῶς καὶ καλῶς λεγομένων, δῆλον, ὡς ἀνάγκη, καθ' ἕκαστον τῶν πρωτοστατῶν σαρίσσας προπίπτειν πέντε, δυσὶ πήχεσι διαφερούσας ἀλλήλων κατὰ μῆκος.

XIII. Ἐκ δὲ τούτου ῥᾴδιον, ὑπὸ τὴν ὄψιν λαβεῖν Vis propria phalangis.
τὴν τῆς ὅλης φάλαγγος ἔφοδον καὶ προβολὴν, ποίαν
τινα [l]εἰκὸς εἶναι, καὶ τίνα δύναμιν ἔχειν, ἐφ' ἑκκαίδεκα
2 τὸ βάθος οὖσαν. ὧν ὅσοι πέμπτον ζυγὸν ὑπεραίρουσι,
ταῖς μὲν σαρίσσαις οὐδὲν οἷοί τ' εἰσὶ [m]συμβαλέσθαι
πρὸς τὸν κίνδυνον· διόπερ οὐδὲ ποιοῦνται κατ' ἄνδρα τὴν

[h] ὅταν ἴῃ cum Reiskio correxi. Vulgo ὅταν εἴη. [i] δύο προβαίνειν Reg. E. [k] Alii libri dant προστατῶν, et sic rursus deinde. [l] εἰκὸς ex Ursini conj. correxit Casaub. εἰκότως Herv. cum MStis. [m] συμβάλλεσθαι Reg. D.

quod a tergo respondet parti anteriori quæ prætenditur. Quæ quum ita sint, liquet, sarissam cujusque armati, quando ambabus manibus in hostes illam porrigens pergit, cubitos decem ultra ejus corpus necessario protendi. Unde fit, ut secundi quidem et tertii ac quarti ordinis sive jugi sarissæ plures cubitos, quinti vero nonnisi duos tandem protendantur ante eos qui in primo stant ordine; si modo phalanx proprietatem suam obtineat, et convenienter sibi densata sit, ratione cujusque armati, sive pone, sive ad latus stantis; quam densationem hisce versibus *Homerus* ostendit:

> *Scutum scuto hæsit, galeæ galea, atque viro vir:*
> *Et cristæ e conis tangebant se invicem equinæ*
> *Nutantum: densati adeo pressere virum vir.*

Quæ vere et recte quum dicantur; adparet, necesse esse, ut singuli eorum, qui in primo stant ordine, quinas præ se prominentes *sarissas* habeant, inter quas ratione longitudinis binum cubitorum erit discrimen.

XIII. Ex quibus facile cuivis est ob oculos sibi ponere, quantam vim par sit habere *Phalangem*, cum *porrectis sarissis* in hostem incumbit, sedecim ordinum habens altitudinem. Milites autem, qui quintum ordinem sive jugum excedunt, sarissis illi quidem pugnam adjuvare nihil queunt, eam-

Ol. 145. 3.
Vis propria phalangis.

προβολήν. παρὰ δὲ τοὺς ὤμους τῶν προηγουμένων 3
ἀνανενευκυίας φέρουσι, χάριν τοῦ τὸν κατὰ κορυφὴν
τόπον ἀσφαλίζειν τῆς ἐκτάξεως, εἰργουσῶν τῇ πυκνώσει
τῶν σαρισσῶν ὅσα τῶν βελῶν ὑπερπετῆ τῶν πρωτο-
στατῶν φερόμενα δύναται προσπίπτειν πρὸς τοὺς ἐφε-
στῶτας. Αὐτῷ γε μὴν τῷ τοῦ σώματος βάρει κατὰ 4
τὴν ἐπαγωγὴν [n] πιέζοντες οὗτοι τοὺς προηγουμένους,
βιαίαν μὲν ποιοῦσι τὴν ἔφοδον, ἀδύνατον δὲ τοῖς πρω-
τοστάταις τὴν εἰς τοὔπισθεν μεταβολήν. Τοιαύτης περὶ 5
τὴν φάλαγγα διαθέσεως καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος
οὔσης, ῥητέον ἂν εἴη καὶ τοῦ Ῥωμαίων καθοπλισμοῦ
καὶ τῆς ὅλης συντάξεως τὰς ἰδιότητας καὶ διαφορὰς ἐκ
παραθέσεως. Ἵστανται μὲν οὖν ἐν τρισὶ ποσὶ μετὰ τῶν 6
ὅπλων καὶ Ῥωμαῖοι. τῆς μάχης δ' αὐτοῖς κατ' ἄνδρα 7
τὴν κίνησιν λαμβανούσης, διὰ τὸ τῷ μὲν θυρεῷ σκέπειν
τὸ σῶμα, συμμετατιθεμένους ἀεὶ πρὸς τὸν τῆς πληγῆς
καιρὸν, τῇ μαχαίρᾳ δ' ἐκ καταφορᾶς [o] καὶ διαιρέσεως
ποιεῖσθαι τὴν μάχην· προφανὲς, ὅτι χάλασμα καὶ 8
διάστασιν ἀλλήλων ἔχειν δεήσει τοὺς ἄνδρας ἐλάχιστον
τρεῖς πόδας κατ' ἐπιστάτην καὶ κατὰ παραστάτην, εἰ
μέλλουσιν εὐχρηστεῖν πρὸς τὸ δέον. ἐκ δὲ τούτου συμ- 9
βήσεται, τὸν ἕνα Ῥωμαῖον ἵστασθαι κατὰ δύο πρωτο-

[n] πιεζοῦντες Reg. D. E. Vesont. extr. [o] καὶ ἐκ διαιρέσεως malim. Sed διέρσεως voluit Salmas. et Gron. διάρσεως suspicatus est Lipsius.

que ob caussam viritim illas non prætendunt; sed ad humeros præcedentium inclinatas et sursum spectantes eas gestant, ut aciei securitatem ab eo, qui supra verticem est, loco præstent; frequentia sarissarum iis telis obstante, quæ impetu suo ultra primos ordines delata incidere in posteriores possent. At pondere ipso corporis iidem, quoties ducitur in hostem phalanx, dum antecedentes urgent obnitendo, impressioni vim atque violentiam adjiciunt, et ordinibus primoribus retro se avertendi omnem penitus facultatem adimunt. Ejusmodi quum sit et phalangis universæ, et partium ejus ratio ac dispositio: sequitur, ut *Armaturæ atque instructionis Aciei Romanæ* proprietates et differentias ad comparandum exponamus. Consistunt igitur etiam *Romani* cum ipsis armis, in trium pedum spatio. Sed quum in eorum pugna singuli armati sese moveant, qui corpus objectu scuti defendunt, in omnem partem, unde quis ictum minetur, subinde se convertentes, iidemque cæsim pariter et punctim gladiis feriant; nemo non intelligit, oportere, ut aliquantum vacui spatii habeant, quo distent alter ab altero: atque id spatium, si volumus ipsos munia sua commode exsequi, trium erit minimum pedum, tam ratione eorum qui ad latus, quam eorum qui pone stant. Ita fiet, ut Romanus miles unus duos phalangitas

στάτας τῶν φαλαγγιτῶν, ὥστε πρὸς δέκα σαρίσσας A. U. 557.
10 αὐτῷ γίγνεσθαι τὴν ἀπάντησιν καὶ τὴν μάχην· ἃς οὔτε Vis propria phalangis.
κόπτοντα τὸν ἕνα καταταχῆσαι δυνατὸν, ὅταν ἅπαξ συνάψωσιν εἰς τὰς χεῖρας, οὔτε βιάσασθαι ῥάδιον, μηδέν γε τῶν ἐφεστώτων δυναμένων συμβάλλεσθαι τοῖς πρωτοστάταις, μήτε πρὸς τὴν βίαν, μήτε πρὸς τὴν
11 τῶν μαχαιρῶν ἐνέργειαν. Ἐξ ὧν εὐκατανόητον, ὡς οὐχ οἷόν τε μεῖναι κατὰ πρόσωπον τὴν τῆς φάλαγγος ἔφοδον οὐδένα, τηρούσης τὴν αὑτῆς ἰδιότητα καὶ δύναμιν, ὡς ἐν ἀρχαῖς εἶπα.

XIV. Τίς οὖν αἰτία τοῦ νικᾷν Ῥωμαίους, καὶ τί τὸ Incommoda phalangis.
2 σφάλλον ἐστὶ τοὺς ταῖς φάλαγξι χρωμένους; Ὅτι συμβαίνει, τὸν μὲν πόλεμον ἀορίστους ἔχειν καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τόπους τοὺς πρὸς τὴν χρείαν· τῆς δὲ φάλαγγος ἕνα καιρὸν εἶναι καὶ τόπον, ἓν γένος, ἐν οἷς
3 δύναται τὴν αὑτῆς χρείαν ἐπιτελεῖν. Εἰ μὲν οὖν τις ἦν ἀνάγκη τοῖς ἀντιπάλοις, εἰς τοὺς τῆς φάλαγγος καιροὺς καὶ τόπους συγκαταβαίνειν, ὅτε μέλλοιεν κρίνεσθαι περὶ τῶν ὅλων· εἰκὸς ἦν κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ἀεὶ φέρεσθαι τὸ πρωτεῖον τοὺς ταῖς φάλαγξι χρωμένους.
4 Εἰ δὲ δυνατὸν ἐκκλίνειν, καὶ τοῦτο ποιεῖν ῥαδίως· πῶς
5 ἂν ἔτι φοβερὸν εἴη τὸ προειρημένον σύνταγμα; Καὶ μὴν, ὅτι χρείαν ἔχει τόπων ἐπιπέδων καὶ ψιλῶν ἡ φάλαγξ, πρὸς δὲ τούτοις μηδὲν ἐμπόδιον ἐχόντων, λέγω

primi ordinis habeat sibi oppositos; adeo ut sarissis decem illi sit occurrendum, et cum iis decertandum: quas, ubi semel ad manus ventum est, neque cædere, quantumvis præcipiti feratur celeritate, quisquam poterit unus, neque perrumpet facile; quum quidem posteriores ordines prioribus nihil conferre valeant, neque ut violentius ipsi irrumpant, neque ut gladii eorum efficaciore ictu feriant. Ex quibus facile intelligitur, *nullam aciem esse posse tam firmam, ut impressionem phalangis a fronte sustinere queat*, si modo illa, ut initio dicebam, proprietatem suam et vires obtineat.

XIV. Quænam igitur *caussa* est, *cur vincant Romani?* et *quî fit, ut, phalangibus utuntur, clades accipere possint?* Quia bellicorum quidem certaminum et tempora et loca sunt incerta, atque indefinita; phalangi vero unum est tempus, unus locus, unus modus, quibus perficere opus suum queat. Quod si qua igitur necessitas adversarios, ubi rerum summam acie decernere parant, compelleret, ut temporibus ac locis phalangi aptis sese adcommodarent; rationi foret consentaneum, ut ii, qui phalangibus utuntur, victoriam semper essent reportaturi. Quodsi vero declinari phalangis impressio potest, eaque res ne magnam quidem difficultatem habet, cur, obsecro, ea forma aciei instruendæ tantopere metuenda censeatur? Atqui est sane in confesso, opus esse phalangi locis planis, et quæ nec arboribus vestita sint, nec præter-

Ol. 145. 3. Incommoda phalangis.

δ' οἷον τάφρους, ἐκρήγματα, [p]συναγκείας, ὀφρῦς,
ῥεῖθρα ποταμῶν, ὁμολογούμενόν ἐστι. πάντα γὰρ τὰ 6
προειρημένα [q]παραποδίζειν καὶ λύειν τὴν τοιαύτην τάξιν
ἱκανὰ γίγνεται. Διότι δ' εὑρεῖν τόπους ποτὲ μὲν ἐπὶ 7
σταδίους εἴκοσι, ποτὲ δὲ καὶ πλείους, ἐν οἷς μηδὲν τι
τοιοῦτον ὑπάρχει, σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, ἀδύνατόν ἐστιν, εἰ
δὲ μή γε, τελέως σπάνιον· καὶ τοῦτο πᾶς ἄν τις ὁμολο-
γήσειεν. Οὐ μὴν, ἀλλ' ἔστω τόπους εὑρῆσθαι τοιού- 8
τους. ἐὰν οὖν οἱ μὲν πολεμοῦντες εἰς μὲν τούτους μὴ
συγκαταβαίνωσι, περιπορευόμενοι δὲ πορθῶσι τὰς πό-
λεις καὶ τὴν χώραν τὴν τῶν συμμάχων· τί τῆς τοι-
αύτης ὄφελος ἔσται συντάξεως; Μένουσα μὲν γὰρ ἐν 9
τοῖς ἐπιτηδείοις αὑτῇ τόποις, οὐχ οἷον ὠφελεῖν δύναιτ'
ἂν τοὺς φίλους, ἀλλ' οὐδ' αὑτὴν σώζειν. αἱ γὰρ τῶν 10
ἐπιτηδείων παρακομιδαὶ κωλυθήσονται ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν
πολεμίων, ὅταν ἀκονιτὶ κρατῶσι τῶν ὑπαίθρων. ἐὰν δ', 11
[r]ἀπολιποῦσα τοὺς οἰκείους τόπους, βούληταί τι πράτ-
τειν, εὐχείρωτος ἔσται τοῖς πολεμίοις. Οὐ μὴν, ἀλλὰ 12
κἂν εἰς τοὺς ἐπιπέδους συγκαταβάς τις τόπους, μὴ
πᾶν ἅμα τὸ σφέτερον στρατόπεδον ὑπὸ τὴν ἐπαγωγὴν
τῆς φάλαγγος [s]καὶ τὸν ἕνα καιρὸν ὑπερβάλῃ, βραχέα
δὲ φυγομαχήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τοῦ κινδύνου καιρόν·

[p] Alii συναγκίας. [q] παρεμποδίζειν Reg. D. Vesont. extr. [r] ἀπολείπουσα Casaub. invitis MStis. [s] καὶ τὸν ἕνα ex MStis revocavi. κατὰ τὸν ἕνα Casaub. ex conj.

ea alia habeant impedimenta; nullas puta fossas, hiatus, convalles, clivorum supercilia, aut amnium alveos. Quidvis enim eorum, quæ commemoravimus, ad impediendam solvendamque ejusmodi aciem fuerit satis. Jam vero illud quoque fatebuntur omnes, fieri, prope dixerim, nullo modo posse, aut admodum certe raro, ut campi inveniantur sive ad stadia viginti sive ad plura etiam patentes, in quibus nullum tale insit impedimentum. Verum esto, inveniantur loca hujusmodi. Quid? si hostes eo noluerint descendere, sed passim fines incursando, qua urbes, qua agros sociorum evastaverint; aciei ita digestæ ecqua erit utilitas? Quippe si locis immoretur sibi aptis, adeo prodesse amicis nihil poterit, ut ne se quidem ipsa sit servatura. Nam commeatuum advectio nullo negotio impedietur ab hostibus, ubi nemine repugnante omnia, quæ sub dio sunt, suæ potestati subjecerint. Quod si vero, loca relinquens sibi apta, conari aliquid phalanx voluerit, hostibus ex facili erit superabilis. Quin etiam, licet in planitiem demiserit sese aliquis, si modo, phalangi contra se venienti et uni communi periculo non exercitum suum simul universum objiciens, detrecta-

εὐθεώρητον γίγνεται τὸ συμβησόμενον, ἐξ ὧν ποιοῦσι A. U. 557.
Ῥωμαῖοι νῦν.

XV. Οὐκέτι γὰρ ἐκ τοῦ λόγου δεῖ τεκμαίρεσθαι Romana
τὸ νυνὶ λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων. acies præstat
2 Οὐ γὰρ ἐξισώσαντες τὴν παράταξιν πᾶσιν ἅμα συμ- phalangi.
βάλλουσι τοῖς στρατοπέδοις μετωπηδὸν πρὸς τὰς φά-
λαγγας· ἀλλὰ τὰ μὲν ἐφεδρεύει τῶν μερῶν αὐτοῖς, τὰ
3 δὲ συμμίσγει τοῖς πολεμίοις. Λοιπὸν, ἄν τ' ἐκπιέσωσιν
οἱ φαλαγγῖται τοὺς καθ' αὑτοὺς προσβάλλοντες, ἄν τ'
ἐκπιεσθῶσιν ὑπὸ τούτων, λέλυται τὸ τῆς φάλαγγος
4 ἴδιον. ἢ γὰρ ἑπόμενοι τοῖς ὑποχωροῦσιν, ἢ φεύγοντες
τοὺς προσκειμένους, ἀπολείπουσι τὰ λοιπὰ μέρη τῆς
5 οἰκείας δυνάμεως. οὗ γενομένου, δέδοται τοῖς ἐφε-
δρεύουσι τῶν πολεμίων διάστημα, καὶ τόπος, ὃν οὗτοι
κατεῖχον, πρὸς τὸ μηκέτι κατὰ πρόσωπον ὁρμᾷν, ἀλλὰ
παρεισπεσόντας πλαγίους παρίστασθαι καὶ κατὰ νώτου
6 τοῖς φαλαγγίταις. Ὅταν δὲ τοὺς μὲν τῆς φάλαγγος
καιροὺς καὶ τὰ προτερήματα ῥᾴδιον εἴη φυλάξασθαι,
τοὺς δὲ κατὰ τῆς φάλαγγος ἀδύνατον· πῶς οὐ με-
γάλην εἰκὸς εἶναι τὴν διαφορὰν ἐπὶ τῆς ἀληθείας τῶν
7 προειρημένων; Καὶ μὴν πορευθῆναι διὰ τόπων παντο-
δαπῶν ἀναγκαῖον τοὺς χρωμένους φάλαγγι, καὶ κατα-
στρατοπεδεῦσαι, ἔτι δὲ τόπους εὐκαίρους προκαταλα-
βέσθαι, καὶ πολιορκῆσαί τινας, καὶ πολιορκηθῆναι, καὶ

verit paulisper pugnam; quid sit eventurum, facile intellectu est ex iis, quæ nunc Romani faciunt.

XV. Nam quod nunc dicimus, id non amplius argumentis et rationibus colligendum est, sed ex iis rebus intelligitur, quæ jam sunt gestæ. Non enim aciem suam *Macedonicæ* adæquant longitudine *Romani*, ut copiis universis cum phalange frontem committant; sed virium suarum parte in subsidium seposita, altera cum hostibus confligunt. Sive igitur phalangitæ oppositam sibi aciem propulerint, sive ipsi ab ea fuerint propulsi, solutum est quod fuit *phalangi* proprium. Nam aut persequendo cedentes, aut fugiendo incumbentes, ceteram suam aciem derelinquunt. Quo facto, spatium locusque, in quo illi stabant, hostibus datur in subsidium præparatis, ut non jam a fronte phalangitas invadant, sed vel ad latera progressi, vel etiam a tergo, in eorum ordines irrumpant. Quod si vero phalangis quidem opportunitates, et quidquid est, quo illa præcipue valet, evitari facile possunt; quæ autem contra ipsam faciunt, nullo pacto sunt evitabilia; qui potest fieri, ut in veris pugnis discrimen ingens inter phalangem et Romanam aciem non inveniatur? Atque necesse est phalange utentibus, per cuicuimodi loca proficisci; tum castra facere; ad hæc loca opportuna præoccupare, obsidere, obsideri, et in hostem incidere

Ol. 145. 3. Romana acies præstat phalangi.

παραδόξοις ἐπιφανείαις περιπεσεῖν. ἅπαντα γὰρ ταῦτά 8
ἐστι πολέμου μέρη, καὶ ῥοπὰς ποιεῖ πρὸς τὸ νικᾷν, ποτὲ
μὲν ὁλοσχερεῖς, ποτὲ δὲ μεγάλας. Ἐν οἷς πᾶσιν ἡ 9
μὲν Μακεδόνων ἐστὶ σύνταξις δύσχρηστος, ποτὲ δ'
ἄχρηστος, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν φαλαγγίτην μήτε
κατὰ τάγμα, μήτε κατ' ἄνδρα παρέχεσθαι χρείαν·
ἡ δὲ Ῥωμαίων εὔχρηστος. Πᾶς γὰρ Ῥωμαῖος, ὅταν 10
ἅπαξ καθοπλισθεὶς ὁρμήσῃ πρὸς τὴν χρείαν, ὁμοίως
ἥρμοσται πρὸς πάντα τόπον καὶ καιρὸν, καὶ πρὸς
πᾶσαν ἐπιφάνειαν. καὶ μὴν ἕτοιμός ἐστι, καὶ τὴν αὐτὴν 11
ἔχει διάθεσιν, ἄν τε μετὰ πάντων δέῃ κινδυνεύειν, ἄν τε
μετὰ μέρους, ἄν τε κατὰ σημαίαν, ἄν τε καὶ κατὰ
ἄνδρα. Διὸ καὶ παρὰ πολὺ τῆς κατὰ μέρος εὐχρη- 12
στίας διαφερούσης, παρὰ πολὺ καὶ τὰ τέλη συνεξα-
κολουθεῖ ταῖς Ῥωμαίων προθέσεσι μᾶλλον ἢ ταῖς τῶν
ἄλλων. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀναγκαῖον ἡγησάμην 13
εἶναι τὸ διὰ πλειόνων ποιήσασθαι μνήμην, διὰ τὸ καὶ
παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων διαλαμ-
βάνειν, ὅτε Μακεδόνες ἡττήθησαν, ἀπίστῳ τὸ γεγονὸς
ἐοικέναι, καὶ μετὰ ταῦτα πολλοὺς διαπορήσειν, διὰ τί
καὶ πῶς λείπεται τὸ σύνταγμα τῆς φάλαγγος ὑπὸ τοῦ
Ῥωμαίων καθοπλισμοῦ.

In Macedoniam se recipit Philippus.

XVI. Φίλιππος δὲ, τὰ δυνατὰ πεποιηκὼς πρὸς τὸν ἀγῶνα, τοῖς δ' ὅλοις πράγμασιν ἐσφαλμένος, ἀναδε-

subito adparentem. Sunt enim istæ omnes belli partes, e quibus victoria universa nonnumquam pendet, nonnumquam momentum ad eam parandam magnum faciunt. In quibus omnibus *Macedonica ordinatio* modo cum magna difficultate usurpatur, modo nulli prorsus est usui; quia miles *phalangita* neque manipulatim, neque viritim operam potest navare, *Romanus* contra commode ubique rem gerit. Quilibet enim Romanus miles, ubi semel armis instructus ad pugnam se accinxit, ex æquo paratus est ad quemvis locum, ad quodvis tempus, ad quemvis hostem, undeunde ille adparuerit; denique peræque paratus et eodem modo instructus est unusquisque, sive totus simul exercitus, sive pars tantum dimicare debet, sive manipulatim, sive viritim ineunda pugna est. Quum igitur commodo partium usu longe præstet *acies Romana;* exitus etiam pugnarum multo magis votis Romanorum, quam aliorum, solent respondere. Ego vero, ut de hisce rebus disssererem pluribus verbis, propterea necessarium duxi, quod et illo ipso tempore, quo victi sunt Macedones, multi Græcorum in eam cogitationem venerunt, ut rem pro incredibili haberent, et posthac etiam quæsituri sint multi, cur et qua ratione phalangis instructio sit Romanorum armatura inferior.

XVI. *Philippus*, quum in eo certamine nihil prætermisisset, quod a se præstari posset, universo tamen præ-

ξάμενος ὅσους ἐδύνατο πλείστους τῶν ἐκ τῆς μάχης A. U. 557.
ἀνασωζομένων, αὐτὸς μὲν ὥρμησε διὰ τῶν Τεμπῶν εἰς
2 Μακεδονίαν. Εἰς δὲ τὴν Λάρισσαν ἔτι τῇ προτεραίᾳ
νυκτὶ διεπέμψατό τινα τῶν ὑπασπιστῶν, ἐντειλάμενος Chartas regias cremari jubet.
ἀφανίσαι καὶ κατακαῦσαι τὰ βασιλικὰ γράμματα·
ποιῶν πρᾶγμα βασιλικὸν, τὸ μηδ' ἐν τοῖς δεινοῖς
3 λήθην ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος. σαφῶς γὰρ ᾔδει, διότι
πολλὰς ἀφορμὰς δώσει τοῖς ἐχθροῖς καὶ καθ' ἑαυτοῦ
καὶ κατὰ τῶν φίλων, ἐὰν κρατήσωσι Ῥωμαῖοι τῶν
4 ὑπομνημάτων. Ἴσως μὲν οὖν καὶ ἑτέροις ἤδη τοῦτο
συμβέβηκε, τὸ τὰς μὲν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ἐξουσίας μὴ
δύνασθαι φέρειν ἀνθρωπίνως, ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις
5 εὐλαβῶς ἵστασθαι καὶ νουνεχῶς· ἐν δὲ τοῖς μάλιστα In adversa fortuna resipiscit Philippus.
καὶ περὶ Φίλιππον τοῦτο γέγονε. δῆλον δ' ἔσται τοῦτο
6 διὰ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων. Καθάπερ γὰρ καὶ
τὰς ἐξ ἀρχῆς ὁρμὰς ἐπὶ τὸ δέον αὐτοῦ σαφῶς ἐδηλώσαμεν, καὶ πάλιν τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴν, καὶ πότε,
καὶ διὰ τί, καὶ πῶς ἐγένετο, καὶ τὰς ἐν ταύτῃ πράξεις
7 μετ' ἀποδείξεως ἐξηγησάμεθα· τὸν αὐτὸν τρόπον χρὴ
καὶ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ δηλῶσαι, καὶ τὴν εὐστοχίαν,
καθ' ἣν μεταθέμενος τοῖς ἐκ τῆς τύχης ἐλαττώμασιν,
εὐλογιστότατα δοκεῖ χρῆσθαι τοῖς καθ' αὐτὸν καιροῖς.
8 Τίτος δὲ, μετὰ τὴν μάχην ποιησάμενος τὴν καθήκουσαν
πρόνοιαν περί τε τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν ἄλλων λαφύρων, ᾔει πρὸς Λάρισσαν.

lio victus; ubi eorum, qui e pugna evaserunt, quantos poterat plurimos excepisset, per Tempe *in Macedoniam* contendit. Præcedente vero nocte e satellitibus unum Larissam misit, dato mandato, ut *regias chartas* corrumperet atque combureret. In quo facinus regii animi ab eo est editum, cum ne in adflicta quidem fortuna sua officii est oblitus. Norat enim rex, multas se hostibus ansas præbiturum ad negotium facessendum tum sibi, tum amicis suis, si Romani istorum commentariorum potirentur. Accidit igitur hoc et aliis fortasse jam ante, ut *rebus lætis* potentiam ferre, sicut homines par erat, nequirent; *in adversis* autem caute admodum et prudenter statum suum conservarent: ceterum uni ex omnibus *Philippo* maxime hoc usu venit, sicut ex iis liquido constabit, quæ deinceps dicentur. Nam quemadmodum recta studia, quæ ille initio est secutus, perspicue exposuimus; ac deinde, facta illius mutatione in deterius, quando, quam ob caussam, et cur id acciderit, et quas res ita immutatus egerit, adcurate demonstravimus: eodem etiam modo resipiscentiam ejusdem, et ingenii dexteritatem oportet indicare, per quam una cum mutata in deterius fortuna mutatus ipse, necessario suo tempore summo judicio et prudentia fuisse usus videtur. *Quinctius* a pugna, ubi captivis et reliquæ prædæ quanta par erat cura prospexisset, *Larissam* duxit.

Ol. 145. 3.

(II.) *Pacem petenti Philippo dat Quinctius, indignantibus Ætolis.*

* * *

Ætolorum avaritia et jactantia.

XVII. Καθόλου τῇ περὶ τὰ λάφυρα πλεονεξίᾳ τῶν
Αἰτωλῶν [t] * · εἶτ' οὐκ ἐβούλετο, Φίλιππον ἐκβαλὼν ἐκ
τῆς ἀρχῆς, Αἰτωλοὺς καταλιπεῖν δεσπότας τῶν Ἑλλή-
νων. δυσχερῶς δ' ἔφερε καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτῶν, 2
θεωρῶν ἀντεπιγραφομένους ἐπὶ τὸ νίκημα, καὶ πλη-
ροῦντας τὴν Ἑλλάδα τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας. Διὸ 3
καὶ κατά τε τὰς ἐντεύξεις ἀγερωχότερον αὐτοῖς ἀπήντα,
καὶ περὶ τῶν κοινῶν ἀπεσιώπα, τὰ δὲ προκείμενα συνε-
τέλει δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἰδίων φίλων. Τοιαύτης δὲ 4
οὔσης δυσχρηστίας ἐν ἀμφοτέροις, ἧκον πρεσβευταὶ
μετά τινας ἡμέρας παρὰ τοῦ Φιλίππου, Δημοσθένης
καὶ Κυκλιάδας καὶ Λιμναῖος. Πρὸς οὓς κοινολογηθεὶς 5
ὁ Τίτος ἐπὶ πλεῖον μετὰ τῶν χιλιάρχων, πεντεκαιδε-
χημέρους ἀνοχὰς ἐποιήσατο παραχρῆμα, συνετάξατο
δὲ καὶ συμπορεύεσθαι τῷ Φιλίππῳ, κοινολογησόμενος
ὑπὲρ τῶν καθεστώτων ἐν ταύταις. Γενομένης δὲ ταύτης 6
ἐντεύξεως φιλανθρώπου, διπλασίως ἐξεκάετο τὰ τῆς
ὑποψίας κατὰ τοῦ Τίτου. Ἤδη γὰρ κατὰ τὴν Ἑλ- 7
λάδα τῆς δωροδοκίας ἐπιπολαζούσης καὶ τοῦ μηδένα
μηδὲν δωρεὰν πράττειν, καὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτου

Philippo inducias concedit Quinctius.

Ætolis suspecta Titi integritas.

[t] Aut initio Fragmenti, aut ibi, ubi cum Casaub. lacunæ signum posui, deest verbum ἐχαλέπαινε, δυσηρεστεῖτο, aut aliquod simile, et intelligitur ὁ Τίτος.

(II.) *Legatio VI. et Excerpt. Valesian.*

* * *

XVII. Erat omnino *exosa Tito Ætolorum avaritia* et prædæ cupiditas: deinde autem nolebat, Philippo dominatu ejecto, Ætolos relinquere Græcorum dominos. Offendebat præterea Titum *jactantia illorum,* cum intelligeret, ipsos victoriæ decus a Romanis ad se transferre, et universam Græciam præclaris suis facinoribus implere. Propterea et in congressibus superbius cum iis agebat, et de publicis rebus apud eos silebat, atque per se et amicos suos consilia exsequebatur. Quum igitur hoc modo male conveniret inter utrosque; venere post paucos dies *legati a Philippo,* Demosthenes, Cycliades et Limnæus. Quibuscum longo sermone habito præsentibus tribunis, dierum quindecim inducias extemplo *Titus* concessit: simulque constituit, se, dum illæ durarent, cum Philippo conventurum, et una cum illo de rebus præsentibus acturum. Quia autem perquam humane peractum est hoc colloquium, duplo majores exarserunt *Ætolorum de Tito suspiciones.* Quum enim inter Græcos jam grassaretur sordida munerum captatio, gratis nemine quidquam faciente, quumque ea morum nota pro legitima obtineret

νομιστευομένου παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς· οὐκ ἐδύναντο πι- A. U. 557.
στεύειν, διότι χωρὶς δώρων ἡ τηλικαύτη μεταβολὴ γέ-
8 γονε τοῦ Τίτου πρὸς τὸν Φίλιππον· οὐκ εἰδότες τὰ
Ῥωμαίων ἔθη καὶ νόμιμα περὶ τοῦτο τὸ μέρος, ἀλλ' ἐξ
αὑτῶν τεκμαιρόμενοι καὶ συλλογιζόμενοι, διότι τὸν μὲν
Φίλιππον εἰκὸς ἦν προτείνειν πλῆθος χρημάτων διὰ τὸν
καιρὸν, τὸν δὲ Τίτον μὴ δύνασθαι τούτοις ἀντοφθαλμεῖν.

XVIII. Ἐγὼ δὲ, κατὰ μὲν τοὺς ἀνωτέρω χρόνους Romanorum abstinentiam defendit Polybius.
καὶ κοινὴν ἂν ποιούμενος ἀπόφασιν, ἐθάῤῥησα ἂν περὶ
πάντων Ῥωμαίων εἰπεῖν, ὡς οὐδὲν ἂν πράξαιεν τοιοῦτον·
λέγω δὲ πρότερον ἢ τοῖς διαποντίοις αὐτοὺς ἐγχειρῆσαι
πολέμοις, ἕως ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐθῶν καὶ νομίμων ἔμενον.
2 Ἐν δὲ τοῖς νῦν καιροῖς περὶ πάντων μὲν οὐκ ἂν τολμή-
σαιμι τοῦτ' εἰπεῖν· κατ' ἰδίαν μέντοι γε περὶ πλειόνων
ἀνδρῶν ἐν Ῥώμῃ [u] θαῤῥήσω ἂν ἀποφήνασθαι, διότι δύ-
νανται τὴν πίστιν ἐν τούτῳ τῷ μέρει διαφυλάττειν.
3 Μαρτυρίας δὲ [x] χάριν ὁμολογούμενα δύω ὀνόματα, τοῦ
4 μὴ δοκεῖν ἀδύνατα λέγειν. Λεύκιος μὲν γὰρ [y] Αἰμί- L. Æmilii exemplum.
λιος, ὁ Περσέα νικήσας, κύριος γενόμενος τῆς Μακε-
δόνων βασιλείας· ἐν ᾗ, τῆς ἄλλης χωρὶς κατασκευῆς
καὶ χορηγίας, ἐν αὐτοῖς εὑρέθη τοῖς θησαυροῖς ἀργυρίου
5 καὶ χρυσίου πλείω τῶν ἑξακισχιλίων ταλάντων· οὐχ
οἷον ἐπεθύμησε τούτων τινὸς, ἀλλ' οὐδ' αὐτόπτης ἠβου-
λήθη γενέσθαι, δι' ἑτέρων δὲ τὸν χειρισμὸν ἐποιήσατο

[u] Fors. θαῤῥήσω αὖ. [x] Post χάριν supplendum videtur cum Reiskio verbum παραθήσομαι aut aliud simile. [y] Vulgo Αἰμύλιος.

apud Ætolos, persuadere sibi illi non poterant, gratuito contigisse eam *Titi erga Philippum voluntatis mutationem.* Ignari quippe erant moris hac in parte institutique Romanorum: verum, ex se ipsis conjecturâ ducta, perquam probabile esse disputabant, Philippum, tempori servientem, pecuniæ vim magnam offerre, Titum vero oculos contra adtollere non sustinere.

XVIII. Ego vero, si de superioribus temporibus, et quidem generaliter, mihi esset pronunciandum, de omnibus Romanis adfirmare non dubitaverim, eos hujusmodi aliquid numquam fuisse facturos; scilicet priusquam transmarina suscepissent bella, quousque consuetudines moresque majorum servarunt. Nunc vero, his temporibus, de omnibus quidem adserere id non ausim; sed sigillatim de pluribus civibus Romanis id adseverare haudquaquam verear, eos hac in parte fidem atque integritatem præstare posse. Ne cui autem forte falsa commentus esse videar, duorum virorum exempla, quæ apud omnes in confesso sunt, hic adducam. *L. Æmilius*, is qui *Persea* superavit, regno Macedonum potitus; in quo, præter reliquam supellectilem et ceteras opes, auri argentique plus quam sex millia talentûm in thesauris ipsis reperta sunt; non modo nihil ex iis concu-

Ol. 145. 3. τῶν προειρημένων, καίτοι κατὰ τὸν ἴδιον βίον οὐ περιτ-
τεύων τῇ χορηγίᾳ, τὸ δ' ἐναντίον ἐλλείπων μᾶλλον.
μεταλλάξαντος γοῦν αὐτοῦ τὸν βίον οὐ πολὺ κατόπιν 6
τοῦ πολέμου, βουληθέντες οἱ κατὰ φύσιν υἱοὶ, Πόπλιος
Σκιπίων, καὶ Κόϊντος Μάξιμος, ἀποδοῦναι τῇ γυναικὶ
τὴν φέρνην, εἴκοσι τάλαντα καὶ πέντε, ἐπὶ τοσοῦτον
ἐδυσχρηστήθησαν, ὥστ' οὐδ' εἰς τέλος ἐδυνήθησαν, εἰ
μὴ καὶ τὴν ἐνδουχίαν ἀπέδοντο καὶ τὰ σώματα, καὶ σὺν
τούτοις ἔτι τινὰς τῶν κτήσεων. Εἰ δέ τισιν ἀπίστῳ τὸ 7
λεγόμενον ἐοικέναι δόξει, ῥᾴδιον ὑπὲρ τούτου λαβεῖν
πίστιν. Πολλῶν γὰρ ἀμφισβητουμένων παρὰ Ῥωμαίοις 8
καὶ μάλιστα περὶ τοῦτο τὸ μέρος, διὰ τὰς πρὸς ἀλλή-
λους ἀντιπαραγωγὰς, ὅμως τὸ νῦν εἰρημένον ὑφ' ἡμῶν
ὁμολογούμενον εὑρήσει παρὰ πᾶσιν ὁ ζητῶν. Καὶ μὴν 9
Πόπλιος Σκιπίων, ὁ τούτου μὲν κατὰ φύσιν υἱὸς, Πο-
πλίου δὲ, τοῦ Μεγάλου κληθέντος, κατὰ θέσιν υἱωνὸς,
κύριος γενόμενος τῆς Καρχηδόνος, ἥτις ἐδόκει πολυ-
χρημονεστάτη τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην εἶναι πόλεων,
ἁπλῶς τῶν ἐξ ἐκείνης οὐδὲν εἰς τὸν ἴδιον βίον μετήγαγεν,
οὔτ' ὠνησάμενος, οὔτ' ἄλλῳ τρόπῳ κτησάμενος οὐδέν·
καίπερ οὐχ ὅλως εὐπορούμενος κατὰ τὸν βίον, ἀλλὰ 10
μέτριος ὢν κατὰ τὴν ὕπαρξιν, ὡς Ῥωμαῖος. οὐχ οἷον 11
δὲ τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἀπέσχετο μόνον, ἀλλὰ
καὶ καθόλου τῶν ἐκ τῆς Λιβύης οὐδὲν ἐπιμιχθῆναι πρὸς

Exemplum P. Scipionis.

pivit, sed ne ipse quidem spectare ea dignatus, per alios cuncta administravit, tametsi rei familiaris amplam copiam non haberet, quin potius inopia laboraret. Etenim cum haud multo post Persicum illud bellum e vita abiisset, *Publius Scipio et Q. Maximus*, naturales ejus filii, cum uxori dotem quinque ac viginti talenta restituere vellent; tanta difficultate pecuniæ laboraverunt, ut ne illud quidem nomen ullo pacto potuissent dissolvere, nisi domesticam supellectilem mancipiaque et præterea aliquot prædia divendidissent. Quod si cui fortasse incredibile videbitur, veritatem ejus rei adsequi in promtu est. Nam quamquam de multis ac de hujusce præsertim generis factis in utramque partem disputari solet apud Romanos, ut ea in dubium a nonnullis vocentur, propter mutuas inimicitias; tamen hoc, quod dixi, uno omnium consensu firmari, quisquis interrogaverit, deprehendet. Jam vero et *P. Scipio*, *Æmilii* quidem *filius naturalis*, Publii vero Scipionis, qui Major cognominatus est, adoptione nepos, Carthagine potitus, quæ urbs totius orbis locupletissima habebatur, nihil ex ea prorsus, neque emtionis titulo, neque alia ratione, sibi comparavit aut in privatum usum traduxit; licet nequaquam abundaret opibus, sed modicis facultatibus, ut Romanus, esset instructus. Neque vero solum a Carthaginiensi abstinuit præda, sed omnino nihil ex Africæ divitiis cum suis bonis commi-

12 τὸν ἴδιον εἴασε βίον. Περὶ δὲ τούτου πάλιν τἀνδρὸς A. U. 557.
ὁ ζητῶν ἀληθινῶς, ἀναμφισβήτητον εὑρήσει παρὰ Ῥω-
13 μαίοις τὴν περὶ τοῦτο τὸ μέρος δόξαν. Ἀλλὰ γὰρ
ὑπὲρ μὲν τούτων, οἰκειότερον λαβόντες καιρὸν, ποιησό-
μεθα ἐπιπλεῖστον διαστολήν.

Titi et sociorum colloquium de pace Philippo danda.

XIX. Ὁ δὲ Τίτος, ταξάμενος ἡμέραν πρὸς τὸν
Φίλιππον, τοῖς μὲν συμμάχοις ἔγραψε παραχρῆμα,
διασαφῶν, πότε δεήσει παρεῖναι πρὸς τὸν σύλλογον·
αὐτὸς δὲ μετά τινας ἡμέρας ἧκε πρὸς τὴν εἰσβολὴν τῶν
2 Τεμπῶν εἰς τὸν ταχθέντα χρόνον. Ἀθροισθέντων δὲ τῶν
συμμάχων, καὶ τοῦ συνεδρίου συναχθέντος ἐξ αὐτῶν
τούτων, ἀναστὰς ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐκέλευε
λέγειν ἕκαστον, ἐφ' οἷς δεῖ ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τὸν
3 Φίλιππον διαλύσεις. Ἀμύνανδρος μὲν οὖν, ὁ βασι-
λεὺς, βραχέα διαλεχθεὶς καὶ μέτρια, κατέπαυσε τὸν
4 λόγον. ἠξίου γὰρ, πρόνοιαν αὐτοῦ ποιήσασθαι πάντας,
ἵνα μὴ, χωρισθέντων Ῥωμαίων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, εἰς
ἐκεῖνον ἀπερείδηται τὴν ὀργὴν ὁ Φίλιππος· εἶναι γὰρ
εὐχειρώτους Ἀθαμᾶνας ἀεὶ Μακεδόσι, διά τε τὴν
5 ἀσθένειαν καὶ γειτνίασιν τῆς χώρας. Μετὰ δὲ τοῦτον
Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς ἀναστὰς, καθότι μὲν ἤθροικε
τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ περὶ τῶν διαλύσεων διαβούλιον,
καὶ [z] καθόλου νῦν ἑκάστους [a] ἀξιοῖ λέγειν τὸ φαινόμενον,

[z] καθόλου νῦν ex MStis revocavi, quod in καθότι νῦν mutavit Ursinus. καθ' ὅλον νοῦν suspicatus est Reisk. [a] ἀξιοῖ correxit Ursinus. ἄξιον MSti.

sceri est passus. Atque hanc pariter hujus viri in eo genere gloriam indubitatam apud Romanos esse, quisquis inquirere voluerit, comperiet. Verum de his rebus, ubi commodiorem nacti locum erimus, distincte atque adcurate trademus.

XIX. *Titus* igitur, constituta cum *Philippo* die, literas extemplo ad socios dedit, quibus tempus illis indicabat, quo ad conventum essent venturi: atque ipse paucis post diebus ad condictum locum, qua patet ad *Tempe* aditus, se contulit. Quum autem socii convenissent, essetque ex horum solorum numero congregatum concilium; consurgens Imperator Romanus jubet *dicere unumquemque, quibus conditionibus faciendam pacem cum Philippo censeat.* Pauca tunc rex AMYNANDER eaque modesta ubi disseruisset, finem dicendi fecit. Postulabat autem, ut *sui rationem omnes haberent, ne, postquam e Græcia discesserint Romani, omne adversus se iracundiæ virus Philippus effundat: parvo siquidem negotio Athamanas subjugari a Macedonibus, quoties libitum ipsis fuerit, posse, gentem sine viribus, et Macedoniæ vicinam.* Post hunc surgit ALEXANDER Ætolus, et eo quidem nomine *Titum laudat, quod Sociorum concilium ad agendum de Pace coëgerit, quodque omnino nunc singulos hortetur*

Ol. 145. 3.
Titi et sociorum colloquium

ἐπῄνεσε τὸν Τίτον· τοῖς δ' ὅλοις πράγμασιν ἀγνοεῖν 6
ἔφη καὶ παραπίπτειν αὐτὸν, εἰ πέπεισται, διαλύσεις
ποιησάμενος πρὸς Φίλιππον, ἢ Ῥωμαίοις τὴν εἰρήνην,
ἢ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐλευθερίαν βέβαιον ἀπολείψειν.
οὐδέτερον γὰρ εἶναι τούτων δυνατόν. Ἀλλ', εἰ βού- 7
λεται καὶ τὴν τῆς πατρίδος πρόθεσιν ἐπιτελῆ ποιεῖν,
καὶ τὰς ἰδίας ὑποσχέσεις, ἃς ὑπέσχηται πᾶσι τοῖς
Ἕλλησι· μίαν ὑπάρχειν, ἔφη, διάλυσιν πρὸς Μακε-
δόνας, τὸ Φίλιππον ἐκβάλλειν ἐκ τῆς ἀρχῆς. τοῦτο δ' 8
εἶναι καὶ λίαν εὐχερὲς, ἐὰν μὴ παρῇ τὸν ἐνεστῶτα
καιρόν. Πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, 9
κατέπαυσε τὸν λόγον.

XX. Ὁ δὲ Τίτος, ἀναδεξάμενος, ἀστοχεῖν αὐτὸν
ἔφησεν οὐ μόνον τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ
τῆς αὐτοῦ προθέσεως, καὶ μάλιστα τοῦ τῶν Ἑλλήνων
συμφέροντος. Οὔτε γὰρ Ῥωμαίους, [b]οὐδενὶ τὸ πρῶτον 2
πολεμήσαντας, εὐθέως ἀναστάτους ποιεῖν τούτους. πί- 3
στιν [c]δ' ἔχειν τὸ λεγόμενον [d]ἔκ τε τῶν κατ' Ἀννίβαν
καὶ Καρχηδονίους, ὑφ' ὧν τὰ δεινότατα παθόντας Ῥω-
μαίους, καὶ μετὰ ταῦτα γιγνομένους κυρίους ὃ βου-
ληθεῖεν πρᾶξαι κατ' αὐτῶν ἁπλῶς, οὐδὲν ἀνήκεστον
βουλεύσασθαι περὶ Καρχηδονίων. καὶ μὴν οὐδ' αὐτὸς 4
οὐδέποτε ταύτην ἐσχηκέναι τὴν αἵρεσιν, ὅτι δεῖ πολεμεῖν
πρὸς τὸν Φίλιππον ἀδιαλύτως· ἀλλ' εἴπερ ἐβουλήθη

[b] οὐδεσὶ malim cum Reisk. [c] δ' ἔχειν correxi monente Gron. Vulgo δ' ἔχει.
[d] Rectius abesset τε.

ad dicendam sententiam. Ceterum toto cœlo illum aberrare, ait, *fallique, si ita existimet, pace cum Philippo facta, aut pacem Romanis aut Græcis libertatem firmam se relicturum. Quorum neutrum fieri queat. Nam si populi Romani destinata velit exsequi, aut suas ipsius pollicitationes implere, quibus apud Græcos se obstrinxit; unicam esse belli cum Macedonibus finiendi viam, ut regno ejiciatur Philippus. Id vero adprime etiam facile esse, si modo præsentem occasionem de manibus sibi elabi non sineret.* In eamdem sententiam plura locutus, finem dicendi fecit.

XX. Titus, sermonem hujus excipiens, *non intelligere eum,* ait, *quodnam sit populi Romani institutum; quod proprium suum propositum; in primisque, quid sit Græcis ex usu. Neque enim solere Romanos, postquam bellum primo gesserunt cum aliquo, illius fortunas funditus statim evertere. Exemplo esse Hannibalem et Carthaginienses: a quibus cum gravissima passi essent Romani, mox ubi fuit in eorum potestate, quidquid omnino vellent, in ipsos consulere, nullum sævitiæ aut crudelitatis exemplum in Carthaginienses edidisse. Neque vero sibi umquam id animi fuisse, ut bellum cum Philippo statueret gerendum in-*

ποιεῖν τὰ παρακαλούμενα πρὸ τῆς μάχης, ἑτοίμως ἂν A. U. 556.
5 διαλελῦσθαι πρὸς αὐτόν. Διὸ καὶ θαυμάζειν, ἔφη, πῶς de pace
μετέχοντες τότε [e] τοῦ περὶ τῆς διαλύσεως συλλόγου ἅπαν- Philippo danda.
6 τες, νῦν ἀκαταλλάκτως ἔχουσιν. Ἦ δῆλον, ὅτι νενική-
καμεν; Ἀλλὰ τοῦτό γε ἐστὶ πάντων ἀγνωμονέστατον.
7 Πολεμοῦντας γὰρ δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας βαρεῖς
εἶναι καὶ θυμικοὺς, ἡττωμένους δὲ γενναίους καὶ μεγα-
λόφρονας, νικῶντάς γε μὴν μετρίους καὶ πραεῖς καὶ
φιλανθρώπους. ὑμεῖς δὲ τἀναντία παρακαλεῖτε νῦν.
8 Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς Ἕλλησι ταπεινωθῆναι μὲν ἐπὶ
πολὺ συμφέρει τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν, ἀρθῆναί γε μὴν
9 οὐδαμῶς. τάχα γὰρ αὐτοὺς πεῖραν λήψεσθαι τῆς
Θρακῶν καὶ Γαλατῶν παρανομίας· τοῦτο γὰρ ἤδη
10 καὶ πλεονάκις γεγονέναι. Καθόλου δ᾽ αὐτὸς μὲν, ἔφη,
καὶ τοὺς παρόντας Ῥωμαίων, κρίνειν, ἐὰν Φίλιππος
ὑπομένῃ πάντα ποιεῖν τὰ πρότερον ὑπὸ τῶν συμμάχων
ἐπιταττόμενα, διδόναι τὴν εἰρήνην αὐτῷ, προσλαβόντας
καὶ τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην· Αἰτωλοὺς δὲ κυρίους
11 εἶναι [f] βουλευομένους ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν. Τοῦ δὲ Φαινέου
μετὰ ταῦτα βουλομένου λέγειν, ὅτι μάταια πάντα
τὰ πρὸ τοῦ γέγονε· τὸν γὰρ Φίλιππον, ἐὰν διολισθῇ
τὸν παρόντα καιρὸν, ἤδη πάλιν ἀρχὴν ἄλλην ποιή-
12 σεσθαι πραγμάτων· ὁ Τίτος αὐτόθεν [g] ἐξ ἕδρας καὶ

[e] τὸν π. τ. δ. σύλλογον Bav. quod ex τῶν συλλόγων detortum videri debet. [f] βουλευομένους correxit Ursin. βουλομένους MSti; quod servatum voluit Reisk. sed adjecto verbo vel πολεμεῖν vel διαλύεσθαι. [g] Ad verba ἐξ ἕδρας utique intercidisse ἀναστὰς putem cum Reisk.

expiabile: qui si ante prælium facere imperata voluis et, paratum fuisse se pacem cum ipso componere. Quare mirari se, ait, *qui fiat, ut, quum celebrato tunc conventui ad pacem ineundam interfuerint omnes, nunc a pacificatione penitus abhorreant? Nempe, quia vicimus?* ait. *Atqui summæ hoc quidem fuerit dementiæ. Oportet enim viros fortes in ipsa quidem dimicatione infestos hosti esse et irarum plenos; clades vero si fuerit accepta generosos et magno animo: at victoria parta, moderatos, mites et humanos, contra quam vos me nunc hortamini. Jam vero et Græcis quoque conducibile est, Macedonum regnum longe quidem quam ante humilius atque infirmius fieri; at nequaquam, penitus tolli. Alioquin enim brevi eos Thracum et Gallorum injurias esse experturos: ita enim sæpius jam ante contigisse. Omnino vero sibi,* ait, *videri, et ceteris qui adessent Romanis, si Philippus omnia facere sustineret, quæ prius imperata illi fuissent a sociis, pacem illi concedendam, ubi prius super ea re Patrum sententiam exquisissent. Ætolorum in potestate esse, sibi consulerent, si vellent.* Conante postea PHÆNEA dicere, *frustra cecidisse, quidquid hactenus esset actum: Philippum enim, si præsens periculum effugerit, aliud denuo belli initium esse facturum:* e

Ol. 145. 3. θυμικῶς, Παῦσαι, φησὶ, Φαινέα, ληρῶν. ἐγὼ γὰρ οὕτως χειριῶ τὰς διαλύσεις, ὥστε μήτε βουληθέντα τὸν Φίλιππον ἀδικεῖν δύνασθαι τοὺς Ἕλληνας. Καὶ τότε μὲν 13 ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν.

Colloquium cum Philippo ad Tempe.

XXI. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ παραγενομένου τοῦ βασιλέως, καὶ τῇ τρίτῃ πάντων εἰς τὸν σύλλογον ἀθροισθέντων· εἰσελθὼν ὁ Φίλιππος, εὐστόχως καὶ συνετῶς ὑπετέμετο τὰς πάντων ὁρμάς. Ἔφη γὰρ, τὰ μὲν πρότερον ὑπὸ 2 Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἐπιταττόμενα πάντα συγχωρεῖν καὶ ποιήσειν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐπιτροπήν. Τούτων δὲ ῥηθέντων, οἱ μὲν 3 ἄλλοι πάντες ἀπεσιώπησαν· ὁ δὲ τῶν Αἰτωλῶν Φαινέας, Τί οὖν ἡμῖν οὐκ ἀποδίδως, Φίλιππε, ἔφη, Λάρισσαν τὴν Κρεμαστὴν, Φάρσαλον, Θήβας τὰς Φθίας, Ἐχῖνον; Ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐκέλευε παραλαμβάνειν αὐτούς· 4 ὁ δὲ Τίτος τῶν μὲν ἄλλων οὐκ ἔφη δεῖν οὐδεμίαν, Θήβας δὲ μόνον τὰς Φθίας. Θηβαίους γὰρ, ἐγγίσαντος αὐτοῦ 5 μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ παρακαλοῦντος σφᾶς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν, οὐ βουληθῆναι· διὸ νῦν, κατὰ πόλεμον ὑποχειρίων ὄντων, ἔχειν ἐξουσίαν, ἔφη, βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν, ὡς ἂν προαιρῆται. Τῶν δὲ περὶ τὸν Φαινέαν 6 ἀγανακτούντων, καὶ λεγόντων, ὅτι δέον αὐτοὺς εἴη, πρῶτον μὲν, καθότι συνεπολέμησαν νῦν, κομίζεσθαι τὰς πόλεις τὰς πρότερον μεθ' αὐτῶν συμπολιτευομένας·

vestigio Titus, de sede iratus surgens, *Desine*, inquit, *Phænea, delirare: ego enim conventionis negotium ita administrabo, ut in potestate Philippi non sit futurum, si vel maxime voluerit, Græcos lædere.* Ita tunc solutum est concilium.

XXI. Postridie ejus diei advenit *Philippus:* tertio autem die, cum omnes in concilium convenissent, ingressus Philippus omnium animos in se concitatos sollerter atque prudenter repressit: *Omnia* enim, *quæ prius imperassent Romani sociique, concedere se,* ait, *atque rata habere; de ceteris vero liberum senatui arbitrium permittere.* Hæc quum ille dixisset, reliquos omnes tenuit silentium. At Phæneas Ætolus, *Cur ergo*, inquit, *Philippe, non reddis nobis Larissam Cremasten, Pharsalum, Thebas Phthias, Echinum? Vos vero,* respondens Philippus ait, *illas accipite.* At Titus: *Ceterarum,* ait, *nullam tradi oportet, præter unicam Thebas Phthias. Quippe quando ipse cum exercitu ad Thebas adpropinquasset, et, ut fidei Romanorum se permitterent Thebani, esset hortatus, recusasse illos id facere: nunc igitur, quum bello victos teneat in potestate, licere sibi pro suo arbitrio cum ipsis agere.* Indignante Phænea, dicenteque, *æquum esse, ut urbes ipsi reciperent, quæ Ætolorum concilii prius fuissent; idque primo, quia in hoc bello Romanos adjuverunt; deinde ex legibus*

7 ἔπειτα, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς συμμαχίαν, καθ' ἣν ἔδει τῶν κατὰ πόλεμον ἁλόντων τὰ μὲν ἔπιπλα Ῥωμαίων εἶναι, τὰς δὲ πόλεις Αἰτωλῶν· ὁ Τίτος ἀγνοεῖν αὐτοὺς,
8 ἔφη, κατ' ἀμφότερα. τήν τε γὰρ συμμαχίαν λελῦσθαι, καθ' ὃν καιρὸν τὰς διαλύσεις ἐποιήσαντο πρὸς Φίλιππον,
9 ἐγκαταλείποντες Ῥωμαίους· [h] εἴ τε καὶ μένειν ἔτι τὴν συμμαχίαν, δεῖν αὐτοὺς κομίζεσθαι καὶ παραλαμβάνειν, οὐκ εἴ τινες ἐθελοντὴν σφᾶς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν ἐνεχείρισαν, (ὅπερ αἱ κατὰ Θετταλίαν πόλεις ἅπασαι πεποιήκασιν νῦν·) ἀλλ' εἴ τινες κατὰ κράτος ἑάλωσαν.

A. U. 557. Colloquium cum Philippo ad Tempe.

XXII. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ὁ Τίτος ἤρεσκε, ταῦτα λέγων· οἱ δ' Αἰτωλοὶ βαρέως ἤκουον, καί τις οἷον ἀρχὴ
2 κακῶν ἐγεννᾶτο μεγάλων. Ἐκ γὰρ ταύτης τῆς διαφορᾶς καὶ τούτου τοῦ σπινθῆρος μετ' ὀλίγον ὅ τε πρὸς Αἰτωλοὺς, ὅ τε πρὸς Ἀντίοχον ἐξεκαύθη πόλεμος.
3 Τὸ δὲ συνέχον ἦν τῆς ὁρμῆς τῆς τοῦ Τίτου πρὸς τὰς διαλύσεις, ὅτι ἐπυνθάνετο τὸν Ἀντίοχον ἀπὸ Συρίας [i] ἥκειν μετὰ δυνάμεως, ποιούμενον τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὴν
4 Εὐρώπην. διόπερ ἠγωνία, μὴ ταύτης ὁ Φίλιππος τῆς ἐλπίδος ἀντιλαμβανόμενος, ἐπὶ τὸ πολιοφυλακεῖν ὁρμήσῃ, καὶ τρίβειν τὸν πόλεμον, εἶτα ἑτέρου παραγενηθέντος ὑπάτου, τὸ κεφάλαιον τῶν πράξεων εἰς ἐκεῖνον

Origo belli cum Ætolis et cum Antiocho.

Pacem cum Philippo maturat Quinctius.

[h] Ad εἴ τε καὶ μένειν ἔτι nescio an interciderit verbum συγχωρήσειε aut aliud simile. [i] ἥκειν ex Ursini conj. edidit Casaub. ἦχθαι dant MSti, quod ex ἀφῖχθαι decurtatum videri potest.

initæ inter ipsos a principio societatis: sic enim convenisse, ut eorum, quæ bello caperentur, supellectilia Romanorum essent, urbes Ætolorum: ad hæc Titus respondit: *in utroque horum Phæneam ignorantia labi; nam et societatem illam tunc fuisse solutam, quando Ætoli pacem cum Philippo, Romanis relictis, fecerunt: et, quodsi durare adhuc societatem illam voluerint, tum vero oportere, ut accipiant aut recuperent Ætoli non eas urbes, quæ ultro Romanorum fidei sese permisissent, quod nunc fecerint omnia Thessaliæ oppida; sed eas, quæ vi fuissent subactæ.*

XXII. Placuit ceteris hæc *Titi* oratio: sed *Ætoli* iniquis eamdem auribus admittebant; jamque adeo ingentium malorum principium quoddam hinc nascebatur. Ex ista siquidem dissensione, istaque scintilla, exarsit mox et *bellum contra Ætolos*, et illud quod *adversus Antiochum* est gestum. Caussa autem præcipua, quæ *Titum* impellebat ad consilia pacis, fuit, quod intellexerat, *Antiochum e Syria cum exercitu esse profectum, et Europam versus iter instituisse.* Itaque anxius erat ac sollicitus, ne forte *Philippus*, arrepta spe quæ se offerebat, ad defensionem urbium sese converteret et ad bellum trahendum, atque ita Consul alter adveniret, ad quem decus omne rerum a se gestarum reflectere-

Ol. 145. 3. ἀνακλασθῇ. Διὸ συνεχωρήθη τῷ βασιλεῖ, καθάπερ 5
ἠξίου, λαβόντα τετραμήνους ἀνοχὰς, παραχρῆμα μὲν
δοῦναι τῷ Τίτῳ τὰ [k] διακόσια τάλαντα, καὶ Δημήτριον
τὸν υἱὸν εἰς ὁμηρείαν, καί τινας ἑτέρους τῶν φίλων· περὶ
δὲ τῶν ὅλων πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ διδόναι τῇ
συγκλήτῳ τὴν ἐπιτροπήν. Καὶ τότε μὲν ἐχωρίσθησαν, 6
πιστωσάμενοι περὶ τῶν ὅλων πρὸς ἀλλήλους, ἐφ' ᾧ
Τίτον, ἐὰν μὴ συντελῆται τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις,
ἀποδοῦναι Φιλίππῳ τὰ σ' τάλαντα, καὶ τοὺς ὁμήρους.
Μετὰ δὲ ταῦτα πάντες ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην, οἱ μὲν 7
συνεργοῦντες, οἱ δ' ἀντιπράττοντες τῇ διαλύσει.

* * *

Dolosi, suis artibus capti.

XXIII. [l]Τί δή ποτ' ἐστὶν, ὅτι, τοῖς αὐτοῖς καὶ διὰ
τῶν αὐτῶν ἀπατώμενοι πάντες, οὐ δυνάμεθα λῆξαι
ἀνοίας; Τοῦτο γὰρ τὸ γένος τῆς ῥᾳδιουργίας πολλάκις 2
ὑπὸ πολλῶν ἤδη γέγονε. καὶ τὸ μὲν παρὰ τοῖς ἄλλοις 3
διαχωρεῖν, ἴσως οὐ θαυμάσιον· τὸ δὲ, παρ' οἷς ἡ πηγὴ
τῆς τοιαύτης ὑπάρχει κακοπραγμοσύνης, θαυμαστόν.
Ἀλλ' ἔστιν αἴτιον τὸ μὴ πρόχειρον ὑπάρχειν τὸ παρ' 4
Ἐπιχάρμῳ καλῶς εἰρημένον·

Epicharmi dictum.

Νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

[k] Rectius, puto, abesset h. l. artic. τὰ, nisi in superioribus alicubi intercidit mentio ducentorum talentorum. Numerum autem restitui ex cod. Bav. Mendose vulgo et h. l. et mox rursus ου̅, id est, *quadringenta*. [l] Τί δή ποτ' ἐστίν. Quatuor hæc verba ex Suida adscivi, apud quem et hæc præmittuntur: Πολύβιός φησι περὶ οἰκογενοῦς προδότου.

tur. Propterea *Philippo*, sicut ipse postulabat, *quatuor mensium induciæ* fuere *concessæ: qui si Tito præsentis pecuniæ talenta ducenta numeraret, filiumque Demetrium et aliquot alios ex amicis daret obsides, permissum ei est, ut de summa rerum legatos Romam mitteret*, et *senatui arbitrium omne deferret*. His peractis discesserunt, data invicem acceptaque fide, si exitum pacificatio instituta non habuisset, fore ut accepta ducenta talenta Titus redderet Philippo cum obsidibus. Post hæc cuncti Romam legatos misere, alii ut pacem adjuvarent, alii ut se illi opponerent.

* * *

Excerpt. Antiq. ex Lib. XVII. *Cap.* 30. *et Suidas.*

XXIII. Quid tandem causæ est, quod, quum per eadem et per eosdem cuncti decipiamur, ab amentia tamen desistere non possumus? Nam id genus fraudes multi jam sæpe exercuerunt. Ac ceteros quidem homines locum illis dare, nihil fortasse fuerit mirandum: illud jure mireris, *capi* hac *fraude etiam illos, a quibus*, ceu fonte quodam, *doli mali genus hoc manavit*. Sed ratio est, quia præclarum Epicharmi dictum non habent in promtu: *Sobrius esto, et non temere credere memento. Hi sunt articuli prudentiæ.*

* * * A. U. 557.

5 Μεδίων, πόλις πρὸς τῇ Αἰτωλίᾳ. Πολύβιος ὀκτωκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν, Μεδιώνιος. Medion, opp. Acarnaniæ.

(III.) *Attali mors et encomium.*

* * *

XXIV. Ἄτταλος ἐτελεύτησε τὸν βίον. Ὑπὲρ οὗ δίκαιόν ἐστι, καθάπερ περὶ τῶν ἄλλων εἰθίσμεθα ποιεῖν, καὶ περὶ τούτου νῦν ἐπιφθέγξασθαι τὸν ἁρμόζοντα λόγον. Attali regnum virtute partum,
2 Ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἐξαρχῆς ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφόδιον ὑπῆρξε πρὸς βασιλείαν τῶν ἐκτὸς, πλοῦτος δὲ μόνον·
3 ὃς μετὰ νοῦ μὲν καὶ τόλμης χειριζόμενος ὡς ἀληθῶς μεγάλην παρέχεται χρείαν πρὸς πᾶσαν ἐπιβολὴν, ἄνευ δὲ τῶν προειρημένων, τοῖς πλείστοις κακῶν παραίτιος
4 πέφυκε γίγνεσθαι καὶ συλλήβδην ἀπωλείας. καὶ γὰρ φθόνους γεννᾷ καὶ ἐπιβουλὰς, καὶ πρὸς διαφθορὰν σωμάτων καὶ ψυχῆς μεγίστας ἔχει ῥοπάς. ὀλίγαι δέ τινες εἰσὶ ψυχαὶ παντάπασιν, αἵ ταῦτα δυνάμεναι
5 διωθεῖσθαι τῇ τοῦ πλούτου δυνάμει. Διὸ καὶ τοῦ προειρημένου ἄξιον ἀγασθῆναι τὴν μεγαλοψυχίαν, ὅτι πρὸς οὐδὲν τῶν ἄλλων ἐπεβάλετο χρῆσθαι τοῖς χορηγίοις, ἀλλὰ πρὸς βασιλείας κατάκτησιν, οὗ μεῖζον ἢ
6 κάλλιον οὐδὲν οἷόν τε ἐστὶν οὐδ' εἰπεῖν· ὃς τὴν ἀρχὴν ἐνεστήσατο τῆς προειρημένης ἐπιβολῆς, οὐ μόνον διὰ τῆς

* * *

Medion, urbs prope Ætoliam. Polybius Libro XVIII. Gentile *Medionius*. (*Stephanus Byzant.*)

(III.) *Excerptum Valesianum.*

* * *

XXIV. ATTALUS rex e vita discessit. Quem quidem, ut et in aliis omnibus facere consuevimus, suo elogio ornare, jus fasque est. Huic enim viro nullum ad spem regni subsidium fortuna dederat, præter divitias: quæ quidem, si cum prudentia et fortitudine administrentur, maximas ad omnem conatum adferunt utilitates; secus, gravium malorum ac postremo interitus caussa plerisque esse solent. Nam et invidiam et insidias pariunt, et ad corporis animique perniciem maxima habent momenta. Ac paucissima ingenia reperias, quæ divitiarum adminiculo hujusmodi mala propulsare possint. Quare illius viri *magnitudinem animi* mirari convenit, qui nullius alterius rei caussa, nisi ad regnum sibi comparandum, opibus uti instituit: quo certe nihil majus aut illustrius dici potest. Atque id primum adgres-

Ol. 145. 3. εἰς τοὺς φίλους εὐεργεσίας καὶ χάριτος, ἀλλὰ καὶ διὰ
τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων. Νικήσας γὰρ μάχῃ Γαλά- 7
τας, ὃ βαρύτατον καὶ μαχιμώτατον ἔθνος ἦν τότε κατὰ
τὴν Ἀσίαν, ταύτην ἀρχὴν ἐποιήσατο, καὶ τότε πρῶτον
et firmatum. αὑτὸν ἔδειξε βασιλέα. Τυχὼν δὲ τῆς τιμῆς ταύτης, 8
καὶ βιώσας ἔτη δύω πρὸς τοῖς ο΄, τούτων δὲ βασιλεύσας
μ΄ καὶ δ΄, σωφρονέστατα μὲν ἐβίωσε καὶ σεμνότατα
πρὸς γυναῖκα καὶ τέκνα· διεφύλαξε δὲ τὴν πρὸς πάντας 9
τοὺς συμμάχους καὶ φίλους πίστιν, ἐναπέθανε δὲ ἐν
αὐτοῖς τοῖς καλλίστοις ἔργοις, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς
τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας. τὸ δὲ μέγιστον, δ΄ υἱοὺς ἐν 10
ἡλικίᾳ καταλιπὼν, οὕτως ἡρμόσατο τὰ κατὰ τὴν ἀρ-
χὴν, ὥστε παισὶ παίδων ἀστασίαστον παραδοθῆναι τὴν
βασιλείαν.

* * *

Rhodiorum legatio ad Antiochum. * * [m] Κωλύειν τὸν Ἀντίοχον παραπλεῖν, οὐκ ἀπε- 11
χθείας χάριν, ἀλλ᾽ [n] ὑφορώμενοι, μὴ, Φιλίππῳ συν-
επισχύσας, ἐμπόδιον γένηται τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐλευ-
θερίᾳ.

[m] Κωλύειν &c. Ex Suida in Συνεπισχύσας. [n] ὑφορώμενοι ex conject. correxi. Vulgo ὑφορώμενος.

sus est non modo liberalitate et gratia erga amicos, sed etiam *rebus bello gestis.* Superatis enim prælio *Gallis*, quæ gens maxime terribilis ac bellicosissima tum in Asia erat, tunc primum *Regium nomen* palam adscivit. Qua dignitate per quatuor et quadraginta annos potitus, (vixit enim annis duobus et septuaginta) singulari modestia et gravitate cum uxore ac liberis vixit, et sociis omnibus atque amicis fidem præstitit, ac postremo præclarissimis rebus est immortuus, *pro libertate Græciæ contendens.* Quodque vel maximum est, quum quatuor filios adolescentes reliquerit, regni tamen successionem adeo firmiter stabilivit, ut ad tertiam stirpem tranquilla et pacata ejus possessio pervenerit.

* * *

* * Se prohibituros *Antiochum* prætetnavigare; non ab odio ullo, sed quod vererentur, ne, si cum *Philippo* copias suas conjungeret, impedimento esset libertati Græcorum. (*Suidas in* Συνεπισχύσας.)

IV. *Pax cum Philippo confirmatur a Senatu Populoque Romano.*

Ol. 145. 4.
A. U. 558.

* * *

M. Claudius Marcellus Cos.

XXV. Ἐπὶ Μαρκέλλου Κλαυδίου ὑπάτου, παρειληφότος τὴν ὕπατον ἀρχὴν, ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην οἵ τε παρὰ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις, οἵ τε παρὰ τοῦ Τίτου καὶ τῶν συμμάχων, ὑπὲρ τῶν πρὸς Φίλιππον συνθηκῶν.
2 Λόγων δὲ πλειόνων γενομένων ἐν τῇ συγκλήτῳ, ταύτῃ
3 μὲν ἐδόκει βεβαιοῦν τὰς ὁμολογίας· εἰς δὲ τὸν δῆμον εἰσενεχθέντος τοῦ διαβουλίου, Μάρκος αὐτὸς, ἐπιθυμῶν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα διαβάσεως, ἀντέλεγε, καὶ πολλὴν
4 ἐποιεῖτο σπουδὴν εἰς τὸ διακόψαι τὰς συνθήκας. Οὐ μὴν, ἀλλ' ὅ γε δῆμος κατὰ τὴν τοῦ Τίτου προαίρεσιν
5 ἐπεκύρωσε τὰς διαλύσεις. Ὧν ἐπιτελεσθεισῶν, εὐθέως ἡ σύγκλητος, ἄνδρας δέκα καταστήσασα τῶν ἐπιφανῶν ἐξέπεμπε, τοὺς χειριοῦντας τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Τίτου, καὶ βεβαιώσοντας τοῖς Ἕλλησι τὴν
6 ἐλευθερίαν. Ἐποιήσαντο δὲ λόγους ἐν τῇ συγκλήτῳ καὶ περὶ τῆς συμμαχίας οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσ-
7 βεις, οἱ περὶ Δαμόξενον τὸν [o] Αἰγιέα. γενομένης δ' ἀντιῤῥήσεως κατὰ τὸ παρὸν, διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον Ἠλείους μὲν ἀμφισβητεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπὲρ τῆς Τριφυλίας, Μεσσηνίους δ' ὑπὲρ [p] Ἀσίνης καὶ Πύλου, συμμάχους τότε Ῥωμαίων ὑπάρχοντας, Αἰτωλοὺς δὲ περὶ

frustra impedire conatur pacem.

Cum Achæis fœdus non convenit.

[o] Αἰγιέα correxi ex Casauboni conject. Vulgo Ἀττέα cum MSS. [p] Ἀσίνης ex Ursini scripsi conject. Vulgo Ἀσίου.

(IV.) *Legatio VII.*

* * *

XXV. *Claudio Marcello Consule*, paullo post quam initus fuit ab illo magistratus, *Romam legati* venerunt, *de pace componenda cum Philippo* acturi, tum quos ipse miserat, tum quos Titus et socii. Post habitas in senatu a pluribus orationes, placuit Patribus, *probandas esse conditiones pacis, de quibus convenerat.* Ubi vero ad populum rei cognitio est delata, Marcus ipse, trajiciendi in Græciam cupidus, rogationi contradixit, magnoque studio conatus est fœdus illud abrumpere. At populus tamen, *Quinctii* voluntatem secutus, *pacificationem firmam ac ratam esse* jussit. Itaque, pace facta, extemplo senatus decem viros e primoribus legit, et in Græciam misit, ut de communi sententia una cum Tito res Græciæ componerent, et Græcis libertatem firmarent. Facta vero etiam in senatu mentio societatis est ab *Achæorum* legato, Damoxeno Ægiensi. Sed quum orta statim esset altercatio; (*Elei* namque, coram præsentes, litem Achæis movebant de Triphylia; *Messenii* de Asine et Pylo, qui populi socii tunc Romanorum erant; *Ætoli* deni-

Ol. 145. 4. τῆς [q] Ἡραιέων πόλεως· ὑπέρθεσιν ἔλαβε τὸ διαβούλιον ἐπὶ τοὺς δέκα. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν σύγκλητον ἐπὶ 8
τούτοις ἦν.

V. *Factiones Bœotorum. Cædes Brachyllæ.*

* * *

Bœoti ingrati in Titum.

XXVI. Κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν μάχην, Τίτου παραχειμάζοντος ἐν Ἐλατείᾳ, Βοιωτοὶ, σπουδάζοντες ἀνακομίσασθαι τοὺς ἄνδρας τοὺς παρ' αὐτῶν στρατευσαμένους παρὰ τῷ Φιλίππῳ, διεπρεσβεύοντο περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν πρὸς Τίτον. Ὁ δὲ, βουλόμενος 2
ἐκκαλεῖσθαι τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς τὴν σφετέραν εὔνοιαν, διὰ τὸ [r] προορᾶσθαι τὸν Ἀντίοχον, ἑτοίμως συνεχώρησεν. Ταχὺ δὲ πάντων ἀνακομισθέντων ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἐν 3
οἷς ἦν καὶ Βραχύλλης, τοῦτον μὲν εὐθέως Βοιωτάρχην κατέστησαν· παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς δοκοῦντας εἶναι φίλους τῆς Μακεδόνων οἰκίας ἐτίμων, καὶ προῆγον οὐχ ἧττον ἢ πρότερον. ἔπεμψαν δὲ καὶ 4
πρεσβείαν πρὸς τὸν Φίλιππον, τὴν εὐχαριστήσουσαν ἐπὶ τῇ τῶν νεανίσκων ἐπανόδῳ, λυμαινόμενοι τὴν τοῦ Τίτου χάριν. Ἃ συνορῶντες οἱ περὶ τὸν Ζεύξιππον καὶ Πει- 5
σίστρατον, καὶ πάντες οἱ δοκοῦντες εἶναι Ῥωμαίων φίλοι, δυσχερῶς ἔφερον, προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ δεδιότες περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων. σαφῶς 6

Brachyllas Bœotarcha.

[q] Ἡραιέων Ursinus correxit, cum κρεῶν esset in libris. Sed Casaub. in vers. *de Pherarum urbe.* [r] ὑφορᾶσθαι voluerat Ursin.

que de Heræa:) propterea rejectum est negotium ad decemviros. Et in senatu quidem Romano hæc tum temporis sunt gesta.

(V.) *Legatio VIII.*

* * *

XXVI. In Græcia post prælium, [quo victi sunt Macedones ad Cynoscephalas,] quum Elateæ hibernaret Titus, *Bœoti*, cupientes suos recipere, qui Philippo militaverant, legationem ad Titum miserunt, petentes, ut redire illis liceret impune. *Titus*, cui suspectus jam tum erat Antiochus, studio adjungendi sibi Bœotorum animos, petitioni illorum facilem se præbuit. Quum igitur omnes statim e Macedonia essent reversi; *Brachyllam*, qui ex eorum erat numero, *Bœotarcham* constituerunt: similiterque et reliquos, quorum erat notum in reges Macedoniæ studium, honorabant, et ad dignitates non minus quam ante vocabant. Quin et *Philippo* per legatos gratias egerunt propter juvenum reditum; beneficium, quod a Tito acceperant, obliterantes. Quæ quum cernerent *Zeuxippus*, *Pisistratus*, et quicunque Romanarum partium esse credebantur, ægre ferebant; quod imminentia mala prævidérent, suæque ac necessariorum suorum saluti metuerent. Certo enim

γὰρ ᾔδεισαν, ὡς, ἐὰν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι χωρισθῶσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Φίλιππος μένῃ παρὰ πλευρὰν, συνεπισχύων ἀεὶ τοῖς πρὸς σφᾶς ἀντιπολιτευομένοις, οὐδαμῶς ἀσφαλῆ σφίσιν ἐσομένην τὴν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ
7 πολιτείαν. Διὸ καὶ, συμφρονήσαντες, ἐπρέσβευον πρὸς
8 Τίτον εἰς τὴν Ἐλάτειαν. Συμμίξαντες δὲ τῷ προειρημένῳ, πολλοὺς καὶ ποικίλους εἰς τοῦτο τὸ μέρος διετίθεντο λόγους, ὑποδεικνύντες τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους, τὴν οὖσαν ἤδη νῦν καθ' αὐτῶν, καὶ τὴν ἀχαριστίαν τῶν
9 ὄχλων. καὶ τέλος ἐθάῤῥησαν εἰπεῖν, [s]ὅτι, ἐὰν μὴ τὸν Βραχύλλην ἐπανελόμενοι καταπλήξωνται τοὺς πολλοὺς, οὐκ ἔστιν ἀσφάλεια τοῖς Ῥωμαίων φίλοις, χωρισθέντων
10 τῶν στρατοπέδων. Ὁ δὲ Τίτος, ταῦτα διακούσας, αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφη κοινωνεῖν τῆς πράξεως ταύτης· τοὺς
11 δὲ βουλομένους πράττειν οὐ κωλύειν. καθόλου δὲ λαλεῖν αὐτοὺς ἐκέλευε περὶ τούτων [t]Ἀλεξαμενῷ τῷ τῶν
12 Αἰτωλῶν στρατηγῷ. Τῶν δὲ περὶ τὸν Ζεύξιππον πειθαρχησάντων καὶ διαλεγομένων, ταχέως ὁ προειρημένος πεισθεὶς καὶ συγκαταθέμενος τοῖς λεγομένοις, τρεῖς μὲν τῶν Αἰτωλικῶν συνέστησε, τρεῖς δὲ τῶν Ἰταλικῶν νεανίσκων, τοὺς προσοίσοντας τὰς χεῖρας τῷ Βραχύλλῃ.

A. U. 558. Bœoti ingrati in Titum.

[s] ὅτι ex conject. adjeci. [t] Ἀλεξαμενῷ cum Reisk. correxi ex Livio. ἀλεξόμενοι Bav. et puto cod. Ursini. Ἀλεξαμένει edd. ex Ursini conject.

sciebant, ubi semel Romani pedem e Græcia extulissent, remanente Philippo, qui suis in administratione reipublicæ adversariis vires subinde e propinquo suggerat, nequaquam tutum sibi fore, in Bœotorum civitate manere. Omnes igitur consentientibus suffragiis ad *Titum* Elateam se conferunt. Ibi in colloquium Titi admissi, multa ac varia in eam sententiam apud eum disserunt, quum *multitudinis concitata in se studia* illi ob oculos ponerent, et *vulgi animum ingratum.* Ad extremum dicere non sunt veriti, *nisi sublato de medio Brachylla terror ceteris injiceretur, nullam fore amicis Romanorum, postquam exercitus discesserint, securitatem.* His auditis Titus, *se quidem ejus consilii participem fieri nolle,* ait; *ceterum, si quis rem velit exsequi, nullum adlaturum impedimentum.*—Denique jussit eos cum Alexameno, prætore Ætolorum, de his agere. Dicto paruit Zeuxippus, estque de ea re cum Alexameno collocutus. Is facile adsensus, adductusque ut dicta probaret, tres ex Ætolicis copiis, tres ex Italicis juvenes delegit, quibus mandatum est, ut *Brachyllæ* manus adferrent.

Ol. 145. 4.

* * *

Οὐδεὶς γὰρ οὕτως οὐδὲ μάρτυς ἐστὶ φοβερὸς, οὔτε 13
κατήγορος δεινὸς, ὡς ἡ σύνεσις ἡ ἐγκατοικοῦσα ταῖς
ἑκάστων ψυχαῖς.

(VI.) *Decem Legati Romani cum Quinctio res Græciæ ordinant.*

* * *

Senatusconsultum de pace cum Philippo.

XXVII. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκον ἐκ τῆς Ῥώμης
οἱ δέκα, δι' ὧν ἔμελλε [u] χειρίσεσθαι τὰ κατὰ τοὺς
Ἕλληνας, κομίζοντες τὸ τῆς συγκλήτου [x] δόγμα, τὸ
περὶ τῆς πρὸς Φίλιππον εἰρήνης. Ἦν δὲ τὰ συνέχοντα 2
τοῦ δόγματος ταῦτα· Τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας
πάντας, τούς τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ κατὰ τὴν
Εὐρώπην, ἐλευθέρους ὑπάρχειν, καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς
ἰδίοις· τοὺς δὲ ταττομένους ὑπὸ Φίλιππον, καὶ τὰς 3
πόλεις τὰς ἐμφρούρους, παραδοῦναι Φίλιππον Ῥωμαίοις
πρὸ τῆς τῶν Ἰσθμίων πανηγύρεως· Εὔρωμον δὲ καὶ 4
Πήδασα, καὶ Βαργύλια, καὶ τὴν [y] Ἰασσέων πόλιν,
ὁμοίως Ἄβυδον, Θάσον, Μύριναν, Πέρινθον, ἐλευθέρας
ἀφεῖναι, τὰς φρουρὰς ἐξ αὐτῶν [z] μεταστησάμενον· περὶ 5
δὲ τῆς τῶν Κιανῶν ἐλευθερώσεως Τίτον γράψαι πρὸς
Προυσίαν κατὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου· τὰ δ' 6
αἰχμάλωτα, καὶ τοὺς αὐτομόλους ἅπαντας ἀποκα-
ταστῆσαι Φίλιππον Ῥωμαίοις, ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις·

[u] *χειρίζεσθαι* edd. mendose *χειρώσασθαι* Bav. nescimus an et Ursini codex. Id vero ex *χειρίσασθαι* corruptum, quod receptum malimus. [x] Vocab. *δόγμα* abest a MStis: ex conj. adjecit Ursinus. [y] *Ἰασέων* MSti. [z] *μεταστησόμενον* Bav.

* * *

Nullus enim neque testis est magis timendus, neque gravior accusator, quam *Conscientia* in pectore cujusque residens. (*Ora Cod. Urbin.*)

(VI.) *Legatio IX.*

* * *

XXVII. Eodem tempore venere Roma *decem legati* ad res in Græcia constituendas, *Senatusconsultum* deferentes, quod *de pace cum Philippo* fuerat factum. Ejus senatusconsulti præcipua capita erant hæc: *Ut ceteri omnes Græci, et qui in Asia degunt, et qui in Europa, liberi sint, suisque legibus utantur: ut, qui in Philippi ditione sunt, et si quas ille urbes Græcorum præsidiis tenet, eas, ante celebrationem ludicri Isthmiorum, Romanis Philippus tradat: ut Euromum, Pedasa, Bargylia, Iassum, item Abydum, Thasum, Myrinam, Perinthum, deductis inde præsidiis, liberas esse sinat: de liberatione Cianorum scribat Titus ad Prusiam, quid senatui placeat: captivos et transfugas omnes ut Philippus Romanis restituat intra idem tempus; item naves omnes*

ὁμοίως δὲ καὶ τὰς καταφράκτους ναῦς, πλὴν πέντε A. U. 558.
7 σκαφῶν καὶ τῆς ἑκκαιδεκήρους· δοῦναι δὲ καὶ χίλια
τάλαντα, τούτων τὰ μὲν ἡμίση παραυτίκα, τὰ δ'
ἡμίση κατὰ φόρους, ἐν ἔτεσι δέκα.

XXVIII. Τούτου δὲ τοῦ δόγματος διαδοθέντος εἰς Ætolorum querelæ.
τοὺς Ἕλληνας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες εὐθαρσεῖς ἦσαν καὶ
περιχαρεῖς· μόνοι δὲ Αἰτωλοὶ, δυσχεραίνοντες ἐπὶ τῷ
μὴ τυγχάνειν, ὧν ἤλπιζον, κατελάλουν τὸ δόγμα,
φάσκοντες, οὐ πραγμάτων, ἀλλὰ γραμμάτων μόνον
2 ἔχειν αὐτὸ διάθεσιν. καί τινας ἐλάμβανον πιθανότητας
ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράπτων, πρὸς τὸ διασείειν τοὺς ἀκούον-
3 τας, τοιαύτας. Ἔφασκον γὰρ, Εἶναι δύο γνώμας ἐν τῷ
δόγματι περὶ τῶν ὑπὸ Φιλίππου φρουρουμένων πόλεων·
τὴν μὲν μίαν, ἐπιτάττουσαν ἐξάγειν τὰς φρουρὰς τὸν
Φίλιππον, τὰς δὲ πόλεις παραδιδόναι Ῥωμαίοις· τὴν δ'
ἑτέραν, ἐξάγοντα τὰς φρουρὰς, ἐλευθεροῦν τὰς πόλεις.
4 τὰς μὲν οὖν ἐλευθερουμένας ἐπ' ὀνόματος δηλοῦσθαι,
ταύτας δ' εἶναι τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν· τὰς δὲ παραδι-
δομένας Ῥωμαίοις, φανερὸν, ὅτι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην.
5 εἶναι δὲ ταύτας, Ὠρεὸν, Ἐρέτριαν, Χαλκίδα, Δημη-
6 τριάδα, Κόρινθον. Ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον ὑπάρχειν
πᾶσιν, ὅτι μεταλαμβάνουσι τὰς Ἑλληνικὰς πέδας
παρὰ Φιλίππου Ῥωμαῖοι, καὶ γίγνεται μεθάρμοσις
δεσποτῶν, οὐκ ἐλευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων. Ταῦτα μὲν
7 οὖν ὑπ' Αἰτωλῶν ἐλέγετο κατακόρως. Ὁ δὲ Τίτος, Quinctius deliberat cum X legatis.

tectas, scaphis quinque exceptis, et una quam sexdecim versus remorum agunt: hoc amplius det Philippus mille talentûm, dimidium præsens, dimidium pensionibus decem annorum.

XXVIII. Postquam hoc senatusconsultum diditum est inter Græcos, ceteri quidem omnes bonæ spei pleni lætitia gestire; soli *Ætoli*, offensi, quod ea, quæ speraverant, non consecuti essent, decretum clam mussantes carpebant; non res, sed verba eo contineri jactitantes. Atque ut illos concitarent, qui aures ipsis præbebant, ex ipsa formula decreti cavillationem hujusmodi arripiebant. Aiebant enim, *duas eo decreto sententias comprehendi super urbibus, in quibus præsidia haberet Philippus: alterâ juberi, ut deducantur a Philippo præsidia, urbesque Romanis tradantur; alteram sententiam, præsidiis amotis, libertatem dare urbibus. Nominatim autem eas designari, quibus libertas indulgeatur, eas nempe, quæ sunt in Asia: quæ autem Romanis tradi debeant, eas videlicet esse, quæ sunt in Europa; puta, Oreum, Eretriam, Chalcidem, Demetriadem, Corinthum. Ex quo facile omnes intelligant, Romanos loco Philippi Græciæ compedes accipere; atque ita mutationem fieri dominorum, non libertatem quæri Græciæ.* Hæc igitur adsidue ab Ætolis jactabantur. Interim *Titus* Elatea profectus cum

Ol. 145. 4. Quinctius deliberat cum X legatis.

ὁρμήσας ἐκ τῆς Ἐλατείας μετὰ τῶν δέκα, καὶ κατ-
άρας εἰς τὴν Ἀντίκυραν, παραυτίκα διέπλευσεν εἰς [a]τὸν
Κόρινθον· κἀκεῖ παραγενόμενος συνήδρευε μετὰ τούτων,
καὶ διελάμβανε περὶ τῶν ὅλων. Πλεοναζούσης δὲ τῆς 8
τῶν Αἰτωλῶν διαβολῆς, καὶ πιστευομένης παρ' ἐνίοις,
πολλοὺς καὶ ποικίλους ἠναγκάζετο ποιεῖσθαι λόγους ὁ
Τίτος ἐν τῷ συνεδρίῳ· διδάσκων, ὡς, εἴπερ βούλονται 9
καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων εὔκλειαν ὁλόκληρον περιποιήσα-
σθαι, καὶ καθόλου πιστευθῆναι παρὰ πᾶσιν, διότι καὶ
τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐποιήσαντο διάβασιν οὐ τοῦ συμφέροντος
ἕνεκεν, ἀλλὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας, ἐκχωρητέον
εἴη πάντων τῶν τόπων, [b]καὶ πάσας ἐλευθερωτέον τὰς
πόλεις τὰς νῦν ὑπὸ Φιλίππου φρουρουμένας. Ταύτην 10
δὲ συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ἀπορίαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, διὰ
τὸ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἐν τῇ Ῥώμῃ [c]προδιειλῆφθαι,
καὶ ῥητὰς ἔχειν τοὺς δέκα παρὰ τῆς συγκλήτου τὰς
ἐντολάς, περὶ δὲ Χαλκίδος καὶ Κορίνθου καὶ Δημη-
τριάδος ἐπιτροπὴν αὐτοῖς δεδόσθαι, διὰ τὸν Ἀντίοχον,
ἵνα βλέποντες πρὸς τοὺς καιροὺς βουλεύωνται περὶ τῶν
προειρημένων πόλεων κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις. Ὁ 11
γὰρ προειρημένος βασιλεὺς δῆλος ἦν ἐπέχων πάλαι τοῖς
Corinthus Achæis redditur. κατὰ τὴν Εὐρώπην πράγμασιν. Οὐ μήν, ἀλλὰ [d]τὸν 12
μὲν Κόρινθον ὁ Τίτος ἔπεισε τὸ συνέδριον ἐλευθεροῦν

[a] Sic Bav. Vulgo τὴν Κόρ. [b] καὶ πάσας correxi. Mendose vulgo omnes καὶ πάντας ἐλευθ. [c] προδιειλῆφθαι et deinde αὐτοῖς δεδόσθαι dedit Bav. Vulgo προδιειληφέναι et αὐτῷ δεδ. [d] τὴν μὲν Κόρ. h. l. MSti et edd.

decem legatis, quum Anticyram descendisset, mox *Corinthum* pervenit: ibique cum his concilia agitavit, et de summa rerum tractavit. Quoniam vero magna contentione ubique criminationem istam urgebant Ætoli, eique a multis fides habebatur; coactus est *Quinctius* multis variisque rationibus uti, ut eos, qui in concilio aderant, doceret: *si vellent Græcorum præconia et laudationem sine exceptione mereri; si fidem omnibus facere, ad liberandam Græciam, non propriæ utilitatis caussa, mare a principio trajecisse Romanos; omnibus excedendum esse locis, et universas urbes esse liberandas, quas nunc Philippus præsidiis suis occupatas teneat.* Hæc autem disceptatio et difficultas inde nata erat in concilio, quia de ceteris quidem urbibus Romæ jam fuerat tractatum, et expressa a senatu mandata acceperant legati; de *Chalcide* vero et *Corintho* et *Demetriade*, propter Antiochum, libera potestas facta concilio fuerat, ut, quod tempora reipublicæ postulare viderentur, id ex animi sui sententia de his urbibus statuerent. Dubitabat enim nemo, quin is Rex, quem commemoravimus, Europæ rebus pridem immineret.

παραχρῆμα, καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς ἐγχειρίζειν, διὰ τὰς A. U. 558.
ἐξ ἀρχῆς ὁμολογίας· τὸν δ' Ἀκροκόρινθον, καὶ Δημη-
τριάδα, καὶ Χαλκίδα παρακατέσχε.

Acrocorinthum &c. retinent Romani.

Ludi Isthmici.

XXIX. Δοξάντων δὲ τούτων, καὶ τῆς Ἰσθμίων πανη-
γύρεως ἐπελθούσης, καὶ σχεδὸν ἀπὸ πάσης τῆς οἰκου-
μένης τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν συνεληλυθότων διὰ τὴν
προσδοκίαν τῶν ἀποβησομένων, πολλοὶ καὶ ποικίλοι καθ'
2 ὅλην τὴν πανήγυριν ἐνέπιπτον λόγοι· τῶν μὲν ἀδύνατον
εἶναι φασκόντων, Ῥωμαίους ἐνίων ἀποστῆναι τόπων καὶ
πόλεων· τῶν δὲ διοριζομένων, ὅτι τῶν μὲν ἐπιφανῶν εἶναι
δοκούντων τόπων ἀποστήσονται, τοὺς δὲ φαντασίαν μὲν
ἔχοντας ἐλάττω, χρείαν δὲ τὴν αὐτὴν παρέχεσθαι δυνα-
3 μένους, καθέξουσι. καὶ τούτους εὐθέως ἐπεδείκνυσαν
αὐτοὶ καθ' αὑτῶν, διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους εὑρεσιλογίας.
4 Τοιαύτης δ' οὔσης ἐν τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀπορίας, ἀθροι-
σθέντος τοῦ πλήθους εἰς τὸ στάδιον ἐπὶ τὸν ἀγῶνα,
προελθὼν ὁ κήρυξ, καὶ σιωπησάμενος τὰ πλήθη διὰ τοῦ
5 σαλπιγκτοῦ, τόδε κήρυγμα ἀνηγόρευσεν· Ἡ σύγκλητος
ἡ Ῥωμαίων καὶ Τίτος Κοΐντιος, στρατηγὸς [e]ὕπατος,
καταπολεμήσαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας,
ἀφιᾶσιν ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, νόμοις
χρωμένους τοῖς πατρίοις, Κορινθίους, Φωκέας, Λοκρούς,
Εὐβοεῖς, Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας, Μάγνητας, Θεττα-
6 λούς, Περραιβούς. Κρότου δ' ἐν ἀρχαῖς εὐθέως ἐξαισίου

S. C. de libertate Græcorum per præconem pronunciatur.

[e] Vocabulum ὕπατος, quod aberat vulgo, adjeci ex Bav.

Tandem concilio persuasit *Titus*, ut *Corinthum* liberarent, et Achæis traderent: *Acrocorinthum* vero, et *Demetriadem, Chalcidemque* retinuit.

XXIX. His ita decretis, cum jam *Isthmiorum panegyris* adesset, ac fere ex omnibus orbis partibus clarissimi quique viri, propter exspectationem ejus quod eventurum esset, convenissent; multi variique toto conventu sermones habebantur: quum alii dicerent, omnino fieri non posse, ut Romani certis locis atque urbibus se abstinerent; alii futurum statuerent, ut celebrioribus quidem locis abstinerent, ceterum ea retinerent, quæ celebritatis quidem minus haberent, usum vero præstare eumdem possent. Atque ea loca ipsi, alii adversus alios, statim designabant, per usitatam inter ipsos mutuam loquacitatem. Hac incertitudine hominum mentes agitabantur, eratque in stadio coacta multitudo ad certamen: cum ecce *præco* in mediam arenam procedit, et, facta per tubicinem audientia, ita pronunciat: *Senatus Romanus et Titus Quinctius, Proconsul imperator, Philippo rege atque Macedonibus devictis, liberos, sine præsidio, immunes, suis legibus esse jubent Corinthios, Phocenses, Locrenses, Eubœenses, Achæos Phthiotas quos vocant, Magnetas, Thessalos, Perrhæbos.* Quum autem ad prima statim præconis verba

Ol. 145. 4. S. C. de libertate Græcorum.

γενομένου, τινὲς μὲν οὐδ' ἤκουσαν τοῦ κηρύγματος, τινὲς
δὲ πάλιν ἀκούειν ἐβούλοντο. τὸ δὲ πολὺ μέρος τῶν 7
ἀνθρώπων, διαπιστούμενον, καὶ δοκοῦν ὡσανεὶ καθ' ὕπνον
ἀκούειν τῶν λεγομένων, διὰ τὸ παράδοξον τοῦ συμβαί-
νοντος· [f]πᾶς τις ἐξ ἄλλης ὁρμῆς ἐβόα προσάγειν τὸν 8
κήρυκα καὶ τὸν σαλπιγκτὴν εἰς μέσον τὸ στάδιον, καὶ
λέγειν πάλιν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ,
βουλομένων τῶν ἀνθρώπων μὴ μόνον ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ
βλέπειν τὸν λέγοντα, διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν ἀναγο-
ρευομένων. Ὡς δὲ πάλιν ὁ κῆρυξ, προσελθὼν εἰς τὸ 9
μέσον, καὶ κατασιωπησάμενος διὰ τοῦ σαλπιγκτοῦ τὸν
θόρυβον, ἀνηγόρευσε ταὐτὰ, καὶ ὡσαύτως τοῖς πρόσθεν·
τηλικοῦτον συνέβη καταῤῥαγῆναι τὸν κρότον, ὥστε καὶ
μὴ ῥᾳδίως ἂν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἀγαγεῖν τοῖς νῦν ἀκούουσι
τὸ γεγονός. Ὡς δέ ποτε καὶ κατέληξεν ὁ κρότος, τῶν 10
μὲν ἀθλητῶν ἁπλῶς οὐδεὶς οὐδένα λόγον εἶχεν ἔτι·
πάντες δὲ διαλαλοῦντες, οἱ μὲν [g]ἀλλήλοις, οἱ δὲ πρὸς
σφᾶς αὐτοὺς, οἱονεὶ παραστατικοὶ τὰς διανοίας ἦσαν·
οἳ καὶ μετὰ τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς 11
μικροῦ διέφθειραν τὸν Τίτον εὐχαριστοῦντες. οἱ μὲν 12
γὰρ ἀντοφθαλμῆσαι κατὰ πρόσωπον καὶ σωτῆρα προσ-
φωνῆσαι βουλόμενοι, τινὲς δὲ τῆς δεξιᾶς ἅψασθαι
σπουδάζοντες, οἱ δὲ πολλοὶ στεφάνους ἐπιῤῥίπτοντες

[f] πᾶς τις ex conject. correxi cum Reisk. Vulgo ὥς τις. [g] ἀλλήλοις correxi. ἀλλήλους Urs. cum MStis. πρὸς ἀλλήλους Casaub. ex conject.

ingens supra modum plausus fuisset excitatus; nonnulli vocem præconis ne audiverunt quidem, alii iterum audire avebant. Plerique vero vix satis sibi credere, et propter rei novitatem ea, quæ dicebantur, velut in somnis sibi videri audire. Itaque omnes clamare, *novo initio facto produceretur præco cum tubicine in medium stadium, et iterum eadem repeteret:* quum unusquisque, ut equidem puto, non audire dumtaxat, sed videre etiam averet hominem, qui ea pronunciabat, quæ ipsi credere non poterant. Ubi igitur iterum processit præco in medium, et, imperato per tubicinem silentio, sedatoque tumultu, eadem, quæ prius, eodemque modo pronunciavit; tantus erupit cum clamore plausus, ut ægre, qui ista nunc audiunt, rem vel cogitatione sibi fingere valeant. Posteaquam tandem plaudendi finis est factus, athletis quidem nemo fuit omnium qui adverteret animum; sed omnes sermonibus rem celebrantes, alii cum amicis invicem, alii apud se ipsos, veluti de potestate mentis exiissent. Quin etiam, dimissis ludis, (tanta fuit gaudii illius magnitudo) dum gratias *Tito* agunt, pene illum enecarunt: quippe alii suis ipsorum oculis coram eum spectare, et *salutis suæ auctorem* salutare cupientes, alii dexteram ejus tangere gestientes, plerique coronas et lemniscos jacientes, parum abfuit quin homini spiritum

καὶ λημνίσκους, παρ' ὀλίγον [h]διέλυσαν τὸν ἄνθρωπον. A. U. 558.
13 Δοκούσης δὲ τῆς εὐχαριστίας ὑπερβολικῆς γενέσθαι,
θαῤῥῶν ἄν τις εἶπεν, διότι πολὺ καταδεεστέραν εἶναι
14 συνέβαινε τοῦ τῆς πράξεως μεγέθους. θαυμαστὸν γὰρ
ἦν, καὶ τὸ Ῥωμαίους ἐπὶ ταύτης γενέσθαι τῆς προαι-
ρέσεως, καὶ τὸν ἡγούμενον αὐτῶν Τίτον, ὥστε πᾶσαν
ὑπομεῖναι δαπάνην καὶ πάντα κίνδυνον χάριν τῆς τῶν
Ἑλλήνων ἐλευθερίας· μέγα δὲ καὶ τὸ δύναμιν ἀκό-
15 λουθον τῇ προαιρέσει προσενέγκασθαι. τούτων δὲ μέγι-
στον ἔτι, τὸ μηδὲν ἐκ τῆς τύχης [i]ἀντιπαῖσαι πρὸς
τὴν ἐπιβολὴν, ἀλλ' ἁπλῶς ἅπαντα πρὸς ἕνα καιρὸν
[k]ἐκδραμεῖν· ὥστε διὰ κηρύγματος ἑνὸς ἅπαντας καὶ
τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας, καὶ τοὺς τὴν
Εὐρώπην, ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους γενέ-
σθαι, νόμοις χρωμένους τοῖς ἰδίοις.

XXX. Διελθούσης δὲ τῆς πανηγύρεως, πρώτοις μὲν Antiochi legatis respondet Quinctius.
ἐχρημάτισαν τοῖς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευταῖς· δια-
κελευόμενοι, τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων τῶν μὲν αὐτο-
νόμων ἀπέχεσθαι, καὶ [l]μηδένα πολεμεῖν· ὅσας δὲ νῦν
παρείληφε τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον καὶ Φίλιππον ταττ-
2 τομένων, ἐκχωρεῖν. σὺν δὲ τούτοις προηγόρευον, μὴ
διαβαίνειν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ δυνάμεως· οὐδένα γὰρ
ἔτι τῶν Ἑλλήνων οὔτε πολεμεῖσθαι νῦν ὑπ' οὐδενὸς, οὔτε
3 δουλεύειν οὐδενί. Καθόλου δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τινας

h An διώλλυσαν? i ἀντιπέσαι suspicatus est Reisk. k συνεκδραμεῖν malim cum Reisk. l Sic Ursin. cum MStis. πρὸς μηδένα Casaub. ex conject. Rectius μηδεμιᾷ Reisk.

eliderent. Etsi autem videtur ejusmodi gratiarum actio modum excessisse; audacter tamen dicere queat aliquis, longe inferiorem eam fuisse meriti illius magnitudine. Erat enim admiratione digna res, Romanos et imperatorem illorum *Quinctium* in animum induxisse, ut ad libertatem Græcis parandam nullam impensam recusarent, nullum periculum: magnum vero et illud erat, vires incepto pares fuisse ab iis adhibitas: sed supra omnia maximum, fortunam nulla in re huic consilio esse adversatam, sed ita penitus omnia in unum tempus concurrisse congruisseque, ut uno præconio omnes Græci, quique Asiam quique Europam colunt, liberi, sine præsidiis, immunes, suis legibus esse pronunciarentur.

XXX. Peracta celebritate, *Romani* primis omnium *Antiochi legatis* operam dederunt, jusseruntque eum *liberis in Asia civitatibus abstinere, neque ullam earum bello lacessere; iis vero excedere, quæ Ptolemæi aut Philippi fuissent, et ab ipso essent occupatæ.* Denunciarunt insuper, *ne cum exercitu in Europam trajiceret; quum nemo jam e Græcis aut bello peteretur a quoquam, aut cuiquam serviret.* Addiderunt denique, *quosdam etiam omnino e*

Ol. 145. 4. Res Græciæ ordinat.

ἔφασαν ἥξειν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. Ταύτας μὲν οὖν 4
οἱ περὶ τὸν Ἡγησιάνακτα καὶ Λυσίαν λαβόντες τὰς
ἀποκρίσεις, ἐπανῆλθον. Μετὰ δὲ τούτους εἰσεκαλοῦντο 5
πάντας τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων παραγεγονότας,
καὶ τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ διεσάφουν. Μακεδόνων 6
μὲν οὖν τοὺς Ὀρέστας καλουμένους, διὰ τὸ προσχωρῆσαι σφίσι κατὰ τὸν πόλεμον, αὐτονόμους ἀφῆσαν·
[m]ἠλευθέρωσαν δὲ Περῤῥαιβοὺς καὶ Δόλοπας καὶ Μάγνητας. Θετταλοῖς δὲ μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοὺς 7
Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας προσένειμαν, ἀφελόμενοι Θήβας
τὰς Φθίας καὶ Φάρσαλον· οἱ γὰρ Αἰτωλοὶ περί τε τῆς 8
Φαρσάλου μεγάλην ἐποιοῦντο φιλοτιμίαν, φάσκοντες, αὐτῶν δεῖν ὑπάρχειν κατὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Λευκάδος. Οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ 9
περὶ μὲν τούτων τῶν πόλεων ὑπερέθεντο τοῖς Αἰτωλοῖς τὸ διαβούλιον πάλιν ἐπὶ τὴν σύγκλητον· τοὺς δὲ Φωκέας καὶ τοὺς Λοκροὺς συνεχώρησαν αὐτοῖς ἔχειν, καθάπερ εἶχον καὶ πρότερον ἐν τῇ συμπολιτείᾳ. Κόρινθον δὲ, 10
καὶ τὴν Τριφυλίαν, [[n]καὶ τὴν Ἡραιέων πόλιν, Ἀχαιοῖς ἀπέδωκαν. Ὠρεὸν δὲ,] ἔτι δὲ τὴν Ἐρετριέων πόλιν,
ἐδόκει μὲν τοῖς πλείοσιν Εὐμένει δοῦναι· Τίτου δὲ πρὸς 11
τὸ συνέδριον διαστείλαντος, οὐκ ἐκυρώθη τὸ διαβούλιον· διὸ καὶ μετά τινα χρόνον ἠλευθερώθησαν αἱ πόλεις αὗται διὰ τῆς συγκλήτου, καὶ σὺν ταύταις Κάρυστος.

[m] ἠλευθ. δὲ correxit Casaub. ἠλευθ. οὖν Ursin. [n] Verba *uncis inclusa*, quæ absunt vulgo, ex Livio supplevi. *Lacunam*, post Ursinum, notaverat Casaubonus.

suo numero ad Antiochum esse venturos. Hoc ubi responsum acceperunt Hegesianax et Lysias, ad Regem sunt reversi. Secundum hos vocati omnes sunt, quos gentes aut civitates miserant, et quæ concilium decreverat, illis sunt declarata. Igitur *Orestis*, (Macedonica ea gens est,) quod durante adhuc bello Romanis se adjunxissent, suas leges reddiderunt; liberaruntque etiam *Perrhæbos*, *Dolopas*, *Magnetas*. *Thessalis*, præter libertatem concessam, etiam Phthiotas Achæos adtribuerunt, Thebis Phthioticis et Pharsalo exceptis: nam pro Pharsalo *Ætoli* acri studio contendebant, ex legibus prioris fœderis eam urbem sibi vindicantes: idemque et de Leucade postulabant. Sed concilium deliberationem super hisce Ætolorum postulatis ad senatum iterum rejecit: at Phocenses et Locrenses habere eis permiserunt concilio suo contributos, sicut ante habuerant. Corinthum, Triphyliam, [et Heræam, *Achæis* reddiderunt. Oreum vero et] Eretriam plerisque visum est *Eumeni* dare: sed Tito cum concilio controversante, rata ea sententia non fuit. Quare etiam paullo post senatus libertatem his civi-

12 ἔδωκαν δὲ καὶ Πλευράτῳ Λυχνίδα καὶ Πάρθον, οὔσας A. U. 558.
13 μὲν Ἰλλυρίδας, ὑπὸ Φίλιππον δὲ ταττομένας. Ἀμυ-
νάνδρῳ δὲ συνεχώρησαν, ὅσα παρεσπάσατο [o] κατὰ τὸν
πόλεμον ἐρύματα τοῦ Φιλίππου, κρατεῖν τούτων.
XXXI. Ταῦτα δὲ διοικήσαντες ἐμέρισαν σφᾶς αὐτούς. Legati Romani varias in partes.
2 Καὶ Πόπλιος μὲν Λέντουλος, εἰς Βαργύλια πλεύσας,
ἠλευθέρωσε τούτους· Λεύκιος δὲ [p] Στερτίνιος, εἰς Ἡφαι-
στίαν καὶ Θάσον ἀφικόμενος καὶ τὰς ἐπὶ Θρᾴκης
3 πόλεις, ἐποίησε τὸ παραπλήσιον. Πρὸς δὲ τὸν Ἀντί-
οχον ὥρμησαν Πόπλιος [q] Οὐΐλλιος καὶ Λεύκιος Τερέν-
τιος· οἱ δὲ περὶ Γναΐον τὸν Κορνήλιον πρὸς τὸν βασιλέα Cn. Cornelius convenit Philippum,
4 Φίλιππον. ᾧ καὶ συμμίξαντες πρὸς τοῖς Τέμπεσι, περί
τε τῶν ἄλλων διελέχθησαν, ὑπὲρ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς,
καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, πρεσβευτὰς πέμπειν εἰς τὴν
Ῥώμην ὑπὲρ συμμαχίας, ἵνα μὴ δοκῇ τοῖς καιροῖς
5 ἐφεδρεύων ἀποκαραδοκεῖν τὴν Ἀντιόχου παρουσίαν. Τοῦ
δὲ βασιλέως συγκαταθεμένου τοῖς ὑποδεικνυμένοις, εὐ-
θέως ἀπ᾽ ἐκείνου χωρισθέντες, ἧκον ἐπὶ τὴν τῶν Θερμικῶν
6 σύνοδον· καὶ παρελθόντες εἰς τὰ πλήθη, παρεκάλουν et Ætolos.
τοὺς Αἰτωλοὺς διὰ πλειόνων, μεῖναι ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς
αἱρέσεως, καὶ διαφυλάττειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν.
7 Πολλῶν δὲ παρισταμένων, καὶ τῶν μὲν πρᾴως καὶ

[o] *κατὰ τὸν πόλεμον.* Articulum adjeci, monente Reiskio. [p] *Στερτίνιος* ex Ursini conject. editum est. *Στερέννιος* MS. Ursini. *Στερεννίνος* cod. Bav. *Τιτίλλιος* vulgo legitur apud Plut. Hinc *Τιτίνιος* voluit Pighius. [q] *Οὐΐλλιος* Casaub. invitis MStis.

tatibus dedit, et una cum his Carysto. *Pleurato* Lychnis et Parthini dati: Illyriorum utraque civitas, sed sub ditione Philippi fuerat. *Amynandro* tenere permiserunt castella, quæ per belli tempus capta Philippo ademisset.

XXXI. His ita constitutis, decem legati partiti sese sunt: ac *Publius* quidem *Lentulus* Bargylia nave contendit, eamque urbem liberam esse jussit; *Lucius Stertinius* Hephæstiam et Thasum et Thraciæ urbes adiit, atque idem fecit. *P.* vero *Villius* et *L. Terentius* ad regem Antiochum est profectus; *Cn. Cornelius* ad regem *Philippum.* Quem ut convenit ad Tempe, tum de ceteris rebus cum eo est collocutus, quas in mandatis habebat, tum etiam consilium ei dedit, ut *ad societatem petendam mitteret Romam legatos, ne temporum opportunitates captasse et Antiochi adventum exspectasse videretur.* Adsentiente rege ei consilio quod monstrabatur, extemplo *Cornelius* ab eo discedens ad *Thermicorum conventum* venit: ubi in concionem prodiens, multis verbis *Ætolos* monuit, ut *in priore sententia manerent, et populi Romani amicitiam constanter custodirent.* Quum vero multi ad Cornelium accederent, atque alii quidem leni civilique oratione apud eum quererentur, quod *victoriæ fructus nequaquam secum communicas-*

Ol. 145. 4.

πολιτικῶς μεμψιμοιρούντων αὐτοῖς ἐπὶ τῷ μὴ κοινωνικῆς
χρῆσθαι τοῖς εὐτυχήμασι, μηδὲ τηρεῖν τὰς ἐξ ἀρχῆς
συνθήκας· τῶν δὲ λοιδορούντων, καὶ φασκόντων, οὔτ' ἂν
ἐπιβῆναι τῆς Ἑλλάδος οὐδέποτε Ῥωμαίους, οὔτ' ἂν
νικῆσαι Φίλιππον, εἰ μὴ δι' ἑαυτούς· τὸ μὲν ἀπολο- 9
γεῖσθαι πρὸς ἕκαστα τούτων οἱ περὶ τὸν Γνάϊον ἀπε-
δοκίμασαν, παρεκάλουν δ' αὐτοὺς πρεσβεύειν εἰς τὴν
Ῥώμην, διότι πάντων παρὰ τῆς συγκλήτου τεύξονται
τῶν δικαίων· ὃ καὶ, πεισθέντες, ἐποίησαν. Καὶ τὸ μὲν 10
τέλος τοῦ πρὸς Φίλιππον πολέμου τοιαύτην ἔσχε διά-
θεσιν.

II.

RES ANTIOCHI.

(I.) *Antiochi successus in Ionia et in Thracia.*

* * *

Ephesus opportuna Antiocho.

XXXII. ΑΝΤΙΟΧΟΣ, ὁ βασιλεὺς, πάνυ ὠρέγετο τῆς
Ἐφέσου, διὰ τὴν εὐκαιρίαν· τῷ δοκεῖν μὲν κατὰ Ἰωνίας 2
καὶ τῶν ἐφ' Ἑλλησπόντου πόλεων, καὶ κατὰ γῆν, καὶ
κατὰ θάλασσαν, ἀκροπόλεως ἔχειν θέσιν, κατὰ δὲ τῆς
Εὐρώπης ἀμυντήριον ὑπάρχειν ἀεὶ τοῖς Ἀσίας βασι-
λεῦσιν εὐκαιρότατον.

* * *

sent Romani, neque legibus fœderis stetissent, quod initio inter ipsos fuisset pactum; alii autem conviciis incesserent, dicerentque, *Romanos, absque se fuisset, ne pedem quidem in Græcia fuisse umquam posituros, nedum regem Philippum debellaturos;* non putavit *Cornelius* sibi faciendum, ut ad singula horum, quæ dicebantur, responderet: tantum monuit, *legatos mitterent Romam, omnia enim æqua ipsos a senatu impetraturos.* Quod et Ætoli, consilio hujus usi, fecerunt. Atque adeo *bellum,* quod *cum Philippo rege* est gestum, hunc finem habuit.

II.

(I.) *Suidas in* Εὐκαιρία, *et Legatio X.*

* * *

XXXII. *ANTIOCHUS* rex *Ephesum* vehementer adpetebat, propter illius urbis opportunitatem: quod adversus Ioniam quidem et Hellesponti urbes terra marique arcis situm obtinere videretur; contra Europam vero propugnaculum Asiæ regibus commodissimum semper esset.

* * *

3 Προχωρούσης τῷ Ἀντιόχῳ κατὰ νοῦν τῆς ἐπιβολῆς, A. U. 558.
παρόντι ἐν Θράκῃ τῷ Ἀντιόχῳ κατέπλευσαν εἰς Ση- Antiochum convenit L.
4 λυμβρίαν οἱ περὶ Λεύκιον Κορνήλιον. οὗτοι δ' ἦσαν Cornelius.
παρὰ τῆς συγκλήτου πρέσβεις ἐπὶ τὰς διαλύσεις ἐξα-
πεσταλμένοι τὰς Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου.

(II.) *Lysimachiæ cum Antiocho congrediuntur Legati Romani.*

XXXIII. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἧκον καὶ τῶν Postulata
δέκα Πόπλιος μὲν Λέντουλος ἐκ Βαργυλίων, Λεύκιος δὲ Romanorum.
2 Τερέντιος καὶ Πόπλιος [r]Οὐΐλλιος ἐκ Θάσου. ταχὺ δὲ
τῷ βασιλεῖ διασαφηθείσης τῆς τούτων παρουσίας, πάν-
τες ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἠθροίσθησαν εἰς τὴν Λυσιμά-
3 χειαν. Συνεκύρησαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἡγησιάνακτα
καὶ Λυσίαν οἱ πρὸς τὸν Τίτον ἀποσταλέντες εἰς τὸν
4 καιρὸν τοῦτον. Αἱ μὲν οὖν κατ' ἰδίαν ἐντεύξεις τοῦ τε
βασιλέως καὶ τῶν Ῥωμαίων τελέως ἦσαν ἀφελεῖς καὶ
φιλάνθρωποι· μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης συνεδρείας κοι-
νῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων, ἀλλοιοτέραν ἔλαβε τὰ πράγματα
5 διάθεσιν. Ὁ γὰρ Λεύκιος ὁ Κορνήλιος ἠξίου μὲν καὶ
τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον ταττομένων πόλεων, ὅσας νῦν
εἴληφε κατὰ τὴν Ἀσίαν, παραχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον·
τῶν δ' ὑπὸ Φίλιππον διεμαρτύρετο φιλοτίμως ἐξίστα-

[r] Οὐΐλλιος et Θάσου correxi. Vulgo h. l. Οὐΐλιος et Θάσσου.

Quum ex animi sententia *Antiocho* inceptum procederet, atque is jam in *Thracia* esset, venit ad eum Selymbriam *L. Cornelius.* Hic legatus a senatu missus fuerat ad pacem inter Antiochum et Ptolemæum conciliandam.

(II.) *Excerpt. Antiq. ex Lib.* XVII. *Cap.* 31—33.

XXXIII. Sub idemque tempus et ex decem legatorum numero *Publius Lentulus* a Bargyliis, *L. Terentius et P. Villius* a Thaso advenerunt. De quorum adventu quum cito Rex factus esset certior, paucis diebus omnes *Lysimachiam* convenerunt. Eodem vero tempore Hegesianax quoque et Lysias, qui ad Titum missi a rege fuerant, opportune simul redierant. Et privati quidem congressus regis cum Romanis simplicitatis atque humanitatis pleni fuerunt: mox vero, ut in communi omnium consessu de publicis rebus agi cœptum, longe alia rerum facies exstitit. Nam *L. Cornelius* æquum censebat, ut *Ptolemæo cederet Antiochus urbibus ditionis ejus, quas ipse recens in Asia occupaverat;* tum vero et eis ut excederet, *quæ Philippi fuissent, deûm et hominum fidem testans, etiam atque etiam contendebat.*

Ol. 145. 4. Romanorum postulata.

σθαι. γελοῖον γὰρ εἶναι, τὰ Ῥωμαίων ἆθλα τοῦ 6
γεγονότος αὐτοῖς πολέμου πρὸς Φίλιππον Ἀντίοχον
ἐπελθόντα παραλαμβάνειν. παρῄνει δὲ καὶ τῶν αὐτονό- 7
μων ἀπέχεσθαι πόλεων. Καθόλου δ', ἔφη, θαυμάζειν, 8
τίνι λόγῳ τοσαύταις μὲν πεζικαῖς, τοσαύταις δὲ ναυ-
τικαῖς δυνάμεσι πεποίηται τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην διά-
βασιν. πλὴν γὰρ τοῦ προτίθεσθαι Ῥωμαίοις ἐγχειρεῖν 9
αὐτὸν, οὐδ' ἔννοιαν ἑτέραν καταλείπεσθαι παρὰ τοῖς
ὀρθῶς λογιζομένοις. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, ταῦτ' εἰπόν-
τες, ἀπεσιώπησαν.

Antiochi responsum.

XXXIV. Ὁ δὲ βασιλεὺς, πρῶτον μὲν διαπορεῖν, ἔφη,
κατὰ τίνα λόγον ἀμφισβητοῦσι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν
ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων· πᾶσι γὰρ μᾶλλον ἐπιβάλλειν
τοῦτο ποιεῖν, ἢ Ῥωμαίοις. Δεύτερον δ' ἠξίου, μηδὲν 2
αὐτοὺς πολυπραγμονεῖν καθόλου τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν·
οὐδὲ γὰρ αὐτὸς [s] περιεργάζεται τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν
ἁπλῶς οὐδέν. Εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην ἔφη διαβεβηκέναι 3
μετὰ τῶν δυνάμεων, ἀνακτησάμενος τὰ κατὰ τὴν
Χεῤῥόνησον καὶ τὰς ἐπὶ Θρᾴκης πόλεις. τὴν γὰρ τῶν
τόπων τούτων ἀρχὴν μάλιστα πάντων αὐτῷ καθήκειν.
Εἶναι μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὴν δυναστείαν ταύτην Λυσι- 4
μάχου· Σελεύκου δὲ πολεμήσαντος πρὸς αὐτὸν, καὶ
κρατήσαντος τῷ πολέμῳ, πᾶσαν τὴν Λυσιμάχου βασι-
λείαν [t] δορίκτητον γενέσθαι Σελεύκου. κατὰ δὲ τοὺς 5

[s] περιεργάζεσθαι malim. Sed nec illud spernam. [t] Correxi δορίκτητον. Vulgo h. l. δορύκτητον.

Ridiculam enim rem fore, si, postquam Romani cum Philippo bellum gessissent, superveniens Antiochus belli præmia auferret. Monebat etiam, ut a *liberis civitatibus abstineret.* Et, *in universum mirari se,* dixit, *quo consilio cum tantis copiis, tam pedestribus, quam navalibus, in Europam trajecisset. Nam si istud unum exceperis, quod Romanos adgredi proposuisset, nihil quidquam relictum esse, quod super hoc ipsius consilio, quicumque recta ratione rem putarent, cogitare saltem possent.* Et Romani quidem, his dictis, conticuerunt.

XXXIV. Rex, *ante omnia mirari se,* dixit, *quonam jure Romani de Asiæ urbibus controversiam sibi moveant: hoc enim faciendi quibusvis potius, quam Romanis, jus esse.* Postulavit deinde ab illis, *ne ullo pacto rebus Asiæ curiosius sese immiscerent; nam se quoque de iis, quæ in Italia gerantur, nihil quidquam inquirere. In Europam vero copias se trajecisse, ut Chersonesum et Thraciæ urbes recuperaret: quandoquidem eorum locorum imperium ad se meliore, quam ad ullum alium, jure pertineat. Olim nempe Lysimachi eam dynastiam fuisse: cum eo bellum gessisse Seleucum, eumdemque bello vicisse; atque ita regnum Lysimachi universum belli jure Seleuci fuisse factum. Post illa quidem accidisse, ut, dum majores*

τῶν αὐτοῦ προγόνων περισπασμοὺς ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, A. U. 568. Antiochi responsum.
πρῶτον μὲν Πτολεμαῖον παρασπασάμενον σφετερίσασθαι
6 τοὺς τόπους τούτους, δεύτερον δὲ Φίλιππον. αὐτὸς δὲ
νῦν οὐ κτᾶσθαι, τοῖς Φιλίππου καιροῖς συνεπιτιθέμενος,
7 ἀλλ' ἀνακτᾶσθαι τοῖς ἰδίοις καιροῖς συγχρώμενος. Λυ-
σιμαχεῖς δὲ, παραλόγως ἀναστάτους γεγονότας ὑπὸ
Θρακῶν, οὐκ ἀδικεῖν Ῥωμαίους, κατάγων καὶ συνοι-
8 κίζων. ποιεῖν γὰρ τοῦτ', ἔφη, βουλόμενος οὐ Ῥωμαίοις
τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν, Σελεύκῳ δ' οἰκητήριον ἑτοιμάζειν.
9 Τὰς δ' αὐτονόμους τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων οὐ διὰ
τῆς Ῥωμαίων ἐπιταγῆς δέον εἶναι τυγχάνειν τῆς ἐλευ-
10 θερίας, ἀλλὰ διὰ τῆς αὑτοῦ χάριτος. Τὰ δὲ πρὸς
Πτολεμαῖον αὐτὸς, ἔφη, διεξάξειν εὐδοκουμένως ἐκείνῳ·
κρίνειν γὰρ, οὐ φιλίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς
φιλίας ἀναγκαιότητα συντίθεσθαι πρὸς αὐτόν.

XXXV. Τῶν δὲ περὶ τὸν Λεύκιον οἰομένων δεῖν καλεῖ- Smyrnens. et Lampsacenorum legati.
σθαι τοὺς Λαμψακηνοὺς καὶ τοὺς Σμυρναίους, καὶ
2 δοῦναι λόγον αὐτοῖς, ἐγένετο τοῦτο. Παρῆσαν δὲ παρὰ
μὲν Λαμψακηνῶν οἱ περὶ Παρμενίωνα καὶ Πυθόδωρον·
3 παρὰ δὲ Σμυρναίων οἱ περὶ Κοίρανον. ὧν μετὰ παρ-
ρησίας διαλεγομένων, δυσχεράνας ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ
δοκεῖν λόγον ὑπέχειν ἐπὶ Ῥωμαίων τοῖς πρὸς αὐτὸν
4 ἀμφισβητοῦσι, μεσολαβήσας τὸν Παρμενίωνα· Παῦσαι,
φησὶ, τῶν πολλῶν· οὐ γὰρ ἐπὶ Ῥωμαίων, ἀλλ' ἐπὶ
Ῥοδίων, ὑμῖν εὐδοκῶ διακριθῆναι περὶ τῶν ἀντιλεγο-

sui aliis curis distinerentur, primum Ptolemæus, deinde Philippus, loca illa alienæ dominationi subtracta, sibi vindicarent. Nunc vero se eadem loca illa, non difficili Philippi tempore abutentem capere, sed tempore suo recte utentem recipere. Lysimachenses autem, ex inopinato a Thracibus urbe sua eversos, quod in patriam restituat, urbemque eorum instauret, nullam in eo se Romanis injuriam facere. Neque enim id agere se, ut populum Romanum bello lacessat; verum ut Seleucus filius eam sedem regni habeat. Græcorum vero liberas civitates, quæ sunt in Asia, libertatem nancisci debere non ex Romanorum jussione, sed ex beneficio suo. Quod ad Ptolemæum adtinet, se per seipsum ex illius voluntate rem compositurum. Statuisse enim, non tantum amicitiam, verum etiam cum amicitia adfinitatem cum illo jungere.

XXXV. Quum dixisset *L. Cornelius*, æquum videri, ut Lampsaceni Smyrnæique vocarentur, et dicendi potestas illis fieret, ita est factum. Aderant *Lampsacenorum* quidem *legati* Parmenion et Pythodorus; *Smyrnæorum* vero Cœranus. Quibus magna cum libertate verba facientibus, indignatus Rex, quod videretur apud judices Romanos eorum quæ fecisset rationem reddere contendentibus secum, loquentem Parmenionem interpellans, *Desine*, inquit, *plura dicere: non enim Romanis judicibus, sed Rhodiis, disceptare hasce*

Ol. 145. 4. μένων. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσαν τὸν σύλ- 5
λογον, οὐδαμῶς εὐδοκήσαντες ἀλλήλοις.

* * *

* * [u] Ἐὰν, τὸ δὴ λεγόμενον, τρέχωσι τὴν ἐσχάτην, 6
ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους καταφευξοῦνται, καὶ τούτοις ἐγχει-
ριοῦσι σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν.

III.

RES ÆGYPTI.

* * *

Scopas res novas molitur.

XXXVI. ΤΩΝ γὰρ παραβόλων καὶ καλῶν ἔργων
ἐφίενται μὲν πολλοὶ, τολμῶσι δ' ὀλίγοι ψαύειν. Καίτοι 2
πολὺ καλλίους ἀφορμὰς εἶχε Σκόπας, [x] ἢ Κλεομένης,
πρὸς τὸ παραβάλλεσθαι καὶ τολμᾷν. Ἐκεῖνος μὲν 3
γὰρ, προκαταληφθεὶς, εἰς αὐτὰς συνεκλείσθη τὰς ἐν
τοῖς ἰδίοις οἰκέταις καὶ φίλοις ἐλπίδας· ἀλλ' ὅμως
οὐδὲ ταύτας ἐγκατέλιπεν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἦν [y] δυνατὸς,
ἐξήλεγξε, τὸ καλῶς ἀποθανεῖν τοῦ ζῆν αἰσχρῶς περὶ
πλείονος ποιησάμενος. Σκόπας δὲ, καὶ χεῖρα βαρεῖαν 4
ἔχων συνεργὸν, καὶ καιρὸν, ἅτε τοῦ βασιλέως ἔτι παιδὸς

[u] De quanam urbe agatur hoc Fragmento, adhuc quidem non habeo compertum. [x] ἢ Κλεομένης cum Ursino dedit Casaub. καὶ Κλεομένους Herv. cum MStis. Satis fuerat Κλεομένους. [y] δυνατὸς correxi. ἀδύνατος Herv. cum MStis, quod in δυνατὸν ex Ursini conject. mutavit Casaub.

controversias mihi placet. Ita colloquium tunc est solutum, quum nullo modo inter ipsos convenisset.

* * *

* * Si *extremum*, quod aiunt, *currant cursum;* ad Romanos confugient, iisque se ipsos et urbem suam dedent. (*Ora Cod. Urb. et Suidas in τρέχειν.*)

III.

Excerpt. Antiq. ex Lib. XVII. Cap. 34—36.

* * *

XXXVI. AUDACIUM inceptorum et præclarorum desiderio quidem multi tanguntur; sed illa vel adtingere non sane multi audent. Et tamen ad tentandam fortunam, et ad audendum aliquid, multo majora præsidia *Scopas* habuit, quam *Cleomenes.* Nam ille, ab inimicis præventus, eo angustiarum erat redactus, ut spes omnes suas in propriis dumtaxat famulis et amicis haberet sitas: quas tamen ille spes nequaquam destituit, sed, quantum ejus fieri poterat, expertus est omnes; mori honeste potius, quam turpiter vivere, præoptans. At *Scopas* quum et numerosam militum manum haberet, cujus auxilio uteretur, et tempus esset nactus opportunum, rege adhuc puero; dum conatur, dum de-

5 ὄντος, μέλλων καὶ βουλευόμενος προκατελήφθη. Γνόντες A. U. 558.
γὰρ αὐτὸν οἱ περὶ τὸν Ἀριστομένην συναθροίζοντα τοὺς Vocatur ad regem.
φίλους εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν, καὶ συνεδρεύοντα μετὰ τού-
των, πέμψαντές τινας τῶν ὑπασπιστῶν, ἐκάλουν εἰς τὸ
6 συνέδριον. Ὁ δ' οὕτω παρειστήκει τῶν φρενῶν, ὡς οὔτε
πράττειν ἐτόλμα τῶν ἑξῆς οὐδὲν, οὔτε καλούμενος ὑπὸ
τοῦ βασιλέως οἷός τ' ἦν πειθαρχεῖν, ὃ πάντων ἐστὶν
7 ἔσχατον· ἕως οἱ περὶ τὸν Ἀριστομένην γνόντες αὐτοῦ
τὴν ἀλογίαν, τοὺς μὲν στρατιώτας καὶ τὰ θηρία περιέ-
8 στησαν περὶ τὴν οἰκίαν. Πτολεμαῖον δὲ τὸν Εὐμένους
πέμψαντες μετὰ νεανίσκων, ἄγειν αὐτὸν ἐκέλευον, ἐὰν
μὲν ἑκὼν βούληται πειθαρχεῖν· εἰ δὲ μὴ, μετὰ βίας.
9 Τοῦ δὲ Πτολεμαίου παρεισελθόντος εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ
δηλοῦντος, ὅτι καλεῖ Σκόπαν ὁ βασιλεύς· τὰς μὲν
ἀρχὰς οὐ προσεῖχε τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ βλέπων
εἰς τὸν Πτολεμαῖον ἀτενὲς, ἔμενε καὶ πλείω χρόνον ὡσανεὶ
προσανατεινόμενος αὐτῷ καὶ θαυμάζων τὴν τόλμαν.
10 Ὡς δ' ἐπελθὼν ὁ Πτολεμαῖος θρασέως ἐπελάβετο τῆς
χλαμύδος αὐτοῦ, τότε βοηθεῖν ἠξίου τοὺς παρόντας.
11 ὄντων δὲ καὶ τῶν εἰσελθόντων νεανίσκων πλειόνων, καὶ [z] τὴν
ἔξω περίστασιν διασαφήσαντός τινος, συνείξας τοῖς παρ-
οῦσιν ἠκολούθει μετὰ τῶν φίλων.

XXXVII. Ἅμα δὲ τῷ παρελθεῖν εἰς τὸ συνέδριον, Condemnatur Scopas.

[z] τῶν ἔξω περίσ. Reg. F. G. Vesont. Debuerunt τὴν τῶν ἔξω.

liberat, est præventus. Nam ubi didicit *Aristomenes*, amicos illum suos domum cogere, et una cum ipsis consultare; missis satellitum nonnullis, ad regium consilium eum vocavit. *Scopæ* vero adeo exsternata mens est, ut neque eorum, quæ consentanea erant suis consiliis, tentare quidquam auderet; nec regi parere, cum ab eo vocaretur, sustineret: quæ totius dementiæ ultima est linea. Demum Aristomenes, cognita ipsius inopia consilii, domum ipsius militibus et elephantis circumdat: deinde Ptolemæum, Eumenis filium, cum præsidio juvenum mittit, et, ut adducant *Scopam*, imperat: si sponte sua obtemperaret, volentem; sin minus, per vim. Postquam in ædes Ptolemæus irrupisset, dixissetque *Scopam a rege arcessi;* ille principio rationem ejus nullam habuit, verum defixis in Ptolemæum oculis sic satis diu mansit, quasi minas illi intendens, et audaciam ejus demirans. Ubi vero Ptolemæus, propius ad eum accedens, audacter chlamydis laciniam prehendit, tum *Scopas*, ut sibi opem ferrent, qui aderant, rogavit. Sed quum et plures milites essent ingressi, et dixisset aliquis, domum præsidio foris esse cinctam; præsenti fortunæ concedens, una cum amicis est secutus.

XXXVII. Qui simulac concilium est

Ol. 145. 4. βραχέα μὲν ὁ βασιλεὺς κατηγόρησε· μετὰ δὲ τοῦτον
Πολυκράτης, ἄρτι παραγεγονὼς ἀπὸ Κύπρου, τελευταῖος
δ' Ἀριστομένης. Ἦν δὲ τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιος ἡ 2
κατηγορία πάντων τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι· προσετέθη δὲ τοῖς
προειρημένοις ἡ μετὰ τῶν φίλων [a] συνεδρεία, καὶ τὸ μὴ
πειθαρχῆσαι καλούμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐφ' οἷς 3
οὐ μόνον οἱ τοῦ συνεδρίου κατεγίγνωσκον αὐτοῦ πάντες,
ἀλλὰ καὶ [b] τῶν ἔξωθεν τῶν πρεσβευτῶν οἱ συμπαρόντες.
Ὁ δ' Ἀριστομένης, ὅτε κατηγορεῖν ἔμελλε, πολλοὺς 4
μὲν καὶ ἑτέρους παρέλαβε τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τῆς
Ἑλλάδος, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Αἰτωλῶν δὲ πρεσβεύ-
οντας ἐπὶ τὰς διαλύσεις, ἐν οἷς ἦν καὶ Δορύμαχος
ὁ Νικοστράτου. Ῥηθέντων δὲ τούτων, μεταλαβὼν ὁ 5
Σκόπας, ἐπειρᾶτο μὲν φέρειν τινὰς ἀπολογισμούς· οὐ-
δενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων
ἀλογίαν, εὐθέως οὗτος μὲν εἰς φυλακὴν ἀπήγετο μετὰ
Necatur Scopas. τῶν φίλων· ὁ δ' Ἀριστομένης, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς, 6
τὸν μὲν Σκόπαν καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ φίλους
Cruciatus necatur Dicæarchus. πάντας διέφθειρε φαρμάκῳ· Δικαιάρχῳ δὲ καὶ στρέ- 7
βλας καὶ μάστιγας προσαγαγὼν, οὕτως αὐτὸν ἐπανεί-
λετο, λαβὼν παρ' αὐτοῦ δίκην καθήκουσαν καὶ κοινὴν
ὑπὲρ πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ὁ γὰρ Δικαίαρχος οὗτος 8
ἦν, [c] ὃν Φίλιππος, ὅτε προέθετο παρασπονδεῖν τὰς Κυ-

[a] συνεδρεία correxit Casaub. συνεδρία Herv. cum MStis. [b] Alter articulus delendus videtur scribendumque τῶν ἔξωθεν πρεσβευτῶν. [c] ὃν Φίλ. et deinde ἀπέδειξε cum Ursino correxit Casaub. ᾧ Φίλ. et ἀποδεῖξαι Herv. cum MStis.

ingressus, rex ipsum paucis accusavit; secundum regem *Polycrates*, qui recens e Cypro venerat; postremo *Aristomenes*. Accusatio, qua utebantur omnes, similis ceteroquin erat eis quæ jam dicta sunt; nisi quod hoc amplius adjectum est, quod amicorum cœtum coegisset ad deliberandum, quodque vocanti regi non paruisset. Ob quas criminationes non solum, qui regis concilium participabant, omnes eum damnabant; sed etiam quotquot aderant exterarum gentium legati. Aristomenes enim, quando ipsum accusaturus erat, cum alios Græcos viros illustres adhibuit, tum etiam legatos Ætolorum, qui de pace fuerant missi, inter quos Dorymachus erat, Nicostrati filius. Finita accusatione, *Scopas* responsurus excusationes aliquas in medium adferre est orsus; sed nemine ad ejus verba adtendente propter absurditatem factorum, statim una cum amicis in carcerem est conjectus. Proxima dein nocte Aristomenes *Scopam* quidem et ejus cognatos omnes veneno sustulit; *Dicæarcho* vero torquendi etiam instrumenta et flagra quum adhibuisset, ita demum vitam illi eripuit; debitas pœnas communi Græcorum nomine ab ipso exigens. Hic enim est ille *Dicæarchus*,

κλάδας νήσους, καὶ τὰς ἐφ' Ἑλλησπόντου πόλεις, A. U. 558.
ἀπέδειξε τοῦ στόλου παντὸς ἡγεμόνα, καὶ τῆς ὅλης
9 πράξεως προστάτην. ὅς, ἐπὶ πρόδηλον ἀσέβειαν ἐκπεμ-
πόμενος, οὐχ οἷον ἄτοπόν τι πράσσειν ἐνόμιζεν, ἀλλὰ
τῇ τῆς ἀπονοίας ὑπερβολῇ καὶ τοὺς θεοὺς ὑπέλαβε κατα-
10 πλήξεσθαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους. [d]Οὗ γὰρ ὁρμίσειε τὰς
ναῦς, δύο κατεσκεύαζε βωμούς, τὸν μὲν Ἀσεβείας,
τὸν δὲ Παρανομίας, καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθυε, καὶ τούτους
11 προσεκύνει καθαπερανεὶ δαίμονας. Διὸ καὶ δοκεῖ μοι
τυχεῖν τῆς ἁρμοζούσης δίκης, καὶ παρὰ θεῶν, καὶ
ἀνθρώπων· παρὰ φύσιν γὰρ ἐνστησάμενος τὸν αὐτοῦ
βίον, εἰκότως παρὰ φύσιν καὶ τῆς εἱμαρμένης ἔτυχε.
12 Τῶν δὲ λοιπῶν Αἰτωλῶν τοὺς βουλομένους εἰς τὴν
οἰκείαν ἀπαλλάττεσθαι, πάντας ἀπέλυσεν ὁ βασιλεὺς
μετὰ τῶν ὑπαρχόντων.

XXXVIII. Σκόπα δὲ καὶ ζῶντος μὲν ἐπίσημος ἦν ἡ Scopæ rapinæ.
φιλαργυρία, πολὺ γὰρ δή τι τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους
ὑπερέθετο κατὰ τὴν πλεονεξίαν· ἀποθανόντος δὲ καὶ
μᾶλλον ἐγενήθη, [e]διὰ τοῦ πλήθους τοῦ χρυσίου καὶ
2 τῆς κατασκευῆς τῆς εὑρημένης παρ' αὐτῷ. λαβὼν γὰρ
συνεργὸν τὴν ἀχαριότητα τὴν Χαριμόρτου καὶ τὴν
3 μέθην, ἄρδην ἐξετοιχωρύχησε τὴν βασιλείαν. Ἐπειδὴ
δὲ τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλοὺς ἔθεντο καλῶς οἱ περὶ τὴν

[d] Perperam vulgo ὡς γάρ. [e] Sic Herv. cum MStis. διὰ τὸ πλῆθος Casaub. ex conject.

quem Philippus, quum Cycladas insulas perfido bello adgressus est, ducem classis instituerat, et universo negotio præfecerat. Qui ad exsequendum facinus palam impium quum mitteretur, adeo non cogitavit se scelus aliquod committere, ut vecordiæ immanitate deis pariter et hominibus terrorem se injecturum existimaverit. Nam quocumque adpulit naves, ibi duas excitavit *aras*, *Impietatis* alteram, alteram *Iniquitatis*, et super iis rem divinam fecit, et hos veluti deos est veneratus: ut equidem non dubitem, deos et homines pœnas ab eo, quibus erat dignus, expetiisse. Nam qui vitam instituisset contra naturam, merito etiam contra naturam fato est functus. E ceteris autem Ætolis siqui fuerunt, qui redire in patriam vellent, abeundi et omnia sua auferendi potestatem rex cunctis fecit.

XXXVIII. *Scopæ* vero, et dum viveret, nota fuit omnibus *avaritia*; (nam is habendi cupiditate longo intervallo ceteros mortales antecedebat:) verum ab ejus morte magis etiam innotuit, ob vim auri ingentem et supellectilis copiam, apud eum repertam. Etenim *Charimorto*, homine a gratiis omnibus destituto et ebrioso, in consortium sceleris adsumto, funditus totum regnum exhauserat rapinis. Enimvero Ætolorum motu composito, e vestigio au-

Ol. 145. 4. αὐλὴν, εὐθέως ἐγίγνοντο περὶ τὸ ποιεῖν Ἀνακλητήρια
Anacleteria regis. τοῦ βασιλέως· οὐδέπω μὲν τῆς ἡλικίας κατεπειγούσης,
νομίζοντες δὲ λήψεσθαί τινα τὰ πράγματα κατάστασιν,
καὶ πάλιν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς, δόξαντος
αὐτοκράτορος ἤδη γεγονέναι τοῦ βασιλέως. Χρησά- 4
μενοι δὲ ταῖς παρασκευαῖς μεγαλομερῶς, ἐπετέλουν τὴν
πρᾶξιν ἀξίως τοῦ τῆς βασιλείας προσχήματος, πλεῖστα
Πολυκράτους δοκοῦντος εἰς τὴν ἐπιβολὴν ταύτην αὐτοῖς
Polycrates, Cypri administrator. συνηργηκέναι. Ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ καὶ κατὰ τὸν 5
πατέρα μὲν, ἔτι νέος ὢν, οὐδενὸς [f] ἐδόκει τῶν περὶ τὴν
αὐλὴν δευτερεύειν, οὔτε κατὰ τὴν πίστιν, οὔτε κατὰ
τὰς πράξεις· [g] ὁμοίως δὲ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα βασιλέα.
Πιστευθεὶς γὰρ τῆς Κύπρου καὶ τῶν ἐν ταύτῃ προσόδων 6
ἐν καιροῖς ἐπισφαλέσι καὶ ποικίλοις, οὐ μόνον διεφύλαξε
τῷ παιδὶ τὴν νῆσον, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἱκανὸν ἤθροισε
χρημάτων, ἃ τότε παρεγεγόνει κομίζων τῷ βασιλεῖ,
παραδεδωκὼς τὴν ἀρχὴν τῆς Κύπρου Πτολεμαίῳ τῷ
Ptolemæus Megalopolita. Μεγαλοπολίτῃ. Τυχὼν δὲ διὰ ταῦτα μεγάλης ἀπο- 7
δοχῆς καὶ περιουσίας ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, μετὰ ταῦτα,
προβαινούσης τῆς ἡλικίας, ὁλοσχερῶς εἰς ἀσέλγειαν
ἐξώκειλε καὶ βίον [h] ἀσυρῆ. παραπλησίαν δέ τινα τούτῳ 8
φήμην ἐκληρονόμησεν ἐπὶ γήρως καὶ Πτολεμαῖος ὁ

[f] ἐδόκει ex conject. edidit Casaub. δοκεῖ Hervag. cum MStis. quod fortasse teneri poterat. [g] ὁμοίως ex Ursini conject. est. ὅμως Herv. cum MSS. [h] ἀπρεπῆ Suidas, et cod. Peiresc.

lici ad consueta Solennia, quando aliquis Rex salutatur, quæ *Anacleteria* vocant, celebranda se compararunt; ætate quidem regis necdum exigente; sed quod existimarent, ubi innotuisset sui juris et arbitrii regem esse factum, firmiorem quemdam statum capturas res Ægypti, et novum initium rerum ad meliora vergentium futurum. Proviso igitur rerum omnium magnifico adparatu, pro dignitate regni rem sunt exsecuti: perhibeturque *Polycrates* incepti hujus auctores longe plurimum adjuvisse. Hic enim vir jam inde a Ptolemæi patris temporibus, cum adhuc juvenis ipse esset, nulli procerum ejus aulæ fuisse videtur secundus, neque auctoritate, neque rebus gestis: eodemque loco fuit sub eo, qui nunc regnabat. Nam quum difficilibus et variis temporibus *Cypri* administratio et omnium redituum, qui inde proveniunt, ejus fidei fuisset commissa; non solum puero regi insulam conservavit, sed etiam pecuniæ vim non mediocrem coegit, quam ipse tunc, tradita provincia *Ptolemæo Megalopolitano*, Alexandriam veniens, regi advexerat. Eam ob caussam magno omnium adplausu tunc exceptus, non mediocrem insecutis temporibus opum vim est adeptus; procedente vero ætate ad omne genus libidinis et flagitiosam vitam est delapsus. Cujusmodi famam pariter *Ptolemæus*, Agesandri [*Agesarchi*] fi-

9 [i]Ἀγησάνδρου. περὶ ὧν, ὅταν ἐπὶ τοὺς καιροὺς ἔλθωμεν, οὐκ ὀκνήσομεν διασαφεῖν τὰ παρακολουθήσαντα ταῖς ἐξουσίαις αὐτῶν [k]ἀπρεπῆ. A. U. 658.

[i] Rectius fuerit Ἀγησάρχου.

[k] Vocab. ἀπρεπῆ h. l. desideratur apud Suidam et in cod. Peiresc.

lius, in senectute obtinuit. De quibus, ubi ad illa tempora fuerit ventum, non pigebit nos turpia facta recensere, quibus dignitatem suam contaminarunt.

ΕΚ ΤΗΣ ΕΝΝΕΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΟΝ.

CATO IN HISPANIA *muros urbium diruit.* Ol. 146. 1. A. U. 559.

ΠΟΛΥΒΙΟΣ φησι, τῶν ἐντὸς Βαίτιος ποταμοῦ πόλεων ἡμέρᾳ μιᾷ τὰ τείχη, κελεύσαντος τοῦ Κάτωνος, περιαιρεθῆναι. πάμπολλαι δ᾽ ἦσαν αὗται, γέμουσαι μαχίμων ἀνδρῶν.

Plutarch. in Catone Majore.

POLYBIUS ait, *urbium intra Bætim* fluvium *muros* una die, jussu *Catonis*, dirutos esse. Erant autem numero permultæ, et pugnacibus viris plenæ.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

ANTIOCHUS *consultat cum Ætolis.* Ol. 146. 4. A. U. 562.

* * *

ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ τῶν ἀποκλήτων προεχειρίσαντο, τοὺς συνεδρεύσοντας μετὰ τοῦ βασιλέως.—Ὁ δὲ συνῆγε τοὺς ἀποκλήτους, καὶ διαβούλιον ἀνεδίδου περὶ τῶν ἐνεστώτων. Apocleti Ætolorum.

II.

Legatio Antiochi ad Bœotos.

* * *

II. [a]ΑΝΤΙΟΧΟΥ πρεσβεύσαντος πρὸς Βοιωτοὺς, οἱ Βοιωτοὶ ἀπεκρίθησαν τοῖς πρεσβευταῖς, διότι παραγενομένου τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτοὺς, τότε βουλεύσονται περὶ τῶν παρακαλουμένων. Bœotorum responsum.

[a] Ἀντιόχου πρεσβ. ex Livio correxi. Vulgo male Φιλίππου πρεσβ.

I. *Polybius apud Suidam in* Ἀπόκλητοι.

* * *

TRIGINTA ex *Apocletorum* numero delegerunt, cum quibus Rex consultaret.—Ille vero, convocatis Apocletis, deliberavit cum eis de rebus instantibus.

II. *Excerptum XI. de Legationibus.*

* * *

II. MISERAT *Antiochus* legatos ad *Bœotos.* Illi responderunt legatis: *postquam ad nos Antiochus venerit, tunc de postulatis ejus consultabimus.*

Ol. 146. 4.

III.

Legatio Epirotarum et Eleorum ad Antiochum.

* * *

Antiochus Chalcide hibernat.

III. ΑΝΤΙΟΧΟΥ διατρίβοντος ἐν τῇ Χαλκίδι, καὶ τοῦ χειμῶνος καταρχομένου, παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν πρεσβευταὶ, παρὰ μὲν τοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν ἔθνους οἱ περὶ Χάροπα, παρὰ δὲ τῆς τῶν Ἠλείων πόλεως οἱ περὶ Καλλίστρατον.

Epirotarum postulata.

Οἱ μὲν οὖν Ἠπειρῶται παρεκάλουν 2 αὐτὸν, μὴ [b]προεκβιβάζειν σφᾶς εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, θεωροῦντα, διότι πρόκεινται πάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλ' εἰ μὲν αὐτὸς δύναται, 3 προκαθίσας τῆς Ἠπείρου, παρασκευάζειν σφίσι τὴν ἀσφάλειαν, ἔφασαν αὐτὸν δέξεσθαι καὶ ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς λιμέσι. εἰ δὲ μὴ κρίνει τοῦτο πράττειν κατὰ 4 τὸ παρὸν, συγγνώμην ἔχειν ἠξίουν αὐτοῖς, δεδιόσι τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων πόλεμον.

Postulata Eleorum.

Οἱ δὲ Ἠλεῖοι παρεκάλουν, 5 πέμπειν τῇ πόλει βοήθειαν· ἐψηφισμένων γὰρ τῶν Ἀχαιῶν τὸν πόλεμον, εὐλαβεῖσθαι τὴν τούτων ἔφοδον.

Responsium regis.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς μὲν Ἠπειρώταις ἀπεκρίθη, διότι 6 πέμψει πρεσβευτὰς, τοὺς διαλεχθησομένους αὐτοῖς ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων· τοῖς δ' Ἠλείοις ἐξαπέ- 7 στειλε χιλίους πεζοὺς, ἡγεμόνα συστήσας Εὐφάνη τὸν Κρῆτα.

[b] Nil opus est, cum Reiskio προσεμβιβάζειν corrigere.

III.

Legatio XII.

* * *

III. DUM *Chalcide* versatur *Antiochus*, sub principium hiemis venere ad eum legati, *Charops*, missus ab *Epirotarum* gente, et *Callistratus* ab *Eleorum* civitate. Postulabant ab eo EPIROTÆ: *ne ipsos ante tempus in bellum adversus Romanos conjiceret, quos videret universæ Græciæ versus Italiam præjacere. Quod si posset ipse, Epiro præsidens, securitatem ipsis præstare; et urbibus et portubus illum se excepturos. Sin hoc non statuerit facere in præsentia, veniam sibi dari æquum* censebant, *si bellum a Romanis sibi inferendum metuerent.* ELEI a rege petebant, *ut sibi subsidium mitteretur; quia enim bellum gerere Achæi decreverint, vereri se, ne ab iis invadantur.* Respondit REX Epirotis, *legatos se ad illos missurum, qui de iis rebus, quæ ad communem utilitatem spectant, cum ipsis agant.* Eleis mille peditum submisit, duce Euphane Cretensi.

IV.

A. U. 562.

BŒOTI, *quorum jam pridem perturbata fuerat respublica, infensi Romanis,* ANTIOCHUM *recipiunt.*

* * *

IV. ΒΟΙΩΤΟΙ ἐκ πολλῶν ἤδη χρόνων καχεκτοῦντες, Bœotorum
ἦσαν, καὶ μεγάλην εἶχον διαφορὰν πρὸς τὴν γεγενη- pristina gloria
2 μένην εὐεξίαν καὶ δόξαν αὐτῶν τῆς πολιτείας. Οὗτοι minuta.
γὰρ μεγάλην περιποιησάμενοι καὶ δόξαν καὶ δύναμιν ἐν
τοῖς Λευκτρικοῖς καιροῖς, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως κατὰ τὸ συνεχὲς
ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις ἀφῄρουν ἀμφοτέρων ἀεὶ τῶν προει-
3 ρημένων, ἔχοντες στρατηγὸν Ἀμαιόκριτον. Ἀπὸ δὲ Amæocritus prætor.
τούτων τῶν καιρῶν οὐ μόνον ἀφῄρουν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς εἰς
τἀναντία τραπέντες, καὶ τὴν προτοῦ δόξαν ἐφ᾽ ὅσον οἷοί
4 τ᾽ ἦσαν ἠμαύρωσαν. Ἀχαιῶν γὰρ αὐτοὺς πρὸς Αἰτω- Bœoti cum
λοὺς ἐκπολεμωσάντων, μετασχόντες τούτοις τῆς αὐτῆς Achæis adv. Ætolos.
αἱρέσεως, καὶ ποιησάμενοι συμμαχίαν, μετὰ ταῦτα
5 κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπολέμουν πρὸς Αἰτωλούς. Ἐμβα-
λόντων δὲ μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Βοιωτίαν τῶν Αἰτωλῶν,
ἐκστρατεύσαντες πανδημεὶ, καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἠθροισ-
μένων καὶ μελλόντων παραβοηθεῖν, οὐκ ἐκδεξάμενοι τὴν
6 τούτων παρουσίαν συνέβαλον τοῖς Αἰτωλοῖς. ἡττηθέντες
δὲ κατὰ τὸν κίνδυνον, οὕτως ἀνέπεσον ταῖς ψυχαῖς, ὥστ᾽
ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς χρείας ἁπλῶς οὐδενὸς ἔτι τῶν καλῶν
ἀμφισβητεῖν ἐτόλμησαν, οὐδ᾽ ἐκοινώνησαν οὔτε πράξεως,
οὔτ᾽ ἀγῶνος οὐδενὸς ἔτι τοῖς Ἕλλησι μετὰ κοινοῦ

IV.

Excerptum Valesianum.

* * *

IV. *BŒOTORUM* res jamdudum male habebant, atque a pristino illo vigore ac reipublicæ splendore longe aberant. Nam, cum Leuctricis temporibus maximam et gloriam et potentiam adepti Bœoti essent, nescio quo pacto continuo insequentibus temporibus utramque imminuerunt prætore *Amœocrito.* Exinde vero non imminuerunt solum, sed prorsus ad contraria studia conversi, pristinam laudem, quantum quidem in ipsis erat, prorsus exstinxerunt. Cum enim Achæi ad bellum cum Ætolis eos concitassent; amicitia et societate cum Achæis facta, deinde statim bellum gesserunt cum Ætolis. Cumque Ætoli in Bœotiam cum exercitu irrupissent, Bœoti cum omni juventute egressi, non exspectato Achæorum auxilio, qui copias contraxerant, jamque præsto erant futuri, cum Ætolis conflixerunt. Quo in prælio victi, adeo animos desponderunt, ut nullum deinceps certamen de laude et gloria suscipere ausi sint, neque ullius præclari facinoris aut prælii societatem

Ol. 146. 4. δόγματος· ἀλλ' ὁρμήσαντες πρὸς εὐωχίαν καὶ μέθας, 7
οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἐξελύθησαν, ἀλλὰ καὶ ταῖς
ψυχαῖς.

Ætolis se adjungunt.

V. Τὰ δὲ κεφάλαια τῆς κατὰ μέρος ἀνοίας ἐχει-
ρίσθη παρ' αὐτοῖς τὸν τρόπον τοῦτον. Μετὰ γὰρ τὴν 2
προειρημένην ἧτταν εὐθέως ἐγκαταλιπόντες τοὺς Ἀχαι-
οὺς, προσένειμαν Αἰτωλοῖς τὸ ἔθνος. Ἀνελομένων δὲ 3
καὶ τούτων πόλεμον μετά τινα χρόνον πρὸς Δημήτριον
τὸν Φιλίππου πατέρα, πάλιν ἐγκαταλιπόντες τούτους,

Macedonibus se tradunt.

καὶ, παραγενομένου Δημητρίου μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν
Βοιωτίαν, οὐδενὸς πεῖραν λαβόντες τῶν δεινῶν, ὑπέταξαν
σφᾶς αὐτοὺς ὁλοσχερῶς Μακεδόσι. Βραχέος δὲ αἰθύ- 4
γματος ἐγκαταλειπομένου τῆς προγονικῆς δόξης, ἦσάν
τινες οἱ δυσαρεστοῦντες τῇ παρούσῃ καταστάσει καὶ τῷ
πάντα πείθεσθαι Μακεδόσι. Διὸ καὶ μεγάλην ἀντι- 5
πολιτείαν εἶναι συνέβαινε τούτοις πρὸς τοὺς περὶ τὸν
Ἀσκώνδαν καὶ Νέωνα, τοὺς Βραχύλλου προγόνους·
οὗτοι γὰρ ἦσαν οἱ μάλιστα τότε μακεδονίζοντες. οὐ 6
μὴν, ἀλλὰ τέλος κατίσχυσαν οἱ περὶ τὸν Ἀσκώνδαν,

Neo, Bœotus, demeretur Antigonum.

γενομένης τινὸς περιπετείας τοιαύτης. Ἀντίγονος, μετὰ 7
τὸν Δημητρίου θάνατον ἐπιτροπεύσας Φιλίππου, πλέων
ἐπί τινας πράξεις [c]πρὸς τὰ ἔσχατα τῆς Βοιωτίας [d]πρὸς
Λαβρύναν, παραδόξου γενομένης ἀμπώτεως, ἐκάθισαν
πρὸς τὸ ξηρὸν αἱ νῆες αὐτοῦ. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν 8

[c] Forsan *παρὰ, prætor extremos fines.* Ac videtur utique *περὶ Λάρυμναν* scribendum.
[d] *Λάρυμναν* secundum alios auctores.

cum ullo Græcorum ex publico decreto coiverint; sed ad convivia et crapulas conversi, et animorum vim et corporum fregerint.

v. Quæ res, (ut singula ab his imprudenter facta in unum conferam,) ita evenit. Post supra dictam cladem, relicta statim Achæorum societate, *Ætolis gentem adjunxerunt.* Cum vero Ætoli bellum adversus Demetrium, Philippi patrem, aliquanto post suscepissent; his rursus relictis, *Demetrio,* cum copiis Bœotiam ingresso, *se* suaque omnia *dedidere,* nullo prius tentato belli discrimine. Ceterum cum modica quædam scintilla pristinæ majorum gloriæ adhuc in quibusdam viveret; erant, qui præsentem rerum statum atque impensum illud erga Macedones obsequium ægre ferrent. Proinde his maximæ in republica dissensiones atque altercationes fuere cum *Asconda ac Neone, Brachyllæ* majoribus: hi enim tunc Macedonum partes studiosissime fovebant. Tandem vero Ascondæ factio superior evasit hoc pacto. *Antigonus* is, qui post Demetrii obitum Philippi tutelam gessit, cujuspiam negotii caussa ad extremam Bœotiæ oram cum navigaret ad Labrynam (*Larymnam*) urbem; repente æstu maris exorto, naves ejus in

τοῦτον προσπεπτωκυίας τῆς φήμης, ὅτι μέλλει κατα- A. U. 562.
τρέχειν τὴν χώραν Ἀντίγονος· Νέων, ἱππαρχῶν τότε,
καὶ πάντας τοὺς Βοιωτῶν ἱππεῖς μετ' αὐτοῦ περιαγό-
μενος χάριν τοῦ παραφυλάττειν τὴν χώραν, ἐπεγένετο
τοῖς περὶ τὸν Ἀντίγονον, ἀπορουμένοις καὶ δυσχρηστου-
9 μένοις διὰ τὸ συμβεβηκός· καὶ δυνάμενος μεγάλα
βλάψαι τοὺς Μακεδόνας, ἔδοξε φείσασθαι παρὰ τὴν
10 προσδοκίαν αὐτῶν. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις Βοιωτοῖς
ἤρεσκε τοῦτο πράξας, τοῖς δὲ Θηβαίοις οὐχ ὅλως εὐ-
11 δόκει τὸ γεγονός. Ὁ δ' Ἀντίγονος, ἐπελθούσης μετ'
ὀλίγον τῆς πλήμης, καὶ κουφισθεισῶν τῶν νεῶν, τῷ μὲν
Νέωνι μεγάλην εἶχε χάριν ἐπὶ τῷ μὴ συνεπιτεθεῖσθαι
σφίσι κατὰ τὴν περιπέτειαν, αὐτὸς δὲ τὸν προκείμενον
12 ἐτέλει πλοῦν [e] εἰς τὴν Ἀσίαν. Διὸ καὶ μετὰ ταῦτα, Brachyllas,
νικήσας Κλεομένη τὸν Σπαρτιάτην, καὶ κύριος γενόμενος Neonis fil. Spartæ
τῆς Λακεδαίμονος, ἐπιστάτην ἀπέλιπε τῆς πόλεως Βρα- præfeetus.
13 χύλλην. οὐ μόνον δὲ ταύτην αὐτῶν ἔσχε τὴν πρόνοιαν,
ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ συνεχές, ὁτὲ μὲν αὐτός, ὁτὲ δὲ
Φίλιππος, χορηγοῦντες καὶ συνεπισχύοντες ἀεί, ταχέως
κατηγωνίσαντο τοὺς ἐν ταῖς Θήβαις αὐτοῖς ἀντιπολι-
τευομένους, καὶ πάντας ἠνάγκασαν μακεδονίζειν, πλὴν
14 τελέως ὀλίγων τινῶν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν οἰκίαν
τὴν Νέωνος τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ τῆς πρὸς
Μακεδόνας συστάσεως καὶ τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν ἐπιδό-
σεως.

[e] εἰς τὴν Εὔβοιαν suspicatus est Reisk.

sicco destitutæ sunt. Ac tum forte perlata fama, Antigonum in Bœotiam irruptionem parare, *Neo*, præfectus equitum, custodiendæ regionis caussa universum equitatum Bœotorum circumducens, laboranti Antigono, et eo casu tum maxime turbato, supervenit: cumque maximo damno Macedonas adficere posset, præter ipsorum spem visus est iis pepercisse. Quod ejus factum ceteris quidem Bœotis placuit: at Thebani minime adprobaverunt. Ceterum *Antigonus*, accedente paullo post mari, allevatisque navibus, *Neoni* multam gratiam habuit, quod in attonitos eo periculo impetum non fecisset; ipse vero institutam in Asiam navigationem persecutus est. Itaque, victo postea Cleomene Spartano, Lacedæmonis potitus, curatorem urbis *Brachyllam* reliquit. Neque vero tunc dumtaxat hujus familiæ curam habuit: sed continue partim ipse, partim Philippus, pecuniam viresque suppeditantes, brevi contrariam Thebis factionem adflixere, cunctosque ad colendas Macedonum partes, præter admodum paucos, compulere. Hujusmodi igitur ex caussa familiæ quidem Neonis et gratia apud Macedones et ingentes opes accesserunt.

Ol. 146. 4. Perditus status reip. Bœotorum.

VI. Τὰ δὲ κοινὰ τῶν Βοιωτῶν εἰς τοσαύτην παρε-
γεγόνει καχεξίαν, ὥστε σχεδὸν εἴκοσι καὶ έ ἐτῶν τὸ
δίκαιον μὴ διεξῆχθαι παρ᾽ αὐτοῖς, μήτε περὶ τῶν
ἰδιωτικῶν συμβολαίων, μήτε περὶ τῶν κοινῶν ἐγκλη-
μάτων. Ἀλλ᾽ οἱ μὲν φρουρὰς παραγγέλλοντες τῶν 2
ἀρχόντων, οἱ δὲ στρατείας κοινὰς, ἐξέκοπτον ἀεὶ τὴν
δικαιοδοσίαν· ἔνιοι δὲ τῶν στρατηγῶν καὶ μισθοδοσίας
ἐποίουν ἐκ τῶν κοινῶν τοῖς ἀπόροις τῶν ἀνθρώπων. ἐξ ὧν 3
ἐδιδάχθη τὰ πλήθη τούτοις προσέχειν, καὶ τούτοις περι-
ποιεῖν τὰς ἀρχὰς, δι᾽ ὧν ἔμελλε τῶν μὲν ἀδικημάτων
καὶ τῶν ὀφειλημάτων οὐχ ὑφέξειν δίκας, προσλήψεσθαι
δὲ τῶν κοινῶν ἀεί τι διὰ τὴν τῶν ἀρχόντων χάριν.

Opheltas.

Πλεῖστα δὲ συνεβάλετο πρὸς τὴν τοιαύτην [f] * Ὀφέλ- 4
τας, ἀεί τι προσεπινοῶν, ὃ κατὰ τὸ παρὸν ἐδόκει τοὺς
πολλοὺς ὠφελεῖν, μετὰ δὲ ταῦτα πάντας ἀπολεῖν
ἔμελλεν ὁμολογουμένως. Τούτοις δ᾽ ἠκολούθησε καὶ 5
ἕτερος ζῆλος οὐκ εὐτυχής. Οἱ μὲν γὰρ ἄτεκνοι τὰς
οὐσίας οὐ τοῖς κατὰ γένος ἐπιγενομένοις τελευτῶντες

Conviviorum sodalitates.

ἀπέλειπον, ὅπερ ἦν ἔθος παρ᾽ αὐτοῖς πρότερον, ἀλλ᾽ εἰς
εὐωχίας καὶ μέθας διετίθεντο, καὶ κοινὰς τοῖς φίλοις
ἐποίουν. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐχόντων γενεὰς ἀπεμέριζον 6
τοῖς συσσιτίοις τὸ πλεῖον μέρος τῆς οὐσίας· ὥστε πολ-
λοὺς εἶναι Βοιωτῶν, οἷς ὑπῆρχε [g] δεῖπνα τοῦ μηνὸς

[f] Post τοιαύτην deest κατάστασιν, διαφθορὰν, καχεξίαν aut simile nomen.
[g] δεῖπνα correxit Vales. διπλᾶ erat in MS.

VI. At *Respublica Bœotorum* in tam *perditum statum* adducta erat, ut per quinque ac viginti fere annos *continuum* apud illos *justitium* fuerit, nec de privatis contractibus, nec de publicis controversiis jus sit redditum. Quippe magistratus nunc præsidium, nunc expeditionem totius gentis indicendo, jurisdictionem adsidue differebant: atque e prætoribus nonnulli pecuniam etiam publicam inter egenos cives dividebant. Quo factum est, ut plebs his plurimum favere, et magistratus cunctos his mandare cœperit, quorum opera et maleficiorum et æris alieni judicium erat subterfugitura, et nova semper ex ærario lucra per magistratuum gratiam erat acceptura. Plurimum vero ad hujusmodi corruptionem contulit *Ophettas*, qui in dies novi aliquid excogitabat, quod tum quidem in commune utile esse videbatur, sed postmodum certissimam omnibus perniciem erat adlaturum. His accessit aliud pravum et infelix institutum. Etenim qui liberis carebant, non agnatis, quæ prius consuetudo apud illos fuerat, facultates suas relinquebant; sed in *convivia ac compotationes* legabant, atque inter amicos suos communes illas jubebant esse. Quin et multi, quibus superstites erant liberi, maximam partem bonorum sodalitatibus hujusmodi dividebant; ita ut non pauci inter Bœotos essent, quibus per mensem plures suppeterent

7 πλείω τῶν εἰς τὸν μῆνα διατεταγμένων ἡμερῶν. Διὸ A. U. 562.
καὶ Μεγαρεῖς, μισήσαντες μὲν τὴν τοιαύτην κατά- Megarenses a Bœotis
στασιν, μνησθέντες δὲ τῆς προγεγενημένης αὐτοῖς μετὰ transeunt ad Achæos.
τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας, αὖθις ἀπένευσαν πρὸς τοὺς
8 Ἀχαιοὺς καὶ τὴν ἐκείνων αἵρεσιν. [h]Μεγαρεῖς γὰρ ἐξ
ἀρχῆς μὲν ἐπολιτεύοντο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἀπὸ τῶν
κατ' Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν χρόνων· ὅτε δὲ Κλεομένης
εἰς τὸν Ἰσθμὸν [i]προεκάθισε, διακλεισθέντες προσέθεντο
9 τοῖς Βοιωτοῖς μετὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν γνώμης. βραχὺ
δὲ πρὸ τῶν νῦν λεγομένων καιρῶν δυσαρεστήσαντες τῇ
πολιτείᾳ τῶν Βοιωτῶν, αὖθις ἀπένευσαν πρὸς τοὺς
10 Ἀχαιούς. Οἱ δὲ Βοιωτοὶ, διοργισθέντες ἐπὶ τῷ κατα- Bœoti frustra
φρονεῖσθαι δοκεῖν, ἐξῆλθον ἐπὶ τοὺς Μεγαρεῖς πανδημεὶ invadunt Megarenses.
11 σὺν τοῖς ὅπλοις. οὐδένα δὲ [k]ποιουμένων λόγον τῶν
Μεραγέων τῆς παρουσίας αὐτῶν, οὕτω θυμωθέντες
πολιορκεῖν ἐπεβάλοντο καὶ προσβολὰς ποιεῖσθαι τῇ
12 πόλει. πανικοῦ δ' ἐμπεσόντος αὐτοῖς, καὶ φήμης,
ὅτι πάρεστι Φιλοποίμην τοὺς Ἀχαιοὺς ἔχων, ἀπολι-
πόντες πρὸς τῷ τείχει τὰς κλίμακας ἔφυγον προτρο-
πάδην εἰς τὴν οἰκείαν.

VII. Τοιαύτην δ' ἔχοντες οἱ Βοιωτοὶ τὴν διάθεσιν τῆς πολιτείας, εὐτυχῶς πως διώλισθον καὶ τοὺς κατὰ

[h] γὰρ ex conject. scripsi. Vulgo δέ. [i] προεκάθισε correxi monente Valesio. Vulgo προσεκάθισε. [k] ποιουμένων correxi cum Reisk. Vulgo ποιούμενοι, unde excidisse aliquid putaverat Valesius.

cœnæ, quam mensis dies erant. Quamobrem *Megarenses*, qui hujusmodi rerum statum odio habebant, revocata in memoriam pristina societate, quæ ipsis cum Achæis intercesserat, rursus *ad Achæorum amicitiam* sectamque se transtulerunt. Quippe Megarenses principio quidem jam inde ab Antigoni Gonatæ temporibus sub Achæorum formula censebantur: postquam vero Cleomenes ad Isthmum præsedit; interclusi, consentientibus Achæis, sese Bœotis adjunxere. Sed paullo ante hæc tempora de quibus nunc agimus, cum Bœotorum administratio eis displiceret, denuo ad *Achæorum* partes transierunt. At *Bœoti* infensi, quod despectui habiti esse sibi videbantur, universi cum exercitu *adversus Megarenses* profecti sunt. Cumque Megarenses non magnopere commoverentur illorum adventu, irati confestim obsidionem urbis atque oppugnationem instituerunt. Sed mox coorto inter eos terrore quodam panico, diffusoque rumore, Philopœmenem cum Achæorum copiis adesse; effusi in fugam, scalis ad mœnia relictis, cursu in patriam reverterunt.

VII. Hujusmodi igitur republica usi *Bœoti*, tamen tempora belli Philippici et Antiochini mira felicitate effuge-

Ol. 146. 4. Φίλιππον καὶ τοὺς κατ' Ἀντίοχον καιρούς. Ἐν γε 2
μὴν τοῖς ἑξῆς οὐ διέφυγον, ἀλλ' ὥσπερ ἐπίτηδες ἀνταπόδοσιν ἡ τύχη ποιουμένη βαρέως ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπεμβαίνειν· ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς ἐν τοῖς ἑξῆς ποιησόμεθα μνήμην.

* * *

Bœoti Thebis recipiunt Antiochum.

Οἱ πολλοὶ πρόφασιν μὲν εἶχον τῆς πρὸς Ῥωμαίους 3
ἀλλοτριότητος, τὴν ἐπαναίρεσιν τὴν Βραχύλλου, καὶ τὴν στρατείαν, ἣν ἐποιήσατο Τίτος ἐπὶ Κορώνειαν, διὰ τοὺς ἐπιγιγνομένους φόνους ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Ῥωμαίων·
τῇ δ' ἀληθείᾳ, καχεκτοῦντες ταῖς ψυχαῖς διὰ τὰς 4
προειρημένας αἰτίας. Καὶ γὰρ τοῦ βασιλέως συνεγ- 5
γίζοντος, ἐξῄεσαν ἐπὶ τὴν ἀπάντησιν οἱ τῶν Βοιωτῶν ἄρξαντες· συμμίξαντες δὲ, καὶ φιλανθρώπως ὁμιλήσαντες, ἦγον αὐτὸν εἰς τὰς Θήβας.

V.

Antiochus Chalcide nuptias celebrat.

* * *

Eubœa, nupta Antiocho.

VIII. ΑΝΤΙΟΧΟΣ ὁ Μέγας ἐπικαλούμενος, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος ἐν τῇ Εἰκοστῇ, παρελθὼν εἰς Χαλκίδα τῆς Εὐβοίας, συνετέλει γάμους, πεντήκοντα μὲν ἔτη γεγονὼς, καὶ δύο τὰ μέγιστα τῶν ἔργων ἀνειληφὼς, τήν τε τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσιν, ὡς αὐτὸς ἐπηγγέλ-
λετο, καὶ τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. Ἐρασθεὶς γοῦν 2

runt: verum secutis postea temporibus non evaserunt, sed quasi consulto compensans fortuna graviter eis insultare postmodum visa est, ut infra narrabitur.

* * *

Plerique *Bœotorum* alienati in Romanos animi caussam prætexebant Brachyllæ cædem, et quod Titus adversus Coroneam cum exercitu esset profectus ob frequentes civium Romanorum cædes, quæ per vias committebantur: sed revera animorum corruptio, ex ante dictis rationibus conflata, in caussa erat. Nam cum *Antiochus* rex proxime *Thebas* venisset, Bœotorum magistratus obviam ei egressi, ac benevole collocuti, regem in urbem deduxerunt.

V.

Apud Athenæum Lib. X. Cap. 10.

* * *

VIII. *ANTIOCHUS*, cognomine *Magnus*, ut narrat Polybius Libro Vicesimo, Chalcidem Eubœæ profectus, *nuptias celebravit*, quum quinquaginta annos esset natus, et duas res maximas suscepisset, liberationem Græcorum, ut quidem ipse profitebatur, et bellum cum Romanis. Captus

παρθένου Χαλκιδικῆς, κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν A. U. 562.
ἐφιλοτιμήσατο γῆμαι, οἰνοπότης ὤν, καὶ μέθαις χαίρων.
3 ἦν δ' αὕτη Κλεοπτολέμου μὲν θυγάτηρ, ἑνὸς τῶν ἐπι-
4 φανῶν, κάλλει δὲ πάσας ὑπερβάλλουσα. Καὶ τοὺς γάμους συντελῶν ἐν τῇ Χαλκίδι, αὐτόθι διέτριψε τὸν χειμῶνα, τῶν ἐνεστώτων οὐδ' ἥντινα ποιούμενος πρό-
5 νοιαν. ἔθετο δὲ καὶ τῇ παιδὶ ὄνομα Εὔβοιαν. Ἡττηθεὶς οὖν τῷ πολέμῳ, ἔφυγεν εἰς Ἔφεσον μετὰ τῆς νεογάμου.

Anticchus victus, Asiam repetit.

VI.

Bellum Romanorum cum Ætolis.

* * *

IX. ΟΙ περὶ τὸν Φαινέαν, τὸν τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸν, μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν Ἡράκλειαν ὑποχείριον τοῖς Ῥωμαίοις, ὁρῶντες τὸν περιεστῶτα καιρὸν τὴν Αἰτωλίαν, καὶ λαμβάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ συμβησόμενα ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ἔκριναν διαπέμπεσθαι
2 πρὸς τὸν Μάνιον ὑπὲρ ἀνοχῶν καὶ διαλύσεως. Ταῦτα δὲ διαλαβόντες, ἐξαπέστειλαν Ἀρχέδαμον καὶ Παν-
3 ταλέοντα καὶ Χάλησον. οἳ συμμίξαντες τῷ στρατηγῷ τῶν Ῥωμαίων, προέθεντο μὲν καὶ πλείους ποιεῖσθαι λόγους· μεσολαβηθέντες δὲ κατὰ τὴν ἔντευξιν, ἐκω-
4 λύθησαν. Ὁ γὰρ Μάνιος, κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ, ἔφασκεν, εὐκαιρεῖν, περισπώμενος ὑπὸ τῆς τῶν ἐκ τῆς

Heraclea capta a Romanis.

Pacem petunt Ætoli a M? Acilio Cos.

igitur amore virginis Chalcidensis, ipso belli tempore in nuptias omne studium suum contulit, vino et ebrietate gaudens. Erat autem illa Cleoptolemi filia, civis inter alios illustris, formæ vero pulcritudine omnes antecellebat. In illarum igitur nuptiarum celebratione hiemem *Chalcide* traduxit, omissa omnium rerum instantium cura. Indidit autem puellæ nomen *Eubœæ.* Victus deinde bello, cum nova nupta *Ephesum* profugit.

VI.

Legatio XIII.

* * *

IX. POSTQUAM *capta* fuit a Romanis *Heraclea,* prætor *Ætolorum Phæneas,* cogitans, quantum periculum Ætoliam circumstaret; sibique ob oculos ponens casum qui reliquas maneret civitates; *induciarum pacisque* petendæ oratores ad *Manium* [*Acilium*] statuit mittere. Hoc consilio missi sunt Archedamus, Pantaleo et Chalesus. Qui ubi Consulem Romanum convenerunt, longiorem paraverant orationem: sed interfatus Consul, ne plura dicerent, impediit. *Negavit* enim MANIUS, *otium sibi in præsentia*

Ol. 147. 1. Ἡρακλείας λαφύρων οἰκονομίας. δεχημέρους δὲ ποιη- 5
σάμενος ἀνοχὰς, ἐκπέμψειν, ἔφη, [l]μετ᾽ αὐτῶν Λεύκιον,
πρὸς ὃν ἐκέλευσε λέγειν ὑπὲρ ὧν ἂν δέοιντο. Γενομένων 6
δὲ τῶν ἀνοχῶν, καὶ τοῦ Λευκίου συνελθόντος εἰς τὴν
Ὑπάταν, ἐγένοντο λόγοι καὶ πλείους ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων.
Οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ συνίσταντο τὴν δικαιολογίαν, 7
ἀνέκαθεν [m]προφερόμενοι τὰ προγεγονότα σφίσι φιλάν-
θρωπα πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Ὁ δὲ Λεύκιος, ἐπιτεμὼν 8
αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, οὐκ ἔφη τοῖς παροῦσι καιροῖς ἁρμόζειν
τοῦτο τὸ γένος τῆς δικαιολογίας· λελυμένων γὰρ τῶν
ἐξ ἀρχῆς φιλανθρώπων δι᾽ ἐκείνους, καὶ τῆς ἐνεστώσης
ἔχθρας δι᾽ Αἰτωλοὺς γεγενημένης, οὐδὲν ἔτι συμβάλ-
λεσθαι τὰ τότε φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς νῦν καιρούς.
Διόπερ, ἀφεμένους τοῦ δικαιολογεῖσθαι, συνεβούλευε, 9
τρέπεσθαι πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν λόγον, καὶ δεῖσθαι τοῦ
στρατηγοῦ, συγγνώμης τυχεῖν [n]ἐν τοῖς ἡμαρτημένοις.
Οἱ δ᾽ Αἰτωλοὶ, καὶ πλείω λόγον ποιησάμενοι περὶ τῶν 10
ὑποπιπτόντων, ἔκριναν ἐπιτρέπειν τὰ ὅλα Μανίῳ, δόντες
αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν· οὐκ εἰδότες, τίνα 11
δύναμιν ἔχει τοῦτο· τῷ δὲ τῆς ΠΙΣΤΕΩΣ ὀνόματι
πλανηθέντες, [o]ὡς ἂν διὰ τοῦτο λειοτέρου σφίσιν [p]ἐλέου
ὑπάρξοντος. Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἰσοδυναμεῖ τό τε εἰς 12

Ætoli in fidem Romanorum sese dedunt.

[l] μετὰ τὸν Λεύκιον Bav. quod ex μετὰ τοῦ Λευκίου detortum videtur. [m] Male vulgo προσφερόμενοι. [n] ἐπὶ τοῖς malim cum Reiskio, aut deletam prorsus præpositionem. [o] ὡς ἂν correxit Ursin. ὡς οὐ dant MSti. [p] ἐλέου ex conject. scripsi cum Reisk. ἠλοιοῦ Bav. ἠλειοῦ cod. Urs. Unde Ursinus in textu Λευκίου, sed in marg. Μανίου. Pro λειοτέρου Reiskius ἑτοιμοτέρου maluit.

esse, occupato circa administrationem prædæ ex Heraclea captæ: datis vero decem dierum induciis, Lucium [*Valerium Flaccum*] *se cum eis* dixit *missurum, cui exponerent si qua vellent.* Factis itaque induciis, Lucius cum illis *Hypatam* venit; ubi de præsenti negotio multi sunt habiti sermones. Et *Ætoli* quidem defensionem instituebant, merita sua antiqua in populum Romanum commemorantes. At LUCIUS, inhibito hoc eorum incepto, *genus hoc defensionis non convenire*, ait *præsenti tempori: nam quum pristina benevolentiæ officia essent ab illis violata, et per ipsos Ætolos accensæ præsentes inimicitiæ; nihil jam prioribus meritis præsens tempus sublevari. Itaque omissa defensione*, ut *totam in preces orationem verterent*, auctor illis erat, *utque peccatorum veniam impetrare a Consule precibus contenderent.* Ætoli, post longiorem disceptationem super variis, quæ in sermonem inciderant, decernunt, summam rerum suarum Manio Acilio permittere, seque *in Romanorum fidem* dedere; ignari quæ verbo vis insit, sed FIDEI voce decepti, quasi propterea proclivior ipsis esset futura clementia. Apud Ro-

τὴν πίστιν αὑτὸν ἐγχειρίσαι, καὶ τὸ τὴν ἐπιτροπὴν A. U. 563.
δοῦναι περὶ αὑτοῦ τῷ κρατοῦντι.

X. Πλὴν ταῦτα κρίναντες, ἐξέπεμψαν ἅμα τῷ
Λευκίῳ τοὺς περὶ Φαινέαν, διασαφήσοντας τὰ δεδο-
2 γμένα τῷ Μανίῳ κατὰ σπουδήν. οἳ καὶ συμμίξαντες
τῷ στρατηγῷ, καὶ πάλιν ὁμοίως δικαιολογηθέντες ὑπὲρ
αὑτῶν, ἐπὶ καταστροφῆς εἶπαν, διότι κέκριται τοῖς
Αἰτωλοῖς, σφᾶς αὐτοὺς ἐγχειρίζειν εἰς τὴν Ῥωμαίων
3 πίστιν. Ὁ δὲ Μάνιος, μεταλαβὼν, οὐκοῦν οὕτως ἔχει Leges Ætolis dictæ.
4 ταῦτα, φησὶν, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοί; Τῶν δὲ κατανευ-
σάντων· [q]τοιγαροῦν πρῶτον μὲν δεήσει μηδένα διαβαίνειν
ὑμῶν εἰς τὴν Ἀσίαν, μήτε κατ' ἰδίαν, μήτε [r]μετὰ
5 κοινοῦ δόγματος· δεύτερον, Δικαίαρχον ἔκδοτον δοῦναι,
καὶ [s]Μενέστρατον τὸν Ἠπειρώτην, ὃς ἐτύγχανε τότε
παραβεβοηθηκὼς εἰς Ναύπακτον, σὺν δὲ τούτοις Ἀμύναν-
δρον τὸν βασιλέα, καὶ τῶν Ἀθαμάνων τοὺς ἅμα τούτῳ
6 συναποχωρήσαντας πρὸς αὐτούς. Ὁ δὲ Φαινέας, μεσο-
λαβήσας, ἀλλ' οὔτε δίκαιον, ἔφησεν, οὔθ' Ἑλληνικόν
7 ἐστιν, ὦ στρατηγὲ, τὸ παρακαλούμενον. Ὁ δὲ Μάνιος, Catenis terrentur legati Ætolorum.
οὐχ οὕτως ὀργισθεὶς, ὡς βουλόμενος εἰς ἔννοιαν αὐτὸν
ἀγαγεῖν τῆς περιστάσεως, καὶ καταπλήξασθαι τοῖς
ὅλοις· Ἔτι γὰρ ὑμεῖς ἑλληνοκοπεῖτε, φησὶ, καὶ περὶ
τοῦ [t]πρέποντος καὶ καθήκοντος ποιεῖσθε λόγον, δεδωκότες

[q] Post τοιγαροῦν intercidit puto verbum ἔφη. [r] μετὰ κοινοῦ δόγμ. Præpositionem adjecit Casaub. μήτε κοινοῦ Ursin. quod ex μήτ' ἐκ κοινοῦ depravatum videri potest. μήτε κατὰ κοινοῦ Bav. [s] Μενέστας vel Μενεστᾶς vocatur inferius. [t] πρέποντος adscivi ex Bav. δέοντος edd.

manos vero ejusdem significationis sunt ista: *fidei sese permittere*, et *victoris arbitrio se permittere.*

x. Ætoli igitur, hoc facto decreto, Phæneam cum Lucio miserunt, qui Manio quæ decreta fuerant indicaret. *Phæneas* ut consulem convenit, ac similiter caussam Ætolorum apud eum egit, ita ad extremum finivit, ut diceret, *decrevisse Ætolos, sese fidei populi Romani permittere.* Tum excipiens MANIUS: *Itane ergo est*, inquit, *sicut dicitis, o Ætoli?* Quum adfirmaret Phæneas, et qui cum eo erant; pergit Consul: *Ergo oportebit primum quidem, ne quis Ætolorum in Asiam transeat, neque privatim neque publice: deinde Dicæarchum ut mihi dedatis, et Menestratum Epirotam;* (is Naupactum auxiliatum Ætolis venerat) *ad hæc Amynandrum, et eos Athamanas, qui illum secuti a nobis ad vos defecerunt.* Hic interfatus PHÆNEAS: *Atqui*, ait, *neque justum est, neque moris Græcorum, quod nobis, Consul, imperas.* Ad hæc MANIUS, non tam ira concitatus, quam eo consilio, ut quo essent redacti tandem sentirent, utque illis terrorem ab omni parte quam maximum incuteret, *Vosne adhuc*, inquit, *Græcorum mores mihi memoratis, et de eo, quod convenit, deque officio verba*

Ol. 147. 1. ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν; οὓς ἐγὼ δήσας εἰς τὴν ἅλυσιν
ἀπάξω πάντας, ἂν τοῦτο ἐμοὶ δόξῃ. Ταῦτα λέγων, 8
φέρειν ἅλυσιν ἐκέλευε, καὶ σκύλακα σιδηροῦν ἑκάστῳ
περιθεῖναι περὶ τὸν τράχηλον. Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν 9
Φαινέαν, ἔκθαμβοι γεγονότες, [u]ἕστασαν ἄφωνοι πάντες,
οἱονεὶ παραλελυμένοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς,
διὰ τὸ παράδοξον τῶν ἀπαντωμένων. ὁ δὲ Λεύκιος καί 10
τινες ἕτεροι τῶν συμπαρόντων χιλιάρχων ἐδέοντο τοῦ
Μανίου, μηδὲν βουλεύσασθαι δυσχερὲς ὑπὲρ τῶν παρ-
όντων ἀνδρῶν, ἐπεὶ τυγχάνουσιν ὄντες πρεσβευταί. Τοῦ 11
Induciæ dantur Ætolis. δὲ συγχωρήσαντος, ἤρξατο λέγειν ὁ Φαινέας· ἔφη γάρ,
αὐτὸν καὶ τοὺς Ἀποκλήτους ποιήσειν τὰ προσταττό-
μενα, προσδεῖσθαι δὲ καὶ τῶν πολλῶν, εἰ μέλλει κυρω-
θῆναι τὰ παραγγελλόμενα. Τοῦ δὲ Μανίου φήσαντος, 12
αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἠξίου πάλιν ἀνοχὰς αὐτοῖς δοθῆναι
δεχημέρους. συγχωρηθέντος δὲ καὶ τούτου, τότε μὲν
ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν. Παραγενόμενοι δ' εἰς τὴν 13
Ὕπαταν, διεσάφουν τοῖς Ἀποκλήτοις τὰ γεγονότα καὶ
τοὺς ῥηθέντας λόγους. ὧν ἀκούσαντες, τότε πρῶτον
ἔννοιαν ἔλαβον Αἰτωλοὶ τῆς αὑτῶν ἀγνοίας, καὶ τῆς
ἐπιφερομένης αὐτοῖς ἀνάγκης. διὸ γράφειν ἔδοξεν εἰς 14
τὰς πόλεις, καὶ συγκαλεῖν τοὺς Αἰτωλούς, χάριν τοῦ
βουλεύσασθαι περὶ τῶν προσταττομένων. Διαδοθείσης δὲ 15
τῆς φήμης ὑπὲρ τῶν ἀπηντημένων τοῖς περὶ τὸν Φαινέαν,

[u] ἕστασαν correxi. ἵστασαν edd. ἵστησαν maluit Reisk.

facitis, qui fidei meæ vos permisistis? Quos ego, si ita visum fuerit, catenis vinctos duci omnes jubebo. Simul cum his catenas adferri jussit, et boiam ferream cujusque illorum collo aptari. Tum vero *Phæneas,* quique cum eo erant, attoniti ac muti stare omnes, tamquam inopinata hujusce casus novitas et corporum et animorum usum ipsis ademisset. At *Lucius* et alii nonnulli ex tribunis, qui aderant, Manium orarunt, ne quid secius in præsentes Ætolos, ut qui legatorum personas sustinerent, consuleret. Adnuente Manio, cœpit PHÆNEAS: dixit namque, *et se et Apocletos Ætolorum imperata facturos; sed et multitudinis concilio opus esse, si firmari vellet, quæ imperasset.* Adprobante Acilio quæ ille dixerat, rursus decem dierum inducias postulabat *Phæneas:* quibus impetratis, ita tum quidem discessum est. Hypatam deinde ut venit Phæneas, in concilio delectorum, (*Apocletos* ipsi vocant,) quæ facta dictaque fuerant, exponit: quibus auditis, tum primum venit Ætolis in mentem sui erroris, et quam duram conditionem subiissent. Visum ergo ad civitates scribere, et Ætolos convocare, deliberaturos super iis, quæ imperabantur. Posteaquam vero in vulgus innotuere quæ Phæneæ acciderant, ita efferata est multitudo, ut ne

οὕτως ἀπεθηριώθη τὸ πλῆθος, ὥστ' οὐδ' ἀπαντᾷν οὐδεὶς A. U. 563.
16 ἐπεβάλετο πρὸς τὸ διαβούλιον. Τοῦ δ' ἀδυνάτου κωλύσαντος βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐπιταττομένων, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Νικάνδρου κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον καταπλεύσαντος ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὰ Φάλαρα τοῦ κόλπου τοῦ Μηλιέως, ὅθεν καὶ τὴν ὁρμὴν ἐποιήσατο, καὶ διασαφοῦντος τὴν τοῦ βασιλέως εἰς αὐτὸν προθυμίαν καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγελίας· ἔτι μᾶλλον ὠλιγώρησαν, τοῦ μηδὲν γενέσθαι πέρας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. ὅθεν ἅμα
17 τῷ διελθεῖν τὰς ἐν ταῖς ἀνοχαῖς ἡμέρας, κατάμονος αὖθις ὁ πόλεμος ἐγεγόνει τοῖς Αἰτωλοῖς.

Rejiciunt pacis leges Ætoli.

XI. Περὶ δὲ τῆς συμβάσης τῷ Νικάνδρῳ περιπετείας
2 οὐκ ἄξιον παρασιωπῆσαι. Παρεγενήθη μὲν γὰρ ἐκ τῆς Ἐφέσου δωδεκαταῖος εἰς τὰ Φάλαρα πάλιν, ἀφ' ἧς
3 [x] ὡρμήθη ἡμέρας. καταλαβὼν δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἔτι περὶ τὴν Ἡράκλειαν, [y] τοὺς Μακεδόνας δὲ ἀφεστῶτας μὲν ἀπὸ τῆς Λαμίας, οὐ μακρὰν δὲ στρατοπεδεύοντας
4 τῆς πόλεως· τὰ μὲν χρήματα εἰς τὴν Λαμίαν διεκόμισε παραδόξως, αὐτὸς δὲ τῆς νυκτὸς [z] ἐπεβάλλετο κατὰ τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων διαπεσεῖν εἰς τὴν Ὑπά-
5 ταν. Ἐμπεσὼν δ' εἰς τοὺς [a] προκοίτους τῶν Μακεδόνων, ἀνήγετο πρὸς τὸν Φίλιππον ἔτι τῆς συνουσίας ἀκμαζούσης, πρὸς τὸ πείσεσθαί τι δεινὸν πεσὼν ὑπὸ τοῦ

Nicandri Ætoli fata.

[x] ὡρμήθη correxi cum Reisk. Vulgo ὡρμίσθη. [y] τοὺς Μακ. δὲ ἀφεστ. μὲν ex conj. scripsi. Vulgo τοὺς Μακ. μὲν ἀφεστ. Placet Reiskii conject. τοὺς Μακ. δὲ ἄρτι μὲν ἀφεστ. [z] Sic ed. 1 et 2. cum MStis ἐπεβάλετο Gronov. operarum forsan errore. [a] προκοίτους correxi cum Gron. et Reisk. Vulgo προκρίτους.

deliberandi quidem gratia convenire quisquam vellet. Igitur quum per hoc ipsum statim institui non potuisset deliberatio de iis quæ imperata erant, mox vero etiam *Nicander* eo ipso tempore ex Asia rediens Phalaram in sinu Maliaco, unde erat navi profectus, adpulisset, et propensum regis animum in Ætolorum gentem, quidve in posterum rex polliceretur, declarasset; multo adhuc magis neglexerunt inchoatam pacificationem ad exitum perducere. Itaque exactis induciarum diebus, bellum rursus Ætolis cum populo Romano manebat.

XI. Non est autem prætermittendus, qui *Nicandro* contigit, casus. Is duodecimo die, quam erat profectus, *Epheso* revertens Phalaram tenuit. Quumque offendisset Romanos *Heracleæ* adhuc hærere, Macedonas vero *Lamia* quidem castra movisse, sed non procul ab urbe consedisse: pecuniam quidem præter spem Lamiam devexit, ipse vero noctu inter utraque castra medio agro, dum conatur Hypatam evadere, in stationem Macedonum incidit, et ad Philippum est deductus, nondum convivio dimisso; male videlicet a rege multandus, ubi iræ ipsius fuisset expositus, aut Ro-

Ol. 147. 1. Nicandri Ætoli fata.

Φιλίππου τὸν θυμὸν, ἢ παραδοθήσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις.
Τοῦ δὲ πράγματος ἀγγελθέντος τῷ βασιλεῖ, ταχέως 6
ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τούτων ὄντας θεραπεῦσαι τὸν Νίκαν-
δρον, καὶ τὴν λοιπὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ποιήσασθαι
φιλάνθρωπον. μετὰ δέ τινα χρόνον αὐτὸς ἐξαναστὰς 7
συνέμιξε τῷ Νικάνδρῳ, καὶ πολλὰ καταμεμψάμενος
τὴν κοινὴν τῶν Αἰτωλῶν ἄγνοιαν, ἐξ ἀρχῆς μὲν, ὅτι
Ῥωμαίους ἐπαγάγοιεν τοῖς Ἕλλησι, μετὰ δὲ ταῦτα
πάλιν Ἀντίοχον, ὅμως ἔτι καὶ νῦν παρεκάλει, λήθην
ποιησαμένους τῶν προγεγονότων, ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς
αὐτὸν εὐνοίας, καὶ μὴ θελῆσαι συνεπεμβαίνειν τοῖς κατ'
ἀλλήλων καιροῖς. Ταῦτα μὲν οὖν παρήνει τοῖς προεσ- 8
τῶσι τῶν Αἰτωλῶν ἀναγγέλλειν· αὐτὸν δὲ τὸν Νίκαν-
δρον παρακαλέσας μνημονεύειν τῆς εἰς αὐτὸν γεγενη-
μένης εὐεργεσίας, ἐξέπεμπε μετὰ προπομπῆς ἱκανῆς,
παραγγείλας τοῖς ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοις, ἀσφαλῶς εἰς
τὴν Ὑπάταν αὐτὸν ἀποκαταστῆσαι. Ὁ δὲ Νίκανδρος, 9
τελέως [a]ἀνελπίστου καὶ παραδόξου φανείσης αὐτῷ τῆς
ἀπαντήσεως, τότε μὲν ἀνεκομίσθη πρὸς τοὺς οἰκείους·
κατὰ δὲ τὸν ἑξῆς χρόνον ἀπὸ ταύτης [b]τῆς ἐνστάσεως
εὔνους ὢν διετέλει τῇ Μακεδόνων οἰκίᾳ. Διὸ καὶ 10
μετὰ ταῦτα κατὰ τοὺς Περσικοὺς καιροὺς, ἐνδεδεμένος
τῇ προειρημένῃ χάριτι, καὶ δυσχερῶς ἀντιπράττων ταῖς
τοῦ Περσέως ἐπιβολαῖς, εἰς ὑποψίαν καὶ διαβολὰς

[a] ἀνελπίστου correxi ex mente Casaub. Mendose vulgo ἀνελθών. [b] τῆς συστάσεως Bav. quod venissimum videtur, *ab hac familiaritate*.

manis ad supplicium tradendus. Verumenimvero rex *Philippus*, posteaquam hoc ei nunciatum est, ministros confestim, ad quos ea cura pertinebat, jubet Nicandrum ut curent, et ceteris rebus omnibus humaniter illum habere studeant. Tum autem non ita multo post ipse de mensa surgit, et Nicandrum convenit. Et quum oratione longa conquestus multa esset *de publica Ætolorum amentia, qui primum Romanos, deinde Antiochum in Græciam adduxissent;* monuit, *ut vel nunc præteritorum obliti amicitiam suam respicerent, neque vellent adversis rebus suis invicem insultare atque insidiari.* Hæc principibus Ætolorum ut renunciaret, hortatus est Nicandrum: ipsumque deinde, monitum *ut beneficii, quod jam a se acciperet, meminisset,* cum idoneo comitatu dimisit; jussitque eos, quibus id negotii dabat, ut Hypatam tuto eum deducerent. *Nicander*, cui plane contra spem suam atque opinionem ea res evenisset, tum quidem ad suos est reversus: insecutis vero temporibus ab hoc principio benevolum semper animum erga regiam domum Macedonum servavit. Quamobrem postea, Persici belli tempore, obligatus eo quod diximus beneficio, cum Persei conatibus lente et in-

ἐμπεσὼν, καὶ τέλος ἀνακληθεὶς εἰς Ῥώμην, ἐκεῖ μετήλλαξε τὸν βίον. A. U. 563.

* * *

11 Κόραξ, ὄρος μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ Ναυπάκτου.

* * *

12 [b]Ἀπεράντεια, πόλις Θεσσαλίας. Πολύβιος εἰκοστῷ. τὸ ἐθνικὸν, Ἀπεραντοὶ, ὀξυτόνως.

VII.

Legatio Lacedæmoniorum ad Romanos.

* * *

XII. ΚΑΤΑ τὸν καιρὸν τοῦτον συνέβη καὶ τὴν ἐκ [c]τῆς Ῥώμης πρεσβείαν, ἣν ἀπέστειλαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, παραγενέσθαι, διεψευσμένην τῶν ἐλπίδων. Responsum Senatus.
2 Ἐπρέσβευον μὲν γὰρ περὶ τῶν ὁμήρων καὶ τῶν κωμῶν.
3 Ἡ δὲ σύγκλητος περὶ μὲν τῶν κωμῶν ἔφησεν ἐντολὰς δώσειν τοῖς [d]παρ' αὐτῶν ἀποστελλομένοις πρέσβεσι· περὶ δὲ
4 τῶν ὁμήρων, ἔτι βουλεύσασθαι θέλειν. περὶ δὲ τῶν φυγάδων τῶν [e]ἀρχαίων θαυμάζειν, ἔφησαν, πῶς οὐ κατάγουσιν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκείαν, ἠλευθερωμένης τῆς Σπάρτης.

[b] Ἀπεραντία scribitur apud Polyb. Legat. XXVI. [c] τῆς Ῥώμης correxit Ursinus. τῆς Ῥωμαίων MSti. [d] παρ' αὐτῆς edd. invitis MStis. [e] ἀρχαίων correxi. Perperam vulgo omnes Ἀχαιῶν.

vitus resisteret, suspectus delatusque fuit, ac tandem Romam accitus, ibi vitam cum morte commutavit.

* * *

Corax, mons inter Callipolin et Naupactum. (*Stephanus Byz.*)

* * *

Aperantia, urbs Thessaliæ. Polybius XX. Gentile *Aperanti*. (*Steph. Byz.*)

VII.

Legatio XIV.

* * *

XII. CONTIGIT tempore eodem, ut et *missa a Lacedæmoniis Romam legatio* rediret, re infecta, cujus perficiendæ spe illuc iverat. *De obsidibus et de vicis* agebatur. At Senatus, ad *vicos quidem quod adtinet*, respondit, *se super ea re mittendis a se legatis daturum mandata: de obsidibus amplius velle se deliberare. Ad exsules vero superiorum temporum quod spectat, mirari se* dixit, *quod in patriam illos non reducerent, quandoquidem liberata jam foret Sparta.*

Ol. 147. 1.
A. U. 563.

VIII.

Legatio Philippi benigne accepta a Romanis.

Studium Philippi in Romanos.

XIII. ΚΑΤΑ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἡ σύγκλητος ἐχρη-
μάτισε τοῖς παρὰ Φιλίππου πρεσβευταῖς. Ἧκον γὰρ 2
παρ' αὐτοῦ πρέσβεις, ἀπολογιζόμενοι τὴν εὔνοιαν καὶ
προθυμίαν, ἣν παρέσχε τοῖς Ῥωμαίοις ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ
πρὸς Ἀντίοχον πολέμῳ. Ὧν διακούσασα, [f]τὸν μὲν 3
υἱὸν Δημήτριον ἀπέλυσε τῆς ὁμηρείας παραχρῆμα,
ὁμοίως δὲ καὶ τῶν φόρων ἐπηγγείλατο [g]παραλύσειν,
διαφυλάξαντος αὐτοῦ τὴν πίστιν ἐν τοῖς ἐνεστῶσι και-
ροῖς. Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων 4
ὁμήρους ἀφῆκε, πλὴν Ἀρμένα, τοῦ Νάβιδος υἱοῦ·
τοῦτον δὲ μετὰ ταῦτα συνέβη νόσῳ μεταλλάξαι τὸν
βίον.

Demetrius obses, patri remittitur.

Armenas, Nabidis fil.

[f] τὸν μὲν υἱὸν correxi monente Reiskio. Vulgo τὸν μὲν οὖν. [g] παραλύσειν ex conject. restitui. Vulgo παράλυσιν.

VIII.

Legatio XV.

XIII. CIRCA idem tempus admissi sunt in senatum *legati regis Philippi*, et a patribus auditi. Venerant enim ab eo legati, *ad declarandam benevolentiam et studium, quo usus esset rex in bello adversus Antiochum*. Quibus auditis, senatus *Demetrio* quidem necessitatem extemplo remisit manendi Romæ pro obside; sed et tributum quoque pariter se remissurum promisit, si in bello jam instanti fidem rex constanter servaret. Similiter et Lacedæmoniorum obsides dimissi, excepto *Armena*, Nabidis filio, qui postea e morbo diem suum ibi obiit.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

BELLUM ÆTOLICUM.

Ol. 147. 2.
A. U. 564.

(I.) *Res gestæ post* VICTORIAM NAVALEM DE ANTIOCHO.

* * *

I. ΤΟΙΣ Ῥωμαίοις τῆς κατὰ τὴν ναυμαχίαν νίκης ἄρτι προσηγγελμένης, πρῶτον μὲν τῷ δήμῳ παρήγ-
2 γειλαν, [a]ἐλινύας ἄγειν ἡμέρας ἐννέα. τοῦτο δ' ἔστι σχολάζειν πανδημεὶ, καὶ θύειν τοῖς θεοῖς χαριστήρια
3 τῶν εὐτυχημάτων. Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς παρὰ τῶν Αἰτωλῶν πρέσβεις καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Μανίου προσῆγον
4 τῇ συγκλήτῳ. γενομένων δὲ πλειόνων παρ' ἀμφοῖν λόγων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, δύω προτείνειν γνώμας τοῖς Αἰτωλοῖς, ἢ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ πάντων τῶν καθ' αὑτοὺς, ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα δοῦναι, καὶ τὸν
5 αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον νομίζειν Ῥωμαίοις. Τῶν δ' Αἰτωλῶν ἀξιούντων, διασαφῆσαι ῥητῶς, ἐπὶ τίσι δεῖ

Supplicatio Romæ.

Ætolorum legati.

[a] ἐλιννύας Casaub. invitis MSS.

I.

(I.) *Legatio XVI.*

* * *

POST *navale prælium* ut Romam victoria est renunciata, primum populo edictum est, ut novem *dies festos* ageret. Hoc autem est, ut ab opere omnes abstineant, et pro re bene gesta diis sacrificent. Deinde *legatis*, qui *ab Ætolis, et* qui a *Manio* fuerant missi, datus est senatus. Posteaquam multa utrimque fuissent dicta, visum PATRIBUS, duas conditiones Ætolis ferre: *vel senatui liberum arbitrium de se et rebus suis omnibus permitterent; vel mille talenta confestim darent, eosdemque amicos et inimicos cum Romanis haberent.* Postulantibus ÆTOLIS, ut *diserte senatus exponeret, quarum re-*

Ol. 147. 2. διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν, οὐ προσδέχεται τὴν διαστολὴν
ἡ σύγκλητος. Διὸ καὶ τούτοις γέγονε κατάμονος ὁ 6
πόλεμος.

(II.) L. Scipio *inducias concedit Ætolis.*

* * *

L. et P. Scipio adveniunt in Græciam.

II. Πολιορκουμένων τῶν Ἀμφισσέων ὑπὸ Μανίου τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος, πυνθανόμενος τήν τε τῶν Ἀμφισσέων
ταλαιπωρίαν, καὶ τὴν τοῦ Ποπλίου παρουσίαν, ἐξαπέ- 2
στειλε πρεσβευτὰς τοὺς περὶ τὸν Ἐχέδημον, ἐντειλάμενος, ἅμα μὲν ἀσπάσασθαι τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ Πόπλιον, ἅμα δὲ καταπειράζειν τῆς πρὸς Αἰτωλοὺς

Athenienses intercedunt pro Ætolis.

διαλύσεως. Ὧν παραγενομένων, ἀσμένως [b] ὑποδεξάμενος 3
ὁ Πόπλιος ἐφιλανθρώπει τοὺς ἄνδρας, θεωρῶν, ὅτι παρέξονται χρείαν αὐτῷ πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολάς.
Ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ ἐβούλετο θέσθαι μὲν καλῶς 4
τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλούς· εἰ δὲ μὴ συνυπακούοιεν, πάντως διειλήφει, παραλιπὼν ταῦτα διαβαίνειν εἰς τὴν
Ἀσίαν· σαφῶς γινώσκων, διότι τὸ τέλος ἐστὶ τοῦ 5
πολέμου καὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς οὐκ ἐν τῷ χειρώσασθαι τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος, ἀλλ' ἐν τῷ νικήσαντας τὸν
Ἀντίοχον κρατῆσαι τῆς Ἀσίας. Διόπερ ἅμα τῷ 6

[b] ὑποδεξάμενος dedit Bav. Vulgo ἀποδεξ.

rum in se arbitrium permittere eos Romanis oporteret: non admisere patres ejusmodi distinctionem. Itaque infecta pace sunt dimissi.

(II.) *Legatio XVII.*

* * *

II. Quo tempore oppidum *Amphissensium* a Manio Acilio Romanorum imperatore obsidione premebatur, populus Atheniensis, cognitis eorum miseriis et *Publii Scipionis* adventu, legationem, cujus princeps erat *Echedemus*, proficisci jussit, mandavitque ei, ut *Lucium ac Publium Cornelios* fratres salutaret, simul exploraret, si qua ratione pax genti Ætolorum conciliari posset. *Publius*, eorum adventum sibi gratum esse testatus, comiter et humane cum iis agebat, quod cerneret, ad proposita exsequenda et ea consilia, quæ animo tunc versabat, utilem operam ipsorum futuram. Erat enim Publii consilium, componere res Ætolorum: aut, si morem gerere illi nollent, omnino eos in præsentia missos facere constituerat, et in Asiam trajicere. Probe namque intelligebat, nequaquam in eo belli exitum et omnium, quæ moliebantur, esse situm, ut *Ætolorum* gentem sub jugum Romani mitterent; sed in eo potius, ut victo *Antiocho* Asiam obtinerent. Itaque simulac pacificationis

μνησθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς διαλύσεως, ἑτοί- A. U. 564.
μως προσδεξάμενος τοὺς λόγους, ἐκέλευσε παραπλησίως
7 πειράζειν αὐτοὺς καὶ τῶν Αἰτωλῶν. Οἱ δὲ περὶ τὸν
Ἐχέδημον, προδιαπεμψάμενοι, καὶ μετὰ ταῦτα πορευ-
θέντες εἰς τὴν Ὑπάταν αὐτοὶ, διελέγοντο περὶ τῆς δια-
8 λύσεως τοῖς ἄρχουσι τῶν Αἰτωλῶν. Ἑτοίμως δὲ κἀ- Ætolorum legatio ad Scipiones.
κείνων συνυπακουόντων, κατεστάθησαν οἱ συμμίξοντες
9 τοῖς Ῥωμαίοις. οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τοὺς περὶ
τὸν Πόπλιον, καταλαβόντες αὐτοὺς στρατοπεδεύοντας
ἐν ξ' σταδίοις ἀπὸ τῆς Ἀμφίσσης, πολλοὺς διετίθεντο
λόγους, ἀναμιμνήσκοντες τῶν γεγονότων σφίσιν φιλαν-
10 θρώπων πρὸς Ῥωμαίους. Ἔτι δὲ [c] πρότερον καὶ φιλαν-
θρωπότερον ὁμιλήσαντος τοῦ Ποπλίου, καὶ προφερομένου
τάς τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Λιβύην πράξεις, καὶ
διασαφοῦντος, τίνα τρόπον κέχρηται τοῖς κατ' ἐκείνους
τοὺς τόπους αὐτῷ πιστεύσασι, καὶ τέλος οἰομένου δεῖν
11 ἐγχειρίζειν [d] σφᾶς αὐτῷ καὶ πιστεύειν· τὰς μὲν ἀρχὰς
ἅπαντες οἱ παρόντες εὔελπιδες ἐγενήθησαν, ὡς αὐτίκα
12 μάλα τελεσιουργηθησομένης τῆς διαλύσεως. Ἐπεὶ δὲ,
πυθομένων τῶν Αἰτωλῶν, ἐπὶ τίσι δεῖ ποιεῖσθαι τὴν
εἰρήνην, ὁ Λεύκιος διεσάφησεν, διότι, δυοῖν προκειμένων
13 αὐτοῖς, αἵρεσις ὑπάρχει· [e] δεῖν γὰρ ἢ τὴν ἐπιτροπὴν
διδόναι περὶ πάντων τῶν καθ' αὐτοὺς, ἢ χίλια τάλαντα

[c] πρότερον non opus videtur in πραότερον mutare, ut voluit Gronov. [d] σφᾶς αὐτῷ ex Bav. Vulgo σφᾶς αὐτούς. [e] Placuit conjectura Gronovii. Vulgo δεῖ γάρ.

mentio injecta fuit ab *Atheniensibus*, lubente animo audita eorum oratione, *ut Ætolorum pariter voluntatis periculum facerent*, monuit. Legati igitur Atheniensium, præmissis prius nonnullis, deinde ipsi Hypatam profecti, cum principibus *Ætolorum* de pace verba fecerunt. Qui quum et ipsi extemplo consilium amplecterentur; delecti sunt, qui cum Romanis agerent. Hi ut ad Publium venerunt, octo ferme passuum millia ab Amphissa castra habentem, multa disseruerunt, quibus suorum in populum Romanum meritorum memoriam renovabant. Ad quos quum *Publius* prius, et quidem perhumaniter, disseruisset, resque a se gestas in Hispania pariter et Africa commemorans, exposuisset eis, quomodo cum his egisset, qui istis in locis suæ fidei se permisissent, et tandem æquum censeret, ut *ipsi quoque dederent sese, et fidei suæ se permitterent;* initio quidem magna in spe fuere, qui aderant, pacis mox perficiendæ. Mox vero, ubi sciscitantibus ÆTOLIS, *quibus legibus pax esset conventura*, dixit L. SCIPIO, *duarum conditionum alteram eis esse eligendam: nam aut arbitrium de se suisque rebus omnibus Romanis permitterent; aut mille talentum confestim darent, eosdem-*

Ol. 147. 2. παραχρῆμα, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν αἱρεῖσθαι καὶ φίλον
Ῥωμαίοις· ἐδυσχρήστησαν μὲν οἱ παρόντες τῶν Αἰτω- 14
λῶν, ὡς ἔνι μάλιστα, διὰ τὸ μὴ γίγνεσθαι τὴν ἀπό-
φασιν ἀκόλουθον τῇ προγενομένῃ λαλιᾷ, πλὴν ἐπανοίσειν
ἔφασαν ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων τοῖς Αἰτωλοῖς.

Deliberant Ætoli cum legatis Atheniens.

III. Οὗτοι μὲν οὖν ἐπανῄεσαν βουλευσόμενοι περὶ
τῶν προειρημένων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον, συμμί- 2
ξαντες τοῖς Ἀποκλήτοις, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν προειρη-
μένων. Ἦν δὲ τῶν ἐπιταττομένων τὸ μὲν ἀδύνατον διὰ 3
τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων· τὸ δὲ φοβερὸν, διὰ τὸ πρό-
τερον αὐτοὺς ἀπατηθῆναι, καθ' ὃν καιρὸν ἐπινεύσαντες
ὑπὲρ τῆς ἐπιτροπῆς παρὰ μικρὸν εἰς [f] τὴν ἅλυσιν ἐνέπε-
σον. Διόπερ ἀπορούμενοι καὶ δυσχρηστούμενοι περὶ 4
ταῦτα, πάλιν ἐξέπεμπον τοὺς αὐτοὺς, δεησομένους, ἢ
χρημάτων ἀφελεῖν, ἵνα δύνωνται τελεῖν, ἢ τῆς ἐπι-
τροπῆς ἐκτὸς ποιῆσαι τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ τὰς
γυναῖκας. οἳ καὶ συμμίξαντες τοῖς περὶ τὸν Πόπλιον, 5
διεσάφουν τὰ δεδογμένα. Τοῦ δὲ Λευκίου φήσαντος, 6
ἐπὶ τούτοις ἔχειν παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν ἐξουσίαν,
ἐφ' οἷς ἀρτίως εἶπεν· οὗτοι μὲν αὖθις ἐπανῆλθον. Οἱ 7
δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον ἐπακολουθήσαντες εἰς τὴν Ὑπά-
ταν, συνεβούλευσαν τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐπεὶ τὰ τῆς διαλύ-
σεως ἐμποδίζοιτο κατὰ τὸ παρὸν, ἀνοχὰς αἰτησαμένους,

[f] τὴν ἅλυσιν correxit Ursin. τὴν διάλυσιν erat in MStis.

que amicos et inimicos, quos Romani, haberent: indignari quam maxime qui aderant *Ætoli*, quod sermoni ante habito non responderet hæc sententia; verumtamen *relaturos se ad concilium Ætolorum, quæ imperata essent,* dixerunt.

III. Ita isti ad consultandum de iis, quæ fuerant proposita, sunt reversi. Simulque Echedemus ceterique Atheniensium legati Apocletos adierunt, de eisdem rebus cum illis deliberaturi. Erat autem conditionum, quæ exigebantur, altera ejusmodi, ut præstari non posset, propter ingentem vim imperatæ pecuniæ: altera terrebat Ætolos, quia jam semel, cum se suaque *fidei Romanorum* permisissent, formula decepti, pene in vincula fuerant conjecti. Tantis igitur difficultatibus circumventi, et consilii inopia laborantes, eosdem legatos mittunt, oraturos, ut aut de summa pecuniæ aliquid demerent, aut deditionem extra civium et mulierum corpora fieri juberent. Publium hi conveniunt, et, quod decretum ab *Ætolis* fuerat, ei aperiunt. Respondet Lucius, *traditam sibi esse pacis faciendæ potestatem iis dumtaxat conditionibus, quas paullo ante exposuisset.* Ita domum isti redierunt. Tum Echedemus et ceteri *Atheniensium legati*, Hypatam rursus eos secuti, auctores *Ætolis* fuerunt, *quandoquidem, ne pax conveniret, impedimenta adhuc objiceren-*

καὶ τῶν ἐνεστώτων κακῶν ὑπέρθεσιν ποιησαμένους, πρεσ- A. U. 564.
βεύειν πρὸς τὴν σύγκλητον· κἂν μὲν ἐπιτυγχάνωσι περὶ
8 τῶν ἀξιουμένων· εἰ δὲ μὴ, τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύειν. χεῖρω
9 μὲν γὰρ ἀδύνατον γενέσθαι τῶν ὑποκειμένων τὰ περὶ
σφᾶς, βελτίω γε μὴν οὐκ ἀδύνατον διὰ πολλὰς αἰτίας.
10 Φανέντων δὲ καλῶς λέγειν τῶν περὶ τὸν Ἐχέδημον, Inducias
11 ἔδοξε πρεσβεύειν τοῖς Αἰτωλοῖς ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν. Ἀφι- impetrant a Scipionibus.
κόμενοι δὲ πρὸς τὸν Λεύκιον, ἐδέοντο συγχωρηθῆναι
σφίσι κατὰ τὸ παρὸν ἑξαμήνους ἀνοχὰς, ἵνα πρεσ-
12 βεύσωσι πρὸς τὴν σύγκλητον. Ὁ δὲ Πόπλιος, πάλαι
πρὸς τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πράξεις παρωρμημένος,
ταχέως ἔπεισε τὸν ἀδελφὸν, ὑπακοῦσαι τοῖς ἀξιου-
13 μένοις. Γραφεισῶν δὲ τῶν ὁμολογιῶν, ὁ μὲν Μάνιος, M? Acilius
λύσας τὴν πολιορκίαν, καὶ παραδοὺς ἅπαν τὸ στρά- de provincia decedit.
τευμα, καὶ τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον, εὐθέως
ἀπηλλάττετο μετὰ τῶν χιλιάρχων εἰς τὴν Ῥώμην.

II.

BELLUM ROMANORUM CUM ANTIOCHO.

(I.) PHOCÆENSIUM *Factiones, divisæ inter Romanos et Antiochum.*

* * *

IV. ΟΙ δὲ Φωκαιεῖς, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν ἀπολειφθέντων Ῥωμαίων ἐν ταῖς ναυσὶν ἐπισταθμευόμενοι, τὰ δὲ τὰς ἐπιταγὰς δυσχερῶς φέροντες, ἐστασίαζον. Romanum præsidium Phocææ.

tur, inducias poscerent, et, dilatione impetrata præsentium malorum, legatos ad senatum mitterent. Fortasse enim, quæ peterent, consecuturos: sin minus, temporum opportunitates esse captandas. Eo siquidem statu ipsorum esse fortunas, qui deterior fieri nequeat; levari autem per multas caussas possit. Amplexi sunt hoc legatorum Atheniensium consilium *Ætoli*, et legatos ad petendas inducias miserunt. Ad Lucium ut ventum est, *sex mensium inducias in præsentia sibi dari* poposcerunt, ut *ad senatum legatos interim mitterent.* Tum vero Publius, qui ad res in Asia gerendas totus dudum ferebatur, facile persuasit Lucio fratri, ut Ætolorum petitioni adnueret. Postquam conventio est perscripta, Manius Acilius, soluta obsidione Amphissæ, traditoque Consuli universo exercitu et belli adparatibus, protinus cum tribunis militum provincia decessit.

II.

(I.) *Suidas in* Ἐπισταθμ. *Deinde Legatio XVIII.*

* * *

IV. *PHOCÆENSES*, partim hospitiis *Romanorum* cum navibus relictorum incommodati, partim ægre ferentes tributa imperata, in *factiones* scindebantur.

Ol. 147. 2.

Legatio Phocæensium ad Seleucum, Antiochi fil.

* * *

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἱ τῶν Φωκαιέων ἄρχον- 2
τες, δεδιότες τάς τε τῶν πολλῶν ὁρμὰς διὰ τὴν σιτο-
δείαν καὶ τὴν τῶν Ἀντιοχιστῶν φιλοτιμίαν, ἐξέπεμψαν
πρεσβευτὰς πρὸς Σέλευκον, ὄντα πρὸς τοῖς ὅροις τῆς
χώρας αὐτῶν· ἀξιοῦντες, μὴ πελάζειν τῆς πόλεως, ὅτι 3
πρόκειταί σφισι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν καὶ καραδοκεῖν τὴν
των ὅλων κρίσιν, μετὰ δὲ ταῦτα πειθαρχεῖν τοῖς εἰρημέ-
νοις. ἦσαν δὲ τῶν πρεσβευτῶν ἴδιοι μὲν τοῦ Σελεύκου 4
καὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως Ἀρίσταρχος καὶ Κάσανδρος
[g] καὶ Ῥόδων· ἐναντίοι δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀπονε-
νευκότες, Ἡγίας καὶ Γελίας. Ὧν συμμιξάντων, ὁ 5
Σέλευκος εὐθέως τοὺς μὲν περὶ τὸν Ἀρίσταρχον ἀνὰ
χεῖρας εἶχε, τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἡγίαν παρεώρα. πυθό- 6
μενος δὲ τὴν ὁρμὴν τῶν πολλῶν, καὶ τὴν σπάνιν τοῦ
σίτου, παρεὶς τὸν χρηματισμὸν καὶ τὴν ἔντευξιν τῶν
παραγεγονότων, προῆγεν πρὸς τὴν πόλιν.

Seleucus Phocæam petit.

(II.) Pausistrato *præfecto classis Rhodiæ succedit* Pamphilidas.

* * *

Trullæ igniferæ Pausistrati.

V. Πυρφόρος, ᾧ ἐχρήσατο [h] Πausίστρατος ὁ τῶν
Ῥοδίων ναύαρχος, ἦν κημός· ἐξ ἑκατέρου δὲ τοῦ μέρους 2

[g] καὶ Ῥόδων ex Ursini conjectura est. ἠρόδων aut ἠρόσων dant MSti. [h] Παυσίστρατος correxi. Vulgo Πυσίστρ. apud Suidam; et Πασίστρ. in Exc. Vales.

* * *

Per id tempus *Phocæensium* magistratus, quum suspectas multitudinis voluntates haberent propter gravem frumenti inopiam, et quorundam studia qui ad *Antiochum* plebem trahebant, *legationem ad Seleucum*, qui non longe aberat ab eorum finibus, miserunt: rogantes, *ne urbi suæ adpropinquaret: sibi enim propositum esse, quiescere atque exspectare quem exitum bellum universum nancisceretur, tum deinde imperata facere.* E legatis sectam Seleuci sequebantur et factionis ejus erant Aristarchus, Casander, Rhodon: contrarii his et Romanæ partis erant Hegias et Gelias. Ad *Seleucum* ut ventum; extemplo ille cum Aristarcho et ceteris ejusdem partis familiarius versari, Hegiam et qui cum eo sentiebant aspernari: dein, cognita inclinatione animorum vulgi, et frumenti inopia, nullo dato responso aut habito colloquio cum iis, qui venerant, urbem versus duxit.

(II.) *Suidas in* Πυρφόρος. *Deinde Excerpt. Valesian.*

* * *

V. *Machina ignifera*, qua usus est *Pausistratus*, præfectus classis Rhodiorum, erat trulla. Ab utraque autem

τῆς πρώρας ἄγκυραι δύο παρέκειντο παρὰ τὴν ἐντὸς ἐπιφάνειαν τῶν τοίχων, εἰς ἃς ἐνηρμόζοντο κοντοὶ προ- A. U. 564.
3 τείναντες [i] τοῖς κέρασιν εἰς θάλασσαν. ἐπὶ δὲ τὸ τούτων ἄκρον ὁ κημὸς ἁλύσει σιδηρᾷ προσήρτητο, πλήρης
4 πυρός. ὥστε παρὰ τὰς ἐμβολὰς καὶ [k] παρεμβολὰς εἰς μὲν τὴν πολεμίαν ναῦν [l] ἐπαράττεσθαι πῦρ, ἀπὸ δὲ τῆς οἰκείας πολὺν ἀφεστάναι τόπον διὰ τὴν ἔγκλισιν.

* * *

5 Παμφιλίδας, ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος, ἐδόκει πρὸς πάντας τοὺς καιροὺς εὐαρμοστότερος εἶναι τοῦ Πανσιστράτου, διὰ τὸ βαθύτερος τῇ φύσει καὶ στασιμώτερος
6 μᾶλλον ἢ τολμηρότερος ὑπάρχειν. Ἀγαθοὶ γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἐκ τῶν κατὰ λόγον, ἀλλ'
7 ἐκ τῶν συμβαινόντων, ποιεῖσθαι τὰς διαλήψεις. Ἄρτι γὰρ δι' αὐτὸ τοῦτο προκεχειρισμένοι τὸν Πανσίστρατον, διὰ τὸ πρᾶξιν ἔχειν τινὰ καὶ τόλμαν, παραχρῆμα μετέπιπτον εἰς τἀναντία ταῖς γνώμαις διὰ τὴν περιπέτειαν.

Ex eventu, non ex ratione, judicant homines,

[i] τοῖς κέρασιν ex conject. nostra. Vulgo τοῖς κύμασιν. [k] De vocab. παρεμβολὰς non satis liquet. [l] ἐπαράττεσθαι ex conject. scripsi. Vulgo ἐκταράττεσθαι. *Totum autem hoc Fragmentum, cujus auctorem non laudavit Suidas, nonnisi ex conjectura ad Polybium auctorem cum Valesio retulimus.*

proræ parte ancoræ duæ in interiori parietum navis superficie juxta se invicem positæ erant; quibus aptati erant conti ita, ut eorum extremitates multum prominerent in mare. Ex contorum fastigio *trulla, multum conceptum ignem gerens*, catena ferrea dependebat. Itaque, quotiescumque aut in adversos aut ex transverso fiebat impetus, in hostilem quidem navem incutiebatur ignis, a propria autem nave longe aberat propter inclinationem.

* * *

Pamphilidas, classis præfectus Rhodiorum, ad omnia temporum momenta *aptior Pausistrato* videbatur: quippe sagaciori ingenio et majori constantia, quam audacia, præditus erat. Plerique enim homines non ex consilio ac ratione, sed ex eventu, judicare solent. Nam et hi, quum Pausistratum ob id ipsum nuper elegissent, quod ad agendum audendumque strenuus esset, protinus in contrariam sententiam versi sunt omnes propter illam calamitatem.

Ol. 147. 2.

(III.) SCIPIONES *cum exercitu petunt Hellespontum.*

* * *

L. Æmilius, præf. classis.

VI. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς τὴν Σάμον προσέπεσε γράμματα τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ τὸν Εὐμένη παρά τε Λευκίου, τοῦ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἔχοντος, καὶ παρὰ Ποπλίου Σκιπίωνος· δηλοῦντα τὰς πρὸς τοὺς 2 Αἰτωλοὺς γεγενημένας συνθήκας ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον πορείαν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον 3 καὶ Σέλευκον ταῦτα διεσαφεῖτο παρὰ τῶν Αἰτωλῶν.

(IV.) EUMENI *advenit auxilium ab* ACHÆIS *adversus Antiochum.*

* * *

Diophanes, dux auxiliorum Achaicorum

VII. Κατὰ τὴν Ἑλλάδα, πρεσβείας παραγενομένης εἰς Ἀχαΐαν παρ' Εὐμένους τοῦ βασιλέως ὑπὲρ συμμαχίας· ἀθροισθέντες εἰς ἐκκλησίαν οἱ πολλοὶ τῶν 2 Ἀχαιῶν, τήν τε συμμαχίαν ἐπεκύρωσαν, καὶ νεανίσκους ἐξαπέστειλαν, πεζοὺς μὲν χιλίους, ἱππεῖς δὲ ρ'. ὧν ἡγεῖτο Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης.

*

Διοφάνης, ὁ Μεγαλοπολίτης, μεγάλην ἕξιν εἶχεν ἐν 3 τοῖς πολεμικοῖς, διὰ τὸ, πολυχρονίου γεγονότος τοῦ πρὸς Νάβιν πολέμου τοῖς Μεγαλοπολίταις ἀστυγείτονος,

(III.) *Legatio XIX.*

* * *

VI. Sub idem tempus advenere Samum literæ *Lucio* [*Æmilio Regillo*] et *Eumeni*, a *L. Scipione Cos. et P. Scipione:* quibus literis *de pactis induciis cum Ætolorum gente, et de profectione terrestrium copiarum versus Hellespontum,* certiores fiebant. Antiocho similiter et Seleuco eadem ab Ætolis sunt nunciati.

(IV.) *Legatio XX. Deinde Excerptum Valesian.*

* * *

VII. In Græcia, quum advenisset *legatio ad Achæos ab Eumene* societatis jungendæ caussa; multitudo Achæorum, in concilio congregata, societatem firmavit, et juvenum manum suppetias ei misit, pedites mille, cum equitibus centum; quas copias ducebat *Diophanes Megalopolitanus.*

*

Diophanes Megalopolitanus magno usu rei militaris erat instructus. Bello enim adversus Nabidem tyrannum

πάντα συνεχῶς τὸν χρόνον ὑπὸ τὸν Φιλοποίμενα τετα- A. U. 564.
γμένος, τριβὴν ἐσχηκέναι τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων
4 ἀληθινήν. Χωρίς τε τούτων, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ
κατὰ τὴν σωματικὴν χρείαν ἦν ὁ προειρημένος ἀνὴρ
δυνατὸς καὶ καταπληκτικός. Τὸ δὲ κυριώτατον, πρὸς
πόλεμον ὑπῆρχεν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ τοῖς ὅπλοις ἐχρῆτο
διαφερόντως.

(V.) EUMENES *dissuadet Romanis pacem cum* ANTIOCHO.

* * *

VIII. Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς, εἰς [m] τὸν Πέργαμον Antiochus
ἐμβαλὼν, πυθόμενος δὲ τὴν παρουσίαν Εὐμένους τοῦ de pace agit.
βασιλέως, καὶ θεωρῶν οὐ μόνον τὰς ναυτικὰς, ἀλλὰ
καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἐπ' αὐτὸν παραγιγνομένας,
ἐβουλεύετο λόγους ποιήσασθαι περὶ διαλύσεως ὁμοῦ
πρός τε Ῥωμαίους καὶ τὸν Εὐμένη καὶ τοὺς Ῥοδίους.
2 Ἐξάρας οὖν ἅπαντι τῷ στρατεύματι, παρῆν πρὸς τὴν
Ἐλαίαν· καὶ λαβὼν λόφον τινὰ καταντικρὺ τῆς πόλεως,
τὸ μὲν πεζικὸν ἐπὶ τούτου κατέστησε, τοὺς δ' ἱππεῖς
παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν παρενέβαλε, πλείους ὄντας ἑξα-
3 κισχιλίων. αὐτὸς δὲ μεταξὺ τούτων γενόμενος, διεπέμ-
πετο πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ
4 [n] διαλύσεως. Ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ τῶν Ῥωμαίων, συνα- Æmilius consultat cum sociis.

[m] τὸν Περγ. adscivi ex Bav. Vulgo τὴν Πέργαμον. τὴν Περγαμηνὴν malim.
[n] διαλύσεων h. l. Bav.

diuturno et Megalopolitanis finitimo, sub Philopœmenis disciplina adsidue militans, veram ac seriam rerum bellicarum peritiam collegerat. Præterea ipsa specie ac robore corporis conspicuus erat ac formidabilis: quodque est præcipuum, strenuus bellator, et tractandorum armorum inprimis peritus.

(V.) *Legatio XXI.*

* * *

VIII. Fecerat rex *Antiochus* in agrum *Pergamenum* impressionem: deinde vero audito *Eumenem* regem adesse; cognito etiam, non navales solum copias, verum et terrestres adversus ipsum convenisse; *de pace simul cum Romanis atque Eumene et Rhodiis agendum sibi* statuit. Igitur, motis castris, cum omnibus copiis ad *Elæam* accedit: et tumulo quodam adversus urbem occupato, peditum omnes copias ibi constituit, equitatum autem (supra sex millia equitum erant) in campis sub ipsa urbis mœnia ordinatum locat. Inter hos ipse quum esset, in urbem ad *Lucium* [*Æmilium*] missitavit, qui de pace agerent. Romanus imperator, in unum convocatis *Rhodiis* atque

Ol. 147. 2. γαγὼν τούς τε Ῥοδίους καὶ τὸν Εὐμένη, ἠξίου λέγειν
περὶ τῶν ἐνεστώτων τὸ φαινόμενον. Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν 5
Εὔδημον καὶ Παμφιλίδαν οὐκ ἀλλότριοι τῆς διαλύσεως
ἦσαν· ὁ δὲ βασιλεὺς, οὔτ' εὐσχήμονα τὴν διάλυσιν,
Eumenis oratio. οὔτε δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρὸν εἶναι. Εὐσχήμονα 6
γὰρ, ἔφη, πῶς οἷόν τε γίγνεσθαι τὴν [o]ἔκβασιν, ἐὰν
τειχήρεις ὄντες ποιώμεθα τὰς διαλύσεις; Καὶ μὴν 7
οὐδὲ δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρόν. πῶς γὰρ ἐνδέ-
χεται, μὴ προσδεξαμένους ὕπατον, ἄνευ τῆς ἐκείνου
γνώμης βεβαιῶσαι τὰς ὁμολογηθείσας συνθήκας; Χωρίς 8
τε τούτων, ἐὰν ὅλως γένηταί τι σημεῖον ὁμολογίας πρὸς
τὸν Ἀντίοχον, οὔτε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις δυνατὸν
ἐπανελθεῖν δήπουθεν εἰς τὴν ἰδίαν, οὔτε τὰς πεζικὰς,
ἐὰν μὴ πρότερον ὅ τε δῆμος ἥ τε σύγκλητος ἐπικυρώσῃ
τὰ δοχθέντα· λείπεται δὲ, καραδοκοῦντας τὴν ἐκείνων 9
ἀπόφασιν παραχειμάζειν ἐνθάδε, καὶ πράττειν μὲν
μηδὲν, ἐκδαπανᾶν δὲ τὰς τῶν ἰδίων συμμάχων χορη-
γίας καὶ παρασκευάς· [p]ἔπειτ', ἂν μὴ * παρῇ τῇ 10
συγκλήτῳ διαλύεσθαι, καινοποιεῖν πάλιν ἀπ' ἀρχῆς τὸν
πόλεμον, [q]παρέντας τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς, ἐν οἷς
δυνάμεθα, θεῶν βουλομένων, πέρας ἐπιθεῖναι τοῖς ὅλοις.

[o] ἔκβασιν revocavi ex MStis. Vulgo σύμβασιν ex Ursini ingenio. [p] ἔπειτ', correxi flagitante sententia: sic et Livius *deinde*. ἐπεὶ δ' Ursinus, nescio an ex suo cod. In Bav. est ἐπεὶ τὴν, quod ex ἔπειτ' ἢν vel ἐὰν utique corruptum videtur. Tum retinui *asteriscum* a Casaub. adpositum. Nempe ibi MSti inserunt σφίσι, percommode quidem, ni sequeretur τῇ συγκλήτῳ. Suspicari licet intercidisse nonnihil, ut scripserit Polybius, ἂν μὴ σφίσι δοκῇ, ἢ μὴ παρῇ τῇ συγκλ. *si illis non placuerit, aut non licuerit senatui.* παρῇ in παραστῇ mutatum voluit Gron. [q] Quatuor verba παρέντας τοὺς ἐνεστ. καιροὺς, quæ aberant vulgo, dedit Bav.

Eumene, sententias eorum de præsenti negotio exquisivit. *Eudemus* igitur et *Pamphilidas* non aspernari pacem: at EUMENES, *neque honestum esse*, ait, *de pace agi, nec finem rei hoc tempore posse imponi. Qui enim*, inquit, *honestus potest esse belli exitus, si mœnibus inclusi pacem fecerimus? Sed ne ratio quidem ulla est*, ait, *ejus conficiendæ. Quo enim pacto, si consulem non exspectaverimus, absque illius auctoritate fœdus, si quod convenerit, firmare poterimus? Ad hæc, si vel maxime spes ostendatur concordiæ cum Antiocho ineundæ; scilicet neque navales idcirco copias, neque pedestres, prius reducere in patriam licebit, quam et populus et Senatus, quæ nobis fuerint probata, rata esse jusserint: sed restabit, ut, dum exspectabitur eorum jussio, hiberna his in locis copiæ agant, ac rerum quidem gerant nihil, ceterum commeatibus præbendis et ceteris rebus necessariis proprios socios exhauriant. Deinde, si pax senatui non fuerit probata, instaurandum novum de integro bellum tunc erit, postquam elapsa nobis e manibus fuerit horum temporum opportunitas, qua, volentibus diis, summæ rerum finem possumus imponere.* Hæc tum

11 Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Λεύκιος, ἀπο- A. U. 564.
δεξάμενος τὴν συμβουλίαν, ἀπεκρίθη τοῖς περὶ τὸν Rejicitur pax.
Ἀντίοχον, ὅτι πρὸ τοῦ τὸν [r] ἀνθύπατον ἐλθεῖν, οὐκ
12 ἐνδέχεται γενέσθαι τὰς διαλύσεις. Ὧν ἀκούσαντες οἱ
περὶ τὸν Ἀντίοχον, παραυτίκα μὲν ἐδῄουν τὴν τῶν
13 Ἐλαϊτῶν χώραν· ἑξῆς δὲ τούτοις Σέλευκος μὲν ἐπὶ
τούτων ἔμεινε τῶν τόπων, Ἀντίοχος δὲ, κατὰ τὸ συν-
εχὲς ἐπιπορευόμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὸ Θήβης καλούμενον
14 πεδίον· καὶ παραβεβληκὼς εἰς χώραν εὐδαίμονα καὶ
γέμουσαν ἀγαθῶν, ἐπλήρου τὴν στρατιὰν παντοδαπῆς
λείας.

(VI.) Prusias, *rex Bithyniæ, partes amplectitur Romanorum.*

* * *

IX. Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς, παραγενόμενος εἰς τὰς Prusiam sollicitat Antiochus.
Σάρδεις ἀπὸ τῆς προῤῥηθείσης στρατείας, διεπέμπετο
συνεχῶς πρὸς Προυσίαν, παρακαλῶν αὐτὸν εἰς τὴν
2 σφετέραν συμμαχίαν. Ὁ δὲ Προυσίας κατὰ μὲν τοὺς
ἀνώτερον χρόνους οὐκ ἀλλότριος ἦν τοῦ κοινωνεῖν τοῖς
περὶ τὸν Ἀντίοχον· πάνυ γὰρ ἐδεδίει τοὺς Ῥωμαίους,
μὴ ποιῶνται εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν ἐπὶ καταλύσει
3 πάντων τῶν δυναστῶν. Παραγενομένης δ' ἐπιστολῆς Ad eumdem scribunt Scipiones.
αὐτῷ παρά τε Λευκίου καὶ Ποπλίου τῶν ἀδελφῶν,

[r] Utique ὕπατον videtur reponendum cum Reiskio.

suasit Eumenes. Cujus consilio utens *Lucius*, Antiocho respondit, *ante Proconsulis adventum pacem fieri non posse.* Eo responso accepto, *Antiochus* Elæensium agrum extemplo vastavit: deinde, *Seleuco* in his locis manente, ipse cum infesto exercitu continuis vastationibus pergens, in eum, quem vocant *Thebes campum*, incursionem fecit: quumque in agrum opulentum et bonorum omnium ubere ac beata copia abundantem devenisset, omnis generis præda exercitum suum implevit.

(VI.) *Legatio XXII.*

* * *

IX. Secundum expeditionem, de qua diximus, *Sardes* venit rex *Antiochus*, atque inde loci subinde ad Prusiam misit, qui eum hortarentur ad ineundam secum societatem. Et *Prusias* superioribus quidem temporibus non erat alienus a consilio jungendæ cum Antiocho societatis: admodum enim Romanos formidabat, ne ad tollendas omnes dominationes in Asiam trajicerent. Sed postquam adlatæ ei sunt literæ a *Lucio et Publio Scipionibus*

Ol. 147. 2. κομισάμενος ταύτην καὶ [s]διαγνοὺς, ἐπὶ ποσὸν [t]ἔστη τῇ
διανοίᾳ, καὶ προεῖδε τὸ μέλλον ἐνδεχομένως· ἅτε τῶν 4
περὶ τὸν Πόπλιον ἐναργέσι κεχρημένων καὶ πολλοῖς
μαρτυρίοις πρὸς πίστιν διὰ τῶν ἐγγράπτων. Οὐ γὰρ 5
μόνον ὑπὲρ τῆς ἰδίας προαιρέσεως ἔφερεν ἀπολογισμοὺς,
ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κοινῆς ἁπάντων Ῥωμαίων· δι' ὧν 6
παρεδείκνυον, οὐχ οἷον ἀφῃρημένοι τινὸς τῶν ἐξ ἀρχῆς
βασιλέων τὰς δυναστείας, ἀλλὰ τινὰς μὲν καὶ προσ-
κατεσκευακότες αὐτοὶ δυνάστας, ἐνίους δ' ηὐξηκότες,
[u]εἰς πολλαπλασίους αὐτῶν τὰς ἀρχὰς πεποιηκότες.
Literæ Scipionum ad Prusiam. Ὧν κατὰ μὲν τὴν Ἰβηρίαν Ἀνδοβάλην καὶ [x]Κολί- 7
χαντα προεφέροντο· κατὰ δὲ τὴν Λιβύην, Μασσανάσ-
σην· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόποις Πλεύρατον·
οὓς ἅπαντας ἔφασαν ἐξ ἐλαφρῶν καὶ τῶν τυχόντων 8
δυναστῶν πεποιηκέναι βασιλεῖς ὁμολογουμένως. ὁμοίως 9
κατὰ τὴν Ἑλλάδα Φίλιππον καὶ Νάβιν· ὧν Φίλιππον
μὲν καταπολεμήσαντες καὶ συγκλείσαντες εἰς ὅμηρα
καὶ φόρους, βραχεῖαν αὐτοῦ νῦν λαβόντες ἀπόδειξιν
εὐνοίας, ἀποκαθεστακέναι μὲν αὐτῷ τὸν υἱὸν καὶ τοὺς
ἅμα τούτῳ συνομηρεύοντας νεανίσκους, ἀπολελυκέναι δὲ
τῶν φόρων, πολλὰς δὲ τῶν πόλεων ἀποδεδωκέναι τῶν
ἁλουσῶν κατὰ πόλεμον. Νάβιν δὲ δυνηθέντες ἄρδην 10

[s] διαναγνοὺς voluit Gron. [t] ἐνέστη maluit Reisk. *insistebat, hærebat.* [u] καὶ πολλαπλ. Casaub. ex ing. [x] Καλάχαντα erat in cod. Urs. *In Bav. desideratur tota hæc Ecloga.*

fratribus, atque ille eas accepit legitque, fluctuatione animi aliquantum est liberatus, et futurum belli eventum non levibus conjecturis est auguratus. *Publius* siquidem, ut fidem illi faceret, multis argumentis iisque perspicuis et evidentibus in literis ad eum datis est usus. *Neque enim suum dumtaxat animum ab ea mente alienum* ostendit, *sed et universi populi Romani; quem* demonstrabat *adeo non ademisse ulli antiquo et legitimo regi dominationem suam, ut etiam nonnullos ipse regulos, qui ante non fuissent, instituerit, quorumdam vero majestatem auxerit, amplificato multis partibus eorum regno. Ex horum numero* proferebantur in *exemplum, ex Hispania, Indibilis et Colchas; ex Africa, Massanissa; ex Illyrico, Pleuratus: quos omnes, de regulis tenuibus ac vilibus, ut certi reges ab omnibus agnoscerentur, populus Romanus fecisset.* Addebat pariter et *de Philippo ac Nabide, in Græcia: quorum illum bello victum fuisse, eoque necessitatis adactum, ut obsides dare, tributaque pendere consentiret; et tamen, simul atque exiguum aliquod suæ benevolentiæ testimonium hoc tempore exhibuisset, eidem filium et omnes juvenes eos, qui una cum ipso obsides Romæ fuissent, esse restitutos, atque etiam tributa remissa, multas item urbes redditas, quæ per bellum fuissent captæ. Nabim ut funditus tolleret, in potestate populi Romani fuisse:*

ἐπανελέσθαι, τοῦτο μὲν οὐ ποιῆσαι, φείσασθαι δ' αὐτοῦ, A. U. 564.
καίπερ ὄντος τυράννου, λαβόντες πίστεις τὰς εἰθισμένας.
11 Εἰς ἃ βλέποντα παρεκάλουν τὸν Προυσίαν διὰ τῆς
ἐπιστολῆς, μὴ δεδιέναι περὶ τῆς ἀρχῆς, θαῤῥοῦντα δὲ
αἱρεῖσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων· ἔσεσθαι γὰρ ἀμεταμέλη-
12 τον αὐτῷ τὴν τοιαύτην προαίρεσιν. Ὧν ὁ Προυσίας
διακούσας, ἐπ' ἄλλης ἐγένετο γνώμης. [y]ὡς δὲ παραγεν- C. Livius legatus.
ήθησαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Γάϊον Λίβιον,
τελέως ἀπέστη τῶν κατὰ τὸν Ἀντίοχον ἐλπίδων, συμ-
13 μίξας τοῖς προειρημένοις ἀνδράσιν. Ἀντίοχος δὲ, ταύ-
της ἀποπεσὼν τῆς ἐλπίδος, παρῆν εἰς Ἔφεσον· καὶ
συλλογιζόμενος, ὅτι μόνως ἂν οὕτω δύναιτο κωλύσειν
τὴν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων διάβασιν, καὶ καθόλου
τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀποτρίβεσθαι, εἰ βεβαίως
κρατοίη τῆς θαλάττης, προέθετο ναυμαχεῖν, καὶ κρίνειν
τὰ πράγματα διὰ τῶν κατὰ θάλατταν κινδύνων.

(VII.) *Cum* SCIPIONIBUS *de Pace frustra agit* ANTIOCHUS.

* * *

X. Ὁ Ἀντίοχος μετὰ τὴν κατὰ τὴν ναυμαχίαν Hellespontum trajiciunt Romani.
γενομένην ἧτταν, ἐν ταῖς Σάρδεσι παριεὶς τοὺς καιροὺς,
2 καὶ καταμέλλων [z]ἐν τοῖς ὅλοις· ἅμα τῷ πυθέσθαι τῶν
πολεμίων τὴν διάβασιν, συντριβεὶς τῇ διανοίᾳ, καὶ

[y] ὡς δὲ καὶ παραγ. scripsisse putem Polybium. [z] Delenda videtur præpositio. ἐν τοῖς λόγοις dat Bav. in textu, sed in marg. γρ'. ὅλοις.

quod ille non fecerit, sed ei quamvis tyranno pepercisse, fidei vinculis dumtaxat, prout moris est, acceptis. Hæc ut *consideraret Prusias* per literas monebant Scipiones, *et* ut, *posito metu de suo regno, populi Romani partes amplecteretur: fore enim numquam, ut ejus consilii ipsum pœniteat.* His auditis *Prusias* alium animum induit. Venit postea ad eum legatio, cujus princeps *C. Livius:* tum vero rex cum his legatis collocutus, spes consiliaque sua ab Antiocho penitus separavit. *Antiochus,* hac spe destitutus, Ephesum se contulit: qui quum ita judicaret, nullam esse aliam rationem impediendi, ne pedestres copiæ hostium trajicerent, atque omnino bellum ex Asia expellendi, quam si potentem maris se firmiter stabiliret, navale prælium facere, et dimicatione maritima cum hoste cernere proposuit.

(VII.) *Legatio XXIII.*

* * *

X. ANTIOCHUS, post acceptam pugna navali cladem, Sardibus hærens, rei gerendæ temporibus consumtis, et summa lentitudine omnia administrans, simul intellexit *trajecisse hostes Hellespontum,* fractus animo et despe-

Ol. 147. 2. δυσελπίσας, ἔκρινε διαπέμπεσθαι πρὸς τοὺς περὶ τὸν
Mandata Antiochi ad Scipiones. Λεύκιον καὶ Πόπλιον ὑπὲρ διαλύσεων. Προχειρισάμενος 3
οὖν Ἡρακλείδην τὸν Βυζάντιον, ἐξέπεμψε, δοὺς ἐντο-
λὰς, ὅτι παραχωρεῖ τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν, καὶ
Σμυρναίων, ἔτι δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, ἐξ ὧν ὁ
πόλεμος ἔλαβε τὰς ἀρχάς· ὁμοίως δὲ κἂν τινας ἑτέρας 4
ὑφαιρεῖσθαι βούλωνται τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν
Ἰωνίαν, ὅσαι τἀκείνων ᾕρηνται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πό-
λεμον. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τὴν ἡμίσειαν δώσει τῆς 5
γεγενημένης σφίσι δαπάνης, εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν δια-
φοράν. Ταύτας μὲν οὖν ὁ πεμπόμενος εἶχε τὰς ἐντο- 6
λὰς πρὸς τὴν κατὰ κοινὸν ἔντευξιν· ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν
Πόπλιον ἑτέρας, ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἑξῆς
Stativa agunt Romani ad Hellesp. δηλώσομεν. Ἀφικόμενος δὲ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ 7
προειρημένος πρεσβευτὴς, καὶ καταλαβὼν τοὺς Ῥω-
μαίους [a]ἐνόντας ἐπὶ τῆς στρατοπεδείας, οὗ πρῶτον
κατεσκήνωσαν [b]ἐπὶ τῆς διαβάσεως· τὰς μὲν ἀρχὰς 8
ἥσθη, νομίζων, αὐτῷ συνεργὸν εἶναι πρὸς τὴν ἔντευξιν
τὸ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ πρὸς μηδὲν ὡρμη-
κέναι τῶν ἑξῆς τοὺς ὑπεναντίους. Πυθόμενος δὲ, τὸν 9
Πόπλιον ἔτι μένειν ἐν τῷ πέραν, ἐδυσχέρηστησε, διὰ
τὸ τὴν πλείστην ῥοπὴν κεῖσθαι τῶν πραγμάτων ἐν τῇ
P. Scipio collegio Saliorum adscriptus. ἐκείνου προαιρέσει. Αἴτιον δ᾽ ἦν καὶ τοῦ μένειν τὸ 10
στρατόπεδον ἐπὶ τῆς πρώτης παρεμβολῆς, καὶ τοῦ κεχω-

[a] ἐνόντας ex libris revocavi. ἔτι ὄντας Casaub. ex ingenio. μένοντας malim.
[b] Non opus videtur ἀπὸ διαβάσ. scribere cum Reiskio.

rans rebus suis, *legatos ad Lucium et Publium Scipiones de pace* statuit mittendos. Igitur *Heraclidem Byzantium* ad id munus deligit, et cum his mandatis mittit: *Lampsaco, et Smyrna, nec non Alexandria, quæ urbes caussam bello præbuissent, cessurum se; tum, si quas alias in Æolide et Ionia Romani, quod suarum partium præsenti bello fuerint, vindicare ab imperio regio velint, has quoque tradere paratum. Ad hæc, impensæ in bellum adversus se factæ partem dimidiam regem præstaturum.* Hæc data Heraclidæ mandata sunt in publico colloquio exponenda: alia deinde addita, privatim ad Publium perferenda; quæ cujusmodi fuerint, deinceps explicabimus. Is legatus ut *ad Hellespontum* venit, et Romanos reperit eodem loco, ubi primum tentoria fixerant, ad ipsum maris trajectum stativa agentes; lætari primo, quod crederet, multum se eo adjuvari ad impetranda quæ vellet, quod quieti hostes se continerent, neque post transitum in Asiam quidquam porro tentassent. Mox vero cognito, *Publium trans mare adhuc esse;* male agi secum existimavit, quod in illius animo et voluntate momentum maximum ad negotium conficiendum esset positum. Caussa autem, cur primis in castris hæserit exercitus, et quare a legionibus *Publius*

ρίσθαι τὸν Πόπλιον ἀπὸ τῶν δυνάμεων, τὸ Σάλιον εἶναι A. U. 564.
11 τὸν προειρημένον ἄνδρα. τοῦτο δ' ἔστι, καθάπερ ἡμῖν ἐν
τοῖς περὶ τῆς Πολιτείας εἴρηται, τῶν τριῶν ἓν σύστημα,
δι' ὧν συμβαίνει τὰς ἐπιφανεστάτας θυσίας ἐν τῇ Ῥώμῃ
12 συντελεῖσθαι τοῖς θεοῖς· [c] * τριακονθήμερον μὴ μετα-
βαίνειν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θυσίας, ἐν ᾗ ἂν χώρᾳ
13 καταληφθῶσιν οἱ Σάλιοι οὗτοι. ὃ καὶ τότε συνέβη
γενέσθαι Ποπλίῳ. τῆς γὰρ δυνάμεως μελλούσης πε-
ραιοῦσθαι, κατέλαβεν αὐτὸν οὗτος ὁ χρόνος, ὥστε μὴ
14 δύνασθαι μεταβαλεῖν τὴν χώραν. Διὸ συνέβη, τόν τε
Σκιπίωνα χωρισθῆναι τῶν στρατοπέδων, καὶ μεῖναι κατὰ
τὴν Εὐρώπην, τὰς δὲ δυνάμεις περαιωθείσας μένειν ἐπὶ
τῶν ὑποκειμένων, καὶ μὴ δύνασθαι πράττειν τῶν ἑξῆς
μηδὲν, προσαναδεχομένας τὸν προειρημένον ἄνδρα.

XI. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης, μετά τινας ἡμέρας παρα- Oratio legati Antiochi.
γενομένου τοῦ Ποπλίου, κληθεὶς πρὸς τὸ συνέδριον εἰς
2 ἔντευξιν, διελέγετο περὶ ὧν εἶχε τὰς ἐντολάς· φάσκων,
τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν καὶ Σμυρναίων, ἔτι δὲ τῆς
τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως ἐκχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον, ὁμοίως
δὲ καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὅσαι
3 τυγχάνουσιν ᾑρημέναι τὰ Ῥωμαίων· πρὸς δὲ τούτοις
τὴν ἡμίσειαν ἀναδέχεσθαι τῆς γεγενημένης αὐτοῖς δα-
4 πάνης εἰς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα
πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διελέχθη, παρακαλῶν τοὺς

[c] Lacunam *asterisco* indicavit Casaub. οὓς χρὴ supplet Reisk. Forsan plura quædam verba interciderunt.

se disjunxisset, fuit, quod *Salius* ille erat. Est autem *Saliorum collegium* (ut diximus in iis, quæ *de Populi Romani institutis* disseruimus) unum ex illis tribus collegiis, per quæ præcipua Romæ sacrificia diis fiunt: estque ita moribus eorum receptum, ut, quocumque in loco fuerint deprehensi *Salii* tempore ejus solennitatis, ex eo ne discedant. Id quod Publio tunc accidit. Nam quum inibi copiæ essent, ut Hellespontum trajicerent, incidit tempus illud, adeo ut excedere loco non posset. Inde factum, ut ab exercitu separaretur Publius, et in Europa maneret, utque exercitus post transitum in Asiam eodem loco consisteret, neque eorum, quæ res postulabat, quidquam posset exsequi, dum ille exspectabatur.

XI. Diebus aliquot elapsis, postquam advenit *Publius*, in concilium vocatus *Heraclides*, et ad colloquium admissus, quæ acceperat mandata edidit, dixitque; *velle Antiochum Lampsaco, Smyrna, atque etiam Alexandria Romanis cedere, pariterque Æolidis et Ioniæ urbibus eis, quæ Romanas partes in præsenti bello essent secutæ: ad hæc impensæ in bellum hoc factæ partem dimidiam in se suscipere Antiochum.* Multa præterea alia ad eumdem finem spectantia disseruit, monens Romanos, ut *memores, homines se natos, ne-*

Ol. 147. 2.

Ῥωμαίους, μήτε τὴν τύχην λίαν ἐξελέγχειν, ἀνθρώπους
ὑπάρχοντας, μήτε τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν ἐξουσίας
ἀόριστον ποιεῖν, ἀλλὰ περιγράφειν, μάλιστα μὲν τοῖς
τῆς Εὐρώπης ὅροις· καὶ γὰρ ταύτην μεγάλην ὑπάρχειν 5
καὶ παράδοξον, διὰ τὸ μηδένα καθῖχθαι τῶν προγεγο-
νότων αὐτῆς· εἰ δὲ πάντως καὶ τῆς Ἀσίας βούλονταί 6
τινα προσεπιδράττεσθαι, διορίσαι ταῦτα, πρὸς πᾶν γὰρ
τὸ δυνατὸν προσελεύσεσθαι τὸν βασιλέα. Ῥηθέντων δὲ 7
τούτων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, τὸν στρατηγὸν ἀποκριθῆναι,
διότι τῆς μὲν δαπάνης οὐ τὴν ἡμίσειαν, ἀλλὰ πᾶσαν,
δίκαιόν ἐστι Ἀντίοχον ἀποδοῦναι· φῦναι γὰρ τὸν πόλε-
μον ἐξ ἀρχῆς οὐ δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον· τῶν δὲ 8
πόλεων μὴ τὰς κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν μόνον
ἐλευθεροῦν, ἀλλὰ πάσης τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου
δυναστείας ἐκχωρεῖν. Ὁ μὲν οὖν πρεσβευτὴς ταῦτα 9
ἀκούσας παρὰ τοῦ συνεδρίου, διὰ τὸ πολὺ τῶν ἀξιου-
μένων τὰς ἐπιταγὰς ὑπεραίρειν, οὐδένα λόγον ποιη-
σάμενος, τῆς μὲν κοινῆς ἐντεύξεως ἀπέστη, τὸν δὲ
Πόπλιον ἐθεράπευσε φιλοτίμως.

Consulis responsum.

Mandata ad P. Scipionem.

XII. Λαβὼν δὲ καιρὸν ἁρμόζοντα, διελέγετο περὶ ὧν
εἶχε τὰς ἐντολάς. Αὗται δ' ἦσαν· διότι πρῶτον μὲν 2
χωρὶς λύτρων ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὸν υἱὸν ἀποδώσει·
συνέβαινε γὰρ ἐν ἀρχαῖς τοῦ πολέμου, τὸν υἱὸν τὸν 3
τοῦ Σκιπίωνος γεγονέναι τοῖς περὶ Ἀντίοχον ὑποχείριον.
δεύτερον δὲ, διότι καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἕτοιμός ἐστι ὁ 4

que fortunam nimis experiri vellent, neque imperii sui magnitudinem in infinitum producere: terminarent potius illud, maxime quidem, Europæ finibus; nam id sane magnum esse, et supra hominum fidem, utpote quale nemo ante hanc memoriam sit consecutus: quod si vero omnino etiam ex Asia partem aliquam præterea abstrahere velint, illam definiant; regem enim ad omnes conditiones, quæcumque fieri possint, esse descensurum. His expositis, de concilii sententia in hæc verba respondit Consul: *æquum esse, ut Antiochus impensæ in bellum factæ non dimidiam partem, sed totam ipsam præstet: neque enim propter Romanos, sed propter regem, initium cepisse bellum. Æquum etiam esse, ut non eas dumtaxat urbes, quæ sunt in Æolide atque Ionia, liberet; verum et universo cis Taurum montem imperio cedat.* Legatus, postquam hæc in concilio audivit, quoniam postulata hæc fines mandatorum longe excedebant, quæ dicta fuerant pro indictis habuit: ac deinceps publico congressu abstinens, *Publium Scipionem* privatim summo studio coluit.

XII. Et opportunum tempus nactus, aperuit ei *mandata*, quæ ad ipsum *ab Antiocho* acceperat. Erant autem hæc: *omnium primum filium ei sine pretio redditurum regem* dixit. (Acciderat enim principio belli, ut P. Scipionis filius captus ad Antiochum deduceretur.) *Deinde paratum esse An-*

βασιλεὺς, ὅσον ἂν ἀποδείξῃ, διδόναι πλῆθος χρημάτων, A. U. 564.
καὶ μετὰ ταῦτα κοινὴν ποιεῖν τὴν ἐκ τῆς βασιλείας
χορηγίαν, ἐὰν συνεργήσῃ ταῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως προ-
5 τεινομέναις διαλύσεσιν. Ὁ δὲ Πόπλιος τὴν μὲν [d] κατὰ Publii
τὸν υἱὸν ἐπαγγελίαν, ἔφη, δέχεσθαι, καὶ μεγάλην responsum.
χάριν ἕξειν ἐπὶ τούτοις, ἐὰν βεβαιώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν.
6 περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀγνοεῖν αὐτὸν, ἔφη, καὶ παραπαίειν
ὁλοσχερῶς τοῦ σφετέρου συμφέροντος, οὐ μόνον κατὰ
τὴν πρὸς αὐτὸν ἔντευξιν, [e] ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸ
7 συνέδριον. Εἰ μὲν γὰρ, ἔτι Λυσιμαχίας καὶ τῆς εἰς
τὴν Χεῤῥόνησον εἰσόδου κύριος ὑπάρχων, ταῦτα προὔ-
8 τεινε, ταχέως ἂν αὐτὸν ἐπιτυχεῖν. ὁμοίως, εἰ καὶ τούτων
ἐκχωρήσας παραγεγόνει πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ
τῆς δυνάμεως, καὶ δῆλος ὢν, ὅτι κωλύσει τὴν διάβασιν
ἡμῶν, ἐπρέσβευε περὶ τῶν αὐτῶν τούτων, ἦν ἂν οὕτως
9 αὐτὸν ἐφικέσθαι τῶν ἀξιουμένων. Ὅτε δ᾽ ἐάσας ἐπι-
βῆναι τῆς Ἀσίας τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, καὶ προσ-
δεξάμενος οὐ μόνον τὸν χαλινὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνα-
βάτην, παραγίγνεται πρεσβεύων περὶ διαλύσεων ἴσων,
εἰκότως ἂν ἀποτυγχάνειν καὶ [f] διαψεύσεσθαι τῶν ἐλπί-
10 δων. Διόπερ αὐτῷ παρῄνει, βέλτιον βουλεύεσθαι περὶ
τῶν ἐνεστώτων, καὶ βλέπειν τοὺς καιροὺς ἀληθινῶς.
11 Ἀντὶ δὲ τῆς κατὰ τὸν υἱὸν ἐπαγγελίας ὑπισχνεῖτο

[d] κατὰ τοῦ υἱοῦ dant h. l. MSti. [e] καὶ ante κατὰ inserui cum Reisk.
[f] Forsan διαψεύδεσθαι. Pro εἰκότως ἂν autem malim εἰκ. οὖν cum Reisk.

tiochum, ait, *etiam Scipioni, quantam velle se significasset, pecuniæ vim dare, et deinceps regni opes cum eo communicare, si per eum pacem iis conditionibus, quas proposuerat rex, impetrasset.* Ad hæc PUBLIUS: *quod de filio polliceretur, id se* ait *accipere; multumque se illi eo nomine obstrictum iri, si promissum præstitisset. Ad cetera vero quod adtinet, ignorantia labi eum* dixit, *planeque ab utilis sibi consilii via aberrare, non in hoc solummodo privato secum colloquio, sed etiam in eis, quæ in concilio dixisset. Nam si, dum Lysimachiam et aditum in Chersonesum adhuc habuit in potestate, has obtulisset conditiones; facile ipsum, quæ vellet, fuisse consecuturum. Similiter, si etiam, postquam his cessit, ad Hellespontum cum exercitu occurrisset, et speciem ostentans impedituri transitum Romanorum, hæc eadem per legatos petiisset; fieri potuisse, ut et sic rem impetraret. Nunc vero, concesso copiis ipsorum in Asiam transitu, et non solum frenis, sed etiam sessore accepto, cum legationem mittat, pacem ex æquo petens, jure merito repulsam ferre, ac spe sua destitui.* Monebat ergo illum, *rebus suis ut melius consuleret, et, quis sit præsens rerum suarum status, vere consideraret. Pro filii liberatione promissa consilium*

Ol. 147. 2. δώσειν αὐτῷ συμβουλίαν ἀξίαν τῆς προτεινομένης χάρι-
τος. παρεκάλει γὰρ αὐτὸν, εἰς πᾶν συγκαταβαίνειν,
Durat bellum. μάχεσθαι δὲ κατὰ μηδένα τρόπον Ῥωμαίοις. Ὁ μὲν 12
Ἡρακλείδης, ταῦτα ἀκούσας, ἐπανῆλθε, καὶ συμμίξας
διεσάφει τῷ βασιλεῖ τὰ κατὰ μέρος. [g] Ἀντίοχος δὲ 13
νομίσας, οὐδὲν ἂν βαρύτερον αὐτῷ γενέσθαι πρόσταγμα
τῶν νῦν ἐπιταττομένων, εἰ [h] λειφθείη μαχόμενος, τῆς
μὲν περὶ τὰς διαλύσεις ἀσχολίας ἀπέστη, τὰ δὲ πρὸς
ἀγῶνα πάντα καὶ πανταχόθεν ἡτοίμαζεν.

III.

PAX ANTIOCHO DATA A SCIPIONIBUS.

* * *

Sardibus potiuntur Romani. XIII. ΜΕΤΑ τὴν νίκην [i] οἱ Ῥωμαῖοι τὴν αὐτῶν πρὸς
Ἀντίοχον, παρειληφότες καὶ τὰς Σάρδεις καὶ τὰς
ἀκροπόλεις ἄρτι, ἧκε Μουσαῖος, ἐπικηρυκευόμενος παρ'
Ἀντιόχου. τῶν δὲ περὶ τὸν Πόπλιον φιλανθρώπως προσ- 2
δεξαμένων αὐτὸν, ἔφη, [k] βούλεσθαι τὸν Ἀντίοχον
ἐξαποσταλῆναι πρεσβευτὰς τοὺς διαλεχθησομένους ὑπὲρ
τῶν ὅλων. διόπερ ἀσφάλειαν ἠξίου δοθῆναι τοῖς παρα- 3
γιγνομένοις. τῶν δὲ συγχωρησάντων, οὗτος μὲν ἐπαν-
Legati Antiochi, Zeuxis et Antipater, ῆλθεν. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἧκον πρέσβεις παρὰ τοῦ 4
βασιλέως Ἀντιόχου, Ζεῦξις, ὁ πρότερον ὑπάρχων Λυ-

[g] Post Ἀντίοχος inserui particulam δὲ, monente etiam Reisk. [h] Male vulgo ληφθείη. [i] οἱ Ῥωμαῖοι . . ἧκε Μουσαῖος. Series orationis turbata, Epitomatoris vel librarii culpa. [k] Sic Casaub. ex Urs. conject. adoptavit. MSti habent omnes βουλεύεσθαι.

ille se pollicebatur *daturum, dignum ostenso beneficio.* Hortabatur namque, ut *nullam pacis conditionem recusans, bello adversus Romanos quoquo modo absisteret.* His auditis, revertitur Heraclides: qui regem ut convenit, omnia sigillatim ei exposuit. *Antiochus,* nihil gravius sibi, si bello esset victus, imperatum iri ratus, cogitatione pacis abstinuit, et necessaria ad prælium omnia undique adparavit.

III.

Legatio XXIV.

* * *

XIII. POST victoriam Romanorum de rege Antiocho partam, captis etiam *Sardibus* et arcibus aliquot, venit Musæus *caduceator* ab Antiocho missus. Qui a Publio Scipione humane acceptus dixit, *cogitare Antiochum de mittendis legatis, qui de summa rerum essent acturi:* postulabat igitur, commeatum dari iis, qui essent venturi. Re impetrata, revertitur caduceator. Paucis deinde post diebus venere *legati a rege Antiocho,* Zeuxis, qui præfectus Lydiæ fuerat, et Antipater, fra-

5 δίας σατράπης, καὶ Ἀντίπατρος ἀδελφιδοῦς. Οὗτοι A. U. 564.
δὲ πρῶτον μὲν ἔσπευδον ἐντυχεῖν Εὐμένει τῷ βασιλεῖ,
διευλαβούμενοι, μὴ διὰ τὴν προγεγενημένην παρατριβὴν
6 φιλοτιμότερος ᾖ πρὸς τὸ βλάπτειν αὐτούς. εὑρόντες δὲ
παρὰ τὴν προσδοκίαν μέτριον αὐτὸν καὶ πρᾷον, εὐθέως
7 ἐγίγνοντο περὶ τὴν κοινὴν ἔντευξιν. Κληθέντες δ' εἰς τὸ Pacem petunt.
συνέδριον, πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα διελέχθησαν, παρα-
καλοῦντες πρᾴως χρήσασθαι καὶ μεγαλοψύχως τοῖς
8 εὐτυχήμασι· φάσκοντες, οὐκ οὕτως Ἀντιόχῳ τοῦτο
συμφέρειν, ὡς αὐτοῖς Ῥωμαίοις, [l]ἐπείπερ ἡ τύχη παρέ-
δωκεν αὐτοῖς τὴν τῆς οἰκουμένης ἀρχὴν καὶ δυναστείαν.
9 Τὸ δὲ συνέχον, [m]πρώτων, τί δεῖ ποιήσαντας τυχεῖν τῆς
10 εἰρήνης καὶ τῆς φιλίας τῆς πρὸς Ῥωμαίους. Οἱ δὲ ἐν
τῷ συνεδρίῳ πρότερον ἤδη συνηδρευκότες καὶ βεβου-
λευμένοι περὶ τούτων, τότε ἐκέλευον διασαφεῖν τὰ δε-
δογμένα τὸν Πόπλιον.

XIV. Ὁ δὲ προειρημένος ἀνὴρ, Οὔτε νικήσαντας, Pacis leges.
ἔφη, Ῥωμαίους οὐδέ ποτε γενέσθαι βαρυτέρους, [n]* *.
2 διὸ καὶ νῦν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν δοθήσεσθαι παρὰ
Ῥωμαίων, ἣν καὶ πρότερον ἔλαβον, ὅτε πρὸ τῆς μάχης
3 παρεγενήθησαν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. Δεῖν γὰρ αὐτοὺς
ἔκ τε τῆς Εὐρώπης ἐκχωρεῖν, καὶ [o]τῆς Ἀσίας τῆς ἐπὶ

[l] ἐπείπερ cum Reiskio correxi. Vulgo εἴπερ. [m] Et hanc emendationem Reiskius jam occupaverat. Perperam vulgo πρῶτον. [n] *Hiatum*, flagitante contextu, monenteque etiam Ursino, indicavi. Deest, οὔτε νικηθέντας ταπεινοτέρους, aut aliquid simile. Livius: *nec adversæ res animos minuerunt.* [o] Duo verba τῆς Ἀσίας, cum abessent a MStis, ex Livio supplevit Ursinus.

tris filius. Hi, ut prius Eumenem regem convenirent, operam dederunt; veriti, ne propter simultates pristinas cupidior ipsis nocendi foret. Eo moderatiore et placatiore quam sperarant invento, confestim, ut sibi daretur concilium, sunt enisi. Quo ipsis præbito, et alia quidem multa disseruerunt, cum Romanos hortarentur, ut *clementer et magno animo rebus suis secundis uterentur*, dicerentque, *non tam id Antiocho fore conducibile, quam ipsis Romanis, quando jam illis fortuna imperium et dominatum orbis terrarum tradidisset.* Ceterum caput legationis erat, ut quærerent, *quid facto opus esset, ut pacem et amicitiam populi Romani rex impetraret.* Qui intererant concilio, quum jam ante ea de re inter se consultassent, Publium jusserunt ea quæ ipsi decreverant edere.

XIV. Tum PUBLIUS: *Numquam,* inquit, *Romani post victoriam hostibus suis implacabiliores fuerunt.* * * *Nunc igitur idem responsi laturos ipsos a Romanis, quod prius tulissent, cum ad Hellespontum, prius quam prælium committeretur, venerunt.* OPORTERE *ni-*

Ol. 147. 2. Pacis leges.

τάδε τοῦ Ταύρου πάσης. Πρὸς δὲ τούτοις, Εὐβοϊκὰ 4
τάλαντα ἐπιδοῦναι μύρια καὶ πεντακισχίλια Ῥωμαίοις,
ἀντὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης. τούτων δὲ φʹ μὲν 5
παραχρῆμα, δισχίλια δὲ καὶ φʹ πάλιν, ἐπειδὰν ὁ δῆμος
κυρώσῃ τὰς διαλύσεις, τὰ δὲ λοιπὰ τελεῖν ἐν ἔτεσι
ιβʹ, διδόντα καθʹ ἕκαστον ἔτος χιλία τάλαντα. Ἀπο- 6
δοῦναι δὲ καὶ Εὐμένει υʹ τάλαντα [p] τὰ προσοφειλόμενα,
καὶ τὸν ἐλλείποντα σῖτον κατὰ τὰς πρὸς τὸν πατέρα
συνθήκας. Σὺν δὲ τούτοις Ἀννίβαν ἐκδοῦναι τὸν Καρ- 7
χηδόνιον, καὶ Θόαντα τὸν Αἰτωλὸν, καὶ Μνασίλοχον
Ἀκαρνᾶνα, καὶ Φίλωνα καὶ Εὐβουλείδην τοὺς Χαλκι-
δέας. Πίστιν δὲ τούτων ὁμήρους κʹ δοῦναι παραχρῆμα 8
τὸν Ἀντίοχον, τοὺς παραγραφέντας. Ταῦτα μὲν οὖν 9
ὁ Πόπλιος ἀπεφήνατο ὑπὲρ παντὸς τοῦ συνεδρίου. συγ-
καταθεμένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον καὶ Ζεῦξιν,
ἔδοξε πᾶσιν, ἐξαποστεῖλαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην
τοὺς παρακαλέσοντας τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον,
ἐπικυρῶσαι τὰς συνθήκας. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις 10
ἐχωρίσθησαν· ταῖς δʹ ἑξῆς ἡμέραις οἱ Ῥωμαῖοι διεῖλον
τὰς δυνάμεις. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας παραγενομένων 11
[q] τῶν ὁμήρων εἰς τὴν Ἔφεσον, εὐθέως ἐγίγνοντο περὶ
τὸ πλεῖν εἰς τὴν Ῥώμην ὅ τʹ Εὐμένης οἵ τε παρὰ [r] τῶν
Ῥωμαίων πρεσβευταί· παραπλησίως δὲ καὶ παρὰ Ῥο- 12

Romam mittuntur legati.

[p] τὰ ad προσοφειλ. ex conject. adjeci. [q] Articulum adjeci, monente Reiskio. [r] Aut τοῦ Ἀντιόχου scribendum, aut inserenda hæc verba οἵ τε παρὰ τοῦ Ἀντιόχου.

mirum, ut Europa ipsi excederent, et Asia omni cis Taurum. Ad hæc pro impensis in bellum factis darent quindecim millia talentûm Euboicorum; quingenta præsentia; duo millia et quingenta, cum populus Romanus pacem confirmaverit; reliqua deinde per duodecim annos, ita ut mille talenta quotannis penderent. Eumeni vero etiam quadringenta talenta, adhuc debita, redderent, et quod frumenti reliquum esset, quod ex fœdere cum patre icto deberetur. Hannibalem præterea Carthaginiensem dederent, et Thoantem Ætolum, necnon Mnasilochum Acarnanem, et Chalcidenses Philonem et Eubulidam. Pignoris autem loco daret extemplo Antiochus obsides viginti, quorum nomina fuerint designata. Hæc Publius totius concilii nomine pronunciavit. Quum acciperent conditiones Antipater et Zeuxis, placuit omnibus, Romam legatos mitti, qui senatum populumque Romanum orarent, pacem ut comprobarent. Atque ita tum discessum est. Sequentibus diebus Romani exercitum per oppida dimiserunt. Elapsis deinde non multis diebus, postquam deducti Ephesum essent obsides, navigationem Romam præpararunt Eumenes et Roma-

δίων, καὶ παρὰ Σμυρναίων, καὶ σχεδὸν τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πάντων [s] τῶν κατοικούντων ἐθνῶν καὶ πολιτευμάτων ἐπρέσβευον εἰς τὴν Ῥώμην. A. U. 564.

[s] Rectius abesset articulus.

norum legati; itemque Rhodiorum, Smyrnensium, et omnium ferme cis Taurum gentium ac civitatum oratores Romam sunt profecti.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

EUMENIS RHODIORUMQUE,

et aliorum Populorum Legationes ad Senatum Romanum.

Ol. 147. 3.
A. U. 565.

* * *

1. ΗΔΗ τῆς θερείας ἐνισταμένης μετὰ τὴν νίκην τῶν Ῥωμαίων τὴν πρὸς Ἀντίοχον, παρῆν ὅ τε βασιλεὺς Εὐμένης, οἵ τε παρ' Ἀντιόχου πρέσβεις, οἵ τε παρὰ
2 τῶν Ῥοδίων, ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων. σχεδὸν γὰρ ἅπαντες οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν εὐθέως μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν μάχην ἔπεμπον πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ τὸ πᾶσι τότε καὶ πάσας τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος
3 ἐλπίδας ἐν τῇ συγκλήτῳ κεῖσθαι. Ἅπαντας μὲν οὖν τοὺς παραγενομένους [a]ἐπεδέχετο φιλανθρώπως ἡ σύγκλητος· μεγαλομερέστατα δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀπάντησιν καὶ τὰς τῶν ξενίων παροχὰς Εὐμένη τὸν βασιλέα, μετὰ

Populi omnes Asiæ respiciunt Senatum Rom.

[a] Forsan ἀπεδέχ. vel ὑπεδέχ.

I.

Legatio XXV.

* * *

1. ADPETENTE jam æstate, post victum a Romanis Antiochum, rex *Eumenes*, et *Antiochi legati*, ac *Rhodiorum* aliarumque item gentium Romam venerunt. Omnes enim propemodum, qui Asiam incolunt, populi statim a victoria suos Romam legatos misere; cum spes omnes suas in posterum cuncti in senatu Romano haberent repositas. Qui quum venissent, omnes singulari humanitate ab ordine amplissimo sunt excepti; præcipua vero munificentia et itum est obviam regi Eumeni, et lautia ei sunt præ-

Ol. 147. 3.

Eumenis oratio ad Senatum Rom.

δὲ τοῦτον τοὺς Ῥοδίους. Ἐπειδὴ δ' ὁ τῆς ἐντεύξεως 4
καιρὸς ἦλθεν, εἰσεκαλέσαντο πρῶτον τὸν βασιλέα, καὶ
λέγειν ἠξίουν μετὰ παῤῥησίας, ὧν βούλεται τυχεῖν
παρὰ τῆς συγκλήτου. Τοῦ δ' Εὐμένους φήσαντος, 5
διότι, εἰ καὶ παρ' ἑτέρων τυχεῖν τινος ἐβούλετο φιλαν-
θρώπου, Ῥωμαίοις ἂν ἐχρήσατο συμβούλοις, πρὸς τὸ
μήτ' ἐπιθυμεῖν μηδενὸς παρὰ τὸ δέον, μήτ' ἀξιοῦν μηδὲν
πέρα τοῦ καθήκοντος· ὁπότε δ' αὐτῶν πάρεστι δεόμενος 6
Ῥωμαίων, ἄριστον εἶναι νομίζει τὸ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν

Animum ei addit senatus.

ἐκείνοις, καὶ περὶ αὑτοῦ καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν· τῶν δὲ 7
πρεσβυτέρων τινὸς ἀναστάντος, καὶ κελεύοντος μὴ κατ-
οῤῥωδεῖν, ἀλλὰ λέγειν τὸ φαινόμενον, διότι πρόκειται
τῇ συγκλήτῳ, πᾶν αὐτῷ χαρίζεσθαι τὸ δυνατόν· ἔμεινεν 8
ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης. Χρόνου δ' ἐγγιγνομένου, ὁ μὲν
βασιλεὺς ἐξεχώρησεν, [b] ἡ δὲ ἐντὸς ἐβουλεύετο, τί δεῖ
ποιεῖν. Ἔδοξεν οὖν, τὸν Εὐμένη παρακαλεῖν, αὐτὸν 9
ὑποδεικνύναι θαῤῥοῦντα, περὶ ὧν πάρεστιν· καὶ γὰρ
εἰδέναι τὰ διαφέροντα τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐκεῖνον
ἀκριβέστερον, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν. Δοξάντων δὲ 10
τούτων, εἰσεκλήθη· καὶ τῶν πρεσβυτέρων τινὸς ἀποδεί-
ξαντος τὰ δεδογμένα, λέγειν ἠναγκάσθη περὶ προκει-
μένων.

Eumenis oratio.

II. Ἔφασκεν οὖν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἂν εἰπεῖν περὶ τῶν καθ' αὑτὸν, ἀλλὰ μεῖναι ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης, τελέως

[b] Adjectum a Polybio vocab. σύγκλητος putem.

bita: secundum hunc Rhodiis. Postquam audiendarum legationum tempus venit; primus omnium in senatum vocatus est EUMENES, petitumque ab eo, ut, quid sibi a patribus tribui vellet, libere fidenterque diceret. Ad ea Rex respondit: *Si ab aliis impetratum aliquid beneficii vellet, consilio se Romanorum fuisse usurum, ne quid aut immoderate cupiisse, aut petiisse supra meritum videri posset: nunc, quando ab ipsis Romanis petitum beneficium venerit, optimum ducere se, munificentiam in se et fratres suos ipsorum arbitrio permittere.* Tum vero adsurgens seniorum aliquis, Eumenem jubet, *diceret sine metu, quid sibi videretur: esse enim propositum patribus, quibus possent cumque rebus ei gratificari.* Perstat rex in eadem sententia. Quumque aliquamdiu ita certatum esset, Eumenes templo excessit: senatus, qui remanserat, quid opus facto, consultat. Placuit igitur regem hortari, ut expromeret ipse fidenter, quorum caussa venisset: ipsum enim optime scire, quæ regno suo sint adcommoda, Asiamque melius nosse. His ita decretis, reductus est: et cum seniorum aliquis voluntatem patrum ei indicasset, coactus est, quæ vellet, dicere.

II. Tum ergo EUMENES: *aliud quidem nihil de rebus suis dicturum*

2 διδοὺς ἐκείνοις τὴν ἐξουσίαν· ἕνα δὲ τόπον ἀγωνιᾷν, τὸν A. U. 565.
κατὰ τοὺς Ῥοδίους· διὸ καὶ προῆχθαι νῦν εἰς τὸ λέγειν Eumenis oratio.
3 ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. Ἐκείνους γὰρ παρεῖναι μὲν, οὐδὲν
ἧττον ὑπὲρ [c] τοῦ τῆς σφετέρας πατρίδος συμφέροντος
σπουδάζοντας, [d] ἤπερ αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀρχῆς φιλο-
4 τιμεῖσθαι κατὰ τὸ παρόν· τοὺς δὲ λόγους αὐτῶν τὴν
ἐναντίαν ἔμφασιν ἔχειν τῇ προθέσει τῇ κατὰ τὴν ἀλή-
5 θειαν. τοῦτο δ' εἶναι ῥᾴδιον καταμαθεῖν. Ἐρεῖν μὲν
γὰρ αὐτοὺς, ἐπειδὰν εἰσπορευθῶσι, διότι πάρεισιν, οὔτε
παρ' ὑμῶν αἰτούμενοι τὸ παράπαν οὐδὲν, οὔθ' ἡμᾶς
βλάπτειν θέλοντες κατ' οὐδένα τρόπον, πρεσβεύονται
δὲ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων
6 Ἑλλήνων. τοῦτο δ' οὐχ οὕτως αὐτοῖς εἶναι κεχαρισ-
μένον φήσουσιν, ὡς ὑμῖν καθῆκον καὶ τοῖς γεγονόσιν
7 ἔργοις ἀκόλουθον. Ἡ μὲν οὖν διὰ τῶν λόγων φαντασία
τοιαύτη τις αὐτῶν ἔσται· τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν
8 ἐναντίαν ἔχοντα τούτοις εὑρεθήσεται διάθεσιν. Τῶν γὰρ
πόλεων ἐλευθερωθεισῶν, ὡς αὐτοὶ παρακαλοῦσιν, τὴν μὲν
τούτων συμβήσεται δύναμιν αὐξηθῆναι πολλαπλασίως,
9 τὴν δὲ ἡμετέραν τρόπον τινὰ καταλυθῆναι. τὸ γὰρ τῆς
ἐλευθερίας ὄνομα καὶ τῆς αὐτονομίας ἡμῖν μὲν ἄρδην
ἀποσπάσει πάντας οὐ μόνον τοὺς νῦν ἐλευθερωθησομέ-
νους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρότερον ἡμῖν ὑποταττομένους,

[c] Articulus τοῦ debetur Casaubono.

[d] ἤπερ αὐτὸν correxit Urs. ἤπερ αὐτοὺς MSti.

fuisse ait, *eademque in sententia perseveraturum, atque omnino ipsorum arbitrio rem permissurum: sed una in parte anxium laborare se, nempe quæ ad Rhodios pertineret: ea re se commoveri, ut de præsenti negotio verba apud eos faciat. Nam et illos adesse, non minore cum studio ductos patriæ commoda promovendi, quam cupiat ipse regno suo esse consultum: ceterum eorum orationem contrariam speciem ostensuram ejus consilii quod revera illis propositum est. Id quod cognitu sit facile. Dicturos enim, ubi datus eis fuerit senatus, venisse, non ut quidquam omnino petant a vobis, aut ut nos ulla re lædant; sed ad impetrandam Græcorum, qui in Asia sunt libertatem esse missos: atque id non tam gratum sibi dicent futurum, quam vos decere, et antefactis vestris convenire. Et orationis quidem illorum hic color erit; at res ipsa contrario plane modo se habere deprehendetur. Nam si, quod ipsi postulant, liberatæ civitates fuerint; eveniet, ut maximum potentia eorum capiat incrementum, nostra quodammodo tollatur. Libertatis enim nomen, et indulgentia suis legibus vivendi, omnes penitus a nobis avertet, non solum qui jam liberabuntur, sed etiam veteres subditos nostros; ubi*

Ol. 147. 3. Eumenis oratio.

ἐπειδὰν ὑμεῖς ἐπὶ ταύτης ὄντες φανεροὶ γένησθε τῆς
προαιρέσεως, τούτοις δὲ προσθήσει πάντας. Τὰ γὰρ 10
πράγματα φύσιν ἔχει τοιαύτην. δόξαντες γὰρ [e] ἠλευ-
θερῶσθαι διὰ τούτους, ὀνόματι μὲν ἔσονται σύμμαχοι
τούτων· τῇ δ' ἀληθείᾳ πᾶν ποιήσουσι τὸ κελευόμενον
ἑτοίμως, τῇ μεγίστῃ χάριτι γεγονότες ὑπόχρεοι. Διό- 11
περ, ὦ ἄνδρες, ἀξιοῦμεν ὑμᾶς, τοῦτον τὸν τόπον ὑπι-
δέσθαι, μὴ λάθητε τοὺς μὲν παρὰ τὸ δέον αὔξοντες,
τοὺς δὲ ἐλαττοῦντες τῶν φίλων ἀλόγως· ἅμα δὲ τούτοις 12
τοὺς μὲν πολεμίους γεγονότας εὐεργετοῦντες, τοὺς δ'
ἀληθινοὺς φίλους παρορῶντες, καὶ κατολιγωροῦντες τού-
των.

III. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ὅτου δέοι, παντὸς
παραχωρήσαιμι τοῖς πέλας ἀφιλονείκως· περὶ δὲ τῆς
ἡμετέρας φιλίας καὶ τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας ἁπλῶς
οὐδέποτ' ἂν οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐκχωρήσαιμι κατὰ δύνα-
μιν. Δοκῶ δὲ καὶ τὸν πατέρα τὸν ἡμέτερον, εἴπερ ἔζη, 2
τὴν αὐτὴν ἂν προέσθαι φωνὴν ἐμοί. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος, 3
πρῶτος μετασχὼν τῆς ὑμετέρας φιλίας καὶ συμμαχίας
σχεδὸν πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα
μενόντων, εὐγενέστατα διεφύλαξε ταύτην ἕως τῆς τελευ-
ταίας ἡμέρας, οὐ μόνον κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ
κατὰ τὰς πράξεις. πάντων γὰρ ὑμῖν ἐκοινώνησε τῶν 4
κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολέμων, καὶ πλείστας μὲν εἰς

[e] ἠλευθερῶσθαι correxi. Vulgo ἐλευθερ.

semel vester hic animus illis innotuerit: eademque res hos omnes Rhodiis adjunget. Quippe ita natura comparatum est, ut hi, postquam per Rhodiorum operam liberati sibi videbuntur, verbo quidem socii eorum sint futuri, re autem vera imperata omnia illorum sint facturi, tanto obligati beneficio Oramus igitur vos, Patres conscripti, caveatis hac in parte, ne per incogitantiam alios ex sociis vestris præter modum extollatis, alios sine ratione deprimatis. Simul videte, ne, si in illos, qui adversum vos arma tulerint, beneficia vestra conferatis, veros amicos præ illis contemnatis atque aspernemini.

III. *Ego vero in aliis quidem rebus jure meo quocumque sine pertinacia cuilibet cedam; in certamine vero amicitiæ vestræ et benevolentiæ erga vos, nemo plane est mortalium, a quo vinci me pro mea virili æquo animo sim passurus. Ac puto, patrem meum, si esset in vivis, eadem, quæ ipse dico, fore dicturum. Nam et ille, primus ferme omnium Asiam Græciamque incolentium in amicitiam societatemque vestram quum venisset, constantissima fide ad extremum finem vitæ hanc servavit; neque id animo dumtaxat, sed etiam factis. Omnibus enim bellis, quæ in Græcia gessistis, pater interfuit, et ad illa terrestribus navalibusque*

τούτους καὶ πεζικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις παρέσχετο τῶν ἄλλων συμμάχων, πλείστην δὲ συνεβάλλετο χορη- A. U. 565. Eumenis oratio.
5 γίαν, καὶ μεγίστους ὑπέμεινε κινδύνους· τέλος δ' εἰπεῖν, κατέστρεψε τὸν βίον ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις κατὰ τὸν Φιλιππικὸν πόλεμον, παρακαλῶν Βοιωτοὺς εἰς τὴν ὑμε-
6 τέραν φιλίαν καὶ συμμαχίαν. Ἐγὼ δὲ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν, τὴν μὲν προαίρεσιν τὴν τοῦ πατρὸς διεφύλαξα, ταύτην γὰρ οὐχ [f] οἷόν τ' ἦν ὑπερθέσθαι· τοῖς δὲ
7 πράγμασιν ὑπερεθέμην. οἱ γὰρ καιροὶ τὴν ἐκ πυρὸς βάσανον ἐμοὶ μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ προσῆγον. Ἀντιόχου
8 γὰρ σπουδάζοντος ἡμῖν θυγατέρα δοῦναι, καὶ συνοικειωθῆναι τοῖς ὅλοις, [g] διδόντος δὲ παραχρῆμα μὲν τὰς πρότερον ἀπηλλοτριωμένας ἀφ' ἡμῶν πόλεις, μετὰ δὲ ταῦτα πᾶν ὑπισχνουμένου ποιήσειν, εἰ μετάσχοιμεν τοῦ
9 πρὸς ὑμᾶς πολέμου· τοσοῦτον ἀπέσχομεν τοῦ προσδέξασθαί τι τούτων, ὡς πλείσταις μὲν καὶ πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι τῶν ἄλλων συμμάχων ἠγωνισάμεθα μεθ' ὑμῶν πρὸς Ἀντίοχον, πλείστας δὲ χορηγίας συμβεβλήμεθα πρὸς τὰς ὑμετέρας χρείας ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς, εἰς πάντας δὲ τοὺς κινδύνους δεδώκαμεν αὐτοὺς ἀπροφασίστως μετά γε τῶν ὑμετέρων
10 ἡγεμόνων. τὸ δὲ τελευταῖον ὑπεμείναμεν συγκλεισθέντες εἰς αὐτὸν τὸν Πέργαμον πολιορκεῖσθαι, καὶ κινδυνεύειν

f οἷόν τε Bav. et caret ἦν. g Conjunctionem ex conject. adjeci.

copiis, ut nemo sociorum vestrorum, vobis est auxiliatus; sed et commeatibus idem vos adjuvit plurimis, maximaque pro vobis pericula adiit: ac postremo, cum Bœotos ad amicitiam societatemque vestram hortaretur bello Philippico, in ipsis laboribus vitam finivit. Hujus ego regnum ut suscepi, voluntatem quidem et studium patris erga vos servavi; etenim erant illa inexsuperabilia: rebus vero ipsis superavi. Tempora enim mihi magis, quam illi, tribuerunt materiam, ut velut in igne fides mea probaretur. Nam quum Antiochus filiam suam in matrimonium mihi dare vellet, et rebus omnibus mihi conjungi optaret, civitatesque extemplo restitueret, quæ defecerant a nobis, et quidvis in posterum polliceretur, si bellum adversus vos cum eo gereremus: tantum abfuit, ut quidquam eorum acciperemus, ut contra plurimis pedestribus navalibusque copiis, quam ullus sociorum vestrorum, contra Antiochum pro vobis steterimus, plurimisque commeatibus vos necessariis maxime temporibus adjuverimus, omnibus periculis absque ulla tergiversatione cum vestris ducibus nos objecerimus; postremo includi in urbem Pergamum sustinuerimus, atque in ea obsessi de vita simul et regno, propter

Ol. 147. 3. Eumenis oratio.

ἅμα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ἀρχῆς, διὰ τὴν πρὸς τὸν
ὑμέτερον δῆμον εὔνοιαν.

IV. Ὥσθ' ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, πολλοὺς μὲν
γεγονότας αὐτόπτας, πάντας δὲ γινώσκοντας, διότι
λέγομεν ἀληθῆ, δίκαιόν ἐστι τὴν ἁρμόζουσαν πρόνοιαν
ποιήσασθαι περὶ ἡμῶν. Καὶ γὰρ ἂν πάντων γένοιτο 2
δεινότατον, εἰ Μασσανάσσην μὲν, τὸν οὐ μόνον ὑπάρ-
ξαντα πολέμιον ὑμῖν, [h]ἀλλὰ καὶ * τὸ τελευταῖον
καταφυγόντα πρὸς ὑμᾶς μετὰ [i]τῶν ἱππέων, τοῦτον, ὅτι
καθ' ἕνα πόλεμον, τὸν πρὸς Καρχηδονίους, ἐτήρησε τὴν
πίστιν, βασιλέα τῶν πλείστων μερῶν τῆς Λιβύης πεποι-
ήκατε· Πλεύρατον δὲ, πράξαντα μὲν ἁπλῶς οὐδὲν, 3
διαφυλάξαντα δὲ μόνον τὴν πίστιν, μέγιστον τῶν κατὰ
τὴν Ἰλλυρίδα δυναστῶν ἀναδεδείχατε· ἡμᾶς δὲ, τοὺς 4
[k]διὰ προγόνων τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα τῶν ἔργων
ὑμῖν συγκατειργασμένους, παρ' οὐδὲν [l]ποιήσεσθε. Τί 5
οὖν ἐστιν, ὃ παρακαλῶ; καὶ τίνος φημὶ δεῖν ἡμᾶς
τυγχάνειν παρ' ὑμῶν; Ἐρῶ μετὰ παῤῥησίας, ἐπείπερ 6
ἡμᾶς ἐξεκαλέσασθε πρὸς τὸ λέγειν ὑμῖν τὸ φαινόμενον.
Εἰ μὲν αὐτοὶ κρίνετέ τινας τόπους διακατέχειν τῆς 7
Ἀσίας τῶν ὄντων μὲν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου, ταττομένων
δὲ πρότερον [m]ὑπ' Ἀντίοχον, τοῦτο καὶ μάλιστα βου-
λοίμεθ' ἂν ἰδεῖν γενόμενον· καὶ γὰρ ἀσφαλέστατα 8

[h] *Lacunam* indicandam putavi. Livius interserit: *extorris, expulsus, amissis omnibus copiis.* [i] Puto μετά τινων ἱππέων, quod in Lat. vers. expressit Casaub. Livius: *cum turma equitum.* [k] An ἀπὸ προγόνων? An scripsit καὶ διὰ προγόνων καὶ δι' ἑαυτῶν? [l] ποιήσεσθε correxi. Male vulgo ποιήσετε. ποιήσεσθαι Bav. [m] ὑπ' Ἀντιόχου Bav.

constantem erga populum Romanum benevolentiam, simus periclitati.

IV. *Quum igitur, Patres conscripti, multi vestrûm spectatores fuerint eorum, quæ dixi, omnes autem exploratum habeatis, vera hæc esse quæ dico; æquum fuerit, parem vos meritis nostris curam habere nostri. Esset enim res omnium tristissima, si Massanissam, qui non solum hostis vester aliquando fuerat, sed etiam * ad extremum cum paucis equitibus in castra vestra confugerat, quia uno contra Carthaginienses bello fidem servasset, magnæ partis Africæ regem constitueritis; Pleuratum vero, nihil quidquam omnino de vobis meritum, eo solum nomine, quod in fide mansisset, omnium totius Illyrici regulorum maximum constitueritis; nos vero, qui et ipsi et majores nostri maximarum præclarissimarumque rerum adjutores vobis fuimus, contemtui habueritis. Quid igitur est, quod ego postulo? et quid tribui mihi a vobis æquum censeo? Dicam equidem libere, quandoquidem exigitis hoc a me, ut, quid sentiam, vobis exponam. Si vobis sedet animo, partem aliquam terrarum cis montem Taurum, quæ Antiocho prius paruе-*

βασιλεύσειν, ὑμῖν γειτνιῶντες, ὑπολαμβάνομεν, καὶ A. U. 565.
9 μάλιστα μετέχοντες τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας. εἰ δὲ τοῦτο μὴ κρίνετε ποιεῖν, ἀλλ' ἐκχωρεῖν τῆς Ἀσίας ὁλοσχερῶς, οὐδενὶ φαμὲν δικαιότερον εἶναι παραχωρεῖν ὑμᾶς τῶν ἐκ τοῦ πολέμου γεγονότων ἄθλων, ἤπερ ἡμῖν.
10 Νὴ Δία, [n]κάλλιόν ἐστιν τοὺς δουλεύοντας ἐλευθεροῦν· εἴγε μὴ μετ' Ἀντιόχου πολεμεῖν ὑμῖν ἐτόλμησαν.
11 ἐπεὶ δὲ τοῦθ' ὑπέμειναν, πολλῷ κάλλιον, τὸ τοῖς ἀληθινοῖς φίλοις τὰς ἁρμοζούσας χάριτας ἀποδιδόναι μᾶλλον, ἢ τοὺς πολεμίους γεγονότας εὐεργετεῖν.

Probata senatui Eumenis oratio.

V. Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ἱκανῶς εἰπὼν, ἀπηλλάγη· τὸ δὲ συνέδριον αὐτόν τε τὸν βασιλέα καὶ τὰ ῥηθέντα φιλοφρόνως ἀπεδέχετο, καὶ πᾶν τὸ δυνατὸν προθύμως
2 εἶχεν αὐτῷ χαρίζεσθαι. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐβούλοντο μὲν εἰσάγειν Ῥοδίους. ἀφυστεροῦντος δέ τινος τῶν
3 πρεσβευτῶν, εἰσεκαλέσαντο τοὺς Σμυρναίους. Οὗτοι δὲ πολλοὺς μὲν ἀπολογισμοὺς εἰσήνεγκαν περὶ τῆς αὑτῶν εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχηνται Ῥω-
4 μαίοις κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. οὔσης δὲ τῆς περὶ αὐτῶν δόξης ὁμολογουμένης, διότι γεγόνασι πάντων ἐκτενέστατοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας αὐτονομουμένων, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθα εἶναι τοὺς κατὰ μέρος ἐκτίθεσθαι

Smyrnensium legati.

[n] Ursinus in Notis citat κάλλιστά ἐστι.

runt, tenere; hoc vero est, quod omnium maxime optaverimus: sic enim regnum nostrum fore tutissimum existimamus, si vobis finitimi fuerimus, et potentia vestra frui quam maxime potuerimus. Sed si alia vobis mens est, et universa decedere cogitatis Asia; neminem digniorem esse, cui belli præmiis cedatis, quam me, dicere ausim. Ad hercule honestius est, civitates, quæ serviunt, liberari. Ita, opinor; si ea audacia non fuerunt, ut cum Antiocho bellum adversus vos gererent. Sin autem hoc patrare sustinuerunt; multo est honestius, veris amicis gratias pro meritis referre, quam eorum commodis consulere, qui hostes vestri fuerunt.

v. Ubi satis esset locutus Eumenes, templo exiit. Et regem vero et ejus orationem benevolis animis patres exceperunt, eratque illorum voluntas propensa ad bene de eo merendum, quibuscumque rebus possent. Post hunc statuerat senatus Rhodios introducere: sed quia nondum aderat quidam ex illa legatione, SMYRNÆOS vocarunt. Multa hi *de sua benevolentia et animo, quem bonum et fidelem Romanis præsenti bello præstitissent*, disseruerunt. Quoniam autem hæc de illis fama apud cunctos obtinet, omnium civitatum liberarum, quæ in Asia sunt, summo studio amicitiam hos coluisse Romanorum; nihil arbitramur esse opus, ut quæ ab illis sunt dicta,

Ol. 147. 3. λόγους. [o]Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσῆλθον οἱ Ῥόδιοι, καὶ 5
Legati Rhodiorum. βραχέα [p]προενεγκάμενοι περὶ τῶν κατ' ἰδίαν σφίσι
πεπραγμένων εἰς Ῥωμαίους, ταχέως εἰς τὸν περὶ τῆς
Rhodiorum oratio. πατρίδος ἐπανῆλθον λόγον. Ἐν ᾧ μέγιστον αὐτοῖς 6
ἔφασαν γεγονέναι σύμπτωμα κατὰ τὴν πρεσβείαν, πρὸς
ὃν οἰκειότατα διάκεινται βασιλέα καὶ κοινῇ καὶ κατ'
ἰδίαν, πρὸς τοῦτον αὐτοῖς ἀντιπεπτωκέναι τὴν φύσιν τῶν
πραγμάτων. τῇ μὲν γὰρ αὐτῶν πατρίδι δοκεῖν τοῦτο 7
κάλλιστον εἶναι, καὶ μάλιστα πρέπον Ῥωμαίοις, τὸ
τοὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἕλληνας ἐλευθερωθῆναι, καὶ τυχεῖν
τῆς αὐτονομίας, τῆς ἅπασιν ἀνθρώποις προσφιλεστάτης·
Εὐμένει δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἥκιστα τοῦτο συμφέρειν.
φύσει γὰρ πᾶσαν μοναρχίαν τὸ μὲν ἴσον ἐχθαίρειν, 8
ζητεῖν δὲ, πάντας, εἰ δὲ μή γ' ὡς πλείστους, ὑπηκόους
εἶναι σφίσι καὶ πειθαρχεῖν. Ἀλλὰ, καίπερ τοιούτων 9
ὄντων τῶν πραγμάτων, ὅμως ἔφασαν πεπεῖσθαι, διότι
καθίξονται τῆς προθέσεως, οὐ τῷ πλεῖον Εὐμένους δύνα-
σθαι παρὰ Ῥωμαίοις, ἀλλὰ τῷ δικαιότερα φαίνεσθαι
λέγοντες καὶ συμφορώτερα πᾶσιν ὁμολογουμένως. Εἰ 10
μὲν γὰρ μὴ δυνατὸν ἦν, ἄλλως Εὐμένει χάριν ἀπο-
δοῦναι Ῥωμαίους, εἰ μὴ παραδοῖεν αὐτῷ τὰς αὐτονο-
μουμένας πόλεις, ἀπορεῖν εἰκὸς ἦν περὶ τῶν ἐνεστώτων.
ἢ γὰρ φίλον ἀληθινὸν ἔδει παριδεῖν, ἢ τοῦ καλοῦ καὶ 11

[o] Ἐπὶ δὲ τούτοις ex conject. scripsi. Vulgo ἐπὶ δὲ τοῖς. [p] Correxi προενεγκ. Vulgo omnes προσενεγκάμενοι.

sigillatim exponamus. Secundum hos RHODII sunt ingressi. Qui, ubi pauca in medium adtulere, quæ privatim Romanis præstitissent, mox ad sermonem de patria orationem retulerunt. *Perquam autem incommode illud sibi in hac legatione usu venisse* dixerunt, *ut cum eo rege, quicum et publice et privatim conjunctissimi sint, ipsa rerum natura ipsos commiserit. Patriæ namque suæ pulcerrimum illud videri et Romanis convenientissimum, ut Græci, qui in Asia sunt, liberentur, et eam juris æqualitatem consequantur, quæ omnibus mortalibus est jucundissima: Eumeni vero ejusque fratribus nequaquam id esse commodum. Quippe ita natura comparatum, ut omne unius imperium æqualitatem juris oderit; omnes autem, vel certe quam plurimos, sibi esse subjectos et dicto audientes cupiat. Verum licet hæc ita se habeant, tamen, quin sint id quod cupiant impetraturi, nullo modo se dubitare; non quod majore gratia apud Romanos polleant, quam Eumenes; sed quod justiora sint, quæ ipsi suadeant, et sine controversia omnibus utilora. Nam si non possent Romani gratiam meritorum aliter referre Eumeni, quam tradendis liberis civitatibus; merito difficilis et impedita præsens deliberatio censeretur: vel enim amici veri parum habenda foret ratio, vel, quod sit honestum et ipsis conveniens, fore negli-*

καθήκοντος αὐτοῖς ὀλιγωρῆσαι, καὶ [q]τὸ τέλος τῶν ἰδίων A. U. 565. Rhodiorum oratio.
12 πράξεων ἀμαυρῶσαι καὶ καταβαλεῖν. Εἰ δ' ἀμφοτέρων
τούτων ἱκανῶς ἔξεστιν προνοηθῆναι· τίς ἂν ἔτι περὶ
13 τούτου διαπορήσειεν; Καὶ μὴν, ὥσπερ ἐν δείπνῳ πολυ-
τελεῖ, πάντα ἔνεστιν ἱκανὰ πᾶσιν, καὶ πλείω τῶν ἱκανῶν.
14 καὶ γὰρ Λυκαονίαν, καὶ Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόν-
του, καὶ τὴν Πισιδικὴν, πρὸς δὲ ταύταις Χεῤῥόνησον,
καὶ τὰ προσοροῦντα [r]ταύτῃ τῆς Εὐρώπης ἔξεστιν ὑμῖν,
15 οἷς ἂν βούλησθε, [s]προστιθέναι· ὧν τινα προστεθέντα
πρὸς τὴν Εὐμένους βασιλείαν, δεκαπλασίαν αὐτὴν δύ-
ναται ποιεῖν τῆς νῦν ὑπαρχούσης· πάντων δὲ τούτων
ἢ τῶν πλείστων αὐτῇ προσμερισθέντων, οὐδεμιᾶς ἂν
γένοιτο τῶν ἄλλων δυναστειῶν καταδεεστέρα.

VI. Ἔξεστιν οὖν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, καὶ τοὺς
φίλους μεγαλομερῶς σωματοποιῆσαι, καὶ τὸ τῆς ἰδίας
2 ὑποθέσεως λαμπρὸν μὴ καταβαλεῖν. Οὐ γάρ ἐστιν
ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ταὐτὸ τέλος τῶν ἔργων,
3 ἀλλ' ἕτερον. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ὁρμῶσι πρὸς
τὰς πράξεις, ὀρεγόμενοι τοῦ καταστρέψασθαι καὶ προσ-
4 λαβεῖν πόλεις, [t]χορηγίας, ναῦς. ὑμᾶς δὲ πάντων τού-
των ἀπροσδεήτους [u]οἱ θεοὶ πεποιήκασι, πάντα τὰ κατὰ
τὴν οἰκουμένην τεθεικότες ὑπὸ τὴν ὑμετέραν ἐξουσίαν.

[q] τὸ τέλος revocavi ex MStis. Vulgo τὸ κλέος ex Ursini ing. [r] ταύτῃ correxi cum Reisk. ταῦτα Urs. cum MStis. ταύταις Casaub. ex ing. [s] Tria verba προστιθέναι et ὧν τινὰ desiderantur in MStis. Commodius sic suppleta lacuna videtur, quam vulgo ex Ursini conjectura factum, cum inserunt δωρεῖσθαι· ὧν ἑνός τινος, et προστεθέντα in προστεθέντος importune mutant. [t] χορηγίαν Bav. [u] Verba οἱ θεοὶ ex conject. inserui: quæ cum abessent, πεποιήκατε scripsit Ursinus, pro πεποιήκασι quod est in libris.

gendum, et rerum a se gestarum gloriam obscurandam atque deponendam. Sed si utrique rei provideri abunde potest, quis amplius dubitationi superest locus? Enimvero, ut in lauto convivio, suppetunt quæ omnibus abunde sufficiant, et eo plura etiam. Lycaoniam enim, Phrygiam ad Hellespontum, Pisidiam, item Chersonesum, quæque finitimæ huic sunt Europæ partes, dare quibus volueritis, vobis licet. Quarum regionum nonnullæ, adjunctæ regno Eumenis, decem partibus majus, quam nunc sit, illud effecerint: omnes vero aut pleræque, eidem adtributæ, quavis alia dominatione regnum illius possunt reddere nihilo deterius.

VI. *Licet igitur vobis, P. C. et amicos augere commodis, et instituti vestri gloriam non abjicere, neque deponere. Non est enim vobis idem actionum finis propositus, ac ceteris hominibus esse solet; verum longe diversus. Alii quippe omnes bella suscipiunt cupiditate impulsi populos subigendi, et occupandi urbes, commeatus, naves. Vos ne hisce omnibus egeretis, dii vobis præstiterunt, cum, quidquid ubique est in orbe terrarum, ditioni vestræ sub-*

Ol. 147. 3. Rhodiorum oratio.

Τίνος οὖν ἔτι προσδεῖσθε; καὶ τίνος ἂν ἔτι δέοι πρόνοιαν 5
ὑμᾶς ποιεῖσθαι τὴν ὀχυρωτάτην; Δῆλον, ὡς ἐπαίνου καὶ 6
δόξης παρ' ἀνθρώποις, [x] ἃ καὶ κτήσασθαι μὲν ἐστι
δυσχερὲς, δυσχερέστερον δὲ κτησαμένους διαφυλάξαι.
Γνοίητε δ' ἂν τὸ λεγόμενον οὕτως. Ἐπολεμήσατε πρὸς 7
Φίλιππον, καὶ πᾶν ὑπεμείνατε χάριν τῆς τῶν Ἑλλήνων
ἐλευθερίας· τοῦτο γὰρ προέθεσθε, καὶ τοῦθ' ὑμῖν ἆθλον
ἐξ ἐκείνου τοῦ πολέμου περιγέγονεν, ἕτερον δ' ἁπλῶς
οὐδέν. ἀλλ' ὅμως [y] εὐδοκεῖτε τούτῳ μᾶλλον, ἢ τοῖς 8
παρὰ Καρχηδονίων [z] φόροις· καὶ μάλα δικαίως. Τὸ 9
μὲν γὰρ ἀργύριον ἐστὶ κοινόν τι πάντων ἀνθρώπων
κτῆμα· τὸ δὲ καλὸν, καὶ πρὸς ἔπαινον καὶ τιμὴν
ἀνῆκον, θεῶν καὶ τῶν ἔγγιστα τούτοις πεφυκότων ἀνδρῶν
ἐστί. Τοιγαροῦν σεμνότατον τῶν [a] ὑμετέρων ἔργων ἡ 10
τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσις. τούτῳ νῦν ἐὰν μὲν προσθῆτε
τ' ἀκόλουθον, τελειωθήσεται τὰ τῆς ὑμετέρας δόξης·
ἐὰν δὲ παρίδητε, καὶ [b] ἡ πρὶν ἐλαττωθήσεται φανερῶς.
Ἡμεῖς μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες, καὶ τῆς προαιρέσεως γεγο- 11
νότες αἱρετισταὶ, καὶ τῶν μεγίστων ἀγώνων καὶ κιν-
δύνων [c] ἀληθινῶν ὑμῖν μετεσχηκότες, καὶ νῦν οὐκ ἐγκα-
ταλείπομεν τὴν τῶν φίλων τάξιν· ἀλλ' ἅ γ' ἐνομίζομεν 12

[x] Corrupte MSti ἃ καὶ κτήσ. μὲν ἐστι δυσχερέστερον, κτησαμένους δὲ διαφυλάξαι. Quæ servans Ursinus, in fine adjecit vocab. χαλεπώτατον. Nobis potior visa est Reiskii emendatio. [y] εὐδοκεῖτε corr. Ursinus. ἠδοκεῖτε MSti, quod et cum Reiskio in ηὐδοκεῖτε mutari poterat. [z] φόροις ex Reiskii conjectura adscivi. Vulgo φοβεροῖς. [a] ὑμετέρων ἔργων Casaubono debetur. ὑστέρων Ursin. cum MStis. [b] ἡ πρὶν malim cum Reisk. quam τὸ πρὶν, quod debetur Ursino. Articulus desideratur in MStis. [c] Vulgo ἀληθινῶς ex Ursini ingenio.

jecerunt. Qua igitur re adhuc egetis? aut quid est, cui providere vos quam diligentissime oporteat? Laus nimirum et gloria apud omne genus humanum: quæ res et paratu difficiles sunt, et partæ difficillimæ sunt conservatu. Id ita es e, sic facile intelligetis. Gessistis cum Philippo bellum, omniaque estis perpessi pro libertate Græciæ: hoc enim vobis proposueratis, et hoc præmium unicum ex hoc bello retulistis, aliud omnino nihil. Attamen ex hoc plus capitis voluptatis, quam ex tributis quæ a Carthaginiensibus exegistis. Et merito quidem. Pecuniæ *namque communis est omnibus mortalibus possessio:* Honestas, *ac decus, et quidquid ad laudem honoremque spectat, deorum, et eorum hominum qui ad illorum naturam proxime accedunt, propria sunt. Igitur omnium vestrorum operum gloriosissimum est libertas Græcis reddita. In hoc incepto si, quo cœpistis pede, perrexeritis; ad summum cumulum perveniet vestra gloria. Sin autem illud neglexeritis; etiam ei, quæ parta jam est, nonnihil manifesto decedet. Nos igitur, P. C. qui et in hoc instituto vobiscum conspiravimus, et maxima certamina et pericula vobiscum animo sincero adiimus, ne nunc quidem amicorum partes deseruimus; sed quæ quidem existimabamus vobis convenire et*

ὑμῖν καὶ πρέπειν καὶ συμφέρειν, οὐκ ὠκνήσαμεν ὑπο- A. U. 565.
μνῆσαι μετὰ παῤῥησίας, οὐδενὸς στοχασάμενοι τῶν
ἄλλων, οὐδὲ περὶ πλείονος οὐδὲν ποιησάμενοι τοῦ καθ-
13 ήκοντος αὐτοῖς. Οἱ μὲν οὖν Ῥόδιοι, ταῦτα εἰπόντες,
πᾶσιν ἐδόκουν μετρίως καὶ καλῶς διειλέχθαι περὶ τῶν
προκειμένων.

VII. Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσήγαγον τοὺς παρ' Ἀντιόχου Confirmatur pax cum Antiocho.
2 πρεσβευτὰς, Ἀντίπατρον καὶ Ζεῦξιν. ὧν μετ' ἀξιώσεως
καὶ παρακλήσεως ποιησαμένων τοὺς λόγους, εὐδόκησαν
ταῖς γεγενημέναις ὁμολογίαις πρὸς τοὺς περὶ τὸν Σκι-
3 πίωνα κατὰ τὴν Ἀσίαν· καὶ μετά τινας ἡμέρας τοῦ
δήμου συνεπικυρώσαντος, ἔτεμον ὅρκια περὶ τούτων πρὸς
4 τοὺς περὶ τὸν Ἀντίπατρον. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοὺς
ἄλλους εἰσῆγον, ὅσοι παρῆσαν ἀπὸ τῆς Ἀσίας πρεσ-
βεύοντες· ὧν ἐπὶ βραχὺ μὲν διήκουσαν, ἅπασι δὲ τὴν
5 αὐτὴν ἔδωκαν ἀπόκρισιν. αὕτη δ' ἦν, ὅτι δέκα πρεσ- Decernuntur x legati in Asiam.
βεύοντας ἐξαποστελοῦσι, τοὺς ὑπὲρ ἁπάντων τῶν ἀμ-
6 φισβητουμένων ταῖς πόλεσι διαγνωσομένους. Δόντες δὲ
ταύτας τὰς ἀποκρίσεις, μετὰ ταῦτα κατέστησαν δέκα
πρεσβευτὰς, οἷς περὶ μὲν τῶν κατὰ μέρος ἔδωκαν τὴν
7 ἐπιτροπήν. περὶ δὲ τῶν ὅλων αὐτοὶ διέλαβον, ὅτι δεῖ
τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικούντων, ὅσοι μὲν ὑπ'
Ἀντίοχον ἐτάττοντο, τούτους Εὐμένει δοθῆναι· πλὴν
Λυκίας καὶ Καρίας τὰ μέχρι τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ,
8 ταῦτα, δὲ Ῥοδίων ὑπάρχειν. [d]τῶν δὲ πόλεων τῶν Ἑλ-

[d] Conjunctionem inserui cum Reiskio.

conducibilia esse, eorum ausi sumus cum ingenua libertate vos admonere; nihil aliud spectantes, neque pluris quidquam æstimantes, quam officium. Hæc quum dixissent RHODII, modeste et honeste de rebus præsentibus visi sunt disseruisse.

VII. Post istos sunt introducti *legati* ANTIOCHI, *Antipater et Zeuxis.* Qui quum supplicantium et rogantium verbis essent usi, Patres ejus pacis conditiones, quæ in Asia facta fuerat comprobaverunt: et quum paucos post dies etiam populus eam jussisset esse ratam, cum Antipatro fœdus icerunt, quo pacta illa confirmabantur. Post hæc *alii* sunt in senatum introducti, qui *ex Asia legati* venerant. Quibus raptim auditis, idem omnibus responsum dederunt, quod fuit hujusmodi: *decem legatos Senatum esse missurum ad controversias inter civitates disceptandas.* Hoc dato responso, mox *decem Legatos* decreverunt, quorum arbitrio permissa est rerum particularium administratio. De summa autem rerum ipse Senatus constituit: ut cis Taurum montem incolentes populi, qui Antiocho regi quondam paruissent, Eumeni adtribuerentur; præter Lyciam Cariamque usque ad Mæandrum amnem; ea civitatis Rhodio-

Ol. 147. 3. λῃνίδων, ὅσαι μὲν Ἀττάλῳ φόρον [e]ὑπετέλουν, ταύτας
τὸν αὐτὸν Εὐμένει τελεῖν· ὅσαι δὲ Ἀντιόχῳ, μόνον
ταύταις ἀφεῖσθαι τὸν φόρον. Δόντες δὲ τοὺς τύπους 9
τούτους ὑπὲρ τῆς ὅλης διοικήσεως, ἐξέπεμπον τοὺς δέκα
πρὸς Γναΐον τὸν ὕπατον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἤδη δὲ τούτων 10
διῳκημένων, προσῆλθον αὖθις οἱ Ῥόδιοι πρὸς τὴν σύγ-
κλητον, ἀξιοῦντες περὶ Σόλων τῶν Κιλικίων· διὰ γὰρ
τὴν συγγένειαν ἔφασαν καθήκειν αὐτοῖς, προνοεῖσθαι τῆς
πόλεως ταύτης. Εἶναι γὰρ Ἀργείων ἀποίκους Σολεῖς, 11
καθάπερ καὶ Ῥοδίους· ἐξ ὧν ἀδελφικὴν οὖσαν ἀπε-
δείκνυον τὴν συγγένειαν πρὸς ἀλλήλους. ὧν ἕνεκα δί- 12
καιον ἔφασαν εἶναι, τυχεῖν αὐτοὺς τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ
Ῥωμαίων, διὰ τῆς Ῥοδίων χάριτος. Ἡ δὲ σύγκλητος, 13
διακούσασα περὶ τούτων, εἰσεκαλέσατο τοὺς παρ' Ἀν-
τιόχου πρεσβευτάς· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπέταττε, πάσης
Κιλικίας ἐκχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον· οὐ προσδεχομένων δὲ
τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον, διὰ τὸ παρὰ τὰς συνθήκας
εἶναι, πάλιν ὑπὲρ αὐτῶν τῶν Σόλων ἐποιοῦντο τὸν λόγον.
Φιλοτίμως δὲ πρὸς τοῦτο διερειδομένων τῶν πρεσβευτῶν, 14
τούτους μὲν ἀπέλυσαν· τοὺς δὲ Ῥοδίους εἰσκαλεσά-
μενοι, διεσάφουν τὰ συναντώμενα παρὰ τῶν περὶ τὸν
Ἀντίπατρον, καὶ προσεπέλεγον, ὅτι πᾶν ὑπομενοῦσιν, εἰ
πάντως τοῦτο κέκριται Ῥοδίοις. Τῶν δὲ πρεσβευτῶν 15

Rhodii petunt de Solis.

[e] Vulgo ἐπιτέλουν.

rum essent. E civitatibus Græcanicis, quæ Attali stipendiariæ fuissent, hæ ut idem stipendium Eumeni præberent: quæ Antiocho, eæ tantum liberæ atque immunes essent. Hasce totius administrationis formulas ubi dedere patres decem legatis, in Asiam eos ad *Cnæum* [*Manlium Vulsonem*] Consulem proficisci jusserunt. Omnibus deinde rebus compositis, accedunt iterum LEGATI RHODII ad senatum, et *de Solis urbe*, quæ *in Cilicia* est, cum iis agunt: *nam propter generis communionem sui esse officii, ut civitati illi consulant. Argis enim et illos, sicut sese, oriundos esse: ab ea germanitate fraternam inter ipsos vigere caritatem. Æquum igitur esse, ut Solenses, gratia Rhodiorum nixi, libertatem a populo Romano impetrarent.* His auditis, vocati sunt a patribus Antiochi legati: ac principio quidem imperatum a senatu, ut omni Cilicia Antiochus excederet. Quod quum recusaret Antipater, et fœdera testaretur, adversus quæ istud esset; rursus patres separatim *de Solis* cum eo egerunt. At quum huic postulato summa vi reniterentur Antiochi legati; senatus, his dimissis, Rhodios vocat, et, quomodo eorum petitio ab Antipatro esset excepta, significat: deinde hæc verba Patres adjiciunt, *si utique in hoc postulato perseverarent Rhodii, senatum quidvis esse facturum.* Postquam ostendissent legati, *hoc tantum senatus*

εὐδοκουμένων τῇ φιλοτιμίᾳ τῆς συγκλήτου, καὶ φα- A. U. 565.
σκόντων, οὐδὲν ἔτι πέρα ζητεῖν· ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν
16 ὑποκειμένων ἔμεινεν. Ἤδη δὲ πρὸς ἀναζυγὴν τῶν δέκα Redeunt Scipiones et Regillus.
καὶ τῶν ἄλλων πρεσβευτῶν ὄντων, κατέπλευσαν τῆς
Ἰταλίας εἰς Βρεντήσιον οἵ τε περὶ τὸν [f]Σκιπίωνα, [g]καὶ
17 Λεύκιον οἱ τῇ ναυμαχίᾳ νικήσαντες τὸν Ἀντίοχον. οἳ
καὶ μετά τινας ἡμέρας, εἰσελθόντες εἰς τὴν Ῥώμην,
ἦγον θριάμβους.

II.

BELLUM ÆTOLICUM, *gestum a* M. Fulvio Cos.

* * *

VIII. ΑΜΥΝΑΝΔΡΟΣ, ὁ τῶν [h]Ἀθαμάνων βασι- Amynander deprecatur apud Scipiones.
λεὺς, δοκῶν ἤδη τὴν ἀρχὴν ἀνειληφέναι βεβαίως, εἰς
Ῥώμην ἐξέπεμπε πρεσβευτὰς, καὶ πρὸς τοὺς Σκιπίωνας
εἰς τὴν Ἀσίαν, ἔτι γὰρ ἦσαν περὶ τοὺς κατὰ τὴν
2 Ἔφεσον τόπους· τὰ μὲν ἀπολογούμενος, τῷ δοκεῖν δι'
Αἰτωλῶν πεποιῆσθαι τὴν κάθοδον, τὰ δὲ κατηγορῶν τοῦ
Φιλίππου, τὸ δὲ πολὺ παρακαλῶν προσδέξασθαι πάλιν
3 αὐτὸν εἰς τὴν συμμαχίαν. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, νομίσαντες Ætoli subigunt Amphilochiam,
ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς τὸ τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν
[i]Ἀπεραντίαν ἀνακτήσασθαι, προέθεντο στρατεύειν εἰς

[f] Sic cum iota recte scriptum hoc nomen in ed. Urs. et MStis. Sua auctoritate Casaub. Σκηπίωνα edidit, quod tenuere posteriores. [g] Oportebat puto καὶ οἱ περὶ Λεύκιον τῇ ναυμαχίᾳ. [h] Ἀθαμανῶν Bav. [i] Ἀπεράντιαν ex Polybio scribit Steph. Byz.

studium satis sibi esse, dixissentque, *nihil amplius se postulare;* in eodem statu Soli manserunt. Mox sub idem tempus, quo decem Legati, et illi, qui ex Asia missi fuerant, profectionem ab urbe parabant; Brundusium in Italiam et *Scipiones* adpulerunt, et *Lucius* [*Æmilius Regillus,*] qui navali prælio Antiochum vicerat: atque hi paucos post dies triumphantes Romam sunt invecti.

II.

Legatio XXVI.

* * *

VIII. REX Athamanum *Amynander*, recuperata possessione tuta, ut rebatur, sui regni, legatos Romam misit, et ad Scipiones in Asiam, (adhuc enim Ephesi illi morabantur;) partim excusans sese, quod per Ætolos in regnum esset restitutus, partim Philippum incusans: præcipue vero Romanos rogabat, ut se in societatem reciperent. *Ætoli* vero, opportunum tempus nactos sese rati ad recuperandam *Amphilochiam et Aperantiam*, ex-

Ol. 147. 3. τοὺς προειρημένους τόπους. Ἀθροίσαντος δὲ Νικάνδρου 4
τοῦ στρατηγοῦ πάνδημον στρατιὰν, ἐνέβαλον εἰς τὴν
Ἀμφιλοχίαν. τῶν δὲ πλείστων αὐτοῖς ἐθελοντὴν προσ- 5
Aperantiam, Dolopiam. χωρησάντων, μετῆλθον εἰς τὴν Ἀπεραντίαν. καὶ τούτων
δὲ προσθεμένων ἑκουσίως, ἐστράτευσαν εἰς τὴν Δολοπίαν.
οὗτοι δὲ βραχὺν μέν τινα χρόνον ὑπέδειξαν, ὡς ἀντι- 6
ποιησόμενοι, τηρήσαντες τὴν πρὸς Φίλιππον πίστιν· λα-
βόντες δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ περὶ τοὺς [k] Ἀθαμᾶνας καὶ
τὴν τοῦ [l] Φιλίππου φυγὴν, ταχέως μετενόησαν, καὶ
προσέθεντο πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. Γενομένης δὲ τῆς τῶν 7
πραγμάτων εὐροίας τοιαύτης, ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν ὁ
Νίκανδρος εἰς τὴν οἰκείαν, δοκῶν ἠσφαλίσθαι τὰ κατὰ
τὴν Αἰτωλίαν τοῖς προειρημένοις ἔθνεσι καὶ τόποις, τοῦ
μηδένα δύνασθαι κακοποιεῖν τὴν χώραν αὐτῶν. Ἄρτι 8
δὲ τούτων συμβεβηκότων, καὶ τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τοῖς
γεγονόσι φρονηματιζομένων, προσέπεσε φήμη περὶ τῆς
κατὰ τὴν Ἀσίαν μάχης, ἐν ᾗ γνόντες ἡττημένον ὁλο-
σχερῶς τὸν Ἀντίοχον, αὖθις ἀνετράπησαν ταῖς ψυχαῖς.
Damoteles Romam legatus. Ὡς δὲ παραγενηθεὶς ἐκ τῆς Ῥώμης ὁ Δαμοτέλης τόν 9
τε πόλεμον ἀνήγγειλε, διότι μένει κατάμονος, καὶ τὴν
M. Fulvius adv. Ætolos mittitur. τοῦ Μάρκου καὶ τῶν δυνάμεων διάβασιν ἐπ' αὐτούς·
τότε δὴ παντελῶς [m] εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτον, καὶ διηπό-
ρουν, πῶς δεῖ χρήσασθαι τοῖς ἐπιφερομένοις πράγμασιν,

[k] Ἀθαμανοὺς Bav. [l] Φιλίππου φυγὴν ex Livio substituit Ursinus. Φιλίππου συνήθειαν dant scripti libri; quod quo pertineat non potui hariolari. Intercidisse nonnihil videtur. [m] εἰς ἀμηχανίαν correxit Ursin. εἰς συμμαχίαν MSti.

peditionem in ea loca suscipiunt. Itaque postquam exercitum ex universo populo *Nicander* prætor congregasset, in *Amphilochiæ* fines impressionem faciunt. Quumque plerique voluntati eorum se dedidissent, in *Aperantiam* transierunt. Ea quoque ultro se dedente, in *Dolopiam* duxerunt. Hi aliquamdiu speciem ostenderunt hominum, qui essent restituri, fide regi Philippo servata: ceterum, posteaquam ob oculos sibi posuerunt, quæ Athamanibus acciderant, et Philippi fugam, cito pœnitentia ducti Ætolis se adjunxerunt. Ubi *Ætolis* cuncta ex animo processissent, Nicander exercitum domum reduxit; adjectione harum gentium et locorum securitati Ætoliæ probe consultum existimans, ita ut hostiliter in ejus fines incursionem facere nemo posset. Vix hæc erant peracta, cum Ætolis, successu rerum suarum ferocientibus, fama adfertur de pugna in Asia pugnata totis viribus, qua esset penitus fusus Antiochus: quæ res eorum animos vehementer iterum terruit. Mox ut *Damoteles* Roma rediit, et durationem belli, et *Marci* [*Fulvii* Consulis] cum exercitu adversus ipsos trajectionem renunciavit; tum enimvero inopia consilii laborare, et, qua ratione imminentis belli molem sustinerent, anxii dubitare. Visum igitur ipsis fa-

10 Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, πρός τε Ῥοδίους πέμπειν καὶ πρὸς [n] Ἀθηναίους, ἀξιοῦντας καὶ παρακαλοῦντας πρεσβεῦσαι περὶ αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ παραιτησαμένους τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων ποιήσασθαί τινα λύσιν τῶν περιεστώτων κακῶν τῇ Αἰτωλίᾳ. A. U. 565.
11 ὁμοίως δὲ καὶ παρ' αὐτῶν ἐξέπεμψαν πάλιν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, Ἀλέξανδρον τὸν Ἴσιον ἐπικαλούμενον, καὶ Φαινέαν, σὺν δὲ τούτοις [o] * τὸν Ἀμβρακιώτην, καὶ Λύκωπον.

* * *

IX. Παραγενομένων πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων [p] ἐξ Ἠπείρου πρεσβευτῶν, ἐκοινολογεῖτο τούτοις περὶ τῆς ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς στρατείας. Cum Epirotis consultat Fulvius.
2 τῶν δὲ πρεσβευτῶν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν συμβουλευόντων, (συνέβαινε γὰρ τότε πολιτεύεσθαι τοὺς Ἀμβρακιώτας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν·)
3 καὶ φερόντων ἀπολογισμοὺς, διότι καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι τοῖς στρατοπέδοις, ἐὰν εἰς τοῦτο βούλωνται συγκαταβαίνειν Αἰτωλοὶ, καλλίστους εἶναι τόπους συμβαίνει περὶ τὴν προειρημένην πόλιν·
4 κἂν ἀποδειλιῶσιν, εὐφυῶς αὐτὴν κεῖσθαι πρὸς πολιορκίαν· καὶ γὰρ ἄφθονον ἔχειν τὴν χώραν [q] εἰς χρείαν πρὸς τὰς

[n] Ἀθηναίους restituit idem. Ἀθαμᾶνας cod. Urs. Ἀθαμανοὺς Bav. [o] Ubi *asteriscum* posui, ibi vulgo editum legitur Χάροπα, ἔτι δ' Ἄλυπον, quæ pariter ingenio debentur Ursini, in cujus cod. scriptum erat σὺν δὲ τούτοις χαλιπόν. ἴστι δ' ἄλιπον. Sic et Bav. nisi quod sit ἄλυπον per *υ*. Acute Reiskius suspicatur, in utroque corrupto vocab. latere nomen Δάμιππον. [p] ἐξ Ἠπείρου πρεσβ. correxit Urs. ἐξ πρεσβευτῶν dant MSti, et nesciunt Ἠπείρου. [q] Suspicatus eram, satis esse χρείαν absque præpos. Nec sperno εὐκαιρίαν quod proposuit Reisk.

ciendum, ut ad *Rhodios et Athenienses* mitterent, eosque rogarent et hortarentur ad legatos sua gratia Romam mittendos, qui Romanorum iram deprecati, instantibus malis Ætoliam aliquo modo liberarent. Ipsi quoque a se pariter Romam proficisci legatos jusserunt, *Alexandrum* cognomine *Isium*, et *Phæneam*, cumque his * Ambraciensem, et *Lycopum*.

* * *

(*Legatio XXVII.*)

IX. Venerant ad Consulem Romanum *ex Epiro legati*, cum iis consultabat *Fulvius* de sua adversus Ætolos expeditione. Illi suadebant *Ambraciam adgredi:* (nam ea tempestate Ambracienses Ætolico concilio sese contribuerant,) cujus sententiæ rationes has adferebant: *sive ad certamen descendere Ætoli vellent, pulcerrimos circa prædictam urbem campos ad dimicandum esse; sive metu detrectarent certamen, facilem urbis expugnationem fore; ingentem enim facilitatem habere regionem ad operum constructio-*

Ol. 147. 3. τῶν ἔργων παρασκευὰς, καὶ τὸν [r]Ἄραχθον ποταμὸν
ῥέοντα παρὰ τὴν πόλιν συνεργήσειν πρός τε τὰς τοῦ
στρατοπέδου χρείας, ἅτε θέρους ὄντος, καὶ πρὸς τὴν
Ambraciam oppugnat. τῶν ἔργων ἀσφάλειαν. Δοξάντων δὲ τῶν πρεσβευτῶν 5
καλῶς συμβουλεύειν, ἀναζεύξας ὁ στρατηγὸς ἦγε διὰ
τῆς Ἠπείρου τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν. Ἀφι- 6
κόμενος δὲ, καὶ τῶν Αἰτωλῶν οὐ τολμώντων ἀπαντᾶν,
περιῄει κατοπτεύων τὴν πόλιν, καὶ ἐνήργει τὰ τῆς πολι-
Ætolorum legati intercepti ab Epirotis. ορκίας φιλοτίμως. Καὶ οἱ εἰς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντες 7
πρέσβεις, παρατηρηθέντες ὑπὸ [s]Σιβήρτου τοῦ Πετράτου
περὶ τὴν Κεφαλληνίαν, κατήχθησαν εἰς [t]Χάραδρον. τοῖς 8
δὲ Ἠπειρώταις ἔδοξεν, τὰς μὲν ἀρχὰς εἰς [u]Βουχετὸν
ἀποθέσθαι, καὶ φυλάττειν ἐπιμελῶς τοὺς ἄνδρας· μετὰ
δέ τινας ἡμέρας ἀπῄτουν αὐτοὺς λύτρα, διὰ τὸ πόλεμον
Alexandri Isii avaritia. ὑπάρχειν σφίσι πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. Συνέβαινε δὲ, 9
τὸν μὲν Ἀλέξανδρον πλουσιώτατον εἶναι πάντων τῶν
Ἑλλήνων· τοὺς δὲ λοιποὺς [x]καθυστερεῖν τοῖς βίοις,
πολὺ δὲ λείπεσθαι τοῦ προειρημένου ταῖς οὐσίαις, καὶ 10
τὸ μὲν πρῶτον ἐκέλευον ἕκαστον ἀποδοῦναι πέντε τά-
λαντα. τοῦτο δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οὐδ᾽ ὅλως ἀπήρεσκεν,
ἀλλ᾽ ἐβούλοντο, περὶ πλείστου ποιούμενοι τὴν σφῶν

[r] Ἄραχθον ex aliis scriptoribus restitui, monente etiam Ursino. Ἄρατον dant nostri MSti. Ἀρέθοντα ex Livio edidit Ursin. [s] Σιβήρτου τοῦ Πετράτου. Forsan Σιβύρτου (Σιμοίτου suspicatus est Reisk.) τοῦ Πετραίου. [t] Sic Bav. Χάρανδρον Ursin. Χαράδραν alibi apud Polyb. [u] Vulgo Βουλετὸν, operarum errore, ex prima edit. in ceteras propagato. [x] Aut μὲν adjiciendum, aut mox πολύ τι scrib. pro πολὺ δὲ. Casaubonus ex ing. edidit οὐ καθυστερεῖν. Oportebat saltem οὐ μόνον.

nem, et Arachthum amnem præter ipsa mœnia fluere, cum ad convehenda, quæ castrensi usui sunt necessaria, per anni tempus (æstas enim erat) *opportunum, tum operibus etiam munimento futurum.* Consul, probato hoc legatorum consilio, castra movet, et per Epirum *Ambraciam* ducit. Eo ut ventum, non audentibus Ætolis contra prodire, *Fulvius* urbem circumit, situm diligenter observans, et magno studio oppugnationem illius urget. At qui Romam missi fuerant *legati Ætolorum*, observati a *Siberto, Petrati* [*an* Sibyrto, Petræi?] filio, et in Cephallenia deprehensi, *Charadrum* sunt deducti. Epirotis principio placuit, *Buchetum* eos transferre, et diligenter custodire. Mox vero, elapsis aliquot diebus, pretium ab iis exegerunt, quoniam bellum sibi esset cum Ætolis. *Alexander* autem, legationis hujus princeps, omnium Græcorum erat *ditissimus:* ceteri minime abundabant vitæ commoditatibus, facultatesque longe minores prædicto viro habebant. Initio jussere Epirotæ singulos *quina talenta* dare. Id vero reliqui plane non abnuere, sed libenter etiam consentire, ut qui salute sua nihil antiquius habe-

11 αὐτῶν σωτηρίαν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος οὐκ ἂν ἔφη συγ- A. U. 565.
χωρῆσαι, πολὺ γὰρ εἶναι τ' ἀργύριον [y]φαίνεσθαι· καὶ
τὰς νύκτας διαγρυπνῶν διωλοφύρετο πρὸς αὐτὸν, εἰ
12 δεήσει πέντε τάλαντα καταβάλλειν. Οἱ δ' Ἠπει-
ρῶται, προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ διαγωνιῶντες, μὴ
γνόντες οἱ Ῥωμαῖοι, διότι πρεσβεύοντας πρὸς αὐτοὺς
κατεσχήκασι, κἄπειτα γράψαντες παρακαλῶσι, καὶ
κελεύωσιν ἀπολύειν τοὺς ἄνδρας, συγκαταβάντες, τρία
13 τάλαντα πάλιν ἀπήτουν ἕκαστον. Ἀσμένως δὲ τῶν
ἄλλων προσδεξαμένων, οὗτοι μὲν διεγγυηθέντες ἐπαν-
ῆλθον· ὁ δ' Ἀλέξανδρος οὐκ ἔφη δοῦναι πλεῖον τα-
14 λάντου, καὶ γὰρ τοῦτ' εἶναι πολύ. καὶ τέλος ἀπογνοὺς
αὐτὸν ἔμεινεν ἐν τῇ φυλακῇ, πρεσβύτερος ἄνθρωπος,
[z]πλειόνων ἢ διακοσίων ταλάντων ἔχων οὐσίαν· [a]καί μοι
δοκεῖ, κἂν ἐκλιπεῖν τὸν βίον, ἐφ' ᾧ μὴ δοῦναι τὰ τρία
15 τάλαντα. Τοσαύτη τις ἐνίοις πρὸς [b]τὸ πλεῖον ὁρμὴ
16 παρίσταται καὶ προθυμία. Τότε δ' ἐκείνῳ καὶ τ'
αὐτόματον συνήργησε πρὸς τὴν φιλαργυρίαν, ὥστε παρὰ
πᾶσιν ἐπαίνου καὶ συγκαταθέσεως τυχεῖν τὴν ἀλογι-
17 στίαν αὐτοῦ διὰ τὴν περιπέτειαν. μετὰ γὰρ ὀλίγας
ἡμέρας γραμμάτων παραγενηθέντων ἐκ τῆς Ῥώμης περὶ
18 τῆς ἀφέσεως, αὐτὸς μόνος ἀπελύθη χωρὶς λύτρων. Οἱ
δ' Αἰτωλοὶ, γνόντες τὴν αὐτοῦ περιπέτειαν, Δαμοτέλη

Alexandri avaritiam fortuna juvat.

Damoteles iterum Romam missus.

[y] φαίνεσθαι ex conject. edidit Ursin. φαίνεται dant MSti. ἀπεφαίνετο maluerat Reisk. [z] πλεῖον ἢ malim cum Reisk. [a] καί μοι δοκεῖ ex conject. nostra. Vulgo ἐμοὶ δοκεῖ absque conjunct. [b] Putaveram τὸ πλεῖον ἔχειν.

rent. Alexander vero negare se facturum; magnam enim utique eam pecuniam sibi videri: qui etiam noctes insomnes ducens, secum lamentabatur, si quinque talentorum summa sibi esset pendenda. Epirotæ, providentes id quod futurum erat, et admodum solliciti, ne Romani, cognito eos detinuisse legatos ad se missos, per literas cum ipsis agerent, et captivos juberent missos facere; remissa pretii parte, *terna talenta* a captivis exigebant. Quam conditionem cum ceteri lubente animo accepissent, datis prædibus domum redierunt. *Alexander* vero amplius *uno talento* se datu-rum negavit, id quoque multum esse: ac tandem, spreta salute sua, in carcere mansit, homo senex, ducentorum amplius talentorum censum habens; qui vel vitam, puto equidem, projecturus erat, dum modo ne tria talenta daret. Adeo nonnullis *avaritia* sedet animo, *et opum cupiditas*. Tunc tamen illius sordes fortuna adjuvit; ita ut ex eventu omnes illum laudarent, et stultitiam ejus comprobarent. Nam post dies non ita multos, quum Roma literæ essent adlatæ de eorum liberatione, ipse solus sine pretio est dimissus. Ætoli vero, intellecto ejus casu, *Damotelem* iterum delegerunt, qui Ro-

Ol. 147. 3. προεχειρίσαντο πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτήν. ὃς 19
ἐκπλεύσας μέχρις Λευκάδος, καὶ γνοὺς προάγοντα διὰ
τῆς Ἠπείρου μετὰ τῶν δυνάμεων Μάρκον ἐπὶ τὴν
Ἀμβρακίαν, ἀπογνοὺς τὴν πρεσβείαν, αὖθις ἀνεχώρησεν
εἰς τὴν Αἰτωλίαν.

* * *

M. Fulvius oppugnat Ambraciam.

X. Αἰτωλοὶ ὑπὸ τοῦ τῶν Ῥωμαίων ὑπάτου Μάρκου
πολιορκούμενοι, τῇ προσβολῇ τῶν μηχανημάτων καὶ τῶν
κριῶν γενναίως ἀντιπαρετάξαντο. οὗτος γὰρ ἀσφαλι- 2
σάμενος τὰ κατὰ τὰς στρατοπεδείας, τρία μὲν ἔργα
κατὰ τὸ [c]Πύῤῥειον προσῆγεν διὰ τῶν ἐπιπέδων τόπων,
διεστῶτα μὲν ἀπ' ἀλλήλων, παράλληλα δέ· τέταρτον
δὲ κατὰ τὸ Ἀσκληπιεῖον, πέμπτον δὲ κατὰ τὴν ἀκρό-
πολιν. Γιγνομένης δὲ τῆς προσαγωγῆς ἐνεργοῦς κατὰ 3
πάντας ἅμα τοὺς τόπους· ἐκπληκτικὴν συνέβαινε γίγνε-
σθαι τοῖς ἔνδον τὴν τοῦ μέλλοντος προσδοκίαν. Τῶν δὲ 4
κριῶν τυπτόντων ἐνεργῶς τὰ τείχη, καὶ τῶν δορυδρε-
πάνων ἀποσυρόντων τὰς ἐπάλξεις· ἐπειρῶντο μὲν οἱ
κατὰ τὴν πόλιν ἀντιμηχανᾶσθαι πρὸς ταῦτα, τοῖς μὲν
κριοῖς διὰ κεραιῶν ἐνιέντες σηκώματα μολύβδινα, καὶ
λίθους, καὶ στύπη δρύϊνα· τοῖς δὲ δρεπάνοις σιδηρᾶς 5
περιτιθέντες ἀγκύρας, καὶ [d]κατασχόντες ταῦτα ἔσω

[c] Πύῤῥειον et Ἀσκληπιεῖον correxi, cum esset Πύῤῥαιον et Ἀσκληπιεῖον. [d] ἀνα-σπῶντες suspicatus est Casaub. κατασπῶντες malim.

mam legatus proficisceretur. Is ut Leucadem venit, certior factus, Consulem per Epirum Ambraciam versus exercitum ducere, desperato legationis exitu, in Ætoliam est reversus.

* * *

(*Apud* HERONEM *de repellenda obsidione. p.* 324.)

x. *Ætoli*, quum a Romano Consule *Marco* [*Fulvio*] oppugnarentur, operibus admotis arietibusque fortiter restiterunt. Is enim, postquam castra munimentis firmavit, tria opera adversus *Pyrrheum* in plano loco admovit, intervallis quidem distantia, sed secundum eamdem lineam juxta se invicem directa; quartum e regione *Æsculapii*, quintum adversus arcem. Quæ quum magna vi omnibus locis simul admoverentur; trepidantes qui intus erant, dirissima quæque sibi imminentia animis præcipiebant. Jam vero *arietibus* muros valide quatientibus, et *contis falcatis* detergentibus pinnas; oppidani, quidquid moliri contra hæc possent tentantes, in arietes tollenonibus libramenta plumbi et saxa stipitesque quernos incutiebant: falces, ancoris ferreis injectis, in interiorem partem muri detrahebant, ita

τοῦ τείχους, ὥστε, ἐπὶ τὴν ἔπαλξιν συντριβέντος τοῦ A. U. 565.
6 δόρατος, ἐγκρατεῖς γίγνεσθαι τῶν δρεπάνων. τὸ δὲ
πλεῖον, ἐπεξιόντες, εὐψύχως ἐμάχοντο, ποτὲ μὲν ἐπιτιθέμενοι νύκτωρ τοῖς ἐπικοιτοῦσιν ἐπὶ τῶν ἔργων, ποτὲ δὲ τοῖς ἐφημερεύουσι μεθ' ἡμέραν προφανῶς, καὶ τριβὴν ἐνεποίουν τῇ πολιορκίᾳ.

Ambraciæ oppugnatio.

* * *

7 [e]Τοῦ γὰρ Νικάνδρου ἐκτὸς ἀναστρεφομένου, καὶ πέμψαντος πεντακοσίους ἱππεῖς εἰς τὴν πόλιν, οἳ καὶ παραβιασάμενοι τὸν μεταξὺ χάρακα τῶν πολεμίων
8 εἰσέφρησαν εἰς τὴν πόλιν [f]* παραγγείλας, καθ' ἣν ἐτάξαντο ἡμέραν, αὐτοὺς μὲν ἐξελθόντας * ποιήσασθαι, συνεπιλαβέσθαι δὲ αὐτὸν τούτοις τοῦ κινδύνου.
9 [f]Καὶ αὐτῶν μὲν εὐψύχως τῆς πόλεως ἐξορμησάντων, καὶ γενναίως ἀγωνισαμένων, τοῦ δὲ Νικάνδρου καθυστερήσαντος, εἴτε καταπλαγέντος τὸν κίνδυνον, εἴτε καὶ ἀναγκαῖα [h]νομίσαντος τὰ ἐν οἷς διέτριβε πράγματα, ἡττήθησαν τῆς ἐπιβολῆς.

* * *

[e] Ante ista verba apud *Heronem* leguntur hæc, quæ nescio an et ipsa (ex parte saltem) Polybiana sint: Διὰ τοῦτο γὰρ ἔφαμεν καταστοχάζεσθαι τοῦ καιροῦ, ὡς μὴ, μέλλοντες ἐνεδρεύειν, ἐνεδρευθῶμεν, ὑστερήσαντες τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ὥρας. ἐπειδὴ ἐντεῦθεν πολλαὶ παραπόλλυνται δυνάμεις, αἱ μὲν ὑστερήσασαι, ἢ (αἱ δὲ malim) προλαβοῦσαι τὸν ὡρισμένον τῆς ἡμέρας καιρὸν ἢ τῆς νυκτός. ὥσπερ καὶ Ἀμβρακιῶται. Τοῦ γὰρ Νικ. κ. τ. λ. [f] * παραγγείλας. Et deinde * ποιήσασθαι. Sententia utcumque patet, licet in oratione nonnihil turbatum mutilatumque sit. [g] αὐτῶν ex conject. scripsi, cum esset αὐτοῖς. καὶ vero ex ora libri adscivi. [h] νομίσαντος et dein πράγματα correxi. νομίσαντες et πραγμάτων erat in exemplari.

ut contus super pinna præfringeretur, falce ipsi potirentur. Adhæc crebris eruptionibus fortiter pugnantes, et modo noctu in custodias operum, modo interdiu propalam in stationes impressionem facientes, moram nectebant obsidioni.

* * *

Quum enim *Nicander* extra urbem versaretur, et quingentos equites misisset in urbem, qui etiam per interjectum hostium vallum forti impetu perruperunt in urbem; præceperat, ut constituta die illi ex urbe egredientes impetum in hostem facerent; ipsi, [extrinsecus se adfore, et] periculum cum eis partiturum, promiserat. Et illi quidem animose urbe egressi sunt, fortiterque pugnarunt: sed, quoniam in tempore non aderat *Nicander*, sive metu periculi deterritus, sive quod necessaria putaverit negotia quibus districtus est, effectu caruit illorum conatus.

* * *

Ol. 147. 3.
Ambraciæ oppugnatio.

XI. (Πολλαὶ γὰρ πόλεις καὶ μετὰ τὴν τῶν τειχῶν
καταστροφὴν περιεγένοντο τῶν ἐναντίων, ὥσπερ καὶ Ἀμ-
βρακία[i].) Τῶν γὰρ Ῥωμαίων συνεχῶς βιαζομένων τοῖς 2
κριοῖς τὸ τεῖχος, [k]ἀεί τι * · οὐ μὴν εἰς τὴν πόλιν 3
ἐδύναντο παρελθεῖν διὰ τῶν πτωμάτων, διὰ τὸ τοὺς
ἔνδον ἀντοικοδομεῖν, καὶ μάχεσθαι γενναίως ἐπὶ τοῦ
πίπτοντος μέρους τοὺς Αἰτωλούς. Ὅθεν καὶ ἀπελπί- 4
σαντες τοῦ διὰ τῆς βίας ἑλεῖν τὴν πόλιν, πρὸς τὸ
ὑπορύττειν ὥρμησαν. Ἀλλὰ καὶ ταύτης τῆς μηχανῆς 5
ἀπεκρούσθησαν, στρατηγικώτερον [l]τῶν ἔνδον ἀντιπαρα-
ταξαμένων, ὡς προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει, καὶ αἰσθομένων
[m]τὸ τούτων εὕρημα. Ἀσφαλισάμενοι [[n]γὰρ] τὸ μέσον 6
ἔργον τῶν τριῶν τῶν προϋπαρχόντων οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ
σκεπάσαντες ἐπιμελῶς τοῖς γέρροις, προεβάλλοντο στοὰν
παράλληλον τῷ τείχει, σχεδὸν ἐπὶ δύο πλέθρα. καὶ 7
λαβόντες ἀρχὴν ἐκ ταύτης, ὤρυττον ἀδιαπαύστως καὶ
τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν ἐκ διαδοχῆς. Ἐφ' ἱκανὰς οὖν 8
ἡμέρας ἐλάνθανον τοὺς ἔνδον φέροντες ἔξω τὸν χοῦν διὰ
τῆς σύριγγος. Ὡς δὲ μέγας ὁ σωρὸς ἐγένετο τῆς ἐκφε- 9
ρομένης γῆς, καὶ σύνοπτος τοῖς ἐκ τῆς πόλεως, οἱ
προεστῶτες τῶν πολιορκουμένων ὤρυττον τάφρον ἔσωθεν
ἐνεργῶς, παράλληλον τῷ τείχει καὶ τῇ στοᾷ τῇ πρὸ

[i] Uncis inclusi verba, quæ an Polybiana sint haud satis liquet. [k] Supple ἔπεσε, κατέπεσε, aut simile verbum. [l] τῶν ἔνδον ἀντιπαραταξαμένων ex conject. correxi. In exemplari erat τὰ ἔνδον παραταξάμενοι. [m] τὸ τούτων εὕρημα pariter ex nostra est conject. cum τὸ πονεύρημα in exemplari esset. [n] γὰρ connexionis causa adjeci.

XI. (Etenim multæ urbes, etiam post murorum eversionem, hostem superarunt; quemadmodum *Ambraciæ* accidit.) Nam quum *Romani* adsidue arietibus murum quaterent, semper quidem aliquid dejiciebatur: at in urbem tamen per ruinas penetrare non potuerunt, quia et oppidani intus novum murum objiciebant, et *Ætoli* ruinis superstantes egregie pugnabant. Unde etiam aperta vi urbem capere desperantes, ad *subfodiendos muros* se contulerunt. Sed et ab hoc astu repulsi sunt; quum illi, qui in oppido erant, peritissime ex arte militari omnia administrarent, ut sermo procedens docebit, et inventum illorum intelligerent. *Romani* igitur, bene munito medio ex tribus, quæ jam ante erant, opere, et diligenter cratibus tuto, porticum objiciunt directione muro parallela, ducentorum fere pedum longitudine. Inde incipientes, per vices continuato labore, et nocte et interdiu fodiebant: atque ita terram egerentes ex *cuniculo* per bene multos dies fefellerunt oppidanos. Ut vero egestæ terræ tumulus increvit, et in conspectum oppidanis venit; præfecti eorum qui obsidebantur impigre fossam intus ducunt, parallelam muro et porticui quæ ante turres erat.

A. U. 565. Ambraciæ oppugnatio.

10 τῶν πύργων. Ἐπειδὴ δὲ βάθος ἔσχεν ἱκανὸν, ἑξῆς ἔθηκαν παρὰ τὸν ἕνα τοῖχον τῆς τάφρου ἐγγὺς τῷ τείχει χαλκώματα συνεχῆ, λεπτότατα ταῖς κατα-
11 σκευαῖς, οἷον λεκάνας καὶ ἕτερα ὅμοια τούτοις. καὶ παρὰ ταῦτα διὰ τῆς τάφρου παριόντες, ἠκροῶντο τοῦ
12 ψόφου τῶν ὀρυττόντων ἔσωθεν. Ἐπεὶ δὲ ἐσημειώσαντο τὸν τόπον, καθ' ὃν ἐδήλου τινὰ τῶν χαλκωμάτων διὰ τῆς συμπαθείας, (ἀντήχουν γὰρ πρὸς τὸν ἐκτὸς ψόφον·) ὤρυττον ἔσωθεν ἐπικαρσίαν πρὸς τῇ ὑπαρχούσῃ ἄλλην κατὰ γῆς τάφρον ὑπὸ τὸ τεῖχος, στοχαζόμενοι τοῦ
13 συμπεσεῖν ἐναντίοι τοῖς πολεμίοις. Ταχὺ δὲ τούτου γενομένου, διὰ τὸ τοὺς Ῥωμαίους μὴ μόνον ἀφῖχθαι πρὸς τὸ τεῖχος ὑπὸ γῆς, ἀλλὰ καὶ διεστυλωκέναι τόπον ἱκανὸν τοῦ τείχους ἐφ' ἑκάτερον τὸ μέρος τοῦ ὀρύγμα-
14 τος, συνέπεσον ἀλλήλοις. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐμάχοντο ταῖς σαρίσσαις ὑπὸ γῆν. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐδύναντο μέγα ποιεῖν, διὰ τὸ προβάλλεσθαι θυρεοὺς καὶ γέῤῥα πρὸ
15 αὐτῶν [o] ἀμφοτέρους· τὸ τηνικάδε ὑπέθετό τις τοῖς πολιορκουμένοις, πίθον προθεμένους ἁρμοστὸν κατὰ τὸ πλάτος τῷ μετάλλῳ, τρυπῆσαι τὸν πυθμένα, καὶ [p] περαιώσαντας αὔλισκον σιδηροῦν [q] ἴσον τῷ τεύχει, πλῆσαι τὸν πίθον τῷ πτίλῳ λεπτῷ, καὶ πυρὸς μικρὸν ἐμβαλεῖν

[o] ἀμφοτέρους scribendum putavi, cum esset ἀμφότεροι. [p] περαιώσαντας ex conject. tentavi. πλειώσαντας est in exempl. quod in λειώσαντες mutavit Gronov. [q] Forsan ἰσομήκη scripsit Polyb.

Quæ ubi ad justam profunditatem est perducta, ad alterum deinde fossæ latus prope murum adposuerunt continua serie *ænea vasa instrumentaque* tenuissimæ fabricæ, veluti pelves, aliaque similia: et, dum præter has pelves per fossam prætereunt, auribus captabant intus strepitum fodientium. Sic igitur loco illo bene notato, ubi quædam ex vasis per *sympathiam* quamdam et naturæ concentum (*resonabant* enim illa *ad exteriorem sonum*) significationem faciebant; intus ex ea fossa, quam fecerant, e transverso aliam sub terra fossam foderunt subtus murum, ea directione, qua ex adverso occursuros se hostibus conjectabant. Qua fossa celeriter perfecta, quia Romani sub terra non modo ad murum pervenerant, sed jam quoque multam ejus partem sudibus suspenderant ab utraque fossæ parte; invicem congressi sunt. Ac primo quidem sarissis sub terra pugnarunt. Quum vero sic nihil magni momenti efficerent, quoniam utrique clypeos et crates ante se projiciebant; aliquis tandem subgessit obsessis, ut *dolio* ante se posito, quod amplitudini cuniculi responderet, fundum ejus perforarent, transmitterentque *ferream fistulam* pari cum dolio longitudine: dolium deinde *tenui pluma* implerent, et parum ignis sub ipsum dolii os sub-

Ol. 147. 3. Ambraciæ oppugnatio.

ὑπ' αὐτὸ τοῦ πίθου τὸ περιστόμιον· κἄπειτα σιδηροῦν 16
πῶμα τρημάτων πλῆρες τῷ στόματι περιτιθέντας, ἀσ-
φαλῶς εἰσάγειν διὰ τοῦ ὀρύγματος, νεύοντι τῷ στόματι
πρὸς τοὺς ὑπεναντίους· ὁπότε δὲ ἐγγίσαιεν τοῖς πολε- 17
μίοις, περισάξαντες τὰ χείλη τοῦ πίθου πανταχόθεν,
τρήματα δύο καταλιπεῖν [r]ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους, δι'
ὧν διωθοῦντες τὰς σαρίσσας, οὐκ ἐάσουσι προσιέναι
τῷ πίθῳ τοὺς ὑπεναντίους· μετὰ δὲ ταῦτα λαβόντας 18
[s]ἀσκὸν, οἷς οἱ χαλκεῖς χρῶνται, καὶ προσαρμόσαντας
πρὸς τὸν αὐλὸν τὸν σιδηροῦν, φυσᾷν ἐνεργῶς [t]τὸ πρὸς
τῷ στόματι πῦρ ἐν τοῖς πτίλοις ἐγκείμενον· κατὰ 19
τοσοῦτον ἐπαγομένους ἀεὶ τὸν αὐλὸν ἐκτὸς, καθόσον
ἐκκάηται τὰ πτίλα. Γενομένων δὲ πάντων καθάπερ 20
προεῖπον, τό τε πλῆθος τοῦ καπνοῦ συνέβαινε πολὺ
γενέσθαι, καὶ τῇ δριμύτητι διαφέρον διὰ τὴν φύσιν τῶν
πτίλων, φέρεσθαί τε πᾶν εἰς τὸ τῶν πολεμίων ὄρυγμα.
ὥστε καὶ λίαν κακοπαθεῖν τοὺς Ῥωμαίους, οὔτε κω- 21
λύειν οὔτε ὑπομένειν δυναμένους ἐν τοῖς ὀρύγμασι τὸν
καπνόν.

* * *

De pace agitur cum Ætolis.

XII. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ παρὰ τῶν Ἀθηναίων
καὶ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις ἧκον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν
Ῥωμαίων, συνεπιληψόμενοι τῶν διαλύσεων. Ὅ τε 2

[r] Sic editum est apud Heronem. ἐφ' ἑκατ. edidit Gronov. [s] ἀσκὸν ex Gronovii conject. recepi. Mendose exemplar χαλκὸν habet. [t] τὸ πρ. τῷ στόμ. πῦρ ex nostra emend. Vulgo τῷ et πυρί.

jicerent; tum ferreo operculo, foraminibus pleno, ori imposito, secure per fossam ingererent dolium, ore in hostes obverso: ubi vero hostibus adpropinquarent, obturato undique omni spatio circa labia dolii, duo tantum ab utraque parte foramina relinquerent, per quæ porrectis sarissis hostes, ne ad dolium accedere possent, prohiberent: posthæc *folle*, quali utuntur fabri, ad fistulam ferream adaptato, ignem, qui plumæ prope os dolii subjectus esset, valide subflarent; fistulam semper in tantum extrorsum retrahentes, in quantum pluma exarsisset. Quibus omnibus ita, ut dictum est, compositis, *immensus fumus* est exortus, supra modum acer atque vehemens propter plumæ naturam; isque omnis in hostilem cuniculum ferebatur. Quo factum, ut valde laborarent Romani, quum nec prohibere nec tolerare fumum in cuniculo possent.

* * *

(*Legatio XXVIII.*)

XII. Eo tempore *Atheniensium et Rhodiorum legati* ad castra Romana venere *ad pacem impetrandam adjuturi Ætolos.* Eodem et *Amynander* rex

βασιλεὺς τῶν [u]Ἀθαμάνων Ἀμύνανδρος παρεγένετο, A. U. 565.
σπουδάζων ἐξελέσθαι τοὺς Ἀμβρακιώτας ἐκ τῶν πε- De pace agitur cum Ætolis.
ριεστώτων κακῶν, δοθείσης αὐτῷ τῆς ἀσφαλείας ὑπὸ
3 τοῦ Μάρκου διὰ τὸν καιρόν. πάνυ γὰρ οἰκείως εἶχε
πρὸς τοὺς Ἀμβρακιώτας, διὰ τὸ καὶ πλείω χρόνον ἐν
4 τῇ πόλει ταύτῃ διατετρίφθαι κατὰ φυγήν. Ἧκον δὲ
καὶ παρὰ τῶν Ἀκαρνάνων μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ἄγοντές
τινες τοὺς περὶ Δαμοτέλη. ὁ γὰρ Μάρκος, πυθόμενος
τὴν περιπέτειαν αὐτῶν, ἔγραψε τοῖς [x]Θουριεῦσιν, ἀνα-
5 κομίζειν τοὺς ἄνδρας ὡς αὐτόν. Πάντων δὲ τούτων
ἠθροισμένων, ἐνηργεῖτο φιλοτίμως τὰ πρὸς τὰς δια-
6 λύσεις. Ὁ μὲν οὖν Ἀμύνανδρος κατὰ τὴν αὑτοῦ
πρόθεσιν εἴχετο τῶν Ἀμβρακιωτῶν, παρακαλῶν σώζειν
σφᾶς αὐτούς· εἶναι δὲ τοῦτο οὐ μακρὰν [y]ἐὰν βουλεύ-
7 σωνται βέλτιον περὶ αὑτῶν. Πλεονάκις δὲ προσπελά-
ζοντος αὐτοῦ τῷ τείχει, καὶ διαλεγομένου περὶ τούτων,
ἔδοξε τοῖς Ἀμβρακιώταις εἰσκαλέσασθαι τὸν Ἀμύναν-
8 δρον εἰς τὴν πόλιν. τοῦ δὲ στρατηγοῦ συγχωρήσαντος
τῷ βασιλεῖ τὴν εἴσοδον, [z]οὗτος μὲν οὖν εἰσελθὼν διελέ-
9 γετο τοῖς Ἀμβρακιώταις περὶ τῶν ἐνεστώτων. Οἱ δὲ
παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις, λαμβά-
νοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, καὶ
ποικίλως ὁμιλοῦντες, πραΰνειν ἐπειρῶντο τὴν ὀργὴν αὐτοῦ.

[u] Rursus Ἀθαμανῶν Bav. [x] Sic dare debuerunt scripti libri, in quibus mendose est Ψουριεῦσιν. Θυριεῦσιν edidit Casaub. [y] ἐὰν μὴ βουλεύσ. dant libri nostri. Particulam negantem delevit Ursinus. [z] Particulam οὖν non agnoscit Bav.

Athamanum, fide accepta a *Marco* (*Fulvio*) pro tempore, se contulit, *Ambracienses* e præsentibus malis eripere satagens: hos enim singulari caritate complectebatur, quod majorem partem temporis Ambraciæ exsulaverat. Acarnanes item nonnulli post dies paucos venerunt, *Damotelem* et legationis illius comites adducentes. Marcus enim, certior factus de illorum legatorum casu, ad *Thyrienses* scripserat, ut eos ad se reducerent. Hi igitur omnes postquam convenerunt, *de pacificatione* summo studio agebatur. *Amynander*, sicut initio ei propositum fuerat, finem nullum faciebat Ambracienses monendi, hortandi, ut saluti consulerent suæ; quæ non longe petenda ipsis esset, si modo saniora vellent inire consilia. Qui quum persæpe muris succederet, deque iis rebus colloqueretur; placuit Ambraciensibus, Amynandrum in urbem vocare: quod et consul regi permisit, ut faceret. Et ille quidem oppidum ingressus, de præsenti negotio cum Ambrabraciensibus colloquebatur: interea vero legati Atheniensium et Rhodiorum adsidue Romanum imperatorem convenire, variaque oratione illum ad-

Ol. 147. 3. τοῖς δὲ περὶ τὸν Δαμοτέλη καὶ Φαινέαν ὑπέθετό τις, 10
ἔχεσθαι καὶ θεραπεύειν τὸν Γάϊον Οὐαλέριον. οὗτος δ' 11
ἦν Μάρκου μὲν υἱὸς, τοῦ πρώτου συνθεμένου πρὸς Αἰτω-
λοὺς τὴν συμμαχίαν, Μάρκου δὲ τοῦ τότε στρατη-
γοῦντος ἀδελφὸς ἐκ μητρός· ἄλλως δὲ πρᾶξιν ἔχων
νεανικὴν, [a]ἦν μάλιστα παρὰ τῷ στρατηγῷ πιστευό-
μενος. ὃς παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Δαμοτέλη, 12
καὶ νομίσας [b]ἴδιον εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ καθήκειν
αὐτῷ τὸ προστατῆσαι τῶν Αἰτωλῶν, πᾶσαν εἰσεφέρετο
σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν, ἐξελέσθαι σπουδάζων τὸ ἔθνος
ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν. Ἐνεργῶς δὲ πανταχόθεν 13
προσαγομένης τῆς φιλοτιμίας, ἔλαβε τὸ πρᾶγμα συν-
Tradit se Ambracia. τέλειαν. Οἱ μὲν γὰρ Ἀμβρακιῶται, πεισθέντες ὑπὸ 14
τοῦ βασιλέως, ἐπέτρεψαν τὰ καθ' αὑτοὺς τῷ στρα-
τηγῷ τῶν Ῥωμαίων, καὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν, ἐφ'
ᾧ τοὺς Αἰτωλοὺς ὑποσπόνδους ἀπελθεῖν. τοῦτο γὰρ 15
ὑφείλοντο πρῶτον, τηροῦντες τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους
πίστιν.

Pax Ætolis data. XIII. Ὁ δὲ Μάρκος συγκατέθεντο τοῖς Αἰτωλοῖς
ἐπὶ τούτῳ ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις· Ὥστε διακόσια 2
μὲν Εὐβοϊκὰ τάλαντα παραχρῆμα λαβεῖν, τριακόσια
δ' ἐν ἔτεσιν ἕξ, πεντήκοντα καθ' ἕκαστον ἔτος· ἀπο- 3
κατασταθῆναι δὲ καὶ τοὺς [c]αἰχμαλώτους καὶ τοὺς

[a] ἦν μάλιστα ex Reiskii conject. οἱ μάλ. Bav. ἣ μάλιστα Ursinus, ex ing. puto. Quod tenens Casaub. in fine ad πιστευόμενος ex ingenio adjecit ἦν. [b] ἴδιον εἶναι τὸ πρᾶγμα correxit Ursinus, in cujus cod. erat τὰ πράγματα. Sic et Bav. intra lineas, sed in contextu dat τῷ πράγματι. [c] Vocem αἰχμαλώτους non fuisse in exempl. monet Ursinus. Tria verba καὶ τοὺς αἰχμ. ignorat Bav. Idem mox Ῥωμαίους dat pro Ῥωμαίοις.

gredi, quo iram ejus mollirent. Damoteli vero et Phæneæ suggessit aliquis, ut *C. Valerium* impensius colerent. Hic *Marci* [*Lævini*] filius erat, qui primus cum Ætolorum gente societatem pepigerat, Marci consulis frater, matre genitus eadem, juvenis alioquin gnavus atque eximie industrius, quo præcipue nomine apud Consulem gratia pollebat. Rogatus igitur a Damotele, suique maxime operis id esse ratus, sibique convenire, ut Ætolorum patrocinium susciperet; omne studium atque contentionem animi adhibuit, quo eam gentem tot malis circumstantibus eriperet. Estque tandem id negotium, omnibus acriter connitentibus, ad exitum perductum. *Ambracienses* enim, a rege persuasi, *Romano consuli se permiserunt*, et pacti ut sine fraude abirent Ætoli, urbem tradiderunt: id enim primum ab iis est exceptum, fidem erga socios servantibus.

XIII. MARCUS vero his legibus *pacem cum Ætolis* fieri consensit: *Ut ducenta Euboica talenta præsentia Romani ab Ætolis acciperent; tum trecenta intra annos sex, pensionibus æquis: captivos perfugasque omnes,*

αὐτομόλους Ῥωμαίοις ἅπαντας, τοὺς παρ' αὐτοῖς ὄντας, A. U. 565.
4 ἐν ἓξ μησὶ χωρὶς λύτρων· πόλιν δὲ μηδεμίαν ἔχειν ἐν Pax Ætolis data.
τῇ συμπολιτείᾳ, [d] μηδὲ μετὰ ταῦτα προσλαβέσθαι,
τούτων, ὅσαι μετὰ τὴν [e] Τίτου Κοϊντίου διάβασιν ἑάλω-
σαν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἢ φιλίαν ἐποιήσαντο πρὸς Ῥωμαίους·
5 Κεφαλληνίους δὲ πάντας ἐκσπόνδους εἶναι τούτων τῶν
6 συνθηκῶν. Ταῦτα μὲν οὖν ὑπετυπώθη τότε κεφαλαι-
ωδῶς περὶ τῶν διαλύσεων. ἔδει δὲ τούτοις πρῶτον μὲν
εὐδοκῆσαι τοὺς Αἰτωλοὺς, μετὰ δὲ ταῦτα γίγνεσθαι
7 τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ Ῥωμαίους. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι
καὶ Ῥόδιοι παρέμενον αὐτοῦ, καραδοκοῦντες τὴν τῶν
Αἰτωλῶν ἀπόφασιν· οἱ δὲ περὶ τὸν Δαμοτέλη ἐπανελ-
θόντες διεσάφουν τοῖς Αἰτωλοῖς περὶ τῶν συγκεχωρη-
8 μένων. Τοῖς μὲν οὖν ὅλοις εὐδόκουν, καὶ γὰρ ἦν αὐτοῖς
ἅπαντα παρὰ τὴν προσδοκίαν· περὶ δὲ τῶν πόλεων τῶν
πρότερον συμπολιτευομένων αὐτοῖς διαπορήσαντες ἐπὶ
9 ποσὸν, τέλος συγκατέθεντο τοῖς προτεινομένοις. Ὁ δὲ Ambracia,
Μάρκος, παραλαβὼν τὴν Ἀμβρακίαν, τοὺς μὲν Αἰτω- Pyrrhi olim regia.
λοὺς ἀφῆκεν ὑποσπόνδους· τὰ δ' ἀγάλματα, καὶ τοὺς
ἀνδριάντας, καὶ τὰς γραφὰς, ἀπήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως,
ὄντα καὶ πλείω, διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύῤῥου
10 τὴν Ἀμβρακίαν. ἐδόθη δ' αὐτῷ καὶ στέφανος ἀπὸ
11 ταλάντων πεντήκοντα καὶ ρ'. Ταῦτα δὲ διοικησάμενος

[d] Vulgo μηδέ τινας μετὰ invitis MStis. [e] Τίτου Κοϊντίου ex Livio correxit Ursinus. Λευκίου Κορνηλίου (sic) dant scripti libri.

qui apud Ætolos essent, intra proximos sex menses sine pretio redderent Romanis: urbem ne quam formulæ sui juris haberent, aut postea facerent, quæ post id tempus, quo Titus Quinctius trajecisset in Græciam, aut vi capta ab Romanis esset, aut voluntate in amicitiam eorum venisset: Cephallenii vero universi ut extra jus fœderis essent. Hæc summa capita sunt ejus pacis, cujus prima delineatio tunc temporis facta est. Quæ priusquam rata essent, oportebat ut ante omnia Ætoli ea comprobarent, deinde ut ad senatum populumque Romanum omnia referentur. Igitur *Athenienses et Rhodii* in castris manserunt, responsum Ætolorum exspectantes. *Damoteles* vero, quique erant cum ipso, in Ætoliam reversi, quæ impetraverant, Ætolis exposuerunt. Et illi ceteris quidem adsentiri omnibus; omnia enim supra eorum spem erant: de urbibus vero, quæ concilii Ætolorum prius fuerant, quum aliquamdiu inter sese disputassent, tandem de his quoque oblatas conditiones acceperunt. *Marcus* [*Fulvius*,] tradita sibi Ambracia, Ætolos, ut erat conventum, post datam fidem abire permisit; signa, statuas, et tabulas pictas urbe avexit: quarum rerum eo major ibi reperta est copia, quod *regia Pyrrhi* quondam *Ambracia* fuerat. Data et corona consuli centum quinquaginta pondo. His ad hunc modum administratis, in mediterranea

Ol. 147. 3. ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς τὴν μεσόγειον τῆς Αἰτωλίας,
θαυμάζων ἐπὶ τῷ μηδένα αὐτῷ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν
Argos Amphilochium. ἀπαντᾶσθαι. Παραγενόμενος δὲ πρὸς Ἄργος, τὸ κα- 12
λούμενον Ἀμφιλοχικὸν, κατεστρατοπέδευσεν, ὅπερ ἀπ-
έχει τῆς Ἀμβρακίας ρπ´ στάδια. ἐκεῖ δὲ συμμιξάντων 13
αὐτῷ τῶν περὶ τὸν Δαμοτέλη, καὶ διασαφούντων, ὅτι
δέδοκται τοῖς Αἰτωλοῖς βεβαιοῦν τὰς δι' ἑαυτῶν γεγε-
νημένας ὁμολογίας, διεχωρίσθησαν, Αἰτωλοὶ μὲν εἰς τὴν
οἰκείαν, Μάρκος δὲ εἰς τὴν Ἀμβρακίαν. Κἀκεῖσε 14
παραγενόμενος, οὗτος μὲν ἐγίγνετο περὶ τὸ περαιοῦν
τὴν δύναμιν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν. οἱ δ' Αἰτωλοὶ προ- 15
χειρισάμενοι Φαινέαν καὶ Νίκανδρον πρεσβευτὰς ἐξέ-
πεμψαν εἰς τὴν Ῥώμην περὶ τῆς εἰρήνης. ἁπλῶς γὰρ 16
οὐδὲν ἦν κύριον τῶν προειρημένων, εἰ μὴ καὶ τῷ δήμῳ
δόξαι τῷ τῶν Ῥωμαίων.

Legati mittuntur Romam. XIV. Οὗτοι μὲν οὖν παραλαβόντες τούς τε Ῥοδίους
καὶ τοὺς Ἀθηναίους, ἔπλεον ἐπὶ τὸ προκείμενον. παρα- 2
πλησίως δὲ καὶ Μάρκος ἐξαπέστειλε Γάϊον τὸν Οὐαλέ-
ριον καί τινας ἑτέρους τῶν φίλων, πράξοντας τὰ περὶ
Pacem impedire studet Philippus. τῆς εἰρήνης. Ἀφικομένων δ' εἰς τὴν Ῥώμην, πάλιν 3
ἐκαινοποιήθη τὰ τῆς ὀργῆς πρὸς Αἰτωλοὺς διὰ Φιλίππου
τοῦ βασιλέως. ἐκεῖνος γὰρ δοκῶν ἀδίκως ὑπὸ τῶν 4
Αἰτωλῶν ἀφαιρεῖσθαι τὴν Ἀθαμανίαν καὶ τὴν Δολο-
πίαν, διεπέμψατο πρὸς τοὺς φίλους, ἀξιῶν αὐτοὺς
συνοργισθῆναι, καὶ μὴ προσδέξασθαι τὰς διαλύσεις.
Διὸ καὶ τῶν μὲν Αἰτωλῶν εἰσπορευθέντων, παρήκουεν ἡ 5

Ætoliæ Marcus proficiscitur, admirans quod nemo Ætolorum sibi occurreret. Ad *Argos Amphilochium*, quod Ambracia tria ferme et viginti millia passuum distat, ut venit, castra ibi posuit. Eo loci *Damoteles* ipsum convenit, et Ætolorum decretum aperuit, quo pacem a se impetratam ab Romanis comprobaverant. Deinde discesserunt, Ætoli in patriam, Marcus vero Ambraciam. Quo ubi ventum est, dum ipse in Cephalleniam copias trajicit, Ætoli Phæneam et Nicandrum legatos Romam mittunt, acturos de pace: omnino enim nihil eorum, quæ diximus, ratum erat, priusquam populus Romanus id comprobasset.

XIV. Ita isti, Rhodiorum et Atheniensium legatis adsumtis, ad perficiendum quod destinaverant sunt profecti. Sed et Marcus *C. Valerium* et quosdam alios ex amicis in urbem misit, qui in petenda pace Ætolos adjuvarent. Romæ vero, postquam eo legati advenerunt, revocata est ira adversus Ætolos per *Philippum* regem: qui Athamaniam et Dolopiam injuria sibi fuisse ereptas ab Ætolis existimans, per legatos cum amicis egerat, ut sua gratia Patres Ætolis irascerentur, neque pacem probarent. Itaque etiam ingressos in senatum Ætolos Patres negligenter audiverunt: sed deprecantibus pro illis Rhodiorum et

σύγκλητος· τῶν δὲ Ῥοδίων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἀξιούντων, A. U. 565.
6 ἐνετράπη καὶ προσέσχε τὸν νοῦν. Καὶ γὰρ ἐδόκει
[f]Δάμις [g]ὁ Ἰκησίου [h]ἄλλα τε καλῶς εἰπεῖν, καὶ παρα-
δείγματι πρὸς τὸ παρὸν οἰκείῳ χρήσασθαι κατὰ τὸν
7 λόγον. Ἔφη γάρ· Ὀργίζεσθαι μὲν εἰκότως τοῖς Αἰτω-
λοῖς· πολλὰ γὰρ εὖ πεπονθότας τοὺς Αἰτωλοὺς ὑπὸ
Ῥωμαίων, οὐ χάριν ἀποδεδωκέναι τούτων, ἀλλ' [i]εἰς
μέγαν ἐνηνοχέναι κίνδυνον τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν,
8 ἐκκαύσαντας τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον. ἐν τούτῳ
δὲ διαμαρτάνειν τὴν σύγκλητον, ἐν ᾧ τὴν ὀργὴν φέρει
9 ἐπὶ [k]τοὺς Αἰτωλούς. Εἶναι γὰρ τὸ συμβαῖνον ἐν ταῖς
πολιτείαις περὶ τὰ πλήθη παραπλήσιον τῷ γιγνομένῳ
10 περὶ τὴν θάλασσαν. καὶ γὰρ ἐκείνην κατὰ μὲν τὴν
αὐτῆς φύσιν ἀεί ποτ' εἶναι γαληνὴν καὶ καθεστηκυῖαν,
καὶ συλλήβδην τοιαύτην, ὥστε μηδέποτ' ἂν ἐνοχλῆσαι
11 μηδένα τῶν προσπελαζόντων αὐτῇ καὶ χρωμένων· ἐπειδὰν
δ' ἐμπεσόντες εἰς αὐτὴν ἄνεμοι βίαιοι ταράξωσι, καὶ
παρὰ φύσιν ἀναγκάσωσι κινεῖσθαι, [l]τότε μηδὲν ἔτι
δεινότερον εἶναι, μηδὲ φοβερώτερον θαλάττης· ὃ καὶ
12 νῦν τοῖς κατὰ τὴν Αἰτωλίαν συμπεσεῖν. Ἕως μὲν γὰρ
ἦσαν ἀκέραιοι, πάντων τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχον ὑμῖν
εὐνούστατοι καὶ βεβαιώτατοι συνεργοὶ πρὸς τὰς πράξεις.
13 ἐπεὶ δ' ἀπὸ μὲν τῆς Ἀσίας [m]πνεύσαντες Θόας καὶ

Damidis Atheniensis oratio pro Ætolis.

[f] *Leon, Icesiæ filius*, nominatur apud Livium. [g] In libris nostris est ὁ Κιχησίων, pro quo Ursinus ex Livio ὁ Ἰκεσίου edidit. Nos η pro ε restituimus. [h] τἄλλα τε malim. [i] εἰς μέγαν restitui ex Bav. Vulgo εἰς μέσον. [k] An εἰς πάντας τοὺς Αἰτωλούς? [l] τότε μηθὲν Bav. [m] πνεύσαντες ex Livio correxit Ursin. πλεύσαντες MSti nostri.

Atheniensium legatis, mutatus est eorum animus, et Ætoli æquis auribus sunt auditi. Visus est enim *Damis*, Icesiæ filius, cum alia multa præclare in oratione quam habuit dixisse, tum et exemplo ad id, quod agebatur, adcommodatissimo esse usus. Dixit enim: *Jure quidem Romanos Ætolis irasci*, qui, magnis *a populo Romano beneficiis adfecti, nequaquam pro iis parem gratiam retulissent, sed Romanorum imperium, excitato bello adversus Antiochum, in magnum periculum adduxissent. Ceterum errare Romanos in eo, quod universæ genti propterea succenseant. Simile enim in civitatibus evenire multitudini, ac solet in mari. Nam mare natura quidem sua tranquillum semper esse ac sedatum, et omnino ejusmodi, ut accedentibus ad se et periculum sui facientibus nullam exhibeat molestiam: ubi vero irruentium ventorum vi fuerit concitatum, et præter naturam suam agitatum, nihil jam sævius neque terribilius esse mari. Id ipsum et Ætolis hoc tempore evenisse. Hos, quamdiu mentis suæ compotes fuissent, præcipua inter omnes Græcos benevolentia populum Romanum esse prosecutos, inque omnibus inceptis constantissime illum adjuvisse. Postea vero quam ab Asia Thoas et Dicæar-*

Ol. 147. 3. Δικαίαρχος, ἀπὸ δὲ τῆς Εὐρώπης [n] Μενέστας καὶ
Δαμόκριτος συνετάραξαν τοὺς ὄχλους, καὶ παρὰ φύσιν
ἠνάγκασαν πᾶν καὶ λέγειν καὶ πράττειν· τότε δὴ 14
κακῶς φρονοῦντες, ἐβουλήθησαν μὲν ὑμῖν, ἐγένοντο δ'
αὐτοῖς αἴτιοι κακῶν. [o] Δεῖ δὲ ὑμᾶς πρὸς μὲν ἐκείνους 15
ἔχειν ἀπαραιτήτως· ἐλεεῖν δὲ τοὺς πολλοὺς, καὶ δια-
λύεσθαι πρὸς αὐτοὺς, εἰδότας, ὅτι γενόμενοι πάλιν
ἀκέραιοι, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔτι νῦν ὑφ' ὑμῶν σωθέν-
τες, εὐνούστατοι πάλιν ἔσονται πάντων Ἑλλήνων. Ὁ 16
μὲν οὖν Ἀθηναῖος, ταῦτα εἰπὼν, ἔπεισε τὴν σύγκλητον
διαλύεσθαι πρὸς τοὺς Αἰτωλούς.

Confirmatur pax cum Ætolis.

XV. Δόξαντος δὲ τῷ συνεδρίῳ, καὶ τοῦ δήμου συν-
επιψηφίσαντος, ἐκυρώθη τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις. Τὰ
δὲ κατὰ μέρος ἦν τῶν συνθηκῶν ταῦτα. Ὁ δῆμος ὁ 2
τῶν Αἰτωλῶν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ δήμου
τῶν Ῥωμαίων [p] ἀδόλως τηρείτω. [q] Πολεμίους μὴ δια- 3
γέτω διὰ τῆς χώρας καὶ τῶν πόλεων ἐπὶ Ῥωμαίους ἢ
τοὺς συμμάχους καὶ φίλους αὐτῶν· μηδὲ χορηγείτω
μηδὲν δημοσίᾳ βουλῇ. Ἐχθρὸν καὶ φίλον τὸν αὐτὸν 4
ἐχέτω τοῖς Ῥωμαίοις· καὶ ἐὰν πολεμῶσι πρός τινας
Ῥωμαῖοι, πολεμείτω πρὸς αὐτοὺς ὁ δῆμος ὁ τῶν Αἰτω-
λῶν. Τοὺς δὲ δραπέτας καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάν- 5

[n] Μενεστᾶς scribendum monuit Reisk. Μενέστρατος nominatur superius apud Polyb. [o] Pro his, in MStis nil aliud est, nisi καὶ πρὸς ἐκείνους. Cetera supplevit Ursin. [p] Verba ἀδόλως τηρείτω absunt a MStis nostris. Ex Livio adjecit Ursinus. [q] Vocab. πολεμίους, quod ad sententiam etiamnum deerat, ex eodem Livio supplevi, monente Reiskio.

chus, ab Europa Menestas et Damocritus flare cœpissent, et multitudinem concitassent, ac contra naturam suam quidvis dicere et facere compulissent; tum enimvero, inquit, pravis consiliis usi, dum vobis nocere student, sibi ipsi tanta hæc mala arcessiverunt. Vos igitur erga illos quidem homines oportet esse inexorabiles; multitudinem vero miserari, et cum ea conciliari; persuasos, Ætolorum populum, mentis suæ iterum compotem factum, cum ad cetera beneficia vestra hic cumulus accesserit, ut jam servati a vobis fuerint, benevolentia erga vos Græcos omnes denuo esse superaturum. Hac oratione persuasit patribus legatus Atheniensis, ut pacem cum Ætolis facerent.

XV. Quod quum Senatus censuisset, Populusque jussisset, *confirmata pax* est. Fuerunt autem ejus pacis conditiones hæ: *Imperium majestatemque populi Romani gens Ætolorum conservato sine dolo malo. Ne quem exercitum, qui adversus Romanos aut socios amicosque eorum ducetur, per fines suos et urbes transire sinito, neve ulla ope publico consilio juvato. Hostes eosdem et amicos habeto, quos populus Romanus: si adversus quos Romani bellum gerant, contra eosdem et populus Ætolorum bellum gerito. Perfugas,*

τας τοὺς Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἀποδότωσαν A. U. 565.
6 Αἰτωλοὶ (χωρὶς τῶν, ὅσοι κατὰ πόλεμον ἁλόντες εἰς τὴν Pax Ætolis confirmata.
ἰδίαν ἀπῆλθον, καὶ πάλιν ἑάλωσαν, καὶ χωρὶς τῶν,
ὅσοι πολέμιοι Ῥωμαίων ἐγένοντο, καθ' ὃν καιρὸν Αἰ-
τωλοὶ μετὰ Ῥωμαίων συνεπολέμουν) ἐν ἡμέραις ρ', ἀφ'
ἧς ἂν τὰ ὅρκια τελεσθῇ, τῷ ἄρχοντι [r]τῷ ἐν Κερκύρᾳ·
7 ἐὰν δὲ μὴ εὑρεθῶσί τινες ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, ὅταν
ἐμφανεῖς γένωνται, τότε ἀποδότωσαν χωρὶς δόλου· καὶ
τούτοις μετὰ τὰ ὅρκια μὴ ἔστω ἐπάνοδος εἰς τὴν Αἰτω-
8 λίαν. Δότωσαν δὲ Αἰτωλοὶ ἀργυρίου μὴ χείρονος
Ἀττικοῦ, παραχρῆμα μὲν τάλαντα Εὐβοϊκὰ σ' τῷ
στρατηγῷ τῷ ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἀντὶ τρίτου μέρους τοῦ
ἀργυρίου χρυσίον, ἐὰν βούλωνται, διδόντες, τῶν δέκα
9 μνῶν ἀργυρίου, χρυσίου μνᾶν διδόντες. Ἀφ' ἧς [s]δ' ἂν
ἡμέρας τὰ ὅρκια τμηθῇ ἐν ἔτεσι τοῖς πρώτοις ἕξ, κατὰ
τὸ ἔτος ἕκαστον, τάλαντα ν'· καὶ τὰ χρήματα καθ-
10 ιστάτωσαν ἐν Ῥώμῃ. Δότωσαν Αἰτωλοὶ ὁμήρους τῷ
στρατηγῷ μ', μὴ νεωτέρους ἐτῶν ιβ', μηδὲ πρεσβυτέρους
μ', εἰς ἔτη ἕξ, οὓς ἂν Ῥωμαῖοι προκρίνωσι, χωρὶς στρα-
τηγοῦ, καὶ ἱππάρχου, καὶ δημοσίου γραμματέως, καὶ
11 τῶν ὡμηρευκότων ἐν Ῥώμῃ. καὶ τὰ ὅμηρα καθιστά-
τωσαν εἰς Ῥώμην· ἐὰν δέ τις ἀποθάνῃ τῶν ὁμήρων,
12 ἄλλον ἀντικαθιστάτωσαν. Περὶ δὲ Κεφαλληνίας, μὴ
13 ἔστω ἐν ταῖς συνθήκαις. [t]Ὅσαι χώραι καὶ πόλεις καὶ

[r] τῶν ἐν Κερκύρᾳ Bav. [s] Conjunctionem δὲ ex conject. inserui. [t] Ὅσαι χώραι et ἄνδρες correxi cum Perizonio. Vulgo ὅσας χώρας et ἄνδρας.

fugitivos, captivosque Romanorum aut sociorum reddunto Ætoli; præterquam si qui capti, cum domos redissent, iterum capti sunt, aut si qui ex illis capti sunt, qui tum hostes erant Romanis, cum inter auxilia Romana Ætoli essent. Ceteri intra dies centum post fœdus ictum præfecto qui Corcyræ est, tradantur: si qui non comparebunt, eorum quisque, quando inventus fuerit, sine dolo malo tradatur: atque his, post fœdus, in Ætoliam reditus ne esto. Argenti, quod Attico deterius non sit, ducenta Euboica talenta præsentia proconsuli, in Achaia agenti, Ætoli darent. Pro tertia argenti parte aurum si dare mallent, darent, dum pro decem libris argenti unam auri penderent. A quo die sancitum fœdus esset, in proximos sex annos quinquaginta talenta annua uti penderent. Eaque pecunia ut Romam tuto curetur, ipsi providento. Obsides XL. arbitratu consulis danto, ne minores duodecim annorum, neu majores quadraginta, in annos sex. Obses tamen ne esto prætor, præfectus equitum, scriba publicus, neu quis, qui ante obses fuerit apud Romanos. Obsides Romam transportandos ipsi curanto. Si quis obsidum diem suum obierit, alium vicem illius danto. Cephallenia extra pacis leges esto. Qui agri, quæ

Ol. 147. 3. Pax cum Ætolis.

ἄνδρες, οἷς οὗτοι ἐχρῶντο, ἐπὶ [u] Τίτου Κοϊντίου καὶ Γναΐου Δομετίου στρατηγῶν ἢ ὕστερον ἑάλωσαν, ἢ εἰς φιλίαν ἦλθον Ῥωμαίοις, τούτων τῶν πόλεων, καὶ τῶν ἐν ταύταις, μηδένα προσλαβέτωσαν Αἰτωλοί. Ἡ δὲ 14
πόλις καὶ ἡ χώρα ἡ τῶν Οἰνιάδων, Ἀκαρνάνων ἔστω. Τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ τούτοις, συντετέλεστο τὰ 15
τῆς εἰρήνης. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Αἰτωλοὺς, καὶ καθόλου τοὺς Ἕλληνας, τοιαύτην ἔσχε τὴν ἐπιστροφήν.

III.

BELLUM GALLO-GRÆCUM,

gestum a Cn. Manlio Cos.

Belli initium.

XVI. ΚΑΘ' ὃν καιρὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰ περὶ τὰς συνθήκας, τὰς πρὸς Ἀντίοχον, καὶ καθόλου περὶ τῆς Ἀσίας αἱ πρεσβεῖαι διεπράττοντο, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος ἐπολεμεῖτο, κατὰ τοῦτον συνέβη, τὸν περὶ τὴν Ἀσίαν πρὸς τοὺς Γαλάτας πόλεμον ἐπιτελεσθῆναι, ὑπὲρ οὗ νῦν ἐνιστάμεθα τὴν διήγησιν.

* * *

Moagetes, Cibyræ tyrannus.

XVII. Μοαγέτης, ὁ τῆς Κιβύρας τύραννος, ὠμὸς ἦν καὶ δόλιος. καὶ οὐκ ἄξιός ἐστιν, ἐκ παραδρομῆς, ἀλλὰ 2
μετ' ἐπιστάσεως τυχεῖν τῆς ἁρμοζούσης μνήμης.

[u] Λευκίου Κοϊντίου dant MSti codd. Utrumvis teneamus, manebit in *horum Coss. commemoratione error memoriæ*, qui ab ipso Polybio profectus videtur, et ab eo ad Livium manavit.

urbes, qui homines Ætolorum juris aliquando fuerunt, qui eorum T. Quinctio Cn. Domitio Coss. postve eos Coss. aut armis subacti, aut voluntato in ditionem P. R. venerunt; ne quam earum urbium, aut hominum, qui in iis sunt, Ætoli recepisse velint. Œnidæ, cum urbe agrisque, Acarnanum sunto. His legibus icto fœdere, pax consummata est. Et hunc quidem exitum *Bellum Ætolicum*, et omnino res in Græcia gestæ, habuerunt.

III.

Ecloga XXIX de Legationibus.

XVI. QUO tempore Romæ de pace cum Antiocho agebatur, et legatis, qui undique ad Romanos ex Asia venerant, opera dabatur, quo eodem in Græcia bellum urgebatur adversus Ætolos; tunc etiam *in Asia cum Gallogræcis bellum* est confectum, quod nunc exponere adgredior.

* * *

(*Excerpt. Valesian.* et *Legatio XXX.*)

XVII. *Moagetes, Cibyræ* tyrannus, et crudelis et fraudulentus fuit: meretur-que, ut non obiter, sed adcurate et diligenter de eo, quæ ad rem faciunt, commemoremus.

*

A. U. 565. Moagetes, Cibyræ tyrannus.

3 Πλὴν συνεγγίζοντος [x]Γναΐου, ὑπάτου Ῥωμαίων, [y]τῇ
Κιβύρᾳ, καὶ τοῦ Ἑλουΐου πεμφθέντος εἰς ἀπόπειραν,
ἐπὶ τίνος ἐστὶ γνώμης, πρεσβευτὰς ἐξέπεμψε, παρα-
καλῶν, μὴ φθεῖραι τὴν χώραν, ὅτι φίλος ὑπάρχοι
4 Ῥωμαίων, καὶ πᾶν ποιῆσαι τὸ παραγγελλόμενον. καὶ
ταῦτα λέγων ἅμα προὔτεινε στέφανον ἀπὸ πεντεκαίδεκα
5 ταλάντων. Ὧν [z]ἀκούσας, αὐτὸς μὲν ἀφέξεσθαι τῆς
χώρας ἔφη, πρὸς δὲ τὸν στρατηγὸν ἐκέλευσε πρεσβεύειν
ὑπὲρ τῶν ὅλων· ἕπεσθαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῆς στρατείας
6 κατὰ πόδας. Γενομένου δὲ τούτου, καὶ πέμψαντος τοῦ
Μοαγέτου μετὰ τῶν πρεσβευτῶν καὶ τὸν ἀδελφὸν,
ἀπαντήσας κατὰ πορείαν ὁ Γνάϊος, ἀνατατικῶς καὶ
7 πικρῶς ὡμίλησε τοῖς πρεσβευταῖς· φάσκων, οὐ μόνον
ἀλλοτριώτατον γεγονέναι Ῥωμαίων τὸν Μοαγέτην πάν-
των τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστῶν, ἀλλὰ καὶ [a]κατα-
τεῖναι τὴν ῥώμην ὅλην εἰς καθαίρεσιν τῆς ἀρχῆς· καὶ
ἐπιστροφῆς εἶναι καὶ κολάσεως [b]ἄξιον μᾶλλον, ἢ φι-
8 λίας. Οἱ δὲ πρεσβευταὶ καταπλαγέντες τὴν [c]ἐπίφασιν
τῆς ὀργῆς, τῶν μὲν ἄλλων ἐντολῶν ἀπέστησαν, ἠξίουν δ'

[x] Vocab. Γναΐου, quod desideratur apud Ursinum, dedit Bav. Verba autem ὑπάτου Ῥωμαίων τῇ Κιβύρᾳ præpostere in MStis posita erant post ἐστὶ γνώμης. Suum in locum restituit Ursinus. [y] Post τῇ Κιβύρᾳ intercidisse nonnihil puto, quod Livius his verbis expressit: *nec legatio ulla a Moagete veniebat.* [z] Post ἀκούσας adjiciendum nomen Ἑλουΐος putem cum Reisk. [a] κατατεῖναι τὴν ῥώμην ὅλην ex conject. scripsi. καταθεῖναι maluerat Reisk. κατὰ τὴν ῥώμ. ὅλ. Urs. cum MStis. κατὰ τὴν * . . . Ῥώμην ὅλην Casaub. [b] Verba ἄξιον μᾶλλον ἢ φιλίας, cum abessent a MStis, ex Livio supplevit Ursinus. [c] ἐπίφασιν ex MStis revocavi, cum in ἐπίτασιν ex ing. mutasset Ursinus.

*

Ceterum *Cnæo* [*Manlio*] consule Romano adpropinquante *Cibyræ*, et C. Helvio ad tentandum *Moagetis* animum præmisso; legatos ille misit, orans, ut *cohiberet a populatione agri militem: se enim populi Romani amicum esse, et imperata omnia facturum.* Simul hæc dicens coronam offerebat quindecim talentorum. His auditis *Helvius*, integros a populatione agros servaturum se pollicitus, ire ad consulem legatos, et de summa rerum apud eum disceptare jussit; a tergo enim sequi illum cum exercitu. Quod cum esset factum, et misisset *Moagetes* cum legatis fratrem suum; *Cnæus*, qui in itinere eis occurrerat, minaciter et aspere cum iis est locutus: dixitque, *non animum dumtaxat alienissimum a populo Romano habuisse Moagetem præ ceteris omnibus Asiæ regulis; sed etiam vires omnes ad evertendum imperium Romanum intendisse: proinde dignum animadversione et pœna potius, quam amicitia Romanorum.* Legati hac significatione iræ Consulis perturbati, ceteris mandatis omissis,

Ol. 147. 3.
Moagetes, Cibyræ tyrannus.

αὐτὸν εἰς λόγους ἐλθεῖν [d]τῷ Μοαγέτῃ. συγχωρήσαντος 9
δὲ, τότε μὲν ἐπανῆλθον εἰς τὴν Κιϐύραν. Εἰς δὲ τὴν 10
ἐπαύριον ἐξῆλθε μετὰ τῶν φίλων ὁ τύραννος, κατά τε
τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν ἄλλην προστασίαν λιτὸς καὶ ταπει-
νὸς, ἔν τε τοῖς ἀπολογισμοῖς κατολοφυρόμενος τὴν ἀδυ-
ναμίαν τὴν αὑτοῦ καὶ τὴν ἀσθένειαν ὧν ἐπῆρχε πόλεων,
καὶ ἠξίου προσδέξασθαι τὰ ιε΄ τάλαντα τὸν Γναΐον.
ἐκράτει δὲ τῆς Κιϐύρας, καὶ [e]Συλλίου, καὶ [f]τῆς 11
ἐν Τεμένει πόλεως. Ὁ δὲ Γναΐος, καταπλαγεὶς τὴν 12
[g]ἀπόνοιαν, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ἐὰν δὲ
μὴ διδῷ φ΄ τάλαντα μετὰ μεγάλης [h]χαρᾶς, οὐ τὴν
χώραν, ἔφη, φθερεῖν, ἀλλὰ τὴν πόλιν αὐτὴν πολιορκήσειν

Manlio se tradit.

καὶ διαρπάσειν. Ὅθεν ὁ Μοαγέτης κατοῤῥωδήσας τὸ 13
μέλλον, ἐδεῖτο μηδὲν ποιῆσαι τοιοῦτον, καὶ προσετίθει
κατὰ βραχὺ τῶν χρημάτων, καὶ τέλος ἔπεισε τὸν
Γναΐον, ρ΄ τάλαντα καὶ μυρίους μεδίμνους λαϐόντα
πυρῶν, προσδέξασθαι πρὸς τὴν φιλίαν αὐτόν.

*

Colobatus amnis.

XVIII. Κατὰ τὸν καιρὸν, ἡνίκα Γναΐος διῄει τὸν [i]Κολοϐάτον προσαγορευόμενον ποταμὸν, ἦλθον πρὸς

[d] Verba τῷ Μοαγέτῃ ex conject. adjecit Ursinus. Aut nihil, aut τῷ Γναΐῳ vel τῷ στρατηγῷ addendum putavit Reiskius. [e] Sic MSti. Σιλλίου ed. Ursin. Συλείου Casaub. [f] τῆς ἐν Τεμένει πόλεως ex Reiskii scripsi conject. Et est fortasse Τεμένεια Stephani Byz. τῆς ἐντεμένη πόλεως ex Cod. suo citat Ursinus. τῆς ἐν τέμνη πόλεως Bav. Hinc fortasse apud Livium pro *Alimne quæ adpellatur*, fuerat olim *Atimne* quæ adpellatur. Apud Polybium vulgo τῆς Ἀλίνδης πόλεως editum est ex Ursini conjectura. [g] ὑπόνοιαν Bav. [h] Forsan χάριτος, ut maluit Reiskius. [i] *Cobulatum* scribunt apud Livium.

tantum illud petere, ut cum Moagete ipse colloqui vellet. Quod cum ille haud recusare se significasset, *Cibyram* sunt reversi. Postero autem die exiit tyrannus cum amicis, et vestitus et comitatus tenuiter atque abjecte: et de suis rebus locutus, deque inopia sua multum questus, et de urbium suæ ditionis egestate, Cnæum orabat, ut *quindecim talenta* acciperet. Erant autem sub eo *Cibyra*, *Syllium* et *Temenepolis* urbes. At Cnæus, perditam hominis impudentiam miratus, aliud ei nihil respondit, nisi, *si quingenta talenta lubentissimo animo sibi non numeraret, non agros tantum se populaturum, verum ipsam quoque urbem oppugnaturum et direpturum*. Itaque impendentis mali metu perculsus *Moagetes*, ne quid ejusmodi faceret orare, et paullatim ad summam aliquid adjicere: tandemque Consuli persuasit, ut acceptis *centum talentis*, *et decem millibus medimnûm frumenti*, in amicitiam populi Romani ipsum susciperent.

(*Legatio XXXI.*)

XVIII. Quo tempore *Cnæus* [*Manlius*] *Colobatum* quem vocant *amnem* trajecit, venerunt ad eum *legati ex oppido*, cui *Isionda* nomen; orantes, ut

αὐτὸν πρέσβεις ἐκ [k]τῆς Ἰσιόνδα προσαγορευομένης πό- A. U. 565.
2 λεως, δεόμενοι σφίσι βοηθῆσαι. τοὺς γὰρ [l]Τερμησσεῖς, Isionda opp.
ἐπισπασαμένους [m]Φιλόμηλον, τήν τε χώραν ἔφασαν
αὐτῶν ἀνάστατον πεποιηκέναι, καὶ τὴν πόλιν διηρπα-
κέναι, νῦν τε πολιορκεῖν τὴν ἄκραν, συμπεφευγότων εἰς
αὐτὴν πάντων τῶν πολιτῶν, ὁμοῦ γυναιξὶ καὶ τέκνοις.
3 Ὧν διακούσας ὁ Γναΐος, ἐκείνοις μὲν ὑπέσχετο βοηθή-
σειν μετὰ μεγάλης χάριτος· αὐτὸς δὲ νομίσας ἕρμαιον
εἶναι τὸ προσπεπτωκὸς, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ
4 Παμφυλίας. Ὁ δὲ Γναΐος, συνεγγίσας τῇ Τερμησσῷ, Termessus.
πρὸς μὲν τούτους συνέθετο φιλίαν, λαβὼν ν´ τάλαντα,
5 παραπλησίως δὲ καὶ πρὸς Ἀσπενδίους. Ἀποδεξάμενος Aspendus.
δὲ καὶ τοὺς παρὰ τῶν ἄλλων πόλεων πρεσβευτὰς κατὰ
τὴν Παμφυλίαν, καὶ τὴν προειρημένην δόξαν ἐνεργασά-
μενος ἑκάστοις κατὰ τὰς ἐντεύξεις, ἅμα δὲ καὶ τοὺς
Ἰσιονδεῖς ἐξελόμενος ἐκ τῆς πολιορκίας, αὖθις ἐποιεῖτο
τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τοὺς Γαλάτας.

* *

XIX. [n]Κύρμασα πόλιν λαβὼν ὁ Γναΐος, καὶ λείαν Cyrmasa opp.
2 ἄφθονον, ἀνέζευξε. [o]προαγόντων δὲ αὐτῶν παρὰ τὴν
λίμνην, παρεγένοντο πρέσβεις ἐκ [p]Λυσινόης, διδόντες Lysinoe.

[k] τῆς Ἰσιόνδα, et deinde v. 5. τοὺς Ἰσιονδεῖς, correxit Ursinus. τῆς Ἰοῦδα MSti, et mox τοὺς Ἰουδεῖς. [l] Mendose hoc quidem loco uterque liber MStus dat τοὺς γὰρ μεσεῖς. Sed paulo inferius recte Τερμησσῷ dat Bav. Ursinus h. l. Τερμησεῖς edidit; deinde Τελμισσῷ in contextu, et Τερμησσῷ in marg. Casaubonus h. l. Τελμισεῖς, dein Τελμισσῷ. [m] τοὺς Φιλομηλεῖς utique malim cum Ursino. [n] Κόρμασα Ptolem. et Liv. [o] Sic scripti libri. Vulgo προάγοντος δὲ αὐτοῦ ex Ursini conject. [p] Λυσινόης ex Livio correxit Ursin. Δυηνόης erat in cod. Urs. Διηνόης Bav. Λυσινία scribitur apud Ptolem.

sibi ferret opem. Termessenses namque, accitis Philomeliensibus, agrum suum omni clade belli pervastasse, urbem diripuisse, nunc quoque arcem obsidere, quo cives universi cum conjugibus et liberis confugissent. Cnæus, his auditis, suum illis auxilium prolixe est pollicitus: ac statim lucro deputans, hanc sibi offerri occasionem, *Pamphyliam* versus agmen duxit. Ceterum ubi *Termesso* adpropinquasset, accepta quinquaginta talentorum corona, amicitiam cum iis pepigit; pariterque et cum *Aspendiis.* Deinde aliarum quoque civitatum legatis in Pamphylia susceptis, cum in congressibus eadem illa eis persuasisset, quæ ante sunt dicta, atque etiam *Isiondenses* obsidione exemisset, *Gallogræcos* repetere instituit.

* *

(*Legatio XXXII.*)

XIX. *Cyrmasis* urbe capta, et multa præda, *Cn.* [*Manlius*] castra movit. Cui propter paludes progredienti occurrerunt legati a *Lysinoë*, fidei illius

Ol. 147. 3.

agalassus.

αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν. οὓς προσδεξάμενος, ἐνέβαλεν 3
εἰς τὴν τῶν Σαγαλασσέων γῆν, καὶ πολὺ πλῆθος ἐξελα-
σάμενος λείας, ἀπεκαραδόκει τοὺς ἐκ τῆς πόλεως, ἐπὶ
τίνος ἔσονται γνώμης. Παραγενομένων δὲ πρεσβευτῶν 4
ὡς αὐτὸν, ἀποδεξάμενος τοὺς ἄνδρας, καὶ λαβὼν ν'
ταλάντων στέφανον, καὶ δισμυρίους κριθῶν μεδίμνους
καὶ δισμυρίους πυρῶν, προσεδέξατο τούτους εἰς τὴν
φιλίαν.

* * *

Eposognatus, Romanorum amicus.

XX. Γναῖος, ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, πρέσβεις
ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν Ἐποσόγνατον τὸν Γαλάτην, ὅπως
πρεσβεύσῃ πρὸς τοὺς τῶν Γαλατῶν βασιλεῖς. Καὶ 2
ὁ Ἐποσόγνατος ἔπεμψε πρὸς Γναῖον πρέσβεις, καὶ
παρεκάλει τὸν Γναῖον τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν,
μὴ προεξαναστῆναι, μηδ' ἐπιβαλεῖν χεῖρας τοῖς [q] Το-
λιστοβογίοις Γαλάταις· καὶ διότι πρεσβεύσει πρὸς τοὺς 3
βασιλεῖς αὐτῶν Ἐποσόγνατος, καὶ ποιήσεται λόγους
ὑπὲρ τῆς φιλίας, καὶ [r] πείσεσθαι πρὸς πᾶν αὐτοὺς
παραστήσεται τὸ καλῶς ἔχον.

Tolistobogii.

* * *

Galli Matris Idææ.

Γναῖος ὁ ὕπατος Ῥωμαίων, διερχόμενος, ἐγεφύρωσε 4

[q] Τολιστοβογίοις revocavi ex codice Ursini, quo invito editum erat Τολιστοβόγοις. (In cod. Bav. tota hæc Ecloga de Legat. desideratur.) [r] πείσεσθαι correxit Ursinus; in cujus codice erat πεσεῖσθαι. Omnino probanda est Reiskii emendatio πέπεισται πρὸς πᾶν αὐτοὺς παραστήσεσθαι: sed quum mox sequeretur vulgo παραστήσεσθαι, illud in παραστήσεται ex conject. mutavi.

sese permittentes. Quibus receptis, in *Sagalassenum* agrum venit, et præda ingente abacta, quid consilii capturi essent oppidani, exspectabat. Deinde ut legati venerunt, iis admissis, accepta corona quinquaginta talentorum, et XX. millibus hordei ac totidem tritici medimnis, pacem Sagalassensibus dedit.

* * *

(*Legatio XXXIII.*)

XX. *Cn. Manlius*, Romanus consul, legatos misit ad *Eposognatum*, unum ex regulis *Gallogræcorum*, ut legationem ipse obiret ad ejus gentis regulos. Eposognatus, missis ad Consulem legatis, oravit eum, *ne præpropere castra moveret, neve Tolistobogios Gallos hostiliter invaderet: ipsum enim ad reges iturum Eposognatum, et, ut Romanorum amicitiam respiciant, fore illis auctorem; persuasurumque adeo ipsis, ut nullam conditionem modicam ac tolerabilem detrectent.*

* * *

(*Suidas in* Γάλλοι.)

Cnæus, Romanorum consul, *Sangarium* usque progressus, flumen, quod

τὸν Σαγγάριον ποταμὸν, τελέως κοῖλον ὄντα καὶ δύσ- A. U. 565.
5 βατον. Καὶ παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν [s]στρατοπεδευ-
σαμένῳ παραγίγνονται Γάλλοι παρὰ Ἄττιδος καὶ
Βαττάκου, τῶν ἐκ Πεσσινοῦντος ἱερέων τῆς Μητρὸς
6 τῶν θεῶν· ἔχοντες προστηθίδια καὶ τύπους, φάσκοντες,
7 προσαγγέλλειν τὴν θεὸν νίκην καὶ κράτος. Οὓς Γνάϊος
φιλανθρώπως ὑπεδέξατο.

*

8 Ὄντος δὲ τοῦ Γναΐου πρὸς τὸ πολισμάτιον τὸ κα- Gordieum opp.
λούμενον [t]Γορδιεῖον, ἧκον παρ' Ἐποσογνάτου πρέσβεις,
ἀποδηλοῦντες, ὅτι πορευθεὶς διαλεχθείη τοῖς τῶν Γαλα-
9 τῶν βασιλεῦσιν· οἱ δ' ἁπλῶς εἰς οὐδὲν συγκαταβαίνοιεν
φιλάνθρωπον, ἀλλ', ἠθροικότες ὁμοῦ τέκνα καὶ γυναῖκας
καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν ἅπασαν εἰς τὸ καλούμενον ὄρος Olympus Asiæ.
Ὄλυμπον, ἕτοιμοι πρὸς μάχην εἰσίν.

* * *

XXI. Ὀρτιάγων, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Γα- Ortiago, regulus Galatarum.
λατῶν, ἐπεβάλετο τὴν ἁπάντων τῶν Γαλατῶν δυνα-
2 στείαν εἰς ἑαυτὸν μεταστῆσαι. καὶ πολλὰ πρὸς τοῦτο
τὸ μέρος ἐφόδια [u]προσεφέρετο καὶ φύσει καὶ τριβῇ.
3 Καὶ γὰρ εὐεργετικὸς ἦν, καὶ μεγαλόψυχος, καὶ κατὰ

[s] στρατοπεδευσαμένῳ ex conject. scripsi: vulgo στρατοπεδευσάμενος. Posses et στρατοπεδευσαμένου scribere. [t] Sic ex suo cod. citat Ursinus: temere autem editum est Γορδεῖον. Γορδίειον scribitur apud Steph. Byz. [u] προσεβάλλετο Suidas.

ob nimiam altitudinem vado transiri non poterat, ponte junxit. Ibi quum ad ipsam fluminis ripam castra posuisset, accedunt ad eum *Galli Matris magnæ*, ab *Attide et Battaco* antistitibus *Pessinunte* missi. Hi, typos et imagines a pectore suspensas gestantes, dixerunt, *Deam Romanis victoriam et potentiam adnunciare.* Eos Manlius perquam humaniter excepit.

*

(*Legatio XXXIII.*)

Ad oppidulum vero, quod *Gordieum* vocatur, stativa habente Consule, *legati ab Eposognato* venerunt, nunciantes, *profectum eum ad reges Gallorum, cum ipsis esse collocutum; sed ad nullam* æquam conditionem potuisse eos perducere: qui quidem liberos simul atque uxores omnesque ceteras facultates in *Olympum,* quem vocant, *montem* contulissent, et ad pugnandum essent parati.

* * *

(*Excerpt. Valesian.*)

XXI. *Ortiago, Galatiæ* regulus, omnium qui in Asia sunt Gallorum sibi vindicare imperium constituerat. Atque ad hunc conatum et natura et usu plurima habuerat adjumenta. Nam et liberalitate et magnitudine animi

Ol. 147. 3. τὰς ἐντεύξεις εὔχαρις, καὶ συνετός· τὸ δὲ συνέχον παρὰ 4
Γαλάταις, ἀνδρώδης ἦν, καὶ δυναμικὸς πρὸς τὰς πολε-
μικὰς χρείας.

* * *

Chiomara, uxor Ortiagontis.

Χιομάραν δὲ συνέβη, τὴν Ὀρτιάγοντος [γυναῖκα,] 5
αἰχμάλωτον γενέσθαι, μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν, ὅτε
Ῥωμαῖοι καὶ Γναΐος ἐνίκησαν μάχῃ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ
Γαλάτας. Ὁ δὲ λαβὼν αὐτὴν ταξίαρχος, ἐχρήσατο 6
τῇ τύχῃ στρατιωτικῶς, καὶ κατῄσχυνεν. ἦν δὲ ἄρα 7
καὶ πρὸς ἡδονὴν καὶ ἀργύριον ἀμαθὴς καὶ ἀκρατὴς
ἄνθρωπος· ἡττήθη δὲ ὅμως ὑπὸ τῆς φιλαργυρίας. καὶ 8
χρυσίου συχνοῦ διομολογηθέντος ὑπὲρ τῆς γυναικὸς,
ἦγεν αὐτὴν ἀπολυτρώσων, ποταμοῦ τινος ἐν μέσῳ διείρ-
γοντος. Ὡς δὲ ἐπιβάντες οἱ Γαλάται τὸ χρυσίον 9
ἔδωκαν αὐτῷ, καὶ παρελάμβανον τὴν Χιομάραν, ἡ μὲν
ἀπὸ νεύματος προσέταξεν ἑνὶ, παῖσαι τὸν Ῥωμαῖον
ἀσπαζόμενον αὐτὴν καὶ φιλοφρονούμενον. Ἐκείνου δὲ 10
πεισθέντος, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντος, ἀραμένη
καὶ περιστείλασα τοῖς κόλποις ἀπήλαυνεν. Ὡς δὲ 11
ἦλθε πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῷ προὔβαλεν·
ἐκείνου θαυμάσαντος, καὶ εἰπόντος· ὦ γύναι, καλὸν ἡ
πίστις· ναὶ, εἶπεν, ἀλλὰ κάλλιον, ἕνα μόνον ζῆν ἐμοὶ
συγγεγενημένον. Ταύτῃ μὲν ὁ Πολύβιος, φησὶ, διὰ 12

erat insigni, et in congressu et colloquiis urbanus et prudens: quodque apud Gallos præcipuum habetur, vir fortissimus ac bello strenuus erat.

* * *

(*Apud Plutarch. in* Γυναικῶν Ἀρεταῖς.)

Quo tempore Romani, duce *Cn.* [*Manlio*] vicerunt Gallos Asiaticos, accidit, ut *Chiomara, Ortiagontis* uxor, inter alias mulieres captiva duceretur. Qui ea potitus erat centurio, homo et libidinosus et avarus, militari more usus fortuna, pudicitiæ mulieris vim fecit. Victus deinde pecuniæ cupiditate, cum pro liberanda muliere magna vis auri esset ei oblata, eduxit eam ad locum, qui amne secabatur. Hunc cum transivissent qui eam redemtum venerant Galatæ, datoque auro *Chiomaram* recepissent; uni eorum illa nutu signum dedit, ut centurionem, qui illam tum amplectens valedicebat, percuteret. Cumque is paruisset, et caput occiso amputasset; *Chiomara* id, gremio involutum, secum auferens, ocyus est avecta. Cum igitur ad maritum venisset, projecissetque ante ejus pedes caput hominis; demirante eo, dicenteque, *O mulier! præclara res est Fides:—Omnino,* inquit; *sed id pulcrius est, unum tantum vivere, qui mecum rem habuerit.*

λόγων ἐν Σάρδεσι γενόμενος, θαυμάσαι τό τε φρόνημα καὶ τὴν σύνεσιν. A. U. 565.

*

XXII. Τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τὴν τῶν [x] Γαλατῶν νίκην, στρατοπεδευόντων περὶ τὴν Ἄγκυραν πόλιν, καὶ τοῦ Γναΐου τοῦ στρατηγοῦ προάγειν εἰς τοὔμπροσθεν μέλ-
2 λοντος· παραγίγνονται πρέσβεις παρὰ τῶν Τεκτοσάγων, ἀξιοῦντες τὸν Γναΐον, τὰς μὲν δυνάμεις ἐάσαι κατὰ χώραν, αὐτὸν δὲ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν προελθεῖν εἰς τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων· ἥξειν δὲ καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν βασιλεῖς κοινολογησομένους ὑπὲρ τῶν
3 διαλύσεων. Τοῦ δὲ Γναΐου συγκαταθεμένου καὶ παραγενηθέντος κατὰ τὸ συνταχθὲν μετὰ φ' ἱππέων· τότε
4 μὲν οὐκ ἦλθον οἱ βασιλεῖς. Ἀνακεχωρηκότος δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, αὖθις ἧκον οἱ πρέσβεις, ὑπὲρ μὲν τῶν βασιλέων σκήψεις τινὰς λέγοντες, ἀξιοῦντες δὲ πάλιν ἐλθεῖν αὐτὸν, ὅτι τοὺς πρώτους ἄνδρας ἐκπέμ-
5 ψουσι κοινολογησομένους ὑπὲρ τῶν ὅλων. Ὁ δὲ Γναΐος, κατανεύσας ἥξειν, αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας· Ἄτταλον δὲ καὶ τῶν χιλιάρχων τινὰς
6 ἐξαπέστειλεν μετὰ τριακοσίων ἱππέων. [y] Οἱ δὲ τῶν Γαλατῶν ἦλθον μὲν κατὰ τὸ συνταχθὲν, καὶ λόγους ἐποιήσαντο περὶ τῶν πραγμάτων· τέλος δ' ἐπιθεῖναι

Tectosages insidiantur Romanis.

[x] Post Γαλατῶν νίκην codex Bav. (nescio an et Ursini cod.) inserit verba αὐτῶν πραχθεῖσαν. [y] Forsan Οἱ δὲ παρὰ τῶν Γαλατῶν.

Cum hac muliere, Polybius scribit, se collocutum Sardibus, miratumque esse animi magnitudinem ejus ac prudentiam.

*

(*Legatio XXXIV.*)

XXII. Romanis, post devictos [in Olympo monte] Gallos, ad *Ancyram* stativa habentibus; quum inibi esset *Cn.* [*Manlius*] Consul, ut ulterius progrederetur; oratores *Tectosagum* venerunt, petentes ab eo, ut, *relictis eo loci copiis, ipse postero die in medium locum inter bina castra progrederetur: adfuturos et reges Gallorum, ut de pace agant.* Quum Cnæus esset adsensus, et, sicut constitutum fuerat, quingentis equitibus comitatus venisset, reges non adfuerunt. Consule in castra reverso, redeunt legati, ad excusationem regum suorum caussas quasdam prætexentes, rogantesque, ut iterum venire vellet: reges enim Gallogræcorum missuros principes gentis, quibuscum de rebus omnibus posset tractari. *Cnæus*, iterum pollicitus, ipse quidem in castris remanet; sed *Attalum* cum tribunis quibusdam et trecentorum equitum præsidio mittit. Ad hoc colloquium accesserunt quidem *Galli*, sicut convenerat; actumque est de summa rerum: at finem

Ol. 147. 3. Tectosages insidiantur Romanis.

τοῖς προειρημένοις, ἢ κυρῶσαί τι τῶν δοξάντων, οὐκ
ἔφασαν εἶναι δυνατόν· τοὺς δὲ βασιλεῖς τῇ κατὰ πόδας 7
ἥξειν διωρίζοντο, συνθησομένους καὶ πέρας ἐπιθήσοντας,
εἰ καὶ Γναΐος ὁ στρατηγὸς ἔλθοι πρὸς αὐτούς. Τῶν δὲ 8
περὶ τὸν Ἄτταλον ἐπαγγειλαμένων, ἥξειν τὸν Γναΐον,
τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διελύθησαν. Ἐποιοῦντο δὲ ὑπερ- 9
θέσεις ταύτας οἱ Γαλάται, καὶ διεστρατήγουν τοὺς
Ῥωμαίους, βουλόμενοι τῶν τε σωμάτων τινὰ τῶν ἀναγ-
καίων καὶ τῶν χρημάτων ὑπερθέσθαι πέραν τοῦ Ἅλυος
ποταμοῦ· μάλιστα δὲ [z]τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, εἰ
δυνηθεῖεν, λαβεῖν ὑποχείριον· εἰ δὲ μή γε, πάντως
ἀποκτεῖναι. Ταῦτα δὲ προθέμενοι, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν 10
ἐκαραδόκουν τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων, ἑτοίμους
ἔχοντες ἱππεῖς εἰς χιλίους. Ὁ δὲ Γναΐος, διακούσας 11
τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον, καὶ πεισθεὶς ἥξειν τοὺς βασι-
λεῖς, ἐξῆλθε καθάπερ εἰώθει μετὰ φʹ ἱππέων. συνέβη 12
δὲ, ταῖς πρότερον ἡμέραις τοὺς ἐπὶ τὰς ξυλείας καὶ
χορτολογίας ἐκπορευομένους ἐκ τοῦ τῶν Ῥωμαίων χά-
ρακος ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη πεποιῆσθαι τὴν ἔφοδον,
[a]ἐφεδρείᾳ χρωμένους τοῖς ἐπὶ τὸν σύλλογον πορευομένοις
ἱππεῦσιν. οὗ καὶ τότε γενομένου, καὶ πολλῶν ἐξεληλυ- 13
θότων, συνέταξαν οἱ χιλίαρχοι [b]καὶ τοὺς εἰθισμένους

[z] ὃν τὸν στρατ. Bav. Debuit, puto, αὐτὸν τὸν στρατηγόν. Sic Livius: *ipsi Consuli.* [a] Ante ἐφεδρείᾳ vulgo cum MStis inserunt verba ἐπὶ τοὺς, quæ delevi, præeunte Livio. [b] Conjunctionem, quæ abest vulgo, ex conject. adjeci. Et suspicor legendum καὶ χʹ τοὺς εἰθισμένους, *et sexcentos equites &c.*

rebus posse imponi, de quibus esset actum, aut confirmari quæ placita essent, negarunt posse; verum postero die reges venturos adfirmabant, pactaque cum Cnæo, si modo ipse pariter adfuerit, inituros, et negotio finem imposituros. Promittente *Attalo*, adfuturum consulem, utrimque discessum est. Procrastinatio ista Gallorum et dolus, quo Romanos adpetierunt, eo spectabat, ut conjuges et liberos, quoad ejus fieri posset, cum rebus suis, trans *Halym* trajicerent: præcipue vero consulem Romanum, si posset fieri, capere cupiebant; aut certe, si id minus posset, omnino occidere. Hoc consilio die sequenti adventum Romanorum exspectabant, paratis in id mille circiter equitibus. Consul adfirmanti Attalo, venturos reges, fidem habens, castris exiit, ut erat ei moris, cum quingentis equitibus. Acciderat autem, ut superioribus diebus lignatores et pabulatores, qui e Romanis castris exierant, eamdem illam partem incursarent, et præsidio uterentur eorumdem equitum, qui consulem ad colloquium comitabantur. Id quum tunc quoque factum esset, multique exiissent; tribuni præsidium

ἐφεδρεύειν τοῖς προνομεύουσιν ἱππεῖς ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη A. U. 565.
14 ποιήσασθαι τὴν ἔξοδον. Ὧν ἐκπορευθέντων, αὐτομάτως τὸ δέον ἐγενήθη πρὸς τὴν ἐπιφερομένην χρείαν.

IV.

Ol. 147.4
A. U. 566.

RES GRÆCIÆ ET PELOPONNESI *sub finem anni.*

* * *

XXIII. Ο ΔΕ [c] Φούλβιος, πραξικοπήσας, νυκτὸς κατέλαβε τὸ μέρος τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τοὺς Ῥωμαίους εἰσήγαγε. Same capta a Fulvio Cos.

* * *

2 Ἐγκαλέσας τι τοῖς Λακεδαιμονίοις στρατηγῶν ὁ Φιλοποίμην, τοὺς μὲν φυγάδας κατήγαγεν εἰς τὴν πόλιν, ὀγδοήκοντα δὲ Σπαρτιάτας ἀπέκτεινεν, ὡς Πολύβιος φησίν. κ. τ. λ. Exules reducuntur Spartam.

V.

CN. MANLIUS *Procos. ordinat* RES ASIÆ.

* * *

XXIV. ΚΑΤΑ τοὺς καιροὺς τούτους, κατὰ τὴν Ἀσίαν Γναΐου τοῦ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ παραχειμάζοντος ἐν Ἐφέσῳ, κατὰ τὸν τελευταῖον ἐνιαυτὸν τῆς ὑποκει- Legatis civitatum respondet Manlius.

[c] Φούλβιος ex conject. correxi. Mendose vulgo Οὔρβιος.

etiam equitum pabulatores consequi solitum eamdem in partem egredi jusserunt. Quo facto, provisum fuit casu ei malo, quod impendebat.

IV.

* * *

(*Suidas in* Πραξικοπήσας.)

XXIII. *FULVIUS*, proditorum opera usus, partem arcis noctu cepit, et Romanos introduxit.

* * *

(*Plutarch. in Philopœmene.*)

Philopœmen, prætor Achæorum, crimen aliquod objiciens *Lacedæmoniis*, exsules eorum in urbem reduxit, Spartanos vero octoginta, ut ait Polybius, necavit. &c.

V.

(*Legatio XXXV.*)

* * *

XXIV. EODEM tempore, anno præsentis *Olympiadis* postremo, ad *Cn.* [*Manlium*] proconsulem, *Ephesi* in Asia hibernantem, *legationes ex civi-*

Ol. 147. 4. μένης Ὀλυμπιάδος, παρεγένοντο πρεσβεῖαι παρά τε τῶν Ἑλληνίδων πόλεων τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, καὶ παρ' ἑτέρων πλειόνων, [d] συμφοροῦσαι στεφάνους τῷ Γναΐῳ, διὰ τὸ νενικηκέναι τοὺς Γαλάτας. Ἅπαντες γὰρ οἱ
2 τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικοῦντες οὐχ οὕτως ἐχάρησαν, Ἀντιόχου λειφθέντος, ἐπὶ τῷ δοκεῖν ἀπολελῦσθαι, τινὲς μὲν φόρων, οἱ δὲ φρουρᾶς, καθόλου δὲ πάντες βασιλικῶν προσταγμάτων, ὡς ἐπὶ τῷ τὸν ἀπὸ τῶν βαρβάρων αὐτοῖς φόβον ἀφῃρῆσθαι, καὶ δοκεῖν ἀπηλλάχθαι τῆς τούτων ὕβρεως καὶ παρανομίας.

Gallorum legati, Ἦλθε δὲ καὶ παρ' Ἀντιόχου Μουσαῖος, καὶ παρὰ τῶν
3 Γαλατῶν πρεσβευταὶ, βουλόμενοι μαθεῖν, ἐπὶ τίσιν αὐτοὺς δεῖ ποιεῖσθαι τὴν φιλίαν. ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ
4 et Ariarathis. Ἀριαράθου, τοῦ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέως· καὶ γὰρ οὗτος, μετασχὼν Ἀντιόχῳ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, καὶ κοινωνήσας τῆς πρὸς Ῥωμαίους μάχης, ἐδεδίει καὶ διηπορεῖτο περὶ τῶν καθ' αὑτόν. Διὸ καὶ πλεονάκις
5 πέμπων πρεσβευτὰς, ἐβούλετο μαθεῖν, τί δοὺς, ἢ τί πράξας, δύναιτ' ἂν [e] παραιτήσασθαι τὴν σφετέραν ἄγνοιαν.

Manlii responsa. Ὁ δὲ στρατηγὸς τὰς μὲν παρὰ τῶν πόλεων πρεσβείας
6 πάσας ἐπαινέσας, καὶ φιλανθρώπως ἀποδεξάμενος, ἐξαπέστειλε. Τοῖς δὲ Γαλάταις ἀπεκρίθη, διότι, προσ-
7 δεξάμενος Εὐμένη τὸν βασιλέα, τότε ποιήσεται τὰς πρὸς αὐτοὺς συνθήκας. Τοῖς δὲ παρὰ Ἀριαράθου εἶπεν,

[d] συμφοροῦσαι correxit Ursinus. συγχωροῦσαι dant MSti. συγχορηγοῦσαι maluerat Reisk. [e] παραιτήσασθαι debetur Casaubono. παραστήσασθαι Ursin. cum MStis, unde περιστήσασθαι effectum voluit Reisk.

tatibus Græcorum Asiam incolentium, aliisque multis gentibus, venerunt, propter victoriam de Gallis coronas illi undique adferentes. Omnes enim, qui regiones cis Taurum colunt, non adeo lætati sunt victo Antiocho, quod liberati essent alii tributis, alii præsidio, omnes necessitate parendi jussis illius, quam quod metus a barbaris esset ipsis ademtus, neque amplius injurias ac perfidiam horum essent toleraturi. Venit et missus ab *Antiocho* Musæus: et *Gallorum legati,* ut scirent, quibus legibus pacem a Romanis essent impetraturi. Similiter quoque oratores missi sunt et ab *Ariarathe,* Cappadocum rege: nam et hic, quod, inita cum Antiocho societate fortunarum omnium et totius spei, in acie pro illo contra Romanos steterat, metuebat sibi, et de statu suo etiam atque etiam erat anxius. Quamobrem missis sæpius legatis scire avebat, quid dare, quidve facere oporteret, ut noxam errore contractam deprecaretur. *Proconsul* civitatum oratores omnes laudatos, comiterque exceptos, dimisit. *Gallis* respondit; *postquam venisset Eumenes, de pace cum iis se acturum.* Legatis *Ariarathis* dixit: *pacem*

8 ἑξακόσια τάλαντα δόντας τὴν εἰρήνην ἔχειν. Πρὸς δὲ A. U. 566.
τὸν Ἀντιόχου πρεσβευτὴν συνετάξατο μετὰ τῆς δυνά-
μεως ἥξειν ἐπὶ τοὺς τῆς Παμφυλίας ὅρους, τά τε
δισχίλια τάλαντα καὶ φʹ κομιούμενος, καὶ τὸν σῖτον,
ὃν ἔδει δοῦναι τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ πρὸ τῶν συνθηκῶν,
9 κατὰ τὰς πρὸς Λεύκιον ὁμολογίας. Μετὰ δὲ ταῦτα, Pecuniam et frumentum ab Antiocho accipit Manlius.
καθαρμὸν ποιησάμενος τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ὥρας
παραδιδούσης, παραλαβὼν Ἄτταλον, ἀνέζευξεν, καὶ
παραγενόμενος εἰς Ἀπάμειαν ὀγδοαῖος, ἐπέμεινε τρεῖς
ἡμέρας· κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ἀναζεύξας προῆγε,
10 χρώμενος ἐνεργοῖς ταῖς πορείαις. Ἀφικόμενος δὲ τρι-
ταῖος, εἰς τὸν συνταχθέντα τόπον τοῖς περὶ Ἀντίοχον,
11 αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε. Συμμιξάντων δὲ τῶν περὶ
τὸν Μουσαῖον, καὶ παρακαλούντων αὐτὸν ἐπιμεῖναι,
διότι καθυστεροῦσιν αἵ θ' ἅμαξαι καὶ τὰ κτήνη, τὰ
παρακομίζοντα τὸν σῖτον καὶ τὰ χρήματα, πεισθεὶς
12 τούτοις, ἐπέμεινε τρεῖς ἡμέρας. τῆς δὲ χορηγίας ἐλθού-
σης, τὸν μὲν σῖτον ἐμέτρησε ταῖς δυνάμεσι· τὰ δὲ
χρήματα παραδούς τινι τῶν χιλιάρχων, συνέταξε πα-
ρακομίζειν εἰς Ἀπάμειαν.

XXV. Αὐτὸς δὲ πυνθανόμενος, τὸν ἐπὶ τῆς Πέργης Præfectus præsidii Pergæ
[f] καθεσταμένον ὑπ' Ἀντιόχου φρούραρχον οὔτε τὴν φρου-
ρὰν ἐξάγειν, οὔτ' αὐτὸν ἐκχωρεῖν ἐκ τῆς πόλεως, ὥρμησε
2 μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν Πέργην. Ἐγγίζοντος δ'
αὐτοῦ τῇ πόλει, παρῆν ἀπ' αὐτῆς ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς

[f] *καθισταμένον* edidit Casaub. *καθιστάμενον* Ursin. *καθιστάμενον* (sic) Bav.

se daturum, ubi prius talenta sexcenta numerasset. Cum *Antiochi* legato constituit; *venturum se cum exercitu ad fines Pamphyliæ, et talentum duo millia et quingenta, cum frumento, quod ante pacem metiri militibus Romanis tenebatur rex, ex fœdere cum Lucio Scipione pacto, accepturum.* Secundum hæc lustrato exercitu, simul ac per anni tempus licuit, adsumto *Attalo*, profectus, die octavo *Apameam* venit. Ibi triduum stativis habitis, quarto die motis castris, magnis itineribus pergit ire. Tertiis castris ad locum constitutum legatis *Antiochi* pervenit, ibique consedit. Mox a *Musæo* conventus rogatusque est, ut commoraretur eo loci; quoniam plaustra et jumenta, quæ frumentum et pecuniam adveherent, in via essent remorata. Ita rogatu hujus triduum ibi stativa habuit. Deinde quum omnia advenissent, frumentum copiis divisit, pecuniam, uni tribunorum militum traditam, Apameam deportari jussit.

xxv. Ipse factus certior, *præfectum præsidii*, quod *Pergæ* imposuerat Antiochus, neque præsidium educere, neque ipsum urbe excedere, Pergam exercitum ducit. Adpropinquanti occurrit egressus urbe præsidii præfectus, petens atque orans, *ne se caus-*

Ol. 147. 4. φρουρᾶς, ἀξιῶν καὶ δεόμενος, μὴ προκαταγινώσκειν
αὐτοῦ, ποιεῖν γὰρ ἕν τι τῶν καθηκόντων· παραλαβὼν 3
γὰρ ἐν πίστει παρ' Ἀντιόχου τὴν πόλιν, τηρεῖν ἔφη
ταύτην, ἕως ἂν διασαφηθῇ πάλιν παρὰ τοῦ πιστεύ-
σαντος, τί δεῖ ποιεῖν· [g] μέχρι δὲ τοῦ νῦν ἁπλῶς οὐδὲν
αὐτῷ παρ' οὐδενὸς ἀποδεδηλῶσθαι. διόπερ ἠξίου [h] λθ' 4
ἡμέρας, χάριν τοῦ διαπεμψάμενος ἐρέσθαι τὸν βα-

tradit urbem Manlio.

σιλέα, τί δεῖ πράττειν. Ὁ δὲ Γνάϊος, θεωρῶν τὸν 5
Ἀντίοχον ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις εὐσυνθετοῦντα, συνε-
χώρησε πέμπειν, καὶ πυνθάνεσθαι τοῦ βασιλέως. καὶ
μετά τινας ἡμέρας πυθόμενος, παρέδωκε τὴν πόλιν.

Roma adveniunt x legati.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ δέκα πρεσβευταὶ καὶ ὁ 6
βασιλεὺς Εὐμένης εἰς Ἔφεσον κατέπλευσαν, ἤδη τῆς
θερείας ἐναρχομένης· καὶ δύο ἡμέρας ἐκ τοῦ πλοῦ
προσαναλαβόντες αὐτοὺς, ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀπάμειαν.
Ὁ δὲ Γνάϊος, προσπεσούσης αὐτῷ τῆς τούτων παρου- 7
σίας, Λεύκιον μὲν τὸν ἀδελφὸν μετὰ τετρακισχιλίων

Oroandenses.

ἐξαπέστειλε πρὸς τοὺς Ὀροανδεῖς, πειθανάγκης ἔχοντας
διάθεσιν, χάριν τοῦ κομίσασθαι τὰ προσοφειλόμενα τῶν
ὁμολογηθέντων χρημάτων· αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως 8
ἀναζεύξας ἐπείγετο, σπεύδων συνάψαι τοῖς περὶ τὸν

Cum x legatis confert Manlius.

Εὐμένη. Παραγενόμενος δὲ εἰς τὴν Ἀπάμειαν, καὶ 9
καταλαβὼν τόν τε βασιλέα καὶ τοὺς δέκα, συνήδρευε
περὶ τῶν πραγμάτων. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, κυρῶσαι 10

[g] μέχρι correxit Ursin. in marg. unde adscivit Casaub. Mendose MSti μέτοχοι δὲ. [h] *Triginta* habet Livius. Ac fortasse τριάκονθ' ἡμέρας scripsit Polyb.

sa incognita damnaret: facere enim, quod sui sit officii; commissam enim fidei suæ urbem ab Antiocho servare, donec is, a quo illam provinciam acceperit, quid esset opus facto, sibi significasset; de quo ad hunc diem nihil penitus ei esset indicatum. Orabat igitur, XXXIX *dierum spatium sibi concedi ad voluntatem regis super ea re per nuncios sciscitandam.* Cui *Manlius*, quum videret, in ceteris omnibus Antiochum fidem servare, ut mitteret regemque consuleret, permisit. Cognita regis voluntate, urbem tradidit. Sub idem tempus *decem Legati* et rex *Eumenes*, ineunte jam æstate, Ephesum adpulerunt: ubi cum e nausea biduum se refecissent, *Apameam* adscenderunt. Proconsul, audito eorum adventu fratrem *Lucium* cum quatuor millibus militum ad *Oroandenses* misit, ad reliquum pecuniæ ex eo, quod pepigerant, accipiendum, sive admonendi tantum ii essent, sive etiam cogendi: ipse cum exercitu profectus pergebat ire, ut quamprimum Eumenem conveniret. Apameam ut venit, invento ibi rege *cum decem legatis*, de iis, quæ agenda essent, *consultabat.* Primum igitur placuit ipsis, *ictum cum Antiocho*

πρῶτον τὰ πρὸς Ἀντίοχον ὅρκια, καὶ τὰς συνθήκας, A. U. 566.
ὑπὲρ ὧν οὐδὲν ἂν δέοι πλείω διατίθεσθαι λόγον, ἀλλ᾽
ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράπτων ποιεῖσθαι τὰς διαλύσεις.

XXVI. Ἦν δὲ τοιαύτη τις ἡ τῶν κατὰ μέρος διά- Fœdus cum Antiocho.
ταξις· Φιλίαν ὑπάρχειν Ἀντιόχῳ καὶ Ῥωμαίοις εἰς
ἅπαντα τὸν χρόνον, ποιοῦντι τὰ κατὰ τὰς συνθήκας·
2 Μὴ [i]διιέναι βασιλέα Ἀντίοχον καὶ τοὺς ὑποταττο-
μένους διὰ τῆς αὐτῶν χώρας ἐπὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς
συμμάχους, πολεμίους, μηδὲ χορηγεῖν αὐτοῖς μηδέν.
3 ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἐπ᾽
4 Ἀντίοχον, καὶ τοὺς ὑπ᾽ ἐκεῖνον ταττομένους. Μὴ πολε-
μῆσαι δὲ Ἀντίοχον τοῖς ἐπὶ ταῖς νήσοις, μηδὲ τοῖς
5 κατὰ τὴν Εὐρώπην. ἐκχωρείτω δὲ πόλεων, καὶ χώρας,
6 [k]* * *. μὴ ἐξαγαγέτω μηδὲν πλὴν τῶν ὅπλων, ὧν
φέρουσιν οἱ στρατιῶται· εἰ δέ τι τυγχάνουσιν ἀπενη-
νεγμένοι, καθιστάτωσαν πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς πόλεις.
7 Μηδ᾽ ὑποδεχέσθωσαν [l]τῶν ἐκ τῆς Εὐμένους τοῦ βασι-
8 λέως, μήτε στρατιώτας, μήτ᾽ ἄλλον μηδένα. εἰ δέ
τινες, ἐξ ὧν ἀπολαμβάνουσιν οἱ Ῥωμαῖοι πόλεων,
[m]μετὰ δυνάμεώς εἰσιν Ἀντιόχου, τούτους εἰς Ἀπά-
9 μειαν ἀποκαθιστάτωσαν. τοῖς τε Ῥωμαίοις καὶ τοῖς
συμμάχοις εἴ τινες εἶεν, [[n]ἐκ τῆς Ἀντιόχου βασιλείας]

[i] διιέναι correxit Ursinus. In Bav. certe est εἰδέναι. [k] Lacunæ signum adjecit Casaub. in Latina autem vers. defectum supplevit ex Livio. [l] Rectius fortasse τοὺς ἐκ τῆς, ut est in Bav. [m] Immo μετὰ τῆς δυνάμεως, nisi quid amplius turbatum est hoc loco. [n] Verba ἐκ τῆς Ἀντ. βασ. ex Livio supplevit Ursinus: quæ si recte habent, oportebit παρὰ vel σὺν τοῖς τε Ῥωμαίοις. Tum et requiri videtur τοῖς δὲ pro τοῖς τε. Pro εἴ τινες in Bav. est οἵ τινες.

fœdus pacemque confirmare, de qua disceptare amplius nihil adtineret, cum ex scriptis legibus esset transigendum.

XXVI. Ejus *Fœderis formula*, qua de rebus singulis cavebatur, talis fuit. *Amicitia ut esset Antiocho cum populo Romano perpetua, leges fœderis servanti. Ne quos hostes populi Romani rex Antiochus et qui sub ditione ejus essent, per fines suos transire sineret; neu commeatu, neu qua alia ope juvaret. Idem Romani, eorumque socii, Antiocho et iis, qui sub imperio ejus erunt, præstent. Belli gerendi jus Antiocho ne sit cum iis qui insulas colunt, neve cum iis qui sunt in Europa. Excedito urbibus, agris,* [*vicis, castellis cis Taurum montem usque ad Halyn amnem, et a valle Tauri usque ad juga, quæ in Lycaoniam vergunt.*] *Ne qua, præter arma sua, milites ex iis locis efferrent: si quæ extulissent, in easdem urbes recte restituerent. Ne militem, neu quem alium, ex regno Eumenis Antiochus reciperet. Si qui earum urbium, quas regi auferunt Romani, in exercitu Antiochi fuerint, Apameam omnes ut remitteret. Apud Romanos sociosque si qui sint* [*ex regno*

Ol. 147. 4. Fœdus cum Antiocho.

εἶναι τὴν ἐξουσίαν, καὶ μένειν, εἰ βούλονται, καὶ ἀπο-
τρέχειν. Τοὺς δὲ δούλους Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων 10
ἀποδότω Ἀντίοχος, καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ταττόμενοι, καὶ
τοὺς ἁλόντας, καὶ τοὺς αὐτομολήσαντας, καὶ εἴ τινα
αἰχμάλωτόν ποθεν εἰλήφασιν. Ἀποδότω δὲ Ἀντίοχος, 11
ἐὰν ᾖ δυνατὸν αὐτῷ, καὶ Ἀννίβαν Ἀμίλκου Καρχη-
δόνιον, καὶ Μνασίλοχον Ἀκαρνᾶνα, καὶ Θόαντα Αἰτω-
λὸν, Εὐβουλίδαν καὶ Φίλωνα Χαλκιδεῖς, καὶ τῶν
Αἰτωλῶν [o]ὅσοι κοινὰς εἰλήφασιν ἀρχάς. [p]καὶ τοὺς 12
ἐλέφαντας τοὺς ἐν Ἀπαμείᾳ πάντας, καὶ μηκέτι ἄλ-
λους ἐχέτω. Ἀποδότω δὲ καὶ τὰς ναῦς τὰς μακρὰς, 13
καὶ τὰ ἐκ τούτων ἄρμενα καὶ τὰ σκεύη· καὶ μηκέτι
ἐχέτω πλὴν ί καταφράκτων· μηδὲ [q]τριακοντάκωπον
ἐχέτω ἐλαυνόμενον, [r]μηδὲ πολέμου ἕνεκεν, οὗ αὐτὸς
[s]κατάρχει. Μηδὲ πλείτωσαν ἐπὶ τάδε τοῦ Καλυ- 14
κάδνου ἀκρωτηρίου, εἰ μὴ φόρους, ἢ πρέσβεις, ἢ ὁμή-
ρους ἄγοιεν. Μὴ ἐξέστω δὲ Ἀντιόχῳ, μηδὲ ξενολογεῖν 15
ἐκ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους ταττομένης, μηδ' [t]ὑποδεχέσθω
τοὺς φεύγοντας. Ὅσαι δὲ οἰκίαι Ῥοδίων ἢ τῶν συμ- 16
μάχων ἦσαν ἐν τῇ ὑπὸ βασιλέα Ἀντίοχον ταττομένῃ,
ταύτας εἶναι Ῥοδίων, ὡς καὶ πρὸ τοῦ [u]τὸν πόλεμον

[o] ὅσοι οἶκοι suspicatus est Reisk. [p] Ante καὶ τοὺς ἐλέφ. excidisse puto verba Ἀποδότω δὲ. τοὺς ἐλέφαντας correxit Ursin. Mendose MSti τοὺς ἐκπλεύσαντας. [q] τριακοντάκωπον correxi cum Reisk. Vulgo τριακοντόκωπον. [r] Sic Bav. Ursinus autem (nescio, an ex ing.) μηδ' αὐτὸ πολ. ἕνεκ. Sed οὗ (quod abest a Bav.) recte adjecit. [s] κατάρχει restitui ex Bav. κατάρχῃ Ursin. [t] ὑποδέχεσθαι utique malim cum Reiskio. [u] Verba τὸν πόλεμον absunt a MStis: ex conject. supplevit Ursinus.

Antiochi,] iis jus manendi abeundique ut sit. Servos Romanorum aut sociorum reddito Antiochus, quique illi parebunt: item bello captos, transfugas, et sicunde quem captivum acceperint. Reddito etiam Antiochus, si in ejus potestate fuerit, Hannibalem, Hamilcaris filium, et Mnasilochum Acarnanem, et Thoantem Ætolum, Eubulidam et Philonem Chalcidenses, et quicumque Ætolorum rempublicam administrassent. Elephantos omnes, quos Apameæ habet, tradito, neque alios varato. Tradito et naves longas, cum velis armamentisque earum: neve plures quam decem naves tectas habeto, nullam item quæ triginta remis agatur habeto, neve minorem, ex belli caussa, quod ipse inlaturus erit. Neve navigato citra Calycadnum promontorium, nisi si qua navis stipendium, aut legatos, aut obsides vehet. Milites mercede conducendi ex iis gentibus, quæ sub ditione populi Romani sunt, jus Antiocho ne esto, neve exsules recipiendi. Rhodiorum sociorumve quæ ædes intra fines regni Antiochi sunt, eæ Rhodiorum sunto, ut ante bellum

17 [x]ἐξενεγκεῖν. καὶ εἴ τι χρῆμα ὀφείλετο αὐτοῖς, ὁμοίως A. U. 566.
ἔσται πράξιμον· καὶ εἴ τι [y]ἀπελήφθη ἀπ' αὐτῶν, ἀνα- Fœdus cum Antiocho.
ζητηθὲν ἀποδοθήτω. ἀτελῆ δὲ, ὁμοίως ὡς καὶ πρὸ τοῦ
18 πολέμου, τὰ πρὸς τοὺς Ῥοδίους ὑπαρχέτω. Εἰ δέ
τινας τῶν πόλεων, ἃς ἀποδοῦναι δεῖ Ἀντίοχον, ἑτέροις
δέδωκεν Ἀντίοχος, ἐξαγέτω καὶ ἐκ τούτων τὰς φρουρὰς
καὶ τοὺς ἄνδρας. ἐὰν δέ τινες ὕστερον ἀποτρέχειν βού-
19 λωνται, μὴ [z]προσδεχέσθω. Ἀργυρίου δὲ δότω Ἀντί-
οχος Ἀττικοῦ Ῥωμαίοις ἀρίστου τάλαντα μύρια δισ-
χίλια ἐν ἔτεσιν ιβ', διδοὺς καθ' ἕκαστον ἔτος χίλια·
μὴ ἔλαττον δ' ἑλκέτω τὸ τάλαντον λιτρῶν Ῥωμαϊκῶν
20 π'· καὶ τοῦ σίτου [a] ͵φ καὶ ͵μ. [[b]Ἀποδότω δὲ Εὐμένει
τάλαντα] [c]τνθ', ἐν ἔτεσι τοῖς πρώτοις ε', κατὰ τὸ ἔτος,
21 τῷ [d] ἐπιβαλλομένῳ καιρῷ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις. ἀποδότω
δὲ καὶ τοῦ σίτου, καθὼς ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος,
τάλαντα [e]ρκζ', καὶ δραχμὰς χιλίας σ' ὀκτώ· [f]ἃ
συνεχώρησεν [g]Εὐμένης λαβεῖν, χάζαν εὐαρεστουμένην
22 ἑαυτῷ. Ὁμήρους [h]δὲ κ' διδότω Ἀντίοχος, δι' ἐτῶν
τριῶν ἄλλους ἀνταποστέλλων, μὴ νεωτέρους ἐτῶν ιη',
23 μηδὲ πρεσβυτέρους με'. Ἐὰν δέ τι διαφωνήσῃ τῶν

[x] ἐξενεγκεῖν cum Reiskio scripsi, cum esset ἐξήνεγκαν. Rectum etiam fuerit ἐξενέγκαι. [y] ἀπελείφθη Bav. ut voluit Reisk. Sed sic oporteret ὑπ' αὐτῶν. ἐπ' αὐτῶν est in Bav. [z] προσδεχέσθω ex conj. scripsi. Vulgo προσδέχεσθαι. [a] ͵φ καὶ ͵μ correxi ex Livio. Vulgo φ' καὶ μ'. [b] Verba uncis inclusa absunt a MStis. [c] CCCL habet Livius, et omittit numerum θ. Forsan h. l. erat τν'. et deinde ο' κατὰ τὸ ἔτος, *singulis annis LXX.* [d] Suspectum est verbum ἐπιβαλλομένῳ. [e] Sic recte Bav. ut (ex Livio) correxit Casaub. Mendose Ursinus ρκξ'. [f] ἃ συνεχώρ. rescripsi cum Ursino. ἃς edidit Casaub. οὓς erat in MStis. [g] Εὐμένης revocavi ex MStis. Εὐμένη ex ing. edidit Ursinus. [h] Numerum adjeci, qui vulgo desideratur.

ab Antiocho illatum. Si quæ pecuniæ ipsis debentur, earum exactio esto: item si quid ademtum, id conquisitum redditor. Quæ ad Rhodios spectant, immunia sunto, ut ante bellum erant. Si quas urbes, quas tradere Antiochum oportet, idem rex aliis dedit, etiam ex his præsidia educito. Si qui post factam pacem ad eum rursus voluerint deficere, eos ne suscipiat. Argenti optimi Attici dato Antiochus Romanis talenta XII *millia, intra duodecim annos, singulis annis mille. Talentum vero ne minus octoginta libris Romanis pendat. Adhæc tritici quadraginta supra quingenta millia modiûm dato. Eumeni talenta* CCCLIX *intra proximos quinque annos, pensionibus æquis, eodem quo et Romanis tempore rependito. Et pro tritico, prout æstimavit ipse rex Antiochus, talenta pendat* CXXVII, *et drachmas* CIↃCCVIII, *quam summam se accepturum consensit Eumenes, et ea se contentum fore declaravit. Obsides Romanis* XX *dato, et quarto quoque anno alios in locum priorum submittito, ne minores octonum denum annorum, neu majores quinum quadragenum. In singulorum annorum pensionibus si*

Ol. 147. 4. Fœdus cum Antiocho.

ἀποδιδομένων χρημάτων, τῷ ἐχομένῳ ἔτει ἀποδότωσαν.
Ἂν δέ τινες τῶν πόλεων ἢ τῶν ἐθνῶν, πρὸς ἃ γέγραπται 24
μὴ πολεμεῖν Ἀντίοχον, πρότεροι ἐκφέρωσι πόλεμον,
ἐξέστω πολεμεῖν Ἀντιόχῳ. τῶν δὲ ἐθνῶν καὶ πόλεων 25
τούτων μὴ ἐχέτω τὴν κυρίαν αὐτὸς, μηδ᾽ εἰς φιλίαν
προσαγέσθω. περὶ δὲ τῶν ἀδικημάτων τῶν πρὸς ἀλλή- 26
λους γιγνομένων εἰς κρίσιν προκαλείσθωσαν. Ἐὰν δέ τι 27
θέλωσι πρὸς τὰς συνθήκας ἀμφότεροι κοινῷ δόγματι
προστεθῆναι ἢ ἀφαιρεθῆναι [i] ἀπ᾽ αὐτῶν, ἐξέστω. Τμη- 28
θέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ τούτοις, εὐθέως ὁ στρατηγὸς
Κοΐντον Μινούκιον Θέρμον καὶ Λεύκιον τὸν ἀδελφὸν,
ἄρτι [k] κεκομικότας τὰ χρήματα παρὰ τῶν Ὀροανδέων,
εἰς Συρίαν ἐξαπέστειλε· συντάξας κομίζεσθαι τοὺς 29
ὅρκους παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ διαβεβαιώσασθαι τὰ
κατὰ μέρος ὑπὲρ τῶν συνθηκῶν. Πρὸς δὲ Κοΐντον 30
Φάβιον, τὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγὸν, ἐξέπεμψε
γραμματοφόρους, κελεύων πάλιν πλεῖν αὐτὸν εἰς Πάταρα, καὶ παραλαβόντα τὰς ὑπαρχούσας αὐτόθι ναῦς διαπρῆσαι.

*

x legati res Asiæ constituunt.

XXVII. Κατὰ τὴν Ἀπάμειαν οἵ τε δέκα καὶ Γνάϊος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, διακούσαντες πάντων τῶν ἀπηντηκότων, τοῖς μὲν περὶ χώρας ἢ χρημάτων ἤ τινος

[i] Sic MSti et edit. Ern. ἐπ᾽ αὐτῶν ἐξέστω, præmissa distinctione, edidit Urs. et post eum Casaub. et Gron. [k] κεκομικότα suspicari licet cum Ursino.

quid desideratum fuerit, anno proximo pendito. Si quæ vero urbes aut gentes, adversus quas ne bellum gerat Antiochus hoc fœdere cautum est, ipsi ultro bellum inferent, bellandi jus esto Antiocho: sed ne quam urbium harum belli jure teneat, aut in amicitiam accipiat. Controversias autem inter se ortas jure ac judicio disceptent. Si quid postea addi detrahive de communi sententia placuisset, ut id salvo fœdere liceat. His legibus fœdere icto, et jurejurando firmato, confestim proconsul *Q. Minucium Thermum* et *Lucium* fratrem, qui tum forte ab *Oroandensibus* pecunias asportaverant, in Syriam misit, qui ab Rege jusjurandum exigerent, et omnes conditiones firmarent. *Q. Fabio* [Labeoni,] qui classi præerat, literas per tabellarios misit, jubens ipsum *Patara* ut rediret, quæque ibi naves regiæ essent, eas ut tradi sibi jussas cremaret.

*

(*Legatio XXXVI.*)

XXVII. Apameæ decem legati et proconsul populi Romani, auditis omnibus, qui eo convenerant, iis, qui de agro aut pecunia aut simili re alia

ἑτέρου διαφερομένοις πόλεις ἀπέδωκαν, ὁμολογουμένας A. U. 566.
ἀμφοτέροις, ἐν αἷς διακριθήσονται περὶ τῶν ἀμφισβη- x legati res Asiæ ordinant.
τουμένων· τὴν δὲ περὶ τῶν ὅλων ἐποιήσαντο διάληψιν
2 τοιαύτην. Ὅσαι μὲν τῶν αὐτονόμων πόλεων πρότερον
ὑπετέλουν Ἀντιόχῳ φόρον, τότε δὲ διεφύλαξαν τὴν πρὸς
Ῥωμαίους πίστιν, ταύτας μὲν ἀπέλυσαν τῶν φόρων·
ὅσαι δ' Ἀττάλῳ σύνταξιν ἐτέλουν, ταύταις ἐπέταξαν
3 τὸν αὐτὸν Εὐμένει διδόναι φόρον. Εἰ δέ τινες ἀπο-
στᾶσαι τῆς Ῥωμαίων φιλίας Ἀντιόχῳ συνεπολέμουν,
ταύτας ἐκέλευσαν Εὐμένει διδόναι τοὺς Ἀντιόχῳ διατε-
4 ταγμένους φόρους. [l]Κολοφωνίους δὲ, τοὺς τὸ Νότιον
οἰκοῦντας, καὶ [m]Κυμαίους, καὶ [n]Μυλασσεῖς, ἀφορο-
5 λογήτους ἀφῆκαν· Κλαζομενίοις δὲ καὶ δωρεὰν προσέ-
θηκαν τὴν [o]Δρύμουσσαν καλουμένην [p]νῆσον· Μιλησίοις
δὲ τὴν ἱερὰν χώραν ἀπεκατέστησαν, ἧς διὰ τοὺς πολε-
6 μίους πρότερον ἐξεχώρησαν. Χίους δὲ, καὶ Σμυρναίους,
ἔτι δ' Ἐρυθραίους, ἔν τε τοῖς ἄλλοις προῆγον, καὶ
χώραν προσένειμαν, ἧς ἕκαστοι κατὰ τὸ παρὸν ἐπεθύ-
μουν, καί σφισι καθήκειν ὑπελάμβανον· ἐντρεπόμενοι
τὴν εὔνοιαν καὶ σπουδὴν, ἣν [q]παρέχοιντο κατὰ τὸν
7 πόλεμον αὐτοῖς. Ἀπέδωκαν δὲ καὶ Φωκαιεῦσι τὸ
πάτριον πολίτευμα, καὶ τὴν χώραν, ἣν καὶ πρότερον

[l] Κολοφωνίους δὲ τοὺς τὸ Νότιον. Primum vocab. nescio an ex Livio suppleverit Ursin. Abest certe a Bav. qui dat τοὺς δὲ τὸ Νότιον. [m] Κουμαίους Bav. [n] Κολασσεῖς Bav. Puto et cod. Ursini. [o] Δρόμουσσαν Urs. cum MStis. In ora autem Δρυμοῦσαν scripsit; hinc Δρυμοῦσσαν edidit Casaub. [p] Post νῆσον excidisse videntur quæ habet Livius de *Iliensibus*. [q] παρείχοντο maluerat Reisk.

inter se contendebant, urbes ex communi consensu adsignarunt, quibus arbitris controversias disceptarent. De summa rerum hoc modo ipsi constituerunt. Quæ civitates liberæ ante bellum *Antiocho* regi pependerant stipendium, atque in eo bello fidem populo Romano servaverant, iis immunitatem dederunt. Quæ vectigales *Attalo* fuerant, eas vectigal idem pendere *Eumeni* jusserunt. Quæ a Romanis defecerant et partium *Antiochi* fuerant, eas idem stipendium *Eumeni* jusserunt pendere, quod prius Antiocho pependerant. *Colophonios*, qui *Notium* habitant, *Cumæos*, *Mylassenses*, immunes in posterum ab omni pensitatione tributi futuros pronunciarunt. *Clazomeniis* præter immunitatem *Drymussam* etiam insulam dono dederunt; *Milesiis* vero sacrum agrum, quo propter hostes prius cesserant, restituerunt. *Chios*, *Smyrnæos*, *Erythræos*, pro singulari fide erga populum Romanum, quam eo bello præstiterant, et in omni præcipuo honore habuerunt, et agro donarunt, quem quique illorum cupiebant, et ad se pertinere autumabant. *Phocæensibus* et pristinæ leges restitutæ, et ager,

Ol. 147. 4.
x legati res Asiæ ordinant.

εἶχον. Μετὰ δὲ ταῦτα Ῥοδίοις ἐχρημάτισαν, διδόντες 8
[r] Λυκίας καὶ Καρίας τὰ μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ,
πλὴν Τελμισσοῦ. Περὶ δὲ τοῦ βασιλέως Εὐμένους καὶ 9
τῶν ἀδελφῶν ἔν τε ταῖς πρὸς Ἀντίοχον συνθήκαις τὴν
ἐνδεχομένην πρόνοιαν ἐποιήσαντο, καὶ τότε τῆς μὲν
Εὐρώπης αὐτῷ προσέθηκαν Χερρόνησον, καὶ Λυσιμα-
χίαν, καὶ τὰ προσοροῦντα τούτοις ἐρύματα καὶ χώραν,
ἧς Ἀντίοχος ἐπῆρχε· τῆς δ' Ἀσίας Φρυγίαν τὴν [s] ἐφ' 10
Ἑλλησπόντου, Φρυγίαν τὴν Μεγάλην, Μυσούς, [t] οὓς
πρότερον αὐτὸς παρεσκευάσατο, Λυκαονίαν, Μιλυάδα,
Λυδίαν, Τράλλεις, Ἔφεσον, Τελμισσόν. Ταύτας μὲν 11
οὖν ἔδωκαν Εὐμένει τὰς δωρεάς· περὶ δὲ τῆς Παμφυ-
λίας, Εὐμένους μὲν εἶναι φάσκοντος αὐτὴν ἐπὶ τάδε τοῦ
Ταύρου, τῶν δὲ παρ' Ἀντιόχου πρεσβευτῶν ἐπέκεινα,
διαπορήσαντες, ἀνέθεντο περὶ τούτων εἰς σύγκλητον.
Σχεδὸν δὲ τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ πλείστων αὐτοῖς 12
διωκημένων, ἀναζεύξαντες προῆγον ἐφ' Ἑλλήσποντον,
βουλόμενοι κατὰ τὴν πάροδον ἔτι τὰ πρὸς τοὺς Γαλά-
τας ἀσφαλίσασθαι.

[r] Λυκίας καὶ Καρίας correxi, monente Gron. et Reisk. Vulgo Λυκίαν καὶ Καρίαν. [s] ἐφ' Ἑλλησπόντου correxi. Mendose vulgo ἐφ' Ἑλλήσποντον. [t] Pro verbis οὓς πρότερον αὐτὸς παρεσκευάσατο, Livius habet (*Mysiam*) *quam Prusias rex ademerat.*

quem ante habuerant, redditus. Secundum hæc cum *Rhodiis* est actum. His Lycia et Caria datæ usque ad Mæandrum amnem, præter Telmissum. Regis *Eumenis* fratrumque ejus et in pace cum Antiocho rationem habuerant, quantum fieri poterat, et tunc in Europa *Chersonesum et Lysimachiam* finitimaque castella et agrum, quibus finibus tenuerat Antiochus, adjecerunt: in Asia *Phrygiam* utramque, (alteram *ad Hellespontum*, *Majorem* alteram vocant,) *Mysos*, quos prius ipse subegerat, *Lycaoniam*, *Milyada*, *Lydiam*, *Tralles*, *Ephesum*, *Telmissum*. Has regiones et urbes decem legati Eumeni donaverunt. De *Pamphylia* vero, quam Eumenes citra Taurum esse dicebat, legati autem Antiochi ultra Taurum, disceptatum quum esset; integra res ad senatum est rejecta. Jam autem omnibus rebus ordinatis, aut iis saltem, quæ maxime erant necessariæ, cum omni exercitu ad Hellespontum sunt profecti, in transitu ea etiam, quæ cum *Galatis* essent acta, aut quæ ad eos spectarent, confirmaturi.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.
RES GRÆCIÆ.

Ol. 148. 1.
A. U. 567.

* * *

Lacedæmonii Romæ accusant Philopœmenem.

1. ΜΕΤΑ τὴν ἐν τῷ Κομπασίῳ τῶν ἀνθρώπων ἐπαναίρεσιν δυσαρεστήσαντές τινες τῶν ἐν τῇ Λακεδαίμονι τοῖς γεγονόσι, καὶ νομίσαντες, ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος ἅμα τὴν δύναμιν καὶ τὴν προστασίαν καταλελῦσθαι τὴν Ῥωμαίων, ἐλθόντες εἰς Ῥώμην κατηγορίαν ἐποιήσαντο
2 τῶν διῳκημένων, καὶ τοῦ Φιλοποίμενος. καὶ τέλος ἐξεπορίσαντο γράμματα πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς παρὰ Μάρκου Λεπίδου, τοῦ μετὰ ταῦτα γενηθέντος ἀρχιε-
3 ρέως, τότε δὲ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰληφότος· ὃς ἔγραφε τοῖς Ἀχαιοῖς, φάσκων, οὐκ ὀρθῶς αὐτοὺς κεχειρικέναι
4 τὰ κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὧν πρεσβευόντων, εὐθέως ὁ Φιλοποίμην πρεσβευτὰς καταστήσας τοὺς περὶ τὸν Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν
5 Ῥώμην. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκεν καὶ παρὰ

M. Lepidus Cos.

Ol. 148. 2.
A. U. 568.

I.

Legatio XXXVII.

* * *

POST illam hominum cædem, quæ ad *Compasium* facta est, *Lacedæmoniorum* nonnulli, ægre rem ferentes, existimantesque, simul vim et auctoritatem Romanorum solutam esse, Romam profecti *Philopœmenem* et res ab eo gestas accusarunt. Tandemque a *M. Lepido*, qui postea fuit pontifex, tunc consule, literas expresserunt ad commune Achæorum, quibus literis Achæos increpabat ob prave administratas res Lacedæmoniorum. Dum illi legatione hac funguntur, statim *Philopœmenes* legationem nominavit Romamque misit, cujus princeps erat *Nicodemus* Eleus. Circa idem tem-

Ol. 148. 2. Ptolemæus Epiphanes renovat societatem cum Achæis.

Πτολεμαίου πρεσβευτὴς, Δημήτριος Ἀθηναῖος, ἀνα-
νεωσόμενος τὴν προϋπάρχουσαν συμμαχίαν τῷ βασιλεῖ
πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Ἀχαιῶν. ὧν προθύμως ἀναδεξαμένων 6
τὴν ἀνανέωσιν, κατεστάθησαν πρεσβευταὶ πρὸς Πτολε-
μαῖον Λυκόρτας, [a] ὁ παρ' ἡμῶν πατὴρ, καὶ Θεοδωρίδας,
καὶ Ῥωσιτέλης, Σικυώνιοι, χάριν τοῦ δοῦναι τοὺς ὅρκους
ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ λαβεῖν παρὰ τοῦ βασιλέως.
Ἐγενήθη δέ τι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον πάρεργον μὲν 7
ἴσως, ἄξιον δὲ μνήμης. Μετὰ γὰρ τὸ συντελεσθῆναι
τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, ὑπε-
δέξατο τὸν πρεσβευτὴν ὁ Φιλοποίμην. γενομένης δὲ 8
παρὰ τὴν συνουσίαν μνήμης τοῦ βασιλέως, ἐπιβαλὼν ὁ
πρεσβευτὴς, πολλούς τινας διετίθετο λόγους, ἐγκωμιά-
ζων τὸν Πτολεμαῖον, καί τινας ἀποδείξεις προεφέρετο
τῆς τε περὶ τὰς κυνηγίας [b] εὐχειρίας καὶ τόλμης, ἑξῆς
τε τῆς περὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα δυνάμεως, καὶ τῆς
ἐν τούτοις ἀσκήσεως. τελευταίῳ δ' ἐχρήσατο μαρτυρίῳ 9
πρὸς πίστιν τῶν εἰρημένων· ἔφη γὰρ, αὐτὸν κυνηγε-
τοῦντα ταῦρον βαλεῖν [c] ἐφ' ἵππου μεσαγκύλῳ.

Laudatur Ptolemæi dexteritas.

* * *

Bœotorum turbæ.

II. Κατὰ τὴν Βοιωτίαν, μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὰς πρὸς Ἀντίοχον Ῥωμαίοις συνθήκας, ἀποκοπεισῶν τῶν

[a] ὁ παρ' ἡμῶν ex MStis revocavi. ὅπερ ἡμῶν ed. Urs. et Ern. ὅσπερ ἡμῶν Casaub. et Gron. [b] εὐχερείας Bav. [c] Possis ἀφ' ἵππου suspicari.

pus venit Alexandria Demetrius Atheniensis, *Ptolemæi legatus*, ad renovandam societatem, quæ fuerat regi cum gente Achæorum. Qui, fœdere libenter renovato, legatos ad regem mittendos delegerunt, Lycortam parentem nostrum, et Theodoridam, et Rhositelem Sicyonios, ut et præstarent ipsi jusjurandum, et a rege exigerent. Accidit tunc aliquid, quod etsi præter rem est, non tamen fortasse indignum, quod commemoretur. Quum enim post renovatam societatem cum Achæis convivio legatum Ptolemæi *Philopœmenes* excepisset, orto super mensam sermone de rege, legatus arrepta ansa laudare *Ptolemæum* multis verbis cœpit, singularem illius dexteritatem atque audaciam in venando aliquot argumentis comprobans, deinde quantum in regendis equis et tractandis armis posset, quantumque illarum rerum usum haberet, commemoravit. Postremo ad confirmanda, quæ dixerat, hoc quasi luculentum testimonium addidit, *regem equo insidentem amentato jaculo taurum confecisse.*

* * *

(*Legatio XXXVIII.*)

II. Post factam pacem a Romanis cum rege Antiocho, præcisa omni spe cupidis rerum novandarum, in *Bœotia* administratio publicarum rerum aliam

ἐλπίδων πᾶσι τοῖς καινοτομεῖν ἐπιβαλλομένοις, ἄλλην A. U. 568.
2 ἀρχὴν καὶ διάθεσιν ἐλάμβανον αἱ πολιτεῖαι. Διὸ καὶ
τῆς δικαιοδοσίας ἑλκομένης παρ' αὐτοῖς σχεδὸν ἐξ εἴκοσι
καὶ πέντε ἐτῶν, τότε λόγοι διεδίδοντο κατὰ τὰς πόλεις,
φασκόντων τινῶν, διότι δεῖ γίγνεσθαι διέξοδον καὶ συν-
3 τέλειαν τῶν πρὸς ἀλλήλους. Πολλῆς δὲ περὶ τούτων
ἀμφισβητήσεως ὑπαρχούσης, διὰ τὸ πλείους εἶναι τοὺς
καχέκτας τῶν εὐπόρων, [c]ἐγένετό τι συνέργημα τοῖς τὰ
4 βέλτιστα αἱρουμένοις ἐκ ταὐτομάτου τοιοῦτον. Ὁ γὰρ Zeuxippum restituere volunt Romani.
Τίτος ἐν τῇ Ῥώμῃ πάλαι μὲν ἐσπούδαζε περὶ τοῦ
καταπορευθῆναι τὸν Ζεύξιππον εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἅτε
κεχρημένος αὐτῷ συνεργῷ πρὸς πολλὰ κατὰ τοὺς Ἀν-
5 τιοχικοὺς καὶ Φιλιππικοὺς καιρούς. κατὰ δὲ τοὺς τότε
χρόνους ἐξείργαστο, γράψαι τὴν σύγκλητον τοῖς Βοιω-
τοῖς, διότι δεῖ κατάγειν Ζεύξιππον καὶ τοὺς ἅμ' αὐτῷ
6 φυγόντας εἰς τὴν οἰκείαν. Ὧν προσπεσόντων, δείσαντες Eum non recipiunt Bœoti.
οἱ Βοιωτοὶ, μὴ κατελθόντων τῶν προειρημένων ἀποσπα-
σθῶσιν ἀπὸ τῆς Μακεδόνων εὐνοίας, βουλόμενοι [d]κατα-
κηρυχθῆναι τὰς κρίσεις τὰς κατὰ τῶν περὶ τὸν Ζεύξιπ-
7 πον, ἃς ἦσαν πρότερον [e]αὐτοῖς ἔτι [f]ὑπογεγραμμένοι, *
καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ [g]τῶν δικῶν μίαν μὲν αὐτῶν κατε-

[c] ἐγίνετο Bav. [d] κατακηρυχθῆναι ex ed. Urs. et MStis revocandum censui. κατακυρωθῆναι ex ingenio ediderat Casaubonus. [e] αὐτοῖς ἔτι ex MStis restitui. Vulgo αὐτοὶ ἔτι ex Ursini ing. [f] An ἐπιγεγραμμένοι, absque ἔτι? Post illud verbum *lacunæ signum* adposui, quam Casaub. in vers. Lat. ex ingenio his verbis supplevit, *conventum instaurarunt: atque ita restitutis judiciis, cognitio celebrata est accusationum Zeuxippi.* Possit oratio integra videri, deleta particula καὶ, ante τούτῳ τῷ τρόπῳ. [g] τῶν δικῶν correxit Ursinus. κωδίκων erat in MStis.

denuo formam et faciem suscepit. Itaque quum ab annis fere viginti quinque continuum ferme *justitium* obtinuisset; cœpere per omnes civitates spargi hominum voces, dicentium, *jam mutuas controversias esse disceptandas, privatorumque lites terminandas.* Post multas vero super eo contentiones, quod plures turbatores otii propter suam inopiam essent, quam divites, casus exstitit, qui bonarum partium homines plurimum adjuvit. Jam pridem id operam dabat *Titus Flamininus* Romæ, ut *Zeuxippo* reditus in *Bœotiam* pateret, quod in bellis contra Antiochum et Philippum fideli ejus opera plurimum esset usus. Is igitur illo tempore a senatu impetravit, ut ad Bœotos *de Zeuxippo et ceteris, qui cum ipso exsulabant, revocando in patriam* scriberent. Iis literis acceptis, veriti *Bœoti*, ne, si illi ab exilio essent revocati, ab amicitia regum Macedoniæ avellerentur; volentes promulgari contra *Zeuxippum* ejusque socios accusationes sententiasque, quibus paulo ante subscripserant, *: atque ita duobus criminibus eos condemna-

Ol. 148. 2. δίκασαν ἱεροσυλίας, διότι λεπίσαιεν τὴν τοῦ Διὸς τράπεζαν, ἀργυρᾶν οὖσαν, μίαν δὲ θανάτου, διὰ τὸν Βραχύλλου φόνον. Ταῦτα δὲ διοικήσαντες, οὐκ ἔτι προσ- 8
εῖχον τοῖς γραφομένοις, ἀλλ' ἔπεμπον πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, τοὺς περὶ Καλλίκριτον, φάσκοντες, οὐ δύνασθαι τὰ κατὰ τοὺς νόμους ᾠκονομημένα παρ' αὐτοῖς ἄκυρα ποιεῖν. Ἐν δὲ τοῖς καιροῖς τούτοις πρεσβεύσαντος 9
αὐτοῦ τοῦ Ζευξίππου πρὸς τὴν σύγκλητον, οἱ Ῥωμαῖοι τὴν τῶν Βοιωτῶν προαίρεσιν ἔγραψαν πρός τε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ πρὸς Ἀχαιοὺς, κελεύοντες κατάγειν

Frustra intercedunt Achæi.

Ζεύξιππον εἰς τὴν οἰκείαν. Οἱ δὲ Ἀχαιοὶ [h]τοῦ μὲν 10
διὰ στρατοπέδων ποιεῖσθαι τὴν [i]ἔφοδον ἀπέσχον· πρεσβευτὰς δὲ προεχειρίσαντο πέμπειν, τοὺς παρακαλέσοντας τοὺς Βοιωτοὺς, τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πειθαρχεῖν, καὶ τὴν δικαιοδοσίαν, καθάπερ καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς, οὕτω καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν. 11
συνέβαινε γὰρ, καὶ τὰ πρὸς τούτους συναλλάγματα παρέλκεσθαι πολὺν ἤδη χρόνον. Ὧν διακούσαντες οἱ 12
Βοιωτοὶ, στρατηγοῦντος Ἱππίου παρ' αὐτοῖς, παραχρῆμα μὲν ὑπέσχοντο ποιήσειν τὰ παρακαλούμενα· μετ' ὀλίγον δὲ πάντων ὠλιγώρησαν. Διόπερ ὁ Φιλο- 13
ποίμην, Ἱππίου μὲν ἀποτιθεμένου τὴν ἀρχὴν, Ἀλκέτου δὲ παρειληφότος, ἀπέδωκε τοῖς αἰτουμένοις τὰ ῥύσια

[h] τοῦ μὲν διὰ στρατοπέδων correxit Ursinus. τῶν μὲν στρατοπέδων MSti.
[i] ἔφοδον ex codd. restitui, quod in κάθοδον mutaverat Ursin.

runt, altero sacrilegii, quod mensæ Jovis argenteas laminas detraxissent, altero homicidii, quod Brachyllam occidissent. His peractis, *Bœoti* nullam rationem habuerunt literarum senatus; sed Romam missa legatione, cujus princeps Callicritus erat, denunciarunt, *non posse se antiquare, quod ex legibus suis semel statuissent.* Eodem vero tempore, quum *Zeuxippus* ipse ad senatum legatus venisset, *Romani*, quid Bœoti decrevissent, Ætolis et Achæis significarunt, eosque jusserunt, ut Zeuxippo reditum conficerent. *Achæi* cum exercitu quidem adeundos *Bœotos* non censuerunt, sed legatos constituerunt, qui ad eos irent, monerentque, ut *Romanis obtemperarent, et ut, quemadmodum jus sibi inter se reddere cœpissent, ita etiam Achæis redderent, quibus esset aliquid cum ipsis negotii.* Jamdudum enim lites trahebantur ex contractibus natæ, quos forte cum Bœotis Achæi contraxissent. His auditis Bœoti, quum esset apud illos prætor Hippias, polliciti in præsentia, facturos quæ petebant Achæi, mox nullam penitus eorum rationem habuerunt. Quapropter *Philopœmenes*, postquam Hippias prætura decessit, cum in ejus locum substitutus esset Alcetas, postulantibus *facultatem*

14 κατὰ τῶν Βοιωτῶν. Ἐξ ὧν ἐγίγνετο καταρχὴ δια- A. U. 568.
15 φορᾶς τοῖς ἔθνεσιν οὐκ εὐκαταφρόνητος. παραυτίκα γὰρ Initium belli,
[k]ἔλαχε * τῶν Μυῤῥίχου θρεμμάτων καὶ τοῦ Σίμωνος·
καὶ περὶ ταῦτα γενομένης συμπλοκῆς, οὐκέτι πολιτικῆς
διαφορᾶς, ἀλλὰ πολεμικῆς ἔχθρας ἐγένετο καταρχὴ
16 καὶ προοίμιον. Εἰ μὲν οὖν ἡ σύγκλητος προσέθηκε τ' commode sopitum.
ἀκόλουθον περὶ τῆς καθόδου τῶν περὶ τὸν Ζεύξιππον,
17 ταχέως ἂν ἐξεκαύθη πόλεμος. νῦν δὲ ἐκείνη τε παρε-
σιώπησεν, οἵ τε Μεγαρεῖς ἐπέσχον τὰ ῥύσια, διαπρεσ-
βευσαμένων [l]* τοῖς συναλλάγμασιν.

II.

Controversia RHODIORUM *cum* LYCIIS.

* * *

III. ΕΓΕΝΕΤΟ Λυκίοις διαφορὰ πρὸς Ῥοδίους διὰ
2 τοιαύτας αἰτίας. Καθ' οὓς καιροὺς οἱ δέκα διῴκουν
τὰ περὶ τὴν Ἀσίαν, τότε παρεγενήθησαν πρέσβεις, παρὰ
μὲν Ῥοδίων Θεαίτητος καὶ Φιλόφρων, ἀξιοῦντες, αὐτοῖς
δοθῆναι τὰ κατὰ Λυκίαν καὶ Καρίαν, χάριν τῆς
εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχηνταί σφισι κατὰ τὸν
3 Ἀντιοχικὸν πόλεμον. παρὰ δὲ τῶν Ἰλιέων ἧκον Ἵπ-
παρχος καὶ Σάτυρος, ἀξιοῦντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς

[k] Sic MSti. Id si verum est, interciderit nonnihil oportet: quare *asteriscum* adposui. Vulgo ἔλαβε edebatur ex Ursini conjectura. Oportebat saltem ἐλάβετο. [l] *Hiatus notam* Casaubonus post ῥύσια posuit.

dedit *res a Bœotis per vim repetendi;* unde belli non contemnendum inter illas gentes initium est exortum. Confestim enim pecorum Myrrichi et Simonis [pars est abacta:] quumque de præda pugnatum esset, non jam civilis controversiæ, verum odii hostilis jacta sunt principia. Quod si igitur *Zeuxippi* reditum ab exilio senatus, uti inceperat, urgere perrexisset, bellum statim exarsisset. At senatus tunc rem silentio transmisit; et *Megarenses*, legatione missa super contractibus *, violentam rerum repetitionem inhibuerunt.

II.

Legatio XXXIX.

* * *

III. ORTA est *inter Lycios et Rhodios controversia* ex hujusmodi caussa. Quo tempore *decem legati Romanorum* res Asiæ ordinabant, adierant illos *Rhodiorum legati*, Theætetus et Philophron, orantes, ut *sibi Lycia et Caria pro benevolentia et fide, quam bello adversus Antiochum Romanis præstitissent, darentur.* Adierant vero eosdem et *legati Iliensium*, Hipparchus et Satyrus, qui pro mutua inter ipsos cognatione eos rogarunt, ut *Lyciis veniam*

Ol. 148. 2. οἰκειότητα, συγγνώμην δοθῆναι Λυκίοις τῶν ἡμαρτημέ-
νων. Ὧν οἱ δέκα διακούσαντες, ἐπειράθησαν ἑκατέρων 4
στοχάσασθαι κατὰ τὸ δυνατόν. διὰ μὲν γὰρ τοὺς
Ἰλιεῖς οὐδὲν ἐβουλεύσαντο περὶ αὐτῶν ἀνήκεστον· τοῖς
δὲ Ῥοδίοις χαριζόμενοι, προσένειμαν ἐν δωρεᾷ τοὺς
Λυκίους. Ἐκ ταύτης τῆς διαλήψεως ἐγενήθη στάσις 5
καὶ διαφορὰ τοῖς Λυκίοις πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ῥοδίους
οὐκ εὐκαταφρόνητος. Οἱ μὲν γὰρ Ἰλιεῖς, ἐπιπορευό- 6
μενοι τὰς πόλεις αὐτῶν, [m] ἀπήγγελον, ὅτι παρῄτηνται
τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων, καὶ παραίτιοι γεγόνασιν
αὐτοῖς τῆς ἐλευθερίας. Οἱ δὲ περὶ τὸν Θεαίτητον 7
ἐποιήσαντο τὴν ἀγγελίαν ἐν τῇ πατρίδι, φάσκοντες,
Λυκίας καὶ Καρίας [n] τὰ μέχρι τοῦ Μαιάνδρου δεδό-
σθαι Ῥοδίοις ὑπὸ Ῥωμαίων ἐν δωρεᾷ. Λοιπὸν, οἱ μὲν 8
Λύκιοι πρεσβεύοντες ἧκον εἰς τὴν Ῥόδον ὑπὲρ συμμα-
χίας· οἱ δὲ Ῥόδιοι, προχειρισάμενοί τινας τῶν πολιτῶν,
ἐξαπέστελλον τοὺς διατάξοντας ταῖς κατὰ Λυκίαν καὶ
Καρίαν πόλεσιν, ὡς ἕκαστα δεῖ γενέσθαι. Μεγάλης 9
[o] δ᾽ οὔσης τῆς παραλλαγῆς περὶ τὰς ἑκατέρων ὑπο-
λήψεις, ἕως μέν τινος οὐ πᾶσιν ἔκδηλος ἦν ἡ διαφορὰ
τῶν προειρημένων. ὡς δ᾽ εἰσελθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν 10
[p] οἱ Λύκιοι διελέγοντο περὶ συμμαχίας, καὶ μετὰ
τούτους Ποθίων, ὁ Πρύτανις τῶν Ῥοδίων, ἀναστὰς [q] ἐφώ-

[m] ἀπήγγελλον Bav. [n] Adjeci articulum, quo carent vulgo. [o] δούσης σπουδῆς τῆς παραλλαγῆς Bav. [p] οἱ Λύκιοι correxi, ut in Lat. vers. fecerat Casaubonus. Vulgo edd. et MSti οἱ Ῥόδιοι. Saltem τοῖς Ῥοδίοις oportuerat, ut monuit Reisk. [q] ἐφώτισε ex conject. restitui. ἐφοίτησε Bav. ἐφήτησε cod. Urs. quod in ἐζήτησε mutavit Ursinus. ἐξήτασε conjecerat Reisk.

delictorum darent. Utraque legatione audita, conati sunt decemviri utrique genti, quod in ipsis esset, satisfacere. Nam in gratiam Iliensium nihil asperius in Lycios consuluerunt: Rhodiis vero ut gratificarentur, Lyciorum gentem eis contribuerunt. Ex eo decreto motus et dissidium non contemnendum inter Lycios et Rhodios est ortum. Nam *Ilienses* quidem, *Lyciorum* urbes circumeundo, nunciarunt, *sua opera placatos eis esse Romanos, et libertatem se ipsis impetrasse:* Theætetus vero, in patriam ubi rediit, *Rhodiis* renunciavit, *Lyciam et Cariam usque ad Mæandrum amnem Romanos dono ipsis dedisse.* Posthæc Lycii, missis Rhodum legatis, societatem Rhodiorum petierunt: Rhodii vero civium suorum certo numero delecto, ad res singulas ordinandas in urbibus Lyciæ et Cariæ miserunt. Quumque adeo discreparent mentes et sententiæ amborum populorum, initio quidem non omnes intelligebant, quænam esset illa dissensio. Postea vero quam Lycii in concionem prodierunt, et de societate ineunda verba facere cœperunt, ac deinde surgens Pothion, Rhodiorum Prytanis, sententiam utrorum-

τισε τὴν ἑκατέρων αἵρεσιν, καὶ προσεπετίμησε τοῖς Λυκίοις· [r] πᾶν γὰρ ὑπομένειν ἔφασαν μᾶλλον, ἢ ποιήσειν Ῥοδίοις τὸ προσταττόμενον. A. U. 568.

III.

Ol. 148. 3 sq. A. U. 569 sq.

Variæ Legationes, partim ad controversias PHILIPPI *cum* EUMENE *de Thracia, et cum* THESSALIS *pertinentes; partim ad res* ACHÆORUM *et* LACEDÆMONIORUM.

(I.) *Designatio* SUMMORUM CAPITUM *earum rerum, quas hoc loco persecutus est Polybius.*

IV. [s] ΟΤΙ κατὰ τὴν ὀγδόην καὶ μ΄ Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ε΄, πρεσβειῶν παρουσίαι ἐγένοντο πρὸς Ῥωμαίους παρὰ Φιλίππου καὶ τῶν προσορούντων τῇ Μακεδονίᾳ. Τὰ δόξαντα τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν πρέσβεων.

2 Ὅτι κατὰ τὴν Ἑλλάδα Φιλίππου [t] διαφορὰ πρὸς Θετταλοὺς καὶ Περῤῥαιβοὺς περὶ τῶν πόλεων, ὧν κατεῖχε Φίλιππος ἐκ τῶν Ἀντιοχικῶν καιρῶν τῆς Θετταλίας καὶ Περῤῥαιβίας.
3 Ἡ γενομένη δικαιολογία περὶ τούτων ἐπὶ Κοΐντου Καικιλίου περὶ τὰ Τέμπη. τὰ κριθέντα διὰ τοῦ Καικιλίου.

[r] πᾶν γε videtur scribendum; nisi ante hæc verba excidisse nonnihil statuamus, quod Casaub. in vers. his verbis supplevit: *tum vero patuit error.*
[s] Habet hæc *Cod. Bavaricus*, inserta inter Legat. XXXVI et XXXVII, id est, proxime ante illam Eclogam, quam *primam* numeravi hujus *Libri XXIII.* Est autem hoc, quod v. 1. commemoratur, *Argumentum Legat. XL.* quam nos mox *Cap. VI.* exhibemus. [t] διαφορὰ correxi. διαφορᾷ erat in MSto. Debuerat autem puto scribi Φιλίππῳ διαφορὰ ἐγένετο. Quæ vero commemorantur Argumenta v. 2. 3. et 4. eorum pertractationem Eclogis suis non inseruit Compilator. Sed de vers. 2. et 3. vide Livium XXXIX. 24 extr. et seqq. De vers. 4. vide Liv. XXXIX. 27—29.

que patefecit, atque etiam objurgavit *Lycios;* tum enimvero illi, *quidvis se potius passuros,* dixerunt, *quam ut Rhodiis essent dicto audientes.*

III.

(I.) *Partim ex Cod. Bav. nunc primum edita; partim apud Ursinum, Ecloga XLIII.*

IV. *OLYMPIADE* CXLVIII *Legationes Romam venerunt a Philippo et finitimis Macedoniæ populis. Decreta senatus circa istas legationes.*

Controversia fuit Philippo cum Thessalis et Perrhæbis de urbibus, quas tenuit Philippus in Thessalia et Perrhœbia inde a temporibus Antiochicis. Causa super his controversiis dicta a partibus ligitantibus, ad Tempe Thessalica, coram Q. Cæcilio. Sententia a Cæcilio pronunciata.

Ol. 148. 3 sq.

Καὶ διαφορὰ ἄλλη περὶ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων 4
πρὸς τοὺς [u] παρ' Εὐμένους πρεσβευτὰς καὶ τοὺς ἐκ
Μαρωνείας φυγάδας· καὶ τὰ ῥηθέντα περὶ τούτων ἐν
Θετταλονίκῃ, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς περὶ τὸν Καικίλιον.

[x] Κατὰ τὴν Πελοπόννησον πρεσβευτῶν παρουσία παρά 5
τε Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, καὶ παρὰ Εὐμένους, καὶ
παρὰ Σελεύκου. καὶ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπὲρ 6
τε τῆς πρὸς Πτολεμαῖον συμμαχίας, καὶ τῶν δωρεῶν
τῶν προτεινομένων αὐτοῖς ὑπὸ τῶν προειρημένων βασι-
λέων. [y] Παρουσία Κοΐντου Καικιλίου, καὶ μέμψις 7
ὑπὲρ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα διῳκημένων.

[z] Ὡς Ἀρεὺς καὶ Ἀλκιβιάδης, ὄντες τῶν ἀρχαίων 8
φυγάδων ἐκ Λακεδαίμονος, ἐπρέσβευσαν εἰς τὴν Ῥώ-
μην, καὶ κατηγορίαν ἐποιήσαντο Φιλοποίμενος καὶ τῶν
Ἀχαιῶν.

[a] Ἡ γενομένη σφαγὴ διὰ Φιλίππου τοῦ βασιλέως ἐν 9
Μαρωνείᾳ. Παρουσία πρεσβευτῶν ἐκ Ῥώμης, καὶ τὰ
προσταχθέντα διὰ τούτων. Αἰτίαι, δι' ἃς ἐγένετο
Ῥωμαίοις πρὸς Περσέα πόλεμος.

V. [b] Ὅτι κατὰ τὴν ὀγδόην καὶ μ' Ὀλυμπιάδα πρὸς 1
ταῖς ρ', παρουσία ἐγένετο πρεσβευτῶν Ῥωμαίων εἰς

[u] *παρ' Εὐμένους πρεσβευτὰς* ex conj. correxi. *πορευομένους πρεσβευτὰς* erat in MSto. [x] Hujus argumenti tractatio exhibetur *Ecloga XL de Legationibus*, nobis *Cap. VI seqq.* [y] Vide eamdem *Eclogam XLI.* nobis *Cap. VII seqq. hujus Libri.* [z] Vide *Ecl. XLII.* nobis *Cap. XI seq.* [a] Hæc, nescio quo casu, quove consilio, in MSto posita sunt ante v. 5. post verba *δόξαντα τοῖς περὶ τὸν Καικίλιον.* Postulante vero rerum ipsarum serie, argumentum istud huc reposui. Tractatur autem illud argumentum *Legat. XLIV.* nobis *Cap. XII seq.* [b] Hæc non habet Cod. Bav. sed ex *suo codice* edidit *Ursinus*, et numeravit *Eclogam XLIII. de Legationibus.* Argumenti tractationem ex Polybio prætermisit Compilator; sed vide Livium XXXIX. 35 extr. et seqq.

Alia controversia de urbibus Thracicis, cum legatis Eumenis et cum exsulibus ex Maronea. Caussa super his dicta Thessalonicæ. Sententia lata a Cæcilio ceterisque Romanis legatis.

In Peloponnesum advenerunt legati a Ptolemæo rege, et ab Eumene, et a Seleuco. Decreta Achæorum de societate Ptolemæi, et de donis quæ ipsis oblata sunt a prædictis regibus. Adventus (in Peloponnesum) Q. Cæcilii, et objurgatio propter ea quæ Lacedæmone peracta sunt.

Quomoda Areus et Alcibiades, ex eorum numero qui olim Lacedæmone fuerant pulsi, Romam susceperint legationem, et accusaverint Philopœmenem et Achæos.

Cædes a Philippo rege edita Maroneæ. Legatorum Romanorum adventus, et eorum mandata. Caussæ, propter quas Romanis bellum cum Perseo est exortum.

v. *Olympiade* CXLVIII *Clitorem (in Arcadia) Romanorum legati venerunt; et concilium Achæorum ibi habitum.*

2 Κλείτορα, καὶ σύνοδος τῶν Ἀχαιῶν. καὶ οἱ ῥηθέντες A. U. 569 sq.
ὑπ' ἀμφοτέρων λόγοι περὶ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς. Ταῦτα κεφαλαιωδῶς.

(II.) *Legationes* Romam *missæ adversus* Philippum. Ol. 148. 3. A. U. 569.

* * *

VI. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην Eumenes repetit urbes Thracicas
παρά τε τοῦ βασιλέως Εὐμένους πρεσβευταὶ, διασα-
φοῦντες τὸν ἐξοδιασμὸν τοῦ Φιλίππου [c] τῶν ἐπὶ Θρᾴκης
2 πόλεων· καὶ παρὰ Μαρωνιτῶν οἱ φυγάδες, κατηγο- Maronitæ et alii accusant Philippum.
ροῦντες, καὶ τὴν αἰτίαν ἀναφέροντες τῆς αὐτῶν ἐκπτώ-
3 σεως ἐπὶ τὸν Φίλιππον· ἅμα δὲ τούτοις [d] Ἀθαμᾶνες,
Περῥαιβοὶ, Θετταλοὶ, φάσκοντες, κομίζεσθαι δεῖν αὐ-
τοὺς τὰς πόλεις, ἃς παρείλετο Φίλιππος αὐτῶν κατὰ
4 τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. Ἧκον δὲ καὶ παρὰ τοῦ Φι-
λίππου πρέσβεις, πρὸς ἅπαντας τοὺς κατηγορήσαντας
5 ἀπολογησόμενοι. Γενομένων δὲ πλειόνων λόγων πᾶσι
τοῖς προειρημένοις πρὸς τοὺς παρὰ τοῦ Φιλίππου πρεσ-
βευτὰς, ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, παραυτίκα καταστῆσαι
πρεσβείαν, τὴν ἐπισκεψομένην τὰ κατὰ τὸν Φίλιππον,
καὶ παρέξουσαν ἀσφάλειαν τοῖς βουλομένοις κατὰ
πρόσωπον λέγειν τὸ φαινόμενον, καὶ κατηγορεῖν τοῦ
6 βασιλέως. Καὶ κατεστάθησαν οἱ περὶ τὸν Κόϊντον Q. Cæcilius legatus Rom.

[c] κατὰ τῶν ἐπὶ voluit Reisk. [d] Ἀθαμανεῖς Bav.

Dein sermones ab utraque parte habiti de rebus ad Lacedæmonem spectantibus. Tum decreta Achæorum. Hæc summatim.

(II.) *Ecloga XL. de Legationibus.*

* * *

VI. Circa eadem tempora Romam venerunt regis *Eumenis* legati, denunciantes expeditionem a *Philippo* adversus *Thraciæ* oppida susceptam: venerunt et *Maronitarum* exsules, eumdem regem accusantes, et exsilii sui caussam ad illum referentes. Cum his præterea erant *Athamanes, Perrhæbi, Thessali;* æquum esse dicentes, *ut urbes reciperent, quas per Antiochici belli tempus ipsis ademisset Philippus.* Sed ei Philippi legati venere, ut omnium illorum accusationibus responderent. Quum autem multæ habitæ fuissent disceptationes inter oratores, quos diximus, et Philippi legatos; placuit senatui, extemplo *legationem* mittere, *quæ de Philippi rebus cognosceret, et securitatem omnibus præstaret, qui coram rege expostulare et eum incusare vellent.* Decreti autem sunt legati Q. *Cæcilius,*

Ol. 148. 3.

Καικίλιον καὶ Μάρκον Βαίβιον καὶ Τιβέριον [e]Σεμ-
πρώνιον.

* * *

Æniorum dissidia.

Συνέβαινε δὲ τοὺς Αἰνίους [[f]καὶ τοὺς Μαρωνίτας] 7
πάλαι μὲν στασιάζειν, προσφάτως δὲ ἀπονεύειν τοὺς
μὲν πρὸς Εὐμένη, τοὺς δὲ πρὸς Μακεδονίαν.

(III.) *Legationes* Regum *ad Concilium* Achæorum; *et* Q. Cæcilii *legatio ad Achæos.*

* * *

VII. Κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ὡς μὲν, ἔτι Φιλοποί-
μενος στρατηγοῦντος, εἴς τε τὴν Ῥώμην ἐξαπέστειλε
πρεσβευτὰς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος ὑπὲρ τῆς Λακεδαι-
μονίων πόλεως, πρός τε τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον τοὺς
ἀνανεωσομένους τὴν προϋπάρχουσαν αὐτῷ συμμαχίαν,
Aristænus prætor. ἐδηλώσαμεν. Κατὰ δὲ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον, Ἀρι- 2
σταίνου στρατηγοῦντος, οἵ τε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ
Concil. Achæor. Megalopoli. βασιλέως πρέσβεις ἧλθον, ἐν Μεγαλοπόλει τῆς συνόδου
τῶν Ἀχαιῶν ὑπαρχούσης· ἐξαπεστάλκει δὲ καὶ ὁ 3
Eumenes insigne donum offert Achæis. βασιλεὺς Εὐμένης πρεσβευτὰς, ἐπαγγελλόμενος [g]ἑκα-
τὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα δώσειν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐφ' ᾧ,
δανειζομένων τούτων, ἐκ τῶν τόκων μισθοδοτεῖσθαι τὴν
Legati Seleuci. βουλὴν τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συνόδοις. Ἧκον 4
δὲ καὶ παρὰ Σελεύκου τοῦ βασιλέως πρεσβευταὶ, τὴν

[e] Σεμπρώνιον ex Livio restituit Ursinus. Τιβ. Κλαύδιον dant codices Polybiani.
[f] Verba καὶ τοὺς Μαρωνίτας ex loco inferiore inserui. [g] Centenarius numerus desideratur apud Diodor. Siculum.

et *M. Bæbius*, et *Tiberius Sempronius.*

* * *

Acciderat nempe, ut *Ænii* [et *Maronitæ*] jam pridem inter se dissiderent, nuper vero etiam alii ad *Eumenis*, alii ad *Macedonum* partes inclinarent. (*Suidas in* Αἴνιοι.)

(III.) *Legatio XLI.*

* * *

vii. Quod ad *res Peloponnesi* adtinet, jam diximus, gentem Achæorum, quando Philopœmenes erat prætor, legatos Romam misisse de civitate Lacedæmoniorum, et ad Ptolemæum regem, qui veterem cum eo societatem renovarent. Hoc vero tempore, *prætore Achæorum Aristæno*, redierunt, qui ad Ptolemæum missi fuerant, legati, cum *Megalopoli Achæorum concilium* haberetur. Quo etiam *Eumenes* legatos miserat, *centum et viginti talenta se Achæis daturum pollicens, hac lege, ut, fœnore legitimo occupata ea summa, e reditibus alerentur qui in publicis conventibus ad concilium convenissent.* Præterea venerunt etiam *Seleuci legati*, cum renovandæ amici-

τε φιλίαν ἀνανεωσόμενοι, καὶ δεκαναΐαν μακρῶν πλοίων A. U. 569.
5 ἐπαγγελλόμενοι δώσειν τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἐχούσης δὲ
[h] τῆς συνόδου πραγματικῶς, πρῶτοι παρῆλθον οἱ περὶ
Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον, καὶ τούς τε ῥηθέντας ἐν τῇ Nicodemus legationem renunciat.
συγκλήτῳ λόγους ὑφ᾽ αὐτῶν ὑπὲρ τῆς τῶν Λακεδαιμο-
νίων πόλεως διῆλθον τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τὰς ἀποκρίσεις
6 ἀνέγνωσαν· ἐξ ὧν ἦν λαμβάνειν ἐκδοχὴν, ὅτι δυσαρε-
στοῦνται μὲν καὶ τῇ τῶν τειχῶν [i] καθαιρέσει καὶ τῇ
[k] καταλύσει τῶν ἐν τῷ Κομπασίῳ διαφθαρέντων· οὐ μὴν
7 ἄκυρόν τι ποιεῖν. [l] Οὐδενὸς δ᾽ οὔτ᾽ ἀντειπόντος, οὔτε
8 συνηγορήσαντος, οὕτω πως παρεπέμφθη. Μετὰ δὲ τού- Eumenis legati.
τους εἰσῆλθον οἱ παρ᾽ Εὐμένους πρέσβεις, καὶ τήν τε
συμμαχίαν τὴν πατρικὴν ἀνενεώσαντο, καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν
9 χρημάτων ἐπαγγελίαν διεσάφησαν τοῖς πολλοῖς. [m] καὶ
πλείω δὲ πρὸς ταύτας ὑποθέσεις διαλεχθέντες, καὶ
μεγάλην εὔνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως ἐμ-
φήναντες πρὸς τὸ ἔθνος, κατέπαυσαν τὸν λόγον.

VIII. Μεθ᾽ οὓς [n] Ἀπολλωνίδας ὁ Σικυώνιος ἀναστὰς, Apollonidas hortatur spernenda dona regis.
κατὰ μὲν τὸ πλῆθος τῶν διδομένων χρημάτων ἀξίαν ἔφη
2 τὴν δωρεὰν τῶν Ἀχαιῶν· κατὰ δὲ τὴν προαίρεσιν τοῦ
διδόντος καὶ τὴν χρείαν, εἰς ἣν δίδοται, πασῶν αἰσχί-

[h] τῆς συνόδου πραγματικῶς correxit Ursin. τὴν σύνοδον dant MSti, et πραγματικὴν Bav. [i] καθαιρέσει ex emendatione Ursini est. συντελέσει erat in MStis, quod ex σὺν τέλεσι corruptum esse, alia autem librarii errore omissa, putavit Reisk. [k] Post καταλύσει Casaubonus *lacunæ notam* posuit, et in vers. Lat. inseruit hæc verba, *et quod soluta esset eorum reipublicæ forma.* [l] οὐδενὸς sua auctoritate edidit Casaub. οὐδ᾽ ἑνὸς vel οὐθενὸς Ursin. cum MStis, quod teneri poterat et sæpe deinde occurrit. [m] καὶ πλείω ex conject. correxi. Vulgo καὶ πλείους. [n] Ἀπολλωνίδας ex locis inferior restitui. Vulgo h. l. Ἀπολλώνιος.

tiæ, tum ut decem naves longas Achæis pollicerentur. Quum igitur in concilio de rebus agi serio cœpisset; primus omnium est ingressus *Nicodemus* Eleus, qui habitos in Romano senatu sermones de Achæis super civitate Lacedæmoniorum concilio renunciavit: deinde responsum legit a Senatu datum, ex quo intelligebatur, *displicuisse quidem patribus et mœnia Spartæ dejecta, et cædem eorum qui ad Compasium fuerant occisi: at nihil tamen eorum, quæ statuissent Achæi, irritum decrevisse senatum.* Nemine reperto, qui vel ad repugnandum, vel ad adsentiendum verba faceret, silentio ea res est transmissa. Secundum hæc ingressi sunt *legati Eumenis*, et societatem, quæ patri ipsius fuerat cum Achæis, renovavit: de pecunia etiam pollicitationem regis multitudini aperuit. Quumque in eam sententiam multa disseruissent, summamque regis benevolentiam et humanitatem erga Achæorum gentem palam fecissent, dicere desierunt.

VIII. Post hos surgit APOLLONIDAS, *Sicyonius:* et, *pecuniam, quæ dono offerebatur, si magnitudo illius spectaretur, dignam quidem Achæis esse,* dixit: *sin animus donantis, et usus in quem esset oblata, rem esse turpissi-*

Ol. 148. 3.
Spernenda dona regis.

στην καὶ παρανομωτάτην. Τῶν γὰρ νόμων κωλυόντων, 3
[n]μηθένα, μήτε ἰδιωτῶν, μήτε τῶν ἀρχόντων, παρὰ βασι-
λέως δῶρα λαμβάνειν κατὰ μηδ' [o]ὁποίαν πρόφασιν·
πάντας ἅμα δωροδοκεῖσθαι προφανῶς, προσδεξαμένους
τὰ χρήματα, πάντων εἶναι παρανομώτατον, πρὸς δὲ
τούτοις αἴσχιστον ὁμολογουμένως. Τὸ γὰρ ὀψωνιάζε- 4
σθαι τὴν βουλὴν ὑπ' Εὐμένους καθ' ἕκαστον ἔτος, καὶ
βουλεύεσθαι περὶ τῶν κοινῶν, καταπεπωκότας οἱονεὶ
δέλεαρ, πρόδηλον ἔχειν τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν βλάβην.
νῦν μὲν γὰρ Εὐμένη διδόναι χρήματα, μετὰ δὲ ταῦτα 5
Προυσίαν δώσειν, καὶ πάλιν Σέλευκον. Τῶν δὲ πρα- 6
γμάτων ἐναντίαν φύσιν ἐχόντων τοῖς τε βασιλεῦσιν καὶ
ταῖς δημοκρατίαις, καὶ τῶν πλείστων καὶ μεγίστων
διαβουλίων αἰεὶ γιγνομένων [p]περὶ τῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς
ἡμῖν διαφερόντων· φανερῶς ἀνάγκη, δυοῖν θάτερον, ἢ τὸ 7
τῶν βασιλέων λυσιτελὲς ἐπίπροσθεν γίγνεσθαι τοῦ ἰδίᾳ
συμφέροντος, ἤ, τούτου μὴ συμβαίνοντος, ἀχαρίστους
φαίνεσθαι πᾶσιν, ἀντιπράττοντας τοῖς αὐτῶν μισθοδό-
ταις. Διό, μὴ μόνον ἀπείπασθαι, παρεκάλει τοὺς 8
Ἀχαιούς, ἀλλὰ καὶ μισεῖν τὸν Εὐμένη, διὰ τὴν ἐπί-
νοιαν τῆς δόσεως. Μετὰ δὲ τοῦτον ἀναστὰς Κάσαν- 9
δρος Αἰγινήτης, ἀνέμνησε τοὺς Ἀχαιοὺς τῆς Αἰγινητῶν
ἀκληρίας, ᾗ περιέπεσον διὰ τὸ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν

[n] Bav. in contextu habet μηδένα: sed idem in ora γρ'. μηθένα quod ipsum Ursinus in contextu habet, et tenuimus cum Casaub. et Gronov. Minus recte Ernest. μηδένα. [o] Post ὁποίαν inseruit οὖν Casaub. præter necessitatem et contra codd. fidem. [p] Verba περὶ τῶν ex conject. adjecit Ursinus.

mam et iniquissimam. Nam quum legibus cautum esset, ne quis, sive privatus, sive in magistratu constitutus, dona a rege quacumque tandem ex caussa caperet; iniquissimum facinus futurum, si, accepta ea pecunia, omnes palam acceptorum munerum rei essent futuri: ad hæc dubitare neminem posse, quin summum dedecus cum ea re esset conjunctum. Nam quis non videat, et probrosum et noxium fore, si quotannis publicum concilium stipendia a rege Eumene acciperet, et ad deliberandum de publicis rebus, velut esca prius deglutita, accederent. Nunc pecunias largiri Eumenem; mox Prusiam largiturum; Seleucum deinde facturum idem. Quum autem regum et liberarum civitatum res inter se natura sua pugnent, et plurimæ ac maximæ quæque consultationes nostræ sint de controversiis, quas habemus cum regibus; duorum alterum manifesto necessarium erit, aut ut regum utilitatem nostris commodis anteponamus, aut, si aliter fecerimus, ut ingrati omnibus videamur, si iis nos opponamus, a quibus mercedem accipimus. Hortari igitur Achæos, non solum ut munus recusent, verum etiam ut Eumenem, quod ei talis largitionis in mentem venerit, odio habeant. Surrexit post hunc CASANDER, *Æginеta*, et Achæis in memoriam revocat *Æginetarum calamitatem, in quam propterea incidissent, quoniam concilii*

συμπολιτεύεσθαι, [o]ὅτε Πόπλιος Σουλπίκιος, ἐπι- A. U. 569.
πλεύσας τῷ στόλῳ, πάντας ἐξηνδραποδίσατο τοὺς τα-
10 λαιπώρους Αἰγινήτας· ὑπὲρ ὧν διεσαφήσαμεν, τίνα
τρόπον Αἰτωλοὶ, κύριοι γενόμενοι τῆς πόλεως κατὰ
τὰς πρὸς Ῥωμαίους συνθήκας, Ἀττάλῳ παραδοῖεν,
11 τριάκοντα τάλαντα παρ' αὐτοῦ λαβόντες. Ταῦτ' οὖν
τιθεὶς τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸ ὀφθαλμῶν, ἠξίου τὸν Εὐμένη,
μὴ διάφορα προτείνοντα θηρεύειν τὴν τῶν Ἀχαιῶν εὔ-
νοιαν, ἀλλὰ τὴν πόλιν ἀποδιδόντα τυγχάνειν πάντων
12 τῶν φιλανθρώπων ἀναντιῤῥήτως. τοὺς δὲ Ἀχαιοὺς παρε-
κάλει, μὴ δέχεσθαι τοιαύτας δωρεὰς, δι' ὧν φανήσονται
καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἀφαιρούμενοι τῆς Αἰγι-
13 νητῶν σωτηρίας. Τοιούτων δὲ γενομένων λόγων, ἐπὶ Respuitur largitio Eumenis.
τοσοῦτον παρέστη τὸ πλῆθος, ὥστε μὴ τολμῆσαι μηθένα
συνειπεῖν τῷ βασιλεῖ, πάντας δὲ μετὰ κραυγῆς ἐκβα-
λεῖν τὴν προτεινομένην δωρεὰν, καίτοι δοκούσης αὐτῆς ἔχειν
τι δυσαντοφθάλμητον, διὰ τὸ πλῆθος τῶν προτεινομένων
χρημάτων.

IX. Ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις εἰσήχθη τὸ [p]περὶ τοῦ De Ptolemæi fœdere oratio Lycortæ.
2 Πτολεμαίου διαβούλιον· ἐν ᾧ προκληθέντων τῶν ἀπο-
σταλέντων πρεσβευτῶν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν πρὸς Πτολε-
μαῖον, προελθὼν Λυκόρτας μετὰ τῶν πρεσβευτῶν, ἀπε-
λογίσατο πρῶτον μὲν, τίνα τρόπον καὶ δοιεῖν [q]παρὰ

[o] ὅτε scripsimus cum Reiskio. Mendose MSti ὅτι τὸ πλῆθος Σουλπίκιος. Unde Ursinus ex ingenio edidit ὅτι τε Πόπλιος Σουλπ. [p] περὶ τοῦ Πτολ. ex conject. scripsi. Vulgo omnes παρὰ τοῦ. [q] Verba παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, cum abessent ab editis, revocavi ex MStis; sed post δοῖεν posui, cum post λάβοιεν rejecta essent in MStis.

fuissent Achæorum. Publium Sulpicium classe Æginam venisse, et miseros Æginetas venum dedisse omnes. Quibus de rebus nos locuti ante sumus; ostendimusque, quomodo Ætoli, urbis potiti ex pacto fœderis, quod illis erat cum Romanis, Attalo eam tradidissent, triginta talentis addictam. Hæc ille postquam ob oculos posuit Achæis, oravit Eumenem, *ut non pecuniarum largitione Achæorum benevolentiam vellet captare; sed urbem redderet, seque eo facto benevolentiæ testimonia summo cunctorum consensu impetraturum confideret.* Ab Achæis vero petebat, *ne ejusmodi admitterent dona, quæ spem salutis etiam in posterum Æginetis sint ademtura.* Hac oratione adeo concitata est multitudo, ut caussam regis tueri nemo auderet; sed cum clamore oblatam largitionem, etsi propter vim ostensæ pecuniæ supra modum blandientem, respuerent.

IX. Secundum hæc proposita est *consultatio de Ptolemæo.* In qua quum provocati essent hi, qui ad Ptolemæum missi ab Achæis fuerant; in medium progressus LYCORTAS cum ceteris legatis, primum exposuit, *quonam modo et præstitissent Achæorum*

Ol. 148. 3. τῶν Ἀχαιῶν καὶ λάβοιεν τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῆς συμμα-
χίας· εἶτα, ὅτι κομίζοιεν δωρεὰν κοινῇ τοῖς Ἀχαιοῖς, 3
ἑξακισχίλια μὲν ὅπλα χαλκᾶ πελταστικὰ, διακόσια
δὲ τάλαντα νομίσματος ἐπισήμου χαλκοῦ· πρὸς δὲ 4
τούτοις ἐπῄνεσε τὸν βασιλέα, καὶ βραχέα περὶ τῆς
εὐνοίας αὐτοῦ καὶ προθυμίας τῆς εἰς τὸ ἔθνος εἰπὼν,

Aristænus nudat absurditatem Philopœm. et Lycortæ.

κατέστρεψε τὸν λόγον. Ἐφ' οἷς ἀναστὰς ὁ τῶν 5
Ἀχαιῶν στρατηγὸς Ἀρίσταινος, ἤρετο τόν τε παρὰ
τοῦ Πτολεμαίου πρεσβευτὴν, καὶ τοὺς ἐξαπεσταλμένους
ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τὴν ἀνανέωσιν, ποίαν ἧκε συμ-
μαχίαν [r]ἀνανεωσόμενος. [s]Οὐδενὸς δ' ἀποκριναμένου, 6
πάντων δὲ διαλαλούντων πρὸς ἀλλήλους, πλῆρες ἦν τὸ
βουλευτήριον ἀπορίας. Ἦν δὲ τὸ ποιοῦν τὴν ἀλογίαν, 7
ὅτι, οὐσῶν καὶ πλειόνων συμμαχιῶν τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς
τὴν Πτολεμαίου βασιλείαν, καὶ τούτων ἐχουσῶν μεγά-
λας διαφορὰς κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, οὔθ' ὁ 8
παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβευτὴς οὐδεμίαν ἐποιήσατο
διαστολὴν, ὅτε ἀνενεοῦτο, καθολικῶς δὲ περὶ τοῦ πρά-
γματος ἐλάλησεν, οὔθ' οἱ πεμφθέντες πρέσβεις· ἀλλ' ὡς, 9
μιᾶς ὑπαρχούσης, αὐτοί τε τοὺς ὅρκους [t]ἔδωκαν καὶ
παρὰ τοῦ βασιλέως ἔλαβον. Ὅθεν προφερομένου τοῦ 10
στρατηγοῦ πάσας τὰς συμμαχίας, καὶ κατὰ μέρος
ἐν ἑκάστῃ διαστελλομένου, μεγάλης οὔσης διαφορᾶς,
ἐζήτει τὸ πλῆθος εἰδέναι, ποίαν ἀνανεοῖτο συμμαχίαν.

[r] ἀνανεωσάμενος voluit Reisk. [s] In οὐδενὸς nunc consentiunt omnes secus ac paulo ante. [t] ἴδωσαν Bav. ex ἴδοσαν corruptum.

nomine, et exegissent a rege, jusjurandum: addidit deinde, *adtulisse se donum communi Achæorum, arma ænea ad peltastas instruendos sex millia, et pecuniæ signatæ æreæ talenta ducenta.* Post hæc regis laudes commemoravit: tum, ubi pauca de regis benevolentia et promto animo erga gentem Achæorum disseruisset, finem dicendi fecit. Surgens dein ARISTÆNUS, *prætor Achæorum*, et ab legato Ptolemæi, et ab iis, qui renovando fœderi missi ab Achæis fuerant, sciscitatur, *ecquam societatem renovaturus venerit?* Quum responderet nemo, et mutuo sese omnes interrogarent; magna in concilio exorta est dubitatio. Oriebatur autem absurditas ex eo, quod, quum plura fuissent fœdera Achæis cum regibus Ptolemæi majoribus, quæ pro conditione temporum plurimum inter se differrent, neque legatus Ptolemæi ullam fecerat distinctionem, cum fœdus renovaret, sed universe de negotio fuerat locutus, neque etiam illi, quos Achæi miserant; verum quasi semel dumtaxat societatem pepigissent, jusjurandum simpliciter, nulla adhibita distinctione, et præstiterant ipsi, et acceperant a rege. Itaque promente in medium prætore omnia priora fœdera, et singula distincte expendente; quoniam longe diversa illa erant, volebat multitudo cognoscere,

11 Οὐ δυναμένου δὲ λόγον ὑποσχεῖν, οὔτε τοῦ Φιλοποί- A. U. 569.
μενος, ὃς ἐποιήσατο στρατηγῶν τὴν ἀνανέωσιν, οὔτε
τῶν περὶ τὸν Λυκόρταν, τῶν πρεσβευσάντων εἰς τὴν
12 Ἀλεξάνδρειαν· οὗτοι μὲν ἐσχεδιακότες ἐφαίνοντο τοῖς
κοινοῖς πράγμασιν, ὁ δ' Ἀρίσταινος μεγάλην ἐφείλκετο
φαντασίαν, ὡς μόνος εἰδὼς, τί λέγει, καὶ τέλος οὐκ
εἴασε κυρωθῆναι τὸ διαβούλιον, ἀλλ' εἰς ὑπέρθεσιν ἤγαγε
13 [t] διὰ τὴν προειρημένην ἀλογίαν. Τῶν δὲ παρὰ τοῦ Seleuci legati.
Σελεύκου πρέσβεων εἰσελθόντων, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς,
τὴν μὲν φιλίαν ἀνανεώσασθαι πρὸς τὸν Σέλευκον, τὴν δὲ
14 τῶν πλοίων δωρεὰν κατὰ τὸ παρὸν ἀπείπασθαι. καὶ
τότε μὲν περὶ τούτων βουλευσάμενοι, διέλυσαν εἰς τὰς
ἰδίας ἕκαστοι πόλεις.

X. Μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς πανηγύρεως ἀκμαζούσης, Cæcilius objurgat Achæos.
ἦλθε Κόϊντος Καικίλιος [u] ἐκ Μακεδονίας, ἀνακάμπτων
2 ἀπὸ τῆς πρεσβείας, ἧς ἐπρέσβευσε πρὸς Φίλιππον. Καὶ
συναγαγόντος Ἀρισταίνου τοῦ στρατηγοῦ τὰς ἀρχὰς
εἰς τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, εἰσελθὼν ὁ Κόϊντος [x] ἐμέμ-
φετο, φάσκων αὐτοὺς βαρύτερον καὶ πικρότερον τοῦ
δέοντος κεχρῆσθαι τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ παρεκάλει
διὰ πλειόνων διορθώσασθαι τὴν προγεγενημένην ἄγνοιαν.
3 Ὁ μὲν οὖν Ἀρίσταινος εἶχε τὴν ἡσυχίαν, δῆλος ὢν ἐξ Adsentitur ei Aristænus,
αὐτοῦ τοῦ σιωπᾷν, ὅτι δυσαρεστεῖται τοῖς ᾠκονομη-

[t] Præpositionem adjeci, monente Reiskio. [u] ἐκ Μακεδονίας correxi, cum mendose esset Λακεδαιμονίας. [x] Et hæc ex certa conjectura, in quam et Reiskius inciderat, restitui. Perperam Ursinus ἐμέμνητο φάσκοντος αὐτοῦ. In Bav. tria ista verba cum seq. βαρύτερον prorsus desiderantur.

ecquod jam fœdus renovassent. Id vero docere quum neque *Philopœmenes* posset, qui prætor renovandi fœderis fuerat auctor, neque *Lycortas*, ceterive legati, qui Alexandriam iverant; hi quidem temere atque inconsiderate rem gessisse publicam existimati sunt; *Aristænus* vero opinionem magnam inde retulit, ut qui solus judicio uteretur: ac tandem nullum decretum super ea consultatione fieri est passus, sed ampliandam illam quæstionem censuit, propter prædictam absurditatem. Ingressis postea *Seleuci legatis*, placuit Achæis, amicitiam quidem cum rege Seleuco renovare, sed navium, quas donabat, munus in præsentia non accipere. His ita tum constitutis, in suam quisque patriam soluto conventu discesserunt.

X. Postea vero, quo tempore celebrabantur [*Nemeorum*] *solennia*, venit *Q. Cæcilius*, revertens ex Macedonia a legatione, quam ad Philippum obierat. Postquam igitur Aristænus prætor *principes Achœorum* in *Argivorum* urbem convocasset; ingreditur *Cæcilius*, et objurgat eos; dicens, *Lacedæmonios durius et asperius, quam par esset, fuisse tractatos:* multis dein monet, *culpam ut emendarent.* Ad hæc illius verba *Aristænus* silentium tenuit; eo ipso, quod taceret, palam faciens, displicere sibi, quæ facta essent, et ora-

Ol. 148. 3. μένοις, καὶ συνευδοκεῖ τοῖς ὑπὸ Καικιλίου λεγομένοις.
et Diophanes. Ὁ δὲ Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης, ἄνθρωπος στρατιω- 4
τικώτερος ἢ πολιτικώτερος, ἀναστὰς, οὐχ οἷον ἀπελο-
γήθη τι περὶ τῶν Ἀχαιῶν, ἀλλὰ καὶ προσυπέδειξε τῷ
Καικιλίῳ, διὰ τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα παρατριβὴν,
ἕτερον ἔγκλημα κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἔφη γὰρ, οὐ 5
μόνον τὰ κατὰ Λακεδαίμονα κεχειρίσθαι κακῶς, ἀλλὰ
καὶ τὰ κατὰ Μεσσήνην. ἦσαν δὲ περὶ τῶν φυγαδικῶν 6
τοῖς Μεσσηνίοις ἀντιῤῥήσεις τινὲς πρὸς ἀλλήλους [y]περὶ
τὸ τοῦ Τίτου διάγραμμα, καὶ τὴν τοῦ Φιλοποίμενος
διόρθωσιν· ὅθεν ὁ Καικίλιος, δοκῶν ἔχειν καὶ τῶν 7
Ἀχαιῶν αὐτῶν τινὰς ὁμογνώμονας, μᾶλλον ἠγανάκτει
τῷ μὴ κατακολουθεῖν ἑτοίμως τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ παρακα-
Cæcilio respondet Philopœmen et Lycortas. λουμένοις τοὺς συνεληλυθότας. Τοῦ δὲ Φιλοποίμενος 8
καὶ Λυκόρτα, σὺν δὲ τούτοις [z]Ἄρχωνος, πολλοὺς καὶ
ποικίλους διαθεμένων λόγους, ὑπὲρ τοῦ καλῶς μὲν
διωκῆσθαι τὰ κατὰ τὴν Σπάρτην, καὶ συμφερόντως
αὐτοῖς μάλιστα τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἀδύνατον δ᾽ εἶναι
τὸ κινῆσαί τι τῶν ὑποκειμένων, ἄνευ τοῦ παραβῆναι καὶ
τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δίκαια, καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς
ὅσια· μένειν ἔδοξε τοῖς παροῦσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, 9
καὶ ταύτην δοῦναι τῷ πρεσβευτῇ τὴν ἀπόκρισιν. Ὁ δὲ 10
Καικίλιος, ὁρῶν τὴν τούτων προαίρεσιν, ἠξίου τοὺς πολ-

[y] παρὰ maluerat Reisk. *ob, propter.* [z] *Arco* vocatur apud Livium.

tionem Cæcilii ipsi probari. *Diophanes* vero Megalopolitanus, homo militaris vitæ quam civilis majorem usum habens, non solum non excusavit factum illud Achæorum; verum etiam, propter simultatem, quam cum Philopœmene exercebat, aliam Achæorum indicavit criminationem. Dixit enim, *non solum Lacedæmonios male fuisse tractatos; sed etiam cum Messeniis inique esse actum.* Erant autem Messeniis quædam inter ipsos controversiæ circa Titi decretum super iis qui ab exilio fuerant revocati, et circa moderationem quam ei decreto Philopœmenes adhibuerat. *Cæcilius* igitur, qui Achæorum nonnullos secum sentire animadverteret, eo gravius indignari, quod in sententiam, quam ipse dixerat, universum concilium non statim pedibus iret. Sed quum multis variisque rationibus *Philopœmenes* et *Lycortas*, et simul cum his *Archo*, demonstrassent, *recte omnia, quæ ad Lacedæmoniis pertinerent, fuisse administrata, atque ex ipsorum inprimis Lacedæmoniorum utilitate; neque posse quidquam eorum, quæ factu essent, mutari, quin omnia humana divinaque jura violarentur;* visum est concilio, nihil moveri oportere, et in hanc sententiam legato dandum responsum. *Cæcilius*, horum intellecta voluntate, postulat, *ut concilium gentis Achæorum*

11 λοὺς [a]αὐτῷ συναγαγεῖν εἰς ἐκκλησίαν. Οἱ δὲ τῶν
Ἀχαιῶν ἄρχοντες ἐκέλευον αὐτὸν δεῖξαι τὰς ἐντολάς,
ἃς εἶχε παρὰ τῆς συγκλήτου περὶ τούτων. τοῦ δὲ
παρασιωπῶντος, οὐκ ἔφασαν αὐτῷ συνάξειν τὴν ἐκκλη-
12 σίαν· τοὺς γὰρ νόμους οὐκ ἐᾷν, ἐὰν μὴ φέρῃ τις
ἔγγραπτα παρὰ τῆς συγκλήτου, περὶ ὧν οἴεται δεῖν
13 συνάγειν. Ὁ δὲ Καικίλιος ἐπὶ τοσοῦτον ὠργίσθη, διὰ
τὸ μηδὲν αὐτῷ συγχωρεῖσθαι τῶν ἀξιουμένων, ὥστ᾽ οὐδὲ
τὴν ἀπόκρισιν ἠβουλήθη δέξασθαι παρὰ τῶν ἀρχόντων,
14 ἀλλ᾽ ἀναπόκριτος ἀπῆλθεν. Οἱ δ᾽ Ἀχαιοὶ τὴν αἰτίαν
ἀνέφερον καὶ τῆς πρότερον [b]παρουσίας [c]τῆς Μάρκου τοῦ
Φολουΐου, καὶ τῆς τότε τῶν περὶ τὸν Καικίλιον, ἐπὶ τὸν
Ἀρίσταινον καὶ τὸν Διοφάνην, ὡς τούτους ἀντισπασα-
μένους διὰ τὴν ἀντιπολιτείαν τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα·
15 καί τις ἦν ὑποψία τῶν πολλῶν πρὸς τοὺς προειρημένους
ἄνδρας. Καὶ τὰ μὲν κατὰ Πελοπόννησον ἐν τούτοις ἦν.

A. U. 569. Concilium negatur Cæcilio.

Aristænus suspectus Achæis.

(IV.) *Novæ Legationes Romam missæ in caussa Philippi, tum Achæorum et Lacedæmoniorum.*

* * *

Ol. 148. 4. A. U. 570. Cæcilius renunciat legationem.

XI. Τῶν περὶ τὸν Καικίλιον ἀνακεχωρηκότων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ διασεσαφηκότων τῇ συγκλήτῳ περί τε

[a] αὐτῷ συναγ. correxi. αὐτῶν MSti et Urs. in textu. αὐτὸν Urs. In marg. αὐτοὺς ed. Cas. et seqq. [b] παρουσίας ex MStis revocavi, quum in παῤῥησίας mutasset Urs. Particulam vero ἅμα, quam abjecit Casaubonus, restitutam utique velimus, sed aut ante καὶ τῆς πρότερον, aut certe proxime post παρουσίας collocatam. [c] Sic primus edidit Casaub. Mendose Urs. cum MStis τῆς ἅμα τοῦ Μάρκου, pro quo Ursinus maluerat τῆς κατὰ τοῦ Μάρκου. Ferri potuisset παρουσίας ἅμα, τῆς τοῦ Μάρκου &c.

sibi detur. Tum vero principes Achæorum ab eo petunt, scripta mandata ederet, quæ de ea re accepisset a senatu. Qui quum taceret; negare illi, se concionem multitudinis convocaturos: *neque enim per leges id prius licere, quam edita essent Senatus mandata scripto comprehensa de iis rebus, quarum caussa postuletur concilium.* Cæcilius in tantam exarsit iram, quod nullum suorum postulatorum admitti videret, ut ne responsum quidem accipere a principibus Achæorum voluerit, sed sine responso abierit. Achæi vero caussam et superioris adventus *M. Fulvii*, et nunc *Q. Cæcilii*, referebant ad *Aristænum* et *Diophanem:* hos enim, quod in republica dissiderent a Philopœmene, istos sibi adjunxisse quos ei opponerent. Et erant vulgo apud multitudinem Aristænus et Diophanes suspecti. Hæc igitur tum in Peloponneso gerebantur.

(IV.) *Legatio XLII.*

* * *

XI. Cum *Q. Cæcilius* ceterique legati e Græcia discessissent, ac de statu *Macedoniæ* et *Peloponnesi* retulissent ad senatum; legatos, qui de illis rebus

Ol. 148. 4. τῶν κατὰ Μακεδονίαν καὶ τῶν κατὰ Πελοπόννησον, εἰσῆγον εἰς τὴν σύγκλητον τοὺς [d] περὶ τούτων γεγονότας πρεσβευτάς.

Caussa Philippi.

Εἰσελθόντων δὲ πρῶτον τῶν παρὰ τοῦ 2
Φιλίππου καὶ παρ' Εὐμένους, ἔτι δὲ τῶν ἐξ Αἴνου καὶ Μαρωνείας φυγάδων, καὶ ποιησαμένων τοὺς λόγους ἀκολούθως τοῖς ἐν Θετταλονίκῃ ῥηθεῖσιν ἐπὶ τῶν περὶ τὸν Καικίλιον· ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, πέμπειν πάλιν 3
ἄλλους πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Φίλιππον, τοὺς ἐπισκεψομένους, πρῶτον μὲν, εἰ παρακεχώρηκε τῶν ἐν Περῥαιβίᾳ πόλεων κατὰ τὴν τῶν περὶ τὸν Καικίλιον [e] ἀπόκρισιν· εἶτα τοὺς ἐπιτάξοντας αὐτῷ τὰς φρουρὰς ἐξά- 4
γειν ἐξ Αἴνου καὶ Μαρωνείας, καὶ συλλήβδην ἀποβαίνειν ἀπὸ τῶν παραθαλαττίων τῆς Θρᾴκης ἐρυμάτων καὶ τόπων καὶ πόλεων. Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆγον τοὺς 5
ἀπὸ Πελοποννήσου παραγεγονότας.

Apollonidas, legatus Achæorum.

οἵ τε γὰρ Ἀχαιοὶ 6
πρεσβευτὰς ἀπεστάλκεισαν τοὺς περὶ Ἀπολλωνίδαν τὸν Σικυώνιον, δικαιολογηθησομένους πρὸς τὸν Καικίλιον ὑπὲρ τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὸν ἀπόκρισιν, καὶ καθόλου διδάξοντας ὑπὲρ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων.

Areus et Alcibiades, Spartani.

Ἔκ τε τῆς Σπάρτης Ἀρεὺς καὶ Ἀλκιβιάδης ἐπρέσ- 7
βευσαν· οὗτοι δὲ ἦσαν τῶν ἀρχαίων φυγάδων, τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τῶν Ἀχαιῶν νεωστὶ κατηγμένων εἰς τὴν οἰκείαν. ὃ καὶ μάλιστα τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς 8
ὀργὴν ἦγε, τῷ δοκεῖν, μεγάλης οὔσης καὶ προσφάτου τῆς εἰς τοὺς φυγάδας εὐεργεσίας, ἐξαυτῆς ἐπὶ τοσοῦτον

[d] παρὰ voluit Reisk. Malim περὶ τούτων παραγεγονότας. [e] ἐπίκρισιν Bav.

aderant, *in senatum* introduxerunt. Et quum essent ingressi primo *legati Philippi et Eumenis*, deinde *Æni et Maroneæ exsules*, atque ea iterassent, quæ Thessalonicæ prius dixerant apud Cæcilium et reliquos legatos: patres alios rursus *legatos ad Philippum* decreverunt, qui viderent, excessisset-ne oppidis *Perrhæbiæ*, sicut Cæcilius et ceteri legati pronunciaverant; juberentque, ut ab *Æno et Maronea* præsidia deduceret; et omnino, ut omnibus maritimæ oræ in Thracia castellis, locis, urbibus excederet. Post hos, introducti sunt qui *e Peloponneso* venerant. Nam et *Achæi* legatos *Apollonidam* Sicyonium miserant, ut Cæcilio, quod nullum responsum accepisset, rationem redderet, et omnino patres edoceret de rebus Lacedæmone gestis. Etiam *e Sparta Areus et Alcibiades* legati Romam venerant. Ex antiquis exsulibus isti erant, quos recens Philopœmenes et Achæi in patriam restituerant. Quæ præcipue res iram Achæorum accendit, quod, quum tanto tamque recenti beneficio ab Achæis hi exsules fuissent adfecti, adeo ingrati in ipsos repente exstitissent, ut legationem adversus gentem

[f] ἀχαριστεῖσθαι παρ' αὐτῶν, ὥστε καὶ καταπρεσβεύειν, A. U. 570.
καὶ κατηγορίαν ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς κρατοῦντας τῶν
ἀνελπίστως αὐτοὺς σωσάντων, καὶ καταγαγόντων εἰς
τὴν πατρίδα.

XII. Ποιησαμένων δὲ καὶ τούτων πρὸς ἀλλήλους [g] ἐκ
συγκαταθέσεως τὴν δικαιολογίαν, καὶ διδασκόντων τὴν
σύγκλητον, τῶν μὲν περὶ τὸν Ἀπολλωνίδαν τὸν Σικυώ-
νιον, ὡς οὐκ ἂν δυνατὸν εἴη τὸ παράπαν ἄμεινον χειρι-
σθῆναι τὰ κατὰ τὴν Σπάρτην, ἢ νῦν κεχείρισται διὰ
2 τῶν Ἀχαιῶν καὶ διὰ Φιλοποίμενος· τῶν τε περὶ τὸν
Ἀρέα τἀναντία πειρωμένων λέγειν, καὶ φασκόντων,
πρῶτον μὲν καταλελῦσθαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν,
ἐξηγμένου τοῦ πλήθους μετὰ βίας, [h] εἶτ' οὖν αὐτοῖς
ἐπισφαλῆ καὶ ἀπαῤῥησίαστον καταλείπεσθαι τὴν πολι-
3 τείαν· ἐπισφαλῆ μὲν ὀλίγοις οὖσι, καὶ τούτοις τῶν
τειχῶν περιῃρημένων· ἀπαῤῥησίαστον δὲ, διὰ τὸ μὴ
μόνον τοῖς κοινοῖς δόγμασι τῶν Ἀχαιῶν πειθαρχεῖν,
ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν ὑπηρετεῖν τοῖς ἀεὶ καθισταμένοις
4 ἄρχουσι· [i] διακούσασα καὶ τούτων ἡ σύγκλητος, ἔκρινε,
τοῖς αὐτοῖς πρεσβευταῖς δοῦναι καὶ περὶ τούτων ἐντολὰς,
καὶ κατέστησε πρεσβευτὰς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς περὶ
5 Ἄππιον Κλαύδιον. Ἀπελογήθησαν δὲ καὶ πρὸς τὸν
Καικίλιον ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν

Achæi et Spartani caussam suam agunt.

Appius Claudius legatus in Græciam.

[f] ἀχαρ. παρ' αὐτῶν correxi cum Reisk. Fortasse tamen teneri librorum scriptura παρ' αὐτοῖς debuerat. [g] ἐκ συγκαθέσεως voluit Reisk. [h] εἶτ' οὖν ex conject. scripsi, pro vulgato εἶτ' ἐν αὐτοῖς. Quæ autem sequuntur sex verba, ἐπισφαλῆ καὶ usque πολιτείαν, quum vulgo desiderarentur, supplevi ex cod. Bav.
[i] δὲ pro καὶ voluit Reisk.

Achæorum susciperent, et infesta jam oratione apud rerum dominos accusarent illos, a quibus præter spem servati et in patriam reducti fuissent.

XII. Quum igitur et hi utrimque legati caussam suam adversus se invicem coram dixissent; et hinc *Apollonidas* Sicyonius persuadere senatui contendisset, *non potuisse ulla ratione melius res Spartæ administrari, quam factum esset ab Achæis et Philopœmene;* hinc *Areus* contrarium demonstrare esset conatus, dixissetque, *primum exhaustas esse vires civitatis, abducta per vim plebe; deinde sibi et periculoso loco versantem et libertate exutam rempublicam esse relictam; nempe periculoso loco versantem, utpote ad paucos redactam, et hos muris nudatos; libertate vero exutam, ut quæ non solum publicis decretis Achæorum parere; sed etiam sigillatim prætoribus illorum semper ancillari cogeretur:* his auditis, placuit Patribus, ut de his quoque rebus iisdem legatis darentur mandata. Decreta autem est legatio in Græciam, cujus princeps *Appius Claudius* fuit. Tum vero etiam Cæcilio in senatu responderunt *legati Achæorum* pro suæ gentis principibus: dicentes, *nihil eos*

Ol. 148. 4. Achæi disceptant cum Cæcilio.

πρέσβεις ἐν τῇ συγκλήτῳ, φάσκοντες, οὐθὲν ἀδικεῖν
αὐτοὺς, οὐδ' ἀξίους ἐγκλήματος ὑπάρχειν, ἐπὶ τῷ μὴ
συνάγειν τὴν ἐκκλησίαν· νόμον γὰρ εἶναι παρὰ τοῖς 6
Ἀχαιοῖς, μὴ συγκαλεῖν τοὺς πολλοὺς, ἐὰν μὴ περὶ
συμμαχίας ἢ πολέμου δέῃ γίγνεσθαι διαβούλιον, ἢ
παρὰ συγκλήτου τις ἐνέγκῃ γράμματα. διὸ καὶ δι- 7
καίως τότε βουλεύσασθαι μὲν τοὺς ἄρχοντας συγκαλεῖν
τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλησίαν· κωλύεσθαι δ' ὑπὸ τῶν
νόμων, διὰ τὸ μήτε γράμματα φέρειν αὐτὸν παρὰ
συγκλήτου, μήτε τὰς ἐντολὰς ἐγγράπτους ἐθέλειν δοῦ- 8
ναι τοῖς ἄρχουσιν. Ὧν ῥηθέντων, ἀναστὰς Καικίλιος,
τῶν τε περὶ τὸν Φιλοποίμενα καὶ Λυκόρταν κατηγό-
ρησε, καὶ καθόλου τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τῆς οἰκονομίας, ἧ
περὶ τῆς τῶν Λακεδαιμονίων ἐκέχρηντο πόλεως. Ἡ 9
δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν λεγομένων, ἔδωκε τοῖς
Ἀχαιοῖς ἀπόκρισιν, ὅτι περὶ μὲν τῶν κατὰ Λακεδαί-
μονα πέμψει τοὺς ἐπισκεψομένους· τοῖς δὲ πρεσβευταῖς 10
τοῖς ἀεὶ παρ' ἑαυτῶν ἐκπεμπομένοις παρῄνει προσέχειν
τὸν νοῦν, καὶ [k] καταδοχὴν ποιεῖσθαι τὴν ἁρμόζουσαν,
καθάπερ καὶ Ῥωμαῖοι ποιοῦνται τῶν παραγιγνομένων
πρὸς αὐτοὺς πρεσβευτῶν.

[k] καταδοχὴν ex conject. Reiskii et Ernesti recepi. Vulgo καταλογὴν.

peccasse, neque jure accusari posse, quod concilium populi non convocassent. Lege enim cautum apud Achæos esse, ne concilium liceret indicere aliter, quam si de societate aut de bello foret deliberandum, aut si literas ab senatu aliquis adferret. Merito igitur tunc principes Achæorum consultasse quidem de convocanda multitudine, sed id quo minus facerent, per leges stetisse, quoniam neque literas senatus adtulisset Cæcilius, neque mandata scripta principibus dare voluisset. Post hæc verba surgit *Cæcilius*, et Philopœmenem ac Lycortam accusat, et omnino Achæos, atque rationem qua usi erant in rebus Lacedæmoniorum componendis. *Senatus*, omnibus auditis, quæ dicta fuerant, responsum Achæis dedit, *missurum se legatos ad visendum, quomodo cum Lacedæmoniis esset actum.* Monuit vero, ut *populi Romani legatos, qui in Græciam mitterentur, semper observarent, et quanto par esset cum honore susciperent, sicut Romani facerent in iis, qui ad ipsos venirent.*

(V.) *Appii Claudii legatio ad Philippum et in Cretam.* A. U. 570

*

Cædes Maroneæ editur a Philippo.

XIII. Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, διαπεμψαμένων πρὸς
αὐτὸν ἐκ τῆς Ῥώμης τῶν ἰδίων πρεσβευτῶν, καὶ δηλούν-
των, ὅτι δεήσει κατ' ἀνάγκην ἀποβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐπὶ
2 Θρᾴκης πόλεων· πυθόμενος ταῦτα, καὶ βαρέως φέρων,
ἐπὶ τῷ δοκεῖν πανταχόθεν αὑτοῦ περιτέμνεσθαι τὴν
ἀρχὴν, ἐναπηρείσατο τὴν ὀργὴν εἰς τοὺς ταλαιπώρους
3 Μαρωνίτας. Μεταπεμψάμενος γὰρ Ὀνόμαστον τὸν
ἐπὶ Θρᾴκης τεταγμένον, ἐκοινολογήθη τούτῳ περὶ τῆς
4 πράξεως. Ὁ δ' Ὀνόμαστος ἀναχωρήσας εἰσαπέστειλε
Κάσανδρον εἰς Μαρώνειαν, συνήθη τοῖς πολλοῖς ὑπάρ-
χοντα, διὰ τὸ ποιεῖσθαι τὸν πλείονα χρόνον ἐκεῖ τὴν
5 διατριβήν· ἅτε τοῦ Φιλίππου πάλαι τοὺς αὐλικοὺς
ἐγκαθικότος εἰς τὰς πόλεις ταύτας, καὶ συνήθεις πε-
ποιηκότος τοὺς ἐγχωρίους ταῖς τούτων παρεπιδημίαις.
6 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας, ἑτοιμασθέντων τῶν Θρᾳκῶν,
καὶ τούτων ἐπεισελθόντων διὰ τοῦ Κασάνδρου νυκτὸς,
ἐγένετο μεγάλη σφαγὴ, καὶ πολλοὶ τῶν Μαρωνιτῶν
7 ἀπέθανον. Κολασάμενος δὲ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τοὺς
ἀντιπράττοντας ὁ Φίλιππος, καὶ πληρώσας τὸν ἴδιον
θυμὸν, ἐκαραδόκει τὴν τῶν πρεσβευτῶν παρουσίαν, πε-
πεισμένος, μηδένα τολμήσειν κατηγορήσειν αὐτοῦ διὰ
8 τὸν φόβον. Μετὰ δέ τινα χρόνον παραγενομένων τῶν
περὶ τὸν Ἄππιον, καὶ ταχέως πυθομένων τὰ γεγονότα

(V.) *Legatio XLIV.*

*

XIII. Rex *Philippus*, a suis legatis, qui Romæ erant, per missos in id ipsum certior factus, fore illi necessario cedendum civitatibus Thraciæ, ægre nuncium illum ferens, quod regni fines undiquaque imminui sibi cerneret, in miseros *Maronitas* iram effudit. *Onomasto* enim (is *Thraciæ* præfectus erat) ad se venire jusso, de suo incepto egit cum ipso. Qui ut in Thraciam rediit, *Casandrum* in urbem Maroneam misit, vulgo omnibus ibi notum ac familiarem, quod ut plurimum eo loci habitaret. Pridem enim Philippus aulicos suos in illis urbibus locaverat; effeceratque, ut consuetus et familiaris esset indigenis regiorum ministrorum ad se adventus. Post paucos vero dies, ubi parati erant Thraces, iis per Casandrum nocte intromissis, fit *cædes ingens*, multique *Maronitarum* pereunt. Philippus, hoc modo punitis, qui suæ parti adversabantur, exsatiata ira, legatorum adventum exspectabat, nihil dubitans, perculsis omnibus terrore, neminem hiscere adversus se ausurum. Non multo post veniunt *Appius* et ejusdem

Ol. 148. 4. Maronitarum cædes.

κατὰ τὴν Μαρώνειαν, καὶ πικρῶς τῷ Φιλίππῳ μεμ-
ψιμοιρούντων ἐπὶ τούτοις, ἐβούλετο μὲν ἀπολογεῖσθαι·
φάσκων, μὴ κεκοινωνηκέναι τῆς παρανομίας, ἀλλὰ τοὺς 9
ἐν αὐτοῖς στασιάζοντας Μαρωνίτας, καὶ τοὺς μὲν ἀπο-
κλίνοντας πρὸς Εὐμένη κατὰ τὴν εὔνοιαν, τοὺς δὲ πρὸς
ἑαυτὸν, εἰς ταύτην ἐκπεπτωκέναι τὴν ἀτυχίαν. καλεῖν 10
δ' ἐκέλευε κατὰ πρόσωπον, εἴ τις αὐτοῦ κατηγορεῖ.
Τοῦτο δ' ἐποίει, πεπεισμένος, μηδένα τολμήσειν διὰ τὸν 11
φόβον, τῷ δοκεῖν, τὴν μὲν ἐκ Φιλίππου τιμωρίαν ἐκ
χειρὸς ἔσεσθαι τοῖς ἀντιπράξασι, τὴν δὲ Ῥωμαίων
ἐπικουρίαν μακρὰν ἀφεστάναι. Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἄπ- 12
πιον οὐ φασκόντων προσδεῖσθαι δικαιολογίας, σαφῶς
γὰρ εἰδέναι τὰ γεγονότα καὶ τὸν αἴτιον τούτων· εἰς
ἀπορίαν ἐνέπιπτεν ὁ Φίλιππος. Καὶ τὴν μὲν πρώτην 13
ἔντευξιν ἄχρι τούτου προβάντες ἔλυσαν.

XIV. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οἱ περὶ τὸν
Ἄππιον πέμπειν ἐπέταττον τῷ Φιλίππῳ τὸν Ὀνόμαστον
καὶ τὸν Κάσανδρον ἐξαυτῆς εἰς τὴν Ῥώμην, ἵνα πύθηται
ἡ σύγκλητος περὶ τῶν γεγονότων. Ὁ δὲ βασιλεὺς, 2
διατραπεὶς ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ ἀπορήσας ἐπὶ πολὺν
χρόνον, τὸν μὲν Κάσανδρον ἔφη πέμψειν, τὸν αὐθέντην
γεγονότα τῆς πράξεως, ὡς ἐκεῖνοί φασιν, ἵνα πύθηται
περὶ τούτου τὰς ἀληθείας ἡ σύγκλητος. τὸν δ' Ὀνό- 3
μαστον ἐξῃρεῖτο, καὶ παρ' αὐτὰ, καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς

legationis socii. Qui, re statim cognita, cum gravi er eo nomine cum *Philippo* expostularent; ille enimvero purgare se velle, et *ad se haud pertinere tantum scelus* contendere; *verum ad cives ipsos Maronitas, qui seditione inter se dimicassent: quorum alii quum ad Eumenem suis voluntatibus inclinarent, alii ad se, ex ea contentione in illam incidisse calamitatem.* Denique si quis se accusare vellet, eum jubebat vocari, ut coram id faceret. Hoc autem ille faciebat, persuasus, neminem præ metu prodire ausurum; propterea quod adversantibus paratum a Philippo supplicium, præsidium vero a Romanis longe erat abfuturum. Negante *Appio*, excusationem opus esse, *scire enim se certo, quæ facta essent et quo auctore;* cœpit Philippo aqua hærere. Ac primo quidem congressu hactenus productum colloquium, deinde discessum est.

XIV. Sequente die *Appius* jubet Philippum, ut *Onomastum et Casandrum Romam sine mora mitteret, de iis quæ acciderant a patribus interrogandos.* Ea voce *Philippus* perturbari quam vehementissime, ut perdiu, quid consilii caperet, animi dubius nesciret. Deinde, *Casandrum quidem se missurum,* respondet, *a quo scelus esset patratum, ut quidem ipsi dicerent; quo possent Patres rei veritatem ex eo cognoscere.* At *Onomastum* et tum statim, et quoties postea cum legatis est locutus,

πρεσβευταῖς ἐντυγχάνων· ἀφορμῇ μὲν χρώμενος, τῷ A. U. 570.
μὴ οἷον ἐν τῇ Μαρωνείᾳ παραγεγονέναι τὸν Ὀνόμαστον
κατὰ τὸν τῆς σφαγῆς καιρὸν, ἀλλὰ μηδ' ἐπὶ τῶν
4 σύνεγγυς τόπων γεγονέναι· τῇ δὲ ἀληθείᾳ, δεδιὼς, μὴ
παραγενηθεὶς εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ πολλῶν ἔργων αὐτῷ
κεκοινωνηκὼς τοιούτων, οὐ μόνον τὰ κατὰ τοὺς Μαρω-
νίτας, ἀλλὰ καὶ τἄλλα πάντα [1]διασαφήσῃ τοῖς Ῥω-
5 μαίοις. Καὶ τέλος τὸν μὲν Ὀνόμαστον ἐξείλετο· τὸν Casandrum veneno tollit Philippus.
δὲ Κάσανδρον μετὰ τὸ τοὺς πρεσβευτὰς ἀπελθεῖν ἀπο-
στείλας, καὶ παραπέμψας ἕως Ἠπείρου, φαρμάκῳ
6 διέφθειρεν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄππιον, κατεγνωκότες τοῦ
Φιλίππου καὶ περὶ τῆς εἰς τοὺς Μαρωνίτας παρανο-
μίας, καὶ περὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἀλλοτριότητος, τοι-
7 αύτας ἔχοντες διαλήψεις ἐχωρίσθησαν. Ὁ δὲ βασι-
λεὺς γενόμενος καθ' ἑαυτὸν, καὶ συμμεταδοὺς τῶν
φίλων Ἀπελλεῖ καὶ Φιλοκλεῖ περὶ τῶν ἐνεστώτων,
ἔγνω σαφῶς ἐπὶ πολὺ προβεβηκυῖαν αὐτοῦ τὴν πρὸς Romanis infensus Philippus,
Ῥωμαίους διαφορὰν, καὶ ταύτην οὐκ ἔτι λανθάνουσαν,
8 ἀλλὰ καταφανῆ τοῖς πλείστοις οὖσαν. Καθόλου μὲν
οὖν πρόθυμος ἦν εἰς τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀμύνασθαι
καὶ μετελθεῖν αὐτούς· πρὸς ἔνια δὲ τῶν ἐπινοουμένων
ἀπόχειρος ὢν, ἐπεβάλετο, πῶς ἂν ἐπιγένοιτό τις ἀνα-
στροφὴ, καὶ λάβοι χρόνον πρὸς τὰς εἰς τὸν πόλεμον
9 παρασκευάς. Ἔδοξεν οὖν αὐτῷ τὸν νεώτατον υἱὸν Δη- Demetrium fil. Romam mittit.

[1] διασαφήσῃ correxi. Vulgo διασαφήσει.

semper excepit; eo utens prætextu, *quod cædis illius tempore non modo Maroneæ ille, sed ne in regione quidem propinqua fuisset:* vera autem caussa erat, quod metueret, ne, si Romam Onomastus veniret, quem multorum talium facinorum ministrum et conscium habebat, is non solum in Maronitas admissum scelus, sed etiam alia omnia Romanis indicaret. Tandem, Onomasto quæstioni exemto, *Casandrum* cum legatis proficisci jussum, missis, qui Epirum usque eum prosequerentur, veneno sustulit. Legati a Philippo ita sunt digressi, ut non dubitarent, quin et sceleris Maroneæ admissi reus esset Philippus, et animum a Romanis alienatum haberet. *Philippus,* per se tum rem reputans, et habita cum amicis *Apelle* et *Philocle* consultatione, satis intellexit, longe processisse suum cum Romanis dissidium, illudque non jam occultum esse, verum plerisque hominum innotuisse. Et omnino quidem ad ulciscendum se modis omnibus, et injurias suas persequendas, erat paratus. Sed quoniam ad nonnulla, quæ cogitabat, imparatus adhuc erat; cogitare cœpit, quanam ratione moram aliquam interponere posset, et tempus ad bellum præparandum nancisceretur. Statuit igitur, *Demetrium* minorem filium mittere Romam, simul ad

Ol. 148. 4. μήτριον πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, τὰ μὲν ἀπολογησόμενον
ὑπὲρ τῶν ἐγκαλουμένων, τὰ δὲ καὶ παραιτησόμενον,
εἴ καί τις ἄγνοια ἐγεγόνει [m] περὶ αὐτόν. πάνυ γὰρ 10
ἐπέπειστο, διὰ τούτου πᾶν τὸ προτεθὲν ἀνύεσθαι παρὰ
τῆς συγκλήτου, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τὴν γεγενημένην τοῦ
νεανίσκου κατὰ τὴν ὁμηρείαν. Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, 11
ἅμα μὲν ἐγίγνετο περὶ τὴν ἐκπομπὴν τούτου, καὶ τῶν
ἅμα τούτῳ συνεξαποσταλησομένων φίλων· ἅμα δὲ τοῖς 12
Βυζαντίοις ὑπέσχετο βοηθήσειν, οὐχ οὕτως ἐκείνων στο-
χαζόμενος, ὡς ἐπὶ τῇ ἐκείνων προφάσει βουλόμενος
καταπλήξασθαι τοὺς τῶν Θρᾳκῶν δυνάστας, τῶν [n] ὑπὸ
τὴν Προποντίδα κατοικούντων, χάριν τῆς προκειμένης
ἐπιβολῆς.

* * *

Lites Gortyniorum cum Gnossiis.

XV. Κατὰ τὴν Κρήτην, κοσμοῦντος ἐν [o] Γορτύνῃ
[p] Κύδα τοῦ Ἀντιτάλκους, κατὰ πάντα τρόπον [q] ἐλατ-
τούμενοι Γορτύνιοι τοὺς Κνωσσίους, ἀποτεμόμενοι τῆς
χώρας αὐτῶν, τὸ μὲν καλούμενον Λυκάστιον προσ-
ένειμαν Ῥαυκίοις, τὸ δὲ Διατόνιον Λυκτίοις. Κατὰ δὲ 2
τὸν καιρὸν τοῦτον, παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν ἐκ
τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Κρήτην τῶν περὶ τὸν Ἄππιον, χάριν

[m] περὶ αὐτὸν ex conject. scripsi. Vulgo περὶ αὐτῶν. [n] ὑπὲρ voluit Reisk. [o] Γορτύνῃ ex cod. Ursini restitui. Γορτύνι edidit Urs. Oportebat saltem Γόρτυνι. In *cod. Bav.* desideratur tota hæc Ecloga. [p] Κύδα τοῦ scripsi monente Gron. Vulgo Κυδάτοο, quod ex Κυδωνιάτου corruptum suspicatus est Ursinus. [q] ἐλαττοῦντες videtur cum Reisk. scribendum.

purganda crimina, simul ad petendam veniam, si quid etiam esset a se peccatum. Prorsus namque persuasum habebat, per hunc quidvis a senatu obtineri posse, quoniam in singulari honore adolescens fuerat, cum obses Romæ esset. Hæc animo versans, simul necessaria parabat ad mittendum *Demetrium*, et amicos, quos in comitatum erat illi adjuncturus; simul *Byzantiis* promisit, opem se ipsis laturum; non tam, quod illis bene cuperet, quam ut, per speciem auxilii Byzantiis ferendi, regulis *Thracum*, qui *ad Propontidem* habitant, terrorem injiceret, ne ad ea, quæ moliebatur, sibi impedimento forent.

* * *

(*Legatio XLV.*)

XV. In Creta, quo tempore *Gortynæ Cosmus* (id nomen est magistratus apud Cretenses) *Cydas* erat, Antitalcis filius; *Gortynii* omnibus modis *Cnossiorum* vires adtenuare cupientes, parte agrorum illis ademta, Lycastium, quod vocant, *Rauciis* contribuerunt, Diatonium *Lyctiis*. Ea vero tempestate quum venisset in Cretam Romana legatio, cujus princeps erat *Ap-*

τοῦ διαλῦσαι τὰς ἐνεστώσας αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους A. U. 570.
διαφοράς, καὶ ποιησαμένων λόγους ὑπὲρ τούτων [r]τῇ
Κνωσσίων καὶ Γορτυνίων πόλει· πεισθέντες οἱ Κρηταιεῖς
3 ἐπέτρεψαν τὰ καθ' αὑτοὺς τοῖς περὶ τὸν Ἄππιον. [s]Οἱ
δὲ, πεισθέντες, Κνωσσίοις μὲν ἀποκατέστησαν τὴν χώραν·
Κυδωνιάταις δὲ προσέταξαν, τοὺς μὲν ὁμήρους ἀπο-
λαβεῖν, οὓς ἐγκατέλειπον, δόντες τοῖς περὶ Χασμίωνα
πρότερον, τὴν δὲ Φαλάσαρναν ἀφεῖναι, μηδὲν ἐξ αὐτῆς
4 νοσφισαμένους. Περὶ δὲ [t]τῶν κατὰ κοινοδίκαιον συνε-
χώρησαν αὐτοῖς, βουλομένοις μὲν, αὐτοῖς ἐξεῖναι μετ-
5 έχειν· μὴ βουλομένοις δὲ, καὶ τοῦτ' ἐξεῖναι, πάσης
6 ἀπεχομένοις τῆς ἄλλης Κρήτης· αὐτοῖς τε, καὶ τοῖς ἐκ
Φαλασάρνης φυγάσιν, οἳ ἀπέκτειναν τοὺς περὶ Μενοί-
τιον, ἐπιφανεστάτους ὄντας τῶν πολιτῶν.

(VI.) *Res* ÆGYPTI.

* * *

XVI. Πτολεμαῖος, ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, ὅτε τὴν Ptolemæus Epiph. Lycopolin obsidet.
Λύκων πόλιν ἐπολιόρκησε, καταπλαγέντες τὸ γεγονὸς οἱ
δυνάσται τῶν Αἰγυπτίων, ἔδωκαν σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν
2 βασιλέως πίστιν. οἷς κακῶς ἐχρήσατο, καὶ εἰς κινδύ-
νους πολλοὺς ἐνέπεσεν. Παραπλήσιον δέ τι συνέβη καὶ

[r] τῇ Κνωσσίων καὶ Γορτυνίων πόλει ex conject. scripsi. In cod. Ursini erat τῇ Κνωσέων καὶ Γορτύνῃ et aberat vocab. πόλει. Hinc Ursinus ex ingenio edidit τῶν Κνωσσίων καὶ Γορτυνίων, quod servans Casaub. *asteriscum* posuit ante τῶν Κνωσσ. [s] Mendi suspectum verbum: ac intercidisse nonnulla videntur, ipsius fortasse Compilatoris vitio. [t] Mihi videtur utique τῶν κατὰ κοινὸν δικαίων scripsisse Polybius. Sed τῶν κατὰ τὸ κοινοδίκαιον voluit Spanh. et vocabulum defendit ex marmore Oxoniensi, in quo τὸ κοινοδίκιον legitur.

pius, ut exortas inter ipsos seditiones componeret; postquam de iis rebus apud Cnossios et Gortynios verba fecissent, persuaderi sibi passi sunt Cretenses, ut liberum de se Appio et ceteris legatis arbitrium permitterent. Hi, morem gerentes, *Cnossiis* ademtum agrum restituerunt; *Cydoniatisque* præceperunt, ut obsides suos reciperent, quos *Chasmioni* prius datos postea dereliquerant, tum ut *Phalasarna* excederent, nihil ex ea auferentes. Quod vero ad *communia gentis jura* spectat, permiserunt eis, si vellent, ea participare: si nollent, id quoque ut liberum eis esset, modo reliqua abstinerent Creta. Neque id his solum, sed et *Phalasarnensibus* exsulibus concesserunt, qui *Menœtium*, clarissimum suæ civitatis virum, occiderant.

(VI.) *Excerpta Valesiana.*

* * *

XVI. *Ptolemæo*, Ægypti rege, *Lycopolin* obsidente, Ægyptiorum optimates, terrore perculsi, regis fidei sese dediderunt. Quos quidem rex acerbe accepit, eoque in multa discrimina est delapsus. Idem fere etiam iis

Ol. 148. 4. Sævus in supplices.

κατὰ τοὺς καιροὺς, ἡνίκα Πολυκράτης τοὺς ἀποστάτας
ἐχειρώσατο. οἱ γὰρ περὶ τὸν Ἀθίνιν καὶ Παυσίραν καὶ 4
Χέσουφον καὶ τὸν Ἰρόβαστον, οἵπερ ἦσαν ἔτι διασωζό-
μενοι τῶν δυναστῶν, εἴξαντες τοῖς πράγμασι παρῆσαν
εἰς τὸν Σάϊν, σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν τοῦ βασιλέως ἐγχει-
ρίζοντες πίστιν. ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀθετήσας τὰς πίστεις, 5
καὶ [x] δήσας τοὺς ἀνθρώπους γυμνοὺς ταῖς ἁμάξαις
εἷλκε, καὶ μετὰ ταῦτα τιμωρησάμενος ἀπέκτεινε. καὶ 6
παραγενόμενος εἰς τὴν Ναύκρατιν μετὰ τῆς στρατιᾶς,
καὶ παραστήσαντος αὐτῷ τοὺς ἐξενολογημένους ἄνδρας
Aristonicus. ἐκ τῆς Ἑλλάδος Ἀριστονίκου, προσδεξάμενος τούτους
ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τῶν μὲν τοῦ πολέμου 7
Polycrates. πράξεων οὐδεμιᾶς κεκοινωνηκὼς διὰ τὴν Πολυκράτους
[y] ἀδικοδοξίαν, καίπερ ἔχων ἔτη πέντε καὶ εἴκοσιν.

* * *

Aristonicus, eunuchus strenuus.

XVII. Ἀριστόνικος Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως Αἰ-
γύπτου εὐνοῦχος μὲν ἦν, ἐκ παιδίου δ' ἐγεγόνει σύν-
τροφος τῷ βασιλεῖ. Τῆς δ' ἡλικίας προβαινούσης, 2
ἀνδρωδεστέραν εἶχεν, ἢ κατ' εὐνοῦχον, τόλμαν καὶ
προαίρεσιν. καὶ γὰρ φύσει στρατιωτικὸς ἦν, καὶ πλεί- 3
στην ἐποιεῖτο διατριβὴν ἐν τούτοις καὶ περὶ ταῦτα.
παραπλησίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐντεύξεις ἱκανὸς ὑπῆρχε, 4
καὶ τὸν κοινὸν νοῦν εἶχεν, ὃ σπάνιον ἐστί· πρὸς δὲ τού- 5
τοις πρὸς εὐεργεσίαν ἀνθρώπων ἐπεφύκει καλῶς.

[x] Fors. ἐνδήσας. [y] Vocab. ἀδικοδοξίαν improbavit Reiskius.

temporibus accidit, quibus *Polycrates* defectores in potestatem redegit. Athinis enim, et Pausiras, et Chesuphus, et Irobastus, qui ex optimatibus Ægyptiorum reliqui erant, temporum necessitati cedentes, *Sain* venerunt, seque regis fidei ultro commiserunt. At Ptolemæus, spreta omni fide, comprehensos homines et nudos ad currum revinctos traxit, ac paullo post neci dedit. Inde *Naucratim* profectus cum exercitu, adsumtis mercenariis militibus, quos ei ex Græcia *Aristonicus* adduxerat, Alexandriam maritimo itinere est reversus, cum nullam omnino partem rei militaris attigisset, ex iniquo *Polycratis* consilio, tametsi annum ætatis agens quintum ac vicesimum.

* * *

XVII. *Aristonicus* Ptolemæi regis Ægypti eunuchus quidem erat; a puero vero una cum rege in aula fuerat educatus. Progressu vero ætatis fortior ac generosior evasit, quam eunuchi ferre soleat natura. Nam et suopte ingenio erat bellicosus, et adsidue in rebus bellicis sese exercebat. Idem in congressibus pariter idonea utebatur dexteritate, quodque raro contingit, moderati ac civilis animi erat: præterea ab bene merendum de hominibus natura erat factus.

(VII.) *Res* EUMENIS. A. U. 570.

* * *

XVIII. Ἀπολλωνιὰς, ἡ Ἀττάλου τοῦ πατρὸς Εὐ- Apollonias, Eumenis mater.
μένους τοῦ βασιλέως γαμετὴ, Κυζικηνὴ ἦν· γυνὴ διὰ
2 πλείους αἰτίας ἀξία μνήμης καὶ παρασημασίας. Καὶ
γὰρ ὅτι δημότις ὑπάρχουσα βασίλισσα ἐγεγόνει, καὶ
ταύτην διεφύλαξε τὴν ὑπεροχὴν μέχρι τῆς [z] τελευταίας,
οὐχ ἑταιρικὴν προσφερομένη πιθανότητα, σωφρονικὴν δὲ
καὶ πολιτικὴν σεμνότητα καὶ καλοκἀγαθίαν, [a] δικαία
3 τυγχάνειν τῆς ἐπ' ἀγαθῷ μνήμης ἐστίν· καὶ καθόλου,
ὅτι τέτταρας υἱοὺς γεννήσασα, πρὸς πάντας τούτους
ἀνυπέρβλητον διεφύλαξε τὴν εὔνοιαν καὶ φιλοστοργίαν
μέχρι τῆς τοῦ βίου καταστροφῆς, καί τοι χρόνον οὐκ
4 ὀλίγον ὑπερβιώσασα τἀνδρός. Πλὴν οἵ γε περὶ τὸν In eam pietas Eumenis et Attali.
Ἄτταλον ἐν τῇ παρεπιδημίᾳ καλὴν περιεποιήσαντο
φήμην, ἀποδιδόντες τῇ μητρὶ τὴν καθήκουσαν χάριτα
5 καὶ τιμήν. ἄγοντες γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν μέσην
αὐτῶν τὴν μητέρα, περιήεσαν τά θ' ἱερὰ καὶ τὴν πόλιν
6 μετὰ τῆς θεραπείας. Ἐφ' οἷς οἱ θεώμενοι μεγάλως
7 τοὺς νεανίσκους ἀπεδέχοντο καὶ κατηξίουν· καὶ μνημο-
νεύοντες τῶν [b] περὶ τὸν Κλέοβιν καὶ Βίτωνα συνέκρινον
τὰς αἱρέσεις αὐτῶν, καὶ τὸ τῆς προθυμίας τῆς ἐκείνων

[z] Apud Suidam additur vocab. ἡμέρας. [a] Vulgo καὶ δικ. τυγχ. Delevi conjunctionem ex conject. [b] Articulum τὸν omisit Suidas: non male.

(VII.) *Excerptum Valesianum.*

* * *

XVIII. *Apollonias*, regis *Attali uxor*, *Eumenis mater*, Cyzico oriunda erat; mulier plurimas ob caussas memoria et laude digna. Nam et quod plebeia cum esset, tamen regina adscita est, idque fastigium usque ad exitum vitæ retinuit, non meretriciis illecebris, sed modestia morumque gravitate quadam civili et probitate, eapropter virtutis suæ laudem meretur: et omnino, quod, cum quatuor filios peperisset, incredibilem in cunctos benevolentiam atque amorem ad extremum usque spiritum conservavit, quamvis diuturno tempore marito superstes vixerit. Ceterum *Attalus* cum fratre, in illo adventu in urbem Cyzicum, obsequio atque honore matri (ut par erat) præstito, maximam laudem est adeptus. Matrem enim ambo mediam utraque manu deducentes, templa ac cetera urbis loca cum comitatu regio perlustrarunt. Proinde omnes qui aderant, spectaculo vehementer delectati, adolescentes summopere laudabant: et *Cleobidis ac Bitonis* factum memoria repetentes, studia utrorumque inter se conferebant, et, si quid hic deesse videretur ad eximiam illam rationem qua isti adfectum suum

Ol. 148. 4.

Pax Eumenis cum Prusia.

λαμπρὸν τῷ τῆς ὑπεροχῆς τῶν βασιλέων ἀξιώματι
συναναπληροῦντες. Ταῦτα δ' ἐτελέσθη ἐν Κυζίκῳ μετὰ 8
τὴν διάλυσιν τὴν πρὸς Προυσίαν τὸν βασιλέα.

declararunt, id eminenti regum dignitate compensari dictitabant. Hæc *Cyzici* gesta sunt post *pacem cum Prusia* rege factam.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

Plurimæ LEGATIONES, *ex Græcia, Macedonia, Asia,* ROMAM *missæ.*

* * *

Ol. 149. 1. A. U. 571. Quænam fuerint variæ legationes.

1. ΚΑΤΑ τὴν θ' καὶ μ' Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ρ', εἰς τὴν Ῥώμην ἠθροίσθησαν πρεσβειῶν πλῆθος ἀπὸ τῆς
2 Ἑλλάδος, ὅσον οὐ ταχέως πρότερον. Τοῦ γὰρ Φιλίππου συγκλεισθέντος εἰς τὴν κατὰ τὸ σύμβολον δικαιοδοσίαν πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας, καὶ τῶν Ῥωμαίων γνωσθέντων, ὅτι προσδέχονται τὰς κατὰ Φιλίππου κατηγορίας, καὶ πρόνοιαν ποιοῦνται τῆς ἀσφαλείας τῶν πρὸς
3 αὐτὸν ἀμφισβητούντων· ἅπαντες οἱ παρακείμενοι τῇ Μακεδονίᾳ παρῆσαν, οἱ μὲν κατ' ἰδίαν, οἱ δὲ κατὰ πόλιν, οἱ δὲ κατὰ τὰς ἐθνικὰς συστάσεις, ἐγκαλοῦντες
4 τῷ Φιλίππῳ. Σὺν δὲ τούτοις οἱ παρ' Εὐμένους ἧκον ἅμ' Ἀθηναίῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀδελφῷ, κατηγορήσοντες

I.

Legatio XLVI.

* * *

1. *OLYMPIADE centesima quadragesima nona* Romam convenerunt *legati ex Græcia,* tanto numero, quantus vix umquam ante fuerat conspectus. Postea enim quam eo redactus est Philippus, ut disceptare ex pacto convento cogeretur cum finitimis, compertumque est, Romanos crimina querimoniasque de Philippo non aspernari, atquo adeo curæ illis esse salutem eorum, qui controversias cum rege habent; omnes Macedoniæ adcolæ, alii privatim, alii civitatum, alii gentium nomine, Romam *ad accusandum Philippum* venerunt. Sed et *Eumenis legatio* una adfuit, cum fratre ejus *Athenæo,* ad querendum de eodem, simul quod non deducerentur

Ol. 149. 1. αὐτοῦ περί τε τῶν ἐπὶ Θράκης πόλεων, καὶ περὶ τῆς
ἀποσταλείσης Προυσίᾳ βοηθείας. Ἧκε δὲ καὶ Δημή- 5
τριος ὁ τοῦ Φιλίππου, πρὸς πάντας τούτους ἀπολογησό-
μενος, ἔχων Ἀπελλῆ καὶ Φιλοκλῆ μεθ' ἑαυτοῦ, τοὺς
τότε δοκοῦντας εἶναι πρώτους φίλους τοῦ βασιλέως.
Παρῆσαν δὲ καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων πρέσβεις, ἀφ' 6
Athenæus, ἑκάστου γένους τῶν ἐν τῇ πόλει. Πρῶτον μὲν οὖν ἡ 7
frater σύγκλητος εἰσεκαλέσατο τὸν Ἀθηναῖον, καὶ δεξαμένη
Eumenis. τὸν στέφανον, ὃν ἐκόμιζεν ἀπὸ μυρίων καὶ πεντακισ-
χιλίων χρυσῶν, ἐπῄνεσέ τε μεγαλομερῶς τὸν Εὐμένη
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τῆς ἀποκρίσεως, καὶ παρεκά-
Demetrius, λεσε μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως. Ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν 8
et accusato- Δημήτριον εἰσαγαγόντες οἱ στρατηγοὶ, [a]παρεκαλέσαντο
res Phi- τοὺς κατηγοροῦντας τοῦ Φιλίππου πάντας, καὶ παρῆγον
lippi. κατὰ μίαν πρεσβείαν. Οὐσῶν δὲ τῶν πρεσβειῶν πολ- 9
λῶν, καὶ τῆς εἰσόδου τούτων γενομένης ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας,
εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτεν ἡ σύγκλητος, περὶ τοῦ πῶς δεῖ
χειρισθῆναι τὰ κατὰ μέρος. Παρά τε γὰρ Θετταλῶν 10
καὶ κατὰ κοινὸν ἧκον καὶ κατ' ἰδίαν ἀφ' ἑκάστης
πόλεως πρεσβευταὶ, παρά τε Περραιβῶν, ὁμοίως δὲ
καὶ παρ' Ἀθαμάνων, καὶ παρ' Ἠπειρωτῶν, καὶ παρ'
Ἰλλυριῶν· οἱ μὲν περὶ χώρας, οἱ δὲ περὶ σωμάτων, οἱ 11
δὲ περὶ θρεμμάτων ἧκον ἀμφισβητοῦντες, ἔνιοι δὲ περὶ
συμβολαίων καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς ἀδικημάτων· τινὲς μὲν 12

[a] παρεισεκαλέσαντο malim cum Gron.

ex Thraciæ urbibus præsidia, simul quod in Bithyniam Prusiæ auxilia missa forent. Venit autem et *Demetrius, Philippi filius,* ad omnes horum criminationes responsurus, habens in comitatu suo Apellem et Philoclem, qui ea tempestate principem locum in amicitia Philippi obtinebant. Aderant vero etiam *Lacedæmoniorum legationes* diversæ, a singulis factionibus civitatis separatim missæ. Ante omnes alios senatus vocavit *Athenæum,* et accepta corona, quam adtulerat, aureorum quindecies mille, ita respondit, ut verbis magnificis Eumenem et ejus fratres laudaret: rogavitque, hunc animum ut in posterum servarent. Deinde *Demetrium* introduxerunt consules, pariterque introvocarunt omnes, qui *Philippi accusandi gratia* venerant; easque legationes separatim singulas produxerunt. Quum autem plurimæ essent legationes illæ, eæque per triduum jam auditæ fuissent; dubitatio incessit patres, quonam modo in hoc negotio se gererent. Nam e *Thessalia* legati venerant, alii communi totius gentis nomine, alii missu urbium singularum; pariterque e *Perrhæbia, Athamania, Epiro, Illyrico:* quorum alii *agro mulcatos se* querebantur, alii *mancipia ademta, aut pecus abactum,* alii *in caussis pecuniariis injuriam sibi*

[a]οὐ φάσκοντες δύνασθαι τυχεῖν τοῦ δικαίου κατὰ τὸ A. U. 571.
σύμβολον, διὰ τὸ τὸν Φίλιππον [b]ἐγκόπτειν τῇ δικαιο-
12 δοσίᾳ· τινὲς δ' ἐγκαλοῦντες τοῖς κρίμασιν, ὡς [c]παρα-
βεβραβευμένοις, διαφθείραντος τοῦ Φιλίππου τοὺς δικα-
13 στάς. Καθόλου δὲ ποικίλη τις ἦν [d]ἀκρισία καὶ [e]δυσ-
χώρητος ἐκ τῶν κατηγορουμένων.

II. Ὅθεν ἡ σύγκλητος, οὔτ' αὐτὴ δυναμένη [f]διευ- Respondet Demetrius nomine patris.
κρινεῖν, οὔτε τὸν Δημήτριον κρίνουσα δεῖν ἑκάστοις
2 τούτων λόγον ὑπέχειν· ἅτε καὶ φιλανθρώπως πρὸς αὐτὸν
διακειμένη, καὶ θεωροῦσα νέον ὄντα κομιδῇ, καὶ πολὺ
τῆς τοιαύτης [g]συστροφίας καὶ ποικιλίας ἀπολειπόμενον·
3 μάλιστα δὲ βουλομένη, μὴ τῶν Δημητρίου λόγων
ἀκούειν, ἀλλὰ τῆς Φιλίππου γνώμης ἀληθινὴν λαβεῖν
4 πεῖραν· [h]αὐτὸν μὲν Δημήτριον παρέλυσε τῆς δικαιολο-
γίας, [i]ἤρετο δὲ τὸν νεανίσκον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ φίλους,
εἴ τινα περὶ τούτων ὑπομνηματισμὸν ἔχουσι παρὰ τοῦ
5 βασιλέως; Τοῦ δὲ Δημητρίου φήσαντος ἔχειν, καὶ Demetrius caussam patris agit.
προτείναντός τι βιβλίδιον οὐ μέγα· λέγειν αὐτὸν ἐκέ-
λευσεν, ἥνπερ τὰ ὑπομνήματα περιεῖχε πρὸς ἕκαστον
6 τῶν κατηγορουμένων ἀπόφασιν κεφαλαιώδη. Ὁ δὲ, τὸ
μὲν πεποιηκέναι τὸ προσταχθὲν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἔφασκεν,

[a] οὐ φάσκοντες δύνασθαι ex conject. scripsi. MSti habent οὖν φάσκ. δύν. Hinc Ursinus ex ing. edidit οὖν φάσκ. μὴ δύν. [b] Forsan ἐκκόπτειν τὴν δικαιοδοσίαν. [c] παραβεβραβευμένοις adscivi ex Bav. Vulgo in casu recto παραβεβραβευμένοι. [d] ἀκρισία debetur Casaubono. ἀκρασία Urs. ἀκακία Bav. [e] δυσχώριστος suspicatus est Reisk. [f] διακρινεῖν Bav. [g] εὐστροφίας susp. Reisk. quod expressit Casaub. *imparem vafris versutisque accusatorum ingeniis.* [h] Conjunct. μὲν ex conject. inserui cum Reisk. [i] ἤρετο correxi. Mendose vulgo εἴρετο.

factum. Nonnulli dicere, *jus æquum ex pacto convento obtineri a Philippo non posse; quia rex, quominus jus redderetur, impediret:* alii, *de judiciis* queri, *quæ pessime exercerentur, judicibus a Philippo corruptis.* Atque omnino, ex objectis criminibus varia quædam et haud facile extricabilis confusio in audientium animis existebat.

II. Senatus igitur, qui nec satis cognoscere ipse omnia poterat, et æquum non censebat, ut *Demetrius* his omnibus sigillatim rationem redderet: (erat enim senatus propenso in Demetrium animo, et juvenem admodum eum esse videbat, longe imparem conjuncto tali multorum tamque multiplici impetui; quum præsertim patribus esset propositum, non Demetrium orantem audire, sed *Philippi* mentem certo documento cognoscere:) Demetrio necessitatem respondendi per se ipsum ad singula remisit, quæsivit autem a juvene ejusque comitibus, *ecquem de his rebus commentarium a rege conscriptum haberent?* Quum respondisset Demetrius, *habere sese*, et libellum quemdam non magnum manu porrecta ostendisset; senatus jussit eum, ad singulas criminationes summatim ea dicere, quæ commentario continerentur. In eo libro

Ol. 149. 1. ἢ τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ πεπρᾶχθαι τοῖς ἐγκαλοῦσιν [k] ἀνετίθει. προσέκειτο δὲ πρὸς ταῖς πλείσταις ἀποφάσεσιν· 7 καί τοι οὐκ ἴσως χρησαμένων ἡμῖν τῶν πρεσβευτῶν τῶν περὶ Καικίλιον ἐν τούτοις· καὶ πάλιν, καίτοιγε οὐ δικαίως ἡμῶν ταῦτα πασχόντων. Τοιαύτης δ' οὔσης 8 τῆς Φιλίππου γνώμης ἐν πάσαις ταῖς ἀποφάσεσι, διακούσασα τῶν παραγεγονότων ἡ σύγκλητος, μίαν ἐποιήσατο περὶ πάντων διάληψιν. Ἀποδεξαμένη γὰρ τὸν 9 Δημήτριον μεγαλομερῶς καὶ φιλανθρώπως διὰ τοῦ στρατηγοῦ, πολλοὺς καὶ παρακλητικοὺς πρὸς αὐτὸν διαθεμένη λόγους, ἀπόκρισιν ἔδωκε, διότι περὶ πάντων, καὶ τῶν εἰρημένων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀνεγνωσμένων, Δημητρίῳ πιστεύει, διότι τὰ μὲν γέγονε, τὰ δὲ ἔσται, καθάπερ δίκαιόν ἐστι γίγνεσθαι. Ἵνα δὲ καὶ Φίλιππος 10 εἰδῇ, διότι τὴν χάριν ταύτην ἡ σύγκλητος Δημητρίῳ δίδωσιν, ἐξαποστελεῖν ἔφη πρεσβευτὰς ἐποψομένους, εἰ γίγνεται πάντα κατὰ τὴν τῆς συγκλήτου βούλησιν, ἅμα δὲ διασαφήσοντας τῷ βασιλεῖ, διότι τῆς συμπεριφορᾶς τυγχάνει ταύτης διὰ Δημήτριον. Καὶ ταῦτα 11 μὲν τοιαύτης ἔτυχε διεξαγωγῆς.

Responsum senatus.

Eumenis legati.

III. Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆλθον οἱ παρ' Εὐμένους πρέσβεις, περί τε τῆς βοηθείας, τῆς ἀποσταλείσης ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τῷ Προυσίᾳ, κατηγορῆσαι, καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης τόπων· φάσκοντες, οὐδ' ἔτι καὶ νῦν αὐτὸν

[k] ἀνετίθη Bav.

rex, de aliis, *fecisse se*, aiebat, *quod decreto Romanorum jussus fuisset*: de aliis, *quominus decreto obtemperaretur, per eos stetisse, qui accusarent.* Ad pleraque autem capita erant hæc verba adjecta: *Licet æquo jure nobiscum in hac re Cæcilius ceterique legati non egerint*: aut rursus, *etsi inique hæc adversus nos sunt decreta.* Quum in singulis caussis hic animus Philippi se ostenderet; senatus, auditis legationibus omnibus, unica sententia omnia est complexus. Demetrio namque, magnifice et perhumaniter per consulem excepto, et multis verbis blande admonito, ita respondit: *de omnibus, quæ vel dixisset vel legisset Demetrius, senatum ipsi credere, et confidere, partim facta esse, partim factum iri omnia, uti æquum justumque est. Atque, ut sciret Philippus, Demetrio beneficium hoc tribui a senatu, missuros esse patres legatos, qui viderent, an ex voluntate senatus cuncta administrentur; simulque regi significarent, propter Demetrium hanc ipsi veniam esse indultam.* Hunc exitum habuit id negotium.

III. Post hos ingressi sunt EUMENIS *oratores*, ad querendum *de missis auxiliis Prusiæ a Philippo*, et *de urbibus Thraciæ*, quod dicerent, *ne nunc*

2 ἐξαγηοχέναι τὰς φρουρὰς ἐκ τῶν πόλεων. Τοῦ δὲ A. U. 571.
Φιλοκλέους ὑπὲρ τούτων βουληθέντος ἀπολογεῖσθαι, διὰ
τὸ καὶ πρὸς τὸν Προυσίαν πεπρεσβευκέναι, καὶ τότε
περὶ τούτων ἐξαπεστάλθαι πρὸς τὴν σύγκλητον ὑπὸ τοῦ
3 Φιλίππου· βραχύν τινα χρόνον ἡ σύγκλητος ἐπιδεξα-
μένη τοὺς λόγους, ἔδωκεν ἀπόκρισιν, διότι τῶν ἐπὶ
Θρᾴκης τόπων, ἐὰν μὴ καταλάβωσιν οἱ πρεσβευταὶ
πάντα διῳκημένα κατὰ τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην,
καὶ πάσας τὰς πόλεις εἰς τὴν Εὐμένους πίστιν ἐγκεχει-
ρισμένας, οὐκ ἔτι δυνήσεται φέρειν, οὐδὲ καρτερεῖν παρα-
4 κρουομένη περὶ τούτων. Καὶ τῆς μὲν Φιλίππου καὶ
Ῥωμαίων παρατριβῆς, ἐπὶ πολὺ προβαινούσης, ἐπίστα-
σις ἐγενήθη κατὰ τὸ παρὸν, διὰ τὴν τοῦ Δημητρίου
5 παρουσίαν. πρὸς μέν τοι γε τὴν καθόλου τῆς οἰκίας Demetrio
ἀτυχίαν οὐ μικρὰ συνέβη τὴν εἰς τὴν Ῥώμην τοῦ νεανί- invidet Philippus
6 σκου πρεσβείαν συμβάλλεσθαι. Ἥ τε γὰρ σύγκλητος, et Perseus.
ἀπερεισαμένη τὴν χάριν ἐπὶ τὸν Δημήτριον, ἐμετεώρισε
μὲν τὸ μειράκιον, ἐλύπησε δὲ καὶ τὸν Περσέα καὶ τὸν
Φίλιππον ἰσχυρῶς, τῷ δοκεῖν, μὴ δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ διὰ
Δημήτριον τυγχάνειν τῆς παρὰ Ῥωμαίων φιλανθρω-
7 πίας. [l]ὅ τε καί τις ἐκκαλεσάμενος τὸ μειράκιον, καὶ
προβιβάσας εἰς λόγους ἀπορρήτους, οὐκ ὀλίγα [m]συνε-
8 βάλλετο πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. τόν τε γὰρ νεανίσκον
ἐψυχαγώγησεν, ὡς αὐτίκα μάλα συγκατασκευασόντων

[l] Forsan ὅ τε καὶ Τίτος. [m] συνεβάλετο Bav.

quidem præsidia ab rege inde esse deducta. Quum vellet *Philocles* dicere aliquid ad excusandum regem, quod et ad Prusiam legationem obierat, et de iisdem rebus eo tempore missus fuerat a Philippo ad senatum; *Patres*, oratione ipsius aliquamdiu patienter audita, responsum dederunt; *quod ad loca illa sita in Thracia adtineret, nisi omnia ex voluntate senatus facta invenerint legati, omnesque urbes in fidem Eumeni permissas; senatum non amplius toleraturum, neque passurum sibi in ea re diutius verba dari.* Ita simultatem inter Philippum et Romanos, jam satis longe progressam, Demetrii adventus Romam nonnihil inhibuit. Ceterum ad universam regiæ domus calamitatem momentum non parvum adtulit eadem hæc juvenis illius legatio. Nam et senatus, qui uni Demetrio hoc beneficium voluit imputari, adolescentis animum inani spe extulit, et Perseum Philippumque offendit graviter, quod non propter se, verum propter Demetrium, benignitatem populi Romani viderentur experiri. Et simul nonnemo, [*T. Quinctius*,] seducto adolescente, et arcano cum ipso habito colloquio, ad eamdem calamitatem haud parum contulit. Nam et juvenem blanda spe demulsit, quasi es-

Ol. 149. 1. αὐτῷ Ῥωμαίων τὴν βασιλείαν· τούς τε περὶ τὸν Φί-
λιππον ἠρέθισε, γράψας, ἐξ αὐτῆς τὸν Δημήτριον ἀπο-
στέλλειν πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν φίλων, ὡς
[n] πλείστων καὶ χρησιμωτάτων. Ταύταις γὰρ ταῖς 9
ἀφορμαῖς χρησάμενος ὁ Περσεὺς, μετ' ὀλίγον ἔπεισε
τὸν πατέρα συγκαταθέσθαι τῷ Δημητρίου θανάτῳ.
Περὶ μὲν οὖν τούτων ὡς ἐχειρίσθη τὰ κατὰ μέρος, ἐν 10
τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν.

Lacedæmonior. legati.

IV. Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσεκλήθησαν οἱ παρὰ τῶν Λα-
κεδαιμονίων πρέσβεις. Τούτων δ' ἦσαν διαφοραὶ δ'. οἱ 2
μὲν γὰρ [o] περὶ Λύσιν [p] ἥκοντες * τῶν ἀρχαίων φυγάδων
ἐπρέσβευον, φάσκοντες, δεῖν ἔχειν αὐτοὺς πάσας τὰς
κτήσεις, [q] ἀφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ἔφυγον· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρεα 3
καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐφ' ᾧ ταλαντιαίαν λαβόντες
κτῆσιν ἐκ τῶν ἰδίων, τὰ λοιπὰ διαδοῦναι τοῖς ἀξίοις τῆς
πολιτείας. [r] Σήριππος δὲ ἐπρέσβευε περὶ τοῦ μένειν τὴν 4
ὑποκειμένην κατάστασιν, ἣν ἔχοντές ποτε συνεπολιτεύ-
οντο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἀπὸ δὲ τῶν τεθανατωμένων 5
καὶ τῶν ἐκπεπτωκότων κατὰ τὰ τῶν Ἀχαιῶν δόγματα
παρῆσαν οἱ περὶ [s] Χαίρωνα, κάθοδον αὐτοῖς ἀξιοῦντες
συγχωρηθῆναι, καὶ τὴν πολιτείαν ἀποκατασταθῆναι

[n] πλείστων καὶ χρησιμωτάτων scripsi ex Gron. et Reiskii emendatione. πλεῖστον καὶ χρησιμώτατον dabant MSti: quæ tenens Ursinus, post πλεῖστον ex ing. inseruit vocab. ὠφέλιμον. [o] περὶ Λύσιν revocavi ex MStis. περὶ λύσεως ex ingenio Ursini erat editum. [p] Post ἥκοντες asteriscum posui. Aut supple ὑπὲρ, aut lege ὄντες τῶν ἀρχ. φυγ. [q] ἐφ' ὧν Casaub. et seqq. invitis MStis. [r] Ἥριππος, *Herippus*, suspicatus est Reisk. [s] Sic Bav. Χάρωνα Urs.

sent Romani non multo post regem eum constituturi; et Philippum quoque non mediocriter irritavit, hortatus illum per literas, ut *protinus iterum Romam Demetrium cum amicis mitteret, iisque quam plurimis maximeque idoneis.* His siquidem occasionibus impulsus *Perseus*, mox patri persuasit, ut in Demetrii mortem consentiret. Quæ omnia quomodo acciderint, sigillatim in sequentibus declarabimus.

IV. Post istos vocati sunt *Lacedæmoniorum legati.* Horum erant factiones quatuor. Alii enim, quorum princeps erat *Lysis*, nomine *veterum exsulum* venerant; postulantes, ut *omnes possessiones, quas irrogati sibi exsilii tempore habuissent, ipsis restituerentur.* Contra *Areus et Alcibiades* petebant, ut *exsulibus de suis bonis ad unius talenti æstimationem redderetur, cetera bene meritis civibus dividerentur.* Legatio *Serippi* eo spectabat, ut *in eum statum restitueretur respublica, qui tum fuit, cum Achæorum concilii erant.* Caussam eorum, qui *mortis damnati ab Achæis aut in exsilium pulsi* fuerant, *Chæron* agebat, postulans, ut *reditus in patriam iis concederetur, et ut respublica in eum statum restituere-*

6 [t] τοιαύτην, * *. Ἐποιοῦντο δὲ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς A. U. 571.
7 [u] οἰκείους ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσι λόγους. Οὐ δυναμένη Tres viros eligit senatus.
δὲ διευκρινεῖν ἡ σύγκλητος τὰς κατὰ μέρος διαφορὰς,
προεχειρίσατο τρεῖς ἄνδρας, τοὺς καὶ πρότερον ἤδη
πεπρεσβευκότας περὶ τούτων εἰς τὴν Πελοπόννησον· οὗτοι
8 δ' ἦσαν [x] Τίτος, Καικίλιος, *. ἐφ' οἷς γενομένων λόγων
πλειόνων, ὑπὲρ μὲν τοῦ καταπορεύεσθαι τοὺς καταπεφευ-
γότας καὶ τεθανατωμένους, καὶ περὶ τοῦ μένειν τὴν
9 πόλιν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐγένετο πᾶσι σύμφωνον· περὶ
δὲ τῶν κτήσεων, πότερον δεῖ τὸ τάλαντον [y] εἰς ἑκάστους
φυγάδας ἐκ τῶν ἰδίων ἐκλέξασθαι, περὶ τούτων διημφισ-
10 βήτουν πρὸς ἀλλήλους. Ἵνα δὲ μὴ πάλιν ἐξ ἀκεραίου
περὶ πάντων ἀντιλέγοιεν, ἔγγραπτον ὑπὲρ τῶν ὁμολο-
γουμένων γίγνεσθαι ἐκέλευον, [z] ἐφ' ὃ πάντες ἐπεβάλλοντο
11 τὰς ἰδίας σφραγίδας. Οἱ δὲ περὶ τὸν Τῖτον βουλόμενοι Xenarchus,
καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς τὴν ὁμολογίαν ἐκπλῆξαι, προσε- Achæorum legatus.
12 καλέσαντο τοὺς περὶ Ξέναρχον. οὗτοι γὰρ ἐπρέσβευον
τότε παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἅμα μὲν ἀνανεούμενοι τὴν
συμμαχίαν, ἅμα δὲ τῇ τῶν Λακεδαιμονίων διαφορᾷ
13 προσεδρεύοντες. Καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν ἐρωτώμενοι
περὶ τῶν γραφομένων, εἰ συνευδοκοῦσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως

[t] Si vera est hæc scriptura, utique verba nonnulla h. l. interciderunt: quare *asteriscos* adponere visum est. [u] Ante οἰκείους videtur intercidisse vocab. ἕκαστοι. [x] Vulgo cum Ursino edebatur Τῖτος, Κοΐντιος, Καικίλιος. In notis autem Ursini locus sic citatur Τῖτος Κόϊντος Καικίλιος. Medium nomen non habet Bav. Hinc post Καικίλιος *lacunam* notavi. Supplendum autem nomen Ἄππιος. [y] εἰς ἑκάστους φυγάδας ex conject. scripsi. εἴς τε γὰρ τοὺς φυγάδας dant scripti libri. Editi εἴς * τε γὰρ φυγάδας. Sed Ursinus suspicatus erat εἰς τοὺς φυγάδας. [z] ἐφ' ὃ recepimus ex Bav. Vulgo ἐφ' ᾧ.

tur *. Omnes hi cum Achæis sic agebant, uti postulabat causa, quam defensum venerant. Senatus, cum tot hasce controversias non satis caperet, tres viros delegit, qui jam ante de iis rebus legati in Peloponnesum missi fuerant: hi autem erant *Titus, Cæcilius*, [*Appius Claudius.*] Apud quos postquam esset hæc controversia diu multumque agitata; de reditu quidem in patriam exsulum et capitis damnatorum, item de eo, ut in concilio Achæorum civitas maneret, inter omnes convenit: de possessionibus vero, et an æquum esset, ut exsules e bonis suis ad talenti unius æstimationem optarent, hæc erant, de quibus inter ipsos non conveniebat. Porro ne super omnibus iterum de integro altercarentur, referri in scripta, quæ partium consensu essent probata, et omnium signa pactis scriptis imprimi, jusserunt. Cupiens vero Titus cum collegis *Achæos* pariter, injecto terrore, ad consentiendum impellere, *Xenarchum* ad se vocavit; qui partim de renovanda societate legatus Romam venerat, partim ut ad controversiam, quæ Achæis erat cum Lacedæmoniis, adtenderet. Hic ex inopinato interrogatus de scriptis conditionibus, ecquid illis consentiret, nescio quomodo in-

Ol. 149. 1. εἰς ἀπορίαν ἐνέπεσον. [a]καὶ ἐδυσηρεστοῦντο μὲν γὰρ τῇ καθ- 14
όδῳ τῶν φυγάδων καὶ τῶν τεθανατωμένων, διὰ τὸ γίγνεσθαι
παρὰ τὰ τῶν Ἀχαιῶν δόγματα, καὶ παρὰ τὴν στήλην·
εὐδοκοῦντο δὲ τοῖς ὅλοις, τῷ γράφεσθαι, διότι δεῖ τὴν
πόλιν τῶν Λακεδαιμονίων πολιτεύειν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν.
καὶ πέρας, τὰ μὲν ἀπορούμενοι, τὰ δὲ καταπληττόμενοι 15
τοὺς ἄνδρας, ἐπεβάλλοντο [b]τῇ σφραγίδι. Ἡ δὲ σύγ- 16
κλητος, προχειριζομένη Κόϊντον Μάρκιον πρεσβευτὴν,
ἐξαπέστειλεν ἐπί τε τὰ κατὰ Μακεδονίαν καὶ τὰ κατὰ
Πελοπόννησον.

Q. Marcius legatus in Maced. et Peloponnesum.

II.

RES MESSENIORUM.

* * *

Dinocrates, Messenius, Romam legatus.

V. ΔΕΙΝΟΚΡΑΤΗΣ ὁ Μεσσήνιος, παραγενόμενος εἰς
τὴν Ῥώμην πρεσβευτὴς, καὶ καταλαβὼν τὸν Τῖτον
πρεσβευτὴν [c]καθεσταμένον ὑπὸ τῆς συγκλήτου πρός τε
Προυσίαν καὶ τὸν Σέλευκον, περιχαρὴς ἐγενήθη· νομίζων, 2
τὸν Τῖτον διά τε τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν, (ἐγεγόνει γὰρ
αὐτῷ συνήθης κατὰ τὸν Λακωνικὸν πόλεμον·) καὶ διὰ
τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα διαφορὰν, παραγενόμενον εἰς
τὴν Ἑλλάδα, χειριεῖν τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην πάντα
κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν. Διὸ καὶ παρεὶς τἄλλα, 3

Amicus T. Quinctii.

[a] Sic Urs. cum MStis. καὶ delevit Casaub. præter necessitatem. [b] Utique τὴν σφραγῖδα scribendum putemus cum Reiskio aut potius τὰς σφραγῖδας in plurali. [c] καθεστάμενον (antepenacute) MSti, quod ex καθισταμένον potuit oriri.

certus quid responderet hæsit. Erat enim hoc ei molestum, quod exsulibus et mortis damnatis in patriam reditus concedebatur, quum Achæorum decreto id repugnaret et inscriptioni columnæ: rem tamen in universum probabat, quia scriptum erat, ut concilii Achæorum civitas Lacedæmoniorum esset. Tandem, partim ex consilii inopia, partim quia triumviros verebatur, signum suum imprimit. Senatus *Q. Marcium* decrevit legatum, et tum in Macedoniam, tum in Peloponnesum proficisci jussit.

II.

Legatio XLVII. et Excerpt. Valesian.

* * *

V. *DINOCRATES*, *Messenius*, *Romam legatus* venit. Ubi quum offendisset *Titum*, legationem obire jussum ad Prusiam et Seleucum, supra modum lætatus eo est: existimabat enim, Titum, qui sibi amicus esset, (nam bello Laconico familiariter cum illo vixerat) *Philopœmenis* autem inimicus, ubi in Græciam venisset, res Messeniorum omnes ex sua voluntate administraturum. Itaque omni cura alia

προσεκαρτέρει τῷ Τίτῳ, καὶ πάσας εἰς τοῦτον ἀπηρεί- A. U. 571.
4 σατο τὰς ἐλπίδας. [d]Καὶ ἦν μὲν ὁ Δεινοκράτης οὐ Dinocratis ingenium.
μόνον κατὰ τὴν τριβὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φύσιν
5 αὐλικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἄνθρωπος. τὸν δὲ πραγμα-
τικὸν τρόπον [e]ὑπέφαινε μὲν τέλειον, ἦν δὲ ψευδεπί-
6 γραφος καὶ ῥωπικός. Ἔν τε γὰρ τοῖς πολεμικοῖς κατὰ
μὲν τὴν εὐχέρειαν καὶ τὴν τόλμαν πολὺ διέφερε τῶν
ἄλλων, καὶ λαμπρὸς ἦν ἐν τοῖς κατ᾽ ἰδίαν κινδύνοις.
7 ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἄλλην διάθεσιν, ἐν μὲν ταῖς
ὁμιλίαις εὔχαρις καὶ πρόχειρος ἦν, παρά τε τὰς συνου-
σίας εὐτράπελος καὶ πολιτικὸς, ἅμα δὲ τούτοις φιλέ-
8 ραστος. περὶ δὲ κοινῶν ἢ πολιτικῶν πραγμάτων ἀτενίσαι
καὶ προϊδέσθαι τὸ μέλλον ἀσφαλῶς, ἔτι δὲ παρα-
σκευάσασθαι καὶ διαλεχθῆναι πρὸς πλῆθος εἰς τέλος
9 ἀδύνατος. [f]Καί ποτε κεκινηκὼς ἀρχὴν μεγάλων κακῶν
τῇ πατρίδι, τελείως οὐδὲν ᾤετο ποιεῖν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν
ἀγωγὴν ἦγε τοῦ βίου, προορώμενος οὐδὲν τῶν μελλόν-
των, ἐρῶν δὲ καὶ κωθωνιζόμενος ἀφ᾽ ἡμέρας, καὶ τοῖς
10 ἀκροάμασι τὰς ἀκοὰς ἀνατεθεικώς. Βραχεῖαν δέ τινα
τῆς περιστάσεως ἔμφασιν ὁ Τῖτος αὐτὸν ἠνάγκασε
11 λαβεῖν. Ἰδὼν γὰρ αὐτὸν παρὰ πότον ἐν μακροῖς
ἱματίοις ὀρχούμενον, παρ᾽ αὐτὰ μὲν ἐσιώπησε· τῇ δ᾽

[d] Inserui h. l. et his verbis cum præcedentibus copulavi *Excerptum Valesianum*, quod usque ad finem vers. 13. excurrit, et vulgo ab his verbis incipit: Ὅτι Δεινοκράτης ὁ Μεσσήνιος ἦν οὐ μόνον. [e] ὑπέφαινε ex Suida accivit Vales. ἐπέφαινε cod. Peiresc. quod teneri potuerat. [f] Fors. καὶ τότε eo ipso tempore (*Romæ quum esset.*)

omissa, Titum unum adsidue colere, in hoc spes suas universas reponere. Et erat quidem *Dinocrates* non usu solum, sed natura etiam aulicus ac militaris; prudentiam vero in rebus gerendis specie quidem omnibus numeris absolutam præferebat, re ipsa autem adumbrata quædam et fucata civilis prudentiæ imago in ipso inerat. Namque in bellicis rebus alacritate atque audacia cunctos anteibat, et in ipso pugnæ discrimine erat conspicuus. Similiter in reliqua vitæ ratione, in sermonibus quidem venustus promtusque, in consuetudine autem ac convictu urbanus atque civilis, neque ab amore alienus. In rebus autem publicis ac civilibus animum intendere, et futura prudenter prævidere, seque adeo præmunire, et ad populum verba facere, prorsus non poterat. Qui cum maximorum caussas malorum in patria excitavisset, nullius demum momenti esse arbitrabatur, quæ ageret. Sed idem vitæ institutum tenebat, nihil in futurum prospiciens, sed amoribus ac poculis de die indulgens, ac symphoniacorum cantibus aures commodans. Tandem vero Titus ad statum, in quo res essent, nonnihil adtendere eum coegit. Conspicatus enim hominem longa et ad talos demissa veste in convivio saltantem, tacuit tum quidem; postridie

Ol. 149. 1.

αὔριον ἐντυγχάνοντος αὐτοῦ, καί τι περὶ πατρίδος
ἀξιοῦντος· Ἐγὼ μὲν, ὦ Δεινοκράτη, πᾶν, ἔφη, ποιήσω 12
τὸ δυνατόν· ἐπὶ δὲ σοῦ θαυμάζω, πῶς δύνῃ παρὰ πότον
ὀρχεῖσθαι, τηλικούτων πραγμάτων ἀρχὴν κεκινηκὼς ἐν
τοῖς Ἕλλησι. Δοκεῖ δὲ τότε βραχύ τι συσταλῆναι, 13
καὶ μαθεῖν, ὡς ἀνοίκειον ὑπόθεσιν τῆς ἰδίας αἱρέσεως καὶ
φύσεως ἀποδέδωκε. Πλὴν τότε παρῆν εἰς τὴν Ἑλλάδα 14
μετὰ τοῦ Τίτου, πεπεισμένος, ἐξ ἐφόδου τὰ κατὰ τὴν
Μεσσήνην [d]χειρισθήσεσθαι κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν.

Philopœmen irritum reddit T. Quinctii et Dinocratis consilium.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλοποίμενα, σαφῶς ἐπεγνωκότες, ὅτι 15
περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὁ Τῖτος οὐδεμίαν ἐντολὴν ἔχει
παρὰ τῆς συγκλήτου, τὴν ἡσυχίαν εἶχον, καραδοκοῦντες
αὐτοῦ τὴν παρουσίαν. Ἐπεὶ δὲ καταπλεύσας εἰς Ναύ- 16
πακτον ἔγραψε τῷ στρατηγῷ καὶ τοῖς δημιουργοῖς τῶν
Ἀχαιῶν, κελεύων συνάγειν τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλη-
σίαν· ἀντέγραψαν αὐτῷ, διότι ποιήσουσιν, ἂν γράψῃ, 17
περὶ τίνων βούλεται διαλεχθῆναι τοῖς Ἀχαιοῖς· τοὺς
γὰρ νόμους ταῦτα τοῖς ἄρχουσιν ἐπιτάττειν. Τοῦ δὲ 18
μὴ τολμῶντος γράφειν, αἱ μὲν τοῦ Δεινοκράτους ἐλπί-
δες, καὶ τῶν ἀρχαίων λεγομένων φυγάδων, τότε δὲ
προσφάτως ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπεπτωκότων, καὶ
συλλήβδην ἡ τοῦ Τίτου παρουσία καὶ προσδοκία τοῦτον
τὸν τρόπον διέπεσεν.

[d] Sic recepimus ex codice Peiresciano. Vulgo ἐγχειρισθήσεσθαι. Mendose Suidas χειρωθήσεσθαι.

vero cum adiisset eum Dinocrates, et nescio quid suæ patriæ impetrare vellet: *Equidem*, inquit Titus, *quod in me erit præstabo; ceterum te miror, Dinocrates, quo pacto in convivio saltare tibi lubeat, cum tantos motus in Græcia excitaveris.* Ac tum quidem paulisper ad se rediisse visus est, atque agnosse tandem, argumentum longe ab instituto ingenioque suo abhorrens a se in medium esse prolatum. Ceterum tunc temporis inter Titi comites in Græciam venit; persuasus, extemplo res *Messeniorum* ex sua voluntate ordinatum iri. At *Philopœmen*, cui certo constabat, Titum de rebus Græciæ nullum a senatu mandatum accepisse, nihil movere, sed adventum ejus exspectare. Qui Naupactum ut adpulit, literas ad prætorem et magistratus gentis Achæorum, (*demiurgos* vocant) dedit, jubens ad concilium cogi multitudinem. Rescriptum est, *factum iri, uti juberet, si per literas significasset, qua de re cum populo velit agere: ita enim leges imperare magistratibus.* Tito non audente scribere quid vellet, spes Dinocratis et eorum exsulum, quos veteres vocant, qui tunc recens e Lacedæmone fuerant ejecti, atque omnino *Titi* adventus et exspectatio ad irritum isto pacto cecidit.

III.

A. U. 571.

RES PHILIPPI.

* * *

VI. ΤΩΝ περὶ τὸν Κόϊντον τὸν Μάρκιον πρεσβευσάντων εἰς Μακεδονίαν, ἀπέβη μὲν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλληνίδων πόλεων ὁλοσχερῶς ὁ Φίλιππος, καὶ τὰς φρουρὰς ἐξήγαγεν· ἀπέβη δὲ βαρυνόμενος καὶ στένων.
2 διωρθώσατο δὲ καὶ τἄλλα πάντα, περὶ ὧν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέταττον, βουλόμενος ἐκείνοις μὲν μηδεμίαν ἔμφασιν ποιεῖν ἀλλοτριότητος, λαμβάνειν δὲ ἀναστροφὴν πρὸς
3 τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς. Τηρῶν δὲ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ἐξῆγε στρατιὰν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους.
4 Διελθὼν δὲ διὰ μέσης τῆς Θρᾴκης, ἐνέβαλεν εἰς Ὀδρύ-
5 σας, Βέσσους, καὶ Δενθηλήτους. Παραγενόμενος δὲ ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Φιλίππου πόλιν, φυγόντων τῶν ἐνοικούντων εἰς τὰς ἀκρωρείας, ἐξ ἐφόδου κατέσχε
6 τὴν πόλιν. Μετὰ δὲ ταῦτα πᾶν τὸ πεδίον ἐπιδραμὼν, καὶ τοὺς μὲν ἐκπορθήσας, παρ' ὧν δὲ πίστεις λαβὼν, ἐπανῆλθε, φρουρὰν καταλιπὼν ἐν τῇ Φιλίππου πόλει.
7 ταύτην δὲ συνέβη μετά τινα χρόνον ἐκπεσεῖν ὑπὸ τῶν Ὀδρυσῶν, ἀθετησάντων τὰς πρὸς τὸν βασιλέα πίστεις.

Q. Marcius leg. in Macedon.

Romanis invitus paret Philippus.

Expeditio in Thraciam.

III.

Legatio XLVIII.

* * *

VI. POSTQUAM Q. *Marcius* in Macedoniam legatus venit; excessit quidem penitus ex urbibus Thraciæ, quas Græci habitabant, *Philippus*, et præsidia ex iis deduxit: sed excessit invitus ac gemens. Omnia item alia Romanorum imperata fecit; quod cuperet nullum alienati animi indicium ipsis dare, sed moram temporis nancisci ad bellum præparandum. Quo etiam consilio expeditionem adversus barbaros suscepit: et per mediam *Thraciam* in fines *Odrysarum*, *Bessorum*, *Dentheletarum* incursionem fecit. Ad urbem *Philippopolim*, quam vocant, ut venit; primo impetu illam occupat, fuga oppidanorum desertam, qui in montes confugerant. Deinde per campos, quam late patent, vagatus, aliis vi domitis, aliis in fidem acceptis, præsidio Philippopoli imposito, in regnum suum est reversus. Id vero præsidium non multo post ab Odrysis, fidem regi non servantibus, est expulsum.

Ol. 149. 1.

* * *

Macedones favent Demetrio.

VII. [c]Τοῦ Δημητρίου παραγενηθέντος ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ κομίζοντος τὰς ἀποκρίσεις, ἐν αἷς οἱ Ῥωμαῖοι πᾶσαν τὴν ἐξ αὐτῶν χάριν καὶ πίστιν εἰς τὸν Δημήτριον ἀπηρείδοντο, καὶ διὰ τοῦτον ἔφασαν πάντα πεποιηκέναι καὶ ποιήσειν· οἱ μὲν Μακεδόνες 2 ἀπεδέχοντο τὸν Δημήτριον, μεγάλων ὑπολαμβάνοντες ἀπολελῦσθαι φόβων καὶ κινδύνων. προσεδόκων γὰρ ὅσον 3 οὔπω τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων πόλεμον ἐπ' αὐτοὺς ἥξειν, διὰ

Eidem invidet Philippus et Perseus.

τὰς τοῦ Φιλίππου παρατριβάς. Ὁ δὲ Φίλιππος καὶ 4 Περσεὺς οὐχ ἡδέως ἑώρων τὸ γιγνόμενον, οὐδ' ἤρεσεν αὐτοῖς, τῷ δοκεῖν τοὺς Ῥωμαίους αὐτῶν μὲν μηθένα λόγον ποιεῖσθαι, τῷ δὲ Δημητρίῳ πᾶσαν ἀνατιθέναι τὴν ἐξ αὐτῶν χάριν. Οὐ μὴν, [d]ἀλλ' ὁ μὲν Φίλιππος 5 [e]ἐπεκρύπτετο τὴν ἐπὶ τούτοις δυσαρέστησιν· ὁ δὲ Περσεὺς, οὐ μόνον ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίᾳ παρὰ πολὺ τἀδελφοῦ λειπόμενος, ἀλλὰ καὶ περὶ τἄλλα πάντα καθυστερῶν καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ κατασκευῇ, δυσχερῶς ἔφερε· τὸ δὲ συνέχον, ἐδεδίει περὶ τῆς ἀρχῆς, μὴ, 6 πρεσβύτερος ὢν, ἐξωσθῇ διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. Διὸ τούς τε φίλους ἔφθειρε τοὺς τοῦ Δημητρίου * * * 7

[c] Quæ vulgo ante hanc Eclogam inserta legitur *Legatio XLIX*, eam infra (post *Leg. LI.*) *Cap.* 11. exhibemus. [d] Particulam ἀλλ' ex conject. adjeci. [e] ἀπεκρύπτετο Bav.

* * *

(*Legatio L.*)

VII. Postea quam *Demetrius* ab Roma in Macedoniam est reversus, *Senatus responsum* adferens, quo significabant Romani, *uni Demetrio ferri acceptum debere, quod veniam Philippo dedissent, eique credidissent, omniaque fecisse et porro facturos in Demetrii gratiam:* Macedones Demetrium cum favore conspiciebant, magno metu magnisque periculis per eum liberatos se existimantes. Exspectaverant enim, Romanos, propter Philippi offensiones non multo post cum infesto exercitu adfuturos. At *Philippus* et *Perseus* iniquo animo hoc ferebant, neque placebat ipsis, quod Romani, nulla ipsorum ratione habita, *Demetrio* imputari vellent omnia sua beneficia. Sed Philippus quidem displicere hæc sibi dissimulat; Perseus vero, qui non solum benevolentia populi Romani a fratre longe vincebatur, sed et aliis omnibus rebus, cum ingenio tum disciplina et usu, erat illi inferior, dolorem suum prodebat. Cujus quidem præcipua caussa erat, quod metuebat, ne, qui ætate major esset, regno tamen propter dictas caussas extruderetur: idcirco et amicos Demetrii corrumpebat, et * * *

* * *

A. U. 571.

Exitiosa consilia capit Philippus.

VIII. Τῷ βασιλεῖ Φιλίππῳ καὶ τῇ συμπάσῃ Μα-
κεδονίᾳ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν δεινή τις ἀρχὴ κακῶν
ἐνέπεσε, καὶ πολλῆς ἐπιστάσεως καὶ μνήμης ἀξία.
2 Καθάπερ γὰρ ἂν εἰ δίκην ἡ τύχη βουλομένη λαβεῖν
ἐν καιρῷ παρ' αὐτοῦ πάντων τῶν ἀσεβημάτων καὶ
παρανομημάτων, ὧν εἰργάσατο κατὰ τὸν βίον, τότε
παρέστησεν [f] αὐτῷ τινας ἐριννῦς καὶ ποινὰς καὶ προστρο-
3 παίους τῶν δι' ἐκεῖνον ἠτυχηκότων· οἳ συνόντες αὐτῷ
καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, τοιαύτας ἔλαβον παρ'
αὐτοῦ τιμωρίας, ἕως οὗ τὸ ζῆν ἐξέλιπεν, ὡς καὶ πάντας
ἀνθρώπους ὁμολογῆσαι, διότι κατὰ τὴν παροιμίαν ἔστι
[g] τις Δίκης ὀφθαλμὸς, ἧς μηδέποτε δεῖ καταφρονεῖν
4 ἀνθρώπους ὑπάρχοντας. Πρῶτον μὲν γὰρ αὐτῷ ταύτην
παρεστήσαντο τὴν ἔννοιαν, ὅτι δεῖ, μέλλοντα πολεμεῖν
πρὸς Ῥωμαίους, ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ παραθαλατ-
τίων πόλεων τοὺς μὲν πολιτικοὺς ἄνδρας μετὰ τέκνων
καὶ γυναικῶν, ἀναστάτους ποιήσαντα, μεταγαγεῖν μὲν
εἰς τὴν νῦν μὲν Ἠμαθίαν, τὸ δὲ παλαιὸν Παιονίαν
5 προσαγορευομένην, πληρῶσαι δὲ καὶ Θρακῶν καὶ βαρ-
βάρων τὰς πόλεις, ὡς βεβαιοτέρας αὐτῷ τῆς ἐκ τούτων
6 πίστεως ὑπαρξούσης κατὰ τὰς περιστάσεις. Οὗ συντε-
λουμένου, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀνασπάστων γιγνομένων,

Cives urbium maritimarum traducit in Emathiam.

[f] Pronomen adjeci ex Suida. [g] Pronomen, quod vulgo abest, pariter dedit Suidas.

* * *

(*Excerptum Valesianum.*)

VIII. Iisdem temporibus *gravium malorum initium* regi *Philippo* totique Macedoniæ accidit; quæ res notatu ac commemoratione in primis digna est. Prorsus enim ac si fortuna omnium scelerum, quæ tota anteacta vita commiserat, pœnas opportune expetere ab eo vellet, quasdam furias et ultrices omnium, quos nefarie violaverat, diras tunc ei admovit: quæ quidem noctu atque interdiu ipsi imminentes, ejusmodi pœnas ab eo exegerunt, donec ultimum spiritum vitæ fudit, ut confessi sint omnes mortales, *Esse quemdam*, ut in proverbio dicitur, *Justitiæ oculum, quem quidem ab hominibus sperni haudquaquam fas sit.* Nam primum hujusmodi consilium in animum ejus injecerunt, debere eum, quandoquidem bellum ei gerendum sit cum Romanis, universam civium multitudinem cum uxoribus ac liberis ex celeberrimis urbibus oræ maritimæ in *Emathiam*, quæ nunc vocatur, quæ olim *Pæonia* dicta est, traducere, Thracibusque et aliis barbaris habitandas tradere urbes; quippe majori erga ipsum fide hæc genera hominum in omni fortuna fore. Quæ cum effectui mandarentur, civesque a penatibus abs-

Ol. 149. 1.

τηλικοῦτο συνέβη γενέσθαι πένθος καὶ τηλικοῦτον θόρυ-
βον, ὥστε δοριάλωτον δοκεῖν ἅπασαν γίγνεσθαι. Ἐξ ὧν 7
καταραὶ καὶ θεοκλυτήσεις [h]ἐγίγνοντο κατὰ τοῦ βασι-
λέως, οὐκέτι λάθρα μόνον, ἀλλὰ καὶ φανερῶς. Μετὰ 8
δὲ ταῦτα βουληθεὶς μηδὲν ἀλλότριον ὑποκαθέσθαι, μηδὲ
δυσμενὲς μηδὲν ἀπολιπεῖν τῇ [i]βασιλείᾳ, ἔγραψε τοῖς
ἐπὶ τῶν πόλεων διατεταγμένοις, [k]ἀναζητῆσαι τοὺς υἱοὺς
καὶ τὰς θυγατέρας τῶν ὑπ' αὐτοῦ Μακεδόνων ἀνῃρη-
μένων, εἰς φυλακὴν ἀποθέσθαι· μάλιστα μὲν φέρων ἐπὶ 9
τοὺς περὶ Ἄδμητον, καὶ Πυῤῥίχον, καὶ Σάμον, καὶ
τοὺς μετὰ τούτων ἀπολομένους· ἅμα δὲ τούτοις συμ- 10
περιέλαβε καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅσοι κατὰ βασι-
λικὸν πρόσταγμα τοῦ ζῆν ἐστερήθησαν, ἐπιφθεγξάμενος,
ὥς φασι, τὸν στίχον τοῦτον·

Aliud sævum consilium.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας υἱοὺς καταλείπει.

Ὄντων δὲ τῶν πλείστων ἐπιφανῶν διὰ τὰς τῶν πατέρων 11
[l]προαγωγὰς, ἐπιφανῆ καὶ τὴν τούτων ἀτυχίαν συνέ-
βαινε γίγνεσθαι καὶ παρὰ πᾶσιν ἐλεεινήν. Τρίτον δ' ἡ 12
τύχη δρᾶμα κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπεισήγαγε, τὸ
κατὰ τοὺς υἱούς. Ἐν ᾧ τῶν μὲν νεανίσκων ἀλλήλοις 13
ἐπιβουλευόντων, τῆς δ' ἀναφορᾶς περὶ τούτων ἐπ' αὐτὸν
γιγνομένης, καὶ δέον διαλαμβάνειν, [m]ποτέρου δεῖ γίγνε-

Mutuæ insidiæ filiorum Philippi.

[h] ἰγένοντο Suidas. [i] βασιλείᾳ correxit Vales. βασιλέως erat in cod. [k] Commodius fuerit ἀναζητήσαντας, nisi deinde velis καὶ εἰς φυλακὴν. [l] προαγωγὰς cum Reiskio scripsi, pro vulgato παραγωγὰς. [m] Et hanc emendationem occupaverat Reisk. Vulgo πότερον δεῖ.

traherentur; tantus luctus tantusque fremitus est exortus, ut hostili expugnationi ac direptioni simillima res videretur. Proinde vota atque *exsecrationes in caput Philippi* non clam modo, sed et palam concipiebantur. Postremo, cum nihil infensum suspectumque domui regiæ in medio relinquere statuisset, præfectis singularum urbium mandavit, ut liberos utriusque sexus eorum Macedonum, quos ipse interfecisset, comprehensos custodiæ traderent: præcipue quidem *Admetum* ac *Pyrrichum Samumque*, et reliquos qui una interierant, significans; comprehendens tamen simul alios omnes, quotquot regis præcepto trucidati erant, recitansque etiam, ut aiunt, versum illum:

Stultus, mactato sobolem qui patre relinquit.

Cum vero plerique horum ob parentum dignitatem celebres essent, celebris quoque eorum calamitas exstitit et miseratione omnium excepta. Tertiam fabulam eodem tempore fortuna induxit, *simultatem inter regis filios*. In qua cum alter alterius vitæ insidiaretur, atque de ea re judicium patri esset delatum, ut disceptandum ei esset, utrum filiorum morte deberet

σθαι τῶν υἱῶν φονέα, καὶ πότερον αὐτῶν δεδιέναι μᾶλλον κατὰ τὸν ἑξῆς βίον, μὴ γηράσκων αὐτὸς πάθῃ τὸ παραπλήσιον, ἐστρεβεῖτο νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν περὶ A. U. 571.
14 τούτων διανοούμενος. Ἐν τοιαύταις δ' οὔσης ἀτυχίαις καὶ ταραχαῖς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς, τίς οὐκ ἂν εἰκότως ὑπολάβοι, θεῶν τινων αὐτῷ μῆνιν εἰς τὸ γῆρας κατασκῆψαι διὰ τὰς ἐν τῷ [n] προγεγονότι βίῳ παρανομίας.
15 Τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον ἔσται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς [o] ῥηθησομένων.

IV.

PHILOPŒMEN, HANNIBAL, SCIPIO,

eodem anno vita functi.

*   *   *

2 IX. ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς, ἀνὴρ ἦν τῶν κατ' ἀρετὴν πρὸ τοῦ οὐδενὸς δεύτερος, τῆς τύχης μέντοι γ' ἥττων. Μετὰ δὲ τοῦτον Λυκόρτας, ὃς ἦν οὐδὲν ἥττων τούτου. Philopœmen.

*

3 Φιλοποίμην, τετταράκοντα ἔτη συνεχῶς φιλοδοξήσας ἐν δημοκρατικῷ καὶ πολυειδεῖ πολιτεύματι, πάντη
4 πάντως διέφυγε τὸν τῶν πολλῶν φθόνον· τὸ πλεῖον οὐ

[n] Mendose vulgo παραγιγονότι. [o] Post ῥηθησομένων hæc verba adjecit Compilator: Ζήτει ἐν τῷ περὶ Παραδόξων, id est, *Vide Excerpta de* MIRANDIS CASIBUS.

adficere, et ab utro per reliquam deinde vitam sibi magis foret timendum, ne senex ab eo idem pateretur; his curis dies noctesque cruciabatur. Quibus malis ac perturbationibus mens illius distenta cum esset; quis non fateatur, dei alicujus iram in ejus senium incubuisse, ob flagitia anteactæ vitæ? Id vero ex iis, quæ deinceps referam, clarius etiam elucebit.

IV.

(*Excerpt. Valesian.*)

*   *   *

IX. *PHILOPŒMEN*, prætor Achæorum, virtute quidem nemini ex superiori memoria concedebat, sed fortuna sequiore usus est. Proximus ab eo erat *Lycortas*, nulla re ei inferior.

*

Philopœmen, per quadraginta continuos annos in populari ac vario reipublicæ statu cum gloria versatus, invidiam tamen civium effugit; tametsi non tam ad gratiam, quam cum

Ol. 149. 1. πρὸς χάριν, ἀλλὰ μετὰ παῤῥησίας πολιτευόμενος· ὃ σπανίως ἂν εὕροι τις ἂν γεγονός.

* *

Hannibal. 5 Ἀννίβας, ἑπτακαίδεκα ἔτη μείνας ἐν τοῖς ὑπαίθροις, καὶ πλείστοις ἀλλοφύλοις καὶ ἑτερογλώττοις ἀνδράσι χρησάμενος πρὸς ἀπηλπισμένας καὶ παραδόξους ἐλπίδας, ὑπ' οὐδενὸς οὔτ' ἐπεβουλεύθη τὸ παράπαν, οὔτ' ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν συστρατευομένων.

* *

P. Scipio. 6 Πόπλιος, φιλοδοξήσας ἐν ἀριστοκρατικῷ πολιτεύματι, τηλικαύτην περιεποιήσατο παρὰ μὲν τοῖς ὄχλοις εὔνοιαν, παρὰ δὲ τῷ συνεδρίῳ πίστιν, ὥστ' ἐν μὲν τῷ δήμῳ κρίνειν τινὸς ἐπιβαλλομένου κατὰ τὰ Ῥωμαίων ἔθη, καὶ [p]πολλὰ κατηγορήσαντος καὶ πικρῶς, 7 ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπε προελθὼν, οὐκ ἔφη δὲ πρέπον εἶναι τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων, οὐθενὸς ἀκούειν κατηγοροῦντος Ποπλίου Κορνηλίου Σκιπίωνος, δι' ὃν αὐτὴν τὴν τοῦ λέγειν ἐξουσίαν ἔχουσιν οἱ κατηγοροῦντες. 8 ὧν ἀκούσαντες οἱ πολλοὶ παραχρῆμα διελύθησαν πάντες ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἀπολιπόντες τὸν κατηγοροῦντα μόνον.

[p] Vulgo πολλὰ μὲν κατηγορ. Delevi conjunct. ex conject.

constantia ac libertate potissimum res administraret: quod raro cuiquam contigisse reperias.

* *

Hannibal, cum septemdecim annos sub dio sit versatus, et plurimorum barbarorum lingua ac moribus diversorum auxiliis usus fuerit ad res arduas ac prope desperatas; tamen a nemine ex commilitonibus insidias passus, a nemine umquam proditus fuit.

* *

P. Scipio cum optimatum partes in republica esset amplexus, tantam apud populum benevolentiam, tantam in senatu auctoritatem sibi comparavit, ut apud populum quidem cum ei nonnemo diem dixisset, ut Romanis moris est, multaque acerbe ei objecisset, ipse in medium progressus, aliud nihil responderit; sed id unum dixerit, *non decere populum Romanum, accusatoribus P. Cornelii Scipionis auscultare, cujus ope ipsa accusandi facultas servata sit accusatoribus.* Quibus auditis, statim universa plebs e concione discessit, accusatore solo in rostris relicto.

V.

LEGATIONES ROMAM MISSÆ.

* * *

Ol. 149. 2.
A. U. 572.

Legati Eumenis et Pharnacis.

x. ΚΑΤΑ τὸ δεύτερον ἔτος ἡ σύγκλητος, παραγενομένων πρέσβεων παρὰ Εὐμένους καὶ Φαρνάκου καὶ παρὰ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, ἔτι δὲ παρὰ τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπεπτωκότων, καὶ παρὰ τῶν κατε-
2 χόντων τὴν πόλιν, ἐχρημάτισε τούτοις. Ἧκον δὲ καὶ Ῥόδιοι, πρεσβεύοντες ὑπὲρ τῆς Σινωπέων ἀτυχίας.
3 Τούτοις μὲν οὖν, καὶ τοῖς παρ' Εὐμένους καὶ Φαρνάκου πρεσβεύουσιν, ἡ σύγκλητος ἀπεκρίθη, διότι πέμψει πρεσβευτὰς, τοὺς ἐπισκεψομένους περί τε Σινωπέων, καὶ
4 περὶ τῶν τοῖς βασιλεῦσιν ἀμφισβητουμένων. Τοῦ δὲ Κοΐντου Μαρκίου προσφάτως ἐκ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονότος, καὶ περί τε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ διασεσαφηκότος, οὐκ ἔτι πολλῶν προσε-
5 δεήθη λόγων ἡ σύγκλητος· ἀλλ' εἰσκαλεσαμένη καὶ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου καὶ Μακεδονίας πρεσβεύοντας, διήκουσε μὲν τῶν λόγων, τάς γε μὴν ἀποκρίσεις ἔδωκε, καὶ τὴν διάληψιν ἐποιήσατο τῶν πραγμάτων, οὐ πρὸς τοὺς τῶν πρεσβευτῶν λόγους, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀποπρεσ-
6 βείαν ἁρμοσαμένη τοῦ Μαρκίου. ὃς ὑπὲρ μὲν τοῦ Φιλίππου τοῦ βασιλέως ἀπηγγέλκει, διότι πεποίηκε μὲν τὰ προσταττόμενα, πεποίηκε δὲ τὰ πάντα βαρυ-

Rhodiorum, de calamitate Sinopensium.

Q. Marcius exponit statum Macedoniæ,

V.

Legatio LI.

* * *

x. *ANNO altero* [hujus *Olympiadis*] venerunt Romam *legati ab Eumene et Pharnace* et Achæorum gente, item ab iis Lacedæmoniis, qui patria sua erant extorres, nec non ab iis, qui eam civitatem tenebant: quibus omnibus senatus est datus. Adfuerunt et *legati Rhodiorum*, querentium *de Sinopensium calamitate*. His igitur et iis, quos Eumenes ac Pharnaces miserant, responsum est a patribus, *legatos ad res Sinopensium speculandas, et regum controversias cognoscendas, missurum senatum.* Quum autem ex Græcia recens Q. *Marcius* rediisset, et statum Macedoniæ ac Peloponnesi patres edocuisset; non existimabat quidem senatus, opus esse, ut alios de iisdem rebus audiret; verumtamen introductis *Peloponnesiis Macedonibusque legatis*, aures quidem illis commodavit, ceterum et in responsis dandis, et in sententiis de rebus ferendis, non eorum habuerunt rationem, quæ dixissent legati; sed eorum. quæ *Marcius* in renunciatione legationis dixerat. Is autem *de rege* PHILIPPO renunciaverat, *fecisse illum quidem imperata, sed*

Ol. 149. 2. νόμενος· καὶ ὅτι, λαβὼν καιρὸν, πᾶν τι ποιήσει κατὰ
Ῥωμαίων. Διὸ καὶ τοῖς μὲν παρὰ τοῦ Φιλίππου 7
πρεσβευταῖς τοιαύτην ἔδωκε τὴν ἀπόκρισιν, δι' ἧς ἐπὶ
μὲν τοῖς γεγονόσιν ἐπῄνει τὸν Φίλιππον· εἰς δὲ τὸ
λοιπὸν ᾤετο δεῖν προσέχειν αὐτὸν, ἵνα μηδὲν ὑπεναντίον
et Peloponnesi. φαίνηται πράττων Ῥωμαίοις. Περὶ δὲ τῶν κατὰ Πε- 8
λοπόννησον ὁ Μάρκιος τοιαύτην ἐπεποίητο τὴν [q] ἀπαγ-
γελίαν, διότι, τῶν Ἀχαιῶν οὐ βουλομένων ἀναφέρειν
οὐδὲν ἐπὶ τὴν σύγκλητον, ἀλλὰ φρονηματιζομένων, καὶ
πάντα δι' ἑαυτῶν πράττειν ἐπιβαλλομένων, ἐὰν παρα- 9
κούσωσι μόνον αὐτῶν κατὰ τὸ παρὸν, καὶ βραχεῖαν
ἔμφασιν ποιήσωσι δυσαρεστήσεως, ταχέως ἡ Λακε-
δαίμων τῇ Μεσσήνῃ συμφρονήσει. τούτου δὲ γενομένου, 10
μετὰ μεγάλης χάριτος ἥξειν τοὺς Ἀχαιοὺς ἔφη, κατα-
Legati Lacedæmonior. πεφευγότας ἐπὶ Ῥωμαίους. Διὸ τοῖς μὲν ἐκ τῆς Λα- 11
κεδαίμονος ἀπεκρίθησαν, τοῖς περὶ Σήριππον, βουλόμενοι
μετέωρον ἐᾶσαι τὴν πόλιν· διότι πάντα πεποιήκασιν
αὐτοῖς τὰ δυνατὰ, κατὰ δὲ τὸ παρὸν οὐ νομίζουσιν
Achæorum legati. εἶναι τοῦτο τὸ [r] πρᾶγμα πρὸς αὐτούς. Τῶν δὲ Ἀχαιῶν 12
παρακαλούντων, εἰ μὲν δυνατόν ἐστι, βοήθειαν αὐτοῖς
πέμψαι κατὰ τὴν συμμαχίαν ἐπὶ τοὺς Μεσσηνίους, εἰ
δὲ μὴ, προνοηθῆναι, ἵνα μηθεὶς τῶν ἐξ Ἰταλίας μήθ'
ὅπλα μήτε σῖτον εἰς τὴν Μεσσήνην [s] εἰσαγάγῃ· τούτων 13

[q] ἀπαγγελίαν cum Reiskio correxi. Vulgo ἐπαγγελίαν. [r] πρᾶγμα correxit Ursinus. πρόσταγμα erat in MStis. [s] εἰσαγάγῃ et deinde οὐδενὶ προσεῖχον pariter debentur Ursino. Mendose MSti εἰσαγαγεῖν et οὐδὲν προσέχειν.

gravate omnia fecisse, ac data occasione quidvis eum adversus Romanos moliturum. Propterea Philippi legatis respondens senatus, Philippum ita laudavit ob ea, quæ fecerat, ut *cavendum illi in posterum* diceret, *ne quid adversus populum Romanum faceret.* De rebus PELOPONNESI hæc retulerat *Marcius: Achæos nihil ad senatum referre velle, sed sublatis spiritibus id agere, ut omnia per se administrent. Hos si in præsentia negligenter solum audirent, et significationem quamvis levem darent, sibi facta illorum displicere, extemplo Lacedæmonem et Messenen consensuras. Id si accideret, cum multis precibus Romam, velut ad perfugium suum, venturos Achæos,* adfirmabat. Idcirco patres legationi LACEDÆMONIORUM, cujus princeps erat Serippus, quum exspectatione suspensam civitatem illam vellent relinquere, responderunt: *se illos antea omni ope adjuvisse, nunc vero ita existimare senatum, ad curam suam id negotium non pertinere.* Tum vero petentibus ACHÆIS, ut, *si fieri posset, auxilia sibi secundum fœderis leges mitterent adversus Messenios; sin hoc nollent, providerent certe, ne quis ex Italia arma frumentumve Messenam importaret:* neglectis hisce postulatis responderunt, *etiamsi*

μὲν οὐδενὶ προσεῖχον, ἀπεκρίθησαν δὲ, διότι οὐδ', ἂν ὁ Λακεδαιμονίων ἢ Κορινθίων ἢ Ἀργείων ἀφίστηται δῆμος, οὐ δεήσει τοὺς Ἀχαιοὺς θαυμάζειν, ἐὰν μὴ A. U. 572.
14 πρὸς αὐτοὺς ἡγῶνται. Ταύτην δὲ τὴν ἀπόκρισιν ἐκθέμενοι, κηρύγματος ἔχουσαν διάθεσιν τοῖς βουλομένοις ἕνεκεν Ῥωμαίων ἀφίστασθαι τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας, λοιπὸν τοὺς πρεσβευτὰς παρακατεῖχον, καραδοκοῦντες τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, πῶς προχωρήσει τοῖς
15 Ἀχαιοῖς. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

* * *

XI. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἐξαπεστάλησαν ὑπὸ τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, ἐν οἷς ἦν Ἀρκεσίλαος, καὶ Ἀγησίπολις, ὅς, Lacedæmonior. legati a piratis occisi.
2 ἔτι παῖς ὢν, ἐγενήθη βασιλεὺς ἐν τῇ Σπάρτῃ. Τούτους μὲν οὖν λῃσταί τινες, περιπεσόντες ἐν τῷ πελάγει,
3 διέφθειραν. Οἱ δὲ μετὰ τούτων κατασταθέντες ἐκομίσθησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

vel Lacedæmonii aut Corinthii aut Argivi ab iis se abjungerent, mirari Achæos non debere, si nihil ad se eam rem pertinere patres ducerent. Hoc edito responso, quod instar præconii fuit, si quis vellet ab Achæorum concilio recedere, ut per Romanos id sibi sciret licere; legatos Romæ detinuerunt, avide exspectantes, quem exitum Achæi habituri essent eorum, quæ contra Messenios parabant. Hæc *in Italia* tum quidem gerebantur.

* * *

(*Legatio XLIX.*)

XI. Eodem tempore missi erant Romam *legati ab exsulibus Spartanis*, inter quos erant *Arcesilaus*, et *Agesipolis*, qui in ætate puerili rex Spartæ fuerat. Sed hi quidem in mari a piratis, quorum in manus inciderunt, occisi sunt. Qui autem in eorum locum sunt suffecti, incolumes Romam pervenerunt.

Ol. 149. 2.

VI.
LYCORTAS ULCISCITUR CÆDEM PHILOPŒMENIS.

* * *

Messenii tradunt se Achæis.

XII. [t]Ὁ Λυκόρτας, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς, τοὺς
Μεσσηνίους καταπληξάμενος τῷ πολέμῳ * * πάλαι 2
μὲν οἱ Μεσσήνιοι καταπεπληγμένοι τὸν πρὸ τοῦ χρόνον
τοὺς προεστῶτας, τότε μόλις ἐθάῤῥησάν τινες αὐτῶν
φωνὴν ἀφιέναι (πιστεύσαντες τῇ τῶν πολεμίων ἐφε-
δρείᾳ) καὶ λέγειν, ὅτι δεῖ πρεσβεύειν ὑπὲρ διαλύσεως.
Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Δεινοκράτην, οὐκ ἔτι δυνάμενοι 3
πρὸς τὸ πλῆθος ἀντοφθαλμεῖν, διὰ τὸ περιέχεσθαι τοῖς
πράγμασιν, εἴξαντες, ἀνεχώρησαν εἰς τὰς [u]ἰδίας οἰκή-
σεις. οἱ δὲ πολλοὶ, παρακληθέντες ὑπό τε τῶν πρεσ- 4
βυτέρων, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ Βοιωτίας πρεσβευτῶν,
(οἳ πρότερον ἤδη παραγεγονότες ἐπὶ τὰς διαλύσεις, 5
Ἐπαινετὸς καὶ Ἀπολλόδωρος, εὐκαίρως τότε παρέτυχον
ἐν τῇ Μεσσήνῃ·) ταχέως ἐπακολουθήσαντες ἐπὶ τὰς
διαλύσεις οἱ Μεσσήνιοι, κατέστησαν πρεσβευτὰς, καὶ
τούτους ἐξέπεμψαν, δεόμενοι τυχεῖν συγγνώμης ἐπὶ τοῖς
ἡμαρτημένοις. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν παρα- 6
λαβὼν τοὺς συνάρχοντας, καὶ [x]διακούσας τῶν παρα-
γεγονότων, μίαν ἔφη Μεσσηνίοις πρὸς τὸ ἔθνος εἶναι
διάλυσιν· ἐὰν μὲν τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς 7

[t] *Lacunæ notam* adjecit Casaub. [u] Pro ἰδίας Bav. in textu habet οἰκείας, sed alterum in marg. [x] διακούων Bav.

VI.
Legatio XLII.

* * *

XII. QUUM *Lycortas, prætor Achæorum,* Messenios bello terruisset; omnibus antea mussantibus ob terrorem magistratuum, ægre tum nonnulli, præsidio freti hostium, vocem liberam ausi sunt mittere, ac dicere, legatos de pace esse mittendos. *Dinocrates,* non amplius resistere multitudini ausus, temporum necessitati cedens, in suas ædes se recepit. Multitudo autem, seniorum hortatu, et maxime legatorum qui e Bœotia venerant, (ii erant Epænetus et Apollodorus, qui, quum jam ante ad agendum de pace venissent, opportune tunc Messenæ aderant:) horum igitur hortatibus impulsi *Messenii,* legatos ad petendam pacem decreverunt miseruntque, delictorum veniam poscentes. Tum prætor Achæorum, magistratibus in concilium adsumtis, audita legatione Messeniorum, *unicam patere Messeniis viam ad pacem obtinendam ab Achæorum gente* dixit, *si auctores rebellii*

Φιλοποίμενος ἀναιρέσεως ἤδη παραδῶσιν αὐτῷ, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπιτροπὴν δῶσιν τοῖς Ἀχαιοῖς, εἰς δὲ τὴν ἄκραν [y] ἐκδέξωνται παραχρῆμα φυλακήν. A. U. 572. Messenii tradunt se Achæis.

8 Ἀναγγελθέντων δὲ τούτων εἰς τοὺς ὄχλους, οἱ μὲν, πάλαι πικρῶς διακείμενοι πρὸς τοὺς αἰτίους τοῦ πολέμου, πρόθυμοι τούτους ἦσαν ἐκδιδόναι καὶ συλλαμβάνειν· οἱ δὲ, πεπεισμένοι, μηδὲν πείσεσθαι δεινὸν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν, ἑτοίμως συγκατέβαινον εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν
9 ὅλων ἐπιτροπήν. τὸ δὲ συνέχον, οὐκ ἔχοντες αἵρεσιν περὶ τῶν παρόντων, ὁμοθυμαδὸν ἐδέξαντο τὰ προτει-
10 νόμενα. Τὴν μὲν οὖν ἄκραν εὐθέως παραλαβὼν ὁ στρα-
11 τηγὸς, τοὺς πελταστὰς εἰς αὐτὴν παρήγαγε. μετὰ δὲ ταῦτα προσλαβὼν τοὺς ἐπιτηδείους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ συναγαγὼν τοὺς ὄχλους, παρεκάλεσε τὰ πρέποντα τοῖς ἐνεστῶσι καιροῖς, ἐπαγγελλόμενος ἀμεταμέλητον αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν πίστιν.
12 Τῆς μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν ὅλων διαλήψεως τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸ ἔθνος ἐποιήσατο· καὶ γὰρ ὥσπερ ἐπίτηδες συνέβαινε, τότε πάλιν συναγαγέσθαι τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς
13 Μεγάλην πόλιν ἐπὶ τὴν δευτέραν σύνοδον. Τῶν δὲ ἐν ταῖς αἰτίαις, ὅσοι μὲν μετέσχον τοῦ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἐπανελέσθαι τὸν Φιλοποίμενα, τούτοις [z] ἐπέταξε, παραχρῆμα πάντας αὐτοὺς ἐξάγειν ἐκ τοῦ ζῆν. Puniuntur percussores Philopœmenis.

[y] εἰσδέξωνται utique malim cum Reisk. [z] ἐπίταττε Bav.

et cædis Philopœmenis statim sibi dederent, de ceteris omnibus liberum Achæis arbitrium permitterent, in arcem præsidium sine mora reciperent. Quæ ubi multitudini sunt nunciata, qui belli auctores male jam dudum oderant, eos corripere et dedere parati erant: ceteri, nihil mali ab Achæis manere se confidentes, conditionem facile probarunt, ut omnium arbitrium illis permitteretur. Caput autem illud erat, quod, quum optandi quid vellent, potestas illis nulla esset, conditiones, quæ sibi offerebantur, communi consensu acceperunt. Igitur *Lycortas*, arce statim sibi tradita, cetratos in eam induxit. Deinde cum delectis ex omni exercitu urbem est ingressus, et concione convocata, convenienter præsenti fortunæ eos est hortatus, pollicitus, *fore ut numquam ipsos pœniteat quod Achæorum fidei sese permisissent.* Deliberationem porro de summa rerum ad gentem Achæorum rejecit: etenim quasi de industria tunc commodum accidit, ut iterum Megalopolim ad conventum alterum Achæorum concilium convenisset. Ex iis, qui maleficii alicujus accusabantur, universis, per quos factum fuerat, ut *Philopœmen* statim captus interficeretur, his (Messeniis) imperavit, ut e vestigio eos interficerent.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

LEGATIONES ROMAM MISSÆ.

* * *

Ol. 149. 3. A. U. 573.

1. ΟΙ Μεσσήνιοι, διὰ τὴν αὑτῶν ἄγνοιαν εἰς τὴν ἐσχάτην παραγενόμενοι διάθεσιν, ἀποκατέστησαν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν τῆς συμπολιτείας, διὰ τὴν
2 Λυκόρτα καὶ τῶν Ἀχαιῶν μεγαλοψυχίαν. ἡ δ' Ἄβια, καὶ Θούρια, καὶ [a]Φαραὶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀπὸ μὲν τῆς Μεσσήνης ἐχωρίσθησαν· [b]ἰδίαν δὲ θέμεναι στή-
3 λην, ἑκάστη μετεῖχε τῆς κοινῆς συμπολιτείας. Ῥωμαῖοι δὲ, πυθόμενοι κατὰ λόγον κεχωρηκέναι τοῖς Ἀχαιοῖς τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι τῆς πρότερον ἀποφάσεως, ἄλλην ἔδωκαν τοῖς αὐτοῖς πρεσβευταῖς ἀπόκρισιν, διασαφοῦντες, ὅτι πρόνοιαν πεποίηνται τοῦ μηθένα τῶν ἐξ Ἰταλίας μήθ'

Messene per Lycortam recepta in fœd. Achæor.

Romani inconstanter respondent Achæis.

[a] Φαραὶ correxi. Φαρὰ Casaub. et seqq. Φαρᾶ Urs. [b] ἰδίαν δὲ θέμεναι correxit Urs. MSti dabant ἰδίᾳ θέμεναι, absque conjunct.

I.

Legatio LIII.

* * *

QUUM *Messenii* culpa sua in statum omnium miserrimum devenissent; magnanimitate Lycortæ et Achæorum in pristinum statum erant restituti, ut essent *concilii Achæorum.* Eodem vero tempore *Abia, Thuria, Phara,* a Messeniis divulsæ, ac, propria columna erecta, concilii Achæorum singulæ participes sunt factæ. *Romani* autem, ut cognoverunt, ex animi sententia Achæis bellum cum Messeniis cessisse, dissimulata priore sententia, aliud iisdem legatis responsum dant, dicuntque, *senatum providisse,*

Ol. 149. 3.

ὅπλα μήτε σῖτον εἰσάγειν εἰς τὴν Μεσσήνην. Ἐξ οὗ 4
καταφανεῖς ἅπασιν ἐγενήθησαν, ὅτι τοσοῦτον ἀπέχουσι
τοῦ τὰ μὴ λίαν ἀναγκαῖα τῶν ἐκτὸς πραγμάτων ἀπο-
τρίβεσθαι καὶ παρορᾷν, ὡς τοὐναντίον καὶ δυσχεραί-
νουσιν ἐπὶ τῷ μὴ πάντων τὴν ἀναφορὰν ἐφ' ἑαυτοὺς
γίγνεσθαι, καὶ πάντα πράττεσθαι μετὰ τῆς αὐτῶν
γνώμης. Εἰς δὲ τὴν Λακεδαίμονα παραγενομένων τῶν 5
πρεσβευτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ κομιζόντων τὴν ἀπό-
κρισιν· εὐθέως ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, μετὰ τὸ
συντελέσαι τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, συνῆγε τοὺς πολ-
λοὺς εἰς τὴν τῶν Σικυωνίων πόλιν. Ἀθροισθέντων δὲ τῶν 6
Ἀχαιῶν, ἐδίδου διαβούλιον ὑπὲρ τοῦ προσλαβέσθαι
[d] τὴν Σπάρτην εἰς τὴν συμπολιτείαν· φάσκων, Ῥω- 7
μαίους μὲν ἀποτρίβεσθαι τὴν πρότερον αὐτοῖς δοθεῖσαν
ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης· ἀποκεκρίσθαι γὰρ
αὐτοὺς νῦν, μηδὲν εἶναι τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πρα-
γμάτων [e] εἰς αὐτούς· τοὺς δὲ κυριεύοντας τῆς Σπάρτης 8
κατὰ τὸ παρὸν βούλεσθαι σφίσιν μετέχειν τῆς συμ-
πολιτείας. Διὸ παρεκάλει προσδέχεσθαι τὴν πόλιν. 9
εἶναι γὰρ τοῦτο κατὰ δύο τρόπους συμφέρον· καθ' ἕνα
μὲν, ὅτι τούτους [[f] μέλλουσι] προσλήψεσθαι, τοὺς
διατετηρηκότας τὴν πρὸς τὸ ἔθνος πίστιν· καθ' ἕτερον 10
δὲ, διότι τῶν ἀρχαίων φυγάδων τοὺς ἀχαρίστως καὶ

Achæi in concilio Sicyone deliberant de Sparta in societ. reip. recipienda.

Duo exsulum genera

[d] Verba τὴν Σπάρτην absunt a MStis, ab Ursino ex ing. adjecta. [e] Utique πρὸς αὐτοὺς malim cum Reisk. [f] Verbum μέλλουσι ex conject. inserui. προσλήψεσθαι autem ex MStis revocavi, quod Urs. in προσλήψουσι mutaverat: saltem προσλήψονται debuerat.

ne quisquam ex Italia aut arma aut frumentum Messenam importaret. Qua re declaratum est a Romanis, adeo non repudiare aut contemnere se externa negotia, licet parum ad ipsos adtinentia; ut contra etiam indignentur, si ad ipsos omnia non referantur, neque ex ipsorum sententia cuncta administrentur. Postea vero quam Lacedæmonem legati Romani cum senatus responso venerant, extemplo Achæorum prætor, Messeniaco bello confecto, multitudinis concilium indixerat Sicyonem. Quo ut ventum, *de recipienda Sparta in societatem reipublicæ* deliberationem proposuit. *Romanos enim, quibus liberum de ea urbe arbitrium fuerat prius permissum, jam negotium totum respuere: respondisse enim nunc, res Lacedæmoniorum nihil ad se pertinere. Quoniam vero cupiant, qui Spartæ in præsentia rerum potiuntur, participes concilii Achæorum fieri, hortari prætor gentem Achæorum, ut eos reciperent. Id enim duas ob caussas rationibus ipsorum conducere: primum quia homines sibi adjungent, qui Achæorum genti fidem servarunt; deinde, quoniam ex veterum exsulum numero non illos participes suæ reipub-*

ἀσεβῶς ἀνεστραμμένους εἰς αὐτοὺς, οὐχ ἕξουσι κοινω- A. U. 573.
νοὺς τῆς πολιτείας, ἀλλ', [g] ἑτέρων αὐτοὺς ἐκ-
κεκλεικότων τῆς πόλεως, βεβαιώσαντες τὰς ἐκείνων
προαιρέσεις, ἅμα τὴν ἁρμόζουσαν αὐτοῖς χάριν ἀπο-
11 δώσουσιν μετὰ τῆς τῶν θεῶν προνοίας. Ὁ μὲν οὖν Diophanes dissentit a Lycorta.
Λυκόρτας, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγων, παρεκάλει
12 τοὺς Ἀχαιοὺς προσδέξασθαι τὴν πόλιν. Ὁ δὲ Διο-
φάνης καί τινες ἕτεροι βοηθεῖν ἐπειρῶντο τοῖς φυγάσι,
καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀχαιοὺς, μὴ συνεπιθέσθαι τοῖς
ἐκπεπτωκόσιν, μηδὲ δι' ὀλίγους ἀνθρώπους συνεπισχῦσαι
τοῖς ἀσεβῶς καὶ παρανόμως αὐτοὺς ἐκ τῆς πατρίδος
13 ἐκβεβληκόσι. Τοιαῦτα μὲν [h] οὖν ἦν τὰ ῥηθέντα παρ'
ἑκατέρων.

II. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, διακούσαντες ἀμφοτέρων, ἔκριναν Sparta recipitur in fœdus Achæorum.
προσλαβέσθαι τὴν πόλιν, καὶ μετὰ ταῦτα, στήλης
προγραφείσης, συνεπολιτεύετο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἡ
2 Σπάρτη· προσδεξαμένων τῶν ἐν τῇ πόλει τούτους τῶν
ἀρχαίων φυγάδων, ὅσοι μηδὲν ἐδόκουν ἀγνωμόνως πεποι-
3 ηκέναι κατὰ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ Legationes Romam missæ.
ταῦτα κυρώσαντες, πρεσβευτὰς ἀπέστειλαν εἰς τὴν
Ῥώμην τοὺς περὶ [i] Βίππον τὸν Ἀργεῖον, διασαφήσοντας

[g] ἑτέρων αὐτοὺς ἐκκεκλεικότων ex MStis revocavi, ubi tamen ἐκκεκληκότων, quæ verba Ursinus ex ing. mutaverat in ἀλλ' ἑτέρους, αὐτῶν ἐκκεκλικότων τῆς πόλ. [h] οὖν ἦν. Verbum, quod vulgo abest, adjeci monente Reiskio. [i] Forsan Εὔιππον et h. l. et deinde, ut placuit Reiskio.

licæ essent habituri, quorum ingratum animum et impietatem fuissent experti; sed, quum isti aliorum opera sint urbe exclusi, hos solos essent recepturi, qui decreta Achæorum confirmaturi sint, et pro accepto beneficio parem gratiam, volentibus diis, reddituri. Has et similes his rationes adferens *Lycortas*, hortatus est Achæos, ut Spartam reciperent. *Diophanes* vero et alii nonnulli exsulibus patrocinari conabantur, monebantque Achæos, ne hominum extorrium fortunam urgere etiam ipsi vellent, neve propter paucos suam potentiam iis commodarent, a quibus impie et contra jus expulsi essent e patria. Hæc ab utraque parte dicta sunt.

II. Quibus omnibus auditis, statuunt Achæi urbem recipere: et ex illo tempore, postquam scripta et posita fuit columna, *concilio Achæorum contributa* est *Sparta;* suntque in urbem restituti e numero exsulum illi, qui ingrati adversus gentem Achæorum animi nullum specimen dederant. Posteaquam hæc ita Achæi transegerunt, legationem ad populum Romanum obire jusserunt *Bippum* Argivum, qui de omnibus rebus senatum

Ol. 149. 3. τῇ συγκλήτῳ περὶ πάντων. Ὁμοίως δὲ καὶ Λακεδαι- 4
μόνιοι τοὺς περὶ [k]Χαίρωνα κατέστησαν. Ἐξαπέστειλαν 5
δὲ καὶ οἱ φυγάδες τοὺς περὶ [l]Κλῆτιν Διακτόριον, τοὺς
καταστησομένους ἐν τῇ συγκλήτῳ πρὸς τοὺς παρὰ τῶν
Ἀχαιῶν πρεσβευτάς. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην παραγεγο- 6
νότων τῶν πρεσβευτῶν παρά τε τῶν ἐκ Λακεδαίμονος
φυγάδων, [m]καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἅμα δὲ καὶ τῶν
παρ' Εὐμένους καὶ παρ' Ἀριαράθου τοῦ βασιλέως
ἡκόντων, καὶ τῶν παρὰ Φαρνάκου· τούτοις πρῶτον
ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος. Βραχεῖ δὲ χρόνῳ πρότερον 7
ἀνηγγελκότων τῶν περὶ τὸν [n]Μάρκον πρεσβευτῶν, οὓς
ἀπεστάλκεισαν ἐπὶ τὸν Εὐμένει καὶ Φαρνάκει συνεστη-
κότα πόλεμον, καὶ διασεσαφηκότων περί τε τῆς Εὐμέ-
νους μετριότητος ἐν πᾶσιν, καὶ περὶ τῆς Φαρνάκου
πλεονεξίας, καὶ καθόλου τῆς ὑπερηφανίας· οὐκ ἔτι 8
πολλῶν προσεδεήθη λόγων ἡ σύγκλητος, διακούσασα
τῶν παραγεγονότων, ἀπεκρίθη δὲ, διότι πάλιν πέμψει
πρεσβευτὰς, τοὺς φιλοτιμώτερον ἐπισκεψομένους ὑπὲρ
τῶν διαφερόντων τοῖς προειρημένοις. Μετὰ δὲ ταῦτα 9
τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων εἰσπορευθέντων, καὶ
τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἅμα τούτοις, ἐπὶ πολὺ διακούσασα,
τοῖς μὲν ἐκ τῆς πόλεως οὐδὲν ἐπετίμησε περὶ τῶν γεγο-
νότων· τοῖς δὲ φυγάσιν ἐπηγγείλατο, γράψειν πρὸς τοὺς 10

Eumenis, Ariarathis, et Pharnacis legati.

Legati exsulum Spart.

[k] Χαίρωνα ex aliis locis restitui. Vulgo h. l. Χάρωνα. [l] Κλῆσιν Bav. sed superscr. τιν. An Λύσιν? Verba τοὺς περὶ absunt a MStis; adjecit Ursinus ex ing. Vocab. Διακτόριον et Ursino et Reiskio fuit suspectum. [m] παρὰ δὲ τῶν Ἀχ. Bav. quod ex παρά τε ortum. [n] Μάρκον dedit Bav. Μάρκιον Urs. nescio, ex cod. an ex ing.

faceret certiorem. Pariterque Lacedæmonii *Chæronem* legarunt. Sed et exsules *Cletin* Diactorium miserunt, ut apud senatum contra legatos Achæorum caussam suam tueretur. Quum autem venissent Romam cum omnes illi, quos modo commemoravimus legati, tum quos *Eumenes* et *Ariarathes* miserant, et quos *Pharnaces;* patres his primum dederunt senatum. Ac quoniam non multo ante *Marcus* [an *Marcius*?] ceterique legati, quos ad cognoscendum de bello inter Eumenem et Pharnacem patres legaverant, legationem suam renunciaverant, et moderationem Eumenis in omnibus rebus, Pharnacis vero avaritiam et ingentem superbiam pluribus exposuerant; senatus, auditis eorum legatis, quid statuendum foret non diu dubitavit. Respondit autem, *iterum se legatos missurum, qui de eorum regum controversiis diligentius cognoscerent.* Ingressis deinde *Lacedæmoniis exsulibus*, et cum his, qui ab ipsa civitate missi fuerant; senatus, eorum orationibus diligenter auditis, civitatis quidem legatis ob illa, quæ acciderant, nihil quidquam succensuit; exsulibus vero promisit, *scripturum se ad Achæos,*

'Αχαιοὺς περὶ τοῦ κατελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκείαν. A. U. 573.
11 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἰσπορευθέντων τῶν περὶ Βίππον Achæorum.
τὸν 'Αργεῖον, οὓς ἀπεστάλκει τὸ τῶν 'Αχαιῶν ἔθνος,
καὶ διασαφούντων περὶ τῆς Μεσσηνίων ἀποκαταστά-
12 σεως· οὐδενὶ δυσαρεστήσασα περὶ τῶν οἰκονομουμένων ἡ
σύγκλητος, ἀπεδέξατο φιλανθρώπως τοὺς πρεσβευτάς.

II.
RES PELOPONNESI.

* * *

III. ΚΑΤΑ τὴν Πελοπόννησον παραγενομένων ἐκ 'Ρώ- Res exsulum Spartanorum.
μης τῶν ° ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων, καὶ κομι-
ζόντων παρὰ τῆς συγκλήτου γράμματα τοῖς 'Αχαιοῖς,
ὑπὲρ τοῦ προνοηθῆναι ὑπὲρ τῆς αὐτῶν καθόδου καὶ
2 σωτηρίας εἰς τὴν οἰκείαν· ἔδοξε τοῖς 'Αχαιοῖς ὑπερ-
θέσθαι τὸ διαβούλιον, ἕως ἂν οἱ παρ' αὐτῶν ἔλθωσι
3 πρεσβευταί. Ταῦτα δὲ τοῖς φυγάσιν ἀποκριθέντες, Achæor. indulgentia in Messenios.
συνέθεντο τὴν πρὸς Μεσσηνίους στήλην, συγχωρήσαντες
αὐτοῖς πρὸς τοῖς ἄλλοις φιλανθρώποις καὶ τριῶν ἐτῶν
ἀτέλειαν, ὥστε τὴν τῆς χώρας καταφθορὰν μηδὲν ἧττον
4 βλάψαι τοὺς 'Αχαιοὺς, ἢ Μεσσηνίους. Τῶν δὲ περὶ
τὸν Βίππον παραγενομένων ἐκ τῆς 'Ρώμης, καὶ διασα-
φούντων, γραφῆναι τὰ γράμματα περὶ τῶν φυγάδων,

° Præpos. ἐκ abest a Bav.

ut in patriam restituerentur. Post aliquot dies, quum introductus esset *Bippus, Argivus*, quem gens Achæorum miserat, et de restituta in priorem statum Messena certiorem senatum faceret; patres, nihil omnino improbantes eorum, quæ gesta fuerant, legatos benigne acceperunt.

II.
Legatio LIV.

* * *

III. QUUM *Lacedæmonii exsules* in Peloponnesum reversi essent ab Roma, et genti Achæorum a senatu literas adtulissent, quibus agebant cum illis patres, ut darent operam, quo revocati ab exsilio patriæ suæ restituerentur; visum est Achæis, deliberationem super eo negotio tantisper differre, donec legati, quos ipsi miserant, rediissent. Hoc dato exsulibus responso, columnam icti fœderis cum *Messeniis* posuerunt, concessa ipsis super cetera beneficia etiam triennii immunitate, adeo ut populatio agrorum non minus Achæis, quam Messeniis noxia fuerit. Ubi vero reversus Roma *Bippus* renunciavit, *quæ de exsulibus fuerant scripta, non tam e*

Ol. 149. 3. οὐ διὰ τὴν τῆς συγκλήτου σπουδὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν φυγάδων φιλοτιμίαν· ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς μένειν ἐπὶ τῶν 5
ὑποκειμένων.

III.

RES ASIÆ.

Bellum EUMENIS *et* ARIARATHIS *cum* PHARNACE.

* * *

Pharnaces Galatiam et Cappadociam invadit. IV. [p] ΚΑΤΑ τὴν Ἀσίαν Φαρνάκης ὁ βασιλεὺς, πάλιν ὀλιγωρήσας τῆς γεγενημένης ἐπὶ Ῥωμαίους ἀναφορᾶς, Λεώκριτον μὲν ἔτι κατὰ χειμῶνα μετὰ μυρίων στρατιωτῶν ἐξαπέστειλε πορθήσοντα τὴν Γαλατίαν· αὐτὸς 2
δὲ, τῆς ἐαρινῆς ὥρας [q] ὑποφαινούσης, ἤθροιζε τὰς δυνάμεις, ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν Καππαδοκίαν. Ἃ πυνθανό- 3
Ei occurrit Eumenes. μενος Εὐμένης δυσχερῶς μὲν ἔφερε τὸ συμβαῖνον, διὰ τὸ πάντας τοὺς τῆς πίστεως ὅρους ὑπερβαίνειν τὸν Φαρνάκην· ἠναγκάζετο δὲ τὸ παραπλήσιον ποιεῖν.
Attalus Roma redit. Ἤδη δ' αὐτοῦ συνηθροικότος τὰς δυνάμεις, κατέπλευ- 4
σαν [r] ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον. Ὁμοῦ δὲ 5
γενόμενοι, καὶ κοινολογηθέντες ἀλλήλοις, ἀνέζευξαν παραχρῆμα μετὰ τῆς στρατιᾶς. Ἀφικόμενοι δὲ εἰς 6
τὴν Γαλατίαν, τὸν μὲν Λεώκριτον οὐκ ἔτι κατέλαβον·
Carsignatus et Gæzotoris. τοῦ δὲ Καρσιγνάτου καὶ τοῦ Γαιζοτόριος διαπεμπομένων πρὸς αὐτοὺς ὑπὲρ ἀσφαλείας, οἵ τινες ἐτύγχανον

[p] Desideratur tota hæc Ecloga in cod. Bav. [q] ὑποφαινούσης cum Reiskio correxi. Vulgo ἀποφαιν. [r] Suspicatus eram ἐκ τῆς Ῥόδου.

senatus voluntate esse profecta, quam ipsorum importunitate fuisse expressa: statuerunt Achæi nihil movendum.

III.

Legatio LV.

* * *

IV. IN ASIA rex *Pharnaces*, aspernatus iterum nomen Romanum, quum caussæ cognitio ad senatum fuisset delata, Leocritum per hiemis tempus cum decem militum millibus ad devastandam *Galatiam* misit: ipse ineunte vere copias cogere, ceu facturus in *Cappadociam* impressionem. Quæ *Eumenes* ut cognovit, etsi gravissime indignabatur, quod omnes fidei leges migrasset Pharnaces, ipse tamen idem facere cogebatur. Quum jam convenisset ejus exercitus, venit Roma *Attalus*. Postquam una congressi, de præsenti negotio inter se tractassent, protinus cum copiis castra moverunt. In Galatiam ubi pervenerunt, Leocritum quidem ibi non amplius offenderunt; sed quum *Carsignatus et Gæzotoris*, qui antea Pharnaci adhæserant, legatos subinde mitterent, ne

ἔτι πρότερον ᾑρημένοι τὰ Φαρνάκου, καὶ πᾶν ὑπισχνου- A. U. 573.
7 μένων ποιήσειν τὸ προσταττόμενον· ἀπειπάμενοι τούτους
διὰ τὴν προγεγενημένην ἀθεσίαν, ἐξάραντες παντὶ τῷ
8 στρατεύματι, προῆγον ἐπὶ τὸν Φαρνάκην. Παραγενό-
μενοι δ' [s] ἐκ Καλπίτου πεμπταῖοι πρὸς τὸν Ἅλυν πο-
9 ταμὸν, ἑκταῖοι πάλιν ἀνέζευξαν εἰς [t] Παρνασσόν. ἔνθα Ariarathes, rex Cappad.
καὶ Ἀριαράθης, ὁ τῶν Καππαδοκῶν βασιλεὺς, συνέ-
μιξεν αὐτοῖς μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως, καὶ ἦλθον εἰς
10 τὴν [[u] Μωκισσέων] χώραν. Ἄρτι δὲ κατεστρατοπε-
δευκότων αὐτῶν, προσέπεσε παραγενέσθαι τοὺς ἐκ τῆς
11 Ῥώμης πρεσβευτὰς ἐπὶ τὰς διαλύσεις. Ὧν ἀκούσας
ὁ βασιλεὺς Εὐμένης, Ἄτταλον μὲν ἐξαπέστειλε τούτους
ἐκδεξόμενον· αὐτὸς δὲ τὰς δυνάμεις ἐδιπλασίαζε, καὶ
διεκόσμει φιλοτίμως, ἅμα μὲν ἁρμοζόμενος πρὸς τὰς
ἀληθινὰς χρείας, ἅμα δὲ βουλόμενος ἐνδείκνυσθαι τοῖς
Ῥωμαίοις, ὅτι δι' αὐτοῦ δυνατός ἐστι τὸν Φαρνάκην
ἀμύνασθαι καὶ καταπολεμεῖν.

V. Παραγενομένων δὲ τῶν πρέσβεων, καὶ παρακα- Legati Rom. pacem componere tentant.
λούντων λύειν τὸν πόλεμον, ἔφασκον μὲν οἱ περὶ τὸν
Εὐμένη καὶ τὸν Ἀριαράθην, ἕτοιμοι πρὸς πᾶν εἶναι τὸ
2 παρακαλούμενον· ἠξίουν δὲ τοὺς Ῥωμαίους, εἰ [x] μέν
ἐστι δυνατὸν, [y] εἰς σύλλογον αὐτοὺς συναγαγεῖν πρὸς

[s] ἐκ Βουβάλλου vel ἐξ Ἀλυάττου suspicatus est Reisk. [t] Παρνασσὸν ex MSto restitui. Vulgatum Ἀμισὸν ex Ursini erat ingenio. [u] Μωκισσέων ex Reiskii conject. recepi; uncis tamen, ut non satis certum, inclusi. Κάμησον χώραν erat in cod. quod in Ἀμασέων mutatum voluit Ursinus: in textu autem editum est Ἀμισέων. Hinc *agrum Amisenum* Casaub. [x] μέν ἐστι cum Reisk. scripsi. Vulgo μὲν ἔτι. [y] Præpositionem, quæ abest vulgo, cum eodem Reisk. adjeci.

quid sibi noceretur poscentes, et imperata, cuicuimodi illa essent, facturos se pollicentes; repudiata horum petitione, quia fidem prius mutassent, cum omni exercitu adversus *Pharnacem* proficiscuntur. Quintis castris *Calpito* ad Halym amnem est ventum, sexto deinde die *Parnassum* perrexerunt. Ubi postquam Ariarathes Cappadocum rex cum suis se illis conjunxisset, agrum [Mocissensium] sunt ingressi. Quum vix metati castra essent, nuncius adfertur, adesse legatos populi Romani ad pacem conficiendam. Quo cognito, *Eumenes* Attalum misit, qui illos exciperet: ipse copias duplicare, et magno studio ornare, tum ut paratæ essent ad belli usum, si opus foret, tum ut Romanis ostenderet, satis sibi esse virium ad Pharnacem ulciscendum et debellandum.

v. Hortantibus legatis post suum adventum, ut bellandi finem faceret; respondent *Eumenes et Ariarathes, paratos se ad omnia, quæ vellent suaderentque;* orant vero Romanos, ut, *si fieri posset, conventum cogerent, cui interesset Pharnaces, ut, dum coram tra-*

Ol. 149. 3. τὸν Φαρνάκην, ἵνα, κατὰ πρόσωπον λεγομένων τῶν
λόγων, ἴδωσι τὴν ἀθεσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ὠμότητα διὰ
πλειόνων· εἰ δὲ μὴ τοῦτ' εἴη δυνατὸν, αὐτοὺς γενέσθαι 3
κριτὰς τῶν πραγμάτων ἴσους καὶ δικαίους. Τῶν δὲ 4
πρεσβευτῶν ἀναδεχομένων, πάντα τὰ δυνατὰ καὶ καλῶς
ἔχοντα ποιήσειν, ἀξιούντων δὲ τὴν στρατιὰν ἀπάγειν ἐκ
τῆς χώρας· (ἄτοπον γὰρ εἶναι, παρόντων αὐτῶν, καὶ 5
λόγους ποιουμένων ὑπὲρ διαλύσεων, ἅμα παρεῖναι τὰ
τοῦ πολέμου, καὶ κακοποιεῖν ἀλλήλους·) συνεχώρησαν 6
οἱ περὶ τὸν Εὐμένη, καὶ τῇ κατὰ πόδας εὐθέως ἀνα-
ζεύξαντες οὗτοι, προῆγον ὡς ἐπὶ Γαλατίας. Οἱ δὲ 7
Ῥωμαῖοι, πρὸς τὸν Φαρνάκην συμμίξαντες, πρῶτον μὲν
ἠξίουν αὐτὸν εἰς λόγους ἐλθεῖν τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη,
μάλιστα γὰρ ἂν οὕτω τυχεῖν τὰ πράγματα διεξα-
Renititur Pharnaces. γωγῆς. Τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀντιβαίνοντος, 8
καὶ [z] τέλος ἀπειπαμένου, δῆλον μὲν εὐθέως ἦν τοῦτο καὶ
Ῥωμαίοις, ὅτι καταγινώσκει προφανῶς ἑαυτοῦ, καὶ
διαπιστεῖ τοῖς σφετέροις πράγμασι· πάντη δὲ πάντως 9
βουλόμενοι λῦσαι τὸν πόλεμον, προσεκαρτέρουν, ἕως οὗ
συνεχώρησε πέμψειν αὐτοκράτορας ἐπὶ θάλατταν, τοὺς
συνθησομένους τὴν εἰρήνην, ἐφ' οἷς ἂν οἱ πρεσβευταὶ
κελεύσωσιν. Ἀφικομένων δὲ τῶν πρέσβεων, καὶ συνελ- 10
θόντων ὁμοῦ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν περὶ Εὐμένη, καὶ

[z] Fors. καὶ εἰς τέλος.

ctaretur negotium, magis ac magis perfidiam hominis et crudelitatem animadverterent: quod si fieri id non posset, petere ab illis, ut juste et æque disceptarent suas controversias. Promittentibus legatis, *omnia se pro virili facturos, quæ æqua forent;* petentibusque, ut *exercitus ex hostico deduceretur: (etenim rem fore absurdam, si eodem tempore, quo de pace Romani agerent, bello se ipsi invicem lacesserent, et armis infestarent;)* adsensus est *Eumenes,* ac sequenti die motis signis in Galatiam ducere exercitum cœpit. *Romani* posteaquam cum Pharnace sunt congressi, omnium primum ab eo petierunt, ut in colloquium cum Eumene venire ne gravaretur, quoniam rerum transigendarum hæc munitissima esset via. Huic petitioni quum *Pharnaces* repugnaret, ac tandem facere, quod rogabatur, penitus negasset; facile statim et Romani intellexerunt, Pharnacem palam damnare caussam suam, ac rebus suis diffidere; sed quia bello finem imponere omnino proposuerant, non prius destiterunt, quam pollicitus est, se missurum legatos ad oram maritimam, cum libera potestate pacem iis legibus conficiendi, quas ipsi legati dixissent. Postquam venerunt a Pharnace legati, collo-

τούτων μὲν εἰς ἅπαν ἑτοίμως συγκαταβαινόντων, χάριν A. U. 573.
11 τοῦ συντελεσθῆναι τὴν εἰρήνην· τῶν δὲ παρὰ τοῦ Φαρνάκου πρὸς πᾶν διαφερομένων, καὶ τοῖς ὁμολογηθεῖσιν οὐκ ἐμμενόντων, ἀλλ' ἀεί τι προσεπιζητούντων καὶ μεταμελομένων· ταχέως τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένετο δῆλον, ὅτι ματαιοπονοῦσιν. οὐ γὰρ οἷος ἦν συγκαταβαίνειν ὁ
12 Φαρνάκης εἰς τὰς διαλύσεις. Ὅθεν ἀπράκτου γενομένης τῆς κοινολογίας, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπαλλαγέντων ἐκ τοῦ Περγάμου, καὶ τῶν παρὰ τοῦ Φαρνάκου πρέσβεων ἀπολυθέντων εἰς τὴν οἰκείαν, ὁ μὲν πόλεμος ἐγεγένητο κατάμονος, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐμένη πάλιν
13 ἐγίγνοντο περὶ τὰς εἰς τοῦτον παρασκευάς. Ἐν ᾧ Eumenes succurrit Rhodiis.
καιρῷ τῶν Ῥοδίων ἐπισπασαμένων τὸν Εὐμένη [a] καὶ φιλοτίμως, οὗτος μὲν ἐξώρμησε μετὰ πολλῆς σπουδῆς, πράξων τὰ κατὰ τοὺς Λυκίους.

IV.

ATTALUS ET FRATRES ROMAM LEGATI.

* * * Ol. 149. 4. A. U. 574. Induciæ pactæ cum Pharnace.

VI. ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ συνθηκῶν πρὸς ἀλλήλους Φαρνάκου καὶ Ἀττάλου καὶ τῶν λοιπῶν, ἅπαντες μετὰ
2 τῶν οἰκείων δυνάμεων ἀνεχώρησαν εἰς τὴν οἰκείαν. Εὐμένης δὲ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀπολελυμένος τῆς

[a] Aut delendum conjunct. aut excidisse verbum παρακαλούντων suspicatus est Reisk.

quiumque cum Romanis et Eumene instituerunt; hic quidem studio pacis ad omnes conditiones paratus erat descendere: contra vero legati Pharnacis controversiam de omnibus rebus movere, conventis non stare, sed amplius semper aliquid poscere, et sententiam continuo mutare; ut facile intelligerent Romani, frustra se laborare, quum non is esset Pharnaces, qui consentire paci vellet. Itaque soluto infecta pace colloquio, quum Romani Pergamo discessissent, et Pharnacis legati essent dimissi, duravit inter reges bellum, et necessaria in eam rem apparare instituit *Eumenes.* Qui tamen eodem tempore obnixe rogatus ab *Rhodiis,* celeriter ad eos se contulit, ut *bellum contra Lycios* administraret.

IV.

Legatio LVI.

* * *

VI. POSTEAQUAM pactæ essent *induciæ inter Pharnacem et Attalum* ceterosque, cum suis quisque copiis domum omnes sunt reversi. Per idem tempus *Eumenes,* Pergami tum commorans, e gravi morbo convaluerat.

Ol. 149. 4. ἀῤῥωστίας, καὶ διατρίβων ἐν Περγάμῳ, παραγενομένου
τἀδελφοῦ, καὶ διασαφοῦντος περὶ τῶν ᾠκονομημένων,
εὐδοκήσας τοῖς γεγονόσιν, προέθετο πέμπειν τοὺς ἀδελ-
φοὺς ἅπαντας εἰς τὴν Ῥώμην· ἅμα μὲν ἐλπίζων, πέρας 3
ἐπιθήσειν τῷ πρὸς τὸν Φαρνάκην πολέμῳ διὰ τῆς τού-
των πρεσβείας, ἅμα δὲ συστῆσαι σπουδάζων τοὺς ἀδελ-
φοὺς τοῖς τε ἰδίᾳ φίλοις καὶ ξένοις ὑπάρχουσιν αὐτῷ ἐν
τῇ Ῥώμῃ καὶ τῇ συγκλήτῳ κατὰ κοινόν. Προθύμων 4
δὲ καὶ τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον ὑπαρχόντων, ἐγένοντο
περὶ τὴν ἐκδημίαν. Καὶ τούτων παραγενομένων εἰς τὴν 5
Ῥώμην, καὶ κατ' ἰδίαν μὲν πάντες ἀπεδέχοντο τοὺς
νεανίσκους φιλανθρώπως, ἅτε συνήθειαν ἐσχηκότες ἐν
ταῖς περὶ τὴν Ἀσίαν στρατείαις· ἔτι δὲ μεγαλομερέ-
στερον ἡ σύγκλητος ἀπεδέξατο τὴν παρουσίαν αὐτῶν.
Καὶ γὰρ ξένια καὶ παροχὰς τὰς μεγίστας ἐξέθηκεν 6
αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὴν ἔντευξιν καλῶς ἀπήντησεν. Οἱ δὲ 7
περὶ τὸν Ἄτταλον εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον, τά
τε προϋπάρχοντα φιλάνθρωπα διὰ πλειόνων λόγων ἀνε-
νεώσαντο, καὶ τοῦ Φαρνάκους κατηγορήσαντες παρε-
κάλουν, ἐπιστροφήν τινα ποιήσασθαι, δι' ἧς τεύξεται
τῆς ἁρμοζούσης δίκης. Ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα, 8
φιλανθρώπως ἀπεκρίθη, διότι πέμψει πρεσβευτὰς τοὺς
κατὰ πάντα τρόπον λύσοντας τὸν πόλεμον. Καὶ τὰ
μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν οὕτως εἶχεν.

Attalus, magnifice exceptus Romæ.

Qui post Attali fratris adventum, ubi omnia, quæ gesta fuerant, cognovisset adprobassetque, *fratres omnes suos Romam mittere* statuit. Nam et iis mittendis legatis finem se tandem impositurum bello adversus Pharnacem sperabat, et præterea fratres commendare optabat cum privatim amicis atque aliis, quibuscum jus hospitii illi erat Romæ, tum publice senatui. Atque hoc etiam *Attalo* quum adprime gratum accidisset, itineri se accinxerunt. Romam deinde ut ventum, privatim pro se quisque juvenes, quos in bellis Asiaticis notos habuerant, comiter accipere: sed longe magnificentius senatus advenientes excepit. Nam et hospitia et lautia uberrima iis exhibuit, et, qui eos honorifice salutarent, obviam misit. *Attalus*, in senatum ingressus, pristina suorum merita luculenta oratione in memoriam revocavit, et de Pharnacis questus injuriis, *negotium patres ut susciperent* oravit, *et Pharnacem pro commerita noxa ut castigarent.* Patres, re audita, benigne responderunt, *missuros se legatos, qui bello huic omnino finem sint impositur.* Et *in Italia* quidem hæc tum sunt gesta.

V.

A. U. 574.

RES PELOPONNESI.

(I.) *Legatio ab Achæis ad* Ptolemæum *destinata.*

* * *

Ptolemæus x naves offert Achæis.

VII. [b] ΚΑΤΑ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Πτολεμαῖος ὁ
βασιλεὺς, βουλόμενος ἐμπλέκεσθαι τῷ τῶν Ἀχαιῶν
ἔθνει, διεπέμψατο πρεσβευτὴν, ἐπαγγελλόμενος δεκα-
2 ναΐαν δώσειν ἐντελῆ πεντηκοντηρικῶν πλοίων. Οἱ δ'
Ἀχαιοὶ, [c] καὶ διὰ τὸ δοκεῖν τὴν δωρεὰν ἀξίαν εἶναι
χάριτος, ἀσμένως ἀπεδέξαντο τὴν ἐπαγγελίαν. δοκεῖ
γὰρ ἡ δαπάνη οὐ πολὺ λείπειν τῶν δέκα ταλάντων.
3 Ταῦτα δὲ βουλευσάμενοι, προεχειρίσαντο πρεσβευτὰς,
Λυκόρταν, καὶ Πολύβιον, καὶ σὺν τούτοις Ἄρατον, υἱὸν
Ἀράτου τοῦ Σικυωνίου, τοὺς ἅμα μὲν εὐχαριστήσοντας
τῷ βασιλεῖ περί τε τῶν ὅπλων, ὧν πρότερον ἀπέστειλε,
καὶ τοῦ νομίσματος, ἅμα δὲ παραληψομένους τὰ
πλοῖα, καὶ πρόνοιαν ποιησομένους περὶ τῆς ἀποκομιδῆς
4 αὐτῶν. Κατέστησαν δὲ τὸν μὲν Λυκόρταν, διὰ τὸ
κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐποιεῖτο τὴν ἀνανέωσιν τῆς
συμμαχίας ὁ Πτολεμαῖος, στρατηγοῦντα τότε συνερ-
5 γῆσαι φιλοτίμως αὐτῷ· τὸν δὲ Πολύβιον, νεώτερον ὄντα
τῆς κατὰ τοὺς νόμους ἡλικίας, διὰ τὸ τὴν τότε συμ-
μαχίαν αὐτοῦ τὸν πατέρα πρεσβεύσαντα πρὸς Πτολε-

Lycortas, Polybius, et Aratus, nominantur legati.

Legati Achæorum ad Ptolemæum.

[b] Περὶ τ. αὐτ. Bav. [c] καὶ διὰ τὸ δοκεῖν. Nescio an interciderit *alterius caussæ* mentio.

V.

(I.) *Legatio LVII.*

* * *

VII. PER idem tempus rex *Ptolemæus* [*Epiphanes,*] cupiens societatem inire cum gente Achæorum, legatum misit, decem naves pollicens quinquaginta remorum, omnibus rebus instructas. *Achæi*, quod esset munus dignum, cujus haberetur gratia, promissionem ejus cupide susceperunt. Accedit enim sumtus earum navium ad summam talentorum ferme decem. Post hanc deliberationem legati decernuntur *Lycortas* et *Polybius*, unaque cum his *Aratus*, Arati Sicyonii filius, qui et regi gratias agerent pro armis, quæ prius miserat, et pro pecunia, simul qui naves ab eo acciperent, et in Peloponnesum devehendas curarent. Legatos autem propterea hos potissimum delegerunt: *Lycortam*, quia, prætor quum is esset, quando Ptolemæus societatem renovavit, impenso studio illi faverat; *Polybium*, licet annis minorem, quam per leges liceret, quia hoc ipsum fœdus pater ejus Lycortas, legatus ad regem Ptolemæum quum venisset, renovaverat,

Ol. 149. 4. μαῖον ἀνανεώσασθαι, καὶ τὴν δωρεὰν τῶν ὅπλων καὶ τοῦ νομίσματος ἀγαγεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς· παραπλησίως δὲ 6 καὶ τὸν Ἄρατον, διὰ τὰς προγονικὰς συστάσεις πρὸς

Moritur Ptolem. Epiphanes. τὴν βασιλείαν. Οὐ μὴν συνέβη γε τὴν πρεσβείαν 7 ταύτην ἐξελθεῖν, διὰ τὸ μεταλλάξαι τὸν Πτολεμαῖον περὶ τοὺς καιροὺς τούτους.

(II.) CHÆRON *Spartanus.*

* * *

Plebem demeretur. VIII. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἦν τις ἐν Λακεδαίμονι Χαίρων, ὃς ἐτύγχανε τῷ πρότερον ἔτι πεπρεσβευκὼς εἰς τὴν Ῥώμην, [d]ἄνθρωπος ἀγχίνους μὲν καὶ πρακτικὸς, νέος δὲ, καὶ ταπεινὸς, καὶ δημοτικῆς ἀγωγῆς τετευχώς. Οὗτος, ὀχλαγωγῶν, καὶ κινήσας ὃ μηθεὶς 2 ἕτερος ἐθάῤῥει, ταχέως περιεποιήσατο φαντασίαν παρὰ τοῖς πολλοῖς. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀφελόμενος τὴν 3 χώραν, ἣν οἱ τύραννοι συνεχώρησαν ταῖς ὑπολειφθείσαις τῶν φυγάδων ἀδελφαῖς καὶ γυναιξὶ καὶ μητράσι καὶ τέκνοις, ταύτην [e]διέδωκε τοῖς λεπτοῖς εἰκῇ καὶ ἀνίσως

Pecuniam publicam dissipat. κατὰ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς κοινοῖς 4 ὡς ἰδίοις χρώμενος, ἐξεδαπάνα τὰς προσόδους, οὐ νόμου στοχαζόμενος, οὐ κοινοῦ δόγματος, οὐκ ἄρχοντος. ἐφ' 5 οἷς τινες ἀγανακτήσαντες, ἐσπούδαζον κατασταθῆναι δοκιμαστῆρες τῶν κοινῶν κατὰ τοὺς νόμους. Ὁ δὲ 6

[d] ἀνὴρ Suidas. [e] διέδωκε ex Suida recepi. Vulgo δίδωκε.

idemque arma et pecuniam Achæis advexerat, quæ rex genti ipsorum muneri miserat: pariter et *Aratum*, propter notitiam et amicitiam, quæ majoribus ejus cum Ægypti regibus intercesserat. Sed enim patriæ fines legatio ista, interveniente sub idem tempus *morte Ptolemæi*, non excessit.

(II.) *Excerpt. Valesian.*

* * *

VIII. Per ea tempora *Lacedæmone* erat quidam *Chæron*, qui anno superiori legationem Romæ obierat: homo gnavus quidem ac solers, sed juvenis admodum, et infimæ sortis, nec liberaliter educatus. Hic, concionabundus apud plebem, quum eam rem commovisset, quam nemo tentare fuerat ausus, famam apud multitudinem brevi comparavit. Ac principio quidem agrum, quem tyranni sororibus ac conjugibus exsulum matribusque ac liberis concesserant, ipse infimis hominibus temere ac pro arbitrio suo divisit. Deinde publica pecunia quasi privata abusus, vectigalia decoquere cœpit, absque ulla lege aut publico decreto, aut magistratus auctoritate. Quam rem ægre ferentes nonnulli, id egerunt, ut quæstores ærarii publici legibus constituerentur. Id cum animad-

Χαίρων, θεωρῶν τὸ γιγνόμενον, καὶ συνειδὼς αὐτῷ κακῶς κεχειρικότι τὰ τῆς πόλεως, τὸν ἐπιφανέστατον τῶν δοκιμαστήρων Ἀπολλωνίδην, καὶ μάλιστα δυνάμενον ἐρευνῆσαι τὴν πλεονεξίαν αὐτοῦ, τοῦτον ἀποπορευόμενον ἡμέρας ἐκ βαλανείου, προσπέμψας τινὰς, ἐξεκέντησεν. A. U. 574. Apollonidem occidit.

7 Ὧν προσπεσόντων τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τοῦ πλήθους ἀγανακτήσαντος ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, ἐξ αὐτῆς ὁ στρατηγὸς ὁρμήσας καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Λακεδαίμονα τόν τε Χαίρωνα παρήγαγεν εἰς κρίσιν ὑπὲρ τοῦ φόνου, τοῦ κατὰ τὸν Ἀπολλωνίδην, καὶ κατακρίνας ἐποίησε δέσμιον· In vincula conjicitur.

8 τούς τε λοιποὺς δοκιμαστῆρας παρώξυνε πρὸς τὸ ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν τῶν δημοσίων ἀληθινὴν, φροντίσαι δὲ καὶ περὶ τοῦ κομίσασθαι τὰς οὐσίας τοὺς τῶν φυγάδων ἀναγκαίους πάλιν, ἃς ὁ Χαίρων αὐτῶν ἀφείλετο βραχεῖ χρόνῳ πρότερον.

(III.) *Comparatio* Aristæni *et* Philopœmenis.

* * *

IX. Φιλοποίμενα καὶ Ἀρίσταινον τοὺς Ἀχαιοὺς συνέβη οὔτε τὴν φύσιν ὁμοίαν σχεῖν, οὔτε τὴν αἵρεσιν τῆς πολιτείας. Utriusque ingenium et natura.

2 Ἦν γὰρ ὁ Φιλοποίμην εὖ πεφυκὼς πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχήν· ὁ δ' ἕτερος πρὸς τὰ πολιτικὰ [f] καὶ λογικὰ τῶν διαβουλίων.

3 Τῇ δ' αἱρέσει κατὰ τὴν πολι-

[f] Verba καὶ λογικὰ ex Suida inserui.

verteret *Chæron*, conscius sibi ipse male administratæ publicæ pecuniæ, *Apollonidem* e collegio quæstorum, virum clarissimum, qui ejus peculatum ac furta deprehendere maxime valebat, interdiu e balneo redeuntem submissis percussoribus interfecit. Cujus rei nuncio ad Achæos delato, cum universa populi multitudo eum casum acerbe ferret, confestim prætor magnis itineribus Spartam profectus, et Chæronem ipsum comprehensum caussam dicere jussit de Apollonidis cæde, damnatumque in carcerem conjecit; et reliquos quæstores hortatus est, ut de publica pecunia quæstionem serio exercerent, utque operam darent, uti exsulum propinquis bona nuper a Chærone ademta restituerentur.

(III.) *Excerpt. Valesian.*

* * *

IX. *Philopœmen et Aristænus*, Achæi, neque ingenio simul fuerunt, neque eamdem in republica sectam sunt secuti. Namque *Philopœmen* quidem et animo et corpore ad res militares egregie factus; contra *Aristænus* ad res civiles consilio et eloquentia prom-

Ol. 149. 4. A. U. 574. τείαν τοῦτο διέφερον ἀλλήλοις. Τῆς γὰρ Ῥωμαίων
Institutum in republ. ὑπεροχῆς ἤδη τοῖς Ἑλληνικοῖς πράγμασιν ἐμπλεκο-
μένης ὁλοσχερῶς, κατά τε τοὺς Φιλιππικοὺς καὶ τοὺς
Aristæni, Ἀντιοχικοὺς καιρούς· ὁ μὲν Ἀρίσταινος ἦγε τὴν ἀγω- 4
γὴν τῆς πολιτείας οὕτως, ὥστε πᾶν τὸ πρόσφορον Ῥω-
μαίοις ἐξ ἑτοίμου ποιεῖν, ἔνια δὲ καὶ πρὶν ἢ προστάξαι
ἐκείνους. ἐπειρᾶτο μέν τοι γε τῶν νόμων ἔχεσθαι δοκεῖν, 5
καὶ τὴν τοιαύτην ἐφείλκετο φαντασίαν, εἴκων, ὁπότε
τούτων ἀντιπίπτοι τις προδήλως τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων
Philopœmenis. γραφομένοις. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ὅσα μὲν εἴη τῶν 6
[g]προκαλουμένων ἀκόλουθα τοῖς νόμοις καὶ τῇ συμ-
μαχίᾳ, πάντα συγκατῄνει καὶ συνέπραττεν ἀπροφα-
σίστως· ὅσα δὲ τούτων ἐκτὸς ἐπιτάττοιεν, οὐχ οἷός τ' 7
ἦν ἐθελοντὴς συνυπακούειν, ἀλλὰ τὰς μὲν ἀρχὰς ἔφη
δεῖν [h]δικαιολογεῖσθαι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἀξιοῦν· εἰ 8
δὲ μηδ' οὕτως πείθοιεν, τέλος [i]οἷον ἐπιμαρτυρομένους
εἴκειν, καὶ τότε ποιεῖν τὸ παραγγελλόμενον.

[g] *παρακαλουμένων* malim cum Reiskio. [h] In cod. Peiresc. et apud Suidam est *δίκαιον ἡγεῖσθαι.* [i] An *τὸ θεῖον?*

tior erat. Inter utriusque autem in republica institutum, id interfuit. Cum Romanorum potentia bello Philippico et Antiochico penitus se rebus Græciæ immiscuisset, *Aristænus* quidem ita rempublicam moderabatur, ut, quidquid e re populi Romani esset, lubentissime faceret, quædam etiam ultro, antequam populus Romanus mandasset. Interim tamen operam dabat, ut leges ubique servare videretur, atque eam speciem præ se ferebat, cedens interdum, si qua lex mandatis populi Romani aperte repugnabat. At *Philopœmen* et ipse quidem postulatis Romanorum, quæcumque a legibus ac fœdere gentis Achæorum non discedebant, sine controversia adsentiebatur: quæcumque vero præter leges ac fœdera imperabantur, adduci non poterat, eis sponte ut pareret; sed primo quidem rationibus contra adlatis, deinde vero precibus contendendum esse aiebat: quod si ne sic quidem flectere illos potuissent, tunc demum tamquam divûm fidem contestatos cedere, atque imperata facere oportere.

FINIS TOM. III.

EXCUDEBAT W. BAXTER, OXONII.

